This copy offered by Henry Stevens & Son in letter dated Sept. 19, 1894, and evidently purchased at that time.



John Carter Brown
Library
Brown University

BOUND BY W. PRATT

BOUND BY [illegible]

Margarita Phi-loſophica noua Cui annexa ſunt ſequentia.

Grecarum literaꝝ inſtitūtiones
Hebraicaꝝ literarum rudimēta
Architecture rudimenta
Quadrantū varie cōpoſitiōes.
Aſtrolabij noui geographici ꝯpō.
Formatio Torqueti.
Formatio Polimetri
Uſus ꝛ vtilitas eorundem omnium.
Figura quadrantis poligonalis
Quadratura circuli.
Cubatio ſphere.
Perſpectiue phiſice ꝛ poſitiue rudimenta.
Cartha vniuerſalis terre mariſqꝫ formam neoterica deſcriptiōe indicās.

John Carter Brown
Library

ELEGIACVM Petri Scotti Argentin.
Argumentū eſt: vt more aliorū artificū ſcholares q̄rāt p̄ceptores & doctrīas nobiliores.

Quernis molitur quiſquis compagibus edes
Tentat dedalijs proximus eſſe vijs.
Liſippum ſuperare ſtudēs: qui marmora celāt
Pictum appelleum vincere geſtit opus
Quoſlibet obſerues: vilis ſit cerdo coquuſve
Culmina quiſq; ſua certat in arte ſequi.
Scilicet id laudē generat: preciū quoq; laudis.
Scita dat artifici dulcia lucra manus:
Quid pudor o pueri lingue preclara latine
Cum paſſim occurrant turgida ſcripta legi?
Aſſe licet veneat magni iam muſa Maronis:
Et ſcombris Cicero det licet ipſe togam:
Craſſa tamen craſſis blateronibus acta iuuētus
Pergit: & illepidos fundit ab ore ſonos.
Quid iuuat innumeros totiēs iteraſſe modiſtas
Si nequeas docte ſubdere verba decem.
Expedit affatus citius quam regula linguā
Verba latine cupis: verba latina lege.
Ergo tibi vocē romana volumina fingāt:
Sic tamen vt vitam lex regat vſq; dei.
Nempe fugit ſceleri vinctam ſapientia mentem
A domini veniens incipienda metu.

Phileſius Voſigena de laudibus & fructu Margarite Philoſophice.

Si mea perpetuo perfunderet ora liquore
Duro Gorgonei fons pede foſſus equi
Totus & intraret calefactum in pectus Apollo:
Implerent Muſe ſi mea corda nouem.

Digna tamen tanto preconia dicere libro
    Nec poſſent reiſcho carmina noſtra patri.
Nam ſua comperit hic omni ſiue grammata gyro
    Prima tener diſcit qui rudimenta puer.
Hic quoqꝫ qui logicen vult litigioſior ipſam
    Calle ſuum diſcit ſynchategreuma leui.
Hic cernit priſco docti de more Platonis:
    Qui numerat numeris omnia prehenſa ſuis;
Ipſeqꝫ contemplans ſenſu Geometra profundo
    Hic varios multa comperit arte modos
Diligit argute qui grata volumina vocis
    Muſicus hic graciles conſpicit ipſe ſonos.
Tollit in ethereos qui lyncea lumina tractus
    Ignea cum proprijs hic videt aſtra polis;
Ipſaqꝫ nature ſpeculans archana ſagacis
    Rem diſcit totam & partibus eſſe ſuis;
Cui medicina placet magno tractata Galeno:
    Illi eſt hic ſtudij portio tacta ſui.
Et quem iura tenent verboſis ſcripta tabellis
    Comperit aſſumpte prima elementa vie.
Nos quoqꝫ que faciat morum doctrina beatos
    Ipſaqꝫ cum fructu theologia ſuo.
Hec & plura meis nunc non numeranda camoenis;
    Hic mira retinet ſub breuitate liber.
Nos quos vel ſophie commertia grata latine
    Verus amor Reiſchi vel tenet ipſe mei.
Exiguū vigili voluatis mente libellum
    Et ſaturate bonis languida corda cibis.
Atqꝫ vt & hanc proprio noſcatis nomine natam
    μαργαρισ huic nomen φιλοσ & eſt σοφικα
O ſtudioſa cohors nateqꝫ patreſqꝫ fauete
    Non indigna dabit premia talis amor.
Illos ſeruabo memori ſub corde repoſtos
    Nos artus donec ſpiritus ipſe reget.

EX ARTE FIERI OMNIA MELIORA CARMEN.

Natur{melius ve ſiat arte
Quicq;{ſub Ioue: queſtio ſolebat
Setoſam Cynici mouere barbam
In conuiuia ducta nunc ad aures
Noſtras per calices meri diſertos.
Ergo iudice preſidente Baccho
Dicam Socrates audiat licebit.
Et doctus Plato: ſed nec arroganter
Dicam, nam vetat tacere liber.
Primum naſcimur omnium puſilli
Et molles lutei cereiq;
Donec viuidus artifexq; ſenſus
Obiectum capit imprimitq; menti
Et raſa quaſi pingit in tabella
Quas artes parit edocetq; & offert
Certis legibus vſui magiſtro
Hinc noſtra omnia ſiue condiendis
Sacris viribus ſeu cibo parando
Seu certare mero velis bibendo
Seu luctando canendo ſiue amando
Quod Naſonis opus fiebat arte
Orabat Cicero peritus arte:
Diuinus Plato diſputabat arte:
Mirum Pythagoras tacebat arte
Languentes medica iuuātur arte
Ad ſummam omnia veſtra ſūt ab arte
Quinquaginta hyemes licet peractas
Et dextra modo ſupputabis annos
Surdus perpetuo manebis infans
Et nudus niſi veſtiaris arte
I nunc Democritum iube valere

Philoſophie Rationalis/ Naturalis/ ⁊ Moralis prĩcipia
dialogice duodecim Libris complectens. Quorum

Primus Grammatice rudimenta per omnes eius ptes ⁊
proſa ⁊ carmine continet.

Secundus dialectice principia exēplari demonſtratõe ab
unde ſatis commemorat.

Tertius Rhetorice partes cū arte memorandi ⁊ epiſtolan
di ſuccinctim edocet.

Quartus Arythmetice ſpecies: Theorice ⁊ practice cū di
uerſis algorythmis pertractat.

Quintus Muſicas cõſonantias theorice ⁊ practice ꝯſide
rat. Et Monochordū in diaconico gñe diuiſū ipi manugãmaut coaptat.

Sextus Geometrice elemēta prĩo q̃dem theorice deinde
practice cum diuerſis inſtrumentis ⁊ dimetionibus exponit.

Septimus Aſtronomie theoremata toti⁹ mūdialis machi
ne diſpoſitionem celeſtium ⁊ elemētalium regiones: ſitum iuxta Coſmogra
phorum traditionem: cum generali mappa dilucidat. Aſtrologię preterea
partes omnes percurrens: Genethliacos precipue ⁊ fatidicos prophetarum
oraculis ⁊ ſanctorum patrum ſententijs confutat: omnemq; ſuperſtitiõis
ſobolem: Necromantiam. Pyromantiam: Geomantiam: artem Notoriam
⁊ imaginum ritum ⁊ execrationes pandit ⁊ reprobat.

Octauus Naturalis Philoſophie prĩcipia: a diuerſis di
uerſe quidem enumerata concorditer declarat.

Nonus originem primordialem: ⁊ productionem oĩm re/
rum naturalium tam ſimplicium q̃ mixtarum explanat. Alchimie prete/
rea principia ⁊ auctores commemorans Alchimiſtas eliminat ⁊ retractat.

Decimus Anime vegetatiue ⁊ ſenſitiue potētias/ organa
obiecta ⁊ operationes explicat: ⁊ circa ſenſum viſus perſpectiue theoremata
commemorat.

Undecimus Anime Rationalis/ originem/ naturã/ imor/
talitatem: futurum ſtatum tam in miſerijs infernalibus q̃ gaudijs celeſti/
bus per nouem campos inueſtigat ⁊ ob id multorum ⁊ Philoſophorum ⁊
theologorum poſitiones de natura anime enumerat.

Duodecimus Philoſophie Moralis ptes ptractat. Paſ
ſionum: virtutum moralium: intellectualium ⁊ theologicalium rationes cū
oppoſitis vitijs explicat.

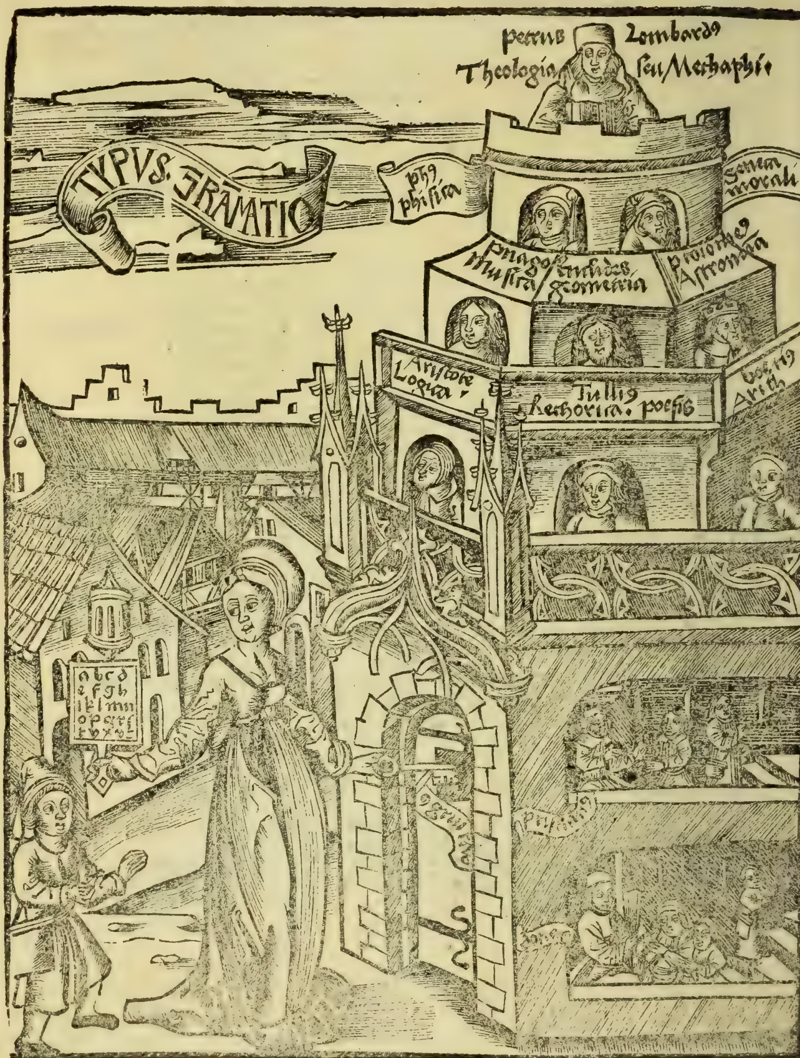
Superadditur Regiſtrum ſeu inuentariū iuxta literarū
dinem queq; notabiliora in toto ope contenta Lectoris obtutibus oſtētãs

Figuris quoq; artificioſiſſime effigiatis ⁊ pene innumeris
totum opus illuſtratur.

Philoſophie particio

- Phia diuiditur in
  - Theoricã ſiue, ſpeculatiuam. Et eſt aut
    - Realis que rurſus in
      - Methaphiſicã ⁊ hec aut eſt
        - Diuinitus inſpirata: ⁊ eſt theologia vera in veteri ac nouo teſtamento tradita.
        - Humanitus ꝯquiſita quam Ariſtoteles ⁊ Auicenna ⁊c. multis libris ſcripſere.
      - Mathematicã cuiꝰ ꝑtes ſunt
        - Arithmetica
        - Geometrica
        - Muſica
        - Aſtronomia
        - integrantes quadruuium
      - Phiſicam ſiue naturalẽ ſub q̃ ⁊ medicina theorica cõtinet ⁊ tradit in libris
        - Phiſicorum
        - De celo ⁊ mundo
        - De generatione ⁊ corruptiõe.
        - Metheororum
        - Mineralium
        - De elementis
        - De anima
        - De animalibꝰ ⁊ plantis
        - De ſenſu ⁊ ſenſato
        - De memoria ⁊ reminiſcentia
        - De ſomno ⁊ vigilia
        - De iuuentute ⁊ ſenectute
        - De reſpiratione ⁊ inſpiratiõe.
        - De nutrimento ⁊ nutribili
        - De ſanitate ⁊ egritudine
        - De motu cordis
        - De motu ⁊ vita. Et multis alijs breuitatis cauſa hic pretermiſſis.
    - Rationalis cuiꝰ partes ſunt.
      - Grammatica
      - Rhetorica ⁊
      - Logica ꝯſtituẽtes triuium
  - Practicam que eſt aut
    - Actiua que traditur in
      - Ethica
      - Politica
      - Economica
      - Monaſtica
      - Sub his vtrũq; ius ꝯtinetur
    - Factiua cuius ꝑtes ſũt artes Mechanice ſcz
      - Lanificium
      - Armatura
      - Nauigatio
      - Agricultura
      - Uenatio
      - Medicina
      - Theatrica

John Carter Brown Library



petrus Lombard9
Theologia seu Methaphi.
TYPVS. GRAMATIC
ph9 phisica
Seneca moralii
Pitago Musica
Euclides geometria
Ptolomeus Astronomia
Aristote Logica
Tullius Rethorica. poesis
Boetius Arith
abcd efgh iklmn opqrs tvxyz

De noticia partiū orōnis

Liber primus de rudimētis grāmatices. Tractat⁹ Primus. De noticia Partiū orationis. Capitulū Primum. De definitione ⁊ diuiſione. Philoſophie.

Diſcipulus.

QUid eſt qd̄ te iamdudū
eſtuati aĩo: alacri ſtudio: ⁊ indefēſſo labore in diuer- Phia
ſis libris venari video. Mag. Phiam q̄ro. Di. Et
qd ſit p̄hia ignoro. Ma. Philoſophia eſt diuinarū
humanarūq̄ rerū cognitio: ſtudio bene viuendi ꝯiun-
cta. Uel eſt rerū humanaꝝ diuinarūq̄ ſciētia. In cu- Sapiens
ius amorē Sapiens inuitat dicens. Hec ſpecioſior eſt
Sole: ⁊ ſup oēm diſpoſitionē ſtellaꝝ: ⁊ luci cōparata inuenit̄ prior. Oīe au-
rum in compatione illi⁹ arena eſt exigua: ⁊ tanq̄ȝ lutum eſtimabit̄ argentū
in ꝯſpectu illi⁹. Nam oīm bonoꝝ mater eſt: ⁊ theſaurus infinitus hoībus:
quo q̄ vſi ſunt p̄ticeps facti ſunt amici dei ⁊c̄. Unde ⁊ Seneca Uirū ſpecu- Seneca
latiuū quaſi deū ĩ hūano corpe hoſpitatū aſtruebat. Di. Miras phie lau- Phie laudes
des p̄dicas: ſed vñ iſtoc inſignita ſit noīe edicito. Ma. Philoſophia no
men grecū eſt nō latinū: ortum a philos. i. amicus ⁊ sophia i. ſapientia: q̄ſi
amata ſapientia. Si eñ ſapientie forma vt aiebat Plato oculis videri poſ
ſet maxīe ad amorē ſui hoīes concitaret. Di. Et hinc phi dicti qui ama-
tores ſunt ſapientie? Ma. Etiam fili: ſic eñ primus Pythagoras nō ſa-
pientē ſed phum potius ſe eſſe reſpondit. i. amatorē ſapientie. Diſc. Quō Pythago.
[…]acobi. i. amatores ſapiētie ſunt: quā (vt ais) oculis cernere nequeūt: nihil aūt ama- Aug. de tri.
[…]d. Rom. i. tum niſi cognitū? Ma. Sapientia ⁊ ſi oculis corpis neutiq̄ȝ videat̄: cum li. x. ca. iij. ⁊
ſit ſole ſpecioſior intellectualib⁹ tñ facile videt̄ ab his qui diligunt eam. Et li. x. ca. i. ⁊ ij.
partim quidē vt a patre luminū (a quo oīe datū optimū) ĩmediatiuū in- Sap. vij.
ſpirat̄. Partim aūt vt humana induſtria p̄ ea q̄ facta ſunt ſenſibilia inda-
gat̄. Hinc ⁊ in plures p̄tes ſecernit̄. vt in p̄tacta deſcriptione liquet.

De ratione ⁊ ordine dicendoꝝ Ca. II. Di.

NOn me puto feliciorem diem hactenus hac iſta vixiſſe: quo
hec ⁊ iocunda ⁊ aĩo meo gratiſſima audiui: nec inferiorē fe
licitatis partē me attigiſſe exiſtimarē. ſi hoꝝ ſaltem genera
lem cognitionē paucis conſequi poſſem. Ma. Optime ſen
tis. Nam Ariſto. mortaliū felicitatē non in diuitijs nec etiā Ariſtoteles.
in honoribus: nec ceteris bonis exterioribus: ſed ſpeculatione Ethicoꝝ.
ſubſtantiarū ſeparatarum (de quibus Methaphiſica) poſſe reperiri aſſuit:
Et poeta felicem dicit eum: qui rerum potuit cognoſcere cauſas (que in ce
teris philoſophie partib⁹ inquirunt̄) horum tamen omniū noticiā: ⁊ ſi ge-
neralem paucis edocere labor eſt non modicus. Dum eñ iuxta ſententiam Uirgilius.
Horatij breuis eſſe volo: obſcurus fio. Et ſiq̄d forte non tam ſcitu dignum Georg. co i.
q̄ȝ vulgatū ſilentio p̄teritum iri contigerit: non deerunt qui ſubductis ſup- Horatius
cilijs: rugato naſo: ⁊ toruis oculis in ſupficie palpitātes: canino dente oſſiſa in arte.

ſimul corrodent. Malens aūt hoꝝ ſubire calumnias: ꝗ̄ te optime indolis adoleſcentē: claro ſatū ſanguine ⁊ p̄hie cupidiſſimū: more pecudū ſine litteris vitā agere: partiū p̄hie: eo quo enumerate ſunt ordine: p̄ma rudimēta explanabo. A grāmatica igit̄ oīm artiū prima initiū ſumētes. imprimis inextricabiles quaſdā eius labyrinthos abijciendos reor: ne in his diuti⁹ immorati: tēpus p̄cioſiſſimū (qḋ natura mortalib⁹ parce diſtribuit) ſine fructu p̄tereuntes vtiliora attingamus minime. Quid enī p̄derit ingenia puerorū tenerrima in fictis ſingulorꝝ dicendorꝝ ꝯtinuationib⁹: diuiſionū excogitatis reductionib⁹ ⁊ ſufficientijs: perplexis regiminū virib⁹ anilium fabularꝝ recitationib⁹: de Quis ⁊ Quiſi inter ꝓnomina cenſenda. De vrō ſi v̄bo p̄ſonali in rōne ſuppoſiti iungi poſſit. De quīꝗ figuris: de imp̄ſonalib⁹. ⁊ an ne gerūdia inter p̄ricipia collocanda veniāt. inſuper ⁊ de varijs impedimētis in cōſtructionis ordine: ⁊ cōſtructionū ſuperuacuis nolo⁹ fruſtra occupari. Aut qḋ demū penſi habebit modos ſignificandi ⁊ oīmodā eorundē diuerſitatē tenerrimis aurib⁹ inculcari: q̄s ſine naturis rerū ⁊ p̄hia prima neſciri nemo doct⁹ dubitat. Hec itaq̄ ⁊ ſilia miſſa faciētes q̄ tendim⁹ p̄gam⁹. Di. Perge.

De Grāmatice diffinitione inuentore. ⁊ litterarꝝ numero ⁊ diſtinctione. Capitulū. III. Mag.

Grāmatica igit̄ (a qua exordiri oportuit) eſt recte ſcribendi ⁊ loquēdi ſciētia: fons ⁊ origo oīm artiū. De qua ⁊ Quinti. niſi Grāmatice fundamēta fideliter ieceris quicq̄d ſuperſtruxeris corruit. Dicta aūt παρα τα γραμματα id eſt litteris: quaſi litteraria ſcientia: eo ꝙ littera minima grāmatice pars ſit. Di. Quis hanc p̄mus hoīes edocuit? Mag. Grāmatice prima elemēta: que (vt dixim⁹) ſunt littere: ſcḋm linguarꝝ diuerſitatē diuerſi tradidere. Hebraicas nāq̄ litteras ab Adam ꝓthoplaſto nr̄o parente: poſteris relictas facile accipimus: cum ⁊ oīb⁹ creatis noīa indiderit. Harum ⁊ noīa ⁊ figure charactarū ſunt. Quintilia.

Hebreum Alphabetum.

Tet	Het	Sain	Uau	He	Daleth	Gimel	Beth	Aleph
ט	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ב	א

Samech	Nun	Nun	Mem	Mem	Lamech	Chauf	kauf	iod.
ס	ן	נ	ם	מ	ל	ך	כ	י

Tauff	Schin	res	Quff	zadec		fe	pe	ayn
ת	ש	ר	ק	ץ	צ	ף	פ	ע

Grecum Alphabetum.

Grecas vero Cadmum ex Phenicia adduxiſſe perhibent: videlicet.

Alpha. Uita. Gama. Delta. Epſilon. Sita. ita. Thita. Iota. Capa. Lafda. Mi.
α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ
Ni: Xi Omicron Pi Ro Sigma Tau ypſilon Phi Chi
ν ξ ο π ρ σ τ υ φ χ
Pſi omega.
ψ ω

Sed latinarũ de quibus nos agimus. Nicoſtratã Euandri matrē inuentricē hiſtorie tradũt. Non tamē oīm, ſed illaꝝ tm̄. A B C D E F G I L M N O P R S T U alie aũt ſcʒ. H K Q X Y Z. longo poſt tpē his quas. Nicoſtrata inuenerat nō ſine cauſis adiecte ſunt. Di. Quibꝫ de cauſis? Ma. H addita eſt vt eſſet aſpirationis nota. aſpirant em̄ vocales omnes. vt ha: he: hi: ho: hu. Sed ꝯſonantes in latinis nūq̄ʒ (dempto pulcher) aſpirant. In grecis aũt ⁊ que ab his c p r t ⁊ aſpiratas cōſpicimus. vt philoſophus: rhetor: theolog⁹. Chriſtus qđ grece per X quod valet ch. ⁊ p ϱ qđ valet r ⁊ σ quod valet s adiecto titello ſcribit in hac forma xp̄c. Hinc quidā ex noſtris chr̄us per x p c ſcribendũ inſulſe ignorātesq̄ʒ tradidere. K. aſſumpta eſt. vt inter c ⁊ q diſcrimē faceret. Nulla tamē dictio ſeu vox latina cũ k. ſcribenda eſt. licʒ vſus in aliquib⁹ male habeāt. Pro. q nōnunq̄ʒ antiquores c. ſcribebāt. Sic p x. c. et s. vel g et s. ponebāt. nūq̄ʒ ergo poſt x. ſcribendũ eſt s. y vero ⁊ ʒ a grecis mutuauit latinitas ꝑpter greca ſcribenda: quib⁹ nōnunq̄ʒ vtit̄ y. pro i. ⁊ ʒ. pro ſſ. duplici ponit̄. Sunt itaq̄ʒ littere numero. xxiij. quātũ q̄nq̄ʒ vocales dicte: q2 ſine alijs plenā vocē efficiunt: ſcʒ a e i o u. Relique oēs ꝯſonātes: q̄ſi cum vocalib⁹ ſonātes. vt b cum e ſonat be. Silr̄ v et i in principio vel medio dictionis: ſi mox vocalis ſequit̄ in vim ꝯſonantis migrant. vt velox Jacob. maior audiui. U vero immediate ſequens g q et ſ. vim littere perdit: q̄a nec dipthongon: nec poſitionē efficit. vt lingua: aqua: ſuadeo. Conſonantes rurſus bipartiunt̄ in mutas ⁊ ſemiuocales. Mute ſunt que vocali in q̄ deſinunt dempta abſq̄ʒ voce ſunt. vt b c d f g k p q t. Cetere ſunt ſemiuocales. q2 vocali in qua incipiunt dempta ſemiuocē faciũt. vt l m n r s x. E q̄bus due liquide ſunt. ſcʒ l et r. q2 alicui mute adiuncte vocalē p̄cedentē ancipitē reddunt. vt tenebre. repleo ⁊c. F autē ⁊ ſi more ſemiuocaliũ a vocali incipiat: mutis tamē deputabit̄: cum dictionē ꝯ adinſtar ſemiuocaliũ finire nō poſſit. Ex his quedam in gutture: alie labijs: nōnulle vero appulſu lingue circa dentes ⁊ palatũ formant̄ qđ labia mea ⁊ lingue deflectionē animaduertendo facile intelliges. Di. Capio ſed in quē vſum aſſumpte ſint edicito

De Syllabis. Capitulum. IIII. Mag.

Ex connectione litteraꝝ diuerſe emergunt ſyllabe. Cum enim due vocales iuncte fuerint: dipthongos q̄tuor efficiunt quaꝝ due p̄me au ⁊ eu. ⁊ ſcribi ⁊ legi poſſunt. vt audio euāgelium. poſtreme aũt due ae ⁊ oe ſcribi poſſunt: ſed legi cōceſſum non eſt. vt æneas. foedus. Si aũt ꝯſonans vna vel plures vocali aſſocietate fuerint: varias ſyllabas cauſant. vt ba. ca. da. ⁊c. Nō aũt plus trib⁹ vocalē in eadē ſyllaba aut p̄cerire aut ſequi poſſunt. Si aũt tres p̄cedant due ſequũt. vt mōſtrans. Si tres ſequũt: due p̄cedũt. vt ſtirps Semp aũt haꝝ triũ prima vel vltima eſt l vel r. Quotcũq̄ʒ aũt ſine vocali cōbinate fuerint. Syllabā non cōſtituunt ſyllabam omnes littere incipiũt y. dempta: que ſemp in p̄cipio haſpirationeʒ ante ſe requirit. vt ab: bes. cos dos. ex fer glos. hic in kalēdc. laus mōs nō os pes qui rus ſus. tu vrbs xenodothiũ hydria ʒona. Uocalib⁹ oib⁹ ſyllabā termiare ꝯceſſum eſt. vt menſa. cubile. gumi. leo genu. Cōſonantib⁹ aũt hec poteſtas certa lege cōſtricta eſt Di. Qua? Ma. B nulli⁹ ſyllabe finis eſt: niſi ⁊ ſeq̄ntis initiũ. vt abbas. Ex B
cipiũt dictiōes cōpoſite ex p̄poſitiōe in b t̄minata. vt ſublego. obtrecto. obduco ⁊c. C. ſyllabā termiat: ſi ſeq̄ns a q vl̄ c. icipiat. vt ſicc⁹. q̄cq̄ʒ (qđ ⁊ q̄cq̄ʒ dr) C

D in ſimplicibus ſyllabã nõ terminat in compoſitis.aũt ſi ſequens a d inci
D piat.vt reddo addo.Sed adquiro idcirco quicquid in prima ſyllaba d reti
nent.Si aũt ſequens ſyllaba ab s ⁊ alia ꝯſonãte incipiat d ſubſtrahitur vt
aſcendo aſpiro aſto. F Tunc ſyllabã finit cũ ſequens ab f incipit vt afficio.
F Idẽ iudiciũ g ſubit vt ſuggero aggero. H In apocopatis ſyllabã terminat
G vt ah vah.ab aha vaha.Proh ſine c ſcribitur. K in latinis nõ ponit̃ vt ſup
H viſum eſt. L ſyllabam finire põt quacũq; conſonante ſequẽte.q r k h dem
K ptis vt albus vlcus valde alfeus algeo illud vlmus vlna culpa fulſit altus
L ſilua multi. M ſyllabã terminat ſi ſequens ab m b vel p incipiat. Vñ ⁊ ſi
M has cõſonantes n ꝑceſſerit i m mutatur vt ambulo imperiũ immunis. M
in ſequentibus c d f q t in n tranſit.vt qcunq; tandẽ anfractus nũq; iden
tidem.Si aũt n contigerit ſeq̃ m tunc in eadẽ ſyllaba erunt vt damnum ſcã
num nunq; aũt p interponenda eſt.Si aũt m ſequitur s vel t.interponat̃ p
cã melioris ſoni vt compſi cõptũ.Inueniunt̃ etiã b c d l r s t u. conſona.int̃
poſita literis cauſa ſoni melioris.vt ambigo ex am ⁊ ago. ſicubi ex ſi ⁊ vbi.
Prodeſt ex pro ⁊ eſt.Dirimo ex di ⁊ emo.Obſcurus ex ob ⁊ cura.Identidem
N ex idem ⁊ idem.Bouis a bos. N ſyllabã finit ſequente c vt truncus. d
P vt mando.f vt confiteor.g vt angulus(Si aũt n ſeq̃tur g ipm̃ ꝑire nõ põt vt
Q agnoſco)n vt ãnus solẽnis ſine p q.vt inquiro.s vt conſitus.t vt mantua i
R conſona vt coniunx.v cõſona vt cõuerto.x vt anxius.Sequente vero r vertit̃
in idem r.vt corrumpo.Vertitur ⁊ in m.ſi ſequatur b in p.exẽplo vbi ſupra
P ſyllaba n non finit niſi ab ea ſequens incipiat vt lippus. Q nulli⁹
ſyllabę finis eſt. R ſyllabã finit quacunq; conſonante ſequẽte b dẽpta
vt morbus porcus ordo ꝑficio margo perhibeo ꝑiuro perluceo carmẽ carnis
S corpus arqui tenens currus morſus artus Xerxes coruus barbaria S ſe
T quente ſ in ſimplicibus ſyllabam finit.vt aſſis.Et in compoſitis ſequente c
i p t ſ vt obſcurus diſcretus diſcutio diſplicet deſtinat diſſuo.In ſimplicib⁹
aũt ſc ſm ſp ſt ſunt eiuſdem ſyllabę.vt paſcua coſmus proſper teſtis. T
tunc ſyllabę finis eſt cũ ſequens ab eadẽ initium ſumit vt attinet.ti aũt ſyl
laba vt c profertur ſi mox alia vocalis ſequit̃ niſi ſ vel x ti ꝑcedat vt mixtio
q̃ſtio.Dicimus tñ litium a lis ⁊ vitiũ a vitis ad differentiam litium ⁊ vitiũ
⁊ ſi qua ſunt ſimilia.Genitiuus aũt ſingularis in nomine vel ſc̃da perſona
preſentis indicatiui in verbo facile indicant ſi hęc ⁊ ab his deriuata per ci
vel ti.ſcribenda ſint.vt ab aſtuti aſtutia.amici amicitia.ſitio ſitis.facio fa
X cis. X ſyllabã finit in compoſitis ab ex.ſequente c l p q t.vt excurro exlex.
Y expecto exquiro extendo. Y ſyllabã terminat.vt zephyrus. Z quandoq;
Z in fine reperitur vt Achaz.Dicta aũt de ſyllaba quã alia ſequitur intelligen
da ſunt.Cętera ſi quę de literarum naturis in mentem veniẽt in ꝓceſſu ſu
is locis interſerenda veniunt vt in cap̃.de ṽboꝝ declinatiõe ⁊ propoſitionũ
compoſitione. Di. Optime.ſed quid demum ex ſyllabis fit? Ma. Dicti
ones ex quibus tandem orõnem cõſtituimus:p quã orationem mentis no
ſtrę conceptum alteri indicare congrue poſſumus.Hinc ⁊ dictiones partes ora
tionis dicuntur.Differentia vero earundem octo generibus deprehenditur
q̃ ſunt Nomẽ Pronomẽ Verbũ Aduerbiũ Participiũ Cõiunctio Prepoſitio
Interiectio.de quibus eodẽ ordine.diſſertabimus.Et p̃mo de Nõie.

De Nomine. Capitulum quintũ.

Diſcipulus.

De noticia partiū orationis

NOmen quid eſt? Ma. Eſt ꝑs orationis cū caſu corpus: aut rem ꝓprie cōmuniterue ſ̄cans. Omne nomē aut ſ̄cat rē groſſam aliquo ſenſu exteriori ꝑceptibilē: ⁊ hoc corpus dicit̄ vt lapis. aut ſignificat ens ſolo intellectu apphenſibile. ⁊ h̄ res appellat̄. vt aīa. angelus. Dicit̄ aūt hec orōnis pars Nomē q̄ res quib⁹ nomē imponit̄ nominat: Di. Quo pacto cognoſcamus que dictio nomē ſit. Ma. Primo ꝑ eius vulgare. cui ſi addi pōt ein vel ein ding: nomē eſt. vt hō ein menſch. albū ein weiß ding. Scdo ꝑ eius accidentia. Di. Quot accidūt nomini? Ma. Octo. ſcȝ qualitas numerus: figura: ꝑſona: caſus: declinatio genus: et ſpecies. Di. Qualitas nominū quotuplex eſt? Ma. Duplex: ꝓpria ſcȝ ⁊ appellatiua: a qua nomē ꝓpriū vel appellatiuū dicit̄. Di. Quod eſt nomen ꝓpriū. Ma. Qđ ſ̄cat rem vnā alteri nō cōmunicabilē. vt ſunt oīa nōia quarūcunq̄ rerū ꝓpria. vt Chriſtoferus. Di. Quod eſt nomē appellatiuū? Ma. Qđ ſignificat rē pluribus cōmunicabilē. vt hō humanitatē que pluribꝫ cōmunicat̄. Eſt et alia penes qualitatē nōis diuiſio: in adiectiuū ſcȝ ⁊ ſubſtantiuū. Di. Qđ nomē eſt ſubſtantiuū? Ma. Qđ ſignificat rem ꝑ modū ꝑ ſe ſtantis: ⁊ cognoſcit̄ ꝑ ſuū vulgare: cui nō pōt addi weib: man: vl' ding. Non eīm dicit̄ hō menſch ding. Di. Qđ nomen eſt adiectiuū? Ma. Qđ ſ̄cat ſuū ſignificatū ꝑ modū adiacentis alteri. Et cognoſcit̄ ꝑ ſuū vulgare weib: man: vel ding: vt alb⁹ weiß man: alba weiß frow: albū weiß ding. Di. Numeri nōim quot ſunt? Ma. Duo: ſingularis ⁊ pluralis. Di. Quoꝝ nomē eſt ſinglaris numeri? Ma. Cuius vulgari addit̄ ein. vt hō ein menſch. Di. Qđ nomē eſt pluralis numeri? Ma. Cuius vulgari addit̄ vil. vt hoīes vil menſchē. Di. Figure nōim quot ſunt? Ma. Due: Simplex ⁊ cōpoſita. Di. Qđ nomē eſt ſimplicis figure? Ma. Qđ nō poteſt diuidi in plures ptes ſ̄catiuas ꝑoris ſenſus capaces vt hō. Di. Quid eſt nomē compoſitū? Ma. Qđ poteſt diuidi in plures ptes ſ̄catiuas prioris ſenſus capaces. vt cēſferus. Di. Perſone nominū quot ſunt. Ma. Due. ſ. ſecunda ⁊ tertia. Di. Quod nomē eſt ſecūde ꝑſone? Ma. Omne nomen vocatiui caſus eſt ſcđe ꝑſone. Alia oīa ſunt tertie ꝑſone. Di. Caſus nōim quot ſunt. Ma. Sex. ſ. Ntūs. gtūs. dtūs. actūs. vtūs. ⁊ ablтūs. quoꝝ primus rectus dicit̄: reliqui oēs obliqui. Per hos caſus oīa nōia declinant̄ ⁊ ꝑ terminatiōes ſuas variant̄. Di. Quot ſūt terminationes nominū. Ma: Quinq̄. Di. Quō cognoſcunt̄? Ma. Penes gtīn vel ablтīn. Nomen eīm qđ habet in gtō æ: vel in abltō a eſt prime declinationis. Quod aūt in gtō habet i. vel in abltō o. eſt ſcđe declina. Et qđ in gtō habet is eſt tertie. Qđ vero in gtō habet us. vel in abltō u. eſt quarte. Illud aūt qđ in gtō habet ei diuiſim eſt quinte. Di. Unde cognoſcere poſſum q̄liter ſingula nōia ſuis aptent̄ caſibꝫ? Ma. Per regulas ſequentibus metris cōprehenſas vt memorie firmius inſidcant.

De prima declinatione in ſingulari. Ca. VI.

Unt rectis prime: tres finales ſociate.
Quatuor ⁊ voces a vel am. iunges ſimul as es.

Oīa huius inflectionis nōia in genitiuo ⁊ datiuo ſingularib⁹ per ę qđ ꝑ̄ diptho̅gos ſcribunt̄. vt muſę vel muſę. andreę.

Ae genitiuus habet cum terno. quartus in am fit.
An dat a grecus et as es atq̄ per n tibi mutes.

Attendas vltra quod rectum ,nomina neutra
Quartum cum quinto ſimiles dant hic ⁊ vbiq̨
A quintus. ſextus poſt es e vel a reperimus
Recto qui fit in am.quintū ſextum quoq̨ iungam.

In plurali.

Pluralis primus dabit e. quintuſq̨ ſecundus
Arum dat ternus dabit is ſextuſq̨. ſed abus
Dant equa mula dea. ſic filia nata liberta
Cum domina pariter aīa fabula quibus albus
Aut is forte dabis:aſina ſociabis
As quartus finit.ex dictis prima patebit.

Mod' vulgarizādi nominū p ſuos caſus.

Aliquādo concidit̃ ſyllaba ar de gtō plī.vt celicolū ꝓ celicolaꝝ.Et vt hec clari' intelligas tibi huiuſce inflectiōis formā ſubijciā: ſm̄ quā reliqua oīa articularib͛(ꝑut generū exigit diuerſitas)terminationibuſue:vt date admonent regule variatis declinabis facillime.Modū vero vulgarizandi oīm nominū ſinglos ꝑ caſus ⁊ nūeros cuiuſcūq̨ declinatiōis fuerint facile dep̄hendes:ſi caſuū officia ꝯſiderabis:eo quo ſequit̃ nō vt ntīūs oīa agere.Geniti ui oīa eſſe.Dtō oīa acquiri.Actm̄ oīa pati.Vtō vocari.Ab abltō venire:aut eo mediāte varia fieri intelligat̃.Ex eo nāq̨ ntīūs ꝑ der die das. Genitiuus ꝑ des der von.Dtīūs ꝑ dem der zu.Actūs ꝑ die den das im.Vtūs ꝑ du ir vel o. Abltūs ꝑ mit von vß in fur durch vel vmb ſm̄ rei ꝓprietatē in ſingulari.In plurali vero gtūs frequēter ꝑ deren:⁊ actūs ꝑ die:datīs ⁊ ablatiuus exponit̃ ꝑ deren.Signa aūt caſuū ſunt:Ntī q̇s wer. Gtī cui' wes.Dtī cui wem.Acti quē wem:q̇d was. Vtī o.Ablti q̇ mit was:vß waß: in was. in his te exercitatū iri volo:⁊ n̄ ī vana ⁊ curioſa caſualiū ⁊ tpaliū recitatōe.

Forme declinationis prime.

der tiſch		die tiſch
Nominatiuo hec menſa		Nominatiuo he menſe
des tiſch		deren tiſchen
Genitiuo huius menſe		Genitiuo harū menſarum
dem tiſch		denen tiſchen
Datiuo huic menſe		Datiuo his menſis
den tiſch	in plī	die tiſch
Accuſatiuo hanc menſam		Accuſatiuo has menſas
du tiſch		ir tiſch
Vocatiuo o menſa		Vocatiuo o menſe
von dem tiſch		von denē tiſchen
Ablatiuo ab hac menſa		Ablatiuo ab his menſis.

De Secunda declinatione. Cap.VII.

In ſingulari.

Vnge ſecunde tres finales.ſex quoq̨ voces
Er vel ir. vmq̨ vel ur.hinc us.ſimul eus ſociant̃
Fit genitiuus in i,formam vult er variari,

Nam niſi muta preit er i.ſimpliciter ſibi iungit
Et ſi muta preit e.vocalem remouebit.
Celtiber ⁊ liber iber excipias quoqꝫ dexter
Preſbyter atqꝫ later.proſper.ſocer.aſper.adulter
Mulciber his iungis.cum de gero vel fero natis
Et iungo gibber.dat tri vel eri tibi dexter.
J ſumunt ir.er.ur.us.in.ſimulſym variant
Eus in eu muta.dat eos formatio greca.
Unus poſt ille ſolus totus quoqꝫ flecte
Ullus nullus vter iunges.alius ſimul alter
Quod dabit alterius: alius quoqꝫ format alius
Tertius o poſuit cum ſexto.quartus in um fit
Grecus us on finit.a dat eus.hinc quintus in eu fit
Rectus in r vel in um.ſimilem faciet ſibi quintum.
E facies ex us.fili dic abiiciens us.
Sic propriũ quod ius habuit.dic agne vel agnus.
Et populus popule deus.⁊ fluuiuſqꝫ choruſqꝫ.

Jn plurali.

p Lurali primo quinto ſit i ſociato.
Attamen a neutris iunges: eorum genitiuis
Js ternus ſextuſqꝫ dabunt.dabit os tibi quartus

Forma ſecunde declinationis.

In ſingulari		In plurali
Nrõ hic magiſter		Nrõ hi magiſtri
Grõ huius magiſtri		Grõ horum magiſtrorum
Drõ huic magiſtro		Drõ his magiſtris
Acrõ hunc magiſtrũ		Acrõ hos magiſtros
Urõ o magiſter		Urõ o magiſtri
Ablrõ ab hoc magiſtro		Ablrõ ab his magiſtris

Alia

In ſingulari		In plurali
Nrõ hoc pomum		Nrõ hec poma
Grõ huius pomi		Grõ horum pomorum
Drõ huic pomo		Drõ his pomis
Acrõ hoc pomum		Acrõ hec poma
Urõ o pomum		Urõ o poma
Ablrõ ab hoc pomo.		Ablrõ ab his pomis

Adinſtar horum reliqua eiuſdem declinationis:prout rerũ ꝓprietas ⁊ genus exigunt ⁊ vulgariſabis ⁊ declinabis.

De tertia declinatione.Ca.VIII. Jn ſingulari.

f Jnales terne ſunt bis quine ſociate
Et ſexaginta voces.dempta tamen vna.
Sunt a vel e ſimul o teſtes.ac e ſociato
Uocali cuius i.n.r.ſimul s.ſociabis

Ut tamen n nō das/aus vls:ems ſtirps quoqꝫ ponas
Quamlibet s iunge b vel n p.vel r pꝛeunte
Ups irs non dices u ſolam t ſuperaddes.
Quelibet x.pꝛeſit.anx alx aux/inx ſibi iungit.
Unx arx erx addo.dat omnes his' genitiuo
Sed diuerſimode tamen inferius manifeſte
Foꝛmas ponemus.a pꝛimo tis ſociemus
Et fit is o. dabo nis.homo cardo margoqꝫ demis
Oꝛdo cum virgo.nemo ſimul excipe do go
Feminei generis ꝛ appollo teredoqꝫ iungis
Hec ex o faciūt i breuem.turboqꝫ ſibi iungunt
Et caro carnis dat tibi nomen gentis a curtat
Lac lactis ponit.allec allecis habebit
Is poſt l pone.ſed lis mel fel ſociabo
Salis Solis — Alis dic.elis.olis longas genitiuis
Haſtrubal hinc demis.Hannibal quoqꝫ ſal ſibi iungis
Curtas dicis ilis ꝛ ulis.ſaul hinc tibi demis
Ex an fac anis vt titan.vel dabit anos
En fit inis.ſiren lien enis dant quoqꝫ ren ſple n
Delphin delphinis.ꝛ in n non plural videbis
On ſibi copulat tis:quedam peregrina dabunt tis
R capit is.epatis dat epar.ſed far dabo farris
Imber cum natis demis.nam mutat r in ris
Ter quoqꝫ mobile cer' iūgas.celeberqꝫ ſaluber
Utuntur lege luther pantherqꝫ laterqꝫ
Ether cum crater ſtater his coniunge character
Coꝛ coꝛdis donat.in oꝛis femur ur tibi foꝛmat
Huic ebur atqꝫ iecur iunges. robur ſimul addes
Iupiter atqꝫ iouis dat.iter tineris facit ex ter
Pꝛoducas aris nectar.iubar hinc 'remouebis
Cum natis par lar boſtar ceſar ſimul aſpar
Coꝛripiatur eris.iris ac uris aſſociabis
Crather demat panther:quoqꝫ ver mulier fur
Oꝛis dic longam.ſed demas pꝛopꝛia quedam
Et rhetoꝛ caſtoꝛ arboꝛ marmoꝛ ſimul equoꝛ
Ex as fac atis.elephas as mutat in antis
Et diamas adamas gigas ꝛ pꝛopꝛia iungas
Uas vadis ꝛ vaſis.dic mas maris/as dabit aſſis

As in adis pallas vel ados mutat quoqꝫ lampas
Archas cũ grecis, his patronymica iungis
Es fit is, attamen es vertunt in itis comes ales
Ceſpes eques palmes gurges fomes pedes hoſpes
Limes cum miles, trames hoſpeſqꝫ ſatelles
Antiſtes poples diues celeſqꝫ ſuperſtes
Cum ſtipes veles preſtes proſtes ſimul obſtes
Interſtes ſubſtes ⁊ hames termes quoqꝫ merges
Sed teres interpres hebes indiges addito perpes
Es formant in etis, impes prepes ſociabis
His aries paries abies ſeges ⁊ teges addes
Sic etiã longã facit inquies ⁊ lebes addes
Coheres Magnes atqꝫ quies locupleſqꝫ tapes ſimul agnes
Heres cum natis pres merces es dat in edis
Preſes idis Sic pes curtat edis, ſed apes apis ſociabis
Atqꝫ ceres cereris, es eris aſſociabis.
Auis Et quod dat ſedeo formabit idis genitiuo
Is non mutabit genitiuo, ſed lapis aſpis
Is mutant in idis bolis ⁊ dyplois chlamis egis
Priamidis Et pixis cuſpis aſpis, tapiſqꝫ parapſis
Priamidos Pyramis ⁊ philis ⁊ talia plura videbis
Cum grecis multis, his patronymica iungis
Que formant in idos quandoqꝫ ſuos genitiuos
Ut geneſis multa dant is vel eos quoqꝫ greca
Et quedam ſeruant normam, vel idis ſibi formant
Ut caſſis tigris iris tibris paris eſis
Iſtis iunge thetis vel dat thetios genitiuis
Dant in eris cucumis vomiſqꝫ cinis quoqꝫ puluis
Lis litis quiris quiritis glis dabo glitis
Et gliſſis gliris dis ditis conſociabis
Prebet inis ſanguis, ſardis pollis ſociabis
Semis pars aſſis cum ſit ſemiſſis habebit
Sed pro dimidio nunꝙ variabile credo
Oris fac os longam, curtam dabit arbos
Cos dos poſqꝫ nepos otis dant atqꝫ ſacerdos
Sed pos curtat otis cuſtodis dat tibi cuſtos
Heros formabit herois, hos houis adde
Deuorat os oris quicquid lucratur os oſſis

Glos gloſſis vetus lignũ vetus eſt de nocte ſerenum
Flos eſt glos gloris.glos gloris femina fratris
Ex us fiat oris.qđ cõparat o tibi longat
Sed formant in eris venus ⁊ vetus ⁊ ſcelus addis
Vellus viſcus olus opus ⁊ fedus latus vlcus
Sidus pondus acus glomus ⁊ genus addito vulnus
Munus funus onus udiſqꝫ palus dat ⁊ incus
Intercus dat utis curtam longamqꝫ iuuentus
Et quod dat ſeruitus virtus ſaluſqꝫ ſenectus
Uris dat tellus.mono ſyllaba conſociamus
Sed ſus iungo ſuis ⁊ grus gruis annumerabis
Dat pecus hec pecudis:pecus hoc pecoris ſibi iungit
Laus laudis donat.⁊ fraus fraudis ſibi format
Bs s demit/⁊ ps is ſibi iungit
Ebs eps e mutant in i ſi poliſyllaba fiant
Aucupis excipitur ex auceps quod reperitur
Formant a caput eps.ex eps i pitis velut anceps
Puls pultis ponit.⁊ hyems hyemis ſibi iungit
Rs s demit.⁊ rs tis quoqꝫ ſumit
Vecors dis — Quod cor componit vel pendo s remouebit
Libripens libripendis — Ns is capit.⁊ iungo frons lens glans tis ve teneto — Rediens redeuntis
Atqꝫ quod vncia dat s demit dis quoqꝫ ſumit — Caput itis
Cum natis fit iens in euntis.iunge quienſqꝫ — Judex iudicis
Ambio ſub lege manet.atqꝫ ſuperbio iunge
Ex mutat in icis.⁊ x mutabitur in cis
Si tamen e teneant ſuper x poliſyllaba mutant
Hanc in i.ſed lodex i longat.⁊ e tenet. exlex
His iungas veruex.⁊ lectilis atqꝫ ſupellex
X in gis dat rex.iungas lex grex quoqꝫ remex
Sic grecum format vt ſphinx.vel gos tibi donat
Dic ſenis ⁊ noctis ⁊ coniugis ⁊ niuis addis
Hinc reliquos formo tibi caſus a genitiuo
S remouet ternus.is in em mutat tibi quartus
Im das/magu deris peluis ſitis ſic ⁊ eclipſis
Uis buris tuſſis tybris cum tigris erynnis
Treueris ⁊ tongris tripolis ſirtis ſimul iris
Iſtis adiunge dans is vel eos genitiuo
Ut geneſis freneſis ⁊ in im bene plura videbis

Quedam latina mutant is in a quaſi greca
Em dat ⁊ im. turris: reſtis: pupiſq; ſecuris
Par quintus recto tamen s quedam remouento.
Ut pallas palla. tibris iris ſint quaſi greca
Formatur ſextus in e. ſed tamen excipiemus
Cum ſit in e rectus. iſtis is et e ſociemus
Acer is e iungis. ⁊ al alis et addis araris
Hec is in i vertunt. dans im quarto ſibi iungunt.
Sauſape preſepe preneſteq; cepe ſoracte
Hinc hannibal ſotular ſal demas haſtrubal et far.
Nectar epar cum lar boſtar ceſar iubar aſpar.
Dante e vel i ſextis faſcis piſcis ſimul ignis
Et poſtis fuſtis vectis lactiſq; ſecuris
Cum turris reſtis puppis quoq; mobile iungis.
His reliquum demas. hoſpes ſoſpes ſuperaddes.
Degener aſt vber iungas. e vel i dabit imber
Attamen i natis tantum dat iungis aprilis
Quintilis iungas. ⁊ ſextilis ſuperaddas
Tardi cum nalis. iungas ſimul officialis.

Mēbria gtīū ſil'em ntō. vel i ſolā in ablt̄o: ⁊ q̄ terminā̄t in vs vel in rs. ꝑ is qn̄q; terminā̄t actōs plurales. p̄ſertim q̄ habēt ium in gtō plurali.

In plurali.

PLuralis p̄mus is in es format quoq; quartus
Et quintū ſocia. ſed dantis in a tibi neutra
Preter que donā̄t i ſextis. hec ia formant.
Et que dant e vel i. tū̄ hinc ampluſtra retracta.
Ludicra vel vetera. quod comparat inde retracta
Is in ium vertit genitiuus. ⁊ hinc tibi demis
Quod ſit in a vel in o que dant is in vm genitiuo
Il ſimul ul iungas ⁊ r. ſimul as ſuperaddas
Cum creſcunt dabimus iſtis is ⁊ es ſimul os us
Et panis ſoboles apes. ⁊ canis indole proles
Cum proceres fruges iuuenis volucriſq; penates.
His grecum iungo. dant is vel eos genitiuo
Laus fraus puls iungo. ſimul s b p preunte:
Iungis hyems. co nſorſq; cohors. caput bis ſuperadde
Complex atq; ſenex. x fixum iungito ſuppellex
Ex iſtis demas caro. quod ſit in ar ſibi iungo

Ac er is e preter celer. bis addas ſimul imber
Coꝛ ſimul. as aſſis. mas vaſqꝫ vadis quoqꝫ cum glis.
Lis dos ac ab os. puls. trabs. plebs ſcops ſociabis
Anceps cum ſociis. vrbs: daps: ſeps: ſtirps ſibi iungis
Et nix: nox: addo calx: lanx: arx: atqꝫ ſuppellex
Atqꝫ boum dicas quoqꝫ bobus. ⁊ u capit ales.
Um prebet ans: ens: vel ium. ſed ium dabo glans: dens
Et gens: mens: ternus in ibus dabit is: quoqꝫ ſextus

Forma declinationis tertie.

	Nrō hic ⁊ hec ⁊ hoc felix		hi ⁊ he felices ⁊ hec felicia
	Genitiuo huius felicis		hoꝝ ⁊ harum ⁊ hoꝝ feliciū
In ſinglari	Datiuo huic felici	in plī	his felicibus
	Actō hunc ⁊ hāc felicē ⁊ ħ felix		hos ⁊ has felices ⁊ hec felicia
	Vocatiuo o felix		o felices ⁊ o felicia
	Ablrō ab ħ ⁊ ab hac ⁊ ab ħ felice vel felici		ab his felicibus.

Eiuſdem declinationis alia forma.

	Nominatiuo hic lapis		Hi lapides
In ſinglari	Genitiuo huius lapidis		Horum lapidum
	Datiuo huic lapidi		His lapidibus
	Actō hunc lapidem	in plī	Hos lapides
	Vocatiuo o lapis		O lapides
	Ablatiuo ab ħ lapide		Ab his lapidibus.

Eiuſdem declinationis alia forma.

	Nominatiuo ħ dogma		Hec dogmata
	Gtō huius dogmatis		Hoꝝ dogmatum
	Datiuo huic dogmati		His dogmatibus
In ſinglari	Actō hoc dogma	in plī	Hec dogmata
	Vocatiuo o dogma		o dogmata
	Ablrō ab hoc dogmate		ab his dogmatibus.

Eiuſdem declinationis alia forma.

	Nominatiuo ħ cubile		Hec cubilia
In ſinglari	Genitiuo huius cubilis.		Horum cubilium
	Datiuo huic cubili		His cubilibus
	Accuſatiuo ħ cubile	in plī	Hec cubilia
	Vocatiuo o cubile		O cubilia
	Ablatiuo ab ħ cubili		Ab his cubilibus.

De quarta declinatione. Capitulū.IX.

In ſingulari.

BOUND BY W. PRATT

Quarta dat us rectis genitiuus us quoqꝫ quintis
Prebet ⁊ u recto quem noli flectere primo
...uctus / ...nu Tertius ui finit. um quartus. ſextus in u fit.

Jn plurali.

Pluralis primus dabit us: quartus quoqꝫ quintus
A dictis dabimus: us prebet uum genitiuis
Tertius ſextus ibus dant: ſed ficus tribus arcus
Ante bus u ſeruant: portuſqꝫ veru ſpecus ſaddam
Et lacus ⁊ portus acus ⁊ quercus penus artus

Forma inflectionis quarte

	Nrō hic fructus		Hi fructus	Hec genus
	Grō huius fructus		Hoꝝ fructuum	Hoꝝ genuum
	Drō huic fructus	in plri	His fructibus	His genibus
	Acrō hunc fructum		Hos fructus	Hec genua
...n ſinglari	Uocrō o fructus		O fructus	O genua
	Ablrō ab hoc fructu		Ab his fructibus	Ab his his genibꝰ

De quinta declinatione. Cap. x. Jn ſingulari

Quinta dat es rectis ſed prebet ei genitiuis
Et ternis.
Em quartus: quintus dabit es: e ſextus habebit

Jn plurali

Primus plurali dabit es: qui vult ſibi ſubdi.
Quartum cum quinto: tribues erumꝰ gtō.
Tertius ⁊ ſextus ſemper formantur in ebus

Forma quinte declinationis

	Nominatiuo hec ſpecies		He ſpecies
	Genitiuo huius ſpeciei		Harum ſpecieꝝ
	Datiuo huic ſpeciei	In plri	his ſpeciebus
...n ſinglꝰari	Acrō hanc ſpeciem		has ſpecies
	Uocatiuo o ſpecies		O ſpecies
	Ablatiuo ab hac ſpecie		ab his ſpeciebus

De declinatione compoſitorum. Cap. xi.

Conſtans ex rectis: penes hos ambos variabis — Reſpublica
Non ſic alterutrum declines nec leopardum
Conſtans ex recto ſimul obliquo variatur — Legiſlator
Ex recti parte ſed non variabile quodqꝫ — Tibiſoli
Conſtans obliquis

Di. Breues quas iam tradidiſti declinationũ reglas alta' mẽte[reposui. Nunc demum de genere te abſoluas. Magi. Genera noim ſex ſunt.ſcilicet Maſculinũ Femininũ Neutrũ Cõmune Omne Promiſcuũ qd eſt Epichenum dicit ſub vno articulo vtrunq; ſexum importans:⁊ dubiũ ſiue incertũ Di. Penes quid cognoſcit genus nominis. Ma. Penes ſcatũ ⁊ terminationes vt regulę ſequentibus metris concluſę indicant:ea tamen lege:vt regulę generales a ſpecialib⁹ ſint exceptiones.

De nominum generibus in generali. Cap.xij.

Rs maribus iungat quodcunq; virum tibi ſignat
Femineis iungas per que ſignas mulieres
Mancipium neutro dabis ⁊ ſcortum ſociabo
Communi iunge ſexum quod ſignat vtrunq;
Que ſiunt propria flumen.ven.pone marina
.ſ.noĩa fluuioꝝ mẽſiũ ⁊ ventorum ſunt .m.ge. Hec dabit arboribus ſed fructibus hoc ſociamus
Mas oleaſter erit dubus ⁊ rubus aſſociabis
Hoc ſiler eſt herba ſiler hic donat tibi vina
Hec ſit auelana nux glans caſtanea ficus
Triplex mobilibus genus vt vult ars ſociamus

De genere mominum prime declinationis. Ca.xiij.

manet in prima mulier des mammona paſcha
a Neutris ⁊ manna neutrum mulierq; polenta
Adria planeta maribus dabis atq; cometa

Paſcha be… breũ nom… eſt nõ grec… inq̄t Aug.… Hieronym…

De genere nominum ſcde declinationis.Ca.xiiij.

M neutrum facies.mulierum nomina ſignes
R ſimul us queq; maribus ſociata ſecunde
Femina damaſcus dumus achumus atq; papyrus
Egyptus vannus ⁊ diphthongus colus aluus
Aluus cum biſſus heremus paradiſus abyſſus
Porticus ⁊ methodus ſinodus nardus hiacinthus
Artus cum delus ⁊ carbaſus atq; phaſelus
Coſtus criſtallus ⁊ ciprus iunge ſmaragdus
Hoc vulgus pelagus.quandoq; ſit hic paradiſus
Os grecum ſepe mutatur in us muliebre

Tertio Abiectio

De genere nominũ tertie declinationis Ca.xv.

DICATE neutrum tertie.
A verbis cuncta per io.vel nomine ſumpta

Et nomen do go: prebens inis in genitiuo.
Dona femineis: Mas ordo cardo teredo
Stellio gurgulio cum margo purgio iungo
Unio cum ſocijs/ vt ternio conſociabis
In reliquis mas o. caro ſed mulieribus addo
L neutrum. pone. dic ſal hic et hoc retinere.
Et ſol mas dices. cui quod ſit an bene iunges
Neutrum nomen in en. eſt o. ſed femina ſiren.
Mas eſt ren cum ſplen/ pectenqꝫ lien vel hymenqꝫ
Delphin mas eſto. cui quod ſit in on ſociato.
Hec ſindon dicas. iunges per que loco ſignes.
Que dya ſiue gera componit ſint tibi neutra.
Tantundem neutrum. totidem plurale ſit omne.
Ar neutrum ponas: ſed ſit lar cum ſocular mas.
Et ſimul or ſocia maribus/ tamen excipe multa.
Zinziber atqꝫ piper neutris dabis atqꝫ papauer
Sic dicas verber iter vber/ iunge cadauer
Veſper ver ruder/ bis ſpinter iungito iuger
Et ſuber tuber: ſed femina ſit tibi lintber.
Hec dicas arbor hoc equor/ cor quoqꝫ marmor ardor
Ir pir ſunt neutra: vox gaddir conſocianda
Ur neutris iungas: maribus furfur lemur addas
Raro mas murmur. hic ⁊ hec vultur quoqꝫ turtur.
Hec dat nomen in as: tamen hic ſit vas vadis ⁊ mas
Neutrum vas vaſis. huic vas nefas ſociabis.
Eſt creſcens mas es. ſed campos femina merces.
Magnes atqꝫ quies ſeges atqꝫ teges. dabit hoc es.
Preter mas verres. tibi cetera ſint mulieres.
Femineis dabis is. hic caulis iunge molaris
Faſcis cum piſcis poſtis fuſtis quoqꝫ vectis.
Ignis cum crinis panis callis quoqꝫ funis
Unguis cum menſis amnis cum follis ⁊ enſis
Anguis cum collis orbis torquis quoqꝫ corbis
Et penis ſentis vermis torriſqꝫ ſementis
Glis gliris ſanguis puluis vomis lapis axis.
Atqꝫ cunis caſſis. canis hic ſimul hec aſſociabis.
Funis cum clunis dubio genere ſociabis

Mos Flos. Hic dat nomen in os.hec glos cos dos. hic ꝛ hec bos.
Os oris neutris dabis.os oſſis ſociabis
Tempus Et chaos atq melos argos logos annumerant.
Ulcus Us iungas neutro quod oris vel eris genitiuo
Hoc acus Dat mas eſto lepus. hec des reliquis. dabit hic mus
aceris. Hic dat ꝛ hec tibi ſus. hoc virus pus. dat ꝛ hic grus.
Uirtus Neutraq ſunt ius thus rus. his coiungito crus plus
Seruitus Laus fraus puls pones ꝛ hyems. inter mulieres
Solus S ſit femina b. vel n.p vel r.ſibi iuncta:
Iunge chalybs ſerpens maribus: mons fons quoq pons
Et partes aſſis:torrens ſeps annumerabis dens
Anceps prebebit dubium: ſit adeps ſociatum
Stirps bona plantauit ſtirpen qui vina creauit
Iudex E ſuper x tibi dant hic.ſi poliſyllaba fiant
Hec forfex forpex vibex obexq ſuppellex
Lex fax nox Addis ibex carex. dat hic ꝛ hec ve ſilex quoq cortex
Nix nux. Hec iunges reliquis.grex maſq calix ſociabis
Et phornix phenix maſtixq calix quoq var x
Et ramix thorax predictis annumerabis.
Pars pedis hic calx.dat.hec ſed latomus ſibi iungat

De genere noim quarte declinationis Ca.XVI.

U dabitur neutris: eſto cornu tibi teſtis.
Fructus. Quarte nomẽ in us dabit hic.dant hec manus idus.
Porticus atq tribus arcus ꝛ domus aſſociamus
Hic tenet hecue ſpecus. illi penus aſſociemus.

De genere noim quinte declinationis. Ca.XVII.

Species. Femineis ſocia quecũq dabit tibi quinta
Hic dabit hec ve dies.dant hi tantũmodo plures
Si componant ſemper maribus ſociatur.

De Etheroclitis. Capitulũ.XVIII. Magi.

Ecce paucis admodũ regulis nominũ genera ſcdm declinationẽ ordinẽ tradidimus:preter hec tñ ſunt alia noia que etheroclita.id eſt diuerſe declinata dicunt.quoꝝ.ſ.ꝛ genus ꝛ inflectio diuerſa reperiunt e quib magis vſitata ſequentib regulis enumerant.

Iſta ſolent quarta variari ſiue ſecunda
Cum lauro:quercus. pinus cornus quoq ficus
His colus:atq domus:penus:ꝛ lacus: atq tumultus
Ornatus:paſſus:cantus:cetus:ſpecus:ortus

Is vel us illa ſuis dices dare compoſitiuis
Cera iugum limus animus ſimul arma bacillus
Et colus ⁊ annus.
Cum norma neruum cum freno collige cl:uum
Uas vaſis ternam tibi dat. plurale ſecundam
Dat Jeſus um quarto. reliquis u ſemper habeto
Dat moyſes moyſi moyſen moyſeqꝫ ſexto
Uis vires aſtu natu tantumodo ſexto
Ambo duoqꝫ notes. flectaſqꝫ domum ſapienter
Tolle memu primo numero. mi miſqꝫ ſecundo
Eſt iocus atqꝫ ioci. loca baltheus ⁊ locus adde
Dic raſtrum raſtros. ſic celum ſic quoqꝫ porrum
Os vel a dat frenum filum clauſtrum capiſtrum
Topica bucolica ſimul intubus arbutus adde
Paſcua carbaſus altile pergamus atqꝫ ſuſ plex
Dic zizania dicqꝫ georgica rhetoricorum
Hec primo numero ſunt femina. pluraqꝫ neutra
Dindima pilea ſupera trencra ſibila iunges
Iſmara gargara menala ſic infernus auerna
Hec primo numero ſunt maſcula. pluraqꝫ neutra
Dic ſponſalia milia menia dic ſimul extra
Ilia dic arma ſemper pluralia neutra
Primates proceres vepres maneſqꝫ penates
Artus maiores trene laceſqꝫ mineqꝫ
Plurali maria tantum tu flectere debes
Plurali numero tantum tu flectere debes
Inducias latebras thermas iduſqꝫ kalendas
Exuuias nonas ferias nugas quoqꝫ ſcholas
Excubias ⁊ diuitias diras quoqꝫ cunas
Stare licet nequeant metro. tamen hic reſidebunt
Liberi/ quirites facetie/ nuptie nundine/
Inferi cum poſteris. ⁊ blandicias ſociabis
Inficias ſic inſidias ſic inferiaſqꝫ
Et tenebras opes furias quoqꝫ reliquiaſqꝫ
Deliciaſqꝫ minus ſenteſqꝫ chelas phaleraſqꝫ
Parcas illecebras nares grateſqꝫ foreſqꝫ
Uenetias thebas athenas conſimileſqꝫ

John Carter Brown Library

Que querunt que diſtribuunt referuntqꝫ negantqꝫ
Infinita quoqꝫ caſu caruere vocante.

Di. Num ⁊ pl̄ra ſunt huiuſce ordinis nola? Ma. ſunt ⁊ q̄dē ml̄ta.vt Quiſ q̄lie Exq̄lie Exeq̄e Manubie Induuie.Sed ea ola ponere ſupuacaneū viſū eſt.cū ex his pl̄ima apd̄ antiq̄ores recētioreſue ⁊ in caſibꝫ ⁊ nūeris repiant: q̄bꝫ ab alijs carere tradita ſūt. Ea quoqꝫ q̄ ſup̄ tradidim⁹ pl̄alia nōnūqꝫ in ſingl̄ari ſūt repta.relictis igit̄ his:ſpēm vltimū nois accidens videam⁹.

D: ſpecie. Capitulū.XiX. Mag.

Species noīm duplex eſt. ſcꝫ pmitiua ⁊ deriuatiua. Diſ. Que nola dicunt̄ pmitiue ſpeciei. Ma. Que a nullo deriuāt̄.vt pater mater. D. Que ſunt deriuatiue ſpeciei. Ma. Illa q̄ ab alijs deriuant̄.qd̄ cuꝫ fiat mltis modis: nō tam neceſſarijs q̄ꝫ varijs:ego tibi ſolū de compatiuis patronymicis ⁊ ver balibꝫ vlteriorib⁹ dicere ptendo.Et primo.

De compatione. Capitulū.XX. Diſci.

Quid eſt cōpatio. Ma. Eſt rei ad rē aſſimilatio. Di. Quib⁹ nolbꝫ accedit cōpatio. Ma. Adiectiuis dūtaxat:quoꝝ ſcatū pōt augeri vl̄ minui:quoꝝ.ſ.vulgari addit̄ noch vel aller. Nā compatiuus p noch:⁊ ſuplatiu⁹ p aller vulgarizand⁹ eſt. Nō nūqꝫ ꝓo ꝓpria appellatiue capta cōpant̄.⁊ ti improprie vt ne roncronior Salomō ſalomonior. Di. Quot ſunt cōpationis gradus. Ma. Tres.poſitiu⁹ compatiuus ⁊ ſuplatiuus. Di. ad hoꝝ formationes pge. Ma. Poſitiu⁹ a nullo formāt̄ ſed alij formant̄ ab eo. Di. Quō. Ma. Nam ola poſitiu⁹ aut eſt ſcōe declinatōis aut tertie.Si igit̄ poſitiuus fuerit ſcōe declinatōis cōpatiuus formāt̄ a gtō ſingl̄ari addēdo or in feminino ⁊ maſculino:vel us in neutro.Et ſuplatiu⁹ addendo s ⁊ ſim⁹. vt docti doctior doct⁹ doctiſſim⁹.Oīs itaqꝫ ſuplatiuus in ſim⁹ p duplex ſſ ſcribit̄. Si aūt poſitiu⁹ terminat̄ in er.ſuplatiuus fit a ntō p additionē rim⁹. vt niger nigerrim⁹.Oīs ſuplatiuus in ris mus r geminat:dēpto plurim⁹.Excipiunt̄ bonus melior optim⁹.Malus peior peſſim⁹. Paruus minor minimus.Magnus maior maxim⁹.Multū plus in neutro tantū plurimū.Celſus celſior ſūm⁹. Dexter dexterior dextimus.Siniſter ſiniſterior ſiniſtim⁹.Beniuolus beniuolētior beniuolentiſſim⁹.Maliuolus maliuolētior maliuolētiſſimus.Siīl mō cōpoſita a facio.vt mirificus magnificus. Sic cōpoſita a loquor.vt doctiloquus.breuiloqu⁹.vaniloquus.Amicus amicior amiciſſim⁹ ſic pudicus ⁊ impudicus.Oīs cōpatiuus in rior vel in rius r ſeruat: ſi poſitiuus r habeat:vt fortior fortius aut e ſi poſitiuus habeat.vt felicior felici⁹. Si ꝓo poſitiuus fuerit tertie declinatōis:tunc cōpatiuus formāt̄ a dtō.addendo or ⁊ us.vt forti fortior forti⁹.Et ſuplatiuus a gtō addendo ſſimus.vt fortis fortiſſimus.Cū vero poſitiuus terminat̄ in r.ſuplatiuus fit a ntō per additionē rimus.vt ſaluber ſaluberrim⁹.Excipiunt̄ iuuenis iunior.ſenex ſenior.adoleſcens adoleſcentior.abſqꝫ ſuplatiuo veterior veterrim⁹.diues ditior dis ditis ditiſſim.Facilis facilior facillim⁹.Sic agilis lior.limus.gracilis:humilis.ſimilis.⁊ ab his cōpoſita:vt difficilis diſſilis.q̄ oēs a habent duplex ll in ſuplatiuo.Itē ea q̄ in bris terminānt̄.⁊ in neutro in e.ſeruāt reglam eoꝝ q̄ in r terminant̄ vt celeber celebris celeberrim⁹.Excipiūt̄ in vtraqꝫ declinatiōe nola in us vel in is terminata hn̄tia vocalē ante us vel is.vt pius dubius egregi⁹ tenuis arduus ⁊c. q̄ ola cōpatiuū ꝓpter nimiū vocaliū hiatū nō habēt.Sed p eo poſitiuū cū aduerbio magis ſumūt n. vt magis dubi⁹ magis arduus ⁊c.Hoꝝ tn̄ compatiui q̄lqꝫ inueniūt̄:ocyor ocyſſim⁹ ſine po

BOUND BY W. PRATT

ſitiuo nequā nequior [...] uiſſim⁹. Nec lateat ab aduerbijs q̄buſdā ꝛ ꝓpoſiti onib⁹ p aduerbijs poſitis compatiuū ꝛ ſuplatiuū cadere. vt ab extra exteri or extremus. Supra ſupior ſupremus. Intra interior intim⁹. Citra citerior ci timus. Prope ꝓprior primus. Proximior ꝯo a primus eſt. qd̄ ꝯiunctū ſig nificat. Ante anterior ſine ſuplatiuo. Pridē prior pm⁹. Ultra vlterior vltim⁹. Infra inferior infimus. Poſt poſterior poſtrem⁹. Et a ꝟbo detero deterior deterrim⁹. Irregularitatē compationis. quo ad ſignificatū vulgarizādo gra dus facile dephendes.

De patronymicis. Capitu. XXi. Di.

Satis lucide de gradib⁹ cōparatiōis diſſeruiſti de patronymi cis ſi quid habes in mediū deducas. Ma. Nomen patrony micū dicim⁹ qd̄ ꝓprijs nominib⁹ patrū auoꝝ fratrū locorū ue deriuatū: ſcat cū genitiuo ſui pmitiui filiū vl' nepotē: filiā vel neptē aut certi loci gentē. Di. Haꝝ qſo formatiōes ſilētio haud pſtereas. Ma. Oē pronymicū terīat aut i des. is as vl' ne

Prime a genitiuo mutando e in a. et addendo des. vt enee eneades. Anchiſe anchiſides. Uſu tamen di citur Anchiſiades.

Patronymicū in des fit a noīe declinationis. Secunde a genitiuo qui termi natur in i. et fit patronymicū corripiendo i. et ad dendo des. vt Priami Priamides. ij. duplex. et fit patronymicum mutan do vltimum a. et addendo des. vt Menetias Menetij Menetiades. Ei. fit patronymicū mutādo ei in i lon gum ꝛ addendo des. vt pelei pelides Tidei euphonie cauſa titides facit.

Et hec oīa ſunt generis maſculini ꝛ prime declinationis. vt Anchiſes. Nōnulli tamē ipſa in dtō ꝛ in ablatiuo pluralib⁹ in ibus finiūt. Patrony mica in is vel in as finiūt a patronymicis in des. ſubtracte de. ſyllaba. vt p
Is amides priamis. virgiliades virgilies. Dicit̄ tn̄ eneis p eneas. vt peleis p pe
In as lis. Sic poete nōnūꝗ patronymicis ſyllabas addunt: demūt ꝛ mutāt. Hec oīa ſunt gnīs feminini: ꝛ coꝝ declinatio tradita eſt inter noīa tertie decli
In ne. nationis. Patronymica in ne. q̄ rari⁹ repiunt̄. fiunt a gtō p additionē ne. vt adraſtus adraſtine. nereus nerine. mutādo e in i. ꝛ ab acriſius acriſione dici tur vel acriſine. Oīa habēt i vel o ante ne. ꝛ ſunt gnīs feminini. Et decli nant̄ vt greca in e que in oibus caſib⁹ habēt e dempto gtō q̄ habet es. Et actō q̄ habet em. vel en. Et tantū de patronymicis: ſiue greca quippe litte ratura talium ꝛ formationes ꝛ inflectiones ſm̄ preciſionem intelligi neq̄ unt. verbalia videamus.

De verbalibus. Capitulum. XXII. Di.

Nomen verbale qd̄ dicis. Ma. Qd̄ deſcēdit a verbo cū quoꝝ ꝛ ſilitudinē ſcatiōis retinet. Di. Per quē modū fit talis ꝟba liū a ꝟbis deſcenſus. Ma. Per modū m'tiplicē: eo q ꝟbalia ſunt diuerſa. Quedā eīm terminant̄ in or. ꝛ deſcendūt ab vltio
Or ſupīo mutata u in or. vt doctu doctor. Et hec de ſe formāt ꝟbalia in trix: p
trix mutationē tor in trix. vt doctor doctrix. Excipit̄ nutrix quod ſm̄ hāc regu lā eſſet nutritrix. Sed ꝟbalia in ſor ſilr̄ formant̄ ab vltio ſupino mutādo o in or. vt luſu luſor. Nec de ſe formāt ꝟbalia in trix. ṗter tonſor qd̄ format tō
Sor ſtrix. ꝛ expulſor expultrix. Uerbale aūt qd̄ i us termīat q̄rte declinatōis: ſilr̄

ab vltro ſupīo deſcēdit addita s.litera vt vi... Sed verbale i io.finitum deſcendit ſimiliter ab vltimo ſupino mutata.u.in.io.⁊ ſcribitur per.t.vt lectu lectio.Excipiunt v̄balia v̄boꝝ pmę ꝯiugatiōis q̄ h̄nt in ſupino ītum vł ctū:nā talia non terminant in ītio vel ctio ſed atio.vt vetacio ꝑſtacio cubatio domatio ſonatio ꝺōatio crepatio fricatio ſectio tamen frequentius reperitur quoq ſecatio.Sed v̄bale in tiuus mutatur.u.vltimi ſupini in.i.⁊ aſſumit uus vt amatiuus.v̄bale in men fit a ſcd̄a pſona p̄ſentis indicatiui mutando.s.in men.vt regimē a rego regis cui ſi addit̄ tū fit regimentū.ſic documen documentū.⁊c.Verbalia aūt in ax ab eadē ſcd̄a perſona deſcendunt mutando vltimā ſyllabā in ax.vt voro voras vorax.Siłr fit de verbalibus in ex.vt rex lex latex.Verbalia aūt in bilis mutāt ſcd̄ę pſonę vltimā literam in bilis vt amabilis.Ea tn̄ quę ſunt ſecundę inflectionis mutant.e.in.i.vt docibilis pro docebilis.⁊c.

De Pronomine. Capitulum.XXIII. Diſ.

Pronomen quid eſt? Ma. Pars orationis que noīe ꝓprio vniuſcuiuſq rei ponit̄ ⁊ certā ſcꝫ pſonā. Di. Ob id ergo pronomē dicit̄ qꝺ ꝑ noīe ponitur. Ma. Sane quidem infra. Di. Superflua eſt hec pars orationis:cū loco ei⁹ nomine ꝑ quo ponit̄ vti poſſumus. Ma. Argumentū hoc tu ipe ſolues ſi cauſas inuentionis pronominis aīaduert̄. Di. Quas igit̄ ob cauſas inuentū eſt pronomē? Ma. Duas ꝓpter cauſas:neceſſitatē vꝫ ⁊ ꝯmoditatē. Di. Neceſſitatem oſtende. Ma. Nā cū oīa noīa ex ſuꝑdictis ſint tertię pſonę demptis vocatiuis:qui ſunt ſcd̄ę pſonę cū v̄bis pmę aut ſcd̄ę pſonę cōſtrui nō potuere:neceſſe ergo fuit reperire ꝓnoīa pmę ⁊ ſcd̄ę pſonę que huiuſcemōdi defectum ſupplerent. Di. In hoc argumentū meū ſolutū eſſe intelligo:cū loco ꝓnominis pmę pſonę nomē pro quo ponitur poni poſſit minime.Sed de cōmoditate qd ſentias explana. Mag. Cum eiuſdem rei in oratiōe ſepius mentionem facere placuerit:loco noīs ei⁹ cōmode ꝓnomine vtitur:ne eiuſdem noīs repetitio crebra l' gentibꝫ aut faſtidiū aut dubiū ingerat dicentes.Aiax venit ad troiam ⁊ idē fortiter pugnauit potius q̄ Aiax venit ad troiā ⁊ Aiax fortiter pugnauit. Di. Poſſunt ne ꝓnoīa certo cōprehendi numero? Ma. Poſſunt. Di. Quot ſunt? Ma. Quindecim ſcꝫ Ego tu ſui ille ipſe iſte hic is meus tuus ſuus noſter veſter noſtras ⁊ vr̄as:cum ſuis cōpoſitis ⁊ condeclinatiuis quoꝝ duo vltima gentilia dicta ſunt eo q gentē ſignificent vt noſtras.i.de noſtra gente. Di. Quō differunt pronomina inter ſe? Ma. Quia q̄dam ſunt relatiua quędam demonſtratiua. Di. Quę ſunt relatiua? Ma. Quę ad ꝑdictę rei memoriam nos remittunt vt ſunt is ſuus ipſe ⁊ ſui.Reliqua oīa demonſtratiua ſunt quia per ipſa aliquid demōſtramus.Ille vero vtrūq explet officiū pro quoꝝ faciliori memoria hoſce accipe v̄ſus.Is ſuus ipſe ſui referunt ſed cętera monſtrant.Ille refert monſtrat non facit hoc aliud.Solet nōnunq̄ ⁊ ipe diſcretiue reperiri vt finis in ipo exordio cogitādus eſt. Di. Pronomini q̄ accidunt? Ma. Septē:ſcꝫ.Spēs numerus figura pſona gen⁹ caſus ⁊ declinatio. Di. Spēs ꝓnominū quot ſunt? Ma. Duę.primitiua ⁊ deriuatiua. Di. Que ⁊ quot ꝓnomina ſunt ꝑmitiuę ſpeciei? Ma. Octo ſcꝫ Ego tu ſui ille ipſe iſte hic is. Reliqua ſeptem ſunt deriuatiuę ſpeciei:qua tribus primis deriuantur. Di. Per quē modū? Ma. a genitiuo ſingulari mei fit meus mea meum a gtō plī noſtrū vel noſtri fit noſter noſtra noſtrū ⁊ noſtras.Et a gtō ſinglari tui fit tu⁹ tua tuū.⁊ a gtō plī veſtrū vel veſtri fit veſter veſter veſtra veſtrū ⁊ ve:

Accidentia Pronōinis.

ſtras. Et a gtõ vtriuſqꝫ numeri ſui ut. ſuus ſua ſuũ. Et hec deriuatiua ꝓ ꝑſo nas duplices poſſidentis ſcꝫ ⁊ poſſeſſi importãt. rõne cuius quedã a Dona to dicunt ex vtraqꝫ parte. poſſidentis ſcꝫ ⁊ poſſeſſi: ſingularia. vt meus tuus ſuus. Quedam vero pluralia ex vtraqꝫ parte. vt noſter ⁊ veſter. quod quidẽ de re ſignata intelligit cum vtrobiqꝫ vox ſit ſingularis. Di. Numeri ꝓno minũ quot ſunt? Ma. Duo: queadmodũ in nomine dictuʒ eſt. ſui tamẽ vtriuſqꝫ numeri eſt. Di. Perſone ꝓnominũ quot ſunt? Mag. Tres. ſcꝫ Prima ſecunda ⁊ tertia. Di. Quot ⁊ que ꝓnomina ſunt prime perſone. Ma. Vnum. ſcꝫ Ego cum ſuis cõdeclinatiuis. Di. Quot ſunt ꝓnomina ſe cunde ꝑſone. vnũ ſcꝫ tu cũ ſuis cõdeclineis: ⁊ omnibus vocatiuis. Di. Que ⁊ quot ſunt tertie ꝑſone. Ma. Omnia alia. Di. Figure ꝓnominũ quot ſunt. Ma. Due: queadmodũ de nomine dictum eſt. Sed hoc te ſcire volo ꝓnominũ nõnunqꝫ in recto componi. vt iſtic iſtec iſtoc ab iſte ⁊ hic ⁊c. Ego ipſe tuipſe. Idem ex his ⁊ demũ: a quo identidem: qḋ aliquãdo aduerbiũ eſt et frequẽter ſignificat. Aliquãdo vero ꝓnomina in obliquo cõponunt. vt me me. tete. ſeſe. quem accuſatiui ⁊ ablatiui caſus ſunt. Seſe vero vtriuſqꝫ nu meri eſt. Eccum eccam eccos eccas: ab ecce. ⁊ eum eam eos eas. pro ecce euʒ eam. ecce eos eas. Ellum ellam ellos ellas. ab ecce ⁊ illũ illam illos illas. Di cimus ⁊ meipſius tuipſius ſuipſius. meipm teipm ſeipm ⁊c. Sunt preterea ſyllabe quedam que ꝓnoibus adijciunt. vt met. te. ce. pte. Di. Quibꝫ pro noibus adijcit met. Ma. Ego cum ſuis obliquis. vt egomet meimet ⁊c. Similit obliquis tu demptis tm̃ genitiuis plibus. vt tuimet tibimet addit ⁊ ſui. vt ſuimet ſibimet ſemet. Et quãdoqꝫ ꝓnoibus tertie ꝑſone. vt ipſemet Di. Quibꝫ ꝓnoibus addit te Ma. Huic ꝓnomini tu. vt tute. cui poſtea addit met. vt tutemet. in nrõ ⁊ vrõ ſoluʒ. Di. Quibꝫ autẽ adijcit ce. Ma. Omnibꝫ caſibus ꝓnois hic hec hoc in ſ deſinentibꝫ. vt huiuſce hoſce haſce hiſce dicimꝰ ⁊ illiuſce iſtiuſce. ⁊ Therẽ. illancine ꝓtulit. Di. Quibꝰ pte ad ijcitur. Ma. His qnqꝫ ablatiuis mea tua ſua noſtra veſtra. dicendo me apte tuapte ſuapte noſtrapte ⁊ veſtrapte. inuenit ⁊ ne ꝓnoibꝰ interrogatiue addita. vt hoccine eſt humanũ factũ. i. hoc ne. Similiter ⁊ iſtis dictionibus quis ⁊ qui (quas Donatus inter ꝓnoia poſuit) varie ſyllabe adijciunt. De qbus hec nota metra. Cum qs nãqꝫ piam ſinc qui puinge putaſquã. Dam vis cũqꝫ libet: qui ſine quis retinet. vt quiſnã: quenã: quodnã vel quidnam quiſqꝫ: queqꝫ: quodqꝫ: quiſpiã: quepiã: quodpiã vel quidpiã. Quiſputas quẽ putas qḋputas. Quiſqꝫ: queqꝫ: qḋqꝫ vel quidqꝫ. Quidã quedã quoddã vel quiddã in neutro ꝑ d duplicatũ. Quiuis queuis quoduis vel qduis. Quicũ qꝫ quecũqꝫ qḋcunqꝫ. Quilibet qlibet qḋlibet vel qdlibet. Cõponit ⁊ vnus cũ quiſqꝫ dicendo vnuſqſqꝫ. ⁊ quis cũ ſi. vt ſiquis. cũ ne. vt nequis. cũ alius vt aliquis. cum re. vt reliquis. cum num. vt nunquid. cum quis. vt quiſqs queqꝫ quodqꝫ. cum en. vt enquis. enqua enquod vel enquid. Diſc. Genera pronominũ quot ſunt? Ma. Quinqꝫ. ſcilicet. Maſculinũ: femininũ: Neu trum: commune ⁊ omne. Diſci. Que pronomina ſunt maſculini generis. Mag. Ille ipſe iſte hic is noſter veſter meus tuus ⁊ ſuus. Di. Que ſunt feminini generis. Mag. Illa ipſa iſta hec ea noſtra veſtra mea tua ſua. Di Que ſunt neutri generis. Ma. Illud ipſum (nec dicit ipſud: antiqui tus cm̃ dicebat ipſus ipſa ipſum) iſtud hoc id noſtrũ veſtrum meum tuum ſuuʒ. Di. Que ſunt cõmunis generis. Ma. Noſtras ⁊ veſtras. Di. Que ſunt omis generis? Mag Ego tu ſui. Di. Caſus ꝓnominũ quot ſunt? Ma. Sex: qui ⁊ nominũ vnde? Quatuor exceptis pronomina nulla voca bis. Tu meus ⁊ noſter noſtras hec ſola vocant. Di. Declinationes prono minũ quot ſunt? Mag. He que ſequunt. Sciendũ tamẽ ꝓnominibus in

Pronoĩa ce ponũt in re cto ⁊ obliq.

declinando articularia nō ꝓponi.

	Ego mei vel mis mihi me a me		nos nr̄m vel nr̄i nobis nos a no.
	Tu tui vel tis tibi te o tu a te		Uos vr̄m vel vr̄i vobis vos o vos
	Sui ſibi ſe a ſe		Sui ſibi ſe a ſe (a vobis
	Ille illius illi illū ab illo	in plr̄i	Illi illoꝝ illis illos ab illis
	Illa illius illi illam ab illa		Illę illaꝝ illis illas ab illis
	Illud illius illi illud ab illo		Illa illoꝝ illis illa ab illis

Simili modo declinatᷣ Ipſe ipſa ipſm. Iſte iſta iſtud

	Hic huius huic hunc ab hoc		hi hoꝝ his hos ab his
	Hec huius huic hanc ab hac		he harū his has ab his
	Hoc huius huic hoc ab hoc		hec hoꝝ his hec ab his
In ſinglari	Is eius ei eum ab eo	in plr̄i	ei eorum eis eos ab eis
	Ea eius ei eam ab ea		ee earum eis eas ab eis
	Id eius ei id ab eo		ea eorum eis ea ab eis.

Hi et his ... ſimplex i.e ... he per ſimplex e ſcribitur

Qd̄ ij dici deberet. Silr̄ ⁊ in datiuis ⁊ ablr̄is pluralibꝫ ijs. vn̄ idem in nominatiuo plr̄i habet ijdem in dtō ⁊ ablrō eiſdē vel ijſdem. Meus mea meū Tuus tua tuū. Suus ſua ſuū. declinantᷣ ſicut albus alba albuꝫ. Excepto ꝙ meus habet in vtō mi. Noſter a um. Ueſter a um: declinantᷣ ſicut niger nigra nigrū. Noſtras ⁊ veſtras declinantᷣ ſicut ciuitas. Quis vel qui cuiꝰ cui quē a quo vel a qui. Que vel qua cuiꝰ cui quā a qua vel a qui. Quod vel qd cuius cui quod vel quid a quo vel a qui. Qui quoꝝ q̇s vel quibꝫ quos a quis vel a q̇bus. Que quaꝝ quis vel q̇bus quas a q̇s vel a q̇bus. Que vl̕ qua quoꝝ q̇s vel q̇bus q̄ vel qua a quis vel a q̇bus. Sic ⁊ eoꝝ cōpoſita ꝑter quiſquis in ntō: quidq̇d in actō. ⁊ quo in ablatiuo. Siquis reliquis aliq̇s nūquis in feminino in ntō habet a. vt ſiqua reliqua nunqua ⁊c̄. Iſtic iſtec iſtoc declinantᷣ ſolū in caſibꝫ vbi e retinēt. dempto dtō ſinglr̄i. hic ⁊ hec noſtras veſtras: ⁊ hoc noſtrate veſtrate. genitiuo huius noſtratis veſtratis: ſicut nomina tertie declinationis in as.

In ſinglr̄i	Eccum	in plr̄i	Eccos	in ſīri	Ellum	in plr̄i	Ellos	
	Eccam		Eccas		Ellam		Ellas	

Hec de ꝓnomine ꝯſequens eſt vt verbum ꝑcurramus.

De verbo. Capitulū. XXIIII. Di.

Quid eſt verbū? Ma. Eſt pars orōis cū tpibꝫ ⁊ modis ſine caſu agere aliq̇d aut pati aut neutrū ſcans. Dicta eſt autē hec ꝑs orationis verbū. eo ꝙ aere ꝟberato lingua formetᷣ. Di. Ea rōne oīs ꝑs orationis ꝟbuꝫ dici ſolet. Ma. Sane q̇dem hec tn̄ ꝑs orationis ꝑ excellentiā ſibi h̄ nomē vēdicabit: ꝙ eo freq̄ntiꝰ vtimur. cū ſine ꝟbo pfecta ꝯſtitui nō poſſit oratio. Eius aūt naturā nō tam definitiōe q̄ꝫ diuiſione cognoſcemꝰ. Un̄ omne ꝟbū aut eſt ſubſtātiuū vtm̄ vel adiectiuū. Et rurſus ꝟba ſubſtātiua tria ſūt. ſcꝫ ſuꝫ fio ⁊ exiſto. Utrā q̄uqꝫ ſūt. ſ. nūcupor appellor nominor dicor ⁊ vocor. Reliqua oīa adiectiua ſūt. Et q̇bꝰ tn̄ aliq̇ ſim̄m vim h̄nt cū ſubſtātiuis ⁊ vtis de q̇bus infra. Et ampliꝰ adiectiua ſunt duplicia. ſ. ꝑſonalia ⁊ impſonalia. Di. Que ſunt pſonalia? Ma. Que in p̄nti indicatiui termīatᷣ in o vl̕ in or (defectiuis ⁊ anormalis exceptis: de q̇bꝰ infra) vt amo loquor: ⁊ cōiugantᷣ per tres pſonas. Et hec rurſus ſunt duplicia. ſ. actiua ⁊ neutra. Actiua q̇dē oīa ſunt quibꝫ ꝯuenienter addi poteſt ille actūs Joannē. ⁊ poſſunt vulgarizari ꝑ wird. vt amo Joannē ſequor Joannē. amor ich wird lieb gehabē. ſequor ich wird nachgeuolgt. Neutra ꝟo ſūt quibꝰ actūs Joannē addi nō pōt: nec

vulgareꝗ̃ vird recipiũt. vt ſto lucror. nõ cũ dicim⁹ ſto Joannẽ lucror Joannẽ. Di. Que ſunt impſonalia? Ma. Que in pñti indicatiui terminant in tur. vel in t. Et ſolũ in tertijs pſonis ↄiugant. vt ſtat accidit. Hec aũt rurſus diuerſa: q2 oia impſonalia in tur ſũt paſſiua. ⁊ vulgarizant ꝑ nã. vt ſtat mſn ſtor od es zvirt geſtandẽ. Sed impſonalia in t. ſũt actiua. ⁊ vulgarizant ꝑ es vt licet es zympt. Excipiunt impſonalia in t. q̃ deſcendũt a facio: cũ cõponitur cũ alijs dictionib9 ꝙ̃ ꝓponẽ. vt fit. ſatis fit. q̃ paſſiua ſunt. Di. a quib⁹ vꝰbis deſcendũt impſonalia? Ma. ab actiuis neutralib9 tm̃ dempto miſeret. qđ venit a deponẽtali miſereor. Di. Verbo q̃t accidũt? Ma. octo. ſ. genus numer⁹ figura tẽpus pſona modus ↄiugatio ⁊ forma. Di. Genera verboꝝ q̃t ſunt? Ma. Quinꝗ. ſ. actiuũ paſſiuũ neutrũ cõmune ⁊ depones. Di. qđ verbũ eſt actiui gñis? Ma. qđ terminat in o. ⁊ accipiẽs r facit ex ſe paſſiuũ. vt amo amor. Di. qđ verbũ eſt paſſiuũ? Ma. quod terminat in or: ⁊ dempta littera r redit in ſuũ actiuũ. vt amor amo. Di. Qđ verbũ eſt neutrũ? Ma. Qđ terminat in o. nec põt accipe r et facere ex ſe paſſiuũ: vt ſto ſtor nõ dicit: ⁊ hec ſunt aut neutra pura vt ſto: aut ſubſtantiua vt ſum (qđ nõ ſolũ terminat in o) Aut neutropaſſiua ſic dicta: q2 in ptõ ⁊ tpibus inde formati hñt vocẽ paſſiuã: in pñti ⁊ inde formatis neutralẽ ſeruãt inflectionẽ. vt ſunt audeo cũ ſoleo fio quoꝗ gaudeo fido. Prandeo mereo ꝑ dictis ſit enumerabis: aut paſſiua neutra ſic dicta: q2 ſub voce neutrali paſſiuã hñt ſcationẽ. vt ſunt vapulo veneo exulo fio Di. Qđ verbũ eſt cõmune? Ma. Qđ in or deſinit: nec r dimittit actionẽ ⁊ paſſionẽ ſcans. vt ſunt largior experior veneror moror oſculor hortor criminor amplector interpretor hoſpitor adde. Di. Qđ verbũ eſt deponẽs? Ma. Qđ in or deſinit: nec r dimittit actionẽ vel paſſionẽ ſcans. vt loquor ⁊ ſilia. Di. Numeri verboꝝ quot ſunt. Ma. De numero ⁊ figura verboꝝ dicendũ eſt vt in noie. Di. Tpa verboꝝ q̃t ſunt. Ma. Quinꝗ. ſcȝ Preſens: Ptm̃ impfectũ: Ptm̃ pfectũ: Ptm̃ pluſꝗ̃ pfectũ ⁊ Futurũ. Di. Perſone vboꝝ quot ſunt. Ma. Tres. ſcȝ prima: ſcẽa: ⁊ tertia. Di. modi verboꝝ quot ſunt. Ma. Quinꝗ. ſcȝ Indicatiuus: Imperatiuus: Optatiuus: Cõiunctiuus: ⁊ Infinitiu⁹. q̃ longe ab impſonali differt Ille eñ ſine vbo adiũcto pfectũ ſenſum nõ generat ſed verbũ impſonale. vt amare amat. Di. Cõiugationes verboꝝ quot ſunt. Ma. Cõiugationes verboꝝ reglares ſunt q̃tuor. ſ. prima ſcđa tertia ⁊ quarta. Di. Qđ verbũ eſt prime ↄiugatiõis. Ma. Qđ habet a longã ante re in infinitiuo. vel ri. vt amare amari. Di. Qđ verbũ eſt ſcđe ↄiugationis. Ma. Qđ habȝ e longã ante re vel ri in infinitiuo. vt docere doceri. Di. Qđ verbũ eſt tertie ↄiugationis. Ma Qđ habet e breuẽ ante re in infinitiuo. vel i. ſolã ſine r. vt legere legi. Di. Qđ verbũ eſt quarte ↄiugationis. Ma. Qđ habȝ i longã ante re vl ri in infinitiuo. vt audire audiri. Hoc aũt facilius depꝛhendes ſi vniuſcuiuſꝗ cõiugationis formã cũ regulis mox ſubiũgendis mẽorie repoſueris. ptã ⁊ ſupina (q̃ magis variant) ſm regulas formabis. Et q̃nꝗ tpa a tenore pteriti deriuabis. vñ Ram ſcm rim ro ſe formabit pteritumꝗ.

De preteritis

De Prima cõiugatione regule. Ca. XXV.

Xas fac aui preter dedit ⁊ ſtetit o ſto
Et cubui plicui micui fricui ſecuiꝗ
Et donui ſonui tonui crepui vetuiꝗ
Cum iuui laui necui dic atꝗ necaui

Dat xui nexo.cubui dic atqꝫ cubaui.
Aui dimico dat vel ui.ſic increpo formar.
Aui preteritum plico dat cum nomine iunctum
Hoc ſine prebet ui.tamen ⁊ reperitur in aui.
Confrico cum reſero.formatur ſepe per aui
Stoqꝫ ſteti qꝫ ſtitum dat natis.excipe circum

Nota do cum cōpoſitis cuius inflectionis corripit da.vt circundare media correpta.peſſundare.venundare.

Aui preteritum ſemperqꝫ ſupinat in atum
Sed lauo dat lotum/iuuo iutum/potoqꝫ potum
Doqꝫ datum dat ſtoqꝫ ſtatum.nexo quoqꝫ nexum
Quod dat ui.dat itum.frictum ſectū quoqꝫ nectū

De ſupinis deponentalium

Atum prima dabit per deponentia ſeptem

Forme prime coniugationis in actiuo

In Indicatiuo

in ſinglari.	Preſenti amo amas amat.		amamus amatis amans
	prō impfecto amabā amabas bat.		amabamus amabatis bans
	prō perfecto amaui uiſti uit	in plī	amauimus uiſtis.uerūt vl' uere.
	prō pluſquāpfecto amauerā ras rat		amaueramus eratis.erant
	futuro.amabo amabis bit.		amabimus amabitis.abunt

In imperatiuo.

in ſinglari	Pn̄ti ama.caret p̄ma pſona	in plī	amemus amate ament
	futuro amato tu amato ille		amemus atote anto vl' antote.

In optatiuo vtinam

in ſinglari.	pn̄ti ⁊ prō impfecto.amarem res ret		amaremus amaretis amarent
	prō pfec.⁊ pluſ.amauiſſem ſſes ſſet.	in plī	amauiſſem⁹ ſſetis ſſent
	futuro amen ames amet		amemus ametis ament

In coniunctiuo cum

	Preſenti amen ames amet		amemus ametis ament
in ſinglari.	prō impfecto amarem res ret.		amaremus amaretis amarēt.
	prō pfecto amauerim ris rit	in plī	amauerimus amaueritis rint.
	prō pluſ.amauiſſem ſſes ſſet.		amauiſſemus uiſſetis uiſſent
	futuro.amauero ris rit		amauerimus ueritis uerint

De infinitiuo qui eſt ſine numeris ⁊ perſonis.

In p̄ſenti ⁊ preterito impfecto amare.preterito pfecto ⁊ pluſ.amauiſſe.futuro amatum iri vel amatum eſſe

Verbum imperſonale.

In Indicatiuo	Preſenti ametur
	preterito imperfecto amabatur
	prō pfecto amatū eſt vel fuit
	prō pluſ.amatū erat vel fuerat
	futuro amabitur.

Imperatiuo in
- preſenti ametur.
- Futuro amatoꝛ

Optatiuo vtinã in
- pñti ⁊ prõ imꝑfecto ameretur.
- prõ ꝑfecto ⁊ pluſq̃. amatum eẽt vꝉ fuiſſet
- Futuro amaretur

Coniunctiuo in
- Preſenti ametur
- prõ imperfecto amaretur
- prõ ꝑfecto amatũ ſit vel fuerit
- prõ pluſq̃. amatum eſſet vel fuiſſet
- Futuro amatum erit vel fuerit

Infinitiuo in
- Preſenti ⁊ prõ imperfecto amari
- prõ perfecto ⁊ pluſq̃. amatũ eſſe vꝉ fuiſſe.
- Futuro amatũ iri

Gerundia amandi amando amandum. Supina amatum amatu. Participia. Preſens. vt amans. Futurum vt amaturus.

Forme prime coniugationis in paſſiuo

In indicatiuo

in ſingulari
- Preſenti amoꝛ amaris vel amare amatur.
- prõ imꝑfecto amabar amabaris vel amabare amabatur.
- prõ ꝑfecto amatus ſum vꝉ fui es vel fuiſti eſt, vel fuit
- prõ pluſq̃. amat⁹ erã vel fuerã eras vꝉ fueras erat vꝉ fuerat
- Futuro amaboꝛ amaberis vel amabere amabitur.

in plurali
- Preſenti amamur amamini amantur
- prõ imꝑfecto amabamur amabamini amabantur
- prõ ꝑfecto amati ſumus vel fuim⁹ eſtis vel fuiſtis ſunt. ꝛc.
- p̃ro pluſq̃. amati eram⁹ vel fueram⁹ eratis vꝉ fueratis. ꝛc.
- Futuro amabimur amabimini amabuntur.

In imperatiuo

ſingulꝉi	Preſenti amare ametur	in plꝉi	amentur amemini amentur
	Futuro amatoꝛ tu amatoꝛ ille		amemur amaminoꝛ amantoꝛ

In optatiuo vtinam

ſinglꝉari	pñti ⁊ prõ imꝑfecto amarer eris. ꝛc.		amaremur amaremini amarent
	prõ ꝑfecto ⁊ pluſq̃. amatus eſſem. ꝛc.	In plꝉi.	amati eſſemus vꝉ fuiſſemus. ꝛc.

In coniunctiuo cum

ſinglꝉari	Pñti amer ameris vel ere etur	in plꝉi	amemur amemini amentur.
	prõ imꝑfecto amarer vꝉ eris ere etur		amaremur amaremini entur.
	prõ ꝑfecto amatus ſim vel fuerim ꝛc.		amati ſimus vel fuimus. ꝛc.
	prõ pluſq̃. amatus eſſem vel fuiſſem		amati eſſemus vꝉ fuiſſemus. ꝛc.
	Futuro amat⁹ ero vꝉ fuero eris. ꝛc.		amati erimus vꝉ fuerimus. ꝛc.

In infinitiuo

In
- Preſenti ⁊ prõ imperfecto amari
- preterito ꝑfecto ⁊ pluſq̃. amatũ eſſe vel fuiſſe.
- Futuro amatum iri.

Participia — Preteritum amatus / futuro amandus.

Di. Quare impatiuus caret pma pſona in ſingulari ⁊ nõ in plr? Mag. Quia nemo ſibiipſi ſoli' imperat ideo caret prima pſona in ſingl'ari: ſed poſſumus nobiſipſis cum alijs imparare: ideo habet pmam in pl'r. Capitur tamē impatiuus frequenter depcatiue: cū inferiores ſuperioribus loquantur. Impatiuus etiā ptm̄ nõ habet. qꝛ ad ptm̄ non eſt conſilium. imperiū. aut depcatio. Preter hec operepciū eſt. vt oēs pſonas ſingulos p modos ⁊ tpa' vulgerizes vt iam a me audiſti. Et nõ mõ p vbū huius inflectiõis: verūetiam p omnia ſequentia. Id eñ quantū latinitati conducat experientia docebit.

De ſecunda coniugatione. Cap. xxvi.

De preteritis.

E veo forma vi: ferbere bui facit aut vi
Conuixi vel conniui conniueo format.
Illud format ui. cuius non eſt veo finis.
Nil vieo cieo ciui quieoq; quieui
Sueui vel ſueuus iuſſi ſorpſiq; buiq;.
Luxi vel mulſi riſi ſuaſi ſimul arſi
Stridi vel vidi: pependiq; ſpopondi
Atq; toton momor. ⁊ gauiſus iungitur auſus
Prandi pranſus dic. auxi luxi ſimul alſi
Fulſi cum mulſi. dic vrſi iungito turſi
Cum terſi fleui leui pleui. ſepoleui
Aut olui cleui ſolitus manſi neo neui
Dans a per i. maneo dat ui. careatq; ſupino
Nil liqueo torſi dic beſi. meſſus ui. dat

Moueo / Ferueo / Ferbeo / Doceo

De ſupinis.

Sat veo ui. per tum. cautum ſautum vel adultum
Que dant pterita per ui. caruere ſupinis
Ni fac. aut in itum. teneo tentū quoq; doctū
Cenſeo dat cenſum. ſed itum ſua compoſitiua
Miſceo dat mixtum. frictum vel frigeo nullum
Pauca ſupinantur preter ſex neutra ſecunde
Dat pateo paſſum. careo caritum quoq; caſſum
Pareo prebet itum. licet hac doleo taceoq;
Format itum doleo noceo placeo ſoleoq;
Et valeo valitum. ſic format torreo toſtum
Vi ſi ſum. xi. ctum. ſed tum dat ſorbeo vel ptum

BOUND BY W. PRATT

Dic tamen indultum vel ſum. mulſum quoqꝫ mulctum
Dic ſedeo ſeſſum. toꝛtum toꝛſum quoqꝫ gauſum.

De ſupinis deponentaliũ.

Altera curtat itum. tueoꝛ tutum. miſereri
Dat ſertum reriqꝫ ratum. fateoꝛ quoqꝫ faſſum
Nil medeoꝛ foꝛmat. mereoꝛ merui meritum dat
Sequit̃ foꝛma ſcđe ꝯiugationis in actiuo. In indicatiuo.

	Doceo doces docet		docemus docetis docent
	docebam bas bat		docebamus docebatis bant
In ſingulari.	docui iſti docuit	in pl'i	docuimus iſtis erũt vel ere
	docueram ras rat		docueramus ratis rant
	docebo docebis bit		docebimus docebitis cebunt.

In imperatiuo

	doce doceat	in plu	doceamus docete doceant
In ſingulari	doceto tu doceto ille	rali	doceam⁹ tote cnto vł centote

Optatiuo vtinã docerem res ret. docuiſſem ſes ſet. Doceam ceas ceat. Doceremus ceretis cerent. Docuiſſemus ſetis ſent. doceamus ceatis ceant.

In coniunctiuo cum.

Doceã ceas ceat. Docerẽ ceres ceret. Docuerim ris rit. docuiſſem ſes ſet. Docuero ris rit. In pl'i. Doceamus ceatis ceant. doceremꝰ ceretis cerent docuerimus eritis cuerint. docuiſſemus ſetis ſent. docuerimus ritis rint.

In infinitiuo

In p̄ſenti ⁊ p̄terito imp̄fecto docere. Preterito p̄fecto ⁊ pluſq̃p̄fecto docuiſſe. Futuro doctum iri vel docturum eſſe.

Verbum imperſonale In indicatiuo.

	Preſenti docetur		Preſenti doceat̃
	prõ impfecto docebat̃		
In ſingulari	prõ p̄fecto doctũ eſt ⁊c̃.	Imp̄atiuo	
	prõ pluſ. doctũ erat vł fuẽ.		Futuro docet̃

	Preſenti ⁊ prõ imp̄fecto doceretur.
In Optatiuo vtinã in	prõ p̄fecto ⁊ pluſq̃. doctũ eſſet vel fuiſſet
	Futuro doceatur.

	Preſenti doceatur.
	Preterito imp̄fecto doceretur.
In coniũctiuo cum in	Prõ p̄fecto doctum ſit vel fuerit
	Prõ pluſq̃. doctum eſſet vel fuiſſet
	Futuro doctum erit vel fuerit.

	P̄ñti ⁊ prõ imp̄fecto doceri.
In infinitiuo	Prõ p̄fecto ⁊ pluſq̃. doctũ eſſe vel fuiſſe
	Futuro doctum iri.

Duo Participia. Preſens vt docẽs. Futurũ vt docturus. Gerundia Docẽdi. docendo. docendum. Supina doctum doctu.

Forma ſecunde cõiugationis in paſſiuo.

In indicatiuo.

	doceor doceris vel docere docetur		docemur docemini docentur
	docebar baris vel bare batur		docebamur bamini bantur
In ſingl'ari	doctus ſum vel fui es ⁊c.	in pl'i	docti ſumus vel fuimus ⁊c.
	doctus eram vel fueram eras ⁊c		docti eramus vel fueram⁹ ⁊c.
	docebar beris,vel bere docebit		docebimur bimini buntur.

In imperatiuo.

In p̄ri p̄nti	docere doceatur. Futuro docetor tu docetor ille.
In pl'i p̄nti	doceamur doceamini doceant. Futuro doceamur doceminor docentor.

In optatiuo vtinam.

	docerer docereris vel ere etur		doceremur emini entur.
In ſingl'ari	doctus eſſem vel fuiſſē eſſes ⁊c.	in pl'i	docti eſſem⁹ vel fuiſſemus
	docear docearis vel are atur		doceamur doceamini doceant.

In coniunctiuo cum.

	docear aris vel are atur		doceamur doceamini doceant.
	docerer eris vel ere doceretur		doceremur emini docerent.
In ſingl'ari	doctus ſum vel fuerim ſis ⁊c	in pl'i	docti ſumus vel fuerimus ⁊c.
	doctus eſſem vel fuiſſem ⁊c.		docti eſſemus vel fuiſſemus ⁊c.
	doctus ero vel fuero eris ⁊c.		docti erimus vel fuerimus ⁊c.

In infinitiuo.

In p̄nti ⁊ ptō impfecto doceri.ptō pfecto ⁊ pluſqꝫpfecto doct⁹ eſſe vel fuiſſe. Futuro doctum iri.

Participia. Preteritum vt doctus. Futurum vt docendus.

De tertia coniugatione. Capitulū.XXVII.

De preteritis.

SIc feci/ieci/lexi/ſpexi/quoqꝫ fodi
Fugi cum cepi/rapui/ſapuiqꝫ cupiui
Et quaſſi/cuſſu peperi/ſimul elicuiqꝫ
Semper uo dat ui. preter ſtruxi quoqꝫ fluxi
Pluui ſiue plui
Hic ſcripſi/nupſi/lambi/ſcabiqꝫ/bibiqꝫ. Atqꝫ ſcobi
Dic dixi/duxi/vici/paui quoqꝫ creui
Noui/peſco cui/didici/nil gliſco popoſci
Ici conquexi/parſi dic atqꝫ peperci.
Do dat di preter raſi vaſi quoqꝫ leſi
Roſi cum:luſi:truſi:clauſi quoqꝫ plauſi
Cedo cecidi:cedoqꝫ ceſſi:iunge pepedi.
Findo fidi dat: ſcindo ſcidi:quoqꝫ fudi
Prendo didi:cecidi:tutudi:fidoqꝫ fiſus
Tendo tetendi:pendo pependi: fidoqꝫ nil dat
A do compoſita terne dant di geminatum
Sic dabit abſcondo vel di,ſi diuido format

Licio
Allicio

Acuo
Arguo.

Ico
Pando di.

Go dat xi per.x.preter ſparſi quoqꝫ verſi
Merſi cum terſi legi fregi ſimul egi
A lego xi.tria dant.intelligo diligo neggligo
Dant tango tetigi pepigi: dat pango paciſci.
Jungere dat pegi:canto panxi ſtimulare
Dat pungo pupugi.punxi punctos numerando
Formabit thraxi trabo.formabit vebo vexi
Lo dat ui.preter pepuli ceculiue fefelli
Salli cum pſalli/vulſi velliue tuliqꝫ
Mo dat ui preter emi.preſſi quoqꝫ dempſi
Compſi cum prompſi ſumpſi
Dic poſui/genui/cecini/tempſi quoqꝫ ſtraui
A cano compoſita per ui formantur et entum
Spreui cum creui/ſiui/leui quoqꝫ liui
Dic ſtrepui/ſcopui/rupi/repſi quoqꝫ clepſi
Scalpſi cum ſculpſi/carpſi ui iungito ſerpſi
Formabit liqui liquo.format coquo coxi.
Geſſi/diſcuſſi/verri/verſiue cucurri
Triui queſiui.ſeui ſero dat ſeruiqꝫ
Atqꝫ tuli fero dat.nil vl' futuri furo format
So format ſiui.ſi viſo.capeſſo faceſſo.
Pinſo ſui format.dat necto pecto .xui.xi.
Dic flexi plexi:dic ſtertuit addito verti
Datqꝫ ſui meto.dat tiui peto mittoqꝫ miſi
Siſto ſteti neutrum.ſtatui dat tranſierit dum
Solui cum volui.dic caluiqꝫ viuoqꝫ vixi
Nexo xui.per x.formabit. Jungito texo.
¶ Bi vel ui.dat itum.dat vitum.demitur inde De ſupinis
Raptum conſultum cultum/textum quoqꝫ ſertum
Et piſtum/meſſum/pexum necto quoqꝫ nexum
Occultum queſtum.tibi ſincopa format; ⁊ altum
Dicqꝫ ſatum paſtum.ſoluo vel voluo dat utum
Ag vel cognoſco dat itum.ſic inſero conſer
Uo per ui dabit utum.dat ruitumqꝫ rutumqꝫ
Ti vel gi.cum qui vel xiqꝫ ſupina dat in ctum
Dic factum/iactum/victum/tactum/ ſimul actum
Diſcoqꝫ poſco citum.fugitum fictum quoqꝫ fractum
Mictum cum pictum.rictum coniungito ſtrictum

Et fixum fluxum frixum: ſeu dicito fluxum
Cum flexum pexum vel plexum. iungito nexum
Dant pepigi pegi pactum. panxi quoqꝫ nullum
Di. cum li. ri. ſi. cum ti. dat ſumqꝫ ſupino
Dic ſciſſum fiſſum paſſum ſeu dicito panſum
Cum cuſſum ceſſum foſſum. tu tudi quoqꝫ tuſum
Perdo Reddo — Itum dat edo vel ſum. ſed itum dant a dare nata
Abſcondoqꝫ ſimul dat itum vel ſumqꝫ ſupino.
Tentum vel tenſum. peperi partū paritumqꝫ
Dic falſum/pulſum/culſum/latum quoqꝫ ſalſum
Excelſum: vulſum: curſum: cauo iungito cautum
Dic tortum: torſum: geſtum: miſſum: ſimul vſtum
Mi: pi: pſi: da bo ptum. tamen dicito captum
Diſce ſupina dare per deponentia terne
Actiui finge vocem. formaqꝫ per ipſam.
Mortuus ꝛ greſſus paſſus. fretus quoqꝫ fructus
Et fruitus: tuitus: lapſus: naſcor quoqꝫ natus.
Iratus iungo. pactus ſimul atqꝫ profectus
Vltus cum nactus. experectus vel adeptus
Addito cum mentus. ſimul oblitus quoqꝫ faſſus
Fungor habet functus. formant loquor ꝛ ſequor utum
Queſtus cum niſus ſeu nixus iungitur vſus
Nil format veſcor. nil formabit reminiſcor

Sequitur forma tertie coniugationis

In Indicatiuo

	In ſinglari		In plī
	Preſenti lego legis legit		legimus legitis legunt
	ptō impfecto legebam bas bat		legebamus legebatis bant.
In ſinglari	ptō pfecto legi legiſti legit	in plī	legimus legiſtis legerūt vl' ere.
	ptō pluſqꝫ. pfecto legerā eras erat		legeramus legeratis legerant.
	futuro legam leges leget		legemus legetis legent

In imperatiuo

In ſinglari — In ſingl'ari in pñti. lege legat. In futuro. legito tu legito ille. In plī legamus legite legant. legamus legitote legunto vel leguntote.

In optatiuo vtinam

pñti ꝛ ptō impfecto legerē es et		legeremus legeretis legerent
ptō pfecto ꝛ pluſqꝫ. legiſſem es et	in plī	legiſſemus legiſſetis legiſſent
futuro legam leges leget		legamus legatis legant

In coniunctiuo cum

In ſinglari	pñti legam legas legat		legamus legatis legant
	ptō impfecto legiſſem es et	in plī	legeremus legeretis legerent

ptõ pluſqȝ: legiſſem legiſſes legiſſet legiſſemus legiſſetis legiſſent
Futuro legero legeris legerit legerimus legeritis legerint.

In infinitiuo

In pñti ⁊ ptõ imperfecto legere. Preterito perfecto ⁊ pluſqȝperfecto legiſſe. Futuro lectũ ire vel lectum eſſe.

Uerbum impersonale indicatiuo.

In pſenti legitur. Ptõ imperfecto legebatur. Ptõ pfecto lectum eſt vel fuit. Ptõ pluſqȝpfecto lectũ erat vel fuerat. Futuro legetur. Optatiuo pñti ⁊ ptõ pfecto legeretur. Ptõ pfecto ⁊ pluſqȝ. lectũ eſſet vel fuiſſet. Futuro legetur.

Preſenti legatur Conũnctiuo cũ Preſenti legatur
preterito impfecto legeretur
ptõ pfecto lectum ſit vel fuerit.
ptõ pluſqȝ. lectũ eſſet vel fuiſſet.
tiuo. Futuro legitor futuro lectum erit vel fuerit.
pñti ⁊ ptõ impfecto legi
In infinitiuo ptõ pfecto ⁊ pluſqȝ. lectũ eſſe vel fuiſſe. Futuro lectum iri. Gerundia legendi do. dum. Supina lectũ lectu. Participia pñs vt legens. Futurũ vt lecturus. In gerundijs nõnunqȝ e in u vertitur. vt finitũ legundorũ p legendorum. Familie herciſcunde p herciſcende. ab herciſco quod eſt diuido.

Forma tertie coniugationis in paſſiuo.

iegkari pñti legor legeris vel re tur. legimur legimini leguntur
licatio ptõ impfecto legebar aris vel re atur legebamur legebamini bantur
ptõ pfecto lectus ſum vel fui in plũ lecti ſumus vel fuerimus eſtis.
ptõ pluſqȝ. lectus eram vel fueram lecti eramus vel fueramus
Futuro legar legeris vel ere etur legemur legemini legentur.

In imperatiuo

In ſingulari in pſenti legere legatur. legitor tu legitor ille. In plurali legamur legamini legantur. Futuro legamur legiminor leguntor

In optatiuo vtinam

pñti ⁊ in ptõ impfecto legerer legereris legeremur emini. entur
ptõ pfecto ⁊ pluſqȝ. lectus eſſem in plũ lecti eſſemus vel fuiſſemus
Futuro legar aris vel are atur legamur legamini legantur.

In coniunctiuo cum.

ſinglari pſenti legar aris vel are legatur legamur legamini legantur
ptõ impfecto legerer eris vel ere etur legeremur legeremini legerent
ptõ pfecto lectus ſim vel fuerim in plũ lecti ſim⁹ vel fuerim⁹ ſitis vl' fue.
ſinglari ptõ pluſqȝ. lectus eſſem vel fuiſſem lecti eſſemus vel fuiſſemus
Futuro lectus ero vel fuero eris. lecti erimus vel fuerimus.

In infinitiuo

preſenti ⁊ ptõ impfecto legi preterito lectus.
ptõ pfecto ⁊ pluſqȝpfecto lectũ eſſe vel fuiſſe Participia
ſinglari Futuro lectum iri. Futuro legendus.

De quarta coniugatione.
Capitulum. XXVIII.

Regule de preteritis.

Ui quarta dabit.formabit cambio campſi
Datqꝫ bui.dat vinxi.vincio.iungito lanxi
Sancio vel ciui.formabit raucio rauſi
Fulſi vel ciui.farſio farſi ſalui dic
Uel liui veni cum ſepſi dic ſimul hauſi
Aperio — Sentio dat ſenſi.
A pario dant nata rui.ſed comperit atqꝫ
Repperit excipias.ertum ſibi iuncta ſupinat

De ſupinis.

Iui preteritum ſepe transfertur in itum
Excipias ſaltumqꝫ ſepultum ſic ꝛ amictum
Exilio — Ueneo dat vendi venum venioqꝫ dat entum
Reſilio — Dat ſi ſum.vi ctum quarte.ſed retrahis hauſtum
Fultum cum fartum.ſartum camptum quoqꝫ ſeptum
Quod ſalio ſibi componit formabit in vltum
A queo compoſita vel eo breuiare ſupina
Conſtat.et ambitum non corripit ambio ſolum

De ſupinis deponentalium.

Producens quarta.et tibi cuncta ſupinat in itum
Trina ſed excipies.ortus cum menſus ꝛ orſus
Deponens aſſentior aſſenſum tibi prebet

Regule generales omniū coniugationū.

Simplicium norma formabis compoſitiua
Si componantur geminatiua non geminantur
Do ſto compoſita geminabunt.poſcoqꝫ diſco
Precurroqꝫ notes.quoniam geminatqꝫ repugno
A ſi compoſitum dat in i.dabit eqꝫ ſupino
Ut probat inficio.ſed debes demere do go

Forma quarte cōiugationis in actiuo.

In indicatiuo.

	In ſinglari		In plūi
Preſenti	audio audis audit		audimus auditis audiunt
ptō impfecto	audiebam as at		audiebamus bans bant.
ptō pfecto	audiui iſti iuit	in plī	audiuimus iſtis rūt vl' ere
ptō pluſq̄.	audiueram as at		audiueramus atis erant.
Futuro	audiam audies et		audiemus audietis audiēt.

In imperatiuo

Preſenti	audi audiat	in plī	audiamus audiatis audiant
Futuro	audito tu audito ille	in plī	audiam⁹ tote unte vl' untote

In optatiuo vtinam

ſingl'ari pn̄ti ⁊ ptō impfecto audirē res ret | in pl'i audiremus audiretis audirēt
ptō pfecto ⁊ pluſqꝫ audiuiſſē ſes ſet | audiuiuiſſemus ſetis ſent
Futuro audiā audias audiat | audiamus audiatis audiant

In coniunctiuo cum.

ſingl'ari audiam audias audiat | in pl'i audiamus audiatis audiant
ptō impfecto audirem res ret | audiremus audiretis audirēt
ptō pfecto audiuerim ris rit | audiuerimus audiueritis rint
ptō pluſqꝫ audiuiſſem ſes ſet | audiuiſſemus ſetis ſent
Futuro audiuero ris rit | audiuerimus ritis rint

In infinitiuo.

In
Preſenti ⁊ pterito impfecto audire
Ptō pfecto ⁊ pluſqꝫperfecto audiuiſſe
Futuro auditū iri vel auditurum eſſe

Uerbum perſonale in indicatiuo.

In
Preſenti auditur
ptō impfecto audiebat
ptō pfecto auditū eſt vel fuit
ptō pluſqꝫ auditū erat vel fuerat
Futuro audietur

In impatiuo in pn̄ti audiat
In futuro auditor

In Optatiuo.

In pn̄ti ⁊ ptō impfecto audiretur. Ptō pfecto ⁊ pluſqꝫpfecto auditū eſſet vel fuiſſet Futuro audiatur.

In coniunctiuo in

Preſenti audiatur
ptō impfecto audiretur
ptō pfecto auditū ſit vel fuerit
ptō pluſqꝫ auditū eſſet vel fuiſſet
Futuro auditū erit vel fuerit.

In infinitiuo

in pl'i pn̄ti ⁊ ptō impfecto audiri.
ptō pfecto ⁊ pluſqꝫ auditū eſſe
Futuro auditū iri (vel fuiſſe.

Forma quarte coniugationis in paſſiuo.

In indicatiuo.

In ſingl'ari pn̄ti audior audiris vel audire audit | in pl'i audimur audimini audiunt
ptō impfecto audiebar baris vl' bare bat | audiebamur bamini bant
ptō pfec. audit' ſū vel fui es vl' ⁊c. | auditi ſumus vel fuimus ⁊c.
ptō pluſqꝫ audit' erā vel fuerā eras ⁊c | auditi eramus vel fueram' ⁊c.
Futuro audiar audieris vel audiere ⁊c. | audiremur emini entur.

In imperatiuo.

preſenti audire audiatur | in pl'i audiamur audiamini antur
Futuro auditor tu auditor ille | audiamur amini audiuntor

In optatiuo vtinam.

In ſingulari
Pn̄ti ⁊ ptō impfecto audirer audireris vel rere retur
ptō pfecto ⁊ pluſqꝫ auditus eſſem vel fuiſſem eſſes ⁊c.
Futuro audiar audiaris vel audiare audiatur.

In plurali
audiremur audiremini audirentur.
auditi eſſemus vel fuiſſem' eſſetis vel fuiſſetꝫ eſſent ⁊c.
audiamur audiamini audiant.

In coniunctiuo cum.

	Pñti audiar audiaris vel are atur		audiamur audiamini antur.
[illegible]uri	Ptõ impfecto audirer eris vl' ere etur		audiremur emini entur
	Ptõ pfecto audit' ſim vel fuerim rc.	in plĩ	auditi ſimus vel fuerim'
	Ptõ pluſq̃. audit' eẽm vel fuiſſem rc.		auditi eſſemus vel fuiſſemus
	Futuro audit' ero vel fuero eris rc		auditi erimus vel fuerim'.

In infinitiuo

	Preſenti in ptõ impfecto audiri
In	Ptõ pfecto ⁊ pluſq̃. auditus eſſem vel fuiſſem
	Futuro auditum iri

	Preteritum auditus
Participia	
	Futurum audiendus

De irregularib' ⁊ defectiuis. Ca. XXIX. Ja:

Hec de inflectione ṽboꝝ regulariũ dicta intelligas: nã ſunt talia ṽba irregularia que ⁊ anormola dicunt̃: que in quibuſdã tempibus ⁊ modis aliã a dictis habẽt inflectionẽ: nõnunq̃ etiã i quibuſdã modis ⁊ temporib' deficiunt. vt ſunt hec que ſequunt̃. Sum: volo: malo: nolo: fero: forem: edo: queſo: explicit: infit: inquit: inquã: inquio: auſim: vale: ſalue: aue: odi: noui: cepi: memini: aio: fixo: cedo: ⁊ fio. Hoꝝ irregularitatẽ ⁊ defectum ṽſus ſequentes indicant. Attamen huius verbi ſum: cum eo frequentius vtamur integram inflectionem ſubijciam.

Inflectio huius verbi Sum — In indicatiuo.

In ſinglari	Preſenti ſum es eſt		ſumus eſtis ſunt
	ptõ impfecto eram eras erat		eramus eratis erant
	ptõ pfecto fui fuiſti fuit	in plĩ	fuimus fuiſtis erũt vel fuere
	ptõ pluſq̃. fuerã fueras fuerat		fueram' fueratis fuerant.
	Futuro ero eris erit		erimus eritis erint

In imperatiuo

	Preſenti ſis ſit	in plu-	ſimus ſitis vel eſte ſint
	Futuro eſto tu eſto ille	rali	ſimus eſtote ſunto vel tote.

In optatiuo vtinam

In ſinglari	Pñti ⁊ ptõ impfecto eſſem ſes ſet		eſſemus eſſetis eſſent
	ptõ pluſq̃pfecto fuiſſem ſes ſet	in plĩ	fuiſſemus ſetis ſent
	Futuro ſim ſis ſit		ſimus ſitis ſint

In coniunctiuo cum

	Preſenti ſim ſis ſit		ſimus ſitis ſint
	ptõ impfecto eſſem ſes ſet		eſſemus ſetis ſent
In ſinglari	ptõ pfecto fuerim ris rit	in plĩ	fuerimus fueritis fuerint.
	ptõ pluſq̃. fuiſſem ſes ſet		fuiſſemus ſetis ſent
	Futuro fuero fueris fuerit		fuerimus fueritis fuerint.

In infinitiuo

	Pñti ⁊ ptõ imperfecto eſſe		Eſſendi.
In	Ptõ pfecto ⁊ pluſq̃. fuiſſe	Gerundia	Eſſendo.
	Futuro caret.		Eſſendũ.

Supinis caret. Haber vnũ participiũ pſentis tpis ſcꝫ ens. Hac forma inflectunt̃ ⁊ eius cõpoſita: ipſa tñ gerũdia nõ habent nec pticipia tñb⁹ demptis. ſcꝫ preſum: poſſum ⁊ abſum. vñ. Dic abſens pſens: dic potuiſſe potens. Aſſum vero in imparatiuo habet ades vel aſſis. Di. Ad alia perge. Ma.

Dat volo vis vult: ⁊ volumus vultis ſine norma
Juſſio deficiens. capit ex optante futurum
Dat Primo vellem: dat ſine velim modus optans
Hec ſocijs repete: ſupremus dat tibi velle
Hinc finem demas: per ternam cetera formas
Dic malo primum raro formare futurum
Jure tenere patris per cetera tempora dicis.
Nolo patrem ſequitur: tamen imperialis habetur
Noli nolite nolito. toteqꝫ lunto.
Dat preſens primi fero fert. fertiſqꝫ ſecundi
Preſens fer ferte. ferto fert ore futurum.
Dat terni preſens ferrem. ſocium ſibi iunges
Dat quinti ferre. preſens eademqꝫ notate
Tempora paſſiuo ferris ferturqꝫ notentur
Ferreqꝫ dehinc fertor. ferrer ferriqꝫ ſequuntur
Ad morem terne fero cetera debet habere
Tempora terna forem dabit. ⁊ fore cetera ſperne
Rem dat res ret rent. remus caret atqꝫ foretis
Es eſt ac eſſe dat edo tibi cetera terne
Ad plures edite dic. plures dant tamen eſte
Ac eſtur format paſſiuo. ſic editur dat.
Queſumus ex queſo retinens. nil plus dare quero.
Explicit expliciunt preſentis infit ⁊ inquit
Jnquam preſentis eſt ⁊ quandoqꝫ futuri
Jnquio quis inquit. pluralis imus dabit untqꝫ
Am tantum dicunt es. ⁊ denare futurum
Et preſens inque ſemper dabit imperiali
Js it declines auſim. pluraliter auſint.
Deqꝫ vale quidam dixere valete valeto
Atqꝫ valetote. quinto dixere valere
Proceſſu ſimili salue formatur aueqꝫ
Bis duo ſunt odi: noui: cepi: meminiqꝫ.

Que retinent ſenſum preſentis preteritiqꝫ
Que formantur ab his pariter ſenſum duplicabunt
Dantqꝫ mementote memini. dabit ante memento
Aio dic is it.unt plurali ſociamus
Dic ſimul aiabam bas bat.pluraliter atqꝫ;
Inuenitur ai,preſentis imperatiui.
Et,faxo faxis faxit.ſic ⁊ cedo pro dic
Dat fio fierem fieri.dat,cetera terne
Optans futurum preſens dabit imperialis
Dic duc fac ⁊ fer: ⁊ que componis ab illis.
Cum facit a verti e in i.verbi regula ſeruit
In ui.preteritum de ſe data tempora quedam
Sincopat.hinc demas diſſyllaba quodqꝫ fit inde.
Inuenies noſti fleſti flaſti quoqꝫ ſciſti.
Sũt nõnulla alia v̄ba ptis: ⁊ aliq̃ ſupinis carẽtia.Di.Et hec enũera.Ma.
De quibuſdam alijs defectiuis. Reſpuo cerno luo.proprijs caruere ſupinis
Et linquo.ſatago.compeſco.lamboqꝫ lingo
Ambigo cum metuo.timeo ſimul vrgeo gliſco
Caluoqꝫ cum renuo.diſco tremo quoqꝫ poſco
Ango.cum viſo.ſugo contingere debes
Eſtuo.ſterto.mico.rudo.ſtrido.ſtrideo.pſallo.
Et conquiniſco parco.quibus addito dego
Horreo ſcando pauet mando ſcabo quoqꝫ ſcalpo
Preteritis refert miſeret tedetqꝫ carebit
At qꝫ carent imperſonalia cuncta ſupinis.
Sed placitum.licitum delectatum libitumqꝫ
Atqꝫ miſertum perteſum ſolũmodo formas
Atqꝫ carent hec,preteritis proprijſqꝫ ſupinis
Polleo cum fido furio.ferio.ſimul addo.
Gliſco ferio timeo metuor tollor quoqꝫ linquor
Cerno ſic ſiſto veſcor,medeor reminiſcor
Dic inceptiuam meditatiuamqꝫ carere
Eſuriũt tamen inuenies ⁊ parturierunt.

De formis verboꝝ. Et iam de verboꝝ coniugatione ad formã ſtilum vertamus.

Forma v̄boꝝ q̃ eſt? Ma. Forma ſiue ſpecies v̄boꝝ duplex eſt ſcꝫ primitiua ⁊ deriuatiua. Di. Primitiuę ſpecies quę ſunt. Ma. Quę ab alijs non deſcendunt.vt lego feruco: ⁊ hęc om̃ia dicunt̃ſforme pfecte v̄ba. Di. Deriuatię ſpeciei verba q̃ ſunt. Ma. q̃ ab alhs dn̄dũt aut a verbis aut a noĩbus.Et hec ſunt ſeptuplicia.ſ.inchoatiua meditatiua

deſideratiua: frequentatiua: diminutiua. ⁊ imitatiua. Di. Inchoatiua q̃
ſunt? Ma. Que initiũ actus aut paſſionis ſuoꝝ p̄mitiuoꝝ ſ̄cant. aut forte
verius ſ̄cant idē qḋ primitiua ſua cōpoſita cũ fio. vt caleſco. i. calefio vel in
cipio calere. liqueſco. i. liquefio. aut incipio liquere. Et hec formãt a ſecũda
pſona p̄ntis indicatiui ſinglaris nũeri p additionē co. vt cales. addēdo co
fit caleſco. Hos tñ nō facit hiaſco ſed hiſco. ſic ⁊ ei⁹ cōpoſitũ. vt dehiſco. Mi
ſerior facit miſereſco. Sunt aũt oĩa inchoatiua tertie ↄiugationis ⁊ neutra p̄
teritis ⁊ ſupinis carentia. Verũ eſt verba caneo: ſeneo: innoceo: dulceo. eua-
neo: matureo: ⁊ ſilia ab vſu recedentia: ſua p. ã deriuatiuis eoꝝ reliquerũt
vt ſenui ſeneſco: quieui requieſco. Di. Meditatiua q̃ ſunt? Ma. Que me
ditatiões ſiue act⁹ ſuoꝝ primitiuoꝝ ſ̄cant. vt eſurio. i. meditor edere. Quidã
tñ grãmaticoꝝ (⁊ fortaſſe ñ ab re) hec eadē v̄ba deſideratiua dixere. vñ Eſu
rio. i. cupio ſiue deſidero edere: nō cogito edere. Formãt aũt omnia talia ab
vltimo ſupino v̄bi pfecti p additionē rio. vt lecturio: eſurio: parturio (⁊ ſunt
ↄiugationis quarte) ptis ⁊ ſupinis carētia p̄ter eſurio ⁊ parturio. Di. Deſi
deratiua q̃ ſunt. Ma. Quoꝝ ſ̄catio p infinitiuũ ſui primitiui ⁊ verbũ cu-
pio exprimi pōt. vt faceſſo. i. cupio facere ⁊ hec oĩa in ſe terminãt. ⁊ geminãt
s. dēptis acceſſo ⁊ q̃ ab vltimo ſupino deſcendũt qḋ ſimplici inſcribit. vt vi-
ſo viſis viſere ⁊ ſũt tertię ↄiugationis. vt viſo faceſſo: capeſſo: ⁊ capio. laceſſo
a lacero. acerſo ab accio: arceſſo ab arceo. Di. Frequētatiua q̃ ſunt? Mag.
Quę actus ſui p̄mitiui frequētia ſ̄cant. vt agito. i. frequēter ago: legito. i. fre
quēter lego. Et oĩa hec ſunt ↄiugationis prime: ⁊ formant ab vltimo ſupi-
no mutãdo u in o. vt curſo a curſu. Si aũt penl'tima ſupini nō diſſyllabi fuerit
a longa a. in i correptã vertit. vt volatu volito. clamatu clamito. ⁊ ſi verbũ p
fectũ habuerit gi in p̄tō frequētatiuũ non a ſupino ſed a ſcḋa pſona p̄ntis
indicatiui ſinglaris nũeri deſcendit. abiecto s. ⁊ addita illa ſyllaba to. vt a-
gito legito: dicimus ⁊ lectito: viſito a video venit. qḋ format viſo as: a q̃ viſi
to: a quero q̃rito: ſcribo ſcriptito: fluctuo flucto: ſequor ſector: egreo egroto:
ſcio ſcitor ſciſitor: queſo queſito deſcendit. Di. Diminutiua q̃ ſunt. Magi.
Que in o deſinũt: ⁊ ſuoꝝ primitiuoꝝ diminutionē ſ̄cant. vt a ſorbeo ſorbil-
lo. i. parũ ſorbeo. a garro garrulo. a caluo cauillo ꝓ caluillo: a catulo catillo.
Di. Imitatiua quę ſunt? Mag. Quę imitationē alicuius in moribꝫ aut
officio importãt. vt a patre patriſo. a poeta poetor. Sunt ⁊ ⁊ alie verboꝝ
deriuationes vt a verbo albo venit albico. a vello vellico. ab aduerbio pen-
dic pendino as. a cras ꝓcraſtinor. ab intra venit intro. a ſup ſupero: ⁊ ſic de
alijs. Sed hec omnia accuratius ꝑquirere. maioris fortaſſe laboris q̃ vtili-
tatis eſt. Relicto itaq; verbo participiũ tranſcurramus.

De Participio. Capitulũ. XXI. Diſci.

PArticipiũ q̇d eſt? Ma. Pars orõnis ptem capiens a noie. ptē
a v̄bo. ⁊ ptem ab vtroq;. Accipit eñ a noie genera ⁊ caſus. a
a v̄bo tpa ⁊ ſ̄cationes. ab vtroq; numerũ ⁊ figurã. Hinc ptici
piũ nō abſurde dicit. nō tñ intelligas pticipiũ a noie ⁊ a v̄bo
dicta accñtia ſic recipe vt nomē ⁊ verbũ ea amittũt. ſed qr pti
cipiũ hꝫ accñtia q̇buſdã accñtibꝫ nois ⁊ verbi in ſpeciei ſilia.
Di. Quare hec pſ orõis a grãmaticis aſſũpta eſt? Ma. Hoc duplici de cau
ſa factũ arbitrare. ſ. cauſa breuitat ⁊ neccitatis. breui⁹ eñ dicit legēs diſce q̃
lege ⁊ diſce. ſic currēs mouet. ſuccincti⁹ dicit q̃ ille q̇ currit mouet. et hanc q̃
⁊ ſilem ſine pticipio haud ꝓprie exp̄mere poſſum⁹ orõnem. mlieres ſe ornãt
ne hoies vidētes eas derideãt. nō aũt dicere cōuenit ne hoies eas videant ⁊

ridcant:nam q̇ eas dccid nt neĉario vidēt Di. Vn̄ facile cognoſci pōt que vox ꝑticipiū ſit Ma. Ex terminatione vulgari Di. Quō termi atione Ma. Quia om̄e ꝑticipiū terminaṫ aut in ans ens rus tus ſus dus vel xus. Di. Quō vulgari? Ma. Quia om̄e ꝑticipiū vulgariʒaṫ ꝑ ende:vt ea q̄ terminaṫ in ans vl' in ens:dicit em̄ legēs leſende:amans liebhabende:aut vulgariʒaṫ ꝑ iſt.vt ea q̇ in tus vel xus terminaṫ.vt viſus eſt iſt geſehen:lectus eſt iſt gelesen:flectus eſt:iſt gebogē.Aut vulgariʒaṫ ꝑ wirt:ſi in rus terminaṫ. vt lecturꝰ wirt geleſen aut ꝑ werden.ſi in dus terminaṫ. vt legēdus werdē geleſen.cognoſcit ⁊ ꝑ accn̄tia ſua Di. Participio quot accidunt? Mag. Octo.ſcʒ figura nūerus pſona genus caſus declinatio tempꝰ ⁊ ſignificatio. De nūero aūt figura genere ⁊ caſu ⁊ declinatione participioꝝ dicendū quēadmodū in noīe dictum eſt.ꝑ eaſdē em̄ regulas genera ⁊ declinatiōes participioꝝ habenṫ ꝑ quas et nominū Di. Tempa participioꝝ quot ſūt? Ma. Tria:ſcʒ Preſens prīn ⁊ futurū Di. Quod ꝑticipiū eſt pn̄tis tempis? Ma. Quod terminaṫ in ans vel in ens Di. Quod eſt futuri tempis Ma. Qō terminaṫ in rus vel in dus Di. Qō eſt p̄teriti? Ma. Quod terminaṫ in tus ſus vel xus:⁊ uus vnū vt mortuus. Exempla parent ſupra:nō tn̄ participiū alicuiꝰ tempis indicaṫ:qꝛ tempus ſ̄caṫ:ſed qꝛ actionē vel paſſiones in certo tempe factam aut futurā demonſtrat: hę vero voces q̄ tempꝰ ꝑ ſe ſignificant nō ꝑticipia ſed noīa ſunt. vt annus dies menſis hora Di. Significationes ꝑticipioꝝ quot ſunt. Ma. Quinqꝫ.adinſtar generū verboꝝ:ſcʒ actiualis paſſiualis neutralis deponētalis ⁊ cōmunis. participiū em̄ eiuſdē eſt ſ̄cationis cuiꝰ generis eſt ſuū verbū a quo deſcendit.A verbo em̄ actiuo participiū deſcendit qō in ans ens vel rus terminaṫ Di. Per quē modū? Mag. Participiū in ans vel in ens terminatū:venit a prima pſona p̄teriti impfecti modi indicatiui mutādo bam vel bar in es.vt amabā amans:legebā legens:loqbar loquēs.excipiunṫ iens ⁊ q̇ens ꝑtici ia ab eo ⁊ queo.nā hęc mutant bam in ens ꝑticipiū ꝟo in rus terminatū formaṫ ab vltimo ſupino addendo rus.vt lectu lecturꝰ.A neutro deſcendūt hec eadē in ſpecie q̄ ab actiuo.vt aſſto venit ſtans ⁊ ſtaturꝰ: neutra tn̄ q̄ tranſitiua ſunt q̄tuor ꝑticipia de ſe formāt.vt aro habꝫ arans aratꝰ rus ⁊ dus:et ab orior oritiuꝰ ⁊ a morior moriturꝰ.Sed neutra paſſiua tria habēt ꝑticipia.vt gaudeo habet gaudēs gauiſus gauiſurus.fio fiens factꝰ ⁊ facturꝰ. ſic ⁊ quedā pure neutra hn̄t ꝑticipia. vt carēs caſſus cariturꝰ ⁊c. Di. Que ⁊ quot ꝑticipia veniunt a ꝟba paſſiuo? Ma. Ea q̄ in tus ſus xus ⁊ dus terminaṫ hoc modo. Participia in tus ſus ⁊ in xus formāṫ ab vltimo ſupino addēdo s. vt amatu amatꝰ.viſu viſus.nexu nexus.⁊ morior mortuus.Sed ꝑticipiū in dus futuri tpis formaṫ a gtō ſingl'ari participij pn̄tis tpis mutando tis in dus.vt legētis legendꝰ Di. A verbo deponēti q̄ veniūt? Ma. Pn̄s prīn ⁊ futurū in rus.vt loquor loquēs locutus locuturꝰ. A ꝟbo ꝟo cōmuni q̄tuor.ſ.pſens prīn ⁊ duo futura.vt a criminor venit criminās criminatꝰ criminaturꝰ ⁊ criminandꝰ.Hec tn̄ in ſ̄catione differūt vt hęc carmina hn̄t.Verbū cōe q̄uis agat ⁊ patiaṫ.Aſt ꝑ ans ens rus ſolum actio ſ̄catur.Dus ſolū patiṫ:ꝑ tus vtrūqꝫ notaṫ. Silr ⁊ a ꝟbis paſſiuis qn̄qꝫ deſcendūt ꝑticipia actiue ſ̄cātis vt falſus diſceretꝰ iuratꝰ circūſpectus ꝯſideratꝰ diſertus cautus argutꝰ cōtentus tacitus ꝓfuſus ⁊ adultus. Rurſus ſunt q̄ in vocatiua paſſiuā hn̄t ſ̄cationem.vt euidens vapulans.ſilr ⁊ quedā noīa ꝑticipijs ſilīa ſunt.vt bracatus caligatꝰ togatus hirſatus.cornutꝰ Iratus aſtutus politus ſtellatꝰ comatus ocreatus galcatꝰ tunicatus manicatꝰ.A verbis impſonalibꝫ nō veniūt ꝑticipia dempto preſus a tedet(qō tamē nomē eſſe videṫ)penitens a penitet. Alia aūt.vt pudendꝰ pigendus dolendus ⁊c.potius noīa q̄ꝫ ꝑticipia con

ſenda ſunt. Sic ⁊ plura alia ꝗuis pᷓcipialem habent vocē tñ noīa ſunt: ⁊ a
ſine tempe ſunt. Unde ꝗnquies participiũ in noīs naturā tranſire grāmati⸗
ci voluere. Primo tpis amiſſione. vt amans vini. ibi amans valet q̄ amore
captus eſt. Siliter ⁊ ſequētia noīa ſunt. vt accidens ãtecedens conſeqns con
tingens decens cōueniens pñs ptinens oriens occidens ⁊ ꝓfluens pro flu⸗
mine vel aliqua pluuiali. Et hec omīa neutra ſūt ⁊ ſubſtantiua tribꝫ vlti⸗
mis demptis: q̄ ſunt maſculina. Scdo modo fit participiũ nomē compatio
ne: ſcꝫ vt amans amantior amantiſſimus. Tertio modo compoſitione ſi ſcꝫ
cum dictione componit̄ cū qua verbũ ſuū componi nō poteſt. vt indecens
indoctus. Quarto mutatione cōſtructionis quādo ſcꝫ conſtruitur cum alio
caſu q̄ꝫ verbũ a quo deſcendit. vt amās vtutis amās laudis. Quīto fit par⸗
ticipiũ nomē mutatione ſignificati. vt amandus. quādo ſignificat non eū q̄
amabit. ſed eū q̄ dignus eſt amari. Sic laudandus. i. dignus laudari. Etſi
bene iudicaueris omēs hi modi ſub vno mō poſſunt compꝛehendi. ſcꝫ ſub tē
poris amiſſione. Qualitercūqꝫ em̄ ex voce pᷓcipiali nomē fiet tpis amittit
Nam tpis noī nō accidit. Pregnās aūt participiũ eſſe videt̄. Sic decurſus
erratus laboratus ⁊c. que verba in vſu nō habent. Sed de his finē faciens
ad parteſ orationis indeclinabiles ꝓpero: quarꝫ primā aduerbiũ diximus.

De aduerbio quinta parte ſ orationis.
Capitulū. XXXII. Diſcipulus

Aduerbiũ quid eſt? Mag. Eſt pſ orationis q̄ adiecta verbo
ſignificationē ei9 explanat atqꝫ implet. Dicit aūt aduerbiũ ꝓ ad⸗
uerbiũ: qꝛ iuxta vbũ ſuū ꝑ onit. Di. Aduerbiũ ꝑ q̄d facilius
cognoſcit? Ma. Per accñtia ꝓpria Di. Que ⁊ q̄t ſunt iſta?
Ma. Tria: ſcꝫ Significatio cōpatio ⁊ figura Di. Significati
ones aduerbiorꝫ quot ſūt? Ma. Multe ſūt ei9 q̄dā aduerbia
loci. vt hic ibi illic inde quo q̄ vñ ⁊ vbi: foras intus foris iſtic ſic ibi necubi
alicubi vbiqꝫ vbicūqꝫ ibidē alibi inibi huc illuc iſtuc. nequo ſiquo quoquo
alio quocūqꝫ. eo intro hinc illinc iſtinc aliunde vndiqꝫ vndicunqꝫ. hac illac
iſtac quorſū iſtorſuꝫ retrorſuꝫ antrorſū ſurſum deorſuꝫ dextrorſuꝫ ſiniſtrorſū
illorſuꝫ nequorſū ſiquorſuꝫ aliquorſum. quouſqꝫ huc uſqꝫ illucuſqꝫ iſtucuſqꝫ
ſup̄ infra ſupius inferi9 eminus cōminus. Quedā etiā noīa locorꝫ ſine ꝑpoſi
tionibꝫ poſita aduerbia eſſe volūt. vt ſum rome. pergo vlmā ⁊c. Alia ſūt ad
uerbia tpis. vt hodie heri nūc nup cras aliqñ. olim mox iam cū dum ſemp
mane dudū mō tunc ſero ſemp nudiuſtertius (vorgeſtern) nudiuſquartus
(ee vorgeſtern) nudiuſquint9 vel ſextus nō dicit̄ perendie (vber morn) pridie
(des tags daruor) poſtridie (d's tags darnach) quotidie ꝑtinus tpis (ſchnel
ꝑtinus loci eſt) von verren (Aut numeri. vt ſemel bis ter q̄ter ſepe frequen
ter binies trinies q̄nquies ſexies milleſies ⁊c. Aut negandi vt haud nō neqꝫ
neq̄q̄ꝫ neutiqꝫ minime nulloriens. Aut affirmandi vt etiā quidni certe cer
to ꝑfecto nimirū ſane q̄ppe quin q̄nimo. Aut demonſtrandi. vt en ecce. Et
ſecundū quoſdā eccum eccam ellum ellam. Sed hec in ſupioribus inter ꝓ⸗
noīa locari placuit: qm̄ declinabilia ſunt vt patuit. Aut optandi. vt vtinaꝫ
oſi odas. Aut hortandi. vt eya age agedū ſodes nu ambo media correpta.
Aut ordinis: vt inde deinceps p̄mitus dececero poſtq̄ꝫ tum item. Aut inter
rogādi. vt cūr q̄re q̄ obrē an me vtrū nonne qd̄ affirmat: nunquid aūt ne⸗
gat. Aut ſilitudinis. vt quaſi ſeu ferme tāq̄ꝫ velut veluti. ſicut ſicuti vt vti.

quẽadmodum inſtar.aut q̃litas vt docte: pulchre bene: male: perperam.i. praue vl' puerſe.aut quãtitatis:vt multũ parum modicũ nimi nimis minime valde.aut dubitandi.vt forſan forſitan fortaſſis vl' fortaſſe.aut p̄ſonalia vt mecum tecum ſecum nobiſcum vobiſcum.aut vocãdi vt heus.heo ehodũ aut reſpondẽdi vt heu.aut ſeparandi.vt ſeorſum trifariã multifariã vtrinq; ſingillatim ſeparatiue nominatim diſtincti.aut iurãdi vt pol edepol caſtor hercle medius fidius.aut eligendi.vt ſimul vna pariter adinuicem mutuo aut prohibendi vt ne.aut euentus.vt forte fortuitu.aut comparãdi vt magis minus tanq̃ maximũ minimũ minime.nam.aut intendendi.vt penit⁹ prorſus oĩno ſubito illico adeo ꝯtinuo admodũ valde apprime repente ferme aut remittendi.vt paulatim ſenſim tractim vix vere pene ferme p̄detentim pauliſper prope ꝑpemodũ.aut excludendi.vt tm̃ tm̃modo ſolum ſolũmodo duntaxat.aut reduplicandi.vt inquantũ ea rõe.aut concedendi vt; eſto ſane.aut eſtimandi vt caro vili.aut diminuendi vt clanculum paulullim.aut modificandi vt poſſibiliter impoſſibiliter ꝯtingenter neceſſario vero ⁊ falſo. Itẽ ⁊ ꝑpoſitiones ſine caſuali aduerbia ſunt.vt fui ſubtus.Similiter ꝯiunctiões q̃dam p̄ aduerbijs ponunt̃. Di. Cõparatio aduerbioꝝ quõ fit? M. Per tres gradus compariõis fere adinſtar noĩm.vt male peius peſſime.forte fortius fortiſſime.⁊c̃ ſilr. Di. Figura aduerbioꝝ quotuplex eſt? Ma. Duplex.ſ.ſimplex vt docte.compoſita vt indocte.quemadmodũ de noie. Scias aũt ꝑpõnem aduerbijs addi nõ poſſe niſi in cõpõne.vt proinde dehinc.vñ inepte dicitur de mane.⁊c̃. Di. Species aduerbioꝝ quotuplex eſt. Mag. Duplex.ſ.ꝑmitiua vt clam.deriuatiua vt clanculum. Et deriuantur aduerbia a nomine vt docte.a ꝓnoie vt illic.a verbo.vt a ſto ſtatim.a prepoſitiõe vt extra ab ex.intra ab in.de his ſatis ad ꝑpoſitiones trãſeamus.

De prepõne ſexta pte orationis. Capi. XXXIII. Di.

Prepoſitio q̃d eſt? Ma. Eſt pars oõis q̃ ꝑpoſita alijs ptibus in oratione ſ̄catiõnem earum aut complet(perpulchre)aut mutat(vt indoctus iniuſtus)aut minuit(vt ſubtriſtis) Di. Prepoſitiõi q̃t accidunt. Ma Duo.ſ.deſeruire caſui ⁊ ordo. Di. Cui caſui ſeruiunt ꝑpoſitiones? Ma. actõ aut ablrõ. Di. Que ꝑpoſitiones deſeruiũt actõ.caſui? Ma. Sequentes.apud ante aduerſus aduerſum cis circum citra contra erga extra inter intra infra iuxta ob pone per prope propter poſt ſecundum trans vltra retro preter ſuper ſupra circiter vſq; verſus ſecus penes. Ex iſtis aliq̄ conueniunt in ſ̄catione.vt aduerſus.⁊ aduerſum.attñ aduerſus q̃nq; pro apd̃ reperitur.vt Terẽ.aduerſus te gratias habeo.i.apd̃ te.Cis ꝑponitur noĩbus fluuioꝝ.Citra ꝓ alijs.Cõtra inimicitiã. Erga vero amicitiã denotat.Circa ſcd̃m ſecus:pone pro iuxta poni ſolẽt.Pone p̄ retro aduerbiũ eſt.Virg.Pone ſubdit coniunx.Circiter dicit circunſtantiã tp̄is ⁊ numeri.vt annos natus ſum circiter triginta.Extra pro preter poni ſolet vt extra vnã aniculã.ideſt p̄ter vnam.Trãs valet vltra.Supra ꝓ vltra ponitur: vt ſupra annos tres.Sic penes valet.apud. Di. Que prepoſitiões deſeruiũt ablrõ caſui? Ma. Sequentes:a ab abs abſq; cũ corã clam de e ex pro pre procul ſub ſine tenus id eſt iuxta vel vſq;.Sunt ⁊ preter has que quandoq; accuſatiuo quandoq; ablatiuo deſeruiunt. Di. Que? Ma. In ſub ſuper ⁊ ſubter vl' ſubtus. Di. Quandoq; deſeruiunt accuſatiuo caſui? Ma Quãdoq; iungunt̃ verbo importãte motũ ad locũ vt vado in eccleſiã. Di. Quandoq; deſeruiũt ablatiuo caſui. Ma. Quãdo iungunt̃ verbo ſignãti vel quietẽ vl' motũ i loco.vt ſum in eccleſia ſpacior in foro:ambulo in platea ⁊ lata eſt harꝝ ſ̄catio.Nam in quandoq; valet ad.vt cadit in terrã vel erga

BOUND BY W. PRATT

vt indoctus ſum beniuolus.vel contra vt in hoſtes.vel inter.vt benedicta tu
in mulierib⁹.imprimis.i.inter primos.vel ſuper.vt Auguſtin⁹ in Joannem
id eſt ſup Joannem Similiter ſub ponit pro ad locum.vt poſtes ſub ipſos
nitunt gradib⁹.vel pro per.vt ſub nocte.i.per noctem.vel pro in.vt arma ſub
aduerſa poſuit radiantia.quercu.Super pro ſupra.vt pugno ſuper montem
ideſt ſupra.ꝛ pro contra.vt monitus ſum ſuper hoſtem. Item pro iuxta.vt
ſedentes ſuper numine.Item pro.de.vt multa ſuper priamo.ꝛc.Subt⁹ qdā
non ꝑpoſitionem ſed aduerbiū eſſe dicunt. Di. Ordo ꝑpoſitionū q̄tuplex
eſt? Ma. Triplex.ſcꝫ prepoſitiuus ſubiūctiuus ꝛ communis. Di. Que ſunt
ordinis prepoſitiui? Ma. Que a caſuali ſuo prepōnuntur ꝛ poſtponi non
poſſunt.vt ad apud.Subiunctiui vero ordinis ſunt q̄ caſuali poſtponunt
vt tenus.Poſſunt tñ ꝛ poſitiones ꝑponi.vñ ꝛ.ꝑpōnes nomen habent.Dici-
mus nanqꝫ tenus pube.aut pubetenus.Communes ſunt que indifferenter
ꝛ ꝑponuntur ꝛ poſtponuntur ſuo caſuali.vt per tanſtra ꝛ remos.aut tāſtra
per ꝛ remos.Id quoqꝫ notandū ꝑpoſitiones.ſ.noībus alijſue dictionibus iū
gi qñqꝫ p compōnem.qñ.ſ.cum ipis vnam ꝑtem orōis conſtituunt vt iniu-
ſtus abſcondo.hoc tamen non omnibus commune eſt.Penes nanqꝫ ꝛ apud
nunquam componuntur.Et ediuerſo di.dis.re. ſe.an.con.nunquam ſepa-
rantur.Reliqua vero ꝛ pene oēs ꝛ componuntur ꝛ ſeparantur:ſed diuer
ſe.Nam ad cōpoſita cum dictione cui⁹ initiū eſt c.f.g.l.n.p.r.ſ.t.mutat diſſi
milem.accurro.affero.aggero.alludo.annuncio.appono.arrideo aſſurgo.at-
tollo.Adbibo tamen dicitur ꝛ adgredior apd̄ Priſcianum ꝛ Vergiliū per-
ſepe.In pario aūt d abijcitur.vt aperio.Silr ſi dictas conſonātes mox alia
ſequitur.vt aſpiro pro adſpiro.aſcēdo.ꝛc.Sic ꝛ in noīe agnatus.dicimus tñ
adſum vel aſſum.Geminari non debet conſonans eadē ſequente tertia:niſi
que ſequitur ſit l.vel r.vt acclamo abbreuio.Circum compoſita dictioni cui⁹
initiū vocalis eſt. integra ſcribitur.ꝛ ſine m profertur.vt circūeo profert cir-
cueo.Cōpoſita ꝟo cū incipientib⁹ a b c d f.mutant m in n.vt circūcingo cir-
cundo circūfluo.Ob ſimiliter ab ꝛ ſub compoſite dictioni cui⁹ initium eſt f.
p.c.g.m.mutant b.in conſimilem niſi ꝑpter coincidentiam euphoniam aut
carmen aliter fiat.Trans.cōpoſita cuius initiū i conſonans d vel u abijciēs
vt traijcio traduco trans.Abs aūt in compōe iungit tm̄ in dictionibus inci
pientibus a p c t vt aſporto abſcondo abſtineo.Extra compōnem vero iun-
gitur incipientibus a t ꝛ q vt abs te abs quolibet.E ꝑponitur dictionibus
incipientibus a conſonante.Ex vero his que a vocali inchoant.Verūtamē
e ꝛ ex.differenter cōponunt.Unde e componitur cum dictionib⁹ quaꝝ initiū
eſt u conſonans i.conſonans d.b.g.l.m.n.r.cum his aūt ex cōponi non pōt
vt euebo.eijcio.educo.ebibo.egero.eludo enitor.emineo.eruo.in his conſonā
tes geminande non ſunt.Inueni tñ ex cū l.vt exlex.Et rurſus ex cōponitur
cū alijs cū quibus e non reperitur.Attamen et ex ſi cōbinat dictioni cuius
caput eſt s.abijcit s.vt exurgo exanguis.qm̄ x.includit s.Si aūt aſſociata fu
erit in cōpoſitiōe dictioni cuius caput eſt ſ.mutat x.in f.vt effero.Ab iungi
tur incipientibus a vocali.A vero incipientibus a conſonante.In cōpoſita
dictioni cuius caput eſt l.vel r.cōuertit n in ſimilem.vt illudo irruo.Si aūt
caput dictiōis fuerit b p m.tranſibit in m vt imbibo impotens īmunis has
conſonantes n ꝑcedere nō pōt.His tñ cōponit cum incipientib⁹ a c p ſ t q f
ꝛ i conſonante.ſi aūt in dictione cui dis componitur mox alia conſona ſeqt
vnū s.abijciendū eſt.vt ſcindo diſcindo.ꝛ in his q̄ ab f.inchoant ſ.trāſit in
f.vt differo.Si aūt iungitur a reliqs ꝯſonantibus ſua habentibus initia vñ
dicendum eſt dirumpo non diſrumpo.Am ſequente f c q.mutat t m in n.vt
anfractus anceps.ꝛc.ſed ſequente vocali interponit b.vt abeſus.Re cōpōs

Ordo ꝑpoſitiuus;ſubiū ctiuus ꝛ Cōmunis

Prepoſitionum cōpoſitionū cū ceteris ꝑtib⁹ orationis

cum dictionib⁹ a vocalib⁹ incipientib⁹ aſſumit d.vt redundo.Cum cõpoſita
dictioni cuius caput vocalis n perdit.vt cocreco.Excipe cõmedo. Si aũt di-
ctionis initium ſit r mutatur n in r.vt corrumpo.Et ſi principiũ eſt l muta
tur in eandem.vt colligo.

De cõiũctione ſeptima pte orõis. Ca.XXXIIII. Diſ.

Inter ptes orõis iam ordine ſeptimo Coniũctio eſt quam diffi
nias. Ma. Coniũctio eſt pars orationis q̃ ceteras coniũgit ⁊
ordinat. Di. Coniũctioni q̃t accidũt? Ma. Tria hec.pote
ſtas figura ⁊ ordo. Di. Ptãtes coniunctionis quot ⁊ q̃ ſunt
Mag. Multe q̃dam em̃ dicunt̃ ꝯiunctiões copulatiue.vt et
tq̃ at atq̃ ac aſt.Quedã ſunt diſiunctiue.vt ve vel nec neq̃
quoq̃. Di. Quõ vocas cõiunctionẽ diſiunctiuã cũ coniungere ⁊ diſiungere
opponantur. Ma. He voces coniunctiões dicte ſunt eo ꝙ dictiões cõiun-
gant inter ſe.Diſiunctiue aũt vocant̃ q⁊ dictiones quas inter ſe coniungũt
reſpectu tertij ſeparant.vt Petrus ⁊ Paulus legit.Quedam ſunt cõiunctiões
expletiue.aut completiue: q̃.ſ.in orõe nulla neceſſitate ſed ornatus gr̃a ponũ
tur vt quidem eq̃dem nã nãq̃ vero ve ſcʒ aut porro licet ſinautem ſinaliter
Quedam cauſales vt ſi ſiquidem qñ quãdoq̃dem:quin quinetiã:quatenus
ſin ſeu ſiue nam nãq̃ ni niſi niſiſi ſed.interea q̃obrem ꝑſertim alioquin ꝑte
rea.Quedam ſunt rationales.que ſcʒ dicti rationem adiungũt:vt ergo ideo
igit̃ itaq̃ em̃ etem̃ enimuero q⁊ q̃propter qm̃ qm̃doq̃dem q̃ppe nẽpe ſcʒ vide
licet ꝓpterea idcirco:Quaꝝ plures etiã illatiue dici poſſent.que ſcʒ ꝑ poſito
antecedente conſequens inferunt.Quedam aduerſatiue ſunt. vt q̃ q̃ q̃uis
etſi etiãſi tametſi alioquin verũ modo licet ſed.⁊c̃.Quedam ſunt interroga
tiue vl' dubitatiue.vt vt ñ an ne neue.Quedam diſiunctiue vt ſaltem:q̃dam
ordinatiue vt itẽ itẽq̃ tum ceterũ ꝑterea.Nec abſurdũ videatur quaſdam in
diuerſis enumeratas ptãtibus:nã ſi ardue deſpiciant̃ ⁊ alie plures enumera
ri poſſent pot ſtates:q̃s breuitat̃ cauſa trãſeo:cum parũ aut nihil rem fa-
ciant. Di. Quotuplex eſt ꝯiunctionũ figura? Ma. Duplex ſcʒ ſimplex vt
nam:cõpoſita vt namq̃. Di. Ordo ꝯiunctionũ quotuplex eſt? Ma.
Triplex ſcʒ ꝑpoſitiuus ſubiũctiuus ⁊ cõis. Di. Que ſunt ꝯiunctiões ꝑpoſiti
ue? Ma. at aſt aut ac vel nec neqʒ ſi q⁊ q̃tenus ſin ſeu ſiue ni.⁊c̃.Di. Que
ſunt que ſubiungunt̃? Ma. q̃dem q̃ aũt ⁊ q̃ ne ve.⁊ he tres vltime En-
cletice vocant̃:q⁊ accentũ ſyllabe im̃ediate ꝑcedenti ſup ſe inclinant.Reliq̃
pene oẽs cões ſunt in ordine:nam ⁊ preponuntur ⁊ poſtponunt̃ frequenter.

De interiectione octaua orõis pte. Ca.XXXV. Di.

r Eſtat vt nũc demũ de octaua ⁊ vltima orõis pte(quam interiectio-
nem nominabas)diſſeras. Ma. Interiectio(que tm̃ pars orationis
diſtincta ab aduerbio apõ grecos nõ traditur)eſt que interiacet cete
ris ptibus in orõe:⁊ mentis affectũ ſignificat.Eſt em̃ ſignũ affectionis erũ
p ntis animi in vocem.vñ q̃t ſunt pturbati aut moti animi affectiões tot
ſunt interiectiones.Quod q̃ plures interiectiones om̃ b⁹ ppl'is ſunt cõmu- ꝑcatio int
nes:nam animus motus interſerit quo detracta perfecta ⁊ integra manet iectionis
orõ interiectio eſt. Di. Interiectionis q̃ ſunt accñria? Ma. Unũ tm̃ vide
licet ſignificatio:⁊ he q̃dem m̃ltiplex eſt.Sunt em̃ interiectiones q̃dam lu-
gentis vt heu mihi.q̃dam commiſerantis vt ah ſcilicet in nuda.q̃dam excla
mantis vt o curas hoĩm:q̃dã execrantis vt vah qui deſtruis templũ q̃dam
gaudentis vt euax.ho.q̃dam timẽtis vt heu atat.q̃dam indignantis vt ph

BOUND BY W. PRATT

Iupiter. q̄dam admirantꝭ. vt heu pape. q̄dā ridentis. vt ha ha he. q̄dā derridentis. vt hui. tam cito. q̄dā obiurgantꝭ. vt ha ꝟgo infelix. q̄dam laudātis. vt euge ſerue bone ⁊ fidelis ⁊c. q̄dam vitantis. vt page. i. a me. Et ſic de reliq̄s Nam tot ſunt (vt ſupius dixi) animi affectiones.

Tract. II. De modo debito cōbinandi partes orationis. Capitulū Primū. Magi.

COgnitis itaqꝫ ſingulis ptibus orōnis: earūdēqꝫ accñtibꝫ ad finē grāmatice (q̄ eſt mētis ꝯceptū debite exprimere) eas applicare opepreciū eſt Di. Cedo: quonā mō id fieri poſſit facili⁹? Ma. Eo ipō. vt eas in debita accidentiū ꝯformitate ꝯiungas. Sic eñ ex lignis dolatis debiteqꝫ iunctꝭ nō modo menſa aut capſa: ſed mēſe capſeue pulchra forma reſultant ita ex ptib⁹ dictis debite iunctꝭ nō mō oratio: verūetiā orōnis forma (quam ꝯgruitatē dicūt) pullulat. Qđ vt facili⁹ deꝑhendas: nōnullas ſubijcere placuit reglas: quaꝝ Prima erit de cōbinatione adiectiui cū ſubſtātiuo. Scđa relatiui ⁊ ſui añtecedentis. Tertia interrogatiui ⁊ reſponſiui. Quarta nōis ꝓnōis ⁊ pticipij cū ꝟbo. Quinta verbi cū ꝟbo. Sexta verbi cū aduerbio. Septima ꝯiunctionis cū ceteris. Octaua erit de gtō. Nona de dtō. Decima de actō. Undecima de vtō. Duodecima de abltō. Ultima de ordinatiōe oīm dictoꝝ in expoſitione ſiue interꝑtatione totius orationis.

De cōbinatione adiectiui cū ſubſtātiuo. Ca. II. Di.

QUe igit̄ eſt regula de cōbinatione adiectiui cū ſubūo? Mag. Hec. Adiectiuū ⁊ ſubſtantiuū debēt coniūgi ſil' in genere: numero: ⁊ in caſu. vt albꝫ vir. ille vir. legens. Adiectiuū tñ ſuplatiui gradus indifferēter ꝯformat̄ ſubūo ꝑcedenti: aut gtō ſeq̄nti in genere. vt roſa eſt pulcherrim⁹ vel ma. florū. Silr̄ in q̄buſdā pticipijs. vt coluber eſt̄ factus vel facta myſtica ꝟga. Sed in his nō manet eadē ſnīa. vt facile videt̄ in iſta. Uerbū eſt factū vl' facta caro Di. Quid ſi duo fuerīt ſubūa diuerſoꝝ generū ambo adiectiuū ꝓcedētia Ma. Tūc adiectiuū ꝯformabit ſe cū ſubūo digniōris gnīs. Uñ ſi vnū ſit maſculini: reliquū feminini aut neutri gnīs: adiectiuū ꝯformabit ſe ſubſtātiuo m. ge. vt Petrus ⁊ Barbara ⁊ mancipiū ſūt albi. Et ſi vnū fuerit feminini: alterū ꝟo neutri gnīs: adiectiuū ꝯformabit ſe feminino. vt Barbara ⁊ mancipiū ſunt docte. Et hec ꝯſtructio a grāmaticis. Conceptio appellata eſt. Di. Hanc intelligo: attamē adhuc in nūero videt̄ diſcrepare? Ma. Hec diſcrepantia ꝑ hoc tollit̄: qꝛ geminatū ſinglare eq̄pollet nūero plr̄i. Di. Quid ſi duo ſubſtātiua diuerſoꝝ nūeroꝝ iuncta fuerint vni adiectiuo? Ma. Tunc adiectiuū ꝯformabit̄ viciniori. vt caper tibi ſaluus ⁊ hedi. Silr̄ et etiā in genere fit. vt Turbatus eſt rex ⁊ oīs hieroſolima cū eo. Et hec cōſtructio zeuma dicit̄. Animaduertendū qꝫ adiectiuū partitiuū (qđ ſcꝫ ꝑtem alicuius mltitudinis denotat) cū ſubſtātiuo mltitudinē ſ̄cante ſub diuerſitate ⁊ nūeri et caſus poſſe ꝯiungi. vt vna ſoroꝝ. vn⁹ fratrū. Diſtributiuū quoqꝫ maſculinū etiā femininas cōꝑhendit. vt Pronus vterqꝫ iacet. De Petro dic atqꝫ Helena. Similiter. Quicūqꝫ vult ſaluus eſſe: nō tm̄ de viris: ſed etiā de mlierib⁹ dictū eſt. Hec aūt duodecim milia ſignati: ⁊ ſimilis ꝑ Antithesim excuſant̄. Sede de his ad preſens ſufficiat.

Conceptio

De combinatione Relatiui ⁊ ſui antecedentis Capitulum.III. Magiſter.

RRo intellectu regule ſecunde(quā relatiui ⁊ antecedenť eſſe voluit) intelligendū. Relatiuū id eſſe:qđ ante latę.i.prᵘ dicte rei recordatiuū eſt. Et eſt duplex:ſcȝ ſubſtātie ⁊ accn̄tis. Di. Quod eſt relatiuū ſubꝫ. Ma. Quod refert rem habentē ꝑ ſe modū ſubſtātie. Uel qđ refert rem ſignificatā ꝑ nomē ſubſtantiuū.vt qui que quod ſuus ipſe ſui. hic alter is idē. ille alius reliquus ambo vterqꝫ ⁊c̄. Di. Qđ eſt relatiuū accidentis? Ma. Qđ refert rem ſ̄catam ꝑ nomē adiectiuū.vt talis qualis tantus quantus ⁊c̄. Et quodlibet hoȝ duplex eſt.vicȝ identitatť diuerſitatis. Di. Que dicunť relatiua identitatť? Ma. Que accipiunť pro eadem re cū antecedente. ad qđ referunť.vt ille iſte talis qualis ⁊c̄. Et inter relatiua identitatť ſubꝫ vnū eſt reciprocū:qđ ſ̄cat ſubām agentē ꝑ modū patienť.vt ſui ſibi ſe.vt Petrᵘ ꝑcutit ſe Di. Que ſunt relatiua diuerſitatis? Ma. Que accipiunť ꝓ alia re q̄ꝫ antecedēs ad qđ referunť. vt Petrus eſt albus:⁊ alterᵘ modi eſt Plato. His intellectis eſt regula talis. Relatiuū ſubꝫ ⁊ ſuū antecedens debēt cōuenire in genere ⁊ in numero.vt Petrus currit ⁊ ille mouet. Etſi ꝯueniunt qñqꝫ in caſu:aut etiā in ꝑſona hoc ideo eſt.qꝛ talia ſortita ſunt ꝟba. Plerūqꝫ tamē nō antecedenti ſed ſequēti ſubſtantiuo in nūero ⁊ genere correſpōdet:cū ſcȝ ſequens ſubſtantiuū ſe habuerit ad antecedens.vt maius cōmune.vt ipſum eſt flumen quā ꝑmā ciuitati noſtre dicimᵘ eſſe aquā. Eſt locus in carcere qđ Tullianū appellať. Di. Quid ſi duo ſint antecedentia ⁊ genere diuerſa. Ma. Si ſignificant res ſexu differentes:relatiuū ꝯformabit ſe antecedenti generis principalioris:queadmodū dictū eſt de adiectiuo ⁊ ſubſtantiuo.vt Petrus et Katherina legunt qui me diligunt. In reb᷒ autē ſexu nō differentib᷒ relatiuū refertur ad ꝑximius.vt lapide ⁊ ligna que emi Inuenies tamen quandoqꝫ relatiuum neutro antecedenti conformari.vt in Ps. Uirga tua ⁊ baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. Et ſimiliter accidit cum antecedens collectiuum fuerit (quod ſcilicet voce ſingulari multitudinem denotat) tunc em̄ relatiuū ad rem ſignatam potius q̄ꝫ ad vocem nominis reſpicit.vt eſt bona gens:deus eſt protector eorum. Hoc idem inter adiectiuū ⁊ ſubſtantiuū contingit.vt pars hominū validi. Aduertendū quoqꝫ in om̄i poſſeſſiuo genitiuū ſui primitiui includi:cum quo relatiuum in genere ⁊ numero conformať.vt meam miſeram defles:qui varijs circundor periculis. Idem eſt de adiectiuo ⁊ ſubſtantiuo.vt mea ſolius opera.ſoliᵘ id eſt mei ſolius. Tuamipſius animam ꝑtranſibit gladius. id eſt tui ipſius. Ponitur em̄ ipſius ibi diſcretiue ⁊ non relatiue. Di. Que eſt regula de relatiuo accidentis? Ma. Relatiuum accidentis quia ſcȝ preter antecedēs proprium exigit ſubſtantiuū: cum eodem potius q̄ꝫ cum antecedente conformabit ſe in genere et numero.vt tales ſunt aque qualia vina. Idem eſt iudicium de hoc relatiuo ſuus.

Margin: Relatiuu[m] ſubſtanti[uum] Accidenti[s] — Identitat[is] — Reciproc[um] — Diuerſita[tis]

De combinatione Interrogatiui et ſui reſponſiui. Capitulū.IIII. Diſcipulus.

q Ue eſt regula tertia? Ma. Eſt hec. Interrogatiuū et reſponſiuū ſi caſualia fuerint confirmari debent in caſu.vt q̄renti. Quis ſcribit? Reſpondendū eſt Petrus. Qđ ſi interrogatiuū et reſponſiuū cū diuerſis iungunť dictionib᷒:aut etiā cū eadē:nō tamē eadē ha-

BOUND BY W. PRATT

bitudine in caſu quãdoq́ʒ diuerſa erunt. vt quo liquore vas eſt plenũ. reſpõ-
detur vini vel vino. Et querenti quẽ vides: reſpondere potes. Petrus a me
videtur. Aduertendum quoq́ʒ reſponſiuũq́ʒ interrogatiuo non modo in ca-
ſu veruметiã in re debere correſpondere. Unde ad qualis reſpondendum eſt
per nõia q̃litatẽ ſ̄cantia. vt talis albus doctus. ꝛc. Ad quãtus rñdendum ꝑ
nõia quãtitatẽ ſ̄cantia. vt tantus magnus bicubitus. ꝛc. Ad qđ rñdetur ꝑ
nomen numerum importans. vt tot duo. tres. quatuor. ꝛc. Ad quotus rñdet
per totus aut per nomen importans ordinem. vt primus ſecundus tertius.
Ad quotuplus reſpondetur totuplus: aut duplus triplus. ꝛc. Ad quotuplex
reſpondetur totuplex. aut duplex triplex. ꝛc. Ad quotennis reſpondet totẽnis
biennis. triennis. ꝛc. aut decem annoꝝ. viginti annoꝝ. Debent aũt hec. oĩa
ſcribi ꝑ ſimplex t. ſicut p̄mitiuũ eorundem quot. Ad cuias (qđ non tm̃ p̄riã
aut nationẽ querit ſed etiã ſectam) reſpondẽdum eſt. Romanus: italus Gal-
licus. Et ſimiliter querenti Cuias ꝓbas eſ tu: reſpondendum eſt. Stoicus:
Platonicus. ꝛc. Ad cuius: cuia: cuium rñdentur poſſeſſiua. vt cuꝰ eſt enſis:
rñdetur euandri aut euandrius. Ad quanti rñdetur tanti: aut magni par-
ui: aut per ablt̃m preciũ ſ̄cantem. vt tribus denarijs. Ad dictoꝝ clariorem in
tellectũ ſciendũ. caſuũ diuerſoꝝ diuerſa eſſe ſigna q̃ſitiua. vñ Quis que quot
ꝛ qui. Et in lingua vernacula wer welche: was. ſunt q̃ſitiua nõiatiui. Ad
q̃ rñdendum eſt nomẽ qđ per ein: der: die: das vulgarizat̃. Queſitiua aũt gt̃i
ſunt. cuius quoꝝ ꝛ quaꝝ. ꝛ in lingua vernacula. wes vel welches ꝛ welcher
Cui rñdendum eſt nomẽ qđ per des vel deren vulgarizat̃. Cui: quibꝫ ꝛ wem
oder welchem ſunt ſigna datiui. quibus reſpondendũ eſt qđ vulgarizat̃ per
dem: der: denen: zu. Signa accuſatiui ſunt quẽ: quã. qđ. quos. quas: que ꝛ in
lingua vernacula wen: welche: was. Ad que reſpondendum eſt qđ vulgari
zat̃ ꝑ die: den: das. O ſignũ vocatiui ſed per vocatiuũ non fit queſtio verũ
ad ipſum potius oĩs dirigit ſ̄mo. Signa aũt ablatiui ſunt: a quo: cũ quo
in quo: ex quo: a quibus: cum quibꝫ: in quibꝫ ex quibꝫ. ꝛ in lingua vernacula
in was: mit was: vꝫ was: von wem: von welchen: mit welchẽ: in welchen: vꝫ
welchem. Ad que rñdetur qđ vulgarizatur per von dem vel denen: in dem
vel denen. vt vꝫ den vel denen: mit dem vel denem. O das vel die. Caſuũ aũt
vulgaria in ſuperioribꝫ tradidimꝰ. Ad interrogatiua aduerbialia ſpẽali mõ
rñdendum eſt. Di. Quõ? M̃a. Per aduerbia aut nõia. Di. Da exẽpla.
M̃a. Ad quo rñdetur aduerbialiter. vt eo: illo: foras: intro: huc: illuc: iſtuc:
Nõialiter ꝑ propria nõia ciuitatũ aut ꝓuinciaꝝ in actõ ſine ꝑpõe. vt Ulmã
viennã: per appellatiua xͦo rñdetur in actõ mediante ꝑpõe ad. vt ad eccle-
ſiam. demptis quatuor. vic rus: dom us: militia: humus: militia que vbiq́ʒ
in rñſione naturã ꝓpriorum ſeruant. Ad qua rñdetur ꝑ aduerbia: hac illac
iſtac: foras. Nõialiter ꝑ propria nõia ciuitatũ ꝛ ĩ ablatiuo ſine ꝑpõe. Per ap-
pellatiua xͦo in actõ mediãte ꝑpõe per. Ad vbi rñdetur ibi: hic: illic: iſtic ꝛc
Nõialiter per ꝓpria nõia in gtõ. vt vlme per appellatiua in ablatiuo medi-
ante ꝑpoſitione. in vt in eccl̃ia. Ad vnde reſpondetur illinc: iſtinc: inde. Nõia
liter per propria in abltõ ſine ꝑpoſitione. vt vlma. Per appellatiua in abla
tiuo mediante ꝑpoſitione de. vt de foro. Ad quorſum reſpondetur aduerbia
liter ſurſum: deorſum. illorſum. ꝛc. Nõialiter vero per actm̃ mediante ꝑpõe
verſus: que tñ q̃nq́ʒ ornatus cauſa actiuo poſtponuntur. vt quorſum vadis.
Reſpondetur verſus vlmam. aut Bauariã verſus. Ad quouſq́ʒ reſpondetur
hucuſq́ʒ: illucuſq́ʒ. Ita de ſimilibus pariformiter iudicabis.

De cõbinatione Nominis Pronominis ꝛ Partici pijs cum verbo in ntõ. Cap. V. Diſcipulus.

Que eſt quarta regula? Ma. hec. Nomen: ꝓnomen: aut parti
cipiũ iunctũ ỽbo pſonali finiti modi a parte anteriori debet po
ni in nominatiuo: ⁊ cũ ỽbo in numero ⁊ in pſona cõformari: ſuppoſit[i]
⁊ vocať hec cõſtructio ſuppoſiti ⁊ appoſiti. Eſt enim nõĩs ſup appoſiti
poſitũ ⁊ verbũ appoſitũ. vt hõ currit. Aduertendũ tñ ꝙ ꝓnoĩa
p̄me aut ſcõe pſone plerunq̧ diſcretionis cauſa trahũt ſecũ ter
tiam pſonã ad ſupponendum ỽbo p̄me vł ſcõe pſone. Et vocať hec attra- Euocati[o]
ctio. euocatio ut ego Gregorius ſcribo. tu franciſcus legis. ⁊ ſit illud non ſolũ
per ꝓnoĩa ſed etiã per ꝓnomina vctĩ caſus. vt Pater noſter qui es in celis.
ibi qui tertie pſone trahitur p vctm̃ pater. ad ỽbum es. Idẽ. q̃ñq̧ fit ĩ alijs
caſibus. vt pares eos feciſti nobis: qui portauimus pondus ⁊ eſtũ diei. ibi q̃
trahitur p datiuũ nobis. Simĺr fit p p̄mitiuũ incluſum in poſſeſſiuo. vt tuã
doleo miſeriã q̃ nouo merore opp̄meris. ibi em̃ q̃ euocatur per tui incluſum
in tuã ad ſupponendũ verbo ſcõe pſone opp̄meris. Di. Quid ſi duo noĩa
diuerſoꝝ nũeroꝝ idẽ ỽbum p̄ceſſerint aut alterũ precedat ⁊ alterum ſequa
tur cui verbum ſe conformabit? Ma. Viciniori. vt hic illius arma hic cur Zeuma
rus fuit. Ego lego ⁊ tu. iſti legunt ⁊ Petrus. Similiter in diuerſis pſonis. vt
hebrei ſunt ⁊ ego. Et vocať hec conſtructio zeuma. Idem erit ſi illud qđ toti ꝓlolepſi[s]
attributũ eſt in ptes diuiditur: vt pueri legunt alter grãmaticã ⁊ alter logi
cam. Et hanc conſtructionẽ ꝓlepſim vocant. Di. Quid ſi duo fuerint ſup Concepti[o]
poſita in pſonis diuerſa? Ma. Tunc ỽbum debet conformari pſone dig-
niori vicem p̄me (ſi adeſt) aut ſcõe. vt ego ⁊ tu ſcribimus. Ego ⁊ Petrus legi
mus. tu ⁊ Paulus bibitis. Idem fieri põt p ꝑpoſitiõem cum. vt ego cum Pe
tro oramus. Et vocať hec conſtructio Conceptio. Collectiua quoq̧ ỽba pł'is
numeri recipiunt. ut turba ruunt. Pars in gramineis exercent m̃ẽbra pa
leſtris. Sunt etiã q̃dam verba que eundẽ caſum poſt ſe recipiunt q̃ p̄ceſſit.
Di. Que ſunt hec? Ma. Verba ſubſtãtiua vt ſum homo. Et verba vocati-
ua. vt ego nominor Laurentius. Et ỽba dictoꝝ vim hñtia. vt ego baptizor
Petrus. ego incedo ſuperbus. Et hoc intelligiť etiã de infinitiuo ⁊ gerũdijs eoꝝ.

De combinatione verbi cum verbo. Ca. VI. Di.

Quinta regula q̃ eſt? Ma. Hec eſt. Quotienſcũq̧ in vna ⁊ ca-
dem orõe duo verba iuncta fuerint ſine cõiunctiõe media: vl-
timum habet poni in infinitiuo. vt volo legere. Pro primo tñ
verbo nonnunq̃ participia aut adiectiua ponunť: diſponent
ſubiectũ ad agere vł pati. vt dignus audiri abilis legere. doct⁹
pſallere. Attamen ſi primũ verbum aut pticipiũ importauerit
motũ ad locum. reliquũ ſtabit in prio ſupino vt vado lectũ. cur te is pditũ?
Secunda ỽo ſupina cũ adiectiuis q̃buſdam poni habent. vt facile dictu. i.
ad dicẽdum. mirabile dictu. id eſt ad dicendũ. grauiſſimũ auditu. ideſt ad au
diendũ. tunc em̃ valent gerundiũ in dum cum ꝑpoſitione ad. ⁊ nõ cũ verbis
ĩ mportantibus motum de loco. Et ſi primũ ſit impatiui modi. ſcõm ſimili-
ter infinitiuus erit. vt ſi vis eſſe pfectus: vade vende oĩa que habes: ⁊ veni ſeq̃
re me. Similiter ⁊ infinitiuus aliq̃ñ ꝓ ſupino nõnunq̃ vero ꝓ preterito im-
pfecto degenerat. Exempla ſunt camus viſere. Dedit eis ptãtem filios dei fi
eri. Oẽs me mordere clanculum. ego floccipendere. ⁊c̃. Gerundia vero in di.
pſtruũtur cum noĩe cauſa vel gratia. vt videndi cauſa gratia legendi. ita ⁊
alijs ſubſtantiuis. vt ſpes videndi. Sed gerundia in do plerumq̧ additur
prepoſitio vt venio de celebrando. In denegando modo quis pudor. Et

BOUND BY W. PRATT

gerundijs in dum ſiliter. vt ad loquendũ aptus. Quandoqꝫ tñ ponunt̃ ſine ꝓpoſitione tam actiue (vt an mihi cantando victus nõ redderet ille) q̃ etiã paſſiue. vt frigidus in pratis cantando rumpit̃ anguis.

De cõbinatione verbi cũ aduerbio. Ca. VII. Ma.

Sextam regulã diximus eſſe de verbo ⁊ aduerbio. et eſt talis. Queadmodũ adiectiuũ additur ſubſtantiuo: ipm̃qꝫ determinat: ita verbum iungit̃ verbo: ⁊ actum verbi ſpecificat. vt curro bene. ſtabo male. Fit aũt hec ſpecificatio pluribus modis vicem aut gratia loci: temporis: numeri: gratia compoſitiõis aut diuiſionis. ⁊ ſic de alijs ſm̃ q̃ varie ſunt aduerbioꝝ ſignificationes de quibus ſupra diximus.

De ꝯiũctione cũ alijs ꝑtib⁹ oꝛõis. Ca. VIII. Ma.

Regulã ſeptimã cõiunctioni attribuimus. hec eñ aliaꝝ partiũ vinculum ⁊ ligamen eſt. Unde talis eſt regula. Om̃is cõiunctio copulatiua aut diſiunctiua in caſualib⁹ caſus: in verbis modos ſiles coniungit. vt petrus ⁊ paulus bibunt. volo ſcribere ⁊ legere ⁊c̃.

De cõbinatione gt̃i cum diuerſis ꝑtibus oꝛationis Capitulum. IX. Diſcipulus

Octaua regula quã genitiuo aſcribebas que eſt? Ma. Gt̃ũs cum varijs iungit̃ ꝑtibus orationis. Di. Cum q̇bus? Ma. Primo iungit̃ cum nominib⁹ ſubſtantiuis. Unde quotienſcunqꝫ ponunt̃ duo ſubſtãtiua diuerſa ſignificantia ſine medio: tũc vltimũ ponendũ eſt in genitiuo. vt equus regis. Et hoꝝ habitudines varie ſunt. ſ. partis ad totum vt pes porci Cauſe ad effectum. vt liber platonis. ⁊ ſic de alijs. quas om̃es cũ ꝓbiẽ naturalis principia degustaueris clarius intelliges. nunc tranſeam. Dixi aũt ſubſtantiua diuerſa ſignificantia. Nam ſi ad idem ꝑtineat vt ſuper⁹ ⁊ inferius loco adiectiui ipm̃ ſuperius determinat: cũ quo ⁊ in caſu ꝯcoꝛdabit. vt animal homo. vrbs roma ⁊c̃. Et hanc conſtructionẽ grãmatici appoſitionẽ dicunt. Appoſitio Di. Poteſt ne genitiu⁹ adiectiuis adiungi? Ma. Poteſt. Et his quidẽ que ſignificationẽ habent ſilem verbalib⁹ que actum tranſeuntẽ ẛcant vt cupidus ludi. ꝓdigus auri. dubius rei. neſcia viri. peritus iuris. Memoꝛ noſtri. ⁊ ſic de alijs. Quedã tamẽ ex his adiectiuis etiã accuſatiuo iungũt̃. vt exoſus belloꝝ vel bella. preſcius futuroꝝ vel futura. Adiungit̃ etiã genitiuus ẛcans m̃ltitudinẽ. his adiectiuis q̄ aliq̇d excipiunt ex illa m̃ltitudine vt vnus iſtoꝝ. quilibet fratrũ. vna ſoroꝝ. medius iſtoꝝ ⁊c̃. Jungit̃ etiam his adiectiuis que indigentiã aut abundantiã ſignant. vt diues auri. plenus vini. inops mentis ⁊c̃. Jungitur etiam ſuperlatiuo. vt doctiſſimus poetarum fuit virgilius vel optimus plebis. Similiter ⁊ comparatiuo poſito ꝓ ſuperlatiuo. vt melioꝛ iſtoꝝ. maioꝛ hoꝛum charitas ⁊c̃. Diſci. Poteſt ne genitiuus ꝓnominibus adiungi. Mag. Poteſt. vt hec volucrum. illa mulierũ. Nam et hec ꝓnomina exceptionẽ faciunt a multitudine ſignificata per gtĩ. Di. Poteſt ne genitiuus verbis combinari Ma. Poteſt. Primo quidẽ verbis defectum aut abundantiã ẛcantibus vt abundo panis. egeo pecunie. indigeo gratie. Careo aũt ſoli ablatiuo iungit̃. Secundo iungit̃ genitiuus cauſa dãnationis vel accuſatiõis ẛcans: v̄bis accuſationẽ aut dãnationẽ importã

tibus.vt dāno te furti.accuſo te ſceleris. Qñq; tñ gtūs nomini iūctus penā
ſcat.vt reus mortis ꝛc.Tertio.iungit gtūs ꝟbis ad preciū ꝑtinētib⁊ vt emi
tanti pluris minoris. Eſtimat tanti pluris.vl' minoris. Quarto iūgit gtūs
ꝟbis actū memorādi aut obliuiſcendi ſcantib⁊. vt memēto mei.obliuiſcar
Joānis.Quinto iungit gtūs ꝟbo ſubſtātiuo capto ꝓ ꝑtinet.vt liber eſt Joā
nis.i.ꝑtinet ioāni.Eſt matris ſuccurrere nato.Sic etiā addit his impſona-
lib⁊ intereſt ꝛ refert.ſex demptis gtis.ſex mei tui ſui noſtri veſtri.ꝛ cui⁹ a q̇s
Nam dicta ꝟba ꝓ his gtis vtunt ablō poſſeſſiuo.vt intereſt eſt mea.refert
tua.ꝛ ſic de alijs.Gtūs etiam ꝑtis aut ꝓprietatis ꝟbo ſubſtantiuo iungit.vt
Petrus eſt duri capitis.bone fame ꝛc.Silr gtūs menſure.vt Petrus eſt cen
tū annoꝝ:ꝛ nō modo ꝟbis ſubſtantiuis:ſed alijs habentib⁹ affinitatē in ſi
gnificato cū ipis.vt Petrus habet magne reputatiōis.equus reputat petri.
Ille apparet viginti annoꝝ.in q̇bus tñ ſubintelligi pōt eſſe.vt ille appꝫ eſſe
viginti annoꝝ.Sexto iungit gtūs ſcās poſſeſſionē:aut rem a q̄ ſit poſſeſſio
cū ꝟbis impſonalib⁊ actiue vocis.q̄ ſunt penitet:tedet:miſeret: piget ꝛ pu-
det.vt tedet me vite mee:pudet me probri.Loco tñ genitiui qñq; ponit inſi
nitiuus.vt pudet me dixiſſe. Di.Jungit ne gtūs aduerbijs? Ma. Jungit:
ꝛ hoc ꝟtute noim in ipis incluſoꝝ.vt vbicūq; locoꝝ.i.in omi ꝑte locoꝝ. tūc
temꝑis ꝛc.Si in ſili dicimus Inſtar montis.i.ad quantitatē.vel ſilitudinē
mōtis. Di. Jungit ne gtūs ꝑticipijs? Ma. Jungit his.ſ.quoꝝ verbis iun-
ctus eſt.vt recordor tui.recordatus tui ꝛc.Alijs aūt nō:niſi noia fiant. vt a-
mans vini.Cum ꝓpoſitione aut interiectiōe nō ponit. Coniūctionē ꝟo me-
diā recipe poſſunt duo genitiui.vt Petri ꝛ Pauli diſcipulus.

De datiuo iuncto diuerſis partibus orationis. Capitulum decimū.

Diſcipulus

NOna regula quā datiui eſſe voluiſti que eſt? Ma. Hec eſt.
Dtūs ſcans rem cui aliq̇d cōmodi:lucri:aut damni ſit iun-
git nobus:ſilr verbis tale cōmodū aut damnū fieri ſignan-
tib⁊. vt ꝓuideo tibi.ſum tibi vtilitati. moleſtus tibi. gratus
tibi.vtilis mihi.vicin⁹ tibi. hoſtis mihi ꝛc. Et nō modo his
verbis dtūs iungit.verūetiā fere omib⁊ ꝟbis(etſi improprie)
addit.vt canto tibi.ſcribo ꝛc. Juuo dempto:q̄d tm̄ actō iungit. vt iuuo te.
Jungunt qñq; etiā duo dti vni ꝟbo acq̇ſitiuo:quoꝝ vn⁹ rem acq̇ſitā: alter
vero rem cui acquirit importat. ꝛ prim⁹.ſ.ſignificans rem acquiſitā. per ꝫu
vulgarizandus eſt.vt illi mea carmina cure ſunt.do tibi pignori tunicā ꝛc.
Jungit etiam dtūs huic verbo ſum ſumpto pro habeo.vt eſt mihi crater.id
eſt habeo craterē.ſum tibi filius.id eſt habes me filiū ꝛc.Jungit etiā imp-
ſonalib⁊ q̇buſdā actiue vocis.vt cōuenit:euenit:accidit:contigit: placet mi-
hi tibi vel Petro.Jungit etiaꝫ dtūs his ꝟbis miſereor:auxilior:ꝛ dominor:
que tamē etiā recipiūt gtm̄.vt miſereor tui vel tibi.Jungit inſup dtūs ꝟba
libus in bilis aut in dus terminatis.vt amabilis mihi.metuend⁹ tibi. Et
in his dtūs in ablm̄ mediante ꝓpoſitione reſoluit.vt metuēdus tibi.i.a te.
et talis etiam fere omib⁊ verbis paſſiuis addit.vt condit mihi.i.a me. Di.
Poteſt ne datiuus ꝓnomini adiungi? Ma. Non:niſi in ratione ſubſtan-
tiui.vt illi filio. Di. Poteſt ne aduerbijs addi? Ma. Poteſt.vt venit ob-
uiam mihi. Di. Poteſt ne ꝑticipijs combinari? Ma. Poteſt:ꝛ omib⁹ qui
dē quoꝝ verbis addit.vt placens mihi ꝛc. Di. Poteſt ne addi ꝓpoſitioni?
Ma. Non nec etiā ꝯiunctioni:niſi dtūs ꝑceſſerit.vt mihi ꝛ tibi. Di. Poteſt
ne datiuus addi interiectioni. Ma. Poteſt.vt heu mihi.ve tibi ꝛc.

BOUND BY W. PRATT

De cõbinatione partiũ orationis.

De combinatione accuſatiui cũ diuerſis partibus orationis. Cap.XI Diſci.

DEcima regula quã actõ appropaſti q̃ eſt. Ma. hec. Actũs
omĩ ỽbo pſonali ĩfinitiui modi a pte ãteriori p ſuppoſito ad
ditur vt me ſcribere. petrum legere. Et rurſus. Oĩa ỽba tran
ſitiua (quoꝝ ſcꝫ actũs in aliud recipit) poſt ſe actm̃ accipiunt
ſcantem rem actum ỽbi recipientem vt percutio petrum. co
medo panẽ. Similiter neutra. vt bibo vinũ. bibo latiee. Silr deponẽtia. vt
ſeqnor te. Similiter ⁊ cõmunia vt criminor te. Silr ⁊ paſſiua vt doceor grã
maticã. Et quedã ex dictis duos regunt actõs ad eandem rẽ pertinentes.
vt faciam te clericum. Aut ad diuerſa pertinentes. vt doceo te grãmaticã
Et hec bis cõtinentur metris. Poſtulo poſco peto doceo rogo flagito zelo
Exuo tum veſtit monet iduo calceo cingo. Actõs geminos hec ỽba r̃ qrũt
Silr hoc verbum inſtruo. vt in Pſ. Uiam iuſtificationũ tuaꝝ inſtrue me
Cõiungitur etiã actũs verbis paſſiuis aut abſolutis per ſynodochen. Cum
ſ. id qd pti cõuenit toti attribuitur vt doleo pedem. Petrus truncat ma
nus vl manib. Joãnes extendit brachia vel brachijs. Itẽ actũs ſcans tps
iũgitur verbis etiam intrãſitiuis licet improprie. vt biſſenos cui noſtra di
es altaria fumant. Modicum tps vobiſcũ ſum. ⁊c. Itẽ actũs ſcãs locũ iun
gitur verbo ſcãti motũ ad locũ vt ambulo viã. ambulo iter. vado Romam
pgo decem miliaria. ⁊c. Itẽ iungit etiã abſolutis ⁊ paſſiuis ratione tran
ſitiui ſubintellecti. vt Corydon ardebat alexim. i. ardenter amabat. Et in
Pſ. Exultabit ligua mea iuſticiam tuã. i. exultãdo annũciabit. ⁊c. Et Uer.
Paſcuntur ſiluas. ⁊c. Item iungitur etiam actũs verbis impſonalib acti
ue vocis. vt decet oportet iuuat delectat me. Et hec recipiunt etiã actm̃ ã
te ſe. vt me decet. Impersonalia aũt paſſiue vocis tm̃ recipiunt actm̃ poſt
ſe vt mactatur bouem pulſat campanam. legitur lectionẽ. ⁊c. Inſup actũs
iungitur verbis actũ memorãdi aut obliuiſcẽdi ſignificantib. vt grex ob
liuiſcitur eſum: memẽto dñe Dauid: Di. Poteſt ne actũs iungi nõib:
Ma. Poteſt in ratione adiectiui aut ſubſtãtiui. alias non niſi per ſynodo
chen. vt albus faciem. niger dentes. redimita capillos. ⁊c. Nec addit pno
minibus niſi in ratione adiectiui aut ſubſtãtiui vt illũ holem. Di. addit
ne aduerbio: Ma. Non: ſed ppoſitionib de quib ſupra. Jũgitur etiam
interiectioni: vt o fortunatum virum. Heu me miſerum. ⁊c.

De vocatiuo. Capitulum. XII. Ma.

Undecima regula vocatiui eſt. qui aduerbijs vocãdi tm̃ iungitur. vt
formoſe puer.

De ablatiuo adiuncto ceteris partibus orationis. Capitulum. XIII. Diſc.

QUodecima regula quã ablatiui eſſe dixeras q̃ eſt: Ma. Hec
Omĩe nomen adiectiuum vel verbum iũgit abltõ ſignificãti
cauſam propter quã aliqd fit. ſ. effectus. Eſt aũt cauſa qdru
plex. vt in naturalibus videbimus. ſ. Efficiens: Materialis:
Formalis ⁊ Finalis. Exempla ſunt de cã efficiẽte. vt ſimlis
albedĩe. horreo frigore. taceo pudore. feſſus curſu. gaudeo ludo. dãnat crie
Jeſus lapide: ⁊ ſic de alijs. Uerba etiã paſſiua eundẽ recipiũt abltm̃ medij

ante ꝑpõem a vel ab.vt diligor a petro:verberor ab andrea:accuſor a nico lao ⁊c̄.De cauſa finali vt Petrus ſtudet gratia lucri.paulus ſcribit cauſa ſtudij:Joãnes ieiunat cauſa caſtitatis.⁊c̄.De cauſa formali. vt paries eſt albus albedine.ſimilis ſimilitudine.Fac bono animo.ſtudeas bona intẽtione.⁊c̄.De cauſa materiali:ſi ablt̃us ſignificat materiã ex qua.addenda eſt ꝑpõ vt edificat ex lignis.Si aũt ſignificat materiã circa quã:tũc ponit̃ ſine ꝑpõe vt dignus laude:vacu⁹ lumine:fruor gaudio:potior regno:careo pane.vtor tunica.Prudentẽ me feciſti in mandato tuo.veſcor pane.Inueniuntur tñ hec ꝟba genitiuis adiuncta.vt s̃ diximus.Etiã accuſatiuis vt in Leuitico Offert pro ſe duos piſces:quos veſci licitũ eſt.Et apđ Terentiũ illoꝝ officia fungere.Jungit̃ etiã frequẽter verbis ablatiuus cauſe inſtrumẽtalis ſñ ꝑpõe video te oculis:loq̃tur ore:ꝑcutit baculo:mordet dẽtibus:furit inſania.Iſta aũt cauſa nõ diſtinguit̃ ab effitiente:quia effitiens eſt ꝑncipalis aut inſtrumẽtalis. Di. vñ poſſumus facile cognoſcere quã cauſam ablatiuus importet? Ma. Inde. Nam ſi ablatiuus commode recipit a vel ab ſignat cauſam effitientem.Si per ſignat cauſam formalẽ.Si ꝑpter ſignat cauſam finalem.Si ex ſignat cauſam materialẽ.Si in ſignat cauſam inſtrumentalẽ.vt aũt dictu facilius cognoſcas.Sciendũ oẽ adiectiuũ poſt qđ in vulgari põt addi mit.von.vß.im.fur.durch.vmb.recipit ablatiuũ ſignificantẽ cauſam.⁊c̄.Itẽ abltũs ſignificans tp̄s põt addi verbo aut ꝑticipio vt vigilaui tota nocte:ſtudeo tribus horis:media nocte clamor factus eſt.prexi ſeptẽ miliaria.Itẽ verba importãtia motũ de loco vel per locũ recipiũt ablatiuos propriũ nominũ ciuitatũ aut villarum vt venio Magũtia.tranſeo Roma:Athenis:Aquiſgrani.⁊c̄.verba aũt que importãt motũ in loco aut quietẽ:recipiũt hec propria noĩa in gtõ.ut ſtudeo Rome.⁊c̄.Niſi ſint tñ pluralis numeri:aut tertie declinatiõis:tunc enim recipiunt in abltõ.ut fui Athenis.ſtudui Chartagine.⁊c̄.Nomina aũt prouintiarũ montiũ ⁊ regionũ.Et nomina cõpoſite figure indeclinabilia.et noĩa ſanctoꝝ locis data cũ dictis uerbis iungunt̃ in abltõ mediante ꝑpoſitione ut uenio de Francia:de ſancto Jacobo.⁊c̄.Idẽ eſt iudiciũ de alijs appellatiuis:dẽptis q̃tuor.ſ.rus:domus:militia:humus:q̃ cõſtruunt̃ ſine ꝑpõe more ꝑprioꝝ ut uenio rure.Itẽ cum uerbis dãnationẽ aut punitionẽ ſignificantib⁊ iungunt̃ abltĩ penã ſignificãtes.ut damno te morte.punior capite.Petr⁹ mulctatur auro.Preterea cũ uerbis aut noĩb⁊ ad ꝑcium aut menſurã ꝑtinẽtib⁊:iũgunt̃ abltĩ q̃titatẽ ꝑcij aut mẽſure ſignificãtes ut uẽdit̃ trib⁊ aureis.altus trib⁊ ulnis.latus mille paſſib⁊.tñ hoc uerbum valeo req̃rit actm̃.ut equus ualet decẽ aureos.Itẽ cũ uerbis diſtantiã importantib⁊ iũgit̃ abltũs q̃titatẽ diſtãtie indicãs.ut diſtat trib⁊ paſſib⁊.⁊c̄.Preterea uerba aut noĩa exceſſum uni⁹ ſuꝑ aliud ĩportãtia requirũt abltm̃ q̃titatem iſtius exceſſus ſignificantem.ut Petrus excidit Paulũ trib⁊ digitis.Joãnes eſt tanto lõgior:q̃to Petrus eſt breuior ⁊c̄.Abltĩ aũt ſignificãtes rem exceſſam iunguntur cõꝑatiuis.ut Petrus eſt fortior Paulo ⁊ is vulgarizat̃ ꝑ dan.Põt ⁊ addi abtũs ſignificãs q̃titatẽ exceſſus.ut lignũ illud Petro lõgius eſt trib⁊ digitis.Iũgit̃ q̃q; abltũs uerbo ſubſtantiuo.ut ſis bono animo.Id etiã te nõ lateat abltõs duos aut plures abſolute poni loco orõis ex noĩe ⁊ verbo cõpoſiti.Et dicunt̃ poni in deſignatione conſequentie:q: ſcʒ ad ipſos aliq̃d intelligitur:vt ſole oriẽte dies fit.Et reſoluuntur iſti abltĩ per dum:ſi:aut quia.vt dum ſol orit̃.aut ſi:vel quia ſol oritur dies fit.Loco etiam ablatiui quandoq; ponitur aliquod complexum:vt dato ꝙ ſis probus te diligo.viſo ꝙ ſis honeſtus te recipio.Et quẽ

admodū impſonale ſine ſuppoſito: ita ⁊ ꝑticipiū in ablatiuo ſine ſubſtantiuo poſitū inuenitur. vt dicto de nomine dicendū eſt de verbo. Di. Iūgitur ne ablatiuus ceteris ꝑtib⁹ orōis? Ma. Pronomini nō niſi in ratione ſubſtantiui aut adiectiui: nec aduerbio aut interiectioni: ſed participio. Et quidem omni cuius verbo addi pōt. Similiter additur prepoſitionib⁹ quibuſdam: de quibus ſupra dictum eſt.

Regule generales Ca. XIIII. Ma.

Preter has autem generales q̄dam non negligēde ſunt regule vnde. Quicunq̄ caſus iūguntur nominatiuo: ijdem iunguntur ⁊ omnib⁹ obliq̄s eiuſdē. Et q̄cunq̄ caſus iunguntur poſitiuo: ijdem iunguntur quoq̄ compatiuo ⁊ ſuꝑlatiuo: Et q̄cunq̄ caſus iunguntur verbo: ijdem iunguntur ei⁹ ꝑticipijs ⁊ reliquis modis ⁊ tꝑibus a verbo illo deſcendentibus. Hec omnia tñ q̄ de combinatione partiū oratiōis iam diſſeruimus: facilius ⁊ mira quadā breuitate dep̄hendens: ſi caſuum officia que in ſuperioribus tradidimus viuaci ſemper tenebis memoria.

De ordinatione partiū in oratiōe. Cap. XV. Ma.

Hactenus de his q̄bus non barbaro: ſed latino potius ſermone que concepimus ⁊ exprimimus. Reſtat vt ordinē dictorum in interp̄tando doceamus. Si itaq̄ orō interp̄tanda ſit. Primo loco vocatiuus (ſi adeſt) accipiendus eſt: cū eo qd̄ cū ipſo cōbinatur. Poſt hunc ntūs cū ſuo verbo: aut accuſatiuus cum infinitiuo deinde aduerbiū. dehinc ceteri caſus. Similiter coniūctiones: ꝑpoſitiōes ⁊ interiectiōes cū his q̄ ipſis iūcta ſunt. Dictiones tñ interrogatiue aut relatiue p̄cedere debent. Similiter cōiunctiones p̄poſitiui ordinis: ⁊ ablatiui poſiti abſolute. Item obliquus negatiuus exponendus eſt per non ⁊ ſuum affirmatiuum. vt nullū hominem id eſt non vllum. Itē qn̄ obliquus p̄ponitur verbo perſonali vt relatiuum habeat antecedens. vt dicendo patrē ſequitur ſua proles. Trahit ſua quēq̄ voluptas. ⁊ ſic de alijs. De quibus tñ per frequentem expoſitionē in talē deuenies vſum: qui omnibus regulis preſtantior eſt.

De ſubauditione quarūdā partiū orationis: Cap. XVI. Ma.

Nonnunq̄ autem contingit partes aliquas in orōe ſubticeri. Et quidē primo. Cum verbum prime aut ſecūde perſone fuerit intelligitur ntūs certus: ſcꝫ ego: tu: nos: ⁊ vos quē nō oportet exp̄mere: niſi ad declarationē aut ſignificantiam denotandā. Eſt aūt declaratio ſiue diſcretio: cū actus verbi attribuit̄ alicui cū excluſiōe alioꝝ. vt ego lego q̄ſi dicerē ⁊ nullus alius. Significātia vero eſt cū act⁹ verbi attribuit̄ alicui cū excellētia. vt ego lego q̄ſi dicerē ⁊ nullus ita bñ ſicut ego: ⁊ eſt tal' ntūs cū arrogātia ꝓferēdus. In Euocatione tñ bi nti exp̄munt̄. ⁊ nō ꝓpter iā dictas cauſas: niſi fiat Euocatio p̄ ip̄e aut nomen diſtributiuū. Aut in ꝓprijs noībus cum verbis ſubſtantiuis aut

ꝑticipijs.ꝛc.Exēpla ſunt vt quacunq; ipſe vidi:non omnia poſſumus oēs.
ſum pius Eneas.vocoꝛ petrus.doctus ſum afflictus ſum.Itē verba excep
te actionis quoꝝ ſcʒ actus vni ſoli cōpetit:etiā in tertia pſona ſiue nomi-
natiuo pferuntur.vt fulminat choꝛuſcat pluit ningit.ꝛc.In his eñ intelli
gitur deus vel natura.Excipitur creare:non eñ dicimus creat:licet creare
ſolius dei ſit actus.Incipit quoq; ꝛ deſinit cū infinitiuis dictoꝝ verboꝝ ſi
ne nō ponūtur.vt incipit ningere.deſinit pluere.ꝛc.Verba quoq; quoꝝ act⁹
ſolis hominibus proprius eſt:ſine nō exprimūtur vt aiunt dicunt.ꝛc.in-
telliguntur hoīes.Et rurſus ipſa verba q̄n q; tacētur vt dicēdo.vn̄ Boeti⁹
De quo Vergilius.ꝛc.intelligitur loquitur vel ſcribit aut dicit.ꝛc.Verbum
etiā ſubſtātiuū ſum ſepiſſime intelligitur.vt glīa tibi dn̄e.btī īmaculati in
via.ꝛc.Similiter in titulationib⁹.vt opera Platonis Bucolica verg.ꝛc.Itē
ſubaudiuntur etiā q̄n q; alia verba de quib⁹ in eadē oꝛde pri⁹ mētio facta
eſt.vt cum dicimus.Benedicite:reſpōdendo dn̄s:ſubintelligitur bn̄dicat.
Inuocaui dn̄m ꝛ exaudiuit me:intelligitur dn̄s.ꝛc.Subaudit etiā q̄n q; an-
tecedens relatiui vt ſi ſuſtuliſti illū dicito mihi.intelligitur Jeſum.ꝛc.Itē
ſunt ꝛ alie ſubauditiones varie:de quibus ſepius apud Therētiū.vt q̄ illū
q̄ me.intelligitur amat.excluſit vel ſimilia.Hec ſunt fili que impmis neceſ
ſaria viſa ſunt ad ptum oꝛatiōis ꝛ cognitionem ꝛ concinnā cōbinationē
Syllabarum q̄titates q̄ in pferedis oꝛonibus nō ſine apto vitio cōfun-
dantur:nūc deniū in calce grāmatices ānectāde veniūt. Di. Breues igit
ſi q̄ de his regule dari pñt in mediū proferas. Ma. Breuitatis te ꝑcupi-
dum ſciens:nonnulloꝝ traditiones conſului:pſa an metro cōmodi⁹ id fie
ret aliquātiſp hereбam:ſed cū planū ſermonē in his magis neceſſariū cō-
ſpexi in pſam ſtilū verti:nihil tñ qđ nō ab alijs dictū ſit tractatu ſequēti
enumerare ſtatui. Di Placet:ſed quātotius rē ipſam aggredere.

Tracta. III. de quātitate ſillabaꝝ in gn̄ali. Ca. I. Ma

SIllaba in gn̄ali(ſic inq̄t quidā)vbicūq; poſita fuerit ſex mo
dis cognoſci pōt:poſitione ſcʒ.vocali ante vocalem deriuati-
one diphthōgo exemplo ꝛ regula. Di. Poſitiōe quō: Ma.
Cū poſt vocalem due ſequūtur cōſonātes.vt pars.vł vna du
plex vt nix:vel i duplex inter duas vocales.vt Troia.tūc illa
vocalis producitur:adiecto ꝙ altera ſaltē in eadē vocł'is ſylla
ba colloceť.at vero ſi in eadē dictiōe poſt vcł'em na'a breuem
ſequatur muta cū liquida:vcł'is p̄cedēs anceps ꝛ bitpalis reddiť vt aratrū
Vocalis aūt p ſe lōga p nullā mute ꝛ liq̄de ſequelā poterit breuiari vt fe-
bris ſalubris podagra amatrix octobris. Di. Vocalis ante vocalē quāta
eſt: Ma. In latinis breuiatur vt nuo.Excipiuntur p̄mo genitiui ꝛ datiui
quinte declinatiōis in quib⁹ e vocalis producitur:ſi ſaltē alia vocalis pre-
ceſſerit vt diei.ſin aūt conſonās p̄ceſſerit breuiatur vt fidei.Scđo greca no
mina externaq; vt plurimū producūtur.vt diuus Helyas:aer:choꝛea:pla-
tea.Tertio gti in ius ſunt cōmunes vt vnius.pter alius longū ꝛ alterius
coꝛreptum.Quarto poſſeſſiua in ius vocalē p̄cedentē pducūt vt troius pa-
tuleius.Quinto fio niſi poſt e ſequať r vt fierē pducit. Di. Deriuatione
ſyllabe quātitas quō dep̄hendiť: Ma. Quāta fuerit ſyll'a p̄mitiui tāta
erit ꝛ deriuatiui vt lego legens.Excipiūť p̄mo humanus leges vires ſedes
voces iucūdus ſtaturus pedoꝛ vomer ſeculū laterna nequā regula italia ſe
cius limus denus nomus ceſus monachus humo vitupo ſilis ferialis fabel
la ꝛ mobilis.q̄ cōtra ſui p̄mitiui poſitionē pducūtur. Scđo excipiūť dux

ducis ſopoꝛ acerbus dicax aruſpex ariſta vadum ſtabulũ ſtabilis omaſus arena lucerna noto nato fides titulus ſodalis bubulcus varicoſus vitium ouo elegus ꝛ manus: q̃ cõtra ſui pmitiui poſitionẽ corripiunt. Di. Diphthongus ſyllabã quantã reddit? Ma. Vbiqꝫ pducit. vt ſphera pena aula curus: niſi vocalis ſequatur. vt preuro. Di. Exemplũ aũt q̃mõ ad hoc cõducit? Ma. Poetarꝫ exẽpla ad ſyllabas pcipiẽdas te plurimũ iuuabũt nã in hac dictiõe muſa: ſi pme q̃titatẽ ſcire volueris: Maronis illud Muſa mihi cauſas memoꝛa lõgam eſſe indicabit. Di. Regl'a vo gnalis que eſt? Ma. In vndecim ptes diuiſa eſt. Prima: pta biſyllaba primam producunt vt emi: pter bibi: ſcidi: fidi: dedi: ſteti: ꝛ tuli: q̃ primã corripiũt. Secunda: pta geminata pmam ꝛ ſcd̃am corripiũt vt peperi: pter cecidi quod ſcd̃am pducit. Tertia ſupina biſyllaba pmam pducunt vt natũ: pter litũ itũ citũ quitũ ſitũ ſatũ rutũ ratũ datũ ꝛ ſtatũ: que primam producunt. Quarta: q̃ta fuerit ſyllaba pſentis tanta erit ꝛ ceteroꝝ tpoꝝ vt amo amabam amaui amaueram amabo: pter genui ꝛ poſui: que primã corripiunt. Quinta in compoſitiõis iunctura ſyllabe breuiant. vt omps. armiger. in q̃ quidem iunctura ſolẽt dictiões per Hyphen copulari. vt ante maloꝝ. pter ibidem vbiqꝫ tibicen. Sexta: propꝛioꝝ noim prime vl' medie ſyllabe ad placitũ ponunt: niſi reglas habuerint ſpeciales: q̃s breuitatis gr̃a ptermitto In vltimis aũt ſyllabis ſubiacebũt regulis appellatiuoꝝ. Septima: bis bi tri ni in compoſitiõe breuiant. vt diſtortus biuiũ triuiũ nicenus. Octaua ſemiq̃naria ꝛ ſemiſeptenaria breuis in metro pduci põt: etiã ſi in nullam deſinit conſonantẽ. Nona: incrementa noim in plurali: ſi a e vel o vocales habuerint pducunt. vt que quaꝝ res rerũ qui quoꝝ. Si vo i vel u corripiuntur. vt qui q̃bꝫ veru verubꝫ dicta in ſingulari ex declinatiõibꝫ nota ſunt Decima: crementa vboꝝ ſi a habuerint pducunt. vt amo amare. pter do ꝛ ſua cõpoſita circundo peſſundo venũdo. Si e pducunt vt lego legemus: niſi cũ ſubit r tũc q̃nqꝫ pducunt q̃nqꝫ breuiant qḋ accentu cognoſcit: Si i breuiant vt lego legim⁹. pter vba quarte cõiugatiõis ꝛ volo ꝛ ſum. ꝛ cum ſubit i tũc cũ pducunt. Si u corripiũt. vt volo volum⁹. Vndecima: dictiões ſincopate ꝛ per ſincreſim vel craſim pnunciate pducunt. vt noram pro noueram: pataui pro patauij Et cotes pro cautes. His plibatis ad primas ſyllabas ſpecialius deſcendamus.

De prima ſyllaba Ca. II.

Diſci. PRimarũ ſyllabaꝝ q̃titatem vnde ſpecialius agnoſcere valeo? Ma. Cõpoſitiõe ppoſitiõe ꝛ regl'a. Di. Cõpoſitiõe q̃liter? Ma. Si ei aliqua pticula addatur que illã penultimã reddat: tunc accẽtu cognoſcet. vt amo pamo. a breuis q꞉ grauis. duco diduco. u lõga q꞉ acuta. Excipiunt pmo innuba pnuba. deiero peiero cognitus agnitus infio ſuffio: q̃ contra ſuũ ſimplex corripiunt. Secũda ãbitus ꝛ conuitiũ q̃ pducunt. Di. Prepoſitiõe quõ? Ma. Quãta fuerit ppõ in appõe tanta erit ꝛ in cõpõe. vt in domo inhabito. Excipiunt primo ad. ab. ob. in. re. ſub. ꝛ con. cũ iacio cõpoſite producunt: niſi ex ſe triſyllabũ reddant: q꞉ tũc ppõ eſt cõis vt adijcit. Scdo. e. de. pre. ſe. in cõpõe pducunt Di aũt vbiqꝫ pducitur pter in dirimo ꝛ diſcretus vbi corripit. re corripit vt reduco: pter in refero. q̃n ſcat diſtantiã vel iuuamẽ vbi pducit. Pro pducitur vt proloquor: pter in proteruus procella pnepos pfugus pphan⁹ pfund⁹ prop... proficiſcor profatũ propheta profuſus profiteor proficio profecto ꝛ procuro vbi corripit. Di. Regl'a pimarũ ſyllabarũ q̃ eſt? Ma. Scd̃m veterum numerũ ꝛ ordinem in quinqꝫ ptes diuiſa eſt.

De A in primis ſillabis Capi.III. Diſc.

A In primis ſyllabis q̄ſta᷑ ꝛn̄a. A ante b corripitur vt habeo pꝛeter laboꝛ beris.tabes ſcabies pabulū labes ſtrabo ⁊ rabo fabula ſtabam nabam faboꝛ flabam ſtabilis ſtabulū laboꝛ ⁊ labo que primam producunt.

A ante c corripitur vt acer pro arboꝛe.Excipiunt̄ ſi precedit b vt bacca.vel p vt pacis:in quib⁹ a producit̄:deꝑo paciſcoꝛ baculus ⁊ ſpacium placet:que iuxta regulā primā corripiūt. Acer pro foꝛti thraces facūdus machina dacus ⁊ graculus primam producunt. Hiacinthus cōe eſt.

A ante d corripitur vt vadū.Pꝛeter radix clades ſpadix trado traduco gradiuus ⁊ gades ſuadeo rado ⁊ vado.

A ante f corripitur vt rafanum vafer.

A āte g corripit̄ vt ſagar.Excipiūtur ſtrages vagio vagina magalia ſtragulum ſaga ⁊ lagana indago q̄ primā producunt.Similiter ea q̄ habent p vel f ante a vt fagina fagus.Pꝛeter flagellum fragoꝛ.oꝛis.fragilis ⁊ plaga pro rheti vel oꝛa que primam corripiunt.

A āte l in diſſyllabis producitur vt halo as.Excipiūtur calo as.alo is. malus a um palā vale pales ⁊ ſalū que primam corripiūt.Excipiūtur ⁊ tertie declinationis perittoſyllabica vt ſalus ſalutis.q̄ primam corripiūt.ꝑter calo onis ⁊ ales q̄ producūtur.Similiter ⁊ poliſyllaba primā corripiūt vt caleo.ꝑter alea baliſta caligo balena ſalebra ⁊ ſqualeo q̄ primam producūt

A āte m in diſſyllabis producitur vt dama.Excipiuntur fames damus amo chlamys tamen thames q̄ primā corripiūt.Similiter ⁊ poliſyllaba vt amicus:ꝑter lamina amitto lamentoꝛ ⁊ amentū q̄ producuntur.

A ante n in diſſyllabis producit̄ vt ſanus.Excipiūt̄ manus anus anas ana cano canis ⁊ fanū.ſimiliter ⁊ poliſyllaba q̄ ꝓ.breuiāt vt al⁹ ꝑter ganeo.

A ante p corripit̄ vt dapes.Excipit̄ papilio vapulo papo papa ſaphyr⁹ crapula lapa apulus rapa papyrus ⁊ mapa.

A ante q corripit̄ vt aqua.Demuntur compoſitiua vt nequaq̄.

A ante r corripit̄ vt ariſta.Excipit̄ carex varix arco varica area naricia glarea naris carica ſtarem flarem pareo q̄ ꝓmam producūt.Nomina ſimiliter in rus ra rum longant ꝓmam vt charus ra rum.Pꝛeter ara pro ſtabulo.para ⁊ parū que breuiant primam.

A ante ſ in diſſyllabis producit̄ vt caſus.excipiuntur quaſi caſa baſis.⁊ poliſyllaba vt aſinus que breuiant ꝓmam:ꝑter caſius baſium.

A āte t corripit̄ vt latus lateris.excipit̄ ſaturnus latus a um vates claſtros catholicus q̄tenus ater atria laterna.ſimiliter ſi m ꝓcedit vt mater aut r ſequente muta vt pratum ⁊ quatuoꝛ ⁊ ratū q̄ ꝓmam producūt.ꝑter mathēſis qḋ corripit̄.Platos ⁊ ſtatim ꝓmam communē hīt.ſic ⁊ platea.

A ante u corripit̄ vt auarus.Pꝛeter nauis gauiſus mauoꝛs pauo mauis ſuauis prauus gnauus auia.ſimiliter ſi l ꝓcedat cū muta.vt flauus

De E in primis ſillabis Cap.IIII. Diſc.

E in primis ſyllabis q̄ſta eſt: ꝛn̄a. E āte b corripitur vt beb eta.Excipiuntur ſi ante e duo conſona ſint,vt gleba.Excipiūtur ⁊ debeo thebe de

bilis flebam nebrida nebula febris nebam nebo phebus phebe.

E ante c corripit̃ vt ſecus.p̃ter ſex cis.cecus preco theca vecors grecia: ſecundus ſecurus ſecula mechus echo mecũ tecũ ſecũ ⁊ ſecius.

E ante d in diſſyllabis producitur vt ſedes p̃ter cedo verbũ defectiuum edo es.pes dis.pedum cedrus.ſimiliter poliſyllaba breuiant:vt medicus. p̃ter ſedulus ſeditio ⁊ ſeditioſus dedalus ⁊ predium.

E ante f corripit̃ vt nefas.

E ante g corripit̃ vt lego.preter regina dego regula reges legẽ eger egiptus regula lego as.egoceros egis.

E ante l in diſſyllabis producit̃ vt chele preter chelys velut velim gelu melos ſcelus celer mel⁹ melo.ſimiliter poliſyllaba vt elemoſyna.preter ſpelũca belua electrũ ſpelea delinũ eliſi⁹ delibutus delubra q̃ breuiãt p̃mam.

E ante m corripit̃ vt emoma preter feia ſemita.demo is.ſemino themis q̃ p̃mam lõgant.ſimiliter bñtia e purũ ante m vt eminus preter emo ⁊ emio.Noia diſſyllaba cũ cremẽto longant primam vt demon ſemen preter memor nemus ⁊ femur.

E ante n producit̃ vt rhenus.excipitur cũ feneſtra penitus penetro penes penates pene penus.ſimiliter cum e precedit b.vt bene.vel g.vt genus vel ſ.vt ſenex.vel t.vt tenuis vel u.vt venus.in q̃b⁹ corripitur preter i venũ thenia venor vena tenar⁹ tenax ſeuus q̃ lõgant.freneſis variatur.

E ante p corripitur vt epos preter ſepes cepeſcepa tepor epacta repo prepurtiũ præpes.preeũte ſ.vt ſepe quæ primam producunt.demitur ſepilio.

E ante q corripitur vt neq̃.Demitur nequam nequaq̃ nequaq̃ equus .i.iuſtus ⁊ equor que longant.

E ante r corripit̃ vt ſeries.p̃ter erũna cerulus heros feralis eruca ceronia.feria ceres cleros erigone ſerus chere eris neſũ ſeres herco merco queras cera ſero hera heres.Similiter ſi p̃cedit u.vt verus.vel p.vt pera. quæ p̃mam producunt.Preter veru ⁊ vereor veretrum.

E ante ſ.producit̃ vt leſus.excipitur Ieſus theſis.

E ãte t producitur vt cete.p̃ter metallũ metuo gethes metho metra fretum retro thetis etiam meta.Similiter ſi p preit vt pero.vel u.vt vetus:q̃ breuiant primam:preter ⁊ pretor longant.

E ante u.producitur vt leuus.preter leuis breuis leuo ſeuerus beuer q̃ corripiunt primam.

De I in primis ſyllabis Ca.V. Diſci.

I in primis ſyllabis q̃tra: Ma. I ante b corripit̃ vt hiberia p̃ter hibernus fibula liburnum pro naui tibia.liber adiectiuũ.libo tribulum vibex ſibilo quibo ſcribo ſibila ibo vibra.⁊ ibis nomen.

I ante c.corripitur vt dicax p̃ter vicus mica niciteria cõniuia trica pic⁹ litium ſpica ficus vicinus ficedula ſpicula vicenus ſica dico tricenus ſicut q̃ longant.ico variatur.

I ante d producitur vt idem in maſculino. Excipit̃ i neutro ideo fides cydon idoneus quidem.Similiter cum preit b vt bidens.vel t vt tidcus.vt u vt video que breuiant.preter ſtrideo ſtrido rideo.

I ante f producitur vt rifeus.Excipiuntur compoſitiua vt cifus.

I ante g corripitur vt rigo.preter viginti bige triginta frigus rigardus pige frigo frigro frigo nigro.Similiter ſi p̃it ſ.vel t.Demitur ſtiga cũ ſtrigibus. ſtrigilis commune eſt.

I ante l producit̃ vt filius. Excipiunt̃ chilyndrus bilaris pilus.ſ.capitis cilix philos pila biliosis philomena ciliũ miliũ. Similiter ſi preit.ſ.vt ſileo aut.t.vt ſtilus.que breuiant̃ pter thile.

I ante m in diſſyllabis producitur vt limus. Excipiũt̃ rim⁹ ninus ſim⁹ hymen ſimus. Silr̃ ⁊ polliſyllaba corripiũt vt cimimũ: preter ſimea.

I ante n producitur vt linea pter tinea linio lino. Silr̃ ſi preit c vt cinis vl̃ ſ vt ſinapis: vl̃ .n vt ninus q̃ breuiãt pter ſinus pro vaſe ⁊ vinũ q̃ longãt

I ãte p corripit̃ vt bipes.pter ſtipharũ vipera ripa ſtipes ſtipo ſiphos.

I ante q corripit̃ vt liqueo.pter liquor liquoris.

I ante r in diſſyllabis producitur vt dirus: pter vir viri pira pirus lira Silr̃ ⁊ poliſyllaba vt biria q̃ breuiãt pter ſtiria pirula pyrata tiria piram⁹.

I ante ſ producitur vt riſus.pter niſi priſana miſer miſertus.

I ante t corripitur vt item: pter dis ditis litis clitella glitis phiton pitiſma titan titillo pſitacus ditio ſitis a ſum nitor itur iratus q̃ lõgant.ſilr̃ ſi m pcedit vt mitis: vel r vt rite: vl̃ u vt vitis: pter vitul⁹ ⁊ vitell⁹ q̃ breuiãt

I ante u pducit̃ vt cliu⁹: pter niuis ⁊ bis tris ⁊ ꝯpoſita vt biuiũ triuiũ.

De O in primis ſyllabis. Ca.VI. Di.

O in primis ſyllabis q̃ra? Ma. O ante b producit̃ vt ſobrius. Excipit̃ ſoboles obulus obeſus boes verbũ ⁊ q̃ hñt cõſona duo añ o vt probus.

O ante c corripit̃ vt iocus.pter foca procerus ocior oculus poculum ocium iocundus vocis vocalis cocytus que longant.

O ante d in diſſyllabis producit̃ vt rodo pter odor modus modo. Similit̃ ⁊ polyſyllaba.nã illa corripiũt vt fodio.proderit tñ lõgat: pdiris variat̃.

O ante f corripit̃ vt profugus.pter profugio.profero profuit offa q̃ lõgãt

O ante g producitur vt cogo: pter rogo toga rogus logos.

O ante l corripitur vt color pter nolo molior ſolis doliũ proles boletus olim ſolus colyphiũ ſtola prolixus colo as moles ſolor polipus.

O ante m producit̃ vt omen: pter ſtomachus hõ dñs commodo dom⁹ como glomero comos gomor omitto vomo domo as omaſũ glomos thomos

O ante n corripit.vt bonus pter zona none. Silr̃ ſi pcedit c vt conus vel d vt donũ vel p vt pono monos cõmune eſt.

O ãte p corripit̃ vt ſopor: pter ppl̃s arbor opilio topos popiſma propago po is.ſilr̃ ſi pcedit c vt copia ĩ qb⁹ o producit̃.pter cophin⁹ ſcopul⁹ copos

O ante q corripit̃ vt coquus:

O ante r corripit̃ vt morior.pter os oris.chorus pro vẽto.oro as.coram torax hora moris corallus.ora pro extremitate.morus doricus ſorex quorum horũ noram.ſilr̃ ſi pit l vt lorũ: vel r vt prora que longant.

O ante ſ poducitur vt oſyris.pter roſa proſeuca doſis poſui.

O ante t corripitur vt notus.pter dos dotis totus quotus votũ q̃tidie cotis noto poto notus pro cognito: ſimiliter ſi pſunt duo conſona vt cloto nam producunt pter protos proteru⁹ prothos.

O ante u corripit̃ vt nou⁹ pter ouũ prouid⁹ prouicia prouideo prouenit

De U in primis ſyllabis Ca.VII. Diſci.

U quanta eſt.in primis ſyllabis? Ma. U ante b corripit̃ vt rube⁹ pter ruber rubigo ſuber pubes vber puber. ſimiliter ſi pit b vt bubus.vel n vt nubo que longant.pter bubulcus quod corripitur.

U ante c producit̃.vt duco: pter ducẽtus lucerna lucror ducis. Similiter ſi precedat n vt nucis.c vt cuculus.r vt ruca.

U ante d producitur vt trudo p̄ter rudens pudor ſudes rudis ſtudeo cu do trudes puder ruder.rudo cõmune eſt.

U ante f producitur vt bufo.

U ante g producitur vt rugio.p̄ter tuguriũ:⁊ ſi p̄cedat f vt fugio.i vt iugum.p vt pugio.p̄ter frugis iugera iugi frugi.

U ante l corripitur vt culex.p̄ter vligo.Sil'r ſi p̄cedit g vt gulio.vel f vt fuligo.vel m vt mulio tũc producitur.p̄ter fulica mulier gula.

U ante m producit̃ vt numen ꝑeter humi rus humilis humus fum⁹.
Et que habent c ante m vt cumulus.vel n vt numerus.vel t vt tumulus.
Inde excipiuntur numen ſtruma.
U ante n producitur vt luna.preter cuneus ⁊ tunica.

U ante p corripit̃ vt cupio.preter ſtupa cupa iupiter vpupa.ſil'r ſi n p̄cedit vt nuper.vel p vt pupis. vel r vt rupes.pupilla variatur.

U ante r producit̃ vt fures.preter furere nurus muria murus curules.

U ante s producitur vt vſus.preter puſillus ſuſurro.

U ante t in diſſyllabis producitur:vt tutus.p̄ter cutis putris frutex vter puto vtor lutũ vti.ſimiliter ⁊ poliſyllaba quãq; corripiũt vt ſutilis.p̄ter mutuus mutit puteo futio vterus vtilis futile glutio.

U ante u producit̃ in diſſyllabis vt vuam:cetera curtãt.vt pluuia fluuius ⁊ tm̃ de primis ſyllabis eundem quoq; ordinem in medijs ſeruabimus.

De A in medijs ſyllabis. Ca.VIII. Di.

A in medijs ſyllabis q̃ta? Ma. A ante b corripit̃ vt ſyllaba.Excipiũt que finiunt̃ i ulũ bundus bilis.vt venabulũ letabundus amabilis

A ante c corripitur vt pſitacus.ſed noĩa in ceus ⁊ cius longant:vt ordeaceus gallinacius.Similiter opaca cloaca ⁊ q̃ terminant̃ in vlum.vt cenaculum.ſimiliter obliqui vt audacis.

A ante d corripitur vt archades.p̄ter cicada.

A ante f corripitur vt girafa.

A ante g producit̃ vt propago:preter pelagus abdenago ⁊ noĩa ſecunde inflectiõis vt onager.

A ante l corripitur vt italus.Preter ea que tertie inflexionis q̃ꝫ in alis ſunt obliqui vt moralis auſtralis animalis.

A ãte m corripit̃ vt thalam⁹.p̄ter ea q̃ terminant̃ i amen vt thimiamẽ

A ante n corripitur vt clibanus.p̄ter vulcanus aranea machiana balanus ⁊ q̃ tertie inflexionis ſunt vt inanis titanis.Similiter deriuata gentiũ vt Romanus vel loci vt montanus.

A ante p corripitur vt gauſape.preter priapus ſinapis.

A ante r corripitur vt barbarus:preter noĩa i rius rium.q̃ niſi ſint a nominibus numeroꝝ deriuata vt denarius producunt̃.ſic ⁊ alia deriuata vt auarus ſcholaris.ſic ⁊ obliqui vt calcaris.p̄ter iubaris ceſaris nectaris aſparis boſtaris caſparis:compoſita breuiant vt comparis diſparis.

A ante s corripit̃ vt carbaſus.preter parnaſum omaſum.

A ante t corripitur vt chyatus.Preter deriuata vt barbatus armatus obliqui in atis ab as vt ciuitatis.nomina in ates vt achates ⁊ noĩa i tiũ producunt vt palatium.

A ante u producitur vt cadauer.

De E in medijs ſyllabis Ca. IX. Di.

E in medijs ſyllabis quanta? Ma. E ante b producit̃ vt choreb.Preter terebintus eleborus eſebon erebus celebis.

E ante c producitur vt chyrotheca.preter ſeneca.

E ante d producit̄ vt putredo.pręter ceſeda melchiſedech.noīa in da.vt andromeda.⁊ obliqui cōpoſitorū a pes vt quadrupes.

E ante f corripitur:vt veneficus.pręter cleſas.

E ante g corripitur vt ſacrilegus.p̄ter triſtega cethegus.

E ante l producitur vt camelus angelus abimelech.

E ante m producitur vt racemus.pręter eremus vehemens hyemis alemania gethſameni.

E āte n producit̄ vt catena.pręter helena helen⁹ iuuenis heben⁹ oſenes.

E ante p corripitur vt ędepol.demitur preſepe.

E ante r corripitur vt cineres.pręter ſtatera.⁊ ꝓpria in erus vt Hernberus.⁊ deriuata in rus vel rum vt ſincerus miſterīū preter auſterus ⁊ galer⁹ Silr megera chymera quę lōgant.inferi ſuperi cerberus iterū vterus potero pateris a patior patera breuiant.liberi cratera pantheraſlongant.De obliquis in tertia declinatione nominis dictum eſt.

E ante s corripitur vt hereſis.pręter matheſis ſcientia diuinādi poeſis.

E ante t producitur vt boletus.pręter ametiſtus timetū ⁊ quę tertię inflectionis ſunt vt pictas.de obliquis nominis in es vt dictum eſt.

E ante u producitur vt longeuus.

De I in medijs ſyllabis Ca.X. Di.

I in medijs ſyllabis q̄ta⁊ Ma. I ante b corripitur vt celtiber.pręter nomina in bilis vt ſenſibilis.

I āte c corripitur vt clericus.pręter apricus amicus vmbilicus formica pudicus lorica lectica mirica caicus mendicus veſica:⁊ noīa in culus la lū vt igniculus auicula reticulū vetica poſtica antica.Propria in icus vt Fridericus obliqui in tertia declinatione patent.

I ante d corripitur vt cupidus.pręter deſidero conſidero:⁊ q̄ terminant̄ in idū vt preſidiū.⁊ triſyllaba in ides vt atrides Silr coronides ⁊ q̄terminātur in do vt formido. Dauidis ad placitum.

I ante f corripitur vt munificus.

I ante g corripitur vt prodigus. pręter q̄ terminantur in ga vt auriga. vel go vt caligo.p̄ter caliga ⁊ compoſitiua.

I ante l corripitur vt agilis.Excipiuntur neutra in ile vt cubile.⁊ in ilis a noīe vt ſextilis.pręter humilis patilis dapſilis peſtilis nubilis.Aſilum ē longum ⁊ exilis ſubtilis aprilis.

I ante m corripitur vt animus.p̄ter ſublimis opimus.⁊ noīa in imen a verbis quartę inflectionis vt munimē.Azimus breuis ⁊ zima longum.

I ante n corripitur vt dn̄s.pręter caminus feſtinus catinū ciminū ſalinū lupinus propino ſupina.Propria vt Martinus.deriuata vt quirin⁹ cedrinus.preter creſtinus heccine nundine ptin⁹.⁊ q̄ ex oleo vt oleaginus ⁊ biſſo vt biſſinus.clam vt clādeſtinus.ſero vt ſerotinus.fago vt faginus.bōbix vt bombicinus ametiſtinus hiacintinus:⁊ q̄ oīa corripiūt.i.q̄ pro in na finiuntur longant vt culina.p̄ter pagina femina machina patina.obliqui in inis.patent in tertia nominum inflectione.

I ante p corripitur vt antipos.pręter obſtipo conſtipo.

I āte q producitur vt iniquus pręter ſiliquus reliquus.cōpōta vt aliqs

I ante r corripit̄ vt ſatyrus.p̄ter delirus butirū ſaphir⁹ papirus.

I ante s corripit̄ vt cytiſus.pręter paradiſus gauiſus anchiſes.

I āte t corripit̄ vt leuitas.pręter ꝓpria.vt margarita.⁊ deriuata vt leuita heremita aurit⁹ marit⁹ p̄ter ſeruit⁹ penit⁹.q̄ breuiāt.ſꝫ lechitus cocitus

hermophodritus aconita longant. De obliquis inſup ꝛ ſupinis verboꝝ lo
J ante u producit vt ſaliua. pter ninIue. (cis ſuis dictũ eſt.

De O in mediis ſyllabis. Ca. XI. Diſc.

O in medijs ſyllabis q̃ta? Ma. O ante b corripit̃ vt orobus. pręter o
ctober ꝛ duobus ambobus.
O ante c corripitur vt ſuffoco. obliqui longant vt velocis.
O ante d corripitur vt exodus. pręter herodis cuſtodis.
O ante f corripitur vt ſarcofagus.
O ante g corripit̃ vt egloga. pter ea quę hñt g ante o vt pedagogus.
O ante l corripitur vt ſoboles.
O ante m corripitur vt atomus. pręter neutra vt amomum.
O ante n producitur vt adonis. pter ſindonis ſardinis diaconus calce
donis redonis vaſconis turonis ligonis britonis armonic⁹ mãmonic⁹. ob
O ante p corripit̃ vt iſopus. deme europã aſopũ piro. (liq̃ patet ſup.
pñ: canopus id eſt egyptus ad placitum.
O ante r corripit̃ vt amfora. Pręter deriuata vt ſonorus. deme ꝛ poloꝝ
obliqui in oeis ex dictis patent.
O ante ſ producitur vt ſaxoſus.
O ãte t producitur vt meotis.
O ante u producitur vt Ludouicus.

De V in mediis ſyllabis Ca. XII. Di.

V in medijs ſyllabis q̃ta? Ma. V ante b corripit̃ vt coluber. demitur
ſaluber.
V ãte c producitur quando ſequitur a vt lactuca. us vt eunuchus. vł ũ
vt caducum. ſic manduco fiducia pollucem. alia corripiunt vt volucer.
V ãte d producitur vt lanugo. pręter coniugis ſanguiſuga.
V ante l corripitur vt catulus. pręter gerulus adulor. Siłr ꝛ noĩa terne
longant vt torcular curulis. pter ſotular ſpecular zabulon hercules.
V ãte m producit̃ vt alume. pręter cõtumax icolumis autumo q̃ curtãt
V ante n producitur vt lacuna.
V ante p corripitur vt vpupa.
V ante r producitur vt lectura. pter mercurius cẽturio lemures purpu
ra. ꝛ verba in rio vt eſurio. obliqui ſunt breues vt murmuris pter telluris
V ante s producitur vt ceruſa.
V ante t producitur vt verſutus pręter arbutus.
V ante u corripitur vt diluuium.
Hactenus de medijs: nunc vltimas ſyllabas percurramus.

De vltimis ſyllabis Ca. XIII. Di.

Vltimę ſyllabę q̃titas q̃ via iueſtigatur? Ma. Declinatione ꝛ rła. Di.
Declinatione qualiter? Ma. Vltima ſyllaba ſi per inflectionẽ pen̄. fiat eã
accentus manifeſtabit. vt carmẽ carminis. men breuis eſt. q̃ pen̄. facta cor
ripitur ꝛ ſalus ſalutis. lus longa eſt ex eadẽ cauſa. Di. Regula aũt q̃ eſt?
Ma. Regula vltimaꝝ ſyllabaꝝ ſm terminales in plures partit̃. vnde.
In a finita producuntur vt ama. demũt nrĩ acti ꝛ veri. pter greca vt pal
la. a pallas. nũeralia in ginta ſunt ad placitũ vt triginta. vt puta ita qꝫ
In b finita corripiunt vt ab. (breuia ſunt.
In c producunt vt dic. pręter nec ac donec. hic commune eſt.

In d corripitur vt aliud.

In e corripiunt vt mille. Excipiuntur greca vt phebe. Silr̄ caſus p̄me ꝛ q̄nte declinat̄ōis in e ſimiliter ſcḋa pſona ipatiui ſcḋe vt doce ſimiliter ad uerbia regulariter a nōib⁹ formata vt docte. ſic oēs ſuplatiui aduerbioꝝ vt doctiſſime. ſimiliter monoſyllaba in e longant vt re. p̄ter ne pro an. q̄ nom̄ longū. ꝙ pro ꝛ breue. ve pro vel breue. ve interiectio lōgū. fermeſere producūt

In i finita lōgant vt dixi p̄ter greca vt alexi ꝛ ſinapi: ſed verſa in i p ſine reſim producūt vt orphei orphei. ꝫ mihi tibi ſibi niſi q̄ſi vbi ibi ad placi (tū ſūt

In l finita corripiūt vt mel p̄ter nil: ꝛ noīa in ol vt ſol. ꝛ barbara in el vt daniel. In m finita corripiunt vt templum.

In n finita producunt vt titan. p̄ter forſan forſitan. In tm̄ an ꝛ greca in actō vt eginan. ſed in on variant̄ vt menelaon. Noīa in n creſcentia breuiant vt carmen carminis.

In o finita ad placitū ſunt vt amo: p̄ter datiui ꝛ ablatiui. in o monoſyllaba vt do. greca in O vt calipſo.

In r corripiunt. Preter monoſyllaba vt ver. attamen per fer ter cor vir correpta inueniunt̄. Itē greca in r longant: vt ether aer. ſic imber crater.

In s finita ſcḋm vocalem p̄cedentē cognoſcunt̄ vnde.

In as producunt vt maieſtas. Excipiūtur greca vt pallas: q̄ habent os in genitiuo. verūtamen greca in as in plurali communia ſunt.

In es finita longa ſunt vt patres. p̄ter es ꝛ penes. Similiter corripientia penultimā genitiui creſcentis vt militis p̄ter q̄ in ries vt aries. ſimiliter res ceres ſpes fides. Greca in nominatiuo plurali breuiant vt troies.

In is finita correpta ſunt vt ignis. Preter dtī acti ꝛ ablatiui plurales: Similiter ꝛ monoſyllaba vt ſcis. p̄ter is pnomē: quis mis tis bis ꝛ ꝙuis lōgū. ntūs in is producit̄: hn̄s gtm̄ in is itis productā vt samnis samnitis

In os finita longa ſunt vt mos. preter os oſſis impos cōpos. Et greca in os breuiant ntm̄ nō gtm̄ vt pallas pallados delos. alij ntm̄ coēm volūt.

In us finita breuiāt vt deus. preter monoſyllaba vt pus. ſimiliter gtūs ſingularis ntūs ꝛ actūs vctūs plurales quarte. ſimiliter ntūs terne hn̄s us in gtō vt ſalus ſalutis. Itē greca in us longant vt melampus pus.

Finita in t breuiant vt legat.

Finita in u longant vt cornu.

Finita in x poſitiōe lōga ſunt vt lex. Cetera q̄ vel regulis vel exceptionib⁹ in primis medijs aut finalib⁹ ſyllabis cōprehenſa nō ſunt in regulis generalibus exq̄renda veniūt. multoꝝ tm̄ enumerationē cōſulto preterire libuit quoꝝ vel in nominū verboꝝꝙ inflectionib⁹ quātitas hrī pōt: vel ab auctoribus diuerſa enūciata ſunt. In his inſup que cōmemorata ſunt: aliorum potius traductionem inſeq̄ placuit: ꝙ noua cudere. Feſtinat em̄ calamus ad diſciplinas q̄ ingenue philoſophari anhelanti dulciora miniſtrant pabula. Diſc. Id plurimū exopto. Ma. In his igit̄ grāmatice finē ſtatuentes quod reliquū eſt: alio libro cōmodius exordiamur.

Sequitur additio preter autorē: de vitiis metroꝝ.

Non eſt aliud metri vitiū: ꝙ ſi breuis producatur ſyllaba: ꝛ lōga corripiatur. Eſt etiā nimias velut vitiū fugiendū ſniaꝝ obſcuritates. nā qḋ in proſa volūt veteres obſeruari claritatē ſermonis: in hac quoꝙ pte metrici ſtili nō decet p̄termiſiſſe pres etiā inutiles abijciēde ſunt p̄ſertī cū nil addiderunt ſenſui. Nū fac metrū ſine ꝙ ſine nūc ſine tūc ſine quoꝙ

Que ſit optima carminis forma

De accentibus

T Ꝟo in hexametro carmine catenatio plurimoꝝ verſuū ſolet eſſe ꝗ̄gratiſſima:qđ in aratore ⁊ ſedulio frequēter īuenies mō duob₉ mō trib₉ mō quatuoꝛ aut quinq̄ verſib₉:nonnūq̄ ſex vł ſeptem vel etiā ꝑlurib₉ adinuicē cōnexis.Quale eſt illud.Loth ſodome fugiēte chaos dū cerneret vxoꝛ.In ſtatuā mutata ſalis ſtupefacta r̄manſit.Ad penā cōuerſa ſuā q2 nemo retroꝛſum.Noxia contēpti vitās diſcrimina mūdi.Aſpiciens ſaluādus erit:nec debet aratoꝛ.Dignū opus exercēs vultū in ſua t̄ga referr̄.verū h⁹mōi cōnexio ſi vltra modū ꝓcedat faſtidiū gignit aut tediū.

De accentibus pauca ſubiunguntur

Accētus eſt ꝑ certas r̄las eleuādo vł depmēdo ſyllabā vniuſcuiuſq̄ ꝑticule oꝛōis ꝓnūciatio.Pronūciatio eſt triplex.ſ.mellica:metrica ꝓſaica.Mellica eſt q̄ attēditur in cātu:⁊ illi adiacet neuma.Metrica q̄ adiacet in ſcāſiōe metroꝝ ⁊ illi adiacet tp̄s.Proſaica q̄ attendit in cōi ſermone ⁊ illi adiacet accētus.Accētus vero eſt triplex:acutus:grauis:circūflexus.Acutus eſt q̄ fit ꝑ eleuationē vocis:vt in ꝑma hui⁹ nōis dn̄s.Grauis eſt q̄ fit ꝑ inclinationē vocis ⁊ depreſſionē:vt in media ⁊ vltīa dictionis dn̄s.Circūflexus q̄ fit ꝑtim ꝑ eleuationē ꝑtim ꝑ inclinationē vocis vt penultīa illi⁹ īfiniti amare:q̄ tn̄ nō eſt ī vſu nr̄o:ſed ꝓ eo vtimur acuto.

Sequuntur regule accentuū

Ulla dictio acuit vltimā ex natura niſi greca vt libie ⁊ hebraica vt Dauid Jacob.Dictio monoſyllaba q̄uis acutū h₃ accētū vt fex lex cis ros mos dos ſpes res ꝑter coniūctiōes encleticas:q̄ ve ne.Oīs dictio diſſyllaba acuit ꝑmā.i.eleuat:⁊ in ea ꝑdominantē ſtatuit accentum ſiue lōga ſit ſiue breuis.vt dēs hō apta creta roma virgo.Excipiūt ergo pro cauſa puta pro ſic.pone ꝑpō ꝓ retro.vna aduerbiū.e.parit̄.circū ꝑpō vel aduerbiū.aduerbia a ꝓnōib₉ veniētia.vt eo illo iſto:illic iſtic:illinc iſtinc illac.ſic ⁊ alia verba ſil'r ſincopata.vt ſumat ꝓ ſumauit.Sil'r dictiōis integre in qua fuit accētus manet incōciſa.vt nr̄as vr̄as cuias alpinas.ſil'r in apocopat̄ vt mercuri gregoꝛi virgili egidi.niſi mutato tp̄e aut vocali.vt petijt pro petiuit.petiuit ꝓducebat mediā.ſed q2 ꝑ cōcurſum vocaliū tp̄s mutatum eſt:accētus remanet ſuꝑ āpenultimā:Deinde ſincopata dcō h₃ accentū in ſyll'a ꝑma nō in vltima.q2 media vocalis o ſuꝑ quā erit accētus itegre amota eſt.Apocopata nonnūq̄ hn̄t ī vltīa accētū vt viden ſatin exin dein proin.Sil'r ⁊ hec aduerbia falſo ⁊ intro.vocabulū polyſyllabū accētū h₃ ꝑdn̄antē ī penū.ſi ſaltē lōga fuerit nat̄a aut poſitiōe.vt fortuna natura hr̄e poꝛta carellus metellus ribaldus.ſi penū.eſt breuis:tūc in āpenū.cadit accentus ſiue illa lōga ſit ſiue breuis vt dn̄s iuſtitia tulli⁹ legr̄e dignitas felicitas.ſi vero penū.ex muta ⁊ liq̄da fuerit lōga.lōgū ⁊ in verſu eſſe cōſtat.in oꝛōe q̄q̄ accentū murat ⁊ latebre ⁊ tenebre.Cōpoſita a verbo facio cū his ꝑticulis male bene cale frige tepe acuit penū.q̄uis ſit breuis vt calefacit malefacit.hoc ꝟbū fit cū ſuis cōpōtis h₃ in vltīa accētū.Itidē cōpōta in c deſinētia vt introduc bn̄fac.q̄dā etiā in vſu nr̄o polyſyllaba acuūt penū.breuē vt fideiubes vſucapio in ſcd̄a ꝑſona ⁊ tertiis ꝑſonis ſatiſdare viceco mes viginti duo.A r̄la iſta excipiūt cōpōta lōgas hn̄tia penū.in q̄b₉ tn̄ nō reſidet accētus ſ₃ in āpe.trāſferr̄ vice cōpōta a quū inde intus oꝛſū inceps lōge.hoc verū in cāpo libero.ſ₃ in ligato metricoq̄ ſtilo accentus ꝓſe debit⁹ nūq̄ adimit lōgitudinē poſitiōis.Dictiōes barbare q̄ latinis carēt inflexionib₉ vltimā acuūt vt iſra.lēre niſi ſubdūt inclinatiōib₉:nr̄as q̄q̄ r̄las obſeruant vt Salomon gabriel.Encletica ꝯiūctio ad ſe vltime ſyll'e ꝑcedētis trahit accētū:⁊ in ea ponit accentū:vt tu ne vides.dominuſue dicit.⁊c.

Typus logice



De Predicabilibus

Libri ſecũdi de principijs Logi ces Tracta. primus de Predicabilibus. Deſcriptio Logices ⁊ partitio eiuſdẽ Capitu. I. Diſci:

AMãti et volẽti nihil eſſe difficile: certiſſimum affirmat labor quem in elementa grãmatices diligẽtius impenderã: mihi ipi nãq; videre videor in hiſce nõ mõ agreſtes rudeſq; ꝯpoſitos poſſe fi eri: verũetiã balbos aut eligues eloquentiſſimos reddi. Ma. Ita poſſe fieri vt ais haud dubiũ eſt; ſi elemẽtis grãmatices rudimẽta ⁊ logices ⁊ rhetorices iuncta fue rint. Sicut enim ꝑ elemẽta grãmatices linguam cõpo nere: labia cõprimere: voces formare: formatas deniq; cõgrue eloqui dat̃ ita ⁊ ꝑ fundamẽta logices oratiõnũ veritates a falſitati bus diſcernere: ⁊ argumẽtationũ nodos diſſoluere: ꝑ rudimẽta vero rheto rices que diſcreuimus atq; diſſoluimus: poſſumus exornare. Di. Eya fac ergo ꝙ primũ hec intelligã. Ma. Faciã ac lubens ⁊ imp̃mis q̃dem Logi cam: dehinc Rhetoricã ꝑcurremus. Eſt aũt Logica ars artiũ ſcientia ſciẽ tiaꝝ ad oĩm methodorum principia viam habens. λογος enim grecum vocabulũ rõnem ſ̃cat. que cũ de ꝑncipijs oĩm ratiocinat̃: nõ ab re logi ca ideſt rõnalis ſcientia dicta eſt. Hinc ⁊ λογικον dicimus huius diſci pline gnarum. quoꝝ primus (vt q̃buſdam placet) Parmenides phũs in ru pe Caucaſi extitit: ipſam tñ Ariſtoteles pre ceteris ampliauit: ⁊ in ſex libris tradidit. ſ. Predicamentoꝝ. Perihermenias. Prioꝝ. Poſterioꝝ. Topicoꝝ. Elẽ chorum. Liber aũt Predicamentoꝝ Porphirij de quinq; vniuerſalib; ꝓpo nit̃ introductori⁹: ⁊ vt ordinatim te introducã a ſono inchoandũ puto: q2 diſputatio qua verũ a falſo ſecernit̃: quã logica docet: nõniſi mediãte ſ̃mo ne fieri põt: ſ̃mo vero mediante voce: oĩs aũt vox ſonus eſt: ab hoc quid ſo nus ſit aut pretereundũ erit ſilentio. Logica Parmenides. li. logi. Ariſtoteles.

De ſono. Cap. II. Diſci.

Quid igit̃ eſt ſonus? Ma. Sonus eſt illud qd̃ ꝓprie ⁊ ꝑ ſe ab auditu ꝑcipit̃. Et hoꝝ quidã vox eſt: q̃dã vero nõ. Son⁹ autem vox eſt ab ore animalis ꝓlatus: natalib; ĩſtrumẽtis formatus. Inſtrumẽta vero natalia ĩmediataq; b; vox forma tur ſunt guttur: lingua: palatũ: duo labia: ⁊ q̃tuor dẽtes ãte riores. Son⁹ aũt q̃ gñat̃ ex colliſiõe duoꝝ. corpoꝝ inaĩatoꝝ ſonus q̃dẽ eſt ſed vox nõ eſt. Rurſus vox duplex eſt. ſ. ſ̃catiua ⁊ nõ ſ̃catiua Significatiuã aũt dicim⁹ vocẽ ſi auditui aliq̃d ꝑter ſeipã ſ̃cat vt hõ hoĩes ſinaũt ſ̃catiã nõ eſt vt bu. Hac ꝑmiſſa logic⁹ rurſus ſ̃catiuã bifarie diui dit. Quedã cũ nata eſt apd̃ oẽs hoĩes idẽ ſ̃re: vt vox infirmi gemẽtis dolo rem ⁊ verbũ mẽtis qd̃ eſt rei ideale exẽplar. q̃dã vero nõ natl̃r ſ3 ex inſtitu tione ⁊ ad placitũ p̃mi inſtituentis aliq̃d reꝑſentat vt hõ hoĩem. Hoc aũt duplr̃ cõtingit cõplex: ſc3 ⁊ icõplexe. Cõplexe q̃dẽ ſ̃cat orõ. Incõplexe vero q̃cũq; inter orõis ꝑtes ĩ grãmatica enũerata ſunt. Verũtñ logico lõge alia de ipſis eſt conſideratio: ea propter ⁊ alias earũdem aſſignat diffinitiões.

Sonus

Inſtrumenta naturalia

multi

naturaliter adplacitum

De Nomine et Verbo Cap. III. Diſci.

Quid eſt nomē? Ma. Eſt vox ſ̄catiua ad placitū ſine tēpe cui⁹ nulla ps ſeparata aliq̄d ſ̄cat finita ⁊ recta vt hō. Di. Quid eſt p̄nomē apō logicū? Ma. Logic⁹ nō diſtiguit p̄nomē ⁊ pticipiū a noīe cū oīa cathegorematice ſcdm officia ſumpta poſſint eſſe ſubiecta ⁊ p̄dicata p̄pōnū. verbū aūt a ceteris ſpeciali diffinitiōe ſeparat dicēs. verbū eſt uox ſ̄catiua ad placitu cū tpe cuius nulla ps ſepata aliq̄d ſignificat finita ⁊ recta vt lego. Di. Quid eſt aduerbiū apō logicū? Ma. Logic⁹ alias ptes orōnis. ſ. aduerbiū ⁊ ꝯiūctiōem ⁊ ceteras ſyncathegorematicas. i. cōſignificatiuas vocat ſine quib⁹ orō pfecta cōſtitui nō pōt: quapropt̄ nō curauit eas ſpecialiter definire.

De Uniuer. et Particu. Predicabili. Ca. IIII. M.

Conſiderat̄ aūt logic⁹ orōis ptes: nō q2 adiectiua ſubſtātiue: aut his ſimilia: ſed q2 p eas ſignificant̄ vniuerſalia aut pticularia in p̄pōe p̄dicabilia. Predicabile aūt dicimus qđ natū eſt de altero p̄dicari: ut hō de petro: dicēdo petr⁹ eſt hō: Particulare aūt (qđ ⁊ indiuiduū dicit̄) eſt qđ de uno ſolo p̄dicat̄ uniuoce uere ⁊ affirmatiue: diuiſim mediāte copula nō āpliata: ut petrus de ſeipō: ut petrus eſt petrus. vel indiuiduū eſt qđ ex ꝓprietatib⁹ cōſiſtit: q̄ꝝ collectio in indiuiduo corpali uno (ꝓpt̄ duas intellectiōes) nūq̄ꝫ erit eadē. ut ſunt forma figura loc⁹ nomē ſtirps patria tps. Intrinſice aūt cognoſcit̄ indiuiduū ex naf̄a ſua q̄ in uno ſolo eſt: nec pōt eē in plurib⁹ ut Petr⁹. Di. Quid eſt uniuerſale? Ma. vniuerſale ꝑ fundamēto eſt qđ aptū eſt eē in plurib⁹: ut aīal in hoīe ⁊ aſino. Intrīſice aūt cognoſcit̄ ex ſui naf̄a: q̄ ꝗ̄ꝫtū eſt ex ſe pōt eē in plurib⁹. ut humanitas que ꝗ̄ꝫtū eſt ex ſe pōt eē in petro ⁊ ioāne. Sūt aūt uniuerſalia quinq̄ꝫ. ſ. Genus Spēs Differētia Propriū ⁊ Accidēs. q̄ ſigillatim ⁊ eodē cōſpiciam⁹ ordine.

De Genere Capitulum quintum Ma.

Quoniā multiplex indiuiſum cōfuſionē parit: dictur⁹ de gñe: p̄mū acceptiōes ei⁹ enarrabimus. Di. Quot igit̄ ſunt gñis acceptiōes? Ma. Tres. Pria. Gen⁹ eſt collectio multoꝝ q̄dāmō ſe hñtiū adinuicē ⁊ ad unū p̄ncipiū. ſ. i. cōſanguinitate ſicut Romani a Romulo. Scđa. Gen⁹ eſt uniuſcuiuſq̄ꝫ gñatiōis p̄ncipiū ſicut pat̄ uel patria. Tertia acceptio eſt q̄ Logic⁹ utit̄ dicēs. Genus eſt qđ p̄dicat̄ de plurib⁹ differētib⁹ ſpē in eo. qđ quid. ut aīal p̄dicat̄ de hoīe ⁊ aſino. dicēdo hō eſt animal: aſinus eſt aīal. uel: Gen⁹ eſt cui ſupponit̄ ſpēs. ut animali logicaliter ſupponit̄ hō. Spē aūt differūt q̄cunq̄ꝫ hñt naturas ſpecificas diuerſas ſicut hō: cui⁹ naf̄a eſt rōnalis: ⁊ aſinus cuius naf̄a eſt irrōnalis. Rurſus aūt. Genus logicū in duo partit̄. ſ. in genus generaliſſimū ⁊ genus ſubalternū q̄ſi ab altero natū. Genus generaliſſimū eſt ſup̄ qđ non eſt aliud genus: nec pōt eſſe ſpecies. ut ſubſtantia quantitas. Genus aūt ſubalternū eſt ſupra qđ eſt aliud genus: ⁊ ipm pōt eſſe ſpecies. ut animal genus quidem eſt reſpectu hominis ⁊ aſini. ſpecies vero reſpectu corporis animati.

BOUND BY W. PRATT

De Specie Cap.VI. Magiſter

SEcundū inter p̄dicabilia Species eſt: nō aūt vt accipit̃ ciui-
lit̃ ꝑ forma rei:ſicut dicimꝰ ſpecies pami.Sed logicalit̃.Et ē
qđ p̄dicat̃ de plꝰibꝫ differētibꝫ nūero in eo ꝙ q̄d.vt hō p̄dica
tur de Petro ꝛ Paulo.dicēdo Petrus eſt hō. Paulus eſt hō.
Di. Que differūt nūero? Ma. Que licet ſint eiuſdē natu
re:faciūt tñ diuerſum numerū.vt Petrꝰ et Paulus faciūt bi-
nariū:qꝛ ſūt duo.ꝛ q̄libet indiuidua nūero differūt.vel. Spe
cies eſt que ſub aſſignato gn̄e poni.vt hō ponit̃ ſub aīali. Eſt aūt ſpecies
duplex.ſcꝫ ſpecies ſpecialiſſima.et ſpecies ſubalterna. Species ſpecialiſſima
q̄dem eſt ſub qua nō eſt inferior ſpecies:ꝛ nūq̄ pōt eſſe genꝰ. vt hō Spēs
vero ſubalterna eſt ſub q̄ ꝛ ſi īferior ſpecies ſit.pōt tñ eſſe genꝰ.vt aīal dici
tur ſpēs reſpectu corpis animati.ꝛ genꝰ reſpectu hoīs.vt ptꝫ in hac ſequē-
ti ſubſtātiaꝝ coordinatione hic adnexa: quā arborē porphirianā nomināt
logici.Arborem q̄dem nō rectā:ſed emerſam.nā ſicut ex vna radice ſtipes et
rami diuerſi pullulant ita ex genere generaliſſimo differentiaꝝ rami ꝛ ge-
nerū ſubalternoꝝ ſtipes oriunt̃. Specieꝝ vero indiuidua īnumera in culmi
ne arboris ꝑ ramuſculos collocant̃.Porphiriana autem dicta a Porphirio
Predicabilium primo auctore.

phiriꝰ

	Subſtantia	
Corporea		Incorporea
	Corpus	
Aīatum		Inanimatū
	Corpus animatū.	
Senſibile		Inſenſibile
	Animal	
Rationale		Irrationale
Homo		Equus
Joannes Petrus		Brunellꝰ griſellus.
Nicolaus		Spacidinus.

...r Por
...iana.

De Differentia Cap.VII. Magi.

QUod ſequit̃ in ordine p̄dicabiliū Differētia eſt:q̄ ſi ꝑprie ac-
cipit̃.Eſt quis differūt a ſe ſingula ſinguleq̄ ſpecies. vt hō
ꝑ rōnale(qđ eſt ſua differētia)differt ab equo.aſino.ꝛ ſic de
alijs.Uel differētia eſt vniuerſale qđ p̄dicat̃ de pluribꝫ ſpe-
ciebꝫ in q̄le eſſentiale.vt rōnale de hoīe.ꝛ ſic de alijs.Sumꝰ
enī(vt ait Porphirius)rōnales vt dij:ſed mortale nobis ad
ditū ſeꝑat nos ab his.Sciendū ꝓo q̄ l̄ibet dr̄iam q̄ genus
diuidit vna cū tali gn̄e ſpēm ꝯſtituere.vt rōnale cū aīali ꝯſtituit hoīem.
Hinc eſt ꝙ diffinitio q̄ ſoliꝰ ſpēi eſt dat̃ ꝑ genꝰ ꝛ dr̄iam.vt definitio homi-
nis.eſt animal rationale.

De Proprio. Cap.VIII. Magiſter:

PRopriū qđ ꝛ quartū īter Predicabilia locū tenere diximꝰ:q̄dri-
farie accipi ſolet.ꝑmo.Propriū eſt qđ ineſt ſoli ſpēi:ſed nō omī
indiuiduo illiꝰ ſpeciei.vt eſſe grāmaticū ineſt ſoli hoī:ſed nō oī
Scđo ꝑpriū eſt qđ ineſt omī indiuiduo alicuiꝰ ſpeciei: ſed non
ſoli huic ſpeciei.vt eſſe bipedem:qđ ineſt omī homini:ſed non

ſoli homini:qꝛ etiā auib⁹. Tertio ꝓpriū eſt qḋ ineſt omni indiuiduo alicui⁹ ſpeciei:ꝛ ſoli huic ſpēi:ſed nō ſemꝑ vt caneſcere: griſeſcere hoi: qḋ tñ fit in ſenectute. Quarto ꝓpriū dicit̄ qḋ ineſt omni ſoli ꝛ ſemꝑ.vt riſibili ineſt omni hoi:ꝛ ſoli hoi:ꝛ ſemꝑ. Di. Hoiem tñ nō ſemꝑ ridere oib⁹ manifeſtū eſt: Ma. Uerū:ipſe tñ ſꝑ aptus eſt ad ridendū.ꝛ hoc eſt ꝓpriūter illud ꝓpriū qrto modō ꝓprie eſt p̄dicabile:ꝛ pōt ſic deffiniri. Propriū eſt qḋ p̄dicat̄ de pluribus nūero differentib⁹ in q̄le accidentale intranſmutabilit̄.vt riſibile p̄dicat̄ de Petro ꝛ Paulo.dicēdo Petr⁹ eſt riſibilis.paulus eſt riſibilis.

De Accidente. Cap.IX. Diſci.

De vltimo p̄dicabili qḋ eſt accidens:conſequēter te abſoluas. Ma. Accñs eſt qḋ p̄dicat̄ de pluribus in q̄le accñtale trāſmutabiliter. Rurſumqꝫ Accidens eſt qḋ pōt adeſſe ꝛ abeſſe ſubiecto p̄ter corruptionē ſubiecti.vt albedo adeſt nūc:ꝛ poſtea abeſt homini p̄ter corruptionē hoīs. Mors aūt ꝛ combuſtio licꝫ nō poſſint adeſſe p̄ter ſubiecti corruptionē: poſſunt tñ abeſſe p̄ter ſubiecti corruptionē. Eſt aūt accidens duplex. ſcꝫ ſeꝑabile.vt albedo parietis. et inſeꝑabile.vt nigredo corui. Nec ſic dicit̄ inſeꝑabile ꝙ nō poſſit ſeparari:ſed q̄a difficillimū ſit ipm ſeparari. Inueniunt̄ eñi ꝛ ſiunt albi corui. Conueniētias ꝛ differētias p̄dicabiliū facile ex dictis potes colligere.

Tractatus ſecūdus De Predicamētis. Cap.primū De nūero Predicamētoꝝ ꝛ antepredicamētoꝝ. Di.

Paucis admodū oſtendiſti vniuerſitatē entiū:miro quodā ordine cōncatē:ita vt q̄dam gñā ſint q̄ alijs cōmuniora ſunt q̄dam ſpēs:que minꝰ cōmunia: q̄dam differentie:quib⁹ res a ſe differūt eſſentialit̄.quedā ꝓpria qb⁹ res differūt:nō tñ eſſentialit̄.q̄dam accidētia q̄ reb⁹ ineſſe cōpleto ꝯſtitutū adueniūt: ꝛ eas accidētalit̄ differre faciūt. Nūc vero ad q̄d hec p̄miſeris edicito. Ma. Ut ordinē oim creaturaꝝ in mūdo ſenſibili intelligas. Oñia equidē creata decē diſtincta ſunt ordinib⁹:q̄s logicꝰ gñaliſſima: Cathegorias ſiue p̄dicamēta noiat. Quoꝝ ſobria diſcretio q̄ꝫ neceſſaria ſit his:q̄ ad q̄ſtiones ſacre pagine accedūt. Btūs Anſhelmus in li. de incarnatiōe.vbi c.ij.oñdit dicēs. Cōmonendi ſūt illi vtiqꝫ noſtri tpis dialectici: imo dialectici heretici.qui q̄dē nō niſi flatū vocis putāt eſſe vl'es ſubſtātias:ꝛ ꝙ colorē non aliud queūt intelligere niſi corpus:nec ſapiam hoīs aliud q̄ꝫ aiam: prorſus a ſpūaliū q̄ſtionū diſputatiōe ſunt exufflandi. In coꝝ q̄ppe aiab⁹ ratio q̄ princeps eſt ꝛ iudex oim:debet eſſe que ſunt in hoie:ſic eſt imaginationib⁹ corꝑalib⁹ inuoluta:vt ex eis nō poſſit euoluere:nec ab ipis ea q̄ ſola ꝛ pura ipſa contemplari debet:valeat diſcernere. Qui eñi nondum intelligit quō plures hoies in ſpecie ſint vnꝰ hō q̄liter in illa ſecretiſſima ꝛ altiſſima natura (diuina ſcꝫ) cōprehēdet quō pl'es ꝑſone:quaꝝ ſingula queqꝫ eſt ꝑfectus deꝰ ſint vnꝰ deꝰ. Ex cuiꝰ mens obſcurata eſt ad diſcernēdū inter equū ſuū ꝛ colorē eius.q̄liter diſcernit inter vnū deū ꝛ plures relationes eius. Deniqꝫ qui nō pōt intelligere aliq̄d eſſe hoiem niſi indiuiduū: nullatenꝰ intelliget hominē niſi humanā ꝑſonā. Oñis eñi indiuiduus homo perſona eſt. Quō ergo intelliget iſte hominē aſſumptū eſſe a verbo non ꝑſonā.i.aliam naturam:non aliam ꝑſonam eſſe aſſumptā. Hec Anſhel. Di. Operepciū Anſ[hel]

Igitur eſt rerũ verã hr̃e diſcretionem: quã decem p̃dicamẽtis vetãdã aſſeris. Sed enumerãde ſunt hec. Ma. Pꝛedicamenta ſunt: Subſtantia: Qñtitas: Qualitas: Relatio: Actio: Paſſio: Quando: Ubi: Poſitio: ⁊ Habitus. Ad quoꝝ cognitionem neceſſaria eſt cognitio quarundã definitionũ: diuiſionum ⁊ regulaꝝ: que antep̃dicamenta appellari ſolent: ea pꝑter: qꝛ eorum cognitionem Pꝛedicamenta perquirant.

De definitione pꝛimo ãtepꝛedicamẽto. Ca. II. Di:

Quæ ſunt definitiones. Ma. Equiuocorum: Uniuocorum: ⁊ Denominatiuoꝝ. Di. Que ſunt equiuoca: Ma. Equiuoca ſũt quoꝝ ſolũ nomen cõe eſt. ⁊ definitio eẽntie ſcd̃m illud nomẽ eſt diuerſa. vt hõ viuus ⁊ pictus. Valet aũt hec definitio ad cognoſcendũ ꝙ Equiuocanon ponunẽ eq̃liter in p̃dicamento ſine ordine reꝝ. Nã canis celeſtis ponit̃ ſub coꝛpe inaĩato: canis aũt terreſtris ſub coꝛpe aĩato. ⁊c̃. Di. Que ſunt vniuoca: Ma. Uniuoca ſunt quoꝝ nomen cõe eſt: ⁊ definitio ſcd̃m illud nomen eſt eadem. vt hõ ⁊ aſinus hñt hoc nomen aĩal cõe. ⁊ definitionẽ ſcd̃m hoc nomẽ. ſ. ſubſtãtia animata ſenſibilis. ⁊ proderit hec definitio vt cognoſcamus qꝛ vniuoca eq̃liter ⁊ ſub eodem gñe ponunẽ in p̃dicamento ſicut hõ ⁊ equus ſub aĩali. Di. Que ſunt denoĩatiua: Ma. Denoĩatiua dicunẽ cõcreta q̃ ab abſtractis differũt ſolo caſu (id eſt) finali terminatiõe: vel id eſt cadentia ad ſubiectũ vel forme ad ſuppoſitũ) ⁊ ſcd̃m illud nomen hñt appellatiõem vt grãmaticus a grãmatica. fortis a fortitudine. ⁊ valet hec definitio ad cognoſcẽdum modũ p̃dicandi accñtium de ſubſtãtia qꝛ denoĩatiue predicant de ea vt homo eſt albus.

De diuiſione ſcd̃o antepꝛedicamento. Ca. III. Di:

Quæ aut q̃t ſunt diuiſiões: Ma. Due. Pꝛima. Eoꝝ q̃ dicunẽ q̃dam ſunt cõplexa. vt hõ currit. q̃dam incõplexa. vt hõ aĩal. Ordinat̃ aũt hec diuiſio ad ſciendũ: qꝛ ſola incõplexa ponuntur in p̃dicamẽto. Scd̃a diuiſio eſt. Eoꝝ q̃ ſunt: q̃dam dicuntur de inferiori ⁊ nõ ſunt (ſicut accñs in ſubiecto) queadmodũ ſunt gña ⁊ ſpẽs de p̃dicamento ſubſtãtie. q̃dã nõ dicuntur de inferiori: nec ſunt in ſubiecto: vt indiuidua de p̃dicamẽto ſubẽ. Quedam p̃dicant̃ de inferiori: ⁊ ſunt in ſubiecto. vt gña ⁊ ſpẽs de p̃dicamẽtis accñtium. Valet aũt hec diuiſio ad cognoſcendũ naturas coꝝ q̃ in p̃dicamentis ſunt.

De regula tertio antepꝛedicamento. Ca. IIII. Di:

Quot ſunt regule: Ma. Due. Pꝛima. Qñ alteꝝ de altero p̃dicatur. vt de ſubiecto vel inferiori: q̃cunq; de eo qđ p̃dicat̃. dicunt̃: oĩa de ſubiecto dicunt̃. vt ſi Petrus eſt hõ. ⁊ hõ eſt aĩal. ergo Petrꝰ eſt aĩal. ⁊ hec r̃la ṽa eſt in p̃dicatiõe eẽntiali tñ. Valet aũt ad cognoſcendũ modũ p̃dicandi coꝝ q̃ in eodẽ p̃dicamento ſunt. Scd̃a r̃la eſt. Diuerſoꝝ geneꝝ ⁊ nõ ſubalternatim poſitoꝝ diuerſe ſunt ſpẽs ⁊ dr̃ntie. Nã ſpẽs aĩalis ſunt hõ ⁊ aſinus. ⁊ dr̃ntie ſunt rõnale ⁊ irrõnale: ſed ſpẽs ſciẽ ſunt grãmatica ⁊ logica. dr̃ntie ꝓo reale ⁊ rõnale. ⁊ ĩmittit̃ hec r̃la vt cognoſcamus eſſentias p̃dicamẽtoꝝ eſſe impꝛmixtas. Pꝛelibatĩ naturis antep̃dicamẽtoꝝ: aggrediamur p̃dicamẽta.

De ſubſtantia Ca.V. Di.

In ordine ꝑdicamētoꝝ Subſtantiā ꝑmam eſſ neceſſe eſt:eo ꝙ ſit ſubiectū oīm alioꝝ. Di.Quid eſt Subſtantia? M.g. Subſtātia cū ſit genus generaliſſimū ꝓprie dēfiniri nō pōt Deffinitio eni conſtituit̄ ꝑ genus ⁊ differentiā. Gen⁹ aūt generaliſſimū ſup̄ ſe nō habet aliud gen⁹:igit̄ nec differentiā. Nec tn̄ eius cognitio oīo te lateat:eā ſaltē diuideo notificabo.Vn̄ ſubſtātia bifarie diuidit̄ in pmā ⁊ ſcd̄aꝫ.pria aūt ſubſtātia eſt q̄ ꝓprie principaliter ⁊ maxie ſubſtare dicit̄ vt ſunt indiuidua de ꝑdicamento ſubſtantie.Dicimus in deffinitōe ꝓprie:ꝓpter q̄dā accn̄tia q̄ alijs ſubſtant.vt ſupficies albedini ſed nō ꝓprie.Et dicim⁹ pricipaliter q2 mediātib9 ꝑmis ſubſtātijs.Maxie ṽo dicimus.i.plurib9 modis:nā p.ie ſubſtantie ſubſtāt ꝓprie ⁊ principaliter.ſcd̄e ṽo nō ꝓprie ſubſtant.Aut prima ſubſtātia eſt q̄ nec eſt in ſubiecto(q2 nō eſt accidēs) Nec de ſubiecto (id eſt inferiori)dicitur.Scd̄e ṽo ſubſtātie ſunt gn̄a ⁊ ſpēs in q̄b9 ſunt primæ ſubſtantię.vt ſunt gn̄a ⁊ ſpecies de predicamento ſubſtantie.vt homo animal.Et dicunt̄ ſcd̄e ſubſtantie:eo ꝙ ex cōſequēti vel ſecundario ſubſtant. Vt aūt ſubſtantiaꝝ naturas facilius agnoſcas:earūdem ꝓprietates conſiderande ſunt. Di. Quot ſunt ꝓprietates ſubſtantie. Mag.Sex.Quarum prima eſt non eſſe in ſubiecto.Nec te conturbent ſubſtantiarum partes:licet eni ſint in ſubiecto.vt pars in toto.ſicut digitus in manu:non tamen vt accidens eſt in ſubiecto.Secūda proprietas eſt q̄ omnib9 ſcd̄is ſubſtātijs ⁊ eaꝝ differētijs cōuenit vniuoce predicare de primis.vt homo ⁊ rationale predicat̄ de Petro ⁊ Nicolao vniuoce.q2 vno noīe ⁊ vna rōne.vt Petrus eſt homo Petrus eſt rōnalis.⁊c̄. Tertia ꝓprietas eſt.Oīs pria ſubſtātia ſcat hoc aliquid.i.indiuiduū de gn̄e ſubſtantie.Sed ſcd̄a ſubſtantia videt̄ ſcare hoc aliq̄d ſub appellatiōis figura(q2 noīe ſecunde ſubſtantie q̄nq̄ꝫ primas ſcamus.vt dicimus Petrū hoīem)ſed non ſcat hoc aliq̄d:ſed potius quale quid.i.ſubſtantiā cōmunicabilē ⁊ vniuerſalē vt animal.Quarta proprietas eſt.Subſtantię nihil eſt contrariū vt lapis nō contrariat̄ ligno.Etſi q̄dam ſubſtantie repugnare videant̄.vt aqua contrariat̄ igni.⁊c̄.hoc eſt rōe accidentiū ⁊ nō ſubſtantie.Aqua eni rōe humiditatis ⁊ frigiditatis cōtrariatur caliditati ⁊ ſiccitati ignis. Quinta ꝓprietas eſt.Subſtantia non ſuſcipit magis aut minus.vnus eni homo nō dicitur magis homo q̄ꝫ alter. Eſſe eni vniuſcuiuſq̄ꝫ eſt idem ⁊ vnū:nec intenſionē nec remiſſionem accipiens.Sexta proprietas eſt.Proprie propriū eſt ſubſtātie:cū ſit vna ⁊ eadem numero eſſe ſuſceptibilē contrarioꝝ.vt hōi cui nunc ineſt caliditas:poſthac frigiditas inerit.Quantitatem videamus.

De Quantitate Cap.VI. Diſ.

Quantitas eſt ſcd̄m quā quāti vel quoti dicimur.Vn̄ ⁊ ipſa bifarie ſcindit̄.Alia eni ꝯtinua eſt:alia vero diſcreta.Cōtinuam aūt q̄ꝫtitatē dicimus:cui⁹ ptes copulant̄ ad aliquē terminū cōem.vt ptes lineę copulant̄ ad punctū.Quātitas aūt diſcreta eſt:cui⁹ ptes nō copulāt̄ ad aliquē terminū coēm.vt ptes ternarij.Rurſus quantitatis continue quinq̄ꝫ ſunt ſpēs.ſcꝫ Linea.Superficies.Corpus.Locus.⁊ Tempus.Locus tamen forte a Superficie non vſq̄ꝫquaq̄ꝫ diſtinguitur.Harum deſcriptiones patebunt:cum de

BOUND BY W. PRATT

Geometrie rudimenta agemus. Locum vero et tempus in naturalib⁹ noti‑ficabim⁹. Species aũt diſcrete due. ſcꝫ numer⁹ et oratio. Accipiatur autẽ hic oratio nõ ꝓ illo quod ꝓfertur: ſed pro menſura ſyllabas mẽſurãte. Nã ſyllaba longa alia menſuratur quãtitate. et alia breuis. Numer⁹ ḡ et oratio eadem quãtitas ſunt: niſi ꝙ differũt penes cognotata et ſubiecta. Nume‑rus reperit in rebus cõtinuis et diſcretis: ſiue ꝑmanentib⁹ ſiue ſucceſſiuis. Oratio tñ in reb⁹ diſcretis ⁊ ſucceſſiuis. Eſt et alia quãtitatis diuiſio. Nã quedã ſunt ꝑmanentes. vt linea ſuꝑficies ⁊c. Quedã vero nõ ſunt ꝑmanen‑tes. vt orõ. id eñ quod ſemel dictũ eſt ampli⁹ repeti nõ põt. Ob id etiã po‑ſitionẽ partiũ ſiſ habere non põt. Di. Quot ſunt quãtitatis ꝓprietates? Ma. Tres. Quarũ ꝑma eſt. Quãtitas nõ habet ꝯriũ. vna eñ linea alteri cõtraria nõ eſt. Scḋa. Quãtitas nõ ſuſcipit magis aut min⁹. vna eñ linea nõ eſt magis linea ꝙ̃ alia. Tertia ꝓpriũ eſt quãtitati ſm eã equale vel in‑eq̃le dici. vt Joãnes ⁊ Petr⁹ dicunt eq̃les ſi eandẽ habuerint q̃titatẽ in lõ‑go: lato ⁊ ꝓfundo. Hec de q̃titate cõſequẽs eſt vt Qualitatẽ ꝑcurram⁹.

De Qualitate. Capitulum. VII. Di.

QUid eſt qualitas? Ma. Qualitas eſt ſm quã in ſpecie q̃‑les eſſe dicimur: vt ſm albedinẽ dicimur albi. Qualia autẽ ſunt que ſm has. ſ. q̃litates denoiatiue dicunt. i. denoiant. vel quõlibet aliter ab his (cũ ſcꝫ abſtractũ nomen non ha‑bet) vt curſor. dicit a q̃litate in abſtracto nondũ denoiate. Species q̃litatis q̃tuor ſunt. Di. Que eſt ꝑma? Magi. Habitus ⁊ diſpoſitio. In hoc differentes ꝑmo: q: habitus eſt q̃litas bene radicata in ſubiecto: a quo non niſi difficulter remoueri poteſt. vt ſciẽtia que non remouet a ſubiecto: niſi circa ipm grandis fiat ꝑmutatio. vel ab egritudine: vel ab alio hmõi. Sed diſpoſitio eſt q̃litas facile a ſubiecto mo‑bilis. vt caliditas: ſanitas ⁊c. Secundo differũt: nam oĩs habit⁹ eſt diſpo‑ſitio: cũ oĩs habens habitũ diſpoſitus ſit ab ea quã habet habitũ: ſed nõ econuerſo. q: non oĩes diſpoſiti habitũ habent. In hac igit ſpecie ſũt oĩes virtutes: vicia: ⁊ ſcientie: et ſpecies intelligibiles ſcientiaꝝ. Di. Que eſt ſecũda ſpecies? Mag. Naturalis potentia vel impotentia: aliq̃d facile agendi aut patiendi. vt durũ dicit qḋ habet naturalẽ impotentiã reſiſten‑di ſectioni. Et egrotatiuũ qḋ habet naturalem impotentiã reſiſtendi con‑trarijs. Et in hac ſpecie ponũtur oĩes ꝟtutes herbarũ ⁊ lapidum ⁊c. Di. Que eſt tertia ſpecies? Ma. Paſſio ⁊ paſſibilis q̃litas. vt albedo: rubedo: frigus: calor ⁊c. Hec eñ ſingula paſſiones paſſibiles ve q̃litates dicunt. Nõ eo tantũ: quia ſubiecta earundem ab his afficiunt paſſione. verũetiã quia ſenſibus inferunt imutationẽ ⁊ paſſionem: ꝑfectiuã qdem ſi debite. deſtru‑ctiuã vero ſi exceſſiue fuerint applicate. Senſibile eñ (vt ait Ariſto. in. ij. de anima) corrumpit ſenſum ſi ſit excellens. Nec oĩno idem ſunt paſſio ⁊ paſ‑ſibilis qualitas. Differunt eñ penes ꝑfectum ⁊ imꝑfectum. Illa eñ min⁹ radicata: et a ſubiecto remouet facilius: hec vero inheret firmius. Exem‑plum primi eſt: rubedo cauſata ex verecundia: que nec ſubiectũ ſuũ nomi‑nat quale ſimpliciter: ſed cum addito. Unde ſi quis ex verecundia rubeſcat rubeus factus dicit. Si quis vero a natura rubore ꝑfunditur: non rubeus fact⁹: ſed ſimpliciter rubeus nominat a paſſibili qualitate. Et in illa ſpe‑cie ponunt oĩa obiecta quinq: ſenſuum. que inferunt paſſionem ipſis ſen‑ſibus. Di. Que eſt quarta ſpecies? Ma. Eſt forma ⁊ circa hoc aliq̃d cõ

Margin notes: Qualitatis ſpecies. — Paſſio ⁊ paſſibilis qualitas.

ſtans figura.vt triangulatio.curuitas.Om̄ia eñi talia circa hoc aliq̄d.id ē primā ſubſtantiā ↄſtantes ⁊ apparētes:ſūt forme ⁊ figure. Quātitates ꝟo quaꝝ hæ dicunt̄ clauſiones ad p̄cedens ꝑtinent p̄dicamentū.Nec aliō realiter figura eſt:q̄ꝫ quātitas termino vel terminis clauſa. vt circulus eſt ſupficies linea circulari clauſa.Et triangulus eſt ſupficies.trib⁹ lineis terminata.vt in Geometricis dicemus.Non aūt om̄is quātitas neceſſario figura eſt:cum deus quātitatē interminatā facere poſſit. Di. Proprietates q̄litatis quot ſunt? Ma. Tres.Harū prima. Qualitati ineſt ↄtrarietas.calori eñi frigus ↄtrariū eſt.Ex quo claret.ſi vnū ↄtrarioꝝ fuerit quale.⁊ reliquum quale eſt.Scd̄a.Qualitas ſuſcipit magis ⁊ minus. Eſt eñi vna caliditas alteri in gradib⁹ pfectior.Et hę due ꝓprietates non om̄ino qualitati ↄueniunt.Colores eñi medij contrariū non habēt:nec triangulatio magis aut minus ſuſcipit. Tertia.Proprię ꝓprium ē qualitati ſm eam ſimile et diſſimile dici.vt duo parietes albedine pfuſi ſimiles nomināt̄. Et hęc de abſolutis:Reſpectiua diſcutiamus.

Properates qualitatis

De Relatione. Capitulū.VIII. Di:

Relatiua quę ſunt? Ma. Quecunq̄ꝫ hoc ip̄m qō ſunt aliorum dicunt.vł quōlibet aliter ad aliud.vt pater dicit̄ filij pater duplum dimidij duplum. maius autē dicit̄ minore maius.⁊ ſimilis ſimili ſimilis.⁊ domin⁹ ſerui dn̄s. Et hęc diffinitio relatiuis ſm eſſe et dici ↄuenit. Di. Quę ſunt relatiua ſm eſſe? Ma. Quibus coꝝ eſſe eſt ad aliud.vel

Relatiua ſecūdū eſſe. quę de principali ſcato important relationē.vt pater filius. Relatiua ꝟo

Relatiua ſcd̄m dici. ſm dici ſunt ſubiecta a dictis relationib⁹ denoīata.vt pater a paternitate Uel ſunt q̄ de ſcato minus p̄ncipali importāt relationē annexā.vt ſcientia ⁊ virtus ⁊c̄.Ex quo ſequit̄.Si quis diffinite nouerit vnū relatiuoꝝ:diffinite noſcat ⁊ reliquū.Sicut eñi eſſe vni⁹ eſt ad aliud: ita ⁊ cognoſci vnius dependet a cognitione alteri⁹. De his aūt om̄ino determinare eſt difficile: dubitare aūt ei q̄rere nō inutile.Sunt aūt relationes hui⁹ p̄dicamenti reſpectus nō rōnis.vt ſpecies vel gen⁹:ꝑ opus relatiuū intellectus fabricate. ſed reales.vt ſil̄itudo.paternitas.nō aptitudinales: ſed actuales ⁊ intrinſecus aduenientes.Et harū q̄ iā ſunt equipātię.quę ſcꝫ ſm eandē rōnem ſunt in eo qō refert̄ ⁊ ad qō fit relatio.vt ſil̄itudo rōne albedinis ē in vtroq̄ꝫ termino.Quedā ſūt diſquipantię ꝑ oppoſitū.vt paternitas in patre eſt. rōne potentie actiue q̄ genuit.Filiatio aūt in altero extremo eſt rōne alia. ſcꝫ potētie paſſiue filij geniti. Di. Proprietates relatiuoꝝ quot ſūt? Ma. Quatuor quaꝝ prima hęc eſt.Relatiua ↄtrariant̄.vt ꝟtus vitio ↄtrariat̄. ⁊ ignorātia diſciplinę. Scd̄a. Relatiua ſuſcipiūt magis et minus. vt ſil̄e dicit̄ aliquid magis vel min⁹.Hę tamē ꝓprietates non om̄ibus relatiuis: nec etiā aliquib⁹ ↄueniunt.q2 relationes:ſed ratione fundamentoꝝ. Tertia.Omnia relatiua dicunt̄ ad conuertentiā.vt duplū dimidij duplum.et pater filij pater.Et rurſus:dimidiū dupli dimidiū eſt.⁊ fili⁹ patris fili⁹ ē. Hoc tamē fallit:ſi correlatiui nō fuerit ↄueniens aſſignatio. In multis eñi relatiuis hoc ↄtingit.vt nō inueniat̄ vocabulū quo ſibi viciſſim reſpondeant quę ad ſe referunt̄.Augu.in.v.de trinita.in q̄rto.ca.xij. Uñ ala auis ala Auguſtin eſt.Non aūt ecōtra auis ale auis dicit̄.Sil̄iter remus nauis remus eſt.ſed nō oīs nauis remi nauis eſt:cum ſint naues remos nō habentes.Oportet igit̄ correlatiua ↄuenienter aſſignare:⁊ ꝑ aue alatū:ꝑ naue remitū dicere.

Dicitur eñi ala alati a'a ⁊ econuerſo.alatū alę alatū.⁊ remus remiti rem⁹
Similiter remitū remo remitū appellat.ſic caput capitati caput eſt.⁊ rela
tiue a ſe dicunt.q̄uis etiā ſubſtantię ſint. Di. Quomõ aũt cognoſcimus
ſi correlatiui ſit conueniens aſſignatio? Ma. Quia ſecluſis oībꝫ ab ipo
quę accidentaliter de eo dicuntur:ipſum adhuc ad relatiuum refertur.vt ſe
cluſa riſibilitate:animalitate:⁊ ceteris a domino nihilominus ad ſeruum
refertur.Secluſa ṽo ala ab aue ad alatum amplius non dicitur. Quarta
proprietas.Relatiua ſunt ſimul natura ortu ⁊ occaſu.poſita eñi ſe ponunt
perempta ſe perimunt.vt ſi pater eſt filius eſt.⁊ econuerſo.Nec valet inſtan
tia ſcientia ⁊ ſcibili.ſenſu ⁊ ſenſato.nam ſcientia non refertur ad ſcibile ſꝫ
ſcitum.ſic ſenſus non refertur ad ſenſibile ſed ſenſatum.Hæc de ralationi
bus intrinſecus aduenientibus:quæ ſcilicet poſitis extremis neceſſario ſũt
Reſtat vt de relationibus extrinſecus aduenientibus aliquid deſpiciamus.

De Actione Ca.IX. Diſ.

RElationes extrinſecus aduenientes quas dicis? Ma. Eas   Relatio ex
quę poſitis extremis non neceſſario ſunt.Si enim ſit ignis   trinſec⁹ ad
⁊ lignum actionem eſſe neceſſarium non eſt.donec fuerint   ueniens
applicata. Di. Actio igitur eſt relatio extrinſecus aduēni
ens? Mag. Eſt ⁊ non ſola ſed ⁊ paſſio:⁊ alia quę ſe pſunt   Actio
predicamenta. Di. Actio quid eſt? Ma. Eſt forma reſpe
ctiua ſm quam in id qđ ſubijcitur agere dicimur.vt ſecamus formaliter
ipſa ſectione.⁊ ignis calefacit formaliter calefactione.effectiue ṽo calefacit   Propietates
calore. Di. Quot ſunt proprietates huius predicamenti? Ma.Tres pma   actionis
Actio habet contrariū.vt calefactioni cõtrariatur frigefactio.Suſcipit eñi
magis ⁊ minus.vt magis ⁊ minus calefacere dicimur.Sciendum aũt has
proprietates non reſpectibus illis quę actiones.ſed eorum cognotatis poti
us conuenire.Tertia eſt proprie propriū eſt actioni ex ſe inferre paſſionem
id eſt actio eſt forma reſpectiua:qua agens formaliter in patiens producit
formam abſolutam:q̄ dicit paſſio.vt ignis mediante calefactione inducit
in aquā paſſionem.ſcꝫ caliditatē:aqua effectiue aqua patit.formaliter aũt
a reſpectu actioni oppoſito:quam ſimiliter paſſionem appellamus.

De Paſſione Ca.X. Di.

PAſſio quid eſt? Ma. Eſt effectus illatioq̄ꝫ actionis. vt ca
lefactio paſſiua producta in aquam effectus eſt ⁊ illatio ca
lefactionis actiue:qua ſcꝫ ignis formaliter calefacere dicit
Paſſionis igit actionis effectus eſt:nõ vt cauſe efficientis:ſꝫ
formalis:mediante qua agẽs paſſionem paſſo infert.poſſet
inſup alia deffinitio dari. Diſc. Que? Magiſt. Paſſio eſt
ſm quā id qđ ſubijcitur pati dicitur.vt aqua calefieri dicit formaliter:ca   propetates
lefactione paſſiua. Di. Huius ꝓprietates quę ſunt? Ma. Duas pmas p   paſſionis
prietates habet cū actione eões.⁊ tertiā ꝓpriam.ſcꝫ proprium eſt paſſioni
inferri ex actione. Di. Actio ⁊ paſſio qm̄ correlatiua ſunt:ſl' natura ſunt
quõ igit paſſio ex actione pōt inferri cū inferens illato naturaliter prius ſit

Ma. Si ꝓprietatē de abſolutis accipim⁹ ꝫ dubitationē nō habet. Paſſio enī vti eſt caliditas ꝓducta in aqua ab igne infertur. ſed cū hę q̄litatē ſint ad hoc genus minime ꝑtinent. Neceſſe eſt ergo vt intelligamus paſſionem formā reſpectiuā inferri ex actiōe tanq̄ꝫ principio formali. ab agēte ꝟo tanq̄ꝫ a principio effectiuo. Significat aūt cauſam formalē mediante qua ſit eſſe cū effectu. Di. Admittis igit̄ actionem ꝛ paſſionē eſſe correlatiua? Ma. Admitto. Di. Ergo diuerſa p̄dicamenta efficere nō pñt: ſed in eadem cōtinent̄ coordinatiōe: ſicut paternitas ꝛ filiatio. Ma. Optime infers: nec ego actionem ꝛ paſſionem diuerſa p̄dicamēta ſed vni⁹ predicamenti diuerſos modos eſſe intelligo. vñ Aug. in logica ſua. Actio ꝛ paſſio gñe cōueniunt: et qualitate differūt. Di. Cui⁹ generis modi ſunt? Mag. Tranſmutatiōis quę dicit reſpectū mutuū agentis ad patiens et ecōuerſo.

Ac io ꝛ paſſio ſunt vni us generis ipedimen calis

Augu[ſtinus]

De Quando. Ca. XI. Mag.

Quod ſequit̄ in ordine p̄dicamētoꝝ eſt Quando. Et eſt qḋ ex adiacētia tēpis in re tēporali derelinquit̄. vt hodie. In re enī hodierno menſurata tempe reſpectus tempis men ſurātis cauſat̄. Eſt aūt reſpectus extrinſec⁹ adueniens. nā poſitis extremis ſine earundē applicatiōe nō cōſurgit. vt poſito hoīe extra celū: fundamentū et terminus ipius Qñ ſunt: ſcꝫ hō extra celū: et tps ſub celo: ſed nōdū Qñ eſt Di. Quot ſunt ꝓprietates hui⁹ p̄dicamēti? Mag. Tres. p̄ma. qñ nō habet contrariū. ſcḋa qñ nō ſuſcipit magis nec minus. tertia. qñ ineſt omī illo qḋ incipit eſſe in tpe. et eſt intelligendū de qñ paſſiuo. qm̄ enī actiuū eſt in tpe rē tpalem menſurāte. et ſicut actio et paſſio vnius p̄dicamenti diuerſi ſunt modi: ita quando actiuū et paſſiuū: pergamus ad vbi. Di. Perge.

De Ubi: Ca. XII. Ma.

Ubi eſt circūſcriptio corpis locati a loci circūſcriptiōe ꝓcedēs vt eſſe in aqua. in aere. etc. ex hoc enī ꝙ loc⁹ locatū circūſcribit duplex conſurgit reſpectus. vn⁹ in corpe locato: et eſt vbi paſſiuū hic definitū: oppoſitus in loco circūſcribente. ꝛ dicit̄ vbi actiuū: ꝛ eſt locus pro formali. Di. Oſtendas ꝛ hūc reſpectū extrinſecus aduenientem. Ma. Quia poſitis extremis nō applicatis nō conſurgit. Poſito enī hoīe extra celū eſſet in mūdo locus: ꝛ locus. ꝛ locale extra celū ſine vbi actiuo ꝛ paſſiuo. Di. Proprietates hui⁹ quot ſunt? Ma. Duę. prima. Ubi nō habet contrariū. Scḋa. vbi nō ſuſcipit magis ꝛ minus. Oppoſitū tñ verius eſt: qꝛ vbi eſt ꝑ ſe terminus motus. Sꝫ de hoc in naturalibus poſitionem ꝑcurramus.

Ubi paſſiuū Actiuū

ꝓprieta[tes] Ubi

De poſitione Ca. XIII. Diſc.

Poſitio q̄d eſt? Ma. Poſitio eſt q̄dam partiū ſitus ꝛ q̄ntitatiuis ordinatio. vt eſſe ſurſu n. ſeſſio. ſtatio. ꝛc. pro cui⁹ intellectu ſciendū ꝙ poſitio p̄mo dicit extenſionē q̄ntitat̄ extra ꝑtes q̄ntitatiuā ꝛ ſic eſt p̄dicamēti q̄ntitat̄. Sūt enī q̄ntitates hñtes poſitionē ꝑtium in cōtinuo. vt linea ſuꝑficies. Scḋo. poſitio dicit reſpectū ꝑtiū poſitaꝝ ſm poſitiōis dr̄ntias ad locū. ꝛ ſic eſt p̄dicamentū ab alijs diſtinctū. Reſpect⁹ aūt ꝑtiū inter ſe ꝛ in toto ſunt hui⁹ p̄dicamenti modi ſpēles. vl' dicat̄ vt Au. ꝙ ſint ī aliq̄d qꝛ ſint reſpectus intrīſec⁹ aduenīēs. ex q̄ ſeq̄t̄ ꝙ aliqḋ corpus poneret̄ extra celum

Auguſti[nus]

adhuc haberet illã poſitionẽ. In deſinitiõe capiat̃ ꝛ ꝑ vel. Di. quot ſunt poſitiõis ꝓpꝛietates? Ma. Tres. pꝛima. poſitio nõ habet contrariũ. ſcd̃a. poſitio nõ ſuſcipit magis ꝛ minus. tertia. pꝛopꝛiũ eſt poſitioni ſubſtãtię ꝑ‑ſtinę aſſiſtere. i. nullũ ꝑrimius ſubſtãtię adeſt. Licet aliq̃d eque ꝓpe. ſ. vbi ſit. eũ res in loco eſt ꝛ in eo ſituata eſt. Deſinita eſt aũt hic. poſitio paſſiua fundata in re poſita. poſitio aũt actiua eſt reſpect⁹ oppoſit⁹ ĩ loco fundat⁹. Poſitionis pꝛopꝛietatis

o ac paſſi

De habitu. Ca. XIIII. Ma.

Poſtremũ in nũero ꝓ̃dicamentoꝝ. Habitũ conſpicimus. Eſt aũt habit⁹ coꝛpoꝝ ꝛ eoꝝ q̃ circa coꝛpus ſunt adiacentia. Id eſt habit⁹ eſt reſpect⁹ in coꝛpe habituato ex adiacẽtia habit⁹ cauſatus. ꝛ eſt habit⁹ paſſiuus. nã in re adiacente cauſat̃ reſpectus alius q̃ habit⁹ actiu⁹ dicit̃. vt eſſe tunicatũ eſſe loricatũ. Di. Quot ſunt habit⁹ ꝓpꝛietates? Ma. Tres. p̃ma habitus ſuſcipit magis ꝛ minus. vt eques eſt armatioꝛ pedite. Hęc ꝓpꝛietas attribuit̃ habitui nõ vt reſpectus eſt: ſed rõe fundamẽti: quod eſt ſi intenſiue: qꝛ in eq̃te ſunt magis pluriſicata q̃ꝫ in pedite. Secũda habit⁹ non habet ꝯtrariũ. Tertia: habit⁹ ſꝑ eſt in pluribꝫ. ſi ĩtelligat̃. ſ. in habito ꝛ habituato ſic conuenit vbi ꝛ qñ ꝛ alijs. qꝛ in viſum eſt. vbi eſt duplex. ſ. actiuũ ꝛ paſſiuũ ſic qñ ſic ꝛ poſitio. ſic ſimiliter ꝛ habit⁹. Aliter ergo intelligenda eſt ꝓp̃rietas. habit⁹ ſꝑ eſt in pluribꝫ. i. poteſt ĩ pluribꝫ fundari ſimul ꝛ ſemel. vt veſtitũ ſimul et ſemel põt eſſe ex adiacentia tunice et pallij. ſic et tunicatus quis dicit̃ etiã ſi decem tunicas induiſſet. De his ſatis dictũ ſit poſtꝓ̃dicamẽta pluſtrabimus. Eoꝝ nãqꝫ noticia neceſſaria eſt. vt q̃ predicamenta conſequuntur cognoſcamus pꝛopꝛietates. Habitus paſſiuus actiuus

De poſtpredicamentis. Ca. XV. Di.

Quot ſunt predicamenta? Ma. Quinqꝫ. ſ. Oppoſitio: ſil: p̃us motus ꝛ habere. Di. De his itaqꝫ ſi q̃ habes in mediũ ferre ne graueris. Et primũ de oppoſitiõe. Ma. Oppoſitiõis q̃tuoꝛ ſunt ſpẽs. Nã oppoſitoꝝ q̃dam ſunt ꝯ̃ria: q̃dam ꝯ̃dictoꝛia: q̃dam relatiue: q̃dã p̃uatiue oppoſita. Cõtraria aũt ſunt q̃cũqꝫ ſub eodẽ gñe poſita maxie a ſe inuicẽ eidẽ ſuſceptibili viciſſim inſunt: a quo ꝛ mutuo ſe expellũt: niſi alteꝝ inſit a natura (vt nigredo coꝛui) Exempla ſunt caliditas ꝛ frigiditas: albedo ꝛ nigredo. Sed rł̃a hęc in his contrarijs quę bona ꝛ mala ſunt deficit in q̃t Aug. in Enchiridion capitulo. xiij. Hęc eñi duo cõtraria ita ſil' ſunt. vt ſi bonũ nõ eſſet ĩ quo malũ eſſet: pꝛoꝛſus nec malũ eſſe potuiſſet: q̃ꝫuis bona ſine malis eſſe p̃nt. Sed hic p̃uatiue oppoſita ꝯ̃ria extento nõie d̃re videt̃. nã exẽplificãdo ait. põt eñi hõ vel angelus nõ eſſe iniuſtus. iniuſtus aũt nõ põt eſſe niſi hõ vł' angel⁹ Hoc q̃ voluerit ca. anteccedenti ꝛ ſequenti ibidẽ diligenti⁹ inq̃rat: ad ꝓpoſitũ redeamus. Sunt aũt ꝯ̃ria duplicia. vꝫ mediata ꝛ ĩmediata. Di. Que ſunt ꝯ̃ria ĩmediata? Ma. Quoꝝ ſubiecto ſuſceptibili exñte neceſſe ad alteꝝ eoꝝ ineſſe vt paritas ꝛ imparitas reſpectu nũeri. Cõtraria ꝟo ĩmediata ſunt q̃ꝝ ſubiecto ſuſceptibili exñte nõ eſt neceſſe alteꝝ ineſſe. põt eñi mediũ ineſſe vt albedo ꝛ nigredo inter que mediat rubedo. ꝛc̃ Quibuſdam tñ medijs nomina nõ ſunt impoſita tñc ſumẽda ſunt per abnegationem vtriuſqꝫ extremi. vt mediũ ĩter prauũ ꝛ ſtudioſum eſt. quod nec prauũ nec ſtudioſũ ẽ‑

itio ẽs ꝯ

ſtiũ.

Di Que ſunt ꝯdictorię oppoſita? Ma. Quoꝝ ſi alteꝝ eſt neceſſe eſt alteꝝ non eſſe vt ſedere ꞇ non ſedere. Di. Que ſunt relatiue oppoſita? Magiſt. Quib; hoc ipm eſt ad aliud quodāmō ſe habere.vt duplū ſꝫ dimidium. Di. Que ſunt ꝑuatiue oppoſita? Ma. Que hn̄t fieri circa idē ſubiectū ordīe irregreſſibili.ꞇ tpe determinato a natura.vt viſus ꞇ cecitas circa oculum (cecus aūt non dicit̄ qui nō habet viſum ſed qui viſum nō habet.tempore determinato quo deberet habere.vt catellus ante nonū diem nec videns nec cecus eſt) dicit̄ aūt ordine irregreſſibili.de viſu em̄ ad cecitatem contingit ꝓgredi ꞇ non econuerſo.Impoſſibile eſt em̄ naturaliter a priuatione perfecta in habitum fieri ꝓgreſſum exiſtente principio intrinſeco.nam a tenebris aeris regreſſio fit in lucem.eo ꝙ principium lucis ſit extra aerem.

Cōtradictorie oppoſita Relatiue oppoſita. Priuatiue. oppoſita.

De Prioritate Ca.XVI. Oīa.

Secundum poſtꝑdicamentū eſt Prius.Cuius quidem q̄tuor ſūt modi.Di. Qui? Ma. ꝑmus eſt:quo alterū eſt ꝑus altero ſm tps qđ enī antiquius ꞇ ſenius eſt pri⁹ eſt.Secūdus eſt quo alteꝝ prius ab altero q2 ab eo non ꝯuertit̄ ſubſiſtendi ꝯſequētia.vt vnū ꝑus eſt duob;.ſeq̄tur em̄ bene.duo ſunt igitur vnū eſt.ſed nō ꝯuertit̄.vnū eſt igit̄ duo ſunt.Terti⁹ eſt quo aliud dicit̄ ꝑus alio ordine.vt literę ꝑus ſunt ſyllabis.quartus eſt quo alđ dicit̄ ꝑus altero q2 melius ꞇ honorabilius eſt.Hūc tn̄ modū Augu.inutilē dicit ꞇ in duodecimo libro confeſſionū Prioris modos ponit q̄tuor dicens. Deū ꝓcedere oia eternitate: florem fructum tpe.ꞇ rurſus fructū florem electione:ꞇ ſonū ꝓcedere cantū origie:quō ꞇ informis materia ꝓcedit alia origine.ſ.ꞇ nō tpe.Et ꝓter hos eſt alius modus prioris.quo ſcꝫ alteꝝ alio ꝑus eſt natura.ꞇ ab ipſo ꝯuertit̄ ſubſiſtendi ꝯſequentia.vt res eſt ꝑor ꝟitate ꝓpoſitionis.Ab eo em̄ ꝙ res eſt vł non eſt:oratio ꝟa vł falſa dicit̄.vn̄ hoiem eſſe ꝑus eſt:q̄ꝫ hec vera ſit hō eſt.Et ab eo conuertit̄ ſubſiſtendi ꝯſequētia. ſequitur em̄ bene.verum eſt hoiem eſſe.igitur homo eſt.

Prioris modi

Auguſtin⁹.

De Simultate Ca.XVII. Oīa.

Simultatꝭ modi

Ertiū in ordine poſtꝑdicamentū eſt Simultas:cui⁹ tres ſūt modi. Di. Qui? Ma. Primus.quo aliqua ſił ſunt in tpe vt ignis ꞇ ſplendor eius.Secūdus eſt q̄ ſimul dicunt̄ a quibus ꝯuertit̄ ſubſiſtendi ꝯſequentia ꞇ neutrū eſt cauſa alterius vt relatiue oppoſita ſeq̄tur em̄ duplū eſt.igit̄ dimidiū eſt.et ī neutrū eſt alteri⁹ cauſa.Tertius eſt quo ſimul ſunt ea q̄ ex oppoſito aliqđ gen⁹ diuidunt.vt rōnale ꞇ irrōnale que diuidunt animal .i.demonſtrant cōicabilitatē ipius aialis:eo ꝙ potentiā eius declarāt.

Mot⁹ ſpēs Generatio

De motu Ca.XVIII. Oīa.

Corruptio Augmentatio Diminutio Alteratio. Loci mutatio

Uartū poſtꝑdicamentū eſt motus.Et hui⁹ ſex ſunt ſpēs.Accipitur aūt hic motus cōiter pro trāſmutatione q̄cunq;.Di. Que ſunt he motus ſpecies? Ma. Generatio:Corruptio:Augmētatio:Diminutio:Alteratio:ꞇ Loci mutatio.Eſt aūt Generatio ꝓgreſſio a nō eſſe ad eſſe.Corruptio progreſſio eſt ab eſſe ad nō eſſe.Augmētatio eſt ꝑmn̄tis q̄titatꝭ maioramentū Diminutio aūt ꝑmn̄tis q̄titatꝭ minoramentū.Alteratio aūt eſt mutatio a q̄litate contraria in cōtrariā.vt de albo ī nigrū.Loci aūt mutatio mot⁹ ē de vno loco in aliū.vt de ſurſum ad deorſum.De his aūt latius videbim⁹ in naturalibus.

BOUND BY W. PRATT

De Habere. Capitulū. XIX. Mag.

Uintū ꝛ vltimū poſt ꝑdicamentū eſt habere. qḋ ꝗdem dicit̃ multi modis. Primo eñ dicimur habere q̄litatē vt ꝟtutes. Scḋo dicimur hr̄e quātitatē vt magnitudinē. Tertio dicimur habere ea q̄ circa corpus ſunt. vt hr̄e annulū in digito. Quarto habere dicimur membrū. vt pedē aut manuz. Quinto dicimur habere poſſeſſionez. vt domū vel agrum. Sexto ꝯtinens contentū habere dicit̃. vt vas habet vinum. Septimus habendi modus eſt quo vir habet vxorem. Et hic mod⁹ habendi eſt alieniſſimus: vir eñ non habet vxorem niſi q꞉ cum ea ſociat̃: et cum eam haber habet̃ ab eadem. Preter hos autē ꝛ ſi alij ſint habendi modi: ad ꝑdictos tamen reduci poſſunt. Hec ſunt filī que de ꝑdicamentoꝝ rationibus ignorare turpe: ſcire autē operepreciū eſt. Uideamus ꝛ reliqua. Di. Ecce indefeſſum me ſemꝑ habes auditorem.

Tractatus Tertius de Propoſitione. Ca. I. Ma.

Ognitis itaq; ꝑdicabilib⁹ ꝛ ꝑdicamētis: ꝯſequēs eſt vt diſcutiam⁹ ad quē finē logic⁹ haꝝ ordinauerit noticiā. Di. Eſtimabā ex his q̄ ab initio pmiſeras hec oīa ad diſcretionē veri falſiq; deſeruire. Ma. Et recte opinat⁹ es. Talis aūt diſcretio ſine argumētatione ꝛ argumentatio abſq; ꝓpoſitione haberi non pōt. qua ꝓpter ea q̄ dicta ſunt imediate ad ꝓpoſitiōes: ꝛ ꝓpoſitiones ad argumētationes: q̄ rurſus ad cōem logice finē applicande ſunt. ꝛ qm̄ res nō ſemꝑ ad diſputationē ferre poſſum⁹: ꝓ rebus vtimur vocib⁹. Sicut eñ ſcripture vocū: ita voces reꝝ ꝛ conceptuū .i. paſſionū aīe note ſūt. Ariſtoteles .i.periherm̄.
Et ſicut in intellectu ꝗdam ꝯceptus ſunt ſimplices nec veri nec falſi: q̄daz vero cōplexe veri ꝛ falſi: ſic ſilr̄ quedā voces ſunt ſimplices nec veꝝ nec falſum ſ̄cantes: q̄dam ꝟo cōpoſite vere ꝛ falſe (circa cōpoſitionē nāq; veritas et falſitas ſunt) Et he ex noīe ꝛ verbo res ꝑdicabiles ꝛ ſubiicibiles ſignantes (.i. cōceptibiles vni⁹ in ordine ad alterā) cōſtituunt̃ ꝛ vocant̃ orōnes.

De Oratione. Capitulū. II. Diſci:

Uid eſt oratio? Ma. Eſt vox ſ̄catiua ad placitū cui⁹ ptes ſeparate aliq̄d ſ̄cant. vt dictio nō vt orō. vt hō currit. hō ſ̄cat hoīem ꝛ curr. t actū currendi. ptes tm̄ remote .ſ. dictionū ſyllabe nihil ſ̄cant. vt hō cur. Orō bifaria eſt. ſ. ꝑfecta ꝛ iꝑfecta. Perfectā orōnem dicim⁹ q̄ ꝑfectū in anīo auditoris ſenſū generat. vt hō cur. Per oppoſitū orō imꝑfecta eſt q̄ nō ſenſū ꝑfectū in aīo audiētis cauſat. vt hō alb⁹. Et a logico abiicit̃ ꝑfecta ꝟo rurſ⁹ mltifarie partit̃. Quedā eī indicatiā: alia imparatiua: alia deꝑdicatiua: alia optatiua: alia ꝯiūctiua ꝛc̃. ſ̄m ꝙ ꝟba in orōne poſita ī modis variāt̃. Sed īter has logic⁹ ſolā indicatiuā de ꝟbo p̄ntis tpis accipit. Hec eñ ſola veruz aūt falſū ſ̄cat: ꝛ inde enūciatio ſiue ꝓpoſitio dici meret̃. Ptz igit̃ talē cōponi ex noīe. vt deffinitū ē in ꝑorib⁹. Obliq̄ eī noīa ſi iūgāt̃ ꝟbis īdicatiui mōi orōnēz incōgruā ꝯſtituūt vt cathonis currit. ꝛ ſic nec verā nec falſā (ꝟm eñ ꝛ falſū ꝑſupponūt ꝯgruū) Silr̄ ex ꝟbo p⁹ deffinito. ꝟba eñ ſ̄m ſe ſūpta nec veꝝ nec falſū ſ̄cāt: ſed noīb⁹ ſilia ſūt. vt eſt ſi purū dixeris: nihil ſ̄cat (.ſ. veri vl̄ falſi) denotat tm̄ quādā cōpoſitionē quā ſine extremis nō ē intelligere. ob hoc ī deffinitōe ꝟbi dr̄. ꝛ ē ſꝑ eoꝝ q̄ de alio dicūt̃ nota. Ad incepta redeam⁹.

De Propoſitione. Capi III. Diſci.

Uid eſt ꝑpoſitio? Ma. Eſt oratio verũ vel falſũ ſignificans: vel eſt orõ nõ oĩs: ſed in q̃ verũ vel falſuꝫ eſt. vt hõ eſt aĩal. Et hec q̃dẽ eſt duplex. ſ. vna ⁊ plꝛes. Di. Quid eſt ꝑpoſitio vna Mag. Que vnũ de vno ſignificat. vel eſt cõiunctione vna. Sed ꝑpoſitio plꝛes eſt q̃ nõ ſed plã ſignificat incõiuncte. vt canis eſt albꝰ. Reiecta ſcõa logicꝰ primã amplectit. Que bipartita e. vt ei ... manifeſtat definitio. Eſt eĩ q̃dã vna ſimplr̃ quã cathegoricã. i. ꝑdicatiuã dicimꝰ. vt hõ currit. Quedã ꝟo eſt vna cõiunctione: quã hypoteticã. i. ſuppoſitiuã noĩamus. vt hõ currit ⁊ aſinꝰ mouet. Propoſitio vna ſimplr̃ rurſus duplex eſt. ſ. de ineſſe ⁊ modali.

De propoſitione vna ſimpliciter ſiue cathegorica. Capitulum. IIII. Diſ. i.

cathegorica ꝑpõis diuiſio ſꝫm quãtitatem.

Uid eſt ꝑpoſitio cathegorica de ineſſe? Mag. Eſt que habet ſubiectũ ⁊ ꝑdicatũ vel aliq̃d ꝑportionabile illis: mediante copula coniũcta vt hõ eſt aĩal. Subiectũ aũt dicimꝰ de q̃ aliq̃d enunciat. Predicatũ aũt q̃d de altero dicit. Copula e q̃ ſubiectũ ꝑdicato coniũgit. vt hoc ꝟbũ ſum cũ ſuis ꝑcedentibus. Propoſitio cathegorica rurſus diuidit non quidẽ ſꝫm ... q̃ntitatẽ in vlẽm ꝑticularẽ indefinitã ⁊ ſingularẽ. Di. Uniuerſalis q̃ eſt? Ma. in q̃ ſubiectũ eſt vlẽ ſigno vlĩ determinatũ. vt oĩs hõ eſt aĩal. Sunt aũt ſigna vlĩa hec oĩs null' q̃libet neuter vterq; ⁊ ſilĩa. Uel eſt q̃ oĩ aut nulli (. ſ. ſubiecto) ineſſe ſignificat (ipm ꝑdicatũ) Particularis eſt in q̃ ſubiectũ eſt vlẽ ſigno ꝑticulari determinatũ. vt quidã hõ eſt aĩal. Sunt aũt ſigna ꝑticularia hec. Quidã aliq̃s alter ⁊ ſilĩa. Uel eſt q̃ alicui: aut nõ aut nõ oĩ ineſſe ſignificat. Indefinita eſt in q̃ ſubiectũ eſt vlẽ ſine ſigno diſtributiuo poſitũ. vt hõ eſt aĩal. addit aũt diſtributiuoꝰ ꝑpter illã. Oĩes apli dei ſunt duodecim vbi ſignũ oẽs nõ diſtributiuũ ſed collectiuũ. eſt vel eſt q̃ ineſſe aut nõ ineſſe ſignificat ſine ſigno vlĩ vel ꝑticulari. Singularis vero eſt in q̃ ſubiectũ eſt indiuiduũ diſcrete tentũ ꝑpter illã. Joãnes eſt terminꝰ diſcretus. vt Joãnes eſt hõ. ille hõ eſt aĩal. Amplꝰ q̃libet harꝫ duplex eſt. affirmatiua. ſ. ⁊ negatiua. Affirmatiuã dicimꝰ in q̃ ꝑdicatũ affirmat de ſubiecto. vt hõ eſt aĩal. Negatiuã vero in q̃ ꝑdicatũ de ſubiecto negat. vt hõ nõ ẽ aĩal. Et hec diuiſio ꝑpoſitionis ſꝫm q̃litatẽ eſt. Animaduertendũ non eodẽ mõ de hac triplici diuiſione interrogatiões formari. De ſubſtã enĩ inq̃rimꝰ per q̃ eſt: ⁊ reſpondemꝰ. cathegorica vel hypotetica. De quãtitate ꝑ quãta eſt? Et reſpondemꝰ. vlĩs ꝑticularis. indefinita vel ſingularis. Et de q̃litate per q̃lis eſt? Et reſpondemꝰ affirmatiua vel negatiua.

De Oppoſitione Propoſiti. Ca. V. Diſ a.

Reter aũt hec neceſſaria eſt ad ꝑpoſitionis noticiã paſſionum eiuſdẽ cognitio. Que ſunt oppoſitio cõuerſio ⁊ equipollentia. De q̃bus videndũ erit ꝑ ordinẽ ꝑmiſſis nõnullis diuiſionibꝫ. Quaꝝ ꝑma. Propoſitionũ cathegoricaꝝ q̃dã tam in ſubiecto q̃ꝫ in ꝑdicato ꝑticipant. vt hõ eſt aĩal. hõ nõ eſt aĩal. Quedã altero tãtũ. vt hõ eſt aĩal. aſinꝰ eſt aĩal. Quedã nullo. vt hõ currit. aſinꝰ mouet. Secũda

Quibꝫ ꝑpoſitionibꝫ ꝯueniat oppoſitio.

Propoſitionũ in ſubiecto ⁊ ꝑdicato ꝑticipantiũ: q̃dã ꝑticipãt ordine cõuerſo. vt homo eſt aĩal: aĩal eſt hõ. Quedã vero ꝑticipant ordine eodem. vt hõ eſt animal. oĩs hõ eſt animal. Et his vltimo ordine enumeratis accidit oppoſitio partita quadrifarie. Sunt enĩ quedam ꝑpoſitiones oppoſite

BOUND BY W. PRATT

cõtrarie: q̃dam contradictorie. q̃dam ſubcõtrarie. q̃dam ṽo ſubalterne. op poſitiones intelliguntur de propoſitionibus ſimplicis q̃litatis. Di. Contrarie q̃ ſunt? Ma. Uniuerſalis affirmatiua ⁊ vl'is negatiua eiuſdē ſubiecti ⁊ predicati vt oīs hō eſt aīal. nullus hō eſt aīal. Cõtradictorie ſunt vl'is affirmatiua ⁊ pticularis negatiua. vt oīs hō eſt aīal. quidā hō non eſt aīal. Et vl'is negatiua ⁊ pticularis affirmatiua eiuſdē ſubiecti ⁊ p̄dicati. vt nullus hō eſt aīal. q̃dam hō eſt aīal. Subalterne ſunt vl'is affirmatiua ⁊ pticularis affirmatiua eiuſdē ſubiecti ⁊ predicati vt oīs hō eſt aīal. quidā hō eſt animal Et vl'is negatiua ⁊ pticularis negatiua eiuſdē ſubiecti ⁊ p̄ti vt nullus homo eſt animal: q̃dam hō nō ē animal. Subcõtrarie ſunt pticularis affirmatiua ⁊ pticularis negatiua eiuſdem ſubiecti ⁊ p̄ti. vt q̃dā hō eſt aīal q̃dam hō nō eſt aīal. Cõprehēdunt aūt in ꝓpoſito indefinita ⁊ ſinglaris ſub pticulari. Nā q̃cquid de vna dicit idem de alia intelligendū eſt. Oportet aūt ꝓpoſitionū oppoſitaꝝ ſubiecta et p̄dicata teneri ẜcatiue eque ample. eque ſtricte ⁊ codē gn̄e ſuppoſitionis. Oīm dictoꝝ exēpla patent in figura hic inſerta. Nec hoc ſilentio pretereundum ꝓpōes. ſ. oppoſitas certīs ↄſtringi legibus: ẜm quas veritas vl' falſitas earundē ſimul pōt eſſe vel non eſſe: quas tn̄ facile non cognoſcimus. niſi ⁊ ma. etiā ꝓpōis intelligamus. ſubalterne ſubcõtrarie



De materia propoſitionū. Ca. VI. Diſc.

Materia ꝓpoſitionū quid eſt? Ma. Eſt ſubiectū ⁊ p̄dicatū ꝓpoſitiōis ꝓ materiali. In hac. i. de hac materia dicit eſſe propō. Formalis materia eſt habitudo ⁊ reſpectus p̄dicati ad ſubiectū neceſſaria contingēs aut remota ẜm p̄dicati ⁊ ſubiecti exigentiā. Un̄ materia triplex eſt. ſ. Neceſſaria Cõtingēs ⁊ Remota. Materiā aūt neceſſariā ſiue naturalē dicimus. cū p̄dicatū eſt de eſſentia ſubiecti vel propriū eius. vt hō eſt aīal. hō eſt riſibilis. Cõtingentē ṽo: cū predicatū pōt adeſſe vel abeſſe ſubiecto p̄ter ſubiecti corruptionē. vt hō eſt albus. Et remotā materiā accipimus ſi predicatū non pōt ↄuenire ſubiecto vt homo eſt aſinus.

De legibus propoſitionum. Ca. VII. Diſ.

Que ē lex contrariaꝝ? Ma. Hec eſt Cõtrarie nūq̄ poſſūt ſil' eſſe ṽe aut falſe de materia naturali vl' remota. de materia aūt ↄtingēti poſſūt ſil' eſſe falſe vt oīs hō eſt alb'. nullus hō ē alb'. Di. Nunq̄d he ꝓpōes oē aīal eſt hō. nullū aīal eſt hō. ↄtrarie ſunt de materia naturali ⁊ ſil' falſe ſunt? Ma. Cõtrarie q̃dem ſunt. ⁊ ſil' falſe: de materia aūt naturali nō ſunt ſ; ↄtingēti. Nā īferiora nō ſūt de eēntia ſupioꝝ: cū ipſis accidant. i. extranea ſunt. Di. Que eſt lex ſubcõtrariaꝝ? Ma. Hec eſt. Si vna eſt falſa reliqua erit ṽa.

ꝛ nõ ↄ̃pu.pñt ãbe cẽ ꝟe ð materia ꝑt.vt q̇dã hõ eſt albꝰ.q̇dã hõ nõ eſt albꝰ Di. q̇ eſt lex ſubalternaꝝ? Ma. Hec eſt. ſi vl'is eſt ꝟa pticularis eſt vera: ꝛ nõ econuerſo.ꝛ ſi pticularis eſt falſa:vl'is eſt falſa:ꝛ nõ ↄ̃uerſo. Di. Lex ↄtradictoriaꝝ q̃lis eſt? Ma.Talis.Si vna eſt vera reliqua erit falſa:ꝛ ecõ uerſo:de quacũq; materia. Di. Haud aſſentio:ſeq̃retur eñ contingẽs eſſe neceſſariũ ꝛ de neceſſitate euenire:ꝛ ſil'r contingens eſſe impoſſibile ꝛ non poſſe fieri:nã ſi q̇s dicat nauale bellũ erit cras:ꝛ nauale bellũ nõ erit cras ↄtradictorias dicit:ergo vna eſſet ꝟa:ꝛ reliq̃ falſa.Id aũt qð verum eſt ne ceſſario eueniet:ꝛ p ↄſequẽs conti gens nõ eſt.ꝛ qð falſum eſt impoſſibile eſt fieri:nec cõtingens eſt.Ex quo rurſus concludit oĩa de neceſſitate eueni re:ꝛ nos fruſtra de futuris cõſiliari aut deliberari. Ma.Iſtec tua argumẽ tatio qð infers cõcluderet:ſi in cõtradictorijs de futuro contingẽti vna de terminate:determinatiõe de neceſſario ꝟa eſſet:ꝛ reliq̃ eadẽ determinatiõe falſa:ſed huiꝰ oppoſitũ ſit.nulla.ĩpaꝝ determinate neceſſario ꝟa ꝛ falſa eſt licet neceſſariũ ſit hãc vel illã verã aut falſam eſſe. Nec q: ita vl' aliter eas enũciamus magis ꝟe aut falſe ſunt.Propter eñ noſtrũ affirmare aut ne gare nihil ſeq̃tur in re.Tm̃ de oppoſitiõe.Ad conuerſionem pergamus.

De conuerſione Ca.VIII. Di.

Quid eſt conuerſio? Ma. Eſt mutatio p̃dicati in ſubiectum ꝛ ↄuerſo.vl' eſt duaꝝ ꝓpoſitionũ cathegoricaꝝ vtroq; termino pticipantiũ ordine ↄ̃uerſo:vniꝰ ad alterã cõſequẽtia formal' ꝛ ẽ dpl'r ſimpl'r ꝛ p accñs.Cõuerſionẽ ſimplicẽ dicimꝰ muta tionẽ p̃dicati in ſubiectũ ꝛ ecõuerſo manente eadẽ q̃titate ꝛ q̃litate vt nullus hõ eſt lapis:igit' nullus lapis eſt hõ.hõ eſt aial:igit' aial eſt hõ. Conuertunt' aũt hac cõuerſiõe vl'is negatiua in ſe:ꝛ pti cularis affirmatiua in ſe.Cõuerſiõem ꝟo p accñs appellamus cũ fit muta tio predicati in ſubiectũ ꝛ ecõuerſo:manente eadem q̃litate:q̃titate tñ va riata.vt oĩs hõ eſt animal.quoddã animal eſt hõ. Conuertit' itaq; hac cõuer ſione vl'is affirmatiua in pticularẽ affirmatiuã:Sil'r vl'is negatiua in pticu larẽ negatiuã.vt nullus hõ eſt aſinus.igit' q̇dam aſinꝰ nõ eſt hõ.Atñ ad vl'em negatiuã potiꝰ pticularis negatiua infert':q; vl'is negatiua in pticu larẽ negatiuã cõuertat' p accñs.Dicit' eñ cõuerſio p accñs:q: vl'is p aliud (vc; p pticularẽ) cõuertat'.vt vl'is affirmatiua infert pticularẽ affirmatiuã ꝛ hec rurſus in ſe cõuertit'.Ideo vl'is affirmatiua in ſeipã p accñs cõuer titur.Particularis aũt negatiua ſimpl'r cõuerti nõ põt:ideo ꝛ vl'is negati ua in ipam p accñs nõ cõuertit'.Preter has aũt ꝛ alia eſt cõuerſionis ſpẽs quã nominãt.Di. Quid eſt Cõuerſio p cõtrapoſitiõem? Ma. Eſt mutatio p̃dicati in ſubiectũ ꝛ ecõuerſo manente eadem q̃litate ꝛ quantitate:muta tis tñ terminis finitis in terminos infinitos.Et hac cõuerſiõe conuertitur vniuerſalis affirmatiua in ſe.ſimiliter ꝛ pticularis negatiua ĩ ſe.Exemplũ primi.oĩs hõ eſt animal.igit' oẽ nõ aial eſt nõ hõ. Exemplum ſecundi.q̇dã hõ nõ eſt aſinus.igitur q̇dam non aſinus non eſt non homo.Hanc tamen cõuerſiõem Ariſtoteles non poſuit.eo ꝙ ad ſyllogiſmoꝝ reductiõem mini me valet.nec cõſequetia formalis fit.Ob id ſcðm ipm pticularis negatiua nõ cõuertit'.Eſt aũt idẽ iudicium de infinitis ſingularibꝰ ꝛ pticularibꝰ q̃ ad cõuerſiõem ꝛ ſyllogiſationẽ.Et illð animaduertas ſi qñ ſignũ aliqð ad ſub iectũ poſitũ fuerit ꝙ hoc totũ in cõuerſiõe ponat' ad p̃dicatũ:ſed tñ hoc nõ contingit niſi in ꝓpoſitiõibꝰ vbi ſubm vniuerſale eſt:ꝛ in cõuerſiõe q̃titas ꝛ q̃litas nõ mutant'.Verũtñ excluſiua cõuertit' in vniuerſalẽ de terminis trãſpoſitis.vt tm̃ hõ eſt riſibilis:igit' oẽ riſibile eſt hõ.Exceptiua autem vt iſta.oĩs hõ p̃ter Socratem currit cõuertit' in hanc.quoddam currens

Conuerſio

aliud a ſocrate eſt hō. Sed redup'icatiua vt iſta. oīe anīal in quantū ra-
rionale eſt riſibile. conuertit in iſtam. igit quoddā q̄ in quantū rōnale eſt
riſibile: eſt anīal. Pariformiter alie cōuertende ſunt.

De Equipollentijs. Capitulū. IX. Ma.

Tertia ꝓpoſitionū paſſio eſt eq̄pollentia. Et eſt duaꝝ ꝓpoſi
tionū cathegoricaꝝ in q̄titate ⁊ q̄litate: veritate ⁊ falſita-
te equalētia ꝑ aduētū negatōis facta: vt nō oīs hō eſt aīal
⁊ quidā hō nō eſt anīal. eq̄pollent. Di. Per q̄d eq̄pollētias
ꝓpoſitionū poſſum⁹ cognoſcere? Ma. Per reglas q̄ ſequūt
Prima ſi alicui ſigno vl'i vel ꝑticulari ꝓponat negatio: eq̄-
pollet ſuo ꝯdictorio. vt in exēplo ꝓori. Scd̄a: ſi alicui ſigno vl'i poſtponat ne
gatio: equipollet ſuo ꝯtrario. vt oīs hō non eſt aſin⁹. ⁊ null⁹ hō eſt aſinus
Tertia: ſi alicui ſigno vl'i vel ꝑticulari ꝓponat et poſtponat negatio: eq̄pol
let ſuo ſubalterno. vt nō oīs hō nō eſt alb⁹. ⁊ quidā hō eſt al⁹. Fit autē
hoc ex natura negationis q̄ malignās eſt. quicq̄d eīn inuenit deſtruit: ⁊ op
poſitū ei⁹ inducit. Subcōtrarie aūt nō poſſunt equipollere: nā ſi negatio ꝓ
ponat equipollebit ꝯdictorio ꝑ primā regulā. Si poſtponat nō erit eq̄pol-
lentia ſed eadē ꝓpoſitio. vt quidā hō nō currit. ⁊ quidā hō nō currit. et q̄-
dā hō non currit. Patet itaq̄ ex dictis. cū duo ſigna vl'ia negatiua in eadē
ꝓpōne fuerint: primū equipollet ſuo ꝯtrario. ſcd̄m aut ſuo ꝯdictorio. vt ni-
hil nihil eſt. equipollet huic q̄dlibet eſt aliq̄d. Preter has aūt alie ſunt eq̄
pollentie. quib⁹. ſ. ꝓpoſitiones obſcure: ſuis equipollēt exponētib⁹. de quib⁹
in ſequentib⁹. Tranſeam⁹ nūc ad modificationē propoſitionū.

De Modalibus. Capitulū. X. Diſci.

Vnde ꝓpoſitio dicit modalis? Ma. A modo ſyncathego-
rematice capto modificante ⁊ determinante copulā. Mod⁹
autē eſt adiacens rei determinatio. i. mod⁹ eſt determina-
tio q̄ fit ꝑ adiectiuū. Omis eīn mod⁹ adiectiuū eſt vl' noīa
le. vt alb⁹ niger. vel aduerbiale. vt ſunt aduerbia. ⁊ hec fa-
ciūt ꝓpōem modalē. Non tn̄ oīa: ſed ea q̄ copulā determi-
nat vt ſunt nec. poſſibil'r īpoſſibil'r ꝯtingēter nec̄ario ꝟo ⁊ falſo ſcitū opina
tū creditū imaginatū. ⁊c. Hec tn̄ q̄nq̄ ſumunt noīal'r. vt poſſibile īpoſſibi-
le ꝯtingēs neceſſe verū ⁊ falſuꝫ ⁊c. Propoſitio itaq̄ modalis dicit: cui⁹ co
pula aliq̄ dictoꝝ modoꝝ determinat. vt hō neceſſario eſt aīal. hoīem cur-
rere eſt ꝯtingēs. Eſt aūt in his aliq̄d quod verbū ſiue dictū noīat. i. actūs
cū infinitiuo: aut ntūs cū indicatiuo. vt hoīem currere. hō currit. Rōne cui⁹
modalib⁹ cōuerti ꝯgruit: ⁊ neutiq̄ rōne modi: q̄ ſe ſp ex ꝑte copule tenet.

De conuerſione modaliū Capi. IX. Di.

Quomodo cōuertende ſunt modales? Ma. Ad cognitionē
hui⁹ oportet ꝓſcire acceptiōes poſſibilis: q̄d accipit ꝑmo cōi
ter. ⁊ dr̄ poſſibile altū. ⁊ duplex ē. ſ. neceſſariū ⁊ nō neceſſariū
i. ꝯtingēs. Id quicq̄d de vno dr̄ ſilr de altero intelligēdū eſt
Et tale rurſus trifariū eſt. ſ. poſſibile ſiue ꝯtingēs raꝝ natū
⁊ ad vtrūlibet. Illo cognito reglis quibuſdā paucis moda-
liū ꝑeoꝝ couerſiōes. Prima. Oēs de poſſibili ⁊ ꝯtingēti alto cōuertunt eo-
dē mō ſic ille de ineſſe. Scd̄a. Oēs de poſſibili ⁊ ꝯtingēti ad vtrūlibet con-
uertende ſunt in oppoſitam qualitatē. Tertia. Omnes de neceſſario cōuer-
tuntur eodem modo ſicut ille de ineſſe. Quarta. Omnes de impoſſibili con
uertūtur eodē modo ſicut ille de neceſſario quib⁹ equipollent. de q̄ infra.

Vñ ſi eq̃pollent ꝑticulari negatiue de neceſſario.nõ cõuertunt.q: nec ipe ꝑti/culares negatiue de neceſſario cõuerti poſſunt.cuiꝰ ratio eſt. q: om̄es de neceſſario cõuertunt ſicut ille de ineſſe:ſed ꝑticularis negatiua de ineſſe non cõuertit niſi cõuerſiõe ꝑ ꝯtrapoſitionẽ: quã phũs ponere nõ curauit:cum nõ deſeruiat ad ſyllogiſmoꝝ reductionẽ:nec ſit ꝯſequẽtia formalis.

De Equipollentia modaliũ. Cap.XII. Di.

Uo ingenio eq̃pollentie modaliũ ſunt indagande: Ma. Illo. Nã om̄es de poſſibili ⁊ ĩpoſſibili eq̃pollent ꝟbo ſilr̃ ſe hñte:⁊ mõ diſſimiliter.Et oẽs de poſſibili ⁊ neceſſario eq̃pollent ꝟbo ⁊ mõ diſſimilit̃ ſe hñte. Oẽs aũt de impoſſibili ⁊ neceſſario eq̃pollent ꝟbo diſſimilit̃ ſe hñte:⁊ mõ ſilr̃. Modꝰ aũt vel ꝟbũ tũc ſilr̃ ſe hꝫ:qñ in vtroq; affirmat̃ aut negat̃. Tũc ꝟo diſſimilit̃ ſe hꝫ.cũ in vna negat̃ ⁊ in alia affirmat̃. Negatio eñi poſita ad dictũ hꝫ ſe ac ĩ mõ poſtponeret̃. Hoꝝ exempla in ſubſcripta patent figura.

Pur	Petrũ nõ eſſe nõ eſt poſſibile		I	Petrũ eſſe nõ ẽ poſſibile.
pu	Petrũ nõ eẽ nõ ẽ ꝯtingẽs	ꝯtra	li	Petrũ eſſe nõ eſt ꝯtingẽs
re	Petrũ nõ eſſe eſt ĩpoſſibile	rię	a	Petrũ eſſe eſt impoſſibile
a	Petrum eſſe eſt neceſſe		ce	Petrũ nõ eſſe eſt neceſſe.
		Contra		torie	
Subalterne			dic		Subalterne
		Contra		torie	
A	Petrũ eſſe eſt poſſibile		E	Petrũ nõ eſſe eſt poſſibile
ma	Petrũ eſſe eſt ꝯtingẽs	ſubcõ	den	Petruꝫ nõ eſſe eſt ꝯtingẽs.
bi	Petrũ eẽ nõ ẽ ĩpoſſibile	trarie	tu	Petrũ nõ eẽ nõ ẽ ĩpoſſibile
mus	Petrũ nõ eſſe nõ eſt neceſſe.		li	Petrum eſſe nõ eſt neceſſe.

De oppoſitione modaliũ. Capi.XIII. Di.

Ppoſitio in modalibꝫ quõ eſt ſumẽda: Ma. Penes dictũ oppoſitio eodẽ mõ ſumit̃ ſic̃ in illis d̃ ineſſe. Sed penes modũ oẽs de neceſſario ſunt vl̃es affirmatiue. ⁊ oẽs de ĩpoſſibili vl̃es negatiue.oẽs aũt de poſſibili ⁊ ꝯtingẽti nõ ſũt ꝑticl̃ares affirmatiua:⁊ om̄es de poſſibili nõ:⁊ ꝯtingẽti nõ:ſũt ꝑticulares negatiue. vñ in figura ꝑdicta oẽs de q̃rto ordine ſunt vl̃es affirmatiue.oẽs de tertio ordine.ſũt vl̃es negatiue. oẽs de ſcđo ordine ſunt ꝑticulares negatiue.oẽs ꝟo de p̄mo ordine ſũt ꝑticl̃ares affirmatiue Ex his facile colligit̃ om̄es de q̃rto ordine his de ordine tertio ꝯriari: illis aũt de ordine ſcđo ꝯdictorias eſſe.his ꝟo de ordine p̄mo ſubalternas cenſeri.ſilr̃ ille de p̄mo ordine illis de ſcđo ſunt ſubcõtrarie:⁊ his de tertio ordine ꝯdictorie:illis aũt de q̃rto ordine ſunt ſubalterne.Ut aũt anglos dictos modo faciliori poſſis ꝯſtituere: q̃tuor dictiões ordinate ſũt: angulis q̃tuor deſeruientes.Quaꝝ p̄ma eſt Amabimꝰ.Scđa Edentuli.Tertia Iliace.Quarta Purpurea.In q̃bꝫ ſinglis q̃tuor ſũt ſyllabe modis q̃tuor ſcđm ordinem deſeruientes.⁊ vocales in his poſite dicti ⁊ modi affirmationẽ et negationeꝫ indicant.Hoc mõ vbi eñi ponit̃ a:ſ̃cat nec dictũ nec modũ negari.E vero dictũ negat.I negat modũ.Et U negat ⁊ dictũ ⁊ modũ. Id aũt facile hoc metro cõmendabis memorie.E dictum negat. Iq; modũ.A nil:ſed U totum Hactenus de ꝑpoſitione vna ſimplr̃.Nunc de ꝑpoſitione vna cõiunctione(que ⁊ hypotetica)videamus.

De Propoſitione Hypothetica. Ca.XIIII. Di.

Quid eſt ꝓpoſitio hypothetica? Ma. Que habet expreſſe vł implicite: formalit̃ vel equalēter duas cathegoricas ꝓpoſitiones: vel aliqđ ꝓportionabile illis tanq̄ ptes pncipales ſui: aliq̄ ꝯiunctione ꝯiunctas. vt ſi hō currit hō mouet̃. Et hec triptita repit̃. ſcʒ copulatiua: diſiūctiua: ⁊ ꝯditionalis Di. Que eſt copulatiua? Mag. In qua due ꝓpōnes cathegorice ꝯiungunt̃ p cōiunctionē copulatiuā. vt hō currit ⁊ aſin⁹ clamat. Ad hanc reducit̃ tpalis. vt dum hō currit hō mouet̃. Reſoluit̃ eñ hec in vnā copulatiuā. vt hō currit in aliquo tpe: ⁊ in eodē mouet̃ Silr rōne localis ad copulatiuā reduci dinoſcit̃. q2 in eā reſoluit̃. vt vbi hō currit ibi mouet̃. i. hō currit in aliq̄ loco ⁊ in eodē mouet̃. Requirit̃ aūt ad veritatē copulatiue vtrāq; ptem eſſe verā. ⁊ ad falſitatē ſufficit alterā ptē ʒ eſſe falſaʒ. Ob id valet ꝯſequētia a tota copulatiua ad quālibet ei⁹ partē. et nō econuerſo. Sequit̃ eñ hō currit ⁊ hō diſputat. igit̃ hō currit. Di. Diſiūctiua que eſt? Ma. In qua ꝓpoſitiōes due cathegorice cōiungunt̃ per ꝯiunctionē diſiūctiuā. vt hō currit. vel Petr⁹ ſcribit. Et ad veritatē illi⁹ ſufficit alterā ptē eſſe verā. Et ad falſitatē requirit̃ vtrāq; ptē eſſe falſam. Et ob hoc valet ꝯſequētia ab vna ei⁹ pte ad totā diſiūctiuā: ⁊ nō econtra. vt ſequit̃ bene hō currit. igit̃ hō currit. vel Petr⁹ ſcribit. Di. Conditionalis q̄ eſt? Ma. In qua due ꝓpōnes cathegorice ꝯiungunt̃ p cōiunctionē cōditionalē. vt ſi hō currit hō mouet̃. Et ad eam reducit̃ cauſalis: in q̄ ſcʒ ꝓpoſitiones ꝯiūctione cauſali cōiungunt̃. vt q2 hō currit. hō mouet̃. Requirit̃ aūt ad veritatē ei⁹ ꝙ aūs non poſſit eſſe verū ſine ꝯſequēte. vt ſi hō eſt. aīal eſt. Et ad falſitatē ei⁹ ſufficit ꝙ antecedēs poſſit eſſe verū ꝯſequēte exiſtente falſo. vt ſi aīal eſt. hō eſt. Quapp̃t valet ꝯñia a poſitione aūcedentis ad poſitionē ꝯſequētis. vt hō eſt. igit̃ aīal eſt. Silr a diſtructione ꝯſequētis ad deſtructionē aūcedentis. vt hō nō currit: igit̃ hō non mouet̃. Cognita ꝓpoſitione: ordo pmiſſarū expoſtulat: vt argumētationes pcurram⁹.

Tractatus Quartus de Argumētatione ⁊ Syllogiſmo ſimpliciter dicto. Ca.I. quid Argumētatio quid argumētū: ⁊ a Argumētationis q̄ ſpēs. Di.

Quid eſt argumētatio? Ma. Eſt argumēti p orōnē explicatio: hoc eſt. Argumentatio eſt oratio in q̄ ꝟtus argumēti ſiue medij oſtendit̃ ⁊ explicat̃. cū ſcʒ in vnione extremitatū in pmiſſis cū medio infert̃ vnio eoꝝ inter ſe in ꝯcluſione. Argumētū aūt eſt ratio ſiue mediū rei dubie faciēs fidē. Uel eſt mediū pbans cōcluſionē. Quid aūt p concluſionē petatur inferi⁹ manifeſtū erit. Jam ad argumentationis diuiſionē progrediamur.

ēta ſpēs Di. Quot igitur ſunt argumētationis ſpecies? Ma. Quatuor. ſcʒ Syllogiſmus: Enthymema: Inductio: ⁊ Exemplum. De his eo quo enumerate ſunt ordine dicemus. Et primū de ſyllogiſmo. Nam omēs alie ad ipſum tanq̄ ad pfectiorem habent reduci.

De ſyllogiſmo ⁊ eius principiis. Ca.II. Ma.

Eſt aūt ſyllogiſmus oratio in q̄ poſitis quibuſdā ꝓpoſitionibus ſiue p̄miſſis: aliud quidē ab his: que poſita ſunt (ſcʒ concluſio) de neceſſitate accidit: eo q̄ hec ſūt .i. ꝓpter p̄miſſas poſitas. In hac aūt definitiōe ſyllogiſmi innuūt̄ p̄ncipia materialia ⁊ formalia. Materialia q̄dem cū dicit̄ (q̄buſdā) Formalia aūt cū dicit̄ (poſitis) qḋ valet in modo ⁊ figura diſpoſitis. De quibus ⁊ alijs duob⁹ principijs vicʒ reguł'atiuis et ꝑfectiuis in ſequētib⁹ diſſerendū eſt: ni tu habeas qḋ ante hec inq̄rere volueris. Di. Omnino nihil: ſed iam dictū teneam⁹ ordinē. Ma. Exordiamur itaq̄ʒ a principijs ſyllogiſmi materialib⁹: que ſunt propoſitio et terminus.

De Propoſitione et termino principijs ſyllogiſmi materialibus. Capitulum. III. Diſci.

Quid eſt ꝓpoſitio? Ma. Eſt oratio affirmatiua vel negatiua alicui⁹ de aliquo. Di. Cur hec definitio cū ea quā in ſupioribus tradidiſti: nō ꝯcordat: an q2 aliā hic definire voluiſti ꝓpoſitionē quā in ſupiorib⁹? Ma. Non aliā ſed aliter cōſideratā. In ſupiorib⁹ eñ ꝓpoſitionē ꝯſiderauim⁹, vt ꝑ eam verū ⁊ falſuʒ enunciam⁹, vñ ⁊ eam enūciationē vocare haud p̄termiſimus. Hic vero eā conſiderabim⁹ ea rōne q̄ ex ipa ſyllogiſmū ſimplr̄ fabricam⁹: ex quo diuerſa ſortitur noīa. Nam dicit̄ ꝓpoſitio q̄ſi ꝓ alia .ſ. cōſequēte vel concl'ōne poſitio. Dicit̄ ⁊ p̄miſſa, q2 ꝯcluſioni p̄mitti t̄. Dicit̄ item ⁊ cōcluſio: cū iam argumēto ꝓbata fuerit. Anteq̄ʒ aūt ꝓbata ſit q̄ſtio eſt. Queſtio eñ dubitabilis ꝓpoſitio eſt. Partes ꝓpoſitionis termini ſunt ſubiectū ⁊ p̄dicatū. Terminus eñ dicim⁹ in quē reſoluit̄ ꝓpoſitio, vt in p̄dicatū, ⁊ in id de quo p̄dicatur (id eſt in ſubiectū) appoſito vel diuiſo: eſſe vel nō eſſe .i. appoſita copula affirmata vel negata. Nullus aūt ſyllogiſm⁹ ex plībus q̄ʒ trib⁹ terminis integrat̄: quoꝝ primus maior extremitas: ſecūdus minor extremitas: terti⁹ vo mediū dicit̄: qḋ his ſumptū cū extremitatib⁹ duas integrat ꝓpoſitiones: q̄ ſunt ꝑtes materiales ſyllogiſmi ꝓpinque: ⁊ ſunt p̄miſſe quaꝝ ea in qua p̄mus termin⁹ ponit̄ cū medio maior: illa vero in qua ſecūdus termin⁹ ponit̄ cū medio minor dicit̄. Duo vo termi: p̄mus .ſ. ⁊ ſcḋus ſine medio cōiuncti tertiā ſyllogiſmi integrāt ꝓpōnem q̄ dr̄ ꝯcluſio illata ex p̄miſſis necītate ꝯſītie. Mediū aūt in eā nō ingredit̄. Di. Quo aūt ordine p̄miſſe ſūt ponēde, vt ꝯclōnē inferāt? Ma. Eo quē ſyllogiſmi p̄ncipia formalia idicāt.

Premiſſa.
Concluſio
Queſtio
Terminus.

De principijs ſyllogiſmi formalib⁹. Ca. IIII. Di.

Que ſunt p̄ncipia ſyllogiſmi formalia? Ma. Sunt figura et mod⁹. Figura q̄dem eſt ordinatio triū terminoꝝ ſm̄ debitā ſubiectionē ⁊ p̄dicationē. Hui⁹ aūt variatio q2 trifaria ē: triplicē figurā oñdit. Quaꝝ p̄ma eſt .i. q̄ mediū ſubijcit̄ in vnā ⁊ p̄dicat̄ in alia, ⁊ ſic q̄rta nō diſtinguit̄ a p̄ma, vt oīs hō eſt aīal, petr⁹ eſt hō, igit̄ petr⁹ eſt anīal. Scḋa eſt in q̄ medium p̄dicat̄ in am[b]ab⁹ vt oīs hō eſt aīal, null⁹ lapis eſt aī, igit̄ null⁹ lapis eſt hō. Tertia ē in q̄ mediū ſubijcit̄ in vtraq̄ʒ, vt oīs hō eſt aī, oīs hō eſt ſuba, igit̄ q̄dam ſuba eſt anīal. Di. Quid eſt modus? Ma. Eſt ordinatio p̄miſſarū in debita q̄ntitate ⁊ q̄litate. Eſt aūt debita q̄litas vt ad min⁹ vna ſit affirmatiua. Nā ex puris negatiuis nihil ſeq̄t̄. Et cū vna p̄miſſaꝝ negatiua fuerit

concluſio negatiua erit. Sic debita q̄titas eſt q̄ ad minus vna p̄miſſarū ſit vniuerſalis: nam ex puris p̄ticularibus nō ſequitur. Et cū vna p̄miſſaꝝ p̄ticularis fuerit conclō p̄ticularis eſt. Erit aūt in his oībꝫ de p̄ticularibꝰ indefinitis ꝛ ſingularibꝫ idem iuditiū. Di. Quot ſunt modi? Ma. Quelibet uis figurarum ſuos habet modos.

De modis prime figure Ca. V. Di:

Quot ſunt modi prime figure? Ma. Quatuor directe concludentes, ꝛ quinq̄ indirecte. Eſt aūt directe cōcludere maiorem extremitatem de minori in cōcluſiōe p̄dicari. Indirecte cōcludere eſt minorē de maiore extremitate ī cōcluſiōe p̄dicari. Di. Qui ſunt modi directe cōcludētes huiuſce figure? Ma. Qui p̄ ſequentes deſignant dictiōes: que ſunt: Barbara: Celarent: ꝛ Darij: ꝛ Ferio. Pro cuius intellectu memorie reponendū: nō oībus his dictiōibꝫ ꝯſequētibꝫ tres ſyllabas reperiri tribus ꝓpōnibꝫ ſyllogiſmi deſeruientes. Pria eīm ſyllaba deſeruit maiori ꝓpoſitioni. ſecūda minori. ꝛ tertia cōcluſioni. Vocales autem in his poſite taliū propoſitionū ꝛ q̄titatē ꝛ q̄litatē oſtendunt hoc modo. Nā a ſcat vniuerſalē affirmatiuā. E vniuerſalem negatiuā. I p̄ticularē affirmatiuā. ꝛ O p̄ticularē negatiuā. Di. Hec p̄ exempla in iā dictis modis explana. Ma. Exemplū in Barbara. Oīs hō eſt aīal. oē rōnale eſt hō. igiṫ oē rōnale eſt aīal. In celarent. nullū aīal eſt lapis. oīs hō eſt aīal. igiṫ nullus hō eſt lapis. In Darij. Oīs hō eſt aīal. petrus eſt hō. igitur petrꝰ eſt aīal In Ferio. Nullum animal eſt lapis. hō eſt animal. igiṫ hō nō eſt lapis. Di. Qui ſunt modi indirecte concludentes huiꝰ figure? Ma: Qui p̄ ſequentes deſignanṫ dictiōes. ſcꝫ Baralipton: Celātes: Dabitis: Fapeſmo: Friſeſmoꝝ. Exm̄ p̄mi: Oīs hō eſt ſubā. oīs homo eſt animal. igiṫ q̄dā ſubā eſt homo. Scdi. Nullū al' eſt lapis. oīs hō eſt animal. igitur nullus lapis eſt hō. Tertij Oīs hō eſt animal. petrus eſt homo. igiṫ quoddā animal eſt petrꝰ. Quarti. Oē animal eſt ſubā. nullus lapis eſt animal. igitur q̄dā ſubā non eſt lapis. Quinti. Quoddā animal eſt ſubſtantia. nullus lapis eſt animal. igiṫ quedam ſubſtantia non eſt lapis. Ex dictis patet in hac figura oīa ꝓpoſitionum genera poſſe concludi. Patet rurſus maiorem non eē p̄ticularem q̄n directe concludiẗur. Patet ſimiliter minorē nunq̄ eſſe negatiuam.

Directe cōcludere.

Indirecte concludere.

Modi directe concludentes prime figure

Modi indirecte cōcludētes p̄me figure

De modis ſecunde figure Ca. VI. Di.

Qui ſunt modi ſecunde figure? Ma. Qui in ſequentibꝫ deſignanṫ dictiōibꝫ. ſcꝫ Ceſare: Cameſtres: Feſtino: Baraco. Di. Hoꝝ exempla addas. Ma. Exm̄ p̄mi. Nullus lapis eſt aīal oīs hō eſt aīal. igiṫ nullꝰ hō eſt lapis. Secūdi. oīs hō eſt aīal nullus lapis eſt aīal. igiṫ nullus lapis eſt hō. Tertij. nullus lapis eſt aīal. q̄dam hō eſt aīal. igiṫ q̄dā hō nō eſt lapis. Q̄rti Oīs hō eſt aīal. q̄dam lapis nō eſt aīal. igiṫ q̄dam lapis nō eſt hō. In hac etiā figura ſunt duo modi cōcludentes indirecte ſcꝫ Fapeſmo ꝛ Friſeſmoꝝ Exm̄ p̄mi. Oīs hō eſt aīal. nullus lapis eſt aīal. igiṫ q̄dam hō nō eſt lapis Scdi. q̄dam hō eſt aīal. nullus lapis eſt animal igiṫ q̄dam hō nō eſt lapis Patet ex dictis ſcdam figurā ſp̄ negatiue cōcludere: q2 in hac figura ex puris affirmatiuis nihil ſequiṫ. Patet rurſus maiorē nūq̄ eſſe p̄ticularem directe concludendo.

De modis tertie figure Ca. VII. Di:

Qui ſunt modi tertię figurę? Ma. Qui I his dēſignāť vocibꝯ. Darapti:f. lapton: diſamis: datiſi: bocardo: feriſon. Hoꝝ exempla ſunt. Primi. Oīs hō eſt ſuba. oīs hō eſt animal. igiť qđdam aīal eſt ſuba. Exm̄ ſcđi. Nullus hō eſt lapis. oīs hō eſt aīal. igiť qđdam animal nō eſt lapis. Exm̄ tertij. q̇dam hō eſt ſuba. oīs hō eſt aīal. igiť qđdam aīal eſt ſuba. Quarti Oīs ho eſt ſuba. q̇dam hō eſt anīal. igiť qđdam aīal eſt ſuba. Quinti. q̇dā hō nō eſt lapis: oīs hō eſt aīal. igiť qđdam aīal nō eſt lapis. Sexti. Nullus hō eſt lapis: quidam homo eſt aīal. igiť qđdam aīal nō eſt lapis. Ex p̄ter hos duo modi ſunt idirecte cōcludentes. ſc₃: fapeſmo: friſeſmoꝝ. Exm̄. p̄mi Oīs hō eſt aīal. nullus hō eſt lapis. igiť qđdam aīal nō eſt lapis. Scđi. q̇dā hō eſt aīal: nullus hō eſt lapis igiť qđdā aīal nō eſt lapis. Ex dictis' claret hāc figurā ſolū ꝑticularē cōcludere: ⁊ minorē negatiuā nō admittere. Liquet ergo vlēm affirmatiuā difficulter poſſe cōcludi: q₂ tm̄ in p̄ma figura ⁊ vno mō q̄re ip̄a difficilis eſt ad cōſtruendū: ⁊ facilis ad deſtruēdū. Facilius em̄ eſt deſtruere ꝙ̄ cōſtruere. Particlr̄is aūt negatia facilioꝛ eſt ad cōcludendū: q₂ in omni figura cōcludiť: ⁊ ita facilis eſt ad conſtruendū.

De ſyllogi. modaliū in prima figura. C. VIII. Ma.

Modi ſyllogiſandi iam finem imponerē: ſi te ex modaliū mixtiōe decipi nō formidarem. Nā in his alie nōnumq₃ ſumende ſunt rl'e ꝙ̄ in ꝓpoſitionibꝯ de ineſſe de q̄bꝯ iā diſſertum eſt. Di. Q̄uo igiť modales ſunt ſyllogiſabiles in p̄ma figura? Ma. Hoc mō. Ex maioꝛe de neceſſario ⁊ minoꝛe de ineſſe ſequiť cōcluſio de neceſſario: ⁊ nō ecōuerſo. Silr̄ ſi ambe p̄miſſe fuerint de contingenti in barbara: celarent: darij: ⁊ ferio. Et ſi maioꝛ de contingenti ſit ⁊ minoꝛ de ineſſe: ſequiť ſp̄ cōcluſio de contingenti (capto p̄ poſſibili) ⁊ cū maioꝛ fuerit de cōtingenti ⁊ minoꝛ de neceſſario in om̄i modo huius figure: ſequitur cōcluſio de contingenti ſp̄ealiter capto. In Barbara aūt ⁊ darij maioꝛe de neceſſario ⁊ minoꝛe de contingenti: ſequitur cōcluſio de cōtingēti (capto pro poſſibili) in Celarēt vero ⁊ ferio: ſi maioꝛ ſit de neceſſario ⁊ minoꝛ de contingenti. ſequitur concluſio de poſſibili ⁊ de ineſſe.

De ſyllogiſa. modaliū in ſecūda figura. Ca. IX. Di.

In ſcđa figura q̄ō modales ſyllogiſanť? Ma. Eo quo ſequitur. Ex affirmatiua de contingenti ⁊ negatiua de ineſſe: ſequitur concluſio de contingenti. Ex ambabus vero de contingenti non ſequitur cōcluſio. Ex negatia aūt de neceſſario: ⁊ affirmatiua vl' contingenti: ſequiť cōcluſio de ꝯtingenti Si aūt affirmatiua fuerit de cōtingēti ⁊ negatiua (nō q̇dē ꝑticularis ſed vl'is) de ineſſe ſimpliciter: ſequitur concluſio de cōtingenti. Si aūt negatia fuerit de neceſſario: ⁊ affirmatiua de cōtingenti in om̄i mō huius figure: ſequitur concluſio de contingenti ⁊ de ineſſe.

De ſyllogiſa. modaliū in tertia figura. Ca. X. Ma.

In tertia figura ſyllogiſanť modales hoc modo. Ex ambabus de contingēti in om̄i mō huius figure ſequitur concluſio de cōtingenti. Silr̄ ex vna de ineſſe ⁊ alia de contingenti: fit cōcluſio de contingenti: ⁊ ſi affirmatiua fuerit de neceſſario ⁊ negatiua de contingenti ſp̄ealiter capto. ſequitur cōcluſio de contingenti ⁊ de ineſſe. Exempla ſumanť adinſtar prioꝝ de ineſſe.

De modo ſyllogiſandi ex obliquis. Ca. XI. Ma.

NEc credas ex rectis tm̄ ſyllogiſmos poſſe ꝯſtitui.nam ex obliq̃s fiunt. Vñ in prima figura maiore de recto: ⁊ minore de obliq̃.ſequit̃ ꝯclo de obliq̃.vt oïs ſophia eſt diſciplina: ⁊ boni eſt ſophia.ḡ boni eſt diſciplina.Sil'r maiore de obliquo.⁊ minore de recto.ſequit̃ ꝯclo de obliq̃. Conſil'r ex ambabꝯ de obliquo ſeq̃tur conclo de obliq̃. Sed in ſc̄da figura ex obliq̃s ſeq̃t ꝯclo de recto.vt nul'l⁹ ſigni ē ſignū.ſed ipius riſus eſt ſignū.igit̃ ipſe riſus nō eſt ſignū.In tertia figura.Ex obliq̃s ſil'r ſeq̃t ꝯclo ex obliquo.

De mō ſyllogiſādi ex t̃minis infinit̃. Ca.XII. Ma.

p Oſſunt etiā ſyllogiſmi ex ꝑpōnibꝯ de t̃minis infinit̃ formari. Sȝ cū p̄dicatū fuerit īfinitū: diuerſitatē in ſyllogiſando a dict̃ cauſat Licet eñ ad affirmatiuā de p̄to finito ſeq̃t negatiua de p̄to īfinito.vt h̄ eſt albū.igit̃ nō eſt nō albū.Et rurſus ad negatiuā de p̄dicato īfinito ſequat̃ affirmatiua de p̄to finito in termis ſimplicibꝯ.vt h̄ nō ē nō albū.ḡ h̄ eſt albū.nō tm̄ in cōpoſitis.vt nō ſeq̃t h̄ nō ē lignū nō albū: igit̃ ē lignū albū: demōſtrato Petro.Et ſil'r ad affirmatiuā de p̄to infinito: ſeq̃t negatiua de p̄to infinito.vt h̄ eſt nō albū.igit̃ h̄ nō eſt albuȝ. Non tm̄ ſunt eedem.q2 affirmatiua de p̄to infinito aliq̃d ponit: negatiua aūt de p̄dicato finito nihil ponit.ſequit̃ eñ hoc eſt nō albū.igit̃ eſt.ſed nō ſequit̃. h̄ nō eſt albū.igit̃ eſt.Sic ſil'i mō differūt in ſyllogiſando.nā affirmatiua de p̄dicato infinito ꝯcludit̃ eodē mō ſicut affirmatiua de p̄dicato finito ſed negatiua de p̄dicato infinito nō ꝯcludit̃ eodē mō ſicut negatiua de p̄to finito.

De mō ſyllogiſādi ex reduplicatiuis. Ca.XIII. Ma.

v Num reſtat: q̄ ſilētio tranſire haud potui. Di. Quod? Magi. Vt ſi q̃ñq3 in ſyllogiſando ꝑpō reduplicatiua occurrat: tūc reduplicatio addenda eſt maiori extremitati in ꝯclone ⁊ non minori extremitati.Exm̄ in p̄ma figura.Om̄e ens eſt diſciplinatū inq̄ztū honeſtū ⁊ bonū eſt ens: igit̃ bonū eſt diſciplinatū inq̄ztum honeſtū. Patet ḡ ſi alicui termino addit̃ ſignū reduplicatiuū ipſi ſemp eſt addendū.

De arte inueniendi mediū ad ꝯcludendā om̄ē conclusionem. Capitulū.XIIII. Magi.

QUoniā(vt ex dictis claret)ad ꝯcludendā cōcluſionē de neceſſitate req̃rit̃ mediū: p q̄d vna cū maiore ⁊ minore ſm̄ diuerſas habitudines modoꝝ ⁊ figuraꝝ ipſa infert̃.vt aūt tale facili⁹ poſſis reperire aliq̃s regl'as adijciendas: vtiliſſimū viſuȝ eſt.vt nō mō ſyllogiſmos poſſis formare: verūetiā in eorundē formatiōe ꝓmptus fieri.Sit igit̃ p̄ma regl'a hec. Om̄e mediuȝ aut eſt ꝯñs.añcedēs: aut extraneū extremitatibꝯ.Dicit̃ aūt ꝯñs ſi ſit ſupius ⁊ añcedens ſi ſit inferi⁹ ad vnā extremitatū.Extraneū vero eſt vni extremitati: ſi ſit cū altera ꝯuertibile.Sc̄da regl'a: Habitudo medij ad extremitates ad ꝯcludendā quācunq3 ꝯcluſionē datā ſex cognoſcit̃ dictionibꝯ: q̄ ſunt Fecana: Cageti: Dafenes: Hebare: Gedaco: ⁊ Gebali: in q̄bus vltia ſyllaba ſignat ꝯcluſionē cōcludendā iuxta vocalis exigentiā.vt his pz v̄ſibus. Aſſerit a.negat e: ſunt vl'es ambe.Aſſerit i: negat o: ſunt ꝑticl'ares ambe.In p̄mis aūt duabꝯ ſyllabis haꝝ dictionū ponūtur tm̄ he vocales a ⁊ e.A ſ̄cat p̄dicatū.⁊ E ſubiectū.Ponūtur ſil'r in p̄mis ſyllabis hec cōſonantes b c d. cū quib⁹ ſp ponit̃ a.f g h.cū q̄bꝯ ſp ponit̃ e.ſ̄cat aut b ꝯñs.c añs.⁊ d extraneū.Cum igit̃ a ponit̃ cū b.ſ̄cat q̄ mediū debet eſſe ꝯñs ad p̄dicatū. Sil'r f ſ̄cat ꝯñs.g añs.et h extraneū.vñ ſi e ponit̃ cū f. ſ̄cat q̄ mediū d3 eſſe ꝯñs

ad ſubiectū ⁊c.vſus. E ſubit f ſeqt̃ g p̄cedit b ſit extra. Predicata b ſequēs c p̄cedito ſit extra. Uñ ſi ↄcludere volueris vlēm affirmatiuā deſignatā p vltimā ſyllabā ꝑ Barbara: ſumendū eſt mediū iuxta hui⁹ dictiōis ſcationē.ſ. ꝙ ſit ↄñs ad ſubiectū. ⁊ añcedens ad p̄dicatū. vt ↄcludendo iſtā. Oīs hō eſt ſubſtātia: erit mediū aīal. ſic arguendo. Omne aīal eſt ſubſtātia. oīs homo ē aīal: ergo oīs homo eſt ſubſtātia. Sic faciendū eſt ⁊ in alijs. Mediū aūt ꝙ ſe habuerit iuxta exigentiā harꝫ dictionū Hedas: Febas: ⁊ Hecas inutile erit. q̄ aut argueret ex puris affirmatiuis in ſcđa figura p Febas: aut minore negatiua in p̄ma figura p Hedas: aut ex puris negatiuis in q̄libet figura p hecas. Hec de principijs ſyllogiſmi ⁊ materialib⁹ et formalibus pfectiua diſquiramus.

De principijs ſyllogiſmi ꝑfectiuis. Ca.XV. Di.

Que ſūt p̄ncipia ſyllogiſmi ꝑfectiua? Ma. Que ſyllogiſmos imꝑfectos ꝑficiūt: ⁊ euidentiā ↄcludendi in ipſis oſtendunt. Di. Ex his itelligo ſyllogiſmos quoſdā ꝑfectos: alios vero imꝑfectos eſſe. Ma. Bene intelligis. Perfect⁹ em̄ eſt q̄ nullius alteri⁹ indiget p̄ter ea que ſūpra ſunt. vt apparet neceſſari⁹. vt ſūt ſyllogiſmi q̄tuor p̄me figure directe ↄcludētes: et

Reductio oſtenſiua

ſoli iſti. Sed ſyllogiſm⁹ imꝑfectus eſt: q̄ indiget vni⁹ aut pluriū. que q̄dem ſunt neceſſaria p ſumptos terminos: ⁊ nō p ſumptas ꝓpoſitiōes. Perficitur em̄ ſi ad ſyllogiſmū ꝑfectū reducat. Qđ quidē dupl'r fit. oſtenſiue.ſ. ⁊ p impoſſibile. Di. Quō fit reductio oſtēſiua? Ma. Per ↄuerſionē aliquarꝫ ꝓpoſitionū ſyllogiſmi imꝑfecti: ⁊ q̄nq̄ p tranſpoſitionē p̄miſſarꝫ. Di. Per qđ aūt cognoſcere poſſū q̄ ꝓpoſitio ſyllogiſmi imꝑfecti debeat ↄuerti: ⁊ q̄ ↄuerſionis ſpecie: aut q̄n p̄miſſe debeāt tranſponi? Ma. Hoc facile deꝑhendes p ↄſonantes poſitas dictionib⁹ modos ſcantes. Nam vbicūq̄ ponitur. s. ſcat ꝙ ꝓpoſitio deſignata p vocalē imediate p̄cedentē: debet ↄuerti ſimpl'r. Ubi aūt ponit̃ p: ſcat ꝙ ꝓpoſitio p vocalē immediate p̄cedentē deſignata: debet ↄuerti p accñs. Ubi vero ponit̃ m. ſcat ꝙ p̄miſſe debēt tranſponi. maior.ſ. in locū minoris ⁊ econuerſo. Ubi aūt ponit̃ c ſcat talis ꝙ ſyllogiſmus oſtenſiue non pōt reduci: ſed potius p impoſſibile. Quod facile his metris memoraberis. Simpl'r verti vult s. p vero p acci. M vult tranſponi c p impoſſibile duci. Non aūt ſolū hoi modi in q̄bus c ponit̃ reduci poſſūt p impoſſibile: ſed oēs imꝑfecti. vt infra patebit. Litere vero initiales ſignāt ad quos modos p̄me figure ſyllogiſmi imꝑfecte oſtenſiue ſint reducendi. Debent em̄ ſyllogiſmi imꝑfecti ad eos ꝑfectos reduci: cū quib⁹ in initialibus dictiōis ↄcordant. vt Celantes ad Celarent ⁊c. Di. Quō ſit reductio

Reductio p impoſſibile.

p impoſſibile? Ma. Hoc mō. vt ſumat̃ oppoſitū ↄtradictoriū ↄcluſionis cū altera p̄miſſarꝫ ſyllogiſmi imꝑfecti: ⁊ inferat̃ oppoſitū alterius p̄miſſe in mō ꝑfecto. Uñ in modis p̄me figure indirecte ↄcludentib⁹: maior debet ſumi p minore: ⁊ econtra. q̄ in Celantes. vbi minor debet ſumi p maiore. In ſcđa aūt figura ſp ſuatur maior. In tertia aūt ſemp retinet̃ minor. Di. Per quid aūtē agnoſco ad quē modū p̄me figure ꝑfectū q̄uis ſyllogiſmus imꝑfectus reducend⁹ ſit p impoſſibile? Ma. Per vocales ſequentiū dictionū.ſ. neſciebatis odiebā. Letare romanis. Uñ p̄ma harꝫ dictionū.ſ. neſciebatis habet q̄nq̄ ſyllabas q̄nq̄ modis imꝑfectis prime figure p ordinē ſuientes. Quarꝫ p̄ma ſignat: primū inter hos modos reducendū eſſe p impoſſibile ad modū ꝑfectū prime figure ↄcludentē ꝓpoſitionē p vocalē e deſignatē: et eſt Celarent. Simili modo eſt in ſequentib⁹. Ita pariformiter ſecūda dictio

ſcʒ odiebam: quatuor habet ſyllabas: modis ſcdē figure p ordinem deſeruiē-
entes. Tertia autē ⁊ quarta dictiones ſex habent ſyllabas modis tertie fi-
gure deſeruientes. ſcʒ leuare romanis ⁊c. Dicit̃ autē talis reductio p impoſ-
ſibile: q2 fit p ꝯtradictorias quas impoſſibile eſt ſimul eſſe veras aut falſas.
Et fundatur ſup illam maximā. Quādo ex oppoſito ꝯſequētis infertur op-
poſitum antecedentis in formali cōſequentia: prior ꝯſequētia formalis fuit
(Eſt enī quandoq3 conſequētia bona ſed non formalis: ſed potius matri-
alis: cum cōſequens ſequit̃ ex antecedente rōne materie ⁊ non forme ſyllo-
giſtice) Reductio vero oſtenſiua fundat̃ in hac maxima. Quicq̄d ſequitur
ad cōſequens bone ꝯſequentie: ſequit̃ ad antecedens eiuſdē. Et virtute ha-
rum maximaꝝ tenent pdicte reductōnes. vnde licet pticularis affirmatiua
nō conuertat̃ per accidens in conſequētia formali: tenet tamen talis redu-
ctio, non quidē virtute cōuerſionis: ſed maxime ſup qua fundat̃. ſicut patʒ
reducendo oſtenſiue Baralipton ad Barbara. Sed de his ſatis ad preſens
Ad principia regulatiua tranſeamus.

De principijs regulatiuis ſyllogiſmi. Ca. XVI. Ti.

Que ſunt ſyllogiſmi regulatiua principia? Ma. Hec. Per
q̄ regulant̃ ⁊ pbant̃ vtrū ſint conſequētie formales ⁊ euidē-
tes. Et ſunt duo. ſcʒ Dici d̄ omī: ⁊ dici de nullo: quoꝝ primū
conuenit ſyllogiſmis affirmatiuis. Scdm vero negatiuis. Dici d̄ omī
Di. Quid eſt dici de omī? Ma. Dici de omī eſt cū nihil
eſt ſumere ſub ſubiecto de quo non pdicetur pdicatū in cō-
cluſione vt in hoc ſyllogiſmo. Omne aīal eſt ſuba. omis hō eſt aīal. igit̃
omnis homo eſt ſubſtantia. Subſtantiā enī dicit̃ in cōcluſione de quolibʒ Dici d̄ nullo
ſub ſumpto ſub animali. Per oppoſitum dici de nullo eſt: cum nihil eſt ſu-
mere ſub ſubiecto: a quo non remouet̃ aut negetur pdicatuʒ. vt in illo ſyl-
logiſmo. nullꝰ lapis eſt animal. omīs petra eſt lapis. igitur nulla petra eſt
animal. Ibi naq3 animal predicatum negatur in concluſione de omī ſub
ſumpto ſub lapide. Sed eſſe in toto potius reſpicit ſubiectum in ordine ad Eſſe ī toto.
predicatū. ſicut dici de omī predicatuʒ. Et nō eſſe in toto reſpicit ſubiectū Non eſſe in
in ordine ad predicatū: ſicut econuerſo dici de nullo predicatuʒ in ordine ad toto.
ſubiectum. Quicunq3 igitur ſyllogiſmi his non regulant̃ principijs imedia-
te. vt primi quatuor prime figure: aut mediate (ſcʒ reductione) vt oēs alij:
etiam aliaꝝ figuraꝝ ſyllogiſmi boni non ſunt. Et in ipſis dari poſſunt ter-
mini in quibus omī: ⁊ termini in quibus nulli. Dare autem terminos in Termini in
quibus omī: eſt dare tres terminos: ex quibꝰ ſm aliquā diſpoſitionē alicu- quibꝰ omī.
ius figure cōſtituunt̃ due ꝓpoſitiones vere: ex quibus infert̃ cōcluſio: in q̄
predicatum conuenit omī ſuppoſito ſubiecti. Dare autē terminos in qui-
bus nulli: eſt dare tres terminos ex q̄bus ſm eandē diſpoſitionē ⁊ figuraʒ
formant̃ due ꝓpoſitiōes vere: ex q̄bus infert̃ ꝯcluſio: in qua predicatū nul-
li ſuppoſito ſubiecti ineſt. vt ſi quis dicat. Ex puris negatiuis bonuʒ fieri
ſyllogiſmū ſic arguendo. Nullus hō eſt aſinus. nullus lapis eſt hō. igitur
nullus lapis eſt aſinus. Tu dabis terminos in q̄bus non. ſ. hō. riſibile. aſi-
nus. ſic arguendo. nullus aſinus eſt homo. nullum riſibile eſt aſinus. igit̃
nullū riſibile eſt hō. Ibi premiſſe ſunt vere. ⁊ cōcluſio eſt falſa. Ex quo patʒ
ſyllogiſmū ex puris negatiuis nō eſſe ꝯñtiā formalē: q2 nō valet in omibꝰ
vt alter de altero pdicet̃ cōuertibilit̃. vel nō cū extraneo vtriuſq3. vt hō. riſi-

bile lapis.vł cū ſupiore ad vtrūqʒ.vt hō rōnale ſubſtātia.ꝛc̄. Syllogiſmus aūt expoſitorius ꝙ proprie fit in tertia figura:cuius ſcʒ mediū eſt terminus ſingularis:ſingulariter ꝛ vniuoce tentus regulatur ꝑ hoc principiū. Quæ cum ꝗ duo in aliquo vno ſingulari ſingulariter ꝛ vniuoce tento ꝯueniunt: inter ſe cōueniūt.vt petrus eſt hō.petrus eſt riſibilis.igit̄ riſibile eſt homo Syllog expoſi

De poteſtatibus ſyllogiſmi Ca.XVII. Ma.

VT aūt ſyllogiſtice argumētatiōis cōpletiorē adipiſci poſſis cognitiōem:poſt tradita principia:de eius ptāte differendū eſſe arbitror. Eſt aūt ptās ſyllogiſmi ꝓprietas ꝗdam ſyllogiſmo ad ꝟitatis oſtenſionē ꝛ falſitatis euidentiā attributa. Earū ſex repitur ptita ſpēs. Quaꝝ prima eſt. Poſſe plura cōcludere. Di. Quib⁹ ſyllogiſmis cōpetit? Ma. Primo competit ſyllogiſmis vlēm cōcludentib⁹. Hi eñ pñt cōcludere oēs ſinglres illi⁹ vlis. Scdō cōpetit ſyllogiſmis cōcluſionē cōuertibilē cōcludentib⁹. Tales eñ ꝛ cōuertibilē ꝛ cōuertentē concludūt. Tertio cōuenit ſyllogiſmis vlibus ꝑ ſubſumptionē in latus.ſubſumēdo ſcʒ ſub medio diſtributo plures minores extremitates. Et in poſt ſubſumendo.ſ.ſub minore extremitate diſtributa:plures alias extremitates minores. Qđ facile eſt videre ī modis vniuerſalibus.

De ſecunda ptāte ſyllogiſmi Ca.XVIII. Di.

SEcunda ſyllogiſmi poteſtas que eſt? Magi. Poſſe ex falſis veꝝ ſyllogiſare.qꝛ eſt veʒ ſed nō ꝓpter qd. Ex veris aūt nil niſi verum ſequitur. Eſt aūt hec ptās latiſſima:in quolibet eñ modo cuiuſlibet figurę ex ambabus falſis:aut ex vna ꝟa ꝛ altera falſa ſeqtur veꝝ.dēpta pima figura.cū maior fuerit ī toto falſa.minor ꝟa.tūc eñ maior extremitas diceretur falſe de medio pro quolibet ſuppoſito.ꝛ vere pro aliquo ſuppoſito.qđ eſt īpoſſibile.

De tertia ptāte ſyllogiſmi Ca.XIX. Di.

TErtia ptās ſyllogiſmi quę eſt? Ma. Poſſe circulariter ſyllogiſare ꝛ ob id ſyllogiſmus per quē hoc fit circularis dicit̄ Et eſt qui ex cōcluſiōe poris ſyllogiſmi cū cōuertente vni⁹ pmiſſe ad inferendā alterā pmiſſam ꝓcedit. Di. Quibus cōpetit? Ma. Syllogiſmus in omnib⁹ modis pme ꝛ ſecūde figuraꝝ. Sīlit̄ modis ꝑticularib⁹ tertię figurę. In omnibus eñ his iſtis vna pmiſſaꝝ circulariter pōt cōcludi. Non tamen ſemper in forma ꝓpria:ſed qñqʒ ipſa cōuerſa. Et inuenies ꝙ ī modis negatiuis affirmatiuā:ꝛ in modis ꝑticularib⁹ vlēm circulariter ſyllogiſare nō potes. Nūqʒ etiā ex veris circulariter ſyllogiſare cōtingit:niſi pmiſſe fuerint cōuertibiles Accidit tñ circa hunc ſyllogiſandi modū qñqʒ peccare ꝛ principiū petere: qđ fit qñ: vel nihil oñditur:vel aliquid per ignotius aut prius oñditur per poſterius. Et dicit̄ tunc petere principiū ſtatim quādo idem per ſeipm oñditur:vt a eſt:igitur a eſt. Et non ſtatim cum aliqđ ꝑ aliud oñditur

De quarta ptāte ſyllogiſmi Ca.XX. Di.

Que eſt quarta ſyllogiſmi poteſtas? Ma. Poſſe cōuerſiue ſyllogiſare
q; Vñ ꝛ talis ſyllogiſmus cōuerſiuus dicit̄. Et eſt qui ex cōrario vł cōtradictorio ꝯclōnis cū altera pmiſſaꝝ ꝓcedit ad illatiōeʒ oppoſiti ꝯrij

aut ꝯdictorij alterius ꝑmiſſe. Di. Quibꝫ cōpetit? Ma. Omnibus ꝑticula
ribus ſyllogiſmis: ſi oppoſitū ꝯdictoriū ꝯclonis accipimus. Ulꝰ aūt ꝑme
ſiūr ſcd̄e figure. dēpta maiore ꝓpōe cōpetere pōt ſi cōcluſiōis ſumaꝉ ꝯrium

De quinta ꝑtāte ſyllogiſmi Ca. XXI. Di.

Hec eſt quinta ꝑtās ſyllogiſmi? Ma. Syllogiſare ad imposſi
bile. Hoc aūt fit accipiendo ꝯdictoriū ꝓpoſitionis negare a
rñdente: cū vna manifeſte vera: īferēdo vnā manifeſte falſam
ex cuius falſitate vna ꝑmiſſaꝝ interimitur. ex cuius interē
ptione inferꝉ ꝟitas cōclōnis ꝓbande prius a rñdente nega
te. Eſt aūt hec ꝑtās multū lata. Oīs em̄ ꝓpō pōt per impoſ
ſibile ſyllogiſari in aliquo mō ꝛ figura cuius ꝯdictoria. pōt eſſe ꝑmiſſa in
tali modo ꝛ figura. Et ꝓpter hoc vniuerſalis affirmatiua nō ſyllogiſatur
per impoſſibile in prima figura. Contingit etiā ꝛ circa hanc ꝑtātem peccare Peccatum
ꝛ vocaꝉ hoc pctm̄ a logicis: nō ꝓpter hoc accidere falſum. Di. Qn̄ fit hoc? logicum.
Ma. Cū in ſyllogiſmo ad īpoſſibile poniꝉ vna ꝑmiſſa ſuꝑflua: nihil faciēs
ad ꝯclōnis illatiōem: cuiꝰ tm̄ falſitas ex cōclōnis falſitate inferꝉ: ſi ipa eēt cā
falſitatis ꝯclōnis: ꝛ ꝯcordat q̄nꝗ cū ꝑmiſſis in vno extrēo q̄nꝗ vo in nullo.

De ſexta ꝑtāte ſyllogiſmi Ca. XXII. Di.

Sexta ꝑtās ſyllogiſmi que eſt? Ma. Poſſe ſyllogiſare ex op Ex oppoſitꝪ
poſitis. Di. Quibꝫ hoc cōpetit? Ma. Nulli ſyllogiſmo ꝑme ſyllogiſare.
figure ſed oībꝫ ſyllogiſmis ſcd̄e figure. Et ſilr negatiuis ter
tie figure. Fit aūt in vlibꝫ ex contrarijs: in ꝑticularibꝫ vo ex
ꝯdictorijs. Et differt hic ſyllogiſmꝰ a ſyllogiſmo q̄ ꝓcedit ex
falſis: quia in tali ꝯcluſio pōt eſſe vera: hic aūt ꝯcluſio ſꝑ eſt
falſa. Et circa hāc q̄dem ꝑtātem cōtingit peccare pctō qđ logici fallaciam
ꝯrie opiniōis nominānt. cū. ſ. q̄s ad hꝫ ducit. vt cōtrarias imagineꝉ ſiꝉ veras:
qđq̄dem fit duplr. Primo ꝑ media nō ſubalternata. vt ſi q̄s ſciat ſubam in
eſſe aīali ꝛ nō ſenſibili. talr decipitur. Oē aīal eſt ſuba: oīs hō eſt animal
igiꝉ oīs hō eſt ſuba. Nullū ſenſibile eſt ſuba. hō eſt ſenſibilis. igitur nullus
hō eſt ſuba. Scd̄o fit ꝑ media ſubalternata. vt ſi quis ſciat ſubſtātiā ineſſe
animali ꝛ nō corpori. ſciat tn̄ ꝙ corpus ꝛ aīal inſunt hōi. hac argumentati
one decipiꝉ. Oē aīal eſt ſuba. oīs hō eſt aīal. igitur oīs hō eſt ſuba. Et rur
ſus nullum corpus eſt ſuba. oīs hō eſt corpus. ergo nullus hō eſt ſubſtantia
Poſſumus tn̄ q̄nꝗ ex ſyllogiſmis ꝯria opinari: ſed nō eodē mō. ſed vnū in
vli: aliud vo in ꝑticulari. vt ſi q̄s ſciat oēm mulā eſſe ſterilē ſcit vtiꝗ in vli
hāc mulā eſſe ſterilē. Si aūt neſciat hanc mulā eſſe mulā. aut quia videt eā
cū ventre tumeſcente opinabitur in ꝑticulari hāc mulā nō eſſe ſterilem.

De Inductione Ca. XXIII. Ma.

Abes itaꝗ primā argumentatiōis ſpēm ſcd̄m ſe ꝛ ſimpl' ꝯſi
deratā. ꝑ ſua declaratā principia. Reſtat vt de alijs diſſeramꝰ
Et primū de Inductiōe. Di. Quid eſt inductio? Ma. Eſt ar
b gumētatio ꝓcedens a ſingularibꝫ ſufficienter enumeratis ad
ſuā vlēꝫ vt Joānes eſt riſibilis. ꝛ petrꝰ eſt riſibilis. ꝛ ſic de alijs
hōibꝫ. igiꝉ oīs hō ē riſibilis. Intelligiꝉ hec definitio nō mō de ſin
gl'ari ꝓpe dicto. ſed ēt i ſingl'ari de reſpectu gn̄is ſingl'ria ſiūt
ꝛ in ūlis eſt ꝯñtia formalis. nō aūt in ſingl'aribꝫ ſimplr. Uel inductio eſt ſyl
logiſmus (ſcꝫ impfectus) oſīdens maiorē extremitatē de medio ꝑ minorē. vt
hic equus eſt lōgeuus hic aſinus eſt lōgeuus. ꝛ ſic de alijs aīalibꝫ non ha
bentibꝫ colerā. igiꝉ oē aīal hn̄s coleram eſt lōgeuum. Di. Cum Inductio

(vt dicis)ſit ſyllogiſmus imperfectus quõ pficitur? Ma. Per reductionẽ ad ſyllogiſmũ pfectũ hoc mõ. Accipiat diſiunctũ vel copulatũ ex ſinglaribꝫ pro medio. vt omne qđ eſt hic aſinus vel hic equus: ⁊ ſic de alijs nõ habentibus colerã eſt lõgeuum: ſed omne qđ eſt hic aſinus vel equus. ⁊ ſic de alijs nõ habentibus colerã eſt aial nõ hñs colerã. igit omne aial non habẽs colerã. eſt longeuum. Deſcendamus ad exemplum.

De Exemplo Ca.XXIIII. Di.

Exemplũ quid eſt? Ma. Eſt argumentatio q̃ probat vnum pticulare p aliud. ppter aliqđ ſimile reptuꝫ in ipis. vt vlmẽſes pugnare cõtra Auguſtenſes ẽ malũ eſt. igit Friburgenſes ɔtra Baſilienſes malũ eſt. q2 vtrobiq̃ eſt pugnare affines contra affines. Reducit aũt ad ſyllogiſmũ: ſi tale ſilr accipiat p medio ſic arguendo. Quoſcũq̃ affines pugnare contra affines malũ eſt. Baſilienſes. ⁊ Friburgenſes ſunt affines. igit Baſilienſes pugnare contra Friburgenſes malum eſt.

De Enthymemate Ca.XXV. Di.

Enthymema quid eſt? Ma. Eſt ſyllogiſmus impfectus i quo ſcꝫ nõ omnibꝫ pmiſſis poſitis infert cõcluſio. vt oẽ aial currit igit ois hõ currit. Et reducit ad ſyllogiſmũ addẽdo pmiſſam omiſſam. Per ɔcluſiõem aũt videbit que pmiſſa debeat addi mediũ eñ non intrat cõcluſiõem: ſed tñ maior ⁊ minor extremitates. vt oẽ animal currit ois homo eſt animal. igit ois homo currit. Poſſet tñ aliter diffiniri: ⁊ taliter ſyllogiſmus eſt ex icotibus ⁊ ſignis. Eſt aũt icos ppõ pbabilis. Signũ aũt eſt propõ neceſſaria: nõ q̃dem ſe. ſed rõne illatiõis. Eadem igit propõ erit icos q2 pbalis: ⁊ ſignũ q2 neceſſario infert concl'onem. Inueniuntur aũt hec ſigna naturas reꝝ inq̃rendo. vt mulier hꝫ lac in mamillis igit peperit. hoc aial habet latũ pectus ⁊ ſcapulas. igit forte. ⁊c. Sũt ⁊ aliæ q̃dam argumentatiões impfecte. Di. Que? Ma. Cũ maior fuerit manifeſta: ⁊ minor eq̃ aut magis dubia. cõcl'one. Deductio dicit. vt oẽ equale linee recte põt q̃drari. Circulus eſt equale linee recte igit circulus põt q̃drari. Cũ vo infert ppõ ɔria ppõi rñdentis dicitur inſtantia. vt ſi dicas. Oim ɔriorum eadẽ eſt diſciplina: dico nulloꝝ oppoſitoꝝ eſt eadẽ diſciplina. igitur ɔriorum nõ eſt eadem diſciplina. i. inſtantiã facio. Finis Tractat9 q̃rti.

Icos / Signu / Deduc / Instan

Tractatus quintus. De ſyllogiſmo dialectico. Ca.I. Ma.

Quemadmodũ in ſupioribꝫ accipiſtis ſyllogiſandi ⁊ argumẽtandi modũ ex ppõibꝫ nõ veris nec falſis: ſed ſimplr cõſideratis. vñ ⁊ ſyllogiſmus ex his ſimplr dict9 ẽ: ita pariformiẽ in eiſdẽ figuris ⁊ modis ⁊ ſcđm dicta pncipia ex ppõibꝫ pbabilibꝫ ⁊ dialecticis argumẽtari ⁊ ſyllogiſare potes: ⁊ ſyllogiſm9 ex his formatus dialecticus dicitur. ⁊ eſt ſyllogiſmus q̃ ex pbabilibꝫ ẽ ſyllogiſat9. Probabilia aũt dicũtur ppoſitiones dialectice. Propoſitio vo dialectica eſt q̃ſtio pbabilis oibꝫ: aut plibꝫ: aut ſapientibꝫ: aut his: aut oibus: aut plibꝫ: aut maxime notis non extranea. Queſtio q̃dem eſt anteq̃ꝫ fuerit pbata. Tũc eñ cũ ſigno ſigno q̃ſtio ſumitur ⁊ vnã ɔdictionis ptẽ q̃rit. vt vtꝝ ois mater diligat filiũ ſuũ. q̃ſtionẽ q̃ vtrãq̃ ɔdictionis ptẽ inq̃rit pblema dialecticũ appellamus ⁊ eſt ſpeculatio contendens ad electionẽ vel fugam vel ad veritatẽ ⁊ ſciẽtiã aut ipm aut vt

Prob / Propo / dialec

adminiculāos: aut ad aliqd hmōi. Unde quedā ſunt ꝓblemata naturalia
qdam moralia:q̄ tam dialectica ⁊c̄. Et rurſus q̄dam ſunt de q̄bus neutro
mō opinamur. vt vtrū aſtra ſint paria vel imparia? Quedē de quib⁹ ſapien
tes ꝯ̄riantur vulgarib⁹. vt vtrū ſtella fixa ſit maior terra. Quedā ſunt de q̄
bus etiā vulgares inter ſe diſſentiūt. vt vtrū hō ſit animal vel hmōi. Et ex
his q̄dam ſunt q̄ poſitiones dicunt. Eſt aūt poſitio opinio al cui⁹ notoꝛū
ſm ph̄iam nō extranea. vt motū diſtingui a mobili. Problemata aūt que
ſunt ꝑ defectū rōnis: dialectica nō ſunt. Et ad aſſentiendū ipis: hoīes non
rōnib⁹ ſed verberib⁹ arcendi ſunt. vt ſi q̄s q̄rat aut dubitat. Utrū opoꝛte-
at deos vereri ⁊ parētes honorare. Habent autē ꝓpoſitiones dialectice ſpe-
cialia p̄dicata que ſimilit̄ dialectica appellamus.

De pᷓdicatis dialecticis. Cap. II. Di.

Quid eſt p̄dicatū dialecticū? Ma. Quod natū eſt p̄dicari in
ꝓpoſitiōe: arte dialectica ēminabili. Di. Quotuplex? Ma.
Quadruplex. ſ. Definitio: Propꝛiū: Genus: ⁊ Accidens. Cōpꝛe- Definitio
hendēdo ſub gn̄e ſpēm ⁊ differentiā genericā. Di. Quid eſt Propꝛium
definitio? Ma. Eſt orō indicans q̄d eſt eſſe rei. Di Quid Genus
eſt ꝓpꝛiū? Ma. Quod nō indicat q̄d eſt eſſe rei: ſoli aūt in Accidens
eſt: ⁊ ꝯuertim p̄dicatur de re. Di. Quid eſt gen⁹? Ma. Qd̄ pᷓdicat de
plibus ſpecie differētib⁹ in eo qd̄ quid. Di. Quid eſt accidēs? Ma. Eſt
qd̄ nec eſt definitio nec ꝓpꝛiū: nec genus: ineſt aūt rei. vel eſt qd̄ ꝯtingit ei
dē ineſſe ⁊ nō ineſſe. Poſſunt tn̄ oīa p̄dicata ad vnū reduci. Di. Ad quod?
Ma. Ad definitione. Sicut eīn ꝓbatur. hoc nō eſt ꝓpꝛiū alicui: q: non in
eſt ei ſoli: ita etiā ꝓbatur eadē via: igit̄ non eſt definitio ei⁹. Et ſicut ꝓbat̄
h̄ non eſt gen⁹ huic: q: nō ineſt eſſentialit̄: ita ꝓbatur: igitur nō eſt defini
tio ei⁹. Sil̄r ſicut ꝓbatur. h̄ non eſſe accidens alicui⁹: q: nō ineſt. ita ꝓbat̄
aliqd̄ non eſſe definitionē eiuſdē. Habent autē hec p̄dicata anexa: que. ſ. Annexa.
eodē modo terminātur ⁊ ꝓbantur vt p̄dicata. Di. Que ſunt iſta? Ma.
Annexa definitionis ꝓpꝛij ⁊ generis ſunt idem ⁊ diuerſum. Si eīn ꝓbabit̄
q: anial eſt genus hoīs ⁊ bouis: ꝓbatum eſt: q: hō ⁊ bos ſunt idē genere.
Et ſi ꝓbatur q̄titatē eſſe genus linee ⁊ non hoīs: ꝓbatum eſt lineā ⁊ ho
minē eſſe diuerſa genere. Ita pariformit̄ de definitione ⁊ ꝓpꝛio exemplifi-
candū erit. Sed accident̄ annexa ſunt comparatio ſm magis ⁊ min⁹. vt ſi
ꝓbatur hoc nō eſt eligendū ꝓbatū eſt: q: non ē magis eligendū ⁊c̄. Ex di-
ctis habes ex quib⁹ ⁊ q̄lib⁹ dialectice argumētatiōes poſſunt fieri. Di. Sa
ne intellexi h̄. ſi q̄d aliud ſit ad hoꝝ noticiā neceſſariū ſilētio haud p̄tereas.
Ma. Immo aliud eſt. Di. Quod eſt tale? Ma. Argumētationis ⁊ ꝯfir
matiuū ⁊ ꝯfortatiuū principiū. Di. Quod eſt tale? Ma. Loc⁹ dialectic⁹.

De Loco ⁊ eius diuiſione Capi. III. Di.

Quid eſt locus dialecticus? Ma. Eſt ſedes argumēti. Nam in
q eo q̄eſcit argumentū. vt homo in ſede. Et queadmodū res in
loco ſua naturali non modo ꝯſeruatur: ſed etiā fit et generat̄
ita argumētatio non mō in loco dialectico ꝯfirmat̄: verū etiā
ꝯ̄natur. Ob id locus in duo diuiditur. ſcilicet in locum maximā et locum
differentia maxime. Eſt autē locus maxima idem quod maxima. Maxi- Maxima
ma vero eſt pꝛopoſitio ꝑ ſe nota. q̄ ſcꝫ non eſt alia pꝛioꝛ aut notioꝛ in ſuo

generere:aut ex eiſdem cōſtituta terminis.vt omne totū eſt maius ſua parte.
Locus differentia maxime eſt:quo vna maxima differt ab alia.Et ē mate
rialiter genus ſpecies.definitio ⁊c̄.Sed formaliter eſt dictorū adinuicē habi
dr̄a maxīe. tudo.Et is rurſus triplex eſt.ſcȝ intrinſecus:extrinſecus:⁊ medius. Intrin
ſecū quidē locum dicim⁹ cum argumentū ſumit̄ ex his q̄ ſunt de ſuba rei
quādo videlicet p̄catū termini inferent̄ includit̄ in ſignificato termini illa
Loc⁹ intrin ti aliquo eſſendi mō.vt anīal rōnale currit igit̄ hō currit.Locus aūt extrin
ſecus. ſecus eſt.in quo argumentū ſumit̄ ab his.que ſeparata ſunt a rei ſuba ⁊c̄.
vt Petrus eſt ſanus.igitur non eſt eger. Locus vero medius eſt in quo ar
Loc⁹ extrin. gumentū ſumit̄ ab his q̄ partim cōueniunt.⁊ partim differunt a rei ſuba
loc⁹ medi⁹ ⁊c̄.vt iuſtitia eſt bona.igitur iuſtum eſt bonū. De his videndū p ordineȝ.
Et primo de locis intrinſecis.

De Locis intrinſecis. Capit.IIII. Ma.

Est autē locus intrinſecus duplex.Quidā eñī ſumit̄ a ſubſtā
tia.Quidā vero a cōcomitantibꝰ ſuba. Di. Quādo loc⁹ ſu
mitur a ſuba? Ma. Quādo argumentū ſumit̄ ab his que
ſunt de ſuba corū que ponunt̄ in q̄ſtione:⁊ eſt cū inferens et
illatū includunt ſe cōuertibiliter. vt anīal rōnale currit. igit̄
hō currit.Et eſt triplex.ſ.a definitione ad definitū ⁊ ecōuer
ſo.A deſcriptione ad deſcriptū ⁊ ecōuerſo.Et a nōis interp̄tatione ad inter
p̄tatū ⁊ ecōtrario.Eſt aūt definitio(vt hic ſumit̄)oratio indicās q̄d eſt eſſe
rei p eſſentialia. Di. Quot modis ſumit̄ locus a definitione ad definitū?
Ma. Quatuor. Primo ſubijciendo definitionē affirmatiue vt anīal rōna Defini
le currit.igit̄ hō currit.Scd̄o p̄dicando definitionē affirmatiue.vt Petrus
eſt anīal rōnale.igit̄ Petr⁹ eſt hō. Tertio ſubijciendo definitionē negatiue
vt anīal rōnale nō currit.igit̄ hō nō currit. Quarto p̄dicando definitionem
negatiue.vt aſin⁹ nō eſt anīal rōnale.igit̄ aſinus nō eſt hō.Simili mō a de
finito ad definitionē:quatuor ſunt argumētandi modi. Et tenēt om̄es hi
modi virtute hui⁹ maxime. Quicq̄d affirmat̄ vel negat̄ de definitiōe.dicit̄
aut negat̄ de definito.⁊ ecōtrario.Et quicq̄d affirmat̄ vl' negat̄ de definito
idem d̄r aut negat̄ de definitiōe ⁊ ecōuerſo.Sed hec plana ſunt:deſcripti
onē p̄curram⁹.Eſt aūt deſcriptio orō ſ̄cans q̄d eſt eſſe rei p accn̄talia.Et
ſumit̄ accn̄tale p eo q̄d nō eſt de eſſentia rei. Et ſic ꝓpriū in ꝓpꝛiiſſimo acci
Deſcriptio dens d̄r. Di. Quomō aut q̄t modis ſumit̄ loc⁹ a deſcriptiōe? Ma. Eo
dem mō quo ſumit̄ locus a definitiōe ad definitū ⁊ ecōuerſo.Exēpla ſunt
hec.anīal riſibile currit igit̄ hō currit.Petr⁹ eſt anīal riſibile.igit̄ Petrus ē
hō.aīal riſibile nō currit.igit̄ hō nō currit.Aſin⁹ nō eſt aī riſibile.ig̃ aſin⁹
interp̄tatio nō eſt hō. Di. Hec ſilr̄ plana ſunt.Nōis interp̄tationē notifices. Mag.
Nōis interp̄tatio eſt dictiōis min⁹ note p notiorē expoſitio. vt phs.i.ama
tor ſapiētie.Et eſt duplex.Quedā eñī cōuertit̄ cū interp̄tato.vt amator ſapi
entie ē phs.Quedā vero nō.vt lapis ⁊ ledens pedē.De p̄ma eſt ad ꝓpoſitū:⁊
ab ea ſumit̄ mod⁹ arguendi eodē mō ſicut a definitiōne ad definitū.Exem
pla etiā ſ̄m dictorū formā ſumēda ſunt. Et hec de locis q̄ ſumūtur a ſuba
Conſequēter videndū de locis q̄ ſumūtur a cōcomitantibꝰ ſubam.

De Locis dialecticis ſumptis a cōcomitantibus ſubſtantiam. Capitulum.V. Diſcipulus.

Qando locus ſumit a cōcomitantibus ſubam? Ma. Quādo argumen
tum ſumit ab his q̄ ꝯſequunt eſſentias rex in queſtione poſitarum. Et ſt
ſimplex. ſ. a toto ad ptem ⁊ ꝯuerſo. A cauſa ad effectum ⁊ ꝯtrario. A
generatione. A corruptione. Ab vſibus. A communiter accidentibus. Hoc
dicto proſequamur ordine.

De loco a toto Ca. VI. Di.

Uot modis ſumit loc⁹ a toto ad ſuā ptē? Ma. Multis mo-
dis ſecundum ꝙ totum varie diuidit. Eſt enim quoddam to Totū vl'e
tū vl'e. totū integrale: totū in q̄titate: totū in modo: totū in
loco ⁊ totū in tpe. Di. Quod dicit totū vl'e? Ma. Quodlibet
ſupius reſpectu ſui inferioris: qd pars totius vl'is dicit. Et
ſumit argumentū ab illo toto negatiue p̄dicando totū vl'e.
vt lapis nō eſt animal. igit lapis nō eſt hō. Et tenet virtute illius maxime
A quocunqꝫ negat gen⁹: ab eodem negat ⁊ ſpēs. Sed argumentū a pte ad to
tū vl'e tenet affirmatiue ſubijciendo ⁊ p̄dicando ptem. vt hō currit. igit aial
currit. Petrus eſt hō. igit Petrus eſt animal. q̄cqd eni dicit de inferiore hoc
idem dicit de ſuo ſupiori. Di. Quod dicit totū integrale? Ma. Qd habet Totū in
ptes q̄titatē hn̄tes. vt domus habet parietes tectū ⁊ fundamentū. Et ab tegrale
illo ſumit argumentū affirmatiue. vt domus eſt igit paries. Sed a pte ad
totū valet argumentū negatiue. vt paries nō eſt. igit domus non eſt. Nam
poſito toto ponūtur ⁊ omēs ptes ipm integrātes. Et vna pte non exiſtente
totū exiſtere nō pōt. A ptibus aūt ſimul ſumptis ad totū valet argumen-
tum affirmatiue. vt paries eſt. tectū eſt. ⁊ ſic de alijs ptib⁹ dom⁹. igit dom⁹ Totum in
eſt. Di. Quod eſt totū in q̄titate? Ma. Eſt vl'e ſumptū vl'r qd fit ſi vl'i quantitate
addat ſignū diſtributiuū. ⁊ ab iſto ſumit argumentū affirmatiue ⁊ negati
ue. vt oīs hō eſt aial. igit Petrus eſt animal. nullus hō eſt aſinus. igit pe
trus non eſt aſinus. Si vl'is ſit ꝟa. q̄libet pticularū eſt ꝟa. Silr ſi vl'is eſt
falſa: q̄libet pticularū eſt falſa: ſed nō ꝯuerſo. Ideo ab vna harum pti
um ad totum argumentū nō valet: ſed ab omībus ſil' ſumptis. vt Petrus totū in mō
eſt aial. Joannes eſt aial. ⁊ ſic de alijs. igit nullus hō eſt aſinus. Di. Quod
eſt totū in modo? Ma. Eſt vl'e ſumptū ſine determinatione vt homo Uni
uerſale aūt ſumptū cum determinatione non diminuente ſed reſtringente
dicit pars in mō. vt hō albus. Et ab his ſumitur argumentum eodem mō
ſicut a toto vl'i. vt aſinus nō eſt hō: igit aſinus nō eſt homo albus. Et Pe
trus eſt homo albus. igitur Petrus eſt hō. Si aūt determinatio fuerit di-
minuens: nō ſequit vt Petrus eſt mortuus: igitur petrus eſt hō. hic eſt leo
pictus. igitur hic eſt leo. Di. Totū in loco qd eſt? Ma. Quod ꝑcat omnem totū in loco
locum vt vbiqꝫ nuſq̄ ⁊c. Sed id qd vnū locum ꝑcat pars in loco dicitur. vt
hic. Ab his argumentandū eſt. ſicut a toto in q̄titate. vt deus eſt vbiqꝫ. igi
tur deus eſt hic Chymera nuſq̄ eſt: igitur chymera nō eſt hic. Et rurſus pe
trus non eſt hic. igitur petrus nō eſt vbiqꝫ. Di. Quod eſt totū i tpe? Ma. totū in tpe
Quod ꝑcat omē tps vt ſemp nūq̄. Id ꝟo quod vnum tempus ſolum ꝑcat
eſt pars in tempore. Et ab his ſumitur argumentum a toto in modo. vt de
us eſt ſemper: igitur deus eſt nunc. Et rurſus chymera nūq̄ eſt. igitur chy-
mera non eſt nunc.

De loco a cauſa ad effectū Ca. VII. Ma.

Qui ſequitur eſt locus a cauſa ad effectũ ⁊ ecõtrario.Cauſam
aũt dicimus ad cuius eſſe ſeq̃tur aliud.Et eſt q̃druplex:ſcʒ
materialis formalis finalis ⁊ efficiẽs. Di. Que eſt cauſa ma Cau
terialis? Ma. Ex q̃ cũ forma totũ conſtituit?Vñ ⁊ effectus mat
cauſe materialis dicit̃.vt ex ferro cũ forma debita fit cultell᷒
Et ab his ſumit̃ argumentũ negatiue tñ.vt ferrũ nõ eſt.igit̃
arma ferrea nõ ſunt.Et rurſus ab effectu ad cauſam mate
rialem fit argumentũ affirmatiue.vt arma ferrea ſunt igit̃ ferrũ eſt.Poſi-
ta enĩ materia non eſt neceſſe materiatũ eſſe:ſed ecõtrario. Quodq̃dem in
telligendũ eſt de materia pmanẽte. Nã in materia tranſeũte ita arguendũ For
eſt.Uitrũ eſt.igit̃ arena:aut cinis fuerũt.Panis eſt igit̃ farina aut aqua fu
erunt. Di. Cauſa formalis q̃ eſt? Ma. Que dat eſſe rei (.ſ.effectui) vt al-
bedo dat eſſe albo.Et in his arguendũ eſt negatiue.vt albedo nõ eſt:igit̃ al
bũ nõ eſt:aĩal nõ eſt:igit̃ animatũ nõ eſt.Ab effectu vero ad cauſam forma
lem argumentandũ eſt affirmatiue.vt animatũ eſt igitur aĩal eſt.albũ eſt:
igitur albedo eſt.Nã poſita forma nõ neceſſario ponit̃ formatũ vt patet de
formis eſſentialibꝫ in aĩabꝫ exutis corpe.In accidentalibꝫ in albedine circa Fina
altaris Sacramentũ. Cauſa finalis q̃ eſt? Ma. Gratia cuiꝰ aliq̃d fit(.ſ.effe
ctus) In his ſumitur argumẽtũ affirmatiue ⁊ negatiue vt beatitudo eſt bo-
na.igitur virtus eſt bona.Pena nõ eſt bona igitur peccatũ nõ eſt bonum.
Cuiꝰ enĩ finis bonus aut malus:ipm quoq; bonũ aut malũ eſſe neceſſe eſt
Di. Cauſa effitiens q̃ eſt? Ma. A prima fit motus.vt domificator eſt cau Effi
ſa effitiens domus.Et in his quoq; ſumitur argumentũ affirmatiue ⁊ ne
gatiue.vt domificator eſt bonus.igitur domꝰ facta ab eo eſt bona.Et rur
ſus.domus eſt bona.igitur domificator eſt vl' fuit bonus.⁊c.Nam cuiꝰ cau
ſa effitiens bona.ipm quoq; bonũ eſt.Sed nõ ſequitur domus eſt igit̃ do-
mificator eſt.⁊ ecõtrario.Quia in omnibꝫ iã dictis cauſa ⁊ effectus nõ ſu-
mitur formaliter ſed fundamentaliter.⁊c.His relictis ad reliq̃ trãſeamꝰ.

De locis a generatione ⁊ corruptione abuſi bus ⁊ communiter accidẽtibus Ca.VIII.Di.

Tertio ordine ſeq̃tur locus a generatiõe ⁊ corruptiõe quaꝝ
deſcriptiões in pdicamentoꝝ tractatu accepiſſe me memini:
reliquũ eſt vt arguendi modũ in his patefacias. Ma. A ge
neratione ad generatũ:⁊ ecõtrario:argumentũ ſumit̃ affir-
matiue ⁊ negatiue:vt generatio martyris eſt bona:igit̃ mar
tyr eſt bonus:⁊ ecõuerſo.Et gñatio ãtichriſti eſt mala. igit̃
antichriſtus eſt malus ⁊ ecõuerſo.Sed a corruptiõe ad corruptũ oppoſitũ
ſeq̃tur.vt corruptio antichriſti eſt bona:igit̃ antichriſtus eſt malus:⁊ ecõ.
Corruptio virtutis eſt mala:igit̃ virtus eſt bona.Cuiꝰ enĩ gñatio bona ipm
quoq; bonũ eſt.Cuius vero corruptio bona:ipm malũ eſt.Et cuiꝰ corruptio
malũ:ipm quoq; bonũ eſt.Hos locos ſeq̃tur:q̃ ab vſu ẽ.poſt quẽ q̃ a cõiter
accidentibus ſumit̃. Di. Uſus quid eſt? Ma. Eſt opatio ſiue exercitiũ rei
(ſcʒ vſitate) Et ab his ſumit̃ argumentũ affirmatiue ⁊ negatiue.vt eq̃tare
eſt bonũ:igit̃ equus eſt bonus:⁊ ecõtrario.Et ſimiliter occidere eſt malũ:
igitur occiſor eſt malus:⁊ ecõtrario.Cuiꝰ enĩ vſus bonus aut malus: ipm
q̃q; bonũ aut malũ eſt. Di. Cõiter accñtia q̃ ſunt? Ma. Duplicia ſunt.q̃
dam enĩ ꝯſequunt̃ ſe nõ ſp vt cõptus ⁊ adulter.Nõ enĩ ois cõptus adulter
ẽ ⁊ ecõ.Et de his nihil ad pñs.Alia ſũt q̃ ꝯſequũt̃ ſe ſp vt penitere:ſeq̃t̃ ſp

BOUND BY W. PRATT

ad peccare. Unde aliter in his argumētandū eſt affirmatiue. Ille penitet.
igit̄ deliq̄t. et rurſus Ille nō deliquit igit̄ nō penitet. Nam in cōiter accidē
tibus. ſi poſteriꝰ ineſt primū infuit. Et ſi prius nō ineſt poſteriꝰ inerit. Ha
ctenus de intrinſecis. Conſequēs eſt. vt de locis extrinſecis dṗſpiciamus.

De Locis extrinſecis. Capitu. IX. M. Ja.

Sit autē locus extrīſecus mltiplex. Quidā eni eſt ab oppo-
ſitis. Quidā a diſparatis. quidā a maiore. q̄dam a minore.
quidā a ſili. quidā a ꝓportione. quidā a tranſumptōe. q̄dā
ab auctoritate. Rurſus locꝰ ab oppoſitis q̄druplex eſt. Nā
alius eſt relatiue oppoſitis. Alius a cōtrarijs. alius a ꝯdi-
ctorijs. et alius a p̄uatiue oppoſitis. In q̄bus argumentan- Relatiua.
dū eo quo ſequit̄ modo. A relatiue oppoſitis argumentū valet affirmati-
ue et negatiue. vt pater eſt. ḡ filius eſt. et ecōuerſo. Relatiua eni ſunt ſimul
ortu et occaſu. Et rurſus. Petrus et pater Joānis. igitur Petrus non eſt fi-
lius eius. Et rurſus Joānes eſt filius Petri. igit̄ Joannes nō eſt pater pe- Cōtraria
tri. Oppoſita nāq relatiua eidem ineſſe nō poſſunt. Sed argumentū a con
trarijs ſumit̄ affirmatiue. vt hoc anial eſt ſanū. igit̄ non eſt egrum: hic hō
eſt albus. igit̄ nō eſt niger ꝛc. Negatiue aūt tantū tenet in ꝯrijs imediatis.
vt hoc anial nō eſt ſanū. igitur hoc anial eſt egrum. Sed nō ſequit̄. Hic hō
nō eſt albus: igitur eſt niger. q2 pōt eſſe rubeus. A priuatiue oppoſitis ar- Priuatiua.
guit̄ affirmatiue. vt Petrus eſt cecus. igit̄ Petrus non eſt videns. Negatiue
aūt nō tenet. niſi tpe determinato a natura. vt nō ſequit̄: hic cecus non eſt Contradi-
videns. igit̄ eſt cecus. q2 ante diem nonū nō vidit. Sed ſequit̄ hic canis poſt ctoria.
nonū diem nō eſt videns: igitur hic canis eſt cecus. Argumentū ṽo a con-
tradictorie oppoſitis eſt: vt ſi vnū ſit verū. reliquum eſt falſum. et ecōuerſo. vt
Petrū ſedere eſt verū. igitur Petrū nō ſedere eſt falſum ꝛc. Di. Diſparata Diſparata
que ſunt? Ma. Que natura diuerſa ſunt: vt homo eſt aſinus. Et in his
ſumitur argumentū affirmatiue. vt Petrus eſt hō igitur Petrus non eſt
aſinus. Oportet autē hoc fieri in accidentalibꝰ et abſtractis. vt ſequitur hoc
eſt albedo: igitur hoc non eſt quātitas. Sed non ſequitur. hoc eſt albū igi-
tur non eſt quantū. Di. Quid eſt maius? Ma. Quod alicui ſuprapo- Maius
nitur in potētia et virtute. Id autē quod ſupponit̄: minus dicit̄. Et ab his Minus
ſumitur argumentū modo oppoſito. Nam a maiore tenet argumentū ne-
gatiue. A minore ṽo tenet ſemꝑ affirmatiue. Exempla ſunt hec. Rex non
poteſt expugnare hoc caſtrum: igitur nec miles. Et rurſus. Miles pōt ex-
pugnare hoc caſtrū. igitur rex poteſt. Nam ſi id qđ magis videt̄ ineſſe non
inerit. nec id quod minus videtur ineſſe inerit. Et ſi id quod minus vide-
tur ineſſe ineſt. igitur id qđ magis videt̄ ineſſe inerit. Di. Siſitudo quid Siſitudo.
eſt? Ma. Eſt. rerū differentiū eadem qualitas. Et ab hac ſumitur argu-
mentum affirmatiue et negatiue. vt ſicut riſibile ineſt homini ita hinnibi
le equo. Sed riſibile ineſt homini vt proprium. igitur hinnibile ineſt equo
vt proprium. Et rurſus. Riſibile non ineſt homini vt genus: igitur hinni- Proportio
bile non ineſt equo. vt genus. Quia de ſiſibus idem eſt iudiciū. Di. Pro
portio q̄d eſt? Ma. Eſt rerū differentiū eadē habitudo. nō aūt inherentie.
ſicut ſiſitudo. Et ab hac talit̄ arguit̄. Sicut ſe habet rector nauis ad nauē
ita rector ecclie ad eccliam. Sed rector nauis nō eſt eligendꝰ ſorte. ſed arte Tranſſūptio
igit̄ nec rector eccleſie eligendus. eſt ſorte ſed arte. Quia de ꝓportionabilibꝰ Auctoritas.
idem eſt iudicium. Di. Tranſumptio quid eſt? Ma. Eſt acceptio nois
magis noti pro nomine minus noto. vt ſapiens accipitur pro philoſopho.

Et tenet argumentũ:q2 quicq̃d dicit̃ de aliquo ſub noīe minus noto:dicitur de eodẽ ſub noīe magis noto.vt phũs nõ eſt auarꝰ:igit̃ ſapiẽs non eſt auarus ⁊ ecõtrario ⁊c̃. Tranſumptio aũt eſt: qua nomẽ vel oratio tranſumitur ad ſignificandũ aliud ꝓpter aliquod ſilr̃.vt ridere florere ⁊c̃. ptinet ad ſophiſtã. Di. Quid eſt auctoritas? Ma. Eſt iudiciũ ſapientis in ſua ſciẽtia. Et ab ea ſumit̃ argumentũ tantũ affirmatiue.vt aſtronomꝰ dicit celũ moueri:igitur mouet̃. Quia vnicuiq3 experto in ſua ſciẽtia credendũ eſt. Et tantũ de locis extrinſecis. Reſtat vt videamus de medijs.

De Locis medijs. Capitulũ.X. Ma.

Locus medius trifarie partit̃. Eſt eñ aliꝰ a coniugat̃. Aliꝰ
Coniugata — a caſib9:⁊ alius a diuiſione. Di. Cõiugata q̃ ſunt? Ma.
Abſtractũ cũ ſuo cõcreto. Et in his hoc mõ arguit̃. Iuſti-
tia eſt bona:igit̃ iuſtũ eſt:bonũ ⁊ cõuerſo. Nam quicq̃d cõ
uenit vni ꝯiugatoꝝ:hoc cõuenit et reliquo. Di. Caſus q̃
Caſus — ſũt? Ma. Ea q̃ ab abſtracto cadũt:vt iuſtũ ⁊ iuſte a iu-
ſtitia. Et in his ita arguit̃. Iuſtũ eſt bonũ:igit̃ qđ iuſte fit bene fit. Di.
Diuiſio — Diuiſio q̃ q̃tuplex eſt? Ma. Duplex. Quedã ei fit p negationẽ.vt Petrꝰ
Eſſẽtialis. — eſt hõ aut nõ hõ. Que dã fit ſine negatione. Et hec rurſus duplex eſt.ſ.eſ-
ſentialis ſiue p ſe ⁊ accidẽtalis: Eſſentialis ſiue p ſe eſt aut gñis in ſpẽs.vt
anialiũ aliud equus:aliud hõ. Aut eſt totiꝰ integralis in ſuas ptes:vt par
tiũ domus alia eſt paries alia tectũ ⁊c̃. Aut eſt vocis in ſignificata vt canũ
Accidẽtalis — aliꝰ eſt latrabilis:alius marinꝰ:aliꝰ celeſtis. Sed diuiſio accidẽtalis fit:aut
cũ ſubiectũ in accidẽtia partit̃.vt animaliũ aliud ſanũ:aliud egrum:⁊ ecõ
uerſo:cũ accidẽs in ſubiecta diuidit̃:vt ſanoꝝ aliud hõ aliud aſinꝰ. Aut cũ
accñs in accidẽtia ſcindit̃.vt ſanoꝝ aliud calidũ aliud frigidũ ⁊c̃. Ab his oībus ſumit̃ argumentũ a poſitione vniꝰ mẽbroꝝ diuidentiũ ad remotionẽ alteriꝰ ⁊ ecõuerſo.vt Ioãnes eſt anĩal ⁊ nõ eſt anĩal ſanũ:igitur eſt animal egrum. Et Petrus eſt anĩal:et eſt anĩal rõnale:igit̃ nõ eſt anĩal irrationale. Hec de locis dialecticis diſſertaſſe ſatis ſit. In quib9 tñ ſi abundare volueris: quadruplici inſtrumẽto vtendũ eſt. De quib9 fortaſſe nõ erit inutile iam in calce huiꝰ Tractatus pauca in mediũ ferre.

De Inſtrumentis abundãdi. Ca.XI. Di.

Que igit̃ ſunt abundandi inſtrumẽta? Ma. Sunt ꝓpoſitionũ ſumptio. Multiplicis diſtinctio: Differentiaꝝ inuentio ⁊ ſilitudinis ꝯſideratio. Vñ oportet ſumere varias ꝓpoſitiones.ſ.pbabiles:morales:logicas:phiſicas ⁊c̃. Oportet etiam diſtinguere mltiplex vt oſtendamꝰ propoſitũ:⁊ nõ paralogiſemur.vt acutũ eſt mltiplex:q2 in voce cultro ⁊ magnitudine. Et ex eo rurſus mltiplicant̃ ꝓpoſitiones. Oportet inſup eoꝝ q̃ propoſita ſunt inuenire ⁊ ꝯſiderare differẽtias:p hoc eñ ꝓpoſitiones mltiplicamꝰ definitiones facilꝰ ꝯſtituimꝰ. Demũ ſimilitudinẽ eoꝝ que dicta ſunt cõſiderabimꝰ. Nam ⁊ p hoc ꝓpoſitiones plurificare poſſumus. Omnia eñ dicta ad multiplicationẽ ꝓpoſitionũ tendunt. In quib9 ſiliter ⁊ in dictis locis:ſi intellectũ exercitaueris:potes nõ modo opponenti obuiare.veritatẽ quãcunq3 concluſionẽ pbabiliter ſyllogiſare. Aut ſaltem (quod ſatis eſt logico) de requiſitis nihil omittere. Unde ⁊ medicum bonũ dicimꝰ ſi de requiſitis circa egrum non negligit etiam ſi non ſemp ſanet.

De partibus orationis rhetorices

Tractatus Sextus de ſyllogiſmo demõſtratiuo De demonſtrationis definitione. Ca. I. Di.

Ex ꝓbabilibꝰ ita clare iamiã argumẽtandi modũ accepi. vt de hoc plura ṽba funderẽ(q̃m in ṗncipijs ſciaꝝ laborauimus) nõ ſit neceſſe. Sed quo ingenio ex ꝓpoſitionibꝫ ꝑ ſe ⁊ neceſſarijs ſyllogiſandũ ſit ↄſequẽter oſtendas. Ma. Sic ex ꝓbabilibꝫ ⁊ ↄtingentibꝰ ſyllogiſmũ dialecticũ: ita ⁊ ꝑ ſe ⁊ neceſſarijs demõſtratiuũ efficies. Potius tñ in ṗma figura q̃ⱥ in alia: eo ꝙ ceteris ſit ꝑfectior: ⁊ q̃m cõcludit vlr affirmatiue qḋ in alijs nõ ↄtingit. Vñ ſyllogiſmus demõſtratiuus: ſiue Demõſtratio eſt q̃ ꝓcedit ex primis. veris. imediatis. prioribꝰ. notioribus. cauſiſq̨ cõcluſionis. Dicunẗ aũt prima vera: que ꝑ ſeipã ⁊ nõ ꝑ alia fidem habent. Uel q̃ cum ſint vera nõ ↄtingit ea demõſtrare. Sed imediata ſũt ꝓpoſitiones ꝑ ſe notꝫ: q̇bus nõ eſt alia prior ſiue notior: ſed cognitis terminis cognoſcũẗ. vt q̇dlibet eſt vel nõ eſt. Innata eñ eſt nobis potentia ꝑ quã determinamur ad aſſentiendũ primis principijs debite ṗntatis. Et ſunt duplicia. Quedã eñ ſunt dignitates: que ſcꝫ nõ poſſunt demõſtrari: ⁊ neceſſe eſt quẽlibet docẽdũ eas hr̃e. vt qdlibet eſt vel nõ eſt. Alie ſunt poſitiones ſiue ſuppoſitiões q̃ nõ demõſtranẗ: nõ tñ neceſſe eſt quẽlibet docendũ eas habere. vt omne anĩal rõnale eſt riſibile: Definitio aũt cum nec ḟcet eſſe: nec nõ eſſe: poſitio nõ eſt. Di. Prioribꝰ cur addis? Ma. Quia optet demonſtratiõis ṗmiſſas eſſe ꝓpõnes primas: aut in ṗmas reſolubiles ꝑ aſcenſum: ⁊ in aſcenſu tali nõ ↄtingit in infinitũ ꝓcedere: licet ꝑ plã finita. finita aũt finitis ſũpta ſemꝑ ſunt finita. Verũtñ primũ principiũ in ꝓpria. forma nõ ingrediẗ demõſtratione: ſed vt ↄtractũ eſt. Di. Quid ꝑ reſiduas definitiõis ꝑticulas deſignare ꝑtendis? Ma. Alias ṗmiſſaꝝ ↄditiones. Cum eñ ſoliꝰ concluſionis ſit ſcientia: doctrina: ſiue diſciplina. oĩs aũt talis ex pure exiſtẽti ſit cognitione. optet ṗmiſſas ante ↄclõnem eſſe cognitas: nõ tñ eodẽ mõ: maior eñ prius tp̃e cognoſciẗ ↄcluſione. minor aũt ſilr tp̃e cũ ↄclõne cognoſciẗ Concluſio aũt. ⁊ ſi poſſit ſciri in vli ante demõſtratione: nõ tñ in ꝑticulari. Di. Vñ aũt ſciunẗ ṗmiſſe? Ma. Ex cognitiõe ſuaꝝ partiũ q̃ ſunt paſſio ⁊ ſubiectũ: de q̇bus ante oẽm demõſtrationẽ neceario ṗcognoſcimꝰ qḋ eſt: ⁊ q2 eſt: quid. ſ. ḟcent: ⁊ q2 eſt. ſ. ens poſſibile in natura: ⁊ q2 paſſio in eſt ſubiecto. Sed ꝓpter qḋ h̃ ſit ꝑ demõſtratione ↄcludiẗ. Concluſioni igiẗ ꝓpter ṗmiſſas aſſentimꝰ: igiẗ ṗmiſſis magis credimꝰ. Nam ꝓpter qḋ vnũqḋq̨ tale ⁊ ip̃m magis. ⁊ ſit talis cognitio in nobis ꝑ viã ſenſus. memorie ⁊ experimẽti. Experimento aũt ſit vle qḋ eſt principiũ artis ⁊ ſcientie. Scientia eñ eſt vniuerſaliũ: intellectꝰ vero eſt primoꝝ principioꝝ. Patet ex his: ſi nobis alicuiꝰ ſenſibilis ſenſus defecerit: euſdẽ ⁊ deficere ſcientiã neceſſe eſt vt cecus a natiuitate: coloris oĩno nullã habet noticiã: ſed potius ignorantiã pure negationis. Qui aũt deceptus fuerit ſyllogiſmo ignorãtie: ⁊ ſi ſciẽtiam nõ acq̇rat. nõ tamẽ ignorans eſt ignorantia pure negationis: ſed praue diſpoſitionis. vt ſi q̇s credat his ṗmiſſis. Oĩs ſuba eſt qualitas: oĩs quãtitas eſt ſuba. igiẗ oĩs q̃titas eſt qualitas: praue diſpoſitus cenſeẗ. Di. Quam pregnans eſt hec demonſtrationis definitio. Ma. Pregnãs eſt ⁊ multa comprehendens.

Syllogiſmꝰ demonſtratiuus.

…ſmo …phi.

Quid ſcire: q̇d ꝓpoſitio vniuerſalis de omni ꝑ ſe et ſecundũ qḋ ipſum. Capitulũ. II. Magi.

Aliam demonſtrationis inuenies definitionē verbis quidē breuiorē: ſenſu tñ non minus ꝓgnantē. Di. Quā? Ma. Demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire. Scire autē per demonſtrationē intelligere eſt. vel ſcire eſt rem ꝑ cauſas cognoſcere ꝓpter quā res eſt: ⁊ qm̄ illi⁹ eſt cauſa: ⁊ non eſt cōtingere hoc aliter ſe habere. Ex iſta: ⁊ ꝓcedenti definitionibus clare patet: cōcluſionem quā contingit ſcire ⁊ demonſtrare: eſſe veram ⁊ ꝑpetuā per ſe ⁊ vniuerſalē. Verum quidem dico: nam falſum ⁊ qđ non eſt: nō contingit ſcire. Perpetuū autē dico: qm̄ corruptibiliū non eſt ſcientia ideo nec diffinitio. qꝛ definitio eſt demonſtrationis principiū: aut tota demōſtratiō tm̄ poſitione differens. Per ſe dico: qm̄ ea que ꝑ accidens ſunt: corruptibilia ſunt: ⁊ nō ꝑpetua nec neceſſaria. Licet em̄ neceſſariū ex nō neceſſarijs poſſit ſyllogiſari. non tamē pōt ſciri niſi ex neceſſarijs. Similit' ea q̄ non ſunt vl'ia: ꝑpetua nō ſunt. Vniuerſalē aūt ꝓpoſitionē hic dicim⁹. nō vt ī Tractatu tertio definita eſt: ſed eā ipam q̄ eſt de omī: de ꝑ ſe ⁊ ſcđm qđ ipſum. Di. Que autē ꝓpoſitio dicit' de omī? Ma. Illa in qua ꝑdicatū nō eſt in quodā ſuppoſito ſubiecti. in quodā vero nō. nec aliqñ. aliquando vero nō: ſed in omī ꝑ ſe ⁊ ſemꝑ. vt omīs hō eſt riſibilis. Di. Propoſitionē ꝑ ſe quā dicis? Ma. Eam q̄ eſt in aliquo modo dicendi ꝑ ſe. Sunt autē huiuſcemodi q̄tuor. Primus eſt. cum ꝑdicatū eſt definitio vel pars definitionis ſubiecti. vt omīs hō eſt aīal rōnale. Scđus eſt. cū ſubiectū eſt definitio. vel pars definitiōis ꝑdicati. vt hō eſt riſibilis. Tertius eſt. eoꝝ que nō ſūt ī ſubiecto. vt dicibilia de genere ſubē. Quartus eſt. mod⁹ cauſandi. vt cum aliqđ fit ꝓpter alterū: tunc id ꝓpter qđ aliud fit. eſt cauſa ꝑ ſe effect⁹ cauſati. vt interiectio eſt cauſa ꝑ ſe interitus. De primis duobꝫ eſt ad ꝓpoſitū: nam in his ſunt ꝓpoſitiones ꝑ ſe neceſſarie ⁊ vl'es. Et ne in hac aſſignatione te errare ꝯtingat: cauere neceſſe eſt. ne paſſio ſuꝑioris inferiori aſſignet'. Etiā ſi tale ſuꝑius vnicū habuerit inferi⁹. Sic ne paſſio cōis: ſpeciē diſtinctis ꝑ aliqđ innominatum cōueniens: vni vt ꝓprio attribuat'. vt ꝓportionabil'r cōmutari cōuenit lineē: tempi: ⁊ numero. Male igit' aſſignat' vni ex his tā q̄ ꝓprio ſubiecto. Aduertendū eſt deniq̄: ne paſſio ptis aſſignet' toti. vt nō cōcurrere eſt paſſio lineaꝝ paralellarū: ideo male attribuit' toti: vl' omī lineē. Ad cognoſcendū aūt q' ſit paſſionis primū ⁊ adequatū ſubiectū videndū eſt: quo poſito ponat': ⁊ quo remoto paſſio remouea't. Id em̄ verū ſubiectū talis paſſionis cenſet'. Di. Que aūt ꝓpoſitiones dicunt' ſcđm qđ ipſum? Ma. Iſte q̄ ꝯuertunt'. Ex quo patet q' demōſtratio procedit ex principijs ꝓprijs ⁊ nō cōmunibꝫ: qꝛ talia nō cōuertunt'. Sequit' rurſus q' demōſtrator non pōt deſcendere de genere in genus. hoc eſt: vna ſciētia nihil demōſtrat de ſubiecto alteri⁹ ſcie: dempta ſcia ſubalternaāte: q̄ pōt demōſtrare aliqđ de ſubiecto ſubalternaate: non tñ demōſtratione ꝓpter q̄d: ſed qꝛ eſt. Habet igit' q̄libet ſcia ꝓpria principia q̄ nō demōſtrat. qꝛ nō habet aliqđ notius ipſis: habet inſuꝑ ꝓprias interrogationes ⁊ ꝯcl'ones: ā'ꝓpt' diſputans cū geometra: faciat hoc ꝑ principia geometrie: aut nō diſputabit ꝓprie ſed ꝑ accñs: vic3 inquantū naturalis aut methaphiſic⁹. Quāuis autē (vt viſum eſt) ſcia vna plura habeat ꝑncipia: vnitatē tñ accipit nō a principijs: ſed a ſubiecto: ad qđ habent hec principia reſolui. Subiectū em̄ virtualiter ꝯtinet omēs veritates ſcientie cui⁹ ſubiectū eſt.

De diuiſione demonſtrationis. Cap. III. Di.

De Syllogiſmo demonſtratiuo

Quoniā mentionē facis de duplici demōſtratōne.q2 eſt ꝛ ꝓ
pter quid:haꝝ differētias haud ſilētio ꝑtercas. Ma. De
mōſtratio q2 eſt procedit aut ꝑ cauſam remotā:aut ab ef
fectu ad cauſaꝫ.Exemplū primi.apis nō reſpirat:q2 nō eſt
aīal.cū potius probari deberet ꝑ hoc:q2 nō habꝫ pulmo
nē:habere eñi pulmonē eſt cauſa ꝓpinq̄ reſpirationis.eſſe
aūt aīal ē cauſa remota ꝛ non propria:cū q̄dā ſint aīa
lia nō reſpirātia.vt puta Conche.Exemplū ſcd̄i.Planete nō ſcintillāt.igiť
ſunt prope nos:nā non ſcintillare effectus ei⁹ eſt:q2 prope nos ſunt.Intel
ligim⁹ aūt illud de oñi cauſa:ſiue ſit materialis:formalis:finalis:aut effi
ciens.ꝑ has oñes eñi poſſunt fieri demōſtrationes.Immo vna ꝯcluſio q̄n
q3 demonſtrať ꝑ diuerſas cauſas.vt tonitruū fit:q2 extinctio in nubibus
fit.vel q2 vt terreant aīe infernales.vt q̄dam dixere.Demonſtratio propť
q̄d eſt hec q̄ in ſuꝑioribꝫ definita eſt.que.ſ.procedit ſꝑ a cauſa propinqua:
ꝛ propria ad effectū.vt oñe aīal rōnale ē riſibile.oñis hō eſt aīal rōnale.
igiť oñis hō eſt riſibilis.Patet igiť:q̄m ſciētia ſubalternans demonſtrans
ſubiectū ſciētie ſubalternate(.i.ſcientie cui⁹ ſubiectū ꝯtineť ſub ſubiecto
ſcie ſubalternāť)facit hoc ꝑ cauſas remotas.ꝛ nō adequatas.ꝛ ꝑ ꝯñs non
demōſtratione propť quid:ſed q2 eſt vt in ſuꝑioribꝫ dictū eſt. Similiť cō
tingit diuerſas ſciētias non ſubalternatas eandē demonſtrare ꝯcluſionem.
non tñ vno genere demōſtrationis:ſed vna demonſtrat demōſtratione q2
eſt.alia propter q̄d.Patet nā vulnera rotunda tardi⁹ eſſe ſanabilia:demō
ſtrať in Chirurgia demonſtratione q2 ē.In Geometria vero demonſtratio
ne propter quid:quia.ſ.in vulnere rotundo latera magis diſtant q̄ꝫ in ob
longo. Di. Sunt ne alie demōſtrationis diuiſiones? Ma. Sunt.Que
dā eñi eſt demonſtratio vl'is:q̄dā ꝑticularis:q̄dam ē affirmatiua:q̄dā ne
gatiua:ꝛ q̄daꝫ oſtenſiua:q̄dā vero ad impoſſibile.Et inter has demōſtra
tio vl'is potior eſt ꝑticulari.affirmatiua potior negatiua.oſtenſiua potior il
la q̄ eſt ad impoſſibile.Sil'r demonſtratio propť q̄d:potior ē demōſtratiōe
q2 ē.Nam mediū eius dicit cauſam ꝓ qua ſit predicatū inſit ſubiecto.

De medio demonſtrationis ꝛ queſtionib⁹ vere ſcibilibus. Capitulum.IIII. Diſci.

Quod mediū demōſtrationis? Ma. Definitio non q̄dē q̄d
nois:ſed q̄d rei.Nec iſta q̄ dicit q̄d eſt tantū:ſed que ōt ꝓ
pter quid.Hec eñi tota demonſtratio eſt:ab ea tantū poſi
tione differēs.Non tñ oīs quoꝝ ē definitio eſt demonſtra
tio:aut econuerſo.Definitio eñi ſolū ē ſubꝫ ꝛ incōplexoꝝ.De
monſtratio aūt eſt complexoꝝ.q2 ꝯcluſionū. Di. Qua via
definitio rei(ſi ignorať)inueſtiganda erit? Ma. Uia diuiſi
onis:vieꝫ gn̄is ꝑ differētias eſſentiales.Conſtituiť naq3 definitio ex genere
ꝛ differētia eſſentiali:ita tñ q̄ nihil ſupfluū:nihilue diminuti ꝯtineat:ſed
cū definitio conuertať nec deť ꝑ Equiuoca:ſed Uniuoca. Di. Poſſet ne de
finitio de definito demōſtrari? Ma. Poſſet. Et Materialis ꝑ Formalē.
Sed non in eo q̄ quid:q2 hec demōſtratio fieret cū reduplicatione:que ſi
poneret ad minorē:fieret petitio principij.Exemplū.Omnis numer⁹ ſeipm
mouens:ē cauſa mouendi in eo q̄ quid:anima ē numerus ſeipm mouēs
in eo q̄ quid ē:igitur anima eſt cauſa mouendi.Ibi naq3 aſſumit in mi
nori q̄d debuit probari.Habes itaq3 breuibus quid Demonſtratiōis me

dium:⁊ qua via inq̄rendū ſit. Sed queſtiones de ip̄o q̄rentes nondum accepiſti. Di. Que ⁊ quot ſunt huiuſmōi q̄ſtiones? Ma. Quatuor vz. Si eſt q: eſt. q̄d eſt: propter quid eſt. Et dic nt̄ vere ſcibiles nā q̄ ſunt de his q̄ pe ſcimus. Vn̄ ſi eſt q̄rit de poſſibilitate in natura. vt ſi luna eſt deficiēs. Quia eſt q̄rit ſi ſit huius defectus mediū. Quid eſt q̄rit q̄d ſit tale medium. ſed ꝓpter q̄d inquirit cauſam ꝑcīam qua paſſio inſit ſubiecto:⁊ ꝑ demonſtrationem concludit. Di. A medio igit̄ q̄ſi toti demonſtratiōis dependet virtus ⁊ cognitio. Ma. Ita eſt:nec tale niſi a ſolertibus defacili reperit̄. vn̄ Solertia eſt ſubtilitas inueniendi medium in nō ꝓſpecto tp̄e. vt ſi quis videns lunā ſplendere verſus ſolem dicat igitur luna accipit lumē a ſole. Hec ſunt q̄dam ꝑpauca ⁊ ḡnalia p̄ncipia que ſyllogiſmo demōſtratiuo inp̄n̄tium in medium ferre placuit. Cum em̄ hec degꝰſtaueris ſecretiora pandam. Nunc ſyllogiſmum ſophiſticum videamus.

Queſti de ſci

Soler

Tractatus. VII. De ſyllogiſmo ſophiſtico quid ſyllogiſmus Sophiſticus ars Sophiſtica Sophiſta inſuper ⁊ de Metis. Capi. I. Ma.

Quoniam oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt: quapꝓpt̄ poſtq̄ ſermonē finiuimꝰ de ſyllogiſmo demōſtratio ḡnante ſciam de ſyllogiſmo ſophiſtico ḡnante deceptionē diſſerendū eſſe haud inutile viſum eſt. Di. Quid eſt ſyllogiſmus ſophiſticus? Ma. Eſt is q̄ ex his q̄ vident̄ ꝓbalia ⁊ nō ſunt ſyllogiſat. Eſt autem ſyllogiſmus appārēs ⁊ nō exn̄s. vn̄ ⁊ ars ſophiſtica apparens ſcientia eſt ⁊ nō exn̄s. Et ſophiſta eſt vir copioſus ab apparente ſcientia ⁊ nō exn̄te ⁊ ſapiens nō eſt licet videat opa ſapiētis facere ſcʒ nō mentiri. de his q̄ nouit:⁊ mentientē manifeſtare. Habet aūt oīs ſyllogiſmus ſophiſticus duplicē cauſam. ſ. apparētię ⁊ defectus. Cā apparētię eſt qua eſtimamus ꝑ vnū nomen tm̄ vnū ſignificari. Cauſa aūt defectus eſt qm̄ nō eſt in rebus ſicut in noībus. Noīa etem̄ finita ſunt:res aūt infinite:ob id neceſſe eſt vnū nomen pl'a ſiḡre. Ignorātes ergo virtutes vocabuloꝝ facile paralogiſant̄. Quemadmodū in numeris iperiti ab peritis exp̄llunt̄. Di. Quis tm̄ finis eſt artis ſophiſtice? Ma. Finis clar̄ ex dictis. Ni ituit em̄ ſophiſta reſpondentē decipe:⁊ ad aliq̄d incōueniēs (quod metā diximꝰ) virtute alicuius fallacie ducere. Di. Quot ſunt huiuſcemodi metę? Ma. Quinq̄ vz. Meta Redargutionis. Falſi Inopinabilis Solecīſmi ⁊ Nugationis. Vn̄ reſpondens ad metam redargutiōis. ducit̄ ſi in vna ⁊ eadē diſputatione vt argumēti idem negare ⁊ cōcedere cōpellitur. Ad metam falſi cū falſum cōcedere cogitur. Inopinabilis cū aliq̄d quod eſt cōtra opinionē pluriū aut eoꝝ de quoꝝ ſecta reſpondens eſt admittit. Solecīſmi cū vi argumentatiōis aliquā orationē contra regulas artis grāmatice loquitur. Ad metā autem nugatiōis ducit̄:ſi idem bis inutiliter repetere compellitur. Hec aūt non vnica ſed pluribus fallacijs conſequit̄.

Syllogi appare

Ars ſop ſtica

Metę

De fallacijs ⁊ earundem diuiſione Ca. II. Di.

Quid igit̄ eſt fallacia? Ma. Eſt idoneitas decipiendi faciēs credere de q[uo] ente q̄ ſit non ens:⁊ de ente q̄ ſit ens mediante fantaſtica viſione. Sunt aūt huiuſce ſp̄ēs tredecim:quaꝝ ſex in dictiōe ⁊ ſeptē extra dictionem. In dictione ſunt q̄ ſc̄m multiplicitatem dictionis aut orationis ſumuntur:⁊ ſt Equiuocatio ⁊ Amphibologia:in quibus eſt multiplicitas

actualis. Cōpoſitio: diuiſio: et accentus: in quibus eſt m̄ltiplicitas potentialis. Et fallatia figure dictionis: in q̄ eſt multiplicitas fantaſtica. Multiplicitatē vero dicimus actualē: cū dictio vel or̄o eadem ſm̄ ſubam et modū pfe rēdi diuerſa ſcat. vt canis. liber Platonis. Multiplicitas potētialis aūt eſt cū dictio vl' or̄o eadē ſm̄ ſubam: diuerſa tn̄ ſm̄ modū pferēdi diuerſa ſcat. vt pplus quicq̄d vuit ſp eſt. Sed m̄ltiplex fantaſticū eſt: cū dictio aliqua vnū ſcat: et aliud ſcare videt: ppter ſilitudinē aliquā: quā cū alia dictione habet. vt muſa ſcat rem feminini generis. igit̄ et poeta etc. Primū itaq; fallacias ſex que ſunt in dictione luſtrabimus.

De Fallatia Equiuocationis. Ca. III. Di.

Inter fallatias in dictione prima eſt Equiuocatio. et eſt multiplicitas dictionis eiuſdē: ſcd̄m ſubam et modū pferendi. vt canis. Deceptio aūt p hāc facta: fallatia equiuocationis dicit̄. Di. Quot modis fit? Ma. Tribus. Primo cū dictio diuerſa ſcat: aut cōſignificat principalit̄. vt oīs canis currit. ſidus celeſte ē canis. igit̄ ſidus celeſte currit. Quicūq; ſanabatur ſanus eſt. laborās (.i. infirmus) ſanabat̄. igit̄ laborās ſanus eſt. Iſte pānus eſt de Anglia: Anglia eſt terra: igit̄ iſte pānus eſt de terra. Deus ē vbiq;. vbiq; ē aduerbiū. igit̄ de' eſt aduerbiū etc. Vn̄ in p̄mo paralogiſmo canis m̄ltiplex ē. ſ. ad canē latrabilē: ad canē marinū: et ad canē celeſtē. In ſcd̄o laborās dicit laborantē in p̄nti vel ptō. In tertio p̄poſitio de. dicit circūſtantiā cauſe materialis vel loci. In q̄rto vbiq; tenet ſcatiue vel aduerbialr̄. q̄bus ɔſideratis hi et ſiles paralogiſmi p̄nt ſolui facillime. Scd̄o cōmittit̄ fallacia equiuocationis: ex eo q dictio ſcat vnū p̄ncipalr̄: et aliud trāſumptiue. vt q̄cq̄d currit h; pedes: Danubius currit: igit̄ Danubi' h; pedes. Quicq̄d ridet h; os. pratū ridet. igit̄ pratū habet os. In p̄mo nāq; currit ſ. dt ſcare curſum q̄ fit p pedes: vel motū: vel lapſū q̄lēcūq;. In ſcd̄o ridere actum hoīs pprie ſcat: ſilitudinarie aūt ſcat florere nā vtrūq; gaudiū denotat. Tertio fit ex eo q dictio cū alia cōpoſita pla ſcat. et p ſe vnū tm̄. vt in: vel nō: in dictione imortale. q̄ ſcat vl' id qd̄ nō pōt mori: vl' id qd̄ eſt potēs nō mori. vn̄ ſic arguit̄. Oīe imortale ē ppetuū. potēs nō mori eſt imortale. igit̄ potēs nō mori eſt ppetuū. Scd̄a que ſeq̄tur eſt fallacia Amphibologie

De Fallacia amphibologie. Cap. IIII. Di.

Amphibologia q̄d eſt? Ma. Idem eſt qd̄ dubia ſnīa: cuius ſc; or̄o vna ſcd̄m ſubam et modū pferendi pōt ſcare diuerſa. Et Deceptio ppter hanc facta dicit̄ fallacia amphibologie. Di. Quot modis fit? Mag. Trib'. Primo cū or̄o principalr̄ plura ſcat. vt liber Platonis: ſcat librū a Platone poſſeſſū: vel a Platone editū ſic arguēdo. Q̄cq̄d ē Platonis poſſid̄ a Platone. hic liber eſt Platonis. igit̄ hic liber poſſid̄ a Platone. poſito q ab alio poſſideat̄. Scd̄o fit: cū or̄o vnū ſcat p̄ncipalit̄ et tranſumit̄ ad ſcandū aliud. vt littus arat̄: tranſumit̄ ad ſcandū opam pdere. vt q̄cq̄d arat̄ aratro ſcindit̄. litt' arat̄. ḡ littus aratro ſcindit̄. Tertio fit ex eo q dictio cū diuerſis pōt ɔſtrui. vt q̄ſcūq; vellē me vincere vellē q vincerēt me. Romanos vellē me vincere. igr̄ vellē q Romāi vincerēt me. Ibi cū me pōt ɔſtrui cū vicere a pte āteriori aut poſteriori. ſilr̄ Romanos. ſilr̄ q̄cūq;

ſunt epī ſunt ſacerdotes.aſini ſunt epī.igiť aſini ſūt ſacerdotes Ibi em̄ epi eſt nti aut gti caſus:ꝛ ꝑ hᵒ diuerſe ꝯſtruiť.Tertia fallaciaꝝ cōpoſitionis eſt.

De Fallacia compoſitionis Capi.V. Di.

COmpoſitio q̄d eſt? Ma. Eſt coꝝ que deberēt diuidi falſa vnio:ꝛ deceptio ꝓpter hanc facta cōpoſitionis diciť fallacia Di. Quot modis fit? Ma. Duob9. Primo ex eo ꝙ aliq̄d dictū pōt ſtare ꝓ ſe toto:aut pro parte ſui. vt quecūqꜫ poſſibile eſt ambulare: poſſibile eſt ꝙ ambulet.ſedentē poſſibile ē ambulare:igiť poſſibile eſt ꝙ ſedēs ambulet:nam in minore hoc dictū:ſedentē ambulare: pōt ſtare pro ſe toto. vt ſedens ſedendo pōt ambulare.ꝛ eſt cōpoſita falſa.aut pōt ſtare pro pte ſui.i.ſedens nūc habet potentiā ambulandi ſcꝫ poſtea:ꝛ eſt diuiſa vera. Scđo fit ex eo ꝙ aliq̄ determiatio pōt referri ad diuerſa.vt quicūqꜫ literas ſcit nūc didicit illas. ille antiquus grāmatic9 ſcit literas.igiť nunc didicit illas.Ibi em̄ nunc pōt determinare hoc verbū didicit.ꝛ tunc eſt cōpoſita falſa:aut hoc verbū ſcit:ꝛ tunc eſt diuiſa vera.Unde quādo dictiones ordinanť ſecundū ſitum magis debitū:oratio cōpoſita eſt.quādo ordinanť ſcđm ſitum minus debitū: diuiſa eſt.Ordinanť aūt tunc ſcđm ſitum magis debitū.quādo determinatio determinat principale.vt q̄cq̄d viuit ſemꝑ eſt: ſi ſꝑ determinat eſt. q̄d in illa oratione eſt verbū principale. Sequiť fallacia Diuiſionis.

Oro̅ cōpoſita ꝛ diuiſa.

De Fallacia diuiſionis Capitu.VI. Di.

Diuiſio quid eſt? Ma. Eſt coꝝ que deberēt cōponi falſa ſeparatio.Et deceptio penes hanc facta: diuiſionis diciť fallacia. Di. Quot modis fit? Ma. Duobus. Primo ex eo ꝙ aliqua cōiunctio pōt ꝯiungere inter terminos vel ꝓpoſitiones.vt q̄cunqꜫ ſunt duo ꝛ tria.ſunt duo ꝛ ſunt tria.ſed q̄nqꜫ ſunt duo ꝛ tria.igiť quinqꜫ ſunt duo ꝛ ſunt tria. Nam ſi et.cōiungit inter terminos.oratio eſt cōpoſita ꝛ vera.Si vero ꝯiungit inter ꝓpoſitiones:ipſa eſt diuiſa ꝛ falſa. Scđo fit.cū aliqua determinatio pōt referri ad diuerſa: vt quo vidiſti hunc ꝑcuſſum:illo ꝑcuſſus eſt:ſed oculo vidiſti hunc ꝑcuſſū: igitur oculo ꝑcuſſus eſt. Oculo em̄ pōt determinare hoc participiū ꝑcuſſus ꝛ eſt diuiſa ꝛ falſa.aut hoc verbum vidiſti:ꝛ tūc eſt compoſita ꝛ vera.Quinto loco ſubit fallacia Accentus.

De Fallacia accentus Capitu.VII. Di.

ACcentus q̄d eſt? Ma. Eſt certa lex ꝛ regula ad eleuandū aut deprimendū cuiuſcūqꜫ dictionis ſyllabā. Et eſt triplex ſcꝫ Grauis:q̄ ſyllabā deprimit.Acutus:qui ſyllabam eleuat. Circūflexus:q̄ ꝑtim eleuat:ꝛ ꝑtim depͥmit.Deceptio aūt penes eos facta:accent9 fallacia diciť. Di. Quot modis fit? Ma. Duobus.Primo ex eo ꝙ aliq̄ dictio pōt ꝓferri ꝛ regi diuerſis accentib9.vt ppl'ſ habēs pͥmā longā ſcat arborē. hūs aūt pͥmā breuem ſcat gentē.ꝛ arguiť ſic. Omīs ppl'us eſt arbor.gens ē pplus. igiť gens ē arbor.Scđo fit ex eo ꝙ aliqua vox pōt eſſe dictio vel oro̅.vt q̄es.ſic arguendo.Tu es q̄ es.q̄es eſt reqes.igiť tu es reqes.Siľr q̄cūqꜫ habet dilectionē ſupernā:habet dilectionē dei vſurarius habet dilectionē ſupernā.igiť vſurarius habet dilectionem dei.Si em̄ ſupernā ſit vna dictio: maior vera eſt.Si

aũt ſint due dictiones.ſ.ſup ⁊ nam (ꝑ pecunia) falſa eſt. Siliter metus pōt eſſe dictio vel oṙo dicendo. Mẋ tuo longas ꝑeunte noctes Lydia dormis.

De Fallacia figure dictionis. Ca. VIII. Ma.

Vltima in dictione fallacia eſt figure dictionis. Et eſt figura dictionis vocis cũ voce ſilitudo. Et deceptio penes hãc cauſata: fallacia figure dictõnis eſt appellata. Di. Quot modis fit? Ma. Tribus. Primo ex ſili terminatiõe dictionis cũ dictione. vt omis aqua eſt humida. fluui⁹ eſt aqua igit̃ fluui⁹ eſt humida. Scđo fit ſi ꝑdicamentũ vnũ mutet̃ in aliud. aut ſpecies vna vni⁹ ꝑdicamenti mutet̃ in aliã ſpeciẽ eiuſdẽ ꝑdicamenti. Exemplũ pmi. vt Quicq̃d heri emiſti hodie comediſti. heri carnes crudas emiſti. igit̃ hodie carnes crudas comediſti. Quicq̃d eñ dicit rem d ꝑdicamẽto ſub͛ ⁊ crudas de ꝑdicamẽto q̃litatis. Exemplũ ſcđi. Quãtoſcunq; digitos heri habuiſti: hodie habes. decẽ digitos heri habuiſti. igitur decẽ digitos hodie habes. poſito ꝙ vnũ amiſeris. Quãtoſcũq; eñ dt q̃titatẽ ↄtinuã: decem aũt dicit q̃titatẽ diſcretã. Tertio fit ex diuerſa ſuppoſitiõne. vt hõ eſt ſpecies. igit̃ aliq̇s homo eſt ſpecies. In prima eñ hõ ſupponit ſimplr̃ in ſcđa vero ꝑſonaliter. Et hec de fallacijs in dictione.

De Fallacijs extra dictionem. Ca. IX. Di.

Ue ſunt fallacie extra dictionẽ? Ma. He. Fallacia accñtis
q ꝑm q̇d ſimplr̃. Ignorantie Elenchi. Petitionis ꝑncipij. Cõſequẽtis. Non cauſe vt cauſe. Scđm plures interrogationes vt vnã. Dicunt̃ autẽ he fallacie extra dictionẽ: qm̃ habent cauſam apparentie ⁊ defectus. non ex parte vocis (vt predicte) ſed ex parte rei ꝑ ſcate. vt patebit in deſcriptione earundem.

De Fallacia Accidentis. Ca. X. Ma.

Accidens (vt hic accipimus) Eſt quoddã extraneũ in parte idem: ⁊ in pte diuerſum. qđ ſi aliqđ ꝑdicatum fuerit aſſignatũ rei ſubiecte ⁊ accidenti: cauſat̃ deceptio: que fallacia accidẽtis dicit̃. Di. Quot modis fit? Ma. Tribus. Primo ex eo ꝙ aliq̃d dicit̃ de aliqua re. ⁊ ꝓpter hoc credit̃ etiã ↄuenire accidenti illi⁹ rei. vt ſic arguendo. Homo eſt ſpecies. Petrus eſt hõ. igit̃ Petrus eſt ſpecies. Ibi ſpecies ↄuenit hoi ⁊ ꝓpter id etiã videt̃ ↄuenire Petro. Scđo fit ꝓpter hoc ꝙ aliqua duo in aliquo tertio ↄueniunt: ⁊ ob id inter ſe ↄuenire iudicant̃. vt hõ eſt aial equus eſt aial. igit̃ hõ eſt equus. Tertio fit. cum ex duobus diuiſim ſumptis inf͛t̃ aliqđ ↄiunctũ ſcđm accidens. vt ſic arguendo. Iſte canis eſt tuus. ⁊ iſte canis eſt pater. igit̃ eſt pater tuus. Unde ad hoc ꝙ ex diuiſis ad ↄiuncta argumentũ poſſit inferri: requirit̃ primo ꝙ ꝑdicata predicent̃ de ſe inuicẽ: aut de aliquo tertio ꝑ ſe. Scđo requirit̃ ꝙ primũ non includat vltimũ. Tertio requirit̃ ꝙ non ſit repugnantia in adiecto: ꝓpter primũ non ſequit̃. Petr⁹ eſt bonus. Petrus eſt cythareda. igit̃ Petrus eſt bonus cythareda. Propter ſecundũ non ſequit̃. Petrus eſt homo: Petrus eſt aial: igit̃ Petrus eſt hõ animal. Et ꝓpter tertiũ non ſequit̃. Petrus eſt homo: ⁊ eſt mortuus. igit̃ Petrus eſt homo mortuus.

De fallacia ſcōm quid ad ſimpliciter Ca. XI. Mi.

ſ Ecundum inter fallacias extra dictionem cā dixim⁹ q̄ fit ſi arguit̄ a dicto ẜm quid ad dictū ſimpliciter. Eſt aūt dictū ẜm quid. determinatio deminuens ꝰ de rōne eius cui additur. Di. Quot modis fit hęc deceptio? Ma. Mltis modis ſcōm qđ determinatio diminuens varijs pōt attribui. vt Petrus eſt homo mortuus. igitur ē hō. Ethyops ē albus ſecundum dentes. igitur ethyops eſt albus. Diuitie non ſunt bone male vtenti: igitur diuitie non ſunt bone.

De fallacia petitionis principij Ca. XII. Ma.

SJ contingat in ſyllogiſmo principiū petere fallacia fit. quā tertio loco inter fallacias extra dictionē enumerauim⁹. Hoc aūt contingit q̄nquies. Primo cū petitur definitū in definitiōe vt aīal rōnale currit. igitur hō currit. Secūdo cum pęt̄ ꝑticulare in vniuerſali vt nullus hō currit. igitur Petrus nō currit. Tertio cū petitur vlē in ꝑticularibꝫ. vt Petrus currit. Plato currit. ꝛ ſic de alijs. igit̄ oīs hō currit. Quarto cū petit̄ cōiunctum in diuiſis: aut ecōuerſo. vt medicina eſt diſciplina ſani. medicina eſt diſciplina egri. igitur medicina eſt diſciplina ſani ꝛ egri. Quinto cū vnū relatiū petitur in alio vt Petrus eſt pater Platonis: ꝑ Plato eſt filius Petri. Si igitur in dictis argumentationibꝫ anteceđens ſit ęque ignotū vt conſequens fit fallacia petitionis principij. Poſt ħ enumerauimus fallaciam conſequentis. Petiti[o prin]cipij

De fallacia conſequētis Ca. XIII. Ma.

ſ Jt aūt fallacia conſequentis cū credimus ꝯſequentiā cōuerti: q̄ nō ꝯuertit̄. ꝛ hoc q̄dem trifarie accidit. Primo cū arguit̄ a deſtructione antecedentis ad deſtructiōe m cōſequētis. vt ſi hō eſt aīal eſt. ſed hō nō eſt igitur aīal non eſt. ſimiliter cū arguitur ab inferiori ad ſupius cū diſtributiōe ſupioris. vt oīs hō currit. igit̄ omē aīal currit. Oīs hō eſt rōnalis igitur oē aīal eſt rōnale. ſcđo fit ab inſufficiente inductiōe ſingularū vt petrus eſt animal ꝛ ecōuerſo. Plato eſt aīal ꝛ ecōuerſo. ꝛ ſic de alijs. igitur oīs homo eſt animal ꝛ econuerſo. Jbi em̄ ſinglaria huius qđ ſequitur omne animal eſt homo non ſunt ſufficiēter inducta. Tertio fit cū arguitur a cōiter accidentibus: quę ſe aliquando conſequunt̄. ꝛ aliquando non. vt hic eſt comptus: igitur hic eſt adulter ꝛ econuerſo.

De fallacia ſcđꝫ nō cauſam vt cauſam. Ca. XIIII. M.

De falllacia ſcōm non cauſam vt cauſam diximus de poteſtate ſyllogiſmorum. Tranſeamus igitur ad ſequentem.

De fal. ſcđꝫ pl'es interrogatiōes ꝛ vnā. Ca. XV. M.

ſ Allacia q̄ ſequitur. eſt q̄ fit ſcōm plures interrogationes vt vnā. Eſt aūt interrogatio pl'es in qua plura p̄dicant̄ de pl'ibus aut plura de vno. aut vnū de pl'ibus. Ad quā ſi dat̄ vna reſpōſio. cauſat̄ deceptio vt ſi queritur. eſt ne hic ꝛ hic homo. demōſtrando Petrū ꝛ aſinū. ſi dicas eſt igitur aſinus eſt homo. ſi dicis nō. igitur Petrus non eſt homo. Reſpondendum eſt ergo. vnus eſt homo ꝛ alter nō. ſimiliter pōt hoc fieri in plurali numero. vt ſunt ne hęc bona. demonſtrando vnū bonum ꝛ aliud malum.

De fallacia ignorãtie. Elẽchi. Ca. XVI. Di.

S Elenchus quid eſt? Ma. Eſt ſyllogiſmus ɔdictionis (idest cõcludens ɔdictoriã ꝓpõis negate a rñdente) vnius ⁊ eiuſdẽ non nois tm̃: nec rei tm̃: ſed nõis ⁊ rei ſilr nõ ſinonymi ſed eiuſdem ex his q̃ data ſunt ꝺ necẽtate nõ cõnumerato eo qđ erat in pncipio ad idem ſcđm idẽ ſilr ⁊ in eodẽ tpe. In hac diffinitione q̃dam ponuntur rõe ſyllogiſmi. vt ꝑticule omĩs pter q̃tuor. vltime q̃ ponunt rõe ɔdictiõis: ɔtra quas ſi peccauerit argumẽtum: fit fallacia ignorantię elenchi. Vñ primo fit cõtra hanc ꝑticulã ad idẽ vt duo ſunt duplũ ad vnũ. ⁊ nõ ſunt duplũ ad tria. igit duo ſunt duplum ⁊ non duplum. Scđo fit cõtra hanc ꝑticulã ſcꝫ idem vt hoc eſt duplum illi ſm altitudinẽ: ⁊ nõ eſt duplũ illi ſm longitudinẽ. igit hoc eſt duplum ⁊ nõ duplum. Tertio fit contra hanc ꝑticulam ſilr. vt hõ eſt ſpẽs: nullus hõ eſt ſpẽs. igitur idem eſt ſpẽs ⁊ nõ ſpẽs. Hõ eñi nõ ſumit ſilr vtrobiq. q2 in prima ſumit ſimpliciter: in ſcđa ꝑſonaliter. Quarto fit cõtra hanc ꝑticulã in eodẽ tpe. vt manus mea eſt clauſa in illo inſtanti: ⁊ nõ eſt clauſa in alio inſtanti. igit man⁹ mea eſt clauſa ⁊ nõ eſt clauſa. Di. Videtur ꝙ hęc fallacia ſit eadem cum fallacia ſm quid ſit eadẽ ſm quid ad ſimpliciter? Ma. Non eſt eadem. Nam hic arguitur a duob ſm quid ad vnũ ſimpliciter. Verum tñ oẽs fallacie ad ignorantiã Elenchi pñt reduci. Nã fallacia Equiuocationis ⁊ in fallacia ſm quid ad ſimplr ⁊ ãphibologię. ſilr ⁊ in alijs fallacijs in dictione. non ſunt dictiões aut orões eędem ſm nomen ⁊ rem. In fallacia aũt accñtis nõ de neceſſitate ſequitur aliud. Silr in fallacijs dictiõis pncipij: nõ cauſe vt cauſa ⁊ conſequentis. In fallacia aũt ſm plęs interrogationes nõ eſt vnitas ꝓpõis que tñ requirit ad verum elenchum.

De ſolutione paralogiſmorũ. Ca. XVII. Mag.

S Ed q2 parum eſſet paralogiſmos poſſe conſtruere: niſi ⁊ cõſtructos ⁊ ꝓpõtos poſſem⁹ enodare. Ob id iãiã i fine hui⁹ de hoc pauca placuit adijcere. Imprimus aũt ſciendũ paralogiſmos ſiue fallacias duplices eſſe. Quidam eñi peccant in materia q2. ſ. aſſumunt falſum ⁊ nõ ꝓbant ⁊ non ſunt ꝓprie fallacie ⁊ ſoluuntur ꝑ interemptionẽ vni⁹ aut ambarũ pmiſſarum. Alij ſunt qui peccãt in forma q2 ſcꝫ nõ debite diſponũtur in mõ ⁊ figura ⁊ hi ſint falſę in dictione ſoluuntur per diſtinctiõem vni⁹ aut ambarũ pmiſſaꝝ. ſi ꝟo ſint fallacie extra dictionẽ põt reſpõdens negare cõſequentiã ⁊ cauſam defect⁹ oſtendere. Et pñt hęc oĩa fieri dupliciter vcꝫ ſolutiõe ad hominẽ. Di. Quę dicit recta? Ma. Ea quę manifeſtat ſyllogiſmũ falſum ſm oẽm modum ſcđm quẽ falſus eſt. Quę aũt hoc nõ facit: dicit ſolutio ad hoiem. Inter ſyllogiſmos aũt faciliores ſolutionis ſunt q̃ peccant in forma. Et cũ dicunt orões acres. Peccãtes aũt in materia ſunt acriores. Et ſi pmiſſe ſint valde ꝓbabiles ad inferendũ falſum dicunt orões acerrime. ⁊ ad ſoluendũ difficiles. Di. Poteſt ne dari modus quo qs cauere poſſit vt de facili non paralogiſet? Ma. Poteſt. Di. Quis? Ma. Cauendũ eſt ne reſpondere pſumas anteq̃ argumentũ fuerit pfecte ꝓpoſitũ: ⁊ ſi cogaris citius reſpõdere dicas. admitto hanc ꝓ põem cauſa argumenti aut dicas trãſeat. Et cũ te deceptum videris: dicas te nõ in eo: ſed alio accepiſſe ſenſu. Si ꝟo tu aliũ decipe volueris: cela q̃tũ potes ꝓpoſitũ tuũ. Multa queras a reſpõdente. ⁊ ſi quãdo male dixerit lauda. quãdoq ad irã prouocabis: fingas te velle ab eo diſcere. Et nõnũq argumentationẽ ad aliã materiã in qua

Fallacie peccantes in materia

Peccantes in forma

plus abundaueris transferre ſtudeas. Has decipiēdi cautelas accipias nō vt aliquē decipias ſed intelligas quo ab alio te decipe conante cauendum ſit. Sunt ⁊ alij ſyllogiſmi videlicet. Tentatiuus q̄ experimur de ſcientia reſpondentis. Itē ⁊ ſyllogiſmus Falſigraphus. q̄ ꝓcedit ex principijs alicuius ſcientię male intellectis. vt ſi quis arguat. lineam rectam curuę equalem. Hoc medio. Omnes lineę ducte a centro ad circūferentiam ſunt equales. Hoc eñi principium non intelligitur niſi de lineis rectis: ſed q̄a pauca vis in his conſtituitur: ſilentio tranſimus. Syllog tentati

Tractatus Octauus de paſſionibus terminoꝝ quas parua logicalia dicunt. Cap. I. Ma.

Partibus aūt ꝓpoſitiōis que ſunt ſubiectū ⁊ p̄dicatū varie accidunt paſſiones. ṽitatē ⁊ falſitatē earundem. Silr ⁊ argumentationū conſequentias variantes. Quā ob cauſam non ab re viſum eſt de his pauca in calce logices adiūgere. Di. Optime facis. Sed dic q̄ſo que ſunt hę paſſiones? Ma. Sunt Suppoſitio Ampliatio Reſtrictio Appellatio Diſtributio ⁊ Expoſitio. de quibus logici multi diuerſa ſcripſerunt. e quibus pro epitomatis cōplemento ꝑpauca enumerabo ordine iam p̄miſſo.

De ſuppoſitione Capi. II. Di.

Quid eſt ſuppoſitio? Ma. Eſt acceptio termini' ꝑ aliquo. nō tm̄ vt ſignificatio. Suppoſitio eñi eſt acceptio termini ad ſignificandum impoſiti. Significatio aūt eſt paſſio vocis p ſe conſideratę. Di. Qui termini ſupponūt? Ma. Oēs termini cathegorematici (ideſt p ſe ſcatiui) vt hō aſinus. albū nigrū. Adiectiua tm̄ ad hoc dicūt copulare: qm̄ accipiunt ꝑ ſto ſuo non ſimplr: ſed copulādo ipm alteri. ſ. huic cui inheret. Suppoſitiōem p̄ma diuiſiōe trifarie partimur. vcz in Synedochicam vt fer fontē (ideſt ꝑtem fontis) Antonomaſicā vt propheta dicit (ideſt Dauid) ⁊ Metaphoricam vt Hierl'm que occidis ꝓphetas ⁊c. Et rurſus q̄libet haꝝ duplex eſt. ſ. diſcreta ⁊ cōis. Di. Diſcreta que eſt? Ma. Eſt acceptio termini ſinglaris ꝑ aliquo vt Petrus ſcribit Di. Cōis q̄ eſt? Ma. Eſt acceptio termini vl'is ꝑ aliquo vt hō. Et hęc rurſus duplex eſt. ſ. naturalis ⁊ accñtalis. Di. Naturalis quę eſt? Ma Eſt acceptio termini ꝑ oībꝫ his a q̄bꝰ natꝰ eſt ꝑticipari. vt cū Suppo Diſcre Cōmu
Accñtalis dico hō eſt aīal. homo accipitur pro hoībus p̄ſentibꝫ p̄teritis ⁊ futuris. Di. Accidentalis q̄ eſt? Ma. Eſt acceptio termini pro his pro quibꝰ exigit ad
Simplex iunctū vt hō albus. ibi accipit̄ hō tm̄ pro hoībus albis. Et rurſus duplex eſt. ſ. ſimplex ⁊ pſonalis. Di. Suppoſitio ſimplex q̄ eſt? Ma. Eſt acceptio termini vl'is pro natura vl'. vt hō eſt ſpēs. ibi hō accipitur ꝑ natura humana
Perſonalis in cōi. Oīs hō eſt aīal. ibi aīal ſupponit ſimplr. ſilr hoīem. dicēdo. Oē aīal p̄ter hoīem eſt irrōnale. Di. Perſonalis q̄ eſt? Ma. Eſt acceptio termini
Determinata cōis pro aliquo ſuppoſito. ⁊ tali ſuppoſitiōe ſupponit ſubiectū propoſitiōis indefinite ⁊ pticularis. vt hō eſt aīal. quidam aſinus currit. Di. Confuſa q̄
Confuſa eſt? Ma. Eſt acceptio termini cōis pro omnibus ſuis inferiorib. Et hęc rurſus duplex eſt. confuſa ſcꝫ diſtributiua ⁊ confuſa tm̄. Di. Confuſa di-

ſtributiua que eſt? Ma. Eſt acceptio termini cōis ꝓ om̄ibꝫ ſuis inferio
ribꝫ. ⁊ ſub eo valet deſcēſus copulatiu⁹. vt oīs hō currit. ibi hō ſupponit cō
fuſe diſtributiue. ⁊ taliť deſcendit. igiť Petr⁹ currit ⁊ Plato currit. ⁊ ſic de
alijs. Di. Cōfuſa tantū q̄ eſt? Ma. Eſt acceptio termini cōis ꝓ natura
vt hꝫ eſſe in ſuis ſupioribꝫ: nō tm̄ valet deſcenſus copulatiu⁹. vt piper. dicen
do hic ⁊ Rome vendiť piper. ⁊ aīal. dicēdo om̄is hō eſt animal.

De ſuppoſitione Relatiuoꝝ Ca. III. Ma.

Abēt tm̄ termini relatiui ſpecialē ſupponēdi modū ſm̄ diuer
ſitatē earundē. nam quedā ſunt relatiua ſubſtantie: ⁊ quedā — Relatiua
relatiua accidentis. Di. Relatiue ſubſtātie q̄ ſunt? Ma. — Subſtātie
Que referūt rē per modū ſube (Eſt eñi relatiuū ante late rei — Identitatꝭ
recordatiuū) ⁊ hec ſunt duplicia. Quedā eñi ſunt relatiua identitatꝭ: q̄dam — Reciproca
diuerſitatis. Di. Relatiua ſubſtantie identitatꝭ q̄ ſunt? Ma. Que refe
runt eandē rem in nūero. vt Petr⁹ ſcribit: ⁊ idem diſputat. Et hec rurſus
ſunt duplicia. vicꝫ reciproca ⁊ nō reciproca. Reciproca ſunt: q̄ referunt rem
agentē per modū patientis. vt Petrus percuit ſe. Et hec relatiua ſupponūt
ꝓ eadem re in nūero cum ſuis añcedentibꝫ. ⁊ loco eoꝝ licet ponere antece
dentia. Non reciproca aūt dicunt⁹ q̄ referunt eandē rem in numero. ⁊ ꝓ ea
dem ſupponūt. vt Petrus legit ⁊ idem loquiť. Petrus currit ⁊ ille moueť.
Patet igiť om̄ia relatiua ſubeꝫ identitatꝭ ſupponere ꝓ eadē re in nūero cū
ſuis añcedentibꝫ. Relatiuū vero ſube diuerſitatꝭ eſt qđ refert eandē rem in
numero cū ſuo añcedente: ⁊ ſupponit ꝓ alia. vt Petrus ſcribit ⁊ ali⁹ loquiť
Di. Relatiuū accidentis quod eſt? Ma. Quod refert rem p modū deno
minatiōis. vt q̄lis eſt Petr⁹ talis eſt ⁊ plato. Et eſt duplex. ſ. identitatꝭ ⁊ di
uerſitatis. Relatiuū accidentis identitatꝭ dicim⁹ qđ refert eandē q̄litatē vel
q̄ntitatē in ſpecie ꝓ qua ſupponit. vt Petrus eſt albus ⁊ talis eſt plato. Pe
trus eſt bipedalis ⁊ tantus eſt plato. Relatiuū aūt accidentis diuerſitatis:
⁊ ſi refert eandē q̄litatem vł q̄ntitatē in ſpecie: ꝓ alia tm̄ in ſpecie ſupponit
vt Petr⁹ eſt albus ⁊ alteri⁹ modi eſt plato. Petrus eſt q̄ntitatis tripedalis
⁊ alterius eſt plato. Hactenus de ſuppoſitionibꝫ terminoꝝ. Nunc de am
pliatione tractandum eſt.

De Ampliatione Capitu. IIII. Di.

Quid eſt ampliatio? Ma. Eſt extēſio termini a minore ſup
poſitione ad maiorē. vt hō eſt. ibi hō ſtat tantū ꝓ p̄ſentib⁹.
Sed dicēdo hō fuit. hō ſtat ꝓ p̄ſentibꝫ ⁊ p̄teritis. Non tamē
intelligendū eſt ꝙ termin⁹ poſſit ampliari. vt ſtet pro plib⁹
q̄ꝫ in ſuppoſitione naturali: quia (vt dictuꝫ eſt) in tali ſtat ꝓ
om̄ibus a q̄bus natus eſt p̄ticipari. Unde patet ampliatiōe
eſſe minorē reſtrictionē: minus eñi reſtringiť termin⁹ p ſe poſitus. vel natu
rali ſuppoſitione q̄ꝫ reſtringatꝭ in ꝯpoſitione qua ampliari diciť. Amplius
ſciendū: terminos ſequentes. ſ. poſteri⁹ prius poſſibile: impoſſibile: ꝯtingēs:
neceſſariū. Silr ⁊ verbalia in bilis vel bile aut tiuus terminata: terminuꝫ
nō ampliare ſed p̄mittere ipſum naturaliť ſtare. Qđ quidē pluribꝫ firma
ri poſſet rōnibus: quas breuitatis cauſa libuit ſilentio tranſire.

De Reſtrictione Capitulū. V. Di.

Reſtrictio multiplex

QUid eſt reſtrictio? Ma. Eſt coartatio termini a ſuppoſitiōe maiore ad minorē. vt dicendo hō. homo ſupponit ⁊ ſtat ꝑ oībꝫ hoībꝫ. ſed dicendo hō eſt. hō ſtat tm̄ ꝑ pñtibꝫ. Similiť hō albus ſtat tm̄ ꝑ albis. Vñ quñcūq; terminꝰ ſtat ꝑ paucioribꝰ q̄ ſi ſtaret naturaľr dicit̃ reſtringui. Et fit hoc ꝑ noīa: ⁊ (vt in plurimū) adiectiua. Adiectiuū eī reſtringit ſubſtantiuū ad ſtandū. ſcḋ in eodē genere: ⁊ ꝑ his quibꝫ ſcatum adiectiui inheret. Et hoc quidē verū eſt: ſi adiectiuū ponat̃ cū ſuo ſubſtantiuo ex eadē pte ſubiecti aut p̄dicati. Nihil eñ poſitū a pte p̄dicati reſtringere põt ſubiectū quo ad p̄ncipale ſcatum. vt dicendo. hō eſt albꝰ. hō reſtringit̃ ꝑ albus nō ꝑ albis ſed pro maſculis. Fit ſilr reſtrictio ꝑ v̄ba ⁊ pticipia: qm̄ verbū aut pticipiū p̄ſentis tēporis reſtringit pro p̄ſentibꝫ. Sed participiū vel verbū futuri tpis reſtringit terminū imediate p̄cedentē ⁊ ſequentē pro p̄ſentibus ⁊ p̄teritis. Participiū aūt vel v̄bū futuri tpis reſtringit terminū imediate p̄cedentē ⁊ ſequentē pro p̄ſentibꝫ vel futuris. Exēpla ſūt hō eſt aſinꝰ hō fuit aſinꝰ. hō erit aſinꝰ. Itē fit ſilr quñq; reſtrictio ab vſu. vt nihil eſt in centro. intelligit̃ nihil ſolidū. licet ibi ſit aer ⁊c. Sequit̃ de appellatione.

De Appellatione Capitulū.VI. Di.

Auguſtinꝰ.
Hierony.

QUid eſt appellatio? Ma. Eſt acceptio termini ꝑ re exiſtente. vt hō currit. ibi hō appellat hoīem exiſtentē. Verba aūt q̄ ſcant actus aīe interiores termino ſequēti dant appellare formā ⁊ rōnem vt cognoſco venientē. i. cognoſco q̄ venit: ſub ea ratione q2 venit verūtamē ſcripture ſacre hunc abhorrēt rigorē. vñ Augꝰ. Indignū vehemēter exiſtimo vt verba celeſtis oraculi reſtringam ſub regulis Donati. a fortiore ꝑ regulas iſtas q̄ ſilr a beato Hieronymo reijciunt̃ .xxxvij. di. c. nō vobis. Et ca. oīe. dicit̃. nō in dialectica placuit deo patri filio ⁊ ſſ. regnū eñ dei in ſimplicitate fidei eſt: nō in otentione ſmonis. de his dicit̃. q̄ oēm vim diſputātiū ſuaꝝ in dialectica ponūt. Ea propter malui ad p̄ſens alioꝝ dicta de paſſionibus hmōi dialecticis ſuccinctim ꝑcurrere q̄ vel de ꝓprio aliquid noui cudere: vel neotericoꝝ profuſa cōmentaria imitari. btūs etiā Gregoriꝰ lib. xxvi. moraliū ait. Non debet intentio verbis deſeruire ſed v̄ba intentioni .xxij. q. v. ca. humane. Et idem doctor in ſmone quodā dicit. Plerūq; dum ꝓprietas verboꝝ attendit̃: ſenſus veritatꝭ amittit̃. Diuus quoq; Hierony. ſup ep̄la ad Gal. Euangeliū inq̄t nō eſt in verbis ſcripturaꝝ ſed in ſenſu: non in ſupficie ſed in medulla: non in ſmonū folijs ſed in radice rōnis. Sctūs quoq; Hilarius lib. iiij. d̄ trinitate. Intelligētia ait dictoꝝ ex cauſis eſt aſſumēda dicendi. q2 nō ſmoni res. ſed rei eſt ſermo ſubiectus. Talibꝫ fili chariſſime ſctōꝝ ſententijs obuiare poteris iſtis neotericis logicis q̄ pbiam oēm naturalem ⁊ moralē poſtponētes: priſcoꝝ patrū ⁊ eccl'iaſticoꝝ doctoꝝ grauiſſimas ſentētias aut inſulſe inuertere: aut penitꝰ nō verent̃ negare: ſi ipas regulis ſuis dialecticis nequerint coaptare: de quibus canonica ſanctio ait. Nōne vobis videt̃ in vanitate ſenſus ⁊ obſcuritate mentis ingredi: q̄ diebus ac noctibꝫ in dialectica arte torquent̃. xxxvij. di. c. nōne. ⁊ eadē di. ꝑ Vrbanū papā dicit̃. Oēm vim inuētoꝝ ſuoꝝ in dialectica diſputātes ponunt heretici: q̄ ꝓboꝝ ſnīa diffinit̃ nō aſtruendi vim hr̄e ſed ſtudiū deſtruendi: ſed nō in dialectica placuit deo patri ⁊c. vt ſup̄. Reliqua tranſimus.

Gregorius

Hilarius.

De Diſtributione Capitulū.VII. Di.

Quid eſt diſtributio? Ma. Eſt multiplicatio acceptiõis termini cois p ſuis iferioribꝫ p figurã diſtributiuã facta. ſigna aũt diſtributiua ſunt duplicia vz ſubẽ ⁊ accidentis. Subſtantię ſunt que diſtribuunt p rebus hñtibus ſe p modum ſubã. ⁊ hec ſunt rurſus multiplicia. qdam eñ diſtribuunt p oĩbus ptibus ſubiectiuis. qdam pro duobus tm̃. qdam vero pro ptibus integralibus. Di. Quot ſunt q̃ diſtribuũt p ptibꝫ ſubiectiuis omnibꝰ? Ma. ſunt oẽs nullus q̃libet nihil nemo ⁊ ſimilia. ſimiliter differt: aliud: ab nõ idem ⁊c. Et dicuntur hec ſigna. vlia non q: ſcent vle ſed qm̃ vliter ſcãt q: diſtribuunt terminum p omnibus ſuis inferioribus. ⁊ tñ differenter. q: ſigna negatiua diſtribuunt terminũ mediate vel immediate ſequentem. vt nullus hõ eſt aſinus. ibi diſtribuitur hõ ⁊ aſinus. ſed affirmatiua tm̃ diſtribuunt terminũ immediate ſequentẽ. vt oĩs hõ eſt aĩal: ibi tm̃ diſtribuit hõ. Animaduertendum tñ de h̃ ſigno oĩs. Nam qñq₃ accipitur ⁊ collectiue ⁊ diſtributiue in numero. ſ. plurali. Exẽpla ſunt oẽs apl'i dei ſunt duodeci: ibi accipit collectiue: valet eñ oẽs apl'i ſimul collecti ſunt duodecim. ſed dicẽdo oẽs hoĩes currunt. ibi accipit diſtributiue. Di. Quid ſi tm̃ duo hoĩes currerent dicere ne liceret oẽs hoĩes currunt? Ma. ſi nõ eſſent plures hoĩes dicere quidem liceret oẽs: ſicut dicimus oĩs fenix omnis ſol. ſi aũt plures ſunt etiã non currentes oẽs nõ dicimus. ſed ambo vel vterq₃. nec hoc te lateat. Nihil ⁊ nemo includere terminos ſui diſtributiõis. vt nihil. i. nulla res nemo. i. nullus hõ vel nullum ens qd̃ eſt hõ ⁊c. Di. Que ſunt ſigna diſtributiua duoꝝ? Ma. Uter ⁊ neuter vterq₃ neuterq₃ neutra₃ vtraq₃ vtrũq₃ hec eñ diſtribuunt pro duobus demonſtratis. vt neuter hoꝝ currit. Di. Quid de negatione? Ma. Negatio principaliter negat ⁊ ex ɔſequẽti diſtribuit. quia. ſ₃ negat oĩa facit ſtare p omnibus negatiue. Di. Quę ſunt diſtributiua pro ptibꝫ integralibus? Ma. Hoc ſignũ totus qd̃quidem dupliciter accipitur vz. cathegorematice. tunc valet totus. i. habens ptes. vt totũ qd̃ eſt in mundo eſt in oculo meo. i. ens hñs ptes qd̃ in mũdo ⁊c. Alio mõ accipit ſincathegorematice. ⁊ tũc valet totus. i. q̃libet ps. Includit eñ terminũ ſuę diſtributiõis. ſ. pars vñ dicẽdo totus petrus. ibi petrus nõ diſtribuitur ſed pars. Di. Que ſunt diſtributiua accñtis? Ma. Que diſtribuũt p re hñte ſe p modũ accñtis. Et ſunt duplicia. Quedã eñ diſtribuũt pro q̃litatibus: quedam vero pro q̃titatibꝫ. Di. Quę diſtribuũt p q̃litatibꝫ? Ma. Hoc ſignũ q̃lelibet. cuius pticulare eſt eq̃libet. valet aũt q̃lelibet. i. ens hñs oẽm ſpẽm q̃litatis. Di. Que ſunt diſtributiua q̃titatis? Ma. Hec q̃tuſcunq₃ qd̃ diſtribuit p q̃titate cõtinua: ⁊ q̃tuſcũq₃ qd̃ diſtribuit p q̃titate diſcreta. Preter hec eſt hoc ſignũ infinitũ. qd̃quidem accipit multipliciter Primo negatiue p ente qd̃ finiri nõ põt q: nõ habet aptitudinẽ finiẽdi vt vox eſt infinitũ inuiſibilis q: videri nõ põt. Scḋo accipit p eo qd̃ nõdũ eſt ptranſitũ põt tñ ptrãſiri. vt ager nondũ dimenſus. Tertio accipit p illo cuiꝰ q̃titas ſp creſcit p appoſitio₃. vt numerꝰ. Quarto p eo cuiꝰ q̃titas nũq₃ deſinit diuiſiõe vt linea vl' ſupficies. Quĩto accipit p eo cuiꝰ q̃titas ſp creſcit appoſitiõe ⁊ nũq₃ deſinit diuiſiõe. vt tps. Ex his tribꝫ vltimis modis põt accipi aut ſimpliciter aut quo ad nos. Et va et īfinitũ quolibet plura. Hęc de diſtributionibus. Iã vltima pcurramus ppoſitiones exponibiles.

Diſtributiua ſubſtantiæ

omĩs quã do erigat tria appel lata

Diſtributiua accñtis

De Exponibilibus Ca. VIII. Di.

Quam ppoſitionẽ exponibilem cenſes? Ma Eam quę habet ſenſum obſcurũ ppter aliqd̃ ſyncathegorema in ea poſitum. Syncathegorematũ vero huiuſcemodi qdã ſunt excluſiua vt tantũ ſolũ duntaxat ⁊c. Quędã exceptiua vt pter preterq₃ niſi ⁊c. Quędam reduplicatiua

vt inquantū.coq₃.ſcōm℞.ꝛc.Item ſunt incipit ꝛ deſinit infinitū.cōpatiui ꝛ ſuplatiui.differt aliud.ab.totus.q̄libet.ꝛc.De quibus eodem obſeruato ordine pauca in calce logices adijciemus.

De Excluſiuis Ca.IX. O.la.

Excluſiua in qua nulla ponitur negatio exponitur ꝑ duas ex ponentes cōiunctas ꝑ coniunctionem copulatiuā quaꝝ pͥa eſt ꝑiacens in ꝓpōis exponibilis (ideſt ꝓpoſitio q̄ remanet depoſito ſigno excluſiuo).ſcđa eſt negatiua in qua negaꝛ ꝑdicatū ab oībus alijs a ſubiecto.vt tm̄ hō currit.exponiꝛ ſic hō currit ꝛ nil aliud ab hoīe currit.Excluſiua aūt in qua ponitur negatio.ſiquidem negatio poniꝛ ante ſignū excluſiuū.exponiꝛ ꝑ vnā diſiunctiuā de partibꝫ cōtradicentibꝫ prioribꝫ vt dicendo.nō tm̄ hō.currit: exponitur ſic.nullus hō currit.vel aliquid ab hoīe currit.Qñ aūt negatio ꝑponitur poſt ſignū exponitur ꝑ duas ꝓpoſitiones coniunctas per coniunctionē copulatiuā.q̄rum prima eſt ꝑiacens negatiua.ſcđa eſt affirmatiua in qua ꝑdicatū affirmaꝛ de quolibet alio a ſubiecto.vt tm̄ accidens nō eſt ſubſtantia.exponiꝛ.accidens nō eſt ſubſtantia.ꝛ oē aliud ab accidente eſt ſubſtātia. Et hec vera ſunt:cū ꝓpoſitio excluſiua exponitur gratia alietatꝭ Nam ſi in ea ponaꝛ dictio importans numerū:exponenda erit gratia pluralitatis ꝑ oīa vt dictū eſt.dempto ꝙ in ſcđa exponente ponitur plures vel eius condeclineū vt iſta.Tantū duodecim ſunt apl'i dei.exponitur.duodecī ſunt apoſtoli dei:ꝛ nō plures q̄₃ duodecim ſunt apoſtoli dei. Excl affir[illegible] Exc neg[illegible]

De Exceptiuis Ca.X. Bi.

Quomō exponuntur exceptiue? Ma. Exceptiua affirmatiua exponitur copulatiue ꝑ tres exponētes: quaꝝ prime affirmat ꝑdicatū de ſubiecto ſumptū cum aliud ab Secūda affirmat ꝑdicatū de termino excepto.Tertia negat ꝑdicatū de termino excepto.vt hec.Oē aīal ꝑter hoīem eſt irrationale ſic exponitur.Oē aīal aliud ab hoīe eſt irrationale ꝛ hō eſt aīal ꝛ hō nō eſt irrōnalis.Negatiue xͦo exponiꝛ copulatiue ꝑ tres exponētes:quarū prima negat ꝑdicatū de ſubiecto ſumptū cū aliud ab. Secunda affirmat ſubiectum de termino excepto.Tertia affirmat ꝑdicatū vniuerſaliꝛ de termino excepto.vt hec.nullum animal ꝑter hoīem eſt riſibile.ſic exponiꝛ.nullum aīal aliud ab hoīe eſt riſibile:ꝛ hō eſt aīal ꝛ oīs hō eſt riſibilis. Contradictorie haꝝ exponunꝛ ꝑ exponentes ꝯdictorias.Hoc tm̄ animaduertendū ſigna exceptiua nō poſſe poni in ꝓpoſitione vniuerſali in q̄ terminū coēm ſup quem immediate cadunt.ſi impedita nō fuerint faciūt ſupponere ſimpliciter vt in dictis ꝓpoſitionibus hoīem ſupponit ſimpliciter.

De Reduplicatiuis Ca.XI. Bi.

q Quomodo exponuntur reduplicatiue? Ma. Reduplicatiua affirmatiuā exponitur ꝑ quatuor exponentes copulatiue:q̄rum prima affirmat ꝑdicatū principale de ſubiecto.Secunda affirmat reduplicatū de ſubiecto.Tertia affirmat ꝑdicatū ꝑncipale de reduplicato. Quarta eſt vna cauſalis in cuius añcedente ponitur dictio ſup quā cadit reduplicatio cū aliquo tranſcendente: in ꝯſequēte ꝑdicatū ꝑncipale affirmatur de relatiuo illius tranſcendentis.vt hec.hō inq̄tum rōnalis eſt riſibilis.ſic exponitur.hō eſt riſibilis ꝛ hō eſt rōnalis.ꝛ oē rōnale eſt riſibile.et

si aliquid est rationale ipm est risibile. Negat ua autē exponit p quatuor ex ponentes copulatiue quarū prima negat pdicatum de subiecto. Scda af firmat reduplicatū de subiecto. Tertia negat vniuersalit pdicatū de redu plicato. Quarta ea vna causalis in cui⁹ ante ponit reduplicatio cū aliquo transcendente. & in consequēte negatur pdicatum de relatiuo illius transcē dentis. vt ista nullus hō inquantū rōnalis est rudibilis sic exponit. nullus homo est rudibilis: & omīs hō est rōnalis. & nullum rōnale est rudibile: & si aliquod rōnale ipm nō est rudibile. Contradictorie harum exponūtur p expo nentes ↄtradicentes verūtamē hec signa nō semp accipiunt reduplicatiue sed quandoqȝ specificatiue. Accipiunt quidē reduplicatiue: quādo denotant illō sup qō cadunt esse pcisam causam qre pdicatum insit subiecto. vt in exē plis dictis. Specificatiue vero accipiunt qn denotāt id sup qō cadunt nō re pugnare quin & sub ea rōne pdicatū insit subiecto. vt hō inquantū albus currit. Modus autē exponēdi dat⁹ intelligit cū signū accipit reduplicatiue.

De Incipit & desinit Capi. XII. Di.

Quomodo exponūtur ppositiones de desinit & incipit? Mag. Si incipit ponat cū dictione significante rem cui⁹ esse sil acquiri tur: exponit copulatiue p duas exponentes: quarū prima est affirmatiua de pñti: scda negatiua de pterito. vt hō inci pit esse. exponit hō nunc est: & hō imediate ante hoc nō fuit. Si autē ponat cū dictione significante rem cui⁹ esse succes siue acquirit: exponit copulatiue p duas exponentes. quarū prima est nega tiua de pñti: scda affirmatiua de pterito. vt hō incipit esse albus. exponi tur. hō nunc nō est albus. & hō imediate post hoc erit albus. Similit si desi nit: ponat cum dictione significante rem cui⁹ esse simul acquirit. exponit copula tiue. cui⁹ prima pars est affirmatiua de pñti. secunda negatiua de futu ro. vt hō desinit esse. exponit. homo nunc est & hō imediate post hoc non erit Si autē ponat cū dictione significante rem cui⁹ esse successiue acquirit. exponit copulatiue p duas exponētes. quarū prima est negatiua de pñti. scda af firmatiua de pto. vt hō desinit esse albus. exponit. hō nūc est albus. & hō im mediate ante hoc fuit albus. Contradictorie exponuntur per exponentes contradicentes prioribus.

De infinito. Capitulum. XIII. Di.

Quomodo exponūtur ppositiones de infinito? Ma. Infi niti acceptiones in superioribus audisti. Si igit infinitū sincathe gorematice captum ponat in ppōne. tunc exponēda est copu latiue p duas exponentes: quarū prima affirmat pdicatū subiecto sumpto sub aliqua quātitate. & secūda negat tale pdicatū inesse tali subiecto sub determinata quātitate. vt in finiti homines currūt exponit: aliqui hoīes currūt. & nō tot quin plures du bus vel trib⁹. & sic de alijs. vel sic aliqui hoīes currūt. & nō quibuslibet plu res currunt. Si autē infinitū accipit cathegorematice: tunc pma ppositio af firmat quātitatē de subiecto: scda negat terminū illi⁹ quātitatis. vt hec linea infinita exponit. linea est quāta: & linea nō hȝ terminū sue quātitatis. Et hoc corp⁹ infinitū est albū. exponit aliqd corp⁹ quātū est albū. & id corp⁹ non hȝ terminū sue quātitatis. Nec te lateat infinitū sincathegorematice sumptū confundere terminū imediate sequētē imobilit. q2 facit ipm stare confuse tantū.

De Cōparatiuis ⁊ ſuperlatiuis Ca.XIIII. Di.

Quomodo exponitur ꝓpoſitio in qua ponit̃ ꝯparatiuus? Ma. Si capiat̃ ꝓprie ⁊ cōparatiue tūc exponit̃ copulatiue p tres exponētes quaꝝ prima affirmat poſitiuū de re excedente.ſecūda affirmat eundem de re exceſſa.tertia affirmat exceſſum de excedente cū aduerbio magis vt Petrus eſt fortior Joāne exponitur Petrus eſt fortis ⁊ Joānes eſt fort̃.⁊ Petrus eſt magis fortis ꝙ̃ Joannes.vel Joannes nō eſt adeo fortis vt Petrus.Si aūt cōparatiuus accipitur impropriе.vt deus eſt ſanctior diabolo ſic exponit̃.deus eſt ſanctus ⁊ diabolus nō eſt ſanctus. Di. Quō exponit̃ ꝓpō in qua ponit̃ ſuꝑlatiuus? Ma. Suꝑlatiuus qn̄qꝫ accipit̃ cōꝑatiue vt ſanctiſſimus.i.valde ſanctus .Quādoqꝫ ſuꝑlatiue ⁊ impꝓprie cū ſcꝫ res cōꝑate ſunt diuerſaꝝ naturaꝝ:vt leo eſt fortiſſimus lincū.Quandoqꝫ vo accipit̃ ꝓprie cū res cōꝑate ſunt eiuſdem nature ⁊.tunc ſi accipitur affirmatiue.exponitur propō p tres exponentes copulatiue q̃rum prima affirmat poſitiuū de re excedente Secūda affirmat eundē de re exceſſa.Tertia affirmat exceſſum de re excedente ꝑ reſpectū ad rem exceſſam vl'r captā.Si aūt ſuꝑlatiuus tenet̃ negatiue tunc tertia exponēs eſt negatiua.Exemplū p̄mi.Roſa eſt pulcherrim⁹ florū.exponitur.Roſa eſt pulchra.Exm̄ ſcdi.Subſtantia eſt genus gn̄aliſſimum.exponitur ſubſtantia eſt gn̄alis.⁊ alia genera ſunt generalia.⁊ nullū gn̄alius ſub a(pn̄t tn̄ eſſe gn̄alia)⁊c̃.Contradictorie exponunt̃ diſiunctiue p exponētes ꝯtradicētes.Habet aūt ſuꝑlatiuus proprie acceptus vim diſtribuendi terminū vniuerſalem ſignificantem rem exceſſam.

De Differt aliud ab Ca.XV. Di.

Quomodo exponit̃ ꝓpoſitio de differt aliud ab nō idē? Ma. Affirmatiua exponit̃ copulatiue ꝑ tres exponentes:quarū prima affirmat.eſt de eo ꝙ differt.Secunda affirmat eſt de eo a quo differt.Tertia negat illa de ſe inuicē.vt aſin⁹ differt ab homine.exponitur aſinus eſt.⁊ hō eſt.⁊ aſinus nō eſt hō. Negatiua exponitur diſiunctiue ꝑ exponentes cōtradicentes vt aſinus non differt ab hoīe.exponitur.aſinus non eſt vel homo non eſt vel aſinus eſt homo.Et ſciendū terminū communem immediate ſequentem predicta ſigna confundi diſtributiue.Nec ſigna ꝑticularia hanc diſtributionem impediūt.vt aſinus differt ab aliquo homine.valet ab omni homine differt aſinus.De toto q̃libet ⁊ alijs dictū eſt in ſuꝑioribꝫ.Jā logicis finē attigimus.Nūc ꝑ cōplemento triuij Rhetoricam luſtrabimus.


IV STĬ NIAN
Leges
moralia
pronũciacõ
muſa
RHET
ORICA
poeſis
hiſtoria
ARISTO
colores verborum
colorem ſententiarum
Enthymema · Exem
plum
ſedes eloquen
Tulius
SEN:PO:93:RO:

Libri tertij Tractatus Primus de partibus orationis Rhetorice. Diſcipulus.

IAm deo auſpice ⁊ grāmatices ⁊ logices pncipia nō mō ſuccincte: verū etiā miro fecunditatis ordine explanaſti: quibus animi conceptus: nō Barbaris ſed Latinis potius orōnibꝫ exprimere earundemq́ꝫ veritates ac falſitates multifarijs rōcinationibꝰ dilucidare poſſum argutiſſime. Attñ in hoc ipſo deficere mihi videre videor: cꝫ nondū eas eo ingenio exornādas pronoſcam rerū de quibꝰ ſermo eſt: conditio expoſtulat. Ma. Sane dicis: nam hoc alterius negocij: ⁊ ad eam liberalē ſcientiā attinet: quam Rhetoricā in principio noſtre diceptationis diximus.

Quid Rhetorica: a quo primo tradita, q̄d Rhetor q̄d Rhetoris officiū ⁊ quot gña cauſaꝝ. Ca.I. Di.

QUid eſt Rhethorica? Ma. Eſt benedicēdi ſcia in ciuilibꝫ q̄ſtionibꝰ ad pſuadendū iuſta ⁊ bonarum rerū pſonarūq́ꝫ negocij cā Rheſis em̄ grece: latine locutionē ſonat. Hec a q̄ rē ſcia ⁊ ornatem expedite loq̄ dat. Unde a grecis ῥητορικὴ noſtris aūt Rhetorica dicta eſt. hinc id eſt Rhetor huiꝰ ſcie gnarus. Di. Quis igit Rhetor primꝰ aut huiꝰ artis inuentor fuit? Ma. Huius certitudinē nondū accipi: ſed h̄ manifeſtū: ipam a Demoſthene Grecoꝝ oratore. ⁊ a Marco Tullio Cicerone

Cicero latine eloquētie principe miro ingenio excultā: nec ab aliquo vnq́ꝫ viro docto neglectā: ob innumeros ex ea pullulātes fructꝰ: de cuiꝰ laude v̄ba facere altius ingeniū: ⁊ tractatū reqreret maiorē. Di. Pretermiſſis igit his quid Rhetor: ⁊ q̄d officiū eiꝰ delucida. Ma. Rhetor quē ⁊ oratorē dicere poſſumꝰ. Eſt vir bonus dicendi arte peritus. Officiū eius eſt his de rebꝫ poſſe appoſite dicere: q̄ in ciuilibꝰ q̄ſtionibꝫ ſm mores ⁊ inſtituta patrie cōprobant. Hec aūt ſunt an turpe aliqd: an laudabile: vtile: vel honeſtū: equū vel iniquū ſit. Ex quibus rebus tria cauſaꝝ genera naſcunt. Di. Que? Ma. Primū demonſtratiuū: per q̄d orator audienti delectationē p̄ponit. Scdm eſt iudiciale: in q̄ orator ſeuitiā aut clemētiā iudicis pq̄rit. Tertiū eſt deliberatiuū: in quo orator ſpem aut reformidationē liberant p̄hendit In q̄bus ⁊ circa q̄ maxime oratorē obſuare optebit. vt proemiet apte: narret apte: pugnet acriter: colligat fortit: ornet excelſe: pnūciet lucide: teneat fixe. Poſtremo doceat: delectet atq́ꝫ afficiat. In his eī oratoriū munꝰ explet p̄miſſa igit eaꝝ rerū diſtributione: ad p̄cepta cauſaꝝ cōia pgamus.

De Oratione demōſtratiua: ⁊ a quibus locis conſtituenda ſit. Capitulum.II. Diſcipulus

ORatio igit demōſtratiua quibꝰ ꝯſtituit? Ma. Demōſtrationis genꝰ: q̄d ad laudādos claros viros: ⁊ improbos vituperādos ſuſcipit: ⁊ in q̄ magis q̄ꝫ ceteris in virtutū vitioꝝque cognitione orō verſat: ꝯſumit in narrandis exponendiſq́ꝫ factis: ⁊ rebus geſtis: bonis aut malis. Ea aūt tribꝫ v̄ſant generibꝫ: h̄ eſt extremis: animi ⁊ corpis. Di. Bona externa q̄

Bona externa. ſunt? Ma. Sunt genus: gl̄ia: ⁊ amicitie. quibus fortune ⁊ facultates annumerant. Di. Bona corpis q̄ ſunt? Ma. Sūt vires: agilitas: valitudo: pulchritudo ⁊c. Non em̄ om̄ino felix eſt: q̄ ſpecie turpiſſimus eſt: ⁊ ſine ple.

bis in orõne ↄſtitutis: veniendũ eſt ad bona animi. Di. Que ſunt? Ma.
Sunt virtutes morales, vt prudẽtia, fortitudo, iuſtitia, tempantia, liberalitas
⁊c. Item bone artes cũ ſuis ptibus. Maximope aũt aduertendũ circa hec.
li. cũ teſte btõ Grego. Sepe vitia ꝓ virtutibꝫ ſe ingerũt: ⁊ virtutes ſe eſſe men
c. tiunt, vt audatia ꝓ fortitudine, pdigalitas ꝓ liberalitate, ⁊ ſupſtitio ꝓ reli
gione. De his aũt in moralibꝫ latius differendũ. Nec oĩno negligendũ quẽ
admodũ quiſq; generatus: quẽadmodũ educatus: quẽadmodũ inſtitutus
moratuſq; fuerit: qͥbus vſus amicis: ⁊ ſi qͥd magnũ: cui ⁊ incredibile acci
derit: maxie ſi illud diuinit⁹ accidere potuerit videri. Tum qḋ quiſq; ſen
ſerit, dixerit, geſſerit. hec eĩn ad ea que virtutũ ꝯ poſita ſunt gña: accõmeda
bunt. Neq; vero mors eoꝝ: quoꝝ vita laudabit̃ ſilentio pteriri debebit. Si
mõ qͥd erit animaduertendũ: aut in ipo gñe mortis: aut in ipis rebus que
poſt mortẽ ↄſequũt. Et hec iã expoſita bona ↄfirmari ⁊ ↄfutari poterũt: ſi
fortune q; cõmoda ꝓ affectu mentis in laudẽ vel ignominiã trahent.

De oratione deliberatiua. ⁊ a quibus locis conſti tuenda. Capitulum. III.

Diſcipulus

Oratio deliberatiua qͥbus abſumit̃? Ma. Genus deliberati
onis aut ↄſolationis ad vtilitatẽ tendit: ad quã oĩa referri
debent in ↄſilio dando. Illa aũt pmo ſunt ſuaſori ⁊ diſſua
ſori notanda qͥd fieri poſſit: ⁊ qͥd neceſſe ſit aut non neceſſe.
Nam ſi qͥd effici nõ põt: deliberatio tollit̃: q̃uis vtile ſit. Cũ
aũt querit̃ qͥd fieri poſſit: videndũ eſt etiã q̃ facile poſſit. Nã
[illegible] pinde ſepe habenda ſunt: acſi effici nõ poſſint. Et cũ de neceſſi
tate attendem⁹, etiã ſi qͥd neceſſariũ nõ videbit̃: videndũ tñ erit q̃ ſit illud
magnũ. Quod eĩn pmagnũ eſt ꝓ neceſſario ſepe habet̃. Videndũ rurſus in
ↄſultatiõe an tuto etiã ſit illud aggredi. Vis eĩn doluſq; ↄſultatõnis nobis
animaduertẽda ſunt: qͥbus aduerſus ↄſilia nr̃a facile aliqͥs obuiari poteſt
Et rurſus. qꝛ h̃ genus ad vtilitatẽ tendit: q̃ in diſcernendis bonis maliſq;
verſant̃ ea diſcernẽda ſunt. Di. Quomõ? Ma. Nam bonoꝝ qͥdã neceſſa
ria ſunt, vt vita, libertas, ↄiuges, germani, parẽtes. Quedã nõ neceſſaria tñ:
cõmoditati cõiuncta ſunt, vt opes, copie, clientele. Quedã honeſtati ↄiuncta
ſunt: ꝓ qͥbus optim⁹ qͥſq; cõtendit, vt gl'ia, honor, nobilitas ⁊c. In his igit̃
rebꝫ cũ bona ſint: facile intellectu eſt q̃ coꝝ ↄtraria. Et ab his pſuaſionis
loca ⁊ argumẽta formanda ſunt. Et diſſuaſionis ab eoꝝ maxime ↄtrarijs
elicienda. Et eĩn non ad veritatẽ: ſed etiã ad opiniones eoꝝ qui audiũt ſic
cõmodanda eſt oratio. hoc primũ intelligam⁹ hoĩm eſſe duo genera. Alteꝝ
indoctum ⁊ agreſte: qḋ antefert vtilitatem honeſtati. Alterũ m̃ expolitũ qḋ
rebus oĩbus dignitatem anteponit ⁊ honeſtatẽ vtilitati. Itaq; huic laus
honor, gl'ia, fides, iuſtitia, omniſq; virt⁹. Alteri queſtus, emolumentũ, fructus,
voluptas laudanda eſt. Et poſt hac de efficiendi rõne dicamus: quibꝫ ⁊ cõ
tra quos: aut quo loco: aut qͥbus facultatibꝫ armoꝝ, ſocioꝝ, pecunie careſq;
rerũ que ad rem pficiendam ptinent vti poſſumus: pquirendũ eſt. Vterq;
aũt ſuaſor ⁊ diſſuaſor aut augendã exempla habeant aut recentiora: q̃ no
tiora ſunt: aut vetera: que plus auctoritat̃ habent. Maximeq; in hoc genere
re pdeſt, vt poſſit vtilia ⁊ neceſſaria honeſtis: vel hec illis anteferre ad com
mouẽdos animos. Principia aũt in his dicẽdis generibꝫ breuia eſſe debebũt.
Et in h̃ gñe a natura rei auditoriſq; pſonis: ⁊ a re ipa narrationẽ trahem⁹

De oratione iuditiali ⁊ a quibus locis conſtituenda. Ca.IIII. Di.

ORatio iuditialis quibus integratur? Ma. Hoc genus inter oīa difficillimū eſt: qm̄ iuris ſciam ⁊ humanaꝝ reꝝ expientiā magnitudine ſua complectitur: contractuſq̄ꝫ q̄s accuſator ⁊ reus late diffuſeq̄ꝫ narrāt confirmāt confutāt atq̄ꝫ concludunt continet. Accuſator aūt cū ſeruabit ordinē. vt ſingula argumēta q̄ſi haſta colata in manu vehemēter ꝓponat: concludat acriter: confirmet tabulis decretis ⁊ teſtimonijs: ⁊ iratum efficiat iudicē. Reo aūt omnia ſec⁹ facięda. Sumēda eīn ſunt principia ad beniuolentiā conciliandā: narrationes aūt amputandę q̄ ſequūtur. Firmamenta ad fidem poſita: aut ꝑ ſe diluenda aut obſcurāda: aut digreſſionib⁹ obruenda: aut ꝑ orōes aūt ad miſcdiaꝫ cōferēda. De his aūt circa cōfirmatione ⁊ concluſionē diffuſius tractabimus. Nunc ad orōis partes pergam⁹.

De partibus orationis in genere Ca.V. Diſ.

ORationis ptes que ⁊ quot ſunt? Ma. Orationis ptes q̇bus ſupdicte res cōplectuntur quinq̄ꝫ ſunt: ſcꝫ. Inuentio: Diſpoſitio: Elocutio Pōnūciatio ⁊ Memoria: q̄rum p̄me tres arte ⁊ p̄ceptione percipiuntur. Poſtremo due prim a natura contribute: partim exercitatiōe ⁊ aſſiduo vſu comparari poſſunt.

De Inuentione ⁊ eius partibus Ca.VI. Diſ.

QUid eſt Inuentio? Ma. Eſt verboꝝ ⁊ rerum apta negotijs excogitatio. Et habet has ptes. Exordiū: Narrationē: Diuiſionem: Confor mationem: Confutationem ⁊ Concluſionem. De quibus per ordinē differendum. Et primo de Exordio.

De Exordio Ca.VII. Diſ.

EXordiū quid dicis? Ma. Quo clara vel ſubrepens bn̄uolentię captatio ſumit̄. P̄rimū principio: ſcōm aūt inſinuatione perficimus. Haꝝ aūt diuerſitas ſcōm q̄tuor gn̄a ſumit̄: aut eīn in dubio cauſa noſtra poſita eſt: turpi honeſtoq̄ꝫ mixta exordiamur ab ea pte q̄ honeſtatē continet. Et in ea principio vtemur: quo bn̄uolētia alius auditoris p̄parādus eſt: ne turpitudinis pars obeſſe poſſit. Aut in honeſta. vt ſi de funere: religione: pietate: ⁊ filib⁹ dicendū ſit: ⁊ in ea laude principiū extollendū apte ꝓcedendum eſt. In turpi. vt cū res honeſta oppugnat̄: aut turpis defendit̄: in ea inſinuatione vtemur. Aut in humili. vt ſi de aliqua vili cauſa agit̄: ⁊ in ea q̄m res praua attentū auditorē inq̄rimus: amplificādo exordiū exēplis ſimiliū cauſarū. Di. Vn̄ aūt bn̄uolentia captanda eſt? Ma. A pſona nr̄a auditoris vel aduerſarij. ⁊ a re ipa. vt ſi rē digna laude ꝓſeq̄mur ⁊ merita dignitates. aut virtutis gn̄a pſone iudicis: aut noſtrę cōmemoram⁹. hoꝝ aūt ɔ̄ria in aduerſariū retorq̄mus. Ut aūt attente audiamur: a reb⁹ ip̄is ordiendum eſt. vt q̄les ⁊ quāte ſint de quib⁹ nobis ſmo eſt: oſtēdamus. In hoc etiā auditores dociles reddimus. Hec aūt moderāda ſunt. vt nec aſſentatores: nec iactatores videamur. Aſſentatores q̇dem: ſi ſup̄ modū auditorū laudes ſeq̄mur. Iactatores aūt ſi minus modeſte. vel nos: vel rem dicendam laudabimus. Omnino etiam cauēdū eſt ne verbis prolixioribus; aut maxie ſniaꝝ ap

De partibus orationis rhetorices

paratu in exordio vtamur. Hęc em̄ oratorē callidū oſtentant: ⁊ fidem minu
unt. attamē nōnunq̄ꝫ exordijs abſtinem⁹. vt cuꝫ adeo honeſta eſt cauſa vt
exordio nō ſit opus. vt cū de religione dicendū: aut cū agit̄ apud aliq̄s in
cauſa: in q̄ ſepius dictū eſt. Attētio tñ̄ ⁊ beniuolētia auditoris cōparanda eſt

De Narratione ⁊ diuiſione. Cap. VIII. Ma.

Xordio narrationē ſubijcimus: qua breuiter: apte: ⁊ veriſimit̄
cauſa exponit̄. Breuit̄ quidē: ne fruſtra tēpus terat̄. Aperte:
ne auditoris anim⁹ incertus ab audiēdo diſtrahat̄. Veriſilr
aūt vt fidem faciat. Primū tūc ſeruabim⁹: ſi a neceſſarijs in-
pipimus ſūmatim dicimus: ⁊ trāſitionib⁹ ſupſedemus. Se-
cundū ſi geſtum vt geſtū exponim⁹: ordinē ſeruam⁹: ⁊ breui-
tate ſeq̄mur. Tertiū autē: ſi narrando opinionē mores ⁊ naturā aduerti-
mus. Et hęc quidē p verba ꝓpria: nō ſordida: nec nimis exquiſita: ſed pu-
ra ⁊ familiaria nō ſepius repetita aut diffuſe narranda ſunt. Narratione
ꝑmiſſa ſtatim ſequit̄ partitio ſiue diuiſio: q̄ cōuenienti⁹ trib⁹ dūtaxat par
tibus ſumitur: ne ſi in plures: auditores tedio afficiat: aut ſi pauciores coꝝ
mentes confundat.

Do Confirmatione. Confutatione. ⁊ Conſtitutione. Capitulum. IX. Magiſter

Uid ꝯfirmationē ⁊ cōfutationē ſubiūgere neceſſe eſt: vt ſin-
gule ptitionis noſtre ptes ꝓpria roborent̄ ꝯfirmatione: ⁊ ad
uerſarioꝝ infirment̄ ꝯfutatione. Confirmabim⁹ aūt narrati
ones nr̄as: ⁊ aduerſarioꝝ ꝯfutabim⁹: put ꝯſtitutio cauſe ex
poſcit. Aut em̄ cōiectura. aut iure. aut legib⁹ cauſam ꝓbam⁹
vel defendimus: aut ꝯfutabimus. Vn̄ ꝯſtitutionū q̄dam cō
iecturalis: q̄dam iuridicialis: quedā ꝟo legalis dicit̄. Di. Coniecturalis
q̄b⁹ ptib⁹ abſumit̄: Ma. Signo: Argumēto. Probabili. cōſecutiōe. collatiōe
⁊ Approbatione. Signo quidē ꝓbamus qđ a loco. tpe. ſpacio. ſpe ꝓficiēdi.
⁊ ſpe celandi accipimus. Argumēto: cum tpa ꝯſideramus. ptm̄. ſ. pñ̄ſens ⁊ fu
turū. Probabili qđ a cauſa: via: natiōe: pñ̄ia: ętate: educatione ⁊ ſtudio ſu-
mit̄. Conſecutiōe quę in ſignis nocentis ⁊ innocētis inquirit̄. hęc ſunt pal
lor. rubor. tremor. ⁊ incōſtantia. Collatione: cū ſoli potuiſſe facere ꝓbabim⁹
⁊ rōnes alias fugiſſe. Approbatiōe aūt in teſtiū. queſtionū. rumoꝝ. ⁊ argu
mentoꝝ adductione. Hęc oīa infirmant̄: ſi demōſtrabimus nullā rem eſſe
q̄ ſuſpitionib⁹ criminari nō poſſit: ⁊ rumōres facile vulgus ꝯfringere ⁊ cō-
miniſci ſolitū. Teſtib⁹ aūt turpitudinē. queſtū. metū. fauorē. ſpem. ſimulta-
tēq̄ꝫ obijciem⁹. Queſtionib⁹ aūt nullā fidē debere dicem⁹. ꝙ credibilia non
dixerit: ⁊ ingenij cōmenticia ꝯſtanter nō ꝓnunciauerit: neq̄ꝫ tormētis fidē
adhibendū dicemus. Et ꝙ ideo tortus dixerit: ꝙ ſinē dolorib⁹ faceret. Di.
Juridicialis ꝯſtitutio q̄b⁹ ptibus abſoluit̄: Ma. Duob⁹ abſoluta ⁊ aſſum
ptiua. vt iuridicialit̄ ⁊ abſolute defendimus vel accuſam⁹. tum cām nr̄am
ꝓbamus a natura. lege. ꝯſuetudine. pacto. ęquo ⁊ bono. Sed iuridicialit̄ ⁊
aſſumptiue cām nr̄am tutabimur: cū p externū aliqđ: ⁊ qđ cauſe nr̄e alie-
num eſt nos defendim⁹. Et fit p tranſlationē. cōparationē. cōceſſionē aut
remotionē criminis. Per ꝯceſſionē q̄dem cū purgatione vel deꝑcatione no
bis ignoſci poſtulam⁹. Unde purgatio neceſſitate: fortuna: vel imprudētia
haud ꝯſulto factū eſſe arguit̄. Deꝑcatio vero licet cōſulto factū conſtat: pro
ꝑſtinis tñ̄ bñ̄ficijs ꝟtute aut nobilitate ſibi ignoſci poſtulat. Di. Quomō

compatione? Ma. Querendo vtrū ſatius fuerit agere id qđ reus feciſſe di
cet; facilius aut cōducibilius: an ſibi illius rei vindicandi poteſtas fuerit ⁊
an iudicare debuerint. Di. Quō remotiōe? Ma. Querēdo: is ne in quē
cauſa ꝯfert: quantū ipſe reus demōſtrari potuerit. Hoc aūt fit in ꝯſiderati
one hoīs ⁊ reꝝ. Di. Quō trāſlatione? Ma. In aduerſariū crimē obiectū
transferendo. Confutabim⁹ aūt dicta. cū nec fortuna nec neceſſitate factus
aliqđ demōſtramus. Qui aūt animi motu ſe fugiſſe dicēt: ⁊ aūt vitio non
imprudētia deliquiſſe dicent. Di. Conſtitutio legalis qbus ptibus abſu-
mitur? Ma. Conſtitutio legalis q̄ ex legū interptatione defendim⁹ ⁊ accu
ſamus. ſex partib⁹ cōplect. Aut eīm ꝯtrarijs legib⁹ cōtendimus dū noſtra
extollimus: ⁊ aduerſa reprobamus. Hec fit cū vna lex vetat. ⁊ altera iubet.
Aut ſcripto ⁊ voce dum ſcriptoris mens cū ſcripto diſſidet. Ambiguo: cum
noſtra iuſta ⁊ aduerſa iniuſta oſtendemus. Rōcinatione cū ꝓpria lex non
reperit ⁊ ſiſi vtemur. Cum eīm de eadē re nihil ſcriptū eſt rōne ꝓnūciandū
ducimus. Definitione aūt. vt ſi factū. furtū an ſacrilegiū ⁊c. appellandū ſit.
⁊ ita ꝓ nobis. ⁊ ꝯtra aduerſarios definitiones demōſtramus.

De argumentatione. Capi. X. Ma.

Argumētū a ſigno probabili.
Similitudo a cōtrarijs

Et circa ꝯfirmationes nr̄as argumētis vtimur. Di. Unde
ſumit argumentū? Ma. A ſigno pbabili ⁊ neceſſario. Di.
Probabile qđ dicis? Ma. Qđ fere fieri ſolet: aut in opinio
ne multoꝝ eſt. aut qđ habet ſimilitudinē quandā veri ⁊ falſi. Si
militudo aūt ꝯtrarijs ⁊ a paribus maxie ſpectat. Cōtrarijs vt
qđ cōuenit ignoſci his q̄ prudent. nos leduntur: ſicut nō habe
re gratiam his q neceſſario nobis pſunt. Exemplū parib⁹. vt ita hō eſt indo-
ctus. vt equus indomit⁹. Na n hic nō habenis: nec ille rationi obtemperare
vult. Omē aūt ſignū pbabile. credibile. aut compabile. Credibile eſt qđ ſo-
la opinione auditoris comprobat. vt nemo eſt q̄ non liberos ſuos incolu-
mes eſſe velit. Et fit triplici iudicato. ſ. religioſo. cōmuni. ⁊ approbata. Reli
gioſum aūt dico qđ iurati legib⁹ iudicarūt. Cōmune qđ oēs ſequūt ⁊ pro-
bant. vt maiorib⁹ aſſurgendū eſſe. Approbatū. qđ cū dubiū eſſet. ⁊ q̄le habe
re opteret hoīes ſua ꝯſtituerāt auctoritate. Di. Cōprobabile qđ eſt? Ma.
Qđ rebus diuerſis ſilem aliquā rōnem imagine. collatione. vel exēplo cōti-
net. imago aūt corpoꝝ. aut naturaꝝ ſilitudinē demōſtrat. Collatio rem cū
rei ſilitudine ꝯfert. Exemplū vero rem auctoritate. aut caſu alicuius hoīs
vl' negocij firmat vel īfirmat. Di. Argumētū a necario quō ſumit? Ma.
Per cōplexionē: enumerationē ⁊ ꝯcluſionē. Eſt aūt cōplexio in q̄ vtrū cōceſ
ſeris ſemꝑ aliud reꝑhendit. vt ſi improbus eſt cur vteris. ſi ꝓbus. cur accu
ſas? Enumeratio eſt in q̄ plribus expoſitis: ⁊ ceteris infirmatis. vna relinqui
tur: q̄ necario cōfirmat. Concluſio aūt ex necaria ꝯſecutione cōficit. vt vos
hoc me feciſſe dicit. ego tūc trans mare fui. relinquit q̄ vt: nō modo nō fe-
cerim: ſed nec idem facere potuerim. Ex his tractꝰ locis ⁊ ſilibus oīs argu
mētatio ꝑ rōcinationes elicienda eſt. Di. Quid eſt rōcinatio? Ma. Eſt
oīo ex ipſa re aliqđ ꝓbabile eliciens. Eam q̄ntupartitā inuenies. ſ. expoſi
tione expoſitionis cōcluſione: ratione rōnis cōfirmatione. exornatione. ⁊ cō
plexione. Di. Expoſitio (id eſt ꝓpoſitio quā maiorem dicimus) quid eſt?
Ma. Eſt oīo qua ſūmatim oſtendimus: qđ ſūmatim ꝓbare voluerimus.
Di. Exornatio qđ eſt? Ma. Eſt oīo q̄ vtimur rei honeſtande vl' locuple
tande cauſa. In ea ſūmopere cauendū eſt: ne qđ ab aliq̄ fit. ab omnib⁹ fie
ri dicamus. aut qđ raro fit nunq̄ fieri oſtendamus. Di. Ratio) que mi-

De Partibus orationis rhetorice

nor dicit)quid eſt? Ma. Eſt cauſa quę demōſtrat verū eſſe qḋ intendim⁹
Rōnis aūt ꝯfirmatio eſt q̄ multis argumētis corroborat breuit̄ expoſitā
rōnem. verū ſi expoſitio pſpicua eſt. rōne ⁊ rōnis cōprobatione ſupſedem⁹
vt ſi ſūmopere ſapiētia appetenda eſt:maxie ſtultitia vitanda eſt. Di. Cō Complexio.
plexio(quę ꝯcluſio dicit)qḋ eſt? Ma. Que breuit̄ ꝯcludit ex dictis ita ſen
tiendū vt ꝓpoſitū eſt.Sunt aūt hę ꝯcluſiones nō totius orōnis:ſed partiū
cius,ſ.aut exordij,narrationis.argumētationis.ꝯcluſionis.⁊ epilogi.

De Concluſione. Capitulū.XI. Mag.

Singulis itaq̧ ad orationē reqſita: cōcluſione terminādā eſt
orō.Concluſio eſt exitus ⁊ determinatio totius orōnis eſt:et
cōplectit̄ breuiter rōnes p totā orationē tractatas ſilr id qḋ
ab oratore qritur:⁊ ex p̄miſſis rationib⁹ infert. Hęc aūt aut
amplificatiōe.aut enumeratiōe.aut conqueſtione perficit? Amplifica-
Di. Quādo amplificatione cōcludimus? Ma. Cum p co- tione cōclu
hortationē auditoris animū ad imagina ione cōcitamus:qḋ quidē trede dimus.
cim locis ꝯplecti poterit.maxime aūt in genere iudiciali. Primus ab aucto
ritate ſumit̄:cum oſtendim⁹ quātę curę ea res dijs immortalib⁹ fuerit. aut
ex ſortibus.oraculis.vaticinijs.reſponſis. oſtentis.ꝓdigijs ⁊c. Aut maiorib⁹
noſtris ſapientiſſimis ſenatui.⁊ maxime quḋ de his rebus in lege ſancitū
eſt.Scḋus ad quis ptineat.que bona attingit:cōmemorat.Tertius:ſi cib⁹
idem concedat:mu tos eiuſdē audacie futuros exemplo aperiat. Quartus
demōſtrat ſi huic remiſſum ſit:multos alacriores ad maleficia futuros: qs
expectatio iudicij remorat̄.Quintus ceteras res cōſilio etiā vbi acciderint
corrigi poſſe:hoc niſi puideat ne accidat:fruſtra auxilia implorari oſtendit
Sextus voluntario facinori haud venia cōtribuenda:impudentie vero non
nunq̧ cōcedendā cōmemorat.Septimus.maleficiū rerū crudele tyrānicū
vi ⁊ manu geſtum ab equo ⁊ iure alienū oſtendit. Octauus. non vulgare
eſſe maleficiū:ſed ſingulare:immaniſſimū a Barbaris ⁊ beſtijs remotiſſimū
perpetratū in amicos.maiores natu.mortuos.Item in eos qui neq̧ alie-
num ledere:neq̧ ſe defendere potuerunt manifeſtat. Nonus comparatione.
hoc atrocius demonſtrat. Decimus.que ante rem ⁊ in negocio acta ſunt.
queq̧ ꝯſequi ſoleant:acriter ⁊ criminoſe exponit.Undecimus.iniurie con-
tumeliā iunctam oſtendit.Duodecimus eſt quo auditores vt iniurias ſu-
as ad res noſtras referant oramus.Tredecimus eſt quo ea que nobis ac-
ciderint etiam inimicis noſtris indigna videri. Di. Hęc perpulchra ſimt
atq̧ iucunda vident̄. Sed quādo enumeratione cōcludemus dicas? Ma.
Cum in ordine colligimus quibus de rebus verba fecerimus a ꝯfirmatiōe
initium ſumentes.Fit aūt vt artificij ſuſpitionem:tedium ⁊ ſatietatē effu
gere: ⁊ memoriā referre videamur. Di. Conqſitione autem quādo in con
cluſione.vtemur? Ma. Cū auditoris animū ad miſeriam mouem⁹. Hoc
aūt multipl'r fieri poteſt.Primo.ſi quibus in bonis fuerimus:⁊ quibus in
malis nūc ſimus:oſtendim⁹.Scḋo que nobis incōmoda futura: niſi cau-
ſam obtinuerimus enumeram⁹. Tertio carptim vnūqḋq̧ deploram⁹ in-
cōmodum. Quarto p̄ter ſpem in miſerijs nos demonſtrabim⁹ eſſe. Quin-
to p̄ter merita nos in luct⁹ poſitos apiemus.Sexto nos ſub eor poteſtate q̄
rū mīās captabim⁹ ſubijciem⁹. Septio inopia.infirmitas.⁊ ſolitudo demō
ſtrat̄. Octauo nos parentū ſolitudine:aut reipublice cā: nō nr̄a calamitate
dolere dicim⁹.Nono liberorū aut parentū:aut ſepeliēdi corpis ſui ſit cōmēda
tio.Decio diſiūctio ei⁹ cū q̄ libētiſſime vixerim⁹ deplorat̄.Undecio q ab his

q̈b' minime ꝯuenit male tractamur: edocemus. Duodecio miſcđ iam nr̄aꝫ q̈ in alios vſi ſumus oñdemus. Tredecio contra fatū ⁊ nos diu in malis fuiſſe cōq̄rimur. Decio q̄rto animū nr̄m forte ⁊ paciente icōmodoꝝ futuꝝ oñdem': cōmiſeratioꝫ aūt breuē eē nec̄e eſt: nihil eñ lachrymа citi' areſcit

De diſpoſitione Ca. XII. Ma.

Rebus itaq̄ ad ordem ptinentib' vt pmittit̄ inuētis: eas rite collocare operepciū eſt. Hoc aūt ſcđa pte ordis quā diſpoſitionē diximus cōpletur. Di. Diſpoſitio igit̄ eſt pars ordis q̄ inuēta incerta loca digerit atq̄ locat. Ma. Sane deſinis ca aūt duplex eſt. altera. eñ ab arte pficiſcit̄. altera aūt ad tps. accōmodat̄. Ea q̄ ab arte pfecta eſt: ptiū ordis ⁊ argumentatiōis ordinē ſeruat lege exordij: ⁊ ſingula q̄q̄ mēbra ex pceptiōe collocat. Que vo ad tps accōmodata eſt. a narratiōe vel firma aliq̄ argumētatione principiū ordis cōſtituit. Vñ ſi cauſa noſtra magnā videt̄ hr̄e difficultatē. vt nemo equo aīo principiū audire poſſit: a narratione incipiendū eſt. Si vo narratio paꝝ pbabilis eſt ab aliqua firma argumentatiōe exordiamur. nōnunq̄ vo a literaꝝ aliquaꝝ recitatione incipiemus. His aūt cōmutationibus vti non oportet niſi cauſa aut res poſtulet.

Diſ… ſcđa… nis. rical…

De Elocutione Ca. XIII. Ma.

Hactenus inuentiōis ⁊ diſpoſitiōis partes tractauimus. nunc ordo pmiſſoꝝ expoſtulat. vt reliquas orōīs ptes pcurramus. quarū prima Elocutio eſt. Di. Quid eſt Elocutio? Ma. Que inuenta atq̄ diſpoſita venuſte exornat. Huius triplex eſt forma. ſ. Grauis q̄ pro materie ⁊ pſonarum qualitate cōplectit̄ vba rara. ⁊ ſnīas auctoritatib' inuiſas. Grauj etiā ⁊ magna cōſtructiōe vtit̄. Mediocris aūt humilior a: nō tū infima niſe rit. Attenuata vo vſq̄ ad purū atq̄ quotidianū ſermonē deſcendit: ornatū tū nō aūt exquiſitū. habet ⁊ ſnīas eruditas nō tū raras. vitia his proxima ſunt vitanda ſunt. Hec aūt fugere poterimus ſi ad orationis elegantiā compoſitionem atq̄ dignitatē reſpexerimus.

Eloc… tertia… onis…

Grau… Medi… Atten…

De elegantia Ca. XIIII. Di.

Elegantiā quā dicis? Ma. Eam q̄ vnumq̄dq̄ pure ⁊ latine effert. Hec in latinitatē ⁊ explanationē diſtributa eſt. Latinitas aūt in ſermone platiōe ſcriptura purā ⁊ ꝯgruā ſuat ſtructurā Barbariſmū ⁊ Solceciſmū vitat. Eſt aūt Solceciſmus cū verbū ſequēs ſupiori nō accōmodat̄. Barbariſmus vo cū vba vitioſe pferunt̄. Di. Explanationē quā intelligis? Ma. Que vbis vſitatis ⁊ ꝓprijs aptā ⁊ dilucidā reddit ordem. Sunt aūt vba vſitata (ne erres) ea que quotidiana ⁊ trita doctoris ꝯſuetudine noſcunt̄. Propria vero ea ſunt que illius rei verba ſunt: aut eſſe poſſunt de qua loquimur.

Elega… Latini… Solec… Barba…

De compōe lrārū ſyllabaꝝ dictionū. Ca. XV. Di.

Quid eſt ordis compoſitio? Ma. Eſt lepida dictionū cōplexio. quæ hyatu ⁊ traiectiōe ptes elocutiōis cēliter diſtinctas ordine ⁊ iunctura ꝯpolitas facit. Hāc ſeruam' us ſi in cūctis ſeueritatē cōcinnitatēq̄ tenemus. Q̄dquidem facile fieri poteſt ſi literas ſyllabas dictiōes ⁊ orōes ꝯſiderabimus. Literas inquā: ſi dictiōem alteram a vocali incipientē. in quā pcedens terminata eſt: euitabim'. Etiā ⁊ ſonora: ſi mul

Explan… Compo… oration…

BOUND BY W. PRATT

De partibus orõis rhetorices

totiens repetita diſſona eſt. Syllabaꝫ ſi ſitibus cõcurrentibꝫ a ſe incipienti
bus aut terminatis. aut altera ab ea in q̃ prior terminata fuerit originẽ tra
hente: non vtimur. ſilr̃ vitio dat̃ breues ſyllabas cõtinuare quã plures ſilr̃
ꝛ lõgas: dictiões aũt cũ ſilr̃ cõcurrẽtes ꝛ ſibi obuiãtes euitamus ꝛ ſuauibꝰ
ſonoris electis aptis cõmodis ꝓprijs cõcinnis nõ nimis prolixis ſuſpenſis
ſed ſplendentibꝫ ꝛ ſignificatiuis. que legentiũ audientiũue aures atq̧ alios
mulcere poſſint vtimur.

De compõe partium orationis Ca. XVI. Ma.

In orationũ ꝓ compõe plura conſideranda erũt p̃cepta
q̃ ab oratoribꝫ ſum̃o ſtudio obſeruata dinoſcunt̃. E q
bus (q̃m multa ſunt) ꝑpauca hic pandã. Et ſit hoc primũ
Appoſitũ in p̃ncipio ſuppoſitũ in medio. ꝛ ꝟbum i fine or
natiſſime ponit̃. vt Charthaginẽ Scipio Aphricanus dele Precepta
uit. Scdm. Propões ꝑpulchre inter adiectiuũ ꝛ ſubſtanti
uum interijciunt̃. Silr̃. relm̃ cum ſuo ꝟbo ꝑ modum pa
renthesis. vt ornatiſſimo in loco landanda eſt (quę a paucis colit̃) parſimo
nia. Tertiũ ſilr̃ gtũs ornate interponit̃. vt cõſtantes multũ animi. Quartũ
Adiectiuũ venuſte p̃cedit ſubſtantiuũ vt optima virtus ꝛ obliquus ſuũ re
ctorem. vt locoꝝ longinquitas. Attamen adiectiuũ a ſubſtantiuo nõ nimiũ
elongetur Quintũ. Negatiua dictio apte in calce orõis ponit̃. vt preſtãtiorẽ
te vidi neminem. Sextum. Ornatiſſime pro gerũdijs gerundiuis vtimur no
minibus. vt gerendoꝝ belloꝝ gratia veni. ꝛ non gratia gerendi bella veni.
Septimũ. Prepoſitio perlepide poſitiuo additur ſi exaugere velimus nomi
na. vt perbeati perpulchra. Sic ſuplatiuis multo: facile lõge ꝛ quã aduerbia
ꝑponimus vt longe doctiſſimus. egit q̃ꝫmaximas gratias. q̃ꝫ etiam poſiti
uis vt q̃ꝫdocti. ſimiliter perq̧. vt perq̧ doctus es. Sic ꝛ cõparatiuis multo ꝛ
longe ornate ꝑponunt̃ vt longe doctior multo ſapientior. Multum paucũ
modicum paululum tm̃ quantũ poſitiuo adiungenda ſunt. multũ doctus
nõ aũt multo doctus. Octauum cũ pariter ſe habuerint. vtriq̧ tm̃ dictionẽ
aut ꝛ cõiunctionẽ ꝑponimus. vt petrus tum doctrina tum virtute clarꝰ eſt
vel petrus ꝛ doctrina ꝛ virtute clarus eſt. Si vero duo ſe nõ equaliter: ſed v
num minus aliud maius ſit. minus in primo loco ponimus ꝛ ei cum ꝑpo
nimus: maius vero poſterius locandum ꝛ ei tum dictio ꝑponenda eſt. vt
amo petrum cum ob doctrinam eius tum ob virtutẽ. Nonũ. Ornate adie
ctiuum in ſaſtantiuũ neutri gñis ꝛ ſubſtm̃ in gtm̃ mutatur. vt multũ lau
dis id ẽ multa laus. ſic ꝛ hec aduerbia locamꝰ vt parũ laudis idẽ pua laus
ſatis virũ ideſt ſufficientes viros. Decimum. Ultima ſupina ornate ꝓ gerũ
dijs acti caſus ponũtur. vt difficile creditu. i. difficile ad credẽdũ Undecimũ
Lepide aduerbiũ ſuplatiui gradus poſitiuo additur atq̧ eũdẽ ſuplatiuũ te
neri facit vt maxie memorabile facinus. i. memoratiſſimũ facinus. Sic ad
modũ ꝛ ĩprimis poſitiuis adiuncta vim ferme eandem retinẽt vt admodũ
memorabile facinus. ĩprimis rarum genus hoĩm. ꝛc̃. Duodecimũ. Cõparatiuꝰ
pulchre ꝓ poſitiuo ponit̃. vt. Joannes in me inuehitur vehementius i. vehe
menter. Multi etiã cõparatiuũ aut ſuplatiuũ orationi ſplendorẽ afferunt: vt
neq̧ ſtudioſiorem operam neq̧ vigilantiorẽ curã in alio facile inuenies ꝛc̃
Tredecimũ. Subiunctiuus ꝓ indicatiuo nõ inornate ponit̃. vt velim ꝓ vo
lo. Decimumquartũ. Hec dictio perq̧ ſplendide poſitiuis additur vt perq̧
doctus phũs. Decimũ quintũ. Frequentatiua ꝟba ꝓ primitiuis nõ incon
uenienter poni ſolent. vt coniecto ꝓ conijcio. Sedecimum. Dictio aduerſati
ua quamq̧ indicatiuo iuncta orationem multũ exornat vt q̃ꝫq̧ te ante

hac diligebam.nunc tñ ob ſingularē virtutē vehemēter admiror.Decimū ſeptimum.Non ſolū:nō mō:apte locant ſi veñetiā ſedetiā:verum quoqꝫ ſe quantur:vt nō mō doctus eſ veñetiam honeſtus.Similiter tam ꝛ q̄ꝫ ſibi reſpondent.vt tam chara mihi patria eſt q̄ꝫ tibi vita iucūda.Decimū octa uum.Oratio infinita ornate pro indicatiua vel etiam ſubiunctiua ponitur vt volo te ad me ſcribere.ideſt volo vt ad me ſcribas.ſcio te legere ꝛ nō ſcio ꝙ tu legis.Nā ꝙ ꝛ vt orōem incultā reddunt.Futurū infinitiui verbi paſſiui ornate ponitur pro p̄ſenti eiuſdem.vt lectū iri pro legi.Decimum nonum. Prepoſitio que nomini adiungitur pulchrius verbo additur.vt adeo te or natius dicitur q̄ꝫ eo ad te.Vigeſimū.Perinde:ornatiſſime poſtulat poſt ſe. ac vel atqꝫ vel acſi ꝛ valet totum idē ꝙ tanq̄ꝫ.vt cherea perinde ac foret eu nuchus.Camillus p̄inde atqꝫ olim ſapientiſſimus.Sic ꝛ tantiſp ornate dū poſt ſe recipit.vt tantiſp meum dici te volo dum ꝙ te dignum eſt facias.ſi militer atqꝫ pro q̄ꝫ lepide ponitur.vt aliter feci atqꝫ tu itelligis.Vigeſimū primum.Peruenuſtam orationem reddit.ſi inter:gerundijs acti caſus p̄po natur:ꝛ verbum indicatiui imp̄fecti tp̄is ſequat̄.vt inter cenandum loque bar hec.Et gerundia in do:cū vel ſine p̄poſitione ornate ponuntur.vt in audiendo:promptus cōſulendo peritus.Vigeſimū ſecundū.Nō illepide ne gatio poſitiuo adiungit̄ ad contrarij poſitiui ſ̄cationē deſignandā.vt haud improbus ideſt probus.Vigeſimū tertium ablatiui p̄uenuſtam reddūt ora tionem maxime dū tp̄s ſignificare voluerimus.vt Octauiano regnāte pax fuit.Scipiōe cōſule Poeni deuicti ſunt.ꝛc̄.Vigeſimū q̄rtum pronomina poſ ſeſſiua ornate ſequuntur gt̄i.vt mea cauſa fuit ꝛ alioꝝ.Vigeſimūquintum Ornatiſſime impatiuis ſubiunctiua v̄ba iungunt̄.vt Cura vt vir ſis.labo ra vt excellas.Vigeſimū ſextum.Dum patriam aut genus alicuius deſigna re placuerit nomen gentile aut patriam effingimus.vt Athenienſis ſum: ꝛ non de Athenis.Grecus ſum ꝛ non de Grecia.Vigeſimum ſeptimum p̄ue nuſte dictio eadē repetitur.vt etiā atqꝫ etiā.iterum atqꝫ iterū.ꝛc̄.Vigeſimū octauum.Dictio negatiua ornatiſſime in fine ponit̄ ſimiliter ſuplatiuus vt doctiorem te vidi neminem.De ſuplatiuo.vt ceteroꝝ te iudico prudentiſ ſimum.Vigeſimum nonum.Peruenuſte p̄ticipia acti aut abl̄ti caſus loco infinitiuoꝝ ſuorum ponuntur.vt inuētum tibi curabo ꝛ adductum pāphi lum.Priuſq̄ꝫ incipias cōſulto.ꝛ c̄.Itēq̄ infinitiuus pro p̄terito imp̄fecto poni reperit̄.vt mordere promordebam.Trigeſimū.Prepoſitio poſtponit̄.ſuo ca ſui.vt veſtro ab ouili.Preponitur etiam gt̄ō.vt de Ciceronis eloquētia.Itē is ea id ſemp āntecedere dūt.vt is quē admiror doctus eſt.ꝛc̄.Hec ꝛ alia ſūt cōpoſitionis p̄cepta:q̄ ſingula proſequi longiorem requirerent tractatum. Hec in p̄ſūti ſufficiant:ad dignitatē ſtilum vertamus.

De dignitate orationis ꝛ verboꝝ exorna tionibus. Ca.XVII. Di.

Quid dicis ordis dignitatē? Ma. Illud qd ordem ornatam: ꝛ v̄boꝝ ꝛ ſnīaꝝ decore diſtinctam reddit.Primū itaqꝫ libeat de verboꝝ exornationibus diſſerere.quaꝝ prima eſt que in v̄bi ite ratione conſiſtit:ea in octo p̄tes diſtributa eſt.Prima eſt Repe titio:q̄ v̄bū in principio poſitū iterat.vt qs Helenam rapuit qs igne ferroqꝫ Troiam deleuit:Alexāder profecto q̄ Paris dicit.Scd̄a Cōuerſio:q̄ v̄bū in fine locatū repetit.vt Italiā Hānibal armis vicit:ingenio vicit:dolo vicit.Tertia Cōplexio:q̄ principio ꝛ fine v̄bū iterat

vt quis Carthaginē deleuit. populus Romanus? Quis numantiã euertit
populus Romanus ⁊c. Quarta Traductio: que eandē dictionē vage collo-
cat. vt q nihil habet in vita iucundius vita. is cũ virtute vitã nõ potest du-
cere. Quinta Conduplicatio: que est vnius aut pluriũ iteratio. cum ratiõe
amplificationis. vt virtutē Scipionis: virtute ⁊ huiꝰ vrbis gl'iam cõmemo-
rat. Sexta Cõmutatio vt cum due diuerse ſñie ita efferunt. vt a priori po-
ſterior: cõtraria priori pficiſcat. vt eſſe oportet vt viuas. nõ viuere vt edas. Se-
ptima. que nõ ante ad conſequēs verbũ deſcendit: ꝙ̃ ad ſuperius reuerſuꝫ
eſt. vt Si hoſtibus quodlibet. licet. ⁊ quod licet poſſunt ⁊ qꝺ poſſunt audēt
⁊ quod audent faciunt: nihil laudis aut glorie noſtris ciuibus relictũ eſt.
Octaua Subiectio: vt cum qd aduerſum nos aduerſarioſq̃ noſtros dici
poteſt querimꝰ: ⁊ qꝺ dici oportet ſic ſubijcimꝰ. vt cum ne tu hoīem eſſe pu-
tas. qui ſi hõ eſſet. nunq̃ ſic hoīs vitã inſectaret.

De aliis verborũ exornationibꝰ qbus non eadē verba ſed verborũ vis effertur Cap. XVIII. Ma.

PReter dictas alie ſunt verboꝝ exornationes: quibꝫ non ṽba
ſed ṽboꝝ vis effert: ⁊ verbũ ꝓ verbo ponit. Di. Que ſunt?
Ma. Septem ſunt. Quaꝝ pͥma agnoiatio dicit. q diſſilibus
ṽbis ſilia ṽba accõmodat. vt diligere opꝫ quē velis diligere
Scḋa Interpretatio: q iterat ſed nõ verbũ reintegrat. vt Ma-
nia radicitus deiecit: muros ſolo equauit: parietes huiꝰ vrbis
funditus euertit: Tertia Nominatio. Que minus idoneo ṽbo noiat: id cu-
ius nois non recordat. mugire. hinnire. vagire. Quarta Pronominatio. que
cognoie quodã extraneo dicit. qꝺ ſuo noie appellare licet. vt ſi qs graccos
aphricani nepotes nominet. Quinta denoiatio q a rebus ppinquis ⁊ fini-
timis trahit orõis originē: que pot intelligi res nõ ſuo noie appellata. vt
ꝓ libero vinũ. ꝓ cerere frugem. Sexta abuſio. que ꝓ certo ⁊ ppinquo ſili
vtitur. vt ꝓ orare obſecrare ſupplicare. Septima Tranſlatio. cum verbum
transfert ad rem ex alia re. qꝺ ſilitudine recte videbit poſſe fieri. vt vrbem
ſubito extinxit. qtidianis nuptijs delectat.

De exornationibꝰ verborũ ſimplicioribꝰ. Ca. XIX. Mag.

SUnt preterea alie verboꝝ exornationes magis ſimplices ⁊ ſine
ſniaꝝ admixtione. Di. Et has enũera. Ma. Prima Ar-
ticulus eſt. q ſingula ṽba ceſa orõne diſtinguit. vt armis. cru-
ore. cadaueribꝫ. ⁊ luctu oĩa cõplent. Scḋa. Siliter cadens
q ſilibus caſibꝫ orõnem diſſimiliũ interpoſitione exornat. vt
virtutē iugit explorantē: ⁊ aſſiduis curis extollendã laudas.
Tertia Siliter deſinens q verboꝝ exitus ſiles diſſimili medio habet. viuis
gl'ioſe. delinqs ambitioſe. Quarta Correctio. q tollit qꝺ dictuꝫ eſt. ⁊ ꝓ eo qꝺ
magis idoneũ videt reponit. vt niſi hec feciſſet. Imo excogitaſſet nullã ſuſpi-
tionē incidiſſet. Quĩta Diſtinctio. q diuerſa diuerſo ṽbo ɔcludit. vt ppl'us
Romanꝰ Numãtiã deleuit. Carthaginē euertit. Corinthũ diſiecit. Sexta Cõ-
iũctio. q īterpoſitõe ṽbi ſupiores ptes ɔplectit ⁊ iferiores. vt forme dignitas ⁊
morbo defloreſcit ⁊ vetuſtate. Septĩa Adiũctio. q aut pncipio. aut fine ṽbũ
collocat vt ɔfloreſcit forme digtas. aut morbo. aut vetuſt. Octa. Diſſolutio. q

ꝯiunctionibꝰ verboꝝ e medio ſublatis: ſeparatis ꝑtibus effert. vt clamoribus vlulatibꝰ edes reſonabāt. Nona Circuitio. q̄ rem ſimplicē aſſumptā circū‑ſcribit elocutiōe. vt Scipionis ꝟtus: carthaginis opes ꝯfregit. Decima trāſ‑greſſio q̄ verboꝝ ordinē ꝑturbat. vt inſtabilis in iſtis plurimū fortuna va‑luit: ⁊ feciſſe tuū meo ꝑ anīo. Undecia Suꝑlatio. q̄ augēdi minuēdiue cau‑ſa ſuꝑat veritatē. vt ꝑmo melle dulcior. Duodecima Intellectio. cū res tota de ꝑua ꝑte: ant de toto ꝑs cognoſcit. vt Nō ille te tibie nuptiales a ſcelere arcebāt: ⁊ oſtentas mihi diuitias tuas. cū anulū tantū oſtētas. Tredecima Permutatio. q̄ aliud ꝟbis. aliud ſnīa demōſtrat. vt lupus eſt in fabulā.

De reliquis verboꝝ exornationibꝰ ſententijs admixtis. Capitu. XX. Diſcipulus

Sunt ne alie verboꝝ exornationes? Ma. Sunt. Di. Que? Ma. Prima eſt Rōcinatio: cū ipſi a nobis rōnem expoſcimus. vt in re militari ⁊ medica itidē res ſe hꝫ. Quo eñi dux ⁊ medicꝰ antiqor: eo melior credit. vſu eñi ⁊ cōſuetudine q̄ victoriā ⁊ ſalutē parere ꝯſueuerūt: optime norūt. Scđa Sententia. q̄ q̄d ſit vel eſſe opteat in vita expoſitione ſola vł rōne ⁊ ꝓbatione oñdit. vt domat oīa ꝟtus. Tertio ꝯtrīū q̄ alterū ex ꝯrijs facile ꝯfirmat. vt q̄ nō ſuis hoſtibꝰ quā alienis ꝯſulet? Quarta Membrū. q̄ res breuit abſoluit: ſine ſue ꝑfectione: dum alio mēbro orōnis excipiat. vt tuis dolor alienis ludibrio. tibi ipi dedecori eras. Quinta Cōplexio q̄ periodꝰ ⁊ ꝯtinuatio appellat. ⁊ hec ſnīe ꝯria. Cōcluſioni tm̄ cōuenit. Sexta Cōpar. q̄ mēbra habet pari ſaltē q̄titate ſyllabaꝝ. vt audacia Alexādro glīaꝫ cōparauit. Sapīa Platoni laudē vēdicauit. Septima Exclamatio. q̄ reꝝ atq̄ ꝑſonaꝝ cōmemorationē faciēs in ꝑcationē doloris ꝓrumpit. vt ſi pietes nr̄e loqui poſſent: vel reddere viuas voces: ptes nr̄os intueremur dicerent vrbē ꝑclarā: nos oppreſſam ⁊ ſubiectā reddidiſſe. Octaua Cōtentio. q̄ ꝯrijs ſentētijs orōnem cōficit. vt ꝟtus ⁊ lr̄aꝝ ſtudia ⁊ difficiles aditus. exitus ꝟo facillimos afferſit. Nona Occupatio. cū dicimꝰ nos ꝑterire aut nō ſcire id qđ maxie dicimꝰ. Et hac quidē vtemur: cum res plana fieri nō pōt vel ad nos nō ꝑtinet: vel dū longā rē effugere volumꝰ. vt Nō dicā te vrbis noſtre hoſtē: oēs bonos inſectari. ⁊ qđ ad te nō attinet ꝑteribo. templū te religionis ⁊ vrbis huiꝰ caput euertiſſe. Decima Permiſſio. q̄ eſt cū dicendo aliquā rē toti alicuiꝰ volūtati cōdonare videmur. vt cū ꝑter aīam nihil mihi relictū ſit vos ea vti libet vtamini. Undecima Dubitatio. cū q̄rere videt orator q̄d potius aut potiſſimū dicat. vt Quē te moribꝰ tuis appellē: neſcio. Duodecima Definitio. q̄ ꝓprias alicuiꝰ cōplectit ꝑtātes. vt ita eſt morꝰ anī ad exercenda pctā. Tredecima Tranſitio. q̄ cum breuit oñdit q̄d dictū ſit: paucis etiā qđ ſequit demōſtrat. vt Meā in Ceſarē fidē cognoſcit. nūc eiꝰ me ꝑſidiā accipite. Decimaq̄rta Expeditio. q̄ rōnibꝰ plibus enūeratis: quibus aliqua res fieri vel nō fieri potuerit. cetere tollunt ⁊ vna relinquit. vt cū dicimꝰ. Sic nec ab vxore. q̄ amore ⁊ pietate ꝑpedita erat. nec a nepote q̄ in bello interfectꝰ domi a crudeliſſimo liberto mors illata eſt. Decimaq̄nta: cum. ſ. dictis aliq̄bus. qđ conceptū eſt in anīo audientiū relinquit vt tu hec audes dicere. q̄ nuper aliene domui nō auſim dicere. Et tantū de verboꝝ exornationibꝰ. Ad ſnīaꝝ colores nos cōuertamus.

De ſententiaꝝ coloribus Capi. XXI. Di.

De partibus orõis rhetorices

Qui aut quot ſunt ſniaꝝ colores? Ma. Multi. Prim⁹ eſt Di-
ſtributio: cũ res ꝛ pſone ꝛ negotia certa diſpartiunť. vt qb⁹
reip. honoꝛ cure eſt: pmia virtuti penas ſcelerib⁹ rependite.
Secũdus Licentia: cũ apud eos quos v reri debemus aliqd
audacius pferimus. vt Vos omibus ludibrio eſtis: nõ ab re
cẽſeo eẽ ſiuiti patres. eę: ex ne quẽ tñ offendamus ſtatim ſub
iũgimus. Hic ſapientiã vr̃am inquiro. Tertius diminutio. cũ aliquid ineſſe
nobis nature fortune vel induſtrie rõe leuamus. vt cũ ſumma vigilãtia foꝛ
tune cõmoda: animiq bona a parentibus mihi ꝛ natura condonata. cõſe
qui ꝛ tueri ſtuduerim mediocriter. ex his ne nimiũ dixerim cõſequut⁹ ſum
Quartus. Deſcriptio q rerꝝ conſequentiũ pſpicua ꝛ lucida cũ grauitate cõ
tinet expoſitionẽ. vt iſtũ iudices capitis reũ dãnabitis. vt fera truculẽta vos
ciues vt tunco deuaſtabit. quare iudices ſaluti oĩm ꝛ honori nr̃o cõſulite.
Quintus eſt Diuiſio. q rẽ ſemouens ab re vtraq abſoluit ſubiecta ratione
vt due ſunt res q poſſunt hoĩes ad turpe cõpendiũ cõmouere. inopia aut
auaritia. Te auarum in fraterna diuiſione cognouimus inopem atq egen-
tem tunc videmus. Sextus Frequẽtatio. cũ res i tota cauſa diſperſe in vnũ
locũ coguntur: quo grauior acrior ꝛ criminoſior oratio ſit. vt Hũc iudices libe
rare cupitis. improbus eſt petulãs impius ſupbus ꝛ intollerabilis eſt. Se-
ptimus. Expoſitio. cũ in eodem loco manemus ꝛ aliud ꝛ aliud dicere vide
mur: eandem tñ rem aut de eadem re cõmemorando pronunciãdo vel tra-
ctãdo dicimus: p eadẽ re pponem rõnem comprobationem ſrium ſimile
ac concluſionem afferẽtes. Octauus. Cõmoratio. cũ in eodem loco firmiſſi-
mo quo tota res cõtinetur immoramur diutius ꝛ in eodẽ loco redimus ſepi⁹ ꝛ
co vti maxime conuenit qm̃ boni oratoris propriũ eſt. Nonus Similitudo
que traducit ad rem quampiã aliquid ex re diſpari ſimile. vt hyrundines
eſtiuo tpe preſto ſunt frigore pulſe recedunt. ita falſi amici ſereno tpe fortu
ne adueniũt ꝛ cũ hyemem infortunij viderint omnes recedũt. Decimus. Exẽ
plum ꝛ eſt alicu⁹ facti vel dicti cũ certi auctoris noĩe ppoſ. ꝛ eiſdẽ modis
quibus ſimilitudo ſumitur. Undecimus eſt Imago ꝛ eſt forme cũ forma qdam
ſimilitudine collatio laudis vel vituperationis cauſa facta. vt ibat in prelium
corpore tauri validiſſimi ꝛ impetu leonis. Item. tãq fera vrſa ꝛ immanis
draco ſerpit p forũ. Duodecimus Effictio: cũ facies corpis verbis deſcribitur
vt erecta fronte. ludibũdus oculis. aduncis naribus. ſparſo ore geſtit. Trede-
Notatio: cũ alicu⁹ natura certis deſcribitur ſignis. vt cũ glorioſi cuiuſdam
militis iactantia cõmemorat. Decimus quartus Sermocinatio cũ alicui⁹
pſone ſermo cũ rõe dignitatis attribuitur: quo ſenes parci ꝛ grauitate: ioco ꝛ
ludo iuuenes cõmemorant. Decimus quint⁹ Cõformatio cũ aliqua q nõ
adeſt pſona vel res muta ꝛ informis ꝛ eloquens ꝛ hñs formã introducitur. vt
ſi Scipio reuiuiſcat diceret. ego vrbi pacẽ peperi: vos bella cõcitaſtis. Deci-
muſſextus Demonſtratio: cũ res ita vbis exprimitur. vt geri negociũ ꝛ res ãte
oculos efferri videatur. vt tela emittunt gladijs cominus certãt. Decimuſſe-
ptimus Breuitas cũ res neceſſarijs tm̃ vbis expedite dicitur: ꝛ adhibẽda eſt
ſepe cũ tps nõ ſinit cõmorari. Decimus octauus Significatio. q plus in ſu
ſpitione relinqt q̃ poſitũ eſt in orõe. vt quieſce tu cui⁹ pater cubito ſe emũ
gere ſolebat. Item. Multi iacẽt Gracchi. Decimus nonus Contentio. qua cõ
traria referuntur in gñe. vt vos huius incõmodis lugetis: ille reipublice cala
mitate letatur. Hi ſunt colores qbus (etſi nõ omnib⁹ ſaltem aliquibus) vti de
bet orator pro neceſſitate cauſe. In his eñi tanq̃ in ornamentis elocutio-
nis noſtre ſuauitas ꝛ grauitas plurimũ conſiſtit: nũc aũt ad externas ora-

nis ꝑtes ſermo noſter accõmodabit:que nõ orõem ipſam.ſed aliquod ei ex trinſecũ.i.enũciationem ⁊ ordinem reſpiciunt.Et primũ de ꝓnunciatione poſtremo de memoria dicemus.

De Pronunciatione penultima parte orationis Rhetoricalis. Ca.XXII. Di.

QUid eſt Pronunciatio? Ma. Eſt verboꝝ digna ꝓlatio rebus ⁊ ſenſibus:moderatiõe vocis vultus ⁊ corꝑis accõmodata:nihil turbide barbareqꝫ ꝓferens:ſyllabaꝝ menſura ⁊ coꝝ legitimo accentu ſeruato. Di. Poſſunt ne huius dari ꝑcepta quibꝰ vitia ꝯtraria euitãtur? Ma. Poſſunt.Un imprimis maxie oris noſtri vitia emendanda ſunt. Di. Quo pacto? Ma. Ut lingua ⁊ ore magis ꝙ labijs ⁊ dentibus loquamur.apta ⁊ leui labioꝝ motu: nõ ꝓfuſis diſtentis proiectiſqꝫ rictibus vł inflatis ⁊ frendentibus faucibꝰ. Necqꝫ hiante vel anhelante ſpũrice imaniter vocis aut tortura labioꝝ cum ſibilo ⁊ ſtridore dentiũ.labia etiã lambere:aut mordere puerilis ĩeptie ſunt Supino nimis aut eleuato vultu vel defixis in terrã oculis:nec iclinata ceruice ⁊ dimiſſis ſupcilijs ꝓnuntiandũ eſt.Eradenda aũt prout ſermo depoſcit verecundia ⁊ emaſculãda frons eſt.Sic cũ vox ⁊ geſtus ſue ſemp cauſe conuenire videbũtur.Ipſa quoqꝫ oratio a proñũciante ſanguinẽ ⁊ vitã accipere cõprobat.Cũ itaqꝫ orõem inuentã atqꝫ (vt ꝑtermiſimus) ornatã ꝓnũciare voluerimus:principia depreſſa voce:que tñ poſſit audiri:dicemus: ne ledant arterie:ſi ãteqꝫ vox bene ꝑmulſa eſt acri clamore cõplent. Couenict aũt in ꝓgreſſu lõgis interuallis vti:his cũ ſpũs ⁊ vox recreat.Paulatim aũt ⁊ ſenſim ſpm̃ animũqꝫ intendere debemus.Deinde in narratione vocẽ eleuabimus mediocriter.In diuiſione augemus cõtinuũ clamorẽ obmittentes.Aliqñ tamen cõmutationes grate auditori ſunt:⁊ vocẽ conſeruãt.Uitare etiã oportet voces acutas:⁊ exclamationes nimis attenuatas.In clamore etiã ea vox vitanda eſt que illiberale quiddam habeat:⁊ ad mulicbris potius vocis orõem ꝙ ad virilẽ dignitatem dicendo accõmodata ſit. Cum ꝟo ſermo in dignitate eſt plenis faucibus:ſedatiſſima ⁊ depꝛeſſima voce vti couenict.Si aũt in demõſtratione ſermo eſt:voce paululũ attenuata crebris interuallis ⁊ diuiſionibus vti oportebit:vt ipſa pronũciatione eas quas demonſtramus res inſerere aĩo auditoris videamur.Cũ in narratiõe fuerit ſmo vocũ varietate opus.in quo quoqꝫ geſtũ ſit ita narrari videat.factũ celeriuſcule dicemus.Deinde mõ acriter.tũc celeriter.meſte.hilariter in oẽs ꝑtes nos cõmutabimus.ſi qua inciderint narratiõe dicta rogata vel reſponſa diligenter aduertamus vt oĩm pſonaꝝ ſenſus atqꝫ animos exprimamus.Sin erit ſermo in iocatione leuiter tremebunda voce cũ ꝑua ſcatione riſus ſine vlla ſuſpitiõe.nimie cachinnatiõis nobis agẽdũ eſt.Cũ aũt cõtendere optebit vocẽ iũgere ⁊ torqre ſonũ ⁊ celeriter clamore ꝟba cõficere nos decebit vt vim quãdam orõis vociferatio hr̃e poſſit.In clamatiõibꝫ aũt clariſſima voce ⁊ lõgo ſpacio vtemur.In cohortatiõe.voce attenuatiſſima leui ſono ⁊ cõbili ⁊ cõmutatiõibꝫ crebris vtendũ eſt.In cõqueſtiõe voce depꝛeſſa inclinata ſono.crebro ſpacio.lõgo interuallo.magnis ꝓnũciationibus orõ ꝓnũcianda eſt.Nõ aũt tm̃ oris vitia ſed ⁊ corꝑis quoqꝫ euitãda ſunt. Di. Et q̃ ſunt iſtec? Ma. Seruandus eſt in vultu pudor ⁊ acrimonia ⁊ in geſtu venuſtas ne aut hiſtriones aut viles operarij eſſe videamur.Cũ igit ſmo in dignitate eſt.ſtãtes in veſtigio leui dextre motu loq̃ oportebit hilaritate triſtitia mediocritate ⁊ grauitate vultus ad ſmonis ſententias accõ

modeſta. Si aūt in demōſtratione ſermo erit: paululū corpꝰ a ceruice demittamꝰ. Si in narratione vultꝰ quandā ſignificare decebit hilaritatē. Si ꝟó ꝯtendimꝰ brachio celeri mobili vultu: acri aſpectu vtemur. Itē applau ſione pedis dextri: ꝓiectione brachij: acri ⁊ defixo aſpectu vti oportebit. In ꝗ ſtione: feminco plangore ⁊ cōturbato vultu. In cohortatiōe: tardiori orone ⁊ miſerabili ⁊ humili geſtu vtendū eſt. Hec aūt quātū in aīo auditoris effi ciant: luce clariꝰ patet: nec ab euāgelizantibꝫ neglectui danda ſunt: ſi diui. Auguſtini inſtitutiōes: ꝗs in ꝗrto de doctrina chriſtiana tradidit libro. ſe ꝗ fas ē. q illic clariꝰ inſpiciāt. Di. Et ego ꝗdē facile dictis tuis aſſentio: ſed ne i his diutiꝰ imoratꝰ: reliꝗ ſilētio trāſeas: ad mēorie ꝑcepta. ſmonē ꝟtas

De Memoria. Capitulū. XXIII. Ma.

MEmorie nunc ordo ꝑcepta miniſtrat. Quā ꝗdem ꝯſtat eſſe naturalē ſed arte adiuuari poſſe nō dubiū eſt. Hec aūt ars breuibus ꝑceptis ſed magna exercitatione formatꝰ. Di. Precepta tradas exercitatione ego adijciā. Ma. Memorare volens. locos: imagines earundē ordinē diſpoſitione atqꝫ collatione habeat neceſſe ea. Loca quidē quibꝰ id cuiꝰ reminiſci voluerit veluti charte inſcribat. Imagines ⁊ earundē diſpoſitionē ⁊ collationē ꝗbus ſeu literis inſcribat. Ordinē ꝟo vt qđ primū poſteriuſue ꝓnunciare voluerit: diſtinctum inueniat. Di. Unde aūt ⁊ ꝗles aſſumēdi ſunt loci ⁊ imagines? Ma. Ut i confuſione huiꝰ rei poſtergata locū: imagines: atqꝫ earundē ordinē inconfuſum literis viginti cōplectamur: ſeruato earundē ordine naturali. vt a b c d e f g h ⁊c. Harū quelibet ꝗnqꝫ cōtineat dictiones ſcđm numerū ⁊ ordinē vocaliū. que ſunt a e i o u. In prima ſyllaba ſi dictio a cōſonante incipiat. aut in ſcđa ſyllaba: ſi a vocali initiū ſumat. in his tanqꝫ in locis ſingule imagines a ſingulis ſyllabis incipientes ꝯquieſcunt. Imagines aūt ſūt que ꝑ has dictiones ſcant. In quibuſdā vero literis aſſumunt nōnulla nomina vulgaria: eo ꝙ latine ab his lr̄is incipiētia (⁊ inſignes) aliquas imagines ſcantia facile reperiri nō poſſent. Accipit ſilr̄ quultos ꝓ cuſtos. Quas omnes cum ordine quo poſite ſunt: memorię cōmendauerimꝰ: ea quoꝝ reminiſci placuerit hꝰ pacto inſcribamꝰ: vt eaꝝ cōparationes cum ꝓprietate imaginis cui inſcribenda ſunt ꝯſideremus. Ueluti ſi regulas Juris in ſexto decretaliū ordine quo poſite ſunt recitare quis voluerit: imaginibꝫ eas inſcribat eo modo. Primā que eſt beneficiū eccleſiaſticū ſine inſtitutiōe canonica nō poteſt obtineri. prime imagini aſſignabimꝰ. cōſiderantes aliquem abbatem nobis notū non canonice inſtitutū ⁊c. Scđam que eſt. Poſſeſſor male fidei vllo tpe non ꝑſcribit. ſcđe imagini inſeremꝰ. imaginādo aprum quē cum lupus de ſpelunca ſua exire iuberet: obiecit poſſeſſionē reſpondit aper poſſeſſorem male fidei ⁊c. Pari modo ſequentes ſequentibꝫ inſcribamus imaginibꝰ. Multo autē ꝓ hac re ꝯſequenda adiumēto nobis erit: ſi humanaꝝ rerum experientiā ⁊ naturas nouerimꝰ. Sic eīm facile nobis cōparationes occurrere poſſunt: que ꝑ contrariū ſumende ſunt. Oportet eīm non tantū firma: verūetiam celeri compꝛehenſione res naturaſqꝫ ꝑcipere. ⁊ vt coꝝ que a nobis inuenta ſunt. ⁊ que ab aduerſario in agendo contractata ſunt reminiſci poſſimus. Alia de cōfortatiōne memorie naturalis in tractato noſtro ſpeciali latius videri poſſunt. Te autē aſſiduo exercitio, iugi labore ⁊ vigilanti ſtudio his intentum eſſe oportet. ſi fructum conſequi volueris. Uale. ⁊ quę alia ex me volueris pete.

Exemplū memorie artificialis aut localis

Exemplū memorie localis.

	1			2 3		4	5	
A	Abbas			Aper Apis		Aſtrologus	Agnus	
	Abbas			Huggengauch			Officialis	70
	Aper			Hartmanus			Ortographus	
A	Apis	5		Helias			Ortulanus	
	Aſtrologus		H	Hypocrita	40		Papa	
	Agnus			Hoſtiarius			Pedagogus	
	Balneator			Huſſis		P	Pictor	75
	Begutta			Janitor			Poeta	
B	Binder	10		Jeſus			Pugillator	
	Bombard'		J	Juſtitor	45		Quadriga	
	Buccinator			Job			Queſtor	
	Cardinalis			Judas		Q	Quiſculari'	80
	Ceſar			kantengieſſer			Quolibeta. ius	
C	Chirurgic'	15		kegler			Quuſtos	
	Cocus			kurſner	50		Raptor	
	Curſor		K	Kolor			Regina	
	Dapifer			Kupfferſchmid		R	Ribald'	85
	Demon			Lapicida			Rotarius	
D	Dimicator	20		Legatus			Ruſticus	
	Doctor		L	Lictor	55		Sacerdos	
	Dux			Lotrix			Serpens	
	Edax			Luſor		S	Simeon	90
	Elephas			Macellarius			Socrates	
E	Epūs	25		Medicus			Sutor	
	Exorciſta		M	Miles	60		Tabernarius	
	Equus			Molendinari'			Teſtator	
	Faber			Muſicus		T	Tyrannus	95
	Feniſeca ein meder			Nauta			Tornator	
F	Figul'	30		Necromanticus			Tutor	
	Foſſator		N	Niſifer	65		Vates	
	Furnarius			Notarius			Venator	
	Gardianus			Nummularius		V	Vigil	100
G	Geomiter		O	Orator			Vogler	
	Gigas	35		Obſtetrix			Vulpes	
	Goucler.							

Artificioſa Memoria clariſſimi iuris vtriuſqꝫ

Doctoris ⁊ militis domini Petri Reuennatis: perquā facillime multa memoriter teneri ⁊ dici poſſunt. Et cum vna ſit Fenix: ⁊ vnus ſit iſte libell'. Libello ſi placet Fenicis nomen imponatis.

Incipiunt Concluſiones artis Memoratiue.

p Rima erit concluſio. Ars iſta cōſtat ex locis ⁊ imaginib'. Loca ſunt tanq̄ʒ charta ſeu alia materia in qua ſcribim'. Imagines ſūt ſimilitudines reꝝ quas memorie volum' cōmendare. Chartā ergo primū parabo in q̄ imagines collocare poſſumus. Et p fundamēto hui' prime cōcluſionis q̄tuor regulas pono. Prima eſt

hęc.Loca ſunt feneſtre in parietibꝫ poſitę colũne anguli:ꝛ q̄ his ſimilia ſũt
Secũda ſit regula.Loca nõ dñt eſſe nimiũ vicina aut nimiũ diſtantia.Vici
nitas eñ vt exptus ſum in appoſitiõe rꝝ memoriã naturalẽ conturbat.Si
aũt nimiũ diſtarent loca cũ mora q̄ locis tradita ſunt recitamus.Medio-
criter ergo diſtabũt:ſi vno ab altero q̃nqꝫ vel ſex pedibꝫ diſtabit.Tertia ſit
regula vana (vt mihi videẗ) eſt opinio dicentiũ loca fieri non debere.vbi
ſit hoim frequentia.vt in eccl'ijs aut in plateis.nã eccl'iam quandoqꝫ vacuã
vidiſſe ſufficit.non eñ ſemp ibi hoim deambulatio viſa fuit.ꝛ in hoc expe-
rientia.quę eſt rꝝ magiſtra contrariũ.docuit.Quarta ſit regula.Loca non
ſint alta:qꝛ volui ꝙ hoies ꝓ imaginibꝫ poſiti loca tangere poſſunt:qđ vti
le ſemp iudicaui.Accipio ergo eccl'iam mihi multũ notã:cuiꝰ ptes diligẽter
cõſidero in ea ter quaterqꝫ deambulans diſcedo demũqꝫ redeo.ꝛ ibi p me
viſa mente reuoluo:ꝛ hoc pacto principium locis do.In parte dextra portę
ex qua recto tramite ad altare maius itur mihi pmum locũ ꝯſtituo.Dein-
de in pariete poſt quinqꝫ aut ſex pedes ſcðm ꝛ ſi ibi aliq̃d reale ſit poſitum
vt eſt colũna.feneſtra.aut his ſimile.ibi locũ pono.Si aũt reale deficiat ad
arbitriũ meũ imaginariũ fingo.ſi tñ hęc loca fabricans omittere vellet ti-
mens ne rei oppoſitę obliuiſcaẗ:cõcedat:dũmodo ſit memor ibi locũ cõſti-
tuiſſe.ꝛ ſic de loco in locum ꝓcedaẗ donec ad candẽ portã loca fabricans re
uertaẗ.Et iſta fiant in parietibꝫ pmis ecclię omiſſis oibꝫ q̄ in medio ipſiꝰ
ſunt.Et ſi q̄s locoꝝ copiã hr̃e cupiat hoc ordine monaſteriũ intret:ꝛ illud
totũ locis impleat.aut in parietibꝫ extra eccl'iam ſibi loca cõparet:ꝛ q̄ mul
ta voluerit meminiſſe multa ſibi loca cõparare debet.Ego aũt qꝛ omnes
hoies Italię copia rꝝ abſqꝫ chartaꝝ reuolutiõe ſupare volui:in ſacris ſcri
pturis:iure Canonico Ciuiliqꝫ:ꝛ alijs multarũ rꝝ autoritatibus:dũ eſſem
adoleſcens mihi centũ milia locoꝝ paraui:ꝛ nũc ipſis decem milia addidi
in quibus per me dicenda poſui.vt in ꝓmptu ſint.quando memorię vires
experire cupio:ꝛ cum patriã relinquo.vt pegrinus vrbes Italię videam di-
cere poſſum:omĩa mea mecum porto.nec ceſſo tñ loca fabricare.hoc ſua-
deo.vt in aliqua eccl'ia ꝛ monaſterio habeanẗ loca ſolũ ꝓ reponẽdis rebus
quas q̃tidie cõuenit recitare.vt ſunt argumenta.rõnes.hiſtorię.fabulę.ꝛ
pdicatiões q̄ in q̃dragesima fiunt.ꝛ hoc officiũ illis locis tm̃ deputeẗ.ꝛ vnũ
qđ vtile iudicabit pro iſtis locis in fine ſcribere diſpoſui.Volo eq̃dem iuue-
nes huiꝰ artis cupidos pfectiſſime docere.Loca aũt ſic ꝯſtituta ter aut q̃ter
in menſe memoria repetanẗ.Repetitio eñ locoꝝ nullo pcio emi põt.

Secũda erit concluſio.vt charta habita modum

ſcribendi in ipſa doceam:in magna nobiliũ corona dum eſſem adoleſcens
mihi ſemel fuit ꝓpoſitũ.vt aliq̃ noia hoim per vnũ ex aſtantibꝫ dicenda re
citarem non negaui dicta.ego ꝓnoia in pmo loco poſui amicũ illud nomẽ
habentẽ.in ſcðo ſimiliter.ꝛ ſic quot dicta fuerint tot collocaui.ꝛ collocata re
citaui.ꝛ aduertat collocans vt ſemp amicũ ponat agentẽ illud qđ cõiter ab
eo fieri ſolet:ꝛ iſta cõcluſio clare ꝓcedit in noibꝫ cognitis.Si aũt nõ cogno-
ſcitur amicus illud nomen hñs veluti Bozrab zorobabel tũc collocabis qđ
loco ſuo diceẗ.Et idẽ dico in nominibus animaliũ.vt eſt.equus.bos.aſinꝰ
vt in pmo loco ponaẗ equus.in ſcðo bos.in tertio aſinus:ꝛ idem in rebus
aĩa carentibꝫ.vt eſt liber.cappa.veſtis.Sed aduerte ne decipiaris ſi in pmo
loco poneręẗ liber.in ſcðo cappa.ſic ſimpliciter poſſes dum recitares deficere
excitare eñ memoriam naturalem eſt artis huiꝰ officium.ſed hę res com-
moueri non poſſunt.quia geſtus imaginis poſitę excitat.qui in talibus na

turaliter nō reperit.imago igit in loco talis poni debet q̄ ſe moueat: ſi nō
pōt ab alio moueat rem talē cum manu alicui⁹ motoris ponas.vt ex mo-
tu illo mēoria naturalis cōmoueat. ſed acutiſſimi ingenij iuuenis dicet ꝙ
hec p̄cepta nō ſunt omī ex pte pfecta:formica in loco poſita ſe mouet:non
tñ ppter ſui paruitatē cōmouebit:granū piperis in manu motores poſi-
tū etiā nō excitabit.fateor hoc ſi formica ſola collocet.ſed mltitudinē formi
carū aſcendentiū ⁊ deſcendentiū arborē in loco ponā.Qd ergo formica ſola
facere nō pōt:faciet mltitudo:⁊ amicus etiā in loco multa grana mouebit
Inſtabit etiā ingenioſus iuuenis.pulex ſaltat nec cōmouet.mltitudo autē
bene collocari nō pōt:ſed p pulice amicā pulicē capientē collocabo.et ego
ſepiſſime p pulice excellentiſſimū olim ciuitatis noſtre medicū magiſtrū Ghe
rardū Veronenſem poſui:quē ſemel capientē pulicem aſpexi.

Tertia eſt aurea concluſio. qꝫ p literis alphabeti
homies habeo.⁊ ſic imagines viuas.Pro litera a eīm a: Anthoniū habeo.p lite
ra b.benedictū.⁊ ſic pſonas in quarū noībus p̄ma lr̄a eſt in alia quā collo-
care volo:⁊ ego cōiter p lr̄is formoſiſſimas puellas pono. ille eīm multum
memoriā meā excitant:⁊ frequētiſſime in locis Iuniperā Piſtorieſem mihi
chariſſimā duꝫ eēm iuuenis collocaui.⁊ mihi crede ſi p imaginib pulcher
rimas puellas poſuero facili⁹ ⁊ pulchrius recito q̄ locis mādaui. Secretum
ḡ hab vtiliſſimū in artificioſa memoria:qd diu ex pudore tacui.ſi cito me-
miniſſe cupis v̄gines pulcherrimas colloca.mēoria eīm collocatiōe puellaꝶ
mirabilit cōmouet.⁊ qui vidit teſtimoniū phibuit. Hoc aūt vtile p̄ceptuꝫ
pdeſſe nō poterit illis q̄ mlieres odiunt ⁊ cōtemnūt:ſed iſti artis hui⁹ fru-
ctum difficili⁹ ꝯſequent:veniā eīm mihi dabūt viri religioſiſſimi ⁊ caſtiſſimi
p̄ceptum eīm ꝙ in hac arte mihi honorē ⁊ laudem attulit:tacere nō debui
cū ſucceſſores excellentiſſimos relinqre totis virib nitar.

Quarta eſt cōcluſio. Vt imagines alphabeti ſeu
noīa demōſtrantia literas bene memoria teneant ⁊ ſepe repetant.Incipio
ḡ ſic.Si mihi ꝯtingat in loco ponere iſtā copulā.⁊ in loco pono Euſebium
⁊ Thomā.hoc tñ ordine:qꝫ Euſebius locū tangit:et Thomas aſtat coram
eo.Si aūt Thomas locū Euſebij tenuerit:⁊ Euſebius Thome nō copulā
⁊.ſed hoc.pnomen te in loco videbim⁹ appoſitū.Eſt eīm in arte hac hec re-
gula.vt prius in ordine loco ſit ppinquius.ſicut eīm in charta primū e.ſcri-
bim⁹ in iſta copula et.ita ⁊ in loco.et idem obſuandū eſt generalit in omi-
bus dictionibus:et alijs collocandis.

Quinta ē concluſio. In ſyllabis triū lr̄arum in q̄
bus ſic pcedit.Si eī vocal' eſt in medio.vt in hac ſyllaba bar:tūc imagines
vltime litere accipio:⁊ rē aliquā addo.cui⁹ principiū duab p̄cedentib lr̄is
ſile ſit. Si ḡ in loco Raymūdū cū baculo locū pcutientē poſuero: legit in
loco ſyllaba bar.⁊ ſi Simon locuꝫ pcuſſerit:habebit ſyllaba bas. Iſta ḡ ſit
regula q̄ ſic reperit:vbi vocalis eſt in medio in ſyllaba triū literarū: accipit
imago vltime litere:aliq̄ appoſita:mobili aūt ſe mouēte:cui⁹ p̄ncipiū ſile
ſit duab lr̄is p̄cedentib.Si aūt vocalis ſit in fine.vt in ſyllaba bra.tūc ima
ginē prime lr̄e in loco colloco:et rem mobilem ſeu ſe mouentē:cuius prin-
cipiū ſit ſimile duab ſequentib⁹.Si ergo benedictū cum rapis vel ranis in
loco poſuero dabit ſyllabā bra.ſi aūt Thomā ſyllabā tra.Copia ergo rerum
incipientiū vt ſyllabe:ſi in pmptu habeat magnā afferet vtilitatē. Sed ſi
vocalis eſt in principio hā facies vt in hoc v̄bo amo. tūc ſemp imago p̄me

BOUND BY W. PRATT

litere collocāda eſt in loco: ⁊ res pncipiū habēs ſilr ſequti ſyllabe. Si ergo
Anthonius voluat molā hoc verbū amo poſitū legem⁹. ſi Euſebius verbū
emo. Eſt tn̄ ſciendū q̄ nō poſſum⁹ cōmode dictionē triū aut q̄tuor ſyllaba
rū collocare: ſed nec opus eſt: q2 fruſtra fit p plura: qđ pōt fieri p pauciora.
Sufficit eīm primā ⁊ ſcđam ſyllabā poſuiſſe: dictionē tn̄ duaꝝ ſyllabaꝝ poſ
ſumus totā collocare veluti pater. ponā in loco rem vel hoīem ꝓ imagine
ſyllabe pa. vt Paulū. ⁊ ſyllaba ter. Cum vocalis ſit in medio Raymundū ac
cipiā etiā in manu habentē: concludo ergo ſic. pulchre imagines alphabeti
ſilr iuncte. ⁊ copia rerum incipientiū vt ſyllabe ſemꝑ nobis ſeruient: ſi alie
imagines defuerint. Si eīm alias habere poſſum iſtas omitto: de quib⁹ in
alijs concluſionibus dicetur.

Sexta eſt concluſio In iſtis dictionib⁹ panis:

vinū. lignū. veſtis. ⁊ ſilibus. ⁊ in noībus dignitatū. vt eſt papa. imꝑator. ab
bas canonic⁹: q̄ oīa etiā ruſtici intelligūt qđ demonſtrent. vel vt clari⁹ lo
quar vniformes ſūt in lingua vernacula: ⁊ latina in talib⁹ dictionib⁹ alias
imagines nō q̄ro: ſed pono illud qđ dictio ipa ſonat: et ſyllabe oēs taliū di
ctionū pñt pulchro inuēto facile collocari. in corꝑe nāq; hūano caſuū ima
gines inueni. Nam caput eſt caſus ntūs. manus dextra gtūs. man⁹ ſiniſtra
dtūs. pes dexter actūs. pes ſiniſter vtūs. ⁊ venter ſeu pectus caſus abltūs. ⁊
ꝓ nūero ſinglari pono aut pulchrā puellā nudā. ⁊ ꝓ numero plī ipſaꝫ egre
gie ornatā. aut illū quē meminiſſe volo. aut ergo volo collocare rē aut ho
minē. ſi rem vt panē. puellā nudā in loco ſibi pedem dextrū cum pane tan
gentē collocabo. Si aūt dictioneꝫ collocare volo hoīem in aliq̄ officio vl̄ di
gnitate ꝯſtitutū demonſtrantē. vt abbatē vnū in loco nudū: q̄ cū pede dex
tro locū ꝑcutiat pono: et ſi diligent o lector dulciſſime ꝯſiderabis: hō inuen
tum tibi videbit. ⁊ ſic has dictiones totas ſoleo collocare.

Septima eſt concluſio. Quia poſſum⁹ etiā col

locare dictiones ſono vocis. geſtu corꝑis ⁊ ſilitudine. Et iſtis imaginib⁹ fre
quentiſſime vtor. pono eīm amicū ꝓ dictione. doctorē vnuꝫ cognoui. q̄ ſꝑ in
ore habebat legem ꝑ hanc. C. de tꝑib⁹ appellatiōe. illā eīm tm̄ legem legū do
ctor memorit dicebat. Volēs ḡ illā collocare illū dolorē pono q̄ ſꝑ riſuꝫ exci
tat. ⁊ ſic ſono vocis collocatione facio. Geſtu corꝑis ponunt imagines qn̄ ſit
geſtus in dictione comꝑhenſus. pro ꝟbo eīm ſpolio: amicū pono: q̄ aliū ſpo
liet. pro ꝟbo rapio amicū per vim aliq̄d rapientē ſilitudine colloco imagi
nes: quādo rem dictioni ſilem in literis: licet in ſcatione diſſimilem inue
nio. vt qn̄ pro verbo cano canem colloco.

Octaua eſt ꝯcluſio. Pro dn̄is iureconſultis: ⁊ de

voluminib⁹ iuris ciuilis dicere incipiā: ⁊ eſt illa locis tradere volo colores q̄
bus teguntr accipio ꝓ. ff. veteri pellē albā. ꝓ. ff. nouo pellē rubeā ꝓ inforiato
pellem nigrā. pro codice pellem viridē. ꝓ volumine varij coloris pellē. ꝓ in
ſtitutionib⁹ librū paruū: ⁊ pro autentico tabellionē inſtrumentū magnuꝫ
habentē colloco. ꝓ autētica puellā priuilegiū hñtem: ꝓ libro feudoꝝ comitē
alicui⁹ caſtri: ꝓ decreto aūt cū in eo ſint ſctōꝝ patrū autoritates. ⁊ ſenē ali
quē in loco ſcribentē pono. ꝓ decretalib⁹ papā in throno ſedentē colloco. ꝓ
clemētinis puellā cui nomē eſt Clemēs ꝓ. vi. li. inſtrumētū illđ ita in Italia
dictū. de q̄ Oui. Altera ps ſtarēt. ps altera duceret orbē ꝓ cōmentato. iuris
eos q̄ idē nomē hñt. imaginē aūt gloſe accipio ex doctrina ꝑ me pmo loco

data in collatione dictionū. ꝑ. ff. Juniperā habeo Florentino cythy. ā dan‑
tem. vt Orlandi geſta cantare poſſit. Allegationes aūt decre. i ſic collocant.
pro allegatiōe que fit ꝑ diſtinctionē ponit puella que pannū vel chartā la‑
ceret. Pro qſtione aūt colloco Juniperā ꝑcutientē famulam. ꝑ cōſecratione
eſt ſacerdos hoſtiā cōſecrās. ꝑ pnia eſt iunipera q̄ mihi ſua pcā leuia ꝯfitet.

Nona eſt concluſio. Ut oſtendā quō rubricas vtri
uſqꝫ Juris locis tradere debeam⁹: ⁊ duas imagies cōiter ꝑ illis poner ſoleo
Si eñ meminiſſ: voluero. rubricā de tranſactionib⁹ Thomas ranas hñ‑
te n colloco vel eſtum corporis pono. Duos eñ qui diu litigarūt a lite receſ
ſiſſe fingo. ⁊ alterum alteri ſignum pacis prebere: hec eſt pulcherria. imago
rubrice de trāſactiōib⁹. Pricipia aūt legū vl capituloꝝ i locis ponunt alpha
beto vl ſono vocis vl ſimilitudīe. vel geſtu corporis. de q̄b⁹ ii plene dictū eſt.

Decima eſt concluſio. In argumentis collocādis
pro quibus imagines duas ponere ſoleo. Prima eſt g ſtus corporis. vt ſi di
catur ſic. teſtamentum ſine ſeptē teſtibus factum non valet. teſtatorē corā
duobus teſtibus. teſtamētū feciſſe fingo. ⁊ virginē vnā illud lacerare. Scōa
eſt imago q̄ duas. aut tres dictiones argumenti pncipaliores colloco. Exm̄
Habeto Juriſconſulte. ⁊ me intelligent phi quando in actu requirit iuſſus
alicui⁹ ille debet ꝑcedere. hic ſunt multa verba. ſed ſufficit iuſſum ⁊ ꝑcedere
collocare. ⁊ reliquas argumenti ptes memoriter dicere poterimus. ex colla‑
tione ergo duaꝝ aut trium dictionum. Cetera elegāter recitabimus: ⁊ hoc
experto crede magiſtro.

Undecima eſt concluſio. Cum quereret quidam
vt vtrum in eodem loco plura collocare deberet. reſpondi ſi in locis ponere
volo que ab alio mihi ꝓponunt. vt illa propoſita ſtatim recitare deo eam
imagines vni⁹ rei tm̄ i loco colloco ſed ſi q̄ in libris lego in locis ponere diſ
pono. vt illa memoriter pronunciare poſſim: tūc imagines pluriū rerū in lo
co vno ſepiſſime ponere nō dubitaui.

Duodecima erit pulcherria cōcluſio inter ꝑdictas.
Ut apiam quo pacto nūeroꝝ imagines fieri debeant: ⁊ pro oībus numeris
quos poſſumus excogitare viginti tm̄ imagines inueni. illas ergo ſpecialit
deſcribā. Pro numero decē eſt mihi crux magna aurea vel argentea. pro vi‑
ginti ſimilitudo lre. x. ferrea vel lignea rei alicui rotunde cōiuncta quia nu
merū viginti hoc modo in charta ſcribimus. 20. Pro triginta ſimilitudo il
lius figure eodem modo rei rotunde cōiuncta. ⁊ ſic vſqꝫ ad numerū centum
imagines habeo q̄ decem ſunt. Nouē aūt numeroꝝ imagines habeo: inci‑
piendo ab vno vſqꝫ ad numerū nouē quas in digitis manus hoīs fabrica
ui. Eſt igitur digitus primus manus dextre mihi pro ꝑmo numero: ſeu ꝑ
vno. ſecūdus pro ſecūdo ſeu pro duobus. ⁊ ſic vſqꝫ ad quartū digitū man⁹
ſiniſtre procedo. Ut aūt facilius iſta memorie teneant primū digitū man⁹
dextre dico eſſe ghelfoꝝ. ſcōm ghelbinoꝝ. tertiū iudeoꝝ. q̄rtū annuloꝝ. q̇ntū
aurīū. ⁊ ſic de digitis manus ſiniſtre ſit dictū. Primū ghelfoꝝ appello quia
ghelfi illū in magno ꝑcio habere dicunt. ghelfini ſcō . tertiū iudeoꝝ appel
lo. quia ſi digitū illū iudeis oſtendimus toruo viſu reſpiciunt. q̇ aūt cām ſci
re cupiet q̄rat ⁊ inueniet. Cur aūt q̄rtum ⁊ quintū nominem notiſſimū eſt
pro numero aūt mille Michaelē habeo. Si ergo mihi numerus aliqs ꝓ
ponat imaginē eius faciliime inueniā. aliq̄ exēpla ponā: q̄b⁹ poſitis lector ēt
rudis ingenij concluſiōem iſtā optīe intelliget. Si. xi. q. iij. dicere voluero i lo

cũ gbelſum fingã crucẽ in manu dextra tenentẽ. ⁊ iudeũ q̃ totis virib9 per
vim illã manu dextra rape tentat. Si.ij.ad Choꝝ.iiij.ponere voluero:in lo
co gbebiliuũ fingã:q̃ manu dextra cortinã teneat quã pulchre puellę oſten
dat:illãq; manu dextra recipiat.puellã cũ deſponſatã ꝑ q̃rto digito ⁊ ſic ꝑ
q̃rto ⁊ nono numero collocõ.Si de peni.diſ.iiij.meminiſſe voluero ſacerdo
tẽ ſenem nõ iuuenẽ:cui pctã confiteat̃ Iuniperã col'ocabo: ⁊ ipa mirabile
faciẽt:ſacerdotẽ nãq; abſoluet capiti ſuo manũ dextrã imponens.et ſic ne
in infinitũ ſit ꝓceſſus:ſit finis'huic pulcherrime artificioſe mẽorię:in cui9
ꝓceptis om̃ia ſi nõ explicite ſaltẽ implicite cõprehendunt̃.Unũ tñ nõ omit
tam qd̃ hec in loco ſcribere ꝓmiſi vtile in locis eſſe iudico quę ꝑ rebus au
ditis reponendis fabricauim9.Si in quinto loco man9 aurea ponat̃.in de
cimo crux aurea.in q̃ntodecimo man9 argentea. in vigeſimo imago ipius
numeri:⁊ ſic in cęteris facere monet mea doctrina.

Libri Tertij Tractatus ſecundus de Ep̃lis condẽdis. Ca.I. De Epiſtolarũ diuiſione. Di.

Reſtat vt de condendis ſcribendiſue Ep̃lis formã tradas. Ep̃le diuiſe
Ma. Faciã ac lubens.Sed ꝑmonuiſſe optet ep̃laꝝ quaſ
dã eſſe diuiſas:quaſdã vero hũanas. Diuinas q̃dem vo
co:in quibus fidei myſte.ia:religionũ cerimonię.dei cul
tum morũ atq; virtutũ ſeminaria exꝑmunt̃.⁊ vitioꝝ ra
dices auellunt̃.vti eſt videre in ep̃lis ſctõꝝ Pauli.Hiero
nymi.Auguſtini.Cipriani. Bernardi..⁊ Senecę ꝑbi moraliſſimi: atq; alioꝝ
pluriũ hui9 ordinis hoĩm.Humanaꝝ vero q̃dam grauis ꝯſolatoria:amato
ria:cõmendatoria aut hortatoria eſt. Di. Grauẽ quã dicis? Ma. Eã
ipam q̃ ardua difficilia atq; noua quotidie accĩtia cõtinet vtputa q̃ belli
aut pacis tp̃e e caſtris dat̃ ad vrbẽ aut ecõuerſo. Conſolatoria:q̃ amicorũ
mortẽ calamitatẽ:aduerſamue fortunã ꝟbis ꝯſolatorijs dem ulcemus.Cõ
mendatoria:q̃ amicũ aut famulare: notũ vel ignotũ:alteri cõmendamus.
Amatoria:qua ꝟbis petulantib9 amorẽ alteri9 in nos cõcitamus.Hortato
ria:q̃ de reb9 noſtris.vtputa agris:pecorib9:aut frument̃ ſcribim9:aut fili
os noſtros:ſodales:diſcipulos:ac cęteros ad mores:ſtudia:ad laudẽ cohor
tamur. Preter hęc aũt m̃lta alia ſunt Ep̃laꝝ genera a Mario Philelpho
eloq̃utia ꝑclara:ad octogenariũ vſq; numerũ digeſta.

De Partibus Epiſtole. Ca.II. Diſ.

Ex quot aut quib9 partib9 ep̃la conficit̃? Ma. Ex q̃nq;:q̃ Partes epi
ſunt Salutatio:Exordiũ:Narratio: Cõcluſio:⁊ Subſcriptio ſtole.
Salutatione q̃dem ep̃la cõſtat.vt anim9 eius ad quẽ ſcri
bim9 pręparet̃ ad ꝑcipienda ea q̃ deſideram9. Exordio ſit
⁊ vt eam ad ſcribendũ mouentẽ explicem9. Hec aũt:q: etiã
in narratione fieri pot̃ nõ in om̃ib9 ep̃lis exordia ponimus:
Narrationẽ ꝟo
nihil magna quadã negotia tractare aut tractanda velim9.Narrationẽ ꝟo
ep̃la om̃is cõtinet:qua oſtendim9 quid ab alijs fieri volumus: aut qd̃ fa
ctum ſit demõſtramus. Concluſionẽ aũt vt de loco ⁊ tempe date ep̃le cer
tior fiat recipiẽns.Subſcriptionem vero:vt ⁊ is qui differt cui ꝑſentare de
beat:⁊ is ad quẽ defertur: an ne aperire liceat cognoſcat.

De Salutatione Ca.III. Diſcipulus

d ⁊ E Salutatione ꝯficienda primū dicas. Ma. Salutationes varie a varijs ponunt. Sed ſi eā ex arte ſtruere l[ibe]at: primum nomē tuū: deinde nomē dignitatꝭ aut officij tui .in nrō caſu. tercio nomē eius ad quē: ⁊ demū nomē officij aut dignitatis eiuſdē in dtō caſu ponas: cū additione clauſule. Salutē plurimā dicit Gregorius Reiſch artiū Magiſter Friderico Epo Auguſtenſi. S. p. D. Aſſentationis vo cauſa aliud inoleuit. vt. ſ. inferiores ſcribētes ſupioribus noīa ſ. a poſtponant: nec ſalutem: ſed ſubiectionē: aut famulandi ꝓmptitudinē loco ſalutis ponant. vt reuerendiſſimo in chriſto patri: ac domino: dnō Friderico Auguſtienſ. preſuli Gregorius Reiſch artiū Magiſter: ad queuis mādata ſe ſpondet ꝓmptiſſimū. Id aūt doctoꝝ aures nedū faſtidiūt: ſed etiā abhorrent vehementer.

De exordio. Capitulum. IIII. Magi.

e EXordio aūt (ſi res expoſtulat) pmiſſa ſalutatione vtimur: in quo eum ad quē ſcribimꝰ attentū. docilē. ⁊ beniuolū facere curamꝰ. vt q̄ ſcribimꝰ legat ⁊ admittat. Quibꝫ aūt ptibus: ⁊ vnde efficiat in ſupioribus digeſtū eſt. Di. Verū quidem. ſed de narratione qd dicis?

De Narratione. Capitulū. V. Ma.

RReparatio eiꝰ ad quē ſcribimꝰ animo: ſi quid ab eo fieri volumus: aut nos alioſue feciſſe dicere libeat: ſm eple genꝰ ⁊ naturā ſubiūgemꝰ. vt ſi ſit epla gnis de bello: pace: aut reipublice ⁊c. facimꝰ mentionē. Ita ⁊ in alijs ſm ea q̄ in pmo capite huiꝰ dicta ſunt faciēdū pariformit. Omniū aūt dictarū exēpla ꝓbatiſſima ſunt apud Gaſparinū Pergamēſem Mariu Philelphū: ⁊ eloquentie patrē Marcū Tulliū Cicerone. qbus te daturū operā velim q̄ꝫ maximā. Nihil eñ in ſcribendo tam clarum aut promptū facit: q̄ꝫ diligent legiſſe eos qui bene. limate. terſeq̄ꝫ ſcripſerūt: ab alijs vero vt a labe atq̄ꝫ pnicie ingenij fugiendū eſt.

De Concluſione. Capitulū. VI. Ma.

NArrationē (que vt diximꝰ petitionē cōplectit) ſ. quit terminꝰ ⁊ ꝯcluſio eple q̄ tribꝰ ꝯſtare debet. pſona. loco. ⁊ tpe. Di. Quō pſona? Ma. Vt ſi vni ſcribūmꝰ: dicamꝰ vale. ſi pluribꝫ valete ⁊ me cōmendatū ſuſcipe vel ſuſcipite. Sis felix noſtriq̄ꝫ memor. Vale diuq̄ꝫ viuas. Da opam vt valeas. Vale ⁊ me ama Vale militie decus. literaꝝ ornamentū. ⁊ ſic de ſilibꝫ. Di. Qualit epla loco ꝯcludit? Ma. Hoc mō. vt dicat datū vel date. raptū. vel rapte. vel rapti. Rome aut Friburgi. vl Argentine ⁊c. Di. Tempe aūt quō ꝯcludis? Ma. Vt diē menſes. ānī. in q̄ ſcribūmꝰ ponamꝰ. vt viceſima Nouembris. Anni milleſimi q̄ngenteſimi ſcdi. aut decimo q̄rto kal. Marcias Quarto idus April. Pridie no. Septēbris. Di. Vn iſta aſſumis vocabula? Ma. Ab antiq̄ Romanoꝝ obſuatiōe. Latini nāq̄ꝫ quēlibet mēſem in kalendas. nonas. ⁊ idus. diuidūt. Prima eī die cuiuſlibet mēſis pōtifex minor ꝯuocata plebe: q̄t dies a kalēdis ad nonas ſupeſſent ꝓnūciabat. Vn hec dies ꝯ nomē kalende a kaleo greco vocablō accepit. valet eī idem qꝺ voco ꝓ ic aūt vltima menſis pcedētis pdie Kalēdas q̄ſi pmo die ante Kalēdas: q̄ ꝯ ante hūc. Tertio Kalēdas dr q[uia] ſit tertiꝰ a Kalendis. ⁊ ſic de alijs diebꝫ

Menſis. diuiſio.

Kal[endae] Prid[ie Ka]lend[as]

ordine retrogrado aſcẽdẽdo:donec ad idus deuentũ fuerit. Dicit aũt idus
ab iduo q͛ eſt diuido:q2 is dies mẽſes diuidat. Dies aũt hũc ſeq̃ns in aſcẽ
ſu:nõ ſcd͛o idus.ſed ꝑdie idus dr̃. Seq̃ns tertio idus.⁊ ſic de alijs donec ad
nonas ꝑgreſſum ſit. None aũt dicte ſũt:q2 ab eo die ad idus ſp̃.ix.dies ſũt
Alias rõnes illoꝝ noim ↄſulto libuit ꝑterire. Di. Quot aũt nonas idus.
aut kalendas ſinguli mẽſes hñt: Ma. Januari⁹.Februari⁹.Aprilis.Juni
us.Auguſtus.Septẽber.Nouember.⁊ Decẽber q̃tuor hñt nonas.Marcius
Maius.Juli⁹.⁊ october ſex hñt nonas. Singuli aũt octo idus tenẽt.Janu
arius.xiiij.die Decembris Kalendas ſuas finit.Februarius.xiiij.Januarij.
Marcius.xiiij.Februarij. Aprilis.xvi.Marcij.Maius.xiiij. Aprilis.Junius
xvi.Maij.Julius.xiiij.Junij. Auguſtus.xvi. Julij.Septẽber.xiiij. Auguſti.
October.xiiij.Septẽbris.Nouẽber.xvi.Octobris. December.xiiij.Nouẽbris.
Sic ptz q͛ in Februario poſt idus dicim⁹.xvi.Kal. Marcij.qd͛ q̇dem verum
eſt in anno cõmuni.in anno vero.biſextili:q2 tunc Februarius habet.xxix.
dies.poſt idus dicimus.xvij.kalendas Martias. Ut aũt ea q̃ diximus dilu
cide intelligas:ſit Martius nobis exemplo:in cuius ſi prima die literas de
deris.ſcribas kalendas.Martij. Si ſcd͛o ſexto nonas.ſi tertio.q̃nto nonas. Exemplũ.
Si quarto.quarto nonas.ſi quinto:tertio nonas.ſi ſexta pridie Nonas.ſi ſe
ptima.Nonas Martij ſcribas. Si octauo:octauo idus Martij. ſi nona.ſe
ptimo idus Martij.ſi decima.ſexto idus ⁊c̃.ſi vndecima:q̃nto idus.ſi duo
decima:quarto idus.ſi tredecima.tertio idus.ſi decimaq̃rta. pridie idus.ſi
decimaq̃nta.idibus Martij ſcribas.ſi decimaſexta.xvij.kalẽ. Aprilis.ſi de
cimaſeptima xvi.kalẽ.Aprilis.⁊ ſic de alijs in nũero kalendaꝝ deſcenden
do:donec ad vltimũ eius diem ꝑueneris:in quo pridie kalẽdas Aprilis ſcri
bas.Jta pariformit͛ ⁊ in reliq̃s menſib⁹ faciendũ.Eo tñ admonito:vt no
nas ⁊ idus a menſe in q̃ ſunt:kalendas vero om̃es primis demptis a men
ſe ſequẽti denoĩabis.Nec ſcd͛o nonas.idus aut kalendas:ſed pridie nonas.
idus ⁊ kalendas dicendũ eſt. Di. Quid aũt hoc eſt qd͛ in ſupiorib⁹ quar
to kalendas Martias:⁊ nõ martij dicebas: Ma. Quia ꝑ q̃tis menſium
ꝑuenuſte poſſeſſiua ponũt͛.vt dicamus pridie kalendas Martias.Apriles.
Maias.Junias.Julias.Auguſtas.Septembrias.Octobrias. Nouembrias.
Decembrias.Januarias.Februarias. Nomina aũt Kalende.none.idus.nõ
modo in ablatiuo:verũetiam in accuſatiuo ponere conuenit.ꝑponendo pre
poſitionem ad.vt ad octauum idus Januarias ad me dediſti literas. aut
in gtõ.vt pridie kalendarum Martias.

De Supraſcriptione. Capitulũ.VII. Di.

Quibus comp͛e ſupſcriptio: Ma. Noĩe ⁊ titulo dignitatis ꝑ
prio eius a q̃ quẽ ſcribim⁹. Debent aũt oĩa in dtõ ⁊ actõ po
ni. Di. Titulos ſtatib⁹ attribuẽdos ſubiũge. Ma. Roma
nũ põtificẽ:ſctiſſimũ.btiſſimũ dñm nr̃m põtificem maxim
ſummũ ſacerdotẽ ⁊ pr̃em clementiſſimũ dicem⁹.Cardinales
pr̃iarchas.Archiep̃os:ceteroſq͛ Ep̃os maiores reuerendiſſi
mos dicim⁹.vt reuerẽdiſſimo in chr̃o patri:⁊ dño dño.N.ſacroſctẽ Roma
ne eccl̃ie Ep̃o:Preſbytero:aut Dyacono Cardinali ⁊c̃. Ep̃os minores.Ab
bates.⁊ aplĩce ſedis Prothonotarios reuerẽdos dicim⁹. vt reuerẽdo i chr̃o
pr̃i ⁊ dño.N.aplĩce ſedis Prothonotario dño ſuo colẽdiſſimo ⁊ obſuãdiſſi
mo ⁊c̃.Attamẽ noĩ ꝑprio dño ꝑponi nõ deberet abuſus tamẽ contrarius
vbiq͛ habet.Alios inferiores:venerabiles ⁊ honorandos dicimus.vt vene
rabili vel honorando.N.Canonico eccl̃ie.N. Jmperatorem ⁊ Regem inuic

tiſſimū: glorioſiſſimū: ſereniſſimū: & imperatorē ſemꝑ Auguſtū dicim⁹. Duces: principes: Marchiones illuſtriſſimos potētiſſimos. Comites vero Barones generoſos illuſtres inclytos & pſtātiſſimos dicimus. Eq̄tes auratos magnanimos ac ſtrenuos dicimus. Ceteros validos fortes nobiles appellamus. Ciues prudentes ſagaces induſtrios & integerrimos dicimus. Theologos diuinarū lrāꝝ īterp̄tes. Sacraꝝ lrāꝝ ſacrę paginę ſacrę theologię magiſtros doctores pfeſſores eximios celeberrimos. Iuriſcōſultos eximios ſpectatiſſimos meritiſſimos cōſultiſſimos egregios iuris pōtificij ſacraꝝ legū aut iuris vtriuſqꝫ doctores appellamus. Medicos prudentes phię & medicinę interp̄tes doctores & phōs peritiſſimos dicimus. Poetas vates muſarū alumnos lauro inſignes hedera decoratos. Apollinis īterp̄tes ornatiſſimos eloquētiſſimos facūdiſſimos nominamus. Oratores diſertiſſimos facūdiſſimos nominamus. Artiū magiſtros acutiſſimos diſertiſſimos bonaꝝ artiū ſtudioſiſſimos interp̄tes appellamus. Feminas aūt decus pudicitię caſtitatis exemplum pudiciſſimas caſtiſſimas honeſtiſſimas matronas & dominas dicemus. Hec ſum̄arie dicta ſufficiant. Nā aſſentandi accuſandiue cauſa hec oīa variata cernes: vt ꝑpaucos reperire poſſis: q̄ nō titulos ſupiorum inferioribꝰ attribuant. Uale & in his finē triuij ſtatuendū agnoſce.

Philippi Beroaldi Bononienſis viri clariſſimi epiſtolandi modus.

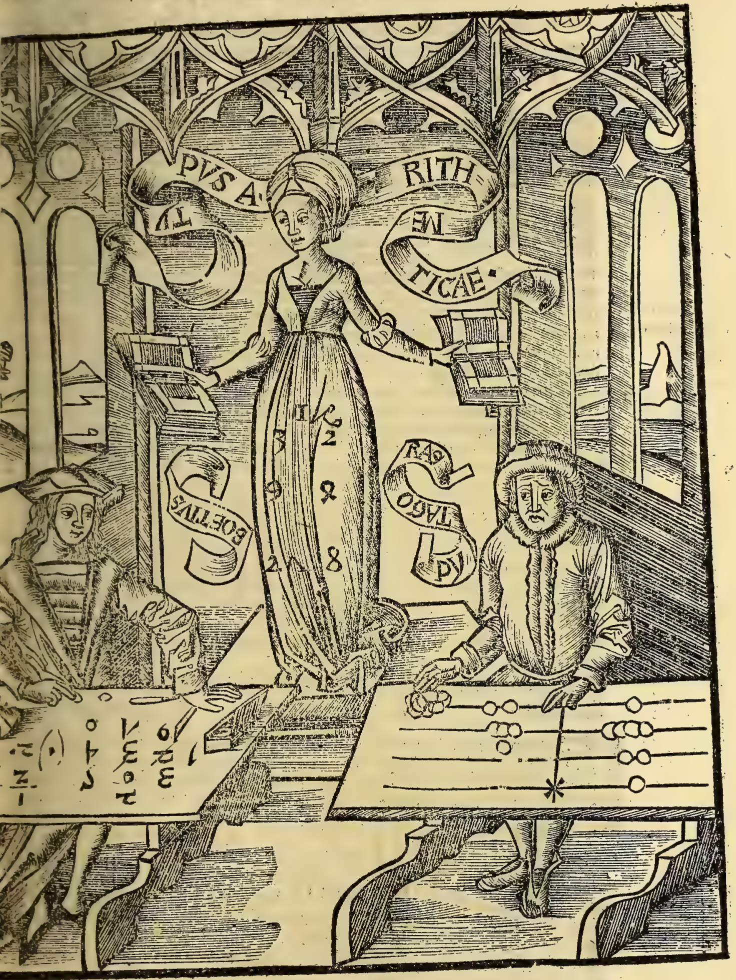
Epiſtolaꝝ multa ſunt gn̄a: ſed vnū illud principale eſt qđ certiſſimū appellat̄: cuius grā res ipſa inuenta eſt: vt certiores faceremus abſentes: ſi quid eſſet qđ eos ſcire oporteret: vel ſua vel noſtra cauſa. Aliud genus eſt qđ iocoſum dicit̄ atqꝫ facetū qn̄ ſcribimus res facetoſas & plenas iucunditat̄: q̄les ſunt ep̄lę Cicerōis ad Trebatiū ad Papyriū Petū: & q̄dā ad Atticū. Aliud genus eſt qđ ſeuerū & graue nominamus: q̄ res graues & ſerię ſcribunt̄: q̄les ſunt ep̄lę Cicerōis ad ſenatū ad Catonē & aliquot ad atticū. Quędā ep̄lę dicunt̄ didaſcalice: hoc eſt p̄ceptiue. q̄ p̄cepta tradūt. vt eſt ep̄la luculenta Cicero ad Q. Frēm. & altera Ciceronis ad M. Tulliū. Alię ſunt cōſolatorię vt Seruij Sulpitij ad Ciceronē. Cōmēdatitię ſunt multe Cicerōis ad mſtros. q̄dam tote morales. vt Senece ad Lucilliū. q̄dam philoſophicę. vt Platonis ad Dionē Siracuſanū. Antiq̄ in ſcribēdis ep̄lis hūc morē frequēter cuſtodierūt vt ita inchoarēt. Si vales bene eſt: ego bene valeo. Et in calce ep̄laꝝ dicebant Uale & aliqn̄ Salue vt Cicero vſurpat in ep̄lis ad Tironē. Ep̄las texere debemus q̄tidianis v̄bis q̄libꝫ inter nos familiaribꝫ ſmocinamur. Orō ep̄laꝝ ſoluta eſt nō cōtorta: niſi cū aliq̄d ſup̄ ſuā naturā tractat vt de phīa de rep. ſimilibuſqꝫ. Et laxiora ſunt in ep̄lis vincula q̄ȝ in orōnibus. Tot capita hr̄e pn̄t quot ſunt ſnīę q̄ enarrant̄: tot clauſulis quot ſunt ſnīę. Hoc imprimis obſeruandū eſt ne ad vnū ſcribentes cū appellemus numero pluratiuo vt dicam⁹ vos. Nā ſp̄ dicendū eſt tu numero ſingulari. Etiam ſi ad regem vel pontificem ſcriberemus. Nā nō ita amicū dehonoram⁹ ſed ep̄lam dehoneſtamus. Honeſte verecunde & eleganter de nobis ipſis loquētes dicimus nos in numero pluratiuo. vt Ci. ad Brutum. Populo inq̄t impoſuimus vł decepimus: & i orōe vſi ſumus: q̄ſi de ſe tm̄ loq̄ret̄. Hoc aūt genus & orōes & epiſtolas ornat: etiam in tertia pſona eleganter vti poterimus nūero hri ꝑ pli. vt Li. ſepe dr̄. Romanus ꝑlio victor: cū Romanos viciſſe ſcaret. Et Uirgi. Hoſtis habet muros: quū hoſtes intelligat. Hoc aūt peoticū & hiſtoricū: clauſulę frequenter cū elegantia verbi finiunt̄ qđ ī calce

BOUND BY W. PRATT

ponitur pſepe facit elocutionē venuſtiorem. ſed hoc nō ſemꝑ factitandū eſt
ne affectata eſſe videat̄ neq̄ eñ ſemꝑ cadit numeroſe. Unde etiā in epl'is ſi
cuti in orōibꝫ poterimus aurē cōſulere ⁊ interrogare: q̄ ſi nō fuerit agreſtis
⁊ hiſpida apte nos docebit an ṽbum an vocbl'm in fine clauſule ponendū
ſit. preterea hoc aliq̄n obſ̄uādū eſt. nō ſꝑ vt ſit adiectiuū ⁊ ſubm̄ aliq̄d īter
ponatur. vt Cicero in p̄mo epl'aꝝ. Magnitudo eſt tuoꝝ erga me meritorum
⁊ in his auris quoq̄ interroganda eſt: q̄ nobis demonſtrabit q̄ð ſit venu
nuſtius. Exordiū in epl'is nō tale querit q̄le in orōibꝫ adhibemus: ſepenu
mero eplam inchoamus ab ea clauſula q̄ p̄mo in buccā venerit idq̄ fit cū
decor copulationis. at aſt atq̄ ⁊ id genus ſıllas faciūt aptiores. Sed inter
dum tertior mundiorq̄ eſt elocutio ſine cōiunctionibꝫ. vt illud gen' eſt īue
niunt q̄runt afferunt. Et illud Uirg. Ferte citi flāmas date tela īpellite re
mos q̄ figure a grāmaticis dicit̄ aſintheton. Quū ṽo ṽba cōnexa ſunt pl'i
bus cōiunctionibꝫ noiatur poliſintheton. vū illud Uer. Athanaſq̄ Thoaſq̄
pelidesq̄ neoprolem' p̄mulq̄ machaon. aliq̄n poterimus vti infinitiuo ꝑ
pro impfecto. vt illud Saluſtianū. Feſtinare trepidare neq̄ loco neq̄ hoī cu
iq̄ ſatis credere nec bellū gerere nec pacē habere. Sed hoc ꝓpriū eſt hiſto
rici: ornat etiā elocutionē itidēq̄ epilogum: color rhetoricus q̄ dicit̄ deſinens
Similiter hoc pacto turpiter audes facere ne q̄d ſtudes dīc. Et illud Apu
leius. Colliculus ſepimine pſecratus vl' trūcus dolamine effigiat'. vl' ceſpes
ligamine humigatus. Scd̄m hoc vt in alijs vituꝑanda eſt nimietas: ne ora
tionis affectata videat̄ ⁊ ne dū ṽtutē q̄rimus in viciū dilabimur in epl'is
cōmendaticijs: hic ṽo ſꝑ ordo ſeruat̄. vt amicū quē volum' alteri cōmēda
re p̄us laudem' ṽtute ⁊ moribꝫ ⁊ amicitia cū illo cōmemoremus. Deide cō
mendatiōe vtamur validiſſima: ⁊ ob id nobis futurū q̄ gratiſſimū oñdem'
Poſſumus in epl'is vſurpare ꝓuerbia: inſerere carmina poetaꝝ: allegare di
cteria: interponere ṽba grecanica: eandē rē aliq̄n repetere. Principium eplē
pōt eſſe ṽſus poeticus. vt apð Pliniū in. vi. epl'aꝝ. Tollite cūcta inq̄t ceptoſq̄
auferte labores. Tradit̄ eñ a caric ṽgiliano. ſcribim' nōnunq̄ ſine ṽbo q̄ð
ſubintelligendum relinq̄mus. vt Cicero in epl'is ad. Q. Fratrē. O literas tu
as mihi iucundiſſimas expectatas: ſubintelligim' eñ dico vl' q̄d ſile. Aliq̄n
loq̄mur ſimbolice ⁊ ꝑ enigmata. vt Cicero piſcinarios appellat Hortenſium
a. q̄ Philippū q̄ piſcinas refertas habebant piſcibus p̄cioſiſſimis. In epl'is
in oī orōe laborandū: vt ſint apte pure atq̄ latine: ⁊ ſermonis conſuetudi
nem in primis ſeq̄ debemus. Cōſuetudinē ſ̄monis voco cōſenſum eruditoꝝ
Na q̄ vitioſe ⁊ indocte dicūt a pluribus nō ſunt accipiēda pro regula ſ̄mo
nis. Uulgo eñ quotidie multa vocabula vſurpant̄. q̄ doctis ſunt repudien
da. vt verbi cauſa colendiſſimus ſeruitor reuerendiſſimus treuga ambaſia
tores ⁊ id genus innumerabilia. Cōſuetudo ṽo de q̄ loquimur. i. conſenſus
eruditoꝝ certiſſima eſt loquēdi mḡra. Utendūq̄ ſermōe vt nummo cui for
ma ſit publica. vt docet Quītilia. Eccl'iaſtici ṽo ſcriptores ſup̄dicta vocabu
la vt alia plurima vſurpant q̄ a veteribꝫ ſcriptoribus nō vſurpant̄: licꝫ in
terdum interponere in epl'is ṽba vetuſta: q̄m afferūt orōi aliquā maieſtatē
Sed opus eſt mediocritate neq̄ illa vſurpanda ſunt q̄ ab vltimis repetita
ſunt tēpib': q̄lia ſunt topor q̄ð ſ̄cat cito ⁊ antigerio: q̄ð ſ̄cat valde. ⁊ apluda
quod furfur ſ̄cat. ⁊ bouinator qui accipit̄ ꝑ tergiuerſatore. talia eñ faciūt
obſcuram elocutionē ⁊ riſu dignā. Enīuero cū pſpicuitas ſit ſumma ṽtus
in orōe. Hoc īprimis curare debemus: vt epl'e noſtre ſint faciles atq̄ pſpicue
neq̄ egeant interp̄te damus lr̄as tabellario deferēdas damus lr̄as ad ami
cum ſibi legēdas. q̄ defert lr̄as. i. dtō ponit̄. q̄ r̄ligit. i. actō: hoc pacto lr̄as m

bel'ario ad te dedimus.dicit etiã hic tibi meas literas dedit tibi legendas.
Preterea hoc diligenter obſuandũ eſt vt cũ ſcribimus nos literas: daturos
tabellario non loq̄mur in tpe futuro.ſed p̄to hoc pacto.Anthonius tabel-
larius q̄ tibi has lr̄as dedit eſt mihi familiaris:melius] em̄ dicit dedit q̄
dabit qm̄ conſideratur nō tps quo lr̄e ſcribuntur ſed quo legunt.Iã ḡ da
te fuiſt qñ legunt neq3 dande.Hoc pbat Ciceronis epr̄a ita ſcribētis.P.Cor
nelius q̄ tibi has lr̄as dedit ē mihi a Cuſpio cõmendatus.Plautus tñ di-
xit afferet in futuro nō attulit in p̄to.ita ſcribit in Curculione q̄ has tabel
las afferet tibi.Ubi epl'e ſcribunt hic dicit:vbi legunt iſtic.Hoc pacto cupio
ex te ſcire q̄ iſtic agantur.ego v̄o certiorē te faciã q̄d hic agat.Illud iſtic re
fertur ad locũ vbi epl'a legit.iſtud v̄o hic ad locum vbi ſcribit:illic aũt dicit
d̄ loco remoto.Preterea in epl'is ita ornate loq̄mur:cras aut perendie ad te
veniã:illud em̄ perēdie poſt cras ſcat vt dici ſolet:ꝛ ita dicemus:nudiuſq̄r
tus vl' tertius Anthonius ad te venit.i.nũc dies quartus vl' tertius ex quo
ad te venit.anthonius raren[te]r vl' potius nũq̄.dicimus nudius q̄ntus vel
ſextus ꝛ apd̄ Cic.nudius tertius dicimus.Uex id qd̄ frequēs eſt ꝛ lõga cõ-
ſuetudie roboratũ obſuari debet:qd̄ v̄o rax eſt ꝛ inſolēs relinq̄ debet.Due
ſunt ptic'le epl'as exornantes ꝛ oē genus ordīs ſi mō his bene vtemur p̄dic ꝛ
poſtridie.Nã hec duo aduerbia tũc elegãter vſurpãt cũ de tpe remotiori lo
quendũ eſt v̄bi cã ita docte ſcribemus kal.marcij ad nos acceſſit Dauus
Ueredarus ꝛ poſtridie diſceſſit.Pridie v̄o locutus erã cũ dictatore ſup nego-
tio tuo.Nã inepte ꝛ idocte diceremus cras ad te veniã ꝛ vt poſtridie.vel heri
apd̄ Hãnibalē cenaui.p̄die v̄o apd̄ Anthoniũ.Iſte em̄ due ptic'le poſtridie
ꝛ p̄dic nō ſpectãt ad tps p̄ñs.ſed ad longinquũ referunt ſiue id futux ſit ſi
ue p̄tum.Interdũ elegãter dicimus p̄die eius dici vl' poſtridie eius dici qd̄
frequēter vſur; at Ceſar i cõmen.Cauendũ in epl'is eſt vt i oī elocutiōe ne
decreſcat orō:ꝛ fortiori aliquid iungat īfirmius.vt ſacrilego furi:vt latroni
petulãs.Augeri em̄ d3 orō ſn̄e ꝛ inſurgere vt optime Cic.in An. Tu iquit
iſtis faucibus,iſtis lateribꝰ iſta totius corporis gladiatoria firmitate.Ne ali
ud magis alio ſupueniat.Eſt ꝛ alius modus naturalis vt viros p̄uſq̄ feïas
dicamus.diē anteq̄ noctē.ortũ ſolis ãte occaſum.Quedã vt inquit Quiti.
ordie pmutato ſunt ſupuacua vt f̄res gemini:nã ſi p̄ceſſerit gemini: fratres
ponere nō eſt neceſſe.Nō erit indecori interdũ noiatio q̄ fit cõmutatiōe lr̄ax
aut trãſlatiōe aut adiectiōe aut eiuſdem lr̄e pductiōe hoc pacto amari iu-
cundum eſt:ſi curet ne quid ſit amari:ꝛ videte vtx hōi nouo an vano cre-
dere malit.Et hic ex oratore p te factus eſt arator.Ex te diligere oportet q̄
velis deligere.Et auiũ dulcedo ducit te auiũ.Illud em̄ p̄us auiũ p volucri
bus accipit.Iſtud poſter'us p icerto ꝛ errabũdo ꝛ extra viã collocato.Multa
ſunt alia q̄ ſup compōem epl'ax a nobis pcipi poſſent.Sed mihi p̄poſitũ ē
nō facere v̄boſos ↄmentarios ſed ſtrictim breuiterq3 neceſſaria demōſtraſſe
ſufficiat.Reliquũ vt exercitatiōem iugit incũbatis q̄ cũcta cõualeſcũt.Sti
lus em̄ optimus eſt dicēdi opifex:ꝛ exercitio facilitatē ſcribēdi parit ꝛ copiã
ſuggerit:ex q̄ efficit vt etiã ad extporalitatē vſq3 ſimus accōmodati. Sunt
etiã ediſcende integre clauſule ex epl'is Ciceronis ꝛ ſententioſe elegante'q3
impmis excellunt:q̄s licet noſtris deinde epl'is inſerere.Ita memoria vege
tabitur ꝛ aliena dicta afferēt ſcriptis noſtris īſerta maieſtatē.Eſtote ergo
aſſidui diligenteſq3 in ſcribēdo:diligenterq3 legite.mlta ꝛ mltã lectionē.De
inde ſtilus ipſe ſuccedat.Et ita viciſſim ſcribēdo ac legēdo ꝛ quotidiana ex
ercitatiōe laborando ↄſeq̄mini id qd̄ ↄcupiſcitis:ꝛ nō ſolũ optimas epl'as
ſed etiam orōes luculentas facillime cõponetis. Finis.

Nũero Arithmetice ſpeculatiue



Liber Quartus de quadruuiꝫ rudimētis Tractatus Primus de Quadruuij laudibus ⁊ diuiſione. Capitulum Primum Magiſter

QUid habes fili: ⁊ cur ab imo pectore alta trahis ſuſpiria: nō te grauant q̄ nuꝑ accepiſti Triuij pncipia: ceptite penitↄ ſtudij? Di. Nihilo minꝰ: tanta aūt dulcedine ſimul et iucūditate ex his animū meū delibutū ſentio: vt nec vigiliȩ ocłos opprimant: nec ſmonis aſſiduitas aures obtundat: nec oīno vel laſciuientiū ſocietas. aut quecūqꝫ alia iuuentutē emolientia obſiſtere poſſint: quo minꝰ ⁊ quadruuij elemētꝫ auidiſſimū me auditorē exhibeā: ſi tu hunc laborē aſſumere dignaberis. ſed ocius vt ſ ſubeas te etiā atqꝫ etiā rogo ⁊ hortor plurimū. Ma. Rem cupis fili (et ſi difficilē) ſcitu tn̄ digniſſimā. nam teſte Boetio rex eruditiſſimo: nemo vnqꝫ in phie diſciplinis ad pfectionis cumulū ſine q̄druuio euadere potuit: nulli ſine illo recto ſapiendū. nulli deniqꝫ recte eſt philoſophandū. ob id quiſq̄s hoc ptermiſerit oēm phie iam pdit doctrinā. qđ ⁊ demōſtrationibꝫ lucidiſſimis Nicolaus de cuſa cardinalis in pmo quē de docta ignorantia ꝑtitulauit libro ꝯfirmat. Nam ⁊ ipe mathematicis adiutus diſciplinis: quedā arcana ſacroꝝ eloquioꝝ multis ante hac abſcōdita penetrauit. Sed his (cum ⁊ longiorē tractatū ⁊ ingeniū exercitatū req̄rant) in aliud tēpus dilatis qđ peſt exordiamur. Tota vero iſta diſciplina quā Quadruuiū Boetiꝰ noiat q̄ntitates ſpeculaṫ. quātitas vero in magnitudinē ac multitudinem partiṫ. Rurſus alie q̄dem ꝑ ſe. vt tria aut q̄tuor: aliȩ vero ad alias referūṫ vt duplū dimidiū. Magnitudines aūt aliȩ manētes ſunt motuqꝫ carētes: vt triangulus linea. Alie vero ſemꝑ mote. vt octaua ſphera. Harū illā multitudinē quȩ per ſe eſt Arithmetica ſpeculaṫ. Illam vero quȩ ad aliā refertur Muſica cōtemplaṫ. Immobilis vo magnitudinis noticiā geometria mobilis aūt aſtronomia polliceṫ vn̄ ⁊ ab his q̄tuor: hec doctrina q̄druuiū appellata eſt. Sunt em̄ viȩ q̄tuor ad vnū finem quātitatis (ſcꝫ noticiā) perducentes. Di. De prima igiṫ hoc veſperi paucis te abſoluas.

Boetius .i. Arith.

Nicolaus de cuſa.

Bo

Bo

De Arithmetice definitione noīe inuentore fine ac diuiſione. Capitulum.II. Magiſter

PRimā quadruuij partem arithmeticā appellamus. Eſt autē arithmetica nūeroꝝ doctrina. tractat em̄ de nūero quē greci Arithmon dicunt. vnde ⁊ huic ſcientie nomē a pmis ciꝰ inuentoribꝫ inditū eſt. Arithmetica. i. ſcia de vtute nūeri Arete em̄ grecȩ idē qđ vtus ⁊ Arithmos idē qđ nūerus latine ſcat. Di. Qui nā huiuſce diſciplinȩ extitere pmi inuētores? Ma. Apud grecos eā pmus (vt aiūt) Pythagoras reperit: ⁊ in latinū eā primus q̄dē Apuleiꝰ. deinde Boetiꝰ trāſtulerūt: ſed ptermiſſis iſtis rē ipam aggrediamur: eo quo ſeq̄tur ordine. Primū q̄dē nūeꝝ in ſe ſuiſqꝫ ptibꝫ ⁊ paſſionibus abſolute ⁊ rhetorice poſt hac ipm ꝯtractiꝰ ac magis pctice cōſiderabimus. Demū nōnullas artis calculatorie ppulchras regulas adijciemꝰ.

Arit

Pyth

Apu

Boet

De Numeri definitione ⁊ in numeꝝ parē diuiſione ac earundē partiū deſcriptione. Ca.III. Ma.

De Nũero Arithmetice ſpeculatiue

Numerus eſt vnitatũ collectio vł q̃titatꝭ aceruus ex vnitatib⁹ pfuſus. Eſt aũt vnitas q̄ vnaq̄ꝫ res vna dicit. vnitas aũt nō eſt numerus: ſed pncipiũ numeri. ſicut magnitudinis pũ ctum. Di. In quot aut q̃s numeri ſui prima diuiſiōe ſcindit ptes? Ma. In geminas: in parē vcȝ numerũ ⁊ imparē. Di. Numerus par q̃s eſt? Ma. Eſt numerus in duo diuiſibilis equalia: vnitate non media vt. 4. diuidit in. 2. ⁊. 2. nulla vnitate media. Di. Quid eſt qđ dicunt Pythagorici numerũ parē in maxia paruiſſimaꝗ poſ ſe diuidi: maxima quidē ſpacio mini na q̃titate? Ma. Per ſpaciũ partiũ numeri magnitudinē p q̃titatē ꝟo earundē volebant ſignificare multitu dinē. Et vt hec clarius intelligas: exemplũ hoc ani naduerte. 8. in. 4. ⁊ 4. diuiditur in partes maiores ab aliquo nũꝗ partitꝛ nec ſecundũ minorem numerũ q̃ꝫ binariũ duarũ ſcꝫ partiũ naturali diuiſiōe ſecat. ⁊ ita quo ad p̄ mum in ſpacio maxima ⁊ quo ad ſecundũ in q̃titate diuidit minima. — Numerus vnitas — Numerus par

De Numeri diuiſione ꝑ eius parte. nũeriſq̃ ſcꝫ paris pariter paris deſcriptione. Ca. IIII. Diſc.

Par numerus in quot ſpēs partit? Ma. In tres. Nā quidam eſt numerus pariter par: q̄dam pariter impar. q̄dam ꝟo im pariter par. Di. Numerus pariter par quis eſt? Ma. Eſt nu merus qui in duo paria diuidit. ⁊ rurſus hoꝝ q̄ōlib t ī alia duo paria pōt ſecari vſq̄ dũ diuiſio partiũ ad īdiuiſibilē na turaliter pueniat vnitatē. vt eſt numerus. 16. q̄ in. 8. ⁊. 8. rur ſus i. 4. ⁊. 4. ⁊ i. 2. ⁊. 2. duo i. 1. ⁊. 1. q̄ ē īdiuiſibilis vnitas ptiunt. Di. Et quã ob cauſam is numerus tali inſignitus eſt vocabulo? Ma. Quia eius ptes noīe ⁊ q̃titate inueniunt pares. ipis enĩ naturali ordīe diſpoſitis ita ſiīpis reſpondeant vt quota vna ſit noīe tanta reliqua ſit q̃titate. vt ecce. 1. 2. 4. 8. 16. 32. 64 i. 8. in hoc. ordīne. 8. decimaſexta pars eſt totius ſumme ſcꝫ i. 28. ⁊ tantã ſedecimã ptinet q̃titatē. Et rurſus. 16. ſumme totius pars eſt. 8. ⁊ hanc ipam. 8. cōtinet q̃titatē. Et ſic idē eueniet de q̄buſlibet reliquis eque a medio diſtantibus ptibus. Sed hoc aduertendum: ſi pares ſunt ptiũ diſ poſitiones: nō vnũ ſed duo ſunt media inuenienda. in quib⁹ hoc idem qđ in partibus eque a medio diſtantib⁹ contingit reperiri. vt in exemplo prio ri. Si ꝟo partiũ impares fuerint diſpoſitiones: vnũ reperitur medium qđ ſibiipi noīe non reſpondebit ⁊ q̃titate. vt. 1. 2. 4. 8. 16 32. 64. In hoc ordine. 8. eſt mediũ. octaua ſcꝫ toti⁹ ſumme pars quã q̃titatē in ſeipo cōtinet. Di. Clariſſime hec intelligo. nec in eius declaratiōe te morari amplius neceſſe eſt. ob id ad reliqua ſtilũ vertas. ⁊ q̄s ſit numerus pariter impar deſcribas.

De Numeri pariter iparis definitiōe. Ca. V. Ma.

Numerus pariter impar eſt qui in partes equales diuiditur. Et rurſus he ptes cũ ſint numeri imparis: ī equalia nō par tiuntur. vt in. 5. ⁊. 5. ſed. 5. ī duo paria nō diuidũtur. patet igit numerũ. cui⁹ medietas eſt impar eſſe pariter imparē. Di. Ne pigriteris. ⁊ vñ is nũerus hoc ſortiatur nomen demōſtra re. Mag. A ſuis partibus: que cum nomine ſint pares. q̃ti tate tamen ſunt impares. aut ſi nomine ſint impares q̃titate eſſe runt pares quod in ſubiecto facile erit videre exemplo nã numeri pariter imparis. 18.

partes ſunt.9.⁊.9.q̄rum quelibet a pari denominat̄ nūero q̄ a dualitate. cū.9.⁊.18.fit dualitas ſiue medietas:q̄titas vero eius impar eſt.q̄ nouenaria:⁊ rurſus.6.decemocto tertia pars eſt:ecce impar denominatio:q̄ fit a ternario.⁊ quātitas q̄dem par eſt q̄ ſenaria:ſic ⁊ ī alijs pariter impariū numeroꝝ partibus eſt facillimum videre.

De numero impariter pari. Ca.VI. Di.

Numerus impariter par quis eſt? Ma. Eſt numerus qui cum in eq̄les ptes diuiditur.rurſus he partes in alias duas ſecant̄. Sed in iſtac pariū diuiſiōe nō vſq̄ ad vnitatē in equa ptitio pgreditur:vt.24.in.12.⁊.12.partitur.⁊ rurſus.12.in.6.⁊.6.⁊ amplius.6.in 3.⁊.3.diuiditur ſed amplius.3.in equa non ſecantur.Et ob hoc recte tale ſortitus eſt vocabulū.Eſt eñi par q̄ in equa diuidit̄ ſed impariter q̄dem.q̄ non in oībus ſuis partib⁹ par reperit̄.Sūt aūt hi oēs impariter pares 12.20.24.28.40.56. Di. Habes ne alia de natura nūeri paris cognitu neceſſaria? Ma. Habeo eadem ⁊ multa.vt ſcʒ de ꝓprietatibus ei⁹: de ei⁹ q̄ ad ſingulas ſpēs generationibus:q̄ quoniā prima huiuſce diſcipline videntur trāſcendere elementa:in pñtiarum placuit ſilentio tranſire:⁊ ad alias eiuſdem numeri partes ſermonem vertere.

De Nūero ſupfluo diminuto ⁊ pfecto. Ca.VII. Di.

Et q̄ aut quot ſunt he nūeri paris ptes alie? Ma. Sunt numerus ſupfluus:numerus diminutus:⁊ numerus pfectus. Di. Numerus ſupfluus q̄s eſt? Ma. Eſt illa cui⁹ ptiū ſumma ſummā toti⁹ excedit.vt.12.cui⁹ medietas eſt.6.ps tertia 4.pars quarta.3.pars ſexta.2.pars duodecima.1.q̄ oēs ſimul iuncte.16.conſtituūt:q̄ totius.12.ſcʒ ſummā in q̄tuor excedūt Di. Numerus diminutus q̄s eſt? Ma. Eſt numerus cui⁹ ptiū ſumma ſummā totius non attingit:vt.8.cuius medietas eſt.4.quarta pars.2.octaua.1. q̄ ſimul iuncte.7.efficiūt q̄ totius ſcʒ.8.ſummā non attingūt ſed in vnitate deficiunt. Di. Numerus pfectus q̄s eſt? Ma. Eſt numerus cuius partiū ſumma ſumme toti⁹ nec maior nec minor ſed equalis reperitur.vt.6.cui⁹ medietas eſt.3.par tertia.2.pars ſexta.1.quas ſi ſimul iungas.6.totius ſummā pcreabis.Et hoꝝ numeroꝝ paucos reperies ſcʒ.6.28.496.8128.⁊ ſemp in ſex aut octo terminatos ſunt eñi ſemp pares.

De nūeri imparis definitiōe ⁊ diuiſiōe. Ca.VIII. D.

Impar numerus q̄s eſt? Ma. Eſt numerus qui ī duo eq̄lia diuidi nō pōt quin interueniat vnitas vt.5.diuidit̄.in.2.⁊.2. vnitate interueniente.addit eñi numerus impar ſup parem ſemp vnitatē. Di. Numeri imparis (ſi q̄ ſint) enumera ſpēs. Ma. Numeri imparis ſpēs ſunt numerus pmus ⁊ īcōpoſit⁹ numerus ſecundus ⁊ cōpoſitus:nūerus p ſe ſcd̄us ⁊ cōpoſit⁹ ad aliū cōparatus primus ⁊ incōpoſit⁹. Di. Numerus primus ⁊ incōpoſit⁹ q̄s eſt? Ma. Eſt numerus qui nullā aliā habet ptē q̄ eā ipam q̄ a toto ius quantitate accipit denominatiōem ⁊ hec pars ſemp eſt vnitas.vt.3.habet pter vnitatē nullā aliā pter que totius eſt vna.3.Et ob id hic numerus pmus ⁊ incōpoſitus dicit̄:q̄ a nullo numero pōt componitur aut metitur. Numerus autem numerum componere aut metiri dicitur a quo ipſo mul

BOUND BY W. PRATT

tiens ſumpto:pciſe:nul'o d:ficiente aut ſupflus tot⁹ ↄſtituit. Et ita nume
ri quoꝝ p̄ter vnitatē nulla pars eſt eos metiens: ↄtra ſe primi dicunt. vt.3. Numeri
7.4. ꝑ oppoſitum numeri cōicant:s ſunt:quoꝝ alia ab vnitate pars ambos cōicantes
metit. vt.9.7.12. quos non modo vnitas. ſed ternarius metit.

De Numero ſcd̄o ꝛ compoſito. Ca.IX. Di.

s Ecundus ꝛ cōpoſitus quis dicit nūerus? Ma. Is qui p̄ter
vnitatē in ſe aliū habet numerū a quo cōpoſitus eſt. vt.9. vni
tatē habet a q̄ nouies replicata cōponit:habet ꝛ inſuper ter
nariū. a quo terſumpto conſtituit. Et ideo is numer⁹ ſcd̄us dicit:nam ha
bet numerū priorem a quo coniungit:ꝛ compoſitus quidem eſt:quoniā in
ipſum a quo ↄiunctus eſt reſoluitur.

De numero ꝑ ſe ſecundo ꝛ compoſito. ꝛ ad aliuꝫ cōparato primo incōpoſito. Ca.X. Di.

DA numerū ꝑ ſe quidē ſcd̄m ꝛ cōpoſitum:ad aliū vero cōpa
ratum primū ꝛ incōpoſitū? Ma. 9.ꝛ.25. hoꝝ q̄libet:vt ex pri
oribꝫ liquet ſcd̄us et cōpoſitus reperitur: ſed ad ſe inuicē cō
pari:primi ꝛ incōpoſiti recte iudicant:nā nullū cōem habēt
numeꝝ a quo metiant ambo.9. cū tribꝫ ter ſumpt̄ metit:
quibꝫ.25. minime ↄſtituūt:ſic econuer ſo.25. per.5. quinq̄es ſum
pta metiunt:quibꝫ.9. nequaq̄ ↄſtituunt. Et hos facile q̄ ſunt dep̄hendes
ſi duob⁹ tibi ꝓpoſitis numeris:minorē de maiore ſubtrahas:nam q̄ relin
quit aut eſt vnitas aut alius nūerus huic q̄ ſubtrahit minor aut equalis
ſi q̄ relinquit vnitas eſt:nūeros ↄtra ſe ꝓpoſitos primos eſſe neceſſe eſt ſi e
qualis eſt:eos ambos illo cōmuni termino intelligas metiendos ꝛ ita non
eſſe ↄtra ſe primos:ſed cōicantes. Si vero prima ſubtractōne facta:relictos
minor fuerit illum a priori ſubtrahendo demas:ꝛ ita vſq̄ dum potes ꝓce
das:ꝛ ex derelicto ex dictis nūeri naturā iudicabis. Que vt clari⁹ intelligas:
ſubiectū animaduertas: exemplū ſint.9.ꝛ.29. nūeri ꝓpoſiti:aufero.9.a.29.
ꝛ remanēt.20. a q̄bus ſi rurſus.9. tollant manēt.11. a quibꝫ ſi demū.9. ſub
trahunt:relinquūtur duo:que(q2 nouenariā q̄ntitatē nō attingunt)toti
ens quotiens poſſunt a.9. demo:quod cum quater factum fuerit vnitas re
linquit. Ex quo patet numeros ꝓpoſitos eſſe cōtra ſe primos: ꝛ hec de nūe
ro ad ſe ↄſiderato dicta in p̄ſenti ſufficiant: atū aures patulas prebere vo
lueris nōnulla ꝛ quidē vtilia de numero vt ad alium refertur ſubiungam.
Di. Auſcultabo ꝛ q̄ diligenter.

De maioris ineq̄litatis ſpecieb⁹ in gn̄e. Ca.XI. Di.

i N primis itaq̄ te ſcire neceſſe eſt:omē qd̄ ad aliud refert:aut
eſſe equale aut inequale. Et primū q̄dē prorſus nullā accipit
diuiſionē nā qd̄ equale eſt alit ſe habere nō pōt:vt duo equā
tur duobꝫ. Ineq̄le vero dupliciṫ eſſe cōtingit. Eſt eī quoddā
magis ineq̄le quoddā vero minus. De hiſharū ſpeciebꝫ magis necaria in
mediū afferā:ꝛ primū de ſpecieb⁹ maioris ineq̄litatis. Di. Que ꝛ q̄t maio
res ineq̄litatis ſpecies ſunt? Ma. Quinq̄ ſcꝫ Multiplex Supparticula
ris:Suppartiens:Multiplex ſupparticularis:multiplex ſuppartiens.

De numero multiplici. Ca.XII. Diſc

n Umerus multiplex quis eſt? Ma. Eſt numerus q̄ ad aliū comparatus ipſum plus q̄ ſemel ꝯtinet: quem ſi bis contineat duplus eſt ſi ter triplus: ꝛ ſic ꝓcedendo in infinitū. vt. 2. ad. 1. eſt dup'us. 3. ad. 1. eſt triplus.

De numero ſuperparticulari. Ca. XIII. Di.

s Uperparticularis numer' quis eſt? Ma. Eſt numerus qui ad alium relatus ipſuꝫ quidē totū ꝯtinet: ꝛ inſuper alterā ei' partem que pars ſi medietas fuerit ſeſquialter vocat̄ vt. 3. ad 2. Si vero tertia ſit ſeſquitertius dicit̄ vt. 4. ad. 3. valet autē ſeſqui idem qḋ totum quod ꝓprie ſex dici deberet.

De numero ſuperpartiente. Ca. XIIII. Di.

Quis eſt numer' ſuppartiens? Ma. Eſt nūerus q̄ ad alium cōparatus ipm̄ totū ꝛ inſup non vnā ſolā ſed plures ei' ptes ꝯtinet. Si igit̄ nūerus aliū ꝛ duas eius ptes ꝯtineat Supbipartiēs. Si ṽo tres ei' ptes vltra totū in ſe habeat: ſuptripartiens dicit̄ ꝛ ſic ꝺ reliq̄s in infinitū ꝓce[illegible]do. Exemplū pmi vt. 5. ad. 3. Exēplū ſcḋi vt. 7. ad. 4. In[illegible]t locutionib' neceſſariū erit ſubm̄ ſubintelligere: illḋ ſcꝫ qḋ ptem [illegible]tē ptes ꝛ reliquas vltra totū in ſuppartiente incluſas: denoīant. vt in exemplo ſi nūerus ſuppartiēs vltra totū duas ei' ptes ꝯtineat: ſubintelligendū eſt ſupbipartiēs tertias: nā in nūeroꝝ naturali ordine. 2. ſequunt̄. 3. Et ſi tres ptes ꝯtineat: ſubintelligendū eſt ſuptripartiēs q̄rtas: ſic ꝛ in ceteris eſt facile videre.

De nūero multiplici ſupparticulari. Ca. XV. Di.

Triplex ſeſquialter.

n Umerus mltiplex ſupparticularis quis eſt? Ma. Eſt nūerus q̄ ad aliū relatus: ꝯtinet eūdē plus q̄ ſemel ꝛ inſup alterā aliquā ei' partē. Et ob id hoc geminū accipit vocabulū. Eo eīn ipo ꝙ maior minorē plus q̄ ſemel ꝯtinet: mltiplex: ꝙ vero rurſus aliquā minoris ptem ꝯtinet pticularis eſſe non ambigit̄. Si igit̄ maior minorē bis: ꝛ eius medietatē ꝯtineat: duplex ſeſq̄alter. ſi vero tertiā eius ptē ꝯphendat: duplex ſeſquiterti': aut ſi maior minorē ter: ꝛ inſup eius medietatē ꝯtineat: triplex ſeſquialter noīatur ꝛ ſic cōſequēter reliq̄s noīabis: ſi in infinitū ꝓgreſſionē feceris. Exempla patebūt 5. ad duo duplex ſeſquialter eſt. 7. ad. 3. duplex ſeſquiterti' eſt. ꝛ. 7. ad. 2 triplex ſeſquialter. 10. ad. 3. triplex ſeſquitertius inuenit̄.

De numero multiplici ſuppartiente. Ca. XVI. Di.

Numerus mltiplex ſuppartiens q̄s eſt? Ma. Eſt numer' q̄ ad aliū relatus ipm̄ quidē plus q̄ ſemel cōtinet: ꝛ inſup nō vnā ſolā ſed duas tres aut q̄tuor vel pl'es ei' ptes. Et ſic ſcḋm ꝙ maior minoris pl'es ptes ꝯtinebit ſp aliud ꝛ aliud nomē hereditabit. Dicit̄ eīn duplex ſupbipartiēs ſi minorē bis ꝛ duas ei' ptes in ſe habeat. vt. 8. ad. 3. vel duplex ſuptripartiēs ſit minorē bis ꝛ tres ei' ptes ꝯphendat. 11. ad. 4. Triplex ṽo ſupbiptiens noīat̄: ſi minor ter ꝛ inſup due minoris ptes in maiore ꝯtineant̄ vt. 11. ad. 3. ꝛ p ſilīa in reliq̄s facile eſt videre. Et hec de maioris inequalitat̄ ſpeciebꝫ hacten' dixiſſe ſatis ſit: nūc ſi de minoris inequalitate ſpeciebꝫ aliq̄ inquirere libuerit: calam' cum in motu eſt reſpondebit.

De ſpecieb' minoris ineq̃litatis: Ca.XVII. Di.

M Inoris ineq̃litatis ſpẽs q̃ ⁊ q̃t ſunt? Ma. Tot eedem fere q̃ maioris ineq̃litatis. Dico aũt fere: q2 ſolũ nola p additionẽ p̃poſitionis ſub. ſunt variãda. vt ſcʒ dicat ſubmltiplex. vt i ad 2. ſubdupla eſt. vt i. ad 3. ſubtripla. Sub ſupꝑticularis. vt 4 ad 6 Subſeſq̃alter. vt 3. ad 4. ſubſeſq̃tertius eſt: ſub ſuppartiens. 3. ad 5. Subſupbipartiẽs. vt 4. ad 5. ſubſuptripartiens reperit. Multiplex ſub ſuppartic'aris. vt 2. ad 5. ſubduplus ſeſq̃alter eſt. 2. vero ad 7. ſubtriplus ſeſe q̃tertius eſt. Et mltiplex ſub ſuppartiens. vt 3. ad 8. ſubduplus ſupbipartiens et 4. ad ii. ſubduplex ſuptripartiens nolant. Et vt oĩa ſit cõplectar: ola exempla maioris ineq̃litatis ſpecieb' p̃dicta: etiã de ſpecieb' minoris in eq̃litatis exẽpla erũt: ſi nũeri minoris maiorib' cõparati fuerint. Olm aũt dictoꝝ nũeroꝝ adinuicẽ hitudines ꝓportiones vocant. ⁊ eiſdẽ qb' ⁊ p̃dicte ſpẽs noiate ſunt: vocabulis nolant. Nam q̃dam dicit ꝓportio dupla q̃daꝫ ſupbipartiẽs. q̃dam ſuppartic'aris queda vero tripla ⁊c̃. Et de iſtis eadẽ q̃ ſup̃dicta ſunt dant exempla. Di. Iſtam igit ꝓportionẽ definias.

De proportiõe ⁊ ꝓportionalitate. Ca.XVIII. Ma:

P Roportio (vt ex p̃dictis liq̃t) eſt duaꝝ quãtitatũ q̃ ſint eiuſdẽ gñis q̃titatũ certa vni' ad alterã habitudo. vt 4. ad 2. eſt ꝓportio dupla. Proportionũ ṽo adinuicẽ hitudines a mathematicis ꝓportionalitates dicunt. Di. q̃d eſt ꝓportionalitas? Ma. Eſt duaꝝ aut pluriũ ꝓportionũ ſilitudo. vt ſicut ſe habẽt 4. ad 2. ita 8. ad 4. q̃a vbiq3 eſt ꝓportio dupla. Illa m igit duaꝝ ꝓportionũ ſilitudo ꝓportionalitas eſt: nec in paucioribus q̃3 tribus terminis ꝓportionabilit q̃renda eſt. Qui ſi ita diſpoſiti ſint: vt medius vtriſq3 comparet extremis: ꝓportionalitas ꝯtinua dicit. vt i. 2. 4. Sicut em̃ ſe hꝫ 2. ad i. ita 4. ad 2. q2 vbiq3 eſt ꝓportio dupla. Si ṽo nũeri intermedij ſta locati fuerint. vt alius ad vnũ alius vero referat ad reliquũ: talem ꝓportionalitatẽ diſiunctã dicim'. vt i. 2. 4. 8. ſicut ſe habet 2. ad i. ita 8. ad 4 vbiq3 em̃ eſt ꝓportio dupla. Si vero dico ſicut ſe habet i. ad 2. ita 4. ad 8. eadem quidẽ ꝓportionalitas ꝑmanet. Sed tunc cõuerſa eſt cũ dixero: quẽadmodũ ſe habet 4. ad i. ita ſe habebũt 8. ad 2. eadem iterũ manet ꝓportionalitas: ſed tunc ꝑmutata eſt.

De ſpecieb' ꝓportionalitatis in gñe: Ca.XIX. Di.

P Roportionalitatis ſi que ſunt ſpẽs enũera. Ma. Si iam dicta intelligis q̃tuor ꝓportionalitat ſpecies inuenies: q̃ ſunt ꝓportionalitas: cõtinua: diſiuncta: ꝑmutata: ⁊ conuerſa. Di. Nam ⁊ alie ſunt: ſane q̃dẽ intelligo. Ma. Alie ſunt quaꝝ tres vtiliores in ſequẽtib' enodabimus. vic3 Proportionalitatẽ Arithmeticã: Geometricã et Harmonicã: q̃ue medietates appellant.

De Proportionalitate arithmetica. Ca.XX. Ma:

E St aũt ꝓportionalitas Arithmetica quotiens trib' aut plurib' terminis poſitis neglecta eq̃litate ꝓportionũ: ſola cuſtodit paritas differentiaꝝ. vt i. 2. 3. In hac numeroꝝ diſpoſitione differentia i. ad 2. et rurſus 2. ad 3. eq̃lis reperit. quia vbiq3 vnitas. Nam ſicut vnum a

ſiibo.ita.a.a trib⁹ vnitate differūt: ſed ꝓportionū eq̄litas nō obſeruat: nā duoꝝ ad vnū eſt ꝓportio dupla. ſed triū ad 2. eſt ꝓportio ſeſq̄altera. Dicit aūt hec medietas Arithmetica: q2 in ſoli⁹ nūeri ꝓportione cuſtodita eſt.

De Proportione Geometrica Ca.XXI. Di.

Ec pro modulo capacitatis accipio: ad alia pgas. Ma. Proportionalitas Geometrica eſt: cum trib⁹ aut pluribꝫ diſpoſitis terminis numeroꝝ differentia negligit: ſoliq̄ꝫ ꝓportionū eq̄litas cuſtodit. vt. i. 2. 4. 8. ſicut eñ ſe habēt 2. ad i. ſic ſe habēt 8. ad 4. q2 vbiq̄ꝫ eſt ꝓportio dupla. nec nūeroꝝ differētia ibi aduertit. nam inter. i. et. 2. vnitas. inter. 2. et 4. dualitas. inter. 4 vero. 2. 8. q̄ternitas reperit. ſed tamē numeroꝝ differentie ſemꝑ in eadē cū terminis ꝓportione ſunt ꝯſtitute: nam ſi termini ſunt in dupla ꝓportiōe in eadem ſunt ⁊ earundem differētie conſtitute. vt hic i 2 4
Et ſi termini in ꝓportiōe tripla reperiant: earūdē differentie in eadem inueniuntur. vt taliter

	i	2	4	8	
	2	6	i8	ſ4	Differentie.
	i	3	9	27	8i	Termini.

De Proportionalitate harmoniaca. Ca.XXII. Di.

HArmoniaca ꝓportionalitas q̄ eſt? Ma. Que nec eiſdem differētijs: nec equis ꝓportionib⁹ conſtituit: ſed illa in q̄ queadmodū maximi⁹ termin⁹ ad minimū ponit. ſic differētia maximi ⁊ medij ꝯtra differētiaꝫ medij ⁊ minimi cōparat. vt ſint termini diſpoſiti. 3. 4. 6. ubi nanq̄ꝫ maior termin⁹ vicꝫ. 6. ad minimū. ſ. 3. duplus eſt. ſic differentia maxi termini. ſ. 6. ⁊ medij. ſ. 4. q̄ eſt duo. dupla eſt ad differentiā termini medij. ⁊ minimi q̄ eſt. i. nec tñ in p̄fato nūeroꝝ ordie terminoꝝ adinuicē equa reperit. ꝓportio aut differētia. nam ꝓportio. 4. ad. 3. eſt ſeſq̄tertia. 6. vero ad 4. eſt ꝓportio ſeſq̄altera. ⁊ inter. 4. et. 3. dr̄ntia eſt vnitas īter. 4. v̄o ⁊. 6. dualitas. Hec aūt ꝓportionalitas ſiue
3 4 6. medietas Harmoniaca noiat: nā in hac ſola Harmonia aut ſymphonia vel ꝯſonātia. Muſica reperit. vt e q2 nec terminoꝝ ꝓportionē aut eoꝝ differentiā abſolute ꝯſiderat: ſed vt hec ambo adinuicē relata īueſtiget. Eſt autē ꝓpriū harmonie ad aliud q̄oāmmō ſe hr̄e. De q̄bus in muſicis lati⁹ videbim⁹. Cōſequent vt nūeroꝝ vim ⁊ naturā q̄ ad p̄ma rudimēta pleni⁹ capias: de numeris tractabim⁹: queadmodū referunt ad Geometricas dimēſiones ⁊ figuras. Di. Placet ſūme. nā ſp fideliſſimi p̄ceptoris offitiū obſeruans: nec q̄cq̄ꝫ de neceſſarijs ad p̄ma ſciaꝝ intelligēda p̄ncipia obmittis.

De numero ſcd̄m Geometricas dimēſiones diſpoſitio. Et primo de numero Lineali. Ca.XXIII. Ma.

ET in primis te ſcire volo oēm Geometricā dimenſionē aut eſſe linealē: aut ſupficialem: aut ſolidā. vt patebit īfra. Et ob id in p̄ntiaꝝ numerū in linealē: ſupficialē: ⁊ ſolidū diſtinguimus. Di. Numer⁹ linealis q̄s eſt? Ma. Eſt a duobꝫ inchoans adiecta ſemꝑ vnitate: in vnū eundēq̄ꝫ ductū q̄ntitatis explicata ꝯgeries. vt. ij. iij. iiij. v. Di Cur dicis a duob⁹ inchoans? Ma. Nā ſic pūct⁹ actu nō ē linea: ſꝫ potētia: ſic vnitas actu nō ē nūer⁹ ſed potētia. paucioribꝫ igit q̄ꝫ duab⁹ lineal nūerus ꝯſtare nō pōt vnitatibꝫ

De nũero ſuperficiali ⁊ eius ſpẽb⁹. Ca. XXIIII. Di.

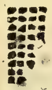
Numerus ſupficialis ꝗs eſt? Ma. Eſt nũerus duob⁹ laterib⁹ cõtentus lõgitudinis vʒ ⁊ latitudinis. Uel eſt nũerus a trib⁹ inchoans addita deſcriptiõis latitudine: ⁊ ex nũeroꝝ natu‑ raliũ ſe ſequentiũ angulorꝝ dilatatiõe. Dictũ eſt aũt ⁊ ſupfi‑ cialem numerꝝ a trib⁹ inchoãdũ: qm̃ ſic in Geometricis pau‑ cioꝛib⁹ tribus lineis nulla angularis ſupficies claudit̃: ita ⁊ in nũeris minimus ſupficialis nõ niſi trib⁹ vnitatib⁹ cõſtituit̃. vt. ∴ Et ideo in Geometricis ſupficies conica diuiſionẽ in triangulã: q̃drangulã: penthagonã ⁊ ſic de alijs accipit: ſic pari mõ ⁊ numerꝝ ſupficialem ꝯtingit partiri.

De numero triangulari Ca. XXV. Di.

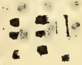


Triangularis numerus ꝗs eſt? Ma. Eſt numerus q̃ in latitudinẽ ſecundum vnitates deſcriptus tribus angulis cõtinet̃: lateribus eq̃liter diſpoſitis. vt ſunt. 3. 6. 10. 15. 21. 28. in talem figurã diſpoſiti.

De numero quadrangulari Ca. XXVI. Di.



Numerus quadratus quis eſt? Ma. Eſt numerus q̃ in latitudinẽ ſꝫm vnitates deſcriptus angulis q̃tuoꝛ laterib⁹ equali dimenſione diſpoſitis continet̃. vt ſunt. 4. 9. 16. 25. 36. 49. taliter ordinati : Un̄ numeris ab vnitate in cõtinua ꝓpoꝛtionalitate diſpoſitis. Terti⁹ ab vnitate erit q̃dratus: ac deinceps ſꝑ vno intermiſſo. At cũ q̃drati in natura diuerſa ſunt: q̃dam enĩ equã latitudinẽ hñt ⁊ longitudinẽ. vt bis duo ⁊ ter tria. q̃dam vero pte lõgioꝛes ſunt. vt quoꝝ latera nõ vnitatis ſed alioꝝ quoꝛũcunq̃ numeroꝝ differentia ſeparant̃. vt ter quinq̃ ita formata. R Reliqui vero altera pte longioꝛes exiſtũt. quoꝝ ſcʒ latera vnitatis tm̃ differentia ſunt diuerſa. vt ſunt bis tria in iſta forma diſpoſita.



De Numero Penthagono Hexagono Heptagono ⁊ ſequẽtibus multiangulis Ca. XXVII. Di.

Penthagonũ quẽ dicis numerũ? Ma. Eũ ipm̃ qui in latitudinẽ ſecũdum vnitates deſcriptus q̃nq̃ angulis: laterib⁹ eq̃li diuiſiõe diſpoſitis continet̃: ⁊ ſimili definitiõe hexagoni heptagoni ⁊ reliqui deſcribunt̃ numeri: que tibi vt facilius pateant pauca exempla ſubiungam.

12	22	55	51	71	Omnes Penthagoni:
15	28	45	66	91	Oẽs Hexagoni.
18	34	55	81	112	Omnes heptagoni



Unitas tñ ⁊ ſi nõ actu tñ potentia eſt oĩs nũeralis figura ⁊ iõ ſinĩs ꝓpõta

De nũero ſolido ſiue coꝛpoꝛali Ca. XXVIII. Di.



Quis eſt numerus coꝛpalis ſiue ſolidus? Ma Eſt qui tribus lateribus continet̃ .ſ. longitudinis: latitudinis: ⁊ ꝓfunditat̃. Ul' eſt q̃ ſꝫm vnitates ſuas in longũ latũ ⁊ pꝛofundũ diſpoſitus fuerit: coꝛpis alicui⁹ figurã repñtabit. Et ob id ipſꝫ ad modũ coꝛpis diuidere cõuenit hoc mõ. Nã nũeroꝝ q̃dã pyramides: laterculi: aſſeres: cuneoli aut magis latine gradati: paralelipedes: cubici: ciclici: vl' ſphẽrici noiant̃: q̃ꝝ deſcriptiões in ſeq̃ntib⁹ patebũt.



De numero Pyramidali Ca. XXIX. Ma.

Pyramidalis itaq̃ eſt numerus in ſuis vnitatib⁹ ꝑ modũ pyramidis coꝛpalis ꝯſtituit⁹ vt. ſ. a baſi lata incipiat: ⁊ in aſcendendo ſꝑ decreſcat: donec ad vnitatẽ q̃ huiuſce pyramidis con⁹ eſt ꝑueniat. Et ſic i coꝛpib⁹ pyramis

a



q̄dam eſt trilatera.vt a.ꝛ q̄dam quadrangula vt b.ꝛ ſic de alijs ſecundum modū ſuperficierum multiangularium variatis.Sic ꝗ in numeris pyramis tri latera quadrangula aliaue reperitur.

De numero Pyramidali trilatero Ca.XXX. Di.

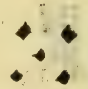
Vnde numerus pyramidalis trilaterus eſt is:cuius baſis eſt triangulus vt a cuius conus eſt vnitas in medio locata. ꝛ ſi baſi b.priorem pyramidalem ſuperpoſueris:piramidē ſcḋam ꝛ denariā.conſtitues.q̄ ſi p baſi hoc modo locabit o ꝛ eidem pyramis b.ſuperponitur pyramis tertia.ꝛ 20.vnitatum producitur .Simili modo videndū erit in ceteris

b



Nā in numero pyramidali tot vnitates latera cōtinet:quot ad eius conſtitutionem numeri trianguli aut quadranguli:penthagoni:aut hos ſequētes concurrunt vnitate etiā pro tali numero computata.Ex quo liquet ꝙ prime de predictis pyramidalibus latera duas:ſecunde tres:tertie vero q̄tuor vnitates habent.

De nūero pyramidali quadrāgulo. Ca.XXXI. Di.



Quadrangulum pyramidem quē dicis numerū? Ma. Cuiꝰ baſis numerus quadratus.conus vero vnitas eſt.vt f Si pyramidi iā fabricate baſim nouenariā hanc.f. h ſuppoſueris ſcḋam in quadratū pyramidē quatuordecim.f.vnitatū efficies quā ſi huic in baſi ſupaddes:tertiā pyramidem.ꝛ 30.vnitatū pducis:ꝛ ſic in ceteris nō modo q̄dratis verūetiā penthagonis ꝛ alijs multiangulis videre eſt.Hoc tn̄ vnū non eſt ſilentio pretereundum:ſi vnitatē q̄ conus dicitur obmiſeris:pyramidem curtā vbiqꝫ effities Similiter ſi alios quoſqꝫ numeros baſibus iuxta premiſſas regulas ſupadditos detraxeris:pyramides facies bis curtas vel ter curtas.

b



De laterculis Ca.XXXII. Diſ.

Numeri laterculi qui ſunt? Ma. Qui ex ductu equaliū equaliter in minus fiunt.vt tria.ter bis.18.conſtituunt: quia ſi in tres dimenſiones diſponant longitudo latitudini equabit: quia vbiqꝫ tria.Altitudo vero minor:quia duorum tantum reperitur.vt y quibus alia nouem in ſimili modo diſpoſita ſuperaddas

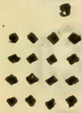
y



De aſſeribus Ca.XXXIII. Di.

Numeri aſſeres qui ſunt? Ma. Qui ex ductu equaliū equaliter i maius.fiunt.vt q̄ter q̄tuor nonies.144.faciūt.q̄ ſi ad figurā corporalem ordinaueris:latitudo longitudini erit eq̄lis.q2 vbiqꝫ q̄tuor.Altitudo vero cū nouē habeat erit diſſimilis.vt s q̄b alia.16.ita diſpoſita octies ſupponas.

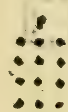
s



De Cuneolis Ca.XXXIIII. Di.

Numeri Cuneoli qui ſunt? Ma. Qui ex ineq̄libus inequalit̄ p inequalia fiunt.vt ter quater nonies.108.efficiūt:quos ſi in corpis formā diſpones latitudinē tria:longitudinē q̄tuor.ꝛ altitudinē hn̄te.9.repies ꝛ ſic oēs dimēſiōes ieq̄les.vt r q̄b alia duodeci ſicformata octies ſupaddas

r

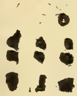


De Paralellipedibus Ca.XXXV. Di.

Paralellipedes q̄s dicis numeros? Ma. Eos qui ex ductu equaliū inequalit̄ p ineq̄lia fiunt.vt bis tria bis.12.faciunt:q̄ ſi in corpis figurā redacti fuerint:latitudinē altitudini equā (q2 vbiqꝫ duoꝝ) lōgitudinē ꝯo repies ieq̄lem:q2 triū.vt ꝫ quib alia.6.ita formata ſupaddas

De Cubis: Capitulum. XXXVI. Di.

Q
Ui ſunt nūeri cubis? Ma. Qui ex eq̄lib⁹.p eq̄lia p̄ducti ſūt.vt ter
3.ter.27.ↄſtituūt:q̄ ſi in formā corpis redigant: latitudo:longitudo:
⁊ pfūditas eq̄les reperiunt:q2 vbiq3 tria. vt.o quib⁹ alia.9.taliter
ordinata bis ſupponas.Aū ſi nūeri ab vnitate ↄtinue p̄portionales fuerit
quartus ab vnitate cubus eſt:ac deinceps duobus ſemꝑ intermiſſis: ſemꝑ
quadratus cubitus ſequitur.



De Ciclicis vel Sphericis. Ca. XXXVII. Di.

Q
Ui nūeri ſunt Ciclici vel Sphęrici? Ma. Qui ex ductu cu
boꝝ ita pereant.vt a q̄ nūero cubice q̄titatis latus incepit
in eundē altitudinis extremitas terminet.vt q̄nq̄es.5.faciūt
25.q̄ ſi rurſus q̄nq̄es accepero:nūeꝝ.125.p̄duco:cui⁹ altitudō
in eundē nūeꝝ finiat:a q̄ latus ei⁹ p̄mo inchoat.q2 in.5.Sic
ſiti mō cū dico ſexies.6 36.facio q̄ ſi rurſus p.6.mltiplicent.
216.p̄ducunt:q̄ in ſex iteꝝ terminant.a quo ⁊ latus ei⁹ inchoat.⁊ ob id hi
nūeri dnr Ciclici vel ſphęrici.q2 ad p̄ncipiū ꝓpriū reuertunt. Et ſic ex vnī
ca reuerſione de puncto in punctū circul⁹ pficit.ſic ex vna mltiplicatiōe nu
meri in ſe.Ciclici nūeri q̄ plani ſunt pereant.vt q̄nq̄es.5.ſūt.25.Et ſic ex ſe
cūda.ſ.ſemicicli circūductione circa diametrū fixam: ſphęra deſcribit: ita
ex cicli nūeri p ſuū p̄ncipiū mltiplicatione nūerus ſphęricus procreat.vt.25
q̄nq̄es.erunt.125.Hęc ſunt q̄ de rōne nūeri theorice ↄſiderato cōmuniora ⁊
magis vtilia ↄcurrūt altiorē vero de his ſpeculationē in diui Boetij Arith- Boetius.
metica ſi qñ libuerit inuenies: ex q̄ ⁊ hęc quę iam tradidi pro maiori pte
explicata ſunt.Jamiam ad praxim ſmonē vertamus.

Libri q̄rti de principijs Arithmetice practice Tract: ſecund⁹. De diuiſione numeri ↄtracti. Ca. I. Ma.

A
Rithmetica practica quā Algorithmū dicim⁹ numeꝝ pra
ctice ↄſiderat.⁊ de ipſi⁹ diuiſione ⁊ paſſionib⁹ diſputat. Di.
Rem igit ipam aggredere:⁊ diuiſionem numeri cepti pan
das. Ma. Numeroꝝ quidā Digitus: quidā Articulus: q̄
dam vero ex his Compoſitus. Di. Horum deſcriptiones
ſi quas habes per ordinem edicas.

De nūero digito. Articulo. ⁊ Cōpoſito. Ca. II. Ma.

N
Umerus digit⁹ eſt ois denario minoꝝ nūerus. vt 1 vel 2 vel 3.⁊ ſic de
alijs. Di. Quis eſt nūerus articulus? Ma. Eſt nūerus in decē eq̄
lia diuiſibilis tali lege.vt iſtac facto diuiſione nihil ſit ſupfluum:ni
hil diminutū.vt.10.diuiditur in.10. vnitates.⁊.30.in.10. ternarios ⁊c. Di.
Quis nūerus dicit cōpoſitus? Ma. Nūerus ex digito ⁊ articlo ↄſtituit⁹.vt
12.ex.2.(digito)et.10.(articlo)eſt aggregat⁹. Et vt ſingula vnico complectar
ↄceptu.Oīs nūerus inter duos articulos primus cōpoſitus eſt.

De Numeri iam diuiſi paſſionibus. Ca. III. Di.

N
Umeri a te iā diuiſi q̄t:q̄ue ſunt paſſiones? Ma. Septē.ſ3
Nūeratio: Additio: Subſtractio: Multiplicatio: Diuiſio: p
greſſio: ⁊ Radicū extractio. Mediatio aūt a diuiſione nō di
ſtinguit:nec duplatio a mltiplicatiōe ſeparat. Eſt eñ media
tio p duo diuiſio:⁊ duplatio p duo: mltiplicatio. Cōueniūt
aūt hę paſſiōes nō mō nūero īntegro: ſed etiā in ptes q̄s mi
nutias dicit diuiſio. De q̄bus eo quo iā nūerate ſunt ordine tractabimus.
Et primū q̄dem in integris.

De Numeratione Capitulũ.IIII. Diſ.

QUid eſt Numeratio? Ma. Eſt cuiuſlibꝫ nũeri ꝑ figuras cõpetẽtes artificioſa repñtatio. Di. Que ſũt iſte cõpetentes figure? Ma. Sũt hec.1.ſcat vnũ.2.ſcat duo.3.tria.4.q̃tuor.5.q̃nq̧.6.ſex.7.ſepte.8.octo.9.nouẽ.et.0.q̃ figura nihili vel cifra dr.nã ꝑ ipam ſolã nihil repſentat:ipa tñ locũ occupante magis ꝑ ceteras ſcabit.vt.20.ibi.2.viginti ſcat:et tñ ꝑ ſe poſitũ tm̃ duo repſentat. Opepciũ eſt ĝ in Nũeratione ordinẽ et locũ maxie ꝯſiderare. Ordinẽ q̃dẽ:qꝛ retrograde nũeꝝ ſcribim'. Locũ ꝟo:qꝛ ois figura in pmo loco poſita ſeipam ſolũ repñtat.vt 1. ſic poſita 2.repñtat. Sed in ſcdo loco poſita:ſeipã decies ſcat:qꝛ viginti.vt 20.In tertio loco q̃libet figura ſe ſcat centies.In q̃rto ꝟo millecies. In q̃nto decies millecies. In ſeptio vero loco millecies millies.et ſic in ĩfinitũ. Ex q̃ claret vnica ſola figura oẽm digitũ ſcribendũ:et oẽm articulũ a 10.vſq̧ ad centũ excluſiue:et inter hos oẽm nũeꝝ cõpoſitũ incluſiue duabꝫ tm̃ figuris repſentandũ.vt 10 20.25.etc.A centũ ꝟo vſq̧ ad mille ois nũerus tripla figura deſignet.vt.100.111.etc.A mille vero vſq̧ ad decẽ milia oẽm nũeꝝ q̃tuor figuris ſcribim'.vt 1000.1111.At vero in exꝓmẽdo magnũ nũerũ hac cautela vtendũ eſt. vt ſuꝑ pmã figurã a.ponat ſuꝑ ſcdam.b.ſuꝑ tertiã.c.ſuꝑ quartã. rurſus a.et ſuꝑ ſequẽtẽ.b.etc.donec oẽs figure haꝝ triũ literaꝝ eo ordĩe et charactere ſint inſignite.ſ.a.b.c.ita eñ primo dempto omne a.milenariũ ſignat.b.numeꝝ infra centũ.et c.cẽtum repſentat. Et vbi a et b.ſimul ponunt:ſimul debent exprimi.niſi vbi b.ſupra cifram cõtingat locari. vt in numero hic ſubiecto

a c b a c b a c b a quẽ tali ſmone exprimere poſſumus
4 5 9 3 6 2 9 0 2 2 q̃tuor mille mille milia:q̃nq̃ginta mille milia.nonagintatria mille milia.ſexaginta milia.vigintinouem milia.et vigintiduo. Tot eñ in vnoquoq̧ numeroꝝ ordine ſunt milia:quot a pmo dempto. Poſſumus et aliter numerũ prepoſitũ q̃ntus ſit ꝑquirere.vt vicꝫ in pma figura incipiẽtes dicamus ordine retrogrado.pma ꝑ ſe.ſcda decẽ.tertia cẽtũ.q̃rta millecies. ſic de alijs ſꝑ loca millenarioꝝ ſignando punctis. vt.

4 5 9 3 6 2 9 0 2 2

De Additione Capitulũ.V. Di.

ADditio q̃d eſt? Ma. Eſt duoꝝ aut pluriũ nũeroꝝ in vnã ſũmaꝫ reductio.vt 4.ad 7.faciũt 11. Di. Additiõis (vt in alijs intelligã) modũ oſtende. Ma. In additione ad minus duo ordines numeroꝝ ſunt neceſſarij ſuꝑior.ſ.cui altera addit.et inferior que ſuꝑiori adiungit. Si igit numerũ numero volueris adiungere:numerũ cui debet fieri additio ꝑ ſuas figuras in loco ſuꝑiori ſcribe:cui numerũ addendũ ꝑ figuras ſuas ſuppone:ita vt pma ſub pma:et ſcda ſub ſcda ponat etc. His ita diſpoſitis ſubijciat linea ſub q̃ ſumma ex additione ꝓueniens ſcribenda eſt.vti ſubiecta admonet deſcriptio.

4 6 7 9 Numerus cui debet fieri additio
3 2 3 2 Numerus addendus
Linea interiecta

Quo facto pmas figuras ad ſe addas:ex quibꝫ excreſcet nũerus vna aut duab' ſcribendus figuris:ſi vna hec ſcribat inferius:ſi duab' pma.ſcribat et ſecũda mente teneat:quã cum ſequente figura addas:pari mõ cũ ſecũda et tertia:et ſequẽtib' opaberis figuris:quouſq̧ totũ additũ ſit.Exemplũ ſit

mas in numero prius poſito. ⁊ dic 2. ad 9. faciũt 11. p̄mã vnitatem ſub linea
ſcribe: ⁊ ſcd̃am cũ figura ſequẽte ſc3. 5. adde dicẽdo 5 ad 7 erunt 10 et vnitas
p̄us reſuata facit. 11. ſcribe iterũ vnã vnitatẽ in ſcd̃o loco ſub linea: ⁊ aliam
ſerua. Dic vltra 2. ad 6. faciũt 8. ⁊ vnitas ſuata cũ his octo ↄſtituit 9. q̃ lo
co tertio ſcribe ſub linea. Rurſus dic 3. ad 4 efficiũt 7. que ſi in loco quarto
ſcribant ſub linea figure om̄es hoc ordine ſtabunt

4	6	7	9	Numer⁹ cui debet fieri additio
3	2	5	2	Numerus addendus
				Linea interiecta
7	9	1	1	Numerus p̄ductus

Aduertendũ vero in hoc calculandi modo figuras nõ delendas: ſed vir
gulis paruis ſignãdas eſſe. Et vt ſingula in om̄i additione occurrẽtia vni
co complectar contextu. Exemplũ ſubijcere placuit generale: in quo ſingu
la ad additionem requiſita mox apparebunt

	9	8	7	4	6	Numerus cui debet fieri additio
	2	0	5	4	5	Numerus addendus
						Linea interiecta
1	1	9	0	9	1	Numerus productus

De Subſtractione Capitulũ. VI. Diſ.

Quid eſt Subſtractio? Ma: Eſt numeri a nũero ſublatio. vt
videat ſumma relicta. vt 5 a 9. relinquunt 4. Di. Modum
ſubſtractionis ſubiũgas. Ma. In ſubſtractione duo nũeri
ſunt neceſſarij. ſ. nũerus p̄mo loco poſit⁹ a q̃ alter ſubtrahit
⁊ nũerus huic ſuppoſit⁹ q̃ a ſup̲iori remouet. Põt aũt minor
de maiore: aut equalis de equali: ſed maior d̃ maiori nũq̃ ſub
trahi. Vi igit ſubtrahere volueris numerũ a quo debet fieri ſubſtractio p̲
ſuas differẽtias in ſup̲iori loco. numeꝝ vero ſubtrahendũ in ĩferiori ponas
ita vt prima ſub p̄ma: ſecunda ſub ſecunda. ⁊ ſic de alijs ponant. Cũ a ſup̲
poſita. Dehinc primã ĩferioris a p̄ma ſup̲ioris auferas: ⁊ qd̃ reſiduũ eſt ſub
linea põnas. Si vero inferiorẽ a ſup̲iore ſubtrahere nõ poſſis: diſtantiã eius
a denario ↄſidera: ⁊ eandẽ numero ſup̲iori adde: p̄ductũq̃ ex vtroq̃ ſub li
nea in loco ſuo ponas: ⁊ quotienſcũq̃ hoc factũ fuerit: figure prime in ĩfe
riori ordine ſequenti addenda eſt vnitas: ⁊ tũc totũ a ſibi ſuppoſita tollas
Et ſic vſq̃ in finẽ ſuato mõ p̄cedẽdũ eſt. Exẽm accipe ĩ hõ nũero 5 4 6 8
Et dic 2. ab 8. remanẽt 6. q̃ ſcribe ſub linea. dic rurſus 7. a 6 2 5 7 2
nõ valeo: ideo 7. a 10. diſtantiã que tria eſt: inueniẽs eam numero ſup̲iori
ſcʒ 6. addo: et 9. emergunt: que ſub linea ponenda ſunt. Et numero ſequẽ
ti in ordine ſubtrahendoꝝ. ſ. 5. adde vnitatẽ et erũt 4. Et rurſus dic 4. a 4.
et ſurgit: vel nihil remanebit. illud nihil qd̃ p̲ cifrã ſcatur ponat ſub linea
et dic vltra 2 a 5. ⁊ manent 3. que iterũ ponant ſub linea. ⁊ ſi bene actũ fue
rit figure ſtabunt hoc ordine. Et ne q̃d de neceſſarijs p̄termittã: tibi exem
plũ generale totius ſubſtractionis ſubijciam tale.

9	0	0	1	3	8	6	Numer⁹ a quo debet fieri ſubſtractio
7	5	3	2	4	3	6	Numerus ſubtrahendus
							Linea ſuperpoſita
1	4	6	8	9	5	0	Numerus relictus.

Probaẗ aũt per additionẽ ſubſtractio. ⁊ ecõuerſo. vt ſi numeꝝ relictũ numero ſubſtrahendo addas: numerũ a quo facta eſt ſubſtractio inuenies. Et rurſus ſi additiõis exẽplo numerũ ſubſtrahendũ a pducto ſubſtraxeris: numerũ ſubſtrahendũ p relicto conſpicies. Pari mõ ſi numerũ cui debet fieri additio a pducto depoſueris: p relicto numerũ ſubſtrahendum videbis.

De Multiplicatione Ca. VII. Di.

Quid eſt mltiplicatio? Ma. Eſt numeri percatio pportionabiliter ſe hñtis ad multiplicandũ ſic mltiplicãs ad vnitatem. Vbi gr̃a. 3. p. 4 mltiplicare eſt nũerus. 12. percare. q̃ ſe ĩ eadem proportiõe ad .4. hꝫ ſic. 3. ad vnitatẽ: qꝛ vtrobiq̃ eſt pportio tripla. Di. Multiplicatiõis formã adijcias. Ma. In mltiplicatiõe duo numeri ſunt neceſſarij. ſ. numerus mltiplicãdus in ſupiore ordine: ⁊ numerus mltiplicans in inferiori ordine ſcribendus. Nec erit cura an prima multiplicantis ponatur ſub multiplicandi prima aut alia. vt 7 9 5 4 Eſt etiam ambobus ita diſpoſitis linea ſubijcienda ſub qua 6 4 2 Summa ex multiplicatione pueniens ponẽda eſt. Primum itaq̃ primã numeri multiplicãtis in oẽs multiplicandi ducas: ⁊ qđ ex hoc prouenit ſub p̃fata linea ponaẗ. Silr ſcđaꝫ mltiplicantis in oẽs multiplicandi ducas: ⁊ productũ ea lege ſub linea locabis vt locus produc. ĩ loco correſpõdeaẗ mltiplicãtis. nã ſi multiplicãs ſcđa fuerit. productũ ſub ſcđo nũero pus ſub linea poſito locare cõuenit. Et ſic faciẽdum eſt de ſingulis. donec oẽs figuras mltiplicãtis in oẽs mltiplicandi duxere fuerint. Di. Exẽplum hui⁹ ſubiungas: vt q̃ dicis clarius intelligam. Ma. Exẽplum ſumas in numero pori. Et pmum q̃dem dicas: bis. 4. ſunt 8. ſcribenda ſub linea. dic rurſus bis. 5. ſunt. 10. ſcribe o cifrã ⁊ ſerua vnitatẽ ⁊ vltra bis. 9. ſunt. 18. q̃bus vnitas pus reſeruata: ſi addaẗ: decem ⁊ nouem cõſtituit e q̃bus. 9. ſcribe ſub linea. vnitatẽ ſerua. Et ãplius bis. 7. ſunt. 14. ⁊ vnitas prius ſeruata facit. 15. q̃ tota ſub linea ſcribenda ſunt. cum nõ ſit numerus ſequens cui digitus addi poſſit. Et ſi vt diximus opatus fueris poſt oparionem figuras eo ordine diſpoſitas videbis hic in margine ſignato. Dehinc ſcđm multiplicãtis in oẽs multiplicandi ducas. Et pmum dic q̃ter. 4 ſunt. 16. e q̃bus ſub o ſcribas. 6. ⁊ vnitatẽ ſerues. Et rurſus dic q̃ter. 5. ſunt. 20 ⁊ vnitas prius ſeruata bis addita facit. 21. ſcribe. 1. ſub. 9. ⁊ binarium ſerua. Et amplius q̃ter. 9. ſunt. 36. ⁊ binarius prius ſuatus illis additus. 38. conſtituit. e q̃bus. 8. ſub. 5. ſcribenda ⁊. 3. ſeruanda ſunt. Et rurſus q̃ter. 7. ſunt. 28. ⁊. 3. pri⁹ ſeruata bis addita ↄſtituũt. 31. q̃ iteꝝ totaliẗ ſcribẽda ſũt vt pus. Et ſi bñ opatus fueris diſpoſitiõem figuraꝝ videbis talem. Demũ dic ſexies. 4. ſunt. 24. e quib⁹. 4. ſub. 1. põis numeri: ponas: ⁊ duo ſerues. Et rurſus ſexies. 5. ſunt. 30 ⁊ duo prius ſeruata faciũt. 32. e q̃bus. 2. ſub. 8. ſcribas ⁊. 3. ſerues. Amplius ſexies. 9. ſunt. 54. quibus ſi. 3. prius ſeruata addas. 57. emergunt. e quibus. 7. ſub. 1. ſcribatur. ⁊. 5. mente conſerues. Et rurſus ſexies. 7. ſunt. 42. ⁊. 5. prius ſeruata faciunt. 47. q̃ totaliter ſub ſpeca ponas. Qđ ſi bñ opratũ fuerit diſpoſitio numeroꝝ erit talis.

7 9 5 4	
1 6 4 2	
1 5 9 0 8	
3 1 8 1 6	

7 9 5 4	Numerus multiplicandus
6 4 2	Numerus multiplicans
	Linea interiecta
1 5 9 0 8	
3 1 8 1 6	Numerus productus
4 7 7 [illegible]	

Que ſi oĩa p modũ in.v.cap.traditũ addideris numerũ. 5 1 0 6 4 6 8
xcreabis.Et q2 in oĩbus antedictis digitorũ inter ſe ꝓſupponitur multipli
ario:ideo de his ꝛ regulam ꝛ tabulam ſubijcio talem. Regula. Scribant
igure in ſe multiplicande ſubalterne:ꝛ cuiuſlibet diſtantia a decẽ a dextris
ponat ꝛ vna diſtantiaꝝ p alterã multiplicet pductũq; ſeruet.Deinde diſtã
iam vni⁹ digiti a digito alio ſubſtrahas:reſiduũ poſt producto ex diſtanti
rum multiplicatiõe poſtponas. Di. Huius exemplũ ſubiũgas. Ma. Si
cire volueris quot ſunt ſepties.8.ea hoc ordine cũ diſtantijs ſuis a dextris
tatuas. Dic ter.2.ſunt.6.ꝛ rurſus.2.a.7.remanent.5.q̃ productis.6.poſt
ponas ꝛ numerũ talem inuenies.56.quẽ faciũt ſepties.8. Tabula

8 2
7 5

2 2 4	3 3 9	4 4 16	5 5 25	6 6 36	7 7 49	
2 3 6	3 4 12	4 5 20	5 6 30	6 7 42	7 8 56	
2 4 8	3 5 15	4 6 24	5 8 25	6 8 48	7 9 6	
2 5 10	3 8 18	4 7 28	5 8 40	6 9 54		
2 6 12	3 7 21	4 8 32	5 6 45			8 8 64
2 7 14	3 8 14	4 9 56				8 9 72
2 8 16	3 9 27					
2 9 18						9 9 81

Et ne alia in multiplicatiõe tibi occurrẽtia p̃tereã exẽplũ ſit hoc gñale

4 5 0 6 0	Numerus multiplicandus
2 0 3 0	Numerus multiplicans
	Linea intericeta
91 4 7 1 8 0 0	Numerus productus

De Diuiſione Ca.VIII. Di.

Quid eſt Diuiſio? Ma. Eſt numeri percatio proportionabi
liter ſe hñtis ad vnitatẽ.vt diuidendus ad diuiſorẽ.vt 20.p.4
diuidere eſt nũerum.5.percare:q̃ vnitati in idem ꝓportiõe
ꝓportiõe q̃ quatuor ꝓportionant viginti: Nã vbiq; eſt ꝓportio
quitupla. Di. Diuiſiõis formã haud p̃tereas. Ma. In di
uiſiõe duo nũeri cũ ſint neceſſarij.ſ.ſupior q̃ diuidendus ꝛ infe
rior q̃ diuiſor appellãdus eſt:ꝛ ſub ſupiore ita locandus:vt vltima ſua ponat
ſub ſupioris vltia ꝛ penultia ſub penultia.ꝛc.Et hoc q̃dem veꝝ ẽ ſi vltia di
uiſoris nõ fuerit maior vltia diuidẽdi:nã ſi maior fuerit:nõ ſub vltia diui
dendi ſed ſub penultia locanda eſt:ꝛ reliquẽ ſubſequẽtibꝫ ordine directo.
vt pꝫ in exẽplo a Iſtis ita vt dictũ eſt formatã ṽgla cõcaua ad lat⁹ dextꝝ 5 6 2
poſt numeros ponat:cui nũerus ex diuiſiõe inuentus (q̃ q̃tiẽs appellat)in 2 1
ſcribi poſſit.a i.Quo facto videndũ eſt q̃tiẽs vltimã diuiſoris in nũero ſibi
ſuppoſito poſſis repire:ita tñ q̃ totiens etiã oẽs ſequentes in ſuis ſuprapo
ſitis poſſint haberi:ꝛ quotientẽ inuentũ a ꝑtis dextrã in ṽgulã cõcauã lo 5 6 7
cari:in oẽs figuras diuiſoris multiplica pmo.ſ.in vltimã:deinde in ſequẽ 4 5
tes.ꝛ qð ex hac multiplicatiõe producit a numero ſibi ſuppoſito ſubſtraba
tur figuris a q̃bus facta eſt ſubſtractio paruis lineis cancellatur:ꝛ reſiduo
cuiuſlibet figure numeri diuidendi ſup ipam eandem figurã:cuius reſiduũ
eſt poſito vt in priori exemplo.Illo facto ſecundetur diuiſor per vnã figurã
ꝛ iterũ quotiens queratur:ꝛ ad quotientem prius repertum ſub virgula po

ſitum ⁊ in oēs figuras diuiſoris vt prius multiplicet: pductūq; a ſuperiori ſubſtrahat: ⁊ rurſus diuiſor p vnā figurā ſecundet: qd totiens fiat donec pma diuiſoris ſub prima diuidendi conſtiterit. Si aūt in opatiōe media aut in fine quotiens repiri nō poſſit: pro eodem ponat .o. ad ꝟgulā cōcauam figuris diuiſoris cancellatis. Diuiſor ꝟo rurſus p vnā figurā ſecundet: qd aūt in fine diuiſiōis relictū fuerit de nūero diuidēdo: in quo diuiſor nō poſſit ãplius reperiri. erit reſiduū diuiſionis. Di. Niſi exemplari operatione dicta explicaueris intelligam minime. Ma. Exemplū̄ poſitū ſuꝑ accipe: ⁊ primum dicas: quotiens reperio .4. in .6. ita ꝙ etiā totiēs .6. in .5. ⁊ videbis ꝙ tm̄ ſemel ob id vnitatē in virgulā concauā ponas: ⁊ eā vnitatem in oēs diuiſoris multiplicando dicas: ſemel .4. ſunt .4. quę ab vltima diuidēdi ſubſtrahas: dicendo .4. a .6. manent duo quę ſuꝑ .6. ponas. ⁊ iſta ſex virgula ſignes. Dic rurſus ſex ſunt ſex. ſex a quinq; nō pñt: diſtātia eſt .4. 4. ad quinq; ſunt nouē: q ponas ſuꝑ .5. quinq; prius virgula cancellatis: ⁊ vnitatē quā ex lege ſubſtractiōis ſequēti dabis figure a ſibi ſuppoſita ſcʒ duo ſubſtrahas: dicēdo .1. a .2. ⁊ manet vnū ⁊ ſignes ꝟgula: ⁊ vnū ſuꝑ ea ponas. Poſt hoc diuiſor per vnam figuram ſecundetur ⁊ ſtabunt figure ordine tali. Illo facto rurſus dicas .4. in .19. quotiēs poſſum reperire. ita tamen ꝙ etiā totiens .6. in .4. ⁊ alijs ex .19. cū .4. ſubſtraxero relictis inueniam: ⁊ videbis ꝙ quater. Hec igit .4. ſub virgula concaua ponas ⁊ ea in oēs diuiſoris multiplicando dicas. quater .4. ſunt ſedecim: quę a .19. ſubſtrahe: dicēdo .1. ab .1. ⁊ ſurgit .6. a .nouem ⁊ manet tria quę ponas ſupra .9. ⁊ .9. cācella. dic rurſus quater ſex ſunt .24. quę ſubſtrahe a .34. ſibi ſuprapoſitis dicēdo .2. a .3. manet vnū quę ſuꝑ tres cancellata ponas ⁊ iterū dicas .4. a .4. ⁊ ſurgit ab hoc .4. cū virgula ſignes ⁊ ei .o. ſuꝑ ponas iterumq; diuiſorē p vnā figurā ſecundes ⁊ figurarum talem diſpoſitionē reperies.

1
29
88
464
14696 (1

1
13
290
Diuidendus 6549 (14 Quotiens
4666
144
164
2

Ita pariformiter in ſequētib; faciendū eſt: qd ſi bn̄ opatus fueris diſpoſitionem figuraꝝ talem videbis. Et .17. reſidua ſunt in quibus .46. amplius reperiri non poſſunt.

11
132
2987
6549
4666 (143 Quotiens
1442
164
28

BOUND BY W. PRATT

Probatur aũt diuiſio ꝑ multiplicationẽ ⁊ econuerſo. Per multiplicationẽ
quidẽ ꝓbatur diuiſio: ſi quotientẽ ꝑ diuiſorem mltiplicaueris. nam quod
ex illa mltiplicationis excreuerit vna cum reſiduo (ſi quod fuerit) numerꝫ di-
uidendũ repſentabit. Rurſus multiplicatio ꝑ diuiſionẽ ꝓbabitur. nam ſi
ꝓductum in mltiplicatione ꝑ multiplicandũ diuidas in quotiente multi-
plicantẽ inuenies. Et vt omnia ſimul complectar. Exemplum generale.
Diuiſionis ſubijciam tale

Diuiſionis		2 1 0 0 1 5 0	Quotiens
Diuidendus	9 4 5 0 6 7 8 9	Reſiduum.	39
Diuiſor	4 5		

De Progreſſione Capitulũ. IX. Di.

Quid eſt ꝓgreſſio? Ma. Eſt pluriũ numerorꝫ ſcđm equa-
les exceſſus ſumptorꝫ in vnam ſummã reductio. vt 1 2 3 4. fa-
ciunt 10. Di. Huius formã ⁊ modũ ſubiungas? Ma. Mo-
dus ⁊ forma ꝓgreſſionis ſubiectam prequirunt diuiſionem
Progreſſio quidẽ eſt duplex: quedã arithmetica: quedã Geo
metrica. Arithmetica eſt in qua numeri ſeſe ſequẽtes equa
li exceſſu. Et hec duplex eſt. Eſt enĩ ꝓgreſſio Arithmetica natura
lis ⁊ continua vbi videlicꝫ poſt principiũ nullus nũerus obmittit. vt 1 2 3 4
5 6. vel 2 3 4 5 6. Alia arithmetica diſcõtinua ſiue interciſa: in qua poſt prin-
cipium ſemper equaliter vna due tres quatuor aut plures obmittunt figu
re. vt 1 3 5 7. vel 2 4 6. Geometrica eſt in qua numeri ſe ſequentes nõ equa
liter excedunt: attamen in equali ꝓportione adinuicem erunt aut dupla. vt
1 2 4 8. aut tripla. vt 1 3 9 27. aut quadrupla. vt 2 8 32. ⁊ ſic de alijs. Hac di-
uiſione intellecta ſit hec de modo ꝓgreſſionis. Prima regula. In omĩ pro-
greſſione arithmetica addatur numerus primus ad vltimũ. ⁊ excreſcit nu-
merus aut par aut impar. ſi par per eius medietatẽ totus numerus locorꝫ
multiplicet ⁊ numerus ſumme totius continuo emergit. Si impar excreue
rit ꝑ ipſum totum medietatẽ locorꝫ multiplicabis ⁊ queſitũ inuenies. Di.
Da exemplum primi. Ma. Sint numeri in ꝓgreſſione taliter diſpoſiti.
vt 1 2 3 4 5 6 7. quorꝫ omniũ ſummã ſi ſcire volueris. 1. ad 7. adde ⁊ qđ ex-
creuerit diuide ⁊ per eiꝰ medietatẽ q̃ eſt 4 multiplica numerorꝫ in ꝓgreſſio
ne poſitorum loca que ſunt. 7. dicendo quater 7 ſunt 28. et hec ſunt totius
ſumma. Di. Da exemplũ ſcđi Ma. 1 2 3 4 5 6 7 8. huius ſummã ſi ſci-
re volueris. 1. ad 8. addas ꝑ productũ qđ eſt 9 medietatẽ locorꝫ ſcꝫ 4 multi
plica ⁊ ꝓductum totius ſummã ſcꝫ. 36. Scđa regula. In ꝓgreſſione Geome
trica vbi ſit exceſſus in ꝓportione dupla vltimus numerus eſt duplandus
⁊ a duplato primꝰ ſubtrahẽdus. ⁊ apparebit nũerus queſitus. Di. Da exem-
plũ. Ma. 1 2 4 8 16. ſi huiꝰ ſummã totalẽ habere volueris: vltimũ nume-
rũ ſcꝫ. 16. duplabis. i. ꝑ duo multiplicabis ⁊. 32. ꝓuenient: e quibꝫ ſi numerũ
primũ huius ꝓgreſſionis ſcꝫ. 1. ſubtraxeris. 31. manebunt q̃ totiꝰ ſummã in
dicabũt. Si aũt. geometrica ꝓgreſſio in tripla fuerit ꝓportione: ⁊ totiꝰ ſum
mã volueris ſcire: vltimũ tripla ⁊ a producto primum ſubtrahas et reſidui
medietas oſtendit quod querebas. Di. Da exemplũ. Ma. Sit exemplũ
3 9 27 81. numerum vltimum tripla et. 243. ꝓuenient a quibꝰ ſi primũ ſcꝫ.
3. ſubſtraxeris: remanẽtis medietas ſummã totius oſtendit ſcꝫ. 120. Si autẽ
progreſſio geometrica ſecundũ quadruplũ ꝓportionem. conſtituta ſit vlti-
mũ quadrupla a producto primũ ſubtrahe: et remanentis tertiã partem
pro ſumma totius retinebis. Diſci. Da exemplum. Magi. 2. 8. 32. ſi vlti-

mū quadruplicaueris.i28. efficies a quibus ſi primū ſc3.tollas.i26. manēbunt:quoꝝ tertia pars eſt.42.que ſummā totius oſtendunt. Et ita conſimiliter in omnibus alijs proportionibus facias:multiplicando ſc3 ſemper vltimū numerū per.numerū denominationis proportionis: ⁊ primā a producto ſubtrahendo ⁊ relictum per numerū vnitate minorē numero ꝓportionis diuidendo.⁊ huiꝰ diuiſionis nūerus quotiēs qđ quęrebas oſtendit.

De Radicū extractione ⁊ primo in q̄dratis. Ca.X.

Quid eſt radicum extractio? Ma. Eſt numeri inuentio:qui cum in ſe ductus fuerit totum numerū aut ſaltem maiorē eius partē quadratā ſc3 vel cubicam producit. Di. Radix igitur numeri eſt numerus qui in ſe ductus ipſum totū cōſtituit. Ma. Optime infers. vt radix.i6.eſt.4. nam quater quatuor.i6.cōſtituunt. Pro intellectu autē forme ⁊ operationis radicum extractionis:neceſſe eſt mente tenere ea quę ſupra diximꝰ de numero ſolido ⁊ ſuperficiali ſolus enī talis ⁊ nullus alius inuenit radicē habere.Unde ſi numerus ſemel in ſe ductus fuerit:ſuperficialem ⁊ quadratū conſtituit:cuius ⁊ radix extat.vt quater quatuor ſunt ſedecim. Si vero numerus bis in ſe aut ſemel in ſuum quadratū ducitur numerū ſolidu3 ſiue cubicum generat:⁊ eius qui generatꝰ eſt radix dicit.vt bis.2.bis:ſunt octo. His ita pręcognitis formā extractionis radicum in quadratis primum dehinc in cubicis tradam. Di. Probe. Ma. Si igit proponat tibi numerus cuius radicē quadratā ſcire volueris: ipſum in locis imparibus punctis in hunc modum ſignabis . . . quot enī puncta nūerus ꝓpoſitus taliter ſignatus habuerit: tot 54221 digitus in radice ſua habebit.Illo facto ſub vltima eius figura inueniēdus eſt digitus: qui in ſe ductus deleat totum ſuppoſitum reſpectu ſui:vel quantū vicinius poteſt:⁊ ille digitus inuentus ponendus eſt ſub concaua virgula ad dexteram quēadmodū in diuiſione traditum eſt.Quo facto inuentus digitus duplandus eſt ⁊ duplatꝰ ſub figura proxima verſus dextram ponatur.Deinde rurſus inueniēdus digitus ſub proxima figura puncto ſignata:qui in duplatum ductus totum deleat ſuprapoſitum reſpectu duplati:⁊ in ſe ductus: totum deleat ſuprapoſitum reſpectu ſui:aut quantū vicinius poteſt: quod ſemp ſub intelligendum eſt.Et talis digitus etiā ad priorem digitum inuentū ſub virgula collocetur.Depoſt rurſus ſub proxima figura puncto ſignata conſimilis inueniat digitus ⁊c.quod quidē ꝯtinuabis donec ad finem totius ventum fuerit.Si autē in media operatione ꝯtingat digitum talem inueniri nō poſſe ponenda eſt o:ad priores digitos ſub virgula concaua: ⁊ omnibus dimiſſis intactis ad proximi procedat inuentionem digiti:niſi hoc eueniat in fine: tunc enī figure relictę computantur pro reſiduo. Di. Nec hoc quidem ſine exemplo intelligendum exiſtimo. Mag. Si igitur pro clariore intellectu exemplum tale. i49i. cuius ſi radicem quęris ipſum vt dictum eſt ſignabis.Deinde ſub vltimo puncto ſc3.4.quęras digitum ſcilicet.3. qui in ſe ductus ⁊ ſi nō totum deleat ſuprapoſitū tamen viciniori nūero.omni alio dato ⁊ illum inuentū ſub virgula ponas:vt ſic ipm quoq3 in ſe ducas . . dicēdo ter tria ſunt nouē:⁊ hec a.i4.ſubtrahas:et i49i(3 manebūt.5.quę.4.delet ſupponas vt ſic deinde priorem inuentum dupla digitum dicendo bis tria ſunt ſex ⁊ hec ſc3.6.ſub proxima verſus dexteram figuram ponas.vt 3 et rurſus ſub pun- 3

5
i49i(3
9

cto ſequēti digitum inuenias qui in duplatū duct⁹ to
tū ſuppoſitū reſpectu duplati ſcʒ.59.(aut quantū vici
nius poteſt) deleat. deinde duct⁹ in ſeipm̄. reſpectu to
tius ſibi ſuppoſiti itidem faciet ⁊ ſunt.8.q̄ cū ad v̄glaʒ
in hunc modū poſueris: ipa in duplatū ſcʒ.6. multipli
ca ⁊ p̄ductū ſcʒ.48. a numero duplato ſupraposito ſcʒ
59. ſubſtrahe ⁊ remanent vndecim vt ſic a Deide hūc
digitū ſcʒ octo in ſe multiplica ⁊ p̄ductū ſcilicet ſexa
ginta quatuor ſi a ſibi ſuppoſito ſcilicet.i i i. ſubſtra
ctū fuerit pro reſiduo numerus talis ſcʒ quadraginta
ſeptem remanebit. ⁊ diſpoſitio figuratū talis reſtabit.
Ex quo manifeſtum eſt p̄poſitum numerum nō eſſe
quadratum ſed tm̄.38. radicē eſſe maximi quadrati i
ipo cōtenti ſcʒ.i444. Cuius experientiā ſi hr̄e cupias:
radicem inuentā in ſe multiplica: ⁊ reſiduum ſi quod
fuerint adde ⁊ redibūt numerū ſuppoſiti. ſi ꝗ̄ūt errorē
corrige. Ad cubicā radicem ligonem nostrū vertam⁹.

De Radicum extractione in cubicis Capitulum vndecimum. Ma:

Si alicuius numeri tibi p̄poſiti radicem q̄ras cubicā: ſpm̄ in
loco p̄mo ⁊ deinde in ſingulis millenariorum locis ſignes pū
cto. vt.i49i. Illo facto ſub vltimo pūcto inueniendus eſt digi
tus q̄ in ſeipm̄ ductus cubice totū deleat ſuppoſitū reſpectu
ſui aut quantū poteſt vicinius ⁊ illo digito ad virgulam cōca
uam (quēadmodū in p̄orib⁹) poſitū ipm̄ tripla ⁊ triplatū po
nas ſub proxima v̄ſus dextrā tertia figura. Deinde ſub ſequēti figura ali
q̄rat digitus ad p̄orem ſub virgula ponendus. q̄ p̄mo cū digito priore ſecū
ſub v̄gula poſito duct⁹ in triplatū. deinde ſolus ductus in p̄ductū: deleat re
ſpectu triplati totū ſuppoſitū. Scd̄o in ſe ductus cubice deleat totū ſuppoſi
tū reſpectu ſui vl̄ quantū vicinius pōt. Hiis itaq̄ pactis triplandū eſt totū
qd̄ ponitur ſub virgula: ⁊ triplatū ponendū ſubſequēti. prima tertia figura
Deinde ſub puncto proximo inueniēdus eſt digitus q̄ cū in alijs in virgula
ſecū poſitis) in triplatū duct⁹ deinde ſolus duct⁹ in productū deleat totum
ſuprapoſitū reſpectu triplati: ⁊ demum in ſe ductus cubice deleat totū ſup
poſitū reſpectu ſui. ⁊ ſic operandū eſt vſq̄ dū ventū ſit ad finē. Di. Inter
oia p̄cedentia a te nullū minus potui intelligere: ob hoc exemplum ponē
⁊ id declarare operēp̄ciū erit. Ma. Exemplū accipias in numero priori.
ſcʒ.i49i. Illo taliter ordinato. ſub vltimo pūcto ſcʒ.i. in loco millenarij po
ſito inueniendus eſt digitus ſcʒ.i. q̄ in ſe cubice ductus facit.i. delet totum
ſuprapoſitū reſpectu ſui. illū digitū iam inuentū pone ſub virgulam vt ſic
Deinde ipſa tripla ⁊ facit.3. ⁊ illa ſub proxima ter   i 4 9 i (i tia ponas
figura ſcʒ.9. vt ſic b   Illo facto ſub proximo puncto.
ſcʒ.i. primo loco poſito alter inueniēdus eſt digit⁹ cuʒ
ad virgulam ponendus vt ſic c qui primū cū di
gito ſecū poſito ductus in triplatum ſcʒ tres. facit.33.
deinde ſolus ductus in p̄ductum. ſcʒ.33. facit.33. deleat
totū ſuppoſitum aut quantum vicinius poteſt reſpe
ctu triplati. nam [illegible].49. ſubſtrahas.i8. relinquēs

b

i 4 9 i (i
      i 3

c

i 4 9 i (i i
i   3

Deinde ille digitus in ſe cubice ductus deleat totũ vel quantũ vicinius pōt reſpectu ſui ſuppoſitum.ſ.161.duc igit ipm̃ in ſe cubice dicendo ſemel.i.eſt .i.⁊ illud a .161.ſubſtrahat ⁊ manent 160 p̄ reſiduo.ex quo claret numerũ ppoſitũ nō fuiſſe cubicũ ſed.i i.radicē eſſe maioris numeri cubici in p̄dicto numero ppoſito contenti.ſ.121.Qd ſi pbare volueris radicē in ſe cubice multiplica:⁊ pducto ſi quid fuerit reſiduũ adde:⁊ numerum ppoſitũ inuenies. Di. Quid eſt numerũ in ſe cubice multiplicare? Ma. Eſt ipm bis in ſe aut ſemel in ſuum quadratũ ducere.vt bis duo bis:aut bis.4.ſunt.8 Et vt habeas in ſumma quantũ q̇ſq̧ digitus in ſe cubice multiplicat⁹ pductus.tabulā illius ſatis breuē hic poſitā inſpicias. Sequitur tabula.

1	vnum ſemel	1	6	ſex ſexies	216
2	duo bis	8	7	ſeptem ſepties	345
3	tria ter	27	8	octo octies	512
4	q̄tuor quater	64	9	nouē nouies	626
5	quinq̧ quinquies	125			

Hęc ſunt fili dilectiſſime quę tibi impm̃is de paſſionib⁹ numeri integri tradere volui:nũc vero ne huius artis (quā calculariā dicũt) pncipia neceſſaria ɔtractus tradā:pauca ⁊ q̇dem neceſſaria de minutijs ſubiũgenda ſunt.

Libri Quarti Algorithmus de minutijs vulgarib⁹ Tracta.III.quid ſit minutia ⁊ quotuplex.Ca.I.

Di.

Quid eſt minutia? Ma. Eſt integra pars aliquota.vt minutũ eſt ſexageſima pars horę aut gradus. Di. Sunt ne minutię oēs ędem aut natura diuerſę? Ma. Sunt diuerſę nā q̄dam ſunt minutię vulgares q̇bus.ſ.vulgus frequenter vtit.vt vna tertia.vna quarta.due quīte.⁊c.⁊ ſunt minutię phiſicę.q̇bus.ſ.naturales ⁊ phiſici vtũtur ſepius.vt minutũ tertiũ quartũ.⁊ c.vſq̧ in infinitũ pcedēdo.⁊ de his q̇dem poſteri⁹ ⁊ de alijs vero prius diſſerendum eſt.

De numeratione ſiue repreſentatione minutiaꝝ vulgarium. Ca.II.

Di.

Modum igit nũeratiōis aut repñtatiōis minutiaꝝ vulgariũ pāde. Ma. Minutię vulgares eiſdem q̇bus ⁊ integri nũeri figuris ſcribendi ſunt:ſed aliter ⁊ aliter locandis atq̧ nominandis.Nā in nũeratiōe earundem duo requirunt nũeri nũerator ſcꝫ ⁊ denoīator ponendi ſubalternę v̄gula intericcta. vt ſic 4/9 Di. Nũerator q̄s eſt? Ma Eſt numerus quotiens vnitas ꝯeſt quot integri partes volum⁹ repñtare ⁊ hunc ſemp ſolemus ſuperi⁹ ſcribere. Di. Denoīator q̄s eſt? Mag. Eſt numerus in quo totiēs vnitas repitur quotiēs ps denoīata in ſuo toto inuenitur.⁊ is ſemp inferius ſcribit 4 numerator 9 denoīator Intellectus vero repñtationis minutiaꝝ vulgariũ facile in ſequentibus regulis deprehenditur.Prima regla.Quotienſcunq̧ nũerator eq̄lis eſt denominatori minutię pciſe integrum valebunt.vt hic 3/3 4/4 5/5 6/6. Secũda regula eſt.Si numerator maior fuerit denoīatore minutię pluſq̧ integrum conſtituũt.vt ſic 11/3 4/2 5/3 6/4 8/7. Tertia regula.Si numerator minor fuerit denominatore minutię nō totum integrum pficiunt.vt hic. 1/2 2/3 3/5 5/6

De Minutiis vulgaribus

De reductione minutiaꝝ diuerſaꝝ denoiationū ad eandē. ⁊ additione earundē. inſup de reductiõe minutiaꝝ ad integra. ⁊ integroꝝ ad minutias. Ca. III. MI.

Uia ꝓo minutię vulgares: alijs diuerſaꝝ denoiationū: addi nō p̄mittūt ad eandē denoiationē reducte fuerint: ob id q̄ paucō p̄ ſiat p̄mo pandā. Di. Sane q̄dē facies: ⁊ multo ſani⁹ ſi id exēplis manifeſtaueris. Ma. Faciā vt petis. Si igit minutias diuerſaꝝ denoiationū: vt puta. 2 3 ad eandē denoiatorē reducere volueris denoiatorē vni⁹ p denoiatorē alteri⁹ multiplicat: ⁊ qd ex hac multiplicatiõe pcreatū 3 4 fuerit erit denoiator cōis. vt ter q̄ter ſūt. 12. denoiator cōis. Hoc facto nūeratores q̄rēdi ſūt. multiplica igit nūeratorē p̄me p denūeratorē ſcdē. vt bis. q̄tuor ſūt. 8. ⁊ rurſus nūeratorē ſcdē p denoiatorē p̄me. vt ter tria ſunt. 9. eruntq̄. 8. ⁊. 9. numeratores communes. ad. 12. denominatorem communem. Ex hoc enim patet in

2 8 3 9 Ex facta opatione ſtabunt figurę taliter ordinate. a

eſſe ⁊ in eſſe Ipis itaq̄ ad eandē denoiationem reductis: nūeratores

3 12 4 12 earum: vt in integris addas. ſcʒ 8. ad. 9. et. 17. reperies. Si vero minutie plures fuerint: primū de duab⁹ p̄mis te abſolues: ut. dehinc cū producto ⁊ tertia idem vt dictū eſt attentabis. hinc cū pducto ex oībus p̄cedentib⁹ ⁊ quarta idē donec ad finē puentum ſit actitandū eſt. vt ſi ſint

2 3 4 primis duabus vt p̄miſſum eſt adinuicem reductis: et k pro
3 4 5 producto inuentis hec ad eandē denominationē reducas et
17 4 addas. Ex facta opatione ex omnibus inuenies i 33 ꝙ ſi ſci
et re volueris quot ſexageſime alie minutie in f 60 alijſq̄
12 5 minutijs ſint. 60. aut alias ꝓpoſitas ptes p noiatorem minutie in q̄ua queris multiplica: ⁊ productū p denominatorē eiuſdem diuide. ⁊ patebit i quotiēte: qd querebat vt in a Minutijs a 2 40 3 45 aūt minutiaꝝ diuerſaꝝ denominationū ꝓpoſitis: duc deno ſūt ⁊ iuſūt minatorē p̄me in denoiatorē ſcdē: ⁊ in productū denoia 3 60 4 60 torem tertie. ⁊ ſic de alijs. ⁊ illud qd vltimo prouenit: denoiatorē cōem indicabit. vt ſi tres q̄rtas duaꝝ tertiaꝝ vni⁹ medietatis ad minutiā ſimplicē reducere placuerit: ipis h̄ ordine poſitis. p 4. in. 3. multiplica: ⁊ in productū. ſ. 12. duo multiplica: ⁊. 24. p denoiatore cōi habebis. ⁊ ſi nūeratorē cōem habere volueris: numeratorē p̄me in numeratorē ſecunde ducas: et rurſus nūeratorē tertie p productū multiplica. ⁊ patebit q̄ſitū. vt ter. 2. ſunt. 6. et ſemel ſex manāt ſex: ⁊ inuenies. in trib⁹ quartis duaꝝ tertiaꝝ vni⁹ medietat

6 Di. Aptiſſime qd q̄rebam demonſtraſti: reſtat aūt in minutias ad
4 integra reducere edoceas. Ma. Si minutias ad integra reducere placuerit: multiplica numeratorē p denoiatorem: ⁊ nūerus quotiens queſitū dabit: ⁊ ſi quid reſiduum fuerit: ptes integrū non facientes indicabit. vt ſi ad integra reducas. 8. integra et 2 p reſiduo habebis. at ſi econuerſo integra ad minutias reducere 7 volueris. numerū integroꝝ p denoiatorē minutie ſiende multiplica: ⁊ in pducto queſitū inuenies. vt ſi 4. integra ad quintas taliter reduxeris 20 procreabis.

Marginal figures: nūera cōes / a / 8 9 / 2 3 / 3 4 / 12 / deno. cōis. — k / 17 / 12. — p / 3 / 4 2 / 3 / 2 — 58 / 7

De Subſtractione minutiarū. Ca. IIII. Di.

Subſtractionē minutiaꝝ ſubiungas. Ma. Minutias ſi quas a minutijs ſubſtrahere placuerit: ipſis (ſi non fuerint) ad eandem deno

minutationẽ reductis:numeratorẽ vni' a numeratore alterius ſubtrahas.vt $\frac{8}{12}$ a $\frac{9}{12}$ ſubtraxeris manet $\frac{1}{12}$. Si vero plures minutias a pluribꝫ ſubtrahende ſint:oportet ſubtrahendas ſm dicta in.c.pcedenti ſimul addas.ſiliter ⁊ eas a quib' debet fieri ſubtractio.Dehinc vt iam dictum eſt numeratorẽ vni' a numeratore alterius demas.vt $\frac{2}{3}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{6}{8}$ quaꝝ ſi due tertie et vna quarta ad inuicẽ fuerit. $\frac{11}{12}$ Si autem vnam ſcdam ⁊ ſex octauas coniunxeris:tũc ex hoc $\frac{20}{16}$ efficies.que $\frac{11}{12}$ ruſus ad cõmunẽ denolationẽ reducte ⁊ addite pueniunt. $\frac{11}{12}$ pueniũt $\frac{176}{192}$ ⁊ pro $\frac{20}{16}$ ſurgunt $\frac{240}{192}$ A quibus ſi primas ſubſtraxeris videlicꝫ $\frac{176}{192}$ manebunt $\frac{74}{192}$ quas inquirebamus.

De multiplicatione minutiaꝝ Cap.V. Ma.

Ic facile ex his que de integris dicta ſunt:minutiaꝝ multiplicationẽ habebis. Nam ſi minutias per minutias multiplicare volueris: numeratorẽ vnius per numeratorẽ alterius multiplica et pductum pro numeratore inuento reſerua.Sic denominatorem vnius per denominatorẽ alterius multiplicabis:⁊ in pducto denominatorẽ queſitũ inuenies.vt cum multiplicabis. $\frac{1}{3}$ per $\frac{5}{4}$ pcreabis $\frac{6}{12}$

De minutiaꝝ diuiſione Ca.VI. Ma.

Similiter minutiaꝝ diuiſionẽ facile dephendes ſi diuiſorem a dextris poſueris; tunc em̃ nominatorẽ diuidendi per denominatorẽ diuiſoris mltiplicabis:⁊ numeratorẽ queſitũ inuenies:ſic em̃ ſi denolator diuidendi ꝑ numeratorẽ diuiſoris multiplicat' fuerit denominatorẽ queſitũ iudicabit. vt ſi diuiſeris. $\frac{2}{3}$ per $\frac{5}{4}$ reperies $\frac{8}{9}$

De Extractione radicis quadrate in minutiis Capitulum.VII. Magi.

Minutiaꝝ aũt ppoſitaꝝ ſi radicem quadratã extrahere volueris eas (ſi eiuſdẽ non fuerint)ad eundẽ denolatorẽ reducas:⁊ addas:⁊ ei' qd pueniret tam nũeratoris ꝙ denolatoris:vt in ĩtegris radicẽ qras q̃dratã:ita vt radix denolatoris inuenta ſit numerans: ⁊ radix denolatoris ſi denolans vt ſi radicem $\frac{2}{5}$ et $\frac{3}{4}$ et $\frac{1}{2}$ et $\frac{6}{8}$ quadratã queras oĩa ad eandẽ denolationem ⁊ ſummã (vt dictum eſt)addas:et inuenies $\frac{d}{}$ et pro radice numeratoris.18. $\frac{d\ 5\ 4\ 0}{1\ 9\ 2}$ Den ⁊ pro reſiduo.16.pro radice autẽ denominatoris.13.⁊ pro reſiduo.25. reperies.ſic ⁊ in aliis ſiliter faciendum eſt.

De extractione radicis cubice in minutijs. Ca.VIII. Magi.

Ji vero radicē cubicā minutiaꝝ q̄rere l bet ipas(ſi eiuſdē non fue
s rint)ad eandē denoiationē reducas:illo facto denoiatorem com
nunē q̄drate in ſeip̄m ducas:et pductum rurſus p numeratorē
multiplica:ꝛ pducti radicē cubicā in integris q̄ras:nam radix inuēta erit
radix cubica numeratoris:denoiatione priore nō variata.vt ſic.

2 5 1 6 Radicem cubicam queras:eas ſm dicta in vnum ſum
et mam reducas:ꝛ pueniunt 2 4 0 Deinde 1 9 2
5 4 2 8 Denoiatorem in ſe q̄drate multiplica: et hoc
5.6.8.6.4.puenient: q̄ rurſus p numeratorē.ſ. 1 9 2
5.4.0.multiplica:efficiunt 1 2 5 1 3 7 6 0.huius radicē cubicā: vt in integris
dictū eſt:ſi q̄ſiueris 2 5 2.p radice cubica.et 2 6 5 9 2 p reſiduo iuenies. Di.
Hactenus ſinglas numeri paſſiones:queadmodū in integris:ita et in mi
nutijs vulgarib⁹ ſatis lucide explanaſti:nunc demū,queſo pauca de his in
minutijs q̄s ſupius phiſicas appellaſti in mediū feras. Ma. Quis tuis
non facile acq̄eſceret petitionib⁹.q̄ te(vt ego)feruentiſſimo vigilantiq̄ ani
mo cuncta accipientē videret:Ad minutias igitur phiſicas aures arrigee
Di. Faciam:ꝛ q̄ diligentiſſime.

Libri q̄rti Algorithm⁹ de minutijs phiſicalib⁹.Tra: III.De nūeratione minutiaꝝ phiſicaliū. Ca.I.MJ.

Minutie phiſice vti inſupioribꝰ diximus:ſunt q̄bꝰ phiſici ꝛ na
turales ſepius vtunt.ꝛ pcipue aſtronomi curſus ſiderū ꝛ cor
porum ſuperioꝝ inueſtigantes. Ad huiuſcemodi eīm certitu
dinem neceſſariū fuerat integra.ſ.ſigna ꝛ gradus zodiaci:an
num:menſes:dies:ꝛ horas in ptes ſecare. Nam ſignū in gra
dus.30.ꝛ gradus in minuta.60.minutū in ſecūda 60.ſecundū in tertia.60.
tertiū in q̄rta 60.diuidit.ꝛ ſic in infinitū per ſexagenariā pcedendo diuiſi
onem calculationi tali valde cōmodam.Locoꝝ vero diſtinctio earundē par
tiū dabit diſcretionē:nam locus primus eſt ſignoꝝ: ſecūdus graduū.terti⁹
minutoꝝ:quartus ſecundarū:quintus tertiarum ꝛc. vt patet in ſequenti.
ſig.gra.m̄.2a.3a.4ta.5ta. Sic ann⁹ in menſes 12.menſis in dies.30.vl.31.
1 2 3 4 5 6 7 dies in.24.horas partit:ꝛ rurſus hora p ſexage
nariā partitionē in ptes ſuas.ꝛ iurſus ille in alias pgrediunt.vt hora in.
60.m̄.minutū in 60.2a.ſcdm in 60.3a.vt ſup dictū eſt diuidit.ꝛ in his q̄ lo
coꝝ diſtinctio partiū dabit denoiationem. Eſt eīm locus primus horaꝝ.ſe
cundus minutoꝝ.terti⁹ ſecundaꝝ ꝛc.vt hic. ho.m̄.2a.3a.4ta.5ta.6ta.
1 2 3 4 5 6 7

De additione minutiarū phiſicaliū. Cap.II. Di.

Facile q̄dem hec intelligo:ſed de additōne earundē q̄d ſpecia
le habes? Ma. Nihil:nam in ipis additio fit vt in integris.
illo tm̄ ſeruato:vt minuti eiuſdē denoiationis addant.vt mi
f nuta minutis.ſecūda ſecundis.ꝛ non ſecunda minutis.Inci
piendū eſt a ſubtilioribꝰ: vtputa a quartis pcedendo ad ter
tias.depoſt ad 2as.ꝛc. Et quotiens ex hmōi additione.60.excreuerint:pro
his vnum minutie proxime groſſiori addas.vt ſi .60.excreuerint. tertie pro

iþis ponas ſecundū.vt Si eñi in dato exemplo q̄ntas addideris: 60 excreſcūt:p q̄bus quartis vnū addas: quas ſi addideris.61.inuenies. Pro.60.igit̄ quartis tertijs vnū adde:ꝛ aliā vnitatē in loco quartaꝝ retine.Sic ſil'r tertias ſi addideris 69.reperies p tertijs.69.igit̄ ſecundis i.adde.ꝛ 9.in loco tertiaꝝ relinquas ꝛ ſi bene opatus fueris:figure hoc ordine ſtabunt.vt ſequit̄.

m̄.	ſcda.	tertia.	4ta.	ſta.
1	6	8	9	30
		q̄rta	ii	io
		20	40	20

m̄.	ſcda.	Tertia.	4ta.	ſta.
i	7	9	i	o

De ſubtractione minutiaꝝ phiſicaliū. Ca.III. Ja.

Subſtractio i minutijs phiſicis ad inſtar ſubtractiōis in integris ꝑcedit: ſi hoc vnū animaduertas. vt ſcʒ a ſubtilioribꝫ incipias:ꝛ minuta a minutis.ſcda a ſcdis.tertia a tertijs.et ſic de alijs demas.Qđ ſi nūer⁹ a quo debet fieri ſubſtractio ſubtrahēdo minor fuerit:a fractione imediate groſſiori vnū mutuo accipias:ꝛ id in 60:ptes fractiōis minoris:a q̄ ſcʒ debet fieri ſubtractio diuidas. Nec hoc te fallat: cū in ꝑceptis aſtronomicis ſigna aut gradus ꝛc.ſubtrahere ab aliquo nūero minori monit⁹ fueris.ſiq̄dem ſi in ſignis oparis.vna tota reuolutio(ſcʒ.12.ſigna) mutuāda eſt.Si vero in gradibꝫ ſignū vnū in triginta grad⁹ reſoluendū eſt:ꝰ idem te facere neceſſe eſt:ſi qđ ſil'r in fractionibꝫ tēpoꝝ.ſ.annoꝝ.menſiū.dieꝝ.minutoꝝ ꝯtingat.Sed de his plura ꝟba fundere ſupuacuū videt̄:cū ꝛ canones tabularū aſtronomicaꝝ ꝰ idē ꝛ clari⁹ q̄nq̄ admoneāt.Ad mltiplicationē ꝑperem⁹.

De multiplicatiōe minutiaꝝ phiſicaliū. Ca.IIII. Di.

q Ualiter minutię phiſicę ſunt multiplicande. Ma. Numeratorē in numeratorē ducas:ꝛ qđ ꝑuenit ſunt minutie a nūero:quē denoīatores ſil' iuncti faciūt denoīande.vt ſi mltiplicaueris minuta p minuta ꝑueniūt duo: qm̄ nūeratores:ſcʒ minuti ꝛ minuti q̄ſi due vnitates ſil' ꝯiuncte duo faciūt:a quo minutie ſecūda denoīant̄.Sic ſi minuta p ſcda multiplicaueris ꝑueniunt.3.ꝛ ſi ſcda p tertia multiplicaueris:pducunt̄ q̄nta ꝛ ſic de alijs.Si vero fractiones phiſicas p coꝝ integra mltiplicaueris:nō integra ſed minutias ꝑcreabis.vt ſi minuta p grad⁹ multiplicabis:nō gradus ſed minuta ꝑcreabis

De diuiſione minutiaꝝ phiſicaliū. Cap.V. Di.

d Iuiſionis minutiaꝝ phiſicaliū ſi q̄d ſpeciale fuerit:ſilentio nō ꝑtereas. Ma. In diuiſione iſta hoc tm̄ ſpeale inuenio:q ſcʒ nūerus q̄tiēs:minutie noīand⁹ eſt a nūero q̄ ꝑuenit poſt ſubtractionē denoīationis diuident̄:a denoīatione diuidendi.vt ſi.40.q̄rtas p.io.ſcdas diuiſeris in q̄tiente.4.ſcdas hēbis. nā ſi numerū denoīationis diuident̄(.ſ.10.q̄ noīant̄ ſcde a.2.nūero denoīatōnis diuidēdi.ſ.40.q̄ noīant̄ q̄rte)a 4.ſubtraxeris.2.reperies:a q̄bꝫ minutie in q̄tiente:ſcʒ 4.ſcde ſunt noīate.Si vero eq̄lia in denoīatione p eq̄lia diuiſeris:in quotiente nō minutie ſed integra.vtputa hore vel gradus ꝑueniūt.vt cum minuta per minuta aut ſcda per ſecūda diuiſeris:hore(ſi horarū fuerint: aut gradus:ſi graduū fuerint)in quotiente ꝑuenient.Hoc tm̄ ne negligas:ſed mē

nutias tam ſubtrahendi: et eiꝰ a quo debet fieri ſubſtractio: ꝙ multiplican
di et multiplicantis: ꝙ etiam diuidendi ꝙ diuiſoꝝ (ſi diuiſarum fuerint)
ad eandem denominationē ante operationem reducas: nam ſic facilius id
quod queris inuenies.

De extractione radicis quadrate in minutijs phi ſicis. Capitulū. VI. Magiſter

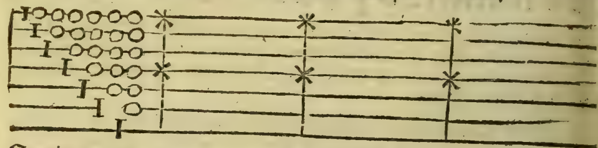
b Ec radicū extractio in talibꝫ minutijs: ab ea q̄ dicta eſt de i
tegris multū differre dinoſcit. nam ſi radicē de his minutijs
extrahere volueris: eas ad eandē denoīationē: aut ſi eiuſdem
fuerint: ſed ab impari denoīate nūero ad eandē denoīationē
a nūero pari denoīatas reducas. At illo facto queadmodū in integris ꝓce
das. Et radix inuēta ſūt minute a minutia media verſus integra denoīan
de a minutia a q̄ radix extracta eſt ſupputatiōe facta. vt ſi a 2.6.5. q̄rtis ra
dicē extraxeris. 16. p radice. et 7. p reſiduo inuenies: iſta autē 16. a minutia
media verſus integra ſunt denoīande. ſ. a ſcōa ſecunde. vt gra. m̄. 2a. 3a. 4ta.
Sic pariformit ſi a ſextis radicē extrahas: eam a tribus vel tertijs denoīa
bis: nam he a ſextis vſq; ad integra reperiunt medie.

De extractiōe radicis cubice in min u. phi. Ca. VII. Magi.

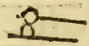
N Ec aliter radix cubica in minutijs phiſicalibꝫ ꝙ in itegris
extrahenda eſt: ſed inuentā a tertia pte minutie ꝓpoſite de
noīabis: qd vt ꝓciſius fiat minutias. quaꝝ radicē cubicam
q̄ris: ad eandē denoīationē q̄ i tres poſſet eq̄les ptes diui
di reducas. vt radix. 27. minutoꝝ eſt. 3. nonoꝝ: nam. 9. de. 27
dritia ps. pari modo in ceteris faciendū eſt. Hec ſunt q̄ de
numero in prima reducto et eiꝰ paſſionibꝫ (nō vt cōplementū totiꝰ habeas: ſed
ne pncipia magis cōia ignores) tibi fili in mediū ſtatuerā ferre: q̄tenꝰ his
cōtentus ad altiores ſecretiſſimaſq; nūeroꝝ poſt hac ſpeculatiōes trāſcen
das. Di. Fidelit feciſti ꝓceptor colēdiſſime: ſed tn̄ adhuc vnū ex ꝓmiſſis
reſtat declarādū: qd forſitan tibi abduxit obliuio. Ma. Qd eſt tale? Di.
In c. ij. Rh. torice ſpopōderas: pter hec q̄ dicta ſunt q̄dā alias et ꝑpulchras
artis calculatorię tradere reglas: qd (niſi tibi moleſtū foret) te opeꝰ adimplere
et his finē Arithmeticę tue imponere velim. Ma. Faciā vt petis: ſcio eā
dē q̄ nihil ex pollicitis obliuione aut negligētia trāſis. Primo aūt Algorith
mū vulgi p lineas: et denarios ꝓiectiles pandā: vt nō mō p figuras nūeroꝝ
(quas cifras vocāt) verūetiā p denarios ꝓiectiles quēcūq; numeꝝ repſen
tare. addere. ſubtrahere. mltiplicare. aut diuidere. Inſup et numeꝝ aliquē
ignotū p notas repire poſſis. Qd q̄tū et vtilitatis et iocūditatis tibi allaturū
ſit: in ſeq̄ntibꝫ patebit. Di. Eia ꝗ ſmonē ad hec q̄ totius ꝓtras.

Libri. IIII. Algorithmus cū denarijs ꝓiectibilibꝰ ſeu calcularis Trac. V. Ca. I. M. De Numeratione.

A D repreſentationem numeri cum denarijs proiectibilibus
(quibus pro cifris vtimur) neceſſarie ſunt lineę cifrarum
repreſentantes loca eandemq; cum ipſis ſignificationē ha
bentia. vt infra.



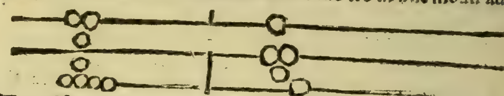
Spacia vero ſub lineis contenta reſpectu lineę ꝓprime ſuppoſite medietatē
a repſentant vt a In linea iſta denarius poſit⁹ decem ſignificat:ſed is q̇ in



ſpacio conſiſtit tm̄ quinq3 repreſentat. Si igit̄ numerū aliquē per denarios proiectiles repſentare volueris:tot denarios ſcd̄m linearū et ſpaciorū exigentiā ad numerū ꝓpoſitū repreſentandū ponas:et cū quinq3 denarios i linea aliqua habueris p ipſis leuatis ſi placet in ſpacio proxi̅e ſupioris vnū ponas ſi vero in ſpacio aliquo duos denarios reperies ipſis leuatis vnū ad lineam immediate ſupiorē ponas. vt hic b Nec te fugiat per digiti applicationē linearum ſignificationē et augeri et minui poſſe. Ad quācunq3 enī lineam digitus applicatur:eadem vnū tantum ſignificabit:nec tūc aliqua inferiorū donec digitū depoſueris aliqd repſentat vt hic c. repſentant:q̄ depoſito digito triginta importat. Quod vt ſingula facilius ac mō breuiori fiāt in multiplicatione ac diuiſiōe huiuſcemodi digiti applicatiōe ꝑſepe vtendum eſt.

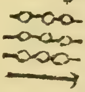
De additione Ca. II Bi.

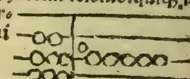
Additionē (ni fallar ex dictis) eo mō fieri arbitror vt ſcʒ numerus cui debet fieri additio preter denarios ad lineas cōpetentes ponat. et ſimili modo nūerus addendus ei applicetur. Ma. Optime ſentis ſi itidem exemplo probare potueris. Di. Sit cauſa exēpli nūerus cui debet fieri additio. 259 ita locat⁹ 8 et numerus addendus 126 in hūc modū addit⁹



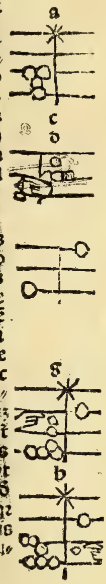
De Subſtractiōe Ca. III. Ma.

Nec aliter ſubſtractionem facies:q̄3 vt cū a quo dʒ fieri ſubſtractio per lineas cōpetētes ponas:et ab eodem numerum ſubſtrahendū ſubleuando tollas in inferiori inchoando. Si vero numerū aliquē a ſupiori ꝓprio ſubleuare nō poſſis. a linea ꝓprime ſibi ſuppoſita vnū auferas:et illud i linea in qua ſubſtractionē ꝑficere nō potuiſti in decem reſoluens ſubſtra
b ctione ꝓpoſitam ꝑficies. Exemplū ſi a b 41 auferre voluero vnum q̄dem a linea inferiori accipio et q̄tuor in linea ſcd̄a q̄ro nec inuenio. ob hoc vnū de linea tertia accipiens ip̄m in linea inferiore in 3 decem reſoluo:quinq3 ſe ponendo ad eandem lineā:vnū vero ad ſpaciū ſurſum. vt ſic Illo facto. 40 de linea ſcd̄a tollant. ſimiliter in ſimilibus faciendum eſt.





De Multiplicatione Ca. IIII. Ma.



Si vero aliquẽ numerũ multiplicare placuerit: ipm̃ ad lineas cõpetentes ponas numerũ aut multiplicantẽ mente retineas: et ꝓ quolibet de nũero mltiplicando ſublato multiplicantẽ integrum reſpectu lineę in q̃ operis in loco dextro aut ſiniſtro deponas: ⁊ idipm̃ uſ ꝗ omes mltiplicandi multiplicati fuerint: iterandũ eſt in ſupiore initium ſumendo. vt ſi cauſa exẽpli. a 26. ꝑ q̃tuor mltiplicare volueris. 26. vt ꝓmiſſum eſt ad lineas ponant: atꝗ in linea ſcda inchoantes. vnũ demat et ꝓ codẽ in ptem dextrã ad lineã eandẽ. 4. apponat. vt ſic b Et ſilr mõ de ſcũdo faciendũ eſt. vt hic c Et in eadẽ linea digito retento eũ q̃ in ſpacio inferiori primo reperit accipientes: ac ꝓ eodẽ (qꝛ nõ integer: ſed dimidius eſt) nõ integra q̃tuor: ſed medietatẽ eius. ſ. 2. in lineã eandẽ ponamus. vt d Dein de digitũ deponamus ⁊ denariũ in linea infima poſitũ accipientes pro eo ad lineam eandem. 4. addamus. vt hic e.

De Diuiſione Capitulũ. V. Magiſter

Diuidere aũt numerũ ſi volueris: ipm̃ ad lineas cõpetentes locabis: nũeꝝ diuidentẽ mente retinẽdo. Quo facto in ſupiore incipito q̃ ad poſſis diuiſorẽ ſubleuare: q̃ties aũt leuatas fuerit: toties vnũ v̲ſus dextrã aut ſiniſtrã ad eandẽ lineã deponendũ eſt: ⁊ in ipm̃ ſp deſcẽdendo repetẽdo: donec diuidentẽ amplius diuidẽdo repire nõ valebis. vt ſi f 868. ꝑ octo diuidere placuerit: digitũ ad lineã ſupiorẽ ponamus. ⁊ reſpectu digiti octo ſcilꝫ leuemus: ob id vnũ (ipis ſublatis) v̲ſus dextrã in eandẽ lineã ponamus in hũc modũ. g Dehinc digitũ lineę ſcũdę applicãtes ⁊. 8. reſpectu digiti nõ inuenientes: eorũdẽ medietatẽ. ſ. q̃tuor ſubleuemus et vnũ ponamus in ſpacio primũ infra digitũ. vt ſic. h His ita factis. digitus lineę inferiori applicat ⁊ quoties. 8. repiri poſſint inq̃rat: eadẽꝗ ter ⁊ earundẽ medietatẽ repientes ipis ſublatis in lineã eandẽ tres denarios ⁊ vnũ inferius in ſpacio ponamus. vt ſic i Concludit: ſi octo diuiderent. 868. q̃libet. 108. ⁊ medietatẽ acciperet. qḋ facile ꝓbare eſt: ſi ptem vnius ꝑ. 8. multiplicauerimus. De ꝓgreſſione aũt (qꝛ in ꝓportiõne quadã ꝯſiſtit) in minutijs aut lineis facile videre nõ eſt: q̃uis et illa practicari poſſit ab exercitatis eam tñ ſilentio tranſeuntes. Ad regulas properemus artis calculatorię.

De regl̃a artis calculatorie g̃nalíſſima. Ca. VI. Ma.

Arithmetice regulã q̃ndã inuenire generaliſſimã ad quẽcũ ꝗ ignotũ ꝑ aliquos notos inueniendũ numerũ: quã non nulli ob id regulã aureã dixere: alij vero (vt Itali) eã de tri per apocopã noĩare ſolent. de tri. q̃ſi de trib⁹ nũeris in ea neceſſarijs: vt eſt nũerus emptionis: aut rei alterius. ⁊ nũerus ꝓcij aut q̃ntitatis diſcretę: ⁊ tertius nũerus ꝑ quẽ ꝓponit q̃ſtio. vt. 5. oua emi. 3. denarijs: q̃nti emi. 26. oua. Di. Põt ne ſieri qḋ iã q̃ris ꝑ hanc a te tradendã regulã inueniri? Ma. Põt vtiꝗ. Sed vt eã ꝑfecti⁹ intelligere valeas: ⁊ q̃ dicenda ſunt: ꝯditiones nõnullas mẽorię reponas q̃rum ꝓma. Queſtio ſp debet poni v̲ſus dextrã. Scda. Numerus primus ⁊ ſcds debẽt correſpõdere et noĩe. Tertia. Numerus q̃rtus ꝑ regulã inuentus debet correſpondere ſcdo noĩe ⁊ re. Iſti aũt q̃tuor numeri vltra hęc ſibi mutua correſpondent ꝓportione. vt q̃lis eſt ꝓportio ꝓmi ad ſcdm. talis ⁊ tertij ad q̃rtũ ⁊ ſic inſuper qualis eſt ꝓportio primi ad tertiũ: talis eſt ſcdi ad quartum. Qḋ facile ex his nũeris eſt videre. 26. 12. 16. ob id ⁊ hęc regl̃a a philoſophis ꝓportionũ eſt vocata. Quarta. Cum numerus diuidens maior fuerit diuidendo: frangat diuidendus in ꝑtes minores. vt ſi diuidendus fuerit ſ ore

noꝝ: frangat in denarios Quinta. Si ſecũdo numero addant minutię fra-
gant integra eius in minutias eiuſdẽ denoĩationis. Si vero primo aut ter-
tio minutię adiuncte fuerint: cuiuſlibet integra in minutias ſecum poſitas
frangat. z hoc facto ſi minutię pͥmę z tertię diuerſaꝝ denoĩationũ fuerint
ad eandẽ reducant. His conditionib⁹ intellectis z obſeruatis: varias ac inf-
nitas ſoluere potes per regulam ſequentẽ q̃ſtiones.

Regula de tri cum varijs exemplis.

Numeris vt dictũ eſt diſpoſitis: multiplicet ſcđus p tertiũ: z
pductus diuidat p primũ: z pueniet in quotiẽte q̃rtus q̃ſi-
tus Exemplũ. Si queſitũ ſit. Quãti . tuo duodecim oua: ſi
duo pro ſex denarijs vendunt. Iuxta pditionẽ primã nume-
rũ q̃ſtionis de loco pͥmo ad tertiũ verſus dextrũ ponas. vt. 2.
6. 12. et tunc ſcđm regulã opari incipias. dicẽdo 6. in. 12. et p
. . . 72. q̃ si p duo diuiſeris. 38. numerũ q̃rtũ z q̃ſitũ procreabis: q ſcđo
ſcȝ 6. deñ. re et noĩe correſpõdent. Exeplũ ſcđm. Si querat ſeptẽ poma em
trib⁹ deñ. q̃nti emi. 32. pira p regulã iſtã opari nõ valebis ob defectũ ſecũde
cõditionis. nã pͥmus z tertius nec noĩe nec re cõueniũt. poma enĩ non ſunt
pira. Exemplũ tertiũ. Si q̃ſitũ fuerit: duo lotones croci emunt. nouẽ dena.
quanti due librę croci venderent? Quia primus. z tertius (quia vbiqȝ crocus)
nõ tñ correſpõdet nomine ſecundo. quia in primo lotones: in ſecundo libre
ideo ſm regulã nõ poteris operari: niſi z libras duas in lotones ſcȝ. 64. re
ſoluas. vt. 2. lot. 9 deñ. 64. lot. multiplica. 9. per. 64. et. 576. pducunt: que ſi
p duo diuiſeris. 288. numerũ queſitũ pcreabis. Exemplũ quartũ. Trigin
tadue vncię croci trib⁹ florẽ. emunt: quanti vna vncia emit? Multiplico
tria per vnũ z ſunt tria quia vnũ nec multiplicat nec diuidit. z productum
ſcȝ tria: per. 32. diuidere nõ valeo: cum diuiſor diuidendo maior ſit. ideo iux
ta quartã conditionẽ diuidendus. ſ. tres florẽ. in. 540. deñ. reſoluo: et iſtos
p diuiſorẽ ſ. 32. diuido. z ſi bene operatũ fuerit in quotiente 16. dena. z. 8.
minus dena. pro numero queſito ſunt.

32
Exemplũ quintũ. Emi tria oua. 1. dena. 2 q̃ti emunt 6. oua? q: iã
nũero ſcđo. ſ. 1. deñ. addunt minutię ſcȝ 2 3 vni⁹ deñ. id integrũ. ſ. 1. dena.
in ſiles minutias reſoluo: ipm. ſ. p denoĩatorẽ minutię. ſ. 3. multiplicando: z 2
minu. pductas. ſ. 3. alijs duob⁹ addo. z pueniũt p nu. ſcđo 5 deñ. Illo fa-
cto ſm regulã. 5. per 6. multiplico. z pueniũt 30. hec per tria diuido: z ſic in 3
quotiente 10 inuenio numerũ queſitũ: preciũ. ſ. ſex ouoꝝ. Exẽplũ ſextũ.
5
Emi tres vlnas pãni p. 4. flo. quãti emo ſex vlnas: z 5 vni⁹ vlne: q: iã
tertio nũero minutia addit: ob id tam pͥmũ q̃ȝ tertiũ in minutias ad ean- 4
dem denoĩationis reduco. ſcȝ in tres vlnas in 12 ſimilit ſex vlnas tertij
numeri in 24 frango: quibus addo. z tria ſicteil in eodem tertio nume- 4
4

2
o poſita:et erunt
4

Illis itaqꝫ ad regulã ordinatis:ſcdm.ſ.q̃tuor per tertiũ.ſ.vigintiſeptem
nultiplico.⁊ erunt.108.que ſi per p̃mum.ſ.12.diuiſero:i quotiẽte.9.florẽ.
cium ſcꝫ ſex vlnarꝫ:2.5.fierteil inuenio.Et ita ſimiliter faciendum eſt:ſi ꝑ
no addite fuerint minute.Exemplũ ſeptimũ ſi q̃ratur.hodie ad cenam ci
andi ſunt.730.equi.2.16.equis modius vnus dabitur: quot modij requi
untur.Ad regulam taliter ponas.Sedecim eq̃ vnũ modiũ:quot modios.
730.eq̃ Si iuxta regulam operatus fueris:in quotiẽte.45.modios:2.10.vni⁹
nodij reperies.Exemplum octauum.Si q̃ſitũ ſit:cibandi ſunt.807.hoies
t pro.4.hoibus.5.menſure dabuntur:quot in toto mẽſure requirunt.Po
nas ad regulam taliter.4.hoibus neceſſarie ſunt.5.menſure dabunt:quot
menſure neceſſarie erunt.807.⁊ prouenient in quotiente.1008.menſure ⁊
3.fierteil vnius menſure.Ita ſimiliter ſi q̃ratur.cibandi ſunt.677.hoies ⁊
cuilibet dabitur panis vnus:quorꝫ.24.ex vno modio fiunt quot req̃runtur
modij:Pone ad regulam ſic.24.hoies habuerint vnũ modiũ quot modios
477.hoies:Et reperies in quotiente.28.modios ⁊ 5/24 vnius modij. Di.
Per varia exempla regule practicam accepiſſe mi hi ipſi videre videor
ſed qñ bene operatus ſum necne nondũ intelligo. Ma. Probatio
operatiõis regule facile perſpicitur ſi numerũ tertiũ in locũ primi ⁊ rurſus
primum in locũ tertij ⁊ q̃rtũ inuentũ in locũ ſecundi ponens.rurſus per re
gulam operatus fueris.Nã ſi p̃mo bene feciſti.iam vltimo in quotiente in
uenies ſcdm p̃us in regula poſitũ.Exẽm.2.oua tribus emunt̃ dena.quot de
na.12.cõparantur:Si vt dictũ eſt in exemplo p̃mo ſm regulã ꝓceſſeris i quo
tiente.56.reperies.Cuius ſi probam hrẽ cupis numeros iſtos taliter ordina
bis.12.56.2.Et cũ rurſus ſcdm regulam operatũ fuerit in quotiente.16.repe
riunt̃. Di. Sunt ne alie ad huiuſcemodi inueſtiganda regule neceſſarie:
Ma. Sunt:⁊ quidẽ q̃ꝫ plures: ſed ſi ſm cõditiones prius dictas q̃ſtiones
ꝓpoſitas ad regulã locare ſciueris:paucorꝫ ſolutionẽ ſilẽtio p̃teribis. Ne tñ
hiſce ꝟbis te ſubmoueã:duas alias ſubijciã.Prima regula. Si fuerint tres
mercatores:quorꝫ p̃mus ad ſummã capitalẽ.36.florẽ.ſcds.48.florẽ.ter
tius vero.75.florẽ.poſuerit:⁊ ſup totũ capitale lucrũ.100.florẽ.exercuerit
ſcireqꝫ volueris quantũ vnicuiqꝫ ſm capitalis ſui portionẽ cõtingat:totũ
capitale in ſummã vnam redigas.et erunt.159. quẽ numerũ pro diuiſore
cõmuni reſerues.Dehinc pecuniã primi ꝑ lucrũ multiplicabis:et productũ
ꝑ diuiſorem cõmunẽ diuidens in quotiente partẽ que primũ contingit cõ
ſpicies.Sic ſiliter de pecunia ſecundi ⁊ tertij faciendũ eſt. Scda regula.Si
tres fuerint mercatores:quorꝫ primus.18.florẽ.5.menſib⁹.ſecũdus.20.flor.
tribus menſibus.tertius.40.flo.2.menſibus poſuerit. ⁊ lucrũ ſit.76.florẽ.
Si ſcire placuerit quantum vnicuiqꝫ contingat de lucro ſm pecunie ſue ⁊
temporis quantitatẽ cuiuſlibet pecuniã per menſes multiplica:⁊ ſummã to
talem ex trib⁹ collectã pro diuiſione ſerua. Dehinc ſummã pecunie primi
ꝑ menſes ſuos multiplicatã;per lucrum multiplica: ⁊ productũ per diuiſo
rem ſeruatũ diuide:⁊ in quotiente queſitum cõtinuo emerget.Sic conſiliter
de ſecũdo ⁊ tertio:aut quarto vel quinto:ſi tot fuerint opare. Ma. Vale.
Di. Et tu preceptor mi in euum bene valeas.

Finis Arithmetice.



BOUND BY W. PRATT

Muſice ſpeculatiue

Liber quintus: de principijs Muſice. Tractatꝰ .I. De Muſice laudibus ⁊ vtilitate. Ca.I. Diſci.

Inter ceteras quibꝰ humanus torquetur
animus nō inferiorē exiſtimo paſſionē: q̄ mēs deſiderio fla
grans ab optato diutius p̄miſſo ſuſpendit. ab heri eq̄dem
⁊ nudiuſtertius (vt ſponſa a te muſice audiuē p̄cepta) cū
reditū tuū p̄ſtolarer ardētius: totus labefactus pene lecto
decubuiſſat vbi te p̄ſitem certo cognouiſſem: p̄ſtino redeūte
vigore: edes tuas p̄ter ſolitū etiā poſt ſolis occubitum pete
re preſumpſi: ſperās audire qd̄ delectet ſit ⁊ inſtruat. Ma.
Nec omnimoda fortaſſe ſpe fruſtrabere. Muſica nempe int̄ Boetius
alias mathe ſeos diſciplinas dicēte Boetio in primo muſices non modo
ſpeculationi verumetiā moralitati coniuncta eſt. Nihil enim tam proprium
humanitatis eſt q̄ꝫ remitti dulcibꝫ modis aſtringiq̄ꝫ contrarijs. idq̄ꝫ in ſin
gulis vel ſtudijs vel etatibus luce clarius conſpicitur. Infantes equidem iu
uenes ac ſenes ita naturaliter affectu quodam ſpontaneo modis muſicis de
lectantur. vt omnino nulla ſit etas que non dulcis harmonie ſono afficia
tur gaudio: ⁊ a triſti conſurgat cogitatu. Quā ob cauſam cum ſimilitudo Plato
amica: diſſimilitudo vo cūctis ſit odioſa: Plato aīam noſtrā muſicis ꝓpor Marſilius
tionibus cōpactam affirmabat. Et Marſilius in eundem. Cōcentus inq̄t Ficinus
p̄ eream naturā in motu poſitā mouet corpus: p̄ purificatū aerē cōcitat ſpm̄
aereū aīe corpiſq̄ꝫ nodū: p̄ affectū afficit ſenſum ſi ſ̄r aīm per ſ̄catiōem agit
in mentē. Deniq̄ꝫ per ipm̄ ſubtilis aeris motū penetrat vehementer: ⁊ p̄ cō
temperationem lambit ſuauiter: per conformem q̄litatē mira quadam volu
ptate perfundit naturā tā ſpiritualem q̄ꝫ materialem totūq̄ꝫ ſimul rapit ⁊
ſibi vendicat hoīem. Et p̄fecto ſi q̄s tanta muſarꝫ arte atq̄ꝫ diligētia cōcen
tus offerret auditui: quāta natura artiſue cura vel ſapores guſtui vl̄ mollia
tactui offerunt̄ p̄culdubio cognoſceremus Apollinē multo magis aīm ra
pere melodia: q̄ꝫ vl̄ Bacchus vino guſtū: vel Uenus pruritu tactū ſoleat oc
cupare. Uñ infantes dulcis cantilena ita oblectat vt ipſos vagiētes ꝯpeſcat
Pugnantiū etiā aīos in bello: tubarꝫ carmine excitari conſpicimus. Nautas
quoq̄ꝫ atq̄ꝫ remiges inſup ⁊ pene oēs artifices manu op̄antes vocis modu
latiōe labores facilius poſſe tollerare experiētia docuit. Et ſicut corpa feſſa Aſclepia
laboribus: ita aīos occupatos rēp̄ratiōibus: frenecticos quoq̄ꝫ ac ſeditioſos des
Aſclepiade auctore ſymphonia reſonabit. vñ ⁊ de rege Saule legit̄: cū a ſpū 2. Regū. 16.
vexaret̄ maligno requieſcere nō potuit donec Dauid cythara ludēte dulciſona
eiꝰ releuaret̄ harmonia. Cygnos etiā hyp̄boreos cythare cantꝰ adducit Ele
phantes indicos organica p̄mulſos detineri voce cōptum: fiſtulis aues alli Alfarabius
ci comprobatū eſt. Fides delphinis amicitiā hoīm p̄ſuaſerunt: deniq̄ꝫ Alfa
rabio auct. p̄ harmonias gr̄a ꝯtemplatiōis ⁊ diuinarꝫ ſciarꝫ ſtudiis nō medi
ocriter iuuantur. Hinc vt ſacra Regū habet hiſtoria: cū corā p̄pheta Heliſeo
caneret Pſaltes: facta eſt ſup eum manus dn̄i. ⁊ ait p̄phetiſando. Hec q̄ in
.iiij. Regū volumine capite tertio legunt̄. Sed qd̄ muſicis inſiſto laudibus
cuius teſtimonia in ſcripturis reperiuntur multiplicia. Nec in patria deerit
ſed longe alia noſtra ibi reſonabit. Di. Num preſago mens mea agitabat̄
ſpiritu cum ſecretiora q̄dam audire non dubitabat? Ma. Adhuc latent
alia ⁊ q̄dem ſpeculationi iocundiſſima: ſed nunc quo tendimus pergamus.

De Definitione Muſice Ca.II. Ma:

m Uſicam Auguſtinus p̄mo muſice ſcientiā bene modulādi aſſe
rit Bene q̄dem ideſt artificioſe:aut bene.i.honeſte:nā modu
lari ad laſciuiā ⁊ turpitudinē q̄dem eſt:ſed non bene aut ho
neſte. Boetius vero quinto muſice dicit.Harmonica(ideſt)muſi
ca)eſt facultas differentias acutoꝝ ⁊ grauiū ſonoꝝ ſenſu ac ra
tione perpendens.In definitione aūt additur rōe q2 in muſicis nō oīe iu
diciū ſenſui(cum varie poſſit impediri)ſed partim intellectui eſt attribuen
dum qui a ſenſu receptis ſpeciebus etiā aliqualiter impeditis ex ipſis cōclu
ſionē neceſſariā ſyllogiſat.Ita eñi conſtat feciſſe Pythagorā vt infra patebit
Si tñ nullus eſſet auditus de ſono nulla vnq̄ fuiſſet diſceptatio.

Muſica (margin)

De origine nomīs.⁊ quid ſit Muſicus. Ca.III.Di.

Vnde hec ſcientia hoc ſortita eſt vocabulū? Ma. Sunt nō
nulli qui muſicā a moys qđ egiptij aquā dicūt denomina
tam:q̄a circa aquas īuenta ſit vel a muſa qđ inſtīm̄ dicūt
excellentiſſimū in muſica.Alijs aūt muſicam e greco voca
muſæ appellatā viſum eſt.Hinc muſicos latine muſicus:q̄
rōe ppenſa canendi ſciam nō ſeruitio opis ſed imperio rōis
aſſumit.Sunt vero muſici triplices.Primi q̄ tm̄ circa inſtrumēta verſantur
muſica q̄ bene quidem modulātur ⁊ neruos tangunt:ſed q̄re hi nerui mo
ti ⁊ nō alij conſonantiā preſtent nō intelligūt.nec huiuſce artis ſpeculatio
nem capiunt q̄les cytharedas pene oēs conſpicimus Secūdi ſunt q̄ carīa
fingunt ad que naturali potius inſtinctu q̄ ſpeculatiōe ac rōe ferūt ⁊ hos
poetas nominant:quoꝝ multi carīa fingunt ſed harmonicas coꝝ ꝓportiōes
demonſtrare nō poſſunt.Tertij ſunt qui nec iſtrumenta ⁊ neruos tangere
nec carmīa fingere nouerūt:his tamen iudicandi peritiam habent.

Muſici tri plices (margin)

Muſici pro prie dicti (margin)

De Muſice primo inuentore Ca.IIII.Di.

Quem arbitrantur p̄mum muſicū ⁊ muſicę inuentorē? Ma.
Tubalem filiū Lamech:ſcđm qđ dicit de ipſo Geneſeos.4.c.
Ipſe fuit pater canentiū cythara ⁊ organo:eo q̄ primus mu
ſicam inuenit:⁊ eam in duab9 columnis latericia ſcʒ ⁊ lapi
dea poſteris reliquit Latericia q̄dem ne igne.lapidea vero ne
aqua periret.Adam nāq̄ mundum igne ⁊ aqua periturum
p̄dixerat.Pythagoras vero pbūs ſonoꝝ ꝓportiones experimento didicit: nā
cum diutius aīo eſtuaret qua nā rōe firmiter conſonantiaꝝ momenta p
diſceret:demū nutu fatali fabroꝝ officinas p̄teriēs ex varijs malleoꝝ ſonis
vnā cōcinnentiā animaduertit:accedit ꝓpius:malleoꝝ pondus examinat:
⁊ cum quinq̄ eſſent mallei.primum ad quartum duplum repperit pon
dere qui diapaſon conſonantiam reſonabat:cum ipſum vero ad ſe ſecundū
ſeſquitertiū inuenit:ad quē diateſſeron tonabat.Rurſuſq̄ idē iſte.ad ter
tium cū eſſet ſeſquialter diapente conſonabat.ſcđm vero ⁊ tertiū ſeſquioct a
uam retinere proportionem ⁊ tonum repperit ſonantes.Quintum vero q2
cūctis diſſonabat reiecit.Hoc clarius patet in monochordo.vt ſic A graue
primus malleus.D graue ſcđus.E graue tertius ⁊ A acuta quartus.Atth̄
Petrus comeſtor ī hiſtoria ſcholaſtica id a p̄dicto Tubale factitatū ⁊ a gre
cis Pythagorę fabuloſe attributū autumat.habuit eñi Tubal frēm q̄ artē
ferrariā inuenit:quo fabricāte Tubal ex malleoꝝ ꝓportiōe dicto mō cōſonā
tias repperit.Sed cū hoc pauci videat cē momē.i relinquēdū cē cēſco.Di.

Probe facis cū has diſceptatiões ad propoſitū parū aut nihil facietes non
reſoluis. Sed qd dicis de Boetio: que frequenter in teſtē euocas? Ma. Is
muſicā e greco in latinū tranſtulit. ampliauit atq harmonicas ꝓportio-
nes in numeris acutiſſime demonſtrauit.

De Diuiſione muſice in Mundanā humanā et inſtrumentalem. Capitulū. V. Magiſter

Muſica aūt vt idem ipſe tradidit Boeti⁹ triplex eſſe dinoſcit̄ ſcȝ Boetius]
mūdana hūana ꝛ inſtrumētalis. Di. Mundana q̄ eſt? Ma.
Que de harmonia toti⁹ ꝛ partiū mūdi ſupceleſtis ꝛ elementa
ris cōſiderat. Non enī ſine maxia ꝓportiōe ꝛ harmonia orbes
celeſtes adinuicē locati ſunt: ob id ꝛ dulciſſimā motu ſuo cō-
cinentiā faciūt. Sic ꝛ elemēta ſuis in locis ꝓportionata: nec ſine proportiōe
harmonica ad cōpoſitionē mixtoꝝ ꝯcurrūt. Sic ꝛ anni tpa cūcteq res gra-
te orbite cōcinūt. Deus enī glioſus oia in nūero pondere ꝛ mēſura creauit
Di. Humana q̄ eſt? Ma. Que de ꝓportionib⁹ corpis ꝛ anie ꝛ harꝝ inter ſe
partiū ꝯſiderat: ob id aīa ſpūs, corpus ꝛ cuncte ſe ptes diligūt ac res cete-
ras cū ipis in harmonia magis cōuenietes eligunt. Qd ſi ꝓfundi⁹ rimatū
fuerit cū his q̄ de latitudinib⁹ formaꝝ inſup de vniformitate ꝛ difformita
te q̄litatum tradunt̄ difficilimaꝝ in reb⁹ naturalib⁹ q̄ſtionū ſolutionē in
ꝓmptu dabit. Eſt enī pbie ps ſecretiſſima: cui⁹ dilucidationē in aliud tps
ſeruam⁹. Redeam⁹ nūc ad reſiduā muſice ptē. Di. Quā? Ma. Ad muſicā
inſtrumētalē q̄ ſupiorib⁹ definita eſt. Hec rurſus in rithmicā metricam et
harmonicā diuidit̄. Haꝝ prima intentionē ꝟboꝝ ꝛ an ne ſonus ꝟbis ſylla
bis bñ ne aut male coħereat inq̄rit. Metrica aūt diuerſoꝝ generū metroꝝ
menſurā rōne ſubtili ac probabili inueſtigat. De his duob⁹ ſctūs Auguſtin⁹ harmonica
in muſica ſua ſatis lucide p ſex libros diſſeruit. Harmonicā vero in poꝛib⁹
definitā Boetius vir doctiſſim⁹ in latinū e greco vertens in q̄nq libris pro-
funde proſecut⁹ eſt. Cuius tibi generaliora in ſequentibus tradā principia.
Et a ſono tanq̄ omniū fundamēto exordiar.

De Sono ꝛ voce vociſq diuiſione. Ca. VI. Di.

Quid eſt ſonus? Mag. Eſt ꝑcuſſio aeris indiſſoluta vſq ad
auditū. Et hec deſcriptio omni ſono cōuenit. Aliter aūt defi-
nit ſonus cū dicit̄ ſonus: eſt vocis caſus εμμελησ emme-
les (.i. apt⁹ melo) in vnā intentionē. Et hic ſon⁹ magis ſpēa
liter deſcribit̄ is ſcȝ quē greci φθογγοσ vocāt. Nos ꝟo ſo-
nū voci cōuenientē dicere poſſum⁹. Sūt aūt duplices voces.
Uniſone ſcȝ ꝛ nō vniſone. Di. Uniſone q̄ ſunt? Ma. Quaꝝ vnus eſt ſon⁹
vel in graui vel in acuto. ꝛ de his nihil ad pſens. Di. Non vniſone q̄ ſūt?
Ma. Quaꝝ nō eſt vnus ſonus: ſed alia grauior: alia ꝟo eſt acutior. Et he
rurſus ſunt duplices. Quedā enī ſunt ꝯtinue. Quedā ꝟo diſcrete. Di. Que
ſunt cōtinue? Ma. Quarū differētia cōmuni fine iungit̄: nec habet loca
diſcreta q̄ teneant. quēadmodū colores in iride. Fit autē h̄ cum in fine vo-
ces attenuāt̄. Et he q̄ a muſica abijciunt̄: eo q ſibiipſis diſſimiles nec vnū
aliqđ pſonant. Di. Diſcrete que ſūt? Ma. Quarū differentia videt̄ ſuo
quodā loco conſtituta: interualliſq diſtincta. Et he rurſus reperiunt̄ dupli-
ces. Conſone ſcȝ ꝛ diſſone. Di. Conſone que ſunt? Ma. Que copulate
mixtos ſuaueſqȝ ſonos efficiunt que ꝟo non: diſſone ſunt. Interuallū autē
eſt ſoni acuti grauiſqȝ diſtantia. Di. Duplex igit̄ ſon⁹ eſt. grauis ſcȝ ꝛ acu-
tus. Ma. Probe infers. Et ex hoꝝ ꝯmixtiōe ꝯſonātia aut diſſonātia gn̄at̄

De ꝯſonantie diſſonãtieq́ꝫ definitionib⁹. Ca.VII.

Conſonantia vero eſt diſſimiliũ inter ſe vocum aut ſonoꝝ in vnũ redacta ꝓportio vel cõcordia: vel eſt ſoni acuti grauiſq́ꝫ mixtura ſuauit: vniformiterq́ꝫ aurib⁹ acciđẽs. Diſſonantia aũt eſt ſonoꝝ acuti grauiſqꝫ mixtoꝝ ad aurẽ veniens aſpera atq́ꝫ iniocũda ꝑcuſſio. Di. Vñ cauſat̃ ſoni ğuitas vel acuties? Ma. Audiſti qꝛ ſonus eſt aeris ꝑcuſſio: ꝑcuſſio nõ eſt ſine motu. motuũ vero alij velociores: alij tardiores ſunt. Et rurſus quidã coꝝ rariores. qđã vero ſpiſſiores. Et ſi motus tardus rarioꝛqꝫ fuerit. ğues ſonos effici neceſſe eſt. Motus vero celeres ac ſpiſſi acutos ſonos cauſant. Hinc eſt ꝙ idem neruus ſi ampli⁹ intendit̃ acutũ ſonat: ſi remittit̃ graue. Quãto em̃ magis tenſus fuerit pulſuꝫ velociorẽ. reddit celeriuſq́ꝫ reuertit̃: ⁊ frequẽtius ac ſpiſſius aerẽ ferit. Quãto ṽo laxioꝛ remiſſioꝛqꝫ fuerit. tanto pulſus efficit rariores imbecillitate feriendi: nec diuti⁹ tremit. Di. Capio hec. ſed intelligere vellẽ cũ chorda pellit̃: idẽ ne ſonus ſit ꝙ cauſat̃? Mag. Nõ eſt idem: ſed totiẽs nouus ſonus generat̃ quotiẽs tremebunda chorda ferit aera vn⁹ tñ iudicat̃ ꝓpter motus celeritatẽ veluti bacul⁹ in extremitate ignit⁹ ſi velocius circũducit̃ rubeũ circulũ deſcribere videt̃.

De Conſonantiaꝝ numero Ca.VIII.

Di. Et auido a te accepi aĩo q̃m hꝰ ⁊ iocunda et naturalib⁹ rõnibus plena ſunt. Sed dic queſo. ſi q̃ ꝯſonantię ſint partes? Ma. Conſonantie ſimplices ⁊ pfecte tres ſunt ſcꝫ. Diapaſon Diapente Diateſſeron. Ex his alie miſcent̃. vtputa Diapente cũ Diapaſon. bis diapaſon. Sic diapẽte ⁊ diateſſeron vnum ꝯſtituũt diapaſon. Et oẽs q̃m ꝯſonantie ſunt in ꝯcordia quadã: ſiue ſonoꝝ ꝓportione ꝯſiſtant neceſſe eſt. Di. Hoc ex definitione cõſonantie prius data claret. Sed in q̃ queq́ꝫ ꝯſonantiaꝝ conſiſtat proportione: nõdum intelligo. Ma. Diapaſon in dupla cõſiſtit ꝓportione vt.1.et.2. diapente in ſeſq̃altera eſt.vt.2.3. diateſſeron in ſeſquitertia ꝑmanent.vt.3.et.4. diapaſon cũ diapente in tripla.vt.2.4.6. Inter duo em̃ ⁊ ſex ꝓportio tripla eſt aggregata ex dupla. ſcꝫ.2.et.4.⁊ ſeſq̃alter ſcꝫ.4.et.6. ſed bis diapaſon reperit̃ in quadrupla.vt.2.4.6. diateſſeron aũt cum diapente vnũ integrãt diapaſon.vt.2.3.4.

Conſonãtię perfecte.

Cur in exemplis muſicis vtimur numeris ⁊ numeroꝝ ad ſonos applicatio Capi.IX.

Di. Quam ob cauſaꝫ (cũ iamiã nr̃a in muſicis diſputatio ꝟſet̃) tu in nũeris adducis exẽpla? Ma. Q̃m oĩs pl'itas in nũeroſitate quadã eſt ꝯſonãtię aũt in pl'itate ſunt qđ ex eo claret. Nã oĩs ꝯſonãtia in ꝓportione eſt: ꝓportio ṽo (vt in Arithmetica dixim⁹) duaꝝ adinuicẽ hitudo eſt q̃ntitatũ. Duo ſ aũt pl'a ſunt. ꝯſonãtię igit̃ in pl'itate. quare ⁊ in nũeroſitate ꝯſiſtunt. Di. Poſſunt ne hi nũeri ad ſonos aliquo ſaltẽ ingenio applicari? Ma. Poſſunt: ⁊ (vt arbitroꝛ) tali q̃ Tubal ſiue Pythagoras ꝯſonãtias inuenit in q̃tuoꝛ malleis. Sint itaqꝫ in ꝓpoſito hi mallei cert̃ ſig̃ti põderib⁹. ita vt ꝑmus duodeci ꝯtineat vncias: ſcđs nouẽ: terti⁹ octo: q̃rtus ſex. ⁊ experiẽtia parebit malleũ q̃rtũ ad ꝑmũ diapaſon ſonareqꝫ ad eũ dupl⁹ eſt: ⁊ rurſ⁹ malle⁹ ꝑmi⁹ ad malleũ ſcđm. Sic malle⁹ terti⁹ ad malleũ q̃rtũ diateſſerõ reſona

Appl
num
ad n

bit:q: vtrinq; eſt ꝓportio ſeſquitertia.Vñ ⁊ epitritus dicit̃ q: ſup̃ tot.ĩ ter
tia n continet ptẽ eiuſdem.Malleus vero ſecũdus ad q̃rtũ:⁊ itẽ malleus
primus ad malleũ tertiũ diapente tonabit:q: vtrinq; ꝓportio ſeſquialtera
⁊ emioli poſſidet roẽm.cõtinet tñ totũ ⁊ inſup̃ eius medietatẽ. Malleus
vero ſecundus ad malleũ tertiũ tonũ in ſeſquioctaua reſonabit ꝓportione
hic tamen conſonantia nõ eſt ſed cõſonantiaꝝ pars. Ex hiſ clare patet ⁊ re
rum ⁊ numeroꝝ ꝓportiones:ſonorum proportiones generare quod ergo in
vno demõſtratur in alio ſimiliter poſſe reperiri certum eſt. Di. Hec vt ar
bitror haud clarius poſſent demõſtrari. Ma. Verũtamen pluribus alijs
experientijs contingit p̃dicta reperiri:vt in calamorum latitudine ⁊ longi-
tudine vitrorum:ollarum:aliarum q; rerum proportiõe.Sic ⁊ in monochor
di diuiſione.vt in ſequentibus patebit.

De Conſonantiarũ ordine ⁊ pfectione. Ca.X. Ma.

Eſt aũt inter ꝯſonantias idẽ ordo q̃ in ꝓportionib; ꝯſonan
tijs appropriat̃.ſicut eñ in gñe:multiplici(nã ĩ illo ſolo mu
ſice conſonantie ſunt inquirende)prima ſimpliciſſima ma
xima ⁊ equaliſſima ⁊ ad vtendũ faciliima eſt ꝓportio dupla.
Sic ⁊ diapaſon oim ꝯſonãtiaꝝ eſt iocũdiſſima pfectiſſima ⁊ Auguſtin⁹
iudicio auris facillima:nobis inſita naturalit̃ ab eo qui nos
creauit inqt Aug.de trinitate libro.4.c.2.vt nec imperiti poſſint eã non ſen
tire ſiue ipſi cantantes ſiue alios audientes:p hanc quippe voces acutiores
grauioreſq; nõ ſcientiã(cuius expertes ſunt plurimi)ſed ipſum ſenſum audi-
tus noſtri vehementer offendat.vt facile videre eſt in regulari monochordo
Dehinc ꝓportio ſeſq̃altera vltra tonũ medietatẽ ꝯſiderãs in pfectiõe ſeq̃tur
Ita ⁊ diapente inter ꝯſonãtias poſt diapaſon locatur:⁊ auris iudicio con
ſonantie diateſſeron p̃ponit̃ Sic diapente cũ diapaſon que cum in tripli-
ci ſit ꝓportione:inter diapente ⁊ diateſſeron locat̃.Itaq; diateſſeron vltimo
loco ponitur.Sicut eñ rei tertiã partẽ accipere magis difficile videt̃ q̃ du
plam aut dimidiã deſignare:ſic ⁊ hec cõſonantia in ſeſquitertia exiſtens
ꝓportione iudicio auris nõ eſt multu grata:accipitur tñ libenter quoniam
addito toto fit diapẽte. Et ſi rurſus diapente adiũgitur diapaſon omnium
gratiſſimum efficit ſymphoniã.

De diuiſione toni in ſemitonia Ca.X. Di.

Ex ſupiorib; liquet (ſi ſane intelligo) oẽm ꝯſonantiã ex ſonis
ſex vocibus diuerſis:interuallisq; diſtictis ac ad ſe ꝓportiona
tis aggregatã eſſe. Ma. Sane intelligis. Di. Ex quot igit̃
quibuſue ſingule ꝯſonantie vocibus ⁊ interuallis ꝯſiſtant:
ſubiungito. Ma. Faciã.attamen cũ ea res toni diuiſionẽ ꝑquirat:de ea p̃
us diſſerendum cenſeo. Di. Quo diuiditur tonus? Ma. In duo ſemitonia Semitoniũ
Di. Hoc facillimũ iudico.Nam p ſemitoniũ:toni medium intelligo:ſed q̃d
facilius q̃ rei medietatẽ accipere? Ma. Deficis in vi nominis.non enim
dicitur ſemitonium a ſemi qđ eſt dimidiũ:quaſi toni dimidiũ ſed a ſemi
id eſt impfectũ:q̃ſi tonus non integer ſine impfectũ queadmodum ſemiuo
calem non q̃ſi dimidiũ vocalis habentẽ.ſed q̃ſi impfectum vocalẽ.Vñ ton⁹
diuidit̃ in ſemitonia duo inequalia.Maius ſcʒ ⁊ Minus.Maius quidem Coma
plus q̃ toni dimidiũ cõtinet.Minus vero nõ totã toni medietatẽ cõplectit̃
Exceſſus aũt maioris ſupra minus Coma nuncupatur. Di. Cur autem
tonus nõ in duo equalia partitur? Ma. Quoniã hoc fieri eſt impoſſibile
Di. Si potes hanc impoſſibilitatem demõſtra. Magi. Audiſti tonum

in ſeſquioctaua ꝓportione conſiſtere q̄ ſit grā exempli.9.ꝛ.8.hoꝝ nullus na
turaliter numerus medius eſt.eos igiꝶ binario multiplicemus.fiuntq; bis
octo.16.ꝛ bis nouem.18.Inter.16.aūt ꝛ decemocto vnus mediat numer⁹.ſ.
17.qui omnes diſponanꝶ in ordinetali.16.17.18.Sedecim igiꝶ ad.18.colla
ti ſeſquioctauā retinēt ꝓportionem atq; idcirco tonum.Sed hanc ꝓporti
onem numerus medius.ſ.17.nō inequalia partitur.Cōpat⁹ aūt ad.16.hꝫ
eū totū.ꝛ ei⁹ ſextādecimā ptē.ſ.vnitatē.Si vo 18 ad nūerū mediū.ſ.17.cōpa
rentur habent ipſum totū.ꝛ inſup ei⁹.17.partem.ſ.vnitatem:ptꝫ igiꝶ ꝙ nu
merus iſte quē mediū dicimus nō equalibꝫ ptibꝫ minorem ſuperat ꝛ a ma
iore ſuperaꝶ.Eſt eīm pars.17.minor.16.vero maior.ꝛ he ſunt ptes toni:q̄s
ſemitonia dicimus:quorum vnū mai⁹:aliud vero min⁹ dicto modo reperiꝶ

De inuentione ſemitonij minoris Ca.XII. OIa.

Quoniā vero ſemitoniū minus iudicio auris facile nō dephē
diꝶ:quapropter quo medio accipiendū demonſtrandūq; ſit
ꝑquirendū eſt.Sumaꝶ igiꝶ diateſſeron.a.b.circa quā ſemito
niū minus ad grauiorē acutiorēq; partē taliꝶ cōtingit ſume
re:intendatur diateſſeron.b.c.remittatur rurſus.Diapēte.c.
d.b.d.totus relinquiꝶ.Nā diateſſeron a diapēte tono ſuperaꝶ
ſic.c.b.ſpaciū a.b c.d.ſpacio.b.d.ſpacio tranſcenditur.Amplius intendaꝶ di
ateſſeron d e.ꝛ remittaꝶ diapente e f.igiꝶ tonus d f.inueniꝶ:ſed d b.tonus
erat igiꝶ ſemitoniū minus eſt a f.qđ ſubſtractis duobꝫ tonis.ſ.f.d.ꝛ.d.b.ab
a.b.diateſſeron relinqtur.nā diateſſeron vt infra patebit duobꝫ tonis ꝛ vno
ſemitonio minori cōſtabit.Rurſus remittaꝶ diateſſeron a g.ꝛ intendaꝶ dia
pente g h.ꝛ erit a h.tonus.ſed a f.erat ſemitoniū:min⁹ igiꝶ f h.erit apoto
me.i.ſemitoniū maius.Amplius remittaꝶ diateſſeron h k.intendaturq; di
apente.k.l.ꝛ erit h l tonus.ſed h d.ton⁹ erat igitur l d.apotome manebit.
Et rurſus intendaꝶ diateſſeron f m.relinquiꝶ h m.ſemitoniū.Remittaꝶq;
diateſſeron l n.iteꝝ n a.ſemitoniū ſeparatur.ſumpta ſunt igitur duo ſemi
tonia minora circa a h.vtputa h m.ad acutam a n.vo ad ptē grauiorē to
tūq; n m.minus eſt q̄ȝ diapente.Conſtat eīm ex quinq; ſemitonijs et apo
tome geminata:hoc eſt ex duobus tonis.et tribus ſemitonijs minoribus.
Et quoniam duo ſemitonia vnū tonū iplere nequeūt:ſed relinquiꝶ coma
totū igiꝶ m n.ſpaciū minus ſpacio eſt diapente conſonantie vno comate vt
ſubiecta manifeſtat deſcriptio.in qua tñ ꝓpter ſpacij paruitatē q̄ntitas di
ſtantie ſeu differētie.ſemitonij minoris a maiore vix dephendiꝶ.Et facile q̄
dem repeꝛiꝶ coma in ptē grauem ꝛ acutā.Nā ſi a tono dato intendaꝶ ſemi
toniū maius:ꝛ remittaꝶ ſemitoniū minus qđ dieſis diciꝶ:hēt̄r coma in
pte acuta.Rurſus a tono dato ſemitoniū minus intende ꝛ maius remitte
ꝛ habebis comā in pte grauiore cuius dimidium ſchiſma nominatur.

De conſonantiarum partibus Ca.XIII.OIa.

Premiſſa itaq; toni diuiſiōe ac ſemitonij ꝛ maioris ꝛ mino
ris inuentiōe:ꝑetitiōi tue ſuꝑ facte rūdens.dico diateſſeron
vocū eſſe q̄tuor:interuallorꝫ triū.Cōſtat q̄ꝫ extonis duobꝫ ꝛ
vno ſemitonio minori.Diapēte eſt quinq; vocū:interuallorꝫ
q̄tuor.cōſtat ex tonis tribꝫ ꝛ ſemitonio minori.Diapaſon vo
ex diateſſeron ꝛ diapente integraꝶ.Di.Igiꝶ voces nouē cōti
net q̄tuor ſcꝫ a diateſſeron:ꝛ quinq; a diapēte.Ma.Nō ꝓbe ꝑſpectq; ſuppu
tas:q̄m cū he due ꝯſonātie ad ꝯſtitutiōem diapaſon iūguntꝶ:eadē vox erit

ſuprema diateſſeron: ⁊ infima diapēte aut ecōuerſo. Itaq; diapaſon voces
octo ⁊ interualla ſeptē hʒ: ⁊ ex tonis q̄nq; et duob⁹ ſemitonijs minorib⁹ ite
grat: ſex quoq; tonos vno comate minus ↄtinet. Di. Dicta demonſtrati
one firmes. Ma. Si primū demonſtrauero: vicʒ diateſſeronē ex duob⁹ to
nis ⁊ ſemitonio minore conſtare totū demonſtratū erit. Nam diapente dia
teſſeron tono ſupat. ⁊ diapaſon (vt dictū eſt) ex ambob⁹ ↄſtat. Primum igit
demōſtrabo in nūeris. ſit numer⁹ prim⁹. 192. ad hunc ſeſquitertiā ꝓportio
nem tenent. 256. ⁊ ad primū numerū q̄ eſt. 192. cōſtituunt tonū. 216. ad. 216.
vero rurſus. 243. tonū obtinent. Sublatis igit duobus tonis a diateſſeron:
relinquit habitudo que eſt inter. 243. et. 256. Sed hec non eſt habitudo di
midij toni: ſcʒ que eſt inter ſeſquiſextamdecimā et ſeſquiſeptimādecimā.
Quod patet. ſumo eñ. ex. 243. decimā noctauam partem. eaūt. 13. ⁊ i
hanc ſi eidem appoſuero: fiunt. 256. et i Sed proportio. 256.
243. minorē eſt ſeſquiocrauadecima ha bitudine. ꝙ ſi dimi 2
dius ton⁹ maior eſt in ſeſquiſextadecia 2 minor ꝟo in ſeſquidecia
ſeptima: ſeſquidecimaoctaua ꝟo minor eſt ſeſquidecimaſeptia: nūerus aūt
256. ad numerū. 243. minor eſt ſeſquidecimaoctaua. igit dimidiū tonū non f
cōplet: ſed ſemitonū min⁹ ꝑficit quod eſt in proportione f hec autē du 256
pla ſcʒ k tonū integrū nō facit. vicʒ addēdo octauā ptem inferioris inferi 243
ori: ſubtracto aūt ſemitonio minor a tono relinq̄t 2187 ꝓportio in q̄ ↄſi
ſtit ſemitonū maius. a qua ſit ſemitonū min⁹ 2048 ſubtrahat ꝓportio
531441 relinquit: qua ſcʒ ſemitonū min⁹ ⁊ maius differūt: ⁊ coma
524288 dicit: eius quoq; medietas ſchiſma appellat. Subtrahere
aūt in ꝓportionib⁹ eſt diuidere, addere vero multiplicare. et duplare in ſe
multiplicare mediare aūt radicē extrahere in minutijs vulgarib⁹. Multi
plicatio ꝟo ⁊ diuiſio in ꝓportionib⁹ locū nō habent: q̄ ꝓportiones vnitatē
nō recipiūt. q̄ vltra duplam nō deſcendit. Predicte vero demonſtrationes
quaſi oculis conſpici poſſunt in diuiſione monochordi.

De monochordi definitione ⁊ noie. Cap. XIIII. Di.

Quid eſt monochordū? Ma. Eſt inſtrumentū muſicū oblon
gū vnā habēs chordā ꝑ longā extenſam ſm̄ ↄſonantiaꝝ pro
q portiones in ptes q̄ndecim q̄ chorde ſiue voces dicunt: diui
ſum. Di. Ergo q̄ndeachordū poti⁹ eſſet ab his. 15. ptib⁹ de
noiandū. Ma. Hē ptes nō ſꝑ ſunt chorde realit. ſed ſectiōes
ſuꝑ q̄bus ſi chorda in longū extenſa premit ⁊ mouet: oīm dictaꝝ ſectionū
voces ſiue ſonos reddit. Huius autē ⁊ ſi varie diuiſiones a diuerſis recepte
ſint: ex his tamen vnā dilucidaſſe ſat erit.

De diuiſiōe monochordi in gn̄e diatonico. Ca. XV. Magi.

Boetius Monochordi diuiſionē in triplici gn̄e Diatonico.
ſcʒ Cromatico ⁊ Enarmonico pmixtim tradidit. Sed qm̄
om̄is cātus noſter in diatonico tm̄ gn̄e ↄſiſtat: in eo mono
chordū ꝑ om̄ia ei⁹ tetrachorda diuidam⁹ h̄ mō. Primo di
uidit totū ſpaciū. x. t. in duo eq̄lia in puncto. e. q̄ erit me
e. ⁊. x. erit ꝓſlambonomenos. Scdo diuidat. o. t. in duo eq̄
lia i. p. q̄ erit nete hyꝑboleon. cui⁹ ſcʒ netehyꝑboleon ptē octauā accipe: hāc
eidē adde: ⁊ fit paranetehyꝑboleon. Hui⁹ rurſus octauā accipe ptē hāc eidē
adde ⁊ fit tritehyperboleon. Ampli⁹ accipe partē tertiā de netehyꝑbo. con

quā eidem adde ꝛ fit netediezeugmenō: eritq́ꝫ tetrachordū hyperboleon ſiue excellentiū partitū. Quo facto ad diuiſionē tetrachordi diezeugmenō: id eſt diſiunctaꝝ hoc pacto ꝓcedas. Primo accipe ꝑtem tertiā netediezeugmenon hanc eidem adde: ꝛ fit parameſe. Secundo accipe ꝑtem octauā de netediezeugmenon: ꝛ eidem adde: ꝛ fit paranetediezeugmenon. Huius accipe partē octauā ꝛ hanc eidem adiungas: ꝛ fit tritediezeugmenon: eritq́ꝫ huius tetrachordi diuiſio ꝑfecta. Diuiſionē vero tetrachordi meſon: ſiue mediarū hoc modo abſumes. Primo accipe tertiā ꝑtem de meſe. hanc eidem adde: et fit hypatemeſon. Secundo accipe octauā de meſe ꝛ eam eidem adde: ꝛ habebis lichanos meſon. Huius accipe partē octauā: hanc eidem adde: ꝛ fit parhypatemeſon: ꝛ completa eſt huius tetrachordi partitio. Quoniā vero tetrachorda hyperboleon ꝛ diezeugmenon inter ſe cōiuncta ſunt: tetrachordo autē meſon diſiuncta ipſa eidem ꝯiungenda ſunt ꝑ diuiſionē tetrachordi ſinemenō ſiue cōiunctaꝝ hoc modo. Accipiamus paranetediezeugmenō ꝓ neteſinemenon: ꝛ tritediezeugmenon ꝓ paraneteſinemenon. ꝛ huius octaua pars ſumpta atq́ꝫ eidem adiecta: facit triteſinemenon. ꝛ iunctū eſt hoc tetrachordum meſon ꝑ reiectionē toni qui eſt inter netediezeugmenon ꝛ paranetediezeugmenon. Diuiſionē autē tetrachordi hypaton ſiue principaliū ꝑficies eo quo ſequit̄ ordine. Primo accipe tertiā partem de hypatemeſon: hanc eidem adde: ꝛ fit hypatehypaton. Secundo accipe octauā de hypatemeſon: ꝛ hanc eidem adiunge: ꝛ fit lichanos hypaton. Huius octauā accipe ꝛ eidem adde: ꝛ fit parhypatehypaton. ꝛ diuiſum eſt hoc tetrachordū. et ꝑ ꝯſequens totū monochordū. Cui manugammaut adiunxi ſuo modo. vt in adſcripta deſcriptione cernis diuiſum. Gammaut autē taliter reperies. accipe octauā de proſlambonomenos. ꝛ hanc eidem adde: ꝛ fit gammaut. In oībꝫ aūt dictis additio fieri debet ad partē grauiorē: et partitio ad partem acutā: vicꝫ ꝟſus. t. Locus aūt bb. pater. ſi. b. acutā ꝟſus. t. in duo equalia diuiſeris. ꝛ c. graue in quatuor equalia diuiſuꝫ in tertio diuiſionis puncto. cc. locū dabit. Silr̄ d graue in q̄tuor equalia partitū: in tertio puncto diuiſionis. dd. locū concedit. Et rurſus c graue ſi in q̄tuor diuiſum: ela in tertio pūcto diuiſionis accipit. Harū officia in ſequentibꝫ manifeſta erunt Prius aūt earundē et origines ꝛ inuentores narrandi ſunt.

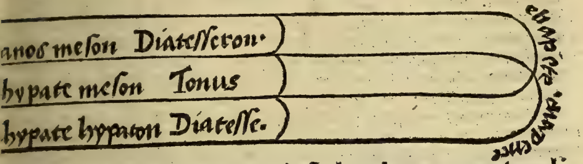
De chordarū inuentoribꝰ ꝛ tetrachordis. Ca. XVI.

Quis igit̄ partiū monochordi primus inuentor fuit? Mag. In toto monochordo quatuor reperiunt̄ tetrachorda. quarū primū vicꝫ hypaton ſiue principaliū Mercuriꝰ inueniſſe traditur. Dictum aūt eſt tetrachordū a chordis quatuor quaꝝ prima ad quartā Diapaſon: medię inter ſe ꝛ extremas Diapente Diateſſeron ꝛ tonū ſonabāt. Poſt hoc Chorebꝰ rex Lidorū quintā addidit Hiagnis ſextā. Terpander ꝟo ſeptimā ad planetaꝝ ſimilitudinē adiecit. ꝛ factū eſt heptachordū ſinemenon. i. ꝯiūctaꝝ. Nam in eo duo tetrachorda ꝑ meſe bis numeratū ꝯiungunt̄. Et has quidē chordas planetis ſeptē attribuebant hypate. ſ. grauiſſimā Saturno: ob tarditatē ſui motus Parhypate. Ioui. Lichanos marti. Meſe ſoli. Parameſe veneri Paranete Mercurio. Nete Lune. Non nulli ꝟo ordine cōtrario eas locabant. vt. ſ. grauiſſima lune: et nete ſaturno cōueniret: ſm̄ planetaꝝ ordinē in aſcenſu. Samius Lichaon octauā adiunxit. ſ. Trite: et factū eſt octo chordū diezeugmenon. i. diſiunctū. Continet eñ. duo tetrachorda tono diſtantia. Prophraſtus

Lichaon
Pphraſtus.

nonā adiunxit:q̄ Lichonos hypaton noīata eſt.vt eſſet enneachordū. Eſtra Lichanus
us Colophonius decimā in grauiorē ꝑtem coaptauit chordā.ſ. parhypate Eſtracus
hypaton. Thimoteus Milleſius vndecimā inuenit.vt vndecachordū fieret: Thimote⁹.
in q̄ tria tetrachorda exiſtunt. Meſe aūt vt ſic mediū non obtinet locū:qđ
tñ vocabulū ſonat. Ob id additū eſt tetrachordū quartū hypbolcon. Sed
vt ſic Meſe plus hypatis accedebat:nec media erat. Ideo in ꝑtem grauio-
rem adiecta eſt Proſlambonomenos:q̄ ad Meſe octauā ſonat.

Tetrachordum Mercurij.



De interpretatione nominū chordaꝝ monochordi. Capitulum. XVII. Diſcipulus

NOnnulla vocabula īter hec q̄ iam de monochordi rōne diſ-ſerueras:penit⁹ mihi īcognita ſūt. Ma. Hec q̄ tibi incogni-ta aſſeris greca ſunt:⁊ eo quo ſequit̃ mō latine exprimunt̃. Proſlambonomenos.i.aſſumpta:addita:vl' acq̄ſita dicit̃:q꞉ poſt oēs vt Meſe mediū teneret locū adiecta eſt.vti in p̄ori-bus p̄tz. Hypatehypaton.i.ꝑncipalis principaliū. Di. Haud aſſentio huic dicto:nā Proſlambonomenos: cū p̄or ſit ordine ꝑncipalior:⁊ ꝑma principaliū videt̃ eſſe. Ma. Verū argumētaris: attñ q꞉ ip̄a poſt hy-patehypaton adiecta eſt.ip̄i hypatehypaton nomē reliq̄t qđ p̄us poſſede-rat. Vel q꞉ hypatehypaton eſt prima ꝑncipaliū:q̄ diuerſū gignit ſonū. Nā Proſlambonomenos nullā ſoni facit diuerſitatē. Sequit̃ tertia parhypate hypaton.i.iuxta ꝑncipalē ꝑncipaliū. Lichanos hypaton.i.ꝑncipaliū digitalꝭ ſiue diſcretiue:q꞉ ſepat ꝑncipales a medijs.dicta a Lichanos.i. digit⁹.is ſcꝫ quē nos indicē dicim⁹. Hypatemeſon.i.ꝑncipalis mediaꝝ. Parhypate me-ſon.i.ꝑncipalis mediaꝝ:vel iuxta principalē mediaꝝ. Lichanoſmeſon.i.di-gitalis ſiue diſcretiua mediaꝝ.diſcernit eīm ⁊ ſepat medias a minuis. Me-ſe.i.media. Paraneſe.i.iuxta mediā. Tritediezeugmenon.i.tertia diſiūctaꝝ q꞉ diſiunctaꝝ tertia eſt ꝑpoſtere nūerando: vt q꞉ vna de tribꝫ diſiunctis eſt Paranetediezeugmenō.i.iuxta vltimā diſiunctaꝝ.ſ.netediezeugmenon. Tri-tehypbolcon.i.tertia excellentiū ꝑpoſtere nūerando. Paranetehypbolcon.i. iuxta vltimā excellentiū.ſ.netehypbolcon. Silr̃ interp̄tat̃ nete paranete:et triteſinemenon.i.ꝯiunctaꝝ. Et hec chorde in diuerſis canendi generibꝫ di-uerſas accipiūt noīm additiones: nā in gñe in quo ponunt̃ denoīant̃.

De tribus generib⁹ modulandi. Ca. XVIII. Ma.

SUnt aūt hec gña tria.vicꝫ. Cromaticū. Enarmonicū.⁊ Diatoni- Diatonicū.
8 cū. Di. Diatonicū qđ eſt? Ma. Id cui⁹ oīa tetrachorda ꝑ tonū ⁊ tonū ac ſemitoniū ꝑgrediunt̃. Hinc ⁊ diatonicū a duobꝫ tonis Cromaticū
noīatur. Di. Cromaticū qđ eſt? Ma. Qđ canendi modum a diatonico mutat:cuius.ſ.tetrachorda nō ꝑ tonū ⁊ tonū:atqꝫ ſemitoniū:ſed per ſemi-toniū ac ſemitoniū:inſup ⁊ per tria ſemitonia cantatur. Dicitur aūt Cro-

maticū.i.colorabile.Sicut eī color in alia ꝛ alia ſupficie mutat̃:ꝛ ꝗcq̄d in
albū nigrūue cōtinet̃:colorabile dici ſolet:ſic ꝛ tetrachorda hui⁹ gñis: a te
trachordis gñis Diatonici ꝛ Enarmonici variant̃. Di. Enarmonicū qd d
cis? Ma. Qd in oīb⁹ tetrachordis p dieſim ꝛ dieſim:ꝛ Diatonū cantat̃
Dieſis Eſt aūt Dieſis dimidiū ſemitonij. Philaus ṽo ſemitoniū minus dieſim:
Diaſchiſma ei⁹ dimidiū:ꝛ ſemitoniū maius apotome noīat. Enarmonic
aūt dicit̃ qd pl'ib⁹ ſpacijs ꝛ anguſtiorib⁹ ſcpat̃. Ex his aūt ſolo Diatonic
vtimur. Cromaticū vero ꝛ Enarmonicū a cantu nr̃o oīno abijcimus:co
Cromaticū p ſemitonia pcedens molli⁹. Enarmonicū vero p Ditonū pr
grediens:durius atq difficili⁹ ſit. Et Cromaticū a ſolis eruditis. Enarm
nicū vero a ſolis eruditiſſimis cantari pōt:nec facile in vſum pduci poſſe
Diatonicū ṽo naturali⁹ ꝛ aurib⁹ magis gratū repert̃ ꝛ a cunct̃ etiā rudib
modulat̃. Di. Quō nūc deīn̄ p̄dicte chorde in his diuerſis generib⁹ alia
ꝛ alias ſumūt additiones? Ma. Nam parhypatehypaton. Lic-anos m
ſon. Paranetediezeugmenō. Paranetehypboleon. ꝛ ſic de alijs in gñe Dia
tonico:diatonos in Cromatico. Cromatice:in Enarmonico ṽo Enarmon
os noīant̃. Et vt dicta a ſeinuicē ſecernere poſſis gña. vnū ſubijciam⁹ tetr
chordū diuerſe diuiſum:ꝛ queadmodū hoc tetrachordū in trib⁹ generibu
diuerſum vides:ita ꝛ reliqua videre potes:ſi monochordū totū in trib⁹ g
nerib⁹ diuidas. Hec tn̄ gratia exempli ſufficiant.

	nete hyperboleō		nete hyperboleō		nete hyperboleō
tonus	paranete hyperboleon	tria Semitonia		Ditonus	
tonus	trite hyperbol.		Paranete hyperboleon		
		ſemi. mi.	trite hyperboleō		paranete hyper.
Semito.	Nete diezeumenon	mi. mi.	Nete diezeumenon	dieſis	trite hyperbol.
				dieſis	nete diezeume.
	Genus Diatonicū		Genu Cromaticū		Gen⁹ Enarmaticū

De Modis ſiue Tropis. Cap. XIX. Ma.

Icut aūt monochordū in diuerſis modulandi generib⁹ diuerſe di
uidit̃:ita ꝛ in varijs modis ſiue tropis variat̃. Di. De his itaq
(ſi que habes)in mediū ferre ne ſgueris. Ma. Modi ſiue tropi ds

nos tonos appellamus:ſunt ꝯſtitutiones in totis vocū ordinib⁹:vel grauiꝰ
tate vel acumine differētes.Eſt autē cōſtitutio(quā ⁊ ΣΥΣΤΗΜΑ dicunt)
plenū veluti modulationis corpus:ex ꝯſonantiarū cōiunctione cōſiſtens. vti
eſt cōſtitutio a Proſlambonomenon ad meſen medijs cōnumeratis vociꝰ
bus vel a Meſon rurſus ad Netehyperboleon inter medijs cōnumeratis.
Erant autē apud antiquiſſimos tm̄ qͣtuor modi:vicȝ Prothus: Deutrus:
Tritus Tetradus.Moderniores vero quēlibet hoꝝ in duos diuidere.vt eſꝰ
ſent octo. Di. Qui? Ma. Dorius ⁊ Hypodorius ptes Prothi:Phrigius:
⁊ Hypophrigius ptes Deutri.Lidius:⁊ Hypolidius ptes Triti.Mixolidius
⁊ Hypomixolidius ptes Tetradi.Hoꝝ aūt ꝯſtitutio talis eſt. vt ſi in modo
Hypodorio quālibet notā tono eleuaueris:Hypophrigiū cōſtitues. In quo
ſi rurſus quālibet notā tono eleuaueris:Hypolidij naſcet̄ modulatio.In q̄
ſi notas quaſlibet ſemitonio leuabis:dorium facies.Et in alijs quidē ſilis
eſt in acumen intenſionēq̄ pceſſus.Si a Proſlambonomenos in meſon in
telligat̄ modus Hypodorius:ab Hypatehypaton ad Parameſe Hypophri
gius.a Peripatehypaton ad Tritediezeugmenon Hypolidius a Lichanos
hypaton ad Paranetediezeugmenon hypomixolidius. ab hypatemeſon ad
Netediezeugmenon Dorius.a Peripatemeſon ad Tritehyperboleon.Frigiꝰ
a Lichanos meſon ad Paranetehyperboleon.Lidius a meſe ad Netehyper
boleon mixolidius. Di. Unde modi hęc ſortiunt̄ vocabula? Ma. A gen
tibus quę diuerſę diuerſis delectant̄ modis.ſicut ⁊ cibis. Nam moꝝ ſimi
litudine molliores in molliori gaudent modo. ⁊ in animo laſciuiores in la
ſciuiori delectant̄ modo:q̄d ꝑpter conſimilē partiū animi ⁊ conſonantiaꝝ
euenit ꝑportionem.vt ſupra tactum eſt.Unde modus primus moroſe ⁊ cu
rialiter vagatur.Secundus per raucam pcedit grauitatē. Tertius per in
dignantis ſeueram inſultationē.Quartus adulationis habet formā.Quin
tus modeſtam continet petulantiā.Sextus lachrymoſam ſonat cōcinnen
tiam.Septimus per ſaltus pgreditur inimicos. Octauus tenorem decen
tem.⁊ quaſi continet matronalē.Patet igitur cauſa ꝑpter quā pro diuer
ſitate materię ⁊ populi Muſici peritiſſimi diuerſis vtuntur modis. Debet
autem fieri numeratio modoꝝ ordine tali.vt Dorius primus ſit.Hypodo
rius ſecundus.Frigius tertius.Hypofrigius quartus.Lidius quintus.Hy
polidius ſextus. Mixolidius.Hypomixolidius octauus.Et hęc pro preſenti
ſufficiant ſpeculatione.

Libri.V.Tracta.II. de praxi muſice. De princi pijs Muſice practice in genere. Ca.I. Di.

IAm tradita a te Muſicę ſpeculationes(ni me fallat opinio)
intellexi attamen q̄ maxime volebam: ex his nondum ca
nendi artem accepi. Magi. Tradere artem canendi: non
ad muſicę theoriam (quam in ſuperioribus expoſuimus)ſed
ad praxim potius attinet: cuius in ſequentibus principia
vniuerſaliora atq̄ magis neceſſaria videbimus: quę ſunt
claues:voces:cantus:modi:⁊ toni.

De Clauibus Muſice. Capitu.II. Di.

Quę ſunt claues Muſicę. Magiſter. Sunt quędam ex literis

grāmatice.ſ.a.b.c.d.e.f.g.q̄rum quelibet in monochordo bis reperitur. Eo tn̄ pacto diſcernuntur.nam hę q̄ in parte inferiore locāt graues ſunt q2 voces quas deſignant grauius ſonant.ꝛ ob id ā quibuſdam in forma groſſiore depingunt.vt ſic.A B.C.D.E.F.G.Sequentes has acute depingunt:rōe vocum cū quibus ponunt:que p̄dictis acutiores ſunt.Et;ob id minoribꝰ figuris d pingunt.ita.ſ.a.b.c.d.e.f.g. Reliquę ſiue.acute excellentes noiant nā voces earundem voces p̄dictaꝝ in acumine longe antecellunt.ꝛ hę q̄ncꝫ geminatis ſignant lr̄is.vt ſic.aa.bb.cc.dd.ee.p̄ter has in pte inferiore alia adiecta eſt clauis g.vꝫ grecū qd̄ gāma dicit̄ in hac forma.Γ ad hoc vt p̄mus cantus bduralis haberet.ſicut patet infra. Di. Quare hę lr̄ę claues nominantur? Ma. Quia occulta;ꝛ incognita monochordi nobis ꝛ reſerāt ꝛ manifeſtant:vꝫ voces cantus ꝛ tonos quoꝝ claues ſunt. Di. Hęc eo quo iā enūerata ſunt ordine latius diſcutias velim. Ma. Faciā vt lubet.

De vocibus;ꝛ clauibus ſignandis Ca.III. Di:

Quot igit̄ ꝛ q̄ ſunt voces Muſicę? Ma. Sex;p iſto quo ſequū tur ordine locādę.vt re.mi.fa.ſol.la.p q̄s ſępius repitas oīs cantus progreditur:nec tn̄ eas canendo exp̄mimus:ſed tonis potius p illas p̄cationes.vn̄ vocū ſigna ſunt note q̄dam in vl̄ extra lineas in hūc modū poſitę o Et he notę rurſus ſonus denotant.quos canendo exp̄mimus. Di. Sed qn̄o dicte claues has voces reſerando manifeſtant? Ma. Eo:nā cū ſingulis clauibus ſingule ponunt̄ voces:vna vel plures.vti patuit ſup̄ in monochordi deſcriptiōe.vnde poſita claui cū nota vel linea in ſpacio:ip̄am nō vocē q̄libet:ſed eā tm̄ q̄ cū tali claui iungit̄ p̄care neceſſe eſt. Di. Huius exemplū adijcias. Ma. K. Hęc nota in linea poſita nō vocē re.mi.vel.ſol.ſed.fa vel vt deſignāt.q̄ cum F graui hic ſignatę iuncte ſunt:nō tn̄ neceſſe eſt oēs claues ſignare ad denotandas ſingulas voces:ſed ſufficit ponere aliquas per quas aſcendendo ꝛ deſcendendo patefiunt proximiores.

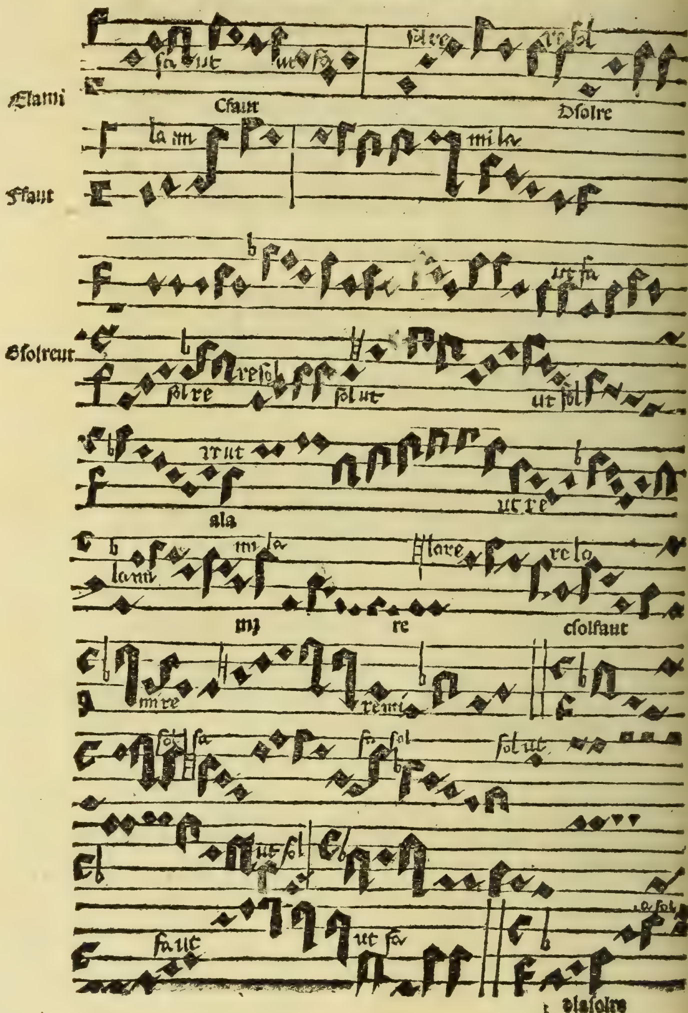
De Cantu ꝛ clauibus eiuſdem Ca.IIII. Diſ.

Claues cantuū q̄ ſunt? Ma. Cantuū claues q̄rie;ꝛ nondū quot cantus ſint intelligis. Di. Verꝝ.Tu igit̄ quot ſint cantus ediſſere. Ma. Cantus ſunt tres:naturalis:bmollis: ♮ duralis. Di.Cantus naturalis q̄s eſt? Ma. Is q̄ mollicie aut duricia nō excedit:ſed naturali progreditur ſonoritate:ꝛ eſt duplex vꝫ primus ꝛ ſecūdus. Di. Cantū bmollem quē dicis? Ma. Eum ip̄m q̄ aliquāto mollius q̄ꝫ naturalis progreditur ꝛ obid nōnunq̄ꝫ per b rotundum qd̄ defacili mobile ꝛ molle eſt deſignat̄.Et eſt duplex.ſ.primus ꝛ ſcd̄us. Di. Cantus bduralis q̄s eſt? Ma. Qui aliquāto durius q̄ꝫ naturalis p̄greditur.ꝛ ob hoc per ♮.quadratū qd̄ angulis ſuis motui reſiſtit atq̄ꝫ dure mouet̄ denotatur.Et eſt triplex:ſcꝫ primus:ſecundus ꝛ tertius. Di. Nunc q̄ aut quot ſint cantuū claues oſtēdas. Ma. Cantuū claues ſunt hę.g.c.f.b.ꝛ b.vnde vbi g.in monochordo cum voce vt ponit̄ ibi cantus bduralis initiū ſumit̄.itaq̄ꝫ primus bduralis in g.graui ſiue gamma incipit.ꝛ in c finali finitur.Secundus in g.finali incipit:ꝛ in c acuto terminatur.Tertius in g.acuto incipit:ꝛ in c ſūpacuto terminatur. Ubi vero f.cum vt in monochordo ponitur:ibi cantus bmollis principium

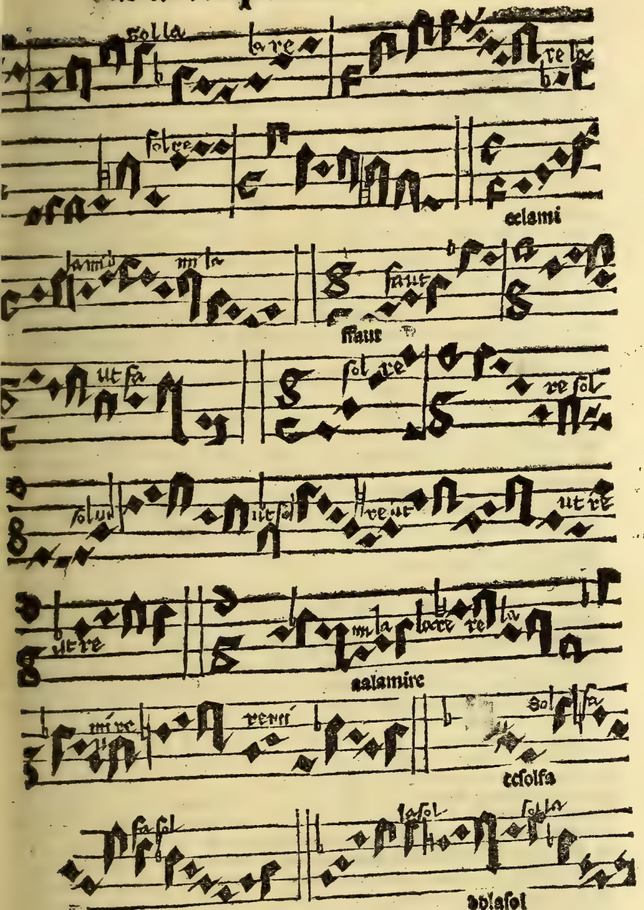
accipit. Idcirco primus bmollis in f finali incipit. ⁊ in d.acuto finitur. Se
cūdus in f.acuto incipit.⁊ in d.ſuperacuto terminat. Poſſet ⁊ terti⁹ bmoll'
addi inter.γ.grecū.⁊ C capitale: ſm quē nonnulla gradualia a quibuſdā de
cantant. Ubi autē E.cum vt in monochordo locatur.ibi cantus naturalis
initium eſt.vñ primus. naturalis in E. graui incipit. ⁊ in a acuto finitur.
Scđus in c.acuto incipit: atqꝫ in a ſupacuto terminat. C aūt ſuperacutuꝫ:
qꝛ vt non habet: nullū cantū deſignat. b vero rotundū: ⁊ ♮ quadratū: can
tus bmollis ⁊ bduralis diſcrimen faciant. tunc ſcꝫ cum in b.acuto ⁊ ſuper
acuto aliqua nota ponit. Nam ſi ibidem b.rotundū ſignat hęc nota ꝓ fa.
⁊ molliter. Si vero ♮durū ponit: ipſa ꝓ mi ⁊ duriter cantat nam tali ⁊ cō
ſimili vocū vni⁹ in aliā mutatione vnus cantus in aliū mutat.

De mutatione vocū vnius in aliā. Ca.V. Di.

Quid eſt mutatio vocū? Ma. Eſt vnius in aliam ſub eodē
ſono variatio non tamen omnibus: nec his quib⁹ cōuenit in
eſt ęqualiter. Di. Hoc clarius oſtendas. Magi. Nam in
clauibus vnā tm̄ in vocibus nulla fit mutatio. vt ſunt ♮ut.
are.bmi. Siliter bfa.⁊ bmi. acutum.⁊ ſuperacutū. nec more
imperitoꝝ bfa.et bmi inter claues duas voces habentes enu
merabis. Di. Quā ob cauſam? Ma. Quia fa. qđ cum rotundo ponit.a
mi.qđ b.quadro locat ſemitonio diſtat.⁊ iđ nec fa in mi.nec mi in fa mu
tat: cum mutatio fiat eodem retento ſono. In clauib⁹ autē duas voces ha
bentib⁹: voces nullo interuallo diſtant. ⁊ ideo vna in aliam mutari poteſt.
Di. Quot in talibus fiunt mutationes? Ma. Duę. Nam primo mutat
vox ſuperior in inferiorem aſcendendo. Secundo variat inferior in ſupio
rem deſcendendo. Sunt autē hę Claues Cfaut.Dſolre.Elami.Ffaut in gra
uibus: elami: ffaut in acutis: ⁊ ceſolfa ⁊ dolaſol in ſuperacutis. Sed in his
duob⁹ vltimis ambę mutationes fiunt deſcendendo. Di. Quot ſunt mu
tationes in clauib⁹ tres habentib⁹ voces? Ma. Sex. Primo eñ mutatur
vox prima in ſecundā. Scđo mutat vox prima in tertiā.et Tertio mutat ſe
cunda in tertiam aſcendendo. Quarto mutat vox tertia in ſecundā. Quin
to variat vox tertia in primā.et Sexto mutat ſecunda in primā deſcenden
do. Et ſunt hę claues Gſolreut in grauib⁹.alamire.cſolfaut dlaſolre.gſolre
ut in acutis.⁊ alamire in ſupacutis Di. Harum mutationū in notis ex
empla ſubiungere aliud pigriteris. Ma. Exempla patebunt. Cauendum
tamen eſt ne fiat mutatio: niſi neceſſitas aſcenſus aut deſcenſus requirat.
Di. Intelligo ſane. Sed vnde hęc accipienda eſt certitudo: cum plures fue
rint voces: in quāuis haꝝ aliam mutare neceſſe ſit. Ma. Cum plures fu
erint voces in iſtam mutatio fienda eſt: qua habita non ſit neceſſe citius
aliam fieri mutationē. Hoc tamen animaduertendū ꝙ non ſemper poſſu
mus mutare vocem in vocem: ſed fit ſaltus ſine mutatione de nota ad no
tam. vt contingit in Diapente ab elami ad bfabmi. Simile contingit etiā
in alijs modis.



BOUND BY W.PRATT



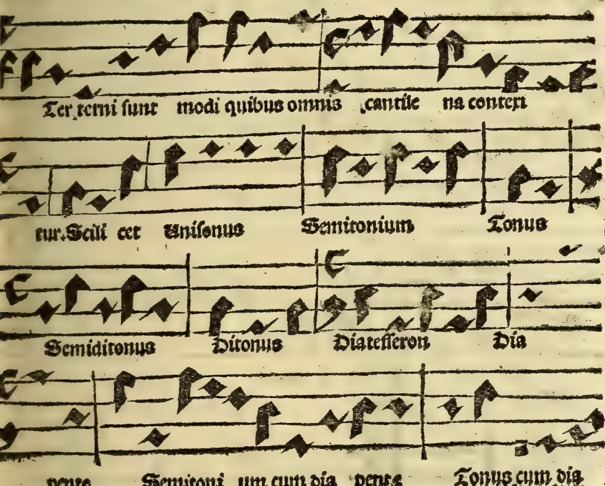
De Coniunctis et locis earundem.
Capitulum.VI.

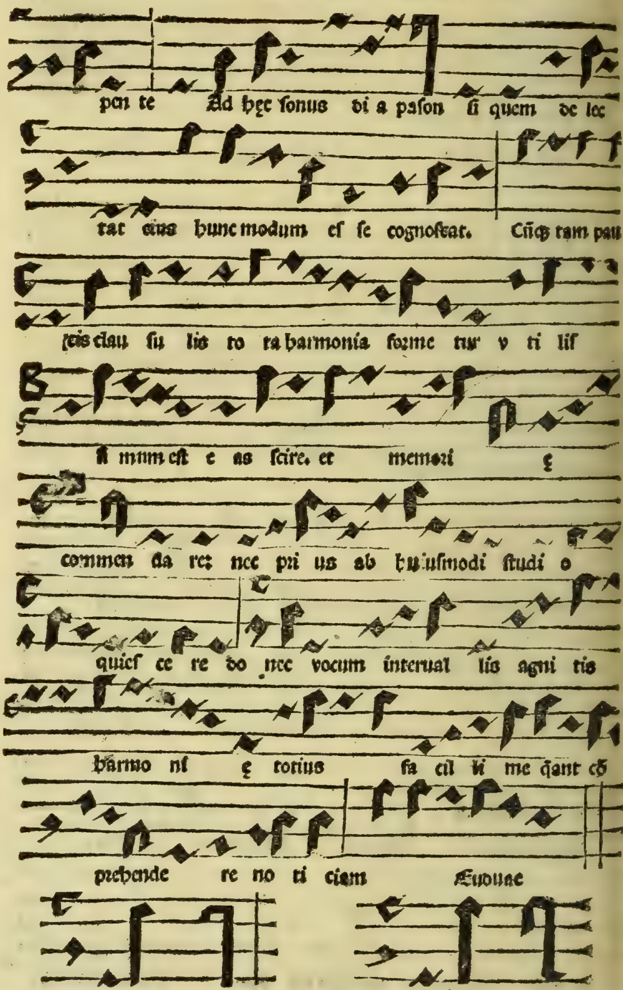
Sꝫ ⁊ aliud nõnullis plurimũ impedimẽti in mutationibus
afferens:qđ ſilentio ꝓterire nequaq̃ oportebat. Di. Studio
ſe quid ſit te edocente auſcultabo. Ma. Eſt natura ↄiun-
ctarũ cũ vez neceſſitate coacti loco ſemitonij tonũ cantamus
⁊ e regione ſemitoniũ pro tono contra regulas mutationum
preſcriptas.Qñ aũt cantandũ ſit ꝓ tono ſemitoniũ:ſignatu-
ra bmollis indicabit.Et ſi ꝓ ſemitonio tonus cantandus ſit ♮durũ mani
feſtabit. Quotiens hęc euenire ſolent? Ma. Octies. Di. Nõ pigriteris
q̃ſo per exempla oĩa per ordinem dilucidare. Ma. Prima coniuncta inter
a ⁊ b.graues.idest are ⁊ bmi reperit:⁊ ĩ bmi ſignatur bmolle.qꝛ ibi loco mi
cantat̃ fa.ob id deſcendẽtes in ffaut vt nõ in fa.iuxta traditas regulas:ſed
vt in ſol mutamus.ſic cũ in b mi.fa.in.a.re.mi.in.Γut.re.cõtra naturam
clauium ⁊ vocũ efficiemus.Exempla ſunt in reſponſorio.Sancta ⁊ imma-
culata virginitas:in verbo:non poterant.Item in reſponſorio. Fuerunt ſi-
ne q̃rela:in ꝟbo dei.Item in reſponſorio.Emendemus in melius.in verbo
miſerere.Fit in reſponſorijs Chriſti ꝟgo ⁊ Circumdederunt me:ſi incipiunt
in Dſolre.ꝑ aliam nãq; ſignaturã ⁊ inceptionem coniũcte euitari poſſunt:
vnde incipiendo reſponſoriũ.Sancta in alamire.⁊ reſponſoriũ Fuerũt.⁊c.ĩ
elami.ſiliꝫ ⁊ reſponſoriũ emendemus.cõiuncta nulla inueniet.Secunda cõ-
iuncta reperitur inter Dſolre ⁊.Elami.⁊ ſignatur in Elami ꝑ bmolle.quia
ibi loco mi cantatur fa.vñ in deſcenſu in Ffaut:vt in ſol mutamus:cũ iu-
xta regulas ꝓhabitas in fa mutandum eſſet.Exempla ſunt in antiphona
de ſancto Gregorio quę incipit Glorioſa:in verbo ꝓcibus:⁊ reſponſorio Gau
de Maria.in ꝟbo Interemiſti.Itẽ in antiphona O crux glorioſa cũ canit
admirabile ſignum.⁊ pluribꝫ alijs.Si reſponſorium Gaude:⁊ antiphona O
crux.in Elami ſiue in Alamire inceperis coniũctas euitabis.Tertia eſt int
Gſolreut ⁊ Ffaut.⁊ ſignatur in Ffaut per♮ durũ:quia ibi pro fa cãtatur mi
in deſcenſu mutando re in ſol in alamire contra naturam:quia ibi ſol non
eſt:ſed re in la mutari deberet.Exempla ſunt in cõmunione.Beatus ſuus
cum cantatur:inuenerit vigilantem.Et in reſponſorio. Quę eſt iſta:quod
cantatur de aſſumptione beate Marię virginis.in verbo per deſertum:vi-
tabis tñ coniunctas incipiendo.Beatus ſeruus in alamire.Similiter reſpõ
ſorium.Quę eſt iſta.Quarta accipitur in Gſoreut ⁊ alamire:⁊ ſignatur in
alamire ꝑ bmolle quia ibi cantatur pro mi.mutando re in fa per aſcẽſum
Exempla ſunt in cõmunione Fidelis ſeruus vbi canitur.in tempore.Et in
in reſponſorio.Formauit igitur deus.vbi canitur et factus eſt homo.Quĩ
ta accipitur inter cſolfaut ⁊ dlaſolre:ſignaturq; per ♮durum in cſolfaut eo
ꝙ ibi pro fa cantatur mi.accipiendo in mutatiõe in elami ſol loco mi.Exẽ
pla ſunt in alleluia de aſſumptione Marię:ſi incipitur in alamire.quia in
cipiendo in Ffaut euitatur coniũcta.Similiter incipiendo communionem
Beatus ſeruus in bfabmi:coniuncta hęc euenit in dictione vigilantem.Si
autem incipitur in alamire euitatur.Sexta reperitur inter dſolre ⁊ elami
ſignatur quoq; per bmolle in elami:quia ibi pro mi cantatur fa.mutando
in dſolre in mi quę deberet regulariter mutari in ſol.Exempla ſunt in In
troitu:Adorate dominum:⁊ in antiphona.Immutetur habitu.vbi canit̃.
ieiunemus.Et in reſponſorio.Gaude Maria de purificatione.vbi canitur.
erubeſcat iudeus.Et in reſpõſorio.Ite in orbem.⁊c.Septima coniũcta eue-
niet inter gſolreut ⁊ Ffaut excellentibus.⁊ ſignat̃ in. ffaut per♮ q̃dratũ:q̃a
erit ibi mi pro fa:mutando la in re in elami contra naturã clauis.Exẽpla
ſunt in añ.Hodie Maria virgo.⁊ in reſpõſorio.Ingreſſus Pilatus.vbi ca-

nitur iudeorum.⁊ in eum appropinquaret.qđ i die palmarum canitur:ibi ſi quis v⁄ ȝ.ſi incipitur in Gſolreut.Octaua cõtingit inter Gſolreut ⁊ alamire p̄ bmolle quia erit ibi fa.Uerũtñ ſi q̃s in om̃ibus dictis coniunctas euitare voluerit:aut ſaltem pro maiore p̄te a finalibus cantuũ ad affinales ſuas confugiat:altius incboando ⁊ ſignando quam prima cõpoſitio hȝ. Ad modos ſtilum vertamus.

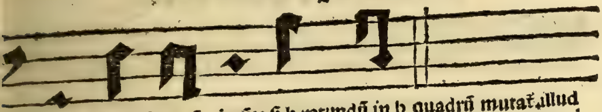
De modis Ca.VII: Di:

Quid dicis modum in muſica:an ne idem qđ in logica de propoſitionib⁹ modalibus ⁊ ſyllogiſmoꝝ principijs modus dicit: Ma. Non idem:ſed id qđ iam ſup̄ interuallũ diximus hic modum appellamus. Di. Eſt igitur modus ſoni acuti grauiſq; diſtantia: Ma. Optime nam ita interuallũ defenitum eſt. Di. Quot ſunt modi: Ma. Tredecim.vȝ Semitoniũ.tonus ſemiditonus.ditonus.diateſſeron diapente.ſemitoniũ cum diapente.tonus cũ diapente.ſemiditonus cũ diapente.ditonus cũ diapente ⁊ diapaſon.Penultimus aũt ⁊ añpenultimus inuſitati ſunt.inſup ſemidiapente ⁊ tritonus modi ſunt ꝓhibiti.Uniſonus vero cuius voces nullatenus diſtant modus nõ eſt.Sunt nõnulli q̃ nouẽ modos in proſa q̃dam ⁊ neumate decantandos pueris ꝓponũt q̃tenus ſaltus hm̃õi memorie infixi:ꝓmptum cantorem reddant.⁊ quia hec ita eſſe experiẽtia plurimos docuit.notulas eorundem ſubiungam.

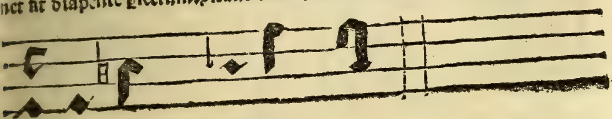




Semiditonus cū diapente inuſitatus. Ditonus cum diapente inuſitatus.



…Semidiapente.⁊ fit verū diapēte ſi b rotundū in b quadrū mutat̄.illud
…ūt additū duob⁹ tonis duob⁹ ſemitonijs minorib⁹: q̄ſ ſemidiapente ꝯti
…net fit diapente ꝑfectum:ꝯſtans trib⁹ tonis ⁊ vno ſemitonio minore.



Tritonus

De Tonis Capitulum.VIII. Di.

PErnecceſſaria videt̄ mutationū atq̄ modoꝝ noticia: quā tū
paucis admodū tradidiſti regulis: nūc queſo ad inſtituta re
deas ⁊ de clauib⁹ tonoꝝ. ſi q̄d habes in medium feras. Ma.
Tonoꝝ claues imperite q̄ris qui nondū q̄d aut quot ſint to
ni intelligis. Di. Quid igit̄ eſt tonus? Ma. Eſt regula can
tus reg̃laris curſum naturalē in fine determinās.ali⁹ eſt igit̄
…is ton⁹ ab eo quē ſupra inter modos nōiauim⁹. Di. Quot ſunt toni? Ma.
Octo vic3 dorius.hypodorius.Frigius hypofrigius.lidius hypolidius.mixo
lidius.⁊ hypomixolidi⁹. Di. Et hos quidē in ſuꝑiorib⁹ nōiaſti? Ma. Etiā
⁊ vn̄ hec ſortiti ſint vocabula explanaui: atq̄ q̄bus nōibus latinis efferan
tur expreſſi.nā doriū primū: hypodoriū ſecundū:⁊ ſic de alijs.nōiant.Unu3
tū in p̄ſentiaꝝ ſuꝑaddendū puto. Q̄m ex his q̄tuor autenti ⁊ q̄tuor plaga
les dicunt̄. Di. Autenti qui ſunt? Ma. Primus.Tertius.Quintus ⁊ Se
primus ſic dicti:q2 auctoritatē aſcendendi maiorē habēt ceteris. Aſcendūt
eñi a finalib⁹ ꝓprijs vſq̄ ad octauā regularit̄.Ad nonā licentialit̄.vltra ꝟo
nō niſi irregularit̄.A finali aūt nō niſi ad vnā vocē regularit̄ deſcendūt.ſi
dio ſiue quinto dēpto:q̄ ꝓpter euitare ſemi diapente in finali manebit.diſ
fert aūt ſemi diapente a ꝑfecto diapente in ſemitonio maiore. Di. Plaga
les q̄ ſunt? Ma. Secund⁹ plagalis ꝑmi.quart⁹ plagalis tertij.Sextus pla
galis quinti.⁊ octauus plagalis ſeptimi. Sic dicti.q̄m magis q̄ꝫ ꝑores de
ſcendūt ⁊ min⁹ aſcendūt. Tū plagales a finali ad quartā tm̄ vel quintā ex
raro ad ſextā ſcandūt.ſed vſq̄ ad quartā vel quintā deſcendūt.dempto ſex
to q̄ ꝓpter euitare ſemidiapēte nō deſcendit. Habēt aūt autent⁹ ⁊ ſu⁹ pla
galis eandē finalē.Ex dictis q̄ꝫ tonoꝝ extremitates facile deꝑhendes.

De clauibus tonoꝝ finalib⁹ Ca.IX. Di.

QUid p finales tonoꝝ intelligis? Ma. Tonoꝝ claues. Di.Que
ſunt tonoꝝ claues? Ma. D E F G.graue.In his eñi tonoꝝ
finis regularit̄ ꝯſtitut⁹ eſt tali differētia.vt D ſit finalis ꝓtbi
(q̄ ꝑmū ⁊ ſcd̄m ꝯtinet)E finalis deutri(q̄ tertiū ⁊ quartū ꝯti
net)F finalis triti(q̄ quintū ⁊ ſextū h3)⁊ G finalis tetrardi (q̄ ſeptimū ⁊ oc
tauū cōꝑhendit). Et preter finales ſunt quedā claues quas tonoꝝ affinas

les dicūt. Di. Que ſunt? Ma. a b c acute. Nā toni nō ſp in finalibꝫ ꝓprijs ſed in hisquoqꝫ finē ſuū ſtatuunt: vt ꝓthus in a: deuterus in b et tritus in c. tetrardus ꝟo affinalē nō habet: ſed in ꝓpria finali ſemꝑ ſtabit.

De clauib⁹ tonoꝝ initialibus. Ca.X. Di.

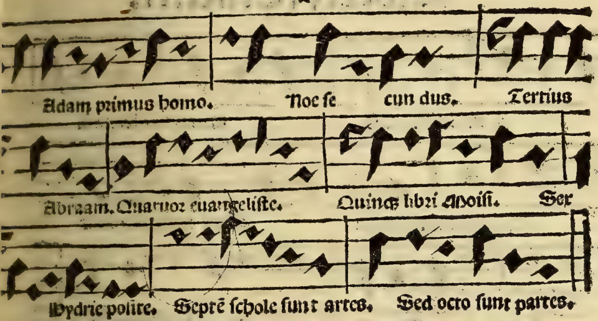
IAm ſatis luculenter tonoꝝ fines monſtraſti de initijs eorū dem idē te facturū velim. Ma. Initia toni ꝑmi ſunt. C D F. graues ⁊ a acuta ſilr ⁊ E grauis: ſed raro. initia ſecūdi toni ſunt. a. c. d. f. graues. ſilr ⁊ e grauis: ſed raro. in initia tertij toni ſunt. E G. graues ⁊ c acuta: ſilr f graue: ſed raro. initia quarti toni ſunt. C D E F G. graues ſilr a acuta ſed rariſſime. Initia quinti toni ſunt. F grauis a ⁊ c acute et g grauis ſed raro. Initia ſexti toni ſunt: c d f. graues ſilr g grauis ſed raro. Initia ſeptimi toni ſunt. g grauis ⁊ a b c d acute. Initia octaui toni ſunt. c d e f g. graues et a c acute ⁊ ſi ꝑter hec alia reperiunt̃ initia toleranda potiuſqꝫ imitanda ſunt. Ex his facile cui⁹ toni cant⁹ ſeu tropus ſit iudicandū cenſeo: ſi ad hec ea que de aſcenſu ⁊ deſcenſu autentoꝝ atqꝫ plagaliū dicta ſunt tenaci commēdaueris memorie. Nam ꝑ claues tonoꝝ initia ⁊ fines: ꝑ naturā aſcēſus ⁊ deſcenſus eorūdē media ⁊ ex ꝯſequenti totus curſus depꝛehendit̃. Sed h̃ quoqꝫ animaduertendū tropos nōnunꝗ̃ per mixtos habere tonos: et iſti toni principalis ſcꝫ autenti iudicant̃ ſi equalit̃ mixti ſint. nam cū inequaliter duobꝫ tonis miſcent̃: illi⁹ ſunt cuius naturā magis ꝑticipant. Omniū dictoꝝ annotatio expreſſa eſt in figura diuiſionis monochordi cui ⁊ manu gāmaut adiunctū eſt: quere ſupra ꝑte prima huius libri. c. xv.

De initijs tonoꝝ cuiuſuis toni. Ca.XI. Ma.

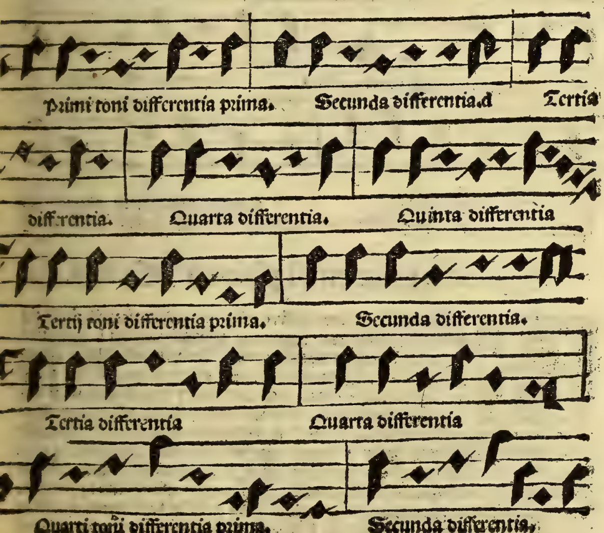
POſt tropos aūt quos antiphonas dicunt in diuinis laudibus ſolent pſalmi decantari in tenore toni cui⁹ antiphona fuerit ꝓportionato. qđ vt facili⁹ intelligas tenoꝝ q̃uis q̃z tonoꝝ initia fines atqꝫ curſus enodabo. Di. Que igit̃ ſūt tenoꝝ initia? Ma. Tenores ſua initia nō in eadem: ſed diuerſa habent claue. Nam tenor primi q̃rti atqꝫ ſexti tonorū in a acuto incipit. tenor ꝟo ſcđi toni in finali initiū ſumit. Sed tenores tertij quinti ⁊ octaui tonoꝝ in c acuto incipiunt. tenor aūt ſeptimi toni in d acuto incipit. Et hec ꝟba ſunt cū toni in ꝓprijs finalib⁹ finē ſuum ponūt: nā ſi in affinalibꝫ finiunt̃ tenores initia ſua ſcđm ꝓportionē dictaꝝ diſtantiaꝝ eleuant. Initiū eñ tenoris primi toni a finali eiuſdē ꝑ diapente diſtat. Secundi ꝑ ſemitoniū tertij ꝑ ſemitoniū ⁊ diapente. Quarti ꝑ diateſſeron. Quinti ꝑ diapente. Sexti ꝑ ditonū. Septimi ꝑ diapēte. Octaui ꝑ diateſſeron a ſua finali aberit qđ facile in metris depꝛehendes Pri. rela. ſe re fa ter mi fa quart quoqꝫ mi la. Quint fa fa. ſext fa la. ſept. vt ſol. oct tenet vt fa. Di. Quid ꝑ tenorē intelligis? Ma. Seculoꝝ amen. qđ in libris ꝑ vocales haꝝ dictionū in hunc modū deſignat̃. Euouae. nam hoc vltimū eſt in gloria patri. qđ poſt cuiuſlibet pſalmi finē decantat̃.

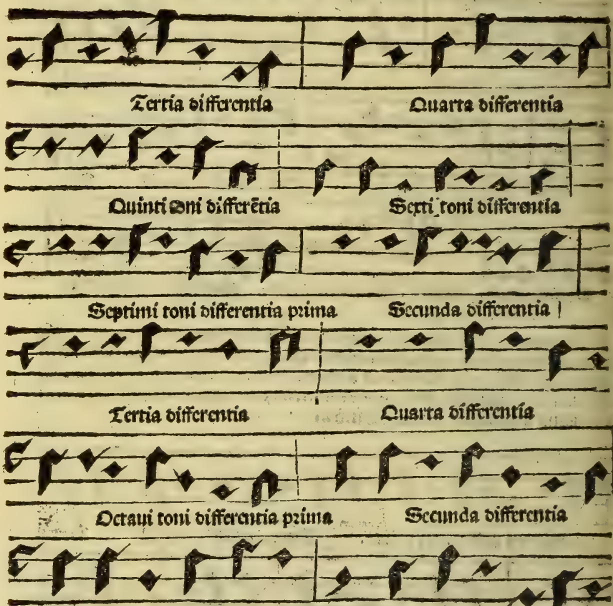
De curſu ⁊ fine tenoris. Ca.XII. Ma.

Omnibus itaqꝫ vt premiſſum eſt tenoꝝ initijs: eorundem curſus atqꝫ fines principales ſequenti neumate intelligas.



Fines autem pricipales dixi. nam tenores alios fines habēt minus principales: quos differentias nominamus. Di. Quot differentias habet quilibet tonor. Ma. Primus habet quinq;. Secundus nullam. Tertius quatuor. Quartus quatuor. Quintus vna m. Sextus vnam. Septimus q̄tuor Et octauus quatuor. vt patet hic infra.



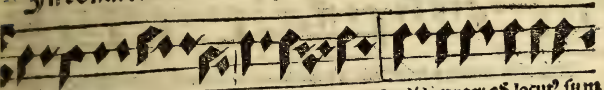


Tertia differentia Quarta differentia que peregri na dicitur: qr raro aut qr nō ꝑticipat cū ſuo principali queadmodū ceterę

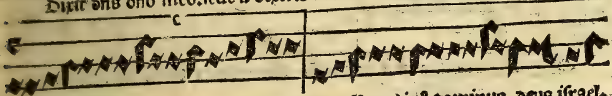
Applicatio tenorum ad pſalmos Ca.XIII. Di.

Verſus tenores cum differentijs eorundem: iamiā ſatis clare intelligo: ſed eas applicare ad pſalmos (vti ſuperioribꝫ pcepiſti) nondum noui. Ma. Tenores nō ęqliter oībus pſalmis ſed aliter minoribꝫ atqꝫ aliter maioribꝰ appͣ ant. Pſalmos aūt minores dico.150.quoꝝ Dauid ſaltem ꝑ maiore pte auctor fuit.⁊ cantica ex prophetis aſſumpta. Maiores vero Magnificat.qđ ꝟo in glioſa in viſitatiōe Eliʒabeth cecinit. Et Bndictus qđ zacharias pater Ioannis baptiſte ꝓphetico ſpū afflatus decātauit. Nūc dimittis quoqꝫ qđ Symeon ſenex Jeſum puerū in vlnis teneris cantauit. Ad hos ſingulos ſi placet tenores in notaꝝ deſcriptiōe applicabo. Di. Placet. Ma. Sequitur deſcriptio in qua muſice ſinē ſtatuimus. Verū in pſalmis in quibꝫ mediū: ſiue dictio in qua fit pauſa eſt monoſylla vt hebraica vt apđ nos indeclinabilis: ipſa contra toni naturā debet eleuari.

Intonationes tonoꝝ ꝑ octo tonos. Prim⁹ tonus.

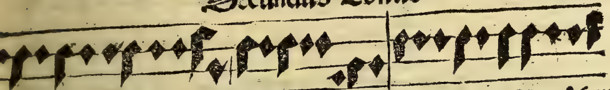


Dixit dñs dño meo: ſede a dextris meis. Credidi ꝑpter qd locut⁹ ſum

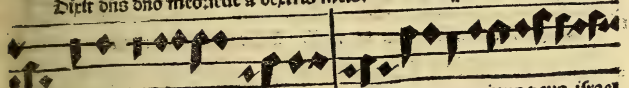


Magnificat anima mea dominum. Benedict⁹ dominus deus iſrael.

Secundus Tonus

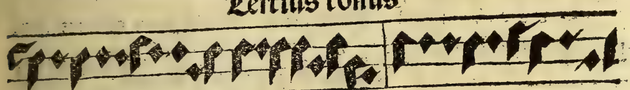


Dixit dñs dño meo: ſede a dextris meis. Credidi ꝑpter qd locut⁹ ſum



Magnificat anima mea dominũ. Benedictus dominus deus iſrael

Tertius tonus

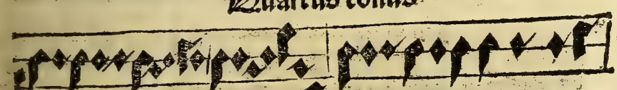


Dixit dñs dño meo: ſede a dextris meis. Credidi ꝑpter qd locut⁹ ſum

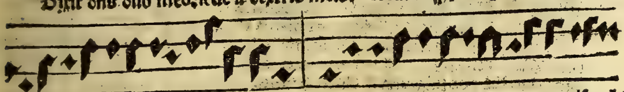


Magnificat anima mea dominũ. Benedictus dominus deus iſrael.

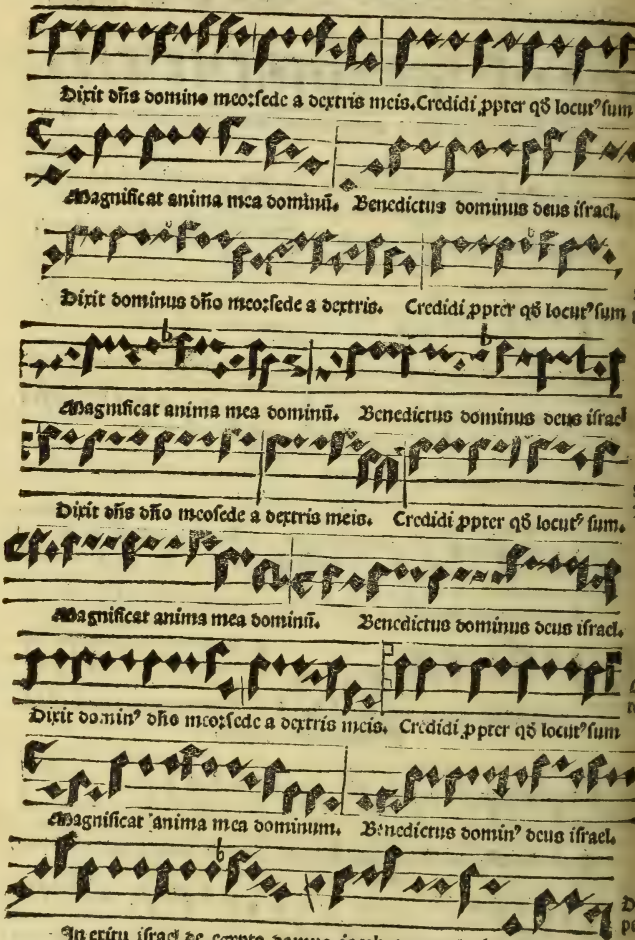
Quartus tonus



Dixit dñs dño meo: ſede a dextris meis. Credidi ꝑpter quod locut⁹ ſum.

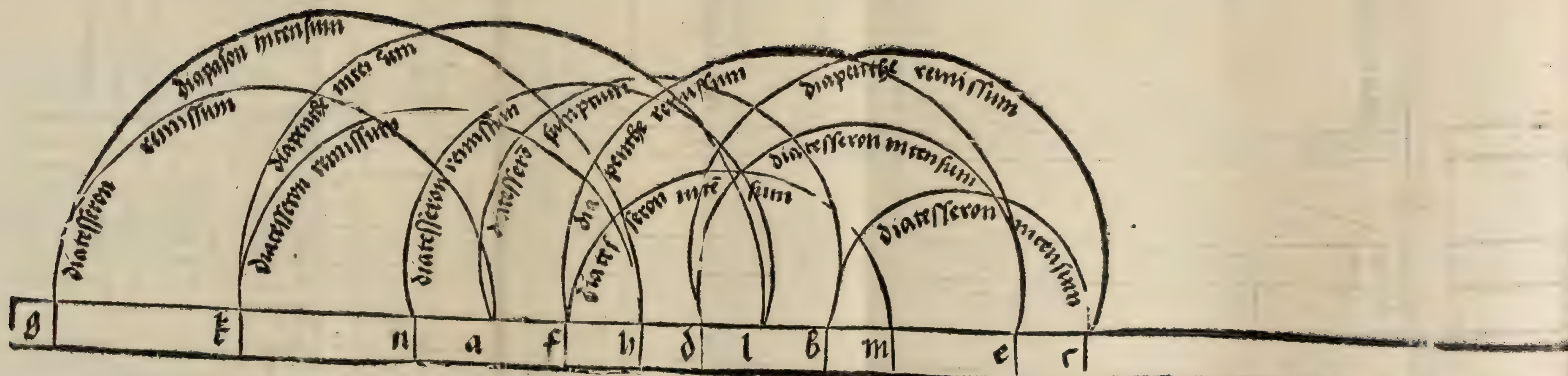


Magnificat anima mea dominũ. Benedictus dominus deus iſrael.



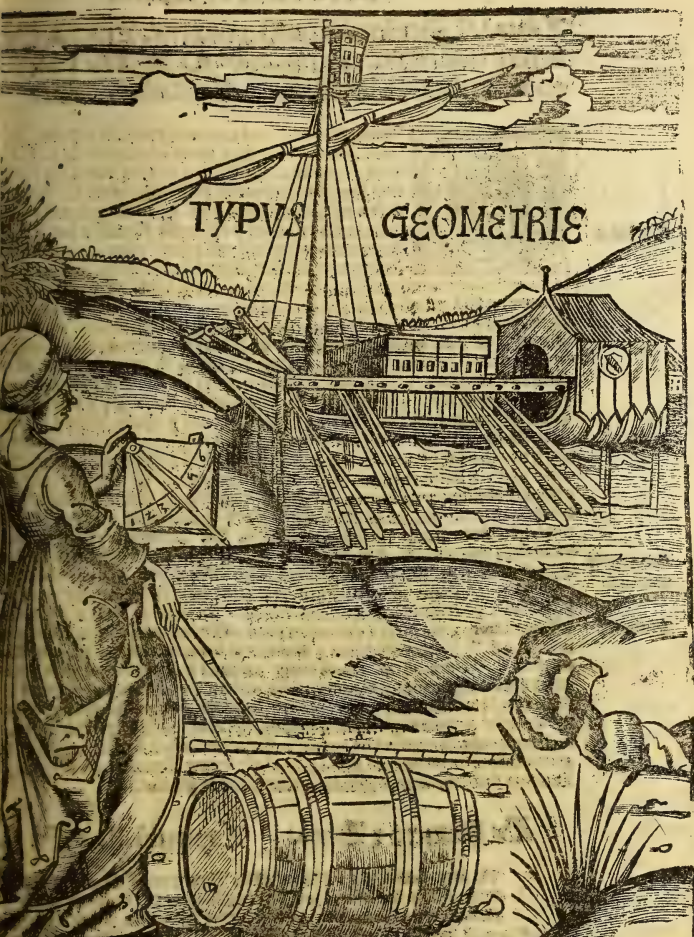
Finis Muſice.


BIS DIAPASON
Diapason
Diapason cum diapen.
Diatesseron
Proslambanomenos
Hipatehipaton
Lichanos hipaton
Hipatemeson
Parhipatemeson
Lichanos meson
Mese
Tonus
Graves & capitales
Finales
Acute
Affinales
CLAVIV. DIFFERENTIE
Claues
PRIMVS DVRALIS
Primus naturalis
Primus bmollis
SECVNDVS DVRALIS
Secundus naturalis
Secundus bmollis
TERTIVS DVRALIS



John Carter Brown Library

Typus geometrie



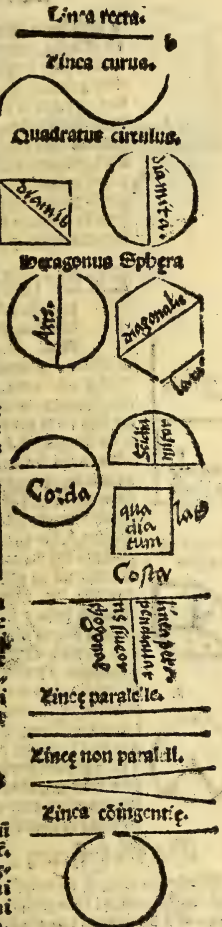
Liber.VI.De elementis Geometrice. Tract.I. De
definitione. noie. ⁊ inuentorib' Geometrie ⁊ de ei'
quoqꝫ vtilitate ⁊ laudibus. Capitulū.I. Di.

Q Uas heſterna veſperi canendi:expoſuiſti regulas: tot
hanc noctē inſomnē agens in antiphonas io clare in
ueni:pbaui:nec neceſſe eſt te in illaꝝ dilucidatōe diu
tius imorari:Geometriā poti' aggredere: ſub breuita
te pncipia illi' ediſſere. Ma. Geometrie elemēta ⁊ pri
Euclides cipia abūde tradidit ⁊ cōſcripſit Euclides pat.vt aui
Hypocratis:at vo qm̄ nīta ſunt ⁊ ſine interpte:ab in
cipientibꝫ min' intelligibilia: tibi ex his nečaria elic
re ac dilucidare conabor:qbus intellectis ceteraqꝫ facili' leges. Di. Placet
qd conans:ſed primū qd ſit Geometria edicito. Ma. Geometria eſt diſci
plina magnitudinis imobilis formarūqꝫ deſcptio cōtemplatiua p quā vni
uſcuiuſqꝫ termini declarari ſolent. Vel eſt diſciplina magnitudīs ⁊ figure q
ſm magnitudinē contēplat. Di. Vn̄ hec diſciplina Geometria dicit: Ma.
A terra ⁊ menſura. γ Η.em̄ grece:latine terrā et μετρον grece:latine mē
ſura exprimit. Hinc dicta Geometria(mutādo ita ſiue Η grecū in e latinū)
quaſi terre menſura. Di. Nullius igitur niſi terre p ipſam mēſura habet:
Ma. Nequaqꝫ:ſed cuiuſuis p ipſam magnitudinis reperit mēſura: attn̄ a
terra nomē obtinuit. Nam primo circa terre diuiſionē inuenta tradit. Di.
Quo igit:⁊ a qbus inuenta eſt: Ma. Ab egiptijs.vt ait Alforabius p ne
ceſſitate diuiſionis terminoꝝ terre:quos tum Nilus inundationis tempo
limo obducens confundebat:eos ipos Aegiptij Geometricis pncipijs rurſus
diſtinguebāt:vnicuiqꝫ qd ſuū eſt reddētes. Di. Utilis igit ⁊ nečaria hui'
Geometrie inuentio diſciplinę cognitio eſt. Ma. Utilitatē eius in ſequentibꝫ experientia cogno
ſces:cū menſurādi modū inſtrumento deprehenderis. Singulas tn̄ Geome
trie vtilitates enumerare haud poſſibile exiſtimo:p ipm nācꝫ totius terre
ambitus ⁊ pfunditas indagat:ſupficies quoqꝫ ⁊ terre ⁊ maris miro modo
Ptolome' diſtinguit.vt in Ptolomei Coſmographia videre eſt oim corpoꝝ celeſtium
orbiū.ſ.⁊ [illegible] magnitudines p Geometriā demonſtrant.vt claret in Al
mageſti Ptolomei. Et qd oibus longe prepono p ipſam Geometricā diſci
plinā theologie ac pme phie pfundiora rimant ſecreti':atqꝫ contemplant al
tius:ſicuti luce clarius ptz in li.quē(vir apprime doctus Nicolaus de Cuſa
Cardinalis) de docta ignorantia ſcripſit. Et colūne ecclie pfunda qdā ſa
croſancti euāgelij myſteria:⁊ numeris ⁊ mathematicis figuris pandere ne
glexere:minime pleni ſunt illis quos cōſcripſerunt cōmentarij ⁊ Homelię.
Sed his finē imponens: principia eius nunc aggrediar.

De Puncto ⁊ Linea: Capitulū.II. Di

Que ſunt Geometrie pncipia: Ma. Sunt punct':linea:ſupficies:
corpus:cōes ani cōceptiones ⁊ cōcluſiones. Di. Quid eſt punct':
Ma. Eſt magnitudinis principiū:cui' ps nulla eſt (qꝛ indiuiſi
bilis eſt)qui cū in longū fluere intelligit lineā cauſat. Di. Quid eſt linea:
Ma. Eſt longitudo ſine latitudine. Fines aūt ſiue termini linei ſunt pun
cta. Di. Linea igit ex pūctis eſt: Ma. Minime.ſi em̄ infinita addideris
pūcta:nullā lineā aut aliā magnitudinē efficies. Nam indiuiſibile additū

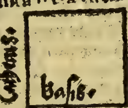
BOUND BY W.PRATT



indiuiſibili nō facit maius: ſed hoc in naturalib⁹ latius diſcurrendi venit. Di. Linea ꝗtuplex? Ma. Duplex: recta ⁊ curua. Di. Linea recta q̄ eſt? Ma. Eſt que eq̄liter in ſuis prendit punct. vel q̄ ex equo puncta ſua interiacet: vel vt pn̄ipi huius diſcipline Euclidi placuit. Linea recta eſt ab vno pūcto ad aliū breuiſſima extenſio in extremitates ſuas vtrū ꝫ eo⁊ recipiens. vt linea ducta ab a. puncto punctū b. breuiſſima eſt: nō q̄dem ſimplr̄: ſed inter hec duo puncta: nam q̄cūq₃ alia inter eadē puncta ducit: ſi a rectitudine deuiat: lōgior fiat nec. ſſe eſt. Et curua linea dicit q̄ ꝑ oppoſitū definiri ⁊ cognoſci habet. Di. Linea recta quotuplex eſt? Ma. Multiplex; quedā em̄ diameter eſt: q̄dam axis: q̄dam chorda: q̄dam coſta: alia latus: alia baſis: alia cathecus: alia coraucus: alia hypotenuſa: alia diagonalis: alia ꝑpendicularis: alia orthogonalis. Hec ⁊ alia plura in Geometricis et Aſtronomicis demōſtrationib⁹ linea recta accipit noīa.

De ſpecieb⁹ linee recte. Ca. III. Di.

Jameter q̄d eſt? Ma. Eſt linea figurā cui⁹ extremitatib⁹ pūcta ſua applicat in duo eq̄lia diuidēs dicit em̄ a dia qđ eſt duo. ⁊ metron menſura. ⁊ hec linea in q̄drato ⁊ circlo ꝓprie diameter dicit in ſphera axis noīat: ſed in poligonijs diagonalis q̄ ſi duos angulos tāgēs appellat. Di. Chorda q̄d eſt? Ma. Eſt linea recta circulum nō diuidens in duo eq̄lia. Linea vero ſemicirculū in eq̄ diuidēs: ſemidiamet̄ dr̄. Di. Coſta q̄d eſt? Ma. Eſt latus q̄drati. Di. Baſis q̄d eſt? Mag. Eſt linea figure plane: q̄ tota iacet in fundamēto ſiue plano. Linea vero huic eq̄liter ſuꝑpoſita dicit



coraucus. Linea vero in figura plana ꝑpendiculariť eleuata dicit cathecus. Linea aūt non ꝑpendiculariť eleuata hypotenuſa appellat. Di. Linea ꝑpendicularis q̄ eſt? Ma. Eſt linea alteri ſuꝑpoſita: rectos ⁊ eq̄les cauſans angulos. hinc et orthogonalis dicta eſt. ab orthos rectū: ⁊ gonos angul⁹. Lineę equaliter vbiq₃ diſtantes paralelli noīant: q̄ ſi in infinitum ꝓtrahunt non concurrūt. Linea autē q̄ circulū tangit in puncto: linea contingentię dicit.

De ſpecieb⁹ Linee curue. ⁊ Lineis irrationalibus. Capitulū. IIII. Diſci.

Jnea curua q̄tuplex eſt? Ma. Multiplex. q̄dā ē circūferēs ſiue ꝑimet̄ dicit: q̄dā flexuoſa: q̄dā ſpiralis ⁊c. Di. Linea circūferēs q̄ eſt? Ma. Eſt linea cui⁹ figura ex vtraq₃ parte curuata: ⁊ a ſe inuicem diſtātia ſunt qui ſi concurrunt: lineā circularē efficiunt: cuius meditas ſemicirculus in ꝑte nō dicit. Di. Linea flexuoſa que eſt? Ma. Eſt linea curua in ſuis partibus a medio in eq̄liter eleuata vt patet in figuris. Di. Linea ſpiralis que eſt? Ma. Eſt linea circūferens q̄ ſi circūducit in eundē punctū nō redit ⁊

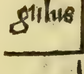
a qbuſdam elica dr̄a grecis añt ΕΛΙΚΟΕΙΔΗΣ.i.circũuolu ra vl' circa centrũ in plano: vl' circa colũnam. vt in figuris. Sũt ⁊ p̄ter hes lineę plures: q̃s irrõnales dicũt ea ppt: qm̃ q̃drata carũt ẽ nulla cõis metiẽ aut numerat ſupficies. Et ſunt tredecī n in ſpecie.ſ.medialis binomiũ.bimediale pmũ bimediale ſcõm.linea maior.potens in rõnale ⁊ mediale.potens in duo medialia.reſiduũ.reſiduũ 'mediale pmum.reſiduũ mediale ſcõm.linea minor.linea q̃ iũcta cũ rõnali componit mediale.linea iuncta cũ mediali cõſtituit totũ mediale. Et rurſus binomiũ eſt ſextuplex.ſiliter ⁊ reſiduũ. Sed qm̃ hanc ſpeculatio in Geometricis exercitatũ ingeniũ requirit: ſilentio libuit pertranſire.

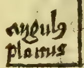
Linea ſemicircularis



De Angulo ⁊ eius ſpẽbus. Ca.V. Di.

Uia in deſcriptiõe lineę ppendicularis angulum poſuiſti: ne huius me fallat ignorãtia ipm deſcribas. Ma. Angulus eſt duarũ linear ſeſe tãgentiũ: ⁊ nõ in directo iacentiũ ad alterutrã cõcluſio. Di. Angulus quotuplex eſt? Ma. Duplex ſcʒ rectus ⁊ nõ rectus. Di. Quis eſt angulus rectus? Ma. Eſt angulus ex incidẽtia lineę rectę ſup rectã ppendiculariter cauſatus. Sed angulus nõ rectus duplex eſt.ſ.obtuſus ⁊ acutus. vñ obtuſus recto maior eſt: acutus vero minor eſt. Di. Angulus rectus obtuſus: atq̃ acutus quotuplex eſt? Ma. Quilibet duplex eſt.ſ.planus ⁊ ſphęralis. Di. Angulus planus q̃s eſt? Ma. Eſt duar linear ĩ plano ſeſe tangentiũ ⁊ nõ in directo iacentiũ cõcluſio. D. Angulus ſphęralis q̃s eſt? Ma. Eſt angulus ex duob9 circulis ſeſe ſecantib9 cauſatus. Cũ vero duo circli aut linea recta circulũ in pũcto tetigerit: vtrinq3 angulus contingentię cauſat. Di. Angulus planus quotuplex eſt? Ma. Duplex .ſ.ſupficialis ⁊ ſolid9. Di. Angulus ſupficialis q̃s eſt? Ma. Qui ex lineis in plano iacentib9 in vnaq̃q3 ſupficie cõcurrẽtib9 cauſat. Et hor q̃dem coalterni dñr q̃ ſcʒ ſitũ q̃ad ſupi9 ⁊ inferius alternant. Di Angulus ſolidus q̃s eſt? Ma. Angulus ſolidus ſiue corpeus eſt angulus quẽ ↄtinent anguli plani plꝰs q̃3 duo: in diuerſis ſitę ſupficieb9 in vnũ ↄuenientes punctũ angularem. ⁊ nullus taliũ.4.rectos ⁊ planos põt valere. Quilibet aũt dictor angulor duplex eſt ſcʒ intrinſec9 ĩ ĩ figura: ⁊ extrinſecus q̃ extra figurę clauſionẽ ↄtinet. Eſt p̄ter hos angulus q̃ circuli dicit.is ſcʒ qui ſub duob9 a centro ductis lineis ad circũferẽtiã.cuius aliquã ↄprehendunt ↄticulam continetur. vt hic a

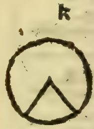




Angulus ſolidus

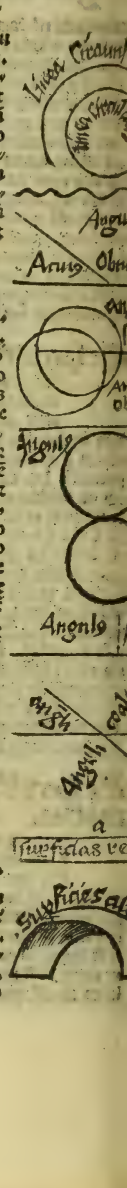


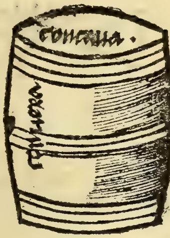
k



De Supficie ⁊ eius ſpẽbus Ca.VI. Ma.

Ead modũ aũt ex fluxu pũcti in longã lineã cauſari: ita ex fluxu lineę in latũ ſupficiem fieri imaginant mathematici. Di. Quid eſt ſuperficies? Ma. Eſt longitudo ⁊ latitudo ſine pfunditate: ⁊ eſt duplex.ſ.recta ⁊ curua. Di. Supficies recta quę eſt? Ma. Supficies recta: quam ⁊ planam dicimus eſt qui in ſuis lineis ęqualiter continetur vt a per oppoſitum. Superficies curua dicitur quę in ſuis lineis non ęqualiter continetur vt b





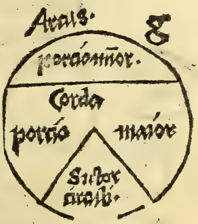
Et hec ſi corpus in exteriore terminauerit pte cõuexa dicit. vt exterior vaſis ſupficies. Si vero corpus interiore fuerit parte concaua appellat. vt vaſis interior ſupficies. Eſt item τ alia ſupficiei partitio. nam qdam vnica. qdam vero pluribꝫ cõtinet lineis. Di. Que ſupficies vnica linea cõtinet? Ma. Circularis: que eſt ſine angulis: hec em̃ vnica (viꝫ circulari) continetur linea: et eſt circulus.

De circulo τ eius ſpeciebꝰ. Ca. VII. Di.

Quid eſt circulus? Ma. Eſt ſupficies plana vnica linea (q̃ circũferentia ſiue perimet dicit) cõtenta: in cuiꝰ medio punctꝰ eſt q̃ centrũ circuli appellat: a q̃ omnes linee recte ad circũferentiã ducte ſunt eq̃les. vt c. Sunt aũt circulorꝫ q̃dam cõcentrici: quorꝫ ſ. centrꝫ vnũ eſt. vt d. Quidã vero eccentrici: quorꝫ ſ. centrũ vniꝰ eſt extra centrũ alteriꝰ. vt e. Et rurſus ſi circulũ lineis diuidas priũ diuiſiones qdã ſemicirculi: qdaꝫ vero portiones circuli ſolẽt appellari. Di. Semicirculus qd eſt? Ma. Eſt ſupficies plana diametro τ mediate circũferẽtie ꝯtenta. vt f. Si em̃ lineã p circuli centrũ circũferentiã ex vtraꝗ pte tangentẽ duxeris duos ſemicirculos efficies. Di. Quid eſt portio circuli? Ma. Eſt ſupficies plana recta linea extra circli centrũ cadente: τ pte circũferẽtie ꝯtenta. τ hec linea recta chorda dicit. ps vero circũferentie arcus appellat. vt g. Un̄ cũ circulus ita in portiones fuerit diuiſus: ea in q̃ centrũ circuli eſt maior: reliq̃ vero minor portio appellat. Figura vero q̃ ſub duabꝫ a centro ductis lineis τ arcu circũferentie ꝯtinet: ſector: ſiue ſegmentũ circuli dicit. vt in exemplo dicto. Et tantũ de ſupficiebꝫ vnicis cõtentis lineis.



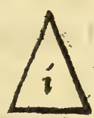


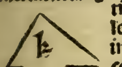


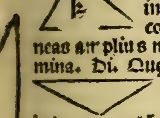
De triangulo τ eiꝰ ſpeciebꝰ. Ca. VIII. Di.

Que ſũt ſupficies plribꝫ ꝯtente lineis? Ma. Sũt ſupficies angulares ſiue poligonie: τ appellant trianguli; q̃drãguli: penthagoni: hexagoni: heptagoni: octogoni: nonagoni: decagoni: τ ſic de alijs in ĩfinitũ pcedẽdo. Di. De his p ordinẽ dicas: τ p̃mo q̃d ſit triangulꝰ explanes. Ma. Triangulus eſt ſupficies plana tribꝫ lineis contenta: habens tres angulos duobꝫ rectis eq̃les. et hec ſupficies ab angulꝭ triangula: a lineis vo trilatera appellat: ſm hoꝝ variationẽ in plures ſpecies partit. Di. Quo? Ma. Naꝫ ſi oẽs linee eq̃les fuerint: triangulũ q̇ Iſopleuros dr̃ cõſtituũt. vt h. Si vo due tm̃ eq̃les fuerint: tũc in q̃li triangulũ q̇ Iſocheles appellatꝰ eſt efficiũt. vt i. Si aũt tres linee ineq̃les fuerint: triangulũ q̇ Scalenos dictꝰ eſt concludunt. vt k. Nec poſſunt trianguli ſm lineas amplius multiplicari. ſm vero angulos alia ſortiunt nomina. Di. Que? Ma. Nam triangulus vnũ rectũ habens angulũ: orthogonius dicit. ab orthos rectũ: τ gonos angulus. Triangulus aũt obtuſum habens angulũ ampligonius nominat. Is vero qui oẽs acu











tos habet angulos erigonius appellat ὀξυσ enim acutus dicit. Et iſte pō
eſt: Iſopleurus vel Scalenos:quo. ꝛꝗ mpla hic vides depicta.

De Quadrangulis. Capitulum.IX. Di

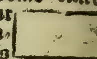


Quadrangulus qd eſt? Ma. Eſt ſupficies.4.cōtenta lineis.4.an
gulos ꝯſtituentib⁹.vn̄ ab angulis ꝗdrangula a linea vero ſiue la
teribus quadrilatera eſt appellata. Di. Quotuplex eſt ꝗdrang
lus: aut ſupficies ꝗdrilatera? Ma. Quintuplex.



Eqlaterū rectangulū
Si enim lineę ꝗtuor ęque fuerint quadratū: equilaterꝫ atꝙ re
ctangulū ꝯſtituūt. Et hoc ꝗdratū paralelogramū a mathe
maticis eſt appellatū. Si aūt due oppoſite tm̄ ęq̄les fuerint
Rhombus
quadratū altera pte longius cōſtituunt:quod ꝗdem rectan
gulū:ſed non equilaterū eſt.qđ nōnunꝗ̄ ſupplementū dicit
ſi quadrato ꝑno fuerit adiectū. Si aūt lineę ꝗtuor ęquales non orthog
naliť ſe tetigerint:ꝗdratū ęq̄laterꝫ: ſed non rectangulū qđ Rhomb⁹ dicit
ſtituūt. Sic ꝛ quatuor lineę quaꝝ oppoſite tm̄ ęquales fuerint





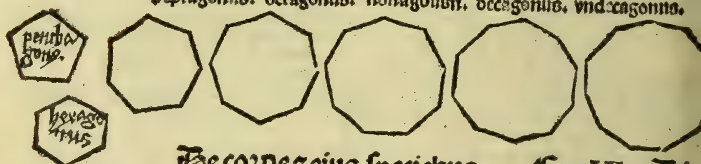
Rhomboidē faciūt:quadratū.ſ.nec equilaterū:nec rectangu
lū:qđ quidā helmuaim(ſed male)appellant. Et pter has oēs
ſupficies quadrilatere trapezia.i.mēſule appellant. Rhomboides.

De Penthagonis ꝛ reliqꝫ. Ca.X. Ma

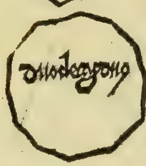


Ex dictis facile deꝫhendes qd penthagonus:
qd hexagonus.ꝛ cętera. Nam ſicut triangul⁹
tribus:quadrangulos ꝗtuor continet lineis: ſic penthago
nus quinꝙ hexagonus ſex.ꝛ ſic de alijs ſequentib⁹. Et no
minant hę ſupficies ab angulis γονυσ enim angulū ſcat.
lineis vero penthilater:hexalater ꝛc.poſſunt nominari. Di
harū aliquas deſcriptiones ſubiungas. Ma. Faciā.et ecce qđ ptis iam
depictū conſpicis. Et tantū de ſupficiebus. Conſequent videndum erit d
corporibus.

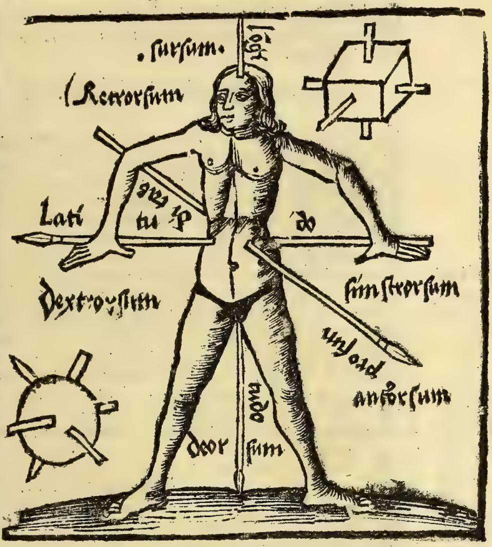
heptagonus. octagonus. nonagonus. decagonus. vndecagonus.



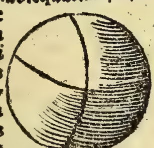
De corpore ꝛ eius ſpeciebus. Cap.XI. Di.



Quid eſt corpus? Ma. Eſt longitudo cum latitudine
pfunditate. Si enim ſupficies in pfundū fluere intelliga
corpus cauſabit:qđ lineis trib⁹ ſeſe orthogonaliť in vn
puncto ſecantib⁹ dimenſionat in longū.vicꝫ latū: ꝛ p
fundū. Et harū lineaꝝ extremitates differentie poſiti
nis notant his deſignate vocabulis.ſurſum.deorſum
ante.retro. dextrorſum. ꝛ ſiniſtrorſum. Et ſi lancea vnū per vert cem
capitis humani intraret:ꝛ per anum exiret:metiret in longitudinem:
ꝛ alia intrans p pect⁹ exiens in dorſo:metiret pfunditatē:ꝛ tertia in
trans p latus vnū:ꝛ exiens p aliud metiret latitudinem. Di. Quot



uplex eſt corpus? Mag. Duplex Regulare: et irregulare. Di. Regulare qd̄ eſt? Ma. Qd̄ habet vni formitatē in angulis ⁊ lateribꝫ. Per oppoſitū deffinit̄ irregulare. Di. Regulare q̄tuplex eſt. Ma. Duplex. vic3 agō ſiue ſphericū: ⁊ conicū. Di. corpus ſphericū quod eſt? Ma. Corp' ſphericū ſiue ſphera: eſt corpus rotūdū vnica ſupficie cōtentū: in cuius medio pūctus eſt: a q̄ offēs linee ducte ad ſupficiē; cōtinentē ſunt equales. ⁊ de hoc latius videndum erit in aſtronomicis ſpeculationibꝰ. Di. Corpus conicum quod dicis? Ma. Corpus quod habet angulos. ⁊ eſt q̄ntuplex. ſ. tetrahedron. hexahedron. octohedron. duodechedrō. ⁊ icohedron. Di. Tetrahedrō qd̄ dicis? Ma. Qd̄ ex .4. triangulis iſopleuris eſt conſtitutū. ⁊ habet angulos planos. 12. qui quatuor ſolidos efficiūt. in eo eñ tres plani vnū conſtituūt ſolidum. ⁊ huic ſapientes ignem aſſimulabant: eo q̄ ignis ſub pyramide ſc3 laterata ſurſum videtur ferri Octohedron vero eſt qd̄ ex octo Iſopleuris integrat̄. ⁊ habet angulos planos. 24. ⁊ 6. ſolidos: in eo nāq3 quatuor plani vnum ſolidum faciunt. ⁊ huic ſapientes aerem aſſimulabant: eo q̄ in motu ſurſum ignem ſubſequat̄. Hexahedron eſt quod ex ſex ſuperficiebus quadratis eque lateribus: ⁊ eque triangulis integrat̄: quoꝝ quilibet in quatuor Iſoſceles reſoluitur. ⁊ continet angulos planos viginti q̄tuor ⁊ octo ſolidos. Et alio nomine dicit̄ corpus cubum: teſſere habens ſimilitudinem. ⁊ huic terrā propter eius īmobilitatem aſſimulabāt. Di. Duodechedron quod dicis? Mag. Quod ex ſupficiebus penthagonis 12. integrat̄. ⁊ habet angulos planos. 60. ⁊ ſolidos. 20. In



Corp' ſphe ricu͂.n. 4

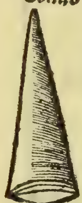
ipſo eñ ſemper tres plani vnum ſolidum faciunt. Et huic aſſimulatur totum vniuerſum: in quo ſunt. 12. ſigna. ⁊ gradus. 360. Sic ⁊ in illo corpe ſunt penthagoni duodecim: quorū quilibet in quinq3 Iſopleuros: ⁊ hoꝝ quilibet in ſex Scalenos partitus. 360. Scalenos efficiūt: aut quia cetera omnia inſtar vniuerſi continet. Di. Icohedron qd̄ dicis? Ma. Eſt qd̄ ex. 20. Iſopleuris componitur. ⁊ continet angulos planos. 60. ⁊. 12. ſolidos. in eo enim ſemp q̄nq3 plani vnū ſolidū faciūt. ⁊ hoc corp' aq̄ attribuit̄. 12. eo q̄ aq̄ ſua

fluxibilitate valde mobilis ſit.Et hęc duo vltima in plano haud facile Geo
metrice depingi poſſunt:ſed ſunt vt ſepe apud me vidiſti fili mi inter regu-
laria corpora.

De corporibus irregularibus Ca.XII. Di.

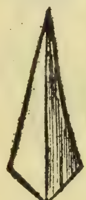
Quę ſunt corpa irregularia? Ma. Quę in ſuis angulis ⁊ la
teribꝫ informitatē nō hñt.⁊ ſunt ouale:lenticulare:colūnare
pyramidale:ſeratile.⁊ ſic de alijs. Di. Quod corpus dicitur
ouale? Ma. Corpus ouale eſt trāſitus portiōis ſemicirculo
minoris chorda fixa manēte ⁊ habet ſimilitudinē oui:in q̄
.ſ.axis lōgior eſt ceteris diametris. Di. Quod eſt lenticula
re? Ma. Eſt trāſitus portiōis ſemicirculo maioris ſup chordam fixā.dia
metro circulo ęqlem.⁊ hꝫ lentis ſimilitudinē.in quo.ſ.axis breuior eſt cete
ris diametris. Di. Qđ eſt colūnare? Ma. Eſt trāſitꝰ paralellogrami rectā
guli latere rectū angulū cōtinente fixo ipa ſupficie donec ad locū redeat cir
cūducta.Sūt aūt colūne q̄dam rotunde:q̄dam ꝟo laterate.ſ.aut q̄drilate-
rare ꝑus columnā rotundā deſcripſimus:ex q̄ alie patere pñt.Et hęc colum
na etiā cylindrus noīatur. Di Corpus pyramidale quotuplex eſt? Mag.
Duplex.ſ.rotundū ⁊ laterale. Di. Corpus pyramidale rotundū qđ eſt?
Ma. Eſt trāſitus trianguli rectāguli altervtro ſuoꝝ lateroꝝ rectū angulū
ꝯtinentiū fixo:⁊ donec ꝟnū ad locū moueri cepit:redeat triāgulo ipo circū
ducto:huius baſis erit circulus. Di. Pyramis laterata q̄ eſt? Ma. Eſt
figura corporea quā ꝯtinēt ſupficies ab vna:q̄rū relique ſunt ad vnū oppo
ſitū punctū ſurſum erecte.In corpe eñi pyramidali laterato cūcte ſupficies
ipm ambiētes ab ipa baſi ad vnū punctū eleuantur:q̄ conus pyramidis dr
Sūt aūt oēs dicte definitiōes cauſales.vt ſcꝫ nō ipe trāſitus:ſed qđ p trāſi
tum cauſat corpus intelligat. Di. Qđ corpus dicis ſeratile? Ma. Corpus
quinq̄ cōtentū ſupficiebus .q̄rum tres ſunt q̄drāgule due ꝟo triāgule.Eſt
eñi oē tale colūna trilatera.ſicut eſt vlna trilatera ſartoris.vñ corpus tale
ſi erigat ſup ſupficiē trilaterā colūne vcꝫ ſ[illegible]litudinē.Si ꝟo erigat ſup ſupfici
em q̄drangulam tecti:aut domus habet figurā.Ois aūt ſupficies ſup quā
corpus erigitur baſis dicit.reliqua ꝟo ſupficies latera noīantur.Vñ cum in
regularibꝫ q̄libet ſupficies poſſit eē baſis:hęc corpora multarum baſium
noīantur:⁊ in pyramide punctus baſi directe oppoſitus conus appellatur.
Hec ⁊ cetera irregularia corpora patent ex his q̄ de numeris Arithmeticis
diſſeruimus.Jamiā his finē imponeremus niſi eorundem theoremata quę
dam tibi ⁊ iucunda ⁊ pernéceſſaria exiſtimarem:in q̄bus aliquas de com
munibus animi cōceptiōibus edicā. Di. Ea igit ſubiun
gas velim. Ma. Faciā:ea tñ lege.vt earundem demon
ſtratiōes ꝓter exēplares nullas:aut ſaltem paucas ponam
Di. Quapropt? Ma. Quia ſingula ad intellectū demō
ſtrare altioris ſpeculationis eſt:⁊ longe maiorem tractatū
requireret q̄ꝫ epitomatis noſtri breuitas admittit. Di.
Fac igitur vt lubet.

Pyramidale rotundū Conus

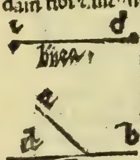


Basis

Pyramidale lateratū Conus



Basis



Theoremata de pūcto. Ca.XIII. Mag.

Primū igitur de puncto exordiar:de quo quatuor theoremata ponā
tur:quoꝝ primū.Ab oīni pūcto ad punctum contingit rectam lineā
ducere.patet de linea ducta a puncto c ad punctum d. Secundum

Cõtactus lineę ſup lineã aut planũ erecte. Itẽ lineę ꝛ ſphere ſib̃r ꝛ contactus ſpherarũ fit in puncto. Di. Qua de cauſa? Mag. Quia linea latitudinẽ ꝛ ſphera ptem rectã nõ habet. Exempla ſunt de linea ꝛ linea a e b. de linea ꝛ plano f. e g. de ſpheris g h. de linea ꝛ ſphera c f. Tertiũ ꝑ duo aut tria in eadem recta linea pũ

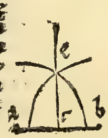
cta impoſſibile eſt circũferentiã circuli trãſire. patet qꝛ alˀs ĩ circlo eſſet aliqua pars plana. Quartũ ꝑ q̃libet tria puncta nõ in eadẽ linea poſita cõtingit circũferentiã circuli ducere. Di. Quo ingenio? Ma. Illo. ſint puncta a b c. poſito pede circini ĩmobili a pũcto a. ꝛ alio vltra medietatẽ extenſo v̾ſus b. deſcribe ſemicircu lũ rurſus poſito pede circini immobili in b. verſus a. ſcd̃z. deſcribe ſemicirculum interſecantẽ priorem in punctis e d. pariformiter alios duos ſemicirculos deſcribas inter b ꝛ c. interſecantes ſeſe in punctis f g. duc lineã rectam per ſectiones e d. Et item aliam per ſectiones f g. interſecantem priorem in pũcto h. qui eſt centrũ in quo pede circini immobili poſito ꝛ alio ad quẽuis dictoꝝ punctoꝝ extẽſo deſcribes circũferentiã puncta data tranſeuntem.

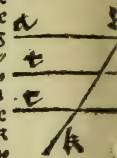
Theoremata de linea Ca. XIIII. Oia.

E linea ponant̃ theoremata nouem. Primum lineę recte ptem eſſe in plano ꝛ ptem ĩ ſublimi eſt impoſſibile ptʒ ex theoremate ſcd̃o de pũcto. Scd̃m oẽs lineę due q̃rum altera alterã ſecat ĩ vna ſup̾ficie ſunt vt lineę a b c d. interſecantes ſe in pũcto f. ſunt ambe in ſup̾ficie a b c d. Tertiũ. Unã ꝛ eãdem lineã eſſe ĩ diuerſis ſup̾ficiebꝫ eſt poſſibile. vt ptʒ de linea in qua due ſup̾ficies ſe interſecant vt ſint ſup̾ficies ſe interſecãtes f g. ꝛ h i. ſectio cõis erit linea k l. q̃ intelligatur ꝑpẽdiculariter ꝛ erecte trãſire ꝑ punctũ c. Hec eñ ſectio (quia cõis eſt) erit in ſup̾ficie f g. ꝛ h i. Quartũ diameter q̃drati eſt incõmẽſurabilis ſiue aſimiter coſte. ꝓbatur qꝛ ſi ſic. numerꝰ par eſſet equalis numero impari qd̃ eſt impoſſibile. patet. Sit q̃dratũ cuiꝰ diameter ſit a b. vt 5. coſta vna a c. vt. 3. ſi igitur diameter eſſet cõmenſurabilis coſtę. tũc a b. diameter haberet ſe ad coſtam a c. vt quadratũ a b. numeri ad q̃dratum numeri a c. ex ſeptima propoſitione decimi Euclidis. Sed quadratũ a b eſt. 25. ꝛ quadratum a c. eſt. 9. Et rurſus quadratum diametri a b. duplum eſt ad quadratum a c. coſtę. vt patebit de triangulis. Igitur numerus. 25. q̃dratus diametri numeri. 5. duplus erit ad. 9. qui eſt numerus q̃dratus coſte a c. Et rurſus. 18. numerus duplus eſt ad. 9. q̃dratũ coſte a c. igitur numerus. 18. eſt. equalis numero. 25. per primam animi cõceptionem Euclidis. q̃ vni ꝛ eidem ſunt equalia ꝛ ſibiinuicem ſunt equalia. Quintũ. Data linea recta ſup punctũ in ea ſignatũ: lineã ꝑpẽdicularẽ ꝯtingit erigere. Di. Huius exm̃ ꝛ modũ ſupponas. Ma. Sit linea data a b. ꝛ punctus ſignatus ĩ ea c poſito pede circini immobili in a. alio extẽſo vltra medietatẽ lineę date deſcribe portionẽ circuli. dehinc poſito pede circini ĩmobili in b. deſcribe aliã portionem circuli verſus a priorem interſecantem in puncto e. ad quẽ ſi protrahat̃ linea a puncto c. erit perpendicularis. ſ. e c. ex definitiõe lineę perpendicularis. Sextum ſi recta linea per duas rectas ceciderit: duoſq; angulos coalternos ſibiinuicem

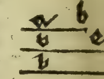


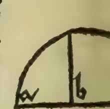


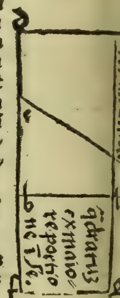




eq̄les fecerit ille due linee erūt eque diſtantes.vt ſit linea a b hec cadat ſup duas lineas c d.⁊ e f.⁊ ſecet lineā c d.in puncto g.⁊ lineam e f in puncto h.ſit quoq angulus d g h.equalis angulo e h g dico ꝙ linee c g.⁊ e f.ſunt eque diſtantes ⁊ paralellice.patz ex diffinitione. Septimū. Si fuerint due linee vni eque diſtantes:ſibiinuicem eque diſtantes erunt.vt ſint due linee a b c.⁊ c d.quarum vtraq eque diſter linee e f.dico illas duas videlicet a b.⁊ c d.eſſe eque diſtantes:pbatur p p̄cedentē:ſi ſup has ceciderit linea g k Octauū. Duab⁹ lineis ppoſitis tertiam inter eas ſub proportionabilitate cōtinua collocare poſſumus. Di. Quo pacto? Ma. Sint linee date a b.⁊ b d.quas coniungam.⁊ ſit linea a d.ſuper quā ꝯſtituo ſemicirculū:⁊ a puncto b.ad circūferentiā duco lineam b c.hec erit linea q̄ſita:⁊ p hunc modū inuenitur linea media inter coſtam ⁊ diametrū. Nonū. Lineā ppoſitā ſm pportionē habentē mediū in duo extrema ꝯtingit ſecare.cū.ſ.ſic tota linea habebit ſe ad ptem maiorē ſic maior ad minorē. Di. Quo pacto? Ma. Eo.ſit linea diuidenda a b ex ipſa deſcribatur quadratum a b c d.cuius latus d b.diuido in duo equalia in puncto e.a quo duco lineam l a.ad huius lōgitudinē pduco e b.vſq ad f.ita vt e f ſit equalis e a. Et rurſus ex portione b f.ꝯſtituo quadratum qđ ex ea latere a b reſecat portionem eq̄lem b f.q̄ ſit b h.⁊ quadratū deſcriptū ſit b f h g.erit a b.in puncto a diuiſa ſm pportionē hñtem mediū ⁊ duo extrema. Itaq q̄dratū qđ puenit ex ductu ptis minoris.ſ.a h.in totā lineā vz a b.tantum eſt quantum q̄dratum qđ prouenit ex ductu ptis maioris in ſe.hoc aūt in numeris eſt impoſſibile. Di Quid eſt lineā in ſe ducere? Ma. Eſt q̄dratū eius deſcribere:ad qđ in potentia eſt. Et linea ſic in ſe ducta eſt latus q̄drati ⁊ radix illius quadrati dicit: quemadmodū de radice numeri.diximus.vt in p̄ori exemplo.lineā b h.in ſe ducere eſt additis alijs trib⁹ lineis equalib⁹ q̄dratum ipſius conſtituere quod eſt b h f g.

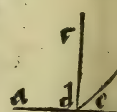


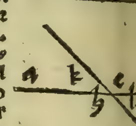


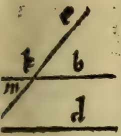


Theoremata de angulo Ca.XV.Ma.

Anguli theoremata ponunt q̄nq.quor p̄mū. Oīs recte linee ſup rectā lineam ſtantis duo vtrobiq anguli ſunt recti aut duob⁹ rectis equales. Di. Qn̄ ſunt recti? Ma. Cū linea recta ſup rectam pperpendiculariter ſteterit. Cū vo ppendiculariter nō anguli duob⁹ rectis equales ſunt:vnus.ſ.acutus ⁊ alter obtuſus. Exempla ſunt linea a b.ſup quā ſterit linea c d. perpēdiculariter e f.oblique. Scđm. Oīm duar linear ſe ſecantiū anguli oppoſiti ſunt equales.vt ſint linee a b c d.interſecātes ſe in puncto o.erūt anguli k l.equales:ſilr h e. Ex hac ⁊ precedenti cōcluditur ꝙ oēs anguli aliquod ſpaciū circūſtantes valēt q̄tuor rectos. Si aūt ſpaciū in ptes diuiſum fuerit angulos. Tertium. Theorema qđ ſiliter ſex p̄cedentibus concluditur tale eſt Si duobus lineis eque diſtantibus linea ſuperuenerit duo anguli coalterni equales erunt. Et angulus extrinſecus angulo intrinſeco ſibi oppoſito equalis erit:⁊ duo anguli intrinſeci ex alterutra parte conſtituti duobus rectis equales erunt.vt poſito ꝙ ſint due

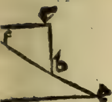




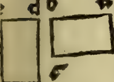


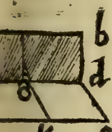
lineę a b.⁊ c d.equę diſtantes:ſup quas cadat linea e f. ſecās eas in punctis g.⁊ h.anguli.g ⁊ h ſunt coalterni ⁊ ęq̄les.⁊ angulus extrinſecus k.eſt equalis angulo intrinſeco ſibi oppoſito.⁊ anguli intrinſeci m ⁊ n.duob⁹ rectis ſunt ęq̄les.Quartū Om̄is angulus ſolid⁹ q̄tuor rectis et planis minor eſt.vt p3 in angulo o.Quintū.Om̄is rectilineus infinitis angulis contingentię maior eſt.vt angulus rectilineus a maior eſt angulis ꝯtingentie e b.nec creſcere poterit angulus cōtingentie do nec ad equalitatē recti ꝑueniat.licet ſemꝑ ꝓpius accederet:ſi eī̄ rectitudinē attingeret:iā nō angul⁹ ꝯtingētie ſed rect⁹ eēt.

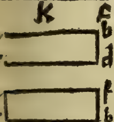
Theoremata de ſuꝑficie. Ca.XVI. Ma.



E ſuꝑficieb⁹ in gn̄e theoremata.5.ſūt.Quoꝝ p̄mus Suꝑficies ſiles ſunt.quaꝝ anguli vni⁹ angulis alterius ſunt ęq̄les:lateraq̄ꝫ angulos equos cōtinentia ſūt ꝓportionabilia.vt triāgulus a b c. ſilis eſt triangulo a d e.q2 angul⁹ c.ęq̄lis eſt angulo d.q2 ambo recti.⁊ angulus f.ęq̄lis angulo e.q̄m coalterni.⁊ ſilr angul⁹ b angulo b latera q̄ꝫ hos angulos ꝯtinētia ſunt ꝓportionabilia.Nā ſicut ſe h3 latus b c.ad latus c a.ita ſe h3 latus a d.ad lat⁹ d e.amplior hui⁹ theorematis deductio patebit infra in praxi.Scōm Suꝑficies mutekefia.i.mutuoꝝ laterū ſunt:inter quoꝝ latera incōtinuata ꝓportionalitas retrāſitiue habet.vt ſunt.ſuꝑficies.c d f.⁊ b a c.In his eī̄ ꝓportio lateris a b. ſe h3 ad ꝓportionē lateris d e.ſic ꝓportio lateris e f.ad ꝓportionē lateris b c. Tertiū.ſuꝑficies erecta eſt ſup ſuꝑficiem:cū ab eodē puncto lineę q̄ eſt termin⁹ cōis illaꝝ ſuꝑficierū due lineę ꝑpendiculares ſuꝑſtant rectū ꝯtinētes angulū:et in eiſdē ſuꝑficieb⁹ ſitę ſūt. Di. Exemplū addas. Ma. Sit ſuꝑficies iacens c d e f.⁊ ſuꝑficies erecta ſup hanc.a b c d.Eſt itaq̄ꝫ linea cōis terminus haꝝ c d.in q̄ ſignato puncto g.ptrahant due lineę ꝑpendiculares.f.g h.in ſuꝑficie erecta.⁊ g k in iacēte.Si hę lineę angulū rectū ꝯtinēt.f.g ſuꝑficies a b c d. orthogonalr erecta eſt ſup ſuꝑficiē c d e f. vt ꝓponit theorema. Quartū. Suꝑficies eque diſtāt q̄ ſi in īfinitū ptrahant nō ꝯcurrūt vt ſūt a b c d ⁊ e f g h. Quintū.Quelib ſuꝑficies rectilinea aut eſt trigona aut in trigonos reſoluēda.Ex q̄ p3 trigonū eſſe p̄mā ſuꝑficierū angulariū.vt ſuꝑficies q̄drangula in duos reſoluit trigonos.f.a b c d. reſoluit in trigonū a b c.⁊ c d a.





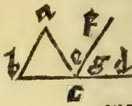


De Triangulo. Capitulū.XVII. Di.

Quoniā trigonū ſuꝑficieꝝ angulariū p̄mā dicis:de coſi q̄ habes theoremata edicito. Ma.Pręm q̄ꝫpla:ſed ne epitomatē excedā modū ex his tm̄.xi.ponā:q̄ꝝ p̄mū.Ois triāguli angul⁹ extrinſec⁹ duob⁹ itrinſecis ſibi oppoſitē ē ęq̄lis.vt ſit triāgul⁹ a b c.cui⁹ latus b c.ptrahat vſq̄ꝫ ad d. Erit c angul⁹ extrīſec⁹ duob⁹ angulē intrīſecis ſibi oppoſitē.f.a ⁊ b.ęq̄lis. ꝓbat ſic.a pūcto c.ptrahat linea e f. ęq̄ diſtās lineę a b.⁊ diuiſ⁹ ē angul⁹ c. extrīſecus in duos āgulos.f.e ⁊ g. eritq̄ꝫ angul⁹ e. ęq̄lis angulo a.ꝑ tertiū theorema de angulē:q2 ſunt coalterni. Et angulus g.extrinſec⁹ ęq̄lis angulo b.itrinſeco ſibi oppoſito:ꝑ ſcōaꝫ ptē eiuſdē theorematē.q̄re tot⁹ angul⁹ itrinſec⁹ c.ęq̄lis ē duob⁹ itriſecis ſibi oppoſi

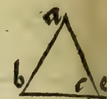


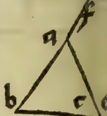


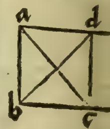


tis:q̄ ſunt a ⁊ b.qđ fuit ꝓbandū.Scđm.Oīs triangul⁹ habet tres angulos eq̄les duob⁹ rectis. vt ſit triangulus a b c.ꝓduco lineā b c.vſq̄ ad d.cauſat angul⁹ extrinſec⁹ e.⁊ q2 anguli c ⁊ e.duob⁹ rectis ſūt eq̄les ꝑ theorema primū de angulis.⁊ angul⁹ extrinſec⁹ e.eq̄lis eſt angulis intrinſecis ſibi.ſcʒ a ⁊ b.ꝑ ꝓcedēs theorema.erūt itaq̄ tres anguli.ſ.a b c.eq̄les duob⁹ rectis:qđ fuit ꝓbandū.Tertiū.oīs trianguli duo q̄liber anguli duob⁹ rectis ſūt minores.ꝓbat q2 tres duob⁹ rectis ſunt eq̄les.igit ſi vnū demas: remanentes erūt minores.vł ſic.ſit triangul⁹ a b c.cui⁹ lat⁹ b c.ꝓtrahat in d.ſit angul⁹ extrinſec⁹ e.q̄ maior eſt angulo a vł b.ex theoremate ꝓxīe ꝓcedēti:⁊ angul⁹ extrinſec⁹ e.cū angulo extrinſeco c.eſt eq̄lis duob⁹ rectis ex pmo theoremate de angulo.igit anguli intrinſeci b ⁊ c.ſūt duob⁹ rectis minores ſilr anguli intrinſeci a ⁊ c. Idē ꝓbat eodē mō de angul a ⁊ b.ſi ꝓtrahat linea b a.in f.Quartū eq̄les ſūt ſibi cuncti trianguli q̄ ſuper eandē baſim atq̄ inter duas lineas eque diſtātes ſūt ꝯſtituti vt triāgulus a b c.⁊ d b c ꝯſtituti ſūt ſup baſim b c.īter duas lineas eq̄ diſtātes ſūt ꝯſtituti vt triangul⁹ a b c.⁊ d b c.cōſtituti ſūt ſup baſim b c.īter lineas eque diſtātes:q̄ ſūt a e ⁊ b f.Pʒ q2 tales trianguli dimidia ſūt q̄drati ſup eandē baſim ꝯſtituti. Quintū in oī triāgulo duū eq̄liū laterū vterq̄ angulorum q̄ ſūt ad baſim ē minor recto:⁊ vn⁹ alteri ē eq̄lis.vt ſit triāgul⁹ a b c cui⁹ latera a b.⁊ a c.ſīt eq̄lia:erit b c baſis.⁊ angulus b minor recto:⁊ angul⁹ c minor recto.⁊ angulus b eq̄lis angulo c.Ex q̄ ſequit q̄ ſi alicui⁹ trianguli duo anguli eq̄les fuerint: duo latera equos angulos reſpicientia erūt eq̄lia.vt in dicto triāgulo latera a b.⁊ a c. reſpiciētia eq̄s angulos b ⁊ c.ſunt eq̄lia.Sextū.oīs trianguli duo q̄liber latera ſil iuncta reliq̄ ſūt longiora.vt ſit triangulus a b.erūt latera a b.⁊ a c. ſimul iuncta longiora latere b c. Septimū. oīs trianguli longi⁹ latus angulo maiori oppoſitū eſt.vt in dato triāgulo:angul⁹ maior eſt a.cui opponit lat⁹ b c.qđ maius eſt lateri a b.vel a c.Octauū.In oīm triangulo rectangulo q̄dratū: qđ a latere rectangulo oppoſito ī ſemetipſo ducto deſcribit: equū eſt duobus quadratis q̄ ex duobus reliquis lateribus deſcribunt.vt ſit triangulus rectangulus a b c.cui⁹ angulus ſit a rect⁹: erit quadratū lateris b c equale duobus quadratis laterum a b.et a c.et quod dictū eſt de quadratis habet etiam veritatem de alijs ſuperficiebus ex trianguli laterib⁹ deſcriptis in lineatione ⁊ creatione ſimilib⁹.vt triangulus origonius conſtitutus ex latere b c.equalis eſt duobus triangulis origonijs conſtitutis ex laterib⁹ a b.et a c. Diſci. Quantum autē poteſt latus ampligonij quod obtuſo angulo ſubtenditur reſpectu aliorum laterum? Ma. tanto amplius poteſt quantū eſt qđ cōtinet bis ſub vno eorum atq̄ ea linea q̄ ſibi directe iuncta ad obtuſum angulū a ꝑpendiculari extra de

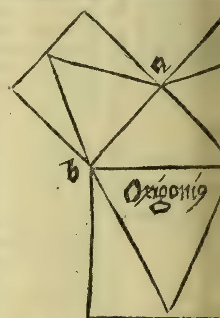


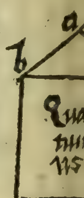




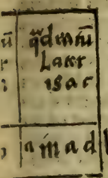


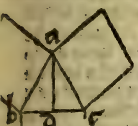


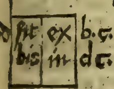




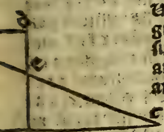
BOUND BY W. PRATT

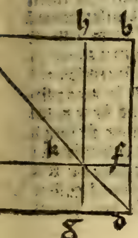










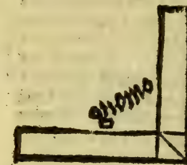




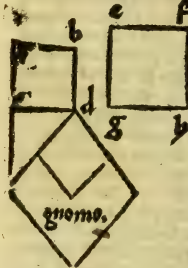
ꝑpendicñ vt ſit triangulus ampligonius a b c.cuius angulus a eſt obtuſus.ducat itaq̃ a pũcto c.linea ꝑpendicularis ad lineã a b.q̃ neceſſario cadet extra triangulum.ꝑtrahatur igit lineã a b.ꝛ tãget hãc ꝑpẽdicularẽ i pũcto d.erit itaq̃ quadratũ lateris b c.tanto maius duob̃ q̃dratis laterũ a b.ꝛ a c.q̃tũ eſt id q̃d fit ex b a.in a d.bis. Di. Quãtum ꝟo põt latus exigonij angulo acuto ſubtẽſo reſpectu alioꝛ duoꝝ lateꝝ: Ma. Tanto minus põt ipis quantũ eſt q̃d bis continet ſub vno coꝝ lateꝝ:cui ſcʒ perpendicularis ſubſtat:ꝛ ea pte ſui q̃ ꝑpendicularis ꝛ angulo acuto interiacet.vt ſit triangulus exigonius a b c.cuius angulus c.ſit acutus:duco ꝑpendicularẽ ab angulo a ad lineã b c.in puncto d erit itaq̃ q̃dratũ lateris a b tãto minus q̃dratis laterũ a c ꝛ b c q̃tum eſt id q̃d fit ex b c i d c bis Et q̃d iam dictũ eſt de latere ſubtenſo angulo acuto in ampligonio vl' orthogonio Nonũ Si aliq̃ ab anguloꝝ triãguli linea recta ad baſim ducta:illũ angulũ ꝑ equalia ſecet due ptes baſis reliq̃s eiuſdem trianguli ꝓportionales ſunt vt ſit triangulus a b c.ꝛ angulum a diuidat ꝑ eq̃lia linea ꝑpendicularis a d.ducta ad baſim b c.erũt ptes baſis.ſ.b d ꝛ d c.ꝓportionales lateribus a b.ꝛ a c.q̃d facile ptʒ in nũeris:patebit infra in praxi.Decimũ.Si ab orthogonij angulo recto ad baſim linee ꝑpendicularis ducatur erit ipa ꝑpendicularis inter duas ſectiões ipius baſis ꝓportionalis ꝛ vtrũq̃ latus inter totã baſim atq̃ ſibi cõterminalem baſis portionẽ.vt ſit triangulus a b c.a cuius angulo recto a ducat a d.ꝑpendicularis ad baſim b c.erit linea a d.ꝓportiõalis parti baſis b d.ꝛ d c.Et ſicut tota baſis ad latus a c.vl' a b.ſic latus a c ad ptem baſis d c.ꝛ latus a b ad ptẽ baſis b d.ꝛ hec quoq̃ infra manifeſta erit Undecimũ.Oĩm duoꝝ trianguloꝝ quoq̃ anguli vni' angulis alterius ſunt eq̃les:latera equos ãgulos reſpiciẽtia ſunt ꝓportionabilia.vt ſint trianguli a d e.ꝛ a b c.quoꝝ angulus d.eſt equalis angulo b.ꝛ angulus a angulo e.ꝛ angulus f angulo c.Ob id latera a.ꝛ d e.ſunt ꝓportionabilia laterib̃ a b.ꝛ b c Nã ſicut ſe habet lat' d e.ad lat' a d.ſic ſe habet latus a b.ad lat' b c.Ex hoc theorema te mira cõcludi poſſunt.ꝓbatũ ẽ partim ſup theoremate pmo de ſupficie.Latius aũt infra in praxi deducet.

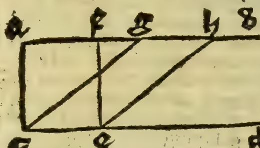
De quadrangulo. Ca.XVIII. Ma.

E Quadrangulo hec ponant theoremata.Primũ Oĩs palellogrami ſpacij ea q̃dem q̃ diameter ſecat ꝑ mediũ palellograma circa eandem diametꝝ cõſiſtere dñr.vt ſit ſpaciũ palellogrami a b c.cui' diameter ſit a d quẽ diuidant due linee e f.ꝛ g h.ducte eque diſtanter laterib̃ oppoſiti dicti palellogrami ſecantes ſe ſup diametrum in pũcto k ꝛ erit totũ hoc ſpaciũ diuiſum i q̃tuor rectãgula q̃ꝝ duo q̃ diameter ſecat ꝑ mediũ vʒ a h e k ꝛ k f g d.circa diametrũ cõſiſtunt:ꝛ reliqua duo ſcilicet h b k f.ꝛ e

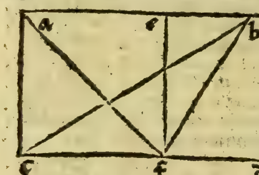


Rcg ſupplemēta dicunt͡ᵉ:ꝛ ſunt ſemꝑ ſibi inuicem ęq̃lia:q̄ ambo ſumpta cū vno parallelogramorum circa diametrū ꝯſiſtentiū:cōſtituūt gnomonē:cui ſi addat͡ᵉ aliud parallelogramū circa eandē conſiſtens diametrū totū pallelogramū integratū eſt.Uñ patz dictū Ariſtotelis in ꝑdicamētis.vbi.dicit.parallelogramum addito gnonome ipm̄ creſcit:ſed nō alterat͡ᵉ.Secundū duobꝫ quadratis aſſignatū tertium datū ęquale ꝯſtituere facile eſt ꝓbabile:ſint enī q̄drata duo data a b c d.ꝛ e f g h.ꝓtrahat͡ᵉ latus ac i directo ꝓſus l.donec c l.ęquale ſit vni laterū q̄drati e f g h ꝛ a puncto l ducat͡ᵉ linea recta ad punctū d.et ſit triangulus rectangulus c d l cuius latus d l oppoſitū angulo recto c.ꝗ q̄dratū deſcriptū a latere d l equū erit duobꝫ q̄dratis deſcriptis a laterib' c d ꝛ l ꝑ nonū theorema ꝺ triangulo.ꝛ rurſus ex linea d l circa q̄dratū a b c d deſcribat͡ᵉ gnomo:q̄ erit q̄drato e f g h ęqualis:qđ ſic ꝓz.Nā totū q̄dratū d l includit duo q̄drata a b c d ꝛ f g h.vt ꝓbatū eſt.Igit͡ᵉ dēpto ab eo q̄drato a b c d q̄ remanet gnomo equ' eſt reliquo q̄drato e f g h.Tertiū oēs ſupficies ęq̄diſtantiū laterū ſup vnā baſim:atqꝫ in eiſdem alternis lineis ꝯſtitutę ſunt ęquales vt ſint lineę alternę ęq̄diſtātes a b ꝛ c d.Inter q̄s ꝯſtituta duas ſupficies ęq̄diſtantiū laterū ſcꝫ a f c e ꝛ g c h e ſup eandē baſim c e ꝛ erūt ęq̄les.

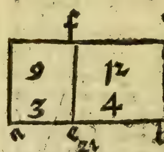


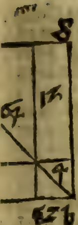


Quartū ſi paralellogramū ꝛ triangulus in eadem baſi ꝛ in eiſdem alternis lineis fuerint cōſtituta:paralellogramum triāgulo duplum eſt vt ſint alternę lineę ęq̄diſtātes a b ꝛ c d int͡ᵉ q̄s ꝯſtituat͡ᵉ palelelogramū a e c f ſup baſim c f.qđ diuidat͡ᵉ i duo ꝑ diametrū a f.ſit triāgulus a c f ſup eadē baſi c f ad quē pallogramū a e c f duplū eſt q: ꝯtinet ipm̄ ꝛ ei ęq̄lem ſcꝫ a e f ꝛ dictū parallelogramū erit ſimilr duplū ad triāgulū c h f in eadem baſi ꝯſtituto:q: triangulus c h f ęq̄lis eſt triāgulo a c f.ex theoremate q̄nto de triāgulo.

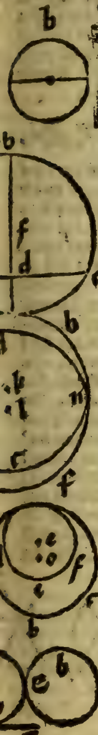


Quintū.ſi fuerit d linea l duas q̄ntaſcūqꝫ ꝑtes diuiſa: q̄dratū qđ ſit ex ductu totius lineę in alterā ei' ꝑtem ęq̄le eſt q̄dratis q̄ ex ductu eiuſdem ꝑtis in ſeipam ꝛ alteri' in alterā fit.vt ſit linea a b.diuiſa in a c ꝛ c b.erit q̄dratū d a e b ꝯſtitutū ex linea a b ꝛ a e equale q̄drato ꝯſtituto ex a c qđ eſt d f a c ꝛ q̄drato f e c b qđ fit ex ductu lineę a e in c b.Qđ facile claret in nūeris.vt ſit tota linea a b vt 7 ꝑars a c.3.ꝛ pars c b.4.erit q̄dratū ex b c ꝛ a c.21.q: ter ſeptē ſunt.21.ꝛ q̄dratū a c.9.nā ter tria ſunt nouem.ꝛ q̄dratū ex a c ꝛ c b.duodeci eo ꝙ ter q̄tuoꝛ ſunt duodeci.Hec aūt q̄drata ſil' iūcta.9.ſcꝫ ꝛ.12.faciūt.21.ęq̄le quadrato ꝑori.Et non ſolum



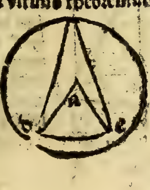


hoc theorema in nũeris: ſed ⁊ plura alia demõſtrari poſſunt que breuitatis cauſa ſilentio trãſire libuit. Sextũ. Si fuerit linea in duas ptes diuiſa: quadratũ qđ ex ductu toti⁹ in ſe ipam fit: equũ eſt his que ex ductu vtriuſq; ptis in ſeipam ⁊ alteri⁹ in alterã bis fiunt vt ſit linea a b. 8. diuiſa in c ⁊ habeat linea a c. 6. et linea c b 2. erit q̃dratus ex tota linea a b. 64. ⁊ q̃dratũ linee a c. 36. ⁊ q̃dratũ c b. 4. ⁊ q̃dratus a c in c b. 12. ⁊ rurſus q̃dratum a c in c b. 12. q̃ vltima q̃tuor ſil' iuncta: faciũt. 64. quib⁹ equat q̃dratus p̃mus qđ fit f g a b. ex quo concludit q parallelograma duo toti⁹ p que tranſit diameter ſunt ambo q̃drata. Valet hoc theorema p intellectu theorematis ſeptimi de triangulo.



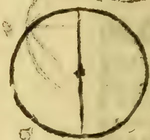
De circulo theoremata Cap. XIX. Ma.

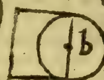
De circulo hec ponunt theoremata. Primũ. Circulos quoꝝ diametri equales fuerint: eq̃les eſſe neceſſe eſt. vt ſunt circuli a ⁊ b. Scđm. Circuli ꝓpoſiti facile ẽ centrũ reperire. Di. Quo ingenio? Ma. Iſto. Sit circul⁹ dat⁹ a b c. cui⁹ centrũ querit: duc in circulo vbi placuerit lineã a c. applicãtẽ extremitates ſuas circũferẽtie ex vtraq; pte. quã diuide p duo eq̃lia in puncto d. a quo duc lineã ꝑpendicularẽ ad lineã a c. cui⁹ extremitates applicent circũferẽtie ex vtraq; pte: quã rurſus diuide p equalia in puncto f q̃ ⁊ centrũ circuli eſt queſitũ. Uel aliter ſic. In circũferentia circuli dati ſigna tria puncta: cũ q̃bus opare: vt in q̃rto theoremate de puncto dictum eſt. Tertiũ. Circuloꝝ ſe ſecantiũ centra ſunt diuerſa: nec alter alterũ plus q̃ in duobus locis ſecare pot. vt patz in circulis a b c et d e f quoꝝ primi centrũ eſt k. ſecundi eſt l. ⁊ interſecant ſe in punctis in n. Quartũ. Circulus intrinſecus circulum contingens: nõ idem centrũ cũ eo quẽ contingit neceſſario habebit. vt patet in circulis a b c et d e f quoꝝ primi centrũ eſt o: ſcđi e. Quintũ. Si circulus circulũ cõtingat: ſiue intrinſec⁹: ſiue extrinſecus in vnũ tm̃ loco contingere neceſſe eſt. patet primũ in circulis iam prime datis. ſecundũ videbis in circulis a ⁊ b. qui ſe contingunt in puncto e. Circulus autẽ circulũ contingit quez tangẽdo non interſecat. Unũ vero circulum ſex equales poſſunt cõtingere. ⁊ ſphere duodecim vnam equalẽ contingere poſſunt. Sextũ. Angulus a linea recta ⁊ circulo quẽ contingit ↄtentus oim acutorum eſt acutiſſimus. Is vero qui continet a diametro ⁊ circũferentia oim acutoꝝ eſt ampliſſimus. patet in circulo dicto. a. quez ↄtingit linea e f. erit angulus e acutiſſim⁹: ⁊ angulus p. oim acutoꝝ maxim⁹. ⁊ quãto circulus maior fuerit: tanto angul⁹ ↄtingẽtie minor. ⁊ quãto circulus minor fuerit: tanto angulus contingẽtie eſt maior. ſupplementũ huius eſt ſupra in vltimo theoremate de angulo. Di. Quam lineam circulus cõtingere dicis? Ma. Que cum circulũ cõtingit in vtrãq; partẽ erecta circulum nõ ſecat. Septimũ. Si intra circulũ angulus ſup centrũ cõſiſtat. alius vero ſupra circũferentiã cõſiſtẽs eandẽ baſim habeat: q̃ ſup centrũ ẽ ad reliquum duplus eſt. vt patet in angulis a b



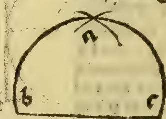


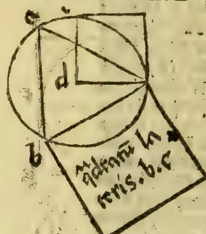
quoꝝ angul⁹ a duplus eſt ad angulū b ⁊ habēt baſim cōmu‑nem.i.e. Octauū. Angulus rectiline⁹ ſemicirculi ſup arcū ↄſiſtēs rect⁹ eſt: in portiōe vo ſemicircl'o minore: maiorā: porti‑tiōe aūt maiore recto minor ē. vt pꝫ ꝺ angul' a b c q̄ꝝ angu‑lus a eſt rect⁹. āgulus b recto minor ⁊ angl'us c recto maior. Nonū Oīm duoꝝ circuloꝝ eſt ꝓportio vni⁹ ad alterū ſic q̄‑drati diametri vni⁹ ad q̄dratū diametri alteri⁹ vt pꝫ in circu‑lis a ⁊ b q̄ ſunt in ꝓportione dupla. Decimū. Arcū dati hoc pacto ↄtingit p eq̄lia diuidere ſit arcus diuidēdus a b c cui⁹ chorda eſt b c pone pedē circini imobilē in pūcto b. extende alīū vſq̄ ad arcū ſup quē portionē deſcribas: arcū dati iter‑ſecantē q̄ facto: pone pedē circini imobilē in c ⁊ aliā portionē dictā interſecantē deſcribas: ⁊ pūctus interſectionis erit: in q̄ arc⁹ dat⁹ eſt p eq̄lia diuiſus. Undecimū. Oīs triāguli eq̄lateri. qꝺ a latere vno quadratū deſcribit: triplū. eſt q̄dratū dimidij diametri circuli: a quo triāgulus ipſe circūſcribit. vt ſit circulus a b c et triangulus inſcriptus ſilr a b c. Dico q̄ quadratū lateris b c triplū eſt ad quadratū d e.



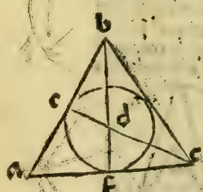


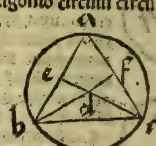
De figuraꝝ inſcriptione theoremata. Ca.XX. Di.





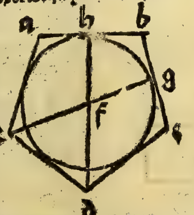
Cum pl'a de angl'is lineis aut ſupficieb⁹ dare poſſes theoremata: Ma. Poſſem: ſed ea oīa ponere nō tā necariū eſſet ad intentionē nrām q̄ laborioſū. Nā ea tm̄ tradere placuit q̄ ad praxim imediati⁹ vti ↄuenient: ad quā etiā figuraꝝ inſcriptio deſinet. Ob id de ea q̄ theoremata q̄dā ponēda ſunt. Di. Atm̄ p̄mū edicito: q̄ ſupficies alteri inſcribit: Ma. Que latera ei⁹ cui inſcribit vno q̄ anguloꝝ ſuoꝝ intrinſece ↄtingit. Circūſcribit vo figura figure cui⁹ latera: ei⁹ cui circūſcribit oēs angulos ↄtingit. vt pꝫ in triāgulis a b c et d e f quoꝝ primus circūſcribit ſcꝺo ⁊ ſcꝺus inſcribit primo. Di. Nūc ſi q̄ habes theoremata dicas: Ma. Primū eſt tale. Intra datū triangulū pōt circul⁹ inſcribi. Di. Quō: Ma. Illo ſit triangul⁹ a b c cui⁹ latus a b diuidas in duo eq̄lia i pūncto e. a quo ducas lineā rectā in angulū c. rurſus diuidas lat⁹ a c in duo eq̄lia in pūcto f. a quo linea recta ducta in angulū b ſecabit lineā e c in pūcto d q̄ erit centrū circli inſcribēdi. Secundū dato trigono orthogonio: h̄ pacto ↄtingit circulū circūſcribere. Sit trigon⁹ a b c. cui⁹ angul⁹ rect⁹ a erit b c lat⁹ lōgius qꝺ diuidas in duo equalia in pūcto d q̄ erit centrū circli circūſcribēdi. Tertiū dato trigono oxigonio circulū circūſcribe poſſum⁹ h̄ mō. ſit triangulus a b c. cui⁹ latus a b diuidat in puncto e. a quo ducat linea recta i angulū c. Et rurſ⁹ diuidat lat⁹ a c i pūcto f a quo ducta linea recta i angulū b ſecabit lineā e c. in pūcto d q̄ ē centrū circli circūſcribēdi: erit q̄dratū cui⁹ lib3 lateris trigōi iſcpti triplū ad q̄dratū dia



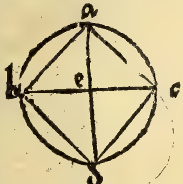


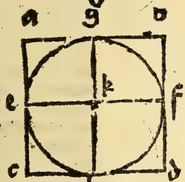


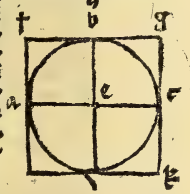
metri dimidie circuli circũſcripti: quod facile pbat̃ ex theoremate
tio' de trigono. Quartũ dato trigono ampligonio circulũ circũ-
ſcribere poſſum': hoc pacto ſit trigon' a b c. cuius angulus a ob-
tuſus erit latus b c lõgius: qḋ diuidat̃ in duo eq̃lia in puncto h.
per quẽ ⁊ angulũ a. ducat̃ linea a h f. dupla aut maior linee a h
Rurſus diuidat̃ lat' a c. in duo eq̃lia in pũcto e. a quo ducat̃ p
pendicularis: donec interſecet lineã a h f. in pũcto g. q̄ erit centrũ
circuli circũſcribendũ. Quintũ dato circulo trigonũ orthogoniũ
inſcribere: erit diameter circuli dati lat' lõgius angulo recto op
poſitũ: ⁊ medietas ſemicirculi angulus rectus. Dato vero circulo
ſi trigonũ ampligoniũ inſcribere placuerit: erit corda portionis
minoris lat' angulo obtuſo oppoſitũ: ⁊ medietas arcus angulus
obtuſus. Si aũt dato circlo trigonus oxigonius inſcribẽdus fue
rit diuidat̃ circũferẽtia in tria eq̃lia: ⁊ pũcta diuiſionis erũt an
guli trigoni oxigonij: a q̃bꝫ latera ſunt ducẽda exẽpla patẽt in. ij
iij. ⁊ iiij. theorematibꝫ pdictis. Sextũ non modo circulũ trigon':
ſed q̃dratus põt inſcribi. Di. Quo ingenio? Ma. Sit circulus
a b c d. ⁊ centrũ e. p qḋ ducã duos diametros ſe orthogonalit̃ in-
terſecantes: quarũ extremitates erũt anguli q̃drati: q̃bus ptra
ctis lateribꝫ emerget quadratũ queſitũ. Septimũ. Intra datum
quadratũ contingit circulũ inſcribere. Di. Quo pacto? Mag.
Sit q̃dratũ a b c d. diuidat̃ vnũquodq; latus in duo eq̃lia in pũ
ctis e f g h. a quibꝫ ducant̃ due linee interſecãtes ſe orthogonali
ter in k. qui eſt centrũ circuli queſiti. Octauo. Circa ppoſitũ cir-
culũ quadratũ deſcribere. vt ſit circulus datus a b c d. cui' centrũ
e. per qḋ duco duos diametros interſecantes ſe orthogonaliter:
a quarũ extremitatibꝫ duco lineas orthogonales ſeſe tangẽtes in
punctis f g h k. quadratũ circa datũ circulũ cõſtituentes. Nonũ
Circa datũ quadratũ circulũ deſcribere: ſit q̃dratũ a b c d. pdu-
cam in eo duos diametros interſecãtes ſe in pũcto e. qui erit cẽ-
trũ circuli circũſcripti. Decimũ. Intra datũ circulũ penthagonũ
equiangulũ deſcribere. ſit circulus cui' centrũ f. diuidat̃ eius cir-
cũferentia in. 5. equalia: in punctis a b c d e. que lineis cõiuncta
penthagonũ queſitũ conſtituũt. Et ſi ab angulo a. in angulũ c.
Et rurſus ab angulo b in e. rectã lineã duxeris: quelibet harũ al-
terã diuidet ſm pportionem habentẽ me
dium: ⁊ duo extrema: ⁊ maior pportio la-
teri penthagoni equalis erit. Undecimum
Circa circulũ datum penthagonũ equian
gulũ deſcribere: ſit circulus cuius centrum
f. cuius circũferentia diuidat̃ in. 5. equalia
in punctis a b c d e. tractis totidẽ a cen-
tro ad hec puncta lineis: ſup q̃s ſingulas
pduco orthogonales ſeſe in pũctis g h k l
m ɔtingentes: atq; penthagonũ queſitũ
cõtinentes. Duodecimũ. Intra penthago-
num datum circulũ deſcribere. ſit penthagonus a b c d e. cui' la-
tus a b. diuidat̃ in duo eq̃ in pũcto h. a quo ducat̃ linea recta in
angulũ d. Rurſus diuidat̃ latus b c. in puncto g. a quo ducat̃ li-
nea recta in punctũ e. hec interſecabit lineã h d. in puncto f. qui





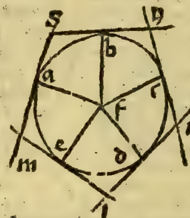










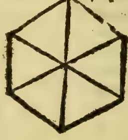


eſt centꝛ circuli inſcribendi. Et eo ingenio alias qſcūq; multiangulorꝝ figuras circulo: ⁊ rurſus circulū ipſis: ⁊ inſup figuras angulares angularib⁹ inſcribere aut circūſcribere liquide dinoſces.

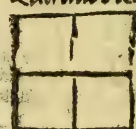
Theoremata de corpe. Ca. XXI.

D. Anc q̄dē vt ais figuras planas planis inſcribere ⁊ circūſcribere ex dictis intelligo: figurarꝝ adiutus deſcriptione: de corpibus vero an idem ſit iudiciū: necne nōdum acc̄epi: quapropt̄ ⁊ corporꝝ ſi q̄ habes theoremata ſubiungas. Ma. Corporꝝ theoremata varia ⁊ quidē ꝑpulchra ſunt: at vero in plano (quēadmodū ſupficies) deſcribi nō poſſunt: difficillimū eſt intellectum in mathematicis minus bene vſitatū eiuſdē ſpeculationes poſſe prima fronte apphēndere. Tuis tamē ſemꝑ acq̄eſcens petitionibus: de regularibus ſaltē aliqua ponam theoremata. Primū. tn̄ regularia ⁊ nō oīa locū ſunt repletiua. Di. Aſſentio minime. Mag. Quapropter? Di. Quia omne corpus in loco eſt. ⁊ eū in quo eſt replet. ⁊ ab eodē circūſcribit̄. Mag. Verū qd̄ argumētaris de repletione phiſica (de qua in naturalib⁹) non aūt de repletione mathematica: circa quā hęc noſtra verſat̄ diſceptatio. Di. Quid eſt replere locum mathematice? Ma. Replere locū mathematice dupliciť ↄtingit. ſ. ſm ſupficiem: ⁊ ſm corpus. Replere autē locum ſm ſupficie: neſt totū ſpacium circūſtans aliquē punctū in ſupficie plana ſupficiebus occupare. tale autē ſpacium cū quatuor rectos valeat angulos (vti viſum eſt in ſcđo theoremate de angulo) ab his tn̄ ſupficiebus replet̄: quarū aliqui anguli iuncti q̄tuor rectos valent. vt ſunt Trigonus. Tetragonus. ⁊ Hexagonus. vnde ſex trianguli Iſopleuri: quatuor Tetragoni: ⁊ tres Hexagoni locuꝫ replent. vt patet in figuris.

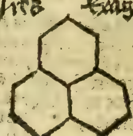
Sex yſopleuri



Quattuor Tetragon



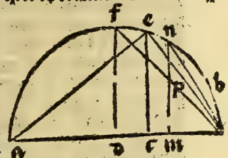
Tria Exagon



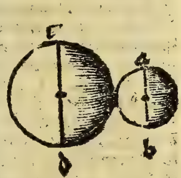
Di. Quid eſt replere locum ſm corpus? Ma. Eſt circa punctū in corpe cōſtitutū totū ſpaciū vndequaq; adimplere: ex q̄ claret h̄ corpus ſolū locum replere: qđ ſm angulū ſuuꝫ ſolidum aliquotiēs ſumptū circa punctū vnū: totū ſpacium vndequaq; occupabit. vt eſt videre in cubis: q̄r octo angulariť iuncti locum replent corpaliter. Di. Quid de alijs regularib⁹ corpibus? Ma. Cetera corpora regulari locum nō replent: pyramide dempto. d̄ quo nō parua inter mathematice pfeſſores diſceptatio fuit: ⁊ adhuc ſub iudice lis eſt. Nam q̄dam pyramides duodecim. alij viginti. nōnulli aūt vigintiq̄tuor locum replere demōſtrare conati ſunt. At v̄o qui mathematice dogmata rimant̄ ſubtilius aſtruere nitunť pyramidē regularē: quotienſcūq; multiplicatā loci ptinentiā localē nō poſſe replere. De his tn̄ ad p̄ſens me (q: ꝑma traditur⁹ ſum rudimēta) admonuiſſe magis q̄ demōſtraſſe ſufficiat. Ad reliq. tranſea⁹.

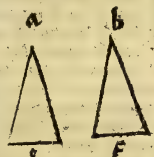
De inſcriptione mutua regularium corporꝫ. Et de inſcriptione oīm regularū vni ⁊ eidē ſphere. Ca. xxij.

S Ecundū de corporib⁹ theorema eſt tale. Corpora regularia a ſe inuicē ⁊ a ſphera ſunt circūſcriptibilia. Di. Que poſ ſunt inſcribi pyramidi? Ma. Tantū octohedrō. Et rurſus ipſi octohedron pyramis ⁊ cubus pn̄t inſcribi. Cubo vero in ſcribit octohedron. ipſi aūt icohedron oīa p̄ter octohedrō inſcribunt. Qđ quidē facil⁹ dep̄hendes: ſi latera corpoꝝ ex arte poteris fabricare h̄ pacto. Sit diamet̄ ſphere: cui inſcribēda ſunt cor pora regl'aria a b. q̄ diuidant in duo eq̄lia in d. ⁊ rurſus a b. in tria eq̄lia in c. itaq; a c ſit dupla ad c b. ⁊ oppoſito pede circini in d. ducet̄ ſemicircul⁹ cui⁹ a b. ſit diameter ſiue chorda. Et ducāt linee ꝑpendicl'ares a punct̄ d. ⁊ c. ad circūferentiā q̄ ſunt d f. ⁊ c e. ſm doctrinā q̄rti theorematis de linea ꝓ ducat̄ linea recta ab a ad e. que erit latus pyra midis. Sil'r ducat̄ linea recta ab f. ad b. q̄ erit latus octohedron. Sic q; linea recta ducta ab e. ad b. erit latus cubi. q̄ ſi diuidat̄ ſm ꝓporti onē habentē mediū: ⁊ duo extrema: ſm theore ma octauū de linea in puncto p. maior portio ſc; p b. erit latus duodehedrō. Rurſus diuida tur d b. in duo eq̄lia in m. a quo ꝓducat̄ linea ꝑpendicl'aris que ſit in n. ⁊ a puncto n. ducat linea recta ad b. q̄ erit latus icohedron. vt p;



in deſcriptione hic depicta. Hoꝝ vero corpoꝝ fa bricatio excep'ari potius q̄ oculis ſubeſt: q; in tellectuali libuit demōſtratione demonſtrare. queadmodū iam vidiſti eadē ex papyro ꝯiūcta Tertiū. Omniū duaꝝ ſpheraꝝ eſt ꝓportio vni us ad alterā tanq; ſue diametri ad diametrū alterius ꝓportio triplicata. Hec claret in ſphe ris a b. ⁊ c d. Spheraꝝ igit̄ quoꝝ diametroꝝ ꝓ portio eſt dupla: erit ꝓportio octupla. Quartū Omnis columna: ſiue ſit laterata: ſiue rotun da tripla eſt ad ſuā pyramidē. Unde ſi colum na habet eris libras. 30. pyramis ſua habebit tm̄ libras decem. Quintū. Aequa corpora ſunt atq; ſimilia: quoꝝ terminales ſuperficies nume ro ac quātitate equales ſunt: atq; ſil'es. vt ſūt duo cubi bipedales. Sextum. Corpora ſimilia ſunt que ſil'ibus ſuperficiebus ⁊ numero equali bus continent̄. Unde quoꝝcūq; corpoꝝ rotun





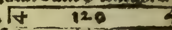
doꝝ quoꝝ axes ſuaꝝ baſiū diametris ſunt ꝓportionales: ſunt ſil'ia. vt axes pyramidis a. dupla eſt ad diametrū ſue baſis e. Similr axis pyramidis b. dupla eſt ad diametrū ſue baſis f. igit̄ pyramis a. ſil'is eſt pyramidi b.

Libri. VI. in praxim Geometrie. Trac. II. Ca. I. Ti.

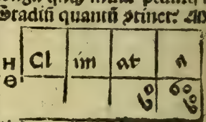
E X dictis nōdum intelligo q̄nam pacto aut ingenio terrā m ſpaciū ue terre metiri poſſim: qđ tm̄ Geometrie nomē viſuꝫ eſt inſinuare. Ma. Uerū dicis: nā tibi in ꝑorib⁹ Geometrie ḡnalioꝛa p̄ncipia paucaſq; eiuſdē theorias ꝑ cucurri. Iā ꝟo q; te vigilātiſſimū eiuſq; ꝑcupidiū ſētio de metiēdi modo pauca ſtringere enitar. In p̄mis āt qđ menſura. ⁊ q̄ ei⁹ ꝑtes p̄mittā.

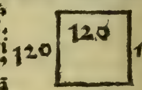
De menſura ꝛ partibus eius   Ca.II.   Diſc:

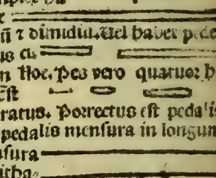
Quid eſt menſura? Ma. Eſt complurium inter ſe equalium inuallorꝫ lõgitudo finita. Di. Partes menſure q̄ ſunt? Ma. Hec: miliarium: ſtadium: actus: pes: ſemipes: palmus ſeu paleſtra: ſpithamẽ: dichas: digitus: vncia. Antiquiores naq̃ orbẽ in partes: ptes in puincias: puincias in regiones: regiones in loca: ꝛ loca in territoria: territoria in agros: agros in centurias: centurias in iugera: iugera in climata: climata in actus: actus in perticas ꝛc. diuiſerunt. Vias ṽo latini p miliaria: Greci per ſtadia: Galli p leucas: Egipti per ſignes: Perſi per aſangas metiebant. Di.

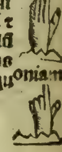


Miliarium qd eſt? Ma. Spaciũ continens in longũ q̃nq̃ milia pedũ: q faciũt mille paſſus a quibus miliarium dicit̃. Di. Stadium quantũ ɔtinet? Ma. Octauam ptem miliarij. ſ. pedes. 625. q faciũt paſſus. 125. Leuca ṽo finitur paſſibus. 1500. Di. Actus quantũ eſt? Mag. Actus triplex eſt. ſ. minimus: ꝛ cõtinet in latitudine pedes. 4. in longitudine ṽo. 120. Actus duplicatus ꝛ ɔtinet in longitudine. 40. in latitudine ṽo. 8. Nõnulli ṽo actũ duplicatum iugerum fecere qđ in lõgitudine. 240. in latitudine ṽo. ita dicũt continere. Hec iugeri in climata requirit diuiſio: cõtinet enim clima (vt aiũt) ꝛ omni pte pedes. 60. itaq̃ ex vno iugero. 8. ſunt climata. Di. Pertica quãtũ cõtinet? Ma. Pertica. i. radius: vga eſt oblonga. 10 cõtinens pedes. a qb' decẽpeda dicta eſt. Pertica ṽo dicit̃ q̃ſi portica a portã do. Di. Paſſus q̃tum hꝫ? Ma. Paſſus ſimplex habet pedes duos ꝛ dimidiũ. Sed paſſus duplex habet pedes. 5. Gradus pedes. 2. Cubitus ṽo. vnũ ꝛ dimidiũ. Vel habet pedes. 2. Cubitus vero magnus habet pedes. 9. Talibus cubitis intelligunt nõnulli menſuratam archam Noe. Pes vero quatuor habet palmos. Semipes duos cõtinet palmos. Eſt aũt pes triplex. ſ. porrectus: contractus: ꝛ quadratus. Porrectus eſt pedalis menſura in longum protenſa. Contractus eſt pedalis menſura in longum ꝛ latum conſiderata. Quadratus ṽo eſt menſura pedalis in longũ: latum: profundũ extenſa. Spithames aũt habet palmos tres. Dichas vero habet palmos duos. Di. Palmus q̃tum habet? Ma. Digitos q̃tuor. Palmus aũt maior quem pprie Geometricũ vocant: cõtinet longitudinem q̃ eſt a radice indicis vſq̃ ad mediũ vnguis euſdem digiti. Vncia aũt digitos tres habet. Di. Digitus autem q̃tum continet? Ma. Quatuor hordei grana per lata diſpoſita. Poſuerũt aũt antiq̃ores nõ modo hec que dixi: integra verũ ꝛ has minutias. vt poſt digitũ ſtaterem. q̃drantẽ. dragmã. ſcrupulũ obulũ. ſemiobulũ. ſiliquã. punctũ. minutũ. ꝛ momentum. Et has minutias varijs cõſignabant characteribꝰ. His breuitatis cauſa (quoniam parum aut nihil ad rem faciũt) obmiſſis. menſuras dictas ad praxim applicabimus.









De tribus modis menſurãdi in gñe   Ca.III. Ma.



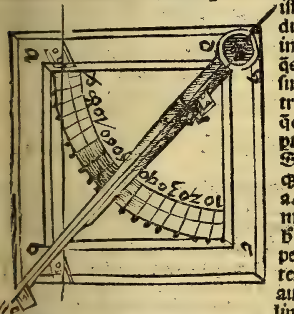
digitus 4 granorum hordei

O

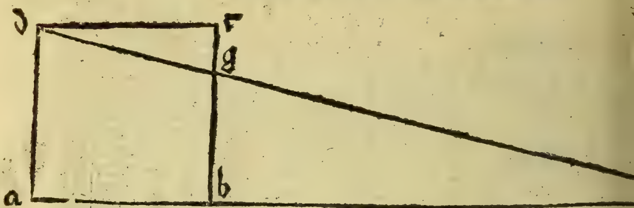
Mnis Geometrie ꝯſiderationis q̄titas eſt linea.ſupficies.aut corpus ob id q̄tituſcūq; rex̄ metiendax̄ q̄ntitatis menſurā in rōne linee:ſupficiei:aut corpis indagabim⁹. Menſurā autē q̄ ſm lineā fit: eam ip̄am voco: que in longū:latū:ꝛ ꝓfundū metit: de qua ea Geometrie ps eſt:quā altimetrā vocant:q̄ in ſurſuꝫ ꝛ deorſum ꝛ illa quā planimetrā dicūt:q̄ in ante ꝛ retro: dextrorſum ꝛ ſiniſtrorſum mēſurat.que aūt ſm ſupficiem fit mēſura illa eſt:que nō ſupficierū longitudo ꝛ latitudo(qm̄ hec p p̄cedentem dep̄hendit)ſed q̄nta totius ſupficiei ſit aera lineis ſuis clauſa inq̄ritur. Menſurā vero quā ſm corpus fieri diximus hanc intelligas:q̄ cuiuſq; corpis ſoliditas ſiue craſſitudo dep̄hendit. De his p ordinem dicturus:de mēſura lineali exordiar.

De mēſuratōe lineax̄. Ca.IIII.Di.

Ineax̄ menſuratio q̄ ſit ingenio: Mag. Et ſi lineax̄ q̄ntitates p dictas in.ij. ca. menſuras dep̄hendere poſſis:eas tñ non ad q̄ſcunq; res applicare facile eſt: ob id inſtrumētū aliud multo certius ex ea Euclidis ꝓpōne fabricabim⁹. Omniū duox̄ triangulox̄ quox̄ anguli vni⁹:augulis alterius ſunt eq̄les:latera eq̄s angulos reſpicientia ſunt ꝓportionabilia. Fiat igit q̄dratū rectangulū.ſ.a c d.ſup angulos a b.duas pone pinnulas pforatas.vt p ip̄as terminū rei mēſurande poſſis ꝯſpicere. Fac ꝛ regulā in q̄ntitate diametri p̄dicti q̄drati aut longiorē q̄ vocet d c.ip̄amq; in puncto.d. clauo ſubtili q̄drato infigat. Sup hanc etiā pinnulas duas pforatas.q̄ ſint e f. Stabūt aūt dicte pinnule in eadē linea:ſilr ꝛ pinnule q̄drati. ꝛ paratum eſt inſtrumentū in forma iſta:cui ſi limbū q̄drantis in 90.gradus diuiſuꝫ inſcripſeris: generale erit inſtrumentū:fere ad om̄ia ea q̄ vel p q̄drantē vel aſtrolabiū inueſtigari poſſunt vtiliſſimū ꝛ cōmodiſſimuꝫ rōne triangulox̄ q̄s regl'a facit cū laterib⁹ q̄drati.latera q̄drati in grad⁹ vel alias ptes ad placitum vtentis diuidi pñt



Si p hoc inſtrumentū linee cuiuſcūq; q̄ntitatē inq̄rere volueris; angulū a. ad linee p̄ncipiū ponas: p cui⁹ foramen ꝛ b linee terminū ꝯſpicias. ꝛ in h̄ ſitu inſtrumentū tuū figas:dehinc per pinnulas regule.ſ.f e.eundē linee terminū pſpicias:ip̄am regulā ſurſū aut deorſum voluēdo:donec terminū linee priorē videre poſſis in punctum interſectionis linee regule:ꝛ lateris c b.animaduertas:q̄ vocet g.tūc enī habebis triāgulos duos.ſ.d a b.(ꝛ intelligo hic b in termino linee ꝯſpiciēde)et d c g.quox̄ anguli vni⁹:angulis alterī⁹ ſunt eq̄les.oculis licet videre. Erūt igitur latera equos angulos reſpicientia.vtq; c g.ꝛ a b.ꝓportionabilia.



Sicut eñ ſe habet c g.ad totũ a b.ſiue c d.ita ſe hꝫ a b.(vt ſtat in termi
rei viſę)ad a d.Quotiẽs igiṫ tota c b.vel c d.ↄtinet c g. totiẽs a b.ↄtinet
p̄mo theoremate de ſupficiebꝫ.ꝛ vltimo de triãgulis. Per h̄ igiṫ inſtrum
tũ altitudinẽ turris:pfunditatẽ putei aut vallis.longitudinẽ aut latitu
nẽ campi.ꝛ inſup oẽm lineã rectã potes metiri.Inſup altitudinẽ ꝛ lati
dinẽ turris valuę aut feneſtre:alteriuſuc rei alio inueſtigare ſi placet va
bis ingenio. Di. Quali? Ma. Baculo:quẽ Jacob dicũt. Di. q̃lis is eſt
culus? Ma: Accipiaṫ baculus cuiuſuis lõgitudinis:quẽ in ptes ęq̃les
uidas.circa ſectiones rimas aut foramina fabrices.dehinc baculũ paru
mẽſure vni⁹ ptis diuiſionis p̄dictę facias:ꝛ par ar⁹eſt bacul⁹.Per quẽ ſi
titudinẽ rei ↄſiderare placuerit:pone baculũ paruũ in foramẽ vni⁹ diui
nis vt placuerit.ꝛ baculũ verte.vt.ſ.extremitates baculi parui impoſiti
ſum ꝛ deorſum tendãt.q̃ facto accedas aut recedas:donec p has extrem
tates rei ↄſpiciẽde ſupiorẽ ꝛ inferiorẽ terminũ videas. ꝛ ſigna locũ ſtati
tuę.Dehinc baculũ paruũ de foramine p̄ore extrahas:ꝛ in p̄xim retro(ſi
cedere volueris)aut ante(ſi retrocedere intendas) pone ꝛ iteꝝ accedẽdo ꝛ
trocedendo p extremitates baculi parui terminos rei viſę ↄſpicias: loci
ſtationis illius ſignes q̃ntũ eñ eſt inter iſtã ꝛ priorẽ ſtationẽ:tanta eſt a
tudo rei viſę.Sic ſili modo latitudinẽ inueſtigabis:ſi baculũ ita vertas
extremitates baculi parui dextrorſuꝫ ꝛ ſiniſtrorſuꝫ ptendant.Sunt ꝛ plu
alia ingenia ꝛ inſtrumẽta:p que ea q̃ dicta ſunt inueſtigant: de q̃bꝫ br
tatis tñ cauſa ſupſedendũ eſt.ſtilum ad alia vertamus.

De mẽſuratione circũferentie circuli Inſup ꝛ eiu dem diametri. Capitulũ.V. Diſcipulus

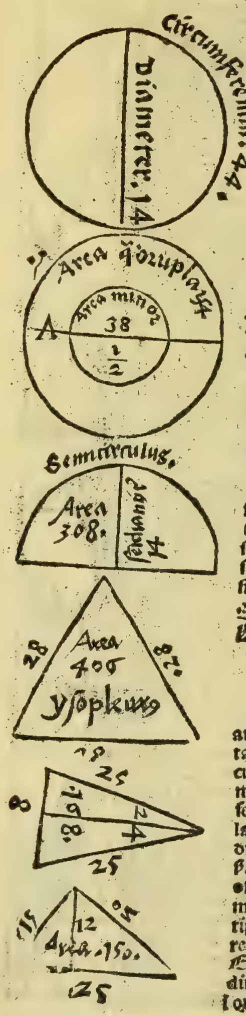
POſſum ne p inſtrumẽta dicta circuli periferiã metiri? Ma
Nõ ſed tñ lineã rectã. Di. Quo igiṫ ingenio ipa venit me
da? Ma. Tali.Diameter circuli:cui⁹ periferie q̃ntitatẽ ſi
re placuerit tripleṫ: et triplato addaṫ ſeptima ps
diametri:circũferentię emerget lõgitudo.Cõtinet
eñ circũferẽtia diametrũ ter.ꝛ ſeptimã ei⁹partẽ.
Hinc eſt ꝙ ſi circũferentię viceſimãſcdam partẽ abſtuleris:re
manẽtis tertia ps diametrũ indicabit. Exẽplũ.Si diameter pe
dũ.14.tripleṫ.ꝛ erũt.42.his addaṫ ps ſeptia diametri.ſ.2.ꝛ eruñt
44.circũferẽtię q̃ntitas. a q̃ ſi rurſus viceſimãſecundã ptẽ .ſ.2.
abſtuleris:relinquũṫ.42.quaꝝ pars tertia.ſ.14. diameter erit.
Et hęc de primo:ſcꝫ lineaꝝ menſuratione ſufficiant.



ïn ratiõe ſupficieꝝ ⁊ primo circula ſicircularis. Ca. VI. Diſcipulus

Enſurã lineaꝝ itellexi ſane: ad ſupficies nũc
ſtilũ verte queſo. Ma. Faciã ac iubẽs: ⁊ de
circulo oĩm ſupficierũ prĩme ⁊ regulariſſima
exordiũ ſumam⁹. Cuius ſi arcam Embaduꝫ
ſiue Podiſmũ: que oĩa in ꝑpoſito idem ſi-
ꝫ continentiã ſcire volueris: multiplica medie-
ferentię in medietatem diametri et productũ
n. vt gratia exempli ſit circulus cuius circum-
4. et diameter .14. erit area.154. aut ducat ur
n ſe productum multiplicetur per.





ii.pducti decimaq̃rta pars area. Patet igitur diameter vnius cir̃cli ad diametrũ alterius dupla fuerit:erit ar a q̃drupla.vt hic. Di. Sed ſemicircli area q̃liter dep̃hendit? Ma. Taliter. Multiplicet baſis p ſemidiametrũ pductũ rurſus p.ii.ducat pducti decîaq̃rta ps areã dabit.vt ſit ſemicirculus cui⁹ baſis.28. ſemidiameter.14.erit area.308.qd̃ facile p̃babit ſi area toti⁹ circli p modũ dictũ q̃rat.de hoc ſatis ad reliqua propero.

De inuẽtione aree triangulorũ primo de Iſopleuro. Ca.VII. Diſc.

E triangulo igit nũc dicas:quẽ in ſupioribꝫ int ſupficies ſcdꝫ locũ obtinere volebas. Ma. Id facitarꝫ inſtitui:ꝛ tñ oĩa ſimul dr̃e nõ licet.Inp̃mis de Iſopleuro ſcdo de Iſoſcheleꝫ ꝛ demũ ordine tertio de Scaleno dr̃e ppono. Di. Iſopleuri igit q̃ pacto inueniẽda eſt area? Ma Illo:qm̃ ęq̃lia hꝫ latera:multiplicet lat⁹ vnũ p aliud:ꝛ pducto tertiũ latus addat ꝛ ei⁹ qd̃ puenit medietas areã oñdit vt ſit Iſopleurus cuius qd̃libet latus.28.habeat:erit area.406.p quã ſi latera cognoſcere placuerit ipſam p octo mltiplica.pducto vnitatẽ adde.toti⁹ latus accipe:a quo deme remanentis medietas q̃ſitũ oſtendit.

De Iſocheleꝫ ꝛ eius area. Ca.VIII. Ma.

I vo Iſochelis areã inq̃rere volueris:p̃mo cathecũ ei⁹ tali ingenio q̃ras.multiplica baſis medietatẽ in ſe ꝛ ſerua rurſus multiplica vnũ latus in ſe ſiue in aliud (qm̃ ęqualia ſunt)ꝛ a pducto id qd̃ p̃us ſeruandũ tradidi ſubſtrahas:remanentis latus q̃dratũ cathecũ dat q̃ſi p baſis medietatẽ multiplicatus fuerit areã Iſochelis oſtẽdi.vt ſit Iſocheles cui⁹ baſis ſit.14.qd̃libet latus 25.erit cathec⁹ 24.ꝛ area.168.

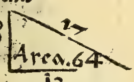
De Scaleno ꝛ eius ſpẽbus. Ca.IX. Di.

Caleni area q̃ via dep̃hẽdit? Ma. Scalenus tres hꝫ ſpẽs.vt ex dictis liquet.Sed harꝫ areę nõ vna via ſunt inueſtigãde.alit enĩ ampligonij ꝛ oxigonij q̃ꝫ orthogonij area q̃rit. Di. Q̃liter inq̃renda eſt area ampligonij. Ma. Taliter.multiplicet baſis medietas p cathecũ ꝛ pductũ dabit areã.Ad inueniendũ aũt cathecum opꝫ p̃us p̃ciſurã vł cieccturã minorẽ eo quo ſequitur mõ inuenire.multiplicet minus latus in ſe ꝛ ſilr baſis in ſe ducat ꝛ ſumme pducte addant ſil.Rurſus multiplicetur latus mediũ inter maius ꝛ minus in ſe ꝛ pductũ a ſumma dicta ſubtrahat remanẽtis medietas accipiat a q̃ res vna ſcdm baſis denominationẽm ablata cieccturã ſiue p̃ciſuram oſtẽdet.hoc eſt inuenta medietas per baſim diuidat ꝛ numerus q̃riẽs cieccturã oñdet.q̃ habita cathecũ ſic q̃ras.mltiplicet minus p ſe vł p̃us ꝛ a pducto id qd̃ ex ductu p̃ciſure in ſe euenit auferat remanentis latus q̃dratũ cathecus Exẽm de ampligonio.ſit ãpligonius cuius minus ſit.15.mediũ lat⁹ ſit.20.baſis ſit.25.erit p̃ciſura.9.ꝛ cathec⁹.12.ꝛ area I oxigonio mltiplicet min⁹ latus in ſe ꝛ baſis ſ.ſe ꝛ a ſũma

aboꝛ ſubſtrabat̃ ꝓductũ ex mꝉ'tiplicatiōe maioꝛis lateris in ſe: reliq̃.vt i ãpli gonio. Exm̃ ſumas de exigonio tale ſit oxigonius cui⁹ lat⁹ minus ſit.13.medium lat⁹.15.baſis vo.14.erit pciſura.5.cathecus.12.area vo.84.

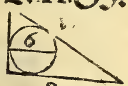
De orthogonio ⁊ eius area. Ca.X. Ma.

Orthogonij vo areã ſi inueſtigare libuerit: videat̃ cathec⁹: qui ſi fuerit par: medietas eius in ſe ducat̃ ⁊ ꝓducto ſi vnũ addas hab.b s hipotenuſam. ſi vo vnũ a ꝓducto auf͛ras baſim ꝯſtitues: medietas vo baſis ꝑ cathecũ ducta areã pandit. Exm̃ ſit orthogoni⁹ cui⁹ cathec⁹ ſit.8.erit hipotenuſa 17.baſis.15.area vo.64. Si aũt cathec⁹ impar fuerit totus in ſe ducat̃: a ꝓducto ſi vnũ auferas reſidui medietas ſit baſis. ſi vnũ ꝓducto addas ex reſidui medietate hypotenuſa ꝓdit: idẽ ſit ſi baſi vnitatẽ addes: rurſuſq; baſis medietas ꝑ cathecũ ducta aream oſtendet. Exemplũ huius eſt tale. ſit orthogonius cuius cathecus ſit 3.hypotenuſa erit.5.baſis 2 area.6. Di. Si ſane intelligo baſis hypotenuſa: ⁊ area ꝑ cathecũ inueniuntur. Pono ꝙ cathec⁹ ignotus ſit per qđ mediũ reperitur? Ma. Per tale multiplicet̃ hypotenuſa in ſe: ⁊ a producto id qđ ex ductu baſis in ſe proueniet ſubſtrahe ⁊ remanentis latus quadratum cathecus erit.



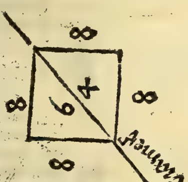
De podiſmo diametri circuli orthogonio iſcripti. C.IX. Ma.

Contingit nõnunq̃ orthogonio circulũ oĩa ei⁹ latera tangentẽ inſcribi: cui⁹ ſi diametrũ: preter ea q̃ in ſupioribus de circulo dicta ſunt: podiſmare volueris cathecũ baſi adiũgas a ꝓducto hypotenuſam ſubſtrahas: ⁊ qđ remanet diametrũ circuli manif. ſtat. Di. Exẽplum huius ſubijcias. Ma. Sit orthogoni⁹ cuius cathecus ſit.8.baſis.



De quadrangulis ⁊ eius ſupficiebus primo de tetragono equilatero. Ca.XII. Di.

Trigonoꝝ pomiſdalem ſpeculatiõem (ni fallor) ſane intellexi nũc de tetragonis metiẽdis ſi q̃d habes in mediũ feras. Ma. Tetragonoꝝ ꝑmus eſt eq̃laterus: cui⁹ ſi aream habere volueris latitudinẽ per longitudinem ducas ⁊ productum areã dat.8. Di. Exemplũ da. Ma. Sit tetragonus cui⁹ q̃ðlibet latus pedes habeat area.64. continebit. Diametrũ aũt ei⁹ ſi habere volueris multiplica vnũ latus in ſe ⁊ productũ dupla duplati radix q̃drata erit diameter. Erit itaq; diameter dicti q̃drati pedum.11.minutoꝝ.20.fere. In oĩ naq; operatiõe cum radix ſurda ſit ita ꝙ in integris preciſe haberi non poſſit reſiduũ in minutijs phiſicalibus querendum eſt. Inſenſibil' aũt differẽtie exceſſus tñ negligi nõ pñt.



De quadrato circulo equali. Ca.XIII. Ma.

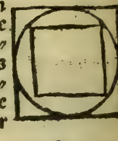
38

1/2

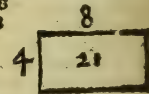
Scut aũt circuli q̃dratura in ſupioribus demõſtratiõe intellectuali ex philoſophoꝝ dictis oſtendi: ſic ⁊ ipſam in praxi p̃ſenti manif. ſtare eſſet impoſſibile. Di. Quõ? Ma. Si areç circuli dati radicẽ accipias: lat⁹ q̃drati circuli eq̃le reperies qđ facile ꝓbabitur nã area q̃drati illius areç circuli equalis erit. v̄ ſit circulus cuius diameter.7.erit radix areç.6.ꝓ dñ minuta.12.ſeda.17.tertia.25.⁊c. Sic ſiſt circulũ q̃drato eq̃lem poteris fabricare. Multiplicet̃ lat⁹ ꝑ ſe ꝓductum

rurſus multiplicet p.14.pductū illius dimidiatū p.11.denoiationis:radix erit diameter circuli eq̄lis q̄drato p̄dicto.Sic mō ꝯſimili exceſſum q̄drati ſupra circulū ſibi īſcriptū ſi ſcire placuerit areā circuli ab arca quadrati inſeribentis ſubſtrahe ꝛ qḋ relinquitur exceſſus erit.Sic ꝛ exceſſum circuli q̄dratū inſcribentis reperies ſi ab arca circuli quatuoꝛ q̄tuoꝛdecime ſubſtrabātur reſiduū erit area q̄drati circulo inſcripti.

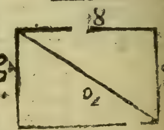
De tetragono altera pte longiore. Ca.XIIII. Ma.



Etragoni altera pte lōgioꝛis ꝛ rectāguli qḋ etiam paraldlogramū rectāgulū dicit embadum habere ſi placuerit latitudinē in longitudinē ducas ꝛ productum embadum oſtendet. Di. Exēplum huius apponas. Ma. Sit tetragonus cuius latitudo ſit.4..Longitudo vo.8.embadū erit.32. Di. Diameter illius quali rōe dephendit? Ma. Tali.mltiplica lōgitudinē p ſe ꝛ ſimiliter longitudinē l ſe ducas ſummas ambas addas.ꝛ totius pducti latus quadratū areā dabit.vt ſit tetragonus cuius latitudo.60.longitudo.80.erit diameter.100.

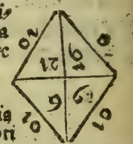


De Rombo Ca.XV. Di.



Ombi vo area quali mō dephenditur.Ma Tali.quo ſequit medietatē diametri vni' p totam altā diametrū multiplica:ꝛ qḋ prouenit area eſt.vt ſit Rombus cuius quodliber latus habeat pedes.10.diameter longioꝛ.16. diameter breuioꝛ.12.eritq́ʒ area.96.

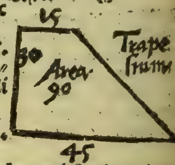
De Romboide. Ca.XVI. Ma.



Odiſmū vo Romboidis ſi placet inueſtigare diuide romboidem in duos triangulos p lineā diagonalē hoꝝ areas quere p ſupdicta de triagulis:q̄ ſiſtere oſtendunt areā romboidis.vt in exēplo hic adſcripto.

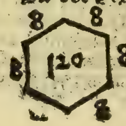
De trapezijs. Ca.XVII. Ma.

Eliquoꝝ q̄drangulor quos in ſupioꝛib trapezia iācet menſulas noīauimus areā ita reperies:vtri cem baſi iūgas pducti medietatē ſumas hāc p cathecū multiplica:ꝛ pductū dabit areā. Di. Exm̄ addas. Ma. Sit trapezium cuius vertex.15. baſis.45.cathec'.30.erit area.900.Et hec de quadrangulis dicta ſint.reſtat vt de penthagonis ceteriſq́ʒ poligonijs differamus.



De pētagoni area Ca.XVIII. Di.

Entagonus qua rōne metitur? Mag. Penthagoni equilateri areā ſi habere cupis:multiplica vnum latus in ſe ꝛ productū. triplica triplato vnum latus detrahe remanentis medietas pādit areā q̄ſitam Di. hoc p exm̄ pba. Ma. Sit pētbagon' cui' qḋlibʒ ſit lat'.7.erit area.70.

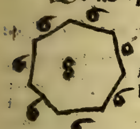


De Hexagono Ca.XIX Di

Exagoni aūt areā tali inueſtigabis via. Nā ſi hexagonus equilaterus ſit.vnum latus in ſe multiplica productū q̄druplica:a q̄druplicato vnum latus hexagonī

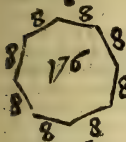
bis ſubtrahe remanētis medietas oſ̄dit queſitū. Di. Hui⁹ exemplū adde. Ma. Sit hexagonus cui⁹ oſ̄e latus ſit octo. erit area. 120.

De heptagono Capitulū. XX. Ja.



Eptagoni ꝓo ſummā aree ſi inq̄ris: latus vnū in ſe m̄ltiplica: ꝓductū q̄ntupla: a ꝓducto vnū latus ter ſubtrahe: remanētis medietas dabit areā. Di. Exemplū adijcias. Ma. Sit heptagonus cuius q̄ſlibet latus ſit. 6. erit area. 81.

De octogono. Capi. XXI. Ja.



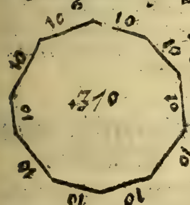
Octogoni aūt areā facile dep̄hendes: ſi lat⁹ vnū in ſe duxeris: ꝓductūq̧ per. 6. m̄ltiplicaueris: ⁊ ab illo ꝓducto vnū lat⁹ q̄ter abſtuleris. nā in remanētis medietate areā videbis. Cuius exemplū ſumas tale ſit octogonus cui⁹ q̄ſlibet latus ſit octo erit area. 176.

De nonagono. Capi. XXII. Ja.



Onſimilit̄ ꝗ ⁊ nonagoni areā repies: ſi latus vnū in ſe ꝓduxeris ꝓductūq̧ p. 7. m̄ltiplicaueris; a ꝓducto hui⁹ latus vnū q̄nq̄es ſubtraxeris: tūc eī remanentis medietas areā pandit queſitā. Di. Huius exemplū ſubijcias. Ma. Sit nonagonus cuius q̄ſlibet lat⁹ ſit. 9. erit area. iii.

De decagono Cap. XXIII. Ja.



Jc ⁊ decagoni pariformi via areā repies: ſi latus vnū ꝑ ſe m̄ltiplicabis: ꝓductū p. 8. duxeris: a ꝓducto illo latus vnū ſexies ſubtraxeris: remanētis medietas queſitū pandit. Di. ⁊ hui⁹ exemplū ponas. Ma. Sit decagonus cui⁹ latera ſingula. 10. ſint in ſigura erit area. 370.

De reliq̄s poligonijs. Ca. XXIIII. Jag.

Idem de ceteris poligonijs ſi feceris: abſq̧ errore ſingloꝝ areas inueſtigabis: ac ſuata lege: vt nūeroꝝ ordinē naturalē cuſtodias in m̄ltiplicanda vni⁹ lateris ſūma ⁊ in hac q̄ excreſcit argumētanda laterali ꝗ ſubducenda: cū eī hec feceris: ſp remanētis medietas areā dabit. Di. Quis eſt ⁊ ordo naturalis? Ma. vt ſi in pentagono ſūma vni⁹ lateris in ſe ducti ꝑ ternariū aucta eſt ſic in hexagono ꝑ q̄ternariū: in heptagono ꝑ q̄narium ⁊c. Sic ſeq̄ns ꝑ ſenariū reliq̄ ꝑ ſeptenariū augenda eſt. pariformit̄ ⁊ ſequētiū poligonioꝝ ꝑ ſeq̄ntes augēde ſūt nūeros. Sic ⁊ in lateris ſubſtractiōe ſi in pentagono lat⁹ ſel' ſubducit̄ in hexagono bis ita in ſequētib⁹ in nūero aſcendendū eſt ordine naturali. Di. Capio ſane.

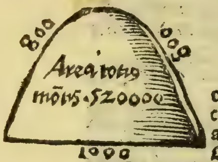


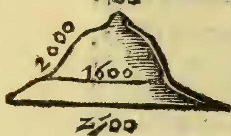
De podiſmo ſpherice ſupficiei. Ca XXV Jagi.

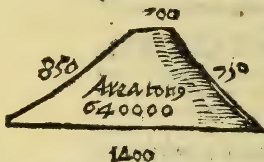
E ſupficierū planaꝝ ac rectaꝝ podiſmis ſatis dictū ſit curuas tranſcam⁹. Et p̄mū de areā ſpherice ſupficiei: quā quidā circli maurīturā noiant: exordiamur. Di. Qua via dep̄hendi p̄ot. Ma. Tali: accipias circulū eq̄lis diametri cū ſphera cui⁹ ſupficiem podiſmare volumus.

huiꝰ circuli diametrũ in eiuſdẽ peri feriã ducas: ⁊ qđ ꝓducit erit area ſup ficici ſphere queſite ſiu: circuli maiuritura q̃ ſemp q̃druplex eſt ad areã cir culi vt ſit circulus cuius diameter ſit.14.erit eius periferia.44. eritq̃ area ſupficiei ſphere equalis diametri.616.

De podiſmo ſupficiei montuoſe. Ca.XXVI. Ma.







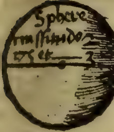
I aũt montuoſe ſupficiei areã habere placuerit verticis circuitũ cõſidera.⁊ ſilr pedis ⁊ aſcenſus quo facto iungant circuitus pedis ⁊verticis ꝓducti medietatẽ accipe:quã p aſcenſum multiplica,⁊ ꝓductum oſtendit queſitũ. Di. Exemplũ ſubiungas: Ma. Sit mons cuiꝰverticis circuitus ſit.800.pedũ.circuitꝰpedis ſit.1000.pedũ aſcenſus vero ſit.800.pedũ. erit area toto.520000.pedũ. Di. Quid autẽ ſi mons in circuitu v̾ticis medietat ⁊ pedis multum diſcrepauerit:ita vt q̃ſi pyramidalit̃ aſcendat: Ma. Hoc pacto areã eius accipias.Collige numerũ circuitꝰ pedis medij ⁊ v̾ticis in ſummã vnã:cuiꝰ tertiã partẽ p aſcenſum mltiplica:⁊ patebit q̃ſita area.vt ſit circuitꝰ pedis ſit pedũ.500.circuitus medius.1600.circuitꝰverticis.100.aſcenſus v̾o.2000.erit area.2800000.pedum.Si autẽ mons in aſcenſu ſilr ⁊.in circuitib⁊ ineq̃lis fuerit alia via eiꝰ indaganda eſt area. Di. Qua: Ma. Illa:iunge circuitũ pedis circuitui verticis ꝓducti: accipias medietatẽ:ſic aſcenſus colligas collecti medietatẽ ſumas:hanc p priorẽ medietatẽ mltiplica ⁊ ꝓductũ areã dabit. Di. Exemplũ addas: Ma. Sit mons cuius verticis circuitꝰ ſit.200.circuitꝰ pedis.1400.aſcenſus longior.850.aſcenſus breuior.750.erit area.640000.

De diuiſione ſuperficierũ quarũcunq̃ in actus vel iugera. Cap.XXVII. Magiſter

Superficies itaq̃ notas:ſi p actus aut iugere aliaſue menſuras partiri volueris longitudinẽ ⁊ latitudinẽ mẽſure tue in ſe mltiplica:⁊ hẽbis mẽſure cuiꝰ latera mltiplicaſti:pedes ſiue areã:p hanc pedes ſupficiei diuidende deinde ⁊ nũerus q̃tiens dabit q̃ſitũ.erunt itaq̃ iugera p̃mi montis.18.⁊ reſtãt pedes mille ⁊ ſexcenti.ſcđi mõtis iugera erunt.24.reſtantib⁊.88000.pedibus.Iugera montis tertij erunt.22.reſtantibꝰ.6400. pedibus. Hec de menſura ſupficierũ:ad corpora tranſeamus.

De craſſitudine ſiue ſoliditate ſphere.Cap.XXIX. M

Menſura.quã ſcđm corpꝰ fieri diximꝰ:corpꝝ ſoliditates ⁊ craſſitudines inq̃rit:vt quot ſcȝ pedes q̃dratos corpis magnitudo contineat.Huiꝰ vt aliqualẽ cognitionẽ accipias:de q̃buſdã corpibꝰ praxim ſubijciã ⁊ p̃mo đ ſphera.Sphere igit̃ ſoliditatẽ ſi inq̃rere volueris diametrũ eiꝰ cubes(idest ſemel in ſe ducas q̃drate:⁊ ꝓductũ rurſus p diametrũ multiplica) h̾ vero cubum ſphere craſſitudinẽ excedit; quẽ exceſſum ſi abieceris:ſphere ſoliditas relinq̃t. Exceſſꝰ aũt tali patebit via.diuide cubũ



per.11.productū in.10.ducas.⁊ habebis exceſſum queſitum vt diametrū cubes: productū p.11.ducas: totiuſq; ſumme.21. pars dat ſphere ſoliditatē. ſic etiā exceſſus p.11.duct⁹ dabit idē. Di. Exemplū addas. Ma. Sit ſphera cui⁹ diameſ ſit.7.erit cubus.343.exceſſus.163.⁊ 1/3 craſſitudo vero ſphere.179.⁊ 2/3

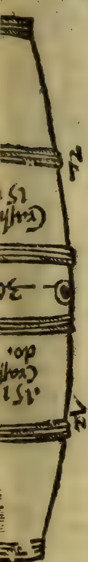


De ſoliditate cubi Ca.XXIX.Di.

Ubici aūt corpis quo īgenio ſoliditatē inqris: Ma. Tali cubetur latus vnum:⁊ hētur ꝓpoſitū. Di. Exēplum adiūgas. Ma. Si cubus cui⁹ oē lat⁹ ſit 7.craſſitudo.343. Eſt aūt oīs cubus tetragona columna.

De colūnarū ſpiſſitudine Ca.XXX.Di.

Corpis columnaris que via groſſicies inqrenda eſt: Ma. Tali. Inqras areā latitudinis banc in longitudinē ducas.⁊ habebis qſitū. vt ſit corpus qdrangulū latitudinis.4.⁊ lōgitudinis.12.erit eius craſſitudo.192. Et hoc pacto qtitatis puteī vel etiā vaſis pleni reperitur. Ex quo etiā facile cōcluditur:ſi dolij aut colūne diameter fuerit duplex ad diametrū alteri⁹:eiuſdē lōgitudinis area corpis diametri maioris erit qdrupla ad areā corpis diametri minoris. Si ꝟo corp⁹ minus i [illegible] ſit longius:erit maius ad minus du plū. Si [illegible] minus in qdruplo lōgius fuerit erūt illa duo corpa aree equalis. Di. Si aūt ſuꝑficies latitudinis in vna corpis extremitate maior fuerit qꝫ in alia:quā recipiet ſuꝑficiē: Ma. Nullā ſed oportet ex ambabus inueſtigare tertiā hoc pacto. Subſtrahe minorem a maiore habebis earundē differentiā cui⁹ medietate a ſuꝑficie maiore ſubſtrahe reſiduū adde ſuꝑficiei minori:⁊ producti totius medietas dabit latitudinis ſuꝑficiē:quā in lōgitudinē ducas ⁊ apparebit corpis ſoliditas. Di. Exēplum adducas. Ma. Sit ſuꝑficies latitudinis maior.36.⁊ minor.16.erit differentia.20.hař medietas.ſcꝫ.10.ſubſtracta.a 36.relinquūtur.26.hec ſuꝑficiei minori ſcꝫ.16.addita.42.reddunt. Hař medietas.ſcꝫ.21.queſitū corpis ſcꝫ ſuꝑficiē latitudinis q̄ ſi ducas.21.ī.72.tūc.1512.emergūt. Per hoc ingeniū cuiuſuis columne ſiue rotunde aut angularis groſſiciē inqras ſilr ⁊ vaſoř continentiā vtpote ries.ſi ex ſuꝑficie vni⁹ extremitatis ⁊ ꝑciſe ex media ſuꝑficiē coēm qſiueris ſi ſaltē vas in medio magis qꝫ in extremitatib⁹ fuerit. Et hec habita area dolij:ſi eidē qdratum in capacitate equale fabricare libuerit:latera qdrati ſcdm qtitatē radicis aree dolij in longū ⁊ latū accipiātur.







De mēſuratiōe corpoř pyramidaliū. Ca.XXXI.Di.

Craſſitudo pyramidalis corpis quo ingenio inqritur: Ma. Si craſſitudinē pyramidis cuiuſcūq; a ſuꝑficie triangula eqliū laterū inquiris. Sumat area ſuꝑficiei e q̄ ſurgit pyramis:hac inuēta duplex: pducto addat latus vnū eiuſdem ſuꝑficiei:ſumma multiplicet p nūeř vnitate tm̄ vnū latus ſuꝑficiei trāſcendentē:pductū diuidat p ſenariū:⁊ nūer⁹ quotiens pyramidis dabit craſſitudinē. Di. Exemplū adhicias. Ma. Sit pyramis conſurgēs a ſuꝑficie iſopleuri cui⁹ qdlibet lat⁹ ē.28.erit area eius.406 erit craſſitudo pyramidis.2660.ita pariformit opandum erit in pyramidib⁹ qdrilateris:pētbagonijs ⁊ alijs. Finis Geometrie practice.

Typus Aſtronomie



Liber.VII.De principiis Aſtronomie. De enumeratione ⁊ ordine dicendoꝝ. Tractatus primus. Capitulū Primū. Diſ.

N On pſunctorie(que accipi) Arithmetice Muſice ⁊ Geometrie principia his dieb9 reuolui:plurimūq; harꝝ theorematibus delectatus ſum. Conſiderās aūt Aſtronomiā de eſſe quā in quadriuij partitione q̄rto loco cōmemorabas:neceſſariū duxi te p̄cibus pulſatū iri:ne alijs q̄ mox inſtabūt p̄occupatus negotijs incōpletū q̄driuiū derelinq̄res. Ubi cū vis nūeroꝝ:vbi muſice mūdane(vt aiebas)ↄtentus:vbi deniq; Geometrice demonſtrationes q̄ non mō terrenoꝝ: verū etiā celeſtium corporū magnitudines demetiunt: ſi Aſtronomiā p̄ter mittas plurimū itaq; te obſecro:vt in enarrādis hui9 tam neceſſarie diſcipline p̄ncipijs hodiernū ſaltē diem abſumas. Ma. Nec omnia iſtoc die in mediū ferrē:ſi vel ſol ſtaret.vt quondā bellante inclyto Judeoꝝ duce Joſue aut decē gradibus retrocederet.vt Ezechia de letali egritudine cōualeſcente. Quis enī totius mūdialis machine vnitatē pfectionē.figurā.⁊ partium eiuſdē tam celeſtiū q̄ elementaliū naturas paucis ↄſtringeret? Quis orbiū motus aut ſyderū ortus ⁊ occaſus.tēpoꝝ diſcretiones dieꝝ ⁊ noctiū ineq̄litates facile ſil' cōmemoraret? Di. Nō ergo nō vna decē aut tot quot ſuffecerint lucubrationib9 tradas. Indefeſſū enī ego me auditorē exhibeo; rem ocius aggredere. Et in p̄mis de rōne nominis te abſoluas.

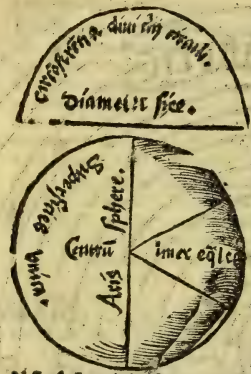
Joſue
Iſaie.

De definitione nominis origine ac Aſtronomie primo inuentore. Capitulū.II. Magiſter

A Stronomia eſt recta lex ⁊ regl'a ſupioꝝ corpoꝝ magnitudines ⁊ motus ↄſiderās. Corpa aūt ſupiora celos ⁊ aſtra intelligamus. Di. Cur igit' potius aſtronomia ab aſtris ⁊ nō celis nomē accepit? Ma. Hoc ideo factitatū arbitrare:qm̄ aſtra ſunt nob celis notiora(q2 viſibilia)noſq; in noticiā celoꝝ facile ducētia a notiorib9 aūt denoīationē fieri cōmuniſſimus eſt. Aut etiā q2 doctiſſimi oēs ſpheras mōi aſtra nōnunq̄ ſolent appellare vti videre eſt li.2.de docta ignorātia Cardinalis cuſe. Di. De noīs origine hac tua rōne pſuaſus tecū ſentio. Sed quiſnā mortaliū p̄m9 hāc cognouerit edicito. Ma. Nōnulli Grecoꝝ Athlantē quendā p̄mū Aſtronomie fuiſſe inuentorē voluēt:⁊ ea d̄ cauſa poeteſſitā opinionē inſinuare volētes. Athlantē gigantē eſſe maximū:q̄ capite in vno poloꝝ:⁊ pedib9 i reliq̄ manu dextra in oriēte ac ſiniſtra in occidēte celū ſuſtineat. De h̄ diuus Aug.de ciui. dei li.xviij.ſic ait: Atlas frat' Ptolomei magn9 fuiſſe aſtrolog9 dicit'.vñ occaſionē fabula inuenit vt celū portare ↄfingeret. Cuius mons eius noīe nūcupat:cui9 altitudine poti9 celi portatio in opinionē vulgi veniſſe videat'. Alij prothoplaſtū Adam.alij Abraam.ceteri autē alios hui9 ſcie inuētores cōiecturēt.eā tñ a Ptolomeo nō mediocr' illuſtratā ⁊ in eo libro cui Almageſti nomē eſt:ↄſcriptā manifeſtū eſt. Moderno aūt tpe a doctiſſimis mathematice diſcipline pfeſſorib9 Georgio purbachio ⁊ Joāne de mōte regio egregie excultā cognouim9. De motibus vero corpoꝝ ſupioꝝ Alfonſus rex caſtelle.tabulas edidit.⁊ in his nobis ppetuam ſui memoriā reliquit. Horū nos dogmata ſequi fas eſt. Eum autē quē p̄miſim9 ordinē ſuare nō erit inutile. Primū itaq; tot9 vniuerſi (qd̄ ſpherā dicere poſſum9) ↄtinētiā.vnitatē.⁊ figurā demōſtrauim9. Dehinc ipm̄ p ptes diuiſum in ſinglis explicabimus.

Aſtronoīa
Nicolaus d̄ Cuſa.
Athlas reptor primus aſtronomie
Auguſtin9.

De definitione ſphere ⁊ mundi continentia ⁊ vnitate Ca.III. Di.



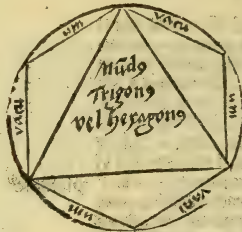
Quoniã mundialẽ machinam ſpheram dicis doctrine ratio expoſtulat vt ſpherã diffinias. Ma. Sphera eſt tráſitus cir cũferentie dimidij circuli:q̄ eius fixa diametro q̄uſq ad lo cũ ſuũ redeat vñ circũducit. Id eſt. Spera ẽ tale rotũdum ⁊ ſolidũ q̄d ab arcu ſemicircu li circunducto deſcribit. Ul' Sphera eſt corp' ſolidũ vna ſupficie cõtentũ: in cuius medio pũctus eſt:a quo oẽs linee ducte ad circũfe rentiã eq̄les ſunt. Punctus aũt ille centrum ſphere:⁊ linea p ipm tranſiens atq extremi tates circũferentie ſiue periferie applicãs ſaxis ſphere ⁊ pũcta huiuſce linee terminãtia po li mundi dicũtur queadmodũ in Geometri cis dictũ eſt. Prima aũt olm ſphera⁊ maxia mundi machina tota dicit. Ipã eñi in ſe oĩa cõtinet:nec q̄cq extra ipaʒ eſt q̄d forme mũ di ſit ſuſceptibile:ſed oẽ tale tñ ſimplex tñ etiã cõpoſitũ in ſe cõplectit. ideo pfecta eſt ⁊ vnica:extra quã nulla alia reperit. Q̄d facile q̄dem pbabit ſi re rum tã ſimpliciũ q̄ elementoꝝ naturas animaduertas. Oĩa eñi talia in lo cis ſuis naturalib' in ſphera cõtentis ſunt locata. vt leuia ſurſum : grauia vero deorſum:⁊ ſi extra ea fuerint ad ipa naturaliter mouentur. Q̄d de la pide ſurſum pi̇ecto ⁊ candela incenſa ac deorſum verſa claret. Nam lapis in aere non quieſcit:ſed ad terrã verſus centrum tendit. Sic ⁊ ignis cande le deorſum verſe ſurſum tendit. Quapropter ſi aliq̄d horum extra ſupre mam ſpheram fuerit:hoc contra eius naturã ⁊ violenter erit ⁊ p ɔſequẽs ibi pperuo nõ manebit. Nullum eñ violentũ durabit in ppetuũ. Uñ ⁊ Ari ſtoteles aſſerit. Si extra hunc mundum alius eſſet:terra ipſius ad terram huius moueret. q̄d nõ põt fieri niſi a centro verſus circũferentiã aſcenderet q̄d tñ eſt ɔ terre ⁊ cuiuſcũq grauis naturã. Sunt tamen (vt ſcripſit idẽ) ex tra celũ entia inalterabilia. inſeneſcibilia. impaſſibilia. optimam vitã ducẽ tia per ſe ſufficientiſſima:quã ⁊ toto euo pficiunt:a q̄b' oĩbus alijs datum eſt eſſe ⁊ viuere:his q̄dem clarius:his vero obſcurius. Sed hec dicens non de conuexa ſupficie ſupreme ſphere ſed de cõcauo orbis lune intellexit. Uñ totum q̄d ambitu huius premitur ſpheram generabiliũ ⁊ corruptibilium dixit. totum vero ſuperius cõtinens ⁊ contentũ ingenerabile ⁊ incorruptibi le credidit. Uis ne aliud noĩe orbis:aliud ue noĩe ſphere ſignificare? Ma. Uolo q̄dem ſpheram vnica ſuperficie dexteram contineri. conuexa ſcʒ orbis vero duabus conuexa ⁊ concaua concluditur:quemadmodum annulus.

De figura ſphere ſiue machine mundi. Ca. IIII. Di.

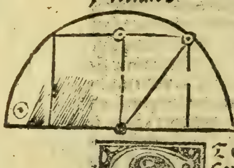


Ex his re mundi vnū ex om[illegible]ateri a forme mūdi ſuſcip[illegible]ua compoſitū: atq3 figura eſſe ſphericū aut rotundū affirmare intelligo. Ma. Sane intelligis. vnitatē quidē ꝓbauim⁹ ꝯſis eſt vt & figurā oñdam⁹. Di. Optīe. Ma. Mūdi figurā eſſe ſphericā: ſimilitudo cōmoditas & neceſſitas ꝯcludūt. ſimilitudo quidē. Factus eſt ei mōs ſenſibilis ad ſimilitudinē & exēplar mōi intellectualis archetypi & id eſt mētis diuine: in q nec ē pncipiū nec finis ſic & in figura ſpherica. Vnd Boeti⁹ Tu cuncta ſupno ducis ab exēplo pulchrū pul-

Q



Meridies



cherrimus ipſe mūdū mente gerens ſimiliq; imagine fo
mās. Conſentiūt Plato ⁊ Mercurius trimegiſtus. Com
modū etiā fuerat vt corpꝰ qḋ in ſe ↄtinet oīa: oīm figurā
haberet capaciſſimā. hec aūt eſt figura ſpherica. vt i ma
thematicis dictū eſt. Neceſſitas aūt mox apparebit: nam
ſi mūdus eſſet figure plane: aut angularis: ſequerēt im
poſſibilia: ⁊ ſenſui ↄtraria. impoſſibilia quidē. nam cum
mūdus ↄtinue moueat: aliq̄ loca relinquerēt vacua ⁊ al
qua ſine locis corpa. qḋ facile ptz i figura ꝑeſſ. giata. Sen
ſui etiā ſequerēt ↄtraria. vic; ꝙ Sol aut a[l]ia queuis ſt
la in vna celi pte nobis eſſet ꝓpinquior ꝗ3 in alia: et in
pte ꝓpinquiori maior: in remotiore vo appareret minor
cuiꝰ ↄtrariū viſus indicat: nec valet: ſi de Sole in ortū ex
ſtente obijcias. nam is tunc q̄ꝗ3 maior apparet: ꝓpte
vapoꝝ groſſoꝝ interpoſitionē: quēadmodū denarius pi
ctus in aquā. vt demonſtratione ſenſibili patebit in per
ſpectiua. vbi id deducetur.

De machine m[ū]di ptitione. Ca.V. M[a].

Et quidē hec de mūdi vnitate: ↄtinentia ⁊ figura ſufficiant.
Conſequēter ne tibi faſtidiū lōgis ſmonib; ingerā: ſtilū ad
eius partitionē verto. Di. Quō igr̄ mundū diuidis? Ma.
In ethereū ⁊ elementarē. Rurſus ethereus in celos vndecim
partit: q̄ ſunt Celū empyreū. Decimū: qḋ primū mobile di
cunt. Nonū qḋ ſcḋm mobile. et Octauū qḋ celū ſtellatū ſiue
firmamentū appellāt. Sub quo celi planetaꝝ ſeptē ponunt Saturni. Jo
uis. Martis. Solis. Veneris. Mercurij. ⁊ Lune. quāq; Aegiptij: plato quo
q; ⁊ Ariſtoteles Solem Lune ꝓximū collocent. nōnulli vero ſitū planetarū
incertū eſſe fatent. Et antiquores fere oēs ſupra octauā ſpherā nullā aliam
eſſe arbitrati ſunt. Mundus vero elemētaris in q̄tuor ſpheras. vic; ignis.
aeris. aque. et terre ſcindit. vt ꝑtacta admonet deſcriptio.

De nūeri celoꝝ demonſtratione. Cap.VI. Di.

E quib; vndenariū celoꝝ numeꝝ ↄcludere potes? Ma. Plurali
tatem ſpherarū (vt aiunt) generationū atq; corruptionū diuer
ſitas arguit. nam idem inq̄ntū idem nō eſt natū niſi facere idē.
Jdeo pleriq; naturales ſeptem celos planetaꝝ firmamentū; atq;
nonū celū ponunt: qḋ et ipſi primū mobile appellant. De decimo vero celo
mobili a moderniorib; diſcrepant: q̄ altius ſpeculantes ipm ponendum: ⁊
primū mobile dicendū eſſe rōnib; affirmant. Nam experientia cognitum, eſt
aiunt firmamentū: ſeu octauā ſpherā trib; circūuolui motibus. qꝝ primus
eſt ab oriente occidentē verſus: ad motū pmi mobilis ſup polis mūdi. et cō
plet in ſpacio naturalis diei. Secūdus eſt huic ↄtrius: ab occidēte. ſ. in ortū
ſcḋm ſucceſſionē ſignoꝝ ad motū none ſphere in. cc. annis. gradu vno. et. 28.
minutis fere. ⁊ ſic in. 49000. annis totus perficit. ⁊ motus Augiū et ſtella
rū fixaꝝ dicit: quo. ſ. motu ſtelle que ſūt in firmamēto variant de ſigno in
ſignū reſpectu zodiaci pmi mobilis. Vñ Pleiades ſtelle fixe que iuxta figu
rationē ſunt in capite Tauri: in firmamēto reſpectu zodiaci ſuperioris ſunt
in. 22. gradu Tauri. et ſic de alijs. Tertius motus trepidationis. quo. ſ. octa

ña ſphera moueť ſuper duob⁊ circulis paruis:quoꝝ poli ſūt capita Libre
⁊ Arietis nonę ſphęre:⁊ ſemidiameter illoꝝ circuloꝝ eſt gradus.4.minu-
ta.18.⁊ ſcđa.43.⁊ ille motus acceſſus ⁊ receſſus noiatur in.7.milib⁊ quoqꝫ
annis cōplet:⁊ ſolus octauę ſphęre ꝓprius eſt.q̄ vnī⁹ corpis naturalis tm̄
vnus eſt motus ſm̄ natura:rōne illius motus ſtellę fixe nō ſp̄ eque diſtan
tia polis imobilib⁹ p̄me ſphere.Sic nec ecliptica firmamenti ſemp̄ eſt ſub
ecliptica imobili:imo frequēter eſt extra eam:nec ſtellę fixe ſemp̄ in tpibus
eq̄libus eque diſtant a capitib⁊ Arietis ⁊ Libre eiuſdē primi mobilis:ſed vi
deñť moueri nūc v̄ſus orientē:nūc v̄ſus occidentē:nūc tardius:nūc veloci⁹ Ptolome⁹
Ptolomeus nāqꝫ motas reperit in centū annis vno gradu: alij ſequaces
⁊ poſteriores inuenerūt motas.66.annis vno gradu.Senſibile demōſtrati
one patēt hęc in corpe ſphęrico ꝑ motu octaue ſphere ordinato.Omnis aūt
motus cōueniēs alicui p̄ter naturā(vt motus prim⁹ ⁊ ſcđus octaue ſphęre)
cōuenit alteri ſm̄ naturā:⁊ nō inferiori:q̄ in illa ſupiora nō influunt: igiť
ſupiori.Sic fit vt mot⁹ ſcđus:q̄ octaue ſphere eſt p̄ter naturā:ſit nonę ſm̄
naturā.⁊ motus p̄mus q̄ octauę ⁊ nonę ſphęris eſt p̄ter naturā:decime ſi-
ue p̄mo mobili ſit ſm̄ naturā.Ubi igiť motus oēs cum nondū a veteriorib⁊
eſſent cogniti ad noticiā alij:nec quidē nonę: alij vero decime ſphęrarū nō
deuenere:cū hi cęli(q̄ ſtellis carēt)viſu nō poſſunt cōprehendi:nec rōnes ꝓ
miſſe ꝯcludunt demōſtratiue:fieri eñi pōt vt motus diurn⁹ toti celeſti ma
chinę ſit cōmunis:motus vero reuiſionis octaue ſphęre ſit ꝓprius:ab alio
tamē cauſatus motore. Pariformiť opponi poſſet de motu trepedationis.
Di. Relictis igiť iſtis:naturas celoꝝ explana.

De naturis ⁊ influentijs oīm celoꝝ Ca.VII. Ma.

Quoniā vti naturales tradūt eſſe in mūdo inferiori receptum: Primū mo
trib⁹ determinatū eſt.vicꝫ materia q̄ntitate.⁊ primaꝝ q̄litatū bile.
agentiū ſ.⁊ patientiū ꝑmixtione Cum v̄o hęc inferiora a la- Ariſtote.i.
tionib⁹ ſupioꝝ regi neceſſe ſit(ob id eñi mūdus inferior ſupiori Meth.o.
cōtiguus eſt)opepreciū fuit creatorē oīm inſupiorib⁹ ordina-
re cauſas mouētes effectib⁹ inferioꝝ ꝓportionatas.Et hę ſūt
celoꝝ influētie.et motus.Mobilis aūt p̄mi mot⁹ eſt vnus ſimplex:⁊ ſp̄ eq̄-
lis.Cauſat igiť in iferiorib⁹ vnū qđ eſt eq̄le in oībus(nā idem inq̄ntū idem
nō eſt:niſi natū facere idē)⁊ h̄ eſt eſſe p̄mū oīm reꝝ generabiliū ⁊ corrupti
biliū.Receptio aūt huius eſſe in materia nō fit.niſi vnū p̄ncipioꝝ cōponē
tiū ad alterū moueať.Neceſſe eſt igiť eſſe motū aliū a p̄mo q̄ huı⁹ ſit cauſa
efficiens.⁊ hic eſt motus ſcđs ſcđi mobilis.Et hi duo celi vniformitaťcau
ſatiui ſunt:ſtellas nō habent. Rurſus hoc eſſe qđ compoſitū eſt ꝯſequitur
determinatio per q̄ntitatē et figurā:cuius cauſa mouens eſt latio celi ſtel-
lati:⁊ ꝓpter hoc conditor rerū huic celo diuerſas ꝯſtellationū imagines in-
didit. Eſſe vero qđ determinať primariū qualitatū cōmixtione:ꝓpter ſui
diuerſitatē:planetarū ſphęris attributū eſt. Unde in cōmixtione qualita-
tum miſceť aut frigidū cuꝫ ſicco.aut frigidū cuꝫ humido.⁊ calidū cuꝫ ſicco.
⁊ calidū cuꝫ humido.In mixtione autē frigidi cum ſicco neutra q̄litatū eſt
vitę ſed vtraqꝫ eſt mortificatiua:⁊ cauſa male recipiēdi:⁊ in h̄ mixturā im
pedit.Oportuit igiť ſphęram per motū ſuum hoc opantē longiſſime poni
a loco mixtionis:et ſibi tardiſſimi eſſe motus:aliter mixtura oñis ſolueret
⁊ talis eſt ſphera Saturni.Eam tñ neceſſe eſt eē:nam opaťrōne p̄mix
tionis frigidi ⁊ ſicci potentiā bene retinendi. Frigidum autē cum humido

duplex eſt.Simplex qđ eſt elementale:⁊ humidũ qđ eſt ſubiectũ vitę.Et id
q̄dem qđ eſt ſimplex vt miſcibilib⁹ tenaciter īprimat:a motu magis vicino
loco mixtionis:atq; velociſſimo influxum recipit:q̄ eſt motus lunę.Humi-
dũ aũt cōplexionale ex q̄o ſubiectũ vitę a ſphera Veneris mouet̃ q̄ coniūcta
Luna eſt ſphęrę Solis q̄ dator vitę phibet̃.Calidũ aũt cũ humido eſſe non poteſt
Venus niſi ſit humidũ ſpiritale:ex quo pcreant̃ ſpũs vectores virtutũ vitę:⁊ ideo
calidũ cũ quo iungitur excellens eſſe non pōt)q2 tale non eſt niſi cũ ſicco)
Jupiter eſt ergo calidũ cōplexionale.⁊ illud mouet ſphęra Jouis.Calidũ cũ ſicco:rur
ſus duplex eſt.aut eñ eſt motiuũ toti⁹ materię.aut eſt digeſtiuũ ⁊ matura
tiuũ materię:ſũ morę.Primum eſt calidũ feruēs ⁊ vincens motum a ſphę
ra Martis:q ob id moderate remota eſt:vt poſſit locũ mixtionis attingere
Mars ⁊ non deſtruere.Scđm aũt calidũ ſeminũ cōceptiuũ ⁊ maturatiuũ a Solis
Sol ſphera mouet̃:⁊ ab eadē vitę primordialia ſemina recipit.Ultra dicas autem
planetarũ ſphęras: quarũ ſex ſunt ponitur ſeptimus.ſ.Mercuri⁹ q̄ ob varie
Mercuri⁹. tatem ſui motus mixtionē atq; virtutũ dictarũ applicationem habet.vnde
ab aſtrologis dictum eſt.Cauſe agentes ſequunt̃ Solem: materię Lunā fe
cūditas cauſarũ agentium Jouem:fęcunditas materierũ Venerē:velox expe
ditio ad effectũ (ppter vehementē calorē) Martē:ppter multiplicem virtu
tem Mercuriũ:⁊ cūctarũ continuatio pmanens ſeq̄tur Saturnũ.Et rurſus
calor viuificus Soli:calor adurēs Marti.ſupficies varia Mercurio.humor
aereus Joui.humor aqueus lunę.humor mixtus Veneri.⁊ moles tota Sa-
turno attributa eſt. Et hęc q̄dem ſm aſtrologos dicta ſunt.Celũ vero vn-
decimum(qđ locus eſt beatorũ)theologorũ auctoritas annumerat. Di. Di-
uiſionē ptis ęthereę in celos vndecim:⁊ ptis elemētaris in ptes.4.Inſup
⁊ de celorum numero demonſtratidem cupide accepi:ſingulorũ tñ vellem au
dire diſpoſitiones atq; formas. Ma. Vereor ne dum diſpoſitiōes oīm mū
di ſphęrarũ in mediũ ferre tētauero:epitomatis leges infringā.Attñ ne tuis
videar cōtraire petitionib⁹:de ſingulis ſaltē pauca ſubiūgam.De ſupiorib⁹
aũt ad inferiora pmiſſo ordine deſcēdens:ab empyreo celo exordiar.

De Celo Empyreo Ca.VIII. D.Jag.

Celũ vndecimũ īmobile pmo die creatũ:⁊ mox angelis ſctis
repletũ eſt corpus ſubtiliſſimũ:pmum mundi fundamentũ
quātitate maximũ q̄litate lucidũ figuratiōe ſphericũ locali
ſitu ſupmum amplitudine ſpirituũ ⁊ corporũ viſibiliũ ⁊ inui
ſibiliũ cōtentiuũ dei ſummũ habitaculũ.Eſt itaq; diuerſas
ob cauſas varie denoīatum.Dicit̃ eñ Empyreũ q̄ſi ardens ⁊
ignitũ nō q̄dem realiter ſed q2 lumine corporali pfuſum: aut q2 a ſuphene
dicta trinitate in eodem reſidente illuminatũ.Dicit̃ aũt olympũ a limpitu-
dine:⁊ criſtallinũ eo q̄ ſit corpus ſolidũ non concauũ tranſparens ⁊ lucidũ
In quo tñ corpora beatorũ ſubtilia ſine reſiſtentia aut dimenſionũ pene-
tratione ambulabũt. Qđ aũt hoc celum intellectuale dicit̃ accipiendũ eſt
q2 a nobis nō viſibile ſed intelligibile tñ eſt. Aut q2 locus ſit deum intelle
ctualiter contēplantiũ. Nōnulli etiā vltra celũ empyreũ celum trinitatis an
numerant qđ dicunt deum eſſe ſecundum rem ⁊ differre ratione:nihil tñ
aliud eſt(vt inq̄t Albertus)q̄ virtutis eius excellētia que continet ⁊ ambit
oīa creata.Et eſſe in tali celo eſt eſſe in equalitate virtutis dei omnia con-
tinentis atq; ſaluantis:qđ ſolum conuenit pri:filio:⁊ ſpiritui ſancto.

De celo decimo ſiue primo mobili Ca.IX. Di.

D E celo decimo qd dicis? Ma. Celū decimū oim corpoꝝ pri-
mū eſt mobile: motu ſcʒ diuino ab oriente occidentē verſus: ite-
rū redeundo in orientē in.24. horis: ſine fatigatione et pena
regulariter.id eſt nō velocius vno tempore q̄ alio. Et illo mo-
tu ſecū rapit oēs ſpheras inferiores. Fitq̄ talis motus ſup
polis mūdi. Di. Que aūt quot in hoc celo ſunt ſtelle? Ma.
Nulle attamen in ipo ſicut ⁊ in nono characteres ⁊ lineationes: nō niſi a vi
ſu acutiſſimo ceteris locis ⁊ tempibꝫ perceptibiles eſſe ſuperſticioſi qdam cōten
dunt. Quibus nōnulli noīe ſapientes: ⁊ mente capti imagines quaſdā ſub
certis cōſtellationibꝫ ſignant: quas etiā affectus mirabiles ſi q̄ı affirmāt:
quos diabolica machinatione nōnunq̄ ſecuta experientia docuit: quoꝝ ſi au
dem: dum nō aduertūt ſeipſos: ⁊ alios miſere fallūt. (qꝫ fallūt) ⁊ tandē ad
caliginoſi ignis incendiū et perniciem eternā ducunt. Ex pdictis characte-
ribus qdam ſigna duodecim in zodiaco cōſtituunt: que eiſdem nominibus
q̄bus ⁊ ea que in octaua ſcʒ ſphera ſunt noiant. vt infra patebit. Nunc ad
celum nonum deſcendamus.

De Celo nono. Capitulū X. Magiſter

C Elum igit nonū ſiſibus (vt dicunt) characteribꝫ q̄bus z de-
cimū eſt inſignitū ſtellis caret: duplici motu reuoluit. Primo
qdem ad motū primi mobilis. Scdo motu pprio ab occiden
te verſus orientē ſup polis pprijs in.200.ānis gradu vno.⁊ mi
nutis.28.ſcdm ſucceſſionē ſignoꝝ reſpectu zodiaci pmi mo
bilis. Semp.eñ ſuperficies ecliptice none ſphere eſt in ſuperfi-
cie eccl'ptice pmi mobilis. Arcus aut ſiue diſtātia inter capita Arietis pmi
mobilis.⁊ Arietis huiꝰ ſphere dicit motus ſtellaꝝ fixarū. Totaq̄ reuolutio Annꝰ Pla-
nē in.49000. annis cōplet: que reuolutio a q̄buſdā magnꝰ annus Plato- tonis.
nis dicit: aiunt eñ Platonē ſcripſiſſe. Integra reuolutione iſta cōpleta: oīa
in eode ſtatu ⁊ diſpoſitione cōſiſtere quo in initio reuolutionis fuerāt. Hāc
poſitionē diuus Augꝰ. de ciui. dei li.xij.c.xiij. in fine. explodendā: et religioni
nr̄e ↄtrariā oſtēdit dicēs. Abſit tn̄ q̄ vt nos iſta credamꝰ; ſel'eñ Chr̄s mor-
tuus eſt p pctis nr̄is: reſurgens aūt a mortuis iam non morit: ⁊ mors illi
vltra nō dominabit: ⁊ nos poſt reſurrectionē ſp cū dn̄o erimꝰ. Ad Roma.6
Et h̄ celū a q̄buſdā aqueū: ab alijs criſtallinū appellat. Supra firmamētum
eñ (qd octauū celum dicimus) ſcriptura aquas eſſe multiplicit aſtruit. Nā Gene.i.
in Gen̄. legit. Fiat firmamentū: ⁊ diuidat aquas ab aquis ⁊c. Dauid. Qui Pſalmiſta.
tegis aquis ſuperiora eius. Et iterum. Aque que ſup celos ſunt: laudent no Daniel.
men dn̄i. Et in Daniele. Benedicite aque oēs q̄ ſup celos ſunt domino. Auguſtinꝰ.
Has nōnulli in forma nebule tenuiſſime cōſiſtere aiūt. Auguſtinꝰ ad Oro
ſium q.xxviij. Alij congelatas cōiecturāt. vnde ⁊ hoc celū Criſtallinū nomi-
nant. Ceteri hoc celum: quia ex materia (de qua dictum eſt. Et ſpiritus do
mini ferebat ſup aq̄s) conſtitutū ſit: eodem nomine poſſe appellari argu-
mentant. Augꝰ. autem cōcludendo dicit. Quō ibi ſint: tamē eas ibi eſſe mi
nime dubitamꝰ. Maior eñ eſt huius ſcripture auctoritas: q̄ oīs humane
ni ingenij ꝑſpicacitas. Cauſas aūt q̄re ibi ſint aque cōſtitute: quia varie a
multis aſſignant: ſilentio libuit pterire. Di. Num Celū empyreū criſtalli-
num nōnunq̄ appellari ſupius cōmemoratū eſt? Mag. Etiam fili. Scd
rōnem huius aduuntimus. Nec te mouebit: non oīno ꝯcors celoꝝ diſtinc-
tio ⁊ appellatio: ſi in re iſta concordiā ex dictis amplexus fueris. Veruntā-
men ⁊ te vno admonendū exiſtimo: nōnullos. ſ. ſuprema ignis parte celum

igneū:ptem vero inferiorē olim p...ſic a...s ſupremā ptem celū etherei... feriorē aūt celū aereū nolaſſ. Di. Qd ſubeſt octauū celū ꝑcurramus.

De octauo celo. Capitulū.XI. Diſci.

Firmamentum

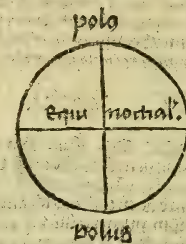
Motoꝛ eius.

Ubeſt celum octauū:quod ⁊ firmamentū dicit: ⁊ ſtellis nu meratis⁹ ornatū eſt:que fixe appellant:qm̄ omi tpe equ liter a ſeipis diſtant:nec ꝓpriū motū a motu ſui celi haber Sunt etiā in eodem celo decem circuli imaginarij ſeſe int ſecantes:ac imaginū in eo ſitum:motū:⁊ diuerſitatē not ficantes. Mouet autē hoc celū triplici motu: vt dictū eſt ſu in cap.ſexto. Et vt ea que dicta ſunt clari⁹ intelligas:de circulis primū: hinc de ſtellis ⁊ imaginib⁹ octaue ſphere tractabimus.

De Circulis decem in firmamento imaginatis Et primo de maioribus. Capi.XII. Di.

Ui et quales ſunt hi circuli? Ma. Circuloꝝ in firmamēto ima ginatoꝝ qdam maiores ſunt:quidā vero minores. Di. Quot ⁊ ſunt maiores? Ma. Sex ſunt:hi.ſ.qui ꝑ firmamēti cōu xam ſ perficiem ⁊ eius centrū tranſeuntes:ipm in duo equalia diuidunt.Horu noīa ſunt zodiacus.equinoctialis.colurus ſolſticioꝝ. colurus equinoctioꝝ circulus meridianus:et horizon.

De circuli Equinoctiali. Ca.XIII. Ma.

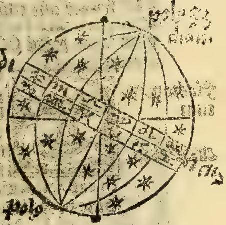


St aūt equinoctialis circulus quid diuidens ſpheras in duo equalia:ſ qualibet ſui ptē eqliter a polis diſtā Dictus eqnoctialis:qꝛ cum ſol ꝑ ipm tranſit(qd bis fit in anno:cū.ſ.eſt i pncipio Arietis circa feſtū Gregorij:⁊ in pncipio L bre circa feſtū Exaltationis crucis) fit equinocti in vniuerſa terra.hinc ⁊ equatoꝛ dici ⁊ noctis dici Eſt eni tunc dies.12.horaꝝ:ſilr ⁊ nox Noiant etia cingulus primi mobilis:qꝛ ipm in medio ꝑ duo e lia per modū cinguli diuidit.

De circulo zodiaco Ca.XIIII. Diſcipulus

Odiacus ēs eſt circulus? Ma. Is qui ꝑ ſphere mediū tranſien
5 eqnoctialē interſecat ⁊ interſecat ab eodē in duas ptes eqles: q rū vna ꝟſus Auſtrū:reliq̄ vo ꝟſus Septētrionē declinat:ob id circulus obliquus dicit. Et ſigna ꝟſus auſtrū declinantia Auſtralia voca tur.ſ.Libra.Scorpio.Sagittarius.Capricornus.Aquarius.Piſcis. Ea vo versus Septentrionē ſe vertunt.Borealia a vento vel Septētrionalia dici tur.ſcꝫ Aries.Taur⁹.Gemini.Cancer.Leo.Uirgo. Eſt aūt hec declinatio.23. graduū et dimidij.aut fere.24.de gradib⁹:qui ex diuiſione totius in.360.p ueniūt zodiacus noīatus aūt eſt ? ωH zoe quod eſt vita.Sol eni ſub illo ci culo motus cunctis vitā pſtat inferiorib⁹:aut α πο το τευ ζωδιον.

BOUND BY W. PRATT



zodion qđ animal dicit̃. Sunt enĩ in eo .xij. imagines per
ſtellaꝝ poſitiones formate: ⁊ noĩbus animaliũ inſignite. et
illus is circulus in firmamẽto latitudinẽ habere deſcribi
tur. Di. Quanta eſt latitudo eius? Ma. xij. graduũ ex
prefata diuiſione in .360. ſumptoꝝ: et per medium horum
linea imaginat̃. diuidens zodiacum circulũ in duo equa-
lia. q̃ḻibet pte ſex gradus relinquẽdo: hec linee ecliptica
nomẽ eſt. quod tunc ſolũ cum Sol et Luna ſub ea fue
rint. Eclipſis fieri poſſit ex hac zodiaci partitione patet ſi
gnum q̃ḻibet in longitudine habere gradus .30. in latitu
dine vero .xij. Quãdoq̃ȝ tamẽ totum firmamentũ in .xij. eq̃
lia diuidit̃ p ſex circulos. p polos zodiaci. et initia ſignoꝝ
in zodiaco diſtinctoꝝ tranſeũtes. et tunc ſtelle extra zodia
cum exiſtentes dicunt̃ eſſe in ſignis.

De circulis Coluris. Ca. XV. Diſcipulus

Deſcribe coluros. Ma. Coluros ſolſtitioꝝ eſt circulus per polos
Mundi ⁊ principia Cancri ⁊ Capricorni tranſiens: ſpherã in duo
equalia diuidens. Di. Et vnde hoc ſortitus eſt vocabulũ? Mag.
Quia completus apparet. aut vt cõiter dicit̃ a colon qđ membrũ
⁊ vros qđ bos ſilueſter interp̃tatur apparet (cũ hu' circuli ſola vna medi
etas ī modũ caude bouis ſilueſtris erecta. Sed ſolſtitioꝝ dicit̃. qm̃ ſol ipm̃
attingens. amplius nõ aſcendit. vt cum circa feſtũ Viti Cancrũ intrat. nec
deſcendit. vt cum Capricornũ circa Lucie feſtũ luſtrat. Et horũ p̃mum ſol
ſtitium eſtiuale (quia in æſtate) alterum vero ſolſtitiũ hiemale (q̃a in hye
me fit) appellat̃ Colurus vero eq̃noctioꝝ eſt circulus p polos mũdi. et initia
Arietis ⁊ Libre tranſiens. ſpherãq̃ȝ in duo eq̃lia diuidens. Dictus autẽ eſt
eq̃noctiorum. q̃a ſol ipm̃ attingens eq̃noctia facit. vnum ſcȝ Vernale circa
feſtum Gregorij. alterũ vero Autũnale. circa feſtum Exaltationis crucis.
Et hi duo circuli ſeſe in polis mũdi interſecãt ad anglos rectos ⁊ ſpherales.

De circulo meridiano. Ca. XVI. Diſci.

Meridianũ in ſphera quẽ dicis circulũ? Ma. Eum ipm̃ q̃
tranſit p polos mũdi. ⁊ p cenith capitis noſtri. Eſt autẽ ce
nith capitis noſtri punctus firmamẽti directe capitib' no
ſtris ſuppoſitus. Appellatus eſt autẽ is circul' meridianus
q2 cum ſol ab ortu aſcendens ad ipm̃ puenerit illis per cui'
cenith talis circul' tranſit meridies eſt. ex q̃ pat3 ciuitates
eq̃liter ab oriente ⁊ occidente diſtantes diuerſarũ latitudinũ eundẽ habe
re meridianũ. Has aũt que ineq̃liter ab ortu ⁊ occaſu diſtãt. diuerſos me
ridianos habere neceſſe eſt. ⁊ differentia earundẽ abinuicẽ longitudo ciui
tatũ in tabulis aſtronomicis appellari ſolet.

De circulo horizonte. Capi. XVII. Di.

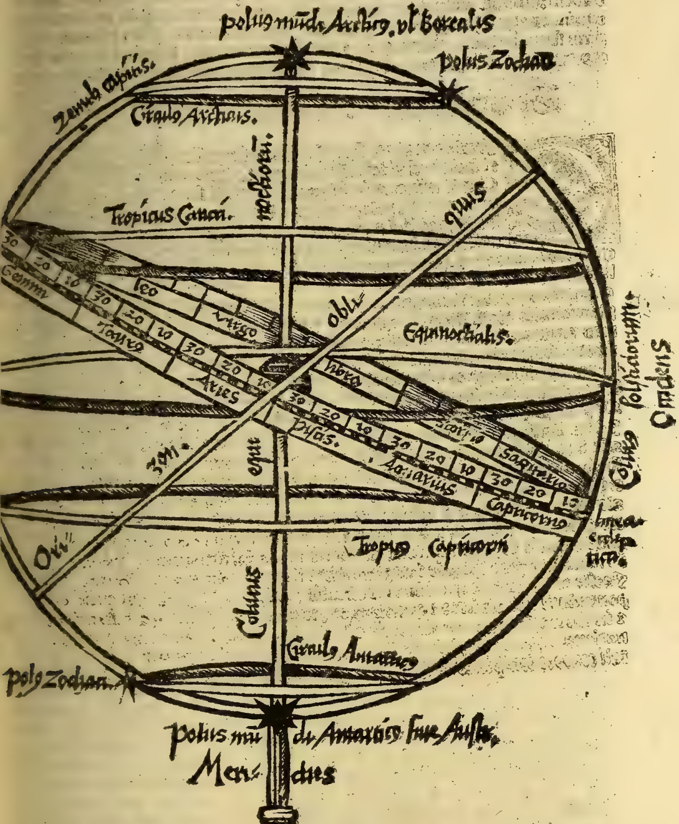
Horizon q̃s circulus eſt? Ma. Qui ſupius hemiſperiũ ab infe rio
re diuidens viſum nr̃m terminat. vnde ⁊ hoc accepit nomen. ho
rizon nãq̃ȝ terminator viſus interp̃tatur. et ille quidẽ duplex eſt.
rect' et obliqu'. Rectum autẽ horizonta habere phibent̃ qui ſub equinocti
ali habitant. nam horũ horizon per polos mundi tranſit. ⁊ equinoctialem

ad angulos ſphęrales ⁊ rectos diuidit.Sed horizonta obliquū ſiue decliuem
habent:quibus vnus polorum ſup horizonta eleuatur.hor᷑ eīn horizontem
equinoctialis ad angulos ſphęrales:obliquos interſecat.Eſt aūt cenith ca
pitis ſemp polus horizōtis:ex quo facile claret tantā eſſe diſtantiam cenith
capitis noſtri ab equinoctiali:quanta fuit p horizontē eleuatio poliˢ mundi.

De circulis ſpere minoribus Ca.XVIII.Di.

CIrculos maiores ſex ex pmiſſa deſcriptiōe in ſphęra imagina-
ri facillimū videt:nūc minor᷑ deſcriptiōes ſubiungito. Ma.
Circuli minores in ſphęra imaginādi ſunt quatuor:quorum
duo ex motu polor᷑ zodiaci circa polos mundi cauſantur.Po
li nāq᷑ zodiaci a polis mundi per vigintitres gradus ⁊ fere di
midium diſtantes:circa eoſdem voluuntur:quorum vnus ar
cticus reliquus vero antarticus appellat.Arcticus quidem ab arctos cōſtel
latione:quam ⁊ vrſam maiorem dicunt que circa hunc circulum(vt in ſe-
quentibus parebit)inuenitur.Et idem circulus nōnunq᷑ Borealis aut Se
ptentrionalis dicit.Borealis quidem.nam in ea mundi parte eſt vnde Bo-
reas ventus oritur.Et Septētrionalis a Septētrione id eſt minore vrſa:q̄
ſeptem ſtellis circa hunc circulū exiſtentibus figuratur que ⁊ triones ideſt
boues appellantur eo q̄ tarde vt boues moueantur.Eiſdem nominib' po-
lus mundi nobis ſemp apparens(q: ex circuli arctici centrū eſt)nominant
Oppoſitus vero ⁊ polus ⁊ circulus Antarticus quaſi contra Arcticum dicit
Idem Auſtralis a vento ⁊ Meridionalis a tali mundi plaga. Di. Qualit
aūt duo alij minores circuli in ſphęram imaginantur? Ma. Taliter. Nā
ſol in primo puncto cancri:circulū quendam deſcribit quem tropicum can
cri dicimus:tropicum quidem a tropos quod eſt conuerſio. Nam tunc ſol
altius non aſcendens a nobis ſe conuertit.Sic ſimiliter cum in primo pun
cto capricorni fuerit circulum quendam deſcribit:qui tropicus capricorni ex
eadem cauſa appellat.Hi ſunt circuli nō modo in firmamento verūetiam
in nona ⁊ decima ſphęris imaginandi.vt ſequens admonet deſcriptio. Di.
Facile ex dictis.tale quoddam ex circulis realibus vel ligneis aut ęneis cō-
ponendum eſſe arbitror ⁊ quoniam omnium quantitatem atq᷑ diſtantiam
⁊ in ſphęra ſitus aperto ſermone dilucidaſti. Ma. Si hanc tuam imagi-
nationem opere compleueris ſingula que diximus clarius atq᷑ planius in
tali corpore conſpicies.Solida namq᷑ in planis figurari laborioſum eſt.

De pꝛincipiis Aſtronomie



De natura motu ꝛ figura ſtellarum ꝛ ſi animate ſint ꝛ de galaxia   Ca. XIX.   Di.

Nunc pmiſſoꝝ ordo expoſtulat. vt ſtellaꝝ ⁊ naturas ⁊ motus
deſcribam. Ma. Stelle omnes tam fixe(que in firmamen
to ſunt)q̃ erratice ſiue planete(que in ſeptem orbibus plane
taꝝ ↄſiſtunt)eiuſdem nature motus ⁊ figure cū ſuo celo ſunt
Unde ſicut celū non eſt elementū nec elementatū ſed ex mate
ria pria ⁊ ꝓpria forma ſubſtātiali ↄponitꝛ ⁊ q̃tū de ſua natu
eſt ſimplr corruptibile.qꝛ xo forma celi contrariā nō habet ſe potentioꝛem:
ideo ab agente naturali nō corrūpitur. Ipm nec graue nec leue nō calidum
nec frigidū ſed oib9 peregrinis vacuū impſſiomb9 a naturalib9 ꝓhibet. Ita
⁊ ſtelle que celoꝝ ptes ſunt neceſſario cū celis eiuſdē nature exiſtūt. ⁊ ab ipis
tm denſitate ⁊ raritate differūt. Eſt eñ ſtella denſioꝛ orbis ſui pars lumi
nis ſolis receptiua ⁊ retentiua ⁊ propterea potētie viſiue obiecta. Orbis xo
in alijs ptibus(qꝛ rarioꝛ)lumeq; verſus ipm ꝓiectū nō incoꝛporās:lumino
ſus aut lucidus nō fit nec cui vis coloꝛi ſubijcit̃ ideo viſibilis nō eſt. Di. Et
foꝛſitan eadem ex cauſa via q̃dam in celo lata ⁊ alba apparet. Ma. Sa
ne opinaris. Nā is circulus alb9 quē greci Galaxiā latini xo circulū lacteū
appellant γαλα.quippe lac ſcat nō de natura elementari vel vapoꝛoſa
(vt quidam volebant)ſed de natura celeſti exiſtit: ⁊ qꝛ ceteris celi partibus
denſioꝛ ideo fit luminoſioꝛ. Di. Cur aūt hec pars ſimiliter ⁊ ſtelle in die nō
poſſunt videri? Ma. Quia lumen maius(Solis ſc3)obfuſcat ⁊ minus ob
umbrat: ⁊ ob id etiā carbo ignitus in die ꝓcipue circa ſolis radices minus
aut quaſi nihil lucet. Ex his ſubſtantiā ſtellaꝝ manifeſtā relinquimus:ſu
pereſt vt motum earūdem breuiter percurramus. Di. Unde mouent̃ ſtelle?
Ma. Stelle oēs mouentur ad locū ſui orbis circulariter ſicut ps ad motū
totius. Orbes aūt(vt melius placet)a ſuis formis ſubſtantialib9 mouentur
Sed vt alijs videt̃ ab intelligentijs ꝓprijs rotant̃. Ita vt etiā pmum mobi
le ab oim creatore inexhauſti vigoris motore voluantur. vnde Boetius. O
qui ꝑpetua mundū ratione gubernas. Terraꝝ celiq; ſatoꝛ:qui tempus ab
euo ire iubes:ſtabiliſq; manēs das cūcta moueri. Et Ariſtoteles.xi.metha.
Numerū intelligentiaꝝ ſcdm numerū motuum venari attētauit. Hinc plu
res moti vt celos animalia dicerent. vt Ariſtoteles ſcdo de celo ⁊ mundo.
Aueroīs primo celi ⁊ libro de ſubſtantia orbis. Auicēna quinto naturaliū
Idem ſenſit Plato antiquoꝝ multi. Hec etiā queſtio ſummos theologos
non mediocriter exercere ſolebat. Unde Auguſtinus in Enchiridion.ca.57.
cum de diſcretione angelice nature nonnulla diſſeruiſſet:ſubiūgit. Sed nec
illud quidem certum habeo:vtrū ad eandem ſocietatem pertineant Sol ⁊
Luna ⁊ cuncta ſidera q̃uis nonnullis lucida coꝛpoꝛa eſſe non cum ſenſu vel
intelligentia videantur. Et de ciui. dei. li. 13. Platonis de hac re ſententiam
diſcutiens ſubiungit. Et hoc quidem vtrum Plato verū de ſideribus dicat
alia queſtio eſt. Neq; eñ cōtinuo ↄcedēdū eſt globos iſtos luminum ſiue oꝛ
biculos luce coꝛpoꝛea ſup terras ſeu die ſiue nocte fulgentes ſuis quibuſdā
ꝓprijs animis viuere:eaſq; intellectualibus ⁊ beatis. verū tamen cū ſanctus
Hieronymus libro Periarchon Origenis cribraret inter ceteros errores dā
nabiles. Hunc quoq; in pmo libro Periarchon Origenē ſcripſiſſe teſtatur
Eū qđ ſup Eccleſiaſtici pmo capite recitat nō ſuā propriam opinionem ſed
alioꝝ ſc3 Platonicoꝝ ⁊ poetarum ponit quoꝝ teſtimonia adducit. In libro
etiā de cognitione vere vite(que a nonnullis ſancto Auguſtino aſcribitur)
de aſtris dictū eſt. Qui ea rōnabilia vel ſaltem ſenſibilia coꝛpoꝛa arbitrant̃
iure ſenſu carentes in rerū rationabilia cōputātur. Et Damaſcenus libro
ſcdo. Nullus animatos celos exiſtimet:inanimati ſunt ⁊ inſenſibiles. Ce
teri itaq; quoꝝ etiā auctoꝛitas ſpernenda nō eſt coꝛpoꝛa celeſtia animata

appellantes aut phoꝝ opiniones recitabãt;aut qꝺ veritati ꝯſonũ nõ eſt illꝰ nõ p informationẽ.ſed aſſiſtẽtiã intelligitr. Aſſat ei intelligẽtia orbi quẽ mouet.ſed nõ informat:nec ſenſitiue intellectualẽue reddit. Di. Dic igit̃ ſtelle p ſe nõ moueãt.vnde eſt q̃ q̃dã ppĩquiores:q̃dã vero remotiores a alijs ſunt? Ma. Oĩes ſtelle firmamẽti ſemp in eadẽ ſunt diſtantia inter ſe,ideo fixe dicunt.veruntamen ꝓpter motũ ꝯtinuũ firmamẽti nõ q̃ ſunt oĩes ſtelle fixe:etiã quantũ ad zodiacũ none ſphere loca mutant de gradu in gradũ p ſigna ab occidente in oriẽ:nec ꝓpter motũ autẽ repidationis firmamẽti nõ ſemp eq̃lr ab equinoctiali ꝛ polis mũdi diſtant.Septẽ vero planete q̃nq̃ ſibiipſis:interdũ vero ſtellis fixis ꝯiungunt.Ideo erratice nõiantur:q: de ſtella ad ſtellã ꝓgredi,q̃ſi errãtes cernunt; quod motu ꝓprio nõ ꝯtingit.ſed ad motũ ſuoꝝ orbiũ accidit. Si eñ ſtella p ſe moueret natura deceſſiſſet.q: ſtelle ad motũ talẽ nõ organa nec figurã ꝯuenientẽ dediſſet(cũ figura ſpherica cuiuſmodi ſtelle ſunt motui ꝓgreſſiuo ſit inepta) qꝺ nullꝰ vnq̃ʒ naturaliũ admiſit.imo oĩes vna voce clamitãt naturã in neceſſarijs nõ deficere:in ſupfluis nõ abundare:nec q̃cq̃ʒ fruſtra agere.

De nũero differẽtia ꝛ q̃ntitate ſtellaꝝ.Ca.XX.Di.

Ex dictis numeꝝ ſtellaꝝ erraticaꝝ ad ſeptẽ redactũ intelligo ſed an ne idẽ de ſtellis fixis a phis attẽtatũ ſit dubito? Ma. attentatũ q̃dẽ eſt a q̃plurib⁹:ſed a nullo vnq̃ʒ inuentũ.q: nec oẽs eas videri poſſe:credendũ eſt.inq̃t diuus Aug⁹.16.de ciui:dei. Nam q̃nto quis acuti⁹ intuet.tanto plures videt.vñ acerrime cernẽtib⁹ aliq̃s occultas eſſe merito eſtimat. Ex ceptis eis iacẽtib⁹ q̃ in alia pte orbis a nobis remotiſſima oriri ꝛ occidere ꝓhibent.Poſtremo q̃cũq̃ʒ vniuerſuꝝ ſtellaꝝ numeꝝ ꝯphendiſſe ꝛ ꝯſcripſiſſe iactant(ſic Aratus vel Eudoxus vel ſi q̃ alij ſũt)eos libri huiꝰ(ſcʒ Gen. 15.)ꝯtemnit auctoritas.Vñ ꝛ ꝓpheta regius Dauid id ſoliꝰ dei eſſe,fideli carmine cecinit dicẽs,Qui nũerat multitudinẽ ſtellaꝝ ꝛ oibus eis nõia vocat. Veruntamẽ inter oẽs magna cõe mune aſtronomi mille ꝛ viginti duas notauere:atq̃ʒ in naturas deſcripſere.ꝛ eaſdẽ(q: q̃ntitate ineq̃les ſũt,)ſex differentijs ſepararũt.in p̃mo itaq̃ʒ differẽtia q̃ndecim ponunt ceteris maiores:quaꝝ q̃libet ꝯtinet terrã.107.in ordine ſc̃do.45.ponunt q̃rum q̃libet terrã.90.ꝯtinere dicũt.In magnitudine tertia.208.ſunt.ꝛ q̃uis eaꝝ terras.72.ꝯtinet.In quarto ordine.476.exiſtunt.ꝛ haꝝ q̃uis ſcʒ terrã.54.ꝯphendit.In q̃nta differẽtia.217.repiunt.ꝛ vnaq:q:ʒ haꝝ.37.terrã continet.In ſexta ꝛ vltima differẽtia ſunt.ſtelle parue nũero.49.terrã 18.magnitudine ſua excedentes: Et p̃ter has ſunt q̃nq̃ʒ que(q: obſcure ſunt)nebule dicunt. poſt has ſunt alie nouẽ obſcuriores q̃ tenebre appellãt.quaꝝ vna eſt oblõga tñq̃ʒ cauda.Ex his clarer q̃libet ſtellaꝝ fixaꝝ viſu notabiliũ terra multo maiorẽ.Hec vero q̃ntitates a Geome.demõſtratiõe certa aſſerunt inuẽte.

augustinus de ciui. dei. li.16.ca.23.

De celi imaginib⁹ ſeu ꝯſtellationib⁹.Ca.XXI.Di.

Ex his firmamenti ſtellis aſtrologoꝝ nõnulli imaginũ quarũdã lineamẽta imaginari ſunt:non tamen credendum eas in celo realiter actu exiſtere aut coloribus tincta q̃libus depingũtur.ſed ab effectibus ꝛ ſitu earum et colores ꝛ nõia ipſis indiderunt. Et nominationes.48.ponunt quaꝝ.12.in zodiaco circuloꝝ reliquas vero verſus ſeptẽtrionem et auſtrum deſcribunt.

De imaginibus ſignis zodiaci. ⁊ de ſitu ortu ⁊ occaſu eorundem. Capi.XXII. Di.

Aries Quot ſunt imagines zodaici? Ma. 12. ex ſtellis p̄fatis.ior. Firmamẽti. 46. cõtinentes. harum noia ſunt. Aries: q in cõiunctione zodiaci ⁊ eq̄noctialis poſit⁹ dorſum habet ad Boreã caput ei⁹ cõuertit ad ortũ. orit a capite ⁊ occidit pedib⁹. Taur⁹ ecõtra caput habet occidentale depſſum q̄ſi ad terrã decidere videat. Hic auerſus oritur ⁊ occidit. Gemini capita habẽt ad Boreã iunctiſq̧ dorſis hincinde mẽbra diſtendũt ipſi inuicẽ: vt cõplexi ſe mutuo teneãt oriunt iacentes ⁊ occidũt a pedib⁹. Cancer pedes verſus vtrũq̧ polũ porrigit. Leone reſpicit venter eius terrã verſus porrigit. orit autẽ ⁊ occidit a poſteriori corpis pte. Leo reſpicit cancrũ: dorſum ad Boreã habet a capite oritur ⁊ occidit. Virgo caput habz poſt leonẽ. dextra manu tangit circulum eq̄noctialẽ qua ⁊ ſpicas tenet. orit ⁊ occidit a capite. Chele ſiue libra (que p̄ma ps ſcorpionis eſt. nã chaldei vndecim tm̃ zodiaci ponũt imagines) lances duas hz quaꝝ vna Borealis: altera auſtralis dicit. Scorpio virginẽ reſpiciens pedes verſus vtrũq̧ polum porrigit: caudã reflectit verſus Boream ventre ei⁹ reſpicit terrã: orit rectus ⁊ occidit curuato corpe. Sagittarius caput habet verſus Boreã reſpicit ſcorpionẽ ſagittã ⁊ arcũ tenet: arcus tangit manũ ſiniſtrã ⁊ pedẽ ſiniſtrũ: rectus orit: ⁊ p̄ceps occidit. Capricornus dorſum habet verſus Boreã: caput verſus ſagittariũ ſed cõuerſum verſus Aquariũ. orit directus ⁊ occidit preceps. Aquarius caput habet verſus Boreã: manũ ſiniſtrã extendit ſupra dorſum capricorni: ⁊ dextera effundit aquã vrna: que vſq̧ ad piſces decurrit. ⁊ ad ortũ tẽdit orit et occidit caput prius ceteris mẽbris. Piſces duo ſunt dorſuz p̄mi Boreale. dorſum ſcdi verſus brachiũ Andromede occidentale. vnus aquariũ alter Boreã reſpicit. Et inter ipos lineola quedã eſt q̄ quaſi vinculo alligant inter caudas amborũ. [illegible] pars orit ⁊ occidit: ⁊ ſi zodiaci ſigna equalia ſint. 30. ſcz graduuz in lõgitudine ⁊. 12. in latitudine (vt dictũ eſt) tñ imagines iſte nõ omnes equales ſunt. Quedã eñ extra zodiacũ prendunt. ⁊ quedã longitudinẽ. 30. graduũ excedũt. vti in Alfonſij tabulis lucidius dep̄hendes.

De imaginib⁹ ſeptẽtrionib⁹ Capi.XXIII. Di.

s Septẽtrionẽm verſus quot deſcribunt? Ma. 21. dep̄fatis. ior. ſtellis ¶tis. 360. ptinentes: harũ noia ſunt. vrſa minor: vrſa maior ſiue arctos: draco medi⁹ inter ambas vrſas. Cepheus. Caſſiopeia. Corona Hercules Vultur cadens. Pleiades ſiue gallina. arctophylax ſiue Boores ⁊ q̄nq̧ Arcturus dicit. Perſeus cũ capite Gorgonis. Auriga ſiue agitator: Anguitenens. Anguis. Sagitta ſiue iaculũ. Aquila ſiue vultur volans. Delphin: Equus p̄mus. Equus ſcdus. Andromeda. Triangulus.

De imaginibus auſtralibus. Ca.XXIIII. Ma.

p Preter has ſunt alie extra zodiacũ Auſtrũ verſus porrecte. Di. Et quot ſunt? Ma. Sunt quindecim de ſtellis fixis p̄dictis 36. ptinentes. videlicet. magn⁹ Cetus. Orion gladio ſuccinct⁹. Eridani fluuius: Lepus. Canis minor ſiue canicula. Canis maior. Argos nauis. Ara. Crater. Coruus. Chiron ſiue Centaurus. Hydra. turribulum. Auſtrale ſertum. piſcis auſtralis. Harum omnium diſpoſitiões

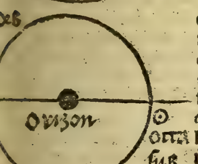
ie ſinū enumerare epitomatis lege ꝓhibemur. Sed de his ſi lubet in Arato
higinio de ſideribus ac tabulis Alfonſij ceteriſq; legere potes. Nā id carū
cōpoſitiōes ſitum ꝛ numeꝝ ſtellaꝝ ex qb⁹ ſunt ꝛ haꝝ ſtellaꝝ magnitudines
ꝛ noīa clarius repies. cū auctores in noībus ꝛ figurationibꝰ imaginum di-
uerſas reperies: memento ꝙ a principio mondi nō eas eſſe in celo naturali
diuiſiōe: ſꝫ ꝓ libitu vniuſcuiuſq; effigiatē. Di. Miſſa igit hec faciam⁹ ꝛ de
ſignoꝝ ortu ꝛ occaſu: cū pauca ſup tetigiſti ſi q̄ alia habes in mediū feras.

De ſignoꝝ ortu ꝛ occaſu vt ē apd̄ poetas. Ca. XXV. Ma.

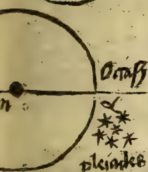
Signoꝝ ortus ꝛ occaſus legenti ſcripta ſapientū multiplex occurrit a
liter eñ loquuntur poete. ꝛ aliter aſtronomi de ſignoꝝ aſcenſu ꝛ de-
ſcenſu. apd̄ poetas nāq; ortus ſignoꝝ ſimiliter ꝛ occaſus reperitur tri-
partitus. Coſmicus ſcꝫ chronicus ꝛ eliacus. Di. Coſmicus ortus q̄s dicit



Ma. Ortus ꝛ occaſus quē latine mun-
danū dicere poſſumus eſt aſcenſus ſigni
vel ſtelle in oriente de die. at tamen ſignū
in quo ſol eſt antonomaſtice coſmice di-
citur oriri. De hac Virg. in Georgicis oſtē-
dens tempus ſationis fabarū in. dicit Cā-
didus auratis aperit cum cornibus annū
Taurus ꝛ aduerſo cedens Canis occidit
aſtro. loquit aūt hic de cane in ſcorpiōe
ꝛ non in leone conſtituto. Occaſus autem
Coſmicus eſt occaſus ſigni oppoſiti ſigno
in quo ſol coſmice oritur. huius exemplū
eſt apud Vergilium vbi ſup. docuerit tempus ſeminādi frumētū. Alij tibi eoe athlantides abſcō
dantur. Debita q̄ ſulcis committas ſemina. Sunt
aūt athlantides ſiue pliades ſtelle in tauro: que
ſcorpione in autūno oriente occidunt. Di. Ortus
chronicus quis eſt? Ma. Ortus chronicus quem
latine temporalem dicimus eſt ortus ſigni vel ſtelle
in oriente poſt ſolis occaſum. de iſto loquitur Oui-
dius de ponto cōquerens moram exilij ſui dicens



Quatuor autumnos pliades orta facit. Di. Si dicta dictis
comparem ꝯtraria videntur non antea apud Vergiliū plei
ades in autūno occidere: iā vo eas (Ouidio teſte) ī au
tumno reperio oriri. Ma. Hec ſane penſata poſſunt ſi-
mul eſſe vera: vt ſcꝫ occidant coſmice. vt apd̄ Verg. eſt: ꝛ ori
antur chronice. vt Ouidius voluit. Quodē dem vno die
euenire pōt: vt ſcꝫ in ſolis occaſu pliades in oriēte chro
nice aſcendāt: ꝛ rurſus circa ſolis ortum in occidente coſ
mice deſcendāt. Di. Nūc nodulū ſolutum fateor: chro



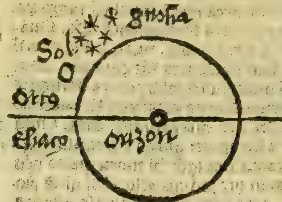
nicum occaſum oſtēde. Ma. Chronicus eſt ſigni vel ſtelle oppoſite. ſigni
vel ſtelle chronice orienti. vt apd̄ Luca. Tunc rex theſſalice ſ vrgebat parua ſa
gittas. Di. Eliacus ortus q̄s eſt? Ma. Ortus eliacus ſiue ſolaris eſt exi
tus ſigni vel ſtelle de ſubradijs ſolaribus ſub qbus ante videri nō poterat
vt apd̄ Ouidium de Faſtis. Iam leuis obliqua ſubſidit aquarius vrna ꝛ c.
Virgil. in Georgicis. Gnoſiaq; ardentes deſcendit ſtella corone. q̄ cum iuxta
ſcorpionem ſit. Sole ibidem exiſtente videri non poterat. Occaſus autem

Virgilius

Taur⁹ ſine apparitiōe Vergilius

Ouidius

Lucanus



Eliacus eſt ingreſſus ſigni vel ſtelle ad ſolis radios.vt in exẽplo p̃miſſo.Taurus ꝛ aduerſo cedẽs canis occidit aſtro.ꝛ plura his ſimilia.de hoc triplici ortu ꝛ occaſu apõ poetas ſunt quib' breuitatis cauſa p̃termiſſis de ortu ꝛ occaſu' ſignorum ad mentem aſtronomorum loquamur.

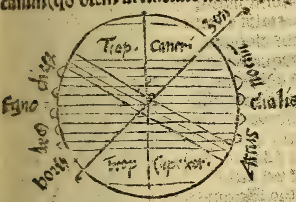
De ortu ꝛ occaſu ſignorum ſecundum aſtronomos Ca.XXVI. Di.

Reſpectu cuius Aſtronomi ſignoꝝ ortũ ꝛ occaſũ ꝑpendũt? Ma. Reſpectu eq̃noctialis ꝛ rectitudinis ꝛ obliq̃tat̃ ſphere. Di. Id manifeſtius eloquere. Ma. Eq̃noctialis tã in ſphera recta q̃ȝ in obliqua ſemꝑ vniformiter aſcendit: ideſt tꝑibus eq̃libus ſemꝑ eq̃les arcus de eq̃noctiali aſcendunt zodiacus ꝟo in vtraqȝ ſphera difformiter ponitur. Nã in tẽporibus equalibus nõ ſemꝑ equales arcus de ipõ aſcendũt: nec aſcẽſiões ptiũ zodiaci equantur aſcẽſiõibus ptiũ equinoctiali: ſed aut minores aut maiores ſunt ꝛ ob id aſtronomi ſigna q̃dam recte q̃dam ꝟo oblique oriri ꝛ occidere dicunt. Recte q̃dem ſignũ orit̃ vel occidit cũ maior pars eq̃noctialis orit̃ vel occidit: vñ Cãcer Leo Uirgo Libra Scorpio Sagittarius recte oriunt̃ ꝛ Capcornus Aquarius Piſces Aries Taurus Gemini recte occidũt. Oblique aũt ſignũ oriri vel occidere aſſerit̃ quo minor ps equinoctialis orit̃ vł occidit. vñ p̃dicta ſex recte orientia: oblique occidunt: ꝛ illa tardius oriũtur q̃ȝ occidant ꝛ ſex recte occidentia oblique oriunt̃: ꝛ hec ocyus oriunt̃ q̃ȝ occidãt. Quod q̃dem facile deꝑhẽdes ꝛ oculoꝝ iuditio facile cõꝓbabis ſi ſpheram ex p̃memoratis circulis compactam inter fixa horizonta circunduxeris. Certi' aũt quantũ ad gradum ſupputatiõem hec in reuolutione retis Aſtrolabij demonſtrant̃: nam ꝛ p hanc ꝓportiones aſcenſionũ quartarũ zodiaci ꝛ eq̃noctialis in vtraqȝ ſphera facile cognoſces. ſic ꝛ nõnunq̃ȝ maiorẽ ptem eq̃noctialis q̃ȝ zodiaci ſemꝑ oriri inuenies vel ecõuerſo. ꝛ tamen has quartas ſimul oriri cõperies. vti in quarta q̃ eſt a p̃ncipio cancri vſqȝ in finem virginis videre licet. Similiter ſigna oppoſita in aſcenſiõib' equalia inuenies. nũc dieꝝ ꝛ noctiũ diuerſitatem edicere hominib' ſm varie ſphere ſitum contingentẽ conabor. Di. Optime. neceſſaria cũ vident̃ hec ꝛ ſitu digna.

De diuerſitate dierum ꝛ noctium Capitulum.XXVII. Di.

Ad hoꝝ ꝟo intelligentiã ſcire opereꝑciũ eſt aſtronomos duplicẽ diſtinguere diẽ: artificialem ſcȝ ꝛ naturalem. Id temp' q̃d ab ortu Solis vſqȝ ad occaſum eſt: diẽ artificialem ꝛ id tẽpus q̃d a ſolis occaſu vſqȝ ad ortũ eiuſdẽ eſt: noctẽ artificialẽ appellant. Et vtralibet in ptes.xij.equales diuidũt: quas horas planetaꝝ vocant. q̃ꝝ diurne ſolis ortu: nocturne ꝟo ſolis occaſu initiũ ſumũt. ꝛ quotidie in q̃titate longitudine vcȝ ꝛ breuitate variantur: ſm q̃ tẽpus inter ortũ ꝛ occaſum ſolis nũc multũ nũc paꝝ reperitur.

pp(te)r ſignoꝝ tarditatē ⁊ velocitatē in aſcenſu: in q̄bus ſydus oꝛit(ur) ⁊ occidit
Dies aūt naturalis eſt reuolutio eq̄noctialis circa terrā ſemel: cū tanta p(ar)te Dies natu-
zodiaci: q̄ꝫa interim ſol ꝑtranſit motu ꝑprio ꝯtra firmamentū. Di. Quā- ralis.
to tempe aūt eq̄noctialis reuoluit ſe(me)l circa terrā? Ma. in .24. horis fere. h(oc)
eſt in die ⁊ nocte artificiali. Di. Et ita om̄es naturales ſūt equales. Ma.
Probe. ſi tū eq̄noctialis motū attendis ſi autē motū ſolis contra firmamē
tum animaduertas: cuius tēpus tempi reuolutionis equinoctialis adden- Inequalitas
dum eſt. dies naturales inequales erunt. Di. Ob quā cauſam? Ma. Quia diei natu-
(ut dictū eſt) partes zodiaci nō equaliter aſcendunt: quedā em̄ tardius: q̄- ralis.
dam vero citius emergūt ꝑpter obliquitatē. Cum igit(ur) ſol motu ꝑprio oēs
has p(ar)tes ꝯtra firmamentū pageret: q̄n(que) in p(ar)te zodiaci velocius: q̄n(que) ꝟo
in p(ar)te zodiaci tardius aſcendenti reperitur. ⁊ ita cum tēpus harꝫ aſcenſionū
inequale ſit: dies naturales quarū hec t(em)p(or)a p(ar)tes ſunt inequales eſſe neceſſe
eſt. Hanc ineq̄litatē nō vulgus ꝑcipit: ſed aſtronomi in ſuis calculationi-
bus attendūt. Di. Sane intelligo. Sed vñ fit q(uod) tēpus inter ſolis ortū ⁊ oc- Ineq̄litas
caſum (qd̄ diem artificialē noiaſti) ineq̄le ſit: lati(us) oñdas. Ma. Hoc ex va- diei artifi.

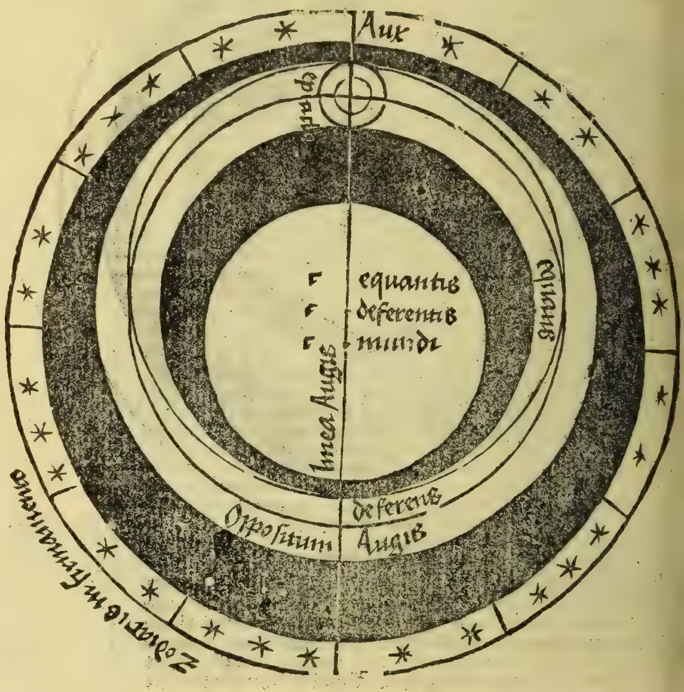


rio ſolis ꝑ ſignoꝝ gradus motu ꝑue
nire intelligas. Sol nāq(ue) a principio
capricorni vſq(ue) ad cancri initiū .8.
paralellos ſiue ſpiras deſcribit: inter
q̄s medi(us) eq̄noctialis eſt. vltim(us) ꝟo
tropicus cancri. ⁊ prim(us) tropic(us) ca-
pricorni. a q̄ deſcendēs vſq(ue) ad finē
ſagittarij alios .8. paralellos deſcri-
bit: q̄ dieꝝ naturaliū circuli appellā
tur. Ceteri planete huiuſcemodi pa
ralellos, multiplicāt ꝑ ſui numeꝝ dieꝝ
q̄bus zodiacū pagrant. Patet igit(ur) q(uod) planeta nunq(uam) ex eo loco vñ p(ri)dic oꝛt(us) eſt
eleuat(ur). Deſcripti paralelli ab horizonte diuidunt(ur). Arcus ſupra horizonte re
licti dieꝝ artificialiū: arcus autē ſub horizonte noctiū artificialiū appellāt(ur).
Hi aūt habitantib(us) ſub eq̄noctiali in ſphera recta ſp(er) eq̄les ſūt. nā horizon
coꝝ ꝑ polos mūdi trāſit. His aūt quoꝝ poli ſupra horizontē eleuant(ur) ineq̄-
les fiunt: eq̄noctiali dempto qui vbiq(ue) in duo equalia ꝑ horizonta diuidit(ur).
Ob id cū ſol ipm̄ deſcribit in om̄i terra eq̄noctiū eſt. q̄ om̄ia q(uam) luce clari(us)
oc(u)lis ſphericū corpus inſpicientib(us) appareāt multa facio. Vnū tamē adijci-
endū apprime neceſſariū duxi(m)q(ue) in om̄i die artificiali ſiue lōga breui ſeria
ſigna ſupſtant: totidē(que) delitefcunt. Sil(ite)r in q̄libet nocte. Di. Quō hoc fieri
poſſit lucidi(us) demōſtra. Nam cū om̄ia ſigna in longitudine ⁊ latitudine ſint
eq̄lia: plura in multo t(em)p(or)e: pauciora vero in pauco t(em)p(or)e oꝛiri exiſtimo: aut di-
es nocteſq(ue) oēs pares eſſe debere. Ma. Bene quidē. quū nec ſignoꝝ eq̄litas
nec motus irregularitas: ſed diffoꝛmitas ſiue aſcenſus ſiue deſcenſus ineq̄-
litas diuerſitatē hanc cauſat. Vñ in ſupioꝛib(us) dictū eſt q̄dā directe: q̄dam
ꝟo aſcendere oblique. Ea aūt q̄ directe aſcendūt in oꝛtu ſuo min(us) t(em)p(or)is ha
bebūt. Cancer q̄ppe vbi oꝛit(ur) horis .2. et q̄rta p(ar)te occidit hoꝛa .1. ⁊ deunce. Leo Signoꝝ oꝛ-
ꝟo oꝛit(ur) horis .2. et tertia p(ar)te. ⁊ occidit hoꝛa .1. ⁊ ſemis ⁊ ſexta. Virgo oꝛit(ur) horis tus et o(c)ca
.2. ſemis ⁊ ſexta p(ar)te. occidit hoꝛa .1. ⁊ tertia p(ar)te. Libra oꝛit(ur) horis .2. et ſemis ⁊ ſus.
ſexta p(ar)te: occidit hoꝛa .1. ⁊ tertia p(ar)te. Scorpio oꝛit(ur) horis .2. et tertia p(ar)te. occi-
dit hoꝛa .1. ſemis ⁊ ſexta parte. Sagittarius vero oꝛitur horis .2. et in parte
occidit hoꝛa .1. et deunce. Signa oppoſita oppoſito modo oꝛiunt(ur) ⁊ occidunt.
vñ q̄ntum t(em)p(or)is eſt oꝛtus cancri: tantū eſt occaſus capricorni ſigni oppoſiti.

ꝛ occaſus cancri oñdit ortū capricorni.ita in reliq̃s pariformit. Ex q̃ facil
ↄcludit in marīa die oīa ſigna directe aſcendētia. ꝛ in nocte eiuſdē(qu
neceario eſt minima)oīa oblique aſcēdentia oriri. Per oppoſitū de die mi
nima ꝛ eiꝰ nocte(q̄ marīa eſt)opter intelligere. In vtroq; aūt eq̄noctio tri
directe ꝛ tria oblique aſcēdentia oriunt̄ tam in die q̄ȝ in nocte. Sed hec.l
cidiꝰ demōſtratione oculari in ſphęrico corpe aut aſtrolabio pñt videri;d
uerſe in diuerſis climatib;. Nunc calamus ad cęlum ſeptimū feſtinat.

De celo.VII.quod Saturni eſt. Cap.XXVIII.Di

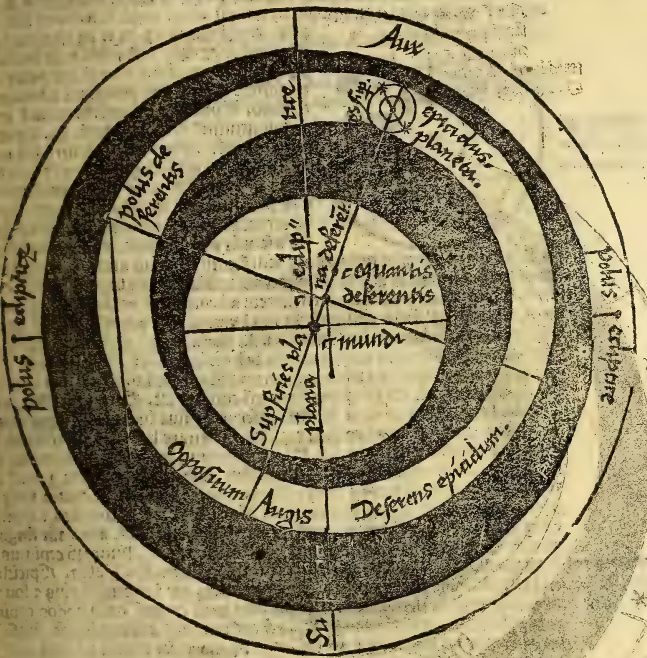
Eli ſeptimi diſpoſitionē ꝛ motū deſcribas. Ma. Cęlū ſeptimū(cu
ſit figurę ſpęricę)ſupficie ſua cōuexa ſupficiei cōcaue octauę ſpher
ↄiungit̄:ꝛ in orbes tres abinuicē diuiſos ꝛ cōtiguos partit̄. In quor
medio orbis quartꝰ ꝛ paruꝰ:cui planete corpꝰ infixū collocat̄.ꝛ eſt epiciclu
Orbis ſupior cęli ſeptimi ħn Septemtrio vel Aquilo.



De Principiis Aſtronomie

uperficiē conuexam mūdo cōcentricus eſt: ſm concauā aūt eccentricus eſt. Inferior aūt conuerſo ſm ſupficiem concauā ↄcentricus eſt ſm conuexā ↄo centricus conſpicit. Et hi duo orbes augē Saturni deferentes nominant: q̄ ad motū eorꝫ Aux ſaturni variet. Inter hos tertius orbis includitur: qui ſm vtrāqꝫ ſupficiem eccentricus eſt: ⁊ deferens Saturnū appellari ſolet: quia in ipſo orbis paruus (cui Saturni corpus infixum eſt) defert. Horꝫ om nium figurationē in hac ſubiecta poteris videre deſcriptione.

Septentrio vel Aquilo.



Meridies vel Auſter

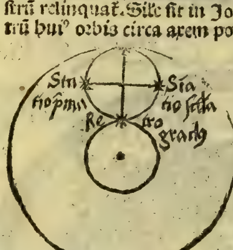
Nunc motꝰ eorundē deſcribamꝰ. Hoc celū totū in die natura li ab oriēte ꝑ occidētē: rurſuſqꝫ ad orientē raptu ꝓmi mobi lis fert. ſed q̄ ad orbes pticulares q̄s ↄtinet nō ęq̄liter mo uet. Orbes eñi ſupior ⁊ inferior (quos augē Saturni deferē tes appellauimꝰ) ſup axis ⁊ polis ecliptice octaue ſphere ad motū eiuſdē ꝓportionabiliter mouent in ducentis. ſ. annis

R

ṽno gra du et.28.minutis fere.Ita vt ſemꝑ ps ſtrictior ſupioris ſit ſupra
tiorem inferioris ne corpoꝝ penetratio aut vacui admittaꝶ poſitio. Or
vero medi⁹(q̄ deferens Saturni eſt)ſup axe ꝓprio axem zodiaci ſiue eclip
ce ſecante ſm̄ ſucceſſionē ſignoꝝ moueꝶ duobꝫ minutis fere q̄tidie.Et p
eius a polis zodiaci diſtant:diſtantia tñ inequali axis eñ hui⁹ orbis axe

Motus orbis deferēꝶ. Saturnū.

zodiaci nō in medio ſeu centro ſecat ꝓpter ęcentricitatē. vnō etiā ſupfic
deferenꝶ a ſupficie ecliptice ineq̄liter diuidiꝶ.ita vt portio maior in q̄ ſem
eſt aux v̓ſus aquilonē:minor aūt in qua ſemꝑ eſt oppoſitū augis v̓ſus a
ſtrū relinquaꝶ.Silr̄ fit in Joue ⁊ Marte.Ex quo claret axem polos et c
trū hui⁹ orbis circa axem polos in centrū orbiū augē. deferentiū ſiue ec



Motus epicicli in longitudinem.

ptice circūferentias parı. iloꝝ circuloꝝ ſup
ficiei ecliptice eque diſtantes deſcribere. ⁊
ꝓpter motū orbiū deferentiū.quē v̓tute oc
ue ſphere hūc vt hec ēffigiata admonet
ſcriptio. Epicicius v̓o duplici moueꝶ mo
in longitudinē.ſ.⁊ latitudinē. Di. Qualr
longitudinē? Ma. Super centrū ſuū co
planetę ſibi infixū in pte ſupiori ſꝫ ſucceſſi
nē:in pte vero inferiore ꝯtra ſucceſſionē ſi
noꝝ portans. Ob id Planeta in pte ſupi
directus:in pte v̓o inferiori retrograd⁹ di
In aſcenſu vero vel deſcenſu ſtationari⁹ a
pellaꝶ.non q2 ſtet:ſed nobis ſtare videꝶ.cum tunc nō antrorſum vel retr
ſum:ſed vel deorſum aut ſurſum ꝓcedat:queādmodū ſagittā ſurſum em
ſam q̄ſi ſtantē in aere dicim⁹:cū directe aſcendit aut deſcēdit.Et hoc in o
bus epiciclū habētibꝫ ꝯſideraꝶ.In lunā vero ꝓpter velocē motū nō adu
titur:ipſa tñ in ſupiore pte epicicli tarda curſu:in inferiore vero velox curſ
dicit.Centrū v̓o epicicli nō ſup centro deferētis moueꝶ:ſed ſup quodā pu
cto in linea augis tm̄ a centro deferentis diſtante:quantū hoc centrū a ce
tro mūdi elongaꝶ. Et hic punct⁹ centrū equātis eſt. Et circulus ſup eo a
q̄ntitatē deferentis in eadē ſupficie deſcriptus ſiue imaginat⁹ equans no
minaꝶ:eo q̄ motū centri epicicli regulare ⁊ equare habeat. Ipm̄ quoq͡ i
p̄cedenti reperies deſcriptione. Di. Ne nominū me fallat obſcuritas: q
ſit Aux in linea augis oſtende. Ma. Aux ſiue apogiū planete punct⁹ e
deferenꝶ maxime a centro terrę diſtans:punct⁹ vero maxie centro terrę ꝓ
pinquus oppoſitū Augis ſiue perigiū. Linea vero ꝑ hos punctos ⁊ centru
terrę tranſiens linea Augis a noſtris aſtrologis appellaꝶ. Hoꝝ aūt ſingul
rū deſcriptiones poſt celoꝝ explanationē ſubiungem⁹. Nunc qd̄ cepimus

Motus epicicli in latitudinem

ſequamur. Di. Qualr̄ moueꝶ epiciclus in latitudinē? Ma. Epicicl
in latitudinē mouetur reſpectu Augis vere:ſup axe ſuo centrū eius ⁊ long
tudines medias tranſeunte. Eſt hic axis dum centrū extra nodos capiti
⁊ caude:id eſt interſectionis ſupficierū deferentis ⁊ ecliptice fuerit: ſupfici
ecliptice ęque diſtabit.Saturnus(qui ⁊ phenon) in triginta annis totū
currit zodiacū.⁊ continet terrā.91.vicibus.

De celo ſexto qd̄ eſt Jouis. Ca.XXIX. Ma

Extum quod ſequiꝶ celum Jouis eſt: eo q̄ preter Jouis ſtel
ſ lam nullā aliam in ſe habeat. Eſt aūt celo ſaturni ꝯtiguū.
ita ſc3:vt ſupficies ei⁹ conuexa concauā celi Saturni ꝯtingat
Di. Eſt ne etiam in plures orbes diſtinctum? Magi. Eſt

BOUND BY W. PRATT

ꝗ̄admodū cęlum Saturni quo ad figuratione̅ ⁊ eccentricitate̅. Totum
re quotidie motu pꝛimi mobilis ab oriente ꝑ occidente̅ rurſuſq; oriente̅
pit. Orbes vero Augem deferentes (vt orbes Saturni) in ducentis annis
o gradu et .28. minutis fere ad motū octauę ſphęre mouent᷑: nec in figu
tione aut motu epicicli in hoc ⁊ in p̄cedenti celi diuerſitas nota᷑. Defe
ns vero Jouis ſub axe ⁊ polis ꝓprijs (ſicut dictū eſt de Saturno) circum
icit. Eſt tame̅ motus huius motu Saturni velocioꝛ. Moue᷑ nāq; Jupit
ui ⁊ phęton) quotidie .5. minutis fere. ⁊ ſic zodiacū in annis ferme duode
m ꝑcurrit. Continet aute̅ Jupiter terram .95. vicibus.

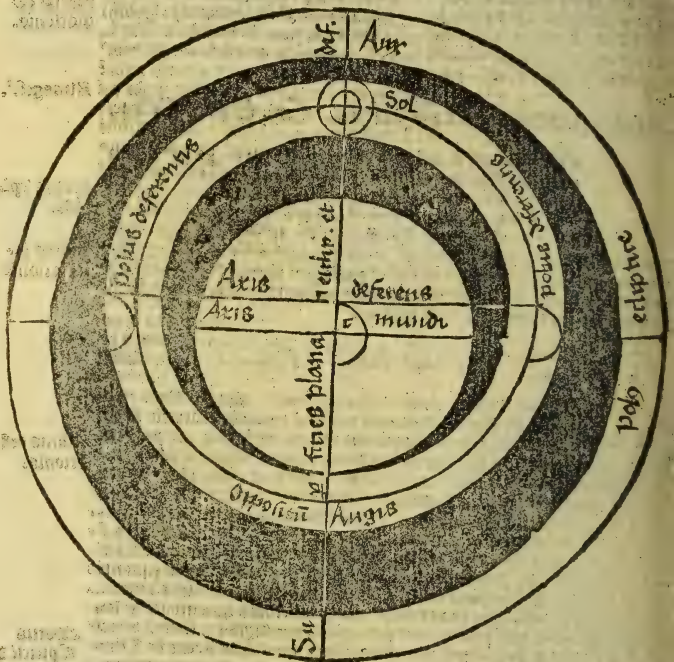
De celo quinto qđ eſt Martis. Ca. XXX. Ma.

c Elum quintū in deſcenſu Martis eſt (nam in ipo ſol⁹ Mars
rotatur) cęlo ſexto ꝯtiguum ⁊ ſub eo loca᷑ que̅admodum ſex
tum ſub ſeptimo: in totide̅q; orbes diuiditur ⁊ moue᷑: ⁊ eiſ
dem motibus quib⁹ cęlum Saturni aut Jouis. Similiter et
orbes eius: deferente dempto: qui ſimilit̄ ſuper axe ꝓpꝛio ⁊ po
is pꝛoprijs (vt deferens Saturni aut Jouis) reuolui᷑ velocius tamen. Mo
etur eni̅ quotidie .30. minutis fere totu̅q; zodiacum in duob⁹ ferme annis ꝑ
urrit Mars (qui et αρης quem ⁊ pyroin nominant) continet terram ſe
nel et dimidiam ⁊ octauam eius partem.

De celo quarto qđ Solis eſt Ca. XXXI. Di.

CElum quartū qualiter eſt diſpoſitum. Ma. Celum quar
tum qđ Solis eſt (quonia̅ in eo ſol moue᷑) in ſuperficie con
caua celi Martis contine᷑: ⁊ in tres orbes ꝑticulares diuidi
tur: duos ſcʒ Augem deferentes: ⁊ ipſuʒ deferente̅ ſolare coꝛ
pus. Equante̅ aut epiciclum non habet. Di. Quomđ hoc
cęlum moue᷑? Magi. Que̅admodum ſupioꝛes motu ra
ptus ab oriente per occidente̅ redeundo in oriente̅ in .24. hoꝛis ad motum
pꝛimi mobilis. Orbes vero Augem deferentes eiſdem mouent᷑ motib⁹ qui
bus ⁊ orbes Auges Saturni Jouis ⁊ Martis deferentes. Deferens autem
Solis ſup polis ⁊ axe ꝓpꝛijs ſm̄ ſucceſſione̅ ſignoꝝ ab occidente ſcʒ verſus
oriente̅ quotidie q̄nquaginta noue fere minutis ⁊ octo ſecundis circūfer᷑.
Et ita Sol totū zodiacum in .365. diebus .6. hoꝛis ferme ꝑgrat: nobiſq; an
num complet. Sex aute̅ hoꝛe quater collecte diem integrū conſtituunt: qui
cum ſua nocte .24. hoꝛis conſtat que̅ neceſſe eſt intercalari excurſo q̄dri
ennio: quod biſextum vocant ne tempoꝝ oꝛdo turpe᷑. vt ait diuus Augu.
de trinitate libꝛo quarto. cap. iiij. verū de quātitate anni ſolaris pręciſa nō
dum om̄es concoꝛdāt: ſed de hoc alias. huius aute̅ motus axis per centruʒ
deferentes tranſit: et axi ecliptice quę eſt axis Augem deferentiū ęque di
ſtat. hinc poli eius a polis ecliptice tantū diſtant quantū centrū deferentis
deeſt a centro mūdi ſiue ecliptice neceſſe eſt igi᷑ vt poli axis ⁊ centrū defere̅
tis circa axem polos ⁊ centrum ecliptice circūferentias paruoꝝ circuloꝝum
deſcribant: quoꝝum ſemidiameter eſt ad eccentricita᷑ quantitatem: huius
theoꝛicam mox ſubiungamus. Aux vero Solis a ſuperficie ecliptice nunq̄
declinat: ſed ſemper directe in ea voluitur. In alijs autem omnibus. Aux
nunq̄ ſuperficie verſus auſtrum aut ſeptentrionem declinando mouetur

Ob quod ceteri planete omes qńq; meridionales aut ſeptentrionales dicun-
tur.Continet aūt Sol terram centicos ſexies ꝛ ſexageſies.huic ſiliter ꝛ Lune
Tanq; ſyderibus notioribꝰ diuerſa gentiū innumera vocabula ſociauit.

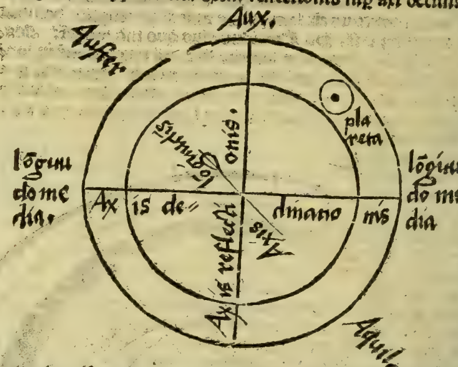


De celo tertio qđ eſt Veneris. Ca.XXXII. Bi.

Ertij celi diſpoſitionem i mediū feras. Ma. Tertium celū quod Veneris eſt(nam i ea ſola Venus rotatur)in ſupficie cōcaua celi ſolaris cōtinetur.Inſup ꝛ in orbes particulares (quemadmodum Saturni Iouis aut Martis celū)paritur. Circumfertᷣ autem hoc celum totum(vt predicti)i.24.horis ſemel ab oriente per occidentem in orientem redeūdo p primi mobilis motum.Sed orbes eius augem deferentes ſuper axe ꝛ polis zodiaci ad motum octaue ſphere circumducuntur.vti in alijs ſupra viſum eſt.Orbis vero Epi ciclum huiꝰ deferēs duplici mouetur motu.vno quidem ab occidēte verſus ori-

ntem:q̄ eſt in longitudinē ſup centro equātis. Eodem autē tpe vnā com
plent reuolutionē centrū Epicicli Ueneris ⁊ ſolis deferens. Alio vō motu
mouet in latitudinē declinādo ſcʒ ab ecliptica. ⁊ medietas in qua epicicl⁹
eſt ſemp vſus Aquilonē: reliqua aūt vſus Auſtrū relinquit. Aux tn̄ defe
rentis qn̄qʒ ad Auſtrum: quādoqʒ ad aquilonē declinat. Hic mot⁹ fit ſup
polis ꝓprijs qui ſunt in interſectionib⁹ deferent ⁊ equātis. Hic motus de motus de-
uiationis dici ſolet. ⁊ eſt minutoꝝ decē. in Mercurio aūt minutoꝝ. 45. cum uiationis.
centrū epicicli eſt in Auge vel oppoſito deferent. Nam in interſectionib⁹ di
tis eſt nulla: in locis aūt itermedijs creſcit ⁊ decreſcit. Uerūtn̄ nec hic mot⁹
nec is quē inclinatōis vl' declinatōis dicūt ſenſibilē motui lōgitudis errorē
faciūt. vt colligit libro tredecimo Almageſti. Quapropt polus ſup quib⁹ pri Almageſt⁹.
mus deferent motus fit a polis zodiaci recedere rurſuſqʒ ad eoſdē accedere
neceſſe eſt. Ob id nōnullis viſum eſt: vnū alium orbē ꝑdictos oēs includē
tem: ⁊ mūdo ꝯcentricū ponere: ad cui⁹ trepidationis motū he deuiationes
deferent fierent. Di. Epicicli vero qlis eſt mot⁹? Ma. Epicicl⁹ Uene
ris (ſicut ⁊ dictoꝝ) in longitudinē mouet ſm̄ ſucceſſionē ſignoꝝ: ⁊ in decem motus epi-
⁊ nouē menſib⁹ ſolarib⁹ fere ſemel reuoluit. In latitudinē vero mouet mo- cicli.
tu duplici. vno quidē: vt Epicicli dictoꝝ que vna epicicli medietas verſus
Auſtrū: reliqua vero vſus Aquilonē a deferente declinet. Ideo hic motus motus in-
inclinationis ſiue declinatiōis dicit: q2 diameter Augis vere ⁊ oppoſiti Epi clinationis
cicli a ſupficie deferent declinat: ⁊ eam ſecat. Hec declinatio maxīa eſt cir-
ca nodos: vbi deferens ⁊ equās ſe interſecant: ⁊ nulla in Auge vl' oppoſito
equantis. Unde centro Epicicli ab Auge equātis recedente vſqʒ ad oppo-
ſitū eius. Aux epicicli vſus Aquilonē declinare incipit: ⁊ oppoſitū augis epi
cicli verſus meridiē. Rurſum centro Epicicli ab oppoſito Augis equātis re
cedente Aux epicicli vſus meridiē: et oppoſitū eius verſus auſtrū declinare
incipit: donec centrū epicicli ad augē equant venerit oppoſitū ſit in Mer-
curio. Ex his patet cū deuiatio deferent ē maxīa: epicicli declinatio fit nul
la: ⁊ ecōtrario. Rel quo vero motu (qui reflectionis dicit) ſup axe per Epi- motus refle
cicli augē: ⁊ oppoſitū tranſeunte reflectit: ita vt pars Epicicli dextra verſus ctionis.
Auſtrū: ſiniſtra aūt vſus aquilonē a ſupficie deferent moueat. Dexterā di
co: q̄ poſt augē Epicicli eſt ſcd̄m ſignoꝝ ſucceſſionē. Reflectio hec nulla eſt
centro epicicli exiſtente circa dictos interſectionis nodos deferent ⁊ equā-
tis. ipo vero recedente ab ea interſectione q̄ caput dicit vſus augē pars ſi-
niſtra ſiue orientalis in Uenere ad Aquilonē: in Mercurio ad auſtrū refle
ctitur: recedente aūt centro epicicli a cauda vſus oppoſitū augis equantis
dicta medietas in Uenere ad auſtrū: ⁊ in Mercurio ad Aquilonē reflectit.
Di. Ex dictis colligo q̄druplicē epicicli motū. Primus quo mouet in lon-
gitudinē ab occidente vſus orientē portans in pte ſupiori planetā. directe Motus
ab occidente vſqʒ ad orientē ſcd̄m ſignoꝝ ſucceſſionē. ſ. de Ariete in Thau- Epicicli q-
rū: de Thauro in Gemini. ⁊ ſic de alijs. In inferiore autē parte retrograde druplex.
ipm planetā ab oriente vſus occidentē ꝯtra ſucceſſionē ſignoꝝ deferens. Se
cundus quo ad deuiationē deferent in latitudinē nunc ab ea ecliptica nūc
ad eam declinat. Tertius quo p ſe a ſupficie plana deferētis planetā vſus Axes, mo-
eclipticā aut ad eandē inclinat. Quartus quo pars orientalis nunc ad Au tuū epicicli
ſtrū. nunc ad aquilonē reflectit. Ma. Hic epilogus te ⁊ diligent auſcultaſ
ſe: ⁊ nō parum in theorematib⁹ aſtronomie ꝓfeciſſe indicat. Lucide equidē
epicicli motū non oīibus intelligibilē explanaſti. Axes dictoꝝ motuū enu
mera. Di. Axis primi mot⁹ polos ſuos verſus auſtrū ⁊ aquilonē ꝓtendit
⁊ axi ecliptice qn̄qʒ eque diſtabit: tunc ſcʒ cū declinatio eſt nulla cum vero
declinat epiciclus ab ecliptica: hic axis in vna pte ab axi ecliptice eleuat: et

in altera ad eam deſcendit. Motus deuiationis ꝓprium axem nō habet: de
ſit ad deuiationē deferētis. Axis aūt inclinatiōis ſiue declinatiōis axim mo
tus longitudinis orthogonalit̄ ſecat. ⁊ lōgitudines medias epicicli tranſit.
Ideo poli eius orientē ⁊ occidentē ꝟſus ptendunt. ⁊ ſemp dum centrū epi
cicli extra interſectiones equātis ⁊ def. rētis fuerit hic axis ſupficiei eclipti
ce eque diſtabit. Axis vero reflectionis orthogonalit̄ p interſectionē duoꝝ
dictoꝝ axium tranſit. ⁊ polos ſuos verſus Augē ⁊ oppoſitū augis epicicli p
tendit. Patet itaq̄ quō hi tres axes in cētro ſe interſecāt: quēadmodū tres
lineę p longū latū: ⁊ ꝓfundū corporis tranſeūtes: p quas differētias poſitiō
deſignam⁹ Apparet etiā axem reflectionis ſup axi declinatiōis inclinari:



axem declinati
nis ſup axi refle
ctionis reflecti
Inſuper et ho
ambos ſi in ep
ciclo fixe eſſent
ſup axe longitu
dinis circulari
rotari. Uerum
q̄dripartit⁹. ibi
epicicli motus
tū in Uenere et
Mercurio repi
naꝫ in Saturno
Ioue ⁊ Marte
epiciclus duas
tū(m)mō habet la
titudinē vnaꝫ q
per ecentricū ab

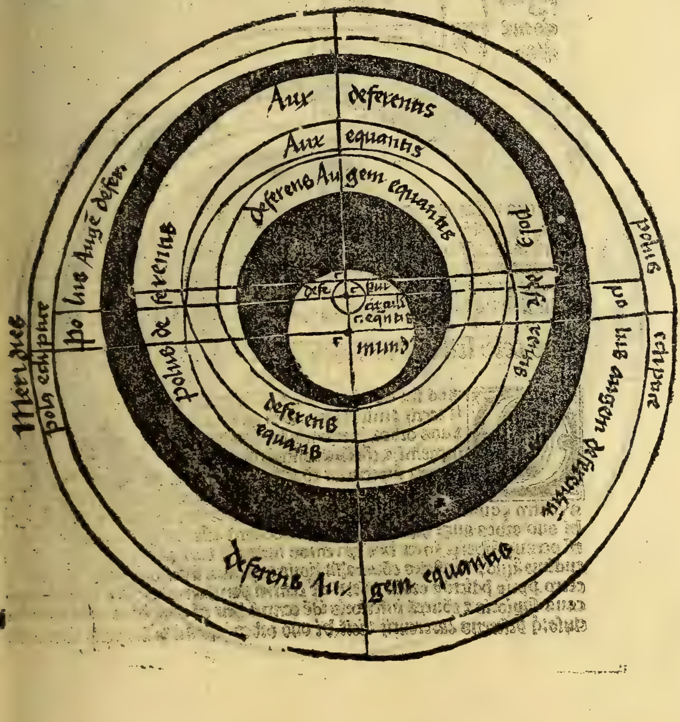
ecliptica diſtat: alterā qua ſupficies plana epicicli a ſupficie plana deferen
tis q̄nq̄ declinat. In Luna aūt diſtaxat latitudo pma q̄ eſt p deferentē in
uenit: nā ſupficies plana Epicicli ipius a deferēte nuſq̄ declinat. ⁊ ad ſal
uandos hmōi motus: quidā paruos circulos epiciclū includētes imaginat:
ad quoꝝ motus he varietates ꝯtingunt. Uenus (que ⁊ Φωσφορος) oia
zodiaci ſigna fere ad motū Solis pcurrit. Et eſt vna de. 37. ptibus terrę.

De celo ſcdo quod eſt Mercurij. Ca. XXXIII. M.

Quod ſubeſt celum ſcōm Mercurij eſt: in ſupficie concaua ce
li tertij ꝯtinet: ⁊ in orbes quinq̄ ⁊ epiciclū partit̄ habet em̄
duos orbes inequalis ſpiſſitudinis: quoꝝ ſupficies conuexa
ſupremi: ⁊ cōcaua infimi mūdo cōcentrice ſunt: ſupficies ꝟo
cōcaua ſupremi: ⁊ cōuexa infime mūdo ſūt ecentrice: ſibi ipis
tū ꝯcētrice ⁊ haꝝ centrū (ꝙ etiā centrū parui circli noīam⁹)
a centro equātis tantū q̄ntū centrū (q̄ntis a centro mūdi diſtat. Et vocant
hi duo orbes augē eq̄ntis deferētes. Mouent aūt ſup polis zodiaci ad mo
tū octauę ſphere. Inter hos extremos ſunt alij duo orbes. ſilr̄ ineq̄lis ſpiſſi
tudinis. quoꝝ ſupficies cōuexa ſupioris ⁊ cōcaua inferioris idem centrū cū
cētro ꝓprio pdictoꝝ orbiū hñt: h̄ eſt centrū parui circuli. ſ. Sed ſupficies con
caua ſupioris ⁊ cōuexā inferioris idē centrū hñt cū orbe q̄nto inter ipos in
cluſo: q̄ deferens Mercurij dicit̄. hi duo orbes (q̄s ad differentiā dictoꝝ ni

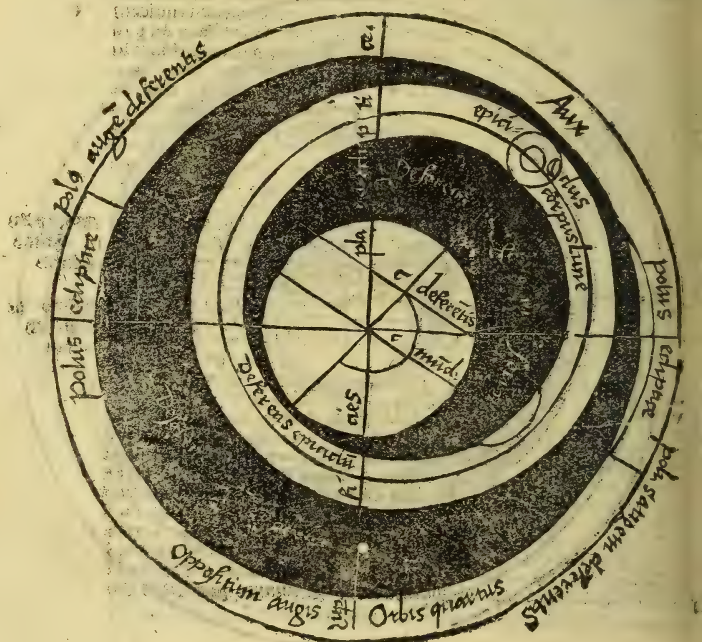
De principiis Aſtronomie

roſ;ſeri,volumꝰ)vocant augē centrici deferētes.⁊ mouent ſup cētro parui
irculi ɔtra ſucceſſionē ſignoꝝ ſup axe;q̄ñq; axe zodiaci eque diſtanti;⁊ cen
rū parui circuli tranſeūte eadē velocitate q̄ linea medij motus ſolis ſcḋm
ucceſſionē ſignoꝝ voluit.hoꝝ orbiū motu fit vt centrū eccentrici ſiue deferē
is epiciclū circūferentiā q̄ndā parui circli deſcribat:⁊ hec circūferētia p ce-
rū equātis ibit.⁊ centrū ꝓpriū extremoꝝ orbiū includit. quo et p ſuo vtit.
Orbis aūt epiciclū deferens mouet ſup centrū equātis in lōgitudinē ſcḋm
ucceſſionē ſignoꝝ eadē velocitate cū linea medij motꝰ ſolis.vt de venere di-
tum eſt.In latitudine vo mouet queadmodū veneris deferens.h dempto
p medietas eiꝰ in qua epiciclus eſt ſemp v̄ſus auſtrū ab ecliptica declinat
uiꝰ oppoſitū in venere reperit. Di. Epiciclus eius quo mō mouet? Ma.
Ut epiciclus veneris.In.4.rū menſibꝰ ſolaribꝰ fere vnā reuolutionē in lon-
gitudinē ſup centro ſuo pficit.Quedā alia latent in motibꝰ Mercurij: que
hic relatū iri locus non eſt.Planeta vero Mercurius om̄ia ſigna zodiaci fe
re ad motum ſolis peragrat.Eſt eñ Mercurius (qui et Stilbon)vna pars
de.52.mille partibus terre.



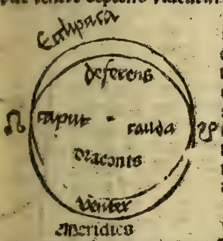
De celo primo quod eſt Lune Capitulum Triceſimũ quartũ.

Di. Reſtat vt celi primi quẽadmodũ ceteroꝝ configurationem ⁊ motũ oſtendas. Ma. Celum primũ (quod lunę eſt) eo q preter lunam in ipſo nulla ſtella ſit) totũ in ſupficie celi ſecundi cõcaua cõtinetur. ⁊ in orbis q̃tuor ⁊ epiciclũ diuiditur habet naq; imprimis tres orbes ſicut ſol in figuratione di poſitos. vltra hos habet vnũ orbẽ mundo concentricũ p̄dictos tres amouentem qui deferens caput draconis dicitur. Inſup ⁊ epiciclũ hꝫ pfunditati medij p̄mo trĩũ orbiũ immerſum: in quo corpus lunę figitur ⁊ mouet. vt ſubiecta manifeſtat deſcriptio. Di. Perſpicua atq; clara eſt hęc orbiũ lunę diſtinctio. nunc motus ipſoꝝ pandas. Ma. Orbes duo au gẽ in eccentrici deferentes mouentur ſup cẽtro mundi ⁊ axe proprio axem zodiaci in centro mundi interſecante. cuius poli a polis zodiaci quinq; gradibus inuariabiliter declinant. Eſt autem his motus contra ſucceſſionem ſignoꝝ: vltra motum diurnũ in die naturali gradibus. xi. ⁊ minutis. xij. fere.



De Principiis Aſtronomie

Orbis vero epiciclum deferens mouet̃ ſcd̃m ſucceſſionẽ ſignorum ſingulari
ter ſup centro mundi.ita vt tali motu centrum epicicli gradibus.xiij.ꝛ.xi.
minutis fere quotidie moueatur.Axis aũt huius motus per ſuũ ꝓpriũ cen
trũ ſcilicet differẽtis tranſiens:axi augẽ differentiũ equediſtanter mouetur
ſic centrũ ꝛ poli eius circa centrũ ꝛ polos augem deferentiũ .circũferẽtias de
ſcribunt cõtra ſucceſſionem ſignorum.ꝛ poli eius a polis augem deferentiũ
diſtabunt ſm eccentricitatis q̃titatem.Aux vero huius orbis nõ ſemp eſt
ſub ecliptica ſed aut verſus auſtrum aut aq̃lonem deſignat:queadmodum
in alijs dictũ eſt.Nec ſuperficies deferentis ab ecliptica ſuper diametro mundi
ſemper equaliter ſecatur.Omnis vero quartus hos tres ambiens mouetur
ſuper axe zodiaci circa centrum mundi contra ſucceſſionem ſignorum om
ni die naturali tribus minutis fere ſecum tali motu totũ celum lune ex di
ctis tribus orbibus conſtitutũ quos ambit: circumducens.Jllo motu fit vt
augem deferentiũ circa polos ecliptice circunferentias deſcribant.Epiciclꝰ
vero lune mouetur circa centrũ ſuũ corpus:lunare ſibi infixũ in ſuperiori
parte contra ſucceſſionẽ:in inferiori ſcd̃m ſucceſſionẽ ſignoꝝ deferens nõnulli
vero ſapientum vltra hoc corpus lunare circa centrũ ꝓprium moueri dixe
runt.Et ex eo motu maculã in luna apparentẽ nunc ſurſum nũc deorſum
apparere arbitrantur. Di. Lucide q̃d volebam diſſeruiſti.omnia equidem
in premiſſa omnium deſcriptione oculis ſubijciuntur.Reſtat tñ vt q̃d p ca
put caudamue draconis accipiendũ ſit edicas. Ma. Deferens epiciclum lu
ne ab ecliptica declinãs ipſam eclipticã in duas interſecat partes.Due itaq̃
ſunt interſectiones quarum vna caput altera ꝟo cauda draconis appellat̃
eo quod iſtac interſectione quaſi draconis figura eleuatis ſcilicet cauda ꝛ ca
pite ventre depreſſo videatur.vt hec oſtendit configuratio. Di. Plane:ſed



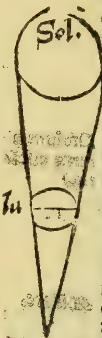
cum ſimiles ſint interſectiões vtreq̃ q̃ caput
potius q̃ cauda appellanda ſit perſpicuũ non
eſt. Ma. Jnterſectionũ iſta in qua cum cen-
trũ epicicli fuerit ꝟſus aq̃lonẽ ire incipit caput
oppoſita vero cauda appellanda eſt. Mouent̃ Motus Lu
aũt virtute orbis exterioris in celo lune.vltra ne q̃titas
motum diurnũ verſus occidentẽ tribus minu eiuſdem
tis fere vt dictũ eſt.ꝛ ita totũ zodiacũ in.ꝛi.an
nis fere ꝑambulant.Luna vero zodiacũ in.28. Opinio de
diebus pene totũ percurrit.Et continet luna contentu
vnam de tribꝰ ptibꝰ terre.q̃dam tñ planetas mundi
nõ aduerſum.mũdũ moueri:ſed celeritate mũ
di quã ſequi non poterunt ꝑteriri inaniter contendũt.Dictos orbes oẽs ex
motibus ſuis ſymphonias cauſare dulciſſimas.Ambroſius in hexameron
li.ij.ca.ij.ꝛ Ariſtoteles in li.de celo ꝛ mundo negãt.q2 nõ audiuimus.Alioꝝ
aũt plurimi nõ mõ concentũ orbiũ aſtruũt:ſed ex ꝓportionibꝰ ipoꝝ oẽm mu
ſice vim venantur.Nã inter firmamentũ.ꝛ Saturnũ tria ſemitonia ſunt
ſaturnũ ꝛ Jouem ſemitoniũ:inter Jouẽ ꝛ Martẽ ſemitoniũ:int̃ Martẽ ꝛ
ſolem tonũ:inter ſolem ꝛ venerem tria ſemitonia.Jnter venerem ꝛ mercuri
um ſemitoniũ:inter mercuriũ ꝛ lunã ſemitoniũ.ꝛ a luna ad orbẽ terre tonũ
cõſtituunt ſic a terra ad firmamentũ ſeptẽ tonos colligunt:q̃ eſt vniuerſita
tis nũerus Sic ꝛ hoĩem q̃ eſt microcoſmus q̃tuor elemẽta cũ tribus ale viri
bus pficiũt.Et ꝓ cõfirmatiõe ſue poſitiõis q̃ſtũ ad concentũ dominum in
teſtem adducunt dicentem ad Job.Concentũ celi dormire quis faciet? Ꝺs

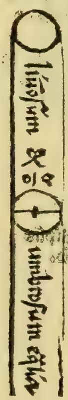
auſt a nobis nõ audiat ex eo eſſe autũ:q2 extra aerẽ noſtrũ fiat ſed fortaſſe ſonus p̄pter aerẽ noſtrũ ſtrũ aerẽ aũt elemẽtarẽ aut aliũ inter orbes celeſtes eſſe phyſica nõ nõ admirãdũ ſi de eo dicatur ſicut de aq̄s ſupceleſtib9 vt ſ viſũ.

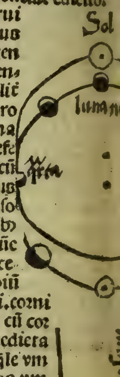
De macula Lune ꝛ eius illuminatione. Ca.XXXV

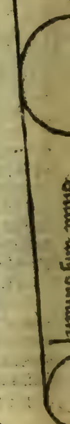
Unaꝝ corpori leſſe maculã pauloãte cõmemorabas:hãc vnde cõtraxerit:aut q̄re nũc lumine augeatur:nũc deficiat edicito. Ma. Qð i ſupiorib9 de ſtellaꝝ natura diſſeruimus non mõ de ſtellis fixis:veꝝ etiã de omnibus planetis(ſole dempto q̄ p ſe eſt lucidus)intelligendum eſt. Corpus itaq̄ lunare cũ inequalis ſitdenſitatis ꝛ raritatis:ſolaris radij in ipſo inequalit̃ incorporant̃. Eaꝑpropter ptes denſiores lucidiores clariores vero obſcuriores fieri neceſſe eſt. Di. Obſcuriores itaq̄ ptes p maculam lune intelligis? Ma. Scite. Qð aũt de augmento ꝛ defectu luminis lune q̄rebas ex acceſſu ꝛ receſſu a ſole accidit. Nã cũ eodẽ gradu ſoli cõiuncta fuerit, medietas eius ſuperior verſus ſolẽ reſpiciens illuminat̃ nobis ꝟo minime apparet:cũ aũt a ſole recedere incipit:ſp magis ac magis in ptib9 a nobis viſibilib9 illũiat̃, donec ad gradũ ſolis oppoſitũ pueniat:tũc eñ plena lũe ꝛ tota a nobis illuminata videt̃(niſi eclipſetur)a q̄ rurſus recedens lumẽ quo ad aſpectũ noſtꝝ minuit̃ donec eidẽ rurſus ↄiũgatur ſcðm hoc diuerſa ſortitur noĩa. Dicitur eñ conoides.i.cornicularis. Dicotomos.i.dimidia. Amphikirtos.i.gibberoſa. verũ cũ corpus ſol multo magis ſit corpore lune:ſol lunã plus q̄ꝫ pro medietate illuminat.vt patet ex.22.pime perſpectiue. Lũinoſum aũt eq̄le vmbroſo:pciſe medietatẽ vmbroſi illũiat:ſicut lũinoſum minus vmbroſi ptẽ minorẽ irradiat. Rurſum fit vt luna q̄ꝫto ſoli ꝓpinquior tãto magis illuminatur. Umbra q̄ cauſatur luminoſo maiore opacum minus i luſtrante dicit̃ Conoides:q̄ aũt ab opaco maiore ipſo irradiat dicit̃ Calathoides. Equale aũt luminoſum ſup equũ opacũ cũ inciderit fit vmbra chilyntroides. Di. Hui9 etiã ſi inpmpto eſt cauſam addas.q̄re luna a ſolis cõiunctione recedens qñ q̄ꝫ citius nõnunq̄ꝫ vero tardius nobis appareat. Ma. Hui9 aſtroꝝ pitti triplicẽ volunt eſſe cauſam. Primã dicũt eſſe obliquitatẽ zodiaci ꝛ horizontis. Nã ſi ſit ↄiũctio ſub ecliptica ĩmediate q̄ eſt a fine ſagittarij ad finẽ geminorum:tũc cũ ſol occidendo in horizõte fuerit plures gradus erũt in circulo reuolutiõis lũe a lũa ad horizontẽ q̄ꝫ de zodiaco a lũa ad ſolẽ. Ideo in climatib9 ſeptẽtrionalibus citi9 videri poterit q̄ꝫ ſi in alia medietate eſſet. Scða cauſa eſt latitudo lune ab ecliptica:ſi eñ poſt ↄiunctionem in latitudinẽ ſeptẽtrionale ꝛ mouebitur:iteꝝ citius a nobis videri poterit q̄ꝫ ſi in latitudinẽ meridionalẽ moueret̃. Tertia eſt velocitas motus lũe cũ.ſ.in ſupiore epicicli pte fuerit. Cũ igit̃ oẽs dicte cauſe cõcurrerint lũa vet9 ꝛ noua in eodẽ die apparebit. Si ꝟo due tm̃ inueniant̃:in ſcða die p9 ↄiunctiõem videbit̃. Si vna tm̃ in tertia die apparebit:ꝛ ſi oĩm oppoſitũ eueniat:i q̄rta die videbit̃. Di. Obſecro ne graueris lune eclipſationẽ cui9 pauloãte memineras paucis dilucidare.

De eclipſibus luminariũ. Capi.XXXVI. Ma.









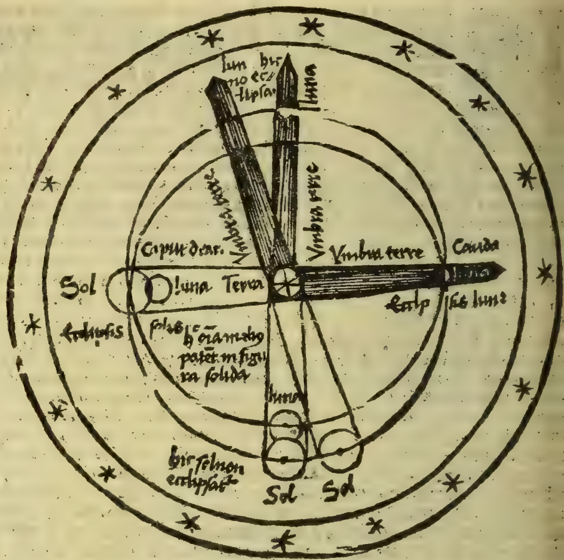
De principiis Aſtronomie

Eclipſis (vti in ꝓpoſito ſermo: de ea eſt) priuatione luminis a
ſtri ſ̄cat: que in diuerſis diuerſe ↄtingit. Uñ eclipſis in ſtellis
fixis (vt ſupra diximꝰ) ꝓpter p̄ſentiā maioris luminis ſcʒ ſola
ris accidit. Nōnunq̄ȝ vero diametralē corpis ſolaris aut lu
naris interpoſitionē inter viſum noſtrū centrū ſitū ſiue etiā
erraticū euenit: ꝓter h̄ ꝙ terra nobis ſemp̄ celi medietatē oc
cultat. In luna vero (de q̄ ad p̄ſens) eclipſis ꝓpter diametralē terre interpo
ſitionē inter ſolem ⁊ lunā contingit tunc eñ vmbra terre pyramidalis: lune
ſpherā tranſiens vſq̄ȝ ad celū mercurij (vt aiunt) ꝑtingit: ⁊ corpꝰ lunare in
ſe totū aut ꝑticulariṫ claudens lumine ſolis priuat et obfuſcat. Accidit aūt
h̄ cum luna in oppoſito ſolis eſt: ⁊ nec tunc ſemp̄: qm̄ ſole ſemp̄ ſub eclipti
ca ambulāte luna nōnunq̄ȝ verſus aq̄lonem aut auſtrū declinat. ⁊ deferēs
lune deferentē ſolis in duab᷑ partibꝰ oppoſitiſ (vt ſup̄ viſuȝ eſt) interſecat ob
id niſi ambo hec luminaria in his interſectionibꝰ aut ꝓpe fuerint terra nō
diametraliter interponiṫ: ⁊ ſic vmbra eius corpꝰ lunare nō includit: nec lu
men ſolis ꝯſus ipm̄ proijci ꝓhibet. Di. Quid cauſe eſt cū omni nocte ter
ra diametraliṫ inter ſolem ⁊ quaſdā ex ſtellis fixis interponaṫ. ob id tñ hu
iuſcemodi ſtelle minime eclipſanṫ. Ma. Cauſa ex dictis patet: q2 vmbra
terre ad ſtellas fixas nō ꝑtingit ⁊ vt mlt̄is placet ſpherā mercurij nō tran
ſit: illud aūt ꝓpter ſolis magnitudinē orbium ſpiſſitudinē eorundēq̄ȝ lon
gam a terra diſtantiā ⁊ terre paruitatē ↄtingit. Di. Hanc orbium a ſem
uicem ⁊ a terra diſtantia ſilentio haud tranſeas. Ma. Diſtantia a ſupe
ficie terre: ad ſupficiem cōcauā orbis lune (vt q̄dam ſcripſerūt) eſt miliariū
107412. Diſtantia vero a terra ad ſupficiem conuexā orbis lune ⁊ concauū
mercurij ē milliariorū 208542. Ad cōuexā mercurij ⁊ ↄcauā veneris. 542750.
Ad conuexā veneris ⁊ concauā ſolis 3640000. Ad cōuexā ſolis ⁊ cōcauā mar
tis. 5965000. Ad conuexā martiſ ⁊ concauā iouis. 28847000. Ad conuexā io
uis ⁊ concauā ſaturni. 46818250. Ad conuexā ſaturni ⁊ concauā firmamē
ti. 65357500. Et eſt q̄ntitas dimidij diametri circuli ſingulorū. Diameter to
ta eſt. 130715000. Circūferentia eſt. 410818571. Cōtinet aūt miliare cubitos
3000. Ex his orbiū ſpiſſitudo facile colligiṫ. ⁊ q̄d de q̄ntitate ſtellarū in ſupio
ribus dictū eſt credibilꝰ redditṫ. Continet eñ ſol terrā centies ſexagies ſexi
es ⁊ tres ciꝰ octauas. Terra aūt ↄtinet lunā trigeſies nonies ⁊ inſup ſ̄re q̄r
tam ciꝰ. Sol aūt maior eſt luna ſexies milies: ſexcēties q̄dragies q̄ter. ⁊ in
ſup ciꝰ ↄtinet medietatē. vti videre eſt in q̄nto Almagęſti ptolomei. Diſtā
tia aūt planetarū a terra nō ſemp̄ eſt eadē: ꝓpter eccentricitatē deferentiū et
epiciclorū q̄ntitates. Proprior eſt igiṫ planeta terre in iferiori pte epicicli cir
ca oppoſitū augis ⁊ remotior in ſupiore pte epicicli ⁊ augē deferētis. Sȝ hec
ad p̄ſens ſufficiāt: nec ego iā dicta ꝯificaui: ſed ab alijs poſita recitaui cete
ris de eadē re opinioib᷑ p̄termiſſis. Di. Hec ſilṫ ⁊ iocūda ſūt ⁊ mirāda: ex q̄
bus creatoris mira ⁊ inexhauſta relucet ſapia ⁊ potētia. Sȝ ne his diutius
īmorati negligamꝰ alia ad reliq̄ tuā ꝯtas ſmonē ⁊ eclipſis ſolaris poſſibili
tatē oñdas. Ma. Solaris eclipſis cātur ꝓpter diametralē Lune inter So
lē ⁊ viſuȝ nr̄m interpoſitionē. Q̄d nō niſi in nouilunio pōt ↄtingere: nec tñ
in omi. Sȝ cū in vl' circa caudā aut caput fuerit ↄiūcta. ⁊ cū p̄ciſe in cauda
vl' capite ↄiūgunṫ. pōt ↄtingere eclipſis ſolis vl'is: ſed nō in omi terra: ꝓpter
aſpectꝰ diuerſitatē. Uñ Aug. li. iij. ca. v. de ciui. di. de eclipſi ſolis facta dum
dn̄s crucifixꝰ eſt ait. Quā ſolis obſcuritatē nō ex canonico ſyderū curſu acci
diſſe: ſatiſ oñdit: ꝙ tunc erat paſcha iudeorū nā plena luna paſche ſolēnitas
igiṫ. Reglāris aūt ſolis defectio: nō niſi in lune fine ↄtingit. Aliud vero q̄d
eandē eclipſim ↄ naturā accidiſſe arguit eſt: q2 fuit vniuerſal' in tota terra.

Orbium a terra diſtā- tia.

Miliare.

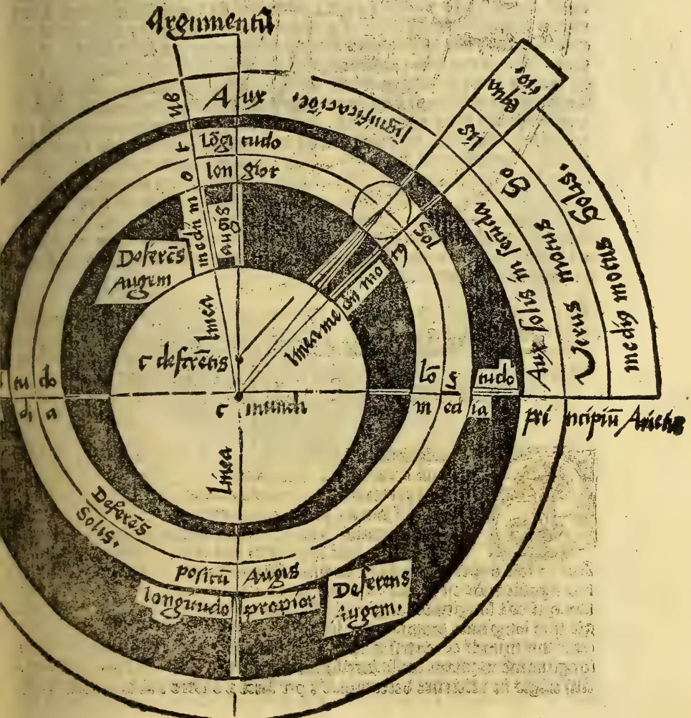
Eclipſis ſolis.



De ſignificatione terminoꝝ tabularū Aſtro- nomicarum. Capi.XXXVII. Mag.

Speculationib⁹ Aſtronomie quorundā terminoꝝ in tabulis
motuū occurrentiū rōnes annectere opeprecıū eſt: ne in his
demū te erroris caligo inuoluat. Sūt autē hi termini (vt re
breui⁹ dicā) aux. oppoſitū augis. equatio. ⁊ ſic de alijs. Hi aūt
aliter in ſole: alit in luna: ⁊ aliter in reliqs accipiunt plane
Di. Inpmis igit ipos vt in ſole accipiunt edicas. Mag.
Aux in ſole dupl'r accipi ſolet. In pma. ſ. ſignificatiōe ⁊ ſcda. Aux ſolis in p
ma ſignificatiōe eſt punct⁹ circūferentie ecentrici: maxie a cētro mūdi remo
tus qui etiā longitudo longior dicit. Punctus vero oppoſit⁹: oppoſitum au
gis ſiue longitudo propior nominat. Linea autem per hec duo puncta et
centrum mundi et centrū deferentis extenſa: linea augis vocatur. Ex his
longitudinē mediam facile intelliges. Eſt eni punctus inter augem ⁊ oppo
ſitū augis in deferente determinat⁹: per lineā a centro mūdi exiſtentē qu

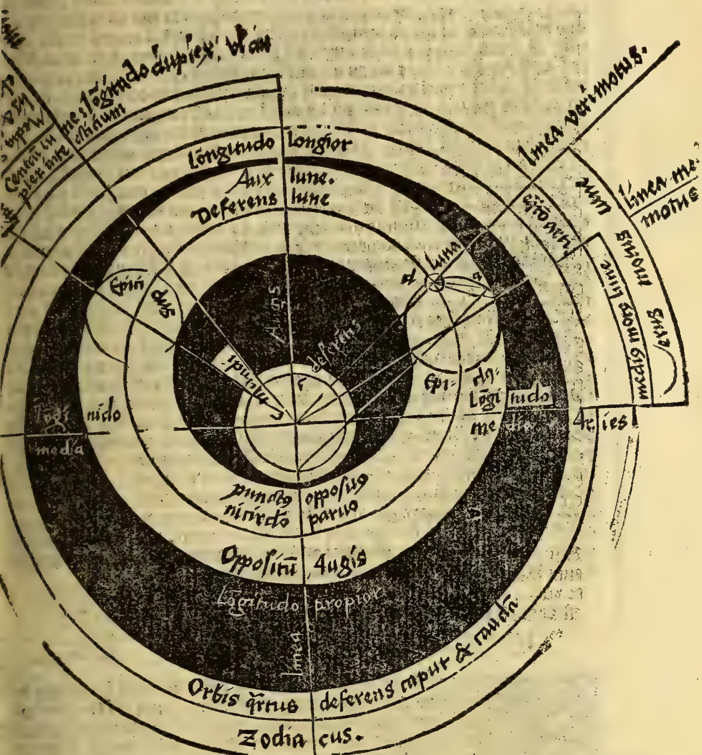
cū augis linea rectos angulos facit. Sed aux ſolis in ſecunda ſignificatione eſt arcus zodiaci ab ariete ſecundum ſucceſſionem ſignoꝝ vſq̧ ad lineā augis cōputatus. Linea aūt medij motus eſt linea a centro mundi ad zodiacū extenſa: lineę a centro ecētrici ad centrū ſolare pertractę ęque diſtans. Medius aūt motus ſolis eſt arcus zodiaci ab ariete ſecundū ſucceſſionē ſignoꝝ vſq̧ ad hanc lineam computatus. Sed linea veri motus ſolis eſt linea a cētro mundi per centrum corporis ſolaris ad zodiacū extenſa ⁊ verus motus eſt arcus zodiaci ab ariete ⁊c. vſq̧ ad hanc lineā ſupputatus. Arcus vero zodiaci inter has duas lineas veri ſcʒ ⁊ medij motus ſolis ęquatio dicitur. Arcus aūt inter lineā augis ⁊ lineā medij motus ſolis argumentū notatur ⁊ hęc ſingula in ſubiecta oculis videre poteris deſcriptione. Tranſeamus ad terminos lunares. Du. Tranſi.



De terminis tabularibus Lune. Ca.XXXVIII. OJ

Aux in Luna tã in prima ꝙ ſecunda ſignificatione.ſimiliter linea augis:lõgitudines medię accipiuntur quemadmodũ in Solis Epiciclus tñ Lunę ſpẽales habet auges. Di. Quę ſunt iſtę? Ma Aux medij epicicli eſt punctus circũferentię epicicli quẽ oſtendit Linea puncto diametraliter oppoſito centro ęcentrici in circulo,paruo p centrũ epicicli ducta. Sed aux epicicli vera eſt punctus eiuſdem circũferentię:quẽ linea a centro mundi per centrum epicicli ducta indicat Linea aũt medij motus Lunę eſt linea a centro mundi per centrũ epicicli ad zodiacũ ꝓtracta. Sed linea veri motus Lunę eſt quę a centro mundi p centrũ corporis Lunę ad zodiacũ extenditur. Medius ⁊ verus motus eius ſumunt̃ ſicut i Sole. Arcus autem inter lineas medij ⁊ veri motus interiacens ęquatio argumẽti Lunę eſt. Argumẽtũ vero Lunę duplex eſt.mediũ ſcꝫ ⁊ verũ. Argumentũ Lunę mediũ eſt arcus epicicli media ſ̃m motũ centri corporis lunaris vſqꝫ ad idẽ centrũ lunare. Sed argumentũ Lunę verũ ab auge epicicli vera vſqꝫ ad cẽtrum lunaris corporis calculatur. Centrum aũt Lunę eſt diſtantia linee medij motus Lunę ab auge ęcentrici ſc̃d̃m ſucceſſionem computata. Et hęc diſtantia longitudo duplex ſiue duplex interſtitiũ quandoqꝫ appellatur. Arc᷒ autem epicicli inter argumentũ medium ⁊ verum interiacens ęquatio centri dicitur. Diſtantia vero linee medij motus lunę a linea medij motus Solis ſc̃d̃m ſucceſſionem ſignorum media vocatur eorum elongatio. Prędicta omnia hęc ſubiecta oſtẽdit cõfiguratio. Medius autem motus capitis draconis eſt arcus zodiaci ab initio arietis contra ſucceſſionem ſignorum:ad lineam egredientem de centro mundi per caſus. Arcus autem ab ariete ad hanc lineam ſecundum ſucceſſionem eſt motus verus. ſimiliter dicendum eſt de cauda videamus reliqua. Di. Dum in motu eſt calamus auſcultare magis ꝙ inq̃rere licet.

Aux media epicicli eſt punctus a. Aux vero epicicli eſt punctus b. Argumentum medium lune eſt arcus a d.in epiciclo. Succeſſio ſignorum eſt ab ariete verſus augem lunę iterum rediens in arietem. Argumentum vero lunę eſt arcus b d.in epiciclo. Aequatio centri eſt arcus c inter a ⁊ b.



De terminis tabularib⁹ in reliquis planetis. Capitulum. XXXIX. Magiſter

Aux ecẽtrici:oppoſitũ augis:linea augis:ꝛ lõgitudĩes medie in reli
a ꝗs planetꝭ eodẽ mõ ſumunt. Epiciclus vero augẽ hꝫ ſpecialẽ. Di. Que eſt iſta? Ma. Aux epicicli media eſt punct⁹ epicicli p lineã a centro equãtis p centrũ epicicli ducta deſignat⁹. Sed aux epicicli vera eſt pũctus epicicli q̃ p lineã a centro mũdi p centrũ epicicli ductã oſtendit. Linea aũt medij motus epicicli eſt linea que a centro mundi ad zodiacũ ꝑtrahit

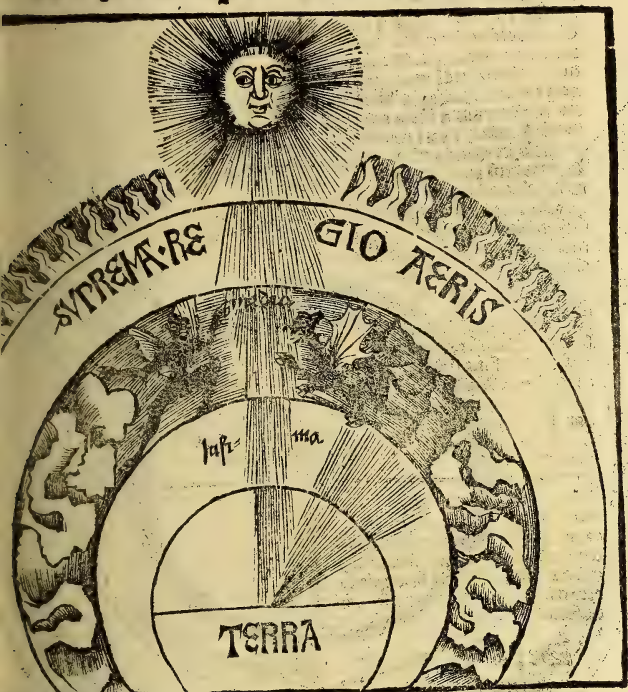
lineę a centro ęquantis p centrū epicicli ducte ęque diſtans.Sed linea veri mot' epicicli.eſt linea q̄ a centro mūdi p centrū epicicli ad zodiacū ducit̄ Linea autē veri loci ſiue veri motus planete. eſt q̄ a centro mūdi pcentrū corpis planete.ducit̄.Medius itaq̄ ꝛ verus motus in his ab ariete vſq̄ ad dictas lineas codē modo computant̄ ſicut in Sole.Sed centrū mediū planetę eſt arcus zodiaci a linea augis ad lineā medij motus cōputatus.Centrū autē verum a linea augis ad lineā veri motus attendit̄.Arcus vo inter lineā medij ꝛ veri motus epicicli interiacēs ęquatio centri dicit̄. ſic ſilr ęquatio in epiciclo eſt arcus epicicli augē mediā ꝛ verā eiuſdē interiacens. Argumentū autē planetę mediū.eſt arcus epicicli ab auge eius media ſm motū eius ad centrū corpis planetę nūeratus.Sed argumentū verū ab auge vera ad planetā cōputat̄.Arcus vero inter lineas veri loci planete: ꝛ veri loci epicicli interiacēs ęquatio argumēti dicit̄.Exceſſus quo linea a centro mūdi in augē longior eſt lineę a centro mūdi in oppoſitū augis diuiſus in 60.ptes minuta pportionalia dat ppiora. ſic exceſſus dicte lineę a centro mūdi in augē ſup lineā a centro mūdi in longitudinē mediā dat minuta pportionalia longiora.Hoꝝ exempla oīm in ſubiecta deſcriptiōe apparebūt

Di. Sane cōſpitio.ſed vnō moti fuere ſapientes tantā orbiū ponere diuerſitatē? Ma. Ex eo nam viderūt planetas diuerſis rotari motib'. Cū autē vni' corpis ſimplicis ſit tm̄ vnus motus illā diuerſitatē nō niſi p diuerſos orbes poſſibilē eſſe argumētati ſunt.Et rurſus.qꝛ ſigna ſunt eiuſdē longitudinis:ꝛ planeta vno tpe nō mouet̄ velocius q̄ alio (qꝛ motus c li ꝛ oīm partiū eius regularis eſt)citius tn̄ ptranſit qn̄q̄ vnū ſignū q̄ aliud h̄ autē ſaluari nō potuit ſine orbiū ecentricitate. Cum eñ planeta in auge vel circa augē fuerit ſub vno ſigno neceſſario longiorē arcū q̄ in oppoſito augis ptranſibit.vn̄ ꝛ ſol nō equis tempibus ęquales zodiaci quartas pagrat qđ patet dies q̄bus pcurrit quartas:vernalē:eſtiualē:autūnalem ꝛ hiemalem numerando.minus quippe tpis abſumit dum eſt in ſignis auſtralib' ꝛ circa oppoſitū augis q̄ in alijs:ppter deferentis ecentricitatē.Et amplius vident̄ nōnunq̄ planete ſtare aliquādo v̄ſus orientem:ꝛ quādoq̄ verſus occidentē moueri:quod ſine epiciclo haud facile ſaluat̄. Ob has igit̄ cauſas ecentricos ꝛ epiciclos ꝛ ex ɔſequēti orbes ad hoꝝ motus neceſſarios poſuere.Sunt tn̄ qui hęc oīa alia nitunt̄ ſaluare via.

De partib' regionis elemētaris ꝛ primo de igne. Capitulum quadrageſimū Diſc.

IAm credo te oēs Aſtronomię theorias mihi imprimis neceſſarias compleſſe. Ma. Ita eſt.ſufficiunt eñ hę p introductione incipiētis.Cum vo has plene intellexeris: altiores latioreſq̄ in libris Ptolomei Almageſti theoricis Joannis Purbachij Thebit Albategni Geberi:ꝛ alijſue de his ſcribētibꝰ inuenies nūc ordo exigit vt de celeſtib' ad ptes mūdi elemētaris deſcendam':in q̄ regio ignis ſupior occurrit.ignis nāq̄ in motum orbis celeſtis ſub cōcauo orbis Lunę ɔtinet̄ ꝛ ad motū ei' circūducit̄ ꝛ rapitur. Ex q̄ cauſa etiā caliditas ei' augmentat̄.eſt aūt talis ignis ſuba pura ex materia ꝛ forma ſua ppria ſubſtātiali compoſita.calida ꝛ ſicca. clara ac ſubtilis.vt nec viſum noſtrū v̄ſus aſtra reſpicientē phibeat.

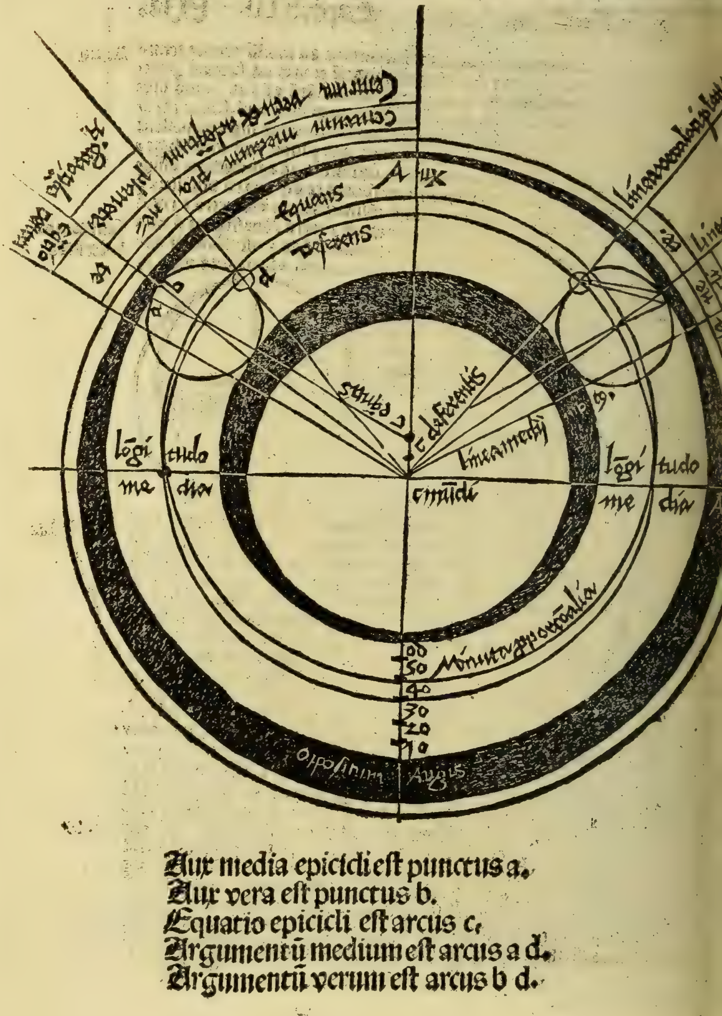
De aere ꝛ eius interſtitijs: Ca.XLI. Ma.



Sicut aũt ignis in modũ orb' ſub celo lune ɔtinet.ita aer ſub côcauo orb' ignis locat;q̃ de ſui natura ſub̃a pura ẽ et clara calida ⁊ hũida.calida.q̃dẽ.vt cũ igne ſub q̃ locat ɔcordet.hu mida ꝯo.vt ſiccitati ignis reſiſtat. he tñ q̃litates in oĩb' aeris ptib' nõ ſũt eq̃les. Di. Et vñ hec ꝓuenit diuerſitas? Ma. Ex accñti diuidit cũ aer(q̃tũ ad p̃ntem attinet ſpe- ulatione)in tria interſtitia.Quoꝝ ſup̃mũ ab igne circũrotat:⁊ plus ſolito alefit ⁊ incendit.⁊ in illo imp̃ſſiones ignite (de q̃b' in naturalib') gñant. Mediũ plus frigidũ eſt:q̃m a ſphera ignis remotũ: nec radioꝝ ſol' reflexoꝝ ceptiuũ turbidũ atq̧ ſpirituũ imundoꝝ habitaculũ.vt h; Aug.li.8.de ci. dei.ca.22.⁊ li.de agone Chriſtiano'⁊ in ſol'ione tertie q.ad.deo gr̃as p̃ſbite- ũ in q̃ ꝓpter ſui frigiditatẽ imp̃ſſiones aquoſe(vt grãdo nix ⁊c̃.generant. Sed interſticiũ infimũ humidũ eſt ⁊ calidũ ⁊ caliditas ei' p accñs augmẽ at ex reflexione ſcꝫ radioꝝ in terre ſup̃ficie.In illo generant ros ⁊ pruina: quedã imp̃ſſiones ignite.Hec aũt ꝓ nunc ſufficiat de aeris diſpoſitione. In aquã deſcendamus.

Aer. Supremus Medius Infimus.

S



Aux media epicicli eſt punctus a.
Aux vera eſt punctus b.
Equatio epicicli eſt arcus c.
Argumentũ medium eſt arcus a d.
Argumentũ verum eſt arcus b d.

BOUND BY W. PRATT

De diſpoſitione aque. Capi. XLII. M Ja.

A Qua in primordiali rerū creatione ad modū nebule tenuiſ- Aqua
ſime totā terre circūdedit ſupficiē et vſq ad ſupiora pgre-
diebat. Sed iuſſu creatoris firmamētū aq̄s ab aquis diui
ſit: et q̄ ſub firmamēto relicte ſunt in locū vnū. ſ. terre cōca-
uitates ↄgregant. vt terre aiantia in eiuſdē ſupficie poſſent
habitare. Ex tota itaq terre et aque ſuba vnū corp᷒ ſphe-
ricū in ↄtinuū. cui᷒ ꝓbi duplex centrū grauitatis. ſ. et magnitudinis aſſig-
nabāt. Magnitudinis q̄dē centꝝ axem toti᷒ ſphere ex aq̄ et terra diuidit: et ē
mediū mūdi. Centrū ꝟo grauitatis extra illud cōſiſtit: vicȝ in diametro terre. q̄
neceſſario maior eſt q̄ȝ ſemidiamet ſphere ex aq̄ et terra cōpoſite: q2 ſi non Centrorum
terra ſm nihil ſui eſſet in medio mūdi: q̄ in naturali ſcīa et aſtronomia ab- diuerſitas.
ſurdius dici vix poterit. Neceſſitas aūt ponēdi centroꝝ diuerſitatē ex eo ſu
mit: q terra aquis diſcoopta leuior eſt quā
ps terre aq̄s circundata. Et terra diſcoopta
madefacta mox rurſ᷒ exſiccat et leuior fit: iō
centrū grauitat ipius nō idē eſſe pōt cū cen
tro magnitudinis eiuſdē. Sed in diametro
terre magis ꝟſus circūferentiā et ptē hanc
tendit q̄ aquis tegit. Aque etiaȝ magis ad
hanc ptē tanq̄ȝ centro mūdi magis ꝓximā
ↄgregant. ex illo ↄcludit terrā eſſe in ↄtinuo
motu locali: q̄ ptes remotiores centro graui-
tatis ci᷒ ſe aliis equare nitunt. Toti᷒ tn̄ eſt
vna ſupficies ↄcaua: nec aq̄ terre ſupficiem



ſupgredit: ſed in cōcauitate eam p mediū q̄ſi diuiit et circundat ſacra atte Pſalmiſta.
ſtante ſcptura. Abyſſus ſic veſtimentū amict᷒ eius. Et rurſus. Terminū eis
poſuiſti quē nō tranſgredient: neq ↄuertent opire terrā. Hec ex naturali
ſui diſpoſitione humida et frigida limpida et clara: ſed ex vaporib᷒ variiſq
terreſtreitatib᷒ (ſicut et aer) reddit turbida. In ea ſunt diuerſa animātiū ge
nera: his q̄ in terra repiunt mirabiliora et maiora. vituli. ſ. canes. ſerpentes.
piſces. et ſilia. Diuidit aūt tota (nobis ſaltē cognita) in maris plīma ſcȝ in
Abyſſum ſiue mare indicum. mare Mediterraneū. mare Arabicū. et mare
Hircanū. inſup et Pontū et c. q̄ oīa (cum vnius eiuſdē ſint ptes elemēti) a
diuerſis terris in quaꝝ ↄſtitute ſunt terminis: alia et alia ſortiunt noīa: q̄
in coſmographia latius ↄſpici poſſunt: ei᷒ tn̄ diſpoſitionē infra in deſcriptio
ne terre nō oīno ſilentio tranſibim᷒. Di. Rotūditatē aque q̄ſo manife-
ſtius oñdas. videt eīm hec et ſenſui et rōni multū extranea. Ma. Quibuſ-
dā de eius rotunditate dubitantib᷒ tale a doctis obiicit argumentū. Si in
littore maris ſignū aliq̄d ponit: nauiſq in aqua ab eodē in tantū elongat
donec oculus circa malū nauis ſignū in littore videre nō poſſit: adhuc ocu-
lus in ſūmitate eiuſdē mali exiſtēs videbit: cui᷒ tn̄ oppoſitū de necītate con
tingeret: ſi tumor aque nō reſiſteret. Nam linea a ſūmitate mali ad ſignū
in littore poſitū ꝓtracta longior eſt quā linea a pede mali ad idem ſignum
ducta: et ita res (ceteris parib᷒) p eam minus viſibilis eſt. Facilius tn̄. rotū
ditas aque a figura ſuaꝝ partiū ſumit. Aqua nāq corpus eiuſdē nature
in ſe tota et ſuis ptib᷒ repcrit. Partes ꝟo vtpote guttule oēs ad ſphericitatē
tendūt: et ſic totū eiuſdē figure eſſe manifeſte ↄcludūt. Terrā pluſtrabim᷒.

De figuratione ⁊ natura terre Ca. XLIII.



Terra vnam cū aqua (vt dictū eſt) conſtituens ſpheram in ſupficie cōcaua aeris p̄incta: ⁊ tanq̄ centrū in medio mūdi cōſiſtit frigida eſt ⁊ ſicca de ſui p̄mordiali natura. Ea th' q̄ nobis apparet humiditatib' exteriorib' p̄mixta ⁊ īpura eſt. Hec magnam cum aīali h3 conuenientiam. Habet eīm in ſe lapides ⁊ ſaxa magna ⁊ p̄ua. queadmodū animal oſſa. Pro viſcerib' ⁊ inteſtinis habet concauitates ⁊ cauernas multas in quibus ex vaporib' ibidem incluſis diuerſa generant' metalla: mineralia ⁊ flumina que ſunt vt ſanguis in animali: ⁊ q̄dam neceſſaria. ne ſua ſiccitate redigat' in puluerē: vbiq3 igit' aquis eſt conſperſa. In eius ſupficie arbores ⁊ gramina naſcunt': ſicut in animalib' vngues. crines. ceteraq3 ſupfluitates expellunt'. Eſt ⁊ in terra vt aiūt infernus q̄druplex: in quorum primo eſt carentia diuine viſionis ⁊ pena ſenſibilis. ⁊ hic eſt locus damnatoꝝ. ⁊ eſt corporalis. ſil'r ignis in eo indeficiens. ſup hūc alius infernus eſt in quo etſi ſit carētia diuine viſiōis ⁊ gratie: nō tū eſt ibi pena ſenſibilis. ⁊ eſt locus puerorum ſine baptiſmali lauacro decedentiū. ſuper hunc igitur tertius eſt: quē Purgatorium dicimt. in quo eſt pena ſenſibilis: ſed non carentia gratie dei. ſup quē quartus infimus eſt in quo q̄dem carentia eſt diuine viſionis ſed non grē nec eſt ibi pena ſenſibilis. Et in iſto fuere ſancti patres ante Chriſti paſſionem: ſunt tamen qui hec quatuor penarum loca aliter diſtingunt. Aug.

guſtinus aũt li.xx.c.xvi.de ciui.dei ſic ait. Ignis eternus cuiuſmodi et in q̃
di vel terrã pte futurus ſit: hoĩem ſcire arbitror neminẽ: niſi forte cui diui
us reuelauerit ſpũs. Hec itaq; theologie reliquẽtes vñ digreſſi ſumus re
ertamur. Di. Quõ terrã vt dicis in medio mũdi põt ↄſiſtere: nec cadit:
ĩ ipam nullũ aliud elementoꝝ ꝓpter ſui grauitatẽ poſſit ſuſtinere. Ma.
Terrã in medio mũdi ſubſiſte e equocrita manifeſtatur. Poſſibilitas aũt ex
o ptẽ ꝙ in medio eius pũctus eſt q̃ centrũ terre dicit: ad quẽ oĩa grauia
atui aũt tendunt ⁊ mouent. ſurſum vero cõtra naturã ⁊ violẽter deferunt
t facile potes cernere in lapide ſurſuꝫ ꝓiecto. Ob id oĩes ptes terre circu
ariter ad centrũ eius tendũt: ⁊ ab eo nõ niſi p violentiã recedunt. a q̃ cũcꝫ
ĩ pte celi mouerent ſemp tenderẽt ad centrũ. Unde ſi terra totaliter eſſet p
orata: lapis in foramẽ hoc ꝓiectus: terrã nõ totam tranſiret: ſed in medio
rca centrũ qeſceret. ſi eñ vltra centrũ moueret ſurſuꝫ tenderet. Et rurſus
iſi terra in medio ↄſiſteret: ſtelle eidem q̃ñcꝫ ꝓpinquiores eſſent: ⁊ ſic maio
es apparerẽt: qð eſt ↄtra oẽm ſapientũ experientiã. Ipſa igit ſup centro ſuo
n medio mũdi imobiliter conſiſtit. Quod Dauid ſpiritu ꝓphetico cogno- Pſalmiſta.
cens exclamauit. Qui fundaſti terrã ſup ſtabilitatẽ ſuã: non inclinabit in
ſeculũ ſeculi. Eadem rõne intelligit id quod dicit ſup nihilũ fundata. Di.
Si dicta tua Dauidicis canticis ꝓbare volueris: repugnantiã vt videt repe
ies. Nam alibi dicit de orbe terre. Sup maria fundauit eũ: ⁊ ſup flumina
ꝓparauit eum. Ma. Hoc nõ quo ad totã terre molẽ accipiendũ: ſed quo
ad quaſdã ptes intelligendũ eſt. Multi eñ montes maribus ac fluminibus
reperiunt eminentiores. aut ſicut villas ac ciuitates dicimus ſup Rhenũ. Da
nubiũ: aliudue flumẽ ↄſtituta: nõ ꝙ in flumine: ſed circa flumẽ ſint locate.
Oĩes nãq; (vt ſ. diximus) aq̃ in termis terre ſũt incluſe. eodẽ teſtãte. Pſalmi.
Congregans ſicut in vtre aquas maris: ponẽs in theſauris abyſſos ⁊c.

De terre rotunditate. Capitulũ. XLIIII. Di.

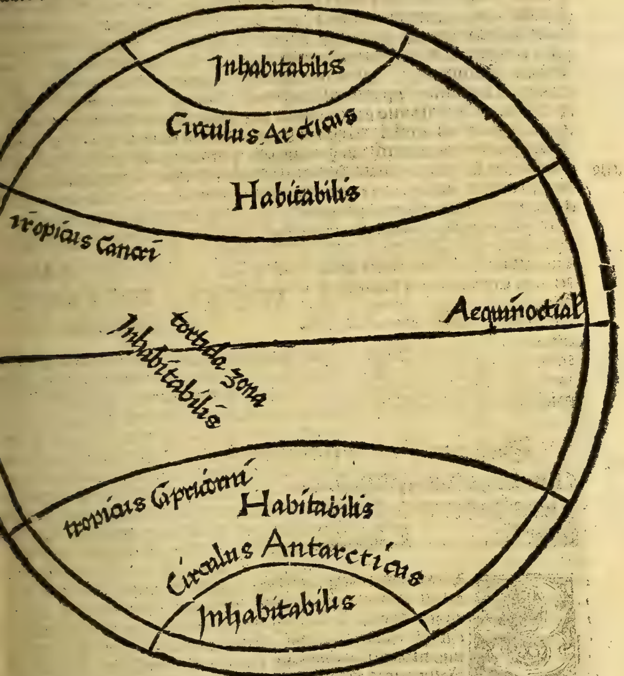
Et quõ terre rotunditatẽ accipe poſſumus: cũ innũeri mõtes Probat ter-
cõuallesq; in ipa reperiant: Ma. Terre rotunditate varie ra rotunda
ꝓbare poſſumus. Primo q̃dem phiſice ſic. Oĩe ꝓductiuũ ro- phiſice.
tundoꝝ eſt notandũ. cũ gñatio naturalis aſſimilet effectum
cauſe q̃ntũ põt: oĩa aũt terre naſcentia ad rotunditatẽ tẽ
dunt. pfecte aũt rotũda nõ ſunt. q: nõ a ſola terra: ſed aliis Mathema-
cauſis fiunt. Scdo mathematice. Oĩe corpus vna ſupficie cõtentũ eſt rotun
dũ. terra eſt hmõi. igit terra eſt rotunda. minor huius ſyllogiſmi Aſtronomi-
ce inueſtigari poterit ⁊ ꝓbari. Tertio rotunditas terre ſatis clare ex ſtellaꝝ
ſitu patz. Nobis nãcꝫ ſtelle viſe circa polũ arcticũ exiſtẽtes ſemp apparent
he vero que circa polũ Auſtralẽ ſũt: a nobis nũq̃ vident: niſi verſus auſtrũ
pgredimur. in tantũ vt mediũ attingamus. Silr exiſtentibus in oriente. Sol
citius occidit ⁊ orit: q̃ exiſtentibus in occaſu. qð eclipſibus deꝓhenſuꝫ eſt. Una
eñ ⁊ eadem eclipſis numero: q̃ nobis in pma noctis hora apparuit: orien-
talibus in tertia hora noctis viſa eſt. Si terre rotũditas a Septentrione in
Auſtrum. ⁊ rurſus ab ortu in occaſum ꝓbat. Qð pro de montibus ⁊ cõualli-
bus obijcis: faciliime ꝓpulſabit: ſi terre magnitudinẽ aiaduertas. Habẽt
eñ ſe montes magni: ⁊ valles ꝓfundi ad terrã totã. queadmodũ rime pue
in globo magno. Cuius certiſſimũ argumentũ ſumit in eclipſi Lunari. niſi
eñ ſphera ex aqua ⁊ terra aggregata tota eſſet rotũda: vmbra eius nequaq̃
Lunã ad ptes arcuales obfuſcaret: ſed iuxta terre cõfigurationẽ: ⁊ montiũ

gibboſitates:valliũq; decliuitates cernerẽt. Di. Experimẽtali huic argumẽtationi nõ poſſũ nõ aſſentire. videris aũt de terre ꝗ̃titate ꝯ̃ria dicere. In ſuperioribus nempe terrã q̃ſi punctũ eſſe in medio mũdi. hic ob mira ipi⁹ molẽ montes maximos nõ reputari affirmas. Ma. Terrã reſpectu toti⁹ mũdi: aut firmamẽti punctũ reputãdã: ad mõtes aũt ⁊ valles compatã: ſpacio ãpla ⁊ amplã exiſtimandã dixi: nõ in ſe conſideratã paruã ⁊ magnã aſtruxi. Di. Põt ne ꝗ̃titas terre hũano ingenio inueſtigari? Ma. Etiã. Di. Quõ? Mag. Sumpto Aſtrolabio: aut q̃drante p ambo foramina ſtelle alicui⁹ tibi note altitudinẽ ppendiculũ in limbo ꝯ̃ſidera: ⁊ ad ꝗ̃uis mũdi plagã pgere: donec eadẽ ſtella vno gradu altior aut depreſſior videat. habebis itaq; q̃ntum ſpaciũ in ſupficie terre vni gradui in celo correſpondeat: qd in miliaria ſiue ſtadia partitũ: ⁊ in gradus celi q̃ ſunt.360. mltiplicatũ terre ambitũ dabit. Unde cum iuxta Ptolomei traditionẽ in Coſmographie gradui vni in celo in ſupficie terre correſpondeãt ſtadia.500. manifeſtũ eſt. q: tot⁹ terre ambit⁹ habet ſtadia.180000. hec faciũt miliaria Italica.21600. vni miliari in diuiſione ſtadijs octo cedentib⁹ cũ vna tertia. qd ſi miliaria gradib⁹ celi diuiſeris: gradui vno miliaria ſexaginta ꝯ̃uenient. Hec rurſus p q̃tuor diuiſa: fiunt miliaria Alemanica q̃ndecim: que in ſupficie terre gradui vno in octo correſpondere cõprehenſa ſunt. Quare ambit⁹ terre habet miliaria Alemannica.7400. diameter.1718.⁊c.) Unius miliaris ſemidiameter miliaria.858.⁊ duas ptes: quaꝝ vigintidue vnũ miliare ꝯ̃ſtituunt. Si aũt (vt in q̃buſdã codicib⁹) reperit gradui vno.700. ſtadia correſpõderẽt: eſſet ambit⁹ terre ſtadioꝝ ducentoꝝ q̃nquagintaduoꝝ milium: qd voluit Erat boſthenes: et diameter ſtadioꝝ octoginta milium: ⁊ centum octoginta vnius ⁊ ſemiſſis: ⁊ tertie vnius ſtadiorum.

De partib⁹ terre habitabilib⁹ iuxta diuiſionem eius in zonas quinq;. Et ſi ſub equinoctiali ſit cõueniens habitatio. Et Paradiſus qualis aut in q̃ parte terre ſit. Capitulum.XLV. Diſcipulus

Ex latitudine terre ꝯ̃ſcripta mltitudinẽ inhabitantiũ innũerabilẽ conіecto: quãdoquidẽ q̃ in vno regno ſunt: vix nũerari: aut nũerari diſtincte concipi poſſunt. Ma. Attende ſpaciũ qd mari ⁊ fluminib⁹ alluit: qd paludib⁹ nemorib⁹ et inuijs montib⁹ occupat: qd aut beſtiaꝝ imanitate nõ habitat Solis nimia vel vicinitate exurit: vl diſtantia ꝑpetuis algoribus ꝯ̃ſtringit ⁊ maxima pars mltitudinis pre imaginatc auferet. Unde cũ tota terra in quinq; ptes (quas zonas vocant) partiat: due tm̃ ex his habitabiles perhibent. Di. Que? Magi. Una que a tropico Cancri verſus Septentrionem vſq; ad circulũ arcticum ꝯ̃tenditur. altera que a tropico Capricorni verſus meridiem vſq; ad circulum antarcticũ porrigit. Qd aũt inter tropicos ſub equinoctiali terre eſt: torridam zonam vocant: ob vicinitatem Solis nimio calore nõ habitabilem. qd autẽ terre inter circulos arcticum ⁊ antarcticũ cõphenditur: zonas frigidas nominãt: nimio frigore non habitabiles: non q: nullius hoĩs in his terre partibus habitatio eſſe poſſit: ſed ſi qua admodũ parua eſt ob caloris modicitatẽ: quo tamen humanũ genus precipue indiget. Di. Optima igitur in zona torrida habitatio eſt vbi calor abundat. Ma. Non caloris abundantia ſed temperantia

hoim, habitationẽ laudabilẽ reddit: q̃ ſub eq̄noctiali eſſe hoc medio argu-
mentat. Nam cũ ibi ſemp̃ tãtus ſit dies q̄ta eſt nox. ⁊ ecõuerſo: noctẽ frigi-
ditatẽ diei calor tẽperat: ⁊ calorẽ diei noctis ſuccedẽtis frigiditas mitigat.



Vñ ⁊ Paradiſus terreſtris ad orientẽ plantatã ſcͥptura cõmemorat. Oẽs
aũt ver⁹ ab eq̄noctiali cõputat. Paradiſus aũt nõ mõ eſſe hoim habitatio-
nẽ cõuenientẽ: ſed locũ amenissimũ Magr̃ ſentẽ. li. ij. diſt. xvij. teſtat. Et di- Auguſtin⁹.
uus Aug. li. 13. de ciui. dei ca. 21. idẽ affirmat. Di. Habitationẽ eſſe hoib⁹ cõ-
uenientẽ eq̄noctiali dierũ ⁊ noctiũ eq̄litas ſat pbabilit arguit. Paradiſi aũt
amenitas ⁊ oĩmoda aeris tranq̄llitas ex eo potius eſſe conuincit: q̄r ſup̃ re-
gionẽ aeris turbulentã ad globũ Lune vſq̄ porrigit. Ma. Si Lune glo-
bum cõtingit non in aere: ſed in ſphera ignis accolarũ Paradiſi eſt habita-
tio. Et rurſus ſi Paradiſus tm̃ a terra conſurgit. vt lunarẽ circulũ contin-
gat: notabiliter ſphericã excedit terre figurã. vnde in vmbra terre ⁊ lunari
eclipſi eius veſtigium notari poſſet: quod nondum comprobatũ eſt. Magis

itaq̧ viſum eſt. Guilhel. Pariſieñ. li. de vniuerſo. ꝙ Paradiſus terreſtris in terre ſupficie aliqua ſita ſit. et Damaſceñ. li. ij. dicit ꝙ Paradiſus ſit locus in oriente poſitus oĩ terra altior. Quantũ vero abſit ab agro Damaſceno vbi pimus homo formatus: et in paradiſum trãſlatus fuit: aut demũ quot longitudinis latitudiniſue gradus in deſcriptione orbis ↄtingat et per quos anfractus et ſubterraneos meatus q̃tuor inde profluãt p̃cipua flumina. Ganges ſcȝ tigris Eufrates et Nilus: multũ exercere ſolet eos q̃ Coſmographiam ſacris literis coaptant. Di. Fortaſſe ſicut deus aditũ eius rompheā ignea et angelica cuſtodia mortalibꝫ ꝓhibuit: ita et localem ſitum incognitũ eſſe voluit. Legit tñ in hiſtoria de Machario Romano quõ in heremo ad diſtãtiam viginti miliarũ tm̃ a Paradiſo habitauit ad orientẽ quẽ tres monachi longa peregrinatiõe diuino nutu reperierũt. ex quoꝝ dictis ibidẽ deſcriptis aucupari ꝓpemodũ poſſet locus Paradiſi. Ma. Ceterũ hac supputatione dimiſſa maior nobis cura ſit ita viuere vt illuc angelico conductu tandem ꝑduci mereamur: vel potius illo trãſcenſo ad celeſtem ꝑueniamus.

De diſtinctione climatũ. Et de his que accidunt habitãtibus in quinque p̃is climatibus quantũ ad eſtates et hyemes et vmbrarum variationes. Capitulum. XLVI. Diſcipulus.

Quid ꝑ clima terre in ſupioribꝫ argumentationibꝫ deſignare volebas? Ma. Terre partes ſcḋm latitudinẽ ab auſtro ſeptẽtrionem verſus per ſenſibilẽ dieꝝ maximoꝝ variationẽ diſſerentes. Nã p̃mi climat initiũ ſtatuerũt Coſmographi. vbi dies maximus eſt horaꝝ. xiij. et ſemis. et q̃rte vni⁹. et eleuatio poli arctici ſup̃ horizontẽ graduũ ſiſt. xij. et ſemis et q̃rte vnius.

Primum clima. Mediũ v̈o vbi dies maximus eſt horaꝝ. ẋiij. et eleuatio poli graduũ. xvi. et nominant dyameroes q: paralellus ipm̃ deſignans ꝑ meroen ducit. Finis huius climatis eſt. vbi dies maxim⁹ horaꝝ. ẋiij. et q̃rte vni⁹. et eleuatio poli graduũ xx. et ſemis. Habitãtes in hoc climate in tpoꝝ et vmbraꝝ variatione cũ habitatoribꝫ Equinoctialis ꝯ̃nihil pticipant. Hi naq̧ duo hñt Solſtitia alta: cũ Sol arietẽ vel librã ſubintrat: ſic hñt eſtates duas vnã circa feſtũ Gregorij alterã circa Lampti. Habent et duo ſolſtitia ima: Sole initia Cancri et Capricorni luſtrante: q̃bus tpibus etiã duas hñt hyemes: ſed haud dubiũ noſtra eſtate calidiores ꝓpter ſolis vicinitatẽ. In eſtate vmbra coꝝ mane iacit ad occidentẽ: veſpere ad orientẽ: in meridie v̈o nulla eſt ſole ſup capita coꝝ currente. Cũ aũt ſol in cancro eſt. vmbra coꝝ v̈ſus auſtrũ iacit. In capꝯ̃corno ad ſeptẽtrionẽ ꝓtendit. Idem ſuo mõ ↄtingit habitatoribꝫ dicti climatis cum ſol circulum paralellũ inter eq̃noctialẽ et tropicũ Cancri ꝑ cenith ipoꝝum deſcribit. In fine illius climatis ſcḋm initiũ ſumit. Mediũ vero habet vbi dies maximus eſt horaꝝ. xiij. et dimidie et eleuatio poli graduũ. xxiiij. et q̃rte vni⁹. Finis aũt vbi dies horaꝝ. xiij. et ſemis. et quarte vnius. et eleuatio poli graduum. xxvij. et ſemis. Hoc dyaſienes vocant. q: paralellus ipſius per ſienen ꝓtẽditur: ſicut et tropicus cancri. Hi eſtatem et hyemem nobiſcũ hñt: ſed calidiores oĩ tpe vmbra coꝝ ſicut et noſtra ad ſeptẽtrionem iacit: p̃terq̧ eo die q̃ ſol tropicũ cancri deſcribit. tunc eñ in meridie vmbra eorum nulla eſt. In ortu ſolis vmbra ad occaſum vergit. occidente ſole vmbra in orientem proijcitur. In fine huius climat tertiũ exorit. ad mediũ ꝑuenit. vbi dies horaꝝ. xiiij. et eleuatio poli graduum. xxx. ſemis. et quarte vnius. Finitur autem vbi dies eſt horarum. xiiij. et quarte vni⁹. et polus eleuatur gradibꝫ. xxxiij. et duabꝫ

ertijs. Nolatur aūt Alexandrios ab alexādria ciuitate egypti per quā para
cellus climatis iſtius deſcribitur: habitatores in illo tempora ⁊ vmbras no
diſcū habent nūqꝫ ſol a cenith capitis coꝝ pertingit minus bis qui Hiero
ſolymam incolunt. Fabula eſt ergo qḋ a nōnullis dicitur in terra ſancta ali
quando ſolem ppēdiculares radios in cauatā rupem dimittere. In fine ter
tij climatis quartum initiatur. Et mediū habet vbi dies eſt horarum. xiiij. Clima quartum
⁊ ſemis. ⁊ polus eleuatur. gradibꝫ. xxxvi. ⁊ duabꝫ quintis. Finit aūt vbi dies
eſt horaꝝ. xiiij. ſemis. ⁊ quarte vnius. Et polus attollitur gradibꝫ. xxxix. No
men illi diarhodes qꝛ per rhodum inſulam paralellus illius ducit. In fine Quintum Clima
quarti principiū qnti eſt. Mediū vo vbi dies horarum. xv. ⁊ altitudo poli
graduū. xli. ⁊ tertij vnius. terminat aūt vbi dies maior eſt horaꝝ. xv: ⁊ qrte
vnius ⁊ polus ſuſtollitur gradibꝫ. 43. ⁊ ſemis nomen illi dyaromes; qꝛ para
lellus ipſius Romā ciuitatem ſummi ſacerdotis ſedem mentur.

Aliorū climatū diſtinctio ſinſup qualiter dies cōtinue augmentetur habitātibus verſus polum arcticū do nec ſub ipſo polo vnus dies anni medietatem habere conuincitur. Ca. XLVII. Ma.

Sextū clima exoritur vbi quintū finitur: ad mediū aūt puenit Clima
vbi dies horaꝝ. xv. ⁊ ſemis. ⁊ altitudo poli graduū. 45. ⁊ duaꝝ ſextum;
quintaꝝ: terminat aūt vbi dies eſt horaꝝ quindecim: ⁊ ſemis
⁊ vnius quarte ⁊ polus extollitur gradibꝫ. xlvij. ⁊ quarta vnius
Nomen illi dyaboriſthenes. eo qꝫ paralellus ipſius boriſthenē
ſeu boriſcū inſignē ſcithie amnē ptingat: aut potius inſulam
huius nominis paruā in ponto: tranſit enī paralellus iſte per mare poticū
vn̄ nominari poſſet. Septimū clima exorit in fine ſexti ⁊ ad mediū ꝑuenit
vbi dies maximus eſt horaꝝ. xvi. ⁊ eleuatio poli. 48. graduum ⁊ duarum ter Clima
tiarum. Et illud dyaripheos nomināt qꝛ paralellus ripheos montes cōtin ſeptimum
gat. Exquiſitius tn̄ intuentes orbis ptitionē: clima ſextum a pōto: ſeptimū
a boriſthene nominant: ⁊ ripheos montes octaui climati deputant. Finem
huic climati ātiquores nō ſtatuerunt nec reſiduā terrā verſus ſeptentrionem
in climata alia diuiſerūt. Di. Poſſet ne vltra ptiri? Ma. Etiā latitudo tn̄
ſemp magis magiſqꝫ decreſceret; ad modicā quippe diſtantiam verſus polū
dies ſenſibiliter auget. quanto enī polus mundi amplius attollitur tanto
zodiacus horizonta obliquius interſecat maioreſqꝫ arcus dierum ſupra he
miſperiū noſtrum relinquūt: quā ſint arcus noctiū ſub hemiſperio dimiſſi
ſole ſigna ſeptētrionalia pcurrente. Contrariū aūt euenire ſolet ſole in oppo
ſita medietate vagāte. Vn̄ habitantes ſub paralello trāſeunte p graduū qui
quageſimū ſecundum ab equinoctiali diē hn̄t maiorē horaꝝ. xvi. ⁊ ſemis.
Sub paralello aūt trāſeunte per graduū. 54. dies horarū eſt. xvij. ſub parale
lo ducto per gradum. 56. dies eſt horarum. xvij. ⁊ ſemis. ſub paralello ducto
per gradum. 58. dies maior habet horas. xviij. ſub paralello autem contin
gente gradum. 61. dies eſt horarum. xix. ſub paralello vero ducto per Tilen
inſulam ⁊ gradum. 63. dies eſt horarum. xxii. ſub paralello ducto per gradum
ſexageſimū quartum. dies eſt horarum. xxi. Et nondum completo gradu. 65.
dies efficietur horarum. xxii. In gradu. 66. dies eſt horarum. xxiij. ſub artico
aūt circulo dies vna cum ſol a fine geminorum initium cancri aggreditur
eſt horarum. xxiiij. ⁊ in oppoſita parte zodiaci dum ſol fuerit. nox aūt eiuſdē

q̄ntitatis:tunc cū tropicus horizontem vbiq; ſine interſectiōe contingit ⁊
quaſi circulariter ſupra horizontem ſol vertitur:in pte oppoſita totus ſub
horizonte circūrotatur.In paralello aūt tranſeunte gradum.68.vnius men
ſis dies:cū ſol a medio geminorum ad cancri mediū mouet͂.Et vnius mē
ſis eſt nox cū ſol in oppoſitis ſignis morat͂.In paralello vero q̄ gradū ſeptu
ageſimum:attingit duorum menſium dies eſt ſole occurrēte a principio ge
minorū vſq; ad finem cancri.⁊ nox duoꝝ menſiū erit ſole oppoſita ſigna lu
ſtrante.In paralello q̄ gradū.72.tranſit dies vna erit triū menſiū ſole a me
dio tauri ad mediū leonis vagāte:nox tanta erit ſole exiſtente in pte oppoſi
ta.Creſcent dies paulatim donec ad polū puenias:ſub ipo q̄ppe medietates
ſphere mundi ſemp ſup̄ horizontē relinq̄tur:altera iugiter occultatur:⁊ eq̄
noctialis cū horizōte ↄcordat.Cū igit͂ ſol eſt in medietate ſup̄ horizontē ↄti
nuatis dies eſt dimidij āni:cū aūt in medietate mouet͂:q̄ ſub horizōte relin
quitur nox continua eſt anni dimidij.verūtn̄ cū ibi ſol vltra ſignū vnū ſub
horizonte nunq̄ demergitur radijs ſuis ſuperiora ſemp aliq̄liter illuſtrat.⁊
ſic q̄ſi ſemp ibi dies eſt:niſi q̄tn̄ aeris groſſicies ⁊ nebuloſitas interturbat.
variā vmbrarū variationē ſub dictis paralellis tu facillime colectabis:⁊ q̄ di
cta ſunt oclis in ſpherici corpis reuolutiōe videbis:reſpice. Di.Plane videbo.

Climatum latitudo ⁊ longitudo deſcribitur ⁊ antipodes eſſe in oriente illis qui occidentem inhabitant probatur. Ca.XLVIII. Mag.

Nunc ſi lubet ſummatim climatū latitudinē ex graduū rōne
ſubiungā. Di. Lubet maxie. Ma. Primi climat͂ latitudo
ab auſtro v̄ſus ſeptētrionē eſt miliariū.465.Secūdi.40.Ter
tij.370.Quarti.320.Quinti.270.ſexti.225.ſeptimi.185.ſi termi
natū accipimus.Sūt aūt hec miliaria itala:ſic.p̄miſſum eſt
vbi de terre magnitudine diſſeruim⁹ ſi gradui vni iuxta Pto
lomei deſcriptionem ſtadia.500.deputamus nam aliud fiet ſi gradui vni
700.ſtadia aſſignentur nec tn̄ is nūerus eueniet quē in pleriſq; codicib⁹ iue
nies nec mirū cū in ſupputatiōe nūerorū errorē faciliime ſcriptores cōmit
tere poſſint. Di. Longitudo aūt climatū:nū ⁊ ipa p graduū rōem inueſti
gari poſſet? Ma. Poſſet plane.verūtn̄ nō vniformiter in oībus paralellis
climatū gradui vni equa miliariū q̄ntitas deputat͂ nā ⁊ gradus in paralel
lis magis ſeptētrionalib⁹ paulatim minores fiunt:cū etiā oēs circuli lōgitu
dinis minores ſint equinoctiali qui ſolus terrā medio cingit.Vn̄ in equino
ctiali gradus lōgitudinis valet miliaria.60.ſicut ⁊ de gradib⁹ latitudinis di
ctū.⁊c̄.In primo aūt climate gradus lōgitudinis valet miliaria.58.in ſcd̄o
climate.56.In tertio.53.In quarto.49.In quīto.56.In ſexto.44.In ſepti
mo.41.In paralello aūt p tilen ducto gradus vni⁹ miliaria ↄtinet.28.⁊ ſe
mis.Attendendū inſup eſt q2 vltra deſcriptiōem Ptolomei terra tā ad ortū
q̄ ad auſtrum āplius ↄtendit͂.Vn̄ qui in extrema oriētali plaga degunt pe
des aduerſos hn̄tis q̄ in vltia occidentis regione viuunt taleſq; ātipodes di
ci poſſunt.Hos tn̄ diuus Aug.negat li.xvi.de ciui.dei.ca.ix.q2 fortaſſe nōdū
tanta lōgitudo habitabilis in olm noticiā venerat.Ad auſtrum vero nō tn̄
porrigitur terra habitabilis(ſaltē cognita)q̄ antipodes habere poſſet illos
qui magis ſeptentrionales ſunt.Omnia hec aperta demonſtratione videri
poſſunt in ſphera ſolida.Nos interim alia percurramus.

De diuiſione terre habitabilis in Europā aſiā ⁊ aphricam. Ca.XXIX. Di.

De principiis aſtronomie

NE pigeat queſo ad maiorē dictoꝝ intelligentiā terre habita
bilis mariſq; ꝯfigurationē in plano deſcribere. Ma. Pars
terrene molis: q̄ ad dn̄i imperiū aquis ꝯgregatis in locū vnū
apparuit arida a coſmographis pter diuiſiones in zonas et
climata ſup̄ memorata trifariā partit. In europā. ſ. Aphricā
ꝛ Aſiam: q̄s ptes aqua circūfluens ꝛ interlabēs gn̄ali nomie Mare
mare appellat. Ab oris aūt ꝛ terre ꝓuincijs alijs ve cauſis diuerſa noia ac Ambroſius
cipit: ꝛ ſinus ipſius diuerſa maria dicunt. vt diuus Ambro. teſtat li. iij. hex
ameron ca. iij. Europā ab Aphrica diuidit mare mediterraneū qd̄ ab occi
dentali Oceano circa Gades inſulā ꝛ columnas herculeas nō ampliꝰ decē
milibꝰ paſſuū patēs: terras aperit atq; intrat. ait Pomponiꝰ Mela Aphri Pomponiꝰ.
cā ab aſia diſterminat Nilus q̄ a meridie in Ethiopiā diffundit. ꝛ Egyptū Mela.
plabens atq; mirabili fecunditate irrigans oris nō minꝰ ſeptē mari infun
dit. Aſiaz ab Europa diuidit Tanais fluuius a ſeptentrione in mediā fere
paludē Meotidē defluens cū ponto reliquū aſie ab Europa ſeparans. parēt
hec in hic affixa mappule mūdi deſcriptione. Di. Perlucide. ſed qd̄ inter
poſitis noibus alijs deſignare ꝓtendis. Ma. Principaliores vniuſcuiuſq;
terre regiones ſeu ꝓuincias. Di. Cōmodiſſima ad hiſtoriaꝝ intellectū ſa
niorē harū videt eſſe cognitio. Ma. Has enumerādo magis quā deſcri
bendo pcurrere libet breuitatis gratia. Nomina quoq; ꝛ regionū limites nō
intendo hic limare ꝛ ſecundū pciſionem diſcurrere: nam in talibꝰ inuenies
etiā claros Geographos digladiari. Di. At primū deſcribas Europā: in
qua nos ꝯſtitutos iamdudum relatione multoꝝ didici.

Satrape Europe nominatim enumerantur. Capitulū quinquageſimū. Magi.

EUropa ab occidente claudit mari Athlantico: a ſeptētrione
Oceano Britanico: ab oriēte Tanai Meotide palude ꝛ pō
to a meridie mari mediterraneo. In ea ſunt regiones ꝛ ppl'i
plimi ob aeris tēperiē. Ab occaſu ꝟſus oriū ꝓuincie magis
noiate ſunt Hiſpania: que Hiberia ꝛ Heſperia nōnunq; no
minat. Cuius ptes ſunt Betica ſiue regnū Granate qd̄ nro Portugal.
euo rex Hiſpanie Ferdinādus Sarracenis decēnali obſidione ꝛ bello abſtu Carteloni.
lit: chriſtianitatiq; adiecit Luſitania ſeu portugalia. Tarraconēſis ſeu Catilo Gallicia.
nia he ptes ꝓncipales hiſpanie in q̄ ꝛ alia regna ſunt. Inter q̄ regnū Gala Caſtella.
tie longe lateq; vulgat ꝓpter vltem pegrinationē ad ſctm̄ aplm̄ Jacobū Cō
poſtellanū Regnū inſup caſtelle ꝛ legiōis aſtronomis memorabile reddidit
Alfonſus rex prudētiſſimꝰ: q̄ tabulas motuū corpoꝝ celeſtiū miro ingenio
cōpilauit. Hic iuri ſuo qd̄ ex electione habuit ad imperiū intuitū pacis vo
lūtarie ceſſit. Hiſpaniā ſequit Gallia medio monte Pyrreneo. Partes Gal Gallia
lie ſunt aqtania Lugdunēſis Narbonenſis ſeu Delphinatꝰ ſiue ꝓuincia et
Belgica fere ad Rheni fluēta vſq; ꝓtenſa. Partiales ꝓuincias Gallie ſi di
ſtinguere voluerimꝰ: occurrūt ecce Francia Normādia Britannia Turonia
Picardia Flandria Brabantia Gelria Holandia Selandia Burgūdia Lo
thoringia Lucelburgia Heluetia ſiue Alſatia: que tamē Germanie potiꝰ eſt Germania
cōiungenda. Galliā autē ſequitur Germania magna ad Sarmatiam vſq; magna.
extenſa inter Rhenum fluuium ab occidente mare a ſeptentrione ꝛ Danu
biū a pte meridionali. Partiales regiones germanie ſunt Franconia ſiue
Francia orientalis. Weſtualia Friſia Saxonia Thuringia Haſſia Marchia

Brãdenburgeñ.Miſna Sleſia Bohemia Marauia Cimbrica Cherſoneſus
q̄ nunc Dacia vulgo Denmarck ad ſeptentrionē. Nam alia eſt Dacia:quã
Ualachiã nūc nolant.de qua paulo infra. Poſt Cimbricã Cherſoneſus
Noriuegia Suecia in mari. Inter Danubiũ ⁊ Alpes reticas: primã Reticã
ponūt:q̄ et Sueuia cõiuis vltra Danubiũ ꝓtenſa ſit. Poſt hanc vindelicia
ſeu Bauaria.cui⁹ ſilr pars nõ modica vltra Danubiũ extendit. Noricia cui
nõnulli Stiriam ⁊ Charintiã aſcribūt.Pannonia ſuperior nunc Auſtria.
Pannonia inferior q̄ ⁊ Ungaria a mari Hadriatico Hiſtria Illyris Libur
nia quã dicunt Croatiã. Dalmatia.que ⁊ Sclauonia Italia eſt ab alpibus
ad mare mediterraneũ.In ea regiões nõ pauce Lombardia Tuſcia Ethru
ria Campania Marchia Aprucia Calabria Apulia.⁊ ſic de alijs.Ungariam
ſequit Miſia:aut verius Meſia ſuperior:que Seruia ſiue Roſciana: ⁊ par
tim Boſna dicit.Meſia inferior que ꝯtinet Boſinenſes ⁊ Ualaccos. Baſſos
⁊ nūc Bulgaria Dacia que ⁊ Ualachia Thracia in qua Conſtãtinopolis
quondã ciuitas imꝑialis grecie. Cherſoneſus Epirus ſeu Romania Deda
nia Moloſſa Chaonia.Peloponeſſus ſeu Morea Achaia.ibi Corinthus.Ar
cadia ipſa eſt Sicionia a Sicione rege:a quo regnũ Sicioniorum qđ inter q̄
tuor computat ab Auguſtino lib.de ciui.dei. Macedonia Theſſalonica El
lados ſeu Attica:vbi athenis Boecia:vbi Thebe ciuitates noiatiſſime.Gre
cia ecce q̄ lata: hodie heu heu aſpurciſſimo inimico crucis Chriſti Turco
ferme tota deuaſtata A Germania vſq̄ ad Scithiam Sarmatia eſt regio
latiſſima:cui⁹ ptes vt aiunt Polonia:Maſſouia pruſſia Lithaunia.Same
thia.Liuonia Ruſſia ⁊c.Scithia ⁊ que nominate ſunt Sarmacie regiones
Barbaria dicebat a feritate gentiũ.Dimiſſa particulari harũ deſcriptione
ad Aſie ꝓuincias tranſeundum eſt.

Aſie regiones noiatim ponūtur. Ca.LI.Di.

A Sie regiones que ſunt: Ma. Enumerãda Aſie ꝓuincias
nõ omnes:ſed magis apud noſtros noiatas: ipſam ad lati
tudinē in duas ptes diuiſam intelligam⁹:ſeptentrionalē.ſ.
⁊ meridionalē.Primo ſeptentrionalē:de hinc meridionalē
deſcribam⁹. Di. Ocius:ne occiduus ſol lucē ante cõple
mentũ auferat. Ma. Tertia orbis pars cõiuis Aſia appel
let generali noie:pars tñ eius minor Aſia nominat.habēs ꝓuincias ⁊ regi
ones multas ꝓcipuis eccleſijs ornatas:q̄b9 quondã ꝑerat ſctūs Joãnes euan
geliſta.nūc aūt noſtris exigētib9 demeritis:ab inimicis crucis Chriſti diru
tas ac fedatas cognouim⁹.Hic ob ſpacij anguſtiã ꝓ noib9 regionū litteras
poſui.vbi eſt pont⁹.hic eſt ⁊ Bithunia littera.f.ſignata.Galatia.g. Paphla
gonia: Piſidia.h.Capadocia.i.Caria.a.Licia.b.Pamphilia.c.Lidia.d.Circa
hanc in mari eſt inſula Melcta.in actibus Apoſtolorum Mitilene nomina
ta (quãuis errone)in qua mira operatus eſt Paulus apoſtolus. Phrigia
ꝓuincia Aſie minoris ſignat ꝑ p.e.Circa hanc inuenies inſulã Tenedos.Ci
cilia.Armenia minor.Armenia maior.Cholchis:vnde Jaſon medee magis
inſtructiõe aureum vellus abſtuliſſe fabulatur: quia torrentes illius aurū
deferunt:quod lanoſis pellibus accole excipiunt.Taurus mons a Pamphi
lia exoritur et ad Indos vſq̄ ꝓtenditur. A Tanai amne Scithia ſeu Sar
matia aſiatica longo tractu vſq̄ ad ortū ꝓgreditur.Altera extra Imaum mõ
tem:altera intra Imaum cõtinetur.Mare quod ibidem conſpicis Caſpiũ
Hircanũ ⁊ Scithiũ ab omnib⁹ nominari ſolet: ⁊ a ſeptētrionali occeano la

nter quaſi fluuius intrat. In hoc inſula eſt Talge ſine cultu ſemꝑ fertilis
egiones hic multę ſunt. videlicet hircania. hiberia. albania bactria. margi
na. aria. ſogdiana. ſacparũ regio. ſerica in qua: vt aiũt ſericũ arboribus in
nodum lanuginis adheret. gens illa plena. ſcribitur iuſticię ꝛ commercij.
ulterius medietatẽ Aſię regiones ſunt a mari rubro arabia: triplex: videlicet
arabia deſerta. arabia petrea vbi metropolis Petra deferri ad montem ſi-
ę. Syon. ꝛ arabia felix. vñ thus venit ꝛ ob id thurifera dicitur. Syria ſitię
riplex ẽ. paleſtina. phocnitia. ꝛ ſyria curua. Oẽm aũt terrã a Damaſco vſ
Gazam terrã Canaan ꝛ terrã ꝓmiſſiõis ſacrę hiſtorię vocitant (in qua ꝓuin
ię ſingulares ſunt Damaſcena Galilea. Samaria. Judea. Paleſtina. ꝛ Idu
mea. Meſopotamia. Caldea. vbi Babilon. Aſſyria. ſuſiana. Media. Perſidis
Parthia. Carmania deſerta. Carmania altera. Drãgiana. Gedroſia. Aracho
ia. Paraponiſus. India intra Gangem. India extra Gangem. ſinarũ regio
 in pelago indico Taprobana inſignis inſula regiones ſitę vltra meridianũ
vltimũ a Ptolomeo deſcriptũ ferme ad. 40 gradus. Silr ꝛ ꝑticulare carũ q
ſolatim cõmemorare ſunt: deſcriptionem quantum ad ſitũ: fertilitatẽ: cõtinen
tiã: accolaꝝ ꝓprietates ꝛ mores ex Plinio Strabõe Ptolomeo ꝑ̃cer poteris
Du. De Aphrica aũt quid fiet: nunqd indiuiſam eam ꝛ ſilentio trãſibis?

Aphrice regiões enumerãtur. Ca. LII. Ma.

Phrica ab occidente mari athlantico: a meridie occano ethiopico
a ſeptẽtrione mari mediterraneo ꝛ ab ortu Nilo finitur. eiſdem th
q vltra Nilũ ſunt ad mare Rubeũ regiões hic additę ſunt. Ab oc
caſu montem hꝫ Athlantẽ: quẽ ob altitudinẽ cęlũ ſuſtẽtare dixere
Regio prima mauritania tingitana: ſcda Mauritania Cęſarieñſis. tertia Li
bia interior. q̃rta Numida quã ꝛ Mappaliã nõnulli dixerũt. q̃nta Aphrica mi
nor: in qua illa magna Carthago ſtadiorũ. 360. ol' m Romani iperij ęmulaꝝ
ęmula. ſexta eſt Cirenaica quã ꝛ pẽthapolim nolant a nũero ciuitatũ: q̃ĩ um
Cyrene eſt regiõi nomẽ accõmodans. ſeptima Marmarica eſt. octaua Libia
q noie etiã tota Aphrica appellat. nona Aethyopia interior. decima Aegypt⁹
inferior in q̃ olim filij Iſrael ſub Pharaone p⁹ durã ſuitutẽ mirabilia vide
runt: q dñs opabat p Moſen in campo Thaneos. Eſt aũt Thanis ciuitas
Aegypti inſignis tũc regali ꝑ̃ſidentia decorata. In Aegypto ſunt Alexãdria:
Damiata: ꝛ Soldani ſedes ampliſſima ciuitas Chayrus quã ꝛ Alkyr nomi Mirabilia
nant. Sup̃ hãc Aegyptũ alia Aegiptus. eſt Thebais ſcꝫ monachorum ꝛ ana- Aphricę
choritarum: olim celebri conuerſatiõe decora. In hac Thebais ciuitas quã
centũ portas totidẽq aulas ꝛ ꝑncipes habuiſſe aſtruũt: e q̃bus ſctũs Mau-
ritius cũ gl'ioſa legione veniſſe traditur. Sup̃ hãc Aethyopia eſt mediterra
neę vbi gẽtes mirę ac mirabiles. Troglodite q̃ veſcũt ſpentib⁹ ſtridẽt magis
q̃ loquant. Garamãtes q̃rũ vxores cões ſunt. Augil s. Brẽmes ſiue Blemij
capitib⁹ carẽt: vultus habent in pectore. Satyri: q̃lem ſctũs Anthonius vi-
dit. vt legenda edocet. Athalãtes. Getuli. ꝛ alię multę. quarum deſcriptiões ꝑ-
memorati coſmogra. ꝓſequuntur. Inſulas paucas in deſcriptiõe hac inue
nies: q̃rũ noia Gades: q̃ ꝛ Betice adiacet. Corſica. Sardinia. ꝛ ſicilia circa Ita
liam. Corcyra in Adriatico mari. Euboea q̃ ꝛ Nigropõto Boetię oppoſita ẽ
Creta ſiue Candia. Rhodus ꝛ Cyprus. In ſeptẽtrionali pelago ſunt Hibernia
Anglia q̃ Albiõ ꝛ olim Britãnia dicta eſt cui⁹ pars ſchotia Thile Irlãdia
in vltimo mari. Orchades. 30. numero. ꝛ ſcãdia memorabilis. Hęc circa terrę

infime ptis elementalis mundi deſcriptionem cōmouiſſe magis q̄ tractaſſe me cognoueris: ne aliq̄ñ putilē coſmographie ſcīentiā abhorreſcas: ſine q̄ nec gentiliū nec ſacrarū lrarum hiſtorias plene intelligeſ. Di. Introductiōe iſta edoctus cum vacauerit alioꝝ ſcripta diligentius luſtrabo. Interim q̄ ſuperſunt de aſtronomia pſequamur. Ma. ſingulas ⁊ celeſtis ⁊ elemētalis regionis ptes ſicq̄ totius mundi habitudines ea q̄ potuimus breuitate deſcripſimus: nec relictum videtur qd̄ neceſſario explicandum expoſcas. Di. ſatis abunde de his tractatum eſt, nihil autem de aſtrorum iuditijs q̄bus nō nulli quotānis de tempoꝝ varietate annone penurie ⁊ abundantia, bellis ⁊ egritudinibꝰ diuerſis futura pnoſticāt. Ma. hec ē aſtrologia nō aſtronomia q̄ ex motibꝰ piunctiōibꝰ aſpectibꝰ ⁊ influentijs celeſtium corpoꝝ inferioꝝ mutatiōes pſiderat. Di. Ne grauaueris obſecro huiꝰ pncipia breui ſmōe explicare. Ma. Cōmodius hoc ab alio tractatu exordiemur. Di. Ut lubet.

Libri Septimi Tracta. ſecūdus Capitulum primū. De partibus Aſtrologie. Magi.

Aſtrologie ptes quinq̄ numerantur. Prima que introductoria eſt circa principia verſat. Altera de magnis ⁊ annuis reuolutionibꝰ tractat. Tertia genituras ſingulorum dijudicat. Quarta interrogatiōes pſiderat. Quinta electiōes explanat. Additur a quibuſdā pars ſexta q̄ imaginū fabricā ⁊ operationem edocet. Di. Hoc ſeruato ordine ſingulas pcurramus. Ma. Plane percurremꝰ: nam pauca admodū dicere ſtatui. Di. Quā ob cauſam? Ma. Ne pcellēs ingeniū tuū altioribꝰ imbuendū diſciplinis: pter neceſſarijs ac minus certis inſtitut prepediā. Di. Fac qd̄ noueris vtiliꝰ.

De principijs Aſtrologie. Ca. II. Ma.

Principioꝝ queˀ introductoria ptractat: q̄dam ſunt circa zodiaci partes ⁊ earundem naturas. q̄dam circa planetarum q̄litates: nō nulla vero circa domoꝝ diuiſiones ⁊ earundem ſignificationes. Di. zodiacum in duodecim ptes ſiue ſigna ⁊ vnūq̄dq̄ ex his in triginta gradus longitudinis: ⁊ duodecim latitudinis diuiſim ex pcedentibꝰ liquet. Ma. Sicut circuloꝝ in ſphera deſcriptoꝝ diuerſitas tm̄ eſt imaginaria: ita ⁊ diuiſio zodiaci nō eſt ex natura aut pmordiali creatione: ſed pro arbitrio ⁊ Aſtrologoꝝ fictiōe vt initia ⁊ terminos calculandi motus habeant. Di. Quare igitur zodiacum nō in plura aut pauciora q̄ duodecim diuiſerunt ſigna: aut quare ſignū vnū in gradus triginta: ⁊ rurſus gradum in ſexaginta tantū particulas partiuit minuta? Ma. Quia numerus iſte diuiſionibꝰ ⁊ calculationibus accōmodatior eſt, vt teſtant ipi aſtrologi Hali: aucturodan in expoſitione Ptolomei. ⁊ abraam auenesra in libro rationū aſtrologicaꝝ. Di. Potuiſſent igitur ſi voluiſſent in plures pauciorēſue ptes zodiacū diuidere. Ma. Etiā ita ⁊ Chaldei nō ſignis ſed imaginibus vndecim tm̄ vtuntur. Libram ⁊ ſcorpionē ſimul copulantes. Di. Memini hoc vltimū dum celeſtes imagines enumerares cōmemoratū: ſꝫ earūdem naturas edicito. Ma. De ſignoꝝ naturis aſtrologi eſſi nilꝰ nimis differāt: nobis tm̄ ſat erit pauca admodū cōmemoraſſe magis q̄ tractaſſe. aries ſignū pmū eſt calidum ē ſiccū igneū ⁊ colericū ex corporis cōpage caput ſibi vendicāe. Taurꝰ ſo ſcdm ſignum frigidum ⁊ ſiccum terreum ⁊ melancolicū: colla reſpicit. Gemini terciū in ordine calidū ⁊ humidū: aerū ſanguineū: ⁊ brachia ſiuet. Cācer q̄rtū

zodi. diuiſio imaginaria nō naturalˀ eſt

aries taurus Gemini Cancer

BOUND BY W. PRATT

ſignum frigidum et humidū: aqueū et flegmaticū. obtinet pectus: pulmo-
nem ꝛ ſtomachum. Leo quintum in qualitatib⁹ cum ariete conuenit. cor ꝛ
epar regit. Uirgo cum tauro concordat: ſed inteſtina et fundum ſtomachi
vendicat. Libra vero cum gemini congruit: ſed renes ꝛ nates reſpicit Scor
pio cum cancro in qualitatib⁹ congreditur: ſed pudenda intuetur. Sagit-
tarius rurſum cum Ariete et Leone coincidit. ꝛ coxas intendit. Capricorn⁹
cum Tauro item ꝛ cum Uirgine concordat. ſed genua gubernat. Aquarius
cum Gemini et Libra conuenit. ſed cruribus ꝛ tibijs preeſt. Piſces vero in
qualitatibus a Cancro non deuiant: ſed pedes vendicant. Et cum ſemper
tria conueniant: quatuor triplicitates ex his fabricant. Primā videlicet Arie
tis Leonis. et Sagittarij dicunt orientalē maſculinā: diurnā ꝛ ſapore ama-
ram. Alteram Tauri ſeꝫ Uirginis ꝛ Capricorni meridionalē: femineā: no-
cturnam ſapore acrem nominant. Tertiam que eſt Geminoꝝ Libre ꝛ Aqua-
rij occidentalem maſculinā et diurnam ꝛ ſapore dulcem appellant. Quartā
vero quam Cancer Scorpio et Piſces integrant: ſeptentrionalē femineam
nocturnam ꝛ ſapore ſalſam vocant. Illis quoqꝫ trigonis dominatores ex
planetis diſtribuentes tm̄ inter ſe pugnant. vt cuius magis credendum ſit
facile non appareat. Amplius autē ꝛ ſignoꝝ alia dicunt mobilia. que ſunt
aries. Cancer Libra Capricornus. alia fixa: que ſunt Taurus Leo Scorpio
Aquarius. Reliqua vero cōmunia ſunt. Quedam inſup rationalia. vt Uir-
go Gemini Libra Aquarius: et prima medietas Sagittarij. Quedam prete-
rea ſterilia. quedam fecunda. ꝛ cetera multa id genus ſignecta: ad gradus
vſqꝫ deducta cum alios dicant gradus maſculinos alios femineos. lucidos
quoſdam ꝛ alios tenebroſos: fumoſos vacuos puteales et azemena ſiue va
litudinarios. Preterea et ſingula ſigna in ternas facies diuidunt: in termi-
nos autem inequales diſtinguūt: quorum dominia planetis diſtribuunt et
multiplices fortitudines ipſis ratione talium aduenire credunt: nam a tri-
plicitate planetā fortitudines tres accipere autumant a termino duas: a fa
cie vnam: a domo vero quinqꝫ: et ab exaltatione quatuor. Uerū in iſta gra
duum facierum ac terminoꝝ aſſignatione inextricabilis apud aſtrologos
non infimos inuenitur diuerſitas.

Leo. Uirgo Libra. Scorpio. Sagitta. Capricorn⁹. Aquarius. Piſces

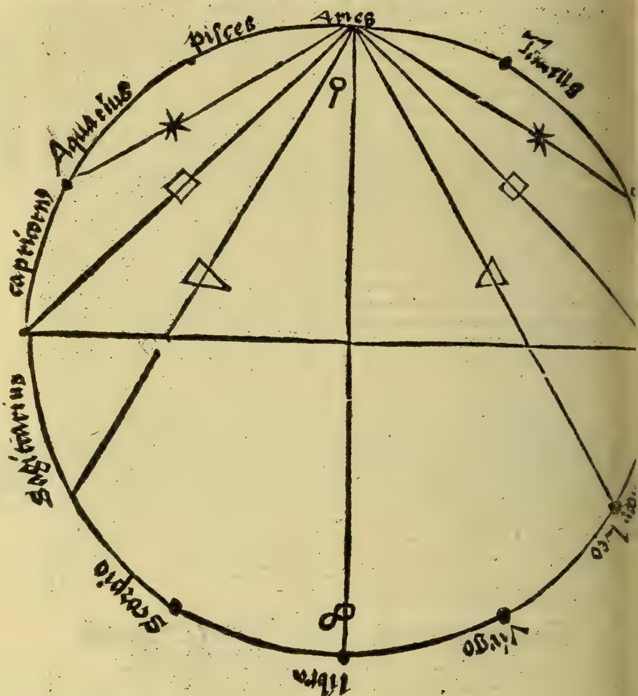
Signa mobilia fixa cōmunia rationalia.

De domibus exaltationib⁹ naturis ꝛ quali-
tatib⁹ atqꝫ aſpectibus planetarum.
Capitulū. III. Diſcipulus

DOmus planetarū que ſunt? Mag. Signa zodiaci. Nam Sa
turno pro domicilijs aſſignant Capricornum et Aquarium
Joui Sagittarium ꝛ Piſces. Marti Arietem et Scorpionem
Soli Leonem tantum. Ueneri Taurum ꝛ Libram. Mercurio
Gemini et Uirginem. Lune ſolum Cancrum. Di. Exaltatio
nes vero que ſunt? Mag. Saturnus exaltatur in gradu vi
ceſimo Libre. Jupiter in quindecimo Cancri. Mars in viceſimooctauo Ca-
pricorni. Sol in decimonono Arietis. Uenus in ſexageſimoſecundo Piſciū
Mercurius in quindecimo Uirginis. Luna in quarto Tauri. Caſus om-
nium ſunt in locis oppoſitis. Diſci. Plane. ſed quid tradunt de planeta-
rum qualitate? Magiſter. Saturnum frigidum et ſiccum. colore nigrū
ꝛ ſapore ſtipticum dicunt. Jouem vero humidū et calidum: colore cinericiū
aut viridem: ſapore dulcem. Martem ſiccum ꝛ calidum: rubeum ꝛ amarū

Exaltationes Planetarum

Nature planetarum



Solẽ calidum ⁊ ſiccū:in colore peregrinū:⁊ ſapore acutum.Venerē hu midam ⁊ frigidam:albam ⁊.vnctuoſam.Mercuriū varium:⁊ planete cui iungitur in qualitatibus primis ſe conformantē:in colore mixtum:et ſapore acetoſum dicunt.Lunam frigidam ⁊ humidam croceam et ſalſam phibent.Rurſum ex his ꝗdam graues ⁊ ponderoſi nominant. vt Saturnꝰ Jupiter Mars.Alij leues.vt Venus Mercurius Luna.Sol autē nec ponderoſus nec leuis eſt.Quidā etiā fortune ſunt.vt Jupiter fortuna maior.Venus fortuna maior. Alij infortune ſūt. vt Saturnꝰ infortuna maior. Mars infortuna minor.Mercuriꝰ aūt cum bonis bonus:cū malis malus. Sol bonus ꝑ aſpectū:malus ꝑ ꝯiunctionē.Luna ꝗſi nuncia ꝑ oēs currit:⁊ ab ipſis fortunata ⁊ infortunata reddit.Venus ⁊ Luna feminini ſunt:reliqui omnes maſculini.Nocturni ſunt Mars Venus ⁊ Luna.Diurni ſunt alij oēs. Nō nulli amici dicunt:ꝗdam amici nominant.Nam amici Saturni ſunt Jupiter Sol Luna.Inimici ſunt Mars ⁊ Venus.Jouis amici ſunt omnes.dempto Marte.Martis amica ſola Venus eſt:ceteri inimici. Solis amici ſunt

upiter:Venus:Inimici Mars:Mercurius:ꝛ Luna Mercurij amici ſūt
aturnus:Jupiter:Venus.ceteri inimici.Lune amici ſunt Saturnus:Ju
ter:Venus alij inimici.Amici capitis draconis dicunt eſſe Jupiter ꝛ Venus
quorū natura eſt.ꝛ ideo fortuna.Amici caude ſunt Saturnus ꝛ Mars:
oꝝ naturam participat.ꝛ ideo infortuna eſt. Augentur aūt ꝛ minuūtur
a per aſpectus. Di. Quō ſe aſpicere dicuntur? Mag. Cum in eodemſ g
ꝛ gradu ſunt:coniūcti dicuntur.per contrariū ſeperati nominantur. Si
tem per ſextam partem zodiaci.hoc eſt per duo ſigna diſtant;aſpiciunt ſe
pectu ſextili:quī eſt amicitie.impfecte.Si autem per terciam zodiaci par
n diſtant.i.per quattuor ſigna:trino aſpectu ſe reſpiciūt:qui eſt amicitie
ecte.Si vero per quartā ptem zodiaci.i.per tria ſigna opponūtur; quarto
aſpectu intuent:qui eſt inimici impfecte.Si autem per ſex ſigna diſtāt:
poſiti dicuntur.qui aſpectus eſt pfecte contrarietatis. Di. Quattuor igi
r aſpectus ſunt.ſcꝫ ſextilis.trinus.quartus.ꝛ oppoſitio. Ma.Sane nam cō
ictio pprie aſpectus dici nequit; ꝛ vim ſortitur.vt quidā tradunt per gra
s.ꝛ.ante ꝛ poſt.Figura aſpectuū eſt quam hic ſupra cernis.

De quibuſdā alijs accidentib⁹ planetaꝝ que ꝛ aſtro omū ignorare non oportet. Ca.IIII. Ma.

R
Reter hec aūt ꝛ planetis alia multa nola attribuuntur ꝛ ac
dentia:quoꝝ cognicio etiā Aſtronomis vtilis eſt. Di. Eo
m gis explicanda ſunt. Ma. Planete quādoqꝫ dicunt dire
ti:quādoqꝫ retrogradi:nunc etiā ſtationarij. Di.Do his in
cedēti tractatu diſſertū eſſe memini.alia ſi q̄ ſunt enūcra.
Ma.Planete dicūt etiā quādoqꝫ tardi curſu ꝛ minuti:cū.ſ.
ca vel minor .coꝝ tardi⁹ mouet q̄ꝫ linea medij mot⁹.aut ꝫ ſucceſſionē ſig
oꝝ incedit.veloces aūt et aucti curſu dicunt qn̄ ſcdm̄ ſucceſſionē mouēt.
ucti vero nūero ſunt:qn̄ equatio addit ſup mediū motū:cū aūt minuit:
inuti numero vocat.Aucti vero lumine ſunt:quādo a ſole recedūt:vl' ſol
b eis.ꝛ minuti lumine vocant:quādo ad ſolē approꝑinquāt.ꝛ cum ad gra
um decimūquintū aut duodecimū veniūt:ſub radijs ſunt:ꝛ combuſti no
inant.Orientales ſunt:qn̄ oriunt ante ſolem.Occidentales vero:cum occi
unt poſt ſolē.Vn̄ ꝛ venus ſolem pcedens in aurora Lucifer:ſequēs autem
Solem poſt occaſum:heſperus dicit.De qua Boetius lib.pmo de ꝯſolatu
hiloſophico metro quinto ait.Et q̄ prime tpe noctis agit algentes heſpe
us ortus:ſolitas iterū mutet habenas phebi pallens lucifer ortu. Dicunt
orientes ortu matutino:cū de ſub radijs exeunt:et ppter remotionē coꝝ
Sole:mane ante ortū ſolis apparere incipiūt.Orientes vero ortu veſperti
o dicunt:cū de ſub radijs exeunt.et ppter remotionē coꝝ a Sole veſpere
oſt occaſum ſolis apparent. Occidentes aūt occaſu matutino ſunt:cū ra
ios ſolis ingredientes mane occultari incipiūt.Et occidentes occaſu veſper
ino:cū radios ſolis intrantes:ꝛ poſt ſolis occaſuꝫ occultari incipiūt.Tres
ū ſupiores occaſu matutino nō occidūt:nec ortu veſpertino oriunt. Meri
dionales etiā planete appellant:cū in ſuo eccentrico ab ecliptica ꝟſus meri
diem declinant.Septentrionales aūt:cum ꝟſus Septētrionem tendūt.Re
ſpectus autē planetaꝝ:quos in diuerſis ſignis ad diuerſas corpis ptes ha
bere dicūtur.in ſequenti patent deſcriptione.

Quas corpis partes planete in diuerſis ſignis reſpiciant. Capitulum.V. Magiſter

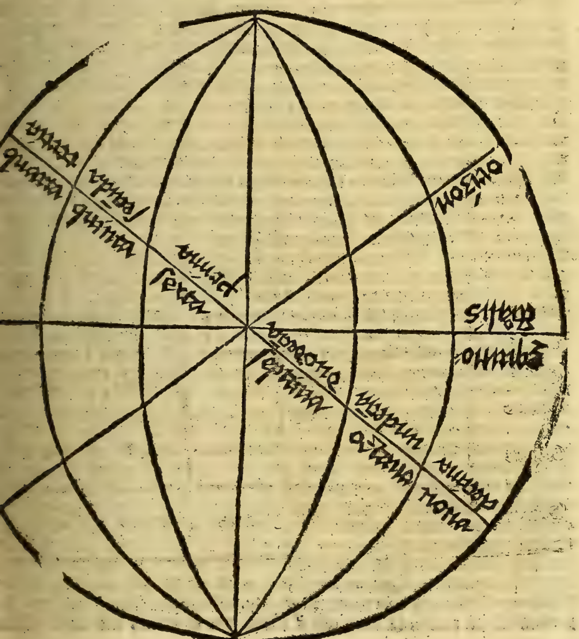
	♄ Saturnus	♃ Jupiter	♂ Mars	☉ Sol	♀ Venus	☿ Mercurius	
Arie ♈	Pectus	Ventrem	Caput	Femora	Pedes	Crura	Oc
Taurus ♉	Ventrem	Dorſum	Collum	Genua	Caput	Pedes	Cr
Gemini ♊	Ventrem	Verenda	Pectus	Crura Talos	Collum	Caput	Fe
Cancer ♋	Virilia	Femora	Pectus	Pedes	Brachia Humeros	Oculos	Ca
Leo ♌	Verenda	Femora Genua	Ventrem	Caput	Cor	Guttur	Co
Virgo ♍	Pedes	Genua	Ventrem	Collum	Ventrem	Cor	B
Libra ♎	Genua,	Oculos	Verenda	Humeros	Caput	Ventrem.	Co
Scor. ♏	Talos	Pedes	Caput Brachia	Cor	Verenda	Dorſum	V
Sagitta. ♐	Pedes	Crura	Manus	Ventrem	Femora	Verenda	D
Capri. ♑	Caput Oculos	Crura	Dorſum	Cor	Verenda	Femora.	F
Aquari ♒	Collum	Pectus	Cor	Verenda	Genua	Femora	V
Piſces. ♓	Humero	Cor	Ventrem	Femora	Dorſum	Crura	F

BOUND BY W. PRATT

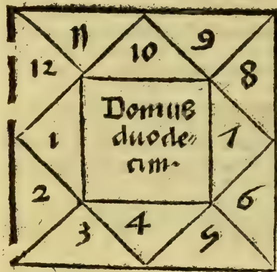
Sediuiſione celi in domos duodecimũ ⁊ nominib⁹ earundem. Capitulũ.VI.

Magiſter

Otũ iudicãdi negotiũ:maxĩe ex zodiaci in duodecim domi-cilia partitione depẽdere ęſtimãt.verũtamẽ nec in hac cõcor-dãt.Sed ꝑtermiſſis duob⁹ particẽdi modis:tertiũ exẽpli cau-ſa pandã:q̃ talis eſt.vt itelligant̃ ſex circuli magni in ſphe-ra ſup polis mũdi vtrinq̃ ſeſe interſecãtes:atq̧ ꝑ ꝑficta ęq̃-noctialis diuiſi in duodecim ęq̃lia trãſeũtes.Per hos ei ſex rculos zodiac⁹ in duodecim:ſed nõ ęq̃les partit̃ domos:quaꝝ vna medic-as ſub horizonte:altera ſup̃ horizonta apparet:⁊ oppoſite ęq̃les reperiũt̃. uatuor ex his anguli vocant̃.ſcꝫ Prima q̃ eſt angulus oriens.Septima: ppoſita angul⁹ occidens.Decima eſt angulus diei ſeu medij celi.Quarta t angulus noctis ſub horizonte. In his (vt aiunt) planete ſunt fortiores. oſt has q̃tuor domos ſuccedentes noĩant: in quib⁹ planete ſunt debilio-es q̃ȝ in angulis.⁊ ſunt domus.ij.viij.xi.⁊.v. Reliqua q̃tuor cadentes no-ninant̃.ceteris debiliores.Ex his ⁊ cõſtellationib⁹ in illis repertis ꝑ ceteras ſtrologię partes varia ac mira ꝓcedere conant̃.



Si demonſtratione experientia aut quauis alia via Aſtrologie principia cognita ſint. Ca.VII.



Di. Rurſq̃ has ptes aggrediamur: edicito quonā mō Aſtrologi tan tam partiū eiuſdem celi diuerſi tatē inueſtigare potuerunt: aut qd firmitatē habent:q etiā in gradib' q̄rum ad q̄litatem facies.terminos.ex altationes.ꝛ caſus ponūt ꝛ planetis at tribuunt? Ma. Aſtronomie principia de q̄bus in pcedenti tractatu eſt ex Geo metria numeroꝝ cōcurrere ratiōe inda gari potuere. Di. Non illis(q̄m q̄ti tatem concernūt)queſtionē moueo:ſed de diuerſitate q̄litatū ꝛ influentiaꝝ celi ꝛ partiū eius ꝛplanetarum dñio ꝛ forti tudinis incremento in illis. Ma. Ab effectibus vt aiunt in multoꝝ cognitionē deuenere p crebras ꝛ diutinas ob ſeruationes.Vñ ꝛ nōnulli ab exordio mundi p̄mis hoībus intm vitā plon gatā a deo cæli autumant.vt Aſtronomiā.Aſtrologiā.ꝛ ceteras artes q̄ lon ga experientia acquirunē inueſtigare poſſent.alij p̄mo parenti Adam ꝛ pa triarchis nōnullā aſtrologie ptem reuelatā aiūt.Vñ ꝛ Magiſter in hiſtoria Abraam egyptios aſtrologiā docuiſſe teſtatur.qḋ nō abnuo q̄tū ad tpoꝝ varietates ſicut ſcriptū eſt.vt ſint illis in ſigna tpa:nō aūt q̄tū adꝗ diuina tionem quam deus ſemini Abrae ſpecialiter interdixit.vt patebit infra. Di. Interim dictis aſſentio ſed cur longa obſeruantia ꝛ experimētis pluri mis aſtrologie principia haurire nequiuerint:non apparet qḋ poſſet conue nienter opponi. Ma. Si experimētis q̄ tradunt principia didiciſſent vtiq̄ non ſemel ſed frequēter eaſdem conſtellationes integre obſeruaſſent:ſed ob ſtat qḋ ꝛ ipi vere affirmant eandē conſtellationē totalem nūq̄ vel ſaltem poſt annoꝝ multa milia redituram:nec ſufficit pticulares conſtellationes ſe pius obſeruaſſe:quippe cum nulla ſtellarum ſeorſum influat.ſed ſimul cū oībus etiā aſtrologis nūq̄ viſis vel cognitis certo dicere nequeunt.cur ma gis vni q̄ alteri experimentalis effectus veniat aſcribend' niſi forte Solis ꝛ Lune ſideribus etiā oīm videnti notis quibus tā in efficiētia frequēter ppo nunt ſidera minora aut nobis remotiſſima.Multū pterea operationem cele ſtium variat:impedit aut minuit in ſuperiorib' alia conſtellatio ꝛ inferiorib' materie indiſpoſitio.Sed eſto hauriri poſſit conſtellationum quas in iudi cijs attendunt efficientia.ſed nondum eſt inuenta ſufficienter:eꝗ obſuata pater legenti aſtronomoꝝ de motu ſtellaꝝ firmamēti.ꝛ etiā erraticaꝝ dubia Antiquores quippe ſup firmamentū nullum aliud celū cognouerūt.quo iu niores aſtrologi etiā in praxi vtuntur.Chaldei ꝛ egyptij nō infimi in aſtro logia ſtellis fixis:vnū tm motū attribuūt.ſ.diurnū.Ptolomeus addidit ſcḋm qui eſt ab occidente in orientē.Thebit tertiū inueniſſe dicit q'eſt verſus me ridiem ꝛ aquilonem.In tempore vero multū diſcordant:vt prim dictū eſt in ſuperioribus.nec mirū ſi de fixis trepidant qui etiā in motu ſolis ꝛ lune inter ſe pugnant.vt ꝛ q̄titas anni ſolaris adhuc apḋ aſtronomos quo ad pciſionem ſit incerta ꝛ in maxima Solis declinatione q̄rum differant ſu perfluū eſt hic recēſere.Cōſtat aūt ſi aſtrologus in gradu vno tantū falle

r in captanda hora: in diuiſione domoꝝ duodecim ſimiliter deficiet. muta-
t eni gradus ſignū: ꝛ in directionib⁹ etiā variat annū. mutabūt etiā aſpe
us ꝛ ſitus ſtellaꝝ. Di. Fallax igit̃ ſequat̃ Aſtrologoꝝ experimētū neceſſe
. Sed ꝛ planete qua ↄuentione inter ſe regendi ac dominādi tpa. horas
q; momenta in diuerſis ptibus celi. etiā vt ais climatū terre partiti ſint
hementer deſidero: ꝛ te ſup hec audire cupio: interim alia que q̄ſtionē augēt
cebo. Ma. Hec ꝛ pene innumera alia ſunt que fidē Aſtrologie minuūt
s q̄ olim cauſas (vt equū eſt) pfundius rimant̃. ꝛ in aſtrologie libris non
ſi pſuaſiones quaſdā legunt. Nos aūt qui ipm defendendā nō ſuſcepim⁹
liquas eius ptes velocius pcurrere debemus. Di. Ut lubet.

De ſcda parte Aſtrologie. Et qualē influentiaꝫ celeſtiū corpoꝝ in inferiora Theologi cum Philoſo- phis ↄcedunt. voluntatē oīno excipiētes. Ca. VIII.

Magi.

Ecunda (vt pmiſſum eſt) Aſtrologie pars de reuolutionib⁹
eſt. hec ↄiunctiones ꝛ eclipſes ↄſiderat: ꝛ ex his alijs inſuper
cōſtellationib⁹ de diſpoſitione annone belloꝝ egritudinū: et
mutatione tempoꝝ: atq; innouatione legū futura pnunciat.
Di. Tu ne huiuſcemodi futura ↄtingentia celeſtiū ↄſideratione
pꝛuidenda credis? Ma. Multiplicē virtutē ꝛ operationē
celeſtib⁹ a conditore olim concreatā nemo ſapiens dubitat: perpaucas vero
ex his omnibus in hominū noticiā deueniſſe. ꝛ omēs deo ſoli notas eſſe regi
us ppheta indicat dicens. Qui numerat multitudinē ſtellaꝝ in omīb⁹ eis Pſalm. 146
nomina vocat. Nomina vero a pprietatib⁹ rebus imponi conſtat: q̄s ſolus
nouit pfecte q̄ eas condidit. vn̄ conſequēter exclamat. Magnus dn̄s noſter
ꝛ magna virtus eius: ꝛ ſapientie eius nō eſt nūerus. Hec de pticulari noti
ia intelligenda ſunt: qm̄ generalē influxum celeſtiū qui fit p motū: lumē
ꝛ calorē in terrenā: etiā phi (dono dei) cognouerunt. Unde Ariſto. dicebat hunc
mundū elementarē lationib⁹ ſupioꝝ cōtiguum eſſe. vt inde virtus eius gu- Primo me
bernet̃. Et alio loco. Latio inq̄t. Solis ſub aliquo circulo (zodiacū denotās) theororum
generationes adducit. Nec diuus Auguſtin⁹ phs acutiſſimus: ꝛ theologoꝝ
precipuus: ab Ariſtotel' ſnīa in hac re diſſentit: li. iij. de trini. c. iiij. Aſſerens
corpa craſſiora: ꝛ inferiora p ſubtiliora: et potētiora ordine quodā regi. Et
li. v. de ciui. dei. ca. vi. inter diſputandū cū mathematicis ait. Non vſq; qua- auguſtin⁹
q; abſurde dici pōt ad ſolas corpoꝝ differētias afflatus quoſdā valere ſide
reos: ſicut in ſolarib⁹ acceſſib⁹ et deceſſibus videmus: etiā ipſius anni tem-
pora variari. et lunarib⁹ incremētis atq; decremētis augeri ꝛ minui q̄dam
genera rerū ſicut echinos ꝛ conchas: et mirabiles eſtus oceani. non autē ꝛ
animi volūtates poſitionib⁹ ſyderum ſubdi. Di. Aperte Auguſtin⁹ inferio
ra ſupioꝝ influentijs ſubijcit. Cur ergo a nōnullis aſtrologis aduerſari di-
citur. Ma. Hic diuus pater (quēadmodū ꝛ ceteri viri phici: et veritatis cul
tores) aſtrologie non ademit: quod ratio naturalis admittit. ꝛ ſacrarū lit-
terarū tenor incōmutabilis non reprobat. Nec tamen dicit corpoꝝ differen
tias neceſſario eſſe a celeſti influxu: ſed hoc poſſe concedit in quibuſdā. Naꝫ
in eodē loco ait. ſexus diuerſitas non ab influxu celeſti eſt. cum ſit̃ concipi
poſſunt Gemini diuerſi ſexus: quid aūt tam ad corpus ptinens: q̄ corporis
ſexus. Sequunt̃ nunc Bonauētura: Alexander de ales: Scotus: ꝛ theolo-
gorū numeroſa turba omēs generalē celeſtiū: in inferiora influxum cōfirmā
tes. Inferiora inq̄ corpa non humanas mentes ſeu voluntates: quēadmo

dum in ſentētia Auguſtini hec excipiunt̄.non eñ poſſunt.vt idem ſctūs pater teſtat̄ li.xij. ſup Geñ. corpalia in ſpiritū agere.limitant ceteri de p ſe et

Theologi qd tribuāt aſtronomie

immediate. Nam cū intellectus(inquiunt) mediantib⁹ ſpeciebus a ſenſibus receptis in opus ſuū pdeat.ꝛ ſenſitiua potētia corporeis organis vtat̄.de p accidēs ꝛ a remoto concedi poſſit:imutatis corpib⁹ intellectū in ſua operatione impediri.vt videre eſt in lunaticis:ꝛ freneticis.tñ ꝛ ſcriptura dicat.Corpus qd corrumpit̄ aggrauat animā.ꝛ terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantē.Voluntas autē exiſtens dña omniū actuū ſuoꝝ organo corporeo nō alligat̄:ſicut nec intellectus:magis tñ libera eſt:nullius improbitatē patitur:nec celeſtiū influxu ſubdit̄.Et ideo actus a voluntate pcedentes:ab aſtrologis preuideri aut dijudicari minime poſſunt.

Ex quinq̄ cauſis aſtrologi frequēter errant in iudicijs ſuis.Et quō in vniuerſali de fertilitate ꝛ ſterilitate de peſtilentia bellis ꝛ mutatione regnoꝝ aliqd prenoſticare poſſunt. Capitulū.IX. Viſci.

Cum iuxta pmiſſam Auguſtini ſententiā in elemēta ꝛ elemētata afflatus ſyderū agat. vnde fit ꝙ aſtrologi nōnunq̄ decipiunt̄ in iudicijs ſuis ꝛ fallunt fallunt̄q̄. Quāq̄ huius rei cauſa multiplex aſſignari poſſit: hec tamen inter pcipuas cōnumerāda eſt.ꝙ raro hui⁹ artis ſcioli iudicia ſua inter pſcriptos limites coartant: ſed inanis glie cupidi: philacteria ſua dilatāt nimiū:ꝛ ex ſtellis augurari geſtiunt:qd efficere nō poſſunt.Frequēter etiā ad pticulares localeſq̄ mutatōnes deſcendūt:ſingulariū frugū ſpecies denotant:terrarū ꝛ incolarū euentus pſequunt̄ ſtatim non attendentes:nō obſtante generali influxu ſupioꝝ.ex (vt Augu. habet li.v.de ciui.dei.ca.vij.)electo ad ſeminandū agrum dextram multa grana in alteram ſil' veniunt:ſimul germināt: ꝛ exorta ſegete ſil' herbeſcūt: pubeſcunt: flaueſcunt.ꝛ tñ inde ſpicas ceteras coeuas.atq̄ vt ita dixerim cōgerminales:alias rubigo interimit:alias aues depopulant̄:alias hoies euellunt:pari iudicio de reliqs rebus iudicandū eſt.Sunt eñ cauſe celeſtes fere innumere:ex qbus vt pmiſſum eſt tractatu pcedenti ex ſtellis fixis pauciores cognite ſunt:quoꝝ tamē actio qntum poſſit aſtrologoꝝ traditiones canunt. Adde ꝙ de principijs ꝛ modo iudicandi pcipui auctores artis hui⁹ diuerſa ſenſerunt. Accedit plurimi noſtro euo in praxi illa magiſtri nominari delectant̄:qui nondum loqui ceperunt:ne dixerim didicerunt.Viri autem Philoſophie gnari facile non enunciant: qd ex certis cauſis ꝛ demonſtrationib⁹ veritat̄ euidentiā non habet.Verūtamē ſi anni q̄tuor ptes a qualitatib⁹ ſuis multū exorbitare contigerit: faciliime ſequet̄ aeris intēperies atq̄ frugū detrimentū aut exceſſiuo frigore vel calore vrenti: humore ſuffocante aut ſiccitate conſumente humidū radicale. Amplius turbate elementis imaturis frigorib⁹ et aere infecto aut putrefacto:quo ad reſpirandum ſedulo vtimur:egritudines euenturas temere nemo iudicabit.Deniq̄ ex aere infecto:ꝛ alimentis incōuenientibus ſpm̄ animalē turbulentum gñari phiſica ratio ſuadet.Hinc egritudīes acute ꝛ cerebro miſte obueniūt turbationes:quib⁹ in vulgo dñantib⁹ ad vnius filij Belial doloſam pſua-

Auicenna

ſionem inſultus fieri haud erit difficile. Si enim princeps vi legis occurrere nitit̄:mox a ſupba ceruice onus ſuū ſtatuq̄ ꝛ ſceptrū exactoris excutere moliūt̄

pine ſecte ꝯtentiones:ꝑtialitates:ſeditiões:bella:ꝛ cetera hmõi oriūt ma
a. Et quis(vt Ptolome⁹ ait)vir ſapiens dominet̃ aſtris ſenſualitati.ſ.ꝛ in
clinationib⁹ obuiando:ſtultoꝝ tñ(vt Salomon nõ minus docte deſcripſit) Salomon
infinitus eſt nũerus. Unde mirũ non eſt:ſi his in ſilibus ſolert̃ penſiculat̃
nõ tam Aſtrologi.q̃ pbi.medici. ꝛ longa expientia edocti agricole ꝛ naute
quotidie de futuris mltra vera pdicunt.Etiã ſine Aſtrologis regl'is de mor
bis.de annona.deqꝫ tẽpeſtatibus.Sed de illis hactenus. Tertia aſtrologie
partẽ aggrediamur:laborioſum quippe hoc erit.quoniã fere innũeri codi-
ces ſunt de hac parte.ꝛ e regione viri eruditiſſimi ꝛ ſanctitat̃ titulo preful
gidi parum illi tribuendum aſtruunt.

De tertia parte Aſtrologie de natiuitatibus quid ex domib⁹ quatuor primis aſtrologie pꝛo-noſticent. Capitulũ.X. Diſcipulus

Quid hec pars futuri preſagit? Ma. Mortem ꝛ vitã:ꝛ ferme
omes naſcentiũ euentus q̃les futuri ſint.vt patet legenti ſig
nificationes.xij.domoꝝ in quas celum hora natiuitat̃ diui
dunt.Ut aũt breuiter me de hac parte abſoluã:ex mult̃ pau
ca ſm domoꝝ ordinẽ in libris Aſtrologoꝝ expreſſa annota-
bo. Di. Probe. Ma. Ex habitudine pime domus planetarũ
ꝛ ſtellarũ in ea exiſtentiũ:ꝛ partiũ natura ac varijs affectib⁹:mira de aĩa
nati pdicunt:vtꝫ ſi liberalis.ſi legũ amator.ſi mitis aut bellicoſus.ſi diui
narũ ſcientiaꝝ indagator:alteriuſue ſtudij aut opationis amator:ꝛ quan-
tus qualiſue in corpis habitudine futurus ſit natus. Ex ſcda domo de p-
ſperitate ꝛ infortunio diuitiarũ nati futura vident:ſi eas vel ex hereditate.
mercatura.aut quouis alio ingenio aut labore habiturus ſit. ꝛ amplius ſi
ſua ſponte acq̃ſitas dilapidabit:aut violentia q̃libet ſiue infortunio amit-
tat. Ex tertia domo de fratrib⁹ nati:de peritia legũ ꝛ obſuantia earundẽ Abraam
ꝛ.ibi p partẽ quã abſconditã noĩant aſtrologi:de arcanis ꝯſcientie naſcen- Auenozra
tis erga deũ ꝛ erga hoĩes iudicant.Nam vt ait Abraam Auenezra in expo
ſitione hui⁹ domus.Si iupiter fortis in natiuitate partẽ illã q̃cunqꝫ modo
reſpexerit:ꝛ deũ diliget(ſcꝫ natus)ꝛ a deo diliget̃ ꝛc. Di. Hoc ne verũ credis
Ma. Minime.nam dicit ſcptura.Neſcit hõ an odio vel amore dignus ſit
ꝛ ꝯſcie archana ſoli deo patent. Di. Inſania ergo iſta non tam ꝯfutan-
da q̃ꝫ vt heretica execrãda eſt. Ma. Duas fortunas inter planetas noĩant.
Venerẽ.ſ.ꝛ Iouem.Venus(vt aiunt)dat felicitatẽ vite pſentis.Iupiter aũt
largit̃ felicitatẽ vite future. Di. Et q̃d de Chr̃o ſentiũt.q̃ ait in Euange- Maternus
lio.Ego vitã eternã do eis:ſed perge in narratione. Ma. Maternus qui- aſtrologus.
dem non infime auctoritat̃ apud Aſtrologos ſcribit. q Saturnus in Leo-
ne conſtitut⁹ facit longeuos:quoꝝ aĩa poſt mortẽ ad celos tranſibit. Di.
Cur ergo chr̃s dicit.Si vis ingredi ad vitã eternã ſerua mandata:ꝛ nõ po
tius attende ſi habueris Saturnũ in Leone? Ma. Albumaſar impietatẽ
impietati accumulans ait.Qui deo ſupplicauerit hora qua Luna cum ca
pite Draconis Ioui ꝯiungit̃:impetrat quicq̃d petierit. Di. Hahehe.ſtulti
ciam ſacrilegam. Cur igitur aſtrologi non obſeruant talem horã. vt ſemel
impetrarent de cetero in iudicijs ſuis neminẽ fallere.ꝛ vt tantas diuitias
reciperent:ne amplius pre inopia alijs ſua mendacia venalia facerẽt.Sed
perge ad domoꝝ explanationẽ. Ma. Ex domo q̃rta de eſſe pr̃is nati diſſe
rit:q̃lis aut q̃nta ei⁹ vita ſit:ꝛ de alijs q̃ breuitat̃ cã traſeo tanq̃ fabuloſa.

Que aſtrologi pronoſticent ex alijs domibus natiuitatum Ca.XI. Di.

Ex quinta aūt domo q̄d? Ma. Si naſcens filius generabit ⁊ q̄liter ad eos afficietur. Et hoc q̄dem Arabes. Ptolomeus a decima filios dijudicat Malleus ab aſcendēte. Et ſexta de infirmitatibus nati in toto corpore ⁊ ſingulis ptibus ⁊ qn̄ ⁊ q̄ntum egrotabit futura annūciat. Ex ſeptimaſi amator erit feminarū ⁊ innominare libidinis ſectator. Si vxorē habebit vnā aut plures vetulas aut iuuēculas ⁊ qn̄ eas ducet ac ſi pacifice cum illis habitabit. Ex octaua aūt domo ſcietur(aiūt)qua morte an aq̄. igne. gladio ſuſpendio. aut quouis alio mō interiturus ſit natus. Ex nona:ſi natus pegrinabitur. ⁊ q̄ntum in terra vel aqua. ⁊ quā fortunā in his ſentiet:ſiliter ſi firmiter aut negligenter fidem ſuā tenebit. Ex decima de ſtatu mr̄is:quēadmodū ex q̄rta de ſtatu pr̄is nati iuditiū fit plurimi tm̄iſtarū pr̄is a decia ineſtigandū putāt. Inſup ſi natus honorē ptātem aut famā i bonā habitur⁹ ſit venant. Ex vndecia de amicitia nati:⁊ ad quas pſonas erit. ſil'r ⁊ de veſtimētis futura dicunt. Ex duodecia domo figure celi in natiuitatib alicuius calculate inimicitie. captiuitat:ſi quas forte aut vnde habiturus ſit natus p̄noſci hfit. Seruos ſil'r egiptij ab iſta domo dijudicāt. Arabes aūt illud a ſexta faciundū exiſtimāt ⁊ alia ferme innumera. Minima etiā ⁊ vilia hoīm accn̄tia hec ps aſtrologie de naſcente futura iudicat:ex dn̄o natiuitat hore almutes. alchocoden. hyllech. ⁊ variūptiū ꝑiectione ex habitudine planetarū ⁊ ſtellarū fixarū ⁊ earundē. ⁊ ſimiliter domorū varijs aſpectibus ⁊ directione que latius pſequi non eſt noſtrum:ſed illa celerius percurrere.

De laude quatuor doctorū eccl'ie ⁊ quid de hac pte Aſtrologie ſenſerint. Ca.XII. Di.

Prius q̄ ſint eruditiſſimi:⁊ ſanctitate pfulgidi huic pti Aſtrologie parū triouentes vt p̄miſeras pauloāte edicito:ſimulq̄ eorundē ſnīas de hac re pſtringito paucis. Ma. Hi ſunt doctores p̄cipue catholici:q̄tuor colūne eccl'ie ſctūs Gregorius papa ſctūs Hieronym⁹ preſbiter Cardinalis ſctūs Ambro. archiepūs. Mediolanenſis. ſctūs Aug. āte cōuerſiōem ſuā rhetor maximus ⁊ phōrum acutiſſimus poſt ſuſceptū ꝓo baptiſma epūs Hypon. per totū mundū celebris doctor ⁊ falſitat inimicus. Hi ſunt vt teſtat pontifex Romanus I ca. vnico de reli. ⁊ vene. ſanct li. ſexto quorū plucida ac ſalutaria documenta Romanā illuſtrarūt eccl'iam:decorarūt virtutibus ⁊ moribus informarūt. Per ipos p̄terea quaſi luminoſas ardentes lucernas ſup candelabrum in domo dn̄i poſitas errorē tenebris pfugatis totius corpus eccl'ie: tanq̄ ſidus irradiat matitunū. Di. Eia pperato quid de aſtrologia hac tenendū ſcripſerint:ij ſancti patres quos eccl'ia tā ſtudioſe commendat:in medium ferre graueris minime. Ma. Diuus papa Gregorius in Homelia Epiphanie:accepta occaſione ab apparitione ſtelle quā Magi viderunt in oriente nato dn̄o:contra mathematicos ordinem texēs:opponit de duobus Geminis Jacob ⁊ Eſau ſimul natis dicens. Certe cū Jacob de vtero egrediens:prioris fratris plantam manu teneret:prior pfecte nequaq̄ egredi potuit niſi ⁊ ſubſequens inchoaſſet ⁊ tamen cū vno tpe eodemq̄ momento vtrumq̄ mater fuerit non vna vtriuſq̄ vite equalitas fuit. Sed ad hec ſolent mathematici reſpōdere (inquit) quia virtus conſtellationis in ictu.

ungentis eſt. Quibus e diuerſo nos dicimus quia magna eſt mora natiui
tatis. Si igitur in ictu puncti conſtellatio pmutatur: neceſſe iã erit vt tot di
ant fata quot ſunt membra naſcentiũ. Ma. Gregorius. Qui ⁊ poſt multa
lia que aſtrologis obijcit (ad que profecto rationabiliter reſpondere ne
queunt) concludit dicens. Hec de ſtella breuiter diximus ne mathematicorũ
ſtulticiã indiſcuſſam pteriiſſe videamur. Di. Si nec iſta permouent attende
quod eodem loco Priſcillianiſtarum hereſim dicit eſſe de genituris opinio
nem aſtrologorum. Di. Summũ pontificem audiuimus: audiamus ⁊ car
dinalem. Ma. Diuus Hieronymus preſbiter cardinalis ſacre ſcripture in Hieronym⁹
terpres precipuus in cõmentarijs ſup prophetam Sophoniam ca. pmo de
aſtrologis dum exortus eſſet ſermo ait. Hi ſunt qui ſe leuantur aduerſus ſci
entiã dei: ⁊ omne quod geritur in ſeculo (fictam ſibi ſcientiam pollicentes)
referunt ad ortus ſtellarum ⁊ occubitus ⁊ mathematicorum ſequuntur erro
res. Idem ſup Iſaia ca. xlvij de aſtrologis loquens dicit. Hi ſunt q̃ vulgo ap
pellantur mathematici ⁊ ex aſtrorũ curſu lapſuque ſiderum res humanas re
gi arbitrant. ⁊ cum ſalutem alijs pmittebãt ſua ignorabant ſupplicia. Idẽ
in capitulo. Sed ⁊ illud. 26. q. 2. Requirere ſtellarum curſus ⁊ euentus rebus
futurorum rimari opprobrium egypti vocat ⁊ idolatrie comparat. Di. Suf
ficiunt ad preſens diui cardinalis dicta: archiepm accedamus Mediolanẽ
ſem. Ma. Hic eſt ſenis Ambroſius grãdiloquus qui in. iiij. libro hexame Ambroſi⁹
ron ca. iiij. de aſtrologis longum ſermonem contexens inter alia. Nonnulli
(inquit) natiuitatũ tentarunt exprimere qualitates: qualis ſit vnuſquiſque
qui natus ſit cum hoc nõ ſolum vanũ ſed etiam inutile ſit querentibus: im
poſſibile pollicentibus. Et poſt probationem ſue ſcientie ait. Redẽpti ſunt
apoſtoli ⁊ congregati ex peccatoribus nõ vtique natiuitatis ſue hora ſed Chri
ſti eos ſanctificauit aduentus ⁊ hora dominice paſſionis redemit a morte.
Latro damnatus capite ille cum dño crucifixus: non beneficio natiuitatis
ſue ſed fidei cõfeſſione ad paradiſi eterna trãſiuit. Ionã in mare nõ vis na
tiuitatis ſed diſſimulatio diuine pceptionis pcipitauit ⁊ offenſa. Petrũ de
carcere imminente morte perimendũ angelus Chriſti nõ ſtellarũ series libe
rauit. Paulum cecitas cõuertit ad gratiã ⁊ percuſſum a vipera turbatumque nau
fragio non remedia natiuitatis ſed deuotionis merita ſeruauerunt. Quid
de illis dicimus qui corũ pcibus cũ fuiſſent mortui reſurrexerunt. vtrũ illos
ſua natiuitas an apoſtolica gratia ſuſcitauit? Et idem totũ negociũ hoc (ſcilicet
iudicandi) plenum ait eſſe vanitate ⁊ tele aranee cõparat. Di. Durus eſt
hic diuum Augu. quẽ phũm fuiſſe acutiſſimũ dicis auſcultemus.

De opinionibus Phorum de fato ⁊ cõſtellatione natiuitatũ quas Auguſtinus in libro quinto de ciuitate dei recitat ⁊ improbat. Ca. XIII. Ma.

Sanctus Augu. diſputator copioſius oẽm queſtionem quam
tractat radicitus medullituſque pquirit vt latentẽ vel verita Auguſtin⁹
tem vel falſitatẽ fideliter detegat. Unde cũ libro quinto de
ciuitate dei contra aſtrologos diſputationis recte tendere in
ſtituiſſet prius fatidicorũ ⁊ aſtrologorum varias opiniones
diſtinxit ⁊ breui⁹ poſſib⁹ exploſis cũ Genethliacis varijs me
dijs cõgreditur p capitula ferme decẽ pria. longũ eſſet oĩa hec epitomati nro
integra inſerere. Di. Longũ etiã ⁊ minus neceſſariũ cum paucis planiſque
verbis intentionẽ tãti doctoris edicere poſſis: Ma. Si poſſum, incertũ hec

obſequi iā tibi in hoc quoqꝫ non abnuo. Diſtinguit nos itaqꝫ Auguſtinus fa
tidicoꝝ ⁊ aſtrologoꝝ ſectas in capitulo primo libri prefati. Primos ponit q̄
dicunt omnia euenire fato ideſt voluntate ⁊ ptāte dei. Di. Illos ne male
ſentire arguit? Ma. Minime: ſed vt ſententiā teneant ⁊ linguam corrigāt
admonet. Di. Quapropter? Ma. Quia fatū hoīs quando audiunt. vſita
ta loquende conſuetudine non intelligunt: niſi vim poſitionis ſiderum q̄lis
qualis eſt quando quis naſcitur ſiue concipitur. Di. Secunda igitur opi
nio eſt illorum qui omnia fato ideſt vi ſiderum initialium euenire arbitrā
tur? Ma. Scite intuliſti ſed inter hos rurſum Auguſtinus diſcernit. Qui
dā cū ſine volūtate dei decernere opinant ſidera quid agamus vel quid bo
norum habeamus malorumue patiamur. Di. Tales haud dubium ex
plodit. Ma. Quinimo ⁊ ab auribus omnium repellendos ait: non ſolū
illorum qui veram religionē tenent ſed qui deorum qualiumcunqꝫ licet fal
ſoꝝ volūt eſſe cultores. Di. Qua de re? Ma Quia inquit hec opinio aliud
non agit niſi vt nullus omnino colatur deus. Diſcipulus. De hac ſecta
nonnullos noſtrę fidei homines eſſe arbitror qui rogationes letanias ⁊ p
ceſſiones cōes pro pace ac ſalubri aura a populo factas ſubſannantes: fru
ſtra fieri calumniantur. ſed quid mihi de his: aliud dicte diuiſionis membꝝ
pſequere. Ma. Eorum qui omni vi ſiderum euenire credunt nōnulli ſi
dera quidem quę nobis futura ſunt pro arbitrio decernere opinantur: ſed
accepta poteſtate a deo. Di. Quid iſti? Ma. Magnam īquit celo faciūt
iniuriam. Diſcipulus. Quam? Magi. Quia in eius veluti clariſſimo ſe
natu ac ſplendidiſſima curia opinantur ſcelera facienda decerni. qualia ſi
aliqua terrena ciuitas decreuiſſet genere humano decernente. fuerat euer
tenda. Diſcipulus quid ſi dicerent ſidera nō pro arbitrio illa decernere ſed
in talibus ingerendis dei omnino iuſſa complere? Ma. Quarta hęc poſi
tio eſt pcedēti crudelior. Di. Quapropter? Ma. Quia de deo ſentiendum
tradit quod indigniſſimum viſum eſt de ſtellarum voluntate ſentire. Oēs
iam dicti philoſophi quia ex ſtellarū influxu neceſſario euenire exiſtimant
quę fiunt hodie quoqꝫ a ſapientioribus aſtrologis tāq̄ falſarij reprobant.
Di. Hęc forte Ptolomei ſententia potiſſimum pauloante poſita: qua ait.
Vir ſapiens dominabitur aſtris. Ma. Ea ipſa ⁊ alijs multis. Quinta igr̄
poſitio eſt gn̄alis: ꝙ ſtellę nec pro libitu futura decernunt (quia vt dictū eſt
ſupra animate non ſunt) nec decreta dei neceſſario ventura in nobis explent
quoniam deus hominē in manu conſilij reliquit. ait ſapiens. Sed ex natu
ra ſua ⁊ influentia a conditore accepta: homines reſqꝫ terrenas alterant: ⁊
ad ea de quibus pauca ſupra cōmemorauimus inclinant. cui inclinationi
homo ſi vult contraire poterit. Di. De hac opinione Auguſtinus quid ſen
tit? Ma. Non mediocriter doctoꝝ hominum fuiſſe ait iſtam ſententiam
vt dicantur ſtellę ſignificare potius iſta q̄ facere vt quaſi locutio quedam
ſit illa poſitio ſiderum precedens futura non agens. Diſcipulus. aliorum
iſtam fuiſſe ſententiam: nec ego dubitaueram ſed eam Auguſtinus appro
baret necne audire volui. Ma. Quantū ad ea que ex libero arbitrio depē
derit poſitionem iſtam nequaq̄ approbat ſed in ſequentibus fortiter expu
gnat ⁊ propria eſt aſtrologorum principia in tela commutans eos confo
dit vndiqꝫ ⁊ quantum ad cetera ab aſtrologis ex natiuitatibus vaticinata
ſibi incertā: hanc poſitionem oſtendit. Tu ſi quando vacabit ibidē lege ⁊ re
lege. nō cū prima fronte ol legenti doctoris mētis ⁊ argumentoꝝ vis patet.

De Aſtrologia

In quibus libris Auguſtinus aſtrologiam de natiuitatibus improbet et ſimiliter ceteri theologi Canoniſte et ſancti prophete. Capitulum. XIIII.

Diſcipulus

Pparet ex premiſſa opinionū dilucidatiōe inſipienē nimis
a nōnullis reſponſum eſſe. Auguſtini ceteroſq; ſanctos do
ctores non niſi hos aſtrologos rep̄hendiſſe qui neceſſitate
aſtra nos docent. Ma. Ceteri in cōmuni omes indiſtin
cte ſimul rep̄hendunt ꝛ haud dubiū poſitionē imponentē
neceſſitatē tanq̄ blaſphemā in primis reijciendaz volunt.
Aug. vero particularius p̄dictas poſitiones ſegregans vltimam que veritati
minus videt̄ contrariā: ꝛ ideo forte tanto piculoſior quanto apperet pbabi
lior: diligentius eliminat. ꝛ in capitulo quinto aſtrologiā nō artem ſed va
nitatem vocat: ꝛ in fine ca. ſeptimi nullā hanc artem eſſe aſtruit. Obmitte
to que libro ſcdo ſuper geneſim ad litteram. ꝛ libro octogintariū queſtio
nū queſtione quadrageſima quinta de aſtrologis ponit. Idem libro ſecūdo
queſt. omū veteris ꝛ noui teſtamenti queſtione ſedecima in fine ait: Aſtro
logi em̄ inimici ſunt veritatis. Et libro tertio de queſtionib⁹ noui ꝛ veteris
teſtam enti. ca. decimooctauo diffuſiſſime contra fatum ꝛ mathematicos
multis ac varijs argumentis differens. In principio ait nihil tam cōtra
chriſtianos q̄ ſi arti mathēſeos adhibeant curam hec em̄ inimica dinoſci
tur legi dei. Et paulo infra dicit. Hanc em̄ aſtutia ꝛ ſubtilitas inuenit dia
boli. Et circa finem. fugiendū omibus modis ab hac arte monem⁹: curioſi
em̄ eius inimici dei ſunt: ꝛ ſine ſollicitudine nunq̄ ſunt: ſemp em̄ ſuſpenſi
expectant qd̄ minime certum ſciunt. Ipſe etiā ſermone ſexto de Epiphanie
nia vocat hanc artem ſtulticiā ſacrilegam ꝛ indoctam doctrinā. Et ibidē
ait de geniturus hominū. Uani homines loquātur quod inſipienter opinā
tur. In ſermone quoq; de verbis domini: quib⁹ dicitur. Ego ſum vitis ve
ra. ꝛ cetera ait. Conuerſo tibi indulgentiā deus pmiſit: ſed craſtinum diem
tibi nemo pmiſit. aut forte pmiſit Mathematicus longe aliud eſt. O deus
(exclamat) q̄ʒ multos Mathematici fefellerunt. quia ſibi plerūq; lucra pro
miſerunt ꝛ damna inuenerunt. Et Homelia tredecima ait. Promiſit diem
craſtinum Mathematicus vt damnet te ꝛ illum. Et ad Ianuarium ſcri
bens dicit. Mathematicoꝝ deliramenta cum deteſtatione irridenda ſunt.
In ſecundo libro de doctrina chriſtiana: dicit eos nimis errare: et genus
fornicationis anime aſtrologiam vocat. 26. q. 2. ca. Illud. Reliqua tantoꝝ vi
rorum teſtimonia: ſil'r ꝛ theologoꝝ poſteriorū: videlicet Alexandri de ales
Bonauenture Scoti ꝛ alioꝝ breuitatis cauſa libet pertranſire. nec em̄ iſti a p
oribus diſſentiūt: ſed ꝛ ipi influxum celeſtiū in elemēta ꝛ elementata age
re cōcedunt rationem q: ſenſibilib⁹ et potentijs organicis ſpecies haurit p
accidens ꝛ multū a remotis ꝛ in generali a celeſtib⁹ moueri nō omino adi
munt: ſed nō ad ea que aſtrologoꝝ traditiōes ptinent. voluntatē vero omī
no eſſe liberam ꝛ iſti et catholici oēs dicunt. Di. Sancti patres ꝛ theolo
gi nominati fortaſſe aſtrologiā diſſuaſerūt: de ipſi⁹ principijs ꝛ experimen
tis minus edocti. Ma. Si diuos patres aſtrologie ignoras fuiſſe credis:
lege Ambroſiū loco preallegato: ꝛ Auguſtinū libro quarto confeſſionū. ꝛ in
uenies quo ſuſpitionē hanc a mēte tua repellas faciliime. multū em̄ ipſis
in hac attribuiſſe ꝛ vix tandem falſitate cōperta deſijſſe ab hac vanitate deo

ꝯſitet.8.Aug⁹.Sic ꝙ in alioꝝ codicib⁹ heſitationis tue medelā poteris inuenire:oēs eñ nō alienis armis cū aſtrologis ꝯfligūt:ſed (qđ Doctoꝝ eſt) ꝓprijs pncipijs vaniloquos redarguūt.Sacri inſup Canones illoꝝ dicta approbantes:aſtrologiā ꝓhibent.26.q.2.c.Illos planetarios.ſūt vba ſcti Augu.li.iiij.ꝯfeſſionū:ꝛ c.ſed ꝛ illud.q̄ ſunt vba bti Hiero.Et de ſortilegijs.c.ex tuaꝝ.Papa alexander terti⁹.Clericū q̄ bono zelo ꝛ ex ſimplicitate p aſtrolabij inſpectionē furtū cuiuſdā eccl'ie inq̄ſiuit: p annū a celebrandē ſuſpendit:dicēs id grauiſſimū eſſe:ꝛ non modicā inde maculā peti ꝯtraxiſſe. Di. Talis papa ſi hodie viueret:ſacerdotes nr̄os q̄s nolare poſſem: forte in perpetuū inhabilitaret. Ma. Quid faceret neſcio:verūtamē ip̄is intime cōpatior.Sed ſi forte illos nō mouet q̄ p̄libata ſunt nō operoſum erit Domini ſniam de hac re in mediū ꝓferre. Di. Proferas queſo. Ma. Non ego:ſed Iſaias ꝓpheta nobis hāc edicat. Di. Magis gratū accipio:q̄d ait? Ma. c 47.ex pſona dñi dicit Babilonijs.Stent ꝛ ſaluent te augures cęli q̄ ꝯtēplabant ſydera:ſupputabūt menſes vt ex eis annūciarent ventura tibi:ecce facti ſunt q̄ſi ſtipula ignis cōbuſſit eos:nō liberāt animā ſuā de manu flāme.Et qđ in nr̄is libris dicit augures cęli ſeptuaginta interp̄tes tranſtulerūt aſtrologi: ut ſctūs Hierony.ibidē. vbi etiā ponit teſtimoniū ſcōm paulo ante expreſſum. Di. Quāuis ꝓphetaꝝ teſtimonia ſine alq̄ heſitatione recipi debeant:p ipſos eñ locut⁹ eſt ſpūſſctūs: ſicut in ſymbolo canit eccl'ia: tñ aliud ſi habes ꝓpheticū teſtimoniū ꝓferas: vt q̄ſi in ore duoꝝ firmius appareat teſtimoniū. Ma. Per Hieremiā Dñs populo ſuo aſtrologiā interdixit capit'lo decimo ſic dicēs.Iuxta vias gentiū nolite diſcere et a ſignis cęli nolite metuere q̄ timet gentes:q2 leges populoꝝ vanę ſunt. ſup q̄ loco diuus Hieronym⁹ ait.De his loquit qui a celeſtib⁹ exiſtimant regi humanū genus:ꝛ ex cauſis celeſtiū terrena moderari.

Cur multi adhuc Aſtrologie fidem habent ꝓpter paucas experiētias ꝛ non potius reſpuūt eam ꝓpter innumeras fallacias etiā iuxta ſancti Auguſtini ſententiā in ſtinctu demonū inductas.Et q̄liter ſanct⁹ Sebaſtianus aſtrologiam confutandā docuit. Capitulum.XV.

Magiſter

VErūtamen q̄ aſtrologie calicē epotauere: vſq; ad feces etiā ad hęc reſpondēt:nō eſſe intelligēda niſi de his q̄ aſtra colebant:ꝛ ex his oīa neceſſitate quadā fieri credebāt. Di. Non mouebit me hęc callida gloſula: cū aptiſſima ſint doctoꝝ ꝛ etiā dñi verba. Quinimo ſi q̄d ꝓbabilitatis habere videret aſtrologia hec de q̄ loq̄mur: abijcienda tñ eſſet cuꝫ ſctis patrib⁹ ſacris canonib⁹ ꝛ diuinis ſcripturis viſa eſt admin⁹ vehementer ſuſpecta.Non mediocrit etiā(vt ego quoq; aliud addā)ſuſpectā reddiderūt aſtrologiā:q̄ ꝯtra mathematicos ſctūs Sebaſtian⁹ miles Chriſti integerrima fide corā Cromatio romanę vrbis p̄fecto diſſeruit ſic in itegra ipſi⁹ legēda ꝯtinet.Cū eñ(quāuis o⁹bus ſilachris in domo dicti p̄fecti p ſanctū Sebaſtianū ꝛ ſctm̄ Policarpū deſtructi)Cromati⁹ iuxta ꝓdictū ſcōꝝ ſanari a podagra nō potuiſſet donec ꝛ op⁹ aſtronomicū(I q̄ ois diſciplina ſtellaꝝ arte machanica ꝯſtructa erat)frāgeret:patent oñſuꝫ eſt artē iſtā ēo rē odibilē.Vñ ꝛ ſctūs Policarpus p̄ſbyter Cromatio dicenti:q̄d mali illi leſſet cū

illo ritu ſacrificioꝝ hoc opus coleret: Reſpondit artē hāc eſſe deo inimicā
que in opere erāt fabricata oīa miniſteria eſſe falſe deceptionis. Sebaſtia.
que intulit oīa iſta vaniſſima eſſe ⁊ falſa Chriſto reuelante cognouimus
uoq; tibi nūc manifeſtius aperimus. Precipue (inquit) hodie ad te mathema
ue tibi nūc manifeſtius aperimus ... laboraſſe: ⁊ inqre ꝑ quas
doctorē veniret: cui dicas illo tpe aſperis te caſibus laboraſſe ... ꝑ quas
ellas hoc tibi euenerit mala reſponſa eius erūt procul dubio: qd tempus
uum a malicioſo marte ſuſceptū eſt: aut Saturnus apoſtaticus ſiue retro
radus fuerit ⁊ cetera: que ibi leguntur. Age nunc (inquit) ſurſum Sebaſtia
us profecto) interroga alterū mathematicū cui ipſas horas in bonis tibi
uberaſſe caſibꝰ dicas. Illico videbis tibi cū rōnabilia ſcemata infinita. offer
e quibus approbat: qr in ipſis tpibus tibi euenire debuerit bona. que āte
deſpicerat mala; circulū etenī tenet ex oī pte collectū: in quo diuerſas ⁊ vari
as cauſas accipit. ex quibus occaſionē accipiet dicendi quod velit. Hec ſcti
Sebaſtianus. Pretermitto qd opponit ibidem qualiter vno naufragio duo
diuerſis tpibus nati perire poſſunt. Similiter ⁊ in vno prelio innumerabiles
multitudo proſterni. qui vtiq; eandem conſtellationē nō habuerūt. Et qdē Quinti.
homini chriſtiano ſola iſtec ſufficere pñt ad confutandā vanoꝝ aſtrologoꝝ Auguſtin⁹.
inſaniā. Ma. Nimirū: ſed nequeūt febre correpti de potus differentia ſa
ne iudicare: nec (vt Quintilianus ait) facile quid ꝑſuadetur inuitis: vt ſctūs
Aug. habet libro ſexto de ciuitate dei ca. i. Nimie ſtultitie vel pertinacie nul
li quanticūq; numeri libri ſatis eſſe pñt. Et vt preuidet regius propheta. Pſal. 106
Turbati ſunt ⁊ moti ſunt ſicut ebri⁹ omīs ſapiētia coꝝ deuorata ē. ⁊ aplus ad Ro. i.
Euanuerūt in cogitationibus ſuis ⁊ obſcuratū eſt inſipiens cor eorum: dicen
tes enī ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt. Di. Quo aūt nō facile multam
fidem aſtrologie hꝫ qui iā dictas ſcripturas ignorat: ⁊ crebras experientias ꝑ de elec. c. q
hāc videt. Cū experiētia ſit efficax rerū magiſtra? Ma. Experiētias multas ſ. li. 6.
apparuiſſe in aſtrologoꝝ iudicijs inficiari arbitror neminem: ſed iſte compa
rate erroribus quibus accipiuntur ⁊ alios fallunt quaſi nulle videntur. Ita
ta aūt (vt ita dicam) hereditaria quadā ſucceſſione ab etate oīm maiorque
pma ꝑ curioſitatē viciū decepta eſt: ad nos deſcendit leuitas: mira credendi
facilitas: aut verius dixerim fatuitas: ⁊ pnoſcendi futura cupiditas: vt mul
to magis mathematicis imperitis credamus q̄ ſcripturis ⁊ doctoribꝰ ſctis
oppoſitū ꝑſuadentibus: ſi vel inter centū errores vnū verum ab his cōiectu
ratū magis q̄ ex conſtellatiōe preuiſum euenire contingat. Vn̄ accidit qd Franciſcus
ait Petrarcha vt ſine vlla ſuſpitiōe libere mētiri poſſint: pro eo q: ſemel po Petrarcha
nere nō mentiri. De iſtis aūt loquor q̄ quot ānis vaticinantur de illis eue
tibus q̄ ex cauſalitate celeſtiū expectari (cōtradicente naturali ratiōe) mini
me poſſunt. Silr ⁊ de his q̄ ex natiuitatū ꝯſideratiōe ea que in domorū
explanatiōe numerata ſunt ⁊ alia fere infinita de naſcētibꝰ augurari fru
ſtra conanť. de q̄bus ⁊ diuus Auguſtinus: vt ſupra tactū eſt in fine capituli
ſeptimi libro quinto de ciuitate contra aſtrologos diſputationē ſuā conclu
dendo ait. His omnibus conſideratis nō immerito creditur: cum aſtrologi
mirabiliter multa vera reſpondeant: occulto īſtinctu fieri ſpirituū nō bono
rum quoꝝ cura eſt has falſas ⁊ noxias opiniones de aſtralibꝰ fatis inſerere
humanis mentibus atq; firmare ⁊ nō horoſcopi notati ⁊ inſpecti aliquā ar
te que nulla eſt. Idem dicit libro ſecundo ſup Geneſim ad lr̄am. vbi cōclu
dendo ſubiungit. quapropter bono chriſtiano ſiue mathematici ſiue quilibet
impie diuinantiū maxime dicentes vera cauendi ſunt: ne cōſortio demonio
rum animā deceptam pacto quodam ſocietatis irretiant. Hec ibi.

Excuſatio auctoris qđ nō magis ꝑticulariter princi
cipia Aſtronomie diſcuſſit. Et quāta inter Aſtrolo
gos diuerſitas ⁊ ꝯtradictio ſit Ca.XVI. Mi.

NIſi epitomatꝭ anguſtia vrgeret ſmonē ab his ad alia que ſu
perſunt cōuertere:ꝑcibus repertis pulſarē donec principia
Aſtrologie rationibꝫ ⁊ argumentis philoſophicis cribrares
vt ſub paleis ſi que ſolida latitant,appareret: Ma.,. Non
deeſſem tibi nec quidē in hoc niſi veridica relatiōe āte hos
dies didiciſſem quendā comitē Mirādulanū in phīa erudi-
tiſſimū duodecim (vt aiūt) libris diſertiſſimo ſtilo ⁊ efficaciſſimis medijs id
ꝑfeciſſe. Venient haud dubiū ſucceſſu tpis lucubratiōes tā ſtudioſe cōſcripte
ad manus tuas quibus alm tuū oblectare ſil ⁊ veritatis agnitiōe firmare po
teris:mihi ſatis erit de hac re quemadmodū ⁊ de alijs maiorum noſtroꝝ
⁊ patrum recte philoſophantiū ſententias commemoraſſe quibus tamen
aſtrologi iraſci nulla recta rōe poſſunt.Ipſi eñ priores aſtrologiā ſuſpectā
reddiderunt dū alter alteriꝰ dicta reꝑhēdit ⁊ experiētia aliud inueniſſe teſtatꝰ
Nam in diuiſiōe zodiaci in ſigna Chaldei noīatiſſimi aſtrologi ab alijs diſ
ſentiūt:non ſigna duodecim ſed imagines vndecim ponentes nec eiuſdem
latitudinis nec lōgitudinis.Sed nec planetis domos aſſignant altitudines
ſeu exaltationes tm̄ ꝯſiderantes.alij aūt etſi in ſignis. graduumue diuiſione
conueniant in partitione tñ domoꝝ duodecim tantum pugnant vt cui opi
nioni conſentias nulla argumenti vis oſtendat:nam plures gradus alij in
illa:in altera pauciores collocandos ſtatuūt.Ita fit vt planeta qui ab alijs
in pͥma domo collocatur ab alio in ſecunda vel duodecima poſitus inueni-
atur.Inde ⁊ aſpectus domoꝝ dominatiōes ac cetere vires multipliciter va
riantur.Planetam quippe quem in prima ⁊ angulari domo fortem credūt
in duodecīa viribus deſtitui volunt.Et reuera mirū ⁊ phīe contrariū:ſtellā
in quarta ſub terra plus efficacie ⁊ in ſtupus habere in naſcentē ꝙ ſupra
finitorem collocata in vndecima aut duodecima domo celi qđ nōnulli atte
dentes cōi traditioni contradicūt ⁊ ſtellas in domibus ſupra horizonta for-
tiores credunt ꝙ infra ipſum.Dicant ſi poſſunt ⁊ rōnabiliter dicant cur pla
neta circa finem noni domicilij non tm̄ aut plus poſſit ꝙ circa terminū de
cimi vel in medio quarti.Ea propter ⁊ ipſi fluctuāt nūc illā nūc aliā fortiorē
ꝑdicant.Unde Ptolomeus aliquando vndecimā domū orīēti in fortitudine
ꝑponit aliqñ contrariū ſentit.Mediū celi omnibus prefert Meſſahala ⁊ a-
boaſar orientē ꝑlocant.Sed de his ſatis quantū in ſignificationibus domo
rum diſſentiant ꝓtim actū eſt cū eaſdē reciteremus.In diſtributiōe aūt fa
cierum ⁊ terminoꝝ miro mō diſcordant.nec mirū cū ⁊ in naturis planetaꝝ
diuerſa enunciāt.Nōne venerem abenragel ⁊ alchibicius frigidā eſtiment.
E regione aboaſar ⁊ Ptolomeus calidā ipſam affirmant.In mercurio nō
minus diſſentiūt ⁊ nec in luna eedem nobis ꝓxima cōueniūt.Et ſi in ꝗlita
tibus huiuſcemodi aberrent:dāda eſt venia cū de bonitate aut malicia pla
netaꝝ nō ꝑ oīa cōcordant.Sup oēs aūt ridendi ſunt q̄ capiti ⁊ caude draco-
nis ꝑfictis pure imaginarijs efficaciā aliquā ineſſe credūt ita vt etiā annis
nati aliqđ addant.Quis ꝑterea vnq̄ ꝯcordabit li. ē q̄ adhuc ſub iudice eſt
de radiationibus directionibꝫ ⁊ eētionibus dieꝝ.De annis aūt Fridarijs ob
nimiā diſſonantiā piget vł modicū qđ dicere.attende q̄ſo in duobus plꝰibuſ
ue ꝓneſticis ānuis quot errata quot ꝯtrīa ⁊ pene nulla ſine formidine de op
poſito enūciata.nōne frequētꝰ circa idē vacillāt cū dicūt mortalitatē vł bella
ex malicia ſaturni vł martꝭ l aliq̄ domicilio ſignificari ſꝫ benignꝰ Iupitꝰ foe

BOUND BY W. PRATT

ꝫ maliciā coꝝ mitigabit:vt qñcūq; euenerit id aſtrologū ꝗ dixiſſe inuenī
s.J a pariformit cū pluuiā venturā aliq̄ tpe pnunciant: frequēter addūt
tioꝝ planetaꝝ radiationes.ꝑpter q̄s ſerenitas ſaltē in aliquib⁊ locis euē
nat.Raro ꝑterea de dño anni ꝯcordant. Di. Omē aūt regnū in ſe diuiſuꝫ
deſolabit:⁊ dom⁹ ſup̄ domū cadet.vt Dñs in euāgelio teſtat:ſed forte ꝯtra
ricratē in coꝝ libris eſſe negabūt. Ma. Quia fronte:cū nulla tergiuerſatio
ſe id celare poſſunt:quin omi legenti appareat:adducere aūt lati⁹ has cō
tradictiōes apertiſſimas vetat breuitas:ſed lege dū vacat librū Mali Abē Mali
ragel de iudicijs.q̄ multoꝝ ſnīas in vnū colligit.Abraam de natiuitatib⁹⁊ abraam
ceteros q̄ in maximis ꝑncipijs hui⁹ artis ꝑcipuos auctores ſepi⁹ falſa dixiſ
ſe libera voce ꝑdicant.Ptolomeū ſcꝫ Meſſahalā Albumaſarā ⁊ plēs alios.
Figuras etiā quas Albumaſar in Jſagogis ſuis maiorib⁊ in ſingulis facie
bus ſignoꝝ aſcēdere aſtruit.magis ridiculo q̄ꝫ veritate accedere idē Abra
am dicit:ſed q̄d dixi lege:⁊ nō poti⁹ luridā hāc peſtē omi tpe fugeꝭ:ꝯtra ea
q̄ ſupra patrū auctoritate ꝓbata ſunt. Di. Miror ego vehemēter ſi ipi in
ter ſe diuerſi ſūt:⁊ ſctis doctorib⁊ canonib⁊ ⁊ diuis lrīs ꝯtrarij(vt dictū eſt)
quō Cameracenſis eos cuꝫ theologia ⁊ hiſtorijs ꝯcordare potuit in libello
quē de tali ꝯcordantiā ꝑtitulauit. Ma. Titulus quidē libelli cōcordantiā
ſonat:ea vo que ab auctore ⁊ in illo hac ſupaddito Elucidario adducūt:
ſummā diſcordantiā aſtrologoꝝ inter ſe ⁊ a veritate hiſtorie oſtendūt. Di.
Miſſa igit hec facientes:reliq̄s aſtrologie ptes videamus.

Quarta aſtrologie pars de interrogationibus.

Capitulum.XVII. Magiſter.

AStrologoꝝ opinio eſt:cū anim⁹ hominis ad deſiderū ſciende
alicui⁹ rei impellit: ſubito nō electione ⁊ ꝯſultatiōe id fieri
ſed influxu ꝯſtellatiōis ea hora in celo ꝯſiſtētis. vñ ſi aſtro
logū ꝯſulat:ex figura celi hora interrogatiōis repta eundē
aſtrologū de re queſita vera poſſe rñdere. vtꝫ ſi mortu⁹ viu⁹
ne ſit amicus abſens: ſi miſſus legat⁹ ſaluus reditur⁹ ſit:
⁊ inuentur⁹ aut expeditur⁹ ꝓſpere rem ꝑ qua miſſus eſt:⁊ innūera alia de
q̄bus dubitare poterit hūana curioſitas. Di. Aliquādo ne vera interrogan
tibus reſpondēt: Ma. Etiā q̄ꝫuis ſepius mentiant ⁊ quidē inculpabiliſ:
nam hic inuenerunt quo errores ſuos apud imperitos excuſent. Di. Quo
medio: Ma. Quia dicunt:ſi motu quodā naturali firmaq; ⁊ radicali [in
tentione aſtrologū dubius quis interrogat ex natalicia cōſtellatione iā ꝑ
uenīſſe ad id qd̄ ipa ſignificabat.vnde cōſtellationē interrogationis ꝓpor
tionabilem fieri natalicie cōſtellationi affirmant.⁊ niſi hoc eueniat intētio
nem interrogatiōis nō radicalē neq; firmā fuiſſe clamitant:ea ꝑpter ſi in
reſponſis fallant atq; fallant nō ex defectu art:ſed interrogant leuitate ꝓ
uenire excuſant. Di. Callida nimis ſed inefficax mendacioꝝ excuſatio. Naꝫ
quid Chaldeos aſtrologos morabat qui regis Nabuchodonoſor ſomniū q̄ſi
tū nedum nō dicere potuere:verū ac cupiā moraliū poſſibile eſſe dixerunt:
Et quis diceret q̄ ex tam nūeroſa turba aſtrologoꝝ ꝑnoſticationib⁹ aſſi
due vacantiū regis natiuitatē nullus ſciret:aut queſtionē tam ſtudioſe ꝑ
poſitā animū regis tam ꝯturbantē nō fuiſſe firmā ⁊ radicatā: Jdem oppo
nere poſſem de ægiptiacis diuinatorib⁹: q̄ de ſomnio Pharaonis ſiīr reſpō
dere non potuerūt.Daniel aūt regi Babilonie:⁊ Joſeph regi Aegypti non
tā ad ſomniū:ſed ⁊ interꝑtatione liquido reſponderūt: nō ex cōſtellationū

aliqua inſpectione:ſed dei oīpotentꝭ reuelatiōe. vt text⁹ ſacre hiſtorię habet que nup te iubente legi atq̄ relegi. Preterea ſi animū ad deſideriū ſciendi p ſtellares influxus.p moꝝ credūt: cur nō magis obſuant ꝯſtellationē et ipā q̄ ꝗ queſitor deſideriū tale ꝯcepit:q̄ꝫ ꝯ cōſtellationē ꝯ horā q̄ ꝓpoſita eſt queſtio:nā ſi forte aſtrologū ꝗſiturus tardi⁹ inueniat: ꝯſtellationē ꝯ horoſcopum vtriq̄ꝫ variari neceſſē eſt. Vñ hanc aſtrologie ptē cum ea q̄ de natiuitatibꝫ diuinat ꝯfutandā execrandāq̄ꝫ exiſtimo a cętu autē fideliū expellendos q̄ ſibi ipſis vſurpant qđ ſoli⁹ dei eſſe diuie lr̄e ſonāt.vt eſt iſtud. Tu ſolus noſti corda filioꝝ hoīm. Ma. Nec pter illū nouit quiſq̄ꝫ q̄d ſit in hoīe nō angelus bonus vel malus niſi ſolus ſpūs hoīs q̄ eſt in ipō. Di. Relegata hac igitꝫ ipā ſtulticia ad reliqua pgamus.

Electio tempoꝝ ad initianda diuerſa opera ſub certis cōſtellationib⁹ in pte ꝯceditur ab Auguſtino ꝯ medicine diuerſis auctorib⁹. Ca.XVIII. Ma.

Quę ſequitꝫ aſtrologie pars eligere docet diē ꝯ horā omni opi qđ facere libet cōuenientē.quādo ſcꝫ ſit bonū ſeminare:plantare:ligna p fabrica excīdere ne teredine pforentꝫ et cario tabeſcant.ſaguinē minuere:mēbra ſanādi grā incidere.medicinā ab intra recipe.caſtra ciuitatis ꝯ domos fundare.exercitum educere.hoſtibꝫ occurrere.vxorem ducere. Emere.vendere.nouas veſtes induere.vindemiare.vt vinū in pace bibatꝫ. Opus alchimie inchoare ad ſtudiū pueros applicare.locum mutare.iter arripere p terrā ꝯ aquā.ſocietatē inire.cū cuiuſuis ſtatus ꝯ dignitatꝭ hoībꝫ loqui ꝯ negocia tractare:balneū intrare.nūcios mittere.ſeruos ꝯducere.ad venandū in ſilua aut fluminibꝫ exire. ꝯ his ſilia q̄ nūc mēorie memine occurrūt:ſed in libro Hali de iudicijs videri poſſunt. vbi ſinglis ꝯſtellatiōes aſſignat. Di. Preter miſſum eſt vnū iudicio meo plus ceteris neceſſariū ſi nō datꝫ regula eligendi horā ꝯ ꝯſtellationē fortunatā:ſub qua bonū ꝯ felicitꝫ ꝯtingat mori.penas infernales euadere.ꝯ celos ſydereos ociꝰ traſcendere: Ma. Tu eos irrides q̄ tanto ſtudio q̄ cōmemorata ſunt inueſtigāt: Di. Et Auguſtinū Januario ſcripſiſſe pauloāte dicebas eſſe mathematicoꝝ deliramenta cum deteſtatione irridenda: Ma. Non inficior: ſi recordaris: etiā dictū eſt ab eodē ſctō Preſule.nō vſq̄ꝫ quaq̄ꝫ abſurde dici pōt ad ſolas corporū differētias afflat⁹ quoſdā valere ſydereos.q̄d aūt magis corpale in actionibꝫq̄ꝫ agriculturā exercere:ligna dū nondū ſupfluo humore abundāt in edificia pſcindere:ſanādis corpibꝫ corpalibꝫ rebus mederi: Alludit iſtis qđ idem ad Januariū ſcribēs. Non aūt dicit quiſq̄ꝫ ſapiēs arbitretꝫ obſuatores tempoꝝ rephendēdos.q̄ dicūt nō pficiſcar hodie. qꝛ tempeſtas exorta eſt ꝯc.vel ſi q̄ forte alij naturales effect⁹ circa motū aeris ꝯ humoris:ad variandas tēpoꝝ q̄litates ex ſyderū ordinatiſſima cōuerſione notare. ſunt de q̄bꝫ dictū eſt.cū cōdcrentꝫ vt ſint in ſigna ꝯ tpa:dies ꝯ ānos. Di. Plane ita lr̄a ſacra habꝫ. Vñ aūt demōſtrabis q̄ ſigna alia alias corpis ptes ſibi vēdicāt. Planetę q̄ꝫ (vt paulo ante dictū eſt) in diuerſis ſignis nō eodē mēbra reſpectāt: Ma. Demōſtrent ſi poſſunt quoꝝ hec dogmata ſunt:ego ꝓo nihil naturale.nihil philoſophicū. nihil deniq̄ꝫ rōni ꝯſentaneū. ꝯ in his diſtributiōibꝫ ꝯ aſtrologoꝝ argumētis cōperi. Quinimo ꝯ ipōs auctores.pcipuos i aſſignatiōe huiuſcemodi:quēadmodū ꝯ ferme in oībꝫ nō mediocritꝫ digladiari inueni. Nam vt exempli cauſa vnū cōmemorē. q̄d pugnati⁹ dici poſſet.q̄ꝫ teſtes ſeu pudenda Virgini aſſignari.vt Alchibitius.aut Sagitta

nt Auenozra.aut Scorpioni.vt Aboaſar:piget p̄ia talia enūerare. Di-
gebit ⁊ me in p̄ſcriptis orōnib⁹ agriculture:medicine ⁊ ſil'ib⁹ ſigna ali-
iā deſcēdētia ſeu oriētia. aut planetar̄ dn̄ia:p̄ter Solis ⁊ Lune lūīna ⁊
ar⁹ obſuare.Cū aūt lunarib⁹ incremētis hūores augeant: minutiones
fleubotbomiā Luna plena fieri:videt̄ forte rōni naturali magis accede
niſi obſtet q̄ vulnerato mēbro abūdātia hūoris crudi ſolet dolorē vl' tu
rē:vel cauſare vl' augmētare.Sed hacten⁹ de illis:videam⁹ ⁊ reliqua.

Eligere diem ad initianda ꝯiugia. cōmertia.⁊ his ia impium eſt.⁊ a fide.apoſtatare.p̄bat̄ autoritate ncti Auguſtini ⁊ iuris canonici.Et irridenẗ curio- Aſtrologi. Capitulū.XIX. Magiſter.

N alijs que in ſortē electionū receptant. Aſtrologi vicꝫ du-
cere vxorē.emere.vendere.cuiuſcūq; generis cōmertia facere
⁊ cetera.cōſtellationes aliqs obſuare:ratio naturalis nō ad
mittit.Et diuus Aug⁹.li.de ciui.dei.ca.vij.irridet dicens.O
ſtulticiā ſinglarē:eligit̄ dies vt ducat̄ vxor ⁊c.Et ſmōe.lxiij.
Omniū inquit corda fideliū nō dubitant̄:nullis mūdi p̄tib⁹
mūq; p̄pitious puidentiā abeſſe diuinā:nec de ſtellar̄ poteſtate q̄ nulla eſt
ularij negotior̄ pendere p̄fectus:ſed equiſſimo ⁊ clemētiſſimo ſummi
is arbitrio cuncti diſponi.Concordat qd̄ idem dt lib.ij. de trini.ca.iiij.
ad Januariū ait.Non itaq; dies obſuemus ⁊ annos:⁊ menſes:⁊ tem-
ra:ne audiamus ab ap̄lo.Timeo ne forte ſine cauſa laborauerim in vo-
s.Eos eīm inculpat q̄ dicūt.non p̄ficiſcar.q: poſterus dies: aut q: Luna
fert̄.vel p̄ficiſcar vt p̄ſpera cedant:quia ita ſe habet poſitio ſyderum.nō
am hoc menſe cōmertiū:q: illa ſtella mihi agit menſem:vel agam.quia
ſcepit menſem ⁊c:Sacri inſup Canones tempor̄ obſuantias p̄ his eſſe-
bus inhibent.26.q.7.cap.nō licet.ca.nō obſeruetis.inquit Aug⁹.Dies q̄
cunt̄ Egiptiaci.aut kalendas Januarij.aut aliquot mēſes.aut tp̄a. aut
es.aut annos.aut lune Soliſq; curſum p̄ domo facienda.'aut p̄pter cō
gia copulanda.Qui aūt talibus credunt ad eor̄ domum euntes.aut ſuis
omib⁹ introducunt ⁊ interrogant. ſciant ſe fidem chriſtianā ⁊ baptiſmuꝫ
aricaſſe:⁊ paganū ⁊ apoſtatā:hoc eſt retro abeuntē:⁊ dei inimicū irā dei
rauiter in eternū incurriſſe:niſi eccliaſtica penitentia emēdatus deo recō
liet̄.Hec ibi.Pretermiſſis illis que ad ſequētia deſeruiūt.⁊ ca. ſequēti qd̄
mptū eſt ex Enchiridion ſcti Augu c.78. ⁊ ex cōmentarijs eiuſdē ſuper
la ad Galatb.graue peccm̄ oſtendit obſuare tp̄a in finem ſupra expoſitū
uod aūt cap.nō liceat.26.q.v. p̄hibet obſeruare curſum Lune ⁊ ſtellarū
iā p̄pter ſegetes:vel arbores plantandas. intelligendū exiſtimāt de illis
hec coluntur:credētes aliq̄d diuini numinis ineſſe talibus. Preter hos di-
us Aug⁹.li.v.de ciui.dei ca.vij.etiā illos irridet:q̄ eligunt dies accōmoda-
os ponēdis vitibus vel arborib⁹:vel ſegetib⁹credentes p̄ticularim poſitio-
es ſyderū illis influere:iuxta oīa qua de natiuitatib⁹ hoīm obſeruant.
hoc eīm inquit:q̄ falſum ſit ex eo p̄z:q̄ tam mlta grana in terrā ſil' veni
nt:ſil' germināt.⁊ exorta ſegete ſil' herbeſcunt.pubeſcunt.flaueſcunt: et tn̄
nde ſpicas ceteris coeuas atq; vt.ita dixerim cōgerminales alias rubigo
nterimit.alias aues depopulant̄.alias hoīes auellunt.Hoc aūt nequaq; ſi
eret ſi eadē cōſtellatio ſub qua ſeminant̄:etiā q̄ntuꝫ ad euent⁹ ſaluationis
ut cōſumptionis influeret:quēadmodū de hoīb⁹ iudicant eor̄ inſpectis

natiuitatib₉. Nec em̄ initiales ꝯſtellationes naſcentib⁹ hoībus tm̄ eſſe ſignaꝫ cauſas futuroꝝ credūt: ſed etiā plantis brutis ꝛ rebus inanimat. vtputa fundādis caſtris. ciuitatib₉. ꝛ domib₉ ꝛc. Di. Si ita ſentiūt: dicant qd cauſe: ꝙ de codē boue hoīes. canes. aues. reges ꝛ paupes. nobiles ꝛ poplares comedūt. De codē ꝗꝫ vino ſilr diuerſi hoīes bibunt: ꝛ de codē frumēto paſcunt ꝛc. Si hec ex initiali ſydere habēt: ꝙ aut a beſtijs deuorent: aut igne: vel aqua intereāt: aut in regios tm̄ cibos veniūt iuxta ea q̄ de natiuitatib₉ hoīm ventura autumāt. Ma. Reſpondebūt ꝓculdubio aliqd ne victi videant ab adoleſcente: ſi hec ꝛ ſilia ipſis obieceris: nos interim que reſtant ꝓurramus. Di. Proue.

De fabrica imaginū Aſtronomicaꝝ ꝛ Necromāticaꝝ q̄liter aut quid valeant. ꝛ qꝺ nullā vim a ꝯſtellatione habēt. ſed circa eos demon operat. fuit autē ſub ꝯſtellatione. vt impietas idolatrie magis occultetur. defleantur ꝛ Aſtrologi miſeri qui neſciunt ſui miſereri. Capitulum. XX. Magiſter

A ſtrologie vltima pars (iuxta ꝑlibatam diuiſionē) de imaginū Aſtronomicaꝝ fabrica eſt: inq̄ntuꝫ ſub certis ꝯſtellationib⁹ ſculpunt aut fundunt. vel ad fugandū nociua: vl' alliciendū: ꝛ ꝓmouendū vtilia ꝛ concupita: nā in varios vſus ordinant. Alique in q̄rundā reꝝ deſtructionē. vt ſi Scorpionis certe materie ſculptura aut fuſione impmunt ſub ꝯſtellatione cōuenienti. ꝛ nomē effectū ſꝑcans nomen rei fugande: ꝛ nomē ſigni aſcendētis: ꝛ eiuſdē diuerſis ptibus imaginis inſcribūt: cū q̄buſdā alijs obſuantijs: q̄s cum mō totius opationis ſilentio libet trāſire. Pro effectu cōtrario ꝯriam conſtellationē ꝛ opationē obſuandā tradūt. Silr in imaginib₉ q̄ ad amorē ꝛ inimicitiā: ad ſanitatē aut infirmitatē inducendas ſūt aut ad alios effectus ꝯſequēdos ordinant. Di. Aliqn̄ ne per hmōi imagines cōcupiti effectus cauſant. Ma. Effectus intentos mltotiens ad taliū imaginū mltiplicationē ſecutos fuiſſe expientia mltos edocuit. ꝛ heu miſerabilit decepit. Non em̄ hi fiunt ꝟtute imaginis a ꝯſtellationib₉ recepta: ſed opatione demonū. vt manifeſte teſtat ſctūs Tho. ij. ij. q. 97. art. ij. in ſolutione ſecundi argumēti. ꝛ in li. de occultis opibus nature. Et cōtra gentiles li. iij. c. ciij. ꝛ venerabilis Antiſtes Guilhelmus li. de fide ꝛ legib₉. Auerrois ꝗꝫ aduerſus Algazelē ſcribens huiuſcemodi imagines ꝓrſus in efficaces aſſerit. Nam artificialia inq̄ntū huiuſcemodi nec celeſtē influxum recipiunt. nec alicui⁹ opationis naturalis ꝑ ſe cauſa ſunt. ſicut patꝫ ex naturalibus: ꝛ q̄ntitas de gn̄e actiuoꝝ nō eſt imago: igit ex q̄cūqꝫ materia fabrefacta ſub q̄buſuis ꝯſtellationib₉ nihil amplius de virtute celeſti accipit: ꝗꝫ maſſa nō effigiata: ex qua imago fit. nec om̄ia q̄ inſcribunt ꝟtutē aliquaꝫ habent. vt in ſequentib₉ patebit. Similit ꝙ imagines ſepeliunt in medio loci: in quo opatio coꝝ expectat actioni naturali ꝯtrariat: q: actiua ꝛ paſſiua applicata fortius agunt ꝛ patiunt. Vanitatē maiorē indicant obſuantie cetere que in illis obſuant. vt cum ſiniſtra manu quedā noīa inſcribuntur: imaginū q̄dam ſopine ſepeliunt. alie ſu[p]ine ſunt erectis pedib⁹ capite deſſe ctunt: q̄ que om̄ia (vti ex doctorib₉ ante cōmemoratis patet) ſigna magis ſūt occulti pacti initi cū demonib⁹: ab ijs q̄ talibus vtunt: ꝗꝫ cauſe ad effectuꝫ

uraliter concurrẽtes. Sicut in imaginibus Necromãticis angeloꝝ: aut
ius demonioꝝ inſcriptio: et alioꝝ nominũ ꝛ characterũ ignotoꝝ. Inſup
erſarũ ſuffumigacionũ: inuocationũ quoq; vſus ſigna ſunt manifeſti pa
cum demonib⁹. In hoc eñi differre dicit ſctũs Thomꝰ. ij. ij. q. xcvi. art. ij.
agines Aſtronomicas a Necromanticis. In vtriſq; aũt tempa obſuan
: ꝛ cõſtellationes certe. Di. Sed fruſtra: ſi imaginib⁹ expectatã virtutẽ
n influunt. Ma. Sed vt tali fuco demonis cõſortiũ et idolatrię impie
s magis occulteꝛ. vnde ꝓpter manifeſtas impietates: quę in execratione
agini Necromanticaꝝ fiunt ꝓpemodũ omnes: non ſolum Chriſtiani: ſed
arum factionuꝫ prudentiores abhominanꝛ eaſdem. Aſtrologicas vero:
n nec incognita noĩa habeant: ſuffumigationes nõ requirãt. ſed a ſolo
eſtium influxu efficatiã ſortiri videanꝛ: pleriq; etiam heu Chriſtiani am
ecrunꝛ: ꝛ eo infęlicius errant: q̃nto minus diabolicas verſutias nephan
operi adeſſe ſuſpicanꝛ. dimiſit eñi eos deus (vt Dauid cecinit) ſm̃ deſi
ria cordis eoꝝ: ibunt in adinuentionib⁹ ſuis. Di. Heu q̃nta impietas
b vmbra Aſtrologię latitat: miſereor ſectę huic miſerrimę: quę ſui neſcit
iſereri. ꝛ dum alijs ſalutẽ et bona euentura ꝓdicere fruſtra laborat: ipſa
phantino morbo tabeſcens: cancrum quoq; vſq; ad interiora animę ſuę
pere ſinit. Ma. Non modo imaginũ impietas aſtrologię vim faciens:
b vmbra eius ſe occultat: ſed omnis pene ſupſtitionis infęlix ſoboles ſub
as ipſius confugit: dum ſupuacua tpa impie obſeruat. Di. Obſecro: ne
aueris minime infęlicem ſupſtitionis genealogiã noſtrim texere. vt com
etius videam mala q̃bus curioſi aſtrologi pticipant. Curioſos illos aio: q̃
aſtroꝝ influxu effectus expectant: quos ratio naturalis ex illis ꝓuenire
poſſe cõuincit: ꝛ ſcriptura ſacra deteſtatur.

De triplici ſupſtitionis filia. et qualiter diabo⁹
nuentor illius. diuerſis tempibus genus humanũ p
llas decepit. Capitulum XXI. Magiſter

Supérſtitio vitium eſt religioni oppoſitum p exceſſum cuius
(vt ex diuo Auguſtino lib. ij. de doctrina Chriſtiana patet)
triplex eſt filia Idolatria. ſcꝫ Diuinatio. et ſupuacua obſuã
tia. Ait eñi. Supſtitioſum eſt quicq̃d inſtitutum eſt ab ho
minibus ad facienda vel colenda idola (ecce idolatria) vel ad
cõſolationes ꝛ pacta quędã ſcationũ cum demonib⁹ placita
atq; fęderata: qualia ſunt molimina magicarũ artium (ecce diuinatio) et
infra. Ad hoc genus ptinent omnes etiam ligature atq; remediã: q̃ medi
coꝝ quoq; diſciplina condemnas: ſiue in pcantationib⁹: ſiue in quibuſ
dam notis quas characteres vocant: ſiue in quibuſdã rebus ſuſpẽdendis
atq; ligandis: vel etiã ſaltandis ꝛc. xxvi. q. ij. ca. Illud (ecce vana obſeruan
tia) Diabolus quippe: cuius ſupbiam cęlum ferre non potuit: diuini ho
noris percupidus: et homini qui in locum vnde ipſe cum angelis ſuis apo
ſtaticis ceciderat ſublimandus erat: inuidens multiplex ſuperſtitionis ge
nus: mortales docuit: ſicut ſcriptum eſt. inuidia diaboli mors intrauit in
orbem terraꝝ. Primos equideꝫ parentes p diuinationẽ aggreſſus eſt: dum
ipſis ſcientiaꝫ boni ꝛ mali eſu pomi vetiti promiſit. Poſt lapſum humani
generis ferme totũ orbẽ idolatria deprauauit: demptis paucis ad ciuitatẽ

dei ptinentib ciuib in ſtatu q̃ppe innocētię ꝓplaſti iuſti idolatrię fac
non cōſenſiſſent:ſed dolum ſtatim notaſſent.Poſt lapſum vero eoꝝ filij p
catis obcęcati hanc mira facilitate amplexi ſunt ⁊ firmiſſime tenuerun
Sed cū hęc multiplex ꝓphetaꝝ ſcriptura ⁊ angelica doctrina tandem a c
dibus crecentiū hoim eradicauerūt:docuit eos vanas ⁊ ſupſtitioſas obſer
tias tanq̃ de falſitate minus ſuſpectas.Et iſtis haud delectabiliter aſſen
ſunt ⁊ ita firmiter tenent vt quotidianis ſacerdotū clamoribus ⁊ admon
tionibus radicitus extingui in Chrianis non poſſint.Ut aūt tibi morem g
ram viperinam earundem ſobolē breui ac plano ſermone exp'icabo.Prim
vero non de diuinatiōe que origine videtur prior:ſed de idolatria quę e
in vicioſitate crudelior:exordiar. Di. Perpulchre.

De Idolatria ⁊ triplici ſecta gentiliū de adoration creaturaꝝ ⁊ qualiter Chriſtiani imagines adorāt chꝛi ſti ⁊ ſanctoꝝ cū diſtinctiōe triplicis adorationis.

Ca.XXII. OIa.

Idolatria dicta eſt q̃ſi latria.i.diuinus cultus idolis exhibitus.Idol
aūt ſunt ſtatue ⁊ imagies quas tali honore gētilitas venerabat c
Idola dens aliq̃d diuinitatꝭ ineſſe illis ꝓpter reſponſa ⁊ mirabiles ac vital
opatiōes q̃s demon inhabitās ſiue aſſiſtens opabat.ſicut fuere ſtatue He
metis triſmegiſti q̃ mercurius dictus eſt in q̃b credebāt arte q̃dā ſub cert
ↄſtellationib aias demonū vl' angeloꝝ includi.de q̃bus diuus Aug. li.vi
de ciui.c.xxiij.⁊ ſe.mentionē facit eaſq; reꝓbat. Nec eñi naturalis phūs cō
deret q̃ſcūq; ſpūs artificialia corpa poſſe vegetare ⁊ ſubſtantialit informar
Aia eñi(vt Ariſt.tradidit)actus eſt corpis phiſici.i.naturalis nō artificiali
q̃ ſi non de informatione ſed inhabitatione ſenſerūt:q̃ſi ſpūs rebus q̃bu
dam ⁊ arte alligati ſtatuis aſſiſterēt eq̃ue errauerunt Nō eñi poſſunt hoi
per quaſcūq; res lapides.herbas.verba.aut ↄſtellatiōes ſpūm compellere b
num vel malum vt vocatus veniat ⁊ idolum inhabitet.vt patebit in ſequ
tibus.qm corpalia incorporea agere naturali ordine nō poſſunt.Fuere pt
hos ex gētib q̃ nō ſtatuis ⁊ imaginibus latriā exhibebant quaſi dijs:ſe
rebus creatis q̃s deificatas credebant ꝓpter aliquā virtutē aut facinorum
magnitudinem quas ſtatue repſentabant. vtputa Ioui:Herculi:Veneri
reliquis hui' generis portentis.Multip'icitatē ac vanitatē olm tal'iū deoꝝ
ſectūs Aug.fere ꝑ decē pmos libros de ciui.dei eliminat.De q̃bus ⁊ Pſ dici
Pſ.45 Oēs dij gentiū demonia. Et iterū.Simulachra gentiū argentū ⁊ aurum
Pſ.14. opera manuū hoim.Os habent ⁊ nō loquent:oculos habent ⁊ nō videbun
Pſ.113. aures habent ⁊ nō audient:manus habent ⁊ nō palpabūt:pedes haben
⁊ non ambulabunt:nares habent ⁊ nō odorabūt:nō clamabūt in guttur
ſuo.Rñſa aūt ⁊ cetera q̃ circa illa fiebant demones operabantur.Nō deerā
pterea q̃ oēs mūdi ptes diuino honore dignos exiſtimabant:ꝓpter anim
mundi ꝑ oēs ptes eius diffuſam:quā deū credebant.Sic a diuerſis mund
ptib ⁊ ꝓprietatib deoꝝ noīa multiplicabant.de q̃bus diffuſe Aug.tractat
Platonici in de ciui.dei.li.vij.Ceteri vt Platonici vnū ſummū deū ↄfitentes ac hono
rantes intelligentias tñ ſiue angelos celeſtiū corpoꝝ aīas ac demones quos
aerea dicebāt eſſe aīalia ⁊ aīas hoim ad ordinē dictoꝝ relatas a diuino cul
tu nō ſegregabāt.Illoꝝ errores ſectūs Aug.li.8.de ciui.dei abūde extirpauit.
Mathei.4 Nā q̃ȝ imane ſit hoc vitiū ex hoc maxie ꝑpendi pōt.q̃ deus verus q̃ ꝑ ꝓphe
Exodi.20. tā dicit.Gl'am meā alteri nō dabo:multipliciter id inhibuit .ait eñi.Dñm
deū tuū adorabis ⁊ illi ſoli ſuies.Et in Exod.Sculptilia ⁊ alienos deos po

lo fideli inhibens ait. Non adorabis ea neq; coles. Reliq̃s ſcripturas in q̃
s idolatriã deus inhibuit: idolatraſq; q̃ multiplicit punierit: anguſtia
mpis cogit p̃terire. Di. Cur igit Chr̃iani imagines chriſti ꝛ ſctõꝝ nõ mõ
iunt: ſed adorant ꝛ colunt? Ma. Venerabiles imagines chr̃iani nõ de-
appellant: neq; ſeruiũt eis vt dijs: neq; ſpem ſalutis ponunt in eas neq;
eis expectant futurũ iudiciũ: ſed ad memoriã et recordatione venerant
ꝛ adorant: ꝰ ō autẽ ſeruiũt eis cultu diuino: nec alicui creature vt dicit
non Venerabiles. de cõſe. di. iij. Fiunt etiã vt in ipis ignorãtes videant qd
ui debeant: ꝛ in ipis legant q̃ lr̃as neſciũt. Nam qd legentib; ſcriptura:
ꝛ idiotis p̃ſtat pictura cernentib;. dicit Canon. Perlatũ de cõſe. diſt. iij.
. Quõ eas adorant: ſi eis cultu diuĩo (vt dictũ eſt) nõ ſeruiũt? Ma. Ado-
ionũ alia ſimplex eſt. et Dulia dicit. qua ſctis dei ꝛ eorundẽ reliquijs ac-
aginib; honorẽ impendimꝰ. Alia excellentior eſt. ꝛ Hiperdulia nominat:
irginẽ Mariã matrẽ chriſti reliq̃as ꝛ imagines eiuſdẽ veneramur. Ter
eſt excellentiſſima: que Latria appellat qua ſolũ deũ colimus et adora-
s ꝛ chriſtũ Jeſum: cũ ſit verus deꝰ eodẽ cultu colimus. Humanitati xp̃o
riſti p ſe ſumpte ſolum debet Hiperdulia. Imagines vero Chr̃i: et crucẽ
q̃licunq; materia fuerit effigiata eadẽ adoratõne cum Chr̃o veneramur Dam.ca.8.
ccidens: q2 motus adorationis imaginis (vt dicit Damaſce. li. iij.) ad p-
otypũ. i. imaginatũ vſq; refert. nõ cũ illas rõne materie colimus: ſed q2
riſtũ repñtant: eas rememoratiue veneramur. Crucẽ vero in q̃ p̃pen-
riſtũ repñtant: ꝛ cetera glioſe redẽptionis noſtre arma: que tactu ſui corpis ꝛ ſangui
s ſacrauit. ſm cõmunit doctores Hiperdulia honoramꝰ. Videri poſſunt
c latius li. iij. ſentẽ. diſt. ix. in textu ꝛ doctorib;. Ceteras ſupſtitionis par
s ſimili compendio nunc pcurrere frugi erit.

De diuinatione ꝛ eius ſpeciebꝰ. Inſuper ex quibus cauſis futura predici poſſint. Ca. XXIII. Di.

Ltera ſupſtitionis filia (iuxta prefatã partitionẽ) Diuinatio
dicta eſt. Ma. Hec ipſa eſt: q̃ futura p̃noſcere miſeri labo-
rant: p ea que p̃noſci nõ poſſunt. vt fortuita ꝛ caſualia: que
p ſe cauſas nõ habẽt. ſilr ea q̃ dependẽt a potentijs rõnali-
bus q̃ ſe habẽt ad oppoſita ſm p̃hos. vt cenare aut ieiunare
ꝛ ſilia. talia cũ ſolũs deus nouit antq; fiant: q̃ vocat ea q̃
o ſunt: tanq; ea q̃ ſunt: apud quẽ nõ eſt trãſmutatio: neq; viciſſitudinis
bumbratio. Qui igit talia ſibijp̃is q̃cũq; ingenio vſurpant. diuini dicunt
ſi deo pleni vt ait Iſido. li. viij. Ethimol. Diuinitate eſſe plenos eſſilant:
aſtutia q̃dam fraudulẽta hoibꝰ futura cõiectant. Effectus aũt q̃ ex ſuis
auſis ex necẽitate pueniũt (niſi ſpecialit a deo ſuſpendant) certitudinaliter
uxta naturalẽ curſum p̃dici poſſunt. ſicut eclipſes Solis ꝛ Lune. ꝛ effectus
q̃ ex ſuis cauſis. vt in pluribꝰ pueniũt: p̃dici poſſunt q̃dam pbabili conie- Thomas
tura. ſic pluuie ꝛ tẽpeſtates p Aſtrologos ꝛ nautas. ſanitas aut mors p me-
dicos. nec hoc ad diuinatiõis impietatẽ ptinet. vt declarat ſctũs Tho. ij. ij.
q. xcv: ar. p̃mo. Similit pphete p̃dicentes futura ↄtingentia deo reuelante Hieronymꝰ
non diuinant: ſed pphetant qd malũ non eſt. Diuinatio autẽ vt Hierony.
teſtat ſup Micheam. ꝛ cap. Iudices. p̃ma q̃ſtione p̃ma. ſemp in malã ptem Banauẽtu.
ſumit: q2 in ea ſp interuenit operatio demonũ. Querere aũt ↄſilium vel auxi
lium a diabolo: malũ magnũ eẽ declarat ſctũs Bonauẽtura li. ij. diſt. vij.
q. vltima. Di. Sobolẽ itaq; quã hec ſupſtitionis filia ex diabolo cõcipit

z gen erat enumera q̄ſo. Ma. Diuinatio ſupſtitionis filia demoni copulat
aut p ſe inuocatione ipſius expſſam: aut occultā. Di. Quō per expreſſam?
Ma. Nouerunt hoc Necromantici: qui execrabilib ſuis exorciſmis z coiu
rationib.characterib⁹.z figuris.z diuerſis ceremonijs: aut veri⁹ ſacrificijs:
demones certis tpibus ad danda reſpōſa aduocāt: q̄ z varijs modis cōpa
rent: aut diuerſis formis pſtigioſis oculoꝝ ſenſus pſtringentes: z dicit̄ p̄ſ
ſtigium. aut in ſomnijs apparētes. z Diuinatio dicit̄ p ſomnia. Reſpondēt
etiā per arrepticios z phytonas: z dicit̄ Phytonia. Nōnunq̄ ad quod voca
tur pnunciant diuerſis figuris: quas miſeri hoies videre ſolent vt in polito
lapide. ferro. calibe. ſpeculo. aut vngue hoīs. z frequēter ad videndū talia eli
gunt vgines z pueros. z dicit̄ generali noie Geomātia: qō eſt diuinatio. q̄ſi
diuinatio in terreno corpe. Si aūt apparitiones he ſunt in aqua: dicit̄ Hy
dromantia. hydor eñ grece. latine aquā ſignificat. Si apparitiōes hmōi fi
unt aere: dicit̄ Aeromantia. Si in ignē: noīnat̄ Pyromātia a pyr qō ignes
latine ſonat. Si in viſcerib animaliū in aris demonū imolatoꝝ apparent
pdicta: dicit̄ Aruſpiciū. Si aūt incantationib vident̄ mortui ſuſcitari z re
ſpondere ad interrogata: dicit̄ Necromantia. necros eñ mortuus ſonat la
tine. In hac peſſima ſupſtitione etiā ſanguis adhibet̄. inq̄t Iſidorus. nam
demones amare z diligere ſanguinē aiunt. nimirū qz diuinū appetunt ho
norē. In lege aūt ſanguis deo frequēter offerebat̄. Ab hac ſpecie totū illud
diuinationis genus: qō expreſſa inuocatiōe demonū fit: generali noie. Ne
cromantia dicit̄. In oibus his ſolemnis pceſſus pſtellationū obſuantias
non negligit: quāuis interdum ſine tali fiant.

De Augurio z ſacrilegio. z ſpecieb⁹ earundē.

Capitulum. XXIIII. Magiſter.

Thom.

Diuinatio autē que fit abſq̄ expreſſa inuocatōne demonū: ſm
ſanctū Thomā: ſcda ſcde queſtione nonageſimaqnta. arti. iij
in duo genera diuidit̄. Primuz eſt: cum ad prenoſcendū futu
ra aliquid pſiderat̄ in diſpoſitionib aliquaꝝ aliarum rerum
Alterum eſt qō procedit ex cōſideratione coꝝ que eueniunt ex
quibuſdā que ſerio fiunt ad aliquod occultum inquirendum
Primum generali nomine Auguriū dicitur. Secundū Sortilegiū appellat̄
vtriuſq̄ ſunt ſpecies ſeu filie multe. Di. Augurij filie que ſunt? Magi.
Prima eſt Aſtrologia. que ex diſpoſitione ſyderum in hora natiuitat̄ futu
ros nati euentus diiudicat. Secunda eſt Auguriū ſpecialit̄ acceptum: quod
ex garritu auium z vocibus quoꝝcunq̄ animaliū: ſiue per ſternutationes
hominū futura pronoſticat. Tertia eſt Auſpiciuz ex motu aut volatu auiū:
aut quoꝝlibet animaliū: vel ſaltu membroꝝ coniectans per viſum hoc qō
Augurium per auditum. Quarta Omen dicitur: quod fit dum verba ho
minū abſq̄ intentione dicta quis retorquet ad futurum qō vult prenoſce
re. Quinta eſt Chyromantia: ex lineis manuum futura predicens chyr eñ
grece. latine manus dicitur. Sexta eſt Spatulimātia ex ſignis et figuris in
ſpatulis animaliū conſiderantis contingentia augurans. Operoſum eſſet
ſingularum exempla et modos deſcribere. Diſci. Pretermiſſis talibus:
Sortilegij filias ediſſere. Magi. Sors fit aut ptrahendo incerti numeri
puncta verſa facie ad Lunam cum ceteris obſuantijs: et quorum puncto
rum collectione ſtatuunt̄ quatuor figure: quas matres vocant: e quib alie

BOUND BY W. PRATT

nō paucas ęliciunt: ⁊ noībus planetarū: ſignoꝝ: ⁊ domoꝝ: ⁊c. nomināt pectus carundē: ⁊ cęteras habitudines: quēadmodū in figura celi ꝯſide ant. Aiūt enī: dum homo ex deſiderio inq̇rendi futura puncta ſignat: iam conſtellatione natiuitatis ſuę ad hoc puenit: vt vis cęli manū ſuā diri at: quo nec plura: nec pauciora puncta faciat: q̄ ad iudiciū intentiuū ſuf ciant. diuinatio hęc Geomantia dicit: differens ab ea quā pauloante in r Necromantię ſpecies cōmemorauimus. Illa enī appariciones factas in orporib politis ⁊ terrenis ꝯſiderat: hęc puncta ſignata in terra ⁊ lapide vł abula penſat: ⁊ ppter nimiā ppinquitatē ad Aſtrologiā multos decipit. no nōnullos ſacerdotali corona inſignitos obcęcauit. Fit ⁊ ſors ex cōſide atione figuraꝝ quę pueniūt ſi liquefactū plumbū in aquā fundit: ſi feſtu e inęquales a ſortilegijs tollunt. ſi charte ſcripte ⁊ vacue fortuitu ex olla le uant. ſi in piectis taxillis puncta ꝯſiderant. ſi in apertione libelli alicuius: qō primū occurrerit p re dubia attendit. ſi attractu ferri candētis: aut du llo innocentia alicui᷒ probat. Ampliorem deductionē illaꝝ diuinationum n aliud tempus reſeruo. De obſeruantijs nunc loquamur.

Qꝺ demones rebus aut verbis a Necromāticis cogi nequeūt. ſed a ſolo deo angelis ſanctis et hoīb᷒ iuſtis virtute diuina. ſed vocati a Necromāticis ve niunt ppter initum pactum. Ca. XXV. Di.

Ontinue paulisper calamū ab exaratione obſuantiaꝝ: do nec quę dubia vident circa diuinationē ⁊ eius ꝑlem paulo latius reſoluas. Ma. Triduum totum non ſufficiet: ſi omi bus quę circa dicta quęri poſſunt reſpōdere tentauero. Di. Non oīa: ſed pauciora de his mouebo: tu fac ne copioſior ſis in reſpondendo. Primū qꝺ animū meū innodauit eſt. Si demones Necromanticis exorciſmis: aut cęteris rebus q̇bus vtunt coartari poſſint vt etiam inuiti cōpareant. Ma. Huius dubij obſcuritas quāq̄ explanatione multa egeat: ſufficere poterit ad pręſens reſponſio negatiua: quā ſanctus Thomas dat in q. diſputatis de po. dei. q. 6. arti. 10. Cum enī in corporeę ſubſtantię ſint: corporeis rebus ſubdunt minime. vt deduci poſſet ex naturali philoſophia: nec (vt diuus Aug᷒. dicit li. xij. ſup Gen. ad litterā) corpora in ſpūs agunt. Et de demone ad Iob dn̄s dixit: Non eſt poteſtas ſuper terram quę ei comparet: qui factus eſt vt nullum timeat. Di. Vo cati igit ſponte ſua veniunt. Ma. Non oportet. nam ⁊ ſi terrena poteſtas dn̄ari illis nequeat: ꝟtute tn̄ diuina cogunt. vt ait ſctūs Tho. vbi ſup. Qn̄q̄ q̇dem ab ipſo deo: quādoq̄ vero a ſanctis ⁊ angelis: hominib virtute di uina. Et Aug᷒. libro. iij. de trinitate ca. iiij. ait. Spiritus vitę rationalis de ſertor atq̄ peccator. p ſpiritū vitę rōnalem pium ⁊ iuſtū regitur. Pij autē et iuſti ſunt ſancti ⁊ angeli: ⁊ hoīes. Scriptū eſt autē. Quia voluntatē timen tium ſe faciet deus. Cogunt deniq̄ demones inferiores per ſupiores. ait ſan ctus Thomas: ⁊ hoc arte magica. Di. Quꝺ autē ſupiores inducunt: aut cogunt: vt inferioribꝫ pcipiant: aut ipſi compareāt. cum res Necromātice in ipſos actionē ⁊ virtutē non habeāt? Mag. Meminiſſe opter ꝙ in diuina tione pactū interuenit inter diuinos ⁊ ipſos demōes: manifeſtū aut occultū vt pmiſſum eſt. Vn̄ ⁊ Necromātici libros ſuę ſacrilegę artis demonibꝫ ꝯſecrā

dos tradunt:marie aũt pncipibus:quoꝝ noīa etiã frequēter ponunt. Hoc aũt q̇d aliud eſt q̃ manifeſtum inire pactũ cum demonibus.vt approbatis exorciſmis:characteribus.ꝛ alijs quotiens inuocatur ꝑ huiuſcemodi initi pacti ſigna recognoſcant ꝛ mittãt aũt veniãt. Vñ ꝛ vim illis ineſſe maiorē oſtēdant fingunt ſe nõnunq̃ inuitiſſime aduentare. Di. Cur itaqꝫ non ſemp vocati veniũt? Ma. Aut q2 a deo nõ ꝑmittũtur. Illi eñ (vt Aug. dicit in li.ij.de ciui.dei ca.xxii) nõ oīa quæ volũt facere poſſunt niſi quantum illius ordinatiõe ſinunł:cuius plene iuditia nemo cõphendit nemo reprehendit iuſte. Ad idem loq̃tur de trini.li.iij.cap.vij.ꝛ.ix.ꝛ li.octagintatriũ queſtionũ q.lxxix. Vel magis attẽtũ in cerimonijs reddant incantantem quaſi in aliq̃ defecerit. Vel etiam vt miſeris turpiter illudant. Eſt enim diabolus mēdax ꝛ pater eius. Nec minus periculũ eſt:ſi occultũ demonis pactũ interueniat ſicut in illis qui talibus vtũtur trãſcribũt.aut quopiam alio tradente diſcunt. Immiſcet ſe nihilominus demon aſtutus alijs reb9 ꝛ curioſis obſeruantijs ſup quibus nulli vnq̃ pepegit:de quib9 mox tractabimus.

Res corporales quibus Necromãtici vtũtur quãuis demones non cogant alliciũt tñ vt ſigna federate ſocietatis. Redditur etiã cauſa cur ſub certis cõſtellationibus nocturnis horis locis horribilibus pueris virginibus magis ille apparitiões fiũt. Ca. XXVI. Di.

REs itaqꝫ q̇bus Necromãtici vtũtur:nulla vi cogunt demones:ſed magis vt ſigna federis alliciant? Ma. Ita diuus Aug.li.xxi.de ciui.cap.vi.ſentit dicens. Alliciunł aũt demones ad inhabitandũ per creaturas quas nõ ipi ſed deus cõdidit:delectabilius ꝓ ſua diuerſitate diuerſis nõ vt animalia cibis ſed vt ſpũs ſignis q̄ cuiuſcuq̃ delectatiõi cõgruunt per varia gña lapidũ.herbarũ.lignorum.animaliũ.carminum ꝛ rituũ. Di. Sed quis nouit quibus delectenł? Ma. Audi Auguſtinũ in codē loco. Ut aũt allicianł (ait) ab hoibus:pus eos ipi aſtutiſſima calliditate ſeducunt:vel inſpirando coꝝ cordib9 virus occultũ vł etiã fallacib9 amicitijs apparendo coꝝ paucos diſcipulos ſuos faciũt plurimorũq̃ doctores. Neqꝫ eñ potuit niſi primũ ipis docentib9 diſci quid quiſqꝫ illoꝝ appetat.q̇d exhorreat.quo inuitetur numine vł cogał:vñ magice artes earũqꝫ artifices extiterũt. Addere potes quã ſctũs Thomas ponit rõnes q2 ꝑ hmõi res corpales ſciũt facilius poſſe complere effectũ ad quē inuocanł:ꝛ hoc ipi appetũt.vt ſcilicet eorũ virtus admirabilis habeał. Et propter hoc ſub certa conſtellatiõe aduocati magis adueniũt. Di. Uirgines aũt ꝛ innocentes pueros cur magis ad viſiones eligunt? Ma. Ut ex hoc in ſue diuinitatis opinionem hominis adducant:quaſi mundiciam ament.ait ſanctus Thomas. Accedit q̄ preſtigia ꝛ faſcinationes illuſioneſqꝫ propter organorum ac ſpirituũ teneritudinem facilius fieri poſſunt timent magis ꝛ a iuditio rectitudinis citi9 abſtrahuntur. Unde ad alienatiões huiuſcemodi inducendas nocturno tēpore in biuijs ſpecubus ſubterraneis ꝛ ſimilib9 ꝛ temporibus ꝛ locis magis comparant in quibus horror ꝛ aura corrũpens ac ſpũs peſtilens ſenſus imutãt crebrius. Quib9 aũt modis ſenſus ludificari poſſint. Auicenna.6.natu.abũde ꝓſequitur. Generales aũt modi duo ſunt.aut eñ.opanł ſpũs nequã.aliquid extra nos aut in nobis:q̄d diuus Aug.li.iiij.de trinitate.capit.ij.claret:

ſinuat dicens. Facile eſt ſpiritibus nequiſſimis per aerea corpora facere
ultra que mirētur anime terrenis corporibus aggrauate etiā melioris affe
us. Si enī corpora ipſa terrena nōnullis artibus ⁊ exercitationibus modi
rata in ſpectaculis theatricis tāta miracula hominibus exhibent. vt hi
nunꝗ viderunt talia narrata vix credāt. quid magnū eſt diabolo ⁊ ange
s eius de corporeis elementis per aerea corpora facere que caro miret. aut
iā occultis inſpirationibus ad illudendos humanos ſenſus fantaſmata ſima
nū machinari quibus dormientes vigilanteſue decipiat vel furentes exa
tet. In li. quoqꝫ de ciui. li. 8. ca. 18. quod narrat de conuerſione ſociorum Di
medis in aues. qui videntur in inſula Diomedea nō longe a monte Garga
o qui eſt in apulia. Item de ſocijs Ulyxis quos Circes maga famoſiſſima
beſtias mutaſſe Uarro cōmemorat. Et de arcadibus qui tranſnato ſta
o quodā in lupos verti perhibentur: ⁊ in decēnio ſi interim humana car
e nō veſcuntur: in homines redire. Has ſimileſqꝫ trāſformationes quas ibidē
itat Aug. ſufficietenus factas ait: vt videantur eſſe res quē nō ſunt fanta
hominis immutata: ſicut ⁊ in ſomnijs fieri ſolet. aſſumit hoc dictum
non. 26. q. 5. nec mirum. Et ſimile fieri ſceleratis mulieribus retro poſt ſa
anam conuerſis qui ſe nocturnis horis ſup beſtias cū alijs equitare ⁊ cō
nire credunt. dicit. ca. epiſcopi ea. q. Qualiter aūt permiſſione diuina non
ppria virtute ſed ex elemētis in quibus rationes ſeminales ſunt: demones
eras res efficere poſſint nec tamen inde creatores dicuntur: forte in ſequen
bus dum de cauſis naturalium entiū tractandum erit aperiemus. Inte
m que reſtant breuius percurramus.

Soluuntur que obijci poſſunt contra dicta ⁊ ſpēali
er verbis virtutē nullā ieſſe ꝓbat. Ca. XXVII. Di.

Non poſſum que adhuc reſtāt dubia ⁊ dictis videntur cōtraria
nō mouere. Legi nuperrime angelum Raphaelem Tobiam
iuniorem inſtruxiſſe qualiter fumus cordis cuiuſdam piſcis ſu
pra carbones poſiti: extricaret omne genus demoniorum ſiue a
viro ſiue a muliere ita vt vltra nō accedat ad eos: quod To
bias experimento didicit. Ma. Nō fumus ille ſed ꝑ Tobie
entū qđ ſignificat fumus cordis: demoniū extricauit āgelus. vñ ibidē ſcribit
Tūc Raphael angelus apprehendit demoniū ⁊ relegauit illud in deſerto ſu
erioris egypti. ad idē facit qđ dñs in euāgelio dixit hoc aūt demoniorum nō eij
tur niſi in ieiunio ⁊ oratione. Di. Ieiuniū ⁊ oratiōis vba in demones coa
tionis operationē habent? Ma. Minime. ſed illis actibus merentur viri
ancti exaudiri. vt deus ipſe demones eijciat. Di. Quid de exorciſmis quos
Salomon ad demones includendos vel expellendos cōfeciſſe legitur. Ma.
Reſpondet ſctūs Thomas vbi ſupra. Si Salomon exorciſmos fecit quādo
rat in ſtatu ſalutis potuit eſſe in illis vis cogēdi demones ex vtute diuina
aūt tēpore illo quo idola adorauit: vt intelligat illos ꝑ artem magicam
eciſſe nō fuit in illis vis niſi mō dicto. ſꝫ ꝑ modum ſignorum allicientium ⁊c.
Di. Ita pari rōe nulla ieſt virtus exorciſmis quibus ſacerdotes ramos palma
um. cineres. cereos. aquā. ſal. vinū. ⁊c. infantes baptiſandos exorciſcant?
Ma. Nulla. ſed ad placationem taliū exorciſmorum non dubitamus diuinam
irtutem que poſcuntur efficere. Di. Forraſſe ex inito cum eccleſia pacto
Ma. Quidni? ſed illud ꝑ ſcripturas deducere theologie reſeruemus. Di.

Saltem verbis conſecratiõis in canone miſſe virtutem trãſſubſtantiãdi pa
nem in corpus Chriſti: ⁊ vinũ in ſanguinem dicere haud effugies? Ma.
Non vim vel vocꝫ ſed diuinã virtutem ad ꝑlationem efficere qđ intendit mi
niſter eccleſie circa debitã materiã in Sacramentis. Ꝯcedit Scotus ſuper
Magiſtrũ libro quarto vbi ad ea q̃ ꝯtria videnť. rñdetur. Sed ne verba exor
ciſmorꝫ heſitationis venenum in corde tuo nutriãt: attende ſi vel vñ virt⁹
ipſis poſſit ineſſe: nõ ratione materie que aer eſt vel atramentũ aut queuis
alia ſubſtantia. ſic cũ oĩs materia eius generis virtutẽ haberet ſimilẽ: nec
rõnem forme accñtalis que eſt diuerſa characterũ cõfiguratio in ſcribendo
⁊ proferendo. Formis cũ accñtalibꝫ nullã ineſſe actionem de ꝑ ſe ꝑhia docꝫ
⁊ conuincit ratio naturalis. nec ratiõe ſignificati. qđ eſt forma magis ꝑnci
palis verbi. Alias cõcedere habes ꝯtra ſenſum. hoc nomen ignis hãc chartã
incedere. hoc nomen mors ꝯtra te ꝑlatũ morte interficere. hoc nomen de⁹
omne cadauer ſuſcitare: vel aliud ſecretius: qđ tetragrãmaton dicũt: ab ele
mentis quatuor q̃bus apđ hebreos nõ dico ſcribiť ſed notatur nam ipſum
innominabile ꝑhibent. Di. Sed fortaſſe ex impoſitiõe hñt vim aliquam?
Ma. Ab hoĩe ne an a deo? Diſc. Ab homine ne dixerim q̃ nec ipſe poteſt
quod ꝑ exorciſmos fit. Ma. A deo igiť neceſſe eſt vt virtus ſit: ſi q̃ adeſſe
putatur. Doceãt igitur vbi dñs ꝑ ſe vel diſcipulos ſuos tã execrabiles exor
ciſmos: ignotorꝫ ⁊ demoniorꝫ noĩm inſtituerit: cũ in ꝯtriũ ſcriptura clamitet.
Di. Nõne in euangelio dixit. In nomine meo eijcient demonia. ⁊ cetera ad
idem ſonantia? Ma. Ad inuocatiõem nominis dñi in fide ⁊ charitate ve
ra deus ſpopondit ſe virtute diuina impleturũ quod petitur. Sic ſanctos
patres adiuraſſe demones non inuocatos ſed occurrẽtes hiſtorie tradunt.
aliter. añt vſi noĩe Ieſu exorciſte q̃dam. vt in actibus apoſtolorum legitur.
Nõ demonẽ expulerũt: ſed ab ipſo grauiter verberati ſunt. Exorciſmi autẽ
maleficiorꝫ ⁊ fidei noĩa cõtineant alia tñ multa habent que diuinã virtutẽ
non aduocant ſed magis abigunt ⁊ tanto grauius peccant quanto nomen
dei ꝯtra ꝑceptũ decalogi in vanũ ⁊ ad demonis cultũ aſſumũt.

Quod vti nõ liceat diuinationibus cũ reſponſiõe ad quedam que videntur dictis eſſe contraria. Inſuper qđ verbis ⁊ exorciſmis nulla ineſſe poſſit cogẽdi demones poteſtas ſeu virtus. Ca. XXVIII. Di.

Liud quod inſidebat menti mee dubium ex iã dictis reſolu
tũ cerno. heſitabam quippe antea ſi diuinatiõe vti liceret?
a Ma. Minime: nã lege diuina imperiali ⁊ canonica grauiſſi
mis penis eſt interdicta. Lex diuina dicit Exodi. 22. Maleficos
non patiaris viuere. ⁊ Leui. 20. vir ſiue mulier in quibus phito
nicus vel diuinationis fuerit ſpũs: morte moriať. lapidibus
obruent eos. ſanguis eorum ſit ſuper illos. ⁊ ibidem ait dominus. animam
que declinauerit ad magos ⁊ arioſos: interficiendam eſſe de medio popul
ſui. Lex imperialis capite plecti iubet aut cremari. C. de male. ⁊ Mathe. l.
nullus. l. nemo ⁊. l. culpa. ⁊ c. Lex vero canonica ſub quibus qualibuſue pe
nis dicta prohibeat. ⁊ contra venientes puniat: patet. 26. q. 5. ꝑ totum. Ta
les etiam vt ait Auguſtinus ſi ſe non correxerint ad eternam perditionem
tendunt. 26. q. 2. ca. qui ſine. ⁊ idem ſanctus antiſtes libro ſeptimo de ciuita

re.ca.15.tales artes ante aduentum chriſti in ciuitatibus gentiū ſeueriſſi-
ma pena ⁊ legibus ꝓhibitas et vindicatas teſtatur. Singularia ſcriptura-
rum teſtimonia contra ſingulas ſupra memoratas diuinationis filias ad
ducere non tam operoſum ꝙ̃ ſuperuacaneū eſſet in huius epitomatis an-
guſtia. Di. Miror ſi tanta diſtrictione animaduerti iubentur qui dictis
diuinationibus operam dant; cur nōnullos ſanctos talibus vſos fuiſſe ſcri
ptura cōmemorans; minime reprehendit. Joſeph patriarcha per ſomniorum Daniel.2.
interpretationem ad principatum egypti peruenit. Daniel propheta cōſti-
tuitur princeps ſuper omnes ꝓuincias regni Babylonici. Rurſus ſanctus
Joſeph gubernator Aegypti fratribus ſuis dixit. An ignoratis ꝙ non ſit ſi- Gen.44.
milis mei in augurandi ſcientia? Quinimo per auſpicia ⁊ auguria bone ſi
dei homines: futurā vel tempeſtatem vel ſerenitatē ꝑdicere nouerunt. Pro Gene.24.
inde ſeruus Abrae verba Rebecce accepit pro omine: ex illis arguens domi Actuū.
num miſericordiā feciſſe cum Abraam. Sortes inſuper omnino iniuſte inter
dicere videntur; cum his beatus apoſtolorum chorus Mathiam elegerit. De adiu
ratoribus demonū quibus ſancti viri leguntur: ſupra mihi ſatis factum me
mini. Sed ad hec ſi que habes reſponde: nam tantos viros male egiſſe in
huiuſcemodi diuinationibus ſentire nequeo: ſcripturis ꝓhibentibus illa cō-
tradicere non audeo? Magiſter. Probe. iuſta enim ⁊ rationabilis eſt diui-
nationū inhibitio: et pie excuſabilis ſanctorum in his operatio. Ad primū quod
de ſomnijs oppoſuiſti: dicendum ꝙ ſomniorum cauſa eſt vel intrinſeca vel ex-
trinſeca. Intrinſeca vt per ſpecies a ſenſibus prius receptas: aut a complexione
hominis cauſatas. Extrinſeca vero ſomniorum cauſa eſt vel corporalis: vt in
fluxus in corporeos ſenſus vel ſpiritualis: vt deus per ſe: vel per bonos an-
gelos aut diabolus p. fantaſticas et fallaces illuſiones. Per hec vltima ſom
nia diuinare: ſpecies eſt ſuperſtitionis ꝓhibita: non per alia: de quibus la-
tius differendum erit eo loco quo de potentijs anime interioribus tracta-
bimus. Diſcipulus. Somnia autem regis Aegypti et Babylonis a qua
cauſa fuere? Magiſter. Ab extrinſeca ſpirituali: deo ſcilicet vel bonis an-
gelis. Similiter et interpretatio eorundem facta per Joſeph ⁊ Danielem.
Ad alterum reſpondet ſanctus Auguſtinus. hec verba Joſeph dixiſſe vel io
coſe vel ſecundū vulgi opinionem. 26. q. 2. Quod ait. Ad tertium conceden-
dum non ambigo quedam animalia in aere: terra et aquis celeſti moueri
influentia et elementorum mutationem preſentire: vocibuſque ⁊ motu indi Hieremie.
care. Unde et in Hieremia propheta legitur Miluus in celo cognouit tem- octauo.
pus ſuum: turtur ⁊ hyrundo et ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui
Diuinare autem ex motu et voce animaliū: fortunam aut diſfortuniū eſſe
ctus etiam quia libero arbitrio pendet: et a celeſtibus non cauſantur eque
prohibetur: ſicut talia per aſtrologiam practicare. Ad quartū. lege que ſer-
uus Abrae egit ante et poſt Rebecce reſponſionem: et inuenies omen non
interueniſſe. Diſcipulus. De ſortibus autem quid dicendum eſt? Ma-
giſter. Sors vt habet ſanctus Thomas libro de ſortibus et ſecunda ſecun
de. q. 95. articulo octauo triplex. Diuiſoria: qua inquiritur ad quem perti-
neat res diuidenda: de hac prouerbiorum decimooctauo. Contradictiones
compeſcit ſors: vel dignitas. de qua actuum primo in electione Mathie di-
citur: ⁊ cecidit ſors ſuper Mathiam. vel pena. hac deꝑhenditur achon qui Prouerb
de anathemate aliquid ſurripuerat. Joſue ſeptimo ⁊ Jonas a facie domi- Actuum .i.
ni fugiens ſorte deꝑhenſus eſt ⁊ miſſus in mare. Jone pmo. Alia eſt ſors cō
ſultoria: qua inquiritur quid agere oporteat aut quando: ſic fuit ſors miſſa Heſter.
in vrnā vt ſciretur qua die ⁊ menſe occideret gens iudeorum. Heſter tertio.

Tertia eſt diuinatoria qua inueſtigatˀ quid futurū ſit. Hac vſus eſt rex Babylonis ſtans ī biuio ⁊c. Ezechielis.xi. In oībꝰ ꝟbo ſorte expectatˀ euentꝰ vt a celeſti influxu: vel a fortuna: vel a deo aut a demone. Cum aūt celum nullam operationē habeat in ea que ſorte inquirūtur: vanum ⁊ ſuꝑſticioſum eſt vti ſortibus ea intentione: quia ſic non carent demonū ingeſtione: multo minus cum expectatˀ euentus a demone. Si autē expectat euentus a fortuna: vt cōmuniter in ſorte diuiſoria ſuꝑ re diuidenda cum nō poteſt concorditer diuidi: non videtur habere (vt ait ſanctꝰ Thomas) niſi forte vicium vanitatis. Si autē in ſorte diuiſoria aut ꝯſultoria expectatur euentꝰ a deo iuxta illud Prouerbioꝝ.16. Sortes mittuntˀ in ſinum: ſed a dn̄o temperantˀ. Locum habet qđ Augꝰ. dicit ſuꝑ Pſalterio. Sors non eſt aliquid mali: ſed in re dubia diuinā indicans voluntatē.26.q.i. Sors. Tali ſorte vſi fuerunt Patres ſancti de ꝗbus ſupra. Sed in his quoq̄ quadrifarie vicium poteſt accidere (ait ſanctꝰ Thomas) primo ſi abſq̄ vlla neceſſitate fiant. videtˀ em̄ illud ad dei temptationē ꝑtinere. Scđo ſi fiant in neceſſitate: ſed abſq̄ condigna dei reuerentia ⁊ ꝑmiſſa oratione. Tertio ſi diuina oracula in ſortibus expectata: ad terrena negocia ⁊ ad vite huius vanitates conuertantur. Quarto ſi in electionibꝰ eccl'iaſticis que fieri debent inſpiratione ſpiritusſancti: aliqui ſortibus vtantur. Di. Nunquid tali ſorte vſi ſunt Apoſtoli in electione Mathie? Mag. Etiam ſed vt Beda dicit ſuper hunc ſcripture locum. nondū erat plenitudo ſpiritusſancti in eccleſia effuſa. Unde poſt ſpiritusſancti miſſionē ſeptem Diacones non ſorte ſed electione conſtituerunt. Sors diuinatoria ſemꝑ eſt ſuſpecta ⁊ mala. Ex his ſanctaꝝ ſcripturarū. Doctoꝝ catholicoꝝ ⁊ canonum diuerſas ſententias facile eſt concordare. quod alijs relinquatˀ. Di. Probe. nam extra limites epitomatis me de illis inquiſiuiſſe fateor. De duello tamen ⁊ iuditio ferri candentis: que inter ſacrilegia nominata ſunt: ⁊ ad que nōnulli militaris ordinis ac vetule quedā ſepius ſe offerunt: quid dicendū? Ma. Illicita ſunt. patet de primo.ij.q.v.c. Monomachiā: ⁊ de ſcđo ca. ſi. de pur. vul.

De tertia ſpecie ſuꝑſtitionis que eſt vana obſeruantia. Et ſpecialiter de arte notoria qđ illicita ſit et vana. Capitulū vltimum. Diſcipulus

Reſtat tertia ſuꝑſtitionis filia nunc deſcribenda? Ma. Hec eſt vana obſeruātia. vel ad ſcientiā acquirendā. vt in arte notoria. vel ad īmutanda corpora ꝑ extranea remedia vel ad ꝓcognoſcendū futura fortunia aut diffortunia: vel ad ꝓſeruandum a malis ꝑ ſuſpenſa ad colluꝫ aut ꝗlitercūq̄ portata diuina ꝟba. Di. Quid ꝑ artē notoriā intelligis? Ma. Uanā quandā ſuꝑſtitionē ꝗ habet quaſdā ꝓ ꝗlibet ſciā figuras characteribꝫ ⁊ noībꝰ ignotˀ inſignitas. ac etiam certas orationes nomīa multa ignota continētes: quas dum cōmuniter ieiunijs viuens et ſe macerans cum certis ceremonijs dixerit: ⁊ figuras ſumma attentione aſpexerit: ſcientiā deſideratā ſine labore vel ſtudio acquirere dicitur. Di. Si illicita non eſt hec ars eam mihi tradas queſo: vt preter te reliqua philoſophie ſcientias addiſcam. quid laboramus ſuꝑuacue: ego diſcendo ⁊ tu docendo: ſi breui tēpore omnes diſciplinas arte notoria acquirere poſſum? Ma. Illicitam eſſe hanc artē ⁊ inefficacē ſanctus Thomas ſecunda ſecunde.q.69.arti. primo concludit. quia vtitur his que ſcientiā cauſare nequeunt: etiā demon ꝑ eam inuocatus nec intellectū

illuminare nec ſcientiã infundere poteſt. Quis poſſit nõnulla ſcientiarũ do-
cumenta tradere. Accedit q̃ nõ inueniũtur qui ex arte iſta in ſciẽtijs p̄ cęte
ris fuerint illuminati. ſed potius infatuati. Unde venit ad me dum ſtudio
inſiſterem in Uniuerſitate Friburgenſi Magiſter quidam Pariſieñ. cũ ar-
te iſta: oſtendebatq̄ figuras ordes, ⁊ cętera huius generis portenta. Perſua
debat deniq̄ vt hac via q̃s nõ haberẽ ſcientias acquirerẽ. abhorrui figuras
characteres ⁊ ignota noĩa ⁊ nullã illis ineſſe efficaciã demonſtrabam. Ibi
aũt diũ in falſa credulitate remaneret obieci. q̃re nõ ipſe ſcientias plurimas
quas nõ habuit tali arte acquiſiuiſſet. Confuſus ille ad excuſandas excuſati
ones in peccatis cõfugit. Nec valet qđ adducũt de Daniele ⁊ ſocijs ſuis ab Danielis. i.
ſtinentibus a cibis regijs quibus deus p̄ cęteris ſciẽtiam dedit. non enim
abſtinebant p̃ vnam obſeruantiã artis notorię: ſed ne cõtaminarent̃ cibis
gentiliũ contra p̄hibitionẽ legis diuinę. ideo merito obedientię a Deo p̄ cę .i. Cor. ii.
teris ſunt ſciẽtijs p̄diti. Et Salomon petens ſcientiã gubernandi populum Auguſtin⁹
meruit eã accipere non a demone ſed ſpiritu ſancto. qui diuidit ſingulis p̃
vt vult. i. ad Corinth. xij. Cęteras vanę obſuãtię p̃tes diuus Augu. elimina
uit ſufficienter libro ſecũdo de doctrina Chriſtiana cuius nõnulla v̄ba a p̄n-
cipio adducta ſunt. Obſeruãtias aũt tpoꝝ plurimas eſſe ſuperſtitioſas ⁊ va
nas: manifeſtũ ex his quę ſupra delectionibus diſſerta ſunt. Incantationes
vero carminatiões ⁊ obſeruantias aniles pene innumeras cribrare: non eſt
p̄ſentis negocij. In predictis qđ ſufficienter p̄batum nõ eſt vt determinati-
one eccleſię vel ſacrę ſcripturę contrariat̃ p non dicto habere volo. Di.
Ego vero ab omnib⁹ illis etiã quę excuſationis quandam vmbram habẽt apoſtolus
ſed ſuſpecta videntur ſedulo abſtinebo. Ma. Prudenter. nã hoc apoſtol⁹
monuit dicens. ab omni ſpecie mala abſtinere vos. Uale ⁊ crebra repetitione
quę de ſeptẽ artibus liberalibus tradidi rudimenta: memorię commenda
in his intellectũ ingeniũ exercento: vt cęteras philoſophię p̃tes celerius ap-
p̄hendas ⁊ ſanius intelligas.

Finis ſeptem artium liberalium.

Sequitur liber Octauus de principijs rerum naturalium.

De Principijs rerum naturalium: De Laudibus Philoſophie. Naturalis ⁊ ordine tradendi eandem Capitulum; primum.

Liber Octauus de principijs rerum naturalium. De laudibus Philoſophie naturalis ⁊ ordine tradē di eandem. Capitulum primum. Diſci.

ALiquot iā lucubrationibus que tradidiſti artiū rudimēta indefeſſo labore apȯ me reuolui: ⁊ in quē finem ipartū tenderet cognitio āntius ꝑquirens: tandē in eā quā toti opi ꝑmiſiſti phiȩ ptitionē diligētius oclos cōieci. Et pter has triuiales ⁊ q̄druuiales diſciplinas: ptem phiȩ qȯ de totius ſingulariūq; ptiū mundi naturis ⁊ origene diſſerit ꝯſpiciens memini qȯ dudū a te audiuerā: artes liberales non ppter ſe ſed vt adminiculatiuas in hanc q̄ de naturis rerum ceterasq; phiȩ altiores diſciplinas addiſcendas eſſe. Harꝫ itaq; ꝑncipia iamiā in mediū ferri ꝑmiſſoꝝ ordo expoſtulat. Primū aūt de naturis rerū poſterius ꝟo de moralib⁊ ⁊ theologicis tractandū cenſeo: ⁊ id q̄ꝫ totius ſuccincto familiariq; ſermone fieri vehemēter exopto. Ma. Partē phiȩ que rerum naturaliū ꝑncipia ptractat a nullo vnq̄ꝫ docto viro neglectā: verūetiam ab Indis Arabibus Aegyptijs, Grecis ⁊ Latinis: diuerſarūq; religionū profeſſoribus ſummis laboribus ꝯquiſitā manifeſtū eſt: a paucis ꝟo aut (vt verius loquar) a nullis ſm̄ ꝑfectionē inuentā facile crediderim. Tot⁹ eñ ꝫdem vniuerſitatꝭ entiū ſingulorūq; naturas principia ⁊ cauſas inueniſſe q̄s ſe iactabit? Quū ꝟo nec tu hanc ꝑfectionē ſed breuē apertūq; ſmonē expoſtulas: tuū ꝯcupidū ſciendi aīm ſi nō cibo ſolido lacte tñ vt tantille etati ꝯgruit paſcā ⁊ de theſauris phōꝝ q̄ viſa fuerint magis neceſſaria in mediū ꝓferam. Di. Et ego q̄ꝛ difficillima ſunt hec cognitu aures diligentiſſimas accōmodabo: vt ne verbū q̄dem dicas qȯ nō a me ta mente recondā. Ma. Nec te diligētius auſcultaſſe aliquando penitebit: nā cognitio ꝑncipiꝭ reꝝ non obſtabit q̄ minus res ſpāas ſuo mȯ cognoſcas. Tunc eñ (inq̄t Ariſtoteles ꝑo phiſicoꝝ) arbitramur vnūqȯq; ſcire cū cauſas eius cognoſcimus primas ⁊ principia prima vſq; ad elementa. Plerūq; tñ ꝑ effectus ad cauſarū noticiam deuenimus. Innata quidē eſt nobis via, ꝓcedēdi a nobis notiorib⁊ (que ſunt affectus ad notiora nature) que ſunt cauſe ⁊ principia. Hunc igiť ordinem alternatim cōmutabim⁹: ⁊ nūc ꝑ principia cauſas ⁊ effectus nūc aūt ꝑ effectus ſenſibiles principia ⁊ cauſas manifeſtare cōtendemus ab vniuerſalioribus ad ꝑticulares deſcendentes. Nā ⁊ illa quoq; nobis ꝑus inoteſcūt qȯ in pueris liquet q̄ ꝑmū oēs viros patres ⁊ mulieres matres appellāt poſtea ꝟo vnūqȯq; ſpēalius determinātes: hūc patrē ⁊ hāc matrē dicūt. Di. Pretermiſſis itaq; longioribus ambagibus: hac via rē ipāꝫ aggredere.

De opinionibus Philoſophorū circa rerum prima principia. Ca.II. Magiſter.

NUnc quē inhabitamus viſibilē mundū: q̄dam phōꝝ ſꝑ fuiſſe ⁊ fore aſtruūt. vt ſunt peripatici. q̄ꝝ ꝑnceps Ariſt. fuiſſe legiť. Quidam ipm̄ nō ſꝑ fuiſſe ſed genitū ⁊ nunq̄ꝫ deſinere affirmāt. vt academici: q̄b⁊ Plato ꝑerat. Sequentiū aūt mlťi ipm̄ ⁊ incepiſſe ⁊ interiturū ſcripſerūt vt Stoici Trimegiſt⁹ ⁊ Sybillȩ. Rurſus q̄dam vnū tm̄. vt Pythagoras. q̄dā innumerabiles mūdos ⁊ gigni ⁊ diſſolui ꝑdicabāt. vt Demo. ⁊ Anaximāḋ. nec ſo

ū de mōi duratione,⁊ vnitate:veruntiam de ipſius ⁊ ſingulaꝝ in eo contē
arū principijs diuerſa ſenſere. Nam vt refert Aug⁹.viij.li.de ciui.dei.c.ij.
Thales Mileſius vnus illoꝝ ſeptē q̄ ſapiētes appellati ſunt.Aquā putauit
erū eſſe principiū:⁊ hinc oīa elemēta mōi: ipſūq̄ mundū ⁊ q̄ in eo gignū
ur exiſtere.Anaximāder ei⁹ auditor ſingularū rerū p̄ncipia credidit infini
a.Anaximenes ṽo quē diſcipulū reliq̄t.oīm reꝝ cauſas īfinito aeri dedit.
Cui ſuccedēs anaxagoras dixit ex infinita materia:q̄ ɔſtaret diſſimilibus
inter ſe ꝑticulis reꝝ oīm gn̄a ꝑ modulis ⁊ ſpeciebꝰ ꝓprijs ſingl'a fieri. Dio
genes q̄ꝫ alter anaximenis auditor:aerē diuine tn̄ ronis cōpotem reꝝ eſſe
materiā opinat⁹ eſt.Archilaus q̄ anaxagore ſucceſſit in materia reꝝ a ma
giſtro ſuo nō diſceſſit. Archelaum Socrates audiuit Hic p̄mus vniuerſaꝫ
obiam ad corrigēdos cōponēdoſq̄ꝫ mores inflexiſſe memorat.Sed diſcipu
ū reliq̄t platonē:q̄ oīm materiā ſpēm inuiſibilē: ſinū informē: potentiā:
natrā,matrē mōi,nutricē formaꝝ.ſubiectū.receptaculū.īfīnitudinē.ſiluā.
hylen.⁊ originē noībat.Huic ſuccedēs Ariſtoteles q̄ꝫ nō mō memoratos ſed
etiā Pythagorā materiā:nūeris maxie aūt dualitati aſſimilantē:⁊ Empe
doclem q̄ oīa ex q̄tuor element:zenonem ſtoicū:q̄ ignis ſubam ꝑ aera in
quā cōuerſam:⁊ in eo queādmodū ſemē in feru ɔtentā.a q̄ cetera poſt hac
gignerent aſſerebat.ſil'r ⁊ Epicureos ſingula ex athomis aſſeuerātes.refel
lit ſed forte(vt mľtis viſum eſt)nō tam ſcire q̄ arrogant non in re ipa. ſed
ṽboꝝ cortice quoſdā ex iam dictis pħis carpit.Heraclyt⁹ aūt materiale p̄n
cipiū:qd̄ Thales aquā dixit mare noīauit. Di. Nō aūt q̄ in materiali p̄n
cipio diſſentiūt in effectiuo ɔcordant: Ma. Fortaſſe re ipa ⁊ ſi nō noīe.nā
Thales mūdi dei facturā:⁊ deū antiq̄ſſimū dicebat.Hunc ſtoici ṽbū mēte
ſiue iouē noīant.Pythagoras monaden. Anaxagoras diuinū aīm. Dioge
nes diuinā rōnē.Archilaus mentē.Plato ɔditorū intellectū ei⁹ patrē deū
Alij p̄mā cām.Aliq̄ primā intelligentiā.Ariſtoteles aūt p̄ncipē p̄mū moto
rē ⁊ gubernatorē oīm appellat:ſed nuſq̄ꝫ ab eo mōm factū ɔcedit. qm̄ cuꝫ
p̄mo motori coeternū credidit.Preter hos aūt fuere alij q̄ꝫplures quoꝝ po
ſitiones tāq̄ꝫ obſcuriores ſilētio tranſim⁹. Di. Sed quinā illoꝝ ṽitati ma
gis appropinq̄uerūt: Ma. Id facile videbim⁹ ſi prius Moſen ꝓphetā theo
logū ſimul ⁊ pħm de hac re audierim⁹. Di. Quid hic ait:

Poſitio Moſi de rerum principijs et origine. Capitulum.III. Magiſter.

Moſes.

Moſes erudit⁹ in oīni ſapīa ægiptioꝝ.vt ait An. b. Non tn̄ in ꝑ
ſuaſione hūane ſapie:nec in pħię ſilatorijs diſputatiōibꝫ:ſꝫ in
oſtenſione ſpūs ⁊ veritatꝭ tāq̄ꝫ teſtis diuini opis: auſus eſt di
cere:In p̄ncipio creauit de⁹ celū ⁊ terrā:terra aūt erat inanis ⁊
vacua:⁊ tenebre erāt ſup faciē abyſſi:⁊ ſpūs dei ferebat ſup a
q̄s Quid hac aſſertione veri⁹ quā ſpūs veritatꝭ edocuit:In p̄ncipio inq̄t de⁹
oīm ɔditor creauit.i.de vl' poſt nihil in eſſe ꝓdire iuſſit(nā dixit ⁊ facta ſūt)
celū.ſ.empyreū:qd̄ mox creatū:angelis eſt repletum.⁊ terrā hoc eſt materiā
oīm.Sed q̄lis hec fuerit oñdit di. Terra aūt erat inanis ⁊ vacua vel vt alia
habet tranſlatio:inuiſibilis ⁊ incompoſita. Non erat em̄ hec p̄ma oīm ma
teries formis ſaltē completis ⁊ ſpecificis diſtincta. ſed confuſa ⁊ talibus pri
uata vnde ſubdit.et tenebre.i.formarū priuationes erant ſup faciem abyſſi
hoc eſt materie confuſe.nam vt teſtatur ſctūs Hierony.ſup Epiſtolam ad
Heb. Informem ⁊ piacitem materiam,quam Greci hylen chaoſq̄ꝫ voca
uerunt. Moſes abyſſum dicit. Super faciem autem dixit et non in abyſſo

priuatio equidē nō eſt de materie ſubſtantia vel eidē intima:cum nihil ſit. Materia vero illa ⁊ ſi ꝓpe.nihil:nō tn̄ vt Aug.ait libro confeſſionū.xij.omī no nihil erat.ideo ⁊ de ea dictū eſt:deus creauit terrā.De priuationib' autē quas ꝑ tenebras intelligim':nō dicit̄ create ſunt ſed erāt(ſequit̄)⁊ ſpūs dn̄i ferabat̄ ſuꝑ aquas:qđ ſupra terrā inanem ⁊ vacuā ſiłr ⁊ abyſſum dixit hic aquā appellat.Inſuꝑ ⁊ in eodē verboꝝ contextu Moſes toti' vniuerſi vnitrini effectiuū principiū inſinuat.Patrē:cum ait deus.Filiū:cū dicit in principio(Chriſtus em̄ in euāgelio ſe principiū noīauit dicens.Ego ſum principiū q̄ ⁊ loquor vobis)Spiritūſctm̄:cū ſubiūgit.⁊ ſpūs dn̄i ferebat̄ ſuꝑ aq̄s. Idem etiā Regius ꝓpheta his verbis enunciat.Uerbo dn̄i celi firmati ſūt ⁊ ſpiritu oris eius om̄is virtus eoꝝ Audiamus qđ ſequit̄.Dixit quoq; deus fiat lux.ideſt forma que tenebras:hoc eſt ꝑuationes expellat.⁊ facta eſt lux qꝛ dictū impleuit effectus.Et vidit deus lucē ꝙ eſſet bona:nō eſſentialiter ſed participatiue.om̄ia em̄ bonitatē creatoris participant:cui' vt exemplata exemplaris imaginē gerunt.Et diuiſit lucē a tenebris:nō em̄ ſimul eſſe poſſunt forma ⁊ eius priuatio.Appellauitq; lucem diem.i.compoſitū qđ a forma denolationem accipit.⁊ tenebras noctem.i.materiā priuationib' formarū obfuſcatā.Factūq; eſt veſpere ⁊ mane.i.ex potentia ⁊ actu materia.ſ. ⁊ forma.Dies nō primus.qꝛ ibi ordo nō attendit̄ ſed vnus id eſt compoſitū qđ ꝑ ſe vnitas neceſſario comitat̄.Ex his aūt que ſequūt̄ in libro Geneſeos elemētoꝝ diſtinctio natura ⁊ ordo colligitur:⁊ ex his mixtoꝝ origines (quas ſextuplici differē ia poſt hec enodabim')nō ſine velamine inſinuāt de q̄bus ad p̄ſens(ꝑ epitomatis noſtri lege)ſilendū exiſtimo:ne in igne reꝑhenſionis incaleſcant fortius:qui etiā dicta calumniari haud deſinent. Tum qꝛ expoſitio nō ſingulis eo locutiōis gn̄e quo nutriti ſunt:videat̄ ap proprietate cōuenire.tum etiā qꝛ ſacroꝝ eloquioꝝ ſn̄ias myſtico ſenſu pregnātes:ꝓbicis narrationib' immiſcuerim:q̄bus non ego:ſed diuus Aug'.in xij.ↄfeſſionū libro deinceps ſatiſfaciet.ad reliqua ꝑgamus.

De ↄcordia dictaꝝ opinionū. Capi.IIII. Di.

AD que pergis? Ma. Ad ↄcordandas p̄memoratas pħoꝝ đ rerū principijs ſentētias:nō em̄ ideo exiſtimādi ſunt inter ſe pħi contrarij in materiali rerū principio:qꝛ legim' materiā olim ab alijs ignem.aerem.aquā.chaos.infinitudinē ſiuū informē:⁊ ceteris q̄ cōmemorata ſunt noīb' appellatā cū ⁊ ipſam a diuino pħo nūc terrā inanem.nunc abyſſum. nūc vero aquā cōſtet eſſe nuncupatā:que em̄ in potentia erat ad oīm formas:nimirū ſinguloꝝ noībus potuit noīari. Cōuenentius aūt his q̄bus informitatē confuſionē aut fluxibilitatē.ipius intelligim':vt ſunt terra lanis abyſſus ⁊ aqua que Moſes cōmemorat.Quid em̄ terra inani (q̄ in elementoꝝ infimū ⁊ ſex cenſet̄) difformius?Quid abyſſo infinita confuſius?Quid deniq; aquis oculo corporali videt̄ fluxibilius?Et rurſus terra dicit̄:quia materia dat forme fixionem. Abyſſus quia recipit a forma diſtinctionem Aqua vero:qꝛ ad formā appetitum habet.⁊ cōtinuā fluxibileq; tendentiaꝫ Nec in effectiuo principio diuerſitas nominū opinionū arguit diuerſitatē ſed hoc alius diuinū intellectū:alius diuinā mentem,alius conditorē intellectum.alius primā cauſam:⁊ ſi que ſunt talia noīant. Moſes autē ⁊ Joannes euangeliſta principiū Deū.ſpiritū.verbū.alpha ⁊ o.et innūer's alijs nominib' appellāt:vt inſinuarent ip̄m innoīabilem:⁊ nō modo noīa que ab intellectu imponunt̄.verūetiaꝫ intellectū ⁊ om̄e quod nominari poteſt

ge ſupergredi:ne q̃bus hic nõ eſt diſſerẽdi locus:ad propoſitũ r edeamus
t vero formale rerũ principiũ qḋ Moſes lucem appellare voluit. Plato ⁊
ſto. actũ ⁊ formam ſpẽm noĩabant. nec alij tale principiũ negauere qui
vna materia ſingula conſtitui aſſerebant. Non eñ ſunt ſingula niſi quia
gulis formis actuata ſunt ⁊ diſcreta que in materia erant confuſa. Illud
it qḋ Moſes tenebras. Ariſt. ꝓ priuationẽ dixit:alij expreſſo vocabulo deſi
are nõ curauerũt eo ꝙ eſſentialem rei ↄpoẽm minime ingrediatur:neceſ
riũ tñ eſt niſi eñ materia careret forma ipſam non appeteret nec pro eiſ
m introductionẽ agens motũ cõcitaret:non eñ quæ habemus ſed q̃bus
remus appetimus ⁊ vt ea habeamus diuerſis motibus vtimur.

Epilogus dictoꝝ numeroꝝ ⁊ conditiones principio rum enumerans. Ca. V. Diſci.

Duo itaq; pricipia rerũ aſtruis materiã ⁊ formã:e quibus to ta earundem ſubſtantia intrinſeca ↄpõe ↄſiſtit:quoꝝ pmũ non peragẽs creatũ ſed verbo creatoris exordium ſumpſiſſe reſtaris:alterũ vero dicis motu interueniente per actionem nature de potentia materia educi. Priuationem aũt vt mo tus fiat ais neceſſario cõcurrere.ſubam tñ cõpoſiti minime gredi cũ nihil ſit. Ma. Scite ex dictis tria rerũ principia concludis. Ma riam.ſ.Formam ⁊ Priuationem. Hec cũ prima ſint ex alijs non fiunt nec alterutris conſtituuntur ſed oĩa alia ex ipſis. Formam aũt de potentia aterie educi dicimus non quia aliquid ipſius in ſinu materie lateat:ſed ia ſine materia tali vt ſubiecto agens naturale eam nõ produceret. Rur m ex his q̃dam ſunt ↄtraria q: in eodem cõpati non pñt ⁊ ſunt forma ⁊ iuatio. Forma vero ⁊ materia ex quibus eſt totũ contrariari non poſſunt i. Veriſſima q̃dem hec ſunt:ſi eñ pncipiorum eſſent: principia iam ipſa on prima principia ſed eſſent principata. Et niſi q̃dam eſſent ↄtraria:int a motus non fieret:ſi ꝓ omnia eſſent oppoſita compoſiti ſubſtantiã non tegrarent. Sed de his ſigillatim diſſerere erit non inutile.

Tria rerum naturaliũ principia

Principia contraria,

De principio effectiuo non facto ⁊ mundi eterni tate. Capitulum VI. Ma.

Omnes q̃ ſuo tpe irrefragabilis auctoritatis fuere pbi:pncipium effe ctiuũ primũ vnũ atq; ingenitũ credidere. ſi eñ factũ genitumue eſſet ab alio vtiq; priore eſſet:ꝙpropter iam primũ non eſſet ſed pcederet il lud a quo eſſe ſuum haberet. Ab illo igit primo ⁊ ingenito principio: Plato mundum ⁊ que in mundo ſunt viſibilia ⁊ inuiſibilia facta meminit Idẽ teſtatur Moſes vt paulo ante dictũ eſt ⁊ Euangeliſta Joannes. Oĩa (inquit) per ipſum facta ſunt:facta q̃dem non neceſſitate nature (vt habet philoſophica traditio) ſed libera ⁊ incõmutabili voluntate vt pbat catholica ſanctoꝝ patrum aſſertio dicente pſalmiſta. Oĩa q̃cunq; voluit dñs fecit i celo ⁊ in terra. Qḋ aũt Ariſt. mundum ingenitum ⁊ incorruptibilem eſſe di xit. Huic potiſſimũ innixus argumẽto q: motus ⁊ tẽpus ſine q̃bus gñatio ⁊ corruptio mũdi nõ fieret:eterna fuere. ⁊c. nihil euidenter cõcludit. Succeſ ſio eadem q̃ in motu eſt quẽ tp̄s menſurat: aperte arguit motũ ⁊ tempus ⁊ que mouentur eterna nõ eſſe. cum eternitas ſit actu ſimul id qḋ eſſe pot. Facit ad idẽ qḋ btũs Aug. de ciui. dei. li. 4. cap. ſcribit his verbis. Exceptis inquit ꝓpheticis vocibꝰ mũdus ipſe ordinatiſſima ſua mutabilitate ⁊ mo bilitate ⁊ viſibiliũ oĩm pulcherrima ſpecie quodãmodo tacitus:⁊ factũ ſe

Plato

Poſitõ Ariſtotelica;

Auguſtinꝰ.

eſſe:⁊ nõ niſi a deo ineffabilit̃ ac inuiſibilit̃ magno ⁊ pulchro fieri ſe potuiſ ſe ꝓclamat.⁊ infra ca.vi.Proculdubio inq̃t nõ eſt mũs fact⁹ in tpe:ſed cũ tpe.Multa etiã de hac re idẽ ſctũs pat̃ li.xij.ↄfeſſionũ diſſeruit. Reſtaurati onẽ vero mũdi ꝑ circuitus(q̃dam voluere)iſte idem doctiſſim⁹ vir li.xij.de ci uita.diuerſo medio refellit.Sed hec interim.Ad materiale principiũ ſmonẽ vertam⁹.Et q̃ inanes atq̃ pueriles ſint alie Ariſto. rõnes de eternitate mũdi.vt manifeſtũ breuitat̃ grã tranſeamus.

Declaratio definitionis materie prime.⁊ quõ intelligit̃ eſſe in generabilis ⁊ incorruptibilis. creabilis autẽ ⁊ annihilabilis. Capi.VII.

Diſcipulus

Materia q̃d eſt? Ma. Primũ ſubiectũ vniuiq̃ ex quo fit al' q̃d:cũ inſit ꝑ ſe ⁊ nõ ſm accidens:⁊ ſi aliq̃d corrumpit̃:in hoc abibit vltimũ. Di. Partes dilucidatione egent. Ma. Materia eſt primũ ſubiectũ:q2 nullũ ea prius. vt viſum eſt vel primũ hoc eſt principale.vniuiq̃.ſ. rei generabili ⁊ corruptibili. ſubiectũ dico.nõ in quo totũ cõpoſitũ ſubiectat̃:ſed ex quo fit aliq̃d.i.compoſitũ:cũ inſit.ſ.cõpoſito ꝑ ſe.⁊ id eſt nõ ſm accñs: queadmodũ priuatio.q̃ ⁊ ſi ſit ꝑ ſe termin⁹ motus:ꝑ quẽ compoſitũ vt generat̃: cõpoſiti tñ ſubſtam nõ ingredit̃.Et ſi aliq̃d.ſ.compoſitũ vt generatũ corrumpit̃.i.in ſua principia reſoluit̃.id abibit vltimũ.i.finalit̃ in vltima reſolutiõe in h̃.ſ. ſubiectũ. Eadẽ eñi ſunt ꝑncipia reſolutiõis q̃ ⁊ cõpoſitionis. Vñ oĩni ſubſtali ⁊ accidẽ tali forma ſublata:vltimo remanere materiã primã neceſſe eſt.quã ⁊ intellectus talit̃ negatiue videt dum corp⁹ aliqđ incorꝑeũ et ſine forma intelligit. Hanc peripatetici:⁊ q̃ mundũ ingenitũ volũt:ſic ⁊ ingenitã ⁊ incorruptibilẽ aſtruũt.Si eñ(aiunt)materia ꝑma fieret.vel ex ſe vtiq̃ vł ex alia eſſet.cũ ex nihilo nihil fieri poſſit:nõ autẽ ex ſe fit.q2 eſſet anteq̃ fieret.nec ex alia: cũ iam ꝑma nõ eſſet.idẽ argumẽtũ ad ꝓbandũ ei⁹ incorruptibilitatẽ aſſumũt.Sed Moſes:⁊ q̃ eũ ſequunt̃ doctores catholici.materiã nõ ex ſe:nec ex alia.ſed ex nihilo.i.poſt nihil.vel nõ ex aliquo a deo creatã in ꝑncipio ↄſtanter affirmãt:q̃ et eandẽ ſi vellet nõ quidẽ corrũperet(q2 cõpoſita nõ eſt)ſed penit⁹ annihilaret.Qđ vero vulgarũ gentiliũ principiũ aſſumit.Ex nihilo nihil fit.locũ habet in potentia creata:nõ in creatore: q̃ ſolus põt res creare.vt teſtat̃ Aug.li.iij.de trini.Ignorauit hoc vas eloquẽtie. Cice.de natura deoꝝ diſputans:q̃ materiã ꝓfuiſſe opationi diuine atteſtat⁹ eſt.

Aug.li.ij.cõfeſſionum Anſhel.li. monologiſ. cap.viij.

Ex nihilo nihil fit augustinus Cicero

Si materia prima fuerit aut poſſit aliquãdo eſſe ſine forma.⁊ ſi omnia creata ex materia ſint cõpoſita ⁊ ſi celi et terre eadem ſit materia. Ca.VIII.

Ma.

s Ed plurimã difficultatẽ apud nõnullos ex nr̃is hr̃e videt̃: ſi materia formis poſſit eſſe priuata? Cum eñ actu:ſine actu q̃ forma eſt:nihil oĩno eſſe poſſit materia priuata formis:quõ actu erit? Huius argumẽtationis modul⁹ facile q̃dẽ diſſoluet̃ ſi actũ duplicẽ diſcernere nouerim⁹:quoꝝ ꝑmus eſt entitatiu⁹:quo ſcʒ vnũ qđq̃(q2 ens eſt)in vniuerſitate exiſtentiũ ſubſiſtit.Tali actu materia ꝑma informis de qua ⁊ mundũ factum conſtat: anteq̃ formaret̃ ⁊ diſtingueret̃ (facta vtiq̃ erat)ſubſiſtebat.q̃ ⁊ ſi ꝓpe nihil erat.vt ait Aug⁹.li.confeſ.qm̃ adhuc oĩno iformis erat.nõ tñ oĩno nihil erat. cũ eſſet qđ formari poterat

augustinus

BOUND BY W. PRATT

nari autẽ q̃d non eſt:nõ poteſt. Sc̃dus actus eſt formatis. completus
pecificus a forma ſpecifica.quale eſt eſſe rõnale hominis ab aĩa intelle-
ua.Illo materia prima actuata nõ erat.q2 inanis:vacua:⁊ informis erat
. Non erit ita impoſſibile aliq̃d ſine forma eſſe. Mag. Auguſtin⁹ hoc Auguſtin⁹.
let affirmare:dicens eſſe vtiq̃ aliquid non formatũ poteſt. Hoc autẽ de
ma abſoluta accipiendũ eſt. nam ⁊ in materia nuda adhuc eſſet forma
pectiua:relatio.ſ.qua vt creatura ad deũ refert:ſed hęc q̃ materię eſt ea
m. Similit̃ ⁊ aptitudinalis extenſibilitas: quã cõmentator Auerrois di-
nſionẽ interminatã vocat.Actualẽ autẽ extenſionẽ dimenſionẽ termina
dicit:ſed hec cũ ſit trina dimenſio:quãtitas eſt.et realiter a materia di-
rſa.dimenſio autẽ interminata eſt materię coeua. Di. Materia igitur
ior forma erat. Ma. Prior erat ait idem non tp̃e:ſed origine. ſicut ſon⁹
ntu.Ipſaꝫ autẽ ⁊ tp̃e a formis denudari:⁊ in actu primo(quẽ entitatiuũ
cimus)poſſe ſubſiſtere p̃ diuinã potentiã ex dictis manifeſtũ eſt: ⁊ demõ
rari poſſet amplius.Sed hęc relinquẽtes:alia tranſcurram⁹. magnoꝶ eq̃
m opiniones de his videnť diuerſe.Sunt eñ qui materiã hanc in princi-
o ſub quadã forma generali ꝑſtetiſſe volunt. Di. Omnia ne creata hac
ticipant? Ma. Minime: ſubſtãtię incorporeę(quas intelligentias. an-
los.demones.animaſq; rõnales dicimus)ex materia non ſunt:nec tamẽ
mino ſimplices ſunt(qd̃ ſoli deo competit) ſed ex realitatib⁊ duabus con- Bonauen.
ant:quarũ vna eſt vt potentia altera vt forma. hęc autem cõpoſitio non
ſentis ſed metaphiſice cõſiderationis eſt.Accidentia q̃ eodem genere ſim
licitatis ꝑtinent.Sola autẽ ſubſtantia corporea ex materia eſt compoſi-
a:nec ex alia celum:⁊ ex alia terra:ſed eadem informitas per inuiſibilem Auguſtin⁹.
errã inſinuatur:vnde fieret celũ.vt ait Auguſtin⁹ ⁊c.terra viſibilis atq; cõ
oſita ⁊ aqua ſpecioſa.Et quicquid deinceps in conſtitutione hui⁹ mundi
on ſine diebus factum cõmemoratur.

De Forma. Capitulum.IX. Diſcipulus

Orme aũt quã affers deffinitionẽ? Mag. Formã quã ex-
emplũ:ſpeciẽ:rationẽ:⁊ actum dicunt: varię deffinitã inue
nio.Unde ait q̃ ſex principia deſcribit. Forma eſt cõpoſiti
oni ꝯtingens:ſimplici ac inuariabili eſſentia ꝯſiſtens.Con
tingens quidẽ eſt cõpoſitioni:nõ qua ex alijs integrat:ſed
qua materię in cõpoſitione totius vnitur.Simplex aũt di
cit:quia ex alijs nõ componit:nec in alia reſoluit. nec ad
dita ſubiecto maius facit. Inuariabilis autẽ eſt in latitudine ſua quã nõ
tranſit:ſed intra terminos illi⁹ per gradus indiuiduales varia:intendit:⁊
remittit.Habet eñ forma graduũ latitudinẽ. ex quoꝶ vniformi ⁊ difformi
cõfiguratione nõnulla quędã ſecretiora nature inueſtigant. p̃cipue vero in
accidẽtalib⁊ vt ptim videre eſt in libro de vniformitate ⁊ difformitate for
marũ. Di. Hęc alio loco ⁊ tp̃e expetã: nũc reliquas formę deſcriptiões ad-
ducas. Ma. Forma eſt quoddã diuinũ optimũ ⁊ appetibile.Diuinũ quod-
dã dicit formã:cũ ſit p̃ticipata ſilitudo vel imago dei: dans eſſe cõpoſito. p
q̃d ſeipm vt põt deo aſſimilat:clari⁹ quidẽ in hoie: obſcurus in lapide:me
diocrit̃ aũt in aĩalib⁊ ⁊ plant.Optimũ vero eſt nõ ſimplicit̃:ſed inter rex
principia.Priuatio eñ nihil eſt oĩno:⁊ materia ꝑpe nihil:quę p̃ appetitũ
forme habende in continuũ compoſiti machinat maleficiũ. Unde ⁊ forma
eſt ens a materia appetibile.nam ipa materia vt femina virum: turpe bo

num ⁊ quodcūq̧ imperfectū ſui pfectionem appetit:appetitu nō q̄dem rati onali aut aīali ſed naturali.alia ſubiungenda eſt deſcriptio formā ⁊ ſubſtan tialem ꝟ accidentalem complicans. Di. Que? Ma. Forma eſt q̄ dat eſſe rei.eſſe q̄dem ſubalē:ſi forma fuerit ſubalis.vt aīa hoīs.aut accñtale.ſi for ma ſit accñtalis.vt albedo albo.Veruntñ forma que īter pncipia rerum na turalium cōnumerata eſt:accñlem non cōphendit.Materia eñ ⁊ forma ex quibus naturales fiunt ſubſtantię ſunt:non accidentia.nec tamen per ſe ⁊ directe:ſed reductiue in genere ſubſtantię ordinabiles.De formis aliqua in ſequentibus tractabimus. Nunc priuationē diſcutiamus.

De Priuatione Ca.X. Diſci.

PRiuationē definias. Mag. Priuatio cū nihil ſit.nec genus nec dñtiam habet.⁊ ideo definiri nequit.Priuationem vero nullam rem eſſe Aug.contra Manicheos.affirmat dicēs.Nō eñ tenebrę aliq̄d ſunt ſed ipſa lucis abſentia.ſic̄ ſilentiū non aliq̄ res eſt ſed vbi ſonus nō eſt ſilentiū dicit̄.Cōuenient̄ ergo p̄uatio deſcribitur.Priuatio eſt carentia formę alicui' cū apti tudine materię ad ip̄az.Primū pꝫ de ſilētio qđ abſentia ſeu carētia ſoni eſt. Ultimum vero neceſſario additur:niſi eñ materia nata eſſet recipe formā cui' carentiā habet:ea nullatenus careret.nō eñ aſinus carere dicit̄ rōne: quā ex p̄mordiali ſui conditiōe aptus nō eſt recipere.ſic nec lapidē cecū au demus affirmare. Di. Priuatio itaq̧ non eſt materia? Ma. Non vtiq̧ hęc cū nō aliq̄ res eſt.materia aūt nō oīo nihil eſt.vñ ⁊ in aduentu formę priuatio eiuſdem amplius nō eſt ſed materia recipiens formā.eſt de q̄ p̄ua tio iā negat̄ q̄ rurſus forma ſeparata de eadem affirmatur.Cū eñ nihil ſit ad introductionē formę nō corrūpitur:nec ad ſeparatiōem eius pducit̄. Di. Sed quō fieri pōt vt materia q̄ actu cōtrariſq̧ priuata eſt formis earun dem in ſe habeat priuationes:ni fortaſſe formaꝝ contrariaꝝ p̄uatiōes ꝯrie nō ſint. Ma. Quinimo priuatiōes eodē mō opponunt̄ priuatiue q̄ ⁊ for me(q̄rum priuatiōes ſunt)opponunt̄ poſitiue.Sicut aūt ſole formę imedi ate ꝯrie ſimul in eodē ſubiecto ſe nō ꝯpatiunt̄:ſed eidē viciſſim inſunt:nec his ambabus ſit̄ caret:ſi nec ambaꝝ p̄uationes(quę eodē gñe priuatiue op ponuntur ſimul recipit.Hec aūt de p̄uatiōe formaliter dicta accipiēda ſunt fundamentaliter eñ priuatio a materia priuata non diſtinguitur.Nonnul la etiā libro ſecūdo ſuptracta:de Cathegoriis de priuatiōe diſſeruimus.Su pereſt vt in ſequentibus res naturales quarum principia vidimus pro mō epitomatis noſtri tranſcurramus.

De re naturali ⁊ natura. Ca.XI. Di.

REs naturales intelligo q̄ ex principiis naturalib; materia.ſ.⁊ forma naturali exiſtunt vt lapis arbor ⁊ his ſimilia. Ma. Optime:materia nanq̧ ⁊ formę naturę ſunt.ex his igitur cō poſita nō ab re naturalia dici poſſunt. Di. Natura q̄d eſt? Ma. Naturā eſſe manifeſtū eſt.nec demonſtratur:ſed aliter definitur.Natura eſt principiū ⁊ cauſa motus ⁊ q̄etis eius in quo eſt p̄mū p ſe ⁊ nō ſm accñs. Di. Definitionis ptes facias clariores. Ma. Natura principiū eſt p̄mum.i.principale ⁊ imediatū.Nam ⁊ ſi q̄litates ad motū et quietem concurrāt nō tñ imediate ⁊ principaliter:ſed vt inſtrumenta.ideo non entia naturalia aut naturā habentia ſed entia ſecundum naturā ſunt

e accidãt enti habenti naturã. Sequit(et), p id eſt cauſa (vt idem noie pñ
pij ⁊ cauſę intelligas) motus ⁊ quietis: quę eidem inſunt (eius) ſcʒ cõpoſi
, in quo natura eſt per ſe. Accidit eñi artificialib⁹ inq̃ntum talia. vt mo⸗
eant ab ea q̃ eſt in ipis natura. vt cum ſtatua cadit. accidit ꝙ ſit lignea:
t lapidea. Excludunt etiã hic cauſę per accñs: quib⁹ etiã cõnumerãtur
ſus ⁊ fortuna. ꝙ vero addit (⁊ non ſm accidens) artes excludit: quę q̃uqꝫ
incipia ſunt motus ſubiecti in quo ſunt. non autẽ per ſe: ſed accidentalit
ccidit eñi ſananti ſeipm vt ſit medicus: cum ab alio ſanari poſſit. Natu⸗
igit principiũ eſt ⁊ cauſa motus ⁊ q̃etis ⁊c. i. natura eſt. id per qđ res in
a eſt inclnat ad receptionẽ motus vel quietis. aut forme alteri⁹. Res eñi
aturalis eadẽ natura per quã eſt. nata eſt recipe omnes paſſiones huiuſ⸗
odi naturã ꝯſequentes. Forma aũt q: non tñ inclinat ad has: ſed etiam
tiue concurrit: id eo a phiſicis dicit magis natura eſſe: eo ꝙ ratio princi
andi formę pfectior ſit q̃ꝫ ratio principiandi materię. vtraqꝫ tñ in gene⸗
principij paſſiui concurrunt. Principiũ vero actiuũ motus ⁊ quietis cu⸗
ſlibet nõ ſemp eſt intrinſecum. vt infra patebit.

De generibus cauſarũ. Capi. XII. Di.

In explanatione deffinitiõis cauſaꝝ diuerſitatẽ inſinuare vi⸗
deris: cũ aliam p ſe: aliam vero p accidens diſtinguis. ne igi
tur graueris de his latius tractare. Ma. Principiũ in de
finitione naturę p paſſiuo: nõ actiuo accipiendũ eſſe oſten⸗
ſum eſt: nec naturã non cauſam p ſe: ſed per accidens dica⸗
mus. Mobili nãqꝫ in eo ꝙ mouet accidit habere in ſe prin
cipiũ ſui motus. ſicut medico ſananti ſeipm. accidit habere
in ſe ſuę ſanationis principiũ. inclinari autẽ ad motũ et ad
formã inducendã p ſe ineſt mobili. Cauſa aũt generale nomẽ eſt intrinſecũ
extrinſecũ principiũ cõplectens. Eſt eñi cauſa ad cui⁹ eſſe ſequit aliud. vt
d eſſe ſolis ſequit lumen. Di. Cauſa intrinſeca quę eſt? Mag. Illa ex
ua cõpoſiti ſubſtantia integrat. vt ſunt materia ⁊ forma. de quib⁹ ſupra.
Di. Extrinſeca quę eſt? Ma. Quę ad rei conſtitutionẽ cõducit: ſed ſub⸗
antię eius pars non eſt. vt ſunt efficiens ⁊ finis. Di. Efficientẽ quã di⸗
is? Ma. Eam a qua primo fit motus. ⁊ hęc quidẽ principalis eſt. vt do
nificator. Quę vero mota mouet inſtrumẽtalis dicit. vt ſecuris mota a do
nificatore. Rurſus autẽ efficientiũ quoddam intra ſubſtantiã eius quod
fficit continet. et ratio ſeminalis nonnunq̃ꝫ appellari ſolet. Et eſt vis inſi
a rebus ex ſimilib⁹ ſimilia pcreans. vt vis grani reducens ipſum in arbo⸗
em. De hac autẽ eo loco quo de plantis agemus: enucleatius diſſerendum
rit. Hanc nõnulli inchoationem formę pducendę aſtruunt. vt ex ea opera
ione naturę forma pficiat. ſed an forma vniuerſalis aut pticularis cenſen
da ſit: nec ne diſputant. Qui vero inchoationẽ formaꝝ in materia non ad
mittunt: rõnem ſeminalẽ qualitatẽ formã ſeminis cõcomitantẽ. et ad for
mã generandã diſpoſitiue agentem eſſe dicunt: nec illam nec ſeminis for⸗
mam actione naturę in formã generandã conuerti aſtruunt: ſed potius ab
jiciendã eſſe affirmãt. Aliud efficiens extra ſubam eius quod operat exiſtit
vt celoꝝ influxus: ⁊ rerũ artifices: qui cum ſm intellectũ ⁊ voluntatẽ agũt
cauſę exemplares pñt appellari. In mente eñi artificis ſunt exemplaria co⸗
rum: quę pducit in exteriori materia. Cum vero ſemp materia vna aptior
ſit alia: in nulla exemplaris forma fingi poteſt. ſicuti eſt in artificis aia:
ſed manet ſimilitudo ⁊ imago eius: quę eſt veritas in mẽte. Eſt igit forma

rei in aĩa artificis archetypa ꝛ ꝟitas:ꝛ dum in potẽtia ad actum deducit motus eſt in materia aũt iam ꝓducta eſt ſĩitudo ꝛ imago. Has reꝝ formas in mente diuina ideas dicũt.Sunt aũt ideę(vt ait diuus Aug.li.octo
Auguſtin': gintatriũ q̃ſtionũ.q.49)formę eterne ꝛ incõmutabiles in mente diuĩa. Et
Schotus vt aſſerit Schotus li.pmo.diſ.iij. Sunt res obiectiue cognitę ab intellectu
Ideę. diuino. Di. Ideę cũ ſint eterne:nõ niſi deus eſſe poſſunt:'q̄ plura eterna
Joannis .i. nõ ſunt:ꝛ oĩm rerũ ſunt.q̄ oĩa a deo obiectiue cognita ſunt. Ma. Sane:hoc eñi teſtat̃ euãgeliſta Joãnes dicens. Oĩa ꝑ ipm facta ſunt:et ſine ipo factũ eſt nihil:qđ eſt in ipo vita erat.qđ autẽ in deo vita eſt vtiq̄ deus eſt.Ideę itaq̄ in deo:et ſi plures ſint(alia eñi rõne.vt ait Aug'.cõditus eſt hõ:alia equus)oẽs tñ vnus deus ſunt.Hoc expreſſius libro vi.de trini.c. vltio.edocuit dicẽs. Primus ꝛ ſũmus intellectus eſt ars q̃dam oipotentis atq̄ ſapientis dei plena oĩm rationũ viuentiũ incõmutabiliũ.ꝛ oẽs vnũ in ea.ſicut ipa vnũ de vno:cũ quo vnũ. Et li.ſoliloquioꝝ.ca.3i. Tu es deus meus ꝛ dñs oĩm q̃ creaſti. et apud te oĩm ſtabiliũ ſunt cauſę:ꝛ oĩm mutabilium apud te ĩmutabiles manent origines.et omniũ rõnabiliũ ꝛ irrationabiliũ atq̄ tempaliũ ſempiterne viuũt rões.Vñ ꝛ diuus Boeci' li.iij.de ꝯſolatione metro nono.tu,cuncta ſuperno Ducis ab exẽplo: pulchrũ pulcherrim' ipſe Mundũ:mente gerens ſimiliq̄ imagine formans.Sed quorſum ſermo noſter defluxit:prima rudimẽta pħię ꝯquirentes:ad archana q̃dam theologię aſcendimus. Di. Ad inſtituta ğ regrediamur.

De cauſa finali.ꝛ cauſaꝝ coincidẽtia.Ca.XIII. M.

OCcaſione efficientis extrinſeci nõnulla de forma exẽplari tractauimus.Reſtat vt ſm̃ pmiſſa extrinſecę cauſe ꝑtitionẽ de fine diſſeram'. Di. Finis q̃d eſt: Mag. Duplex eſt:ſcʒ finis gr̃a cuius:ꝛ finis quo prim' eſt: gr̃a cui' alia fiunt:ideo etiã cauſa cauſaꝝ dicit̃.ꝛ ab ipa primo efficiẽs ad operandũ mouet̃:motu quidẽ methaphorico ꝛ intentionali: q̄ ſcʒ ab efficiente deſiderat̃.reali aũt motu mouere nõ põt.q̄ frequẽter in re realiter nondũ eſt:ſed ſolũ in intellectu ꝛ voluntate.Dicit̃ tñ cauſa realis denolatione extrinſeca.q̄ effectus realis eſt ad quẽ appetendũ mouet appetitum:ꝛ ſpĩaliter inclinat.Et hic eſt finis generationis.Scđus finis eſt quo ad primũ peruenit̃.vt virtutib' btĩtudo attingit̃:ꝛ euacuatione nociui humoris ſanitas reparat̃. In naturalib' etiã ſepius ꝯtingit finem primũ cuʒ forma ꝛ efficiente coincidere. In numero q̃dem.vt aĩa petri. finis eſt gñationis petri:ꝛ forma eiuſdẽ.In ſpecie aũt. vt forma ignis a.efficiens eſt formę ignis b.ꝛ hęc finis eſt gñationis ignis b.Forme autẽ ignis a.ꝛ ignis b.eiuſdẽ ſpeciei ſunt.Et deus dictaꝝ cauſaꝝ cauſalitatẽ cõplicat. eſt eñi tricauſalis. Efficiens.omnia ex nihilo ꝓducens.Formalis:q̄ exemplar eſt oĩm formas in ſe ꝯtinens.Et finalis:in quem oĩa tendunt. Materię aũt cauſalitatẽ quę eſt pati nõ ſupplet:nec actione phiſica efficiens:cuius cauſalitas eſt agere cum materia coincidit:imo materia:nec in ſpecie:nec in numero cum alijs cauſis coincidere poteſt.

De cauſa vniuerſali ꝛ particulari complexa et incomplexa per ſe et per accidens in actu et in potẽtia. Capitulum.XIIII. Magiſter

Reter has aũt quas diximus aliẹ ſunt cauſaꝝ diuiſiones.
Di. Queẹ? Ma. Cauſaꝝ q̃dam eſt vl'is.vt ſol homo. q̃dam
pticularis.vt hic hõ.Et rurſus cauſaꝝ quedã eſt cõplexa.vt
Petrus ſcriptor.q̃dam incõplexa.vt ſcriptor. Et ampli⁹ cau
ſarũ q̃dam eſt p ſe cauſa.queẹ ſcꝫ ſm ↄpriã naturã: ꝛ nõ p
aliud ſibi accidẽs cauſat.cum quo vnũ p accidẽs ↄſtituat.vt
ignis generans calorẽ in aqua. Di. Num ignis calorẽ in aqua p ſibi accidẽ
calíditatẽ ꝓducit? Ma. Producit. Sed caliditas ignis cũ igne nõ vnuꝫ
accidẽs ↄſtituit.non eñi ſe habent vt determinatio ꝛ determinabile: quẽ
admodũ paries albus.Cauſa p accidens per oppoſitũ manifeſta eſt.vt mu
ſicus ſcriptor.Accidit eñi ſcribenti librũ vt ſit muſicus.Inter has etiã caſũ
fortunã:infinitaſq́ꝫ alias nominare poſſumus.Infinita eñi ſunt queẹ vni
cuiqꝫ accidunt:non ſimplr ꝛ in eodẽ genere.In quolibet eñi cauſaꝝ genere
rатus eſt.vt dicit.ij.Metaphi.Rurſum aũt q̃libet haꝝ ſiue vniuerſaliũ:pti
cularĩũ.complexaꝝ.incõplexarũ: p ſe vel per accñs duplex eſt. ſcꝫ in actu et Ariſtoteles
in potentia. Di. Cauſam in actu quã dicis? Ma. Queẹ actu effectũ cau
ſat vt ſcriptor actu ſcribens.Et heẹc ſimul eſt ꝛ nõ eſt cum ſuo effectu:non
q̃dem iam cõpleto:ſed in fieri actuali ↄſtituto.Idem tñ de fundamẽtis et
relationibꝫ verificari põt. Di. Cauſa in potentia queẹ eſt? Ma. Queẹ cũ
actu ſit.nihil cauſat.cauſandi tñ potentiã habet.vt ſcriptor dormiẽns. Uel
queẹ actu eſſe non habet:poſſibiles tñ eſt ad eſſe ꝛ cauſare. vt Antichriſtus
cauſa eſt in potentia futureẹ pſecutionis eccleſieẹ.

Si vnius effectus plures p ſe cauſe aut vni⁹ cau ſe plures effect⁹ poſſint eſſe.de cauſaꝝ cõnexione cau ſandi neceſſitate.Et quõ cauſe ſibi inuicẽ ſunt cauſe. Capitulum.XV.

Diſcipulus

Reter ea vero q̃ dicta ſunt de cauſis alíud me mouet:fortaſ
ſe ſcitu nõ indignũ.Eſt aũt:vt breuib⁹ edicã.ſi vnius effectus
plures p ſe cauſeẹ eſſe poſſint. Ma. Recte arbitraris h' ſcitu
nõ indignũ.eo nãqꝫ cognito nõ minime ꝓbia q̃ſtiões patebũt
Di. Tu ḡ q̃d ſentiendũ ſit edicito. Mag. Uniuſcuiuſqꝫ qδ
creature nõie cenſet plures eſſe p ſe cauſas generũ diuerſorũ
facile declarabit.nulla eñi creatura ſeipã eſt nulla eñi omnino res eſt(vt ait
diuus Aug.li.i.de trini.)q̃ ſeipam gignat vt ſit:oĩs igit cauſaꝫ efficientẽ ha
bet.Rurſus aũt teſte Boetio in omi eo qδ ea citra primũ eſt h' ꝛ hoc.id eſt
qδ eſt.ꝛ q̃ eſt potẽtia ꝛ actus.primũ rõnem materieẹ:alteꝝ vero rõnem for
me habet.Eius aũt qδ factũ eſt vtiqꝫ aliq̃s finis eſt.Sumus eñi ꝛ nos quo
dãmodo finis oĩm dicit ph'us. Cuiuſlibet igit effect⁹ q̃tuor cauſas eſſe alio
loco affirmat. Di. Intelligo.Sed cur dicas generũ diuerſoꝝ? Mag. Nam
q̃nto Metaphiſice ↄcludit vnius effectus plures cauſeẹ vni⁹ generis eſſe nõ
poſſunt.niſi ſint eſſentialiter ſubordinate aut partiales.Exemplũ p̃mi.eſt.
Sol ꝛ hõ generãt hoĩem.Sol quidẽ vt cauſa vniuerſalis. hõ vero vt ꝑticu
laris.vniuerſali ſubordinato.ambe tñ in genere efficientis. Exemplũ ſcđi.
motas ipſi⁹ nauis:partiales cauſeẹ poſſunt eſſe decẽ homines.aut equi tra
hentes.Sic viſionis videns ꝛ viſibile. Intellectionis intellectus.ꝛ intelligi
bile.Sed in his fortaſſe potentia animeẹ eſt cauſa principalior. de quibꝫ in
ſequentibus. Diſci. Cauſe eſſentialiter ſubordinateẹ queẹ ſunt. Magi.

Quarꝫ ſecunda in cauſando dependet a pma ſm cuius virtute agit. Prima
vt dicit prima ꝓpoſitio libro cauſarũ plus in effectum influit ꝙ̃ ſecunda. vt
ſol ⁊ homo. In his enĩ quã create ſunt: prima quãtum ad intimitatẽ plus in
fluit. ad formã aũt effectus nõ põt deuenire: niſi per formam agẽt proximi
⁊ quãtum ad hoc minus influit. Cum vero ſecunda nõ depẽdet a pma in cau
ſando (etſi in eſſendo) cauſę accñliter ſubordinantur. vt auus ⁊ pater petri.
Nã etſi pater petri eſſe habeat ab auo petri in generatione: tñ eſſe petri ab
Unũ eſt cã auo non dependet: cũ ipm generare poſſit auo premortuo. In eſſ ntialibus
diuerſorum aũt philoſophi cauſandi neceſſitatẽ ex earundem connexione poſuerũt: ita
vt in ſecunda agente prima neceſſario agat. Ex quo ſequitur eff ctũ cauſæ
naturalis ſimpliciter eſſe neceſſariũ. tali aũt deſtructo cauſa eius deſtruit ẽ
ita cauſa prima non eſſet oĩo independens ⁊ deſtrui poſſet qđ dicere ꝗs au
Cauſę ſunt debit: dicendũ igit̃ primã cauſare contingenter. Cauſa igitur ſecunda a pma
ſibijnuicem contingenter eſt: neceſſaria aũt cauſa ſi ſit naturalis: nõ aũt ſi voluntaria.
cauſę Voluñtas enĩ actione ſua eſt libera ſed hęc alterius ſunt ſpeculationis. Quę
ad preſens attinent terminemus. Sicut enĩ vnus effectus plures cauſas cẽ
ex dictis manifeſtũ eſt. ſic vnius cauſe plures ⁊ diuerſi effectus in diuerſa rñ
rõe reperiuntur. Natura enĩ qui ſua pñtia cauſa eſt ſalutis nauis: abſentia
ſui cauſa eſt periclitationis nauis. ſimiliter ⁊ ſol lutum indurat ⁊ cęram diſ
ſoluit. ſed hęc diuerſitas rõnis in materia. non in ſole eſt requirenda. Non
nunꝗ̃ etiã cauſę ſibijnuicẽ cauſe ſunt vt laboris: qui cauſa effectiua eſt ſa
nitatis. Ipa quoqꝫ ſanitas eſt cauſa finalis. Omnium aũt effectuum cau
Aug. cap. 3. ſas in vnius ſummi dei voluntatẽ vt cauſam primam reducere. Augu. de
⁊ 4. trini. li. iij. non obſcuro exemplo declarat. Oĩm enĩ deus cauſa eſt immedia
ta ꝗdam tñ cauſat cum alia particulari cauſa. non eſt indigentia ſed libera
litate ſumma: quę rebꝫ non modo eſſe dedit: ſed operationem indidit.

De caſu ⁊ fortuña ſcđm opinionẽ gẽtilitatis. Ca. XVI

Inter cauſas per accidens caſum ⁊ fortunã dum numerares patula aure auſcultabã: multã nãqꝫ vulgus his tribuit cauſalitatem verebar aũt: quia ad alia feſtinas ne harum tracta tñ pterires. Ma. Plurima pterire neceſſe eſt. nõ enĩ pſentis diſceptationis eſt omnia limare extorquere. Has aũt cauſas caſum dico ⁊ fortunam non oportet ſilentio trãſire: circa quas contingit damnabiliter errare. Unde quondam Romani fortunã diuinam quoddam numen exiſtimabant quod pro libitu ſuo hoim meritis nõ ꝯſideratis. alijs bona. alijs vero mala largiret̃. Ad qđ deſignandũ ſimulachrum eius in ſpecie muliebri in medio rote quaſi cã continue conſtituebãt cuius facies dexter lucida ſiniſtra obſcura vtraqꝫ vero ceca apparebat: qꝛ ſplendidi ſunt quos fouet. obſcuri aũt quos perſequitur. Cęcitas vero indifferẽtiam eius deſignabat ad bonos ⁊ malos. Similiter qꝛ eos quos fouet excęcat. Huius aũt prodigij mutabilitatẽ rota volubili oſtentabant. cuius qui ſummam tenet arcem proſperiſqꝫ fruitur ſucceſſibus mox inopinato caſu ad ima deijcitur. Rurſus aũt qui in imo conſiſtebat ex opppſita rotę pte locũ celſitudinis conſcendit. Quę ⁊ ſi eo ordine in mortaliũ actibꝫ eueniant: impiũ tñ ⁊ fidei noſtrę inimicũ: principijs etiã philoſophicis oĩno ꝯtrarium eſt ea alicui: pterꝗ̃ ꝓuidentię diuinę aſcribere quę iuſtis occultiſqꝫ iudicijs ſecunda ⁊ aduerſa communicat prout voluerit. quod Auguſtinus de ciuitate per multos libros. ⁊ Boetius de conſolatu phico latiſſime oſtendit

BOUND BY W. PRATT

De cultura ꝓ fortunę a Romanis. Aug. de ciui. dei. li. iiij. ca. xviij. ⁊ nono
diſſerit. Colebant eñ fortunã: quę rem publicam defenderet. Fortunam viri Boe. li. v.
em ⁊ muliebrem. vt ẽ apd̃ Oui. de faſtis li. 4. ⁊ li. 5. de triſtibus. Nempe dat Ouidius
qócunq; libet fortuna rapitq; Cyrus ⁊ eſt ſubito qui modo Creſus erat.
li. v. Paſſibus ambiguis fortuna volubilis errat. Et manet in nullo certa
enaxq; loco. Sed modo leta venit: vultus modo ſumit acerbos. Et tantum
onſtans in leuitate ſua eſt. ⁊ Boetius de ꝯſolatione li. ij. pſa ſecunda. Hũc



continuum ludum agimus:rotã volubili orbe verſamus Infima ſummis: ſumma infimis immutare gaudemus.

De caſu ⁊ fortũa ſcd̃m opinionẽ phõꝝ Ca.XVII.D.

NOn ingrata fuit hec narratio vanitatũ gentiliũ.Sed qd̃ phi de his ſenſerunt q̃ſo edicito. Ma. Phs li.ij.naturalis phie Caſum ⁊ fortunã volens diffinire:pter eas q̃ in ſuperiorib⁹ digeſſimus:cauſaꝝ ptitiones alias ⁊ agentiũ ⁊ effectuũ adducit.Quarum partitionũ pma hec eſt.Agentiũ q̃dam agunt ſm ppoſitũ.⁊ deliberationẽ.vt hoies rõnis cõpotes.q̃dã vo non agut a ppoſito.vt infantes bruta inanimata.Effectuũ aũt quidã fiũt ſemp.vt ſolis ortus ⁊ occaſus.q̃dam frequenter.vt calor in eſtate.⁊ frigus i hyeme.q̃dam extra ſemp ⁊ frequenter ſiue raro ↄtingunt.vt inuẽtio theſauri.Amplius eoꝝ que fiunt q̃dam fiunt pter finẽ determinatũ.vt foſſio ſepulchri propter ſepelire mortuũ ⁊ q̃dam alia nõ intẽta annectunt illis:⁊ accidunt.Ex his diffinitio fortune manifeſta erit qua dicitur.Fortuna eſt cauſa per accidens eorum q̃ fiunt pter hoc in his q̃ agunt ſm ppoſitũ extra ſp ⁊ frequenter.Similiter ⁊ deſcriptio caſus patebit qua dicit.Caſus eſt cauſa p accidens eoꝝ q̃ fiunt pter hoc in nõ habentibus ppoſitũ extra ſemp ⁊ frequenter. Di. Exempla hoꝝ adiũgas. Ma. Exẽplum fortune eſt in eo qui ad ſepeliendũ mortuũ ſepulchrum fodit:⁊ fodiendo inopinatũ theſaurũ repperit.Exẽplum caſus eſt.Si equus ſtabulũ repetens ſaluatur a lupo ⁊ tripoda deorſum cadens apta ſedes efficitur.Verũtñ nõnunq̃ effectus fortuitus caſualis appellatur:extento noie caſus ad fortunã ⁊ caſum pprie dictũ.Sic ⁊ improprie Plutarch⁹ lapides pauimẽto ſubſtratos infortunatos dicebat quos aũt ad cõſtituẽdas aras deorũ applicant fortunatos dicere ſolebat .His eñi reuerentiam alijs aũt contumeliã attritione pedum fieri contingit. Diſcipu. Proprie itaq̃ fortuna reſpectu illorum eſt que nobis a propoſito agentib⁹ accidũt.Caſus aũt reſpectu illoꝝ q̃ nõ vtentib⁹ rõe aut vtentibus ſed ppoſito nõ agentib⁹ eueniũt. Ma. Optime. Di. ſed nondum q̃ res ſit fortuna aut caſus accepi. Ma. Fortuna(vt aiũt nõnulli philoſophantiũ)eſt voluntas agẽtis a ppoſito:Caſus aũt eſt natura eius qd̃ agit nõ a ppoſito. Di. Nũ voluntas ⁊ natura ſunt cauſe p ſe? Ma. Voluñtas cã p ſe eſt effectus intẽti:qui euenit a ppoſito.Et cauſa p accñs (quã fortunã dicimus)effectus nõ intenti qui euenit pter ppoſitũ.Unde in dato exẽplo ſepulchrum eſt effectus intentus:⁊ inuentio theſauri eſt effect⁹ fortuitus ſic ⁊ in caſu.Caſus tripode deorſum effectus eſt naturalis a natura ⁊ grauitate ei⁹:ſed q̃ facta eſt apta ſedes effectus eſt caſualis.Verũtamen nihil ſic euenit fortuite aut caſualiter:quinetiã eueniat a cauſa p ſe intendente hoc fieri.Nã vt Plato aſſeruit:nihil eſt cui⁹ ortũ nõ p̃ceſſerit legitima cauſa. Di. Que ſunt cauſe tales? Ma. Auguſtinus de ciui.li.5.ca.ix.aperuit dicens.Nos eas eſſe cauſas q̃ dicunt fortuitate:vnde etiã fortuna nomẽ accepit:non dicimus nullas ſed latentes:eaſq̃ tribuimus vel veri dei vel q̃rũlibet ſpirituũ voluntati:ipſaſq̃ naturales nequaq̃ ab illius voluntate ſeiungimus qui eſt auctor oĩs conditorq̃ nature. Nihil enim fit viſibilit ⁊ ſenſibiliter(inquit libro tertio de trinitate)qd̃ nõ de ĩteriore inuiſibili atq̃ intelligibili aula ſummi imperatoris aut iubeat aut permittatur ſecundũ ineffabilem iuſticiam premiorum atq̃ penarum gratiarum ⁊ retributionũ in iſta totius creature ampliſſima quadam imenſaq̃ republica. Di. Nũc igit effectũ fortuitũ aut caſualẽ dicere poſſumus:cui⁹ p ſe cauſã ⁊ ppinquã

BOUND BY W. PRATT

n d̄ videmus. Ma. Ita Auguſtinū de achademicis queſtionib⁊ dixiſſe p̄tz
cum ait. Nihil in rebus caſum vocamus: niſi cuius ratio ſecreta eſt. nomie
autem caſus fortunam comprehendit. Idem Ariſtoteles de fortuna bona
ſcribens affirmat.

De duplici fortuna bona et mala. et vnde vnus alteri fortunatior ſit. Capi. XVIII. Di.

Quid Ariſtotelē de bona fortuna ſcribentē cōmemoras: an q̄
nō om̄is fortuna bona eſt? Ma. Etiā fili. Nam ſi p̄ter in-
tentionē agens a ꝓpoſito bonū cōſequat̄: aut malū fugiat:
eufortuniū ſeu bonā fortunā dicim⁹. Si aūt tali agenti ma-
lū eueniat p̄ter intentionē: aut bonum effugiat: diſfortuniū
ſeu malā fortunā dicim⁹. Idem eſt ſi q̄d taliū accidere potuit
q̄ eīn paruum deeſt nihil diſtare videt̄ bonū aūt tale aut malū nō modicū
ſed notabile eſſe debet: ita vt ſi agens ip̄m cognoſceret ad fugam: aut cōſe-
cutionē eius ageret. Hinc etiā de numero eoꝝ que ꝓpter hoc fiunt effectus
fortuitus eſſe dicit̄: non q̄ ab agente intendit̄ (quia latet) ſed q̄ intenderet̄
ſi cognoſceret̄. Requirit̄ amplius: vt talis effectus nō ſemel tantū nec ſem-
per ſed in pluribꝫ acciderit. Di. Sed dic queſo vnd̄ huiuſcemodi effectus
magis vni q̄ꝫ alteri eueniūt? Ma. Huius q̄ſtionis nodulū ſe p̄bice ſolue-
re reprabimus: a poſitione Ariſtotelis nō diſcedendū arbitror: q̄ dicit im-
petum quendā in q̄b; quibuſdā: quo mouent̄ ad aliq̄d quo ꝯſequit̄ bonum
nō intentū. Di. Huius impet⁹ cauſa que eſt? Ma. Si de intrinſeca que-
ris: natura eſt nō quidē ſpecifica (q̄ non om̄ib⁹ ineſt) ſed indiuidua. Vn̄ di-
ctum eſt bene fortunat⁹ bene natus. Eſt em̄ in his diſpoſitio quedā non in
anima (q̄ vt ait vbi maxim⁹ intellectus ibi minima fortuna) ſed in corpe: cō-
ſequēs ip̄ius complexionē naturalē. Cauſa autē extrinſeca ꝯcurſus eſt cau-
ſaꝝ extrinſecaꝝ talem ꝓpter huiuſcemodi diſpoſitionē magis q̄ꝫ alium nō
ita diſpoſitū mouentiū: ad aliquid operandum: q̄d bonū nō intentū ꝯſequit̄
vtputa eo loco vel t̄pe fodere ſepulchrum. tale autē mouēs celum ⁊ motri-
cem eiuſdem intelligentiā dicunt. Hec aūt originē habere vident̄ ex radice
conſtellationū in natiuitate: quam libro ſeptimo dictis doctoꝝ catholicoꝝ
ſuſpectam oſtendimus. Similit̄ ⁊ de fato ⁊ fatib⁹ quid veritas abhorreat
tetigimus. Magis igitur h̄mōi cauſalitatē voluntati diuine ⁊ iuſtitie eiuſ-
dem attribuam⁹ ſm̄ ea que Auguſtinū pauloante in libro de trinitate ⁊ ci-
uitate dei cōmemoraſſe notauimus.

De monſtruoſis ⁊ miraculoſis effectibus a quib⁹ fieri poſſint. Capitulum. XIX. Diſcipulus

Omniū itaq̄ꝫ cauſalitatē in deū ſi referimus ſm̄ Aug. p̄fatam Auguſtin⁹.
ſententiā: nihil eſt q̄d vel fortuitū: caſuale: monſtruoſum: aut
miraculoſū dici poſſit. Ma. Prorſus nihil. Nā ⁊ cū mira talia
cōmemoraſſet Aug. d̄ tri. li. iij. ca. ij. Nihil inq̄t hoꝝ fit niſi vo-
lūtate dei: ſed pleriſq̄ꝫ nō app̄et. Itaq̄ꝫ licuit vanitati phoꝝ etiā
cauſis alijs ea tribuens vel veris p̄rīs: cū oīno videre non poſſent ſuperiorē
ceteris om̄ib⁹ cauſam. id eſt voluntatē dei vel falſis: ⁊ ne ab ipſa quidē p̄ue-
ſtigatione corporaliū rerum atq̄ꝫ motionū: ſed a ſupſtitione ⁊ errore platis

Di. De fortuitis ⁊ fatalibus ſatis luculēter:q̄ztum epitomatia ratio admit
tit diſſertū ſentio.Sed de reliquis pauca ſaltē aperiri exopto. Ma. Mon
ſtra dici conſueuerūt ea q̄ p̄ter ſolitū nature curſum euenire ſolent.Agēria
eñ etſi ſemper ſibi ſimilia producere conentur:nōnunq̄ tñ vel propter ma
terie ſupabundantiā.defectū.corruptionē.qualitatū diſcōuenientiā.aut ali
quod aliud impedimentū diſſimile generāt.⁊ hoc naturales mōſtrū dicunt
ipm definientes taliter.Monſtrū eſt peccatū illius qd̄ fit ꝑpter aliq̄d aut
clarius.Monſtrū eſt diffoꝛmitas q̄dam in paucioꝛibus cōueniens entibus
naturalibꝫ eueniens ꝑpter ſolitū curſum nature:diſcōueniens illis ex q̄bus
traxit originē.vt cū Hermophroditus aut duobꝰ capitibus hōīnaſcitur ita
pariformiter ⁊ in alijs rebꝫ exēpla afferri poſſunt. Di. Monſtrum igitur
p̄ter intentionē nature agentis generat. Ma. Probe ſi de natura ꝑticula
ri intelligis:nā oīa talia queadmodū ⁊ fortuita ⁊ caſualia a deo q̄ eſt natu
ra vl̄is oīm intendunt:nec cōtra naturā fiūt.Quō eſt eñ contra naturam
(ait Aug.de ciui.dei.li.xxi.ca.viij)quod dei fit voluntate:cū voluntas tanti
vtiq̄ conditoris cōdite rei cuiuſq̄ natura ſit:⁊ ſeipm clarioꝛem faciens ſub
iungit.Portentū igitur fit nō contra naturā ſed cōtra quā eſt nota natura
Di. Fiunt itaq̄ portēta ex cauſis naturalibus ſed nobis incognitis. Ma.
Optime.vnde ⁊ li.x.ca.xvi.ait.Interuallis tēpoꝝ occultis ipſius cauſis mun
di verūtamen ſub diuina ꝓuidentia:cōſtitutis ⁊ oꝛdinatis monſtruoſa con
tingunt q̄les ſunt inuſitati partus animaliū:ſiľ itaq̄ ⁊ cauſe per quas ⁊ ꝓ
pter quas fiunt nos latent:non eñ fruſtra fiunt.vnde ait.Monſtra dicta
ſunt q2 aliq̄d ſignificando demonſtrant.Oſtenta q2 oſtendunt. Portēta q2
p̄oſtendunt.Prodigia q2 poꝛro dicunt.i.futura dicunt.Unde ⁊ ex his huma
na ingenia nōnunq̄ futura p̄dicūt. Di. Quid aūt de varijs monſtris q̄
hiſtorie in diuerſis mundi partibus maxime aūt in India eſſe commemo
rant quoꝝ quidam vnū oculum habere in fronte media:quibuſdam plan
tas verſas eſſe poſt crura:quoſdam ſine ceruice oculos habere in humeris
quoſdam cynocephalos:id eſt canina capita habentes ⁊ ſimilia innumera
deſcribunt.homines ne ſunt ⁊ ab Adam originem traxerunt? Ma. Hec
⁊ alia monſtruoſa hominū genera.Auguſti.de ciui.dei.lib.xvi.cap.viij.enu
merat.⁊ creatoꝛem omniū talia effeciſſe ꝑpter decoꝛem vniuerſi:nec erraſſe
dici poſſe oſtendit.⁊ in fine concludendo ait.aut illa aut alia que de quibuſ
dam gentibus ſcripta ſunt:omnino nulla ſunt aut ſi ſunt:homines nō ſūt
aut ex Adam ſunt ſi homines ſunt.

De miraculis. Capitulum.XX. Ma.

HEc eadē que monſtri nōie cenſent miracula dici ſolent:qm̄
que raro ſunt ipa ſunt mira.inq̄t Aug.li.xxi.de ciui.cap.4.
⁊.8.⁊ de trini.li.3.ca ⁊.8.⁊.10.Sed aſſiduitas experiendi pau
latim ſubſtrahit admiratiōis icitamentū.⁊ ibidē ca.8.dicit
Unde.⁊ ipſa q̄ in rerū natura oībus nota ſunt non minus
mira ſunt:eſſentq̄ ſtupenda conſiderantibꝫ cūctis ſi ſolerēt
hoīes mirari niſi rara.Pꝛopꝛie aūt miracula ſunt quoꝛum
ſimilia a natura ꝓduci poſſunt nō tñ oīo alio:vt natura in gñatiōe vitam
tribuit ⁊ eſt rōnale.d̄s iā emoꝛtuo coꝛpoꝛe ſubito vitā refundit ⁊ eſt miracu
lum ⁊ q̄dem magis ꝓpꝛie miracula ſunt hec ⁊ ſigna:ſi ad aliquid diuinitꝰ
annūciandum noſtris ſenſibus admouent. Si ꝟo aliq̄d fit cuius ſimile na
tura facere nō pōt:nec oꝛdinē ad hoc habꝫ:mirabile dici dēt.vt ē humanū

ſatură diuinę in vnitate ſuppoſiti vniri:corpus animale putrefactū in ter
a glioſum reſurgere. Di. Num miracula a pma cauſa fiunt? Mag. A
ola dicente propheta. Qui facis mirabilia magna ſolus.ſ.teſtatiue ꝛ prin
cipaliter nā ꝑmiſſiue etiā magicis artibus fiunt. Nā ꝛ Exod.vij.magi Pha
raonis ranas ſerpenteſq̧ fecerunt. Di. Sed vñ hęc poſſunt? Magi. Per
aereas ptātes inquit Aug.magicę artes poſſunt quicqd poſſunt:nec illę va
ent niſi data deſup poteſtate:ideo ſcynipbes facere nō potuerūt Pharaōis
magi:nō aūt ſolis mal' de⁹ hęc ꝑmittit:ſed ꝛ bonis ăgelis ꝛ hoīb⁹ frequēter
alia agere cōcedit ſed differēter vti eſt videre p Aug.li.83.q.80. Diſc. Cur
aūt deus peccatorib⁹ angelis ſeu demonib⁹ hăc ptātem dat? Ma. Rñdet
Aug.li.3.de tri.ad fallendos fallaces ꝛ ad mouendū fideles ne tale aliqd fa
cere pro magno deſiderēt vel ad exercendam ꝓbandam manifeſtandamq̧
iuſtoꝝ patientiā.vt patz in Job.ꝯſiles rōes aſſignat de ciui.dei.li.ij.ca.xxiiij.
ꝛ alias addit.li.7.ca.vlti. Di. Creatores ſunt itaq̧ maligni ſpūs talia opan
tes? Magi. Nequaq̄:nā hmōi nō de nihilo ſed ꝑiacenti materia corpis.ſ.
mundi elementis in quibus occulta qdam rerū ſemina latēt ꝓducūt q̄ ꝛ na
tura interuallis tpoꝝ ꝓducere poſſet. Ipi aūt celerrime nouerūt debitas ma
terias ꝛ cauſas applicare.vt idē in.3.de tri.ca.ix.ꝛ li.4.ꝛ.xi.luculenter decla
rat. Nedum aūt malis ſed ꝛ bonis angelis huiuſcemodi poteſtatem crea
tor cōicat.vt ſupiā dictū eſt. Sed quēadmodū (inquit Aug.li.4.de trini.cap.x.)
hęc faciūt angeli vel potius deus quēadmodū hęc faciat per angelos ſuos:ꝛ
quantū fieri velit etiā per angelos ſiue ſinendo ſiue iubendo' ſiue cogendo
ex occulta ſede altiſſimi ſui:nec oculoꝝ acie penetrare nec fiducia rationis
enucleare nec ꝓfectu mentis cōprehendere valeo. Di. Satis ſit ergo noſſe
omnipotētiā creatoris nō ita cauſis naturalib⁹ alligatam vt preter cōſuetum
earundē curſum ꝛ ordinē ex eadē corporali materia p ſe vel miniſtros ſuos
diuerſos effectus cū voluerit nō poſſit efficere. Sed diutius expoſitiōi harum
partiū definitiōis naturę immorati:cum dicit̄ principiū ꝛ cauſa per ſe ꝛ nō
ſm accñs:totū ferme dic̄ trāſegimus:breuius igitur hoc quod in definitione
additur (motus ꝛ quietis) tranſcurramus.

De motu qualis res ſit et ſi diſtinguatur termino ad quē ꝛ declaratiōe definitionū motus. Ca.XXI. Di.

Omnib⁹ itaq̧ ambagibus poſthabitis motus naturā p defini
tiones venari tentabimus. Di. Probe. Definitio nanq̧ vt in
dialecticis audiui oratio eſt indicans qd eſt eſſe rei. Ma. mo Motus
tus igit̄ vt Ariſtoteli viſum eſt actus eſt entis in potētia ſm
q hmōi.i.ſcđm q eſt in potentia. Pro vberiore aūt hui⁹ intel
ligentia aiaduertendū.mobile anteq̄ mouetur eſſe ens i actu
exiſtendi (niſi eēt eſſet moueri non poſſet) ꝛ i potentia ſubiectiua receptiua
ad actū quē motū dicimus ſiſt. ꝛ ad formā p motū acqſibilē. Di. Mobile
itaq̧ anteq̄ mouetur in duplici potentia eſſe videt̄.ſ.in potētia ad actū q̄ ē
motus ꝛ ad formā p motū inducendā. Ma. Optime infers. Di. Sꝫ qlis Motus p
caritas ſit ille actus quē motū dicis nondū accipio. Ma. Si motū mate fundamēto
rialiter ſiue fundamētalit' ꝯſiderabim⁹ forma eſt fluēs de eſſe ĩperfecto ad
eſſe ꝓfectū cuius gradus poſt gradū ſucceſſiue in eo qđ mouet̄ acqrunt̄. Di.
Eadem ergo res eſt actus quē motū dicis ꝛ forma motū terminās? Ma. Motus for
Eadē.mot⁹ tñ dicit̄ dū ſ actu fluit ꝛ gradualiter acqrit̄:terminus ꝟo mot⁹ maliter
eſt dū actu tota in eo q mouebat̄ ſubſiſtit ꝑtibus eiꝰ habitib⁹ in materia
ceſſat motus. Formalit̄ aūt ſi motū accipimus ipſam paſſionē ſucceſſiuā

eſſe de genere trāſmutationis et commentatore ſup tertio phiſicoꝝ ⁊ Ariſtoteles li.v.cognouimus.ab hac forma q̄ abſoluta nō eſt ſed reſpectiua(vti in cathegorijs determinatū eſt)mobile formaliter mouere dicitur.Unde in motu alterationis q̄ exēpli grā p̄ ceteris declarādus eſt q̄ diximus luce clarius patebūt.maxie aūt in ea qua aqua frigida p ignē calefit.aq̄ nāq; frigida actu quidem exiſtit ſed in potētia eſt ad calefactionē quā hic motū dicimus ⁊ ab eadē formalit̄ calefieri denoiat̄ ⁊ p hāc ad callidiratē tēdit:cui⁹ gradus poſt gradū ꝯtinue acq̄rit donec in ea cōpleat̄ tūc eñ motus qui eſt calefactio deſinit nec aq̄ iā calefieri ſed calefacta ſeu calida forma acquiſita denoiatur.Ex his ſecūda motus definitio intelligitur facillime q̄ dicitur. Motus eſt actus mobilis inq̄ntum mobile.

Q̄d motus non eſt mobile ſed eſt accidens in mobili ſubiectiue.Et de his que ad motū neceſſario concurrunt. Capitulum.XXII. Diſcipulus

Rana quidem hec vident̄:ſed ⁊ motū quoq; ſiue materialē ſiue formalē nō ipm mobile ſed rē aliā ab eo realiter diſtinctā ⁊ in eadē ſubiectatā intelligo.Ma. Sane.Motus eñ formaliter reſpectus eſt extrinſec⁹ adueniēs mobilis ad mouēs quē paſſionē formalem i cathegorijs diximus.hui⁹ aūt correlationem reſpectu agentis ſiue mouētis ad mobile ſeu paſſum:actiõe formalē docuimus ⁊ hāc in potētia actiua imediate ⁊ mediate in mobili ſubiectari intelligimus.Formā ꝟo fluentē ⁊ gradualit̄ acq̄ſibilē actioni paſſionē ⁊ motū materialē dicimus.actionē quidē dū eſt ab agēte paſſionem dū recepta eſt in paſſum ⁊ motū dū in fluxu eſt noiamus:⁊ hāc nō in agente ſed paſſo ſiue mobili q̄ pro eodē ſumimus ſubiectari dicimus Di. Motū formalem rē reſpectiuā de gn̄e paſſionis apte.aſſeris ſed cuius gn̄is res ſit motus materialē nōdū expmis? Ma. In eo loco q̄ de termino ad quē motū differere cepimus notū faciemus. Di. ad motū igit̄ q̄ aut q̄t cōcurrūt? Ma. Sex vez:mouēs mobile:terminus a quo. termin⁹ ad quē tēpus ⁊ locus.Hec in dato calefactiõis motu diſcerni poſſunt.Eſt eñ ignis mouēs aqua mobile:frigiditas aq̄ ſeu carentia caloris eſt terminus a quo calor in aqua productus eſt terminus ad quē:mora aūt calefactiõem hanc menſurās tēpus eſt:mobile aūt q̄ ens eſt naturale ſine loco nō eſt. Di. Aperriſſima eſt hec demōſtratio.verūtñ de oibus ſigillatim differere operpreciū eē exiſtimo. Ma. Bene exiſtimaſti:ſed paucis vt expoſtulas oim horum intricatos nodos diſſoluere facile quis poterit. Di. Saltē communiora in medium ferre haud graueris.

De mouente immobili. Ca.XXIII. Ma.

Fferā q̄ memoria ex lectis ⁊ auditis reſeruās exhibere dignabitur Primū aūt naturā mouentis ⁊ mobilis:dehinc alioꝝ ꝯditiones eo ordine quo enumerata ſunt pcurremus.Sūt aūt(vt rem ipam aggrediamur)mouentiū duo gn̄a.Quoddā nāq; cuncta mouens oīo imobile pmanet. Di. Fortaſſe ipſum eſt q̄d in ſupioribꝫ principiū effectiuū dicebas. Ma. Idipm de quo ⁊ Boetius li.iij.metro nono p̄bice ꝯſolatione exclamat.O qui ppetua mundū rōe gubernas.Terraꝝ celiq; ſator q̄ tp̄s ab euo Ire iubes:ſtabiliſq; manēs das cūcta moueri.Et pphcta regi⁹ Mutabis eos ⁊ mutabunt̄:tu aūt idem ipſe es.Jacobus quoq; in canonica ſua ait.Apd̄ quem non eſt trāſmutatio nec viciſſitudinis obūbratio.Sed

q̄d alioꝝ eget teſtimonijs:q̄ de ſeipſo dicit. Ego dñs ⁊ nō mutor. Malach.
ij. Di. Num id rōne ↄuinci pōt? Ma. Utiq̄ nō vna ſed pluribꝫ.vt eſt vide Malach.
re li.v.de tri.Aug.ſil'r ⁊ Ariſto.8. pḃicoꝝ imutabilitatē p̄mi motoris inue= Auguſtin⁹
ſtigare conat⁹ eſt.Primū equidē reꝝ principiū ſi moueret. vtiq̄ ab alio aūt Ariſtoteles
ſeipſo.nō ab alio:q: iā primū non eſſet:cū id a q̄ moueret ipm̄ p̄cederet:qḋ
rurſus(q: imobile nō eſſet) ab alio moueret fieretq̄ in mouētibꝫ ⁊ motib⁹
pceſſus i infinitū:quē pḃia reſpuit.A ſeipſo aūt ſi moueri dicat in ptē p ſe
mouentē:⁊ ptē p ſe motā diuidi neceſſe ē:⁊ forma per motū acq̄renda ca=
rebit qḋ de ſūma ſimplicitatē ⁊ pfectionē ſentire q̄d turpi⁹.Oīno igit imu
tabilis eſt.q̄ eternus:imenſus:ſimpliciſſim⁹ ⁊ pfectiſſim⁹ eſſe non dubitat.
Nō in eo motū in tpe aufert eternitas q̄ tota ſil' eſt:motū in loco imenſi=
tas:q: vbiq̄ eſt.motū ad formā ſūma pfectio ⁊ ſimplicitas.q: nullius eget.
Uerūtn̄ ſubam dei(vt inq̄t Aug.li.i.de tri.c.i.)Sine vlla cōmutatiōe muta
bilia facientē:⁊ ſine vllo tpali. motu tpalia creantē tueri ⁊ plene noſſe diffi
cile eſt.Jdeo ⁊ nos q: in p̄mis pḃię clement verſamur: id theologie reſerua
uimus. Di. Optime.aliud igit mouentiū genus pcurramus.

De mouentib⁹ mobilibus. Et quod mouens per ſe quod per accidens. Capitulū.XXIIII. Ma.

Xtra q̄cūq̄ ſunt:q: nō de illo ſed de nihilo facta ſunt muta
bilia ſūt:inq̄t Aug.li.xij.de ciui.dei.c.i.vñ ſimpliciores in re=
bus creat ſubē:q̄s pḃi intelligētias: theologi aūt ſpūs ange
los ⁊ aīas dicūt(pter eā mutationē q̄ ex bonis mali facti ſūt:
quā ibidē lati⁹ pſequit)mouent ⁊ mouēt alia.Omēs eñ ſi de
angel' loq̄mur adminiſtratorij ſpūs ſūt miſſi pꝓter eos q̄ he
reditatē capiūt ſalut.ait Aug.ad Hebreos.Miſſi aūt vtiq̄ mouent cū non
ſint ſil in celo ⁊ in terra cū mittunt:vt vult Damaſce.Mouētq̄ eos ad q̄s Ad heb.i.
mittunt.Sed hec q̄ enucliati⁹ exq̄rere theologie eſt:nō nr̄i epitomat. Pre Damaſce.
terea igit nōnulli celoꝝ orbes q̄b⁹ p̄ſunt ſine pena ⁊ fatigatiōe reuolunt.vt
viſuꝫ eſt li.7.ſup̄.Sil'r ⁊ anīe corpa quoꝝ forme ſūt mouēt. Rurſus aūt cele
ſtia corpa ab itelligētijs mota.hec inferiora mouēt.Uñ ⁊ hūc mūm.ſ.clemē
tarē neceſſe eſt cē ↄtiguū lationibꝫ ſupiorib⁹.vt tota virt⁹ eius inde guber= Ariſtoteles
net.ait pḃūs Metheoro.li.i.Jnter ptes aūt mūi inferioris ↄtinuā ⁊ mutuā
mutationē eſſe:q̄s eſt q̄ nō facile aſſentiat? Di. Nullus q̄ ſenſuꝫ nō negat?
Ma. Querere rōnē ⁊ dimittere ſenſuꝫ debilitat eſt intellect⁹.Ampli⁹ mo=
uentiū q̄dā mouēt p ſe:q̄dā p accn̄s.Per ſe mouēt:q̄ nō rōne cuiuſcūq̄ al=
teri⁹ extrinſeci mouēt.vt anīa corpus:⁊ manus lapidē.Hec rurſus bipertita
ſunt.Quoddā eñ mouet p ſe p̄mo.i. ſm̄ ſe totū ⁊ q̄uālibet ſui ptem ⁊ dicit
mouēs p̄ncipale.vt anīa mouet corpus.Aliud mouet nō p ſe p̄mo ad ſenſū
datū:ſed ſm̄ aliquā ſui ptem.vt hō mouet lapidem pede: ⁊ baculū manu.
Di. Mouēs p accn̄s qḋ dicis? Ma. Qḋ mouet p aliqḋ ſibi extrinſecū ſiue
p inſtrumētuꝫ.vt cauſe ſupiores p inferiores:⁊ forme ſubales p diſpoſitio=
nes q̄litatiuas.⁊ vl'r artifex p ſua inſtrumēta. Di. Ad mobilia pgamus.

De mobilibus et motu naturali animali et violē=to.et huius ſpeciebus. Capitulū.XXV. Ma.

Ex ea q̄ dicta ſunt de mouentib⁹:facile patebit natura mobiliū
Mobiliū eñ quoddā mouet per ſe.quoddā p accidēs.Per ſe mo=
ueri dicit mobile qḋ non rōne extrinſeci alicui⁹ mouet.vt corpus
ab anīa ppria.et rurſus hoꝝ quoddā mouet per ſe primo.i. ſm̄ ſe totuꝫ et
q̄uālibet ſui ptem.vt lapis motus deorſum et ignis ſurſum.quoddā ſm̄ ptē
vt hō ſanari dicit cui⁹ pectus ſanatur. Di. Per accn̄s qḋ mouet? Magi.

Qđ rōne alicuiꝰ extrinſeci mutať.vt hō ad motū nauis in q̄ ſtat transfert.
Coꝝ aūt q̄ ꝑ ſe mouenť q̄dā a ſe mouenť:q̄dā ab alio. A ſe q̄dē mouenť q̄
cūqꝫ a pͥncipio ſiue mouēte intrinſeco mouētur.Hec eni diuidunť in ptem
ꝑ ſe motā:ꝛ in ptē ꝑ ſe mouentē.nihil aūt ſe mouet per ſe primo primita
te totalitať ꝛ adeq̄tionis.ptꝫ qꝛ moueri ꝑ ſe pͥmo pͥmitate totalitať ꝯuenit
toti ꝛ cuilibet pti.ꝛ ſic quietē cuiuſlibet ptis neceſſe eſt totū q̄ſcere:pͥmitas
ꝟo adeq̄tionis denotat cauſalitatē motꝰ ineſſe pͥmo toti pciſe:ꝛ ſic ad q̄etē
vniꝰ ptis nō neceſſario totū q̄ſcit.cū aūt q̄ſcere ꝛ non q̄ſcere ꝯdicant ſil
vni ineſſe nō poſſunt.ꝛ ꝑ ꝯn̄s nihil idē ſe pͥmo mouet pͥmitate totalitať et
adeq̄tionis.ſed rōne vniꝰ ptis.vt anial in q̄ ania eſt ps ꝑ ſe mouēs: corpꝰ
ps ꝑ ſe mota.Ania eſt mouēs quo:corpꝰ eſt mobile q̄ ꝛ totū anial eſt mo
uēs ꝛ mobile qđ.Et hic motꝰ in pͥncipio ꝛ fine eſt remiſſus: ꝛ in medio in
tenſus ꝛ anialis dicť.Quecūqꝫ aūt ſunt huiꝰ gn̄is mobilia ſic ſeipſis ſunt
cauſa mouēdi ita ꝛ q̄ſcendi.vn̄ ꝛ nullo extrinſeco ꝯcurrente motū iniciare
ꝛ ante terminū totalē ſiſtere pn̄t:ꝛ ſe ꝑ cognitionē mouēt motibꝫ diuerſis.
Saluať etiā ꝑ iam dictas diſtinctiōes ꝟitas illiꝰ vulgate ꝑpōnis. Om̄e qđ
moueť ab alio mouet. Di. Probe. Sed de motu grauiū et leuiū q̄d dicis?
Ma. Grauia ꝛ leuia ſilr in ptem ꝑ ſe mouentē.ſ.formā ſubalem ptem ꝑ ſe
motā diuidunť.Forma aūt ꝑ accn̄tia mouēt. vn̄ Augꝰ.li.xi.de ciui.dei.ca.
xxviij.Ita eni corpus pondere ſicut animꝰ amore ferť q̄cūqꝫ ferť ſiue deor
ſum ſiue grauitate.ſiue ſurſum leuitate. Hoꝝ motꝰ in pͥncipio remiſſioꝛ eſt
ꝛ in fine intenſus:ꝛ naturalis dici ſolet.qꝛ in ipͥs paſſum vim ꝯfert.Habēt
eni naturalē inclinationē ad loca ſua naturalia.vt eſt motꝰ lapidis verſus
centrū.Verūtamē hec qꝛ cognitione carent: diuerſis motibꝫ ſeipͣ mouere
aut ante terminū totalē ſeipͣ ſiſtere nequeūt.ꝛ vt q̄buſdā viſum eſt: motū
initiare ſine extrinſeco mouēte ꝓhibens nō poſſunt.ſed hͦ forte nō eſt niſi ꝑ
accidens.vn̄ grauia ꝛ leuia actu grauitatē ꝛ leuitatē hn̄tia ꝛ inchoatiue et
ꝯtinuatiue moueri poſſunt. De ꝯtinuatiōe dubiū nō eſt. de inceptione ꝟo
ptꝫ ſi tante fuerint ꝟtutis vt ꝓhibens remouere poſſint. vt ſi lapis grauis
q̄ſcat ſup ligno fragili:ipͥm tandē frangit ꝛ deſcendit.Si ꝟo tante ꝟtutis
nō ſit:vtiqꝫ motū inchoare nō pōt ſine adiutorio extrinſeci remouētis ꝓhi
bens ſicͧ nec anial fortiſſimis vinculis ꝯſtrictū. Di. Ab alio ꝟo q̄ ꝑ ſe mo
uenť? Ma. Que a pͥncipio extrinſeco mouenť nō ꝯferēte vim paſſo.vt la
pis ꝓiectus ſurſum:ꝛ hic motus violentꝰ eſt: qꝛ ꝯtra naturalē inclinatio
nē mobilis.ideo eſt in pͥncipio intenſus ab impetu impͥſſo a mouente:ꝛ in
fine remiſſioꝛ impetu iā deficiente. Et hoꝝ alius eſt pulſio:aliꝰ tractio:aliꝰ
vertigo. Di. Pulſio q̄s motus eſt? Ma. Is in quo mouēs nō deficit ab eo
qđ moueť:ſed toto tpe ipͥm comitať.ꝛ eſt impulſio. Motꝰ ꝟo in q̄ mouēs
deficit ab eo qđ moueť expulſio eſt: ſub q̄ et expiratio ꝯtineť. Di. Tractio
aūt q̄s motus eſt? Ma. Is cū ad ſeipͥm vel ad alterū velocioꝛ ſit motus
trahentis:nec ſeparať ab eo qđ trahiť.ꝛ ꝯtinet ſpateſim:q̄ eſt motus enſis
velociť moti:ꝛ radationē ſiue kerkſim:q̄ eſt motꝰ radij textoris.ꝯtinet ꝛ in
ſpirationē. Di. Vertigo quis motus eſt? Ma. Cōpoſitus ex pulſu ꝛ tra
ctu.Vectione ꝟo mobile nō ꝑ ſe ſed ꝑ accidens(qꝛ in alio) moueť. Sane ne
om̄ia intelligis? Di. Sane equidē vt mihi videre videoꝛ.ſed eſt qđ dubita
tionis ſcrupulū inicit. Ma. Quod eſt hoc? Di. Quo nam mō in expul
ſionis motu mouēs ab eo qđ moueť deficere poſſit.remoto etenim mouēte
mobile q̄ſcere neceſſe eſt:cum nō ſit a quo moueať.

Quō mouēs eſt ſil cum moto q̄ ſimul ſepata cōtigua ꝯſequēter entia ꝛ q̄ ꝯtinua. Ca.XXVI.

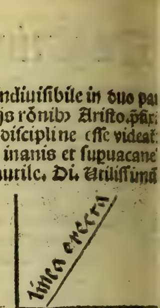
Ma

Ortiter inſtas: nã mouẽs ſil' eſſe cũ motu ab Ariſtotele. 7
phiſicoꝝ ↄcludit᷑. ſed hui⁹ intellectus manifeſtus erit ſi ad Ariſtoteles
hec q̄ de natura mouentiũ differta ſunt: etiam que ſil' aut
ſepata dici poſſunt: digeſta fuerint. Di. Simul igit᷑ que
dicis? Ma. Queciq̃ ſunt in vno loco ꝓprio ⁊ adeq̃to. vt
lac ⁊ albedo. ⁊ dulcedo eiuſdẽ. ⁊ hec ſimil'tas adeq̃tionis di
ci ſolet. Di. Sepata que ſunt? Ma. Que in alio ⁊ alio
loco ſunt ꝓprio. Et hec rurſus trifarie partiunt᷑: q̄dã cõti
gua: q̄dã ↄſequẽter entia: q̄dam aũt ↄtinua dicunt᷑. Di. Cõtigua q̄ ſũt?
a. Quoꝝ vltia ſil' ſunt. vt orbes celeſtes: ⁊ elemẽtoꝝ regiones. Orbes nẽ
celeſtes ſil' ⁊ elementa loci s ꝓprijs ſepantur. vltima tñ eoꝝ ita ↄiungũt᷑
nullũ ſit corpus mediũ. ⁊ hec ſimil'tas imediationis nõiatur. Quia autẽ
it᷑ corpa dura ſine medio nõ poſſe ſe ↄtingere: ſufficient᷑ oſtenſum nõ eſt.
pientia ꝓo qua inter duas tabulas planas in ſupficie ↄiunctas: v aqua i
rſas humiditas reperit᷑ (q̄ vtiq̃ ſine ſubiecto nõ eſt) ex eo eſt: quia pfecte
ne nõ ſunt: ⁊ fortaſſe ars hanc pfectionẽ nõ attingit. quã tñ natura in
orbes celeſtes ingeniauit. ne ſi ibi aer vel aq̄ neceſſario mediaret ↄtinuo
otu ſcõſumeret᷑. Di. Facile aſſentio. ſil'r ⁊ in his inferiorib⁹ aciem mucro
s lignũ ſine aere aut aq̄ media ↄtingere poſſe haud dubito. ed inſtituta
t reuertẽtes q̄ ſint ↄſñter entia edicito. Ma. Cõſequẽter entia ſunt q̄ ha
nt ſe p ordinẽ: ⁊ eoꝝ nullũ eſt mediũ eiuſdẽ nature vt dom⁹ p̄ma ⁊ ſcđa.
am ⁊ ſi inter has ſpaciũ ſit mediũ: in quo vel lapis aut lignũ ↄſiſtat: na
rã ↄſñter entiũ nõ tollit. Uerũtamẽ p̄ter h᷑ qđ ſequit᷑ cõſequẽter ens dicit᷑
pcedens. ⁊ nõ ecõtrario. Si vero ⁊ hec ſe ↄtingerint: habita dicunt᷑. Di.
obe. Uerũtamẽ qđ q̄rebã ex his edoceas. Ma. In motu mouens ꝓxim
ceſſario eſt ſil' cum eo qđ mouet᷑ vl' ſimultate imediationis. vt trahẽs cũ
acto. Rurſus mouẽtia ⁊ mobilia ꝓxima quãdoq̃ eſſe ſepata: cõtigua aut
bita ex dictis manifeſtũ eſt. Nõnunq̃ vero ſunt etiã cõtinua. Di. Harũ
finitionẽ nondũ attuliſti. Ma. Cõtinua ſunt q̄ꝝ vltia ſunt vnũ. vt vna
pficies ptes corpoꝝ. ⁊ linea vna ptes ſupficierũ. ⁊ punctũ vnũ ptes lineaꝝ
nnuat. In his nãq̃ terminus cõis in quo ptes cõputant᷑ indiuiſibilis eſt
o ita principiũ vni⁹. vt ſit etiã finis alterius.

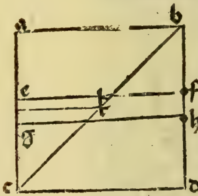
Continuũ ⁊ ſi diuiſibile ſit in ſp diuiſibilia. ex indiui ſibilib⁹ tñ nõ eſt. nec actu infinitũ. Ca. XXVII. Di.

X talib⁹ igit᷑ cõtinui ſubſtãm integrari aſſeris? Ma. Nequa
q̃ illa eadem indiuiſibilia in continui cõpoſitione eſſent vel
ↄtinua. Cõtigua aũt ↄſñter entia. p̄ma duo dici nequeũt. In
diuiſibilia eadem vltima non hñt q̄b⁹ ſe cõtingant: ſaltẽ ea
pte q̄ indiuiſibilia cenſent᷑. vt linea in latitudine. ſupficies
in ꝓfundo: ⁊ pũctus in omĩ dimẽſione. Qđ ſi tertiũ q̄s affir
mauerit: mediũ interea. diuiſibile aut indiuiſibile cõcedere neceſſe hab᷑. nõ
ũt diuiſibile dicet. tunc enĩ cõtinuũ nõ ex indiuiſibilib⁹ cõſtaret: nec indi
iſibile: eo q᷑ mediũ ↄſñter entiũ eiuſdẽ rõnis eſſe nõ poſſit. Accedit ad hoc
đ Ariſto. in phiſicis de motu argumentat᷑. dato nẽpe mobili ſup magni
udine cuius motus tpe triũ inſtantiũ menſuret᷑. rurſuſq̃ ſup eadem ma Ariſtoteles
gnitudine in duplo velocius mobile voluat᷑. huius motus neceſſario medie
tate dati tpis menſurabit᷑. Medietas aũt tpis triũ inſtantiũ: vno inſtante

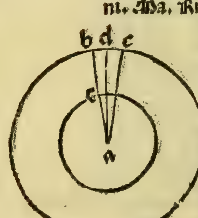
integro:alteroq; dimidio ↄſtat. ſic inſtās minimū ⁊ indiuiſibile in duo pa
tiet. ps aūt cū ſit minor toto dabit̃ min⁹ minimo. Alijs rōnib⁹ Ariſto. p̄ſ
ↄclusionē affirmat. ſed cū ip̄a colūna mathematice diſcipline eſſe videat
q̄ lapſa tot⁹ Euclidis: ⁊ ceteroꝝ mathematicoꝝ labor inanis et ſupuacane
appereret: eā ip̄am hoꝝ baculis fulcire fortaſſe nō erit inutile. Di. Vtiliſſimū
Ma. Partē lineę recte eſſe, in ſublimi, ⁊ p̄tē in pla
no impoſſibile Eucli. li. x. pbat. linea igit̃ recta ſu
per plano erecta ip̄m ↄtingit aliquo qd̄ nō eſt ps
ei⁹. id autē punctū eſt indiuiſibile. p̄terea ſignet̃ q̄
dratū a b c. d. ⁊ in eo diameter b c. in coſta q; a c.
ſignent̃ duo pūcta imediata: de his q̄ totā coſtā in
tegrant. q̄ ſint e g. ⁊ rurſus in coſta oppoſita ſignē
tur alia duo pūcta. q̄ ſint f h a. punct⁹ e g. ad pun



planum.



cta f h. ducant̃ due lineę equę diſtantes ip̄i baſi c d. ſcʒ e f. g h
Iſte ſecabūt diametrū p quā tranſire neceſſe hn̄t. vl' in pūcti
imediat̃ vel mediat̃: nō vtriq; imediatis. q2 ſic nō eſſent plu
pūcta diametri q; coſtę. ⁊ ex ↄn̄ti diamet̃ nō mō nō eſſet coſt
aſſimeter. i. cōmenſurabilis: ſed etiā ęq̄lis. cui⁹ impoſſibilita
li. vi. S. ca. xiiij. ex his q̄ habet Euclides in. x. ppōne. v. et. vij. d
mōſtrata eſt. Di. Quid aūt abſurdi ſequeret̃: ſi dicras linea
diametꝝ nō imediatis: ſed mediat̃ pūctis ſecare p̄miſſa rōn
q̄s cōpulſus fateai? Ma. Id abſurdū ſequi manifeſtū erit. q
aut ↄtra poſitionē data pūcta i coſta mediata fatebit̃: aut re
ctis lineis ęque diſtantē ducere poſſit negabit: ↄtra tredecimā p̄mi. Seq̄l
facile pbat̃. nam inter duo puncta mediata diametri ſignet̃ pūctus medi⁹
q̄ ſit k a. a quo ducat̃ linea recta in directū: ęq̄ diſtans lineis e f. ⁊ g h. h
ſecabit coſtā. vel in pūcto e. vel g. nec ratio eſt q̄re poti⁹ in vno q; in alio: i
mo in neutro ęq̄ diſtantiā ęq̄dem natura eſt nō ↄcurrere: ſi in infinitū
trabant̃. ex vlti. definitione p̄mi Euclidis. Neceſſario igit̃ aſſignādus eſt p
ctus medi⁹ inter e. ⁊ g. in q̄ linea ducta a puncto diametri k. ↄtingat coſt
a c. ſic puncta a g. nō erūt imediata. Di. Iam inueniſſe mihi videre video
q̄ totū id argumentū de diametro ⁊ coſta infringā. Ma. Audiā. Di. Qu
libet lineaꝝ a coſta in coſtā ductā: diametrū nō in pūcto (vt aſſeris) ſed p
q; in pūcto ↄtringere ex eo videt̃ q nō ppendicularit̃: ſed ex obliq̄ ſup ip̄a
incidūt. Ma. Sic p̄tē lineę recte i plano: ⁊ p̄tē in ſublimi eſſe fateberis. q
(vt p̄miſim⁹) Euclides ipoſſibile dicit. Qualitercūq; igit̃ linea lineā ſec
nō plus q; in pūcto ſecare pōt. q2 latitudinē nō habet. ex eo etiā eandē l
neā ſit in diuerſis ſupficieb⁹ cōſiſtere li. vi. ſup demōſtrauim⁹. Di. Mem
ni. Ma. Rurſus p̄ſ̄ra ↄcluſio alio medio dilucidāda venit. Sint duo circ
li. maior b. ⁊ minor c. ſup eodem centro a. ſint q; puncta imedi



ta in periferia maioris circuli b d. a q̄bus ducant̃ duę lineę r
ete ad centrū a. q̄ neceſſario trāſibunt p periferiā circuli minori
c. hanc igit̃ interſecabūt vel duob⁹ punctis vel vno ⁊ eodē
ſi in duob⁹: erūt tot puncta in periferia circuli minoris: quot
periferia circuli maioris. ſic circuli dati erunt ęq̄les: q2 haben
partes numero ⁊ magnitudine ęq̄s. numero q̄dem. q2 tot pu
cta ſunt vni⁹ quot alteri⁹. magnitudine aūt. q2 punctus punc
maior eſſe inq̄t. Di. Dicet̃ igit̃ datas lineas periferiam min
ris circuli in eodem puncto tranſire. Ma. Sic lineę recte a c
cūferentia ad centrū ductę: extra centrū concurrent: quod eſt

ra rõnem ⁊ circuli ⁊ centri.aut punctũ ipſius concurſus in periferia mĩno-
is circuli:centrũ amboꝝ circuloꝝ erit(idem eñ centrũ habent) qđ abſur-
uiſſimũ eſt.Rurſus ducat alia linea a puncto c.imediato pũcto d.ad centꝝ
.vel interſecabit periferia minoris circuli in alio puncto ꝙ linea d a. vel
n eodem.ſi in alio ſequit idem qđ de lineis b a.⁊ e a.cõcluſum eſt.Si in eo
lem igit lineę tres b a.d a.⁊ e a.in eodem puncto perif.rię cõcurrũt. ⁊ cõſe
quẽter eadem rõne qlibet linea a puncto imediato periferię maioris circu-
i ad centrũ a.ducta in periferia minoris circuli: cũ datur lineis concurret
critꝗ periferia minoris circuli pũctus vnus. ſic circũferentia ęqlis centro.
Alia incõuenientia nõ minus abſurda adduci poſſet ex naturis anguloꝝ:
⁊ trianguloꝝ:q̄ breuitat cauſa collibeat tranſire. Di. Liber.cui eñ. quę di-
cta ſunt nõ ſatis faciũt:qcunꝗ adduci poſſunt: ęque aut min⁹ pſuadebũt
Sed reſtat qđ lineã ex punctis compoſitã arguere videt manifeſti⁹. Sphera
equidẽ pfecte planũ nõ niſi in pũcto tangit.hęc itaꝗ ſup plano mota ipm
ſemp in alio ⁊ alio puncto cõtingit:ſicq̃ linea ex pũctis his compoſitã mo
tu ſuo deſcribit. Ma. Hęc ipſa eſt argumẽtatio quę partẽ aduerſam for-
tius tueri viſa eſt:ſed citius diſſoluet: ſi vna partiũ quę aſſumpta eſt ſane
itelliget. Di. Quę? Ma. Hęc ſphera mota ſup plano: ipm ſemp in alio
⁊ alio puncto cõtingit.vnde cũ hic motus ſphere fiat in tpe: ſenſus ꝑpoſiti
onis datę eſt.in omi tpe ſphera planũ in puncto ꝯtingit.qđ falſum eſt Cor
reſpondent eñ tẽpus:motus:⁊ magnitudo in q̃ntitate. ſic ergo ſphera pla
nũ non niſi in puncto indiuiſibili tangere poteſt. ſic is cõtractus nõ niſi in
menſura indiuiſibili fieri habet.vt eſt inſtans tempis. Verũ eſt itaq̃ ſphe
ram ſup plano motã:p quolibet indiuiſibile tpis motũ eius menſurantis:
planũ in alio ⁊ alio puncto contingere. Inter qlibet aũt duo inſtantia eſt
tempus mediũ ſit itaq̃.vt ſicut tẽpus nõ eſt ex indiuiſibilibus.ſic nec linea
in plano a ſphera in eodem tempe deſcripta.

Continuũ diuiſibile eſt in ſemp diuiſibilia non tamen põt eſſe actu infinitũ. Cap.XXVIII. Ma.

Ex his.(vt tandẽ me colligam) concludit continuũ diuiſibile Auguſtin⁹.
eſſe in ſemp diuiſibilia.qđ ⁊ Aug⁹.diſſeruit in li.de vera reli
gione. Di. Infinitũ eſt igit? Ma. Infinitũ quidẽ poten-
tia nõ actu. Di. Quare actu nõ? Mag. Omne continuũ
q̃ntum eſt:cui⁹ ſpecies magnitudo ⁊ multitudo cenſent.ma-
gnitudo aũt omis figurata eſt terminoq̃ vel terminis clau
dutur.vt linea punctis.ſuperficies lineis. ⁊ corpus ſupficiebus. Multitudo
vero omis:et ſi in infinitũ p ad additionem: aut multiplicationẽ creſcere
poſſit:actu tamen numerata eſt:ſaltem illi(inquit Auguſtin⁹ libro de ciui Jõ pſ. 146
tate dei.xij.ca.xviij.)de quo in Pſalmo canit. ⁊ ſapientie eius nõ eſt nume- Magnitu-
rus.Oppoſito itaq̃ modo ſe habent magnitudo et multitudo.illa per diui do.
ſionem ad indiuiſibile nunꝗ deducitur.nec additione in infinitũ creſcere Multitudo
poteſt.Iſta diuiſione ad indiuiſibilem vnitatem redigitur:et additione cre-
menti finem non accipit.ſic illa diuiſionis.iſta vero additionis potentia in
finita cenſetur.Contraria eñ vis eſt numeri intelligibilis et ſenſibilis.vt in
quit idem ad Nebridium ſcribens.Ille eñ cum infinite creſcat: nõ tñ infi-
nite minuit.nam nõ cum licet vltra monadẽ.i.vnitatẽ reſoluere: cõtra ſen
ſibilis.nã cum nõ ſit aliud ſenſibilis nũerus niſi corporũ vel corpoꝝ q̃nti-
tas:minui qdẽ infinite:ſed ĩfinite creſcere iq̃t.Et iđ fortaſſe merito phi in

rebꝫ intelligibilibꝫ diuitias ponunt.in ſenſibilibus egeſtatē.qd em̄ erumnoſius ꝙ̄ minus atq̧ minus ſp̄ poſſe fieri:quid.ditius ꝙ̄ creſcere ꝙ̄trum velis hęc ibi. Di. Infinitudini additionis in multitudine facile q̄dem aſſentio

Diuitię Egeſtas magnitudini aūt in diuiſiōe nō oīo fidem habeo.data nempe magnitudo bipedalis p ablatiōem ptis pedalis ⁊ item pedalis ſtatim abſumit̄. Ma. Nō indocte de ptibꝫ eiuſdē ꝙ̄titat̄ argumētaris:qđ aūt de diuiſiōe cōtinui deductū eſt de ptibꝫ eiuſdē ꝓportiōis accipiēdum eſt.hę ſunt ea harmonia cōiunctę.vt queadmodū ſcđa primā reſpicit.ſic tertia ſcđam cōplectit̄.vt cū data bipedalis magnitudo in pedalē ⁊ pedalē partit̄.Et rurſus ſcđa pedal' in ſemipedalem ⁊ ſemipedalē diuidit̄:ſicut em̄ pedal' medietas eſt bipedalis ſic ſemipedalis medietas eſt pedalis:⁊ vbiq̧ proportio dupla.In has ptes ꝯtinui diuiſio in infinitū ꝓgreditur:nec poſſibile erit hanc diuiſionis potētiam ſimul in actu eſſe deductā.ſemꝑ em̄ pars vna in alias duas medietates diuiſibilis. Di. Erit itaq̧ ꝯtinuū actu infinitū cū actu in ſe cōplectat̄ ptes eiuſdem ꝓportionis infinitas. Ma. Scite infers.at vo cū hę partes actu ſimul in ꝯtinuo ꝯſiſtentes:actu ſeparę eſſe nō poſſint actuale infinitū non ꝯſtituunt cuius natura eſt actu hr̄e ptes infinitas ſepabiles ⁊ eiuſdem molis.Et id fieri fortaſſe nequit.ſi em̄ fieret creatura eſſet ⁊ corruptioni obnoxiū:qꝛ vo in eo v̄tus infinita:ipſꝫ a creatore ęq̄lis v̄tut̄ corrūpi nō pmitteret.ſic ſimul ⁊ corruptibile ⁊ incorruptibile eſſet:ipm̄ aūt ęq̄lis v̄tut̄ cū creatore eē ex eo arguit̄ Quoꝝ exceſſus ad aliqđ tertiū ſūt ęq̄les ip̄a int̄ ſe ęq̄lia erūt īfinitoꝝ ad finitū exceſſus vtrobiq̧ eſt infinit⁹.igit̄ infinita erūt ęq̄lia.

De termino a quo motus ⁊ definitione quietis Capitulum.XXIX. Magi.

terminus a quo VLtra ꝙ̄ volebam calamus auolauit:ac pene epitomaris limites exceſſit:reuertat̄ igit̄ ad inſtituti tramitē celerius:⁊ qđ reſtat exaret cōpendioſius. Di. Optime:ſed qđ ī pmiſſoꝝ ordine ſeq̄tur termin⁹ a quo motus p̄titulatū eſt. Ma. terminū a quo motus dicimus a quo mobile moueri incipit quē ſi p pmo ⁊ formali acceperimus:ſolā ꝑuatiōem formę ꝑ motū inducēdę dicit̄.vt in motu illuminatiōis oculi:terminus a quo cecitas.Pro materiali aūt ⁊ terminū formalē cōcomitāte:terminus a q̄ motus denoīat ſubiectū forma inducēda ꝑuatū.Hic in gn̄atiōe ſubali ē nō ens nō q̄dem ſimplr̄:ſꝫ nō ens in actu formali ⁊ ſpecifico vt materia ꝑa ī corruptiōe ⁊ in alijs motibꝫ eſt ens ī ſpē ꝯpletū.vt ī motu calefactiōis eſt aq̄ aer

Quies aut aliq̄d tale.mobile qđ ī termīo a q̄ exiſtit ꝓꝑe q̄eſcit.q̄es nāq̧ ꝑuatio motus ē ei⁹ q̄đ motu caret eo loco ⁊ tp̄e q̄bꝫ natū ē moueri ⁊ ſm̄ eā diſpoſitiōē q̄ua natum eſt moueri.

De termino ad quem motus. Ca.XXX. Di.

TErminus ad quē mot⁹ q̄d eſt: Ma. Forma p motū acq̄ſibilis:ꝯriū hn̄s gr̄a ſui ⁊ nō alteri⁹ cui⁹cunq̧ motum terminās nec aliq̄d eundē vl' aliū motū terminaſſe exeq̄rens.Sꝫ motū p quē ſucceſſiue introducit̄ p ſe finiēs.vt ſūt formę quoꝝcūq̧ generꝫ ſed formę ꝙ̄titat̄ q̄litat̄.vbi ⁊ fortaſſe ab his formę ſubales nō ſunt oīo excludēdę.Et hec quidē đ termīo pmo ad quē accipe ōmiſſa admonet deſcriptio.Nā termini ꝯcomitātes ſubiecta ſunt a dictis formis denoīata.Cōtrarietatē etiā nō ea tm̄ q̄ eſt inter duo poſitiua ſe mutuo ab eodē expellētia motus requirit.ſed ea đ habitus ⁊ ꝑuatio opponuntur ſufficit.Prima equidē ſolis.nec tn̄ omībus q̄litatibus competit:hanc aūt in om̄i gn̄e reperiri contingit.Om̄i enim formę oppoſita eſt

atio in eo in quo talis forma nõ eſt:ſed eſſe põt. Sed alię quę ſ. quiſitur
definitione ꝑicule alioꝝ generũ. formas excludũt. Uñ actio ⁊ paſſio q̃ re-
cetus ſunt extrinſecus aduenĩetes in ſubiecto nõ ſunt: niſi forma aliq̃ ab
gẽte in paſſum ꝓducta motũ terminauerit. Siſr ⁊ q̃dam q̃litates ad mo-
s alioꝝ introducunt. vt ſanitas ad motũ humoꝝ. Relationes aũt in tali-
uo acq̃runt q̃ð oĩno mutatũ nõ eſt. vñ nũmus (inq̃t Aug. de trini. li. v. ca.
tio) põt nulla ſui mutatione mltoties dici relatiue. vt neq; cũ incipit di
neq; cũ deſinit: aliq̃d in eiꝰ natura vel forma q̃ nũmus eſt mutatiõis fi-
. Sic ſilitudo in hac papyro eſſe incipit ſi paries dealbat. cui papyrꝰ ſilis
e poſſit. plime aũt alioꝝ generũ formę ꝑtibiliter nõ inducunt. Di. Et
dem de Ubi videt ſentiendũ: ni ſucceſſionẽ in eo manifeſtius oſtendas.
Ma. Relationũ ꝑtibilitatẽ in ſubiectis earundẽ ꝑcipere poſſumꝰ ſi q̃nta
erint. Cum itaq; corpi locanti (q̃ð vtiq; diuiſibile eſt) corpus locabile ſit ꝑ
as: nõ totũ ſil' toti loco. ſed ps pti. aut totũ ſcðm ptem alteri ⁊ alteri par
lacantis applicat. q̃propter ipm vbi tali ſucceſſione ꝑtibiliter acq̃ri: ⁊ ad
tenſionẽ ſui ſubiecti extendi neceſſe eſt. Di. Succeſſionẽ igit nõ in lo-
nte: aut locato: ſed in ipo reſpectu: quẽ vbi dicimꝰ: ſiue locũ formalẽ cõſi
re ꝑtendis. Ma. Scite. de formis aũt ſubalibꝫ paulo poſt diſſertabimꝰ.
ic ſpecieꝝ motus ⁊ noia et diſtinctionẽ annotare libet. Di. Probe.

De noibus ⁊ diſtinctione ſpecieꝝ motus. Et quõ Augmentatio ⁊ Diminutio diffe rũt a rarefactione cõdenſatione. Capitulũ. XXXI. Magiſter

Mutatio ab Ariſto. v. phiſi. trifarie partit. Quędã nãq; eſt de
nõ ſubiecto in ſubiectũ. ⁊ generatio dicit: altera de ſubiecto
in nõ ſubiectũ e ppoſita priori. ⁊ corruptio appellat. tertia ṽo
de ſubiecto in ſubiectũ. ⁊ Motꝰ ꝓprie cenſet. Subiectũ autẽ
dicit ens affirmatiue demõſtratũ. i. in actu formali cõſtitu
tũ. Non ſubiectũ aũt ens eſt in potẽtia nõ pura: ſed in po-
entia ſubiectiua. actu tñ exiſtit in rerũ natura. vti eſt materia pma. Patet
taq; in quo generationẽ ⁊ corruptionẽ a motu ſecludit. Rurſus aũt motũ
quẽ in quãtitate: q̃litate: ⁊ vbi repertũ aſſerit: noibꝫ diſcriminat. Uñ cum q̃
t de q̃titate minore ad maiorẽ Augmentationẽ. oppoſitũ aũt Diminutio
ẽ vocat. q̃ð quidẽ ita accipiendũ eſt. vt in augmentatiõe cũ q̃ntitate etiã
materiã addi. ⁊ in diminutiõe cũ q̃ntitate materiã diminui intelligamus
hoc eſſe a rarefactione ⁊ cõdenſatione differre dinoſcunt; in quibꝫ nec q̃
itas: nec materia addit aut demit. ſed eadẽ q̃titas in rarefactione magis
tendit. ⁊ extenſa p cõdenſationẽ cõprimit. Sic rarefactio eſt mutatio a ſe
po minus extenſo: ad ſeipm magis extenſum. Et cõdenſatio eſt mutatio
a ſeipo magis extenſo: ad ſeipſum minus extenſum. Patet in lacte buliente
⁊ rurſus in frigidato. De augmẽto q̃ð in aĩatis fit: poſt hęc tractabimus.
Amplꝰ motũ q̃ eſt in q̃litate alterationẽ: ipm ṽo q̃ in vbi eſt: Loci muta-
tationẽ dicere ꝯſueuimꝰ. Harũ deſcriptiões li. ij. in mediũ tulimus. Sed hic
de naturis alterabiliũ: generabiliũ: ⁊ corruptibiliũ latiꝰ diſſerendũ eſt.

De naturis alterabiliũ. generabiliũ. corruptibiliũ acti one directa. reflexa. vniuoca. equiuoca. et tactus diuerſitate. Capitulũ. XXXII. Diſcipulus.

Alterabilia

Alterabilia q̄ dicis? Ma. Entia naturalia actiua ⁊ paſſiua
ad ſeinuicē. Naturalia q̄dē ſunt: vt in materia conueniāt. Cō
traria aūt vt agant ⁊ patiant. Nihil eīn oīno ſile in ſile: nec
oīno diſſile in diſſile agit. Cōueniūt igit alterabilia in ma
teria indifferēti ad vtriuſq; formā: formis aūt diuerſa ſunt.
vt mutua interea cauſari poſſet actio ⁊ paſſio. Attn̄ nihil p
hibet idē in nūe ſpē: ⁊ in gradu diſſile agere. vt magis calidū in min⁹ calidū
⁊ h̄ q̄dē actiōe directa ⁊ vniuoca. Nā actione reflexa etiā eadē q̄litas ſeipa
intēdit. vt calor fontiū hyemali tpe: ꝑpter circūſtans frigus ſeipm fortificat
Silr eadē q̄litas in ſpē ⁊ gradu ī materia dēſa: in oīno ſilem in ſpē et ḡdu
exn̄tem in materia rariore agere pōt. Virt⁹ eīn vnita fortior eſt ſeipa diſpſa
Di. In oīb⁹ igit his aliq̄lis diſſilitudo repiri pōt: aut rōne circūſtanī: aut
materie ſubiectāis. Ma. Argute ſingla ꝑpendis. Di. Sed ſi q̄litates ſepa
te eēnt (ſicuti dudū circa altaris myſteria fide tenendū docuiſti) num agere
⁊ pati poſſent. Ma. Contrariū dicere experientia ꝓhibet. Di. Nō eſt igit ne
ceſſariū alterabilia in materia ꝯuenire: qz q̄litates ſepate materiā nō hn̄t.
Ma. Actu q̄dē materiā nō habēt: altitudine tn̄ in ea cōicant. Di. Vniuo
ca aūt q̄re in ꝑmiſſa limitatiōe adiectū eſt? Ma. Quia in actione ęquoca
q̄ alia forma in ſpecie a forma generātis inducit: actiua ⁊ paſſiua in ma
teria cōicare neceſſe nō eſt. vt cū celū agit in hęc inferiora motu: lūine ⁊ in
fluentia. Cęcū eīn pl⁹ imateriale credidit. In actione aūt vniuoca: q̄ eadē
forma in ſpē: cū forma generātis inducit actiua ⁊ paſſiua: nō mō in mate
ria cōicant: ſed ⁊ actiua a paſſiuis repati pn̄t. ſi vtus reſiſtiua nō ſit maior
vel ęq̄lis vtute actiuę patient. nec p aliqō aliud fortificata ⁊ indebita diſtā
tia applicata. Debite aūt applicata tūc erunt ſi mutuo tactu ſe cōtingunt.
Di. Tactū q̄d dicis? Ma. Naturarū indagatores triplicē tactū diſtingue
re ſolent: mathematicū vicz phiſicū: ⁊ virtualē. Di. Mathematic⁹ q̄s eſt?
Ma. Is quo due pluresue magnitudines ſe tāgunt ſine actione ⁊ paſſione
naturali. ſic lineā ꝯtingere ſupficiē: ⁊ circulū circlm: ſpherā spherā: li. vi. ſup
dictū eſt. Di. Phiſicus autē tactus quoꝝ eſt? Ma. Eoꝝ qu ꝗ diuiſis ma
gnitudinib⁹ vltra ſil' ſunt ip ꝯ exn̄tib⁹ actiuis paſſiuis adinuicē. vt cū ignis
tāgit lignū. Indiuiſibile autē p h̄ ꝙ adiectū eſt diuiſis magnitudinib⁹ exclu
dit. hic tact⁹ in actione naturali ⁊ vniuoca requirit. Di. Virtualē quē di
cis? Ma. Contactū nō magnitudinū: ſed q̄litatum ⁊ virtutū: eoꝝ q̄ ad ſe
agunt ⁊ patiunt. vt cū magnes attrahit ferrū. ⁊ gn̄alr q̄ agens ſup paſſum
hz virtutē hic inter oīa mouētia ⁊ mota neceſſarius eſt. Cū autē triſtitiā nos
tetigiſſe dicim⁹: methaphorica d̄ tactu loq̄mur. Qm̄ vero nōnunq̄ꝫ mutua
actiōe ⁊ paſſione alterabiliū. Tertiū q̄ddā gn̄at aut corrūpit gn̄ationis ⁊ cor
ruptionis ꝯditiones latius diſcutere fortaſſe nō erit oīno ſupuacaneū.

De gn̄atione ⁊ corruptione quō differūt a creatōe ⁊ annihilatiōe. Inſup q̄d generatio ſimplr ſcꝫm quid ſtatim. nō ſtatim. ⁊ ſi in eodem cōpoſito poſſint eſſe plures forme ſubſtāriales. Ca. XXXIII. Di.

Ariſtoteles;

g

Enerationē mutationē a nō eſſe ad eē: ⁊ corruptionē ab eſſe
ad nō eſſe li. ij. ſup deffinieras. Ma. Probe. Hic autē eadē re
petēda cenſui. vt planiora fiant. Non eīn intelligendū eſt vel ge
nerationē a ſimplr nō eſſe incipi. vel etiā corruptionē ad pu
rum nihil terminari. quoꝝ ꝑmū creationi: ſcꝫm autē annihi

oni deputatũ eſt.vt autẽ qđ volo enucleatius: accipias duplicẽ gñatio-
n ab Ariſto.diſtinctã pſ quimur.Prima eſt generatio ſimplr: altera ſcđm
id. Di. Generatio q̃ eſt? Ma. Gñatio ſiplr e per hanc nempe aliqd vel
plr eſſe incipit qđ prius nõ erat.Vel quia p eam forma ſubalis acquiri
ta q̃ res ſimplicit ⁊ ſine addito denotatur.Simplr em dicit qđ ſine addi
dicit.vt cum ex aere generat ignis. Corruptio aũt ſimplicit eſt per quã
c vel forma ſubalis deperdit.vt cũ ignis in aerem corrumpit. Di. Ge.
ratio ſcđm qđ q̃ e eſt? Ma. Generatio accidentis qđ ſubiecto in quo gene
rat dat eſſe nõ quidẽ ſimpliciter; ſed tale ⁊ ipm cum addito denotat.vt ca
via alterationis in aquã introductus dat aque non eſſe aqueũ: ſed cali
um.nec dicit aqua genita ſimpliciter: ſed aqua calefacta: accñs autẽ qđ
c gñatione pducit eſſe ſimplr accipit: qꝛ qđ nõ erat generat. Habet enim
di incẽ ab eſſe ſui ſubiecti: ſed via nature extra ipm nec pſiſtit nec ge
rat.ideo nõ eſſe ſed neceſſe dicit. Per oppoſitũ de corruptione ſcđm quid
ntiendũ eſt.Generatio vero ſimplr dicta rurſus bifarie ſcindit.Quedam
i eſt p quã in primã materiã ſubalis forma ſtatim introducit.⁊ corrupti
e oppoſita:omis forma vſq; ad materiã primam rurſus ſepatur. Hanc
riſto.ab alteratione diſtinguens ait. Generatio eſt mutatio huius totius
hoc totum nullo ſenſibili manente eodem et ſubiecto.vt cum ex aere ſit
nis.totus aer in totum ignẽ tranſmutat accipiendo totũ cathegorematice
nõ autẽ ſincathegorimatice.nõ eñ quelibet pars aeris in qualibet par-
m ignis conuertit.,manet equidẽ eadem materia prima que prius erat
b forma aeris.nũc ſub forma ignis.ſed hec ſenſibilis nõ eſt.vt alter a de-
riptionis particula explicat.Cum igit materia via nature ſine formis eẽ nõ
oſſit.neceſſe eſt vt corruptionẽ vnius: generatio alterius ſubſequat.Hinc
ici ſolet.Generatio vnius: eſt corruptio alterius.nõ quidẽ effectiue: ſed cõ-
cutiue.Tali circulatione peripatetici mundũ perpetuare conant,innotas
leſtis pſuppoſita ppetuitate: de qua hic diſſerendi locus nõ eſt.Alia eſt ge
eratio ſimplicit: qua forma ſubſtantialis nõ ſtatim in materiã primã in-
ucitur: ſed in compoſitũ ex materia prima: ⁊ forma ſubſtantiali cõmunio
e.vt cum anima corpori phiſico ⁊ organico vnitur.Similiter corruptio hu
us nõ ſtatim vſq; ad materiã primã ptendit. Forma autẽ cadaueris que
recceſſu anime in corpore reperit.nõ eſſentialis: ſed accidentalis eſt: ſub
ua corpus in vlteriorem incinerationẽ cõtinuo tendit. Patet itaq; diuerſitas
ia generationũ ex parte ſubiectoꝝ ⁊ terminoꝝ. Subiectum eñ generationis
implicitcr ⁊ ſtatim materia prima eſt. Subiectum aũt generationis ſim-
liciter non ſtatim: ſimiliter ⁊ generationis ſcđm quid compoſitũ eſt. Huius
us terminus partialis generationis ſimpliciter: forma ſubſtantialis eſt.
terminus totalis totum compoſitũ ſubſtantiale.Materia autẽ non gene
atur terminatiue ſed ſubiectiue. Terminus autẽ partialis generationis
ecundũ quid(que alteratio dicitur)eſt forma accidẽtalis.Totalis vero ter-
minus eſt compoſitum ex ſubiecto ⁊ accidentali forma. Di. Contineue
paulliſper.nam ſi per generationem non ſtatim forma ſubalis in compoſi
tum ſubſtantiale inducit. eadem res duo eſſe ſubſtãtialia. ſicut ⁊ duas for-
mas habebit; quod ſcurrili ioco ſimillimũ eſſe videt. Ma. Mordacius in
ſtas: ſed nodũ tue argumentationis ſupbe ſoluero: ſi diſtinctionem formarũ
eſſe animaduertere dignaberis. Di. Auſcultabo eẽ diligenter. Magi.
Formarũ ſubſtantialiũ quedam generica eſt: quã corporeitatis dicũt: dans eſſe
ſubſtantiale corporeũ: genericum: ⁊ incompletũ: per quã res nullius ſpeciei
ſpecialiſſime indiuiduum conſtituit. vt corpus organicum ante anime ad
uentũ ſubſtantia corporea eſt.Et vt quibuſdã placet ſenſitiua.⁊ ſic anial:

ſed nec hō.aſinus.leo.ꝛ ſic de alijs ſpēbus animalis.Alia eſt forma ſubalis
ſpecifica dans eſſe ſubale ſpecificū cōpletū p quā ꝛ res certe ſpēi ſpecialiſſi-
me aſcribitur.vt aīa rōlis adueniēs corpori organico ipm hūane ſpēi ſubij-
cit. Di. Vniꝰ ergo ꝯpoſiti pl'es formas ſubales eſſe aſtruis a q̄rum vltima
tm̄ eſſe cōpletū ſpecificū ꝛ ab alijs diſtinctū accipit. Ma. Idipm dicere vo-
lebam.Hec aūt forma generica quā ꝛ corpeitat' formam, aiunt ꝯpriales for-
mas priū.vtpura ſanguinis oſſis carnis ꝛ ſimiliū complecti videtur.ꝛ in ſo-
lo ꝯpoſito animato reperitur. Di. Eam negare amplius haud rōni ꝯſen-
taneū videtur.Idem nempe corpꝰ aīalis qđ erat viuo etiā poſt aīe diſceſſum
video.magis aūt hāc identitatē ex accn̄tibꝫ eiſdem viuo inerant.ꝛ tūc quoqꝫ
manent dep̄hendo.vtputa cicatricē eandē.nec illa materie pme imediatius
inherere facile crediderim.ne vel ꝯpoſitioni pme ſcđam p̄ferantius aut ſub-
ſtantiationi nō oīno accn̄ti potem fateamur. Ma. Pluribꝫ hec poſitio ar-
gumentis tū naturalibꝫ tū theologicis obfirmare poſſet.terminū.equidem
trāſſubationis in altaris ſacramento materiā primā aut etiā accn̄tibꝫ ſolū
affectā quis tute affirmabit? Quis idē corpus Chrī qđ aſſumpſit de glioſa
Maria vgine.qđ pepēdit in cruce iacuit in ſepulchro ꝛ ad dexteram patris
conſcendit ꝯtra determinatiōem ſancte mrīs eccl'ie negabit.ca.oīa cū ſequē-
tibꝫ.de ꝯſe.di.ꝛ.Verūtn̄ qꝛ in pte aduerſa defenſores ſunt acerrimi.cū q̄bꝫ nō
hic confligendi locus eſt qđ reſtat theologie reſeruantes.vn̄ digreſſi ſumus
celeriꝰ reuertamur. Di. Optie.nā ſupeſt qđ fortius me angit.cuiꝰ detiatio-
ni hic locus cōuenientiſſimus videt'. Ma. Age paucis edicito qđ habes.

Unde forme pducantur opiniones diuerſe ꝛ quid interſit iter creare ꝛ actione nature. Ca.XXXIIII. Di.

Ex quo a quo aut q̄ꝫtra ſit mora introductiōis forme ſubalis nōdum
ex dictis colligere poſſum. Ma. Amplīſſimum huius medietat' cā-
pum luſtrare operoſum eſt in quo nimirum multoꝝ phōꝝ agmina
diuerſo calle incedere conſpiciunt'.pmo occurrit Platonicoꝝ caterua aſſerēs
ab intelligentijs oīm formas deſcendere ꝛ ſcḿ merita ꝛ diſpoſitiōes materie
alijs nobiliores alijs impfectiores infundi.Hinc ſummū deoꝝ ad ꝯditorios
deos ſiue intelligentias loquēte inducit.Voꝝ ſementē ego faciā vobiſqꝫ tra-
dā vos aut exequi par eſt.Hinc ꝛ in libro cauſaꝝ dictū aūt.Oīs intelligētia
eſt plena formis.qđ tn̄ de ſpēbus rerū ipis cōercatis accipit' ex eo qđ ibidem
ſeqtur.Ex intelligentijs ſunt q̄ ꝯtinēt formas minus vl'es ꝛ ex eis ſunt q̄ cō-
tinent formas plus vl'es.Rurſus aūt ad formas vl'es ſeparas q̄s ꝯcedit ppe-
tuas ꝛ principiū ſcie gn̄ationis.cetere forme in gn̄atis fieri hn̄t.ſic calcei for-
mant' ad paradigma ligneū.qđ tn̄ extra calcei ēentiam manet.hoc eſt qđ
aiunt vel ante rē forme.aūt materie impſſe vl'e ſunt in re.a q̄bus tertium
per abſtractionem accipit' qđ vl'e poſt rem appellari ſolet.Vlterius progredi-
entes aduenīūt q̄ formas oēs in materia latitare ꝛ actione efficientiū cau-
ſarum in ꝯpatulum fieri autumāt.ad hunc ſenſum Anaxagoram qđlibet i
eſſe in quolibet ſcripſiſſe aiunt q̄ꝫuis ꝛ id habere videat' lōge p̄gnatiorē intel-
lectū quē hic relatum iri locus non eſt.Sequunt' qui non oīm formas in ſin-
gulis latere ſed ſingulas in ſingulis nō quidem ineſſe explero ſed in rōibꝫ ſe-
minalibꝫ eſſe fatent'.Id fortaſſe non oīno extraneū fuerit ab his q̄ diuus Au.
li.iij.de trini.diſſeruit dicens.Oīm quippe rerū que corpaliter viſibiliterqꝫ
naſcunt'.occulta q̄dam ſemina in iſtis corporeis mundi huius elementis la-
tent.ꝛ paulopoſt.Quoniam quecunqꝫ naſcendo ad oculos noſtros exeunt

occultis ſeminibus accipiūt pgrediendi pmordia ⁊ incrementa debite ma
nitudinis diſtinction ſcꝫ formaꝝ ab originalib rācꝫ rl'is ſumūt. Et ſup Idē li.v.⁊
ocñ.ad lſam li.v.⁊.viſlare eandem ſententiā explicuit.⁊ nos libro ſequenti vi.ſup gen.
ī de origine rerū agendū venit hec diffuſius tractabimus. Wis a tergo ſe
uuntur quiquidē rōnes ſeminal s inanimaꝝ concedūt ſed nec ex illis aut Quarta
orundem formis generati formam naſci admittunt: neceſſarias autē eſſe opinio
t materiā diſponant ⁊ ad recipiendā determinatā formā abilitent: quod
ceteris q̄ anima carent necāriū non eſt cū ex natura ſua ad vnā ⁊ eiuſdē
ꝑcici formā introducēdam coarrata ſint. Sed nec hic de animatꝭ tractatū
miſceri expedit. Cōem ſententiam peripateticoꝝ teneamus qui formas na Opinio
turales per agentia naturalia de materie potentia educi affirmant. Di. ariſtotelica
Ex materia igitꝰ fit forma aut ex alio qđ ex materia ꝑexiſtit? Ma. Ex ma
teria fieri formā conditiōes principiorum ꝓhibent ⁊ ſimplicitas forme. Di.
Ex alio igitꝰ inexiſtenti generantꝰ? Ma. Id oīo inficiari nō pēſſunt qui de
ormaꝝ inchoatiōe ſentiūt. Ceteri vo nec ꝑexiſtenti aliquo forme eſſentiā cō
dunt. Di. Ex nihilo igitꝰ eſt. Ma. Ad ſenſum illū q2 nō aliqua res eſt
ꝑexiſtens forme eſſentiā integrans nec ob id creari dicetꝰ(qđ non agenti na
turali ſed ſoli deo appropriatꝰ vt Aug.loco quoſupra deducit) Hoc em̄ inter
actionē naturalē ⁊ creationē intereſſe videtꝰ quantū ad preſens ſufficit: vt il
a ſine ſubiecta materia in qua fiat eſſe nō poſſit: hec aūt nullo ꝑſuppoſito
it ab eo qui ſit omnia que nō eſſent oriri iuſſit. Educere igitꝰ formam de po
tentia materie eſt in educendo materiā forme receptiuam ꝑexigere. Sed h
oblema relinquentes que reſtant ſub breuitate pcurramus.

Si gñatio poſſit dici proprie motus Et ſi introdu ctio forme ſubſtātialis ſit ſucceſſiua aut forma gradi bus eſſentialibus diſtincta. Ca. XXXV. Diſ.

Ondū ſi vel inſtantanee aut ſucceſſiue forme fiat induc tio
ſiue eductio diſſoluiſti. Ma. Rurſus operoſam rem aggre
di conaris nō attendens q2 ad finem nō puenit q̄ oēs q̄t eb
ſpicit ſectatur calles: celerius igitꝰ qđ queris diſcutiamꝰ. Di.
Probe. Ma. Qui formarū ſubaltū eſſe i indiuiſibili ꝯſtitu
tum eas ſit totas ſubito generari fateantꝰ neceſſe eſt niſi reci
pientis vl' agentꝰ diuerſa cōditio morā cauſet. Alteratiōes tñ ꝑuias ⁊ diſpo
ſitiuas ſucceſſiuas eoēs ꝯcedūt. Poſitiōis huiꝰ argumentū ex eo ſumitꝰ q ſubſtan
tia magis ⁊ minus nō ſuſcipit. ſm traditionem Ariſtote. in cathegorijs. Et Ariſtoteles
Porphirius eſſe inquit vniuſcuiuſqꝫ eſt idem: nec intenſionem nec remiſſi Porphirius
onem ſuſcipiens. Preter hos ſunt nō contemnende auctoritatꝰ phi ⁊ theo
logi qui formas ſubſtantiales in eſſe quidem q̄dditatiuo idiuiſibiles aſtru
unt vt ſic numeris aſſimilātur. viij. metaphi. rerū ſpecies. ſicut em̄ numeroꝝ
ſpēs p adiectionem vnitatꝭ variantꝰ vt de ternario fit q̄ternarius adiecta vni
tate ſic rerū q̄dditates p additionem alicuius qđ pōt eſſe pars quidditatis
ſpēm mutant. vt rōnalitas adueniens aīali: de gñe facit ſpēm ſpec aliſſi
mam. ſ. hominem. In eſſe aūt indiuiduali formis graduū latitudinem aſſi
gnant ſm quos ipas magis ⁊ minus ſuſcipere palā eſt. Id Auerrois de for
mis elementoꝝ cōceſſit li. de celo ⁊ mundo. Idem articulus quondā Parhi
ſiis cōdemnatus hre videtꝰ cuius tenor eſt talis. Itēqꝫ ſit conueniens eſt po
nere aliques intellectus nobiliores alijs: q2 cum illa diuerſitas nō poſſit eē
ex parte corpoꝝ: oportet q fit ex pte intelligentiaꝝ ⁊ ſic aīe nobiles ⁊ igno
biles eēnt in neceſſario diuerſaꝝ ſpecierū ſicut intelligētie error q2 ſic aīe

Chriſti non eſſet nobilior anima Iude. Hanc ꝑfectionem ſm̄ ꝑ poſitiõis de
fenſores nõ in ſubalib' ſed accñtalib' ſaltē ſpualib' ⁊ cõnatualib' intellige
dam aiunt. ſed cū he ꝑfectiones quãtecunq; fuerint diuerſaꝝ ſpeꝝ animas
reddere nõ poſſunt, articulum de talib' non eſſe poſitū ex tenore ipſius ma
nifeſtū eſt. Quod vero pro improbatione graduū ſubſtantialiū in mediū fert
(qꝛ cū quilibet gradus aīe eſſet aīa in vno hoīe eſſent anīe mlte: volūtates
mlte: quaꝝ vna mereri altera ſil' demereri poſſet) faciliime ex his que Scho
tus habet li. i. di. 18. q. vltima diſſoluetur vbi ait, gradum indiuidualem nec
eē qdditatē nec ptem qdditatꝭ ſicut nec drīa indiuidualis ⁊ quecunq; cõ
ditio indiuidualis manifeſtat hoc in ternario cuius ſi vna vnitas intendere
tur ſm aliquē gradū indiuidualē ternarius augmentaretur nõ aūt mutaretur
ſpēs nec pluſificaret vnitates. Nõ igit gradꝰ res eſt ea cuiꝰ ē ſꝫ realitas eiuſ
dem ſicut nec drīa indiuidualis. Non igit ab re determinatū eſt ꝑ articulū
ꝑmiſſum eos errare qui gradus huiuſcemodi id cui aduenīūt in aliam ſpe
ciē trãſferre opinati ſunt. Di. Sicut ergo Ioãnē non duos homines dici
mus propter naturã ſpecificã ⁊ gradū indiuidualē: ſic nec vnam ſubam plu
rificari intelligendū eſt propter plures gradus ꝑfectionales. Ma. Etiam
Sed in illis hoc intereſt: ꝙ drīa indiuidualis contrahit naturã ad eſſe hec:
gradus aūt indiuidualis eam ꝑficit. Et eam drīa indiuidualis quam etiã
gradus vnū ꝑ ſe cum natura conſtituit ſed hec enucleatius diſcutienda re
linquimus his qui in prima phīa ingenia habent exercitata. Diſc. Facile
ego graduū latitudinē in formis etiã ſubſtantialib' crediderim cum cun
cta in numero pondere ⁊ menſura creata ſatis eloquijs ꝑditū ſit. Ma.
Commodiſſimū affers teſtimoniū. Sic eni numerus pondus ⁊ menſura in
ſingulis librata ſunt vt nec duo oīno equalia reperiri poſſunt. Di. Ad op
poſita de ſuſceptione magis ⁊ minus. Item de intenſione ⁊ remiſſione eſſe
rerum ex dictis ſufficienter reſponſum eſt: formaꝝ ſimplicitatē obijcere vole 3
Formarū ſubaliū in ductio fit inſtanti
bam: niſi q̄ in principio huius cap. digeſta ſunt memorie exhibuiſſes ꝓuē 4
da. Sed nondum qd̄ q̄rebã de mora inductionis forme ſubalis manifeſtū
eſt. Ma. Verū qdem nã id etiã apd̄ eos qui gradus concedunt in dubium
eſt: ꝑſertim ſi huiuſce inductio fiat ab agente naturali nã virtutē diuinã
has formas inducere in inſtanti palam eſt: cū oēs cauſe ſucceſſionis ex de
fectu agentis contingant: q̄ in deo locū nõ habet. Sic Schotus formã corpis
in reſurrectione nouiſſime dici virtute diuina in inſtanti induci conceſſit.
De eo aūt qd̄ tu inquiris ita ait. ſi forma ſubſtãtialis poſſet ſucceſſiue indu
ci (qd̄ aliqui negant) Di. Num iam dictum eſt cauſas ſeceſſionis ꝑncipa
lius accidentis defectum? Ma. Et adde propter partes forme inducende
aut ſubiecti recipientis eo q̄ tertia ꝑtium prius recipit formam q̄ alia. Di. pla
Si gñatio ⁊ corruptio proprie ſint motus
cet. Cum igitur in formis ſint ptes graduales nihil ꝓhibebit: agēs natura
le debilius huiuſce formas inducere ſucceſſiue. Ma. Illo cõceſſo ad infer
re conaris. Di. Generationē ⁊ corruptionem eē motus: nã hic eni ſufficiēs 2
contrarietas vt viſum eſt ⁊ terminus ꝓtibiliter ⁊ ſucceſſiue acq̄ſibilis ex iam
illatis: quid igitur obſtat: quo minus motus dici poſſunt? Ma. Id quod
Ariſt. v. phiſi. adiecit dicens motū eſſe a ſubiecto in ſubiectū: gñationē aūt
a non ſubiecto ⁊ corruptionem ad nõ ſubiectū. Di. Memini id in perib'
ventilatū eſſe: verū ne hoc oēm generatiõem ⁊ corruptiõem a motu ſepa
rabit. Ma. Quã non? Di. Generationē ⁊ corruptionem nõ ſtatim in qui
bus vterq; terminoꝝ eſt ſubiectū: id eſt ens ex materia ⁊ forma compoſitum
vt videre eſt in generatione ⁊ corruptione aſini ſi anima eius ab agente nã
turali induceret. Ma. Dum ſingula limatius ꝑquirere conaris nos in ꝑ
ceſſu preter epitomatis leges trahis: facile aūt tibi indultū iri: perecupidus

tuus ſciendi animꝰ ꝑſuadet. Di. Ceteris igit̃ poſtergatis: tempus videa-
mus. nam ⁊ illud motus naturã ꝯſequi ꝑmiſſoꝝ ordo teſtatur.

Tempus ſi ſit motus vel res alia ꝑ opiniones multa ventilatur. Capitulũ. XXXVI. Mag.

Motus rerum tempus ꝯſequi. diuus Augꝰ. li. xij. ꝯfeſſionũ inſi- Aug. li. xi.
nuat dicens. Rerũ mutationibꝫ fiunt tẽpora dum variant̃ et confeſſio.
vertunt̃ ſpecies. Sed circa explicationẽ entitatꝭ temꝑis multoꝝ
deſudauere ingenia. Quidã n. tempus primũ mobile dice-
bant. contra quos Ariſto. li. iiij. phiſicoꝝ aiebat. Dicere tempꝰ eẽ
vltimã ſpherã ſtultius eſt ꝙ̃ de tp̃e ꝯſiderare impoſſibilia. Cum enĩ vltima
ſphera ſubſtantia ſit ꝑmanens: cuiꝰ omnes ꝑtes ſimul actu exiſtunt: tempꝰ
eẽ neq̃t. cuius eſſe ſucceſſiuum eſt: omnes partes ſimul actu non admittens.
Fuere plures alij nõ minus a tramite ꝑbię exorbitantes: quoꝝ poſitiones
ſilentio tranſire libet. eoꝝ autẽ qui ſm̃ ꝑbiam locuti ſunt de tempore. Qui- Ariſtoteles.
dam ipm̃ rem abſolutã ⁊ ſucceſſiuã de genere quãtitat' aſtruunt: cũ ⁊ Ari-
ſtote. tẽpus ꝑ ſe quãtitatem libro quinto Methaphyſice dicat. Alij tẽpus qui-
dem rem realẽ ⁊ ſucceſſiuã ꝯcedunt: ſed ab entitate motus realiter nõ di- Auerrois
uidunt. Unde ⁊ Auerrois. quarto phiſicoꝝ. Motus diuiſus ꝑ duo inſtantia Auguſtinꝰ
tempus eſt Ariſtoteles autẽ nonnullis rõnibus ꝓbare conatus eſt tempus li. xi. confeſ.
non ee motum. ⁊ Aurelius libro vndecimo confeſſionũ. Nemo inquit mihi
dicat celeſtiũ corpoꝝ motus eẽ tempora. Inter has ꝯflig entiũ turmas: tertij
ſeſe interponẽtes ſubtili diſtinctione: ⁊ tempus eſſe quãtitatẽ: ⁊ motum ſal-
uant ⁊ quid vltro addat oſtendũt. Eſt autẽ diſtinctio hęc: vt paucis me ab-
ſoluam. Motus accipi poteſt primo naturalr̃ ꝓ forma fluente partibiliter
acquiſibili ſic eſt in eodem genere cum termino ad quẽ motus. Secũdo ac-
cipi ſolet formaliter ꝓ tranſmutatione ſucceſſiua de genere paſſionis. Ter-
tia accipi poteſt ꝓ ſucceſſione ſiue duratione: ſiue pro quãtitate ſucceſſiua
tranſmutatiõis paſſiue. aſſimulat̃ autem hęc quãtitas lineę in hoc ꝙ ſolũ
in longitudinis extenſione diuidit̃. Hanc ipam quãtitatem a philoſopho
quinto Methaphiſicę tempus appellatã volunt. Hanc etiam Auerrois per
duo inſtantia diuiſam: tempus affirmat. Manifeſtum itaq̃ ex his tempꝰ a
motu primo ⁊ ſecundo realiter diſtare: ⁊ cum ipſo tertio mõ accepto in idẽ
cõuenire. Qui autẽ tp̃s omnino cum motu coire ꝯtendunt: ſic vt duplicẽ mo-
tũ vlem ſcꝫ q̃ eſt primi mobilis: ꝑticularẽ aliaꝝ rerum. ſic ⁊ tempus vniuer-
ſale ⁊ particulare diuidunt. Sic enĩ dicit durationem motus [illegible] inſecam
cuiuſlibet forme in mora exiſtentis. ⁊ vt Auguſtini ſententiã cum reueren-
tia (vt decens eſt) declinent: addunt tempus vniuerſale. nõ eſſe motum par-
ticularẽ. nec econuerſo tempus particulare motũ vlem. vnde Auguſti. vbi ſup.
Ceſſante motu celi: rotaꝫ figuli moueri longas breueſq̃ ſyllabas ꝓferri poſ-
ſe et hoꝝ gyros: ⁊ ſonos tp̃e metiri aſſerit ⁊ ibidẽ cuiuſdã voto cum ſol ſte- Joſue
tiſſet. ⁊ victor Joſue prelium ꝑgeret ſol ſtabat. ſed tp̃s ibat. ꝑ ſuũ quippe ſpa-
cium temꝑis. qd̃ ſufficeret illa pugna geſta atq̃ finita eſt. Sunt tamẽ qui
tempꝰ vltra entitatem motus nihil ꝓter rõnem menſure addere intelligũt
⁊ ꝑticulares motꝰ vli ſtante. nõ tp̃e actuali (qd̃ vtiq̃ tunc non eſt) ſed poten-
tiali. ſicut ⁊ celi quietatẽ dimetiri poſſe aſſeuerant. Di. Singulas q̃s de
tempe opiniones cõmemoraſti alta mente repoſui. te autẽ cuiuſ haꝝ aſſen-
tire. aut quã rem tp̃s dicere velis libenter expecto. Ma. Auguſtinus cũ Auguſtinꝰ.
eſſet tanta acrimonia ingenij preditus. vt omnes liberales artes. nullo ho-
minum tradente intelligeret. vt in quarto confeſſionum libro de ſeipſo re-

fert:enigma h̃ enodare cupiens.ibidē li.xi.in hec ꝟba prupit. Tēpus ſi ne-
mo ex me q̃rat ſcio:ſi q̃renti explicare velim neſcio. Nouit nimirū extenſio-
nē quandā eſſe tpis:ſed q̃lis cuiuſuis entis eſſet ſufficient explicare nō po-
tuit. Hinc rurſus ait. Exarſit anim⁹ me⁹ noſſe iſtud implicatiſſimū enigma
τ itex. Confiteor tibi dn̄e me ignorare adhuc q̇d ſit tp̄s. libet itaq̄ magis
idē cū eodē replicare q̄ aliq̇d temere affirmare. nā ſi in ſupficie ꝟboꝝ veri
tas cōprobanda eſſet q̇libet p̄miſſarū poſitionū defendi:τ ad alten⁹ obiecta
poſſet reſponderi. At vero ſi tēpus ſm̄ repletam rationē ſine anima poſſit
conſiſtere:ex definitione eiuſdē manifeſtū erit.

Definitio tpis explicat̃. nūerus triplex diſtinguit̃ quō tempus motū menſurat. τ ſi tempus ſine anima eſſe poſſit. Capitulū. XXXVII. Diſcipulus.

Anc igit̃ quātotius exponas. Ma. Tp̄s vt Ariſt. aiebat. Eſt
Ariſtoteles nūerus mot⁹ ſm̄ prius τ poſteri⁹. Nūerus aūt in triplici diffe
b rētia deſcribit̃. Eſt enī numer⁹ q̇dā nūerans:τ eſt an̄a. Nume
rus q̇ nūeramus. vt binarius ternari⁹ τc. τ nūerus nūeratus.
τ ſunt res q̄s nūeramus. vt lapides aut boues. Hic rurſus ſi
notus fuerit poterit τ alia nūerare ſiue metiri ſaltē reduplicatiue. vt ps ba
culi nūerata:τ vlna facta aliq̇tiens replicata totā ignoti alicui⁹ pāni q̄titā
tē notificat:numerat τ mēſurat. Sic tpis ſi nūeratū fuerit motū menſurat
vt ſi ſcire volueris q̄ntus ſit mot⁹ quo codicē aliq̄uē legēdo trāſcurrere poſ
ſis:ipm̄ parti tpis notę. vtputa hore applicas: q̄ aliquotiēs repetita:totū le
ctionis motū dep̄hendis. Di. Palā loq̇ris. Sed tp̄s a quo mēſurat̃ τ notifi
cat̃? Ma. Tp̄s inquiūt a ſuis ptib⁹ q̇ ſunt prius τ poſteri⁹:τ nunc iterato
notū fit. p̄us aūt τ poſteri⁹ in pte ſunt a p̄ore τ poſteriore in motu:q̇ rurſus
ſūt a p̄ore τ poſteriore magnitudinis τ mobilis. Verūtn̄ cū p̄us τ poſteri⁹ ſi
ne diſcretōe eſſe nō poſſint. ols aūt diſcretio nūe̜x includit:τ ab aīa eſt:ipas
Diſcernere. q̄ ſine aīa eſſe nō poſſe necē eſt. diſcernere eq̇dē eſt diuerſa videre:τ vnū nō
Ariſtoteles eſſe aliō cognoſcere. Hinc τ Ariſto. tp̄s ſine an̄a nō eſſe argumētat̃. Idem
Auguſtin⁹. τ diuus Aug⁹. ſentire videt̃: ſed hec miſſa faciētes alia pcurramus.

De nunc tpis quid ſit ſi vnum tantū in toto tem-pore ſit. Capitulū. XXXVIII. Diſcipulus

REſtat vt q̇d p nūc tpis inſinuare velis edoceas. Ma. Nūc
ſiue inſtās tpis inq̇t Ariſto. Eſt menſura ei⁹ qō fert̃:ſm̄ q̄
fert̃. Id eſt nūc eſt mēſura mutati eſſe in motu mobil̃. Sic
enī totus toto tpe metit̃:ſic indiuiſibile mot⁹ qō eſt muta-
tū eſſe indiuiſibili tpis notificat̃. Di. Nūc igit̃ cū indiuiſi-
bili ſit ps tpis eſſe neq̇t ex his q̇ de natura ꝯtinuoꝝ digeſta
ſunt. Silr̃ τ mutatū eſſe ps mot⁹ nō eſt. Ma. Scire. vn̄ ſic pūctus in linea
ita nūc in tpe τ mutatū eſſe i motu ſūt. Di. Infinita igit̃ ſunt? Ma. Et
mō q̄ ſup̄. Di. Quō ḡ accipiendū erit:qō Ariſt. vnū τ idē nunc ſm̄ ſubam
ſola rōne differens in tpe p̄bare conatū aiunt? Ma. Fortaſſe eo ſenſu:vt
vnūq̇dq̄ nūc de plurib⁹ ꝯſideratū ſm̄ ſe:idē ſit in ſuba. cōſideratū vero ad
ptes tpis:p̄teritā.ſ.τ futurā quas ꝯtinuat rōne diſtinguit̃ alia enī rōne eſt
finis p̄teriti:alia initiū futuri. ſic τ de mutato eſſe in motu. Di. Num et
id ſuſtineri poſſet qō dicunt nūc vnū et idem ſuo fluxu in continuū cauſa
re tēpus? Ma. Nequaq̄. Sicut nec ex fluxu puncti in longum linea:nec ex
fluxu linee̜ in latum ſupficies:nec ex fluxu ſuperficiei in p̄fundū corp⁹ ḡnat̃

ſtinua eñ ex indiuiſibilib9 eẽ nõ põt:attñ illis imaginatiõib9 manuduci
ueuerunt ea ingenia q̃ mathematicas entitates intelligere nequeunt.

De euo et eternitate Ca.XXXIX. Ma.

R ęter tp̃s aũt(qð eſt menſura motuũ et eorũ q̃ dũ actu ma-
ent habent exiſtentiam variabilem)ponit euum quod eſt
nẽſura corũ q̃ dũ actu manent hñt exiſtentia inuariabilem
aut ſaltẽ nõ variatã:ſicut ſunt angeli et intellectiões eorun-
dem et cetere ſubę creatę. At vero euum realiter ab ãgelo non
diſtinguit:nec nũc eui ab euo realiter ſeparat. Eſt et tertiũ
ſoli deo attribuitur et eternitas dici ſolet. Di. Eternitas q̃d eſt? Ma.
ternitas(vt inq̃t Boetius li.5.phĩcę cõſolatiõis pſa ſexta)eſt interminabil Boetius
tę tota ſil et pfecta poſſeſſio.Dicit aũt pfecta poſſeſſio vt excludat depen-
ntiam et pticipationem:ſolo eñ deus independẽs eſt nullius pticeps:de cu Joan .i.
s plenitudine oẽs accipimus.Et addit tota ſil vt ſucceſſiõem ſemoueat.
ucceſſio nẽpe in eo locũ hr̃e neq̃t qui ſp eſt:nũq̃ deſinit:nec aliq̃n deerit:
õ quẽ etiã vt Jacobus teſtat nõ eſt trãſmutatio nec viciſſitudinis obũbra Jacobi.i.
.De eo aũt ſm nos(inq̃t Aurelius)bene dicit fuit:q2 nũq̃ defuit:erit:q2
ũq̃ deerit:eſt:q2 ſp eſt.vñ ſequit in definitiõe vite interminabilis. Solus
(vt inquit Aplus) deus hz imortalitatẽ ſed de his tractatũ vlteriorẽ the
ogię reſeruare equũ eſt. Di. Breui igit ſmone locũ pcurramus quẽ inter
a quę ad motũ cõcurrunt vltimo ordine cõmemorabis.

De loco et eius ſpẽbus. De vacuo quomodo corpalia in loco ſint. et ſi idẽ corpus ſimul eſſe poſſit in diuerſis locis aut duo corpa in eodẽ loco. Ca.XL. Ma.

L ocũ Ariſtoteles definiẽs ait. Eſt vltima ſupficies corpis cõ
tinentis imobilis pmũ:vt eſt ſupficies corpis aeris circun- Ariſtoteles
dantis me:et hec q̃dem eſt loc9 material.Formal aũt eſt re-
ctus fundat9 in locãre et terminatus ad locatũ queadmodũ
in cathegorijs de vbi viſum eſt. Di.Jmmobilitatẽ aũt loci
q̃lem intelligis? Ma. Eam q̃ motui locali opponit.Si eñ
ocus moueret localit p ſe vl p accñs ipius eſſet ali9 loc9 et rurſus illius ali9
in infinitũ.Inſup et q̃eſcens moueret cũ circa ipz loc9 localiter mutaret.mo
eri eñ localiter eſt ſucceſſiue aliũ et aliũ locũ hr̃e:mobilis tñ eſt loc9 corru
tiue p accñs ratiõe ſubiecti:veruntñ qui9 ſuccedit idem põit:non per rea-
m identitatem:ſed equiualentiã p9 cõpatiõem ad motũ localem:ſic fit vt
ui localiter eſt immobilis:ſm equiualentiã eſt etiã incorruptibilis. Di.
oci ſi q̃ ſunt ſpẽs ſubiungito. Ma. Loc9 in pprium et cõem diuidit. Di.
proprius quis eſt? Ma. Qui ſcðm ſe et nõ rõe alteri9 ptenti in eo.continet
ñ vnũ locatũ cui adequatus eſt:vt ſupficies aeris circundantis me.Di.
Adequatũ cur dicis cum locans nec ñſario locato maius ſit. Ma. Corp9
ocans quidem maius eſt locato:nõ aũt ſupficies locantis q̃ locus dicitur
hec eñ cũ ſpiſſitudinẽ non habeat addita locato maius non facit. Di. Locus pro-
Locus cõis qui eſt? Ma. Qui continet locata plura non ſm ſe ſed ratiõe prius
ocorũ propriorũ in eo ptentorũ:ſic celi vltima ſupficies locus eſt oĩm verum
amen diuerſitatẽ eſſendi in loco nullatenus ſilentio pterire oportet.nõ eñ
omniũ idẽ eſt modus eſſendi in loco.aliter eñ corpalia.aliter ſpũalia i loco
dicun9. Di. Corpalia q̃liter? Ma. Circũſcriptione ſiue commẽſuratiue

talia equidem cum quāta ſint:ita ſupficie ſil'r q̄nta corpis locanť circūſcri
buntur vt totū locatū toti loco cōmenſureť:nec tm̄ totum cuiliber parti ſed
pars locati pti loci ita determinante(ſicut diximus)locus locato ſit eq̄lis.
Pro locata corpora naturalia ſunt:in locū ꝓpriū naturalr̄ feruntť:in q̄ ⁊ qui
eſcūt ⁊ cōſuantur:ob virtutē quādam naturalib⁹ locis a celeſti harmonia
inſitā.in aliena aūt loca nōniſi cū violētia mouenť ac detinētur:plana ſunt
hec in grauib⁹ ⁊ leuib⁹ quoꝝ alterū naturaliter deorſum:ſurſum alterū ferť
Di. Nū corpus huiuſcemodi ſine loco eſſe poſſet aut locus ſine corpe? Ma.
Poſſet vtiq; ꝟtute diuina ſi deus aliqđ taliū extra celum crearet vbi locus
nō eſt:aut in celo ānihilato aliquo corpe:ſpaciū vacuū relinqueret. Vacuū
eīm diciť locus nō repleť⁹ corpe aptus tm̄ repleri.id natura creata tm̄ abhor
ret:vt grauia ſurſum ferre cōcedat ne vacuū fiat.patet in aq̄ductib⁹.Sic ⁊ i
eclepſcdra ſupiore foramine obſtructo aq̄ ꝑ inferiora nō effluit ſed ſuſpēſa
detinetur donec aer ſupiore apto foramine ſubeat ⁊ locū aque repleat. Di.
Ita eſſe experiētia didici.Sed dic queſo vnū ne corpus plib⁹ in locis eē pōt
Ma. Imaginatio q̄ locū ⁊ locatū facile ſegregare neq̄ ꝯtrariū clamitat qđ.etiā
multi aſtruere conati ſunt.duct⁹ aūt Hugo de ſctō Victo ⁊c lib.de ſacra.pte
8.ca.2.ideo impotentie dei non admittit dicens.Qui fecit vnum corpus eē
in vno loco fecit quū voluit:⁊ ſi aliter voluiſſet aliter facere potuiſſet.Ratio
nes huiuſcemodi poſſibilitatē probātes ſi libet a Scoto li.4.di.10.req̄ras.
Nōnulli etiā qđ de.s.Amb.legiť in teſtimoniū aſſumūt:qui dum Mediola
ni ſacris altarib⁹ aſſiſteret:ſimul etiā ſe Turone exequijs.s.Martini interfu
iſſe teſtatus eſt. Di. Difficillimū hoc videť intellectu:ſil'r eīm tale corpus in
vno loco caleficret in alio frigefieret:in vno cibareť:in alio eſuriret:in vno ſa
nū pſiſteret:in alio egrotaret:in vno viueret:in alio deniq; moreretť:in vno
cōburi poſſet:in alio ſaluari.Sic ſi alimentū diuerſis ſil'in locis eſſet:in vno
hoīe ⁊ cane ſumereť:ſimulq; forma hoīs ⁊ canis informareť:q̄ oīa q̄ abſur
da ſint nemo eſt q̄ neſciat. Ma. Abſurdiſſima ſunt ſed ad poſitiōem eiuſ
dem in diuerſis locis minime ſequūtur:prius quippe eſſentialiť ad variati
onem poſterioris nō mutať.Quecūq; igiť abſoluta corpori aduenīūt in hoc
loco eidem inerūt ibo ſil'ꝯſtituto in alio loco vnde ſi hic comedit:alibi non
eſurit.ſi hic ſanū eſt alibi nō infirmať.ſi hic viuit alibi nō moriť.⁊ ſic alijs.
Quod ſi ꝯtria agētia in diuerſis locis patitur.vtputa hic ignem alibi frigus
idem fit ac ſi illa corpori in vno loco tm̄ exiſtenti applicarētur nā ab vtroq;
patitur niſi alterū alteri fortitudine ſua impedimento fiat.ſic pariformiter
dicendum de alimēto in diuerſis locis ab hoīe ⁊ cane comeſto.cuius eīm ſto
machus in digerendo fortior inuenitur plus de cōi alimento accipit ſi equa
liter ſumūt quēadmodum ſi duo ſtomachi in vno codēq; loco eſſint. Di.
Illud ne poſſibile videť? Ma. Poſſibile.Replere eīm locū effectus eſt ꝯſis
dimenſiones effectus aūt cū alius ſit a cauſa poterit per diuinam potentiā
auferri cauſa manente quēadmodū ſcripture teſtantur factum in igne qui
ꝓiectis in ſe tribus pueris nihil moleſtie intulit neq; illos contriſtauit.qm̄
q̄trum ad illos deus calefaciendi vim ſuſpendit igne permanente.vñ idem
ignis miniſtros regis quos repperit ante fornacē qui eam incenderūt cōbu
ſit. Di. Scripturis aſſentio facillime.ꝓferas igiť ex his teſtimoniū de coe
xiſtētia duoꝝ corpoꝝ in eodē loco:⁊ ſať mihi factū de hac re fatebor. Ma.
Mariā ꝟgine in ptu ⁊ p⁹ partū ſicut ⁊ āte partū credis? Di. Nihil firmi⁹.
Ma. Sil'igiť fuiſſe corp⁹ Ieſu puuli ⁊ virginalis vteri pariētes i necītate
ci⁹ neĉario credis? Di. Firmiter. Ma. Dn̄m clauſo ſepulchro reſurrexiſſe
eccl'ia fateť:⁊ ex euangelio argui poteſt.Et cum ſero clauſe eſſent fores vbi
erant diſcipuli congregati ꝓpter metum iudeoꝝ:intrauit ad eos Ieſus ⁊ ſte

ſit in medio eoꝝ teſtatur Joannes. Di. Et huic fidem habet. de locatione
ſpirituali pauca ſubiungas.

De mẽſuratione locali ſpiritualiũ. Ca. vltimũ. M.

Spiritualia creata: q̄ ſũt ſpũs btĩ angelice. ſ. ſube aĩe hũane et
ſpũs deſertores q̄ ſũt diaboli in loco ſunt nõ circũſcriptiue ſiue
cõmenſuratiue: cũ q̃titates dimẽſiones nllas hẽant: ſed p̄-
ſentalit̃ ⁊ definitiue p exhibitionẽ ſue pñtie. ſic ibi ꝙ nõ alibi
Cum eñ ſint ꝟtutes limitate (q2 creature) vbiq3 eſſe nequeũt
nec in locis plib9 ſil: niſi deo iubẽte ⁊ faciẽte. Uñ cum angeli Damaſce.
ſunt in celo: nõ ſunt in terra. inq̇t Damaſce. li. i. Nec põt angel9 eſſe in loco
q̃ntũcunq3 magno: eo ꝙ nõ in ĩfinito ſed determiato ⁊ finito: et fortaſſe in
indiuiſibili. niſi darẽt rõ euidẽs cur ſe p̄ſentẽ exhiberi poſſit diuiſibili et nõ Richardus
indiuiſibili. Di. Plures ne ſil' eſſe pñt? Ma. Jta Richard9. 4. de tri. hr̃e
videt̃: adducẽs qd̃ in euãgelijs legim9 de obſeſſo p legionẽ: demonum: legio
aũt ↄtinet. 6666. auctoritates: ſi q̄ angelo locũ negare videnẗ. intelligende
ſũt de loco circũſcrĩptiuo. Queſtiones ceteras cũ opinionib9 mltis nũc diſcu-
tiendas nõ ſuſcipim9. De aĩa ꝟo quõ inſit corpi in ſequẽtib9 loco ſuo pan
det. Di. De increato aũt ſpũ quẽ deũ intelligim9: q̇d aſtruis? Ma. Ob
ſui ĩfinitatẽ vbiq3 eſt. ip̄o teſtante p Hieremiã Celũ ⁊ terrã ego impleo. Et Hierem. 23.
pphta regi9 de ip̄o loquens ait. Si aſcẽdero in celũ tu illic es: ſi deſcendero
in infernũ ades. ⁊ vt Apl's Athenienſib9 in cõtione dicebat. Deus nõ longe
ẽ ab vnoq3 nr̃m. in ip̄o eñ viuim9: mouemur: ⁊ ſum9. Di. Fortaſſe nõ mul
tũ ab hac ꝟitate aberat poeta cũ diceret. Jouis oĩa plena. Ma. Nemo ſa-
piens gentiũ phos oĩno a ꝟitate alienos exiſtimat. nã diu9 Aug. li. 4. de tri. Actuũ. 17.
c. 15. dicit nõnullos eoꝝ potuiſſe aciẽ ment̃ vltra oẽm creaturã trãſmittere:
⁊ lucẽ incõmutabilis ꝟitatis q̃tulacũq3 ex pte ↄtingere. Sed de his alio lo Uirgilius.
co nos qd̃ cepimus pſequamur. Di. Probe verũ ne hui9 libri imoderati9 Auguſtinũ
pgrediat̃ lõgitudo qd̃ reliquũ eſt ab alio volũine cõmodi9 ordiemur. Ma.
Ut libet: p̄ſto ſum. Finis octaui libri.




Liber nonus de origine rerũ naturaliũ. De diffi/cultate huius partis philoſophie. Capi.I. Di.

MIro breuitatis ordine dñ naturã definis: definitiõis pti/culas ſinglas: ſingula queq3 (vti ſpoponderas) rerũ na/turaliũ pncipia cauſas atq3 elemẽta: inſup mutatiõis ſpẽs: ꝛ q̄ ad has neceſſarie ſunt tpis et loci cõditionis: breuib9 qdem ſed pgnantib9 ſentẽtijs explicaſti. Nunc itaq3 pmiſſoꝝ ordo expoſtulat: vt ad modũ q̄ cũcte vni/uerſi ſpẽs ineſſe pdeant ac pſiſtant pticulari9 deſcẽdas Ma. Olim vniuerſi ſpẽꝝ pmordia pticulari9 deſcribere nõ eſt inuẽtionis hũane ſed donũ ei9 q̄ oĩa vbo virtutꝭ ſue ex nihilo crea/uit. Hoc donũ ſapiẽs ſe a deo accepiſſe cõmemorat dicẽs. Ipſe eñ dedit mi/hi hoꝝ ſciam verã q̄ ſunt: vt ſcia diſpoſitionẽ orbis terraꝝ ꝛ vtutes elemen/toꝝ initiũ ꝛ pſũmationẽ ꝛ medietatẽ tẽpoꝝ viciſſitudinũ pmutatiões ꝛ con/ſũmationes tẽpoꝝ ꝛ morũ mutatões: diuiſiones tẽpoꝝ: anni curſus ꝛ ſtella/rũ diſpoſitiones: naturas aĩaliũ ꝛ iras beſtiaꝝ: vim ventoꝝ ꝛ cogitationes hoĩm: dñtias virgultoꝝ ꝛ vtutes radicũ. et qcũq3 ſunt abſconſa ꝛ impuiſa didici. Sed vñ didicerit oñdit dicẽs. Olim eñ artifex docuit me ſapia. Qui vo id aggredi pprijs virib9 conati ſunt defecere ꝛ poſt labores innũeros nõ tam certa q̃3 diuerſa poſteris legẽda cõſcripſerũt: q̄ꝝ mltitudo ſi in vnũ cõ/geſta fuerit rudẽ animũ deſperatiõis iaculo cõfoſſum: inanẽ: ieiunũ: aridũ q3 retro cedere cõpellit. ꝛ dũ alter alteri9 ſñias aut vitatis amore (qd rariſ/ſimũ eſt) aut arrogãtie inuidieq3 ſtimulꝭ agitat9 (qd plimũ fieri ſolet) carpit lectorẽ quẽ iuuare debuit: ab eo cognitiõis gradũ quẽ nõ ſine ſudore cõſcẽ/derat: deijcit. Fitq3 vt nobiliores ſcię aniliũ fabulaꝝ nũero ſupputare: pfeſ/ſores ſuos nõ (vt olim) laudib9 efferãt: ſed cõtumelia affectos deliros exhi/beãt. Di. Manifeſta quidẽ hec. Sed nec mihi hoꝝ diſceptatiões cure erũt ſi pauca haurire poſſum: qb9 animũ meũ ſitꝭ ꝛ oblectare ꝛ ad altiora cõſcẽ/dentẽ fulcire valeã. laborẽ igitꝭ iſtum ſubire haud gueris velim.

De origine rõne noie ꝛ nũero elementoꝝ. Ca.II. M.

CReator oĩm de9 glioſus volẽs res ab eterno cognitas pdire ineſſe: earundẽ vnã in pncipio materiã informẽ creauit: quã vt pmiſim9 Moſes terrã inanem ꝛ vacuã abyſſum ꝛ aquã. Anaxagoras vo chaos cõfuſum appellat. et q̄ vt idẽ aſtruit diuĩo ſupueniente intellectu qtuor pdiere elementa: q̄ oĩm mixtoꝝ de qb9 nunc agim9: materialia ſũt pncipia. Ex his eñ mutua actione nũc elemẽtoꝝ ptes: nũc mixtoꝝ diuerſe ſpẽs exurgũt. Pri/mũ aũt de illis. de iſtis vo poſteri9 diſſerendũ. prius aut q̄ elemẽta ꝛ horũ

Elementũ
Elementa qtuor ſunt.

naturas cõmemorare optet. Di. Sanc. Ma. Elemẽti definitionẽ a pho/ſ. metha. dilucidatã ſi attendim9: nõ mlta ſed vnũ tm̃ elemẽtũ inueniem9 ait eñ Elementũ eſt ex quo aliqd cõponitꝭ pmo exiſtẽti indiuiſibili ſpecie ĩ aliã ſpeciẽ. tale aũt qd aliud eſt niſi pma oĩm materia: q̄ cũ nõ ſit ex ſpecie hoc eſt forma in ſpẽm. id eſt formã diuidi neſcit. Cetere definitionis ptes li/bro. i. ca. de materia enodate ſunt. Extento aũt vocabulo qtuor ſunt q̄ ele/menta vocatꝭ. ignis. aer. aqua. ꝛ terra. quoꝝ quodlibet in materiã et ſpeciem ſiue formã reſolui poteſt. Sunt eñ eadem principia reſolutionis et compo/ſitionis. Hoꝝ in vniuerſo ordinẽq3 diſtinctionẽ naturaſq3. libro. vij. cum de

ſtronomia nobis ſermo eſſet explanauimꝰ. Hic autē ipſa in qualitatibꝰ p
is ⁊ ſcd̃is ⁊ cõmunicare ⁊ differre noſſe operepreciũ eſt.

De qualitatibꝰ primis ⁊ ſecundis. Ca. III. Di.

Qualitates pͥme q̃ ſũt? Ma. In genere tangibiliũ (de quibꝫ
ad plenū ſermo eſt) ſũt, calidũ: frigidũ: humidũ: ⁊ ſiccũ. Harꝫ
pͥme actiue: relique vero paſſiue dicũt: eo ꝙ iſte maioris acti-
uitatis ⁊ reſiſtentie minoris. Ille aũt e cõtrario actiui at mino
ris ⁊ reſiſtentie ſũt maioris. Omnes tñ ſuo mõ ⁊ agũt et pati
unt. Di. Si habes harꝫ deſcriptiones addas? Ma. Calidū
est quo homogenia. i. entia eiuſdē nature cõgregat. ⁊ eterogenia. i. diuerſarū
naturarꝫ entia ſegregat. Vñ ſi pugillus minere auri igni tradat. actione ca-
loris auri ptes ɔiũgũt. ⁊ ab his cupri portiões ſeparant. Huiꝰ eſt materiā ad
formationē mouere. Frigidũ homogenia eterogenijs ɔglutinat. Vñ hyema
tpe lapidē: terrā: aquā: ligũue in vnũ cõgelata ɔſpicis. Huiꝰ eſt materiā
notā in ſuis pfectionibꝫ ſiſtere. Humidũ termino pprio male: alieno aũt
bene terminat. Vñ aqua in terminis ſuis nõ q̇eſcit: ſed donec ɔtinētis late
attingat fluit: ⁊ his ex omñi pte ɔiungit. Hoc in aere: ⁊ ſi ſit verius: nõ tñ
manifeſtius. Huius eſt formarꝫ: figurarũq; impſſiones facile recipe. Siccū
termino pprio bñ claudit: alieno aũt male terminat. Vñ lapis aut terra in
ſuis terminis ſtabilit. ɔtinētis aũt lateribꝫ nõ omñi pte ɔiungit. Huiꝰ forma
⁊ ɔfigurationes ɔſeruare. Di. Qualitates ſcd̃e que ſunt? Ma. Que a
dictis generatiõis originē accipiunt: quarꝫ decē annumerabimꝰ: ad quas
q̃ alie ſunt) reduci poſſunt. Sunt aũt he lubricũ: aridũ: groſſum: ſubtile
rarũ: molle: aſperũ: lene: graue: ⁊ leue. Diſ. Num ⁊ colores q̃litates ſunt?
Ma. Colores. ſoni. ſapores. odores. ⁊ cetere de quibꝰ in Cathegorijs deter-
minatũ eſt: q̃litates quidē ſunt: ſed de genere tangibiliũ nõ ſunt

De qualitatibus elementorꝫ. et eorum tranſmutationibus. Capi. IIII. Diſcipulus.

Nunc quas noſſe optet elementorꝫ in q̃litatibꝫ ɔuenientias ⁊
differētias edicito. Ma. Vnũquodq; elemētorꝫ ex primis q̃ Ambro. hex
litatibꝰ duas ɔtinet. quarꝫ pͥmā ſibi in ſũmo (ꝑ naturā poſſi xa. li. 3. ca. 4
bilē) determinat. Vñ Ignis calidus eſt ⁊ ſiccus. Aer humidꝰ
et calidꝰ. Aqua frigida ⁊ ſicca. Terra ſicca ⁊ frigida. Et int
hec ignis calidior. Aer humidior. Aq̃ frigidior. ⁊ Terra cõpro
bat ſiccior. Et rurſus ignis in calore aeri: in ſiccitate vero terre ſimboliſat. i.
ɔuenit. In vtraq; aũt aq̃ opponit. Aer in calore igni: in hũiditate aq̃ ɔgru
it: ⁊ in vtraq; a terra ſecernit. Aqua in hũiditate aeri: in frigore terre copu
lat. in vtraq; vero igni diſiungit. Terra in frigore aq̃: in ſiccitate igni ſimulat
in vtraq; aeri ɔͣria repit. Di. Simbola itaq; ſunt ignis ⁊ aer in calidi-
tate: ignis ⁊ terra in ſiccitate. aer et aqua in humore: aq̃ et terra in frigore:
nõ ſimboliſantia vero ſunt ignis ⁊ aqua: aer et terra. Ma. Scire cõcludis.
In his aũt tranſmutatiõis ordo talis eſt in ſimbolis quidē tranſitꝰ fit fa
cilior: in nõ ſimbolis aũt difficilior. ⁊ hoc tunc verũ eſt dum reſiſtentiā attē
dimꝰ. In his eñ vna qualitatū. in illis aũt ambe reſiſtunt. Si aũt actiui
tatem ɔſiderabimꝰ: vtrobiq; eiuſdem facilitatis tranſitũ inuenimus: nam
in ſimbolis vna tñ qualitatũ agit. ſic et vna ſolũ reſiſtit. In non ſimbolis
vero ⁊ due agunt: et due reſiſtunt. vt ignis ſiccitate agit in aerem. et aer hu

mediditate reſiſtit.ignis caliditate ꝛ ſiccitate agit in aquā: ꝛ aqua frigore
humore obſtat. Qualitatū vero alterationes: ꝛ formaꝝ ſubalium gnationi
ordinē ſupiorib9 tetigimus. Nōne autē ſcdaꝝ qlitatū.q ſunt groſſum ꝛ ſu
tile hoc intereſt.vt ex vno pugillo elementi groſſioris decem generent pug
li elementi ꝓxime ſubtilioris.vnde fit ex vno pugillo terre gnent decē pugi
aque.ꝛ ex vno aq decem aeris.et ex vno aeris decē ignis. Sic ex vno pugi
lo terre centū aeris:ꝛ mille ignis generāt.nec tñ de materia plus ſub vn
pugillo terre:q̃ ſub decem aq:centū aeris.aut mille ignis continet. Und
elemēta de materia eque pticipāt.ꝛ dicto ordine in raro ꝛ denſo ſe excedi
ſpherā terre a ſphera aque in decupla:a ſphera aeris in cētupla. a ſphe
aūt ignis in millecupla q̃titate ſupari neceſſe eſt. Hac via adiunctis his
lib.vij.de orbiū celeſtiū diſtantia poſita ſunt:totius machine mūdi mir
Auguſtin9. bilē q̃ntitatē imaginabimur. Nam (vt ait diuus Aug.li.xi.de ciui.c.4) vi
bilium oīm maximus eſt mūdus:inuiſibiliū deus. Et li.xxi. maximū vi
bilium eſt mūdus. Di. Facile his aſſentio.ſed quo pacto aerem aqua h
midiorē accipiendū ſit nondū video:aq equidē ſicca humectat:ꝛ ignē ext
guit. Aer vero ꝛ humida exſiccat ꝛ ignem conſeruat. Ma. Hec ita eſſe no
eſt q heſiteт:ſed ſunt q cauſas q̃runt. Qd eñ humida in aere exſiccari cōſ
cimus:nō ab aere:ſed vento qui eſt exalatio calida ꝛ ſicca.ꝛ ſtellaꝝ luce e
nit.aer aūt ab his ſeiūctus humectat:ꝛ plus quidē intrinſecus q̃ aqua
pter ſui penetrabilitatē.aqua aūt magis extrinſecus humectat ꝓpter de
ſitatē.virt9 eñ vnita fortior eſt. Vñ ſi decem pugilli aeris in q̃titatē vn
pugilli aq redacte p cōdenſationē fuerint:magis humectabūt: q̃ aque pu
gillus ꝛ ignē extinguerēt:quem iam ꝓpter raritatē conſeruāt. Eſt tñ pr
hec in aere vnctuoſitas ignis paſcitiua. Di. Sic fortaſſe calor ignis in ſph
ra ſua corpus ſi qd aſcenderet facile non exureret:ſed hec miſſa faciētes:a
mixta ſermonem vertamus.

De mixti ꝓductione. Capitulū.V. M.I.

Sicut vnū elementū in aliud tranſmutat:ſi id qd agit: paſſi
in ſubſtantia ꝛ virtute multū excedat:ſic ex concurſu multo
elemētoꝝ mutua ſeſe actione alterantiū mixtū generat. in
elementoꝝ ꝛ qlitatib9 ꝛ formis ſubſtantialib9 deficientib9 m
terie ꝯfluunt:ꝛ mixtionis formā ſubſtantialē cū ſuis qlitati
bus recipiūt. Eſt aūt hec forma elemētoꝝ formis actualior a
q̃ pfectior formaꝝ elementariū pfectiones in ſe cōplicans:q̃ ꝛ qlitates qli
tatib9 elemētoꝝ ꝯſimiles:ſed pfectiores cōſequūtur:p quas etiā actiones ſi
miles actionib9 elemētoꝝ ꝓducit. Ex his mixtionis definitio manifeſta e
Mixtionis definitio. cum dicit. Mixtio eſt miſcibiliū alteratoꝝ vnio. Patet amplius elementa in
mixto nō pmanere formalit: nec in eſſe intenſo nec remiſſo:ſed ꝟtualr ad
Qualitates virtuales ſenſum datum. Similit ꝛ materialit manent:cum materia mixti ex mate
rijs elementoꝝ ſit aggregata. Animaduertendū aūt pter qlitates actuales
in mixto:alias quas ꝟtuales dicunt reperiri:nō aūt in elementis. Vñ piper
ꝟtualiter eſt calidum:ꝛ plumbū frigidū. He qlitates ſecunde qlitates ꝓpri
as mixti:aut verius ipſas formas ſubales mixtoꝝ conſequunt:et (vt aiunt
qdam) ab influentijs celeſtib9 ſecreta actione innaſcunt. Hinc herbas gem
mas pcioſas.ſimiliter ꝛ metalla pncipalioribus ſtellis fixis ꝛ erraticis. Her
mes Trimegiſtus aſcripſit. Has etiam Raymundus Lulij in Lapidario ſuo
excipere in pdiſpoſitas materias edocet. Sunt etiam qui omniū terre na

ntiũ ſpeciales celi ſtellas eſſe volunt ſm q etiã in Job legit. Nunqd noſti
dinem celi ⁊ ...nes rationes eius in terra? Que vtiq̃ cõcedi poſſunt iuxta Job
quę libꝛ ꝯ ſeptimo de Aſtrologia diſputata ſunt. Di. Verbis gẽmiſq
culas ine ſe vtutes vulgatũ eſt puerbiũ: ſed dic queſo ſi ex vno elemento
ixtũ generari poſſit. Ma. Nequaq̃: ſi dicta ſane intellexeris. Accedit ad
oc qð aũt pbus. Mixta ſeꝫ eiſdẽ nutriri: ex quibus contingit ea generari: 26.q.5. Nec
ĩa aũt elementis non vno tm̃ ſed pluribꝫ paſci manifeſtũ eſt? Di. Cur mirum
cis mãifeſtũ: cuius ad ſenſum patet oppoſitũ in piſce ⁊ qui in ſolo viuit Ariſtoteles
nutritur elemento aquę. Ma. Que apð nos eſt aqua elementum non
t ſed mixtũ nam ⁊ in diſtillatione ab ea terreſtreitas facile ſeparatur: cui
vnctuoſitas q̃dam aerea admixta conſpicitur: ⁊ eidem ignis q̃ddam ineſſe Mixtũ nõ
aud ambigitur: pars aũt aquea pꝛedominat. Ideo ſcriptura ſacra piſces generatur
aq̃ pductos commemorat dicens: Producant aquę reptile: aię viuentis ex elemento

Salamandra



Alamandra quoq̃ ⁊ ſi igne viuere poſſit. vt recitat. Aug. de ciui-
tate dei. ab igne tm̃ non paſcit: ſed vt q̃buſdã viſum eſt, de roꝛe cę-
li aut imbꝛe nutritur. Et vt Pli. teſtat li. x. ſpeculi naturalis. Ani-
mal eſt lacertę figura. ignem tactũ vt glacies extinguit. De plan
is autem quę ſine pꝛeiacente ſemine ex nuda terra pullulare cernimus po
ac latius perquirendum.

De diſtinctione mixtoꝝ ⁊ mixtis pꝛime ⁊ ſecũ de compoſitionis. Ca. VI. Ma.

S T ſi oĩm mixtoꝝ pncipia vlia ⁊ remotioꝛa eadem ſint illis tñ
alia ⁊ alia pportiõe cõcurrentibꝫ diuerſa mixta efficiũtur q̃ꝛ
etiã nõnulli alijs mixtio pfectioꝛibꝫ cauſe ppiquioꝛes exiſtũt
Et vt clarius q̃ dicenda ſunt capias mixtoꝛum diuerſitatem
ſex generibus enodabimus. Primũ aũt ea q̃ pꝛime compoſiti
onis cenſentur. Di. Que ſunt hęc? Ma. Vapoꝛes ⁊ exala-
iones virtute ſolis ⁊ alioꝝ aſtroꝝ ex terra ⁊ aqua alijſue coꝛpoꝛibus reſolu-
e quas tñ nõnulli philoſophoꝝ quintũ elementũ: medium inter aerem ⁊
quam opinati ſunt. In eo hęc duo differunt nam vapoꝛ calidus eſt ⁊ hu-
midus. vt eſt fumus tẽpe pluuiali de montis vertice aſcendens. Exalatio
autem calida eſt ⁊ ſicca. vnctuoſa tamen humiditate nonnunq̃ imbuta
t eſt ventus in ventre animalis generatus. Ruſus autem ſi iſta alterata
fuerint mixtoꝝ ⁊ in aere ⁊ in terra apparentiũ cauſę erũt. Di. Quot? Ma.
Impꝛeſſionum ignitaꝝ aq̃ſaꝝ ⁊ medio modo ſeſe hñtiũ. ignitaꝝ q̃dẽ vtſunt

ignis ppendicularis.candela accenſa.lancea.ardens.ſcintillę euolātes.aſu
aſcendens.aſubdeſcendens.capre ſaltantes.ſtelle cadentes.ignis p̄cedēs.dr
co volās.⁊ q̄ ſunt huiuſmodi natur̨e.Aquoſaꝝ aūt vt ſunt grādo.grāule.ni
pluuia.pruina.ros.fontes.⁊ flumina.Medio aūt modo ſe hn̄t videntᷣ ven
⁊ terr̨emotus.Hec oīa(ſi vapores ⁊ exalationes gen⁹ p̄me compoſitiōis ꝯ
ſtituunt)in gn̄e ſcd̄e cōpoſitionis locauimus:nā de hoꝝ ordine ⁊ generat
onis modo potius q̄ de eſſentiali diſtinctione tractabimus.

De materia effitiente ⁊ locis impreſſionum ignitarum. Capi.VII. Diſci.

DE ignitis igitᷣ p̄mū te abſoluas. Ma. Ignitarū impſſion
materia eſt exalatio.cauſa effectiua calor inflammans.locu
aūt regio aeris quā trib⁹ īterſtitijs diuiſam accepimus:qu
ſunt ſupremū mediū ⁊ infimum. Di. Supmum: qd̄ dicis
Ma. Illam aeris ptem q̄ igni eſt vicina ⁊ cōtigua.trāqui
la ab igne ⁊ ſtellis calida.pura.rara.⁊ lucida ad motū igni
(vnde ⁊ magis caleſit)circūducta ⁊ hec pars aeris ęſtus dici ſolet.ibi nec v
ti nec pluuia.vt experiētia docuit eos q̄ in altiſſimis mōtib⁹ pulueri chara
cteres inſcripſerūt:ac eoſdem reuoluto anno illeſos inuenerūt. Di. Me
diū aeris interſticiū qd̄ eſt? Ma. Aeris pars a regione ignis ſemota.ne
terr̨e pxima frigida.tenebroſa.tempeſtuoſa.ac demonū ſiue aereū pratum
habitatio caliginoſa.vt li.viij.dictū eſt.Eſt aūt frigida qr ab igne remot
⁊ ſtellaꝝ radij a ſupficie terre reflexi:ad eā non ptingunt.hinc eā ā obſcura
eſt ⁊ turbida. Di. Infimū qd̄ dicis? Ma. Aeris ptem ſupficiei aq̄ ⁊ terr
contiguā a radijs reflexis calidā ⁊ illuminatā.Hoc tn̄ diuerſis anni tpib
nō eodē modo cōtingit.Nam Sol in ſignis ſeptētrionalibus terras noſtra
directius reſpicit radij āgulos minores reflectūt:hinc ⁊ calor fortificatur v
nōnunq̄ exalatiōes conſumat.Sole aūt meridionalia ſigna pluſtrante o
poſitū accidit ⁊ qn̄q̄ frigus conſtrictiuū fit:qd̄ terre poros(ne quid exalar
poſſit)cōſtringit.In vere aūt ⁊ autūno dū ſol ęquinoctio appropiat:hec tp
re ſe habent.ideo tūc ignitę impſſiones magis gn̄ari poſſunt mō q̄ ſequit.

De generatione impreſſionū ignitaꝝ.Ca.VIII.Ma.

CUm itaq̄ virtute Solis ⁊ alioꝝ aſtroꝝ a terra alijſue terreſtri
bus corpib⁹ eleuata fuerit exalatio.Siq̄dem in calore abūda
uerit ad ſupmū vſq̄ aeris interſtitiū aſcendit.Cui⁹ ſi in ſub
tilitate equalis nō fuerit)ps groſſa ⁊ multa inferi⁹ cōglobata
ſubtilior aūt in modū candelę eleuata cōſiſtit ⁊ incenſa adin
ſtar perpendiculi.q̄ lapide vtuntur apparet. ⁊ ignis ppendi
cularis noīatur.ſi vo ps groſſa pauca fit dicto impreſſo gn̄atᷣ:quā lancea
ardentē ob ſimilem figurā dicimus.Exalatio aūt ad hanc aeris regionem
eleuata:ſi eque ſubtilis ī oīb⁹ ptib⁹ fuerit ſed rara pars poſt ptē inflāmatᷣ
⁊ euolat ad modum ſcintillaꝝ a fornace euolantiū vn̄ ⁊ nomen accipiunt.
ſi vo huius exalatio multū cōpacta ⁊ equaliter extenſa inflāmatᷣ: impſſio
fit quā candelā accenſam dicunt.nā ⁊ ſi eiuſdem longitudinis ſit:cui⁹ altitu
dinis ob nimiā tn̄ diſtantiā oblonga adinſtar cādelę apparet.ſi aūt talis ex
alatio ob materię paucitatē ęq̄liter extendi non poſſit inflāmata ſurſum tē
dit ⁊ gn̄ali noīe a ſubdeſcendens noīatur.hę ſunt q̄ in ſupmo aeris interſti
tio impſſiones generantᷣ:mediū pcurramus.Cū ſi exalatio mediocriter cali
da fuerit mediā aeris regionē nō trāſgreditᷣ ſed in eadē ſubſiſtens p frigus
circūſtans fortificatᷣ ⁊ accēſa fit impſſio q̄ a ſubdeſcendens appellatᷣ.inflāma
ta enī deſcēdere videtᷣ:q̄m a nube frigida deijcitᷣ.nōnunq̄ etiā ī deſcēſus m

Ignitę regi
onis ſupio
ris impſſi
ones

ibus frigidis extinguit. Quāq; donec vnā ptranſeat occulta
ur: rurſumq; apparet. Ad interius aeris interſtitiū deſcēda
mus exalatio eni debiliter calida: in aere q̄ circa terrā eſt ſub
iſtit. que ſi multa fuerit τ diſperſa: p frigus nocturnū circū-
tans impellit: τ ſe fortificando inflāmat: τ pars inflāmata
urſum ſalit. vñ τ capra ſaltans dicit. apparet eni ac ſi ſtu-
a accenſa p cānam ſufflaret. Si autē exalatio hęc continua
it τ nō multa: accenſa adinſtar ſtellę decidit: τ q̄ncq; poſt ſe
eſtigiū relinq̄t. Si v̾o multa ſit τ bene cōpacta accenſa in
ere ſtat: τ hoiem tranſeuntē: aeraq; impellentē aut ſequit
ut p̄cedit. Hęc autē ignis fatuus dicit: τ frequētius circa pa
ibula. cemiteria: aut cognas: vbi viſcoſitas multa eſt videt.
Si vero exalatio mixta fuerit: τ inęq̄lis in ſubtilitate in vtro
ꝙ extremo. qđ ſubtili' eſt aſcendit: groſſius aūt in medio ſi-
militudinē facit ventris. cuius vnū dictoꝝ extremoꝝ caput:
liud cauda iudicat. τ ſi circa vnum extremoꝝ nubes frigida
uerit: ipm ex nubis humore fumat. totaq; hęc impſſio dra-
o volans ignē aut fumū ſpirans appellat. Per hęc ſi q̄ alię
gnitę in aere ꝯſpiciant impſſiones facile diiudicari poſſunt
ec loca earunde ita determinaſſe volui. vt alibi gn̄ari non
poſſint. Ex his etiā q̄ in eodē īterſtitio fieri habēt q̄dam in
ſupma eius pte: q̄dam in media: alię in inferiore generant.

De materia efficiente loco τ tempe im-preſſionū aquoſarū. Ca. IX. Di.

Citu digniſſima hęc ſunt: quib; eoꝝ q̄ vulgo appa
rēt mirabilia rōnes naturales aſſignare poſſum'.
Ad aquoſas igit ſmonē vertas. Ma. Aquoſaꝝ im
preſſionū materia vapor eſt. Cauſa effectiua remo
ta calor Solis τ aſtroꝝ. Propinqua aūt actio q̄litatū pma-
rū. Tēpus eſt hyemis: ſi frigus ꝯſtrictiuū in ea non abunda
uerit. Locus eſt aeris interſtitiū mediū τ infimū. ſilr et ven-
ter terrę: in quo cauernę τ meat' varij ſunt. in q̄bus incluſi
vapores fontiū τ fluminū cauſę fiunt. vt infra declarabitur.
Nunc modū gn̄ationis aquoſaꝝ tangam'. Di. Probe.

De Grandine. Cap. X. Ma.

Cum v̾tute ſolis τ aſtroꝝ vapor eleuat: ſi cali-
dior fuerit mediā regionē aeris aſcēdit: nec pe
netrat: quē circūſtans frig' pp̄ter ſui raritatē
penetrat: τ calore expulſo: ptes ei' ī aquā ver
tere τ īſpiſſare incipit. Frig' aūt qm̄ magnū ē
ptes iā in guttas v̾ſas τ fluētes ꝯgelat. τ grā-
dinē magnā vl' puā ſm frigoris τ vaporis diuerſitatē gn̄at.
Nōnūq; etiā vapor in media aeris regiōe in guttulas ꝯuer
tit: q̄ cadēres in īfima regiōe p Antiperiſtaſim (eo q̄ hęc re-
gio calida ſit) ꝯgelat: tūc grādo angularis. τ ex mltis guttul
ꝯgelata cernit. imagines aūt aut hoim. aut beſtiaꝝ in gran
dine: ſi q̄n reperiunt ab influētijs ſtellaꝝ cauſate ſunt. Pili



aūt in eo reperti: in vapore eleuant. Que aūt altius generant: angulos p cō fricationē in deſcenſu amittit: ꝛ rotunda ꝯſpicit. Figura tñ naturalis grādinis lenticularis eſt: eo ꝙ frigus circūſtans magis ad latera vaporē cōtrahit ꝙ̃ ſurſum aut deorſum. Di. Cur hec im̄ſſio in vere frequēti' ꝙ̃ alijs anni tpib' generat? Ma. Quia ver calidū ꝛ humidū: gn̄ationi ꝛ eleuandi vaporis aptiſſimū. Eſtas aūt calida ꝛ ſicca: vaporē exſiccat. Hyems frigida ſil'r ꝛ Autūnus mlr̄otiens ab inferiorib' vaporē reſolui non ſinunt. Eſt tñ vapor materia grandinis multū calidus. ideo rarus a frigore circūſtante citius penetrabilis ꝛ cōuertibilis. Vñ etiā fit vt aqua calida hyemis tempore frigori expoſita citius congelet ꝙ̃ frigida.

De Granulis ꝛ Niue. Capi.XI. Di.

Granula aūt que in Martio ꝛ Aprili ſepius cadūt vñ generant? Ma. Ex eadē materia ex q̄ generat grando minus tñ calida in mediū aeris interſticiū eleuata. i loco tñ baſſiori ꝙ̃ ſit locus grandinis: p frigus in guttulas cōuerſa: que ante earundē caſuȝ aut ꝯfluxum: extrinſecus ad morē grandinis ꝯgelant. intrinſec' aūt ꝓpter frigoris defectū molliores adinſtar niuis ꝑmanēt: ꝛ tpib' dictis in climatib' ſexto. ſeptimo. ꝛ ꝑncipio octaui cadunt ꝓpter q̄litatū ꝯueniētiā. Di. Nix vero vñ fit? Ma. Ex vapore calido ꝛ humido ꝟtute Solis ꝛ aſtroꝝ ad infimā ꝑtē medij interſticij aeris eleuato: quē ꝓpter ſui raritatē circūſtans frigus ingredit: in aquā reſoluit. ꝛ ſil' tpe ad modū lane carpte ꝯgelat. Accidit autē iſtud frequēti' tpe hyemali remiſſo frigore. vñ et tali aereū humidū: qd̄ calidi' eſt: ꝛ viſcoſum nō expellit: ſed niui mollicié: ꝛ ouib' alimentū ꝑſtat. Sepe etiā nix dū p infimā aeris regionē deſcēdit a calore ibidē exiſtente in aquā reſoluit. Vnd̄ qd̄ in vallib' pluuia ſup montiū iuga nix eodē tpe cernit.

De Pluuia. Capitulū.XII. Diſcipulus.

Pluuia aūt quo modo generat? Ma. Cum ꝟtute Solis et aſtroꝝ vapor calidus. humidus. fumoſus. ꝛ groſſus ad ſupremā ꝑtē infimi: aut inferiorē ꝑtē medij interſticij aeris eleuatur: a frigore circūſtantie in nubē: ꝛ nubes in aquā reſoluit ꝛ ob grauitatē cadit. Guttatim ꝟo ad terrā vſq͂ ꝑuenit q̄ ſi cū impetu ceciderit: imber dicit. Gutte aūt maiores q̄ nōnūꝗ̃ȝ Sole lucente cadūt: baſſius in aere gn̄ant. Di. Vñ eſt ꝙ aqua pluuialis nōnunꝗ̃ȝ rubea videt? Ma. Ex aduſta ꝛ ſicca terreſtreitate: q̄ vaporib' tpe calidiore ꝑmiſcet. Di. Sed vermes in imbre decidētes vñ generant? Ma. Nōnūꝗ̃ȝ minuti ꝛ imꝑfecti ꝟtute Solis in vaporib' eleuant: ꝛ in nube actione celeriore ꝑficiunt. Interdū aūt ex materia ſcd̄a: ꝛ gn̄ationi vermiū apta eleuata cū vapore in nube: cooꝑantib' lumine ꝛ calore celeſti ꝑcreant.

De Rore Capitulū.XIII. Diſcipulus

r Oris generatio q̄ eſt? Ma. Ros generat ex vapore debiliter calido. groſſo ꝛ humido. nō multū a terra: in infima aeris ꝑte eleuato: p frigus nocturnū ꝯdenſato: ꝛ in aquā reſoluto. vt in ſimili videre eſt in vapore de vaſe diſtillationis aſcendente: qui in alembico ſuppoſito in aquā ratione frigoris conuertitur. Cadit aūt frequentius circa

ſculiſ.tunc em̄ infima regio eſt frigidior. Di. Unde eſt ꝙ nõnunq̄ꝫ (vt
)oues irroratis herbis paſtę moriunt̃. Ma. Cum vapor de humido
q̄ꝺ viſcoſum eſt ⁊ dulce: multũ habuerit: in rorem reſolutus ⁊ herbis
rens: adueniente Solis calore deccquit̃: aquoſitas conſumit̃: reliquuꝫ
odum farinę albę aut zuccari in folijs relinquit̃: ⁊ mãna dici ſolet. Per
e etiam cauſas Laudanũ in aere generat̃. oues itaq̄ꝫ dulcedinis auide
q̄ꝫ naturę cõueniat cõmedunt. Un̄ ⁊ fel in ip̄is nimia cholera (cui⁹ ille
omentũ eſt) replet̃. rumpit̃. ⁊ effuſa cholera inteſtina rodit ea: vñ ⁊ ouis
it. nõnunq̄ꝫ etiam ex tali rore epar opilatur. ⁊ ſic mors ouibus accidit. Alber. ma.
experientias ſe vidiſſe Albertus magnus teſtatur. 4. ꝑte phię.

De Pruina. Capitulũ. XIIII. Diſcipulus

Pruinę generatio qualis eſt? Ma. Talis ferme q̄lis ⁊ roris
Di. Ferme cur addis? Ma. Nam ad generationẽ pruinę re- Pruina.
quirit̃ frig⁹ intenſius: q̄ꝫ ſit frigus in gñatione roris. vt vapo-
rem calidũ nõ modo in aquã reſoluat: ſed ⁊ reſolutũ cõgelet.
ius generatio ad ſenſum patet tempe hyemis: veris: aut autumni circa
s animaliũ: ex vapore calido. de ore aut corꝑibus earundẽ exeunte. Di.
ertiſſime ⁊ ignitas et aquoſitas impreſſiones deſcripſiſti. ad reliqua ꝑga-
s. Mag. Siſte pauliſper. nam nondũ omes que in ſuꝑiorib⁹ in aquo
ordine numeratę ſunt tranſcurrim⁹. Di. Quas non? Ma. Fontes
umina. Di. Uerũ quidẽ: ſed hę memorię exciderant.

De fontium ⁊ fluminũ et origine ⁊ ꝑpetuitate. Capitulum. XV. Magiſter.

VEnter terrę (vt ꝑmiſimus) cõcauitatib⁹ ⁊ meatib⁹ q̄ſi viſce-
ribus plenus eſt: in quibus (q̄m vacui eſſe nõ poſſunt) va-
pores ſunt eleuati a terra: q̄ cum in laterib⁹ cauernarũ in
aquã reſoluunt̃: guttatim diſtillant: riuulos efficiũt: q̄ vñ-
quaq̄ꝫ in loco baſſiore ꝯfluentes. tandẽ erumpentes fontẽ
faciũt. Di. Decliuior itaq̄ꝫ eſt locus emanationis q̄ꝫ ori-
nis. Ma. Etiã naturalit̃ in valle oppoſita aſcẽdere poſſunt aquę fon-
les ad latitudinẽ loci gñationis. Alti⁹ aũt ſi artis inſtrumẽto ſcandũt vio
ne ſit ne in natura vacuũ relinquat̃ ex eadẽ q̄ppe cauſa nõnũq̄ꝫ in iugo
õtis: fons ſcaturire cernit̃: cui⁹ aq̄ ꝑ cauernas ẽſi ꝑ cãnalia q̄ arte ſiũt in
blime ferunt̃. Di. Sed vñ eſt ꝙ quoſdã ſp̄ ęqua mẽſura manare: quoſdã
o hyeme creſcere: reliquos aũt eſtate minui. aut penit⁹ deficere ꝯſpicim⁹?
a. Id ex diſpoſitione mõtis ſeu loci originis ⁊ q̄litatũ mutationib⁹ acci
t. Montes equidẽ ſolidiores: quoꝝ cauernas aer exterior facile ingredi nõ
oteſt: ꝑhenniores aquas euomunt: prioribus etem̄ vaporibus in aquam re-
olutis: ne ſit vacuum mox reſoluunt̃. alij quibus rurſum in aquã conuer-
us: ſemꝑ alij ſuccedunt. Montes vero poroſi vapores non cõtinent: ⁊ aerẽ
xteriorem (maxime aurẽ eſtatis tpe) exſiccatũ recipiunt cum calore exſiccan
te. vt nec vapores: nec frigus ꝯuertens retineãt: accedit ad hęc actio influ-
entię exſiccatiue. quę nũc in illo: poſt hac in alio predominat̃ loco: ex rota-
tione celorum. Unde etiam paludes in terram fertilem conuertuntur: hye-
mis etiã tempore cum pluuię multę ſunt accidentaliter hi fontes augent̃

Di. Sꝫ calor in hyeme ⁊ frigus in eſtate fonti eueniūt: cū potius contrariū accidere debet? Ma. Cauſa huius ex fortificatōe frigoris cauernarum ter
rę accipitur. Hyēs eadem tpe cū ꝑ exterius frigus pori terrę conſtricti ſunt
Fōtes ſūt frigidiores in eſtate et calidiores in hyeme — exalationes calidę exitū non inuenientes clauſi reſiſtunt ⁊ vapores ſimul et
reſolutas aquas calefaciūt in quaꝝ egreſſu ſe exalare videnť: In eſtate vero
pori aperiunť ⁊ exalationes reſpirare poſſunt. Frigus aūt cauernaꝝ propter
exteriorem caliditatē ꝑ antipariſtaſim fortificatū fontales aq̄s infrigidat.
Eadem cauſa etiā cellaria eſtate frigeſcunt ⁊ hyeme caleſiunt. Di. Aſſen
tio ſed dic q̄ſo vn̄ thermis tanta caliditas ⁊ fontib⁹ tanta diuerſitas in colo
re ſapore ⁊ varijs affectibus innaſcatur. Mag. Thermę caleſiunt: q: circa
Vn̄ fontiū diuerſitas — mineras ſulfureas ⁊ accēſas fluunt. Fontiū aūt diuerſitas eſt ex varia ꝑma
rum q̄litatū ꝑmixtione influentiaꝝ ꝯcurſu minerarū quoq ⁊ terraꝝ ꝑ q̄s
trāſeunt diuerſitate. Eorum vero quę mirabiliora videntur rōem particularē
reddere difficillimū. Eſt em̄ vt recitat Aurelius Augu. li. xi. de ciui. dei. fons
apd̄ Garamātes in die tam frigidus. vt bibi nō poſſit. in nocte aūt tantę ca
liditatis vt tangi nequeat. Eſt ⁊ alius in epiro q̄ accenſam facē extinguit:
extinctam aūt accendit. Hoꝝ ratio vt aiūt vis eſt naturę aut potius volun
tas dei. Di. Hęc igiť trāſcamus quos aūt pro vſu noſtro meliores eſtimas
edicito. Ma. Meliores ſunt (vt phiſici aſtruūt) leuiores in pondere: purio
res in ſuba nō ſtantes ſed continuo ſup luto puro ad orientem profluentes
Fontes meliores — Di. Ecce in fontiū naturas digreſſi cauſas fluminum tranſiuimus. Ma.
Fluminū cauſę eędem ſunt que ⁊ fontiū. Flumen eq̄dem fontiū concurſus
eſt. Vn̄ ex fontibus Jor ⁊ Dan: q̄ ſunt radices libani: fluuius Jordanis e q̄b⁹
⁊ nomen habet: efficiť idē de fluminib⁹ terrę noſtrę in prompto eſt videre.
Di. Probe ſed quoꝝ flumina iugiter labentia perueniunt? Ma. Omnia
liberioris aquę maris. ſ ſinus intrant. vt ait Sap. Di. Mare igitur ex his
auctum terminos ꝑprios tranſgredietur. contra id Pſalmigraphi. terminū
poſuiſti quē nō trāſgredientur neq̄ couertentur operire terrā. Et dominus
Pſal. 103. — ad Job. Quis cōcluſit oſtijs mare ⁊ infra. Circundedi illud terminis meis ⁊
Job. ca. 38. — poſui vectē ⁊ oſtia ⁊ dixi vſq̄ huc venies ⁊ non ꝓcedes amplius. ⁊ hic cōfrin
ges tumētes fluctus tuos. Ma. Propť hęc q̄dā flumina aliqua per occultos
terre meatus a mari exire rurſus in alia parte illabi affirmāt. Nōnulli vero
mare fluminib⁹ auctū rurſus continuo ſolis ⁊ aliorum aſtrorum feruore ꝑ
eleuationem vaporum minui aſſerunt ⁊ vtrumq̄ ſuſtineri poteſt. Ait enim
ſcriptura. Omnia flumina intrant in mare ⁊ mare nō redundat. ad locum
vnde exeunt flumina reuertuntur vt iteꝝ fluant. Que aūt per te adducunť
ſcripturę. teſtantur diuini id eſſe operationis nō naturę qd̄ maxime in eo
apparet q̄ fluctus vndoſi maris tanq̄ montes aquarum inſurgentes im
petum ſuum ad littus illudunt: ⁊ conſtitutos terminos cuſtodiunt.

De maris ſalſedine fluxu ⁊ refluxu. Ca. XVI. Di.

Via ad marę ꝑmo noſter defluxit: cauſa ſalſedinis quotidianiflu
xus ⁊ refluxus eiuſdem ſi in promptu ſunt pandas. Ma. Salſe
dinem maris ꝓuenire ex ꝑmixtione ſicci terreſtris aduſti virtute
ſolis eleuati atq̄ vaporib⁹ humidi mari incidentib⁹ ꝑmixti. vulga
tum eſt. Ex ſimili equidem cauſa aq̄ ꝑ cineres colata amara fit. Accedit ad
hoc q̄ ardor ſolis dulciores leuioreſq̄ aquas cōtinuo eleuat terreſtreitatib⁹
relictis hęc eędem ſepata debite aquas maris dulces reliquit ſicut nouerūt
qui ꝑ vas cereū clauſum miſſum in mari aquā dulcē ꝑ poros inſtillantē re
cipiunt. Fluuia quoq̄ ſi q̄ de mari egrediūtur ꝑ arenā ⁊ terrā colata nō ama

De origine rerũ naturaliũ

ra ſed dulcia ad nos ꝑueniunt ⁊ dulcia cõtinuo reintrãtia reſiſtunt ne ma
re ſemꝑ amarius ⁊ magis ſalſum fiat. Sũt tñ qui ipm a primordio amarũ
creatũ aſſerunt. Di. De fluxu aũt ⁊ refluxu maris ꝙ eodem die vt aiũt bis
aut ꝗter fieri ſolet quid affers? Ma. Huius cauſa ad lunã humidoꝝ dña
tricem referẽda eſt: ad ipius equidem crementũ ⁊ decrementũ humores pe
ne vniuerſoꝝ mutari certũ eſt. vñ luna ſi ſole currẽte (qḋ ĩ nouilunio euenit)
lumẽ vtriuſq; impeditũ aerẽ ſubtiliare non pñt: qui ingroſſatus in aquam
vertitur: ſicq; maris crementũ in ſuba qḋ effluxus neceſſario committatis.
Luna vero in oppoſito ſolis ꝯſiſtente qḋ in plenilunio cõtingit totum lumẽ
ſuũ inferiorib; trãſmittit nec ſolus lumen quo minus maria reſpiciat ꝓhi
bet. Hinc aqua maris que ob ſui groſſiciem vapores continet rareſit: aſcen
dit ⁊ effluit adinſtar lactis calefacti. Eſt aũt hoc crementũ nõ in ſubſtantia
ſed accidente per rarefactionem. In quartã aũt interpoſitis nũc creſcit ⁊ nũc
diminuitur ex cauſis ſimilibus. vñ in pma quarta lunatiõis decreſcit ma
re. In ſcḋa augmẽtaẽ accñliter rarefactionis via. In tertia; rarefactio de
creſcit propter luminis decrementũ. In quarta ꝗ iã ſoli appropinquat rur
ſus ſuba maris augeẽ p aeris inſpiſſationem. Quantũ aũt ad quartas die
naturalis mare lune motũ imitatur. Dũ eñ luna ſup horizonta verſus celi
medium aſcendit creſcit ⁊ fluit mare. luna vero medio celi ad occaſum de
clinante decreſcit mare ⁊ refluit. Rurſus luna ad occaſum verſus angulũ no
ctis ꝓgrediente mare creſcit ⁊ fluit: ipa aũt ab angulo noctis verſus orientẽ
aſcendente decreſcit ⁊ refluit. Di. Si fluxus maris motũ ⁊ lumen lune imi
tatur maria ſupra horizontẽ a quo intumeſcunt ⁊ fluũt luna ſub horizonte
gradiente? Ma. Sequunẽ motũ ipius lune ꝯcurrẽte lumine a ſtellis ⁊ ꝑte
celi oppoſitis reflexo. ea aũt ſup horizonta morante idem fit lumine directo
⁊ modo fortiori. ꝟtutes eñ reflexe debiliores ſunt ꝟtutib; directis: qr ab ori
gine ſunt magis elõgate. Ex hoc ergo rõ patet cũ nũc fluxus diurni noctur
nis ſunt fortiores: nũc debiliores ⁊ ecõtrario. Nõ tñ ex iã dicto huius cau
ſa ſumi poteſt. cũ reflexũ lunare lumen tãti vigoris nõ ſit ſed ex predictis de
cremento ſubſtãtiali ⁊ accidentali. Inſuꝑ ex diſtantia ⁊ propinqͥtate maiore
vñ luna exñte in auge eccentrici ⁊ epicicli fluxus debiliores ſunt eo ꝙ tunc
maxime ſit elongata a terra. In oppoſitis vero partibus terre maxime eſt
propinqua: ideo tunc fluxus fiunt fortiores. Silr ſi luna in circulo meridia
no ipi zenith fuerit magis propiqua. Cooperãẽ ad hoc ſtelle fixe qbus luna
cõiungitur: ſilr ⁊ planetaꝝ concurſus ⁊ mora ſup horizonta. Vñ ſi taliũ cau
ſe plres coierint nõnunꝗ diluuiũ ꝑticulare efficiunt. Sic ⁊ nõnulli diluuij
gñalis cauſas aſſignare conati plurimoꝝ planetaꝝ cõcurſum in Cancro cal
culationibus ſe inueniſſe dixerũt. at ꝟo illud ſine rõe cũ huiuſcemodi ꝯſtella
tõe ducẽtis ⁊ ãplius annis diluuiũ ꝑceſſiſſe cõpertum ſit. Di. Vñ aũt eſt
cũ dicte cauſe nõ tñ mare ſed etiã cetera flumina reſpiciãt: ea tñ intumeſce
re non faciũt? Ma. Preter dictas cauſas accedit etiã aqrum diſpoſitio q
eſt ſpiſſitudo ſalſedo. ⁊ in vno loco ſtatus tpe lõgo p ſpiſſitudinẽ aque ſpũs
conceptos fortiter retinet ⁊ in ſpumã vertitur. a ſalſedine gñalem habet ca
lorẽ ⁊ a ſtatu in vno loco multoꝝ p ſolem recipit ſpirituũ gñationẽ. Hec qr
nõ in oĩbus maribus eque fortia ſunt. nec in fluminibus dulcibus reperi
untur: ideo fluxus ⁊ refluxus in maribus nõ eſt equalis ⁊ in fluminib; aut
nullus aut ita modicus vt ꝑcipi facile nõ poſſit. ſic ⁊ mare mortuũ ꝓpter ni
miã eius groſſiciẽ a lune influẽtijs moueri nõ põt. dicit Albertus. Horizon
aũt qr vbicũq; locoꝝ variat acceſſus ⁊ receſſus in marib; variari neceſſe eſt
Sunt aũt qui motib; oceani alias ab his q̃ poſite ſunt rões aſſerũt. aiũt

eſt in mari abiſſum profundiſſimam de qua rupti ſunt abyſſi. Juxta q̄ıı z̄ ꝛ cauerne nō pue. in quibus de ſpiramine aquaꝝ vēti concipiunt̄ q̄ aquas maris per patentes terraꝝ cauernas in abiſſum attrahunt ꝛ ea exundante rurſus magno impetu repellunt. Hos aūt ventus ſpūs procellaꝝ intelligūt q̄ ab influxu lune ꝛ ne vacuū ſit in natura frequentius mouent̄: alias cauſas breuitatis gratia tranſeo.

De terremotu. Ca. XVII. Ma.

Ex his etiā tremor terre puenit. Cum eīn viſcerib⁹ terre vapores extructi exeundi locū nō inueniūt: i die p radios ſolare caleſiunt ꝛ ſubtiliant̄ rurſus aūt p nocturnū frigus ingroſſant̄ ꝛ vtroq̄ modo moti exitū querētes latera terre ꝛ cauernaꝝ cōcutiunt: nōnunq̄ etiā rūpunt ꝛ terrā tremere faciūt: ſepius aūt in nocte. Qd̄ ſi exitū nō inueniūt: nōnunq̄ terrā

Colles fiūt. ad modū mōticuli aut collis eleuāt: quā ſi rūpunt cineres ꝛ lapides eijciūt. Foueas magnaſq̄ vorагines cauſant q̄ ſi circa flumina eueniūt ipa ad diſtantiā aliquā tota abſorbēt. Si aūt in aluco exierint hi incluſi ſpūs aquā extra terminos riparum eijcientes pticulare diluuiū efficiūt. Di. Sane ſi

Diluuiū particulare. ob quā cauſam nonnūq̄ peſtis terremotū comitatur? Ma. Spūs hi incluſi ſi venenoſi fuerint exeūtes aerē corrūpunt ꝛ inficiūt ex quo peſtilentiā

Peſtis ſeq̄tur terre motum. pticularē ſaltē in locis vbi hec accidunt ſequi neceſſe eſt. Di. Fortaſſe illꝰ ecclia meminit in benedictione ſalis ꝛ aque cū dt̄ Non ſit ibi ſpūs peſtilēs aut aura corrūpens. Ma. Nimirū cū ꝛ pītes tenebraꝝ his ſpiritib⁹ multotiens vtant̄. aut hoīes ledant in corpore aut ſenſus alienēt ꝛ viſionib⁹ decipiant. Ab his nōnunq̄ oculi ꝛ vultus eoꝝ qui ſubterraneos ſpecus aut intra ingrediuntur īmutant̄ maxie aūt eoꝝ q̄ a demonib⁹ reſponſa accipiunt que in huiuſcemodi antris dari ſolent. Sed hec eo loco latius diſcutienda ſunt quo necromanticoꝝ figmenta confutabunt̄.

De ventis Ca. XVIII. Di.

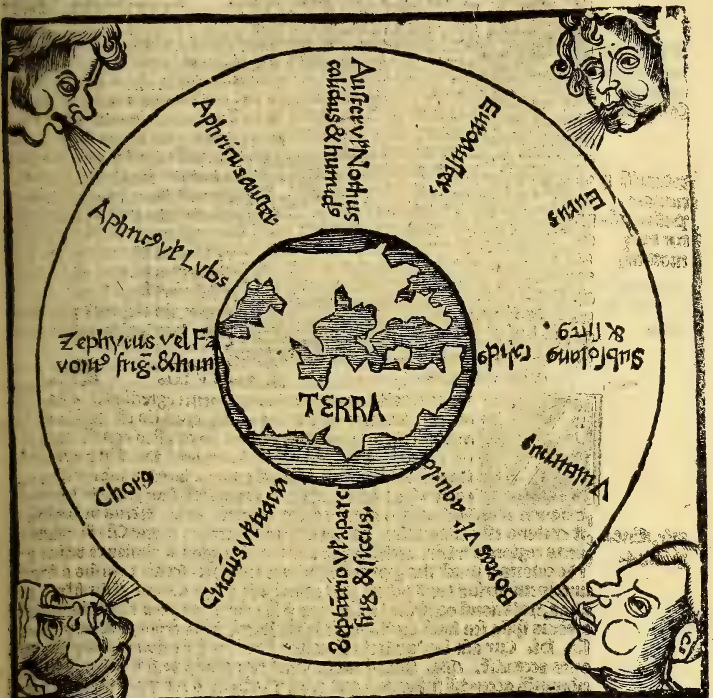
Num ꝛ a talib⁹ cauernis montiū venti egrediunt̄? Ma. Nō oīo inficior. Uentus eīn vt patebit exalatio eſt calida ꝛ ſicca quā etiā in viſcerib⁹ terre gīnari certū eſt: q̄ egreſſa ꝛ lateraliter circa terrā mota ventus nominat̄. Di. Ad hoc fortaſſe illuder̄ videt̄: qd̄ Uir. Aeolū cuſpide laterib⁹ mōtis iſta educentē vētos ſcribit Et illd̄ Dauidicū. Qui pducit vētos de theſauris ſuis. Sed edicito eādem ventoꝝ originē. Ma. Uētus vt pmiſſum

Uir. Ene. i. Pſal. 34. eſt exalatio eſt calida ꝛ ſicca naturaliter circa terram mota: Cū eīn calida ſit aeris regiones trāſire nitit̄: frigus aūt medie regionis obuiās eā deijcit que rōe caloris q̄ forti⁹ līca ppt̄ terreſtreitatē tenet̄) reaſcēdit ꝛ rurſus a frigore cum īpetu verſus terrā deijcit̄ ppt̄ calorē aūt q̄ ſp̄ī altiora tēdit ſilr̄ ꝛ ppt̄ aliaꝝ exalationū occurſum nō directe pſus faciē terre ſed lateraliter mouet̄ ꝛ vētus ſpūs ſeu ſtat⁹ dicit̄. Dauidis aūt dictū gloſa exponit de occultis cauſis. Di. Cur aūt hec exalatio cū calida ſit nō vt he e q̄bus ignite fiūt ipſi omes accendit̄. Ma. Propt̄ vnctuoſitat̄ carentiam de q̄ ſi q̄dam habuerit nōnunq̄ accendit̄ ſit ventus quē greci ΤΥΦΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΤΥΦΩ. i. incē

Typho do nolant. Hic fit dū exalatio terreſtris vnctuoſitat̄ nō oīo expꝰ ī nube pcluſa p foramen egredit̄ ꝛ pars egreſſa a terra reſiliens rōe caloris reaſcendēs

Emephias pti alteri deſcēdentes circulariter īuoluit̄: arbores q̄ſq̄ eradicat terra atq̄ edificia alta deijcit ꝛ inflāmata adinſtar rote ardent̄ apparet. ſ; ſ̄o exalatio tota ſit a nube egreſſa ꝛ frigore ꝑſꝰ terrā piecta accēdit̄ domos aut villas ꝯſumit ꝛ vlgo diluuiū ignis ꝛ ab alijs emephias dici ſolet. cū duo vēti oppo-

ſtri eque fortes ꝯcurrũt: aut vnꝰ a reſiſtente fortiter repcutit: aut deſcendẽs de aere ſupiori: aliũ a terra aſcendentẽ ventũ obuiũ habuerit ꝑ girũ inuoluit puluercs. folia. palcas. et ſilia a terra eleuãt: ⁊ turbo dr. Di. Uentos oppoſitos quos dicis? Ma. Quoꝝ origo eſt ab oppoſitis terre ptib9. Quatuor eqdẽ ſunt venti pncipales a qtuor mdi plagis orientes: qrũ qlibet duos hꝫ collaterales. ſũtq₃ nũero duodecim. vt ſubiecta admonet deſcptio. Hi oẽs i origine ſũt calidi ⁊ ſicci: ſ₃ a terris diuerſis ꝑ qs ſtare ſolẽt: diuerſas qlitates ſortiunt: ⁊ in ꝑgreſſu ex pmixtiõe exalationũ qs reperiũt augent. Flatꝰ aũt ipoꝝ nõnũq₃ ex defectu caloris intercipit: calore aũt figurato reſtaurat



Pluuie etiã calor aduſtẽs. aut frigus intenſum poros terre ꝯſtringens. ventos abſcindũt. ex his nãq₃ exalatio et materia venti aut abſumit aũt ſſera ti phibet Sed nec h ꝗdem ſilentio tranſire fas eſt. ventos ſc₃ collaterales nautis maria ſulcantibꝰ multo plres eſſe cognitos. hiis qui vela regere nouerũt Concurſu etiã mariũ nõ modo collaterales. ſed etiã pncipales qui poſſunt

Nam due reflectiones in occidentē: vna in ſeptentrionē: alia in auſtrū ze-
phirū generāt. due in orientē ſe diuidētes eurū ꝑcreant. Orientalis aūt ⁊ oc-
cidentalis in ſeptentrione concurrentes boreā: in auſtro ꝟo auſtrū cauſant.
Si orientalis vergēs in auſtrū velocior ſit occidētali fit vent⁹ mediū inter ze-
phirū ⁊ boreā. Si aūt occidētalis velocior fuerit fit vent⁹ medi⁹ in boreā et
eurū. Pariformiť ⁊ in alijs eſt videre. Verūtamē nō ſemꝑ ad nos deueniūt
venti a q̄tidianis his fluctib⁹ geniti. Interdū etiā cardinales noīb⁹ collate-
raliū: ⁊ collaterales noīb⁹ cardinaliū inſcptos inuenies. ad reliq̄ tranſeam⁹.

De Tonitru ⁊ coruſcatione. Ca. XIX. Di.

Cauſa tonitrui ⁊ coruſcationis.

Eſt adhuc qđ circa naturas ventoꝝ declarādū cenſeo. Ma. Qđ? Di. An ne ſonus quē tonitrui dicūt: ex ventoꝝ aut po ti⁹ nubiū. colliſione in ſuꝑiorib⁹ cauſet? Ma. Utrūq̄ inſcptu ris nō iferioris ordinis viri tradidere. Principalior tn̄ cau ſa hui⁹ eſt ſciſſio nubis facta h̄ mō. Cum ꝟtute ſolis ⁊ alioꝝ aſtroꝝ eleuať vapor: ⁊ in eo exalatio vſq̄ ad mediū aeris interſticiū vapor exalationē circūdans in nubē inſpiſſať. hui⁹ ŕ. ignis dū exala tio incluſa ſentit ſe ꝯtrahi: fortificat. ꝯ latera nubis impellit. in flāmať: ⁊ exitū nō inueniēs violenť nube rūpit. Maxime aūt dum hāc nubē alia ſu perior cōprimit: ⁊ inferior forti⁹ reſiſtit. tūc eñ exalatio nondū inflāmata nubē ſcindit: ⁊ in exitu ex vehemētia mot⁹ incendiť. Hunc ſonū tonitrū: et hanc incenſionē coruſcationē dicim⁹. Licet aūt ſil' fiant: aut coruſcatio poſt ſonū (ſi exalatio nū in nube ſed excūdo inflāmať) prius tn̄ ignē q̄ ſonū ꝑci pim⁹ ꝓpter viſus ſubtilitatē. Nōnūq̄ ignē videmus ⁊ ſonū nullū audim⁹ vt in eſtate tpe ſerotino. Sonus eñ niſi fortis fuerit anteq̄ via mltiplicati onis (de q̄ in muſicis) ꝑ aera ad aurē ꝑueniat deficit: aut ꝓpter debilitatem auditū nō mouet. Velocitatē viſus ⁊ tarditatē auditus ſenſibiliť expimur dum aliquē eminus ligna ſecantē cernim⁹. frequēter eñ ſonū primi ictus tunc demū audim⁹ dum ipm̄ ſcđario lignū ferire conſpicim⁹. Ex calefacta autē exalatione nubē frangi: ⁊ ex fractione huiuſcemodi ſonū cauſari argu mēta ꝑbent caſtanea aſſata: ⁊ veſica aere repleta ⁊ violenter cōpreſſa.

Viſus velocior eſt auditu.

De fulmine ⁊ eius effectib⁹. Ca. XX. Di.

Unde aūt fit aut q̄d eſt qđ tonitru cōmitať et fulmē dici ſo let? Ma. Fulmē nōnunq̄ diciť exalatio ſulfurea veneno ſa violeť i nube depulſa impetū ſuo ⁊ vi penetratiua ⁊ ſub tilitate arbores ſcindēs aīalia interficiēs: ⁊ metalla ⁊ ce tera reſiſtētia demoliēs atq̄ ꝯſumēs. q̄ ſi groſſior fuerit re ſiſtētia corpa adurit ꝯglobatior ꝟo diſſipat. Qñq̄ aūt ful mē lapis eſt ex vapore ⁊ exalatiōe terreſtri ⁊ minerali in nube maxīe viridi aut nigra ꝟtute ignis ⁊ influentiaꝝ decoct⁹: q̄ rupta nube cū impetu deijci tur muros findit. edificia diſſipat ⁊ inflāmat. Utrūq̄ tn̄ exalationē. ſ. ⁊ lapi dē vent⁹ ſubtilis añcedit: q̄ corpa mouet aut diuidit ꝟſus q̄ fulmen venit. Quidā aūt pħoꝝ ꝯſiderātes mirabilē fulminis opationē: ipm̄ nō op⁹ natu re ſed ſūmi dei effectū imediatū arbitrati ſūt. Di. Hāc fulminis opationē patefacias. Ma. Ex mlť pauca adducā q̄ Auerrois Albertus ⁊ ceteri pħo rum cōmemorant. Primo nāq̄ fulmen gladiū in vagina aurum in burſa ⁊ pedē in calceo demoliť. vagina burſa ⁊ calceo illeſis. poroſo equidē ſine re ſiſtentia ingrediť: circa ſolida vero ⁊ reſiſtentia diutius morať donec ea cō minuat ⁊ reſoluat. Sic ⁊ hoīem aut aīal aut intrinſecus in fauillā ⁊ cinerē

Effect⁹ fulminis mirabiles.

edigit.extrinſecus aūt illeſum ꝛ ſine macula relinquit.Retia etiā in aqua
onſumit:que extra aquā minime ledit.Venenoſitate etiam ſua vnū inter
icit ꝛ proxime ſtantem minime ledit.ſua ſubtilitate de pariete in parietem
e cubili in cubile:inferiore in ſuperius,mirabili velocitate mouet. Interdū
as cōminuit:vino aliqʒdiu in pellicula q̄dam ex viſcoſitate vini ſubito ex
racta ꝛ indurata exiſtente ſed vinū hoc venenoſum redditur.Alalia aūt ve
enoſa fulmine ꝑcuſſa oē venenū amittūt. Nōnunq̄ȝ arboris aut vitis me
ullam interimit ſtipite propter poroſitatē illeſa,ſigna aūt poros tortuoſos
ñtia a fulmine facile nō leduntur.Aliqñ fulmen veſtē aut crines hoīs adu
it hoīe illeſo:nāq̄ȝ cū debilis virtutis fuerit in id qđ aliqd humiditatis conti
et vt corpus hoīs agere non pōt ſed ſicciora aggredit.tale etiā ſi cutē hoīs
enetrauerit ipm inflatū ꝛ colore immutatū exhibet.De reliqs ex iā dictis
ōnes ꝛ cauſas aſſignare nō erit difficile:cetera videamus. Di. Que?
Ma. Galaxiam:Iridem,Halonem ꝛ cometem.

De Galaxia Ca.XXI. Di.

Galaxiam quid dicis? Ma.,Circulū albū in celo per pedes gemino
rum ꝛ ſagittarij principiū ꝓtenſum. Di.Hic forraſſe eſt quē libro
ſeptio cū de natura ſtellarū diſſereres circulum lacteū dicebas nō
de natura elementari ſed celeſti ſiue ſtellari. Ma. Hic ipe eſt ꝛ
a grecis galaxias a gala qđ eſt lac,latine circulus lacteus dici ſolet.ſed de eo
mentionem feciſſe iā non memineram.Iridem videamus.

Do Iride ꝛ Halone. Ca.XXII. Diſ.

Iris quid eſt? Ma. Arcus tricolor in nube rorida ꝛ concaua ex
reſplendentia ſolis oppoſiti apparens.Nubes eadem rorida pro
pter continuitatē guttularū ſatis terſa atq̄ȝ polita adinſtar ſpeculi ſe
habet ſed propter ꝑuitatē guttularū nō figuram ſolis vt eſt ſed co
lores quoſdam ex reflectione radiorū ſolariū repñtat.quēadmodum ex re
ſplendentia ſolaris luminis ꝑ vitrū aq̄ plenū in obiecto pariete videntur.Di.
d vñ ꝓuenit hec colorū diuerſitas? Ma. Ex nubis diſpoſitiōe.Nā vbi nu Colores
bes fuerit denſior fit reflectio fortior viget color puniceus.albū cū viſum ꝑ Iridis
nigrū rubeū ſiue puniceū appet.Vbi nubes rara fit reflectio debilis ꝛ videt
color viridis.ſed vbi rarior eſt nubes fit reflectio debilior ꝛ videt color alur
gus adinſtar lapidis lazuli.Color ꝟo glacus ſiue ſancbos gñat ex iuxta poſi
tione viridis ꝛ punice⁹.Vñ ꝛ iride marceſcente puniceus in glaucū trāſit nō
nunq̄ȝ ex reſplendentia iridis in nube ſupiore alia iris cernitur que eſt ima
go ſiue idolū inferioris a ſole cauſari propter qđ in ea colores debiliores ꝛ op
poſito mō ſituati appent;q̄ȝq̄ȝ etiā talis iris etiā qñq̄ȝ a ſolis reſplēdētia fiat
Figura aūt arcualis iridi ex radiorū incidentia ꝓuenit.Et huius cauſa pn Figura
cipalius ꝯſiſtit in nube.vt dr ꝓpō.xix.tertie ptis ꝑſpectiue.vñ radius ſolis in iridis
cidens ꝑ foramen rotundū rotund⁹ eſt.in berillo tñ hexagono obiecto iris
nō rotundā ſʒ naturā radij ſʒ hexagona appet.ꝓgreſſum tñ radiorū a ſphe
rali corpe ſolis cooperari nō oīo adijciendū cenſeo.Eſt eñ centrū iridis in
eadem linea cū centro aſtri.vñ ſeqtur vt iris ſemicirculo maior appere non
poſſit niſi forte q̄ȝtū diſtantia oculi videntis a terra addit.ꝛ tūc q̄dem ſemi Centrum
circularis apparet cū cētra amborū in horizonte ſunt vnu⁹ in oriēte ꝛ alter⁹ iridis
in occidente.Quanto aūt ſol ab horizonte plus diſtat,tanto arcus iridis ſe
micirculo minor apparebit.vñ ſole exñte in meridie minima iridis portio
poſſet videri. Di. Poſſet ne iris cauſari ex reſplendētia lune? Ma. Poſſet
ed in coloribꝫ lōge debilior ꝓpter lunaris luminis debilitatē nēniſi luna

p'ena nocturno tpe ꝛ vapore ſiue nube rorida multũ diſpoſita. Circulus aũt circa lunã aut aliud aſtrũ apparẽs, Halo dici ꝯſueuit. Et. fit cũ vapor in ra
Halo ritate ꝛ denſitate mediocris diametraliter inter aſtrũ ꝛ viſum noſtrũ interpo nitur ſup quẽ lumen aſtri incidens ipſum in medio diſiungit. in extremita tibus aũt radij refrangunť ꝑpter vaporis denſitatẽ: in qbus etiam colores (etſi debiles) videnť. Ex cadẽ cauſa colores varios in aere cernimus maxĩe aũt puniceũ circa ſolis ortũ vel occaſum ſilr virgas coloratas in nubibus diſcontinuis videm⁹. In nocte aũt voragines ꝛ hyat⁹ i cęlo videre nos dicim. cũ eadẽ in vapore cui⁹ mediũ denſius eſt ꝑpter longiorẽ diſtantiã ꝯtingãt

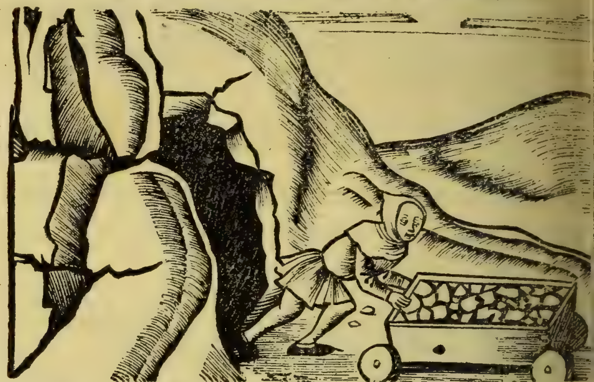


Sol.aũt ſi nubes a latere obiecte fuerint ex reflectõe plꝫs ſoles q̃s parelios
greci dicũt:repñtant.ſicut in ſpeculo aq̃ imerſo cũ ſole ſtella cernit:q̃ nõ eſt
niſi ſcdaria ſolis imago. Di. Facile his aſſentio. Sed de Iride ambiguita-
tẽ imittit:qd nup in Geñ.me legiſſe recordor:poſt diluuiũ gñale deũ in ſig-
nũ federis qd cũ Noe pepigerat:hũc arcũ in nubib⁹ ſe poſiturũ ſpopõdiſſe.
Si igit eo mõ q̃ dictũ eſt cauſaret vtiq̃ añ diluuiũ ſepi⁹ appuiſſet. Mag. — Iris appa
Apparuit vtiq̃:ſed tũc ſignũ fęderis nõ erat. Noe igit in ſignũ fęderis ex I — ruit ante
ſtitutiõe hũc arcũ acceperat. vt q̃ ante hac pura res natural' ⁊ nulli⁹ pacti — diluuium.
ſignũ erat:tũc ſignũ eſſe inciperet:⁊ res natural' in cauſis ſuis eſſe nõ deſine-
ret. Queadmodũ lapis q̃ agroꝝ limites diſtinguim⁹ nõ tũc lapis eſſe icipit
cũ in ſignũ diſtinctõis erigit:ſed tũc ſignũ eſſe cepit q̃ ꝑus erat: ſed diſtin-
ctionis ſignũ nõ erat. Di. Intelligo. Sequit autẽ vt iuxta ꝑmiſſoꝝ ordi-
nem nũc cometã deſcribas.

De cometa ⁊ bellis ſterilitate terre morte principiũ ⁊ ceteris mal' apparitionẽ comete ꝯſeq̃ntib⁹. C.XXIII. — Magi.

COmetes eſt exalatio terreſtris calida ⁊ ſicca::pinguis et viſco-
ſa:virtute aſtroꝝ ad ſuppremã aeris ptẽ eleuata:⁊ ibidẽ incẽ-
ſa. Sunt tñ q̃ cometã exalationẽ dicũt ſubtilẽ nõ inflãmatã
ſed lucentẽ a lumine ſolis ⁊ aſtroꝝ in ipa incorpato. Generat
hec exalatio actione aſtroꝝ in viſcerib⁹ terre:maxie duꝫ pori
ꝑ frigus ſtringunt:⁊ egredit cũ ꝑ calorẽ reſoluũt. Nõ aũt tota
ſil' eleuat ſed ps poſt ptẽ aſcendit:⁊ noue cõtinue gñatur: a qb⁹ etiã come-
tes in ſupiorib⁹ nutrit diuti⁹:⁊ ipis ipeditis deſinit citi⁹. Diuerſificant aũt
in q̃ntitate:figura ⁊ colore ſm materię differentiã. vñ ſi materia in medio
bñ cõpacta:in extremitatib⁹ vo circũq̃uaq̃ rara fuerit: videt q̃ſi aſtrũ cri-
noſuꝫ. Si aũt materia eq̃liter ſpiſſa:ſed in longũ ꝓtenſa ſit.vt ſtella cauda-
ta appet. Si aũt cauda corpe rarior fuerit:cernit vt ſtella barbara. Raritas
etiã ⁊ denſitas materie colorem variant. Scdm Aſtrologos autẽ Cometa de
natura Saturni:cerulei aut plumbei coloris eſt. q̃ aũt de natura Iouis al
ba adinſtar argenti lucidi videt:⁊ q̃ de natura Martis rubea.q̃ de natura
ſolis.vt aurũ argento mixtũ apparet. q̃ de natura veneris: ſpiſſa vt nubes
cernit. Mercurius aũt cometẽ ſuũ ceruleũ demõſtrat. Cauda etiã ⁊ caput
draconis ⁊ aliaꝝ conſtellationũ nature mutationẽ in his facere dicunt: ſed
hec ad pſens cõmemoraſſe nõ ꝓbaſſe ſufficiat. Di. Nondũ motũ ⁊ ſignifi-
cationes cometaꝝ explanaſti. Ma. Cometes mouet ad motũ ꝯtinẽtis ae-
ris:ꝑ diem naturalẽ circuendo terrã. Significationes cometarũ ſunt varie
gñaliores aũt ſterilitates peſtilẽtie ⁊ ſeditiones. Sterilitas quidẽ maxie vbi
ſiccitas ⁊ caliditas intenſe nocere poſſunt:he eñ cometã ⁊ antecedũt et ſe-
quũtur. Priuat etiã terra eo tpe cõiter omi ſecundo humore. In terris autẽ
paludinoſis ſequit q̃nq̃ fertilitas. Peſtilentie aũt ſequũt: nam cõſuba co-
mete q̃ ſubtilis eſt ⁊ bene digeſta:alie exalationes ſegregate tanq̃ impuri-
ores ⁊ venenoſe eleuant. Vñ ⁊ tpe comete ante aut poſt:vẽtus terre motus
⁊ ignite impꝛeſſiones plime fiunt. ex his itaq̃ aer infectus ⁊ cõtinuo inſpira-
tus:vitalẽ ſpũm debilitat:et tandẽ extinguit ratione etiã ſiccitat' holes in-
cendit. Mortem autẽ principiũ Cometa fortaſſe ex eo ſignificare dicitur ꝙ
Principes vt magis delicati vel intempati ab aere corrupto citi⁹ inficiunt.
aut ꝙ mors Principis vnius pluſq̃ multoꝝ populariũ diuulgatur. Sediti-
ones autẽ Comete forſitã ꝓcant:ꝙ ab aere imutate nõ mõ ſpũs vitalis ſed
⁊ aĩalis imutat ad cui⁹ imutationẽ ſenſatiões q̃ꝝ principiũ eſt variant:

fantaſia ꝑturbaṫ appetit⁹ iraſcibil' ꝛ cõcupiſcibil' excitaṫ: ad cui⁹ imperiũ nõ nũꝗ̃ rõ cõdeſcendit: ꝛ his motib⁹ ſil'ia dijudicat: et volũtas ꝗ̃uis de ſe libera ſm dictamẽ rõnis impat. Sed vir ſapiens. vt in li. 7. ↄcluſimus cũ ptolomeo dominabiṫ aſtris. Di. Quinimo et fatidicis aſtrologis.



De mixtis tertie compõnis. que ſunt mineralia Capitulum. XXIIII.

Magiſter

Ptolome⁹ in alma. Calcidius in thimeo. pli. de miraoilibus mundi. Auicẽna de mineralib⁹ Ariſto. 4. Metheor. Raymund⁹ Auicen. li.

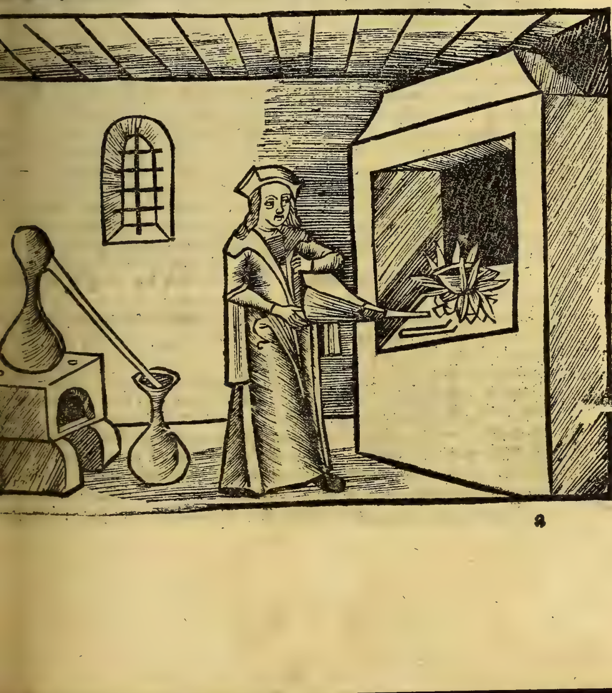
Ue ſequũṫ in ordie mixtoꝝ mineralia ſũt. vic3 lapides. ſales ꝛ metalla. q̃ ex vaporib⁹ ꝛ exalatiõib⁹ actiõe q̃liratũ pmaꝝ e colore celeſti⁹ in terrę viſcerib⁹ ꝓcreanṫ. vñ Plini. Fund⁹ terrę ꝓcioſiſſim⁹ ẽ ibi cũ oẽs influẽtie celeſtes ↄfluũt: ꝛ gẽmas ꝓcioſas cãnt. rõne hui⁹ color maxim⁹ circa centrũ gñaṫ ſm Ptolomeũ ꝛ Calcidiũ. Hinc nõnulli ibi infernũ eſſe argumẽranṫ Nõnulli etiã terrã intrinſec' lapidẽ ↄtinuũ: varijs tñ colorib⁹ diſtinctũ aſſeuerãt. Di. Dictoꝝ gñatiões ꝑticulari⁹ tãgas. Ma. Lapides ex vapore ꝛ exalatiõe cũ luto viſcoſo ꝑmixta actiõe lõga: diuerſoꝝ coloꝝ ꝛ efficatie multiplicis ſm materie naturas ꝓducũṫ. Pura aũt terra lapis nõ fit. vincẽs cũ in eo ſiccitas: ipm coagulari nõ ꝑmittit. Uñ niſi vñꝗ̃ irrigua cẽt aq̃s. ſic corpus aĩalis ſanguie: ꝑtes ei⁹ nõ coherẽt. Aq̃ ṽo lapis fieri põt: ſi vl' guttatim cadẽs cõgelaṫ frigore: aut coagulaṫ ṽtute minerali. Qð ingeniũ Raymũd⁹ Julij in lapidario luculẽtiſſime ꝓſecut⁹ ẽ. Interdũ etiã ſũma aq̃ꝝ in lapidẽ ṽtiṫ. ligna ꝗ̃ in aq̃ ĩ lapides ṽtũṫ. Arena itẽ ex luto viſcoſo induraṫ

Salcs

Di. Sales vñ fiũt? Ma. Ex vapore exalatiõi forti actiõe ĩ diuerſa ꝓportõe admixto: diuerſi ſales gñanṫ. vt ſũt ſal harmoĩacũ. vitriolũ. nitrũ. ſil'r ꝛ ſulfur argentũ viuũ: auripigmẽtũ. arſenicũ. ꝛ ſil'ia. Quoꝝ q̃ facile ab igne fugiunt ſpũs dicũṫ. Humores pingues ĩ terra putrifact bitumẽ efficiũt. Di. Metalla vñ gñanṫ? Ma. Immediate ex argento viuũ et ſulfure. Eſt quidẽ argentũ viuũ ſub̃a aquea. mixta. terreo ſubtili. mixtione forti. Qð q̃dẽ ꝓuenit ſi vapore ſubtili. exalatiõi pure: ṽtute caloris ꝓprie ſol' p diutinas ſolutiones ꝛ coagulatiões iũgaṫ. Hui⁹ ꝑtes terreã q̃dã ſulfur argẽti viui noiant: ꝛ

De origine rerũ naturaliũ

?⁹ ſepãdẽ mĩtrũ laborãt. Claritatẽ hʒ ab aq̃ ⁊ aere incluſis: mobilitatẽ eõ
nuã ab hũiditate ⁊ põdere. ꝙ aũt nõ adheret hʒ ex ſiccitate extrinſeca. Ru
s natura mirabil' mĩtoꝝ ingenia ĩ ſtuporẽ ꝟtit. Vñ q̇dã ipm calidũ: q̇dã
umidũ: q̇dã ſiccũ: q̇dã frigidũ a dñio eſſe voluerũt. Sulfur aũt ẽ ex vnctuo
aereo terreſtri ſubtili ⁊ igneitate decocto. Ex his itaq̃ duob⁹ ſcʒ argento
uo ⁊ ſulfure diuerſe coad**nat ⁊ in mineris terre decoct: diuerſa gñant
etalla. ⁊ vt q̇buſdã placet: ſi in terra maneret natura decoctionẽ argẽti vi
iteraret donec in argentũ ſtabiliret: ⁊ ſulfur ĩ aurũ ꝟteret. Sũt aũt me
lla. plumbũ q̇dẽ ex argẽto viuo ĩpuro groſſo feculẽto ⁊ ſulphure ĩpuro ꝑ
ectũ. Stannũ ex argẽto viuo puro ⁊ claro ⁊ ſulphure ĩmũdo gñatur. Fer-
ex ſulphure ſpiſſo ĩpuro ⁊ adurente cũ argẽto viuo modico ⁊ ĩmũdo cre-
ur. Aurũ ex argẽto viuo puro ⁊ claro ⁊ ſulphure rubeo ⁊ mũdiſſimo non
urẽte actiõe ſolis efficit. Cupꝛũ vel æs ex arg. vi. nõ oĩno ĩmũdo ⁊ ſulphu-
rubeo ⁊ groſſo naſcit. Alchimiſte arg. vi. mercuriũ noĩant: ꝙ oĩb⁹ metall
git ſicut mercuri⁹ in ĩfluentia ſm aſtrologos cũ planet oĩb⁹ copulat. Ar
ntũ ex arg. vi. mũdo ⁊ albo ⁊ ſulphure nõ adurẽte mũdo ⁊ albo ꝑcreat. Ac-
it aũt metallis ductibilitas ex vnctuoſitate ⁊ liq̃factibilitas ex mĩta aq̃
ate arg. vi. vñ q̃ plus de arg. vi. ꝑticipãt. citi⁹ liq̃fiunt ſicut plumbũ ⁊ ſtãnũ.
ppoſitũ ẽs. ⁊ ferrũ. Di. Calibs ꝟo vñ gñat? Ma. Calibs eſt ferrũ purga Ca'ibs
⁊ depuratũ p ignitões ⁊ extinctões mĩtas. vñ efficit vnctuoſitat mĩoris Auricalchum.
acili⁹ ꝙ ferrũ frangit. nec oĩno in põdere eq̃parant. Auricalchũ aũt ẽ cu-
ũ p thucia coloratũ. Electri ꝟo ſpẽs tres ĩueniũt vna q̃ ex q̇dã gumi Ar
ꝫ ĩdureſcit. ꝙ ⁊ ſuccinũ dicũt. Alia ex ꝑtib⁹ auri trib⁹ ⁊ vna argẽti ꝯfluat.
rtia aũt natural' ẽ q̃ in mĩeris repit ſophiſticata ab auro vix diſcernit ⁊
er alias ꝟtutes hʒ vñ venenũ miro ſplẽdore ꝓdat hinc in ꝑcio eſt.



De metalloꝝ trāſmutatione. Ca.XXV Di

REſtat de quo circa hui⁹ generis mixta te diſſerturū auid
us expecto. Ma. Qđ eſt hoc? Di. Metalloꝝ trāſmutati
de q̄ alchimiſte ſe iactitāt ſi ſit poſſibilis?. Ma. Coꝝ quo
materia eſt eadē: crebrā fieri trāſmutationē docuim⁹. Nu
terra ī aquā: ⁊ aq̄ in aerē: aer in ignē ⁊ hec oīa ī mixti ſp
ciē trāſmutant̄: Sic cinis ⁊ arena obſcura ī lucidiſſimi v
tri ſubā actione ignis ꝟtunt̄. Di. Tranſmutant̄ ſi ꝑiacentē redacta f
rint materiā: aut ſaltē in eā cui⁹ forma forme generāde nō repugnat. M
Quid igit̄ obſtat q̄ min⁹ hac via metalla in ſe trāſmutari poſſint cū oi
cōis ſit materia. Ad h̄ equidē mlt̄i phoꝝ ꝑ calcinatiōes: ſolutiōes: ⁊ coagul
tiones laborarūt: licȝ min⁹ vtilit̄ q̄ȝ veraciter. cū artē nature actionē ſcđm
ciſionē imitari: aut difficilimū ſit aut oīno īpoſſibile. Magis tn̄ ꝟitati ap
propinquāt: q̄ ꝑ principia nature talē rē efficere ſtudēt q̄ ſine fumo ſua
ignē nō fugiat ſubē metalli ꝑ mīma mixta totū q̄ minus in minera dec
trū eſt celerrima actione cōpleat. h̄ iā cōpletū elixir h̄ ouūȝ ⁊ lapidē phoꝝ
in ſuis ꝑncipijs acetū acerrimū: lapidē nō lapidē: minerale: aīa ē: veget
bilē: ſaguinē terrā oculoſaȝ: vrinā ⁊ oīm reꝝ noīb⁹ noīant. vt ſub metaph
ris ⁊ figuris fatuos ⁊ auaros a via ꝟitatis ſecluderēt: ꝑbis ꝟo ⁊ nature ꝑ
cipia ſecreti⁹ rimātib⁹ occultas nature oꝑatiōes pāderēt ars eadē in ſe n
Auctores alchimię. li⁹ laboris. ſed opus eſt mlierū. ⁊ vt aiunt ludus pueroꝝ. Hui⁹ auctores ꝑcipi
fuere Hermes Geber Auicēna: ⁊ hi quos turba phoꝝ cōmemorat. moder
ores aūt Raymūdus lulij. Arnold⁹ de noua villa. Albert⁹ magn⁹ quoꝝ oi
vnus finis: ſed ꝓcedēdi modus diuerſus: oīs tn̄ in limitib⁹ nature ꝯcluſu
⁊ q̄bus oīb⁹ huiuſcemodi trāſmutatiōis poſſibilitas indubitata ꝯcludit̄. S
ꝓculdubio ab his q̄ diuitib⁹ ⁊ ꝑncipib⁹ ſe iungūt ⁊ magna ꝑmittūt neq̄
A q̄bus alchimiſtis cauendū ſit attingit̄. Nam ſi ſcię huius ſecreta noſcerēt: ſeſe vti occultarēt: de theſaur
tanto grās deo agerēt paupibus bn̄facerēt: nec alioꝝ opibus indigerēt. A
illis aūt maxīe cauendū: q̄ aut receptas ꝓbatos: neſcio a q̄bus Magnati
ſe hr̄e gl̄iāt̄ lunā figere: ⁊ ad ḡdus auri mediocris aut optimi tingere: me
curiū coagulare: ꝑtē cū ꝑte ⁊ varia augmēta poſſe efficere mētiri nō vere
tur a q̄bus nimirū tot hoīm millia decepti ⁊ alieni auri cupidi ꝓprij ꝟo
habuere in ſūptuoſis expenſis largiores oīno defecerūt: et quotidie deficiu
nec alieno ꝑiculo cautiores deſiſtunt. Qđ cū in magnū reipublice detrim
tūȝ ꝟgat nō ab re eſt: ſi a magiſtratib⁹ ⁊ cōi bono ꝓuidentib⁹: a fatua co
ꝯſumptione coerceant̄. vident̄ eni̅ eſſe et de nūero illoꝝ de q̄bus Paul⁹ ap
ſtolus ſcribit. Semꝑ diſcentes ⁊ nūq̄ȝ ad ſcientiā ꝟitatis ꝑuenientes.

De vegetabilibus. Ca.XXVI. Magiſter

QUartū gen⁹ mixtoꝝ eſt vegetabiliū: vt ſūt herbe. arbores. ⁊ c
tera hmōi. Di. Hoꝝ originē pandas. Ma. Si diuini phi t
ditionē attendim⁹ hec a ꝑmordio ex terra iuſſu creatoris
Moyſes. Geneſ. i. dierūt cū ait. Germinet terra herbā virentē ⁊ facientē ſemē
lignū pomiferū faciēs fructū iuxta gen⁹ ſuū: cui⁹ ſemen in ſ
metipo ſit ſup terrā. Ecce creator oīm vegetabilia ſcl'in eē ꝓ
dire iuſſit: ⁊ vt ſe ꝑ mltiplicationē indiuiduoꝝ in ſpē ꝯſuarēt in ſemetipi
ſemē hr̄e dedit. Et nō mō vegetabilib⁹: ſed in cunctis aīantibus hoc fecun
ditatis beneficiū ꝑſtitit. De hac re diuū Auguſtinū ⁊ theologū ⁊ philoſo
Aug. d̄ tri. lib. iij. c. viij phum excellentiſſimū in de tri. li. iij. differentes audiamus. Omniū quipp
reꝝ (inquit) que corporaliter viſibiliterq̄ȝ naſcunt̄: oculta quedā ſemina in

corporis mōi hu⁹elemētis latent. Alia ſunt eñi hec iam pſpicua oc̄lis
s ex fructib⁹ ⁊ animātibus. Alia vo illa occulta iſto⁊ ſeminū ſemina. Vñ
ente creatore pduxit aqua primū natatilia ⁊ volatilia. Terra aūt prima
gnis germina: ⁊ prima ſui gnis aīalia. Neq₃ eñi tunc huiuſcemōi fetus
pducti ſunt. vt in eis q̄ pducta ſunt: vis illa pſumpta ſit. ſed pleruq₃ de
t ɔgrue tꝑamento⁊ occaſiones. q̄bus erūpant ⁊ ſpēs ſuas pagant. Ecce
breuiſſim⁹ ſurculus ſemē eſt: nam ɔuenienter mādatus terre arborē fa.
Huius aūt ſurculi ſubtili⁹ ſemen aliqđ eiuſdē generis granū eſt. ⁊ huc
ꝑ nobis viſibile. Jam vo hu us etiā grani ſemen q̄uis oculis videre ne.
mus rōne tñ conijcere poſſum⁹: q̄ niſi talis aliq̄ vis eſſet in elemētis: nō
rūq₃ naſcerent ex terra q̄ ibi ſeminata nō eſſent. Nec aīalia tam multa
lla marū feminaꝝq₃ ɔmixtione p̄cedente ſiue in terra. ſiue in aqua. que
creſcunt ⁊ cocundo alia pariūt cum illa nullis coeuntib⁹ parētibus orta
it. Et certe apes ſemina filio⁊ nō coeundo ɔcipiunt: ſed tanq₃ ſparſa p
ras ore colligunt. Inuiſibiliū eñi ſeminū creator: ipſe creator eſt oīm re⁊
q̄cunq₃ naſcendo ad oculos nr̄os exeunt: ex occultis ſeminib⁹ accipiunt
grediendi p̄mordia: ⁊ incremēta debite magnitudinis: diſtinctionesq₃ for.
arū ab originalib⁹ tanq₃ regulis ſumūt. Et infra. Iſta quippe originalit
primordialit in quadā textura elemēto⁊ cuncta iam creata ſunt. ſed ac.
ptis opportunitatib⁹ pdeunt. Nam ſicut matres grauide ſunt fetibūt: ſic
mōus grauidus eſt cauſis naſcentiū. Et vt teſtat Ambro. in hexa. neq̄.
fieri pōt vt nō: aut ſeminib⁹ vtant vniuerſa gignētia. aut habeant. aliq̄
videant cum virtute ſeminū ɔuenire. Et vt Aug. Sup Geñ. li. v. diſſerit.
rbor ex arbore p ſurculi plantationē ⁊ ex ſemine arbor ⁊ ſemen ex arbore
d ſemen ex ſemine nullo mō niſi prius interueniat arbor naſcet. Di. Lu.
ulentiſſime doctor hic egregius: q̄ animo meo de his inſidebāt dubia diſſol.
it. Mirari equidē ampli⁹ nequeo. cur ex terra puluerifata. cribrata. ⁊ oīm
umana induſtria ſeminib⁹ euacuata. ſponte pululant plante. ⁊ q̄dem in fi.
ura vtute colore. ſapore ⁊ ſpecie diuerſe. Sic ⁊ de his q̄ in aque ſupficie vi.
lent oriri: q̄ elemēta (q̄ in ſupioribus apud nos pura nō eſſe aiebas) ſemi.
ibus taliū ſunt impregnata. Sed ɔgrue tꝑamento⁊ occaſiones q̄bus ea Ibidē vbi
erūpere dixit q̄ ſunt? Ma. Has q̄litatum prima⁊ actiones et celo⁊ influ. li. iij. de tri.
xus in pportione nature ɔcurrentes intelligo: ⁊ accidentes cauſas (vt ipſe
doctor ait) ſcđm naturā forinſecus adhibitas. His equidē ea que ſecreto na
ture ſinu abdita ɔtinent. ⁊ foris creant quodāmodo explicando menſuras
et numeros ⁊ pondera. que in occulto accepcrūt ab illo q̄ oīa in menſura
et numero ⁊ pondere diſpoſuit. Idem ſed diffuſius lib. vi. ſup Geñ. pſequit
et oīa primitus a deo creata fuiſſe: et per ſeculi tractum ex occulto in ma
nifeſtum locis congruis exercenda teſtatur.

De cremēto ⁊ diſtinctiōe planta⁊. Ca. XXVII. MJ.

Irtus nāq₃ influxus celeſtis ſupficiem terre penetrās par
tes ſubtiliores: q̄bus dicta ſeminalis vis occlta ineſt: in fū.
mu⁊ reſoluit: rurſuſq₃ ɔdenſat. ⁊ in radicis ſpecies trāſfigu
rat. hec in fixa terre tāq₃ manū vtute caloris ɔnatural' et
ſup celeſtis: hūorē terre circūſtacent alterat a nāe ſue ɔue
niēs ē attrahit. ⁊ ī ſui ⁊ plāte ſub⁊ ɔuertit. vñ plāta radice
loco oris q̄ nutrimētū accipit. ⁊ medulla p ſtōacho corde ⁊ epate vtit in q̄b⁹
acceptū nutrimētū digerit ⁊ digeſtū ptib⁹ ſingulis p venulas ſubtiles trāſ.

mittit.Stipitē ꝑ corpe medullā cōtinente:corticē ꝑ c ute ſtipitem ꝓtegente
Folia⁊aūt ad fructuū defēnſionē ⁊ nodos loco neruoꝝ membra colligantium
accipit Fructū vero in vſum viuentiū ⁊ ornatū vniuerſi.ſemen inſuper pro
ſpēi conſeruatiōe gignit.Et in hec quoq; elementoꝝ ptes ꝓportionabiliter
diſtribuit.Terreū nanq; ꝙ multū eſt in ſtipitis ⁊ duaꝝ ptium ſubſtantiam
tranſit:humidū aquoſum ꝙ parū eſt in folia ⁊ corticē.Aereū ſubtile quod
eſt minus in florem:qḋ aūt viſcoſum in fructū aſſumit.In eo aūt qḋ ſemē
tis vices agit:igneū qḋ minimū delitēſcit.Per terrā cohæret: per aquam ſe
diffundit ꝑ aerem ⁊ ignē planta conſurgit. Di. Plantas igit̄ ꝗtuor elemen
tis conſtare aſſeris. Ma. Etiam. Di. Cur igit̄ non in aq̄ aere aut igne
queadmodū in terra pullulant aut nutriunt̄ cum ⁊ in his quoq; ſingulis
ſingula elementa ꝑmixta ſint. Ma. Elementa apḋ nos ⁊ fortaſſe in toto
vniuerſo iā nō pura ſed ſibi in omīb; mixta.Ambro.affirmat ⁊ in natura
libus exercitato facile ꝓbat̄.Plantas aūt nō in ſingulis oriri omīb; manife
ſtum.Huius aūt cauſam(q̄ q̄ris)ex ſupiorib; accipe cū terreū l omīb; abū
dare:cetera aūt in ꝗtitate minore ⁊ a terra coherentiā plātis ineſſe oſtēſum
eſt hinc in terra figunt̄ ⁊ ſufficiens nutrimentū inueniunt.In aq̄ aūt ad
tps nutriri ſed figi non pñt(paucis dēptis) in aere ṽo diutius aut nutriri
aut figi propter ſui ſubtilitatē nequeūt.In igne ab exceſſiuo calore citius
emarceſcūt. Di.Oēs itaq; plātas a dñio terreas aſſeueras? Ma. Ita ſen
tio. Di. Cū ergo ꝗſdā calidas ⁊ humidas multi ſcribunt:cū neutra haꝝ
Varietas Plantarū. q̄litatū terre cōueniat? Ma. In plantis ſi ptes integrales cōſideras ipas
terreas a dñio dep̄hendes.Si aūt ptes virtuales ⁊ q̄litatū gradus attendis
ꝗſdam calidas ⁊ ſiccas:alias calidas ⁊ humidas:alias humidas ⁊ frigidas
nōnullas etiā frigidas ⁊ ſiccas.inuenies ⁊ hoc vl' in gradu primo ſcḋo tertio
aut quarto ſcḋm q̄litatū intenſiones ⁊ remiſſiones:nā ſcḋm has ſitr ⁊ ptiū
elementaliū in ꝓportione m̄ltiplici variant̄ plāte nō mȯ in ꝟtutib; verūetiā
in fecūditate mȯ germinādi ⁊ effigie.Creator equidē olim(vt ꝓmiſimus)vim
hec oīa continentē ſic indidit vt cōgruis tpamentoꝝ occaſiōib;:qḋ in ſecreto
nature ſinu abditū eſt in ꝓpatulū ꝓdire poſſit.Vñ ꝗdam ſunt q̄ ex radice
vnicū ſtipitē habent ex quo rurſus rami ⁊ ex his folia pullulant: ⁊ ſunt ar
bores.ꝗdam ex radice nō ſtipitē ſed ramos ⁊ ex his folia germinant.⁊ ſunt
frutices:ꝗdam ex radice nec ſtipite nec ramis medijs folia germinant ⁊ ſūt
herbe.Ex oleribus aūt ſunt que ex vna radice ſtipites ⁊ ramos m̄ltos acci
piunt.Et rurſus quedam fructificāt quedā ſine fructu omni tpe manent.
Fructifere ſm̄ digeſtiones ſemel tm̄ aut pluries in anno fructificant.Fructū
autē ſub folijs ſup folia vl' medio: ſub cortice a ſtipite:aut a radice producūt.
Amplius ꝗdam oleū ſtillāt:ꝗdam folia nō habent:ꝗdam etiā florib; carēt
Omīb; aūt vt ait Pli.ineſt ſexus diuerſitas:in eadē ṽo planta teſte philoſo
pho vterq; ſexus nō repperit̄:ab auib; ſemen deuoratū ⁊ egeſtū integrū:ſi in
rima corticis ceciderit nōnunq̄ pullulat:ſicq; vt in quercu aliaue arbore ce
ruſus aut alterius gñis planta reperiat̄.In his aūt q̄ ꝑ ſurculi īſertionem
in alieno ſtipite creſcunt:natura ſtipitis in ſurculi naturā cōmutat̄.Sꝫ his
fine n faciamus.Nā vt ait ſctūs Ambroſius in hexameron li.3.ca.15.Inex
plicabile eſt ſinglāꝝ reꝝ ꝓprietates exq̄rere ⁊ vel diuerſitates earū manifeſta
teſtificatione diſtinguere vel latentes occultaſq; cauſas indeficientib; aperi
re documentis.Et rurſus.Quis aūt poſſit comp̄hendere varietatem ſpēm
gratiamq; pomoꝝ ſingularū quoq; vtilitatem arboꝝ fructuum ſuccorumq;
proprietatem.

De animalibus. Capitulũ.XXVIII. Di.

D ſequent̃ igit̃ ordinis mixta deſcendas. Ma. Que ſequũt̃
a ꝗnti gñis mixta anialia ſunt irrõnalia: q̃ in pñti ꝗdruplici
ordine diſtinguũtᷓ. Sunt em̃ queda (vt ait ſcptura) volatilia
ꝗdã natatilia. ꝗdam reptilia. ⁊ queda greſſibilia. Quoꝝ exor
lia ꝓpagationes ⁊ natura in mediũ ferre ingeniũ vacillat: calamᷓ reperter
pitomat̃ breuitas nõ admittit. Di. Saltẽ q̃ iam in ꝓmptu ſũt ꝟbis pla
is: ſuccinctaq; orone in vñ patefacias. Ma. Facile ꝗdẽ tuis petitiõibꝫ ac
ieſcerẽ: ſed ea breuitate q̃ꝫ expetis ⁊ obſcurus fio. ⁊ emulis ꝗbꝫ me ſirlãt ia
ula admiſtro: verũtñ nõ ill': ſꝫ tibi optie idolis adoleſcẽti ĩ ħ epitomate ob
eq̃ ſtatuerã: vt pet̃ p̃memorato ordĩe ſinglã ſub bꝛuitate trãſcurrã. Di. Probe

De volatibilib' et gñatione ouoꝝ. Ca.XXIX. M.

VOlatilia aues ſunt: q̃ alis ſcĩpas p̃ aera q̃ tendũt mouent.
Hoꝝ p̃mordiale exordiũ ſil'r a creatore ẽ: q̃ diſtincta elem ẽ
ta ꝑ capacitate ſua viuẽtibꝫ decorauit. aera ꝗdẽ volatilibꝫ;
aquã natatilibꝫ: terrã greſſibilib': ⁊ hec vtraq; reptilibꝫ: ig
nẽ aũt. q̃ ꝓpter ſui debilitatẽ ⁊ ſiccitatẽ viuẽtibus habitac̃.n
p̃ſtare nõ põt: a viuẽti aĩa nudũ reliq̃t. Di. Hec legiſlato
is victoria pandit naturalẽ volatiliũ gñationẽ edoceto. Ma. Volatilia q̃
e in nũero ꝯſeruare nõ pñt (q̃m corruptibilia ſũt) ab auctore nature dicẽte
Creſcite ⁊ mlťiplicamini ꝓpagatiõis vim acceperũt: q̃ in ſe ſpecie ꝯſeruent.
Fit aũt hec ꝓpagatio ꝑ ſeminis deciſionẽ. vñ ⁊ in ipis ſexuũ diſcretio eſt: et
nos in ſeq̃ntibꝫ maſculũ gallũ: ⁊ femellã gallinã appellabimᷓ. His eq̃uidẽ
duobꝫ coeũtibus in matrice galline oua ꝯcipiũt. ⁊ ex illis pulli naſcũt̃. pri
nũ de ouis: deĩñ de pulloꝝ formatõe tractabimᷓ. Di. O ua vñ aut quõ ge
nerãt̃: Ma. Ex ſpermate galline cuiᷓ ꝑs humidior ad extremitat̃ ſe expan
dit: ⁊ ſit albumẽ terreſtris ꝟo ad centrũ ſe ꝯtrahit ⁊ ſit citrina. ⁊ vitellus di
ci ſolet. ⁊ hec duo ꝓpter nature diuerſitatẽ telis ꝑuis ſeꝑant̃. In ꝗbuſdã tñ
ꝓpter caloris debilitatẽ colores diſtingui nõ ſũt. vt in ouis piſciũ Ouũ cõce
ceptũ calore matricis cui colligatũ eſt vegetat̃. donec ad cõplementũ ꝑueni
at exinde vinclo quo matrici iungit̃ rupto in lucẽ ꝓdit eo ordine. vt ꝑs acu
ta q̃ matrici adherebat vltimo exeat. teſta in ventre mollis eſt: ne ꝑturien
do ledat mox aũt edita frigore dureſcit. Quãtibᷓ nõ eadẽ eſt natura. nã ꝗa
dã ſel tñ in anno ꝑturiũt vt rapaces ꝗdã pl'ies vt colũbe. galline aũt dome
ſtice mlťotiens. ⁊ he cito deficiũt: q̃m cibᷓ in ſperma trãſit. Di. Scite hec di
cta vident̃. Sed ad ꝗd galli coitũ neceſſariũ arbitrare. cũ ouũ ex ſolo galline
(vt ais) ſpermate formet̃: Ma. Vt ſeminalẽ ſpm̃ imitat: quo ouũ ⁊ ſuſten
tat̃ et fecunditatẽ accipit. Vñ gallina ſine gallo ouans: aut ex inani alteriᷓ
galline ꝯcubitu. aut oſculo vł olfactu galli. vel flante zephiro oua ꝗdẽ parit
ſed ſterilia: q̃ oua venti ap pellant̃. fit aũt ħ ſepius. nõ em̃ gallina tñ ꝗntuꝫ
gallus coitũ appetit. idõ mlťis gallinis gallus vnus ſufficit.

De pulloꝝ ex ouis generatione formatione et diuerſitate. Capitulũ.XXX. Magiſter

Va itaq; galli ꝯcubitu ꝯcepta a gallinis: nõnũq̃ a gallis interdũ
alternatim ab vtriſq; fouent̃. Albumẽ qᵭ calidũ eſt ⁊ humidũ in
q̃ et vis ſeminalis a gallo trãſfuſo latitat. calore incubant̃ altera
tur: ⁊ in triduo vel circa guttula ꝗdã ſanguinea in albumine ver
ſus oui acumẽ apparet: ex qua cor pulli format̃. ſitq; circa idem

vena magna in vmbilicos duos ramificata. quoꝝ alter ad telā vitelli. alter ad eā qua pullos ↄtinet ꝑtendit̃ ꝑ primū pullo cibus de vitello miniſtrat̃: reliquus ſecūdine deputat̃. Di. Subam igit̃ pulli ex albumine: nutrimētū ꝟo ex vitello aſſeris. Ma. Sane. In argumētū hui⁹ acc̃. ait ꝙ vitell⁹ ↄtinue minuit̃. ꝛ ſi ꝙ reſiduū eſt naſcentē pullū in vmbilico ſeqt̃. vt ſtatim nat⁹ cibū habeat ↄuenientē. in ꝑfectis aūt iā vmbilicus non apparet. Di. Nondū naſcent̃ ↄditionē: ſed exurgentiū mēbroꝝ formationē q̃ro. Ma. In decem dieb⁹ oīa mēbra pulli māifeſte apparēt. et inter hec caput maxim ſeq̄ntib⁹ decē fortificant̃ ꝛ ordinati⁹ diſtinguūt̃. ꝛ a ſpū vitali ſingl'a viuificāt̃. ita vt die viceſima pullus iā vociferare incipiat. Hec aūt eſt poſitio ipi⁹ ī matrice: vt caput ſ. ꝑedē dextrū habeat: ꝛ ala dextra caput tegat. Oīs tm̄ ī pedes naſcit̃ ex acuta oui p̄te. Ex ouis aūt oblōgis galli: rotūdioribus gallīne frequētius gn̄ant̃. Di. Sed qd de ouis in qbus nōnūq̄ duo vitelli ↄſpiciunt̃: Ma. Hec ex duplici coitu ꝑ aggregationē duoꝝ ſpermatū cōſpiciūt̃. Et ſi qdē ſit tela vtrūq̄ diſtinguēs gemellos: ſin aūt pullū mōſtruoſum ꝑcreant. Vultures aūt vt refert d. Amb. in hexa. li. v. c. xx. ſine ↄcubitu cōcipiūt ꝛ generāt. Et de carnis ꝑmortue Phenicis hūore vermis exurgit. et ꝓceſſu tpis in prioris ſpeciem reparat̃.

De membroꝝ in pullis diuerſitate. Ca. XXXI. Di.

Unde q̄ſo tantā in organis ꝛ mēbris volatiliū diuerſitatē natura ingeniauit? Ma. De interiorib⁹ ſi q̄ris: ea ad opa vegetatiue neccaria ex his q̄ poſt hac dicem⁹ cognoſces. Exteriora ꝟo ad alia opa ꝛ maxie aūt ad ea q̄ p̄de deputant̃ accōmodata ſūt. Vn̄ qbuſdā viſuꝫ acutiorē. alijs aut obtuſiorē dedit. Acutū qdē rapacib⁹: vt a remot̃ p̄dā cognoſcāt. ceteris ꝟo q̄ circa terrā aut aq̄s ꝟſant̃ obtuſiorē. qꝛ alimēto ſūt ꝓpinquiores. Palpebras h̄nt mēbranulas nō carneas. nec oclos niſi ꝑ inferiorē claudunt ꝓpter duriciē corij ↄtinētis caput. Dentib⁹ carēt: ꝛ ꝓ his vtūt̃ roſtris q̄ rurſus in rapacib⁹ acutiora ſūt ꝛ adunca, vt p̄dam cape: ꝛ captā facili⁹ dilaniare poſſint: q̄m carnib⁹ veſcūt̃. id etiā vngues ceteris h̄nt magis aduncos. In aq̄ticis roſtra ſūt lata. vt ipis ꝓ hamo ꝛ collo ꝓ arūdine hami: ꝛ pedib⁹ latis (q̄ꝝ ꝛ digiti mēbranis ligant̃) ꝓ nauigio vtant̃ loco anterioꝝ pedū alas h̄nt. volādo ſe cauda dirigūt. Pect⁹ eſt acutū vt volādo paucū aeris moueat: ꝛ aera citi⁹ diuidat. Carnoſuꝫ tm̄ ē ne ex freq̄nti aeris ipu ſione aut ledat̃: aut interiora infrigidant̃. Non mingūt q̄m parū bibūt: ꝛ ſi qd ſuꝑflui ſepat̃ in plūaꝝ ſubam ꝟtit̃. Cetera ꝑticulari⁹ inq̄rere nō eſt p̄ntis negocij. Sūt em̄ vt ait Amb. auiū gn̄a diuerſa: q̄ mēoria aut cognitōe ↄp̄hēdere q̄s poſſit?

Ambro. in hexa. lib. v. ca. xxij.

De aquatilibus Capitulū. XXXII. Ma.

Ab aere itaq̄ in aquā delapſi eā ſi poſſum⁹ trāſnatabim⁹: ſpacioſū ꝛ magnū equidē eſt mare. ꝛ illic reptilia q̄ꝝ nō eſt nūer⁹. ꝛ aīalia inq̄t ꝓpħa puſilla cum magnis. Di. Et q̄ hec viderūt? Ma. Qui deſcēdunt mare in nauib⁹ faciētes opationē in aq̄s multis. ipi inqt viderūt opa dn̄i ꝛ mirabilia ei⁹ in ꝓfūdo. Plā eadē in mari q̄ ī terris ſūt. ait Amb. in hexa. Et ea q̄ in terris viuūt: ab his ſibi nōia vēdicarūt. eo ꝙ prius in mari iſta ceperūt diuerſis q̄ flūinib⁹. Et ea q̄ tenem⁹ in terris: amam⁹ in aq̄s. Etem̄ noxia in t̃ris in aq̄ inoxia ſūt. Atq̄ ipi angues ſine veneno. Leo terribil' in t̃ris dulcis in fluctib⁹: ſic videre eſt d ceteris. Verūtn̄ vt teſtat̃ Petr⁹ Lōbard⁹ oīa creata ſūt inoxia. ſed ꝓpt̄ pctm̄ facta ſunt noxia. nihil itaq̄ hoī nocuiſſet ſi nō peccaſſet. ſꝫ hec theologie relīquētes ad ꝓpoſitū reuertamur. Di. Videris aſtruere ꝛ aq̄tilia ꝑ creationē inceꝑdijſſe

ma. Moyſes hec docuit.Dicit eñ ds(vt ait) producat aq̄ reptile aīe viuē-
is.Omē aūt q̄ natat reptādi hʒ vl' ſpēm vl' naturā.vt aſſerit Amb. Et ne
hec in ſeipis deficerēt:ipis gñationis fecūditatē creator cōicauit dicēs Cre-
ſcite ⁊ mltiplicamini ⁊ replete aq̄s. Fit aūt plerūq3 hec gñatio p ſemis p- Geneſis.i.
pagationē.vn̄ ⁊ i aq̄tilib' ſeu piſcib' ſexuū diſcretio ē ⁊ in plib' corpis mole Amb.vbi
eoʒ nā femine marib' ⁊ maiores ſunt ⁊ lōgiores: carne q̄ duriores repiunt. ſup.ca.i.

De pullificatione piſcium. Ca.XXXIII. Ma.

Ui ſexu diſcernūt ventriū attritiōe coeūt:tāta aūt celeritate vt viſuʒ fallāt ordinē tñ nature ſuāt i ſexu ⁊ gñe. vt nūq3 piſcis cū alteri' gñis piſce cōmiſceat: dēpta murena.q̄ ſibi ſilo vipe ad litt' euocata cū ea coit.vt refert Amb.in hex. Hec itaq3 coit' par cū pari ambulat.femella oua ɔcipit in matrice:q̄ tñ nō ꝑficiunt donec piant.tūc eñ mas ea ſubito ſeq̄t ⁊ ſemie ſuo aſpergit.aſperſa ab aq̄ vt a blāda nutrice fouēda ſuſcipiūt poſt diē albeſcūt dehinc ocli appere incipiūt ⁊ celerit' cōplent.maſcle aūt ſi mixto ſemie ꝑfuſa fuerit.Primū ex reſiduo oui hūoꝛe dehinc ex aq̄ nutriunt. q̄ aūt maſculino ſpmate tacta nō fuerint ſterilia manēt femella etiā maiorē ptē ouoꝝ ſuoꝝ ptus tpe deglutit.q̄ fortaſſe ſagax natura puidit ne tota vnda piſcib' iple-atur.hinc etiā magni corpis piſces ꝑpaucoꝝ filioꝝ ſunt. Di. Quid aūt de his q̄b' nō ineſt ſex' diuerſitas? Ma. In oib' vtrūq3 ſexū eſſe aſtruūt ſola dēpta anguilla q̄ ſcopulis ſe atterit.eaq3 ſtrigmēta ꝑ virtute influentiaꝝ viui Ariſto.v.de ficata in anguillaꝝ ſpēm trāſeunt.vel vt ait phs viſcoſitatē p aures ɔcipit. animalib'.
atq3 fetū gñat.Quedā etiā ⁊ piſciū gñe roꝛe celeſti(vt aiunt)cōcipiunt.ſicut oſtree ⁊ q̄ in conchilib' degūt ⁊ q̄dē ex limo ⁊ putredine erūpunt. Di. Facile his fidē habeo.cū ſmonē diui Aug.de mōi fecūditate mēte reuoluo.

De diuerſitate mēbroꝝ in gñe piſciū.Ca.XXXIIII. Magi.

Ec in hoc gñe aiantiū:natura in mēbroꝝ diſtinctōe defecit Nā primū corpus oblongū edidit:q̄ aq̄s facili' diuidāt:id q̄ corio leni aſꝑo ſquamoſo aut ſpinoſo texit loco: manuū pedūq3 brācias ⁊ pinnulas q̄b' ſe moueant ordinauit. Cauda aūt natādo oēs ſe regūt.hanc etiā cū dormiūt parūp mouēt aſſerit.Plini' ſenſuū vias hūt occltas ne aq̄ ledant ꝑter oculos q̄ duriores ſunt nec colores medios diſcernere ꝑpter viſus debilitatē facile phit:ob id ⁊ piſcatores eo coloꝝ gñe vtunt ſepius. Nō ſpirāt.Qd nob eſt ſpūs:illis eſt aq̄.Sicut nob ſpūs:ita illis aq̄ viuēdi miniſtrat ſubaʒ.brancias hūt q̄s nūc plicant ⁊ colligūt:nūc explicant atq3 aperiūt.In hāc ḡ collectionē ⁊ apertionē duʒ ſuſcipit aq̄ ⁊ tranſmittit ac penetrat reſpirationis mun' iplet:pulmone itaq3 carēt:hūorē ſanguini ꝑportionatū poſſidēt:linguā habēt:ſed nō vndiq3 diſcretā a palato.Dentes ſūt ipis ex vtraq3 mandibula acuti ⁊ ꝑminētes.vt cibū in ore tenere.diuidere. ⁊ deglutire citius poſſint. ne hūiditate aque affluat. Di. Si aqua nutriunt vt ꝑmiſſum eſt:dētibus nō indigent Mag. Aqua quidem nutriunt ſed nō pura:ſed ea que viſcoſitatibus terrenis inpinguata eſt. vt eſt pluuialis ⁊ per ſtercoꝝ loca tranſiens. Nec illa ſolum verūetiam vermibus:herbis:ſtercoribus:carne:rane:et generaliter ſemper minor eſt eſca maioris.ita vt tempore pullificandis etiā nonnulli pullos deuorent. Habitatio eorum confuſa non eſt.ſed vt ait Ambroſius.Hoc genus piſcium in illo ſinu maris alitur: illud in alio ⁊ qd hic

abundat alibi deeſt. Fouendi tñ partus neceſſitate quidem loca mutant. Hec de aquatilibus cōibus accipienda arbitror: nō de ſingulis mōſtris marinis. Nūc ſtilus vndarū ꝓcellis madidus terras reuiſet: ⁊ alis excuſſis reptilia greſſibiliaue peruolet.

De reptilibus ⁊ greſſibilibus ⁊ quare deus tā diuerſas rerū ſpēs condidit que etiam nobis nociue ⁊ inutiles videntur. Ca. XXXV. Diſci.

Reptilia q̄ dicis? Ma. Que corꝑis cōtractioni ⁊ extenſiōi innituntur quibus ſe in anterius mouent parte equidem anteriore ſe extendunt qua ſi aliq̄d ſolidi apꝑhendunt reliquū corꝑis poſt ſe trahunt. Et hec rurſus trifarie partiūtur. Sūt eñ q̄ ſquamis ꝑ vnguib⁊ ⁊ coſtis crurſū loco vtunt̄ ⁊ ſerpētia dici poſſunt vt colubri. Et ſunt q̄ ore ſolidū cōꝑhendētes ſe trahūt q̄ trahētia dici ſolent vt hirudines. Et ſunt q̄ q̄uis pedib⁹ moueant̄ magnā tñ corꝑis ptē terre applicant ⁊ cōi noīe reptilia appellant̄. ſicut lacerte ſtellationes ⁊ plēs vermiū ſpecies. Que ꝟo pedib⁊ gradiūt̄ duob⁹ pluribuſue ſemꝑ tñ equalib⁊ ⁊ reliqua corporis pte terre non innitunt̄ greſſibilia ſunt. Et hec oīa cōditor rerū ab initio verbo ſuo in eſſe ꝓdire iuſſit dicens. Producat terra animā viuentē in genere ſuo iumenta ⁊ reptilia ⁊ beſtias terre ſm ſpēs ſuas. Di. Quid creator creare voluit tāta animaliū diuerſitate cū mlta ſint humano gñeri nō mō inutilia verūetiā nociua? Ma. Noli ponere os tuum in celum aut in altū extollere cornu tuū ⁊ loq̄ aduerſus deū iniquitatē. ſed pone ori tuo cuſtodiā ⁊ oſtium circūſtantie labijs tuis ⁊ ꝓhibe linguā tuā a malo. ⁊ labia tua ne loquant̄ dolum nō eñ potuerūt a deo bono niſi bona fieri. vt ⁊ Plato ⁊ Aug. in Enchiridion. ca. xi. cōprobat. Nature igit̄ oēs qm̄ naturarū prſus oīm ſumme conditor bonus eſt bone ſunt. Et in de ciuitate dei. li. xi. Nullā oīno naturā malam aſtruit. ſed a terrenis vſq̄ ad celeſtia inquit ⁊ a viſibilibus vſq̄ ad inuiſibilia ſunt alia bona alijs alia meliora ad hoc inequalia vt eſſent oīa q̄ artificis ſapia metiēda ſunt. Faciunt eñ oīa ad decorē vniuerſi queadmodum mlte rerū ſpēs diuerſis colorib⁊ a pictore in eodē pariete effigiate. Et ſicut in ſpecie viſibili hoīs ſi vnū radat̄ ſupcilium q̄ꝫ propemodū nihil corpori ⁊ q̄ꝫmultū detrahit̄ pulchritudini. vn̄ ⁊ Amb. in hexameron. Singula eorū q̄ gñant̄ e terris ſpēalem quandā rōnem hñt. q̄ pro virili portiōe cōplent vniuerſe plenitudinē creature. alia ergo eſui. alia alijs naſcuntur vſui nihil vacat. nihil inane germinat terra qd̄ tibi putas inutile. Qd̄ eſcā non adiuuat medicinā ſuggerit ⁊ ſepe eadē q̄ tibi noxia ſunt auib⁹ aut feris ob noxiū miniſtrāt pabulū. Et rurſus. Laudant etiā dracones dñm q꞉ natura eorū ⁊ ſpēs cū videt̄. nō minimū vel decoris oſtendit. vel in eſſe rōis oſtndit. nō igit̄ oportet res inſipienter vituꝑare (inquit Aug.) ſed vtilitatē rerū diligent̄ inquirere vbi ⁊ ingenium nr̄m vl' infirmitas deficit: ita credere occulta ſic erant q̄dam q̄ vix potuimus inuenire. q꞉ ⁊ ipa vtilitat̄ occultatio aut humilitatis exercitatio eſt aut elatiōis attritio. Et q̄ noxia putas homini quadruplici rōe conueniūt. vt ait idē ſuꝑ Gen. aut eñ penaliter ledunt aut ſalubriter exercent aut vtiliter probant. aut ignoranter docent. Unde diuus Hierony. ſuꝑ ps. 91. ſuper illo. Q̄ꝫ magnificata ſunt opa tua dñe. Marcioni ⁊ Manicheo hereticis d̄rentib⁊. Si deus oīa in vtilitatē hoīm fecit. q̄d culicē cimicē aut pulicē neceſſe facere fuit. Rñdet dicens. Ut oſtenderet tibi fragilitas tua q̄ cognitiōem tuā i celū ponis. reſpice morderis a culice ⁊ cōtremuiſti. q̄d

cęlum erigeris ꝙ a culice vulneraris:Sed longius euagantem calamum
ꝓpoſitā methodū reuocemus. Di. Operepreciū eſt ne quā cepim⁹ de rerꝫ
igine diſceptatiōem deſcendente ſole truncatā relinquamus.

De multiplicatione animaliū diuerſis modis ꝑ mul
ſancti Auguſtini dicta. Ca.XXXVI. Ma.

Qui ꝛ reptilia ꝛ greſſibilia condidit:ipis ſpēꝝ ꝯſeruatiōem per
ſeminis ꝓpagatiōem cōceſſit dicēs.Creſcite ꝛ multiplicamini
ꝛ replete terrā.Eſt itaqꝫ ꝛ talib⁹ ſexuū dr̄ntia ꝗb⁹ cocūtibus
ex ſemine in matrice femellę fętus format.Salamādra dem
pta:quā ſexus diuerſitatē ꝯtrā aiūt.Lacertulos ꝗqꝫ ꝛ Croco
dillos Corucā ꝛ Cameleonē int̄ ꝗdrupedia ouare:naturę inq
rores aſſeuerāt. Di. Num ꝛ ex reptilibus ꝗdam ſine ſeminis ꝓpagatiōe
putredinib⁹ ꝗbuſdā oriri conſpicimus? Ma. Etiā fili.Sūt eīm (vt ait di
s Aug.in de ciui.dei.li.xv.ca.vltimo.ꝛ de trini.li.3.ca.8.ꝛ ſup Gen.ad lr̄as
5.ꝛ.5.ꝛ in.3.de trini.ca.9.)de quibuſqꝫ reb⁹ ſine cōcubitu ita naſcūt:vt po
a concumbant ꝛ generēt ſicut muſcę.Alia ꝟo in ꝗbus nihil ſit maris ꝛ fe
nę ſicut apes:ꝗ ſemina filioꝝ inqt nō coeūdo ſuſcipiunt ſed tāqꝫ ſparſa
r terras ore colligūt.Oīa eīm ꝗ ſequentib⁹ erāt euoluenda tpib⁹ pmitus
us ſil creauit cū faceret mundum.Sed ꝗ mō?In ſemine inqt oīa pdu
ſunt pmitus nō mole magnitudinis ſꝫ in potentia cau aliꝫ rurſus.nt
homines nouerūt ex quib⁹ herbis aut carnib⁹ ꝗruncunqꝫ reꝝ ꝗbus libet
cis ꝛ humorib⁹ vl̄ ita poſitis vl̄ obrutis vl̄ ita cōtritis vl̄ ita cōmixtis ꝗ
imalia naſci ſoleāt.Et quoꝝ ꝗ ex corruptis animaliū corꝑibus naſcunt
pmordio nōniſi materialit̄.quę ꝟo ex terra.aqs vl̄ eis ꝗ terra germināte
a ſunt.Magiſter in ſen.li.ij.diſt.15.tota creata non negat. Di. Nūquid
ꝗ ꝑ ſeminis ꝓpagatiōem ꝛ reꝝ putrefactiōem naſcunt eiuſdē ſpeciei cen
da ſunt? Ma. ſunt vtiqꝫ.nā ex putredine oriunt:poſtea concūbunt.vt
um eſt.Qd̄ ꝟo Auerrois Auicennę impingit.oīa nata ꝑ ꝓpagatiōem
ā naſci poſſe per putrefactiōem nōniſi in imperfectis accipiendū eſt:boleꝫ
uidem ex putredine naſci quis ſane mētis aſſeruit.

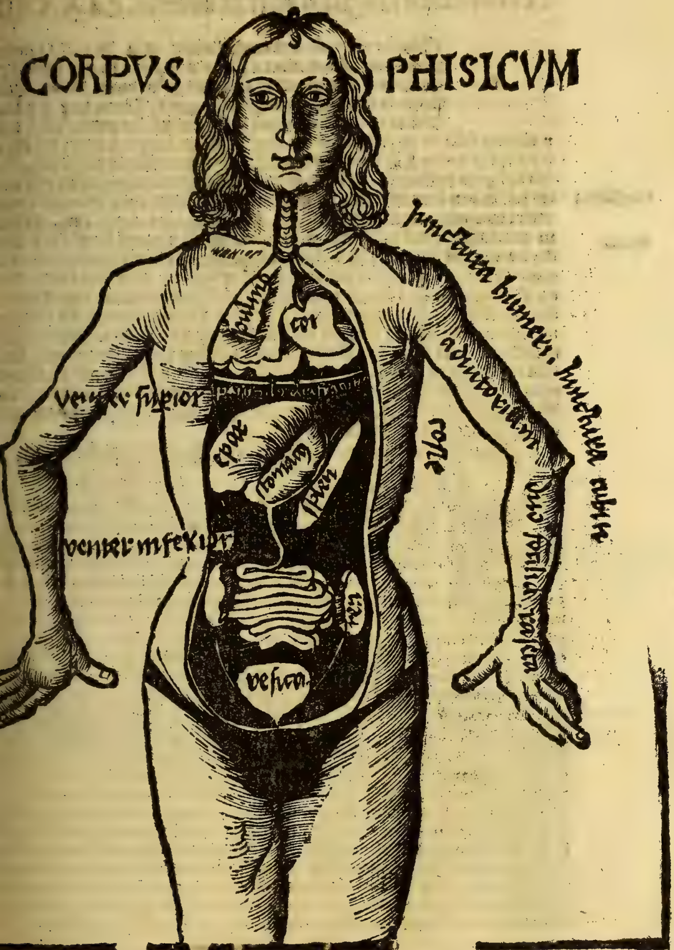
De mō propagatiōis animaliū et formatiōe corꝑis
umani ac de natura ſeminis ſiue ſpermatis.
Ca.XXXVII. Di.

Modum atqꝫ ordinē ac tp̄s conceptionis formationis ac ꝑtus
ſinguloꝝ diſcurras. Ma. Rem petis fili quā non tp̄s nobis
cōceſſum.nō ingeniū.nec cōpendij huius breuitas admittit:ꝗ
his aūt vniuerſaliora intelliges ſi ad humani corꝑis ꝯſtituti
onem ſtilo habenas laxabim⁹. Di. ſi itaqꝫ iuxta Comici ꝟo
m nō poteſt fieri qd̄ volo:velim ergo qd̄ fieri poſſit. Ma. Homini ꝑfec
m compōnis gradum ꝗ eſt ſextus attribuūt.cū ſit quodammō finis oīm
nimantiū ꝑfectiſſimum.huius corpus ſaluator mundi de limo terrę for
auit ait ſcriptura.ꝛ eidē ſpiraculū vitę inſufflans.adiutoriū ex coſta vna fe
ꝛ ipis cōiunctis creata ſubiecit:ꝛ gignēdi virtutē cōi verbo indidit dicēs
eſcite.ꝛc.ſ.ꝑ ſeminis ꝓpagatiōem.Nam maſculum ꝛ feminā creauit eos
i tp̄e mō.loco.ꝛ ordine naturali concūbant.celoꝝ influxu concurrente ſi
ſimile pcreant.Homo eīm inquit ph̄s ꝛ ſol generant hominem. Di.
oīm obſcuritas intelligendi ſemitam ꝑcludat:ſeminis rationem aſſeras

Ma. Semen quod ⁊ ſperma dicunt.eſt ſꝑ vtilis vltimi alimēti poſt tertiā digeſtionē decīſa ⁊ ꝑ cōſernanda ſpecie ī vaſibꝫ ſeminalibus(q̄ ſunt teſtes) conſeruata.Hoc nonnulli ab epate.alij a ſcerebro.alij vero ab oībꝫ mēbris deriuari contendunt:quoꝝ ſnīe cōtrarie nō ſunt:ſi ſemel ab epate pncipaliter a cerebro ꝑ parte maiore ⁊ ab oībꝫ membris originaliter deſcendere intelligim⁹.Manifeſtū tñ in ſupflua ei⁹ emiſſione corp⁹ totū debilitari:ac tandē emori qđ heu mľtis euenit:q̄ facti ſunt ſicut equus ⁊ mulus q̄bꝫ nō eſt intellectus.Cū em̄ ſit ex ſuba alimenti vltimi vtilis ⁊ vitali pfuſa ſpū:in ei⁹ loco innata deiectiōe alimentū menbris ⁊ vita corpi ſubſtrahit.Multū itaq̧ coeūtes citius deficiūt ⁊ moriunt:vt patꝫ in paſſeribꝫ.Eunuchi ꝟo teſte Galieno diutius viuere pñt.Sed de hac re poſt hec ſi placuerit:medicoꝝ libros diligentius perſpicias:nunc quod cepimus ſub breuitate percurramus.

De formatione corporis humani in vtero materno. Ca.XXXVIII. Ma.

Semínibꝫ itaq̧ viri ⁊ mulieres deciſis:⁊ in matrice femelle receptis vniunt vnitiua a ꝟtute ⁊ actione q̄litatū alterant:⁊ vt phiſici dicūt diu⁹ quoq̧ Aug.li.83.q.q.56.teſtat in p̄mis ſex diebꝫ totū q̄ſi lact aut ſpūe formā accipit:ſequētibꝫ tribꝫ eſt inceptio lineaꝝ ⁊ punctoꝝ veſiculaꝝ.p⁹ hec diebꝫ ſex penetrat in toto ſanguinitas.Sequētibꝫ duodeci ſolidat ī carnē ⁊ cre dit hūiditas nuche.Deinde poſt dies nouē ſeparat caput ab hūeris ⁊ extremitates a lateribꝫ ⁊ vētre:⁊ vſq̧ ad pfecta mēbroꝝ lineamēta formant vt q̄tuor ſequētibꝫ diebꝫ ſingula diſcerni poſſint.Primū tñ mēbra p̄ncipalia formant:q̄ ſunt cor epar cerebrū ⁊ ſeruiētia vt vmbilic⁹ ſtomach⁹ teſticuli.dehinc his ꝓpinq̄.vltio manus pedes ⁊ reliq̄.Cōſtat em̄ humanū corp⁹ mľtis diuerſiſq̧ mēbris vcꝫ venis neruis arterijs lacertis muſculis oſſibꝫ cartilaginibꝫ adipibꝫ carne cute inſup ⁊ q̄tuor humoribꝫ:q̄ ſunt Sanguis Flegma Cholera Melancholia.Ex his aūt cetera q̄ ſunt cor epar cū alijs in hūana effigie conſpectis cōſtant:q̄ꝝ creatiōes ꝑ ꝟtutes q̄s quidā digeſtiuā formatiuam aſſimilatiuam ⁊ concatiuam nomināt ſpecialius diſtinguere epitomatis breuitas faſtidit.Veruntamen hoc ſilentio tranſire non licet q̄ organiſationis motus ſilr ⁊ ptus tpa variant:ſi eſt calor fortior ⁊ complexio melior. Vñ corpus viri citius format corpē mulieris.Sed rurſus ī vtroq̧ eſt diuerſitas.Nam maſculi corpus ad minimū in .35.diebꝫ format:⁊ in tali motus vitalis incipit die ſeptuageſimo:ptus vero in mēſe ſeptimo explетur.Si ꝟo corpus quadrageſima die formatū ſit:motus eſt die octuageſimo:⁊ partus in menſe octauo:⁊ illi frequentius moriuntur.Quod ſi corpus in.45.compleatur die:motus erit die nonageſimo:⁊ partus menſe nono.Corpus aūt femelle nunq̄ ante q̄drageſimū diem ſed cōiter quadrageſimo quinto completur:⁊ in tali motus die nonageſimo:⁊ partus menſe nono ſequitur q̄ eſt cōmunior ⁊ partui conuenientior.Vñ in.ij.Mach.ca.7.legimus matrē ſeptē fratrum vni dixiſſe.Fili mi miſerere mei que te in vtero nouem menſibus portaui.ſic ſapiens ait decem menſium tempe coagulat⁹ ſum in ſanguine. Sapiētie.ca.7.Si aūt corpus.50 die pfectū ſit motus in centeſima:⁊ ptus menſe decimo ſequitur.Natum tñ corpus femelle citius q̄ maſculi crementum pfectū attingit.Patet itaq̧ iuxta Macro.doctrinam de ſomno Scipionis quđ dies q̄ ſunt ab hora ꝯceptiōis vſq̧ ad diem motus triplicati natiuitatis menſem indicant menſi cuilibet.30.dies tribuendo.Habēt enim oīa animalia certum pariendi tempus ſcribit Ariſtoteles homine dempto.


CORPUS
PHISICUM
pulmo
cor
venter ſuperior
epar
ſplen
venter inferior
veſica
coſte
iunctura humeri
iunctura cubiti
adiutorium
duo focilia
raſceta

De nutrimẽto fetus in vtero materno. De ſecũdina venenoſitate ſanguis mẽſtrui mlieris. Ca.XXXIX.

f

Etus in vtero vñ crementũ ſumit? Ma. In mliere grauida ꝯceptu menſtrua ꝯſueta fluere deſinũt: ⁊ in tres diuidũt ptes quaꝝ vna ad mamillas trãſit: in qͣ in lacteã ſubam decoq̃t. Scđa in epate matris pfecte digerit. Tertia que ſupfluitas eſt ſtat donec hora veniat vt expellat. De prima infans nat⁹ paſcit: de ſcđa in vtero fetus a die motus cibari incipit ⁊ auget nõ tñ eam p os ſed p venas q̃ in vmbilico ſunt(qͥbus ⁊ matri iũctus eſt)ſumit. Cũ aũt hic ſanguis mẽſtrualis optime ſit digeſtus ſupfluitates nullas niſi vrinales paucas in alendo fetũ relinq̃t: q̃ inter pelliculas circa ſecundinã recipiunt: ⁊ in natiuitate ſil' expellunt. Di. Secundinã q̃d dicis? Ma. Folliculũ in quo fetus ꝯtinet ⁊ ſequẽdo cum eo naſcit. vñ ⁊ nomẽ ſortit hic p cotiledones matrici alligat. Eſt ⁊ aliis panniculus cui nomẽ biles: q̃ dimidiam ptem fetus circũdans recipit aquoſitatẽ vrinalẽ ex vena vmbilicali. Eſt et terti⁹ paniculus quẽ abgas nolant: quo totũ fetũ circũdat. Neceſſarius eſt aũt hic follicul⁹ pter alia. vt fetus a nociuis cuſtodiat: maxie vo a ſanguie menſtruo indigeſto: q̃ ſi nudũ fetus attingeret ſtatim necaret. cuꝫ ⁊ mlieres menſtruoſe ſolo viſu ſpeculũ nouꝫ macula rubea depingunt: ⁊ teneꝛ infantem inficere poſſint. vñ ⁊ nõnunq̃ꝫ guttele q̃dam ex eo infante cõtingentes maculas rubeas in ipo cãnt: q̃s nec etiã p cutis excoriationẽ deleri contingit Hic ſanguis in viris ꝓpter calorem fortiorem ſupflua digerentẽ nõ eſt. ⁊ ſi quod reſiduũ eſt in pilos tranſit.

Secũdina

Bileo.

De Gemellis monſtris et abortiuis fetibus. Capitulum.XL.

Diſcipulus

Hece clarius q̃ volui tradidiſti. Sed reſtat vt cãs diuerſitat ſexuũ. gemelloꝝ. monſtroꝝ. ⁊ abortiuoꝝ edoceas? Ma. Audiſti ſeminũ ꝯceptionẽ eẽ in matrice. hec aũt(vt aiũt)ſeptẽ diuiſa eſt interſtitijs: quoꝝ tria ad dexterã: tria ad ſiniſtrã ⁊ vnũ in medio collocat. dextera aũt ſiniſtris calidiora ſũt: ſilr et ſemen teſticuli dextri ſemẽ teſticuli ſiniſtri in calore ſupat. Si igitur ſemen teſticuli dextri in vnã ex cellulis dextre ptis ceciderit mas: ſi aũt ſemen teſticuli ſiniſtri in vnã de cellulis ſiniſtre ptis recipiat femella gñatur. Si vo ſemen teſticuli dextri i ptẽ ſiniſtrã ceciderit virago cõcipit. ⁊ cũ ſemen teſticuli ſiniſtri i ptẽ dextrã trãſfert: vir effeminat⁹ naſcet. In medium vo interſtitiuꝫ cũ ſemen recipit: fetus ex vtroq̃ꝫ gñe pticipt⁹ naſcet quẽ hermofroditũ dicim⁹. Si aũt ſemen ſit mltuꝫ: et in duas cellulas diuidit gemelli naſcunt. q̃ tñ q̃nq̃ꝫ ſed raro duplici coitu cõcipiũt. Silr ſi ſemẽ plus debito aut deficiat: aut abundat: aut i debito ordie ꝯcipiat: aut diuerſe ſpẽs cõmiſceãt vl' etiã ſi coit⁹ ſup coitũ ſecundũ iterat fet⁹ mõſtruoſus naſcet. Fet⁹ aũt nõnũq̃ꝫ ex iordinato motu. ſaltu. cibo. potu. vehemẽti tremore mr̃is. alijs quoq̃ꝫ pl'ibꝫ cauſis ante ⁊ poſt cõpletã organiſationem interficit q̃ eiectus a mr̃e aborſus ſiue abortiuus dicit. Lepꝛoſi vo ⁊ elephantici(vt ait Hier. ſup Ezechielem)tũc naſcunt cũ vir cũ muliere tpe mẽſtruoꝝ ꝯmiſcet cauſas alias ſi q̃ ſunt nõ excludit. Di. Eſt ⁊ aliud cui⁹ cauſam pãdas. q̃ſo vñ. ſ. infans nõnunq̃ꝫ plus vni parentũ q̃ꝫ alteri. iterdũ vo nulli aſſimilant i effigie? Ma. Hui⁹ rei cãm non oẽs eandem aſſerũt. ſed ſi rem ꝓpenſius cõſiderabimus: aſſilatiõis cãs vtutem gñant calorem fortitudinem ⁊ imaginatiões inueniem⁹. Quaꝝ vltima priarcha Jacob i diſcolorãdis ouibꝫ nõ

mprouide p varietatẽ virgarũ viſus eſt. Inheſerat eñ (vt ait Aug.) aĩe illoꝝ
iſcolor fantaſia ex contuitu variarũ virgaꝝ p oclos impſſa: q̃ non potuit
iſi corpus qd ſic aſſero ſpiritu aĩabat ex cõpaſſione cõmixtionis afficere. vñ
eneris fetuũ pmordijs colore tenus aſpergeret. Sic repti ſunt mulieres que
thyopes nigerrimos parerent: cũ vterq̃ parens candidior eſſet. quia tales
nagines in cubilibus depictas coitus hora contemplabant. Quod autem
e virtute generanti calore ꝛ fortitudine ſeminũ dictũ eſt: non modo de mr̃e
d etiã de patre intelligi debet. Mulier equidem non modo paſſiue (vt qui
uſdam viſum eſt) veruetiam actiue ad prolis generationem concurrit teſte
riſto. li. de animalibꝰ. Attamen ſemen viri actiuitatis maioris reperitur:
i co nanq̃ igneitas ꝛ aeritas. In ſemine ỽo mulieris aqueitas ꝛ terreſtrei
as vincũt: vñ ſperma viri ſe habet ad ſperma mulieris vt coagulũ ad lac.
b id dictũ eſt ſperma viri qualitati: ꝛ ſperma mulieris quãtitati infant cõ
ruit. Hec aũt miſſa facientes in pũo huic libro finem imponamus.

De partu infantis Ca. XLI. Ma.

Cum itaq̃ infans tps ſuũ in vtero materno expleuerit nume
ro ſupdicto: natura inſtigante fortitudine ſua neruos quibꝰ
matri alligatus eſt embrio rũpit: via qua conceptus eſt ſup
caput: manibꝰ ſuper coxas extenſis mundum erumnoſum
ingreditur. Interdum ỽo non ſine periculo in latus aut pe
dibus aliqui naſcunt ꝛ tales niſi ſagax obſtetrix verterit cõ
muniter periclitant. Di. Qua de re infans mox natus doloris ꝛ flet vocẽ
mittit? Ma. Quia frigus incõſuetũ ſentit: ꝛ crudas tenerrimeq̃ carni ad
mouere manus abhorret queadmodũ caro ſauciata: vñ in aqua calida poſi
us cõpeſcitur: aut qr qd maloꝝ ingreſſus ſit pphetat quodãmõ. vñ ꝛ marẽ
A. femellã ỽo E. vagire dicunt: q̃ſi pthoplaſtos noſtros Adã ꝛ Euã inculpã
es q̃ ꝛ ſibi ꝛ nobis iuſticiã originalem amittẽtes has miſerias meruere. So
us aũt zoroaſtes (vt refert Aug.) natus riſit: nec ei boni mõſtruoſus riſus il
e portendit: nã magicarũ artiũ phibet fuiſſe inuẽtor: q̃ q̃de illi nec ad phũ
vite vanã felicitatẽ ɔ ſuos inimicos pdeſſe potuerũt. A Nino q̃ppe rege aſſi
iorũ cũ eſſet ipe Bactrianoꝝ rex bello ſuperatus eſt. Hactenꝰ de origine rerũ Aug. de. ci-
naturalium ꝛ modo naſcendi hominũ in hanc vallem lachrymaꝝ. ui. dei. li. xxi. ca. 14.

De ſex etatibus quibus tota vita hominis metitur. Ca. XLII. Ma.

Quid aũt poſt hec circa naturã hoĩs agat: patiẽtie exemplar
Job clara voce depmſit in hec ỽba. Homo natus de muliere
breui viuens tpe replet multis miſerijs: q̃ q̃ſi flos egredit ꝛ cõ
teritur. ꝛ fugit velut vmbra ꝛ nunq̃ in eodẽ ſtatu pmanet. Va Iſid. et.
riat eũdem p ſex etatis gradꝰ: q̃ (vt ſcribit Iſidorꝰ) in Ethi. li. xj.
ſunt infantia ab ortu infantis vſq̃ ad ſeptenniũ. Hinc pueritia
vſq̃ in annũ q̃rtũdecimũ. Ab hinc adoleſcẽtia gñatiõi apta vſq̃ ad annũ
viceſimũoctauũ ab eo iuuentus oĩm etatũ firmiſſima vſq̃ in annũ quinq̃
geſimũ. Grauitas q̃ eſt declinatio a iuuẽtute i ſenectutẽ ãno ſeptuageſimo
ſcdo finit. Poſt has q̃tũcunq̃ vite eſt ſenectuti deputat. Hic ꝛ regiꝰ pphe
ta. Dies ãnoꝝ nroꝝ ſeptuagita ãnis. Si aũt in potẽtatibꝰ octoginta ãni. am
plius eoꝝ labor ꝛ dolor. Hec de hoĩs ortu ſcire putile: ignorare ỽo turpe: q̃s
eſt q̃ ignoret? Ceteꝝ ſi qd altᵒ te moueat: alio volumine cõmodius ptracta
bimus. Nunc iuxta illud Ambroſianũ. Artus ſolutos nocturna q̃es labo
ris reddat vſui menteſq̃ feſſas alleuet. Vale. Di. Et tu ſemp bene valeas.

Finis Libri noni.

Liber decimus de anima ꝛ potentiis eiuſdē. Tra. primus de opinionibus philoſophoꝝ circa naturam anime. Cap.I. Diſci.

SAlue pceptoꝝ colendiſſime. Ma. Et tu ſemꝑ ſaluus ſis fili. Vnū eſt ꝙ pter ſolitū ante ſol' ortū greſſu celeri aduenis: Sane, ne oīa q̄ heſterno veſperi de humani corꝑis ꝑ̄tibꝰ dixeris fere ligis. Di. Sane oīa vt videre videoꝛ. Vnū eſt aūt me iudice ſcitu digniſſimū de cuiꝰ natura plima cōiectans. totā pene noctē inſomnem duxi formidans vehementius: ne fortaſſe id ſilentio trāſire decreueris. Eſt aūt (ne longioribꝰ ambagibꝰ vtar) ꝙ viuentibꝰ vitā ꝛ motum pſtat. Mag. Non ab re hoc ſcitu digniſſimum iudicas: de quo ferme totius mundi ſapiētes retroactis ſeculis dubij diuerſa poſteris relinquere opiniōis ſue monimēta. nō q2 tale aliq̄d eſſe dubitarent. Quādoq̄dem (vt ait diuus Aug. li. x. de trini.) etiā ſi quis dubitat viuit ſi dubitat vñ dubitet meminit: ſi dubitat: dubitare ſe intelligit. Sꝫ eiꝰ natura ſubāue ſit in dubium verſum eſt. Vñ quidā (inq̄t Au.) id corꝑis alaꝫ exiſtimabant qđ āplius valeret in corꝑe. vt Empedocles ꝛ Ericates opinati ſunt. Alij ſanguinē. alij cerebrum. alij coꝛ eā eſſe putauere. alij ex minutiſſimis indiuiſiſq3 corpuſculis q̄s athomos dicunt: cōcurrētibꝰ i ſe atq3 coherētibꝰ eā cōfici crediderunt. alij aerē. alij ignē ſubām eius eſſe dixerunt. alij eā nullam eſſe ſubām: q2 niſi corpus: nullā ſubām poterāt cogitare ꝛ eā corpus eſſe nō inueniebant: ſꝫ ipaꝫ temperationem corꝑis nři. vel cōpagem pmordioꝝ q̄bꝰ iſta caro tāq̄ cōnectit eſſe opinati ſunt: eo ꝙ oēs eā moꝛtalē eſſe ſenſerūt: q2 ſiue corpus eſſet: ſiue aliqua cōpoſitio corꝑis nō poſſet vtiq̄ immortaliter ꝑmanere. Qui vo eius ſubām vitā quandā nequaq̄ corꝑeā ſed vitā omne viuum corpus animantē ac viuificantē eſſe reperierūt: cōſequēter ꝛ immortalē (quia vita carere non poteſt) vt quiſq3 potuit pbare conati ſunt. Di. Que huius dubietatꝭ cauſa tā ingēs vt tot eleuata ſapientū ingenia attonita redderet?
Ma. Hec nimirū: qm̄ cum oīs nřa cognitio a ſenſibilibus ortum habeat: ſpirituales aūt ſube de quarum numero eſt ea que viuentibus vitam ꝛ motum largitꝭ: ſenſibus non ꝑcipiuntur facile non erat niſi ex operacionibꝰ ad ſube cognitionem deuenire. vñ ꝛ ex his pene oīs poſitionis ſue argumenta ſumpſere. Qui enim eam principalem aliquam corporis particulam dixerunt inde moti ſunt: ꝙ ab ea pricipalius motum aut ſenſum originari credebant. Qui vo eam ſanguinem humorē aerē vaporē ignē aut aliud huiuſcemodi corpoꝝ putauere conſiderabāt: q2 ſine calido ꝛ humido vita eſſe nō poteſt. Qui aūt ipis ex elementis omnibꝰ aut numeris cōpaginatā tradiderꝭ ea ad vim intellectualē: cuius eſt oīa diſcrete cognoſcere referebāt. Quorum ſigillatim deducendi argumēta hic locus non eſt: ne epitoma opus in immenſum accreſcat: breuibꝰ aūt ꝛ planis ſmonibꝰ ipaꝫ ad mentem peripateticoꝝ quoꝝ pncipatꝭ Ariſt. tenet deſcribā: de hic vo q̄d religio nřa ex his pſertim aūt de intellectiua recipiat: q̄due reſpuat cōmemorabimꝰ. Di. Optime.

Aug. lib. 10. de tri. c. 10. 27.

Empedocles.

Ericates

Opinionū diuerſitas

De quidditate anime gradibus viuēdi ꝛ tribus animarum generibus. Ca. II. Mag.

ARiſtoteles ſmemoratas de natura anime poſitiōes li. i. que de anima inſcribit enumerans: eas tanq̄ a veritatꝭ tramite deuiātes abiicit: ꝛ conſequēter opinionē ſuā hac diffinitione explicās ait. Anima eſt actus primus ſubſtātialis corꝑis phiſici organici vitā hñtꝭ in potentia. Ala (inq̄t) actus eſt. i. for

ma:q2 actuat et informat corpus.adiungit aũt(primus)a quo actus ſecũ-
darij q̃ ſunt opationes vitales.vt ſentire videre ⁊ ſilẽs immediate pcedunt.
Subales vo.adiecit:ne animã formã accidentalẽ crederem⁹. vt ſunt ſcia et
albedo.ſed ſubam p ſe pſiſtentẽ:ex q̃ ⁊ corpe cui iuncta eſt vnũ p ſe.ens pſti
tuit.vñ ſequit(corpis):nõ autẽ artificialis vt eſt ſtatue.ſed q ſubiungit(phi
ſici)id eſt naturalis in quo eũ diuerſas habeat exercere vite opationes:par
tiũ in ſitu ⁊ figura diſcretionẽ expoſtulat hinc addit(organici)Huiuſcemõi
vo corpus a natura (vt heſterna luce in calce li.noni docuim⁹) formatũ in
potentia eſt.vt vitã.i.aniaz recipiat.adiunctũ eſt ẽ(vitã habens in potẽtia)
q nõnulli ita intelligũt vt corpus organicũ informatũ vita prima q̃ eſt aĩa
in potentia ſit ad vitã ſcdam.i.vitales opationes ſm diuerſos viuendi gra
dus:q̃ ſunt vegetare.ſentire.mouere ſm locũ et intelligere. hos in alia anſe
definitiõe explicans ait.Anima eſt pncipiũ quo viuim⁹.ſentim⁹.mouemur
ſm locum et intelligim⁹ primũ. Di. Et hanc expoſitionẽ plantorẽ reddat.
Ma. Plana eſſe videt ex dictis:ſi forte h̃ te moueat: q2 nõ omẽ animatuz
ſentit:mouet ſm locũ aut intelligit. Di. Hoc ipm eſt qd dubieratẽ ſcrupu-
lum iniecit.viuũt eñ(vt aiebas)plante:nõ aũt ſentiunt nec pgrediunt loca-
liter. Ma. Num ſentire vident frigora ⁊ calores intenſos:a qbus etiã ſe cõ
trahunt.debilitant.marceſcũt. ⁊ niſi hoꝝ exceſſus tpamentũ acceperint to-
tã plante harmoniã corrumpũt.quo facto aiam eius deficere ipamq plan
tã emoriri neceſſe. Di. Ita eſſe expientia teſtat. Mag. Non ẽ ſuperioꝝ pfe
ctiones omimodo ab inferiorib⁹ negande ſunt.Sicut eñ inferioꝝ pfectiões
in ſupioribus inueniunt:gradu tñ excellentiore:ſic ⁊ ſupioꝝ in inferioribus
gradu cernũt obſcuriore:in qua re mira toti⁹ vniuerſi partiũ harmonia at
tendit.et gratiſſime ſpeculationi materia copioſe miniſtrat:ſed nũc ad ince
pta redeundũ eſt. Di. Non itaq plantas eo mõ quo aialia ſentire aſtru-
is? Ma. Probe.Nec phi oẽm animã corpus ſuũ omib⁹ viuendi ẽdibus vi-
uificare intelligũt.vegetatiua nãq viuificando vegetat.Senſitiua viuificã-
do et vegetat ⁊ ſentire dat:cui vt in plurimũ ſm locũ mouere piungit. In-
tellectiua aute oim haꝝ pfectiones in ſe cõplicans:corpus q informat: viui
ficando vegetat:ſenſibile reddit.localr̃ mouet ⁊ intelligit. Di. Tria itaq
aniaꝝ gña diſtinguis.vegetatiuũ ſed ⁊ ſenſitiuũ ⁊ intellectiuũ. Ma. Recte
veritamẽ nõ omia ſil' diſcutienda ſuſcipiam⁹ ne ordine reꝝ pter miſſio ſin-
guloꝝ naturas nõ explicare:ſed iplicare magis videamur. Di. Sigillatim
igit hec pcurramus:primũ autẽ vegetatiuã aniaꝝ infimã aggrediamur.

De anima vegetatiua ⁊ potentijs eiuſdẽ de nutri tiua ⁊ digeſtionibus. Capitulũ.III.

Magi.

Anima vegetatiua vis quedã eſt:in viuentib⁹:conuertens
alimentũ in ſubſtantiã aliti:vt ipm in eſſe pſeruet:ad qn-
titatẽ debitã pducat: et ſimilẽ in ſpecie generare tribuat.
In hac deſcriptione tres vegetatiue potentie exprimũt q̃ ſũt
nutritiua:augmẽtatiua:et generatiua quaꝝ ⁊ actus ⁊ ob- Auicenna
iecta differunt.Nutritiua(cuius ſunt tres actus apponere:
vnire:aſſimilare:cui ⁊ alie qtuor potentie miniſtrãt ſm Auicennã) p attra
ctiuã vi caloris ⁊ ſiccitatis:alimentũ nature aliti pueniens potẽtia h̃ aliqd
attrahit.Per retẽtiuã vi ſiccitat ⁊ frigoris attractũ donec alteret ⁊ digerat
retinet. Per digeſtiuã vi caloris ⁊ humiditat retentũ alterat ⁊ digerit. Per
expulſiuã vo vi frigoris et humiditat digeſtuz impurũ a puro ſegregatũ ex

pellit.vñ viuens ſumptū alimētū dentibꝰ in ore cōterit ꝯtritū ſtomacho in
funđit q̄ miſſum decoquēs:decoctū magno cuidā inteſtino qđ duodenum
vocant trāſmittit:id rurſus ab illo ꝑ inteſtinū ieiunū:cui ꝯiūgunt ſubtiles
Digeſtio prima. quedā vene(q̄s miſaraicas dicūt)ad epar vſq; ꝑueniū ſupfluū ꝑ longatio-
nē egerit.In epate ſcđa celebrata digeſtiōe humores q̄tuor ſegregat. Qđ el
calidū ⁊ ſiccū eſt cholere rubee deſeruiēs ꝑtim ad ciſtā fellis.id eſt cholere:
⁊ ꝙ frigidū ⁊ ſiccū melancholie aptū ꝑtim ad ſplenē. Qđ aūt frigidū ⁊ hu
midū flegmati congruū ꝑtim ad pulmonē(vt nōnullis placet)trāſmittit.
Secunda Qđ ꝟo calidū ⁊ humidū in epate in ſanguinē mutat.Superfluū huiꝰ dige
ſtionis ꝑ venā kylin q̄ ſpine adiacet ad renes deſcēdit:ꝑ q̄s colatū ad veſi-
cā:⁊ inde ꝑ virgā eijcit.Sanguis in epate generatꝰ ꝑ venas maiores ad mi-
nores vſq; ad capillares ad ſingl'a mēbra diffundit in quibꝰ vltra digeſtꝰ
⁊ in humiditates ſcđas conuerſus ea nutrit.huiꝰ tertie digeſtionis ſupfluitas
ꝑtim ꝑ ſudores emittit partim ꝑ epar ad vias vrine reuertit:et mēbroꝝ di
ſpoſitionē phiſici ꝑ tres intercapedines q̄s in vrinali vaſe ꝯſiderāt ſuo mō
denūciant.Verūtamē qđ de humoꝝ ſegregatione dictū eſt:nō ſcđm ꝑcīſio
Tertia. nē accipiēdū puto.vt nihil cholere melācholie aut flegmat ſanguis ad mix
tum remaneat dictos humores ineſſe ſanguini extracto ꝑ venas experientia
docet.ex corruptiōe etiā eorundē in venis egritudines ⁊ febres diuerſas phi
ſici teſtant.Vñ in generatiōe humoꝝ naturaliū cuiuſlibet pars cū ſangule
vadit ad abilitandū ſanguinē:ad nutriendū mēbra talis denolationis cu-
ius humor:ſed quidē ſupior ad mēbra vadit gr̄a neceſſitat et vnitatis. vt
Auicenna. Auicenna c.de humoribꝰ.Patet itaq; nutritiuā in ſingulis mēbris operari
q̄diu alitū viuit.ſed diuerſe:nā dum fortis eſt in ꝑncipio:plus de alimēto
cōuertit in aliti ſubaꝫ q̄ꝫ calor aſſumpſit.⁊ tūc quidē augmentatio fit.Poſt
hac nō plus ſed tantū q̄ntū deperditū eſt reſtaurat.⁊ eſt ſtatꝰ.Deinde debi
lior effecta:nec deperditū quidē reſtaurare pōt ſicq; aliti corpis diminutio
Demū ea totalit deficiente ipm viuēs quoq; interire neceſſe eſt. hec cauſa
diſtinctionis etatū.Et ſi rem ꝑpenſius ꝯſiderēmꝰ viuēs mori incipit:ex quo
eſſe accepit.Humidū naq; radicali mēbris radicalibꝰ inbibitū in quo vita
vehitur reſtaurari nō pōt:ſed ꝑ appoſitionē humidi nutrimētalis impedi
ri ne citiꝰ ꝯſumat.vñ queadmodū in lychno olei ꝑs inbibita ꝯtinua actio-
ne caloris diminuit.ſed ne ſubito tota cōſumat ꝑ infuſionē olei ꝙ ignis in
pabulū attrahit impedit.Sic ⁊ in viuēte eſſe naturales docuere.Paulatim
igit humido radicali deficiente viuens morti appropiat: donec toto aſſum
pto vita vt ignis lucerne extinguat.licet hoc humidū ꝑ viā ſuffocationis ſa
crum extraneū mortē cauſet ſed hec accidentalis. ſupior naturalis.

De augmentatiua potentia ⁊ quod cuiuſlibet rei certus eſt terminus augmenti.decrementi.⁊ durationis. Capitulū.IIII. Magiſter

Augmētatiua ꝙ purū eſt vltīe digeſtionis in potētia q̄ntū in
aliti ſubām ꝯtit.Subſūt aūt eidē potētie tres. Quaꝝ pma
i corporatiua q̄ alimētū in lōgum latū ⁊ ꝑfundū extēdēs:qđ
cuiq; mēbroꝝ deeſt diſtribuit: ꝙ plꝰ ē aufert ⁊ alteri addit.
vñ q̄rūdā viuētiū aliq̄ mēbra i ꝑncipio mag ſūt:et paulo-
poſt miora fiūt. Scđa aſſilatiua ē ſingl'is mēbis aſſilans.
Tertia vnitiua:q̄ aſſiliatū ptibꝰ aliti vnit.vt carnē carni os oſſi.⁊ſic đ alijs

alor eꝺdem naturalis cõtinuo agens in corpus viuẽtis nõnullas ptes cõ
imit: ⁊ ſub erecta cute poros vaporib⁹ impletos relinq̃t. hos ꝑtus vnitiua
pulſis vaporib⁹: alimento aſſitato obſtruit: qꝺ ſi tantũ ſit alimẽtũ ptes
oroſas extendit: ptem etiã extremitatib⁹ adgenerat. Operat̃ aũt augmẽta
ua nõ vi caloris ignei: cuius eſt digerere: et erogatiua diiungere: ⁊ homoge
ia aggregare. ſed vi caloris viuificatiui ꝗ eſt naturalis: cui aſſimulat̃ calor
olis: ⁊ vi caloris alteratiui diſponẽtis alimentũ ad formã carnis: medul
oſſis ⁊c. Et hic eſt calor aĩalis. Per frig⁹ aũt mẽbra coagulat. Per ſiccũ
tinuat ⁊ cõſolidat. Per humidũ retinet ⁊ terminat. Eſt aũt hui⁹ potentie
atio a pncipio viuẽtis: donec certã ⁊ ſue ſpeciei cõuenientẽ q̃ntitatẽ attin
at. Omniũ em̃ a natura ꝯſtantiũ certus eſt termin⁹ augmẽti ⁊ decremẽti
durationis periodos. Ignis aũt crementũ: ⁊ ſi p appoſitionẽ cõbuſtibilis i in
nitũ poſſe pgredi videat̃. natura tñ hanc appoſitionẽ nõ admittit. Si em̃
ia eſſent aut ignis: aer: aqua: aut terra: ſub motus eſſet decor vniuerſi:
ẽ in pportione q̃dam harmoniaca partiũ: ⁊ in q̃ntitate ⁊ in q̃litate cõſi
re ex dictis manifeſtũ eſt. Non ſolũ aũt in elemẽtis: ſed etiã in his que ex
emẽtis cõflata ſunt corporibus. qꝺ ſi enucleati⁹ rem ppendimus: ignẽ nec
tri ppriẽ nec augeri inuenim⁹. non em̃ idem ignis nũero cõburens: ⁊ ex
buſtibili genit⁹: ſed priore corrupto alius ſuccedit.

De gñatiua potẽtia quoꝝ ſit generare ſibi ſimile: omnia creata creatoris exemplata ſũt in pfectione iuerſa. Capitulum. V. Magiſter.

Eneratiua alimentũ depuratũ ⁊ in potẽtia aĩatũ: p ſemi
natiuã in ſemen deſcindit: in quo ſunt oĩa toti⁹ mẽbra: non
q̃dẽ corporis mole: ſed vi cauſali. Per imutatiuã ſemẽ deciſuz
in ſanguinẽ: ſanguinẽ in carneã: ⁊ Embrionis ſubam trãſ
mutat. p plaſmatiuã aũt (alias informatiuã) ſingulas ptes
ſuis figuris ⁊ formis diſcriminat. Per calidũ q̃ppe ⁊ humi
i mollia creat. vt ſunt caro. adipes. ⁊ medulle. p calidũ ⁊ ſiccũ cõpoſitiora.
cor in aĩalib⁹. ⁊ radices in plant. p frigidũ ⁊ humidũ exteriora. vt pilos
folia p frigidũ ⁊ ſiccũ ſolidiora. vt oſſa ⁊ cortices c loꝝ accidẽtib⁹ influen
is plaſmat. Tẽpus inceptionis ⁊ deſitionis opationũ hui⁹ potẽtie libro p
edenti expoſitũ eſt. Neceſſaria eſt aũt hec potẽtia viuentib⁹. vt indiuiduũ
ꝺ ſe in nũero cõſeruare nõ põt: ⁊ in ſpecie ſaluet. Hoc em̃ oĩm viuentiũ na
ураliſſimũ operũ pbi acclamant. Om̃ia nempe creata creatoris q̃dam ex
mplata ſunt: in q̃bus potẽtia: ſapiẽtia: ⁊ bonitas ei⁹ vt p ſpeculũ ⁊ enigma Aug⁹. de ci.
demplat̃: in alijs q̃dem clarius. vt in intelligentijs ⁊ hoĩbus. in alijs min⁹ dei. li. ix. c. 2.
t in ceteris animãtib⁹. in q̃buſdã vero obſcurius. ſicut in aĩatis. Deus em̃
inquit Aurelius Aug. lib. xij. de ciuita. dei.) ſumma eſſentia eſt: ⁊ alijs eſſe
edit: ſed non ſummũ: his amplius: alijs minus atq; naturas eſſentiaruz
radibus ordinauit. Unꝺ in ordine vniuerſi virtus virtutũ in intellectibili Aug. de tri.
hec in intelligẽtiali: q̃ rurſus in rõnali. Hec in imaginatiua: que rurſus in li. xi. ca. v.
enſitiua. Hec in vegetatiua: que rurſus in minerali. Hec in elemẽtatiua: q̃ Ad Rom. i.
emũ in chaos confuſo occultata conſpicit̃. Tali nimirũ ordine p aſcenſum
nuiſibilia dei p ea que facta ſunt intellecta conſpiciunt̃. Quid em̃ (inquit
dem li. xi. de tri.) non p ſuo genere. ac p ſuo modo habet ſimilitudinẽ dei.
Sed hic cibus ſolidus eſt grandiũ: non lac paruuloꝝ. Unde digreſſi ſumus
reuertamur. Unũquodq; igitur creatorum nititur ſe aſſimilare ſuo creatori
modo pfectiore. generalit̃ autẽ in eo qꝺ eſt ſemp eſſe. Om̃e em̃ qꝺ eſt (inq̃t

Aug.de ciui.dei.li.xi.)naturalit̃ deſiderat ſuuȝ eſſe ꝯſeruare: ita vt miſe
mi nolint interiri:ſed potius miſeriā coꝝ auferri. In viuētibꝫ aūt cuȝ.v
re ſit eſſe:aniata ꝓ modulo capacitat̃ ſuę naturę ſemꝑ viuere ſaltē in
ſeq̄ntibꝫ gn̄ationib⁹ ꝯtendūt.Hanc non minimā parentū ad ꝓlem am
cauſaȝ ſcp̄tura ſępius cōmemorat.Uerūtamen poſteritat̃ ꝯſeruatio ꝑ g
tiones:nec om̄ibus animātibus ſed pfectis tm̄:nō orbatis.nec ſpontane
gn̄ationem habentibꝫ pfecte competit.Teneo ne fili quę mō digeſta ſ
Di. Teneo.apertiſſime eīn ſingula ꝓſecutus: ⁊ nulla pen̄it⁹ circuitiōe
es.vt queſtionū ſtimulis te excitatū iri ſupuacaneū q̄dem:indefeſſa au
aure cuncta totius auſcultanda exiſtimarē. Ma. Senſitiuā igit̃ ſi pl
ſimili ꝑcurramus cōpendio. Di. Placet.

Libri decimi Tractatus ſecūdus incipit De a
ma ſenſitiua ⁊ obiecto ei⁹.que ſenſibilia ꝓpria.cōm
nia ꝑ ſe ⁊ per accidēs.ſi ſubſtātia ſentiri poſſit.a q
fiat ſenſatio.de ſenſu actiuo ⁊ paſſiuo. Ca.I. M

Senſitiua anima ea eſt q̄ foris ⁊ intus reꝝ corpaliuȝ form
corporeas pſentiū ⁊ abſentiuȝ percipit.In hac deſcriptione
obiectuȝ ⁊ potentię ſenſitiuę anię innuunt̃.de illo aūt pri
de his vero poſterius dicendū. Di. Obiectum ꝗ ſenſitiue
dicis? Ma. Rem corporalē per ſpēm ſenſibilem. Senſib
aūt eſt qđ natum eſt ſenſu percipi. ⁊ bifarie diuidit̃. Qu
dam eīn per ſe.quoddā ꝑ accidens ſentit̃.Per ſe q̄dem ſenſibile ſentit̃:qu
per ꝓpriam ſpēm ſenſum immutat.vel vnū tantuȝ:⁊ eſt ſenſibile proprius.
color viſum.ſonus auditū.vel plures.vt numerus.motus.magnitudo.f
ra et tēpus.Magnitudinē eīn nō modo videm⁹:ſed ⁊ tangimus.ſic figu
⁊ reliqua a pluribus ſenſibus ꝑcipiunt̃ ꝓpter ſenſum cōmunem:cui par
culares ſenſus pticipant.idō ſenſibilia cōmunia dicunt̃. nec tm̄ ſunt ita
ſibilia per ſe.vt ſine alio ſenſum immutare poſſint:ſed cum ſenſibile ꝑ ſe n
uent ſenſum.magnitudo eīn ſine colore nō videt̃: nec ſine qualitate tang
bili tactu percipit̃.aerem nanq̄ magnū non videmus: nec orbem celeſt
(vt aiunt)tangere poſſumus: eo ꝙ aer coloris ⁊ orbis celeſtis ꝑegrinis
pers ſit impſſionibus tamen ꝑ ꝓpriam ſpēm immutat. vt tenet Tuſt.⁊.c
Senſibile per accidens vero eſt qđ non ꝑ ꝓpriam.ſed alienā ſpeciem ſent
vt campana ꝑ ſpeciem ſoni audit̃.⁊ lapis in ſpecie coloris oculo cernit̃.H
autē ex eo eſſe dinoſcit̃:qđ ſub: per ꝓprias ſpecies ſenſum immutari neut
poſſunt.cuius q̄dem manifeſtiſſimū indicium eſt:qđ pſentiā ſubſtantie
nis ante conſecrationē et eius abſentiā facta conſecratione ſenſu non pe
mus.Sunt autē qui ſubſtantiaꝝ ſpecies cum accidentalibꝫ multiplicari
intellectui tanq̄ potentie ꝓportionate pſentari opinant̃. Di. Obiectu
ne an ſenſus ſenſationeȝ cauſat. Ma. Neutrū.vt cauſa totalis.vtrūq̄
Aug.de tri. li.xi.ca.ij. vt cauſa partialis concurrit.vnde Aug.de trini.lib.xi.ait.A viſibili ⁊ vid
te gignitur viſio.⁊ hoc q̄dem effectiue. Inſtrumentalit̃ eīn videmus ocu
et formaliter viſione.Pariformiter ⁊ in alijs ſenſibus diſtinguendum eſt
Ariſto.ij. de anima Di. Actiua igitur potentia ſenſus eſt? Mag. Actiua quidem:quia cu
obiecto ſenſationem efficit.Eſt ⁊ ſenſus potentia paſſiua.vt ait Ariſtotel
Uel quia in potentia eſt ad actum primū qui eſt eſſe:⁊ in eum a generan
reducit̃.Uel quia in actu pmo eſt:⁊ in potentia ad actum ſcđm qui eſt ſe
tire.in quem per obiectum reducit̃.ſentire equidē dicit̃. eo ꝙ ſenſationē re

piat.ſiue aũt ſenſationē recipiat:ſiue ab obiecto īmutet̃:ſp patit̃.Jm mu-
ri eñi quoddã pati eſt.qđ ſi a ſenſibili ꝓportionato fiat:ſaluatiua eſt paſ
ɔ ⁊ iocũda.Si aũt a ſenſibili excellẽti fiat:paſſio eſt corruptiua ⁊ doloroſa
i excellẽs ſenſibile ſenſuꝫ corrũpit.i.nõ fac̃ diſtinctã ⁊ determiatã ſenſatio
. Di. Una ne res ē ſenſus actiuꝰ ⁊ paſſiuꝰ? Ma. Una noĩa aũt diuerſa.

Que res ſit ſpẽs ſenſibilis.vñ cauſata.ad quid neceſſaria.et ſi accidens ſine ſubiecto poſſit ſubſiſtere.et qđ ad ſenſationē neceſſariũ ſit mediũ ꝓportionate longatum. Capitulũ.II. Diſci.

Enſibiliũ rõnes ex dictis manifeſte vident̃.Specierũ aũt ſen-
ſibiliũ naturas latius deducendas arbitror. Mag. Species
ſenſibilis q̃litas eſt tertię ſpeciei. Et eſt idolũ ſiue imago eiꝰ
qđ ſentit̃.etiã intẽtio dici ſolet:nõ q: in ip̃aꝫ ſenſus vt in ob
iectũ tendat.ſed q: eſt id p qđ ſenſus formalr̃ in obiectũ ten
dit:cuiꝰ ip̃a eſt ꝓpria imago ſiue ſil'itudo.Uñ ſenſibile qđ ꝓ-
pter ſui materialitate in ſenſu p eſſentiã recipi nõ pt̃:ſui imaginē a ſen-
ſu receptibilē ꝓducit p quã diſcerni poſſit.Quẽadmodũ ſi me petro carcere
recluſo manifeſtare voluero fores carceris totus penetrare nõ valẽs:ſaltem
imaginē meã in charta effigiatã mitto:quã ſi forte p rimulã receptã ɔſpex
rit:q̃lis ego ſuꝫ ſtatim agnoſcit.⁊ q̃to hęc imago mihi ſ.lior: tãto Petrus
de pſona mea certior fit.ſic ſuo mõ de ſenſibili ⁊ eiꝰ ſpecie accipiendũ eſt:in
telligis ne? Di. Sane.ſed cũ ſpẽs ſenſibilis acciñs ſit(q: q̃litas)quõ de obie-
cto ad ſenſuꝫ vſqꝫ deueniat:nondũ manifeſtũ eſt.acciñs eñi ſubiectũ ſuuꝫ de
ſerere ⁊ in aliud trãſmigrare via naturę impoſſibile eſſe:a te ſepius audiui
dico aũt via nature:dubiũ nãqꝫ nõ eſt: quin acciñtia abſoluta a ſubiectis
poſſe ſeparẽ:⁊ in eẽ ɔſuare.vt credimus circa altaris ſacra myſteria.Ma.
Forti argumento oppugnas:erronee tñ innitẽris imaginationi. Opinaris
eñi vnã eandē ſpẽm nũero ab obiecto ꝓductã p mediũ vſqꝫ ad ſenſuꝫ puẽ-
nire.ſicut nauis de ripa ad ripã per aquã defluit. Di. Aliter tu ne ſentis?
Ma. Longe aliter.aut eñi obiectũ ɔtinuo aliã ⁊ aliã ſpeciem p mediũ vſqꝫ
ad ſenſuꝫ mltiplicat:aut in eodem inſtanti totã ſpẽm in toto medio inter
ip̃m ⁊ ſenſuꝫ cauſat:ſi ſufficiat ꝟtus eius.Ad ſenſationeꝫ itaqꝫ neceſſariuꝫ
eſt mediũ.vt p ip̃m ſpẽs mltiplicet̃.Senſibile poſitũ ſ.ſenſum ſenſationem
nõ facit.h̓ eõdem manifeſtuꝫ in viſu.nõ eñi videt̃ niſi res quãta: ⁊ ſub pyra
mide q̃ta q̃ mediũ neceſſario req̃rit ne baſis ⁊ conus pyramidis coincidãt.
Jn alijs autē ſenſibile poſitũ ſup̃ ſenſuꝫ:facit ſenſationeꝫ realeꝫ.vt cult llus
neruum inſcindens dolorē cauſat. Jntentionalis ꝟo īmutatio p ſpẽm ſine
medio nõ fit.Neceſſaria eſt etiã debita inter obiectuꝫ ⁊ ſenſuꝫ diſtantia per
quã ꝟtꝰ obiecti ſpẽm mltiplicare poſſit.vñ remotiora ſentire nõ poſſumꝰ.

Si ſpecieꝝ multiplicatio p mediũ ſit inſtantanea aut ſucceſſiua. Capitulũ.III. Diſcipulus

Ec dum oẽm de hac re tuliſti dubietateꝫ. Ma. Nec id p̃tendebã
ſed dic q̃d te moueat? Di. Jnſtantanea ne:an ſucceſſiua eſt ha
rum ſpecieꝝ per mediuꝫ multiplicatio? Mag. Jnſtantaneã ait
Ariſto.contra Empedoclem:luminis eſſe multiplicationeꝫ ab ori
ente in occidentē.Sunt tñ q̃ nec totã ſpeciem ab obiecto ꝓduci contendũt:
ſed ſpeciem in parte ꝓpinqua medij productam:rurſus aliam in ſequenti

medij parte ꝓducere aſtruunt:⁊ hanc rurſus aliã ⁊ aliã donec aut ad ſenſũ deuentũ ſit:aut vltimo ꝓducta ſpecies ꝓpter ſui imperfectionẽ ⁊ debilitatẽ aliã producere non poſſit:ſꝫ enĩ aũt poſterior erit debilior.Hi ſpẽrum multiplicationẽ ſucceſſiuã:⁊ in tpe fieri neceſſario fatentur:tpus aũt illud ꝓpter ſui breuitate impceptibile ⁊ ſic inſtans dici poſſe dicunt:nõ enĩ medij diuerſitas tarditatẽ efficit:eodẽ enĩ tpe aer denſus ⁊ ſubtilis illuminantur.Hec tñ in progreſſu ſpẽrum denſitatẽ faciunt.In occurſu nanq̄ medij denſioris aut ſubtilioris ſpẽs aut reflectũtur aut refrangunt:qđ qualiter aut qñ fiat facile erit eo loco quo de viſu loqui cepimus demonſtrare. Di. Hi ergo Ariſtotelis inſtãs pro tpe impceptibili accepiſſe arbitrant. Ma. Ita aũt ꝯtrariũ tamen ipſe aſtruit:dicẽs ꝓpter tantam diſtantiã poſſe ſentiri ſi ſucceſſiua eſſet luminis multiplicatio.Poſſet tñ pro hac opinione dici Ariſto. cõditionaliter locutũ eſſe ad ſenſum.Si lumen in inſtanti medio apto pro luminis receptione applicatũ fuerit:ipm in inſtãti illuminabit.Et hoc q̄dẽ certũ eſt ex hoc qđ Aug.de trini.li.vi.affirmat dicens.Splendor qui gignit ab igne atq̄ diffunditur coeuus eſt illi:⁊ eſſet coeternus ſi eſſet ignis eternꝰ. Verũtñ radium a luce totũ ⁊ non ptẽ genitã alteram gigni:pſpectiua docet li.i.dicens.Quẽlibet punctũ luminoſi aut illuminati:obiectũ ſibi medium totũ illuſtrare:ſpherice q̄uidẽ:ſi a nulla pte opacũ habeat:aut hemiſpherice ſi ex vna pte opacũ obſtat.vñ ⁊ ꝯſequenter ſubiungit:oẽm punctũ luminoſi hemiſperialiter ſup medium radiare.Pars itaq̄ luminis a luce genita ſi ꝯſĩr aliam de ſe gigneret:non mõ indirectũ radium continuare:ſed ⁊ orbiculariter aut hemiſperialiter ſe diffunderet:⁊ ſic obiectum luminoſum eq̄ in ſpeculo lateraliter ⁊ directe oppoſito relucerer:cuius contrarium experientia approbat.Inſtantaneam eſſe igitur totius ſpeciei per medij multiplicationem probabilius habetur.

Quõ ſpẽs contrarioꝝ diſtinctim ſimul ꝑ mediũ multiplicãtur ⁊ in ſenſu recipiũtur quid vmbra quid tenebra ⁊ q̃ accñtia ſolo nũero diuerſa in eodẽ ſubiecto eſſe poſſint. Capitulum.IIII. Diſcip.

Reſtat aliud qđ ſpẽꝝ mltiplicatiõẽ ꝑ mediũ oppugnat: multa nãq̄ ſunt ſenſibilia ꝯria q̄ ſil' a ſenſu ꝑcipiunt q̄ ꝓ ſi ſpẽs (vt aſtruis) ꝑ mediũ ad ſenſum vſq̄ ꝑueniũt ꝯria ſil' eſſe neceſſe eſt.Hoc aũt nõ poſſe fieri rõ ꝯrioꝝ appbat. Ma. Nõ eſt idẽ de ſenſibilibꝫ ⁊ ſpẽbꝫ eorundẽ.Spẽs enĩ cũ hẽant eſſe ſpũalius ⁊ a materia depuratũ:nec ꝯriant nec ꝯmiſcent:ſꝫ impmixte ꝑ idẽ mediũ ſil' mltiplicant:ſilr ⁊ i eodẽ ſenſus organo ſil' recipiunt.alias albũ ⁊ nigrũ viſui ſil' pñtata diſtinctim videri nõ poſſent:cuiꝰ oppoſitũ expiẽtia indicat Vñ ꝓpõ.7.pme ptis pſpectiue dicit.Radios viſibiliũ impmixte mediũ illuſtrare:hoc aũt facile tali expiẽtia cognoſces.Sint plẽs cãdele ardẽtes in eodẽ cubili qđ illuminãt:q̄ꝓ ſi ſucceſſiue altera poſt alterã auferat illuminatio ꝯtinuo minuet:eo q̄ q̄libet cãdelabrũ ablata lumẽ ſuũ tollat:⁊ a ꝓductiõe ipius i tali medio deſinat.Rurſus videmꝰ plẽs cãdelas circa idẽ opacũ ꝯſiſtẽtes diuerſas relinq̄re vmbras etiã ſil' ex eadẽ pte:ſi altera in lumine ſit vigoroſior.Vmbrã aũt eſſe lumen diminutũ ꝓpõ.25.prime ptis pſpectiue docet Sic enĩ lumen pmariũ eſt qđ a luce ꝑ radiũ directũ reflexũ aut refractũ gignit:ſic qđ a tali lumie naſcit vmbra ſiue lumẽ ſcđariũ dr:illud aũt non in rectũ ſed lateralit diffundit. Di. Aliud igit noĩe vmbre ⁊ aliud noĩe tenebre ſcare intelligis? Ma. Aliud q̄dem.Vmbra q̄dem res eſt:q̄ꝛ deriuatio lucis ſcđarie.Tenebra aũt omnimoda lucis priuatio

Vmbra eſt lumen diminutũ.

Ibidẽ ꝓpoſitione.25.

eſt ⁊ nō aliq̄ res eſt.vt li.8.ca.de ꝓuatiōe oſtēdimꝰ. ⁊ forraſſe apud nos repi-
bilis nō eſt.Umbre aūt variationē in q̄ntitate rōne luminis ⁊ opaci.li.7.c.de
eclipſib9 enodauimꝰ. Di. Memini.Uerū tā plēs ſpēs ſilr eſſe in codē medio
dictū Ariſt.v.li.methaphiſice refutare videt̄ q̄ ait. Duo accn̄tia ſolo nūero
differētia in eodē ſubiecto eſſe nō poſſe:lumina aūt duo in eodē medio ſo-
lo nūero differre q̄s dubitabit? Ma. Dictū Ariſto.intelligendū eſt de acci
dentib9 realibꝰ abſolutē eductis de potētia materie ꝑ motū naturalē.Spēs
aūt ſenſibiles eoꝝ ſint accn̄tia intētionalia ſilr eſſe pn̄t.Silr due in eodē pře
paternitates:q2 ſunt relationes:ſic ⁊ plēs ſpēs memorātoꝝ ſolo nūero diuer
ſe ſilr in organo mēorie reſeruant̄.q2 de potētia materie minime educunt̄. Lu-
mina q̄ꝫ diuerſaꝝ candelaꝝ:q̄ ⁊ ſi de potētia materie educta ſint:non tn̄ ꝑ
motū:q2 in inſtanti.ideo ſilr eſſe pn̄t. Di. Sanc.Sed vñ eſt q̄ ſenſus harū
ſpēꝝ in medio diſcretionē nō attingit:ſed plēs vnā iudicat? Ma. Quia nu
meꝝ nō niſi varietate deꝓhēdit̄:q̄ ſine materia nō ē.Spēs igit̄ a mat̄ia pl9
deputate minꝰ diſcernūt̄.Hec aūt d̄ obiecto.Nūc ſenſitiuā ipaꝫ ꝑcurramꝰ.

De potentijs anime ſenſitiue in gn̄e. Ca.V. Ma.

Uius anie duo potētiaꝝ genera ſunt:vnū appꝛehenſiuū:alterū
ſcd̄m locū motiuū. De illo priꝰ:de h̄ aūt poſteriꝰ tractandū
b est. Di. Appꝛehenſiuā quā dicis? Ma. Per quā aial obiectū
ꝑ ſpēm appꝛēdit.Et hec rurſus bipertita eſt. Quedā nempe
ſenſibile nō niſi actū pñs appꝛehēdit:hec in exteriorib9 cor-
poris partib9 ſituat̄.Alia ꝟo etiā abſentia cognoſcit:⁊ in cerebri ventriculis
habitat.Prima rurſus in q̄nq3 potētias ꝑticulares (q̄s ſenſus exteriores di
cūt)diſtinguit̄:q̄ ſunt.Uiſus.Auditus.olfactus.Guſtus.⁊ Tactus.q̄ ⁊ ſi eiuſ
dē nature ⁊ eſſentie ſint cū aīa.ſeparant̄ tn̄ ⁊ diſcernūt̄ organis: obiectis:
medijs.⁊ mō appꝛehendēdi: q̄ oīa de ſingulis ꝑ ordinē edocenda ſunt.

De Uiſu ⁊ excellentia eius. Ca.VI. Ma.

Rimū aūt de viſu exordiamur:q̄ cū ſenſuū ſit ſubtilior ⁊ a- Ariſt. ꝓmo
gilior:plēs rerū nob̄ dr̄ntias demōſtrat: ꝓpter qđ ipm ꝑ ce- Methaph.
teris diligimꝰ:⁊ ꝑ defenſione ipſiꝰ:oēs alios exponimꝰ:nimi
rū q̄ ſenſus corpis (vt ait Augꝰ.li.xi.de tri.) maxie excellit. Aug.de tri.
Di. Quid eſt viſus? Ma. Eſt potētia ſenſitiue appꝛehenſi- li.xi.ca.ij.
ua viſibilis in oculo mediante diaphono. Obiectū nāq3 vi-
ſus eſt viſibile.organū.oculus ⁊ mediū diaphonū. Di. Hec eo quo iam cō-
memorata ſunt ordine explanes neceſſe eſt.

De obiecto viſus.⁊ dulce que res ſit ſi videri poſ-ſit.quid lumen ⁊ quomō ſine obiecto,opaco videri nequeat. Capitulū.VII. Magiſter

Biectū viſus viſibile q̄dem eſt.Uiſibiliū aūt aliud lux.aliđ lumē.
o aliud color.⁊ q̄ ſint alia in rōne dictoꝝ vident̄. Di. Quid eſt lux
Ma. Eſt q̄litas in corpe lucido nata mouere ad motū eius in q̄
eſt:in ſuo eſſe nō dependens ab aliq̄ extrinſeco.Accepit aūt eſſe a
creatore in ꝑma reꝝ ꝓductione dicente.Fiat lux:⁊ facta eſt lux.Hec quippe
ante luminariū ꝓductionem Solis vices agebat per triduum:in cuius na
turam (vt q̄buſdam viſum eſt) quarta die tranſijt. Nam et Dionyſius de

d[i]uinis nõibus ca.iiij.hanc lucē.vel lucē vel ſubſtantiā Solis fuiſſe dixerit:
ſed adhuc nõ plene formatā.Eſt aūt lux in Sole tanꝗ̄ ꝑ ſe lucido.In alijs
autē ꝑticipatiue:ꝛ oīm viſibiliū ypoſtaſis eſt. ea ꝓpter claritas eius vt eſt
videri neqt.potentiā eñ viſiuā longe antecellit.Manifeſtat aūt ſe in viſibi-
libus:in vno qdem clarꝰ:in altero obſcurius:ſm ꝙ a diuerſis diuerſe par-
ticipat.Nullū eñ omnino corpus lucis expers eſt. Hac manifeſtatiõe ſe ma-
gis inuiſibilē ꝓbat. Cum eñ oīm inuiſibiliū claritatē in ſe complicet.in
nullo vt eſt explicatione ꝑfecta repñſentat.quolibet equidē dato aliud ſemꝑ
clarius eſſe põt.qui ḡ intelligit ipam ꝑfecte in viſibilib) videri nõ poſſe: ve-
rius eam videt.Tante aūt nobilitatꝭ eſt:vt etiā corꝑalia:ꝙnto plus lucis ꝑ
ticipant:tanto ꝑfectiora ꝛ nobiliora cenſent.ſicut videri eſt gradatim in ele
mentis.A nõnullis etiā nõ minime autoritatꝭ an ne ſuba: accidens ne po-
tius eſtimāda ſit:in dubiū verſum eſt. Vñ ꝛ Augu.li.de libero arbitrio.ait
lucē in corꝑibus primū tenere locū.Siliter ꝛ ſuꝑ Geñ.ad litterā lucem cor-
pus nominat.Rerum naturaliū indagatores nõ ſenſu tardi:nec ipam cor
poris formā ſubalem mltis argumentis aſtruūt: ſed ad mentē Ariſto.libro
de ſenſu ꝛ ſenſato eam q̄litatē corꝑis lucidi dicunt.vt ꝓmiſſa indicat defi-
Damaſce. nitio.Sic ꝛ Auicen.vi.natu.lucem q̄litatē (que eſt ꝑfectio tranſlucentꝭ:ſm
ꝙ tranſlucens eſt)deſcripſit.Et Damaſce.li.ij. Lux eſt q̄litas accidētalis ſo
lis.Auguſtinū autē ꝛ ceteros qui lucē corꝑis noīe appellant nõ ipam qua-
litatē:ſed corpus aliqd multe lucis intellexiſſe affirmant. Di. Lumen at
tamē que res eſt? Ma. Lucis imago ꝛ ꝑmaria eius deriuatio:Nunꝗ̄ eñ
(inquit Ptolomeus) lumen aduenit abſq̄ corꝑe luminis cauſatiuo. Hinc
ꝛ Augꝰ.lumen habet ꝑmanētiā per primā Solis influentiā. Sicut aūt lux
Auguſtinꝰ. in lumine tanꝗ̄ in ꝓpria ſpecie cernitꝭ:ſic lumē in vmbra (quā ſecundariā
lucis deriuationē ſuperius diximus)videtꝭ.vnde queadmodū colorꝝ ſpecies
primarie in occurſu opaci:de ſe ſecundarias ſpecies gignunt:per quas vi-
dentur que in medio videri non poterāt.Sic lumen ſpecies primaria lucis
in medio eſt inuiſibilis.in occurſu autē opaci de ſe ſpeciem gignit per quā
cernitꝭ.Primum patet de ſpecie coloris vitri rubei mltiplicata cum radio pe
netrante vitrum vſq̄ ad obiectum parietē in quo videtꝭ.Scðm patet in ful
gore emiſſo ab oculo moto in tenebris: q̄ in obiecta vuea tunica opaca vi-
detur.Siliter radius Solis per foramē tenebroſū carcerē ingrediēs:ab ho
mine incluſo videtur minime: ſi in oppoſita parte alterū foramen reperiat
ꝑ quod tranſire poſſit:qd̕ ſi obſtruatur iam radius ꝑ ſecundariā ſpeciē in
obiecto opaco videtur.Patet itaq̄ ſi aeris regio in infinitū ꝓtenderetꝭ ſine
obſtaculo corporis opaci:etiam ſole in medio celi exiſtente:nihil in aere vi-
deretꝭ. Di. Lumen ergo qualitatē a luce genitā intelligo: ſed ſubiectū eius
quod dicis? Mag. Corpus manifeſtius autē dyaphonū ſiue tranſparens.
Vñ ꝛ Auicenna.Lumen eſt qualitas:quā corpus non tranſlucens ac lucido
mutuat.Ariſto.Lumen eſt actus diaphoni inq̄ntum diaphonū.i. lumē for
ma eſt corꝑis tranſparentꝭ:ſcðm ꝙ actu tranſparens eſt.Aqua eñ aer be-
rillus vitrū:ꝛ cetera huiuſcemõi nature fiunt actu tranſparētia a lumine
ipa illumināte:in cuiꝰ abſentia ꝑſpicua potius ꝗ̄ diaphona dicenda ſunt.

De Colore,ꝛ ſpeciebꝰ eiuſdem. De generatiõe colorꝝ tam extremorꝝ q̄ȝ mediorꝝ ſm diuerſas philoſophorū opiniones. Capitulū.VIII.

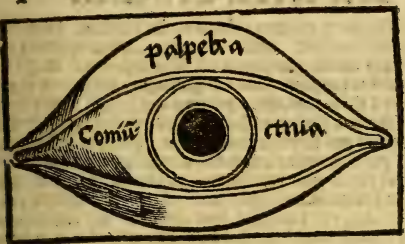
Mag.

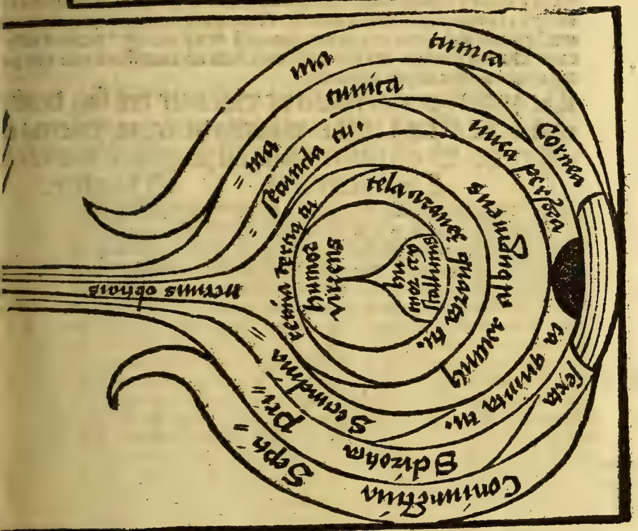
H[illegible] ux que perſpicua reddit diaphona fa ur ꝛ pſpicua: ꝛ opaca
colorata. Huius autē intellect⁹ ex coloris diffinitione ꝛ ge- Color.
neratione planior fiet. Di. Quid eſt color? Ma. Eſt ex
tremitas corporis perſpicui in corpe terminato: id color eſt q̄
litas in extremitate corporis terminati ſiue opaci: que per ſpi
cuum tangit. Non ergo innuit diffinitio colorē eſſe extremi
lucis perſpicui p inherentiā. ſed contingentiā qualitatiuā. Diſ. Tunc da
on color etiam pfunditati opaci ineſt? Ma. Ineſt: diuiſa eñ maſſa au
color flauus nō modo in ſuperficie exteriore: ſed etiam in interiore corpi
itur, Diffinitio autē colorem explicat ſm eſſe formale: quo viſibilis eſt in lu
mine. Unde lumen extremitatē diaphoni: illuminās colorē in exiſtentē in
extremitate opaci contigui actuat ꝛ viſibilem reddit. Cum eñ hec pars il
uminata eſt: color videt: etiam ſi mediū aut locus oculi illuminat⁹ nō fue
it. Si autē locus coloris illūinatus non ſit: etiam ceteris illuminat viderı
equit. Hinc phus ait. Lumen facit quodāmodo potentia colores actu co- Ariſtoteles
ores. qui facit eos actu viſibiles qui in tenebris aut pfundo opaci erunt
potentia viſibiles. Per ſe autē color dicit viſibilis: quia in ſeipſo habet cau
ſam eſſe viſibilis. Di. Colorem itaq nō a luce in eſſe reali ꝛ materiali p
luci: ſed exiſtentē ꝛ viſibilem in potentia remota a lumine reduci: et fieri i
viſibilem in potentia ppinqua aſtruis. Ma. Cōmunior hoꝝ philoſophe
ſ aſſirma ſententia. Di. Eſſentia autē coloris vnde cauſat? Ma. Nec
de hac re concors omniū reperit opinio. Quidam eñ lucem coloris: ꝛ oīm
viſibilium Ipoſtaſim eſſe ſentiunt: nec colorem aliud q̄ diuerſam lucis ter
minationē in diaphono aut opaco credunt. ſicut videre eſt de coloribꝫ iri
dis. halo: ꝛ pennarū in collo pauonis aut columbe. Alij autem colorē gene
rari aiunt ex multiformi admixtiōe opaci cum diaphono: cuius p ſe actus
eſt lumen pductum a luce tanq̄ prima coloꝝ Ipoſtaſi. lucis autē concur
ſum neceſſariū ex eo arguunt: q in Eclipſi Solis omēs colores ſolita pri
uant venuſtate. Nōnulli vero colores Iridis ꝛ Halo reales eſſe negant: nec
pmixtione corpoꝝ colorem fieri poſſe ex eius ſimplicitate arguunt: ſed ipm
qualitatem ſimplicem ex actione qualitatum primarū in corporibꝫ derelin
qui aſſeuerant. Uidemus eñ ex actione calidi in humidum nigredinem: et
rurſus ex actione calidi in ſiccum albedinem generari. Primū planum eſt
in carbone generato ex ligno humido. Secundū patet in cinere genito ex
carbone ſicco peruſto. Huius autē cauſa eſſe videtur: quia calidum in hu
mido partes aqueas terre cōmixtas exhalat in fumū nigrum: ꝛ aereas et
claras conſumit: groſſum autē terreſtre nigrum relinquit cuius ſi rurſus
groſſiciem conſumpſerit: ſubſtantiā albam relinquit. Suo modo in alijs q̄
litatibus imaginandū ſm magis ꝛ minus in diuerſis materiebꝫ. Sed nec
iſta in quibuſdā ſufficere vident. niſi lux vt radicalis colorum cauſa cōcur
rat. Frigidum equidē quod nec humidū: aqueum: nec aereū conſumit: ſed
vtrūq cum terreſtri conſtringens ꝛ cōdenſans: non nigrum: ſed vt in plu
rimū album colorem relinquit. Eſt eñ frigiditas mater albedinis: ſicut ca
lor nigredinis. Patet in niue: criſtallo: berillo: marmore albo. ꝛ ſimilibꝫ. Et
vnde hoc: niſi quia hec corpora perſpicua: ſi condenſant: lucem receptam
fortius tenent. in opacis aūt maiorē denſitatē nigredo. raritatē vero albe
do conſequit ceteris paribꝫ. Diſ. Ad generationē igit coloꝝ: qualitatum
primaꝝ actionē: ꝛ lucis diuerſam in alteratis terminationē concurrere pro
babile videtur. ꝛ hoc quidem in extremis. medij autem ex diuerſa extremo- Colores
rum pmixtione fortaſſe fieri habent? Mag. Nequaq cum ſint qualitat medij.
eque ſimplices ſicut extremi. Extremoꝝ tamen naturā participare dicunt

qꝛ ex diuerſo cauſaꝝ extremoꝝ concurſu gn̄erari hn̄t. Et in gn̄atione rubei cauſe extremorum eque cōcurrunt. ideo hic color locum medij veri⁹ obtinet. Nōnunq̄ȝ etiā ex ſupenatatiōe peruij colorati ſup coloratū terminatū medij colores videntur. vt eſt color apparēs ex ſupeminentia vnguis ſup ſanguinē digitorum. hac via plerunq̄ȝ pictores varias coloꝝ ſpēs effingunt. Inſuper ⁊ colores diuerſificari apō viſum ſm̄ diuerſitatem luciū ſup eos orientiū p̄poſitio. xij. p̄me ꝑtis perſpectiue cōmunis affirmat. Diſ. Num aūt coloꝝ ſpecies certo numero deſignant̄. Ma. Certo. Septē em̄ ſunt. ſ. albus: flau⁹ C
croceus: rubeus: purpureus: viridis: niger. ad quos ceter reduci habent ſm̄ nature p̄cipatiōem. Hactenus autem de obiecto viſus. Nūc organum perquiramus. Di. Sane.

De organo viſus ⁊ natura oculi. qui ex ſeptē tunicis ⁊ quatuor humoribus integratur. Ca. IX. Ma.

Organū viſus oculum cōis ſnīa affirmat. Hunc ex pelliculis ſiue tunicis q̄tuor ⁊ humoribꝫ tribꝫ īregrari cōpertū eſt. Prima tunicaꝝ ꝯſolidatiua dicit̄ ſiue ꝯiunctiua: qꝛ totam oculi C
ſubaȝ cōtinet: iō fortis eſt ⁊ pinguis ne humores quoquomō cōgelari aut effluere poſſint. Huius ꝑtē poſteriorē ſclirotica dicit̄. Hec tunica ⁊ ſi alba ſit diaphona tn̄ non eſt. iō in āte foramen hꝫ: ne ingreſſum ſpērum ꝓhibeat ſil̄r ⁊ in ꝑte poſteriore q̄ ad neruum obticū ꝑtingunt. Hāc ſequit̄ cornea cornu albo ⁊ ſubtili ſimillima. clara. lucida. dura. ſolida. ex m̄tis fruſtulis ꝯpōta. Cuius etiā ſunt q̄tuor pellicule ſubtiles. ⁊ eſt diaphona. vt ſpēbꝫ ſit ꝑuia. Hui⁹ ꝑtē poſteriorē nōnulli cetuſinā dicunt. alij durā. Poſt eā eſt vuea: qꝛ nigra vt vua. qꝛ in ea claritas glacialis aliquo mō obſcuret̄: ⁊ in ea ſpes reſplēdeāt. ſic ſubijcit̄ plumbū vitro in ꝯſtitutiōe ſpeculi. In antea lenis: intrinſec⁹ villoſa. Hec ſil̄r in ātea foramen hꝫ. vt ſit ſpēbꝫ ꝑuia. Huius extremā ꝑtē ſecundinā appellāt. Quarta ſubtiliſſima eſt ſimilis reti aranee. Hic aranea dicit̄ ⁊ poſterior ꝑs retina retinet em̄ humorē ſcōm ſubtiliſſimum quē glacialē vel criſtalloidē propter limpiditatē appellēt. in eo ſituant̄ ſpēs viſibiliū qui vt in eo figi poſſint aliqualiter ſpiſſus eſt. Poſt hūc eſt humor tertius in textura venarum quem vitreū dicunt. claritatē habet q̄ cū criſtallino cōuenit: ruborem aūt ex ſanguine venarum oculum tangentiū quē ⁊ ipē digerit: ⁊ digeſtū criſtalloidi ꝓ nutrimento mittit. Primus aūt humor albugineus eſt: albugini oui non oīno diſſilis. Hicq̄ȝ interpoſitus aranee cōtinet criſtalloidē ſpm̄ a duricia cornee ⁊ villoſitate vuee cuſtodit ⁊ ſuo humore ne ſiccitate tele circundantis exſiccari poſſit ꝯſeruat: trāſitus foramen vuee corneā contingit. Omnes humores ⁊ tunicas in ꝑte anteriore concentricas q̄dā aiunt: dempta ꝯſolidatiua ⁊ humore vitreo: ne propter fractiones multiplices generet̄ ꝯfuſio. Alij tn̄ vueā ⁊ corneā ecentricas opinant̄ ⁊ albugineū cornee concentricū deſcribunt. Glacialis aūt portio eſt ſphere maioris ⁊ vitreus ſphere minoris. oīm aūt hoꝝ cāſ: inſup ⁊ ecentricitat̄ rōnes exquirere nō tā neceſſariū q̄ laborioſum videt̄. Di. Ad reliqua igit̄ ſmonē ꝯuertam⁹. Ma. Oculos rurſus duo nerui cōplectunt̄ ꝑ quos ſpūs viſiuus diffundit̄ ⁊ ſpēs viſibiliū deferuntur. Sunt hi nerui rami vnius nerui a ſenſu cōmuni progredientis: q̄ circa oculos fit bifidus: ⁊ ꝑtes adinſtar fiſtulaꝝ amplianť: ramus dexter oculū dextꝝ ⁊ ſiniſter ſiniſtrum oculum cōplectit̄. Locus aūt bifurcatiōis neruus obticus dici ſolet: in quo ⁊ viſio cōpletur. Hinc eſt q̄ res duobꝫ oculis conſpecta non due ſed vna videt̄. Hec de organo. Reſtat vt ſ medium percurramus.





De medio vidēdi ⁊ noctulucis vn̄ lumen habeāt et quare in die non vidētur in lumine ꝓprio. Ca. X. Di.

Mediū vidēdi qd eſt? Ma. Corp⁹ ꝑſpicuū ⁊ puꝛum ⁊ ſaltem in vltima pte qua coloꝛi cōiunctū eſt actu dyaphonum. Neceſſe eſt enī coloꝛē a lumine actuari vt viſum moueat ꝓpter materialitatē nāq3 ſuā viſui ſe minime ingerere pōt. gignit ergo de ſe ſpēs a materia depuratas: qs in lumine ⁊ imagine lucis tāq3 in pn̄cipio ſuo oclo īmittit. Ea tn̄ viſibilia q̄ noctuluca dr̄r cū intrinſecū ⁊ cōnatum lumē habeāt: etiā ī nocturnis tenebris videri pn̄t vt ſunt q̄dā ligna pu Medium viſus Noctuluca.

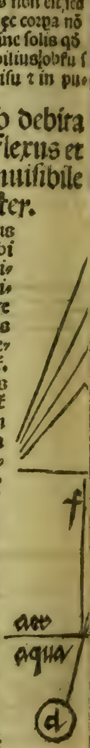
trida vermiculi:ſquame piſcium ꝛ ſimilia Diſcipulus. Unde hec corpora ingenitum lumen habent? Ma. Ab igne. Omne equidem mixtum elementis conſtat:eo modo quo precedenti libro expoſitum eſt. In vermiculis igit̃ quibuſdã:q̃m ſine ſanguine ſunt ꝛ frigidi:ignee ptes circa digeſtionis locum concurrunt ꝛ ibi lucent. Sic ꝛ piſcibus qui frigidi ſunt ꝛ in frigido degunt elemento:natura ſquamas ꝓuidit multum duras ꝛ terreſtes: ptes igneas conſeruantes pro fortificatione caloris naturalis. In lignis autem putridis ignis ſcum humido aereo ad extremitates colligitur. Siliter ꝛ in ceteris hec nõ ſine cauſa ordinata ſunt:quaꝝ tamen pauciſſimas a phõrum turba enodatas inuenies. Hic ignis autẽ eſt vel cum q̃litate priore que eſt lux vel poſteriore que eſt caliditas non exiſtente aut adurens non eſt ſed nature mixte incõueniens. Di. Quid ſubeſt cauſe edicito ꝙ hec corpa nõ in die in lumine ſuo cõgenito videnť. Ma. Quia in die a lumine ſolis qđ maius ẽ illuſtranť. a quo etiã lumen connatũ tanq̃ minus ꝛ debilius obfuſcatur Ob quã cauſam etiã ſtellas in die nõniſi ab acutiſſimo viſu ꝛ in puteo aliquo poſſe conſpici diximus.

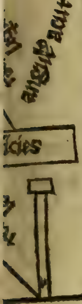
De qualificatione medii vt videatur res ſub debita quãtitate Quid radius viſualis directus reflexus et refractus. Et qđ pfecte rotundũ proprie ſit inuiſibile Capitulum.XI.

Magiſter.

Oportet aũt mediũ videndi p certificatione q̃titatis viſibilis p totũ eſſe vniforme ꝛ viſibile ꝓportionabiliter elongatũ. Nulla enĩ quantitas rei imediate diſtantis eſt oculo certificabilis. dicit ꝓpoſitio.75.prime ptis pſpectiue. Unde ſtellas vix in ouĩ q̃titate iudicamus que terra longe maiores ſunt. Et ſolus radius ppendicularis porrigiť directe alterius dyaphoneitatiſ medio occurrente. dicit ꝓpoſitio pme tertie ptis. hic radius reflectiť p eandẽ lineã opaco obſtante. Omnis aũt radius oblique incidẽs
Radius viſualis medio alteri⁹ dyaphoncitatis occurrente aut frangiť aut reflectiť Di. Cõtinue paulisp calami habenas donec quid radius perpendicularis ꝛ obliquus. quid inſup inter refrãgi ꝛ reflecti interſit planius innoteſcas. Ma. Radium viſualem ſpẽm rei viſibilis dicimus non vt lineam aut ſupficiem mathematicam profundo carentem ſed corpalem ꝛ pyramidalem cuius baſis in re viſa ꝛ con⁹ in oculo vidente eſt. Totum aũt luminoſum pyramidem ſui luminis in quolibet pũcto medij terminat. ideoq ꝛ oculus in quacũq parte medij exſtat:luminoſum videri poteſt ſed diuerſe. Nã q̃to pyramis breuior tanto fortior ꝛ angulum coni habet maiorem: ideo rem repreſentat maiorem. Ex his facile concluditur perfectã rotunditatem eſſe inuiſibilem:cum enim ſuperficies eque a centro diſtat extremitas eius in puncto indiuiſibili terminatur:itaq baſim pyramidis fundari nequit. Hinc ꝛ Mercurius Trimegiſt⁹ mundum ex ſe indiuiſibilem dixit:quia rotundus eſt ꝙ autem ſol ꝛ aſtra rotunda videmus ex eo eſt quia multum diſtant. ꝛ pyramis iam non in puncto ſupremo ſed linea arcuali ſumitur. Hec autem remotiori maior et propinquiori minor apparere videtur. Nec vero talia corpora ſpherica. ſed plana videntur ꝛ cetera. Si quando autem aliquid rotunditatis habere conſpiciuntur. per

Margin notes: 4.ꝓpoſitio pme ptis ꝓpõ.xix. — Mercuri⁹ Trimegiſt⁹

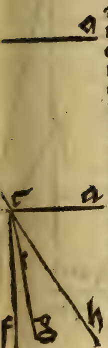




fecta tñ rotũditas videri neqt. vñ oc'os ſupficiẽ ſphere in pun
cto ꝯtingens nihil ei' videret: ſi etiã defect' medij non obſtaret.
Hec in pſpectiuis latius indagari pñt. Radius direct' ſiue ppẽ
dicularis eſt ex cui' incidẽtia ſup ſuperficiẽ ex vtraq; pte relin-
quũtur anguli recti ⁊ eq̃les. Per oppoſitũ dinoſcit radius obli-
qu'. Radius aũt reflecti dicit: q̃ in occurſu opaci p eandẽ: aut
aliã lineã v̾ſus ſuã originẽ ꝓijcitur. ſic pila in parietẽ ꝓiecta re
ſilit. Sed in h' eſt differentia. nã eadẽ pila nũero p motũ localẽ
reſilit: nõ aũt idẽ radi' reflectit: ſed alius a pncipali obiecto lu-
minoſo generat ſi vltra diſtantiã q̃ opacũ occurrit agere ſuffi-
ciat. Radius v̾o refrangit q̃ in occurſu medij alteri' diaphonei-
tatis nõ in directũ multiplicat. ſed v̾ſus ppendicularẽ a pũcto
incidente ⁊ fractiõis erigibilẽ accedit: aut a ppendiculari hm̃oi
recedit. Hoc autẽ quomõ aut quãdo fiat ſequentib' cõcluſioni-
bus manifeſtabitur.

Cur res q̃nq; videt maior vl' minor. remo tior vel ꝓpior q̃ʒ in veritate. Ca. XII. Ma.

Concluſio pma. Radi' ppendiclaris in ſupficie me
dia diuerſaꝝ dyaphoneitatũ ꝯtingẽre nõ frangit
q2 nõ eſſet ratio q̃re magis ad vnã ptẽ q̃ʒ aliã de
clinaret. in occurſu tñ. opaci in ſe vl' ad lat' refle-
ctit. Hec ꝯcluſio ptʒ ex ꝓpõib'. 14. pme ⁊ pma ter
tie ptis pſpectiue cõis. vt ſit ſupficies media inter
aerẽ ⁊ aquã a b. ⁊ radius ppendiculariť incidens c d. Concluſio
ſcõa. Radius obliq̃ incidens in occurſu medij denſioris ad per
pendicularẽ frangit. ptʒ p ꝓpõem. 15. pme partis. vt ſit ſupficies
incidentie media inter aere ⁊ aquã a b. ⁊ radi' obliq̃ incidẽs e d
veniẽs a corpe luminoſo d. p aerẽ in aquã. frangit in ſuperficie
media a b. in puncto c. v̾ſus perpendicularẽ c f. ⁊ cadit in g. q̃ ſi
mediũ eſſet vniforme ꝓcederet in h. Cõcluſio tertia. Radius ob
lique incidẽs: veniẽs a medio denſiore in rari' a ppendiculari
diuertit. Patʒ p. 16. prime ptis. vt ſit ſupficies media inter aquã
⁊ aerẽ a b. radius incidẽt d c. veniẽs a corpe luminoſo d. exiſten
te in aq̃ medio denſiore: in aerẽ mediũ rarius in puncto e. ſupfi
ciei a b. frangit. ⁊ ppendiculari q̃ eſt d f. recedit: caditq; in g. q̃ ſi
mediũ eſſet vniforme ꝓcederet in i. Harũ aũt duaꝝ ꝯcluſionuʒ
cauſa eſt: reſiſtentie ⁊ actionis diuerſitas. Unde radius veniens
de medio rariore in denſius penetrando fortius agat neceſſe eſt.
Ideo ad ppendicularẽ tanq; origini ſuo ꝓpinquiorẽ declinat.
Econtrario aũt qui venit de denſiore in rari': fortificatiõe nõ
eget: a ppendiculari euagat. Concluſio quarta. Locus imaginis
rei viſe eſt vbi pyramis ſub q̃ res videt. cũ ppendiculari (a re vi-
ſa v̾ſus ſuperficiẽ medij rem viſam ꝯtinẽtis erigibili) ꝯiungit
Ideo rem viſam per radios fractos: extra locum ſuũ neceſſe eſt
apparere ⁊ ſic denariũ exiſtentẽ in fundo vaſis ſuperfuſa aqua
ab oculo poſſe cõſpici: q̃ ab eodẽ ſine aqua neq̃t videri. Exẽplũ
ꝯcluſionis ⁊ pmi correlarij. Sit d c. ſupficies aq̃ ꝯtinẽs rẽ viſaʒ
b. ⁊ ppendicularis erecta b d. et oculus exiſtens in aereo radio
veniẽs a viſibili b. v̾ſus oculũ. frangit in puncto c. a ppendicu-



lari c f.ꝛ cadit in o.q̄ ſi mediū eſſet vniformē ꝓcederet in g. Pyramis itaqꝫ ſub q̄ videt̄ res b. ꝯiungit̄ lineę ꝑpendiclari b d.in pūcto i.in eodē oclus o.iudicat eſſe b. Patet ꝛ ſcōm corolariū ꝙ oclus o.videt b.in aq̄ p radiū refractū:qḋ videre nō poſſet p radiū directū b o.q̄ ꝓpter latus c k. vaſis b d c k.ad oclm tranſire neq̄t.Patet itaqꝫ rē exiſtentē in medio denſiori ab ocl'o exiſtente in rariori videri ꝓpinquiorē:ꝛ ſic maiorē q̄ʒ ſit: qꝛ videt̄ ſub pyramide breuiore ꝛ angulo maiore.Exemplū eſt b.res viſa ab ocl'o o.in figura ꝑcedenti.Res aūt exñs in medio rariori: oculo exiſtēte in denſiore videt̄ remotior:ꝛ ſic minor q̄ʒ ſit:qꝛ videt̄ ſub pyramide lōgiori ꝛ angulo minore:vt viſibile f.exiſtens in aere:viſuꝫ ab oculo e.exiſtēte in aq̄ videt̄ in pūcto m.Eſt eñi radiꝰ incidens f c.q̄ in ſupficie media inter aquā ꝛ aerē a b.in puncto c.frangit̄ ad ꝑpendicularē c d.ꝛ cadit in e.q̄ ſi mediū eſſet vniforme ꝓtenderet̄ in h. Pyramis aūt ſub q̄ videt̄ viſibile f.ꝯiungit̄ ꝑpendiculari erectę ab f.ꝟſus ſupficiē a b.in pūcto m Hinc facile ꝯcludit̄ q̄re baculus ptē babēs in aq̄ et ptem extra aquā fractus apparet. Oculus eñi exiſtens extra aquā:eam ptē q̄ eſt extra aquā in loco ſuo videt: illā ꝟo q̄ in aqua eſt: in loco ꝓpinquiori q̄ʒ ſit iudicat.ideo hę ptes directe cōtinuate videri nequeūt.Uerūtñ om̄es:hi radij refracti aut reflexi directis ſunt debiliores:qꝛ a fonte ꝛ origine ſuo magis elongati ꝛ ex obliq̄tate debilitati:rectitudo eñi luci cōnata eſt.Hinc etiam p hos res videnť debiliori mō.Uñ ꝛ apl's Jacobꝫ ait. Uir q̄ cōtemplat̄ faciē ſuā in ſpeculo:ꝛ ſe aduertens ſtatim q̄lis fuerit obliuiſcit̄. videt eñi hō faciē ſuā p radiū a ſpeculo reflexum.

Jacobus

De natura ac diuerſitate ſpeculoꝝ q̄ in coclea ri polito oſtēdi pñt. De ſtella q̄ videt̄ cū ſole in ſpeculo imerſo aque ꝛ qḋ idolū rei viſe:nec eſt in ꝓfunditate ſpeculi nec in aere ꝓpinquo ſed inſupficie ſpeculi. Ca.XIII. Di.

DE natura ſpeculoꝝ ꝑpauca ſaltē in hac digreſſiōe in mediū ferre haud ḡueris ꝑceptoꝛ amātiſſime. Ma. Ad ſpeculi integritatē requirit̄ ꝯtinuitas et leuitas intenſa:ſupficies regularis. Inſup et eiuſdē neccaria eſt pfecta politura. patꝫ in marmore ꝛ calibe pluribuſqꝫ alijs lapidibꝫ ꝛ metallis polit̄. Dyaphoneitas aūt ſi ſpeculari corpi acciderit: neceſſario opaco aliq̄ ſubducit̄ ſupficiē eius terminātē:ob id dyaphonis vt ſunt vitra plumbū:ſupponit̄.vt radij ꝑtrāſire ꝓhibiti ad videntē reflectāť Qḋ autē plumbū vitro h̄ aqua eſt fundꝰ terrę.radios eñi aquā intrare manifeſte ꝓbat:ꝙ oclus exñs in aq̄ ſolē videre pōt directe.Radios aūt nōnullos a ſupficie aquę reflecti ex eo deducit̄: ꝙ in ea tāq̄ʒ ſpecl'o ꝛ ſolē ꝛ cetera obiecta oclus exñs in aere cōtēplat̄.ꝛ ſi aq̄ fundū nō hēret:nihilominꝰ inſupficie radios aliq̄s reflecteret.oīs eñi ſupficies media inter duo corpa diuerſaꝝ dyaphoneitatū rōnē.in ſpeclarē ꝑticipat.Sūt aūt ſpecl'a varia:q̄dā naqꝫ ſunt vniformia ꝛ plana:in q̄bꝫ res videri pōt vti eſt:marie aūt aq̄ q̄eta.Hinc Uir.Nup me in littore vidi placidū dū ſtaret



mar:iæ.Sanguis hominem oſtendit nigrū ⁊ pallidū:oleū iuuenilē ⁊ ama-
bilem gladius latū aut oblongū.hec aūt potius difformiū ſpeculoꝝ naturā
principant.Sunt aūt iſta aut cōcaua aut cōuexa.Concaua rem maiorē:cō-
uexa minorē repſentat.⁊ latā quidem ſi ſint ſphęrica.oblongū vero ſi fuerint
pyramidalia aut columnaria.Omnia hęc in coclear polito continentur.in
manubrij quidem baſi planū:in columna manubrij columnare vl̄ pyramida
le:ſinus aūt ab intra concauum:exterius vero conuexum oſtendit. Accedit
aūt imagini rei viſę multiplex variatio ſm̄ diuerſum ⁊ obiecti ⁊ ſpeculi ſitū
Vn̄ in ſpeculo multę concauitatis pars inferior apparet ſuperior ⁊ econtrario:eo
q̄ vna pars ſpeciem ſupra aliam proijciat.Speculū in vna pte concauū ⁊ al
tera planū duas repſentare poteſt facies.In collo quidem coniunctas ſi ſit pla
num inferius.aut in vertice colligatas.ſi planū ſuperius ſituetur.Sic et in
ſpeculo immerſo aquę:⁊ ſoli obiecto ſtella videt:q̄ ſtella non eſt.ſed ſecun-
darium ſolis idolum ex diuerſitate ſupficieꝝ ſpeculi ⁊ aqua reſplendens.In
alijs tn̄ lucidis hoc fieri nequit ꝓpter radij debilitatē.Hęc aūt enucleatius
in perſpectiuis perquirenda ſunt:ad reliqua properemus. Di. Reſtat qđ
fortius angit.an idolum obiecti in aere ꝓpinquo.aut ꝓfunditati ſpeculi ſit
immerſum necne? Ma. Neutrum affirmo.Ipm̄ eqdem ī aere ſpeculo ꝯti
guo non eſſe.hoc marie approbare videt.q̄ tali aeris pte ꝯtinue agitata et
variata.idolum rei viſę immobile pſiſtit.vt fortiſſimo ſubtiliq̄ ante ſpeculum
vento ſpirante.qđ vtiq̄ nequaq̄ fieret.ſi idolum hic aer contineret.Motus
eī nobis inquit Ariſto.mouentur ⁊ ea q̄ in nobis ſunt.Rurſus aūt idolum
ꝓfunditati ſpeculi immerſum non eſſe ꝓpoſitio.19.2.ptis pſpectiue adiuncto
cōmento late oſtendit.q̄ autē idolum qn̄q̄ ꝓfundius immerſum videtur.ex
diſtantia obiecti eſt ad cuius ſitū ⁊ motū idolū variat ⁊ nō ad motū ſpecli. Auguſti.
Vn̄ ⁊ res viſibil' ī tāta ꝓfunditate ſpeculi apparet,q̄ta ē ei' a ſpeclo diſtātia
Mirabile,tamen quoddam in ſpeculis reperiri eſt.quod etiā Auguſtin' ad
Nebridium occultum eſſe dixit.q̄uis ſpecula ingentia ſint.non reddunt ma
iores imagines q̄ ſunt corpora etiam breuiſſima obiecta.in paruis aūt ſpe-
culis ſicut in pupillis oculoꝝ.⁊ ſi magna facies ſeſe opponat breuiſſima tn̄
imago pro modo ſpeculi format.Hic aliquid latet.Probabilius itaq̄ videt
idolum rei viſę in ſupficie ſpeculi recipi.non quidem ſuperficietenus ſed in
puncto ſaltem naturali.Hui' aūt certiſſimū argumentum eſt:q̄ non ma-
ius in maiore.nec minus in minore apparet ſuperficie.Similiter ſi ſpeculū
frangitur in qualibet pte totum videtur.⁊ celi medietas in paruo ſpeculo
cernitur:q̄ vtiq̄ nullatenus fierent ſi dimenſio longitudinis ⁊ latitudinis
attenderetur.nec idolum dimenſiones habet.ſed eſt dimēſionum ſpēs.ſicut
forma lapidis exiſtentis in anima indiuiſibili.Hoc aūt neceſſariū eſſe dinoſ
citur ſpēs in oculo diſtinctim per ptes locari.⁊ rem vt eſt in ſuis lineamen
tis repreſentare poſſint.Nec idem idolum eſt quod videtur ſed ſemp aliud
⁊ aliud ad pn̄tiam obiecti generat.Hec aūt ex eo apparet q̄ ad ſitū ⁊ mo-
tum obiecti variat ſitus ⁊ motus idoli non eiuſdem vt diximus in numero
ſed ſimilis per continuatā generationem in ſpecie.Poſſibilitas aūt dictoꝝ
facile apparebit.ſi viſionem ab angulo pyramidis cuius baſis eſt in re vi
ſa fieri conſideramus.Hinc ꝓpoſitio.15.ſcdę ptis perſpectiuę aſſerit.a ſupfi-
cie ſpeculi infinitas fieri completas reflectiones formę rei viſibilis.Hęc oīa Guictilo
ex perſpectiua Guictilonis Alacen Bachonis ⁊ alioꝝ.inſup ⁊ libro de Spe- Alacen
culis latius demonſtrari habent.Ad preſens autem cōmuniora prelibaſſe Bacho}
ſufficiat ad methodum noſtrā vnde longius digreſſi ſumus iam tandem
reuertamur. Diſ. Optime.Veruntn̄ q̄ paulo ante hac de viſionis modo
cōmemorabas:indiſcuſſum haud pretermittas.

De modo videndi ſi fiat extramittẽdo vel intus ſuſcipiendo ꝛ quomodo omnis ſenſatio ſit via aſſimilationis vñ ſpũs ſenſitiui oĩo ſenſibilibus ſũt depurati. Capitulum.Quartũdecimum

Magiſter.

Ariſtote. DIuiſionẽ fieri p egreſſum ſpũs viſibilis: ab oculo ad rẽ viſam non cõtemnendę auctoritatꝭ viri tradidere. ꝛ Ariſto. cãm aſſignans cur oculi pfundi aut in puteo exiſtentes clarius videt idem ſentire videtꝛ cũ ait id ob hoc fieri: ꝙ radij exeũtes minꝰ diſpergunt. Hũc ſpũm imaterialẽ ꝛ agillimũ dicunt vt in momẽto ad remotiſſima etiã viſibilia aggredi ꝛ regredi poſſit. Sut tñ ꝗ ſpẽs viſibiliũ ꝛ egredientẽ ſpm̃ in medio cõcurrere imaginantꝛ. Hanc poſitiõem de egreſſu ſpũs fortaſſe non oĩo eſſet difficile ſaluare: a multis tñ tãq̃ phie ꝛ pſpectiuę diſſona explodit. Ea ppter nos cõmuniorẽ ſniaʒ amplectentes: dicamus viſionẽ fieri p receptiõem ſpẽrum viſibiliũ in oculo p modũ pyramidis: cuius baſis in re viſa ꝛ conus in oculo eſt. Spũs aũt viſiuus lucidus ꝛ clarus a cerebro p neruos (de ꝗbus ſup) ad oclos vſq; deſcẽdens ꝛ a ſpẽbus imutatus ſenſatiõe cõfuſa regreditꝛ: ad cuiꝰ regreſſum excitata anima ꝛ cernens dyaphoni ſui puriſſimi ꝛ penitus incolorati ſupficiem in ſiſitudinem tingi ſe conuertit ad obiectũ. vñ ſplendor venit ꝛ ipm̃ diſcreta ſenſatiõe percipit. Fit aũt hoc aſſimilationis via. Sicut eñ cera ſcribilis artificis ingenio cõfiguratꝛ rei artificiꝰ pñtialiter appoſitę. vtputa faciei humanę leonis vel aſini nec artifex hanc cõfigurationem facere poſſet ſi aiam non haberet. Si igitꝛ cera eſſet animata mens intus exñs cõfiguraret ceram oĩ figurę ſibi pñtari. Sic ſpũs viſiuus animatꝰ aĩa ſenſitiua p aĩam cõfiguratꝛ ſpẽi viſibili quã offendit in oculo. patet igitur diſcretam viſionem ſine attentiõe rõnis fieri non poſſe: quãdoq; dem multos ptereuntes (quoꝝ ſpẽs in oculos recipimus) minime agnoſcimus: dũ attenti alijs nõ aduertimus. pariformiter de auditu olfactu guſtu ꝛ tactu intelligẽdũ eſt. Nã ſicut ſpũs in oculo cõfiguratꝛ ſpẽbus coloꝝ: ita in aure aſſimilatꝛ ſpeciebꝫ ſonorum in naribus ſpeciebus odorum: in lingua ſpeciebꝫ ſaporum. ꝛ in toto corpore ſpeciebꝫ tangibiliũ. Oportet eñ eſt igitur hmõi ſpũs a ſenſibilibus omnino eſſe depuratos: ne intus exñs extranea phibeat. vñ ſi ſpũs viſiuus colore pticiparet non indifferenter omnem colorem ſed cum tñ quo tinctus eſſet perciperet. queadmodũ videns p vitrũ rubeum oĩa viſa rubea exiſtimat. Spẽs eñ mutuo ſe tingunt ait ppoſitio prima ſcdę pſpectiuę. Hactenus de viſu nunc auditum pcurramus. Di. Id promiſſorum ordo expoſtulat.

Qd viſus ꝛ auditus ſint ſenſus diſcipline auditus definitur organũ ꝛ mediũ audiẽdi declarãtur. ca. XV.

VErum ẽdem nã in ordine ſenſuum. Auditũ ſcdm obtinere locum Philoſophi tradidere: qꝛ preter viſum ſentit remotiora ꝛ ad diſciplinam magis eſt neceſſarius. que eñ a cunabulis diſcimus aut viſu aut auditu percipimus. Eſt autem auditus potentia ſenſitiue apprehenſiua ſoni in aure mediante aere vel aq̃. Di. In hac deſcriptiõe ſiliter obiectũ: aurẽ organũ: aerẽ vel aquã medium auditus accipio. Ma. Sane accipis: ꝛ eo ẽdem facilius quo hec ſepius audiſti. Di. Veruntamen in principio Logices ꝛ in Muſicę theorematibꝫ de ſono haud obſcure diſſer

tum eſſe memini. Hic tamē ⁊ organū ⁊ mediū latius veniunt explicanda.
Ma. Auris (in qua organū auditus) ſubſtātia eſt cartilagioſa: vt fort tudie
ſua ſit ſemꝑ patula. Tortuoſa vero ⁊ anf. actib⁊ ornata. ne ext inf. ca et au-
ditui inimica: ipm quoqꝫ mō per ſubitum ingreſſuꝫ ledere poſſint. In ꝓfun
do auris os quoddā eſt poroſum. ſiccuꝫ ⁊ durum. in quo rurſus pellicula q̄-
dam (quā alij meringā. alij tympanū auris vocant) aere cōnaturali repleta
cōtinetur: ſpeciebꝰ ſoni prorſus vacua. vt omī ſono aſſimilari poſſit. mediuꝫ
audiendi aerem vel aquā eſſe ex eo manifeſtū eſt. ꝙ auris ſana in vtroqꝫ cō
ſtituta ſonū ꝑcipit. audiunt eñ in aere aues ⁊ in aqua piſces. Unde etiam
circa aquas ſilentiū facimus. ſi quādo prendere piſces. attentamus. Di.
Quis his ꝯtradicere poſſet? ſed modū audiendi dilucida.

De modo audiendi ⁊ q̄re dormientes patentibus auribus nō audiunt. Inſuper q̄liter orbicularis multiplicatio ſoni a Boecio declarat᷑. ⁊ qd idem ſonus ꝑ diuerſas ſpecies a pluribꝰ audit᷑. De ſono Echo. et quō per murū audire poſſumꝰ. Inſuper q̄liter ſonus acutus ſtuporē dentibꝰ ingerat Ca. XVI. Ma.

Cerebro neruus q̄dā̄ prendit᷑. ⁊ paululū ꝓgreſſus bifurcat᷑
cuiꝰ rami ſinguli ad ſinglas aures deſcendūt. ſpm auditiuū
ad tympanū vſqꝫ deferētes. qꝛ ſpeciebꝰ ſoni aerē incluſuꝫ pul
ſant᷑ inmutatur ⁊ his ꝯfiguratus regredit᷑. ad cuiꝰ regreſſuꝫ ex
citata aīa. ipm īmutatū cernēs. ad obiectū vn̄ ſpēs multi-
plicant᷑ ſe cōuertit. ipmqꝫ diſcrete ꝑcipit. Egreſſuꝫ aūt ſpūs
ſe nullis ad organū eſſe neceſſariū. ex hoc facile patet ꝙ in ſomno ſonꝰ in
aure receptꝰ interiens minime audit᷑. nerui equidē va-poribꝫ opilati ſpūm
audibilē exire ꝓhibent. fortior aūt ſonus meatꝰ aperit. ⁊ cauſato calore va-
pores reſoluit. hinc ſpūs audibilis exiens dicto mō īmutat᷑. Multiplicatio
uē ꝯo ſpeciei ſonore ab obiecto ꝯſus aurē. Boetiꝰ vir vtriqꝫ doctrina ⁊ elo-
quio clariſſimus in primo muſice ꝑ ſilē manifeſtat dicens. Cum in palude-
bus vel q̄etis aquis iactum eminus mergit᷑ ſaxum. priꝰ in paruiſſimū orbē
vndā colligit. deinde maioribꝫ orbibꝰ vndarꝫ globos ſpargit. atqꝫ eouſqꝫ dū
fatigatꝰ motus ab eliciēdis fluctibꝰ cōq̄eſcat. ſpqꝫ poſterior ⁊ maior vndula
pulſu debiliore diffundit᷑. ꝙ ſi q̄d ſit qd creſcētes vndas poſſit offēdere. ſta-
tim ille motus reuertit᷑. ⁊ q̄ſi ad centrū vn̄ ꝓfectus fuerat retendat᷑. Ita igi
tur cū aer pulſus fecerit ſonū pellit aliuꝫ proximū. ⁊ quodāmodo fluctū aeris
ciet itaqꝫ diffundit᷑. ⁊ oīm circūſtantiū ſimul ferit auditum. Atqꝫ illi eſt ob
ſcurior vox q̄ longius ſteterit. qm̄ ad euꝫ debilior pulſi aeris vnda peruenit.
Di. Unus itaqꝫ ſonus nūero ab oībus circūſtantibꝫ ꝑcipitur. Ma. Idem
⁊ vnus ꝑ diuerſas tn̄ ſpecies. ſicut idē color a plibus ſimul videt᷑. Formato
eñ ſono. alie eius ſpecies multiplicant᷑ verſus aurem meā qui ſum ad dexte
ram. alie verſus tuam qui es ad ſiniſtram. ſimilit᷑ alie ab ante ⁊ retrorſum
ſum ⁊ deorſum in modum ſphere. ſicut globus ignitus orbiculariter de ſe
diffundit radios. ⁊ in quolibet puncto medij pyramidē ſub qua videri pōt
terminat. Di. Intelligo. Sed vnde eſt ꝙ ſyluas muros ꝗ nobis vocantibꝰ
reclamare audimus? Mag. Audiſti ſonū ⁊ eius ſpēs in occurſu obſtacu-
li reflecti. ⁊ ad locum vnō ꝓfecti fuerant quaſi ad centrū retondeři. ſi igitur
reflectio ſit fortis ad aures noſtras vſqꝫ perueniunt. Sic eundem ſonum
quē ore emiſimus reflexe percipimus: modo tamen debiliore. qꝛ virtutes re

flexe directis ſunt debiliores. Hic ſonus reflexus a grecis ΗΧ ω latine ven
Echo ꝓferri ſolet. Attamē nō ita ſonū reflecti accipiendū eſt: vt oīno nul
eius ſpēs murū aut obſtacula penetret. experiētia nāq̄ teſtat᷑: ꝑ murū pa
rietē aut ſilia auditionē fieri: ⁊ ſi nōnūq̄ ꝯfuſam. in penetratiōe nempe
gura cōfundit᷑: ſubſtā remanēte hinc ſepius ſonū audim⁹: ſed an ne vox ⁊
lis ſit: nō ꝑcipimus. Sic coloꝝ nōnullas ſpecies opaca penetrare dicūt q̄
viſu acutiſſimo ⁊ linceis oculis apprehendi poſſunt. Di. Subeſt q̄ſtiun
cula: cui⁹ ſolutio tractatū de auditu claudat. Eſt aūt: q̄ via ſonus acut⁹ den
tibus ſtuporē ingerere poſſit? Ma. Neruus ſenſitiu⁹ in mandibula ſingli
dentib⁹ ramuſculis colligat᷑. Huic neruus audibilis cōiungit᷑: quē q̄dam a
cutiores ſoni penetrātes ramuſculos nerui ſenſibilis pulſant ⁊ obſtupeſcere
faciunt. Di. Optime. nunc olfactū videamus.

Quid olfactus. quid odor. quō generetur. et que odoris ſpēs de organo olfactus. Et quare hō nō niſi excellentia olfacit. ⁊ que aīalia in ſingulis ſenſibus homini preſtant. Capitulū. XVII. Mag.

Olfactus eſt potētia ſenſitiue apꝓhenſiua odoris ꝑ nares: me
diante aere vel aq̄. Obiectū eīn olfact⁹ eſt odor. organū in na
ſo. mediū aūt aer vel aq̄. Di. Odor q̄d eſt? Ma. Eſt paſſio
ſicci digeſti in humido: alteratiua olfact⁹. de potentia in actū
vñ cū ſiccitas terreſtreitati ꝯiūcta vi caloris in hūido digeret᷑
generat᷑ q̄litas quā odorē dicim⁹. Patet in pomis: in q̄b⁹ ſicci
tas terreſtris in humido: calore ſolis digerit᷑ donec odoriferū fiat pomum.
Di. Principia igit᷑ odoꝝ ſunt ſiccitas in humiditate ⁊ calor agent᷑? Mag.
Aperte dicis hec aūt ꝓncipia q̄ in harmonia ⁊ ꝓportione variant᷑: nec ſp
eodē mō ꝯcurrūt. hinc varie odoꝝ ſpēs gignūt᷑. q̄ ſunt odor aromaticus ſal
ſus. amarus. acutus. acetoſus. ſtipticus. ponticus. vnctuoſus. dulcis. inſipi
dus ſiue fetidus: ⁊ ſi q̄ alij reperiunt᷑ ad hos reduci hñt. Di. Organū deſpi
ciamus. Ma. Organū olfactus in cerebro ſup̄ naſuꝫ ſitum eſt: ne facile poſ
ſit a ꝯtrijs offendi. Sunt aūt due carnūcule ad modū⁹ mamillaꝝ concaue ⁊
ſpongioſe ꝟſus cerebrū ſuſpenſe. hñtes coopculuꝫ qđ ꝑ aeris inſpirationē ⁊
reſpirationē aperit᷑ ⁊ claudit᷑. Id organū natura calidū ⁊ oīm odoꝝ expers
eſt. vt oīm ſit ſuſceptiuū. In hoīe aūt ꝓpter magnitudinē cerebri cui⁹ cōple
xio frigida eſt olfactus mltuꝫ ledit᷑: ideo nō niſi excellētia olfacit: ob h̄ rariſ
ſime etiā odoꝝ ſomnia patit᷑. Vñ a q̄buſdā dictū eſt. Nos aper auditu. linx
viſu. ſimea guſtu. vult᷑ olfactu. ⁊ aranea tactu excellit.

De medio ⁊ mō olfaciendi. Et ſi odor realiter vel ſpūaliter ꝑ mediū diffundat᷑. Ca. XVIII. Di.

E medio q̄d noui affers? Ma. Nihil. Nam ſicut ſonus ꝑ aerem vel
Modus aquā auditū vſq̄ ꝑuenit: ita ⁊ odor olfacim⁹ eīn nos in aere: ⁊ in
olfaciēdi. b aq̄ piſces. Di. Olfaciendi aūt modus q̄s eſt? Ma. A corpe odori
fero calore reſoluēte. odor ꝑ mediū diffundit᷑. vſq̄ ad nares. ibi in
ſpiratōe attrahit᷑: ⁊ apto coopculo ad carnūculas ꝑtingit ad q̄s rami vni⁹
nerui ſenſu cōi exeunt᷑ ꝓtendunt᷑: ꝑ q̄s ſpūs olfactiuus delatus in occurſu
ſpēꝝ odoris īmutat᷑: fitq̄ olfactio ꝯfuſa. aīa aūt ad regreſſū ſpūs exercitata
cernēs ipm̄ inmutatuꝫ ſpēb⁹: ſe ad obiectū vñ huiuſce ꝓceſſere ſpēs ꝯuertit:
ipmq̄. aſſimilatiōis via ſecernit atq̄ dijudicat. Verūtn̄ de odoris ꝑ mediuꝫ

tiplicatione eſt nõ parua inter pħos diſceptatio: alijs opinantibꝰ odorē
p ſpēs ⁊ ſpūaliter: ſed realiter a corpe odorifero vſqꝫ ad organū puenire
p longinqua terrarꝫ ſpacia pcipit. vñ ⁊ vultures occiſorꝫ cadauera ante
oīā p qngenta miliaria olfeciſſe ſcribunt. Spēs aūt pꝑter ſui ſpūalitatē
ius in mltiplicatione deficiūt. Accedit ad hoc ꝙ nõnulli habitatores In
e odore cuiuſdā pomi viuere: a quo ⁊ diutius ſeiuncti mori dicunt. ſpēs
tē a materia ſequeſtrate: nec calide. nec ſicce ſūt. nec nutrire aut cerebri
midiratē ⁊ frigiditatē tpare poſſunt. Odor aūt. vt ait ſctūs Amb. in he. Ambroſius
li. vi. ca. vi. ideo nõ pfunctorie tranſit: ſed diutius inhereret naribꝰ. vt cere
ā ſenſuſqꝫ depaſcat. Ab alijs vero oppoſitā partē nõ oīno reſpuentibꝰ
cit odorem in principio realiter p fumalē euaporationē per mediū tran
r. Circa organū aūt iam nõ realiter: ſed per ſpecies diffundi. ſpūs eīn ol
tibilis ob ſui ſpūalitatem nõ niſi a ſpeciebꝰ põt immutari: ſenſibile ꝙ ſu
a ſenſum poſitum nõ ſentit. Di. Hec opinio ſingula concordans am
cerenda videt ad alia pgrediamur.

Quid guſtus. quid ſapor. que eius ſpecies. ⁊ quo modo generāt. De medio ⁊ modo guſtandi. ⁊ cur febricitanti dulcia vident amara. Ca. XIX. Ma.

Vi ſequit in ordine ſenſuū Guſtus: eſt potentia ſenſitiue ap- Guſtus
prehenſiua ſaporis in lingua: medio humido ſaliuali. Sapor
equidē guſtus obiectum in lingua organū ⁊ humidū ſaliua- Sapor.
le eſt mediū. Di. Saporem deſcribas. Ma. Sapor eſt paſ
ſio ſeu q̄litas humidi digeſti in ſicco terreſtri. alteratiua gu
ſtus de potentia in actum. nam ſicut odor generat ex digeſti
one ſicci in humido: ſic econuerſo ſapor generat ex digeſtione humidi in ſic
co. vtrobiqꝫ aūt cauſa efficiens eſt calor ſolis vel ignis. Unde ⁊ fructus ma
turi coctione igne dulciores efficiunt. Et ſicut ex diuerſo cōcurſu in harmonia Saporis
⁊ pportione ſicci in humido cum calore odores multi pueniūt: ſic ex mlti ſpecies.
fario cōcurſu humidi in ſicco cū calore diuerſi ſapores pcreant. qui ſunt ſa
por inſipidus. dulcis. amarus. acutus. ſalſus. acetoſus ponticus. ſtipticus. vn
ctuoſus. inſuauis. aſper ⁊ durus. Et ſi qui alij reperiunt: horꝫ naturas par
ticipant. Ex quo manifeſtū eſt odorꝫ ⁊ saporꝫ principia ita eſſe cōnexa. vt ſe
paratim nõ inueniant. ſic nec he q̄litates q̄obrem etiam in nobis concur
runt. Di. Aperte loqueris. ad organi explanationē nunc ſtilum vertas.
Ma. Organū guſtus neruus quidā eſt a cerebro deſcendens: in lingua ra Guſtandi
mificatus: ⁊ p eam adinſtar retis expanſus. Medium autē eſt caro lingue modus
poroſa humido ſaliuali delibuta. Cum igit hic ſenſus oīn aīali ſit neceſſa
rius: nulli talium lingua aut caro loco lingue deeſſe põt. Cum itaqꝫ ab ob
iecto ſaporifero ſpecies p hoc medium vſqꝫ ad organū multiplicant: ſpiritꝰ
guſtatiuus p dictum neruū deſcendens in occurſu ſpecierꝫ immutatur: fitqꝫ
guſtatio confuſa: regreſſio aūt ſpiritu anima excitat: ⁊ cernens ipſum imu
tatum ad obiectum vnde multiplicant ſpecies ſe conuertit: ipſumqꝫ dijudi
cat. Di. Unde aūt febricitans dulce amarū iudicat? Mag. Ex eo: quia
pori lingue eius impleti ſunt crudis ⁊ amaris fumoſitatibꝰ: a ſtomacho a
ſcendentibꝰ: per quas dum ſpecies ſaporis multiplicant amaritudinē con
trahunt: ſicut ſpecies luminis tranſeuntes vitrum coloratum iungūt: aut
quia intus exiſtens fortius mouet.

**Tactus qui om̄i aĩali neceſſarius eſt definit̃ ob
ctuũ organũ ⁊ mediũ tactus enumerant̃.⁊ quare o
iecta ſenſuũ ꝯtraria complectant̃ aperit̃. Hinc viſi
corpalis ⁊ intellectualis beatoꝝ iucundiſſima oſten
tur. Et hō melioris tactus eſſe ꝓbatur. Inſuper qu
tactus plures ſenſus ⁊ organũ habere circa cor exp
nitur. Capitulũ.XX.** **Magiſter**

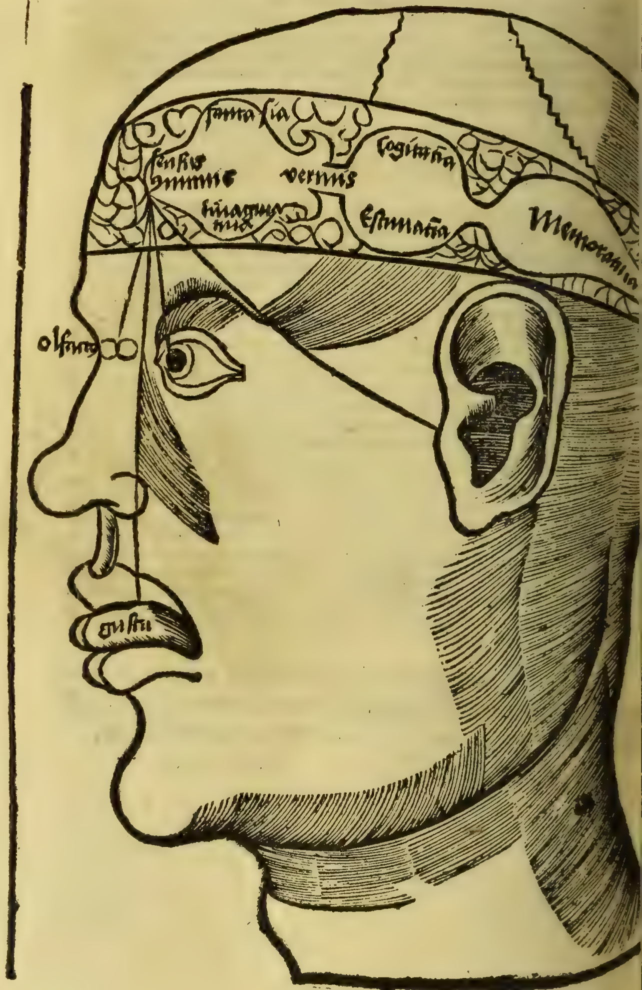
R Oſtremo loco ſenſuũ Tactũ collocauim⁹:ꝙ om̄i aĩali ita n
ceſſari⁹ eſt.vt ſine eo ſiĺr ⁊ guſtu:qui ꝗdã tact⁹ eſt: nequa
viuere poſſit.ꝓpꝛiũ nanqꝫ vitę ꝯria fugit:⁊ amica ꝓſequi
Eſt em̄ tact⁹ potẽtia ſenſitiue aĩe appꝛehẽſiua:q̄litatis ta
gibilis:in neruo expanſo adinſtar retis ꝑ totũ corp⁹ medi
te carne. Hic neruus (quẽ ⁊ organũ tactus dicim⁹) a cereb
orit:ꝑ ceruice ad medullã ſpinę dorſi deducit̃: ⁊ ꝑ illã ꝙ ꝯtinet̃:in oſſib⁹ q
bus ſpina dorſi ꝯiungit̃:inde tenuiſſimis q̄ſi riuulis ꝑ cuncta ſe mẽbra di
fundit. Di. Cum hic neruus organũ tactus ſit:carnẽ ipm coopientẽ:me
diũ tangendi q̄litatẽ vo tangibilẽ obiectũ tact⁹ intelligo. Mag. Optime
Nec iſta dilucidatione egent.niſi forte vt ꝑ q̄litatẽ tangibilẽ intelligas co
quoddã ad calidũ.frigidũ.humidũ.⁊ ſiccũ.ad q̄s q̄litates ſcḋe reducunt̃. d
q̄b⁹ li.ix.cũ de tranſmutatiõib⁹ elemẽtoꝝ agerẽt:dictũ eſt ſi meminiſti. Di
Memini:ſed vñ eſt ꝙ nō mō tactus.veꝝetiã oĩm ſenſuũ obiecta ꝯria com
plectunt̃: Ma. Ex eo:q2 ſenſitiue cognitio debilis eſt.nec ſine ꝯtrarieta-
te differẽtias ſenſibiliũ facile appꝛehenderet.ſagax igit̃ natura obiectis ꝯtra-
rietatẽ indidit.oppoſita em̄ iuxta ſe poſita magis eluceſcunt. Hinc et ipoꝝ
eadẽ eſt diſciplina. Veꝝtñ hęc ꝯrietas in obiectis:ita ad ſenſum modera-
ta eſt q̄dã harmoniaca ꝓportione.vt excellens ſenſuꝫ corrũpat: diſcõueniẽs
dolorẽ cauſet.delectationẽ vero debite ꝓportionatũ ingerat: ⁊ q̄dem tanto
maiorẽ q̄nto qḋ ſentit̃.plus de natura obiecti ꝑticipat. viuere em̄ ſenſitiue
eſt ſentire:⁊ obiecto ſuo refici. Vnḋ ſi viſibile eſſet qḋ lucis luminis:⁊ oĩm
coloꝝ naturas includeret.id delectabiliſſimũ viſui ꝓportionato ſenſationẽ
ꝑſtaret. Pariformit̃ ⁊ ḋ aliis ſenſib⁹ dicendũ arbitror. Qualis igit̃ iſtec erit
viſio:quo oculus beati ꝑfectiſſime diſpoſitus intuebit̃ humanitatẽ Chri:oĩm
viſibiliũ pulchritudines cõplectentẽ.qualis deniqꝫ viſio:oculi intellectualis
intuentis intimius diuinitatẽ nō modo viſibiliũ: ſed ⁊ omniũ ſenſibiliũ et
intelligibiliũ exemplar ꝑfectiſſimũ. Di. Qualis ſit neſcio:ſed mirũ ĩmodũ
gaudioſam ex his facile coniecto. Ma. Sane dicis.qualis ſit neſcio. nam
nec oculus vidit:nec auris audiuit: nec in cor hominis aſcendit: quę ꝑpa-
rauit deus diligentib⁹ ſe.teſtat̃ ille qui raptus in tertiũ cęlũ vidit:⁊ arcana
audiuit. quę nec loqui licet. Sed vnde digreſſi ſumus reuertamur. ſicut
em̄ ſenſibilia nō eque rõnem obiecti participant: ſic nec in om̄ib⁹ aĩalib⁹
(vt ꝑmiſſum eſt) ſenſus eque vigent. Nam Linx viſu. Aper auditu.vultur
olfactu. Simea guſtu. Aranea vero tactu ꝑualere ꝓhibent̃. Hominẽ autẽ
tꝑatiſſime cõplexionis.⁊ ideo ad equalitatẽ magis accedentẽ. Hinc ⁊ ſubti-
liores tangibiliũ differentias ſentientẽ aſſeuerant. ⁊ in ipo ꝑ tactus diuer-
ſitatẽ ingenii diſcrimẽ diiudicant. Molles em̄ carne aptos mente autumãt
ceteris cõcinentib⁹:de q̄bus phiſionomia tractat. Di. Gratiſſima hęc fue
re. Sol aũt occiduas merſus in vndas tractatũ de ſenſibus claudere iubet.
Veruntamẽ in modo tangendi ſi q̄d ſpeciale eſt paucis edicas: Ma. Nihil

iſſ fortaſſe ꝙ oꝛganū q̄litatiuis diſpoſitionib' infoꝛmat̄; quib' diuerſis ob
cti differentijs ꝓpoꝛtionat̄. Hinc ⁊ Ariſto. hunc ſenſum plures aſtruit. In
bꝛo ꝗ de ſenſu ⁊ ſenſato oꝛganū eius ſit̄ ⁊ guſtus circa coꝛ oꝛdinauit. idō
oſitam qꝛ ſenſus ſunt alimēti; quod poſt digeſtionē completā formā vi ca
ris in coꝛde orientis accipit. Nos aūt eos ſcd̄m ꝙ obiecta diſcernere h̄nt
ſecuti ſumus. Uale. Di. Et tu ſemꝑ bene valeto.

De natura. numero. ⁊ oꝛganis ſenſuū interioꝝ in genere. Capitulum. XXI. Diſcipulus.

Salue p̄ceptoꝛ colendiſſime. Ma. Et tibi ſalus fili. Quid ſi-
bi vult; quā vultus oſtentat leticia? Di. Audies que heſter
no veſperi de ſenſuū naturis diſſeruimus; doꝛmiens reuidi;
⁊ intellexi luculent̄: mirari autē haud ſufficio doꝛmitantē q̄
vigilans ait poſſe recolere. Ma. Poſtq̄ ſenſuum interioꝝ
quēadmodū ⁊ exterioꝝ naturas agnoueris: finem accipiet
ec tua admiratio. Di. Cenſen iſtoc die ſingulos dilucidare poſſe. Ma.
tiā perpauca cū habeo q̄ de his in mediū ferre conoꝛ. Eſt aūt (ne diuti'
biantē animū tuū moꝛer) potentia ſenſitiua interioꝛ: q̄ ſenſibilia in eoꝝ
m abſentia appꝛehendit. Nam (vt p̄miſſum eſt) ſenſibilia ꝑ ſpecies ⁊ idola
pꝛia ſentiunt̄. Hec aūt a ſenſibus exterioꝛib' recepta: ꝑ neruos oꝛganoꝝ
l cerebꝛū vſq̄ aſcendunt; vbi cum ſenſib' interioꝛib' etiā remotis ſenſibi
ous ſenſationes cauſent. Et vt enucliatius q̄ volo intelligas ſenſuū interi
um. ⁊ numerū. ⁊ oꝛganoꝝ diſcrimina p̄mittam. Di. Optime. Magi.
enſus interioꝛes numero q̄nq̄ ſunt. vicꝫ Senſus cōmunis. Imaginatiua
ſtimatiua. Fantaſia. que etiā imaginatiua dici ſolet. ⁊ Memoratiua. Ho
ꝝ oꝛgana in ſubſtantia cerebꝛi ſubtiliſſimis ſecernunt̄ pelliculis. que pri
ū totum cerebꝛū tribus diſtingunt ventriculis: quoꝝ anterioꝛ ⁊ medius
quoniā maioꝛes ſunt) rurſus bipartiunt̄. Pꝛima poꝛtio ventriculi anterio
is: oꝛganū eſt ſenſus cōmunis. Scd̄a imaginatiue. Pꝛima autē ventriculi
medij attribuit̄ Eſtimatiue. Scd̄a Fantaſie. Poſterioꝛ vero ventriculus to
us Memoꝛatiue deputat̄. Hec de oꝛganis dicta ſufficiant. Operationes ꝑ
urramus eodem oꝛdine.

De operationibus ſenſuuꝫ interioꝝ trium pꝛimo rum ⁊ qualiter Eſtimatiua intentiones elicit; et qd̄ nomine cogitatiua ſiue ratio particularis dicitur. Capitulum. XXII. Diſcipulus.


fantaſia
ſenſus cōmunis
vermis
ymaginatiua
cogitatiua
eſtimatiua
memoratiua
olfactus
guſtus

Operationes ſenſus cōis q̄ ſunt? Ma. Tres ſunt. primo eīm cognoſcit ſenſatiōes ⁊ ſenſibilia oīm ſenſuū exterioꝝ: etiā nō pſentibꝫ obiectis: ideo cōis dicit̄. Scdo cōueniētias ⁊ differentias inter obiecta ⁊ ſenſuū diſcernit. Cum eīm pmo obiectum vniꝰ cognoſcit. ſcdo obiectū alteriꝰ appꝓhendit. tertio actū format ꝑtinentē virtualit̄ noticias amboꝝ obiectoꝝ: in quo et ipoꝝ cōueniētias ⁊ differētias ponit. vt albū eſt dulce. ſonus nō eſt frigidus ⁊c. Tertio abſentias obiectoꝝ diiudicat. vt qḋ viſus nō videt. auditꝰ nō audit. Sic de tenebra: ſilentio: cęteriſqꝫ obiectoꝝ priuatiōibꝫ iudicat. Di. Hic ne is ſenſus eſt: a cuiꝰ organi centro: nerui ad organa exterioꝝ ꝓtendunt̄? Ma. Is eſt. vñ ⁊ ꝑ hoſce neruos oīm viſibiliū ſpēs recipit: ⁊ quidē facile ꝓpter organi humiditatē ⁊ calorē. diutiꝰ aūt retinere nō pōt: quapropt̄ factā ſenſationē: eas ꝑ neruoꝝ meatꝰ imaginatiuę trāſmittit: cuiꝰ opatio eſt receptas ſpecies ⁊ imagines rſuare. vñ ⁊ nomē accepit. Hinc organū huiꝰ ſiccius ⁊ frigidiꝰ eſſe deſcribit̄. Ne aūt q̄ ſequūt̄ potentię otioſe ꝑmaneant ſpēs ab imaginatiua: ad eſtimatiuā tranſeūt: ex q̄bus hęc potētia intētiones nō ſenſatas eliciat. quēadmodū ouis ex ſpeciebꝫ lupi: colore ſcꝫ figura ⁊ aliis inimicitiā nō ſenſatā eliciens ipm fugit ſm Auicen. vi. natu. ⁊ hꝯ vel naturali inſtinctu: ſi forte prius fraudē lupi expta nō ſit: vel expimento. vt aſinus foueę qua nuꝑ periclitatꝰ eſt appropinquās caſū timet ⁊ declinat. vel rōne cōiuncti. vt ceruſia purpurea eſtimanꝰ dulcia. Di. Intentiōes q̄ res ſunt? Ma. Species ſūt ſenſationū: iḋ ſenſibiliū ſpeciebꝫ multo ſimpliciores ⁊ a ſenſibꝰ exterioribꝫ impceptibiles. ꝓpter organoꝝ indiſpoſitionē. huic aūt potētie ſunt ꝓportionatę: quā ſi ratio decorauerit. vt in hoibꝫ. iam nō eſtimatiuā. ſed cogitatiuā appellare ſolemus: ſiue rōnē ꝑticularē.

De operationibꝰ fantaſie diuerſis in hoie ⁊ bruto. ⁊ an in vigilātibꝰ fantaſia operet̄. Ca. XXIII. Di.

Fantaſtice potentię opatio q̄ eſt? Ma. Ex ſpeciebꝫ pmemoratis cū ad organū ipſius ꝑuenerint: diuerſas imagines cōponit. q̄ a ſenſu cōmuni ꝑcipiunt̄. dum rurſus ad ipm deſcenderint. Quī vero hęc potētia in hoie rōne decorat̄: iḋo nō neceſſario eodē mō opatur. Nonnūqꝫ eīm ex cōpoſitione ſpecieꝝ intētionū diuerſaꝝ mōſtra fingit. quoꝝ nec aliqū ſil'a vidit. In brutis aūt inſtinctu naturę regit̄. q̄ in oībus eiuſdē ſpeciei ſilis eſt. iḋo in talibꝫ fantaſię opa nō variant̄. Sil'i equidē ingenio oēs hirundo nidū: ⁊ aranea telam texit. Huius potentię opa ⁊ ſi vigilantibus nō deſint: raro tñ ab ipis ꝑcipiunt̄: ꝓpter fortiores motus exteriorꝫ. Dormientes aūt quoꝝ ſenſus exteriores vacant frequētius hęc ſentiunt. et ſomnia appellant. q2 in ſomno appareant.

Somni ⁊ vigilie deſcriptiones ponunt̄. et cauſe eorundē varie declarantur. hinc omni aīali neceſſaria eſſe concluditur Capi. XXIIII. Mag.

In huiꝰ dilucidatiōe parump ab inſtituto tramite digredi fortaſſe nō oīno erit inutile. Di. Immo ꝑneceſſariū. nā fere quartā ꝑtē vitę aut ampliꝰ inerti ſomno tranſigo. ⁊ vñ in me ꝑueniat: nondū plene intelligo. Ma. Somnū quidā pboꝝ impotentiā ſentiēdi ⁊ mouēdi definiūt. Eadē quippe via eſt ſpūs mouētis ⁊ ſenſitiui. Vigiliā econtrario potentiā ſentiendi ⁊ mouēdi deſcribūt. Alii ſomnū ligamentum ſenſuū. vigiliam aūt ſolutionē eorundē aiunt. In ſomno equidē ſenſus ex-

teriores ligati ab operibus ceſſant: ſimiliter et ſenſus cōis in ea operatione q̄ reſpici ſenſus exteriores. In vigilia aūt q̄ finis eſt ſomni: ligati ſenſus rurſus ſol uunt: et ad ſolita pcedūt opa. Di. Hec ita ſe hr̄e in me ipō expior: ſed vin culū hoc q̄le ſit: aut vn̄ pueniat edicito. Ma. Dum nutrimētū digerit: ab ipō euaporatiōes groſſe cerebrū petunt: a cuius frigore in aquā reſolute ob grauitatē deſcendūt. et cū ceteris vaporib3 ſimiliter a frigiditate cerebri reuerbera tis: meatus ſpirituū ad ſenſus exteriores opilant. et ne egridi poſſint in oc curſum ſpecierū ſenſibiliū cohibent. Un̄ q̄uis dormitantū aures ſonorū ſpēs penetrēt: et ad organū vſq3 pueniāt. auditionē tn̄ facere nequeūt: eo q2 ſpūs audibilis p opilatos neruos egredi nō poſſit. cōpleta autē digeſtione ſepat ſanguis: cuius pars purior ſupiora cōſcendit: groſſior vo inferiora nutrit. Si militer et calor q̄ fuerat circa digeſtiuā ɔgregatus. et ab exteriorib3 ad interio ra collectus. rurſus diffundit. meatus ſpirituū penetrat: et reſiduū vaporū cō ſumens ſpiritib3 viā aperit. Hinc Algazel ſomnū definiēs ait. Eſt attractio ſpūs ab exteriorib3 ad interiora. Sic ſomni cauſa effectiua eſt caloris: et ſpi rituū in organis ſenſuū abſentia: et cauſa vigilie eorūdē pſentia. Sed cauſe abſentie taliū multiplex eſt. ſcz euaporatio nutrimēti. labor egritudo. etas p ma. i. infantia. ſtudij attentio. cura et pauor. Di. Sane nā in oībus his re perire eſt qd̄ aut neruus opilet. aut calorē minuat. Sed cū oīe aīal neceſ ſe hēat nutriri q̄ad vixerit: nullū ſomni expers eſſe pōt. Mag. Optime tn̄ in q̄buſdā vix eſt momēti aut more pceptibilis.

Algazel

De ſomnio quid ſit. et q̄liter a ſenſu cōmuni cogno ſcitur. et quō aliqui in ſomno loquunt̄ et ambulant. et niſi excitati non cadunt. quare etiam eorū que geſſe runt non recordant̄; Capi. XXV. Diſci.

Somnium

Nunc demū q̄d ſit ſomniū deſcribas. Ma. Somniū (vt aiūt) eſt apparatio vel appꝛhenſio fantaſmatū facta in dormiēdo Fantaſmata aūt imagines et rerū ſimulacra dicimus: q̄ po tentia fantaſtica ex ſpeciebꝫ diuerſis fabricat: hec cū in ſpū lucido et claro: q̄ſi in ſpeculo reſplendēt: vel ſic figura in aq̄. Un̄ ſicut turbata aq̄ figure indiſtincte in ea relucēt: ſic tur batis ſpiritib3 indiſtincta ſomnia hēmus q̄rū vix aut raro recordamur. vt ſūt ſomnia in pmo ſomno: cū groſſa fumoſitas ex pma digeſtione cibi aſcē dit. Deferunt̄ aūt ad ſenſu3 cōem: a quo appꝛhenſa ad organū fantaſie: non nūq̄3 ad cellā mēorie reuehunt̄. multorū nāq3 ſomniorū reminiſcimur. Rurſus ſi ſenſus cōis ſup pſentata ſimulacra cōuerſus fuerit. vt ſūt q̄ cauſant̄ a ſen ſibilib3 pprijs. dormiēs ſe videre. audire. bibere. loqui. aut etiam ſil'ia agere ſomniat. Interdū etiā dormiētes nō ſolū huiuſcemōi ſomniāt: ſed adinſtar vigilantiū exercent. ſunt enī q̄ ambulāt. loquunt̄. et ſil'ia operant̄. Di. Cau ſam huius ſi potes afferas. Ma. Albertus naturaliū indagator ſtudioſiſ ſimus cām in his duplicē inuenit. vic3 fantaſmatis impſſionē fortem: et ſo lutionē ſenſus a calore accītali: qui cū ſanguine cholerico ad caput eleua tus per organa vtutis aīalis deſcendens ſenſus quoſdā: et maxie remotos ſoluit. ſimiliter et virtutē motiuā ad motū pgreſſiuū excitat: ad q̄ꝫ conſuetudinē. Di. Cur aūt p abrupta ſcandētes minime cadunt. mox aūt excitati non nunq̄3 pcipites ruunt? Ma. Caſus his qui p abrupta aſcendūt: tūc maxi mi euenire ſolet: cum pericula attendentes formidare ceperint. eo enī vir tutis ab exterioribus ad cor formidoloſum ſe colligunt: et lacertos neruos

⁊ muſculos motiue organa deſtituun t. dormiētes igit̄ in talibus ſecuriores
ſunt: vbi excitati ſepius cadunt. Di. Sed vnꝺ eſt ꝙ eoꝝ q̄ dormiētes geſſe-
runt: euigilantes recordari nō poſſunt? Ma. Recordatio (vt in ſequētib⁹
patebit) fit ꝑ ſpecies eoꝝ que ſenſimus in memorie archa reſeruatas. Cum
aūt actus illoꝝ fiant a ſenſibus accidentaliter ſolutis ſpeciebꝰ ad memoriā
liber nō patet introitus. qui aūt in ipſis actibus excitant̄: facilius ſaltez in
ſemiplenam memoriā eorundem deuenire poſſunt.

De variis ſomnioꝝ cauſis naturalibꝰ. ⁊ ab anima ⁊ a corpe ſomniantis ꝓuenientibꝰ. Ca. XXVI. Di.

DIctis plane aſſentio. Sed ſi qd cauſe ſubeſt: cur nōnunꝗ̄ q̄ vi-
demus ſomnia vana ſunt: interdū nobis vigilantibꝰ euenire
cognoſcimus edicito. Ma. Somniis ſomnioꝝ ꝙ̄ euentibus
cauſas ſubeſſe, certum: ſed eaſdē dilucidare ꝑ difficile. Diſci.
Libeat ſaltē ex hiis q̄ preſto ſunt cōmemorare. Ma. Somni-
oꝝ quaſdā cauſas naturalis ꝓbia reliqs ſacra eloqa manife- Grego. li. 8. moralium.
ſtant. qs omes diuus papa Grego. in. viij. li. moraliū ad ſex genera reducit.
Aliqñ nanqꝫ ait ſomnia ventris plenitudine vel inanitate. aliqñ illuſione.
aliqñ cogitatione fit ⁊ illuſione. aliqñ reuelatione. aliqñ aūt cogitatione et
reuelatione generant̄. Prima duo gn̄a ex naturalibꝰ nota relinqt. ſequen-
tia teſtimoniis ſcripturaꝝ cōfirmat. Omniū equidē ſomnioꝝ cauſa: ſi rem
ipſam attentius ꝯſideramꝰ: vel intrinſeca eſt vł extranea. Intranea dicinꝰ
corpus vel animā ſomniantis. Sepius eīm q̄ vigilantis mens cogitauerat:
ſolicitius ſopitis ſenſibꝰ recogitat. ⁊ qꝺ optat ſperatqꝫ vigilans in ſomniis Ariſt. Eth.
videre ſolet. Hinc Ariſto. in Ethicis. Somnia ſtudioſoꝝ laudabilia aſſerit. Virgiliꝰ in
Et Virgi. amantes ſibi ſomnia fingunt. Hinc ⁊ de inimicis noſtris de qui- Buccol.
bus magis ſolliciti ſumus: multa per ſomnia ꝓuidemus. Interdum etiā
tranquilla dormient̄ aīa cupite dubietat̄ ſolutionē inuenit. Corpis etiam
diuerſa habitudo varias ſomnioꝝ cauſas adminiſtrat. Hinc Melancholici
res obſcenas. formas horribiles. ⁊ teterrimas demonū ſpecies nōnunꝗ̄ vi-
diſſe ſe atteſtant̄. maxime aūt dum hic humor per medicinas aliquas aut
balnea motus fuerit. Sic cholerici de igne: bellis: cede hoim ⁊ ſilia ſomniāt
Flegmatici ſe in aquis vł niue ꝯſiſtere: aut etiā mel comedere: ſi modo ſicꝫ
ma dulce ad palatū lingue diſtillauerit. Ex ſanguinis aūt abundantia in-
cubos ſomniamꝰ: quos phiſici apoplexie future nuncios dicunt. ideoqꝫ his
a carnibus. ouis. vino. ⁊ ceteris que multū ſanguinē generant: abſtinendū
eſſe perſuadent. Quandoqꝫ neceſſitas vires naturales exequi corpis ſui cu-
ras coartat. Ideo famelicus comedit: ſitibundus fontibus labre admoues
ſatiari neqt. Nonnūqꝫ ad membroꝝ paſſiones cōformes imagines format̄
Sic pueri dum vrinā emittūt: ſe in horto vel ameno loco vigilātes hec opa
ri exiſtimāt. Sic ⁊ interdū dum natura ſeminalia vaſa alleuiare ſtudet: pru-
riginē quā ſemen in membris efficit in deſcenſu: deformitas qdam nefarij
amplexus: aut oſculi comitat̄. Auguſti. vero. x. cōfeſſionū libro aſſerit tantū Auguſtinꝰ.
honeſtatis habitū hoiem poſſe acqrere. vt virtute ipſius diſſipabunt̄ fanta-
ſie male: que per ſomnia ingerunt̄ dormienti. Di. Hinc fortaſſe eſt. vt non
nunqꝫ illicitis in ſomniis repugnare nitimur. Magi. Etiam fili. Rurſus
cauſe intranee ab extraneis ſepe mouent̄. Corpus quidē ab influxu celoꝝ ⁊
circūſtantiū elementoꝝ ꝯtactu ⁊ aīa a deo vel angelo. fieri eīm poteſt q̄ ſicuti quas
influētia celeſtis materie elemētari. plantis aut metallis impmit formas

eaſdem cauſet ⁊ in fantaſię organo. ſic ⁊ elementoꝝ q̄litates q̄s circundan maxime aūt nudati capitis ptes conſiſt afficiunt. Nōnulli etiā natali ↄſte lationi non infimū locū in cauſandis ſomnis cōcedunt. Hinc interroga Aſtrologi ꝑ duodecim domoꝝ ⁊ planetaꝝ habitudines: q̄d ſ quiſq̄ ſomnia do viderit: edicere conant. vt patet in li. Hali Abenragel de iudicijs ſtella: ꝛ loco quo interrogationes ptractat. ſed: illos li. viij. a nr̄a phia explodēdo cognouimus ad ſomnioꝝ extraneā ſpūalem cauſam accedamus: quam R monides ſolam ſomnijs aſſignauit dicēs. Somnia ſunt ſolius dei immiſſi ones: quod ſi verum eſſet: bruta non frequenter ſomniarent.

Quomodo deus ⁊ āgeli boni ⁊ mali iubēte aut pmit tēte deo varia immittūt ſomnia. Ca. XXVII. Di.

Hanc paulo āte deū ⁊ angelū dicebas. Ma. Nō ab re deum nanq̄ ꝑ ſomnia loq̄ ſcriptura teſtat. Per ſomniū inq̄t loq̄r ad illū. Di. De āgelo aūt q̄le teſtimoniū affers? Ma. De angelo bono eſt id q̄d Matheus euāgeliſta angelū in ſom nis apparuiſſe ac monuiſſe Joſeph p̄mo. Ne timeret accipe re Mariam coniugem ſuā. Secundo vt cum puero ⁊ matre eius fugeret in egyptū. Silr de angelo indicante Danieli ⁊ Jo anni euāgel. q̄ ventura eſſent nouiſſimis dieb. Et vt ſctō Thomę placet: dū angelus imaginariā viſionē cauſat: ſiue in vigilante ſiue in dormiente nullā formā imprimit: quę prius per ſenſum ſaltem aliquo mō ſuſcepta nō ſit: non em facit cęcum imaginari colores: ſed ſpūs humoreſq̄ formis p̄acceptis in formatos mouet ad eā quā ꝑtendit imaginatiōem. Et rurſus quñq̄ intelle ctum illuminat. vt q̄d viſio p̄dicat intelligere poſſit. ptz de Joanne euangel. ⁊ Daniele. Interdum imaginatiōem ſine intelligentia fabricat. ſicut in Pha raone cū vidit ſeptē vaccas ⁊ ſpicas. Interdum ſomnia ⁊ eorundē intelligen tia etiā malis immittunt. ptz de ſomnio q̄d audiuit Gedeon a Madianitis de quo Judicū. vij. Multotiens quoq̄ deo ꝑmittente angeli mali mentib ho minū ꝑ ſomnia illudunt. vt teſtat. ca. epi. 26. q. 5. de ſceleratis mulierib: quę demonū illuſionib ⁊ fantaſmatib ſeducte credūt ⁊ pfitentur cū Dyana no cturnis horis dea. vel cū Herodiade (quę caput ſctī Joānis bap. ab Herode adultero expetijt) vel cū innumera multitudine mulierū equitare ſup quaſdā beſtias ⁊ multa terraꝝ ſpacia intēpeſtę noctis ſilentio ptranſire ⁊c. de quibus li. 7. latius diſſertū eſt. Quare aūt deus talia pmittat in fine li. octaui ex ſen tentia Auguſtini diſſertū eſſe memini. de talib illuſionib btūs Job cōque ritur dicens. Terrebis me per ſomnia: ⁊ ꝑ viſiones horrore concuties.

Si ⁊ q̄ ſomnia euentuū futuroꝝ ſigna cauſaue exiſtāt iſup q̄liter ⁊ ſōnioꝝ obſeruātia vana ſit ⁊ deo odioſa.

Capitulum. Uigeſimū octauum. Diſcipu.

Efficienter ⁊ pro epitomatꝭ anguſtia ſomnioꝝ cauſas explanaſti: nūc q̄d volebā a quib futuros euentus expectare poſſimus edici to. Ma. Diuinatiōem ſomnioꝝ inquit Ariſtote. li. ij. de vigilia ⁊ ſomno. nec eſt ↄtemnere idoneū. nec oīo ſuadere. Somniorum em q̄dam ſunt euentuū: quędam cauſa: q̄dam nec ſignū nec cauſa. Signa ſunt ea quę a corporis complexione ⁊ habitudine accidunt: quę etiā medici non negligenda autumant. vt in cauſas egritudinū facilius deuenire poſſint. Si gna itē dici pñt: quę a reuelatione dei vel angeloꝝ bonoꝝ fiunt. Alia q̄dam cauſa ſunt ⁊ occaſio euētuū. Vñ cū q̄dam ſomniaſſet ſe morderi a kone mar-

morco:ex his qui in temploꝝ veſtibulis cerni ſolent die poſtero cū templi fo
res ꝑteriret:cōſpecto leone dicebat. En nocturnis hoſtis metus:ꝛ immiſſa
manu in os ipſius a ſcorpiōe deletiſcente inibi letaliter leſus eſt. His ꝓxima
ſunt ſomnia caſualia:q̄bus extantibus nōnunq̄ euētus illoꝝ eueniūt. Hec
duo poſtrema ſomnioꝝ gn̄a ita vanitate ꝛ maloꝝ ſpirituū illuſione circūual
lata ſunt. vt ſomniantib⁹ peſtifera ꝛ creatori odioſiſſima ex ſacris literis pa
lam ſit. vn̄ i Leuitico legimus:nō auguriabimini:nec obſeruabitis ſomnia. Leui.19.
Et in Deutro. Prophera aūt ille aut fictor ſomnioꝝ interficietur. Et rurſus Deutro .13.
nec inueniat in te qui arïolos ſciſcitet aut obſeruat ſomnia. in Eccleſia. aūt Eccli.34.
Sōnia extollunt imprudentes. ꝛ infra. ne dederis in illis cor tuū. Et Eccleſia Eccleſia .5.
ſtes. vbi pl'a ſunt ſomnia hic ꝯmemorare:nec locus nec tempus admittūt.

De memoria ꝛ reminiſcētia et quoꝝ aut qualiter re cordari poſſimus de clauſura memoratiue et qualitatiua eius diſpoſitione. Ca. XXIX. Mag.

Vide fili dū calamo i ſomnioꝝ cāpo habenas laxamus:inſti Ambroſius
tuti callem relinquimus. Di. Quid mirū ſi ſomniantium
more oberrauit calamus:qui ſomnia deſcribere aggreſſus
eſt:cū (vt inquit diuus Amb. in hexamerō) natura q̄dam ſi Opus me
eri poſſit:vt hi qui aliquid intuen⁹. vl' dicēdo exp̄mere volūt moratiue
coꝝ q̄litatē q̄ vl' intuent vl' loquunt aſſumāt. Conceptis igit
loris ipam ad ſemitā reducito vt qd̄ reliquū eſt in memorie officiū velocius
penrrat. Ma. Memorie eſt ſpēs ꝛ intēſiones ab antefatis potentijs acce
ptas reſuare:donec rurſus opandū ſit. Di. Nū id imaginatiue attributū
eſt? Ma. Etiā:ſed nō eo mō quo memorie. Hec eādem ſolas ſpēs a ſenſu
cōīcceptas ſine tpis differētia cuſtodit. Memoria ṽo ꝛ has ꝛ intēſiones ab
eſtimatiua elicitas:inſup ꝛ fantaſie imagines cū dr̄ia tpis ꝑteriti i quo ſen
tiebantur reſeruat. Accedit aūt vt eas vl' totas amittat:vel remiſſas ordine
tn̄ ꝯfuſo retineat. Quas totas aūt itim⁹ ita obliuiſcimur:vt necdū volum⁹
eaꝝ recordari poſſimus. Hinc Aurel. li. 14. de tri. ca. xij. Qd̄ aūt q̄ſq̄ penit⁹ Auguſtin⁹
obliuiſcit nec cōmoueri eius vtiq̄ pōt. Quaꝝ aūt reliquias tenemus remi
niſcentia eſſe poterit. Di. Reminiſcentiā quid dicis? Ma. Ariſtote. eam Reminiſcentia
dicit reſumptionē memorie alicui⁹ nō totalit obliti p diuerſum ratiocigna
tiuum ex memoratiuis ad īueniendū ꝑtialiter obliti. Hinc Augu. volūtas
reminiſcendi eſſe nō pōt:niſi vl' totū vl' aliq̄d res eius quā reminiſci volum⁹
in penetralib⁹ memorie teneamus. Hec nempe adiutorio fantaſmatis ſum
pti aut a ſili aut a ꝯtrario, aut a loco aut tēpe ꝛ ſic de alijs. potentiam co
gnitiuam mouent ad app̄hendendū ꝑtialiter oblitū:talibus equidem me
moriam plurimum poſſe iuuari comptum eſt. Nōnunq̄ etiā ſaluis ſpēbus
tardius qd̄ volumus recordamur. Organum enim memoratiue partiuncula
cerebri:vermiculo ſil' claudit:ſpūs igit in quibus deferunt ſpēs nec introeūt
nec exeunt niſi hoſtiolū tale aperiatur. vnde quidam caput inclinant aut
eleuant dū oblitū q̄runt. Di. Manifeſta ſunt hec. Sed dic q̄ſo vnde hec
memoratiue accidat diuerſitas? Ma. Ex diſproportione qualitatum ꝛ ni
mia frigiditate ꝛ humiditate. Vn̄ calidi ꝛ humidi facile eſt recipere:ſed non Memorie
diutius ſeruare. Rurſus aūt ſicci ꝛ frigidi tarde eſt recipere ꝛ firmius reti diuerſitas
nere. Iuuenes aūt ꝛ ſenes male memorie ſunt:propter nimiū augmenti ꝛ
decrementi motū in ipſis. ſicut cū recordatio exigit mot⁹ agiles:ſic memoria

animū q̄tiētū.hec ꝛ alia memoria naturalē cōcernentia in ſpeciali tracta tu de artificiali aūt in fine rhetorices diſſeruimus. Di. Memini.

De potentia motiua imparatiua ꝛ ꝓſecutiua. De cōcu piſcibili ꝛ iraſcibili a quibus oriunt̄ quatuor anim paſſiones. Capitulū.XXX.

Magiſter Actenus apprehenſiue naturā explicauimus:nūc ordo ꝓmiſſoꝝ expoſtulat vt ꝛ motiuam ꝑcurramus. Di. Probe. Mag. Han bifariē ꝑtitā manifeſtum eſt.Quędam nanq̧ appetit ꝛ imperat: altera impium ꝓgrediendo proſequit̄.neceſſe em̄ eſt omni animal ꝑfecto vt qd̄ per app̄henſiuā agnouit.per appetitiuā appetat conueniēs aut reſpuat ꝯ̄trium per ꝓgreſſiuam aūt qd̄ appetebat ꝓſequat̄ ꝛ fugiat qd̄ re ſpuebat. Di. Eſt igit̄ appetitiua potentia qua animal inclinat̄ ad ꝓſecu tiōem vel fugā eius qd̄ cognoſcit? Ma. Scite definis appetitiuam quā c ſenſualitatē ꝛ appetitū aīalem dicūt.Huic rurſus ſubſunt. Cōcupiſcibili ꝛ iraſcibilis. Di. Cōcupiſcibilis q̄ eſt? Ma. Que tendit in bonum vl̄ ap parens:maxime aūt delectabile. Di. Iraſcibilis quę eſt? Ma. Que ꝯ̄tra malum inſurgit:ꝛ fertur in bonum arduum vtile vel honeſtū etiā ſi dele ctabile non ſit,vt potio amara.vt cōiter ꝑhi autumāt.Nō deſunt aūt q̄ vo lunt ꝙ concupiſcibilis reſpiciat ꝑ ſe bonū vl̄ malū fugiendū vel ꝓſequendū At vero iraſcibilis impedimentū proſecutionis mali⁹ ꝛ fuge boni attendat. qd̄ magis ꝓbabile videt̄.Impat igitur ꝯcupiſcibilis moueri ad ea q̄ vident bona ꝛ neceſſaria.Iraſcibilis aūt mandat fugam coꝝ q̄ ſunt ꝯ̄ria ꝛ nociua. Illa q̄erat̄ ꝑ ꝯiunctiōem boni optati:hęc ꝑturbat̄ ꝑ ei⁹ ablatiōem ꝛ p̄ntiā ꝯtrarij.Vn̄ ꝛ ab his affectiones animi oriunt̄:q̄ ſunt gaudiū ꝛ ſpes:a cōcu piſcibili dolor ꝛ timor ab iraſcibili.Has poeta iuxta platonicoꝝ ſniam tāq̧ origines vicioꝝ accidere aīę de corpis ſocietate ꝓhibet.dū inquit.Igneus eſt ollis vigor ꝛ cęleſtis origo Seminibus:q̧rum non noxia corpa tardant. Ter reniq̧ hebetant artus:moribundaq̧ mēbra.Hinc metuūt cupiūtq̧ delētq̧ nec auras Suſpiciunt clauſę tenebris ꝛ carcere cęco.Sed nō oīa vicia aīę ex carnis corruptę ſocietate accidere diuus Aurelius de ci.dei.li.14.ca.3.mani feſtat.Qualiter aūt hęc affectiones vicioꝝ ſcaturigenes exiſtant:in moralib⁹ apparebit. Di. Inſtitutū igit̄ ꝓſequere ꝛ organa dictaꝝ potētiaꝝ explicato. Ma. Organū ꝯcupiſcibilis ꝛ iraſcibilis circa cor vel ipm̄ cor eſſe autumant eo ꝙ cor in actib⁹ eaꝝ ꝛ dilatat̄ ꝛ ꝯſtringit̄ ꝛ ſanguis ab exteriorib⁹ ad cor vl̄ a corde ad exteriora remittit̄.Hinc timidi pallent ꝛ irati excandeſcunt in his nempe animalis ſpūs ad vitę fontem vel ſecurior ſit retrocedit.In illis aīa in ꝑpatulo videri deſiderat ne videat̄ formidoloſa: ꝛ in vltionē ſe extendit.

De triplici virtute motiua naturali vitali ꝛ animali de pia ꝛ dura matre cerebri vn̄ nerui ſenſuū ꝛ motuū inſtrumēta oriū tur. Quō fiat mot⁹.q̄ trahentia reptilia greſſibilia natalia ꝛ q̄res potētia motiua organica ꝛ nō organica. Ca.xxxi.

Di. Onſequēter motiuā q̄ impatū ꝓſequitur:paucis ꝯſtringito. Ma. Motiua trifarie ſcindit̄.Eſt em̄ q̄dam naturalis:q̄dam vitalis:ꝛ quędā aīalis.Naturalis in epate ꝑcipue ex nutrimento ſanguinē opatur:quē per venas ab epate ortas ad ſingula corporis membra tranſmittit ꝛ vnde nutriant̄ ꝛ creſcant.Huius naturam in ꝑoribus cum de

egetatiue potentijs differtū eſt enodauimus. Vitalis opatur in corde: cui⁹
ruore motibus dilationis & cōſtrictionis p aeris inſpiratione & expiratio-
ē tempat. Et in ſanguine p arterias a corde ortas: ad ſingl'a mēbra extēs
ibus vitā largit. Attrahit aūt cor aerem a pulmone: & pulſantes vene (q̄s
rterias dicimus) cordi pxime a corde aera trahunt. que autē cuti cōiuncte
identur ab extrinſeco per poros refrigerant. Inter has medie a venis non
u. ſantib⁹ ſanguinē ſubtiliorem accipiunt. Di. Vitalis itaq; quā impul-
ariuā nominas: his ſolum animatis neceſſaria eſt que pulmonē habent?
Magi. Optime. Pulmo etenī caro eſt ſpongioſa. vt follis aera recipiens.
n plantis autē motus offices vis naturalis operatur. Similit et in anima-
ibus impfectis. vt ſunt conche & oſtree: modo tamen pfectiore q̄ȝ in plant.
Animalis in cerebro eſt a quo p neruos inde exeuntes ſenſibus vigorem et
eliquis membris motū influit. Unde cerebrum quod ſub cranco locatur
duabus pelliculis inuoluit: quaȝ exterior cranco proxima ſolidior eſt. & du
a mater dicit. Interior autē que & tenerior eſt pia mater appellat. A pri-
na oriunt nerui q̄ ſunt inſtrumenta motus voluntarij. & ad capitis pup-
pim ptenduntur. A ſecunda aute nerui pcedunt: qui p capitis proram ad
ingula ſenſuum organa deſcendunt. de quibus ſupra. Nerui vero dūe ma
tris p corpus animalis ramificant: & in muſculis & lacertis confluunt. per
quos motiua vis dilapſa animal mouet. eo quo ſequit ordine. Nam obiectū
ab apprehēſiua cognitū p appetitiuā appetitur aut reſpuitur. Hec motu-
ae viguiti in neruis. muſculis. & lacertis imperat. vt ad pſequendū deſide-
ratū. aut fugiendū ptrariū corpus moueat. que dicto citius obtempans
ligamēta membroȝ ptrahens & relaxans. primū quidē ppinquiora mouet.
& hec rurſus alia donec obiectū vel pſequendo obtineant: vel fugiendo ab
iciant. Di. Ita eſſe manifeſtū videt. nam brachiū motū mouet manū.
manus digitum. digitus obiectum ptrectat. Ma. Pariformiter de crurib⁹
pedib⁹. & alijs ſentiendū. Hoc imperiū in brutis eo mō accipiendū eſt. quo
pfectiones. ſupiores. in inferiorib⁹ eſſe poſſunt. Sortit aūt motiua in diuer-
ſis diuerſa noīa. nam q̄ dilatationis & pſtrictionis motu opatur contracti-
ua dicit. vt in vermib⁹. conchis. & oſtreis. Que aūt de loco ad locū mouet. p
greſſiua appellat. & hec rurſus in organis diuerſe enunciat. Quedā eīn pedi
bus gradiunt. & ſunt greſſibilia. vt hō equus. quedā alis ferunt & ſūt vola-
tilia. vt aues quibus tamē ſagax natura pedum vſum ppter alimenta que
in terris venant non negauit. que inſupfluis non abundat nec in neceſſa-
rijs deficit. quedam coſtis trahunt & ventre raptant. & ſunt reptilia. vt ſerpē
tes. quedam pēnulis agunt natando. & ſunt natatilia. quoȝ generatiōes in
ſupioribus expoſuimus. Rurſus que in manibus roſtris alijſue membris
ad operationē adaptatur. opatiua dici ſolet. Que pulmonē & vocalem arte
riam vna cum lingua ad formationē vocis mouet vocatiua. et affectionuȝ
indicatiua dici poteſt. Di. Aperte ſingula diſcuſſa vident. ſed nondū que
res ſit motiua pſpicuum eſt. Ma. Motiua vis ſubſtantia quedam eſt a
corde originata. formam accipiens in membris diuerſis ad diſtincta opera
Unde ad opationem nutrimenti formā accipit in epate ad operationē vite
in corde. ad opus vero ſenſus & motus formā accipit in cerebro. Animatur
autē hec ſubſtantia quā in ſpiritū dicimus aīa ſenſitiua (vt viſum eſt ca.
de modo videndi) & ſine ſanguine corpi nō iungit. Spirit⁹ eīn inquit Aure
h⁹ in ſicco hitare nō pōt. Preter hāc aūt hoī ineſſe aliā motiuā nō organicā
q̄ nō ptē poſt ptē. ſȝ totū ſil' moueat. & eiuſde eēntie ſit cū itellectiua. Scho.
aſtruit hac mouebūt corpa glioſa. Di. Corp⁹ ē igr motiua organica ſpūs aūt
ppt & ſubtilitatē & agilitatē appellata. nō organica āt c⁹ vltio mētiōeȝ facis.

corpus ſed ipſa anima intellectiua cenſet. Magi. Diſerte dicta reſumis;
Di. Reſtat igit vt intellectiue conditiones edoceas. Ma. Id ab alio li-
bro cōmodius ordiemur. Di. Placet.

Liber.XI.De natura origine ac imortalitate ani- me intellectiue ꝛ ſi anima intellectiua ſibiipſi ſemꝑ co- gnita ſit in explicatione tamen nature eius multu la- borauerūt ſapientes. Capi.I. Magiſter.

Intellectiua quā ꝛ mentē dicimus: ſola eſt qua a beluis ſecer-
nimur: ꝛ creatoris imaginē expꝛeſſius gerimus. Hec iuxta Au-
relij ſnīam in.x.ſitr ꝛ.xiiij.de tri.ca.x.ſibiipſi ſemꝑ cognita ē.
Ex quo eñ eſſe cepit nūꝗ ſui meminiſſe.nūꝗ ſe intelligere.
nūꝗ ſe amare deſtitit. Nihil eñ tam nouit ꝗ̄ id qḋ ſibi pre
ſto eſt.nec menti magis quicꝗ̄ preſto eſt ꝗ̄ ipſa ſibi.verūtñ
terrenis inuoluta rebꝫ: quas ꝑ ſenſus haurit non ſemꝑ ſe cogitat. Qui ꝗ in
explicatione nature ipſius ſudauere Arabes.greci. ꝛ latini pħi ſe a terrenis
ad ſublimiora ſubleuātes: nō tam certas ꝗ̄ diuerſas de ipſa ꝓtulere ſnīas;
quaꝝ nōnullas ab initio libri decimi ſub breuitate cōmemorauimꝰ.reliq̄s
ꝑ̄iter nouē campis diſtributas: auxiliante deo luſtrabimꝰ.ꝛ in his q̇d pħi-
ce ꝛ catholice de natura anie ſentiendū ſit venari tentabimus. Di. Probe.
Primū itaꝗ campos enumera: dehinc ipſos ſuo ordine ꝑcurramus. Ma.
Primus campꝰ ſit definitionis.Scḋus diuiſiōis.Tertius identitat.Quartꝰ
vnitatis.Quintꝰ impꝛtibilitatis.Sextus originis.Septimus imortalitatis.
Octauus miſerie.Nonus felicitatis. Di. Nunc primū aggrediamur.

Campus definitōnis in quo pꝛincipaliores anime definitiones enumerantur. Capi.II. Magi.

Primū campū intrantibꝫ: multiplices anime definitiones oc-
currunt e q̇bus ꝑgnantiores tm̄ dilucidande v̄niūt.Unḋ q̇
dam animā in ſuo eſſe notificantes dixere.Anima eſt ſuba
ſpūalis ſimplex indiſſolubilis.inuiſibilis.ꝛ incorporea.paſſi-
bilis atꝗ mutabilis.carēs pondere.figura.ꝛ colore.Hec de-
finitio ſeipm enucleat.Anima eñ cum ſuba ſit incorporea
q̄nta eſſe nequit.ideo nec pondus.figurā.colorē. aut alias corpeas q̄litates
recipit.hinc inuiſibilis.i.nullo ſenſu corpea ꝑceptibilis.qꝛ ſuba ſpūalis.ſim
plex autē ꝑ abnegationē cōpoſitionis phiſice ex materia ꝛ forma corporali.
ſic etiā indiſſolubilis.reliqua in ſequētibꝰ clariora fient. Rurſus in li.de ſpi
ritu ꝛ aīa dicit.Anima eſt ſpūs intellectualis.rōnalis.ſemꝑ mouēs.ſp in
motu.bone maleꝗ voluntat capax. Et Plato in Phedone. Anīa nūerus
Auguſtinꝰ. eſt ſeipm mouēs: intellectꝰ huius in campo imortalitat edocēdus eſt: nunc
Remigius. definitiones ꝓſequamur. Di.Sane. Ma. Qui animā reſpectu corpis cuiꝰ
Ariſtoteles. forma eſt ꝯſiderant aliter definiūt.nā ait Aurel.li.de q̄ntitate anie.Anīa ē
ſuba rōnis pticeps regendo corpi accōmodata.ꝛ Remigius.Anīa eſt ſuba
incorporea regens corpus.Ariſto.quoꝗ. Anīa eſt primꝰ actus corpis phiſici
organici: vitā habent in potētia.At rurſus.Anīa eſt principiū q̇ viuimꝰ ſen
timus: mouemur ſm locū ꝛ intelligimus pmū. Di. Manifeſta ſunt hec ex
premiſſis. Ma. Aug.animā intelligibilibꝫ cōparans ait.Anima eſt oim
ſſilitudo.Oīs quippe cognitio ꝑ viā aſſiīlationis eſt. vt ꝓtim tractatū ꝑce-

denti expoſuimus.mens aūt q₂ oīa intelligit:oībꝫ ſe aſſimilare poſſit:ne
ceſſe eſt.Seneca aūt eā in ordine ad finē ꝓpꝛium deffiniens ait.Anima ſpūs
eſt intellectualis ad beatitudinem in ſe ⁊ in corpore ordinatus qđ in cāpo Seneca
penultimo ⁊ vltimo manifeſtū fiet.Sed nō doctiſſimi moyſi ſnīam ſilentio
ꝑtranſibimus:ex cuius ꝓphetię initio hęc animę diffinitio emergit.Aīa eſt
deiformę ſpiraculum vitę:ait nanqꝫ deus.Faciamus hoīem ad imaginem
⁊ ſimilitudinē nr̄am.hoīem non quidem exteriorē q̄ corrūpitur:cinis eſt eñ ⁊ in Moſes
cinerē reuertetꝫ:ſed hoīem interiorē qui iuxta aplicam ſnīam de die in diem Geneſis
renouatꝫ:⁊ hęc eſt anima ecce deiformę.Sequitꝫ:Formauit igitꝫ deꝰ hoīem
de limo terrę ⁊ ſpirauit in faciem eius ſpiraculum(q̄ntum ad ſenſitiuā)vitę
(q̄ntum ad vegetatiuā)Et factus eſt hō in animā viuentē.Eſt eñ hō inte
rior aīa viuēs.vegetatiuā.ſenſitiuā.⁊ intellectiuā ꝯplicās.vt ī cāpis ſequētibꝫ
patebitꝰ Di. Lariſſimꝰ eſt hic cāpꝰ ⁊ breui ſnīa qđ ī ſequētibꝫ venari poſſit
demōſtrans.pgrediamur igitꝫ celeriꝰ ne qđ neccarioꝝ oclos noſtros aufugiat.

Lāpus diuiſionis in quo primo anima in intellectū voluntatē ⁊ memoriā ptitur Intellectus in agentē et paſſibilē diuidiꝫ ⁊ opa vtriuſqꝫ explicātur nec intellectus nec obiectū ſolū ſed vtrūqꝫ cauſa intellectionis oſtēditur.Et ſpēm intelligibilē in memoria intellectiua q̄ alia eſt a ſenſitiua reſeruari pꝛobatꝫ. La.III.Ma.

Ampo deffinitionū ſtrictius ē cāpus diuiſionū:⁊ tāto quidē la
tior q̄nto lucidius ea q̄ deffinitiōes cōplicāt in ipo explicantꝫ.
Impꝛimis itaqꝫ maioꝝ auctoritas aīam in tres potētias di
ſtributam tradidit:q̄ ſunt intellectus.memoria.⁊ voluntas. potētię aīę
Harū naturas paucis edocebimus. Di. Primū igitꝫ intelle intellectiue
ctū pſeqmur. Ma. Intellectus eſt aīę potētia q̄ oīa intelli
git.Hic rurſus ī agentē ⁊ paſſibilē diſtribuitꝫ:q̄ nō eſſentia ſed opatiōe ſecer
nuntꝫ. Di. Opus ergo intellectus agentꝫ qđ eſt? Ma. Quadrupꝛitū eſt.
Primū q̄ cū fantaſmate in intellectu paſſibili ſpēm intelligibilē concauſat.
Secundū quo cū ſpē itelligibili actū intelligēdi pducit.Tertiū q̄ ad habitū
diſpoſitiōem inducit.q̄rtū quo habitū pficit. Di. Intellectꝰ paſſibilis opa
q̄ ſunt? Ma. Eadē ſunt in cauſalitate receptiua q̄ ⁊ agentꝫ in cauſalitate
effectiua.Illiꝰ eſt eñ oīa facere.huius oīa fieri.Agēs eñ facit oīa potētia
intelligibilia actu intelligibilia.Paſſibilis aūt oīm intellectiōes ī ſe recipit.
Dū ſpēm intelligibilē ab agēte ⁊ fantaſmate cauſatā recipit ⁊ ꝯſeruat:me
moria intellectiua dicitꝫ.Dū ꝟo actualem intellectionē ab agēte ⁊ ſpē intel
ligibili pductā accipit:intelligētia appellatꝫ:eſt eñ memorię fecūdę expmeñ
actualem intellectionē. Di. Ad intellectionē itaqꝫ q̄tuoꝛ ꝯcurrere videntꝫ. intelligētia
fantaſma.ſ.ſpēs intelligibilis.intellectus agēs ⁊ paſſibilis. Ma. Scire in
ſtas.Fantaſma quidem qđ acceptū a re p ſenſus ipam ſingulariꝫ ſub ꝯditi
onibus materialibꝫ:q̄ ſunt hic ⁊ nunc.⁊ c̄.repn̄tat.Utriqꝫ eñ ſenſus exteri
ores.ſ.⁊ interiores ſpēs recipiunt ſine materia ab obiectis.Exteriores quidem
in pn̄tia obiecti ſicut cera mollis recipit ſine materia formā preſentis ⁊ im
preſſe ſigilli.Interiores aūt ſenſus recipientes ſpēs eas magis ſubtiliant:et
etiā in abſentia obiecti ꝯſeruant:vtriqꝫ tn̄ cum conditionibꝫ materialibꝰ q
quibꝫ depurate ⁊ abſtracte cum intellectu:agente ſpēs intelligibiles quas ⁊
ſimplices res in vli repn̄tantes pꝛoducunt:quas paſſibilis(in eo qđ memo

ria eſt)cuſtodit.Rurſus agēs dū actualē intellectionē facere nititur:in ſpe
cie intelligibili ꝓpter ſui limpiditatē aciē figere non valens:iuxta Uarronis
ſententiā ſe ad fantaſma huius ſpeciei cōuertit:qđ propter ſui materialita
tem obſtaculum pbet:queādmodum viſus in lumine ſine opaco terminātē
nō figit.Qđ ſi multaꝝ reꝝ ſpēs ſil' in intellectu fuerint:hec tñ intelligit cui⁹
ſpēs aut forti⁹ mouet.Cōcurrūt itaqꝫ ad actualē itellectiōem ſpēs aut veri⁹
obiectū in ſpecie preſens relucens ⁊ intellectus agens.vt cauſe ꝑtiales totalē
cōplētes:nec eñi obiectū nec intellect⁹ itellectiōē cauſat ſꝫ vtrūqꝫ ſil.A co
gnoſcente eñi ⁊ cognito ꝑitur noticia.teſtat Aug.9.de trini.ca.ii. Di. Qua
re igit nō etiā obiectū:ſed intellectum intelligere dicimus. Ma. Nec obie
ctū:nec intellectū agentē intelligere ꝯcedimus:ſed intellectū paſſibilē intelli
gibilem a ſuſcepta intellectiōe denoīamus.ſicut viſum in ſe viſionē recipi
entē videre dicimus.ſic nō pictorē albū.ſed dealbatū parietē ab accepta al
bedine albū appellamus. Di. Si igit deus intellectiōem ꝓduceret ⁊ eam
dem in intellectu nřo infunderet intelligere diceremur. Ma. Etiā. Di.
Rurſus in productiōe actualis intellectionis nullus cauſalitat locus intelle
ctui paſſiuo tribuit: Ma. De hoc qđ certi ꝓferā nō habeo:diuerſe eadem
ſunt magnoꝝ ⁊ pħoꝝ ⁊ theologoꝝ opiniōes.Schotus inſuꝑ materiā diuti⁹
vētilatā dubiā reliquit.Sunt ꝑterea q ſpēm intelligibilē in intellectu paſſi
uo ꝯſeruari inane iudicāt:qb⁹ ob anguſtiā epitomat nō rōes ſed diui Aure
lij ꝟba obijcimus.Aiteñi de trini.li.9.ca.xi.Non omnino ipa corpora in aīo
ſunt cū ea cogitamus:ſed coꝝ ſilitudines:ſed nō fortaſſe id de fantaſmatib⁹
(q etiā corpoꝝ ſilitudines ſunt)quiſpiā intelligendū ꝯtendat:qđ in libro.14.
ſcripſit.animaduertat tūc(inquit)⁊ ſi vite hui⁹ mortalis trāſacte memineri
mus:⁊ credidiſſe nos aliqñ quō non videbamus memorit recoluerim⁹:in
ꝑteritis atqꝫ trāſactis deputabit fides iſta nō in pñtib⁹ reb⁹ ſempqꝫ manen
tibus.⁊c.manifeſtū eſt in ꝑtura aīa fantaſmata q organa ꝗnta requirunt
locū hre non poſſe. Di. Alia igit eſt memoria intellectiua ⁊ alia ſenſitiua:
qua pauloāte in poſteriore capit ꝑte ſituatā audiuimus: Ma. Alia eadē
nā ſenſitiua nobis cū beluis cōis eſt:intellectiua aūt ſolus rōnalis mentis
potentia eſt q ad imaginē creatoris formata eſt ſed iā hec miſſa facientes
ceteras diuiſiones ꝑcurramus. Di. Tu feſtinas ad reliqua ego ꝟo hic ali
quātiſꝑ manendū cenſeo:donec intellectionis vim enucleatius pandas.

De cauſalitate intellectionis ⁊ obiecto intellectus inſuꝑ ⁊ de duplici cognitione abſtractiua ⁊ intuitiua

Capitulum Quartum. Magiſter.

Jquido(inquit diuus Aug.li.9.de trini.ca.xij)tenendū eſt ꝙ omnis
res quācunqꝫ cognoſcim⁹ ꝯgenerat ī nobis noticiā ſui.ꝯgñat dic.
.i.cū alio gñat.ſ.intellectu.vñ ſubdit.Ab vtroqꝫ eñi noticia pariter
a cognoſcente ⁊ cognito.Cognitū ꝟo ꝑmum ⁊ adequatū itellect⁹
noſtri.qđ ſit:non paruo labore a ſapientib⁹ queſitū eſt.Alijs deū:alijs qddi
tatē rei materialis:ceteris ꝟo ens inqꝫtum ens pro obiecto intellectus aſſi
gnantib⁹.Primū de ꝑmitate ꝑfectionis:alterū de obiecto pro ſtatu pñtis vi
te.Tertiū aūt de obiecto intellectus ex natura potentie ꝯcedi pōt.Nam deo
qđ prius in ꝑfectione:quidditate materiali quid conuenientius intellectui
imerſo materie: Aut quid communius ente:cū nihil ſit qđ rōnem entis poſ
ſit ſubterfugere.ꝑma impreſſione impſſum aīa ait.Auicenna primo metha
phiſice.Quid aūt eſt qđ anima nō poſſit cognoſcere intuitiue vel abſtracti
ue:cum etiam ab ente minimo vſqꝫ ad maximū creatum nihil poſſit intel

lectū eius vel ſatiare vel quietare. donec apprehendat eum: q̄ cunctaꝝ pfectiōes
in ſe complectit: ꝛ virtutis eſt infinite. Di. Intuitiue qn̄ cognoſcim⁹? Ma.
Dum obiectū p̄ſens. vt p̄ſens eſt apphendim⁹. Abſtractiue aūt ſi obiectū in
illo medio intelligim⁹ aut ſentimus. nam cognitio intuitiua ꝛ abſtractiua
ſm nōnullos haud infime auctoritatꝭ doctores nō tm̄ in intellectu ſed etiā
in ſenſu locū habet. Intuitiue nāqꝫ colorē actu p̄ſentē videm⁹: abſentē ab
ſtractiue imaginamur. Intuitiue btī in patria deuꝫ cōtemplantꝭ: ꝛ oīa crea
ta: de quo tm̄ aliqui heſitantes contrariū argumētantꝭ. Abſtractiue roſa in
hyeme a nobis intelligitꝭ. Di. Intelligo iſta: latent vero alia q̄ dictis in p̄
mi capło ꝯtrariari videntꝭ Mag. In mediū pfer: ſi forte ꝛ huic tuo errorī
mederi poſſit. Di. Dictū eſſe memini ad intellectionē fantaſmata cōcurrere
quō igitꝭ cognoſci poſſunt: q̄ ſenſib⁹ nec ſpēs: nec fantaſmata ingerūt. vt ſūt
virtutes habit⁹ ſubē imateriales ꝛ rerū oīm origo ſimpliciſſim⁹ deus. Rur
ſus ſi ſpēs intelligibilis a fantaſmate abſtracta rem in vl'i rep̄ſentat (vt di
ctum eſt) Singularia qualitꝭ intelligi poſſunt? Mag. Hec ſilentio p̄terire
negligentie eſſe nō parue: diſſoluere autē difficile. attamē qđ in alioꝝ codi
cibus legi haud ſilebo. Di. Probe.

Subſtantie imateriales virtutes habit⁹ et cetera hmōi ſi a nobis p ſtatu iſto cognoſci poſſint et q̄ cog nitione et p q̄d et ſi ſubſtantia materialis p propriā ſpeciem cognoſcatur. Capi. V. Magiſter.

Vere q̇ imaterialiū reꝝ q̄ pauloante cōmemoraſti: noticiā in
hac vita q̄ corp⁹ qđ corrūpitꝭ aggrauat aīam: haberi non
poſſe aſtruere conati ſūt. Nōnulli vero de his cognitionē nega
tiuā: nō affirmatiuā nob̄ ꝯcedūt. vt ſcire poſſum⁹ ꝙ angelus
nō eſt lapis. nec lignū nec aliud hmōi: ſed q̄ res ſit ſcire non
poſſum⁹. Ceteri cognitionē: q2 eſt poſſe hic haberi de imate
rialib⁹ ꝯcedunt: nō aūt ppter q̇d. Taliū enī entiū nobis aliquā cognitionē
eſſe poſſibilē naturale deſideriū q̇ hec ſcire deſideram⁹ indicat: q2 ad impoſ
ſibile ꝛ fruſtra eſſe nō pōt: ꝛ tamē oīm eſt. dicente Ariſto. p̄mo metaphiſice.
Omes hoīes natura ſcire deſiderāt. igitꝭ (p topicā) maximū ſcire q̇đ eſt ima
terialiū entiū maxīe ſcire deſiderāt: quo adepto felices ſunt. Summā eādē
felicitatē in hac vita in ſpeculatiōe altiſſimaꝝ cauſaꝝ poſuit. hinc ꝛ ſapien
tē maxīe felicē eſſe voluit. Sapia enī circa altiſſimas cauſas eſt. vt in mora
lib⁹ tradidit. Adde qđ ab initio hui⁹ libri teſtimoniū ex Aug. p̄clariſſimo
volumine de tri. adhibui. qm̄ mens ipa (q̄ vtiqꝫ imaterialis eſt) ſeipam co
gnoſcit. Di. Poſſibilitatē mihi pſuaſaꝫ fateor modū cognoſcēdi agias: cum
illoꝝ nulla hrē poſſim⁹ fantaſmata. Ma. Nec oīm q̄ cognoſcimus ppria
fantaſmata hauſiſſe p ſenſus neceſſe eſt: qm̄ nec materiales q̇dēꝫ ſubās p
pprias ſpēs ſentim⁹. nā quoꝝ p̄ſentiā p pprias ſpēs videm⁹: abſentiā eorū
dē moꝝ eodē ſenſu notam⁹. Di. Nihil verius. Ma. Qui igitꝭ abſentiā pa
nis in ſacramēto altaris poſt ꝯſecrationē nullo ſenſu pcipimus: ꝯñs eſt vt
panis p̄ſentiā ante ꝯſecrationē per ppriā ſpeciē nullo ſenſu pcepimus. Di.
Cōtrarius videris Ariſto. quē dixiſſe ferunt in co. li. quē de aīa p̄titulauit.
lapidē q̇dē nō eſſe in aīa (.ſ. dū intelligitꝭ) ſed ſpēm lapidis. lapidē aūt eſſe
ſubāꝫ materialē haud dubitas. Ma. Si dubito ab eodē in pede leſus ve
ritatē expior: nō aūt ppriā ſpēm illi⁹ materialꝭ ſubē q̄ de ſe inuiſibilꝭ ꝛ intāgi
bilis eſt: in ſenſu vel aīa eſſe ꝯcedo: ſed ſpēm accn̄tiū lapidis puta figure ꝛ

coloris ⁊c̃.ad hunc ſenſuꝫ pħi dictū accipio vñ etiā in eodē libro ait:accidē
tia magnā ptē ꝯferunt ad cognoſcendū q̄ q̄d eſt.Aliqua igit̃ p accidentia
apphendim⁹.vt ſubas materiales.Alia p cōpoſitionē diuerſoꝝ fantaſma
tū.vt aureū montē.Nā vt ſcribit diu⁹ Aug⁹.ad Nebridiū. Aīa p.vim au
gendi ⁊ diminuēdi imagines format:q̄s prius totas non vidit.ptes vero i
alijs atq̄ alijs reb⁹ attigerat.Alia in ꝯceptu ſimplici intelligim⁹ vt deū i
ꝯceptu entis.vel ex pluribꝫ aggregato.vt q̄ eſt ens verū infinitū. neceſſariū
⁊ ſic de alijs.q̄ ſit accepta ſoli deo ꝯueniūt.Interdū imo ſepius res ⁊ cau
ſas p effectus ⁊ operationes cognoſcim⁹. ſic animā in viuēte corpe arguim⁹
Aīa aūt ſeipam intuitiue nō p cuiuſcūq̄ ſpēm cognoſcit:q2 nō ob aliud
q̄ eo quo ſibi pſens eſt.inq̄t Aug.in de tri. Et ſicut corporeaꝝ rerū noticias
p ſenſus corporis:ſic incorporeaꝝ rerū p ſemetipam:ſ ⁊ ſemetipam p ſeipam
nouit.q̄m eſt incorporea.nam ſi nō ſe nouit.nō ſe amat.

Quā parua ſit cognitio noſtra in hac vita et quō philoſophi per creaturas in cognitionē creatoris deuenire potuerunt. Capitulū.VI. Diſci.

S J alijs medijs ſubſtantiaꝝ corporaliū ⁊ incorpaliū noticiam
haurire nō poſſum⁹.diminuta eſt cognitio noſtra. Ma. Re
cte ais diminuta cuꝫ nec minime entis naturā ⁊ q̄dditatē vn
eſt pfecte ſcire poſſum⁹:q̄diu in h̄ mortali corpe a patria ce
leſti exules pegrinamur.Corpus em̄ q̄d corrumpit̃ (inq̄t Sa
piens) aggrauat animā ⁊ deprimit terrena inhabitatio ſen
ſuꝫ multa cogitantē.⁊ difficile eſtimam⁹ q̄ in terra ſunt ⁊ q̄ in ꝓſpectu ſunt
inuenim⁹ cū labore q̄ in celis ſunt: aūt quis inueſtigabit:nec id oīno Ari
ſtote.latuiſſe videt̃.cui cū de hac re ſmo exortus fuiſſet in pma pħia dice
bat.Sicut oculus nycticoracis ſe habet ad lumē ſolis ſic intellect⁹ noſter ad
ea q̄ manifeſtiſſima ſunt in natura.hꝫ em̄ cognitio nr̄a ortū a ſenſibꝫ.vt in
analeticis ait.quibꝫ ſube.vt pauloante dictū eſt.ſubiecte nō ſunt.q̄ tñ cunq̄
tñ has cognoſcere ꝯceſſum eſt ordine quedā ꝓcedit̃.vt de noticia vni⁹ aliud
inueſtigam⁹.ſic p accidentia in ſubſtantiaꝝ p effectus in cauſarū noticias
deuenimus ordine pꝑoſtero quantū ad rerū naturas.Rurſus ab omnibus
his finitis ad cognitionē infiniti ꝯditoris eleuamur. ꝯceptus em̄ q̄s ō eter
no incōmutabiliq̄ deo formam⁹. a ſenſibilibꝫ ⁊ creaturis ſumim⁹vt diuin⁹
ad Rom̄.i. Paulus ad Rom̄.arguens ait.Qd̄ notū eſt dei manifeſtū eſt in illis.de⁹ em̄
illis reuelauit (ſed quō ſubiecit) inuiſibilia em̄ ipſius a creatura mundi p
ea q̄ facta ſunt intellecta ꝯſpiciunt̃.Sempiterna quoq̄ eius ꝟtus ⁊ diuini
tas.oīs em̄ creatura inq̄t Aug.vlt̃.li.de tri.ca.iiij.pclamat ſe hr̄e pſtantiſ
Sapien̄.iij. ſimū creatorē.nam vt ait Sapiens. A magnitudine ſpeciei ⁊ creature cog
noſcibilit̃ poterit creator coꝝ videri.ſed cognitio hec impfecta ⁊ ex pte eſt.q
i.Cor.xiij. vt ait apl̄s p ſpeculū in enigmate. Di. Quō p ea q̄ facta ſunt potuere pri
mi pħi in noticiā dei deuenire:cuꝫ vtiq̄ de⁹nihil hoꝝ ſit? Ma. Hac vtiq̄
via ipi cū queſiere.vt pꝫ p Aug.li.8.de ci.dei.c.6.⁊ vt idem ait li.8.de tri.
c.ij.nō parue noticie pars eſt ſi antequā ſcire poſſum⁹ q̄d ſit deus: poſſum⁹
iam ſcire q̄d nō ſit.⁊ li.15.c.ij.Sic em̄ ſūt incōprehenſibilia requirēda:ne ſe
exiſtimet nihil inueniſſe ſi q̄ ſit incōprehēſibile qd̄ q̄rebat potuerit inueni
re.Hec ni fallor eſt illa docta ignorātia de q̄ Cardinalis de cuſa ſecretorū
indagator ſagaciſſim⁹ tres edidit libros.Intelligam⁹ itaq̄ (vt Aug.in prin
cipio q̄nti libri de tri.docuit)deū ſi poſſum⁹ q̄tū poſſum⁹ ſine q̄litate bonū
ſine quātitate magnū.ſine indigentia creatorē ſine ſitu preſidentē ſine ha

itu oia ꝯtinentẽ ſine loco vbiq; totũ ſine tꝑe ſempiternũ: ſine vlla ſui mu de mutabilia facientẽ:nihilq; pacientẽ. Quiſq̃s deũ ita cogitat(inq̃t idẽ) ꝛ nõ põt oĩmodo inuenire q̃d ſit: pie tñ cauet q̃ntũ põt:aliq̃d de eo ſentie ꝙ nõ ſit. Sed de his altioꝛ diſciplina eſt. Di. Illi igit̃ refugiãda ſunt: ne alr̃ incepta methado longius nos abducant.

Si menti noſtre ꝯcreate ſint oĩm rerũ ſpecies ſiue notiones. ꝛ vnde habet ꝙ etiã de his que nõ didicit iudicare põt. Qualiter inſuper accipienda ſint verba Ariſtotelis q̃b⁹ aĩam tabule raſe cõpat. Ca. VII. Ma.

DE imaterialiũ noticia ſicut ꝛ corꝑaliũ facil'ime iudere poſſũt q̃ menti nr̃e oĩm rerũ ſpecies cõcreatas crediderꝫ: q̃s Platoni ci notiones appellãt:q2 incognita notificant ꝛ ꝑ illas anima de oĩbus iudicat.ꝛ hec honeſta.illa turpida dicit.inter vera ꝛ falſa diſcernit. artificũ opa minus ꝑfecta (q̃uis artẽ opãdi talia didicerit)vitupat.preciosa laudat. ꝓportionib⁹ in ſil'b⁹ ceptis cõgaudet.nec(vt aiunt)ſine illis ꝑficere poſſet.ſicut nec dñs fugitiuũ ſeruũ inſequẽs.cui⁹ oĩmino nullã cognitionẽ habet apphenderet:ꝛ a natiui tate ſurdus citharœda nõ fieret. Di. Tale q̃d in nobis eſſe expientia docet: ſed an ſpẽs ſiue notio ſit:certũ nõ habeo.libent̃ tñ hanc opinionẽ ſi verã iu dicas amplector. Ma. Si ꝑ notiones huiuſcemõi ꝑme veritatĩ radiũ oĩm entiũ ſpẽs ꝛ notiones cõplicantẽ intellexerũt:ceteris in cognitiõe ꝑferendi ſunt.q̃ntũ eñi lux iſta in mẽte noſtra efficiat:q ad imaginẽ ipſi⁹ creata eſt. diu⁹ Aug.ꝑfundiſſime in li. de vera religiõe diſſeruit. Inſup ꝛ in.x.li. de tri. ca.vi.ꝛ li.xiiij.c.xv. Si aũt ꝑ has notiones ſpẽs intelligũt:q̃ ſunt intelligibi liũ ſimilitudines ꝓpꝛie:q̃les meoꝛie nr̃a itellectiua ꝯſeruat ꝑterita intellectiõe erroꝛ huic ꝓximi ſunt:q̃ aĩas nr̃as ante corpoꝝ vnionẽ retroact̃ ſeclis in celeſtib⁹ habitaſſe:ꝛ ibidẽ deliquiſſe aſtruũt. Di. Hic erroꝛ in ſupioꝛib⁹ ex ploſus eſt:ſed dic q̃ſo Ariſto.peripateticoꝝ prim⁹ de ꝯcreatis aĩe ſpecieb⁹ q̃d ſenſit idẽ ne cũ poꝛib⁹? Ma. Minime. Di. Cur igit̃ aĩam a ꝑncipio ta bule raſe ſil'em dixiſſe inuenit̃:cũ vtiq; raſam tabulã dicere vſus habeat:in q̃ deleta ſit q̃ prius inerat ſcꝑtura vel pictura. ſic de aĩa dixere poꝛes q̃ eaꝫ in deſcenſu:ꝛ corꝑea molis vnione ꝑteritoꝝ oblitã voluere.vt d'ctũ eſt in ſu perioꝛib⁹. Ma. Quid ſi Ariſto.minus ꝓpꝛie comparationeꝫ dictã expſſit aut forte trãſlatoꝛ ꝓ tabulã nuda ac plana raſaꝫ dixit. Di. Utrũq; fieri potuit. Ma. Si ꝙ reſtat ocyus ꝑtractemus. Di. Alterum de cuius intellectio ne queſieram ſingulare eſt.

Quod ſingulare intelligi poſſit demonſtrat̃.ꝛ q̃li ter itelligendũ ſit ꝙ Ariſtoteles ſenſuꝫ eſſe ſingula riũ.ꝛ intellectũ vl'ium dixit exponit̃. Ca. VIII. Ma.

Singulare nõ poſſe intelligi nõnulli ꝑterea q̃ pauloante dicta ſũt ex eo ꝓbare conant̃.q2 Ariſt.ſenſuꝫ eſſe ſingulariũ: intellectũ vero vl'ium ſcripſit. E regione alij etiã ſingulare intelligibile aſtruũt: q2 ſub ꝑcepto dilectionis cadit:dicẽte dño. Diliges.ꝓximũ tuũ ſicut teipm. Et Joan.in canonica. Qui nõ diligit fratrẽ ſuum quẽ videt:deũ quẽ nõ vi det quõ diliget? Incognita aũt.vt.s.Aug.lib.x.de tri.teſtat̃.diligere non poſ ſumus. Amplius ſi actum ſingularẽ non cognoſcimus:velle non poſſumus q2 nihil volitũ niſi cognitũ. Si igit̃ nec cognitũ nec volitum agimus:dum

ſingulares actus ꝑpetramus:adulterij et rapine minime peccam⁹:q2 pctm̄
adeo voluntariū eſſe dicit̄ a diuo Augu.li.de vera religione.vt nullo mō ſit
pctm̄ ſi nō ſit voluntariū. Di. Facile ex his ſingulare poſſe intelligi credide
rim:ſi intelligendi ipm̄ modū edocueris. Ma. In ſingulari tria reperio:ſed
nō eque intellectū mouentia.Eſt em̄ ibi natura q̄ de ſe indifferens eſt eſſe
h̄ vel aliud:ſed ꝑ ſcd̄m qd̄ differentia indiuidualis ſiue heccei tas dici ſolet:
cōtrahit̄ ad eſſe h̄ ſingulare:qd̄ cōſequēter accn̄tia q̄dam cōcomitant̄. que
ſunt forma:figura:locus:ſtirps:patria:tēpus:de q̄bus li.ij.de indiuiduo di-
ctū eſt.ꝑ ſenſus natura ſentit̄.vt quo:ſi c vt ratio formalis obiectiua. Diffe-
rentia indiuidualis:ſiue heccei tatis ſentit̄.vt cōditio ſine qua nō. cū condi-
tionib⁹ iam dictis etiā ꝯſequētib⁹.Totū autē ſingulare ſentit̄ vt obiectum
qd̄.ſ.ſenſationē terminat.Mouet igit̄ potentiā ſenſitiuā natura nō ſingu-
laritas q̄uis ſine ſingl'aritate natura ſenſu percipi nō poſſit: queadmodū
colorē ſine q̄titate viſus nō videt.q̄uis q̄ntitas nō ſit ratio formalis: ⁊ ꝓ-
mo mouēs viſionis. Di. Plane ſenſationē ſingularis explicaſti: q̄uis id q̄
ſitum nō ſit:ſed magis quō intellectus ſingulare app̄hendat. Ma. Et id
ex dictis mox apparebit.Si em̄ de cognitione intuitiua q̄ris: intellectus ſin
gulare vt tria antedicta includit:intelligit.Si de abſtractiua cauſaris intel
lectus ſingulare vt includit naturā cū heccei tate ſine cōditionib⁹ indiuidu-
antib⁹ app̄hendit:nō tamē ſub rōne ſingularis.ſicut nec ſenſus. Di. Ari
ſtoteli autē q̄d reſpondendū cenſes:q̄ ſenſum ſingulariū ⁊ intellectū vniuer
ſaliū dixit? Ma. Bene dixit:nec illis q̄ iam diſſerta ſunt ꝯtrariat̄.Eſt em̄
ſenſus ſingulariū tm̄.intellectus aūt vniuerſaliū:ſed nō tm̄ vniuerſaliū:cū
etiam ſingularia intelligat. Di. Optime.nunc ſi placet ceteras ſi que la-
tent in hoc campo diuiſiones intellectus detegas.

De intellectu practico ⁊ ſpeculatiuo vnd̄ hanc denomiationē habeat: ⁊ quō intelligendū ſit intellectū extenſione fieri practicū. Capi.IX. Di. Ma.

AMplius intellectū in practicū ⁊ ſpeculatiuū diuiſum cerni-
mus:non q̄dem ꝑtitione eſſentiali:ſed accn̄tali tm̄ practicū
quippe ⁊ ſpeculatiuū q̄uis actuū ⁊ habituū ſint differentie
eſſentiales ⁊ intrinſece:intellectū tm̄ denoiant.accn̄taliter ⁊
extrinſece.vn̄ intellectus informatus actu vel habitu ſpecu-
latiuo.vtputa ſcia aut ſapia ſpeculatiu⁹ dicit̄. Informatus
aūt actu vel habitu practico.vt ſunt ars ⁊ prudentia: practicus noiat̄. Ille
ſpeculabilia cōſiderat.i.verū in rōne veri.vt eſt principiū ſcientie aut ſapien
tie.Iſte opabilia attendit.i.obiectū in rōne boni.vt eſt principiū opationis
que a grecis πραξισ dicitur.inde intellectus nomē ſortitus eſt. Illius fi-
nis eſt ſpeculari:ſcire:⁊ veritas. Iſtius finis eſt opari:⁊ opus. inde intelle-
ctus practicus ſiue opatiuus appellatur.impfecte quidē.i.opabilia vniuer-
ſaliter ſine dictamine ꝓſecutionis aut fuge cōſiderat.Perficit̄ autē ſi ope-
rabilia magis particulariter ⁊ cum dictamine ꝓſecutionis aut fuge intelli-
gat.vnde cum intellectus cibum ſub rōne boni delectabilis intelligit.volū-
tas ſi determinat ipm̄ velle ſub ratione boni principiat actus practicū ⁊ in
tellectū.vt media cōſequendi cibū q̄rat impat.Intellectus autē hec media
ꝑquirēs iam practicus denoiat̄:q̄uis impfecte. Dum aūt vltra ſe extende
it.vt inuēta media in executione ponant̄ in praxi ꝑficietur. Di. Intelle-

ctus itaq̧ i[illegible]pfecte ꝑcticus extēſione ſit ꝑfecte practic⁹: Ma. Probe. Ac⁹ cū ſiue intellectio circa inq̄ſitionē medioꝝ ꝯuenientiū ad cibū ꝯſequēdū: licꝫ directiua ſit, nō tñ praxim.i.opatiōnē dirigit. iō intellectū nō niſi īpfecte practicū denolare poterit. medijs aūt inuētis in executiōne poſit. intellectio praxim.i.opatiōnē actu dirigit. iō intellectū pfecte ꝑcticū denolare hꝫ. ſicq̧ iuxta mentē Ariſto.in.iij.de anīa.intellect⁹ extenſione ꝑcticus. Intellectus inquā prim⁹ impfecte ꝑcticus qꝛ intellectus ſpeculatiu⁹ obiectū tñ in rōne veri ſpeculat: ⁊ nūq̄ꝫ ſit ꝑcticus. Actus aūt ⁊ habit⁹ ſi ab obiecto aut a fine habeāt ꝙ ſint practici magni ⁊ phi ⁊ theologi diuerſa ſe[illegible]ſerūt: q̄ alijs determināda relinq̄mus. Di. Optime. Cetera interim ꝑcurramus.

Intellectus quādo ratio ⁊ intelligētia dicat̄; ⁊ quō in portionē ſupiorem q̄ vir eſt. ⁊ inferiorē que eſt mulier diui[illegible]i intelligat̄ et ſi in portione ſupiori tm̄ imago dei reperiatur. Capitulū.X. Mag.

Si paulo intimius hūc campū luſtrabim⁹: intellectū rōnē: et hui⁹ portionē ſupiorē intelligentiā ⁊ virū: inferiorē ꝟo rōnē ac mlierē appellari ꝯſpiciem⁹. Sinderēſim aūt ⁊ ꝯſciēꝫ a nōnullis intellectui: ab alijs ꝟo volūtati attributas inuenim⁹. Di. Hec q̄ſo latius explana. Ma. Intellect⁹ qꝛ ꝑ diſcurſū ⁊ rōcinando intelligit. ratio ꝯueniēt dicit̄. Cui⁹ portio ſupior qm̄ i[illegible]cōmutabile contēplans ſupnā ⁊ internā ꝯſulit veritatē intelligētia ē. eo ꝙ ſimplici⁹ ⁊ q̄etius hmōi apphēdat. inferior aūt portio inferiorib⁹ tractandis gubernādiſq̧ deputata: a rōcinando nomē retinet. in illa eſt. ſapiā ad ꝯtemplatiōne eternoꝝ atq̧ incōmutabiliū ptinēs: in hac ſcīa actioni q̄ bene vtimur tpalib⁹ cohērēs. Tunc aūt inq̄t diu⁹ Aureli⁹ lib.xij.c.xiij de trinitate. bis bene vtimur. ſi q̄cq̄d in vſu tpaliū facim⁹: eternoꝝ adipiſcendoꝝ ꝯtemplatiōe faciam⁹: ꝑ iſta trāſeuntes illis inherētes. Et in eodē lib. Hanc virū illā aūt mlierē appellat. Idem ꝙ̄ inſinuari ꝑ Aplm̄ affirmat. dum ſcribens i.Corinth.xi. Uir. q̄dem nō debet velare caput ſuū: qm̄ imago ⁊ glīa dei eſt: mlier aūt glīa viri eſt. Di. Quid ꝑ velamē intelligit: Ma. Poteſtatē cohibentē: qm̄ q̄ntūcūq̧ (inq̄t) ſe extenderit in id qđ eternū eſt: tāto magis inde formatur ad imaginē dei: ⁊ ꝓpterea nō eſt cohibēda. vt ſe inde ꝯtineat ac temperet. ⁊ iō vir (.i.portio ſupior: cui⁹ eſt eterna ꝯtēplari) nō debet velare caput qꝛ ꝟo illi rōnali portioni q̄ in reb⁹ corꝑalib⁹ tpalibuſq̧ verſat̄: ꝑiculoſa eſt nimia in īferiora ꝓgreſſio: debet hr̄e ptātem ſup caput: qđ indicat velamētū: q̄ ſignificat̄ eſſe cohibenda (ſcꝫ inferior portio: cui⁹ eſt tpalib⁹ intendere) Fit aūt hec cohibitio a portione ſupiore: q̄ in ſpeculo conſilij ꝓſidet: ⁊ viri officiū exercet: ⁊ cū carnali ſenſu magis elongata ſit validior eſt. Inferior autē portio ſenſualitati vicina ſepius emollit̄: ⁊ facile cōſentit. hinc ml'ieris naturā imitat̄. Unde ſicut in Paradiſo terreſtri: ſerpens mlieri illecebrā ingeſſit cui ꝯſentiens de ligno vetito comedit: et vt vir in idē cōſentiret illexit: qui cū vxoris inſolentiam non cohibuit diuinum mandatū tranſgreſſus eſt: ⁊ nobis mortē intulit. Sic in paradiſo ſpirituali mentis noſtrę ſenſualitas illecebras corpis portioni inferiori exhibet: quę vt mulier emollita conſentit et portioni ſupiori de eadem ad manducandū: conſentiendūq̧ prebet: quę ſi non viri officium exerceat mulierē cohibendo: ſed membra iniquitatis arma peccato exhibet. vt ſi poteſtas ſit etiam corpe compleat̄: iamiam ſimul de cibo vetito comedit: ⁊ animę mortē per peccatū intulit. Di. Diuerſarū

Auguſtin⁹.

ne an vnius eſſentię ſunt hę portiones? Mag. Vnius cū eas ꝯmemoraſſe Aug.ſubiunxit.Cum igiť diſſerimus de natura mētis humanę:de vna.q̄ d re diſſerimus:nec eā in hęc duo q̄ commemoraui niſi per officia geminam Di. Cur igiť in vna.tm̄.ſ.ſuperiore imaginem dei dictū eſt? Ma. Quia v idem aſtruit:ex hac contraſpectam ꝯſulit veritatē.Illa aūt intēdiť in ager da inferiora.Quodquidē ita accipi pōt vt in ſuperiore imago dei ſit magis expſſa:in inferiore aūt minus expreſſa:ideo in illa non aūt in altera eſſe di citur:qua aūt rōne mens dei imaginem gerat:fortaſſe in ſequentib9 enodabitur. Nunc qđ reliquū eſt breui ſermone trāſcurramus. Di. Ex ꝑlibata diſtributione reſtat.vt de Sinderiſi ⁊ conſcientia loquamur.

De Sinderiſi ⁊ conſciētia vn̄ nomina habeāt ⁊ ſi intellectui aut volūtati attribuēda ſint ⁊ qualiter ad ſyllogiſmū practicū concurrunt. Capi.XI. Ma.

Qui ſinderiſim ⁊ conſcientiā volūtati attribuūt:in intellectu quoq; duo ponunt correſ̄dentia.Primū eſt lex naturę que eſt vniuerſalis regula operādoꝝ:huic in voluntate correſpondet q̄dam motor vl'is:ſtimulās ad talia ꝑncipia vl'ia:ſemꝑ ꝯcordans dictamini legis naturę.Ideo Sinderiſis diciť a.ſin.i.cō ⁊ hereſis electio:q̄ſi electio ꝯcordās legi naturę.Lex aūt naturę dictat bonū eligendū ⁊ malū fugiendū.Huic igiť Sinderiſis ꝯcordās bonum appetit ſemꝑ malo remurmurat.Hāc Aug.in li.de baptiſmo ꝑuuloꝝ deſcribens ait.Sinderiſis eſt lumen innatū:⁊ aię ꝯcreatū quo dirigimur ⁊ J mouemur ad.faciendū ea q̄ ꝑtinent ad vitatiōem culpę ⁊ penę ⁊ adeptionē E glorię.vn̄ ſicut in intellectu eſt lumen naturale quo principijs intelligibiliū naturaliter aſſentimus:⁊ intellectus ſiue habitus ꝑncipioꝝ diciť.ſic in volūtate lumen eſt naturale reſpectu opabiliū appetendoꝝ:qđ Sinderiſis diciť. Scđm qđ in intellectu ponūt.eſt ratio recta de ꝑticularib9 agēdis:cuius dictamen q̄ſi ſubſumit ſub ꝑncipijs vl'ib9.huic in voluntate correſpondet q̄dā motor ꝑticularis:ſtimulans ad opus ſ̄m dictamen rationis recte.Hinc dicitur conſcia:eo ꝙ ſit electio deliberatiua in voluntate concordās cū ſcientia in ratione recta.Vel diciť conſcia q̄ſi cōcludens ſcientia.vndeꝗ in ſyllogiſmo practico.Sinderefis maiorem ponit ex dictamine legis naturę.Recta ratio minorē ſubſumit:⁊ conſcientia concludit.verbi grā diciť Sinderiſis.omne malum vitandū eſt.Subſumit rectę rōis portio ſuperior.Adulteriū eſt malum q2 a deo ꝑhibitū vel portio īferior.Adulteriū eſt malū q2 turpe ⁊ inhoneſtum infert.Conſciētia igiť adulteriū eſt vitandū. Di. Sicut ergo in ſpeculatiōib9 habitus principioꝝ diciť intellectus:⁊ habitus ꝯcluſionū ſcientia ſic in operabilib9 habitus principioꝝ eſt Sindereſis ⁊ habitus ꝯcluſionum eſt conſcientia. Ma. Scite concludis ex dictis:⁊ opinionaliter alludis que Sindereſim ⁊ conſcientiā intellectui practico potius q̄ȝ volūtati attribuit. Ait eñ Damaſce.li.14.Conſcientia noſtra eſt lex intellectus noſtri.Sindereſis aūt(vt teſtať diuus Hierony.ſuꝑ Ezech.)ſcintilla eſt conſcientię ⁊ hoc ſi tenere placuerit ea q̄ Sindereſim ⁊ conſcientiā volūtati tribuenda arguūt q2 Sindereſis remurmurat malo.⁊ conſcientia remordet. intelligenda ſunt oſtenſiue ⁊ dictatiue:⁊ quodāmodo inclinatiue:ſine tm̄ coactionis neceſſitate.Sunt etiā qui ꝯſcientiā intellectui:Sindereſim aūt volūtati accōmodant quod ſibi ex intelligentia dictorum ſaluari pōt.Si aūt Syndereſis extingui poſſit ⁊ conſcientia etiam erronea ſub peccato ad opus ligat:⁊ alia huiuſce

Co

Dam

Hie

modi dubia vtriuſq; cōcernentia Theologie reſeruamus. Nunc ſi qd aliud in h̄ campo latitare exiſtimas: oſtende. Di. Prime diuiſionis q̄ aīam in intellectū: memoriā: τ voluntatē diſtribuis. pma duo mēbra p epitomā ſ capacitate ſat luſtrauim⁹. ſupeſt vt tertij volūtatis. ſ. naturā diligenti⁹ pſcrutamus

De potētia rōnali motiua. q̄ eſt volūtas. et eis ſubſeruiētibus. iraſcibili τ ↄcupiſcibili. Inſup de diuiſione voluntatis τ in naturalem τ deliberatiuam. Capitulum. XII. Magiſter

Sicut i ſenſitiua p̄ter appꝑhenſiuā: etiā appetitiuā ſiue motiuā oñdimus. ſic τ in rōnali p̄ter cognoſcitiuā quā intellectū nominam⁹ ſiue rōnez: etiā appetitiuā inuenim⁹: quā voluntatē dicim⁹. Et eſt (vt inq̄t Aug. li. de duab⁹ aīabus) motus animi cogente nullo ad aliqd: vel nō admittendū vel adipiſcendū. Subſunt eñi volūtati iraſcibilis τ ↄcupiſcibilis p hanc ↄtraria nō admittit p illā ↄuenientia adipiſcit: verūtñ vna ſunt res cū voluntate: nec realit̄ τ organice ab ea diſtinguūt̄ queādmodū in ſenſu. Hic ē appetitus rōnalis motū imperans in rōnalib⁹: ad ea que ratio cognoſcit. Cognitū nāq; ab intellectu ſub rōne boni obiectū ſit voluntatis: cū qua vt cauſa partialis ad actū volendi cōcurrit: ſicut ſpēs intelligibilis τ intellect⁹ ad actū intelligendi. ita vt qōlibet in ſua cauſalitate pfectū ſit: ab alio independēs: pfectior tñ eſt intellect⁹ in actu intelligendi: τ volūtas in actu volendi q̄ obiectū: niſi forte in obiecto beatifico. Hanc rurſus bifarie diuidūt in naturalē vic; τ rōnalem. Naturalē q̄dem vocant voluntatē: q̄ volum⁹ q̄ nō appetere nō poſſum⁹. vt ſunt eſſe. viuere. ſcire τc. Rōnalem vo appellāt: qua nō naturalia q̄ τ appetere τ renuere poſſum⁹: volumus. Hanc ſilr deliberatiuā dicunt: nā ex deliberatione id appetit: τ alius reſpuit.

Auguſtin⁹.
Voluntas

Naturalis
Rationalis

De Libero arbitrio. Capitulū. XIII. Ma.

Facultas aūt rōnez τ voluntatē cōplectens: liberū arbitriū dici ſolet: de q̄ catholici doctores plꝛes edidere libros: in q̄b⁹ naturā: ↄditiones: τ varia citra id incidentia dubia: quoꝝ deciſio in theologia apprime eſt neceſſaria: diſſoluūt. Sed ab his nūc ſtilum reuocemus: ne ↄſtitutos limites excedamus. Di. Saltem liberi arbitrij deſcriptionē aliquā ex memoratis libris in mediū pferas. Ma. Aug. ipm ita deſcribens ait. Eſt facultas rōnis τ voluntat̄ qua bonū eligit̄ grā aſſiſtente: τ malū eadem deſiſtente. Facultas inquit. i. potentia ſiue poteſtas rōnis τ voluntat̄: nō q̄ liberū arbitriū ex his duob⁹ conſtitutū ſit: ſed q2 ad actum eius hec duo concurrunt. habet eñi ſe p modum electionis: qua e duob⁹ altero recuſato vnū eligimus. Ad electionem aūt ratio neceſſaria eſt: p quā diiudicat̄ qō alteri pferat̄. τ voluntas p quā id qō platū eſt appetat̄. Dicit̄ itaq; arbitriū ab arbitrādo q̄ntū ad rōnē: et liberū q̄ntū ad motū voluntat̄. qō ſequit̄ τ obiectū τ adiutoriū demonſtrat. Eſt eñi liberū arbitriū circa bonū a rōne diſcretū: τ a voluntate acceptum. grā aūt aſſiſtens adiutoriū eſt ad bene agendū: deſiſtens aūt priuatiue ad oppoſitū: ſicut abſentia naute ad pictitationē nauis. Huius ampliorem dilucidationē in Auguſtino. Bernardo. Anſhelmo. τ ceteris materiam hanc

Liberum arbitrium.

tractantibꝫ pquiras. Ecce in termino huius campi pſtituti ediuerſo aliũ cõſpicimus: in quo nõnulla venabimur: que ad pdictoꝝ intelligentiã conducunt. Di. Hunc igitur celeres ingrediamur.

Campus identitatis. ſi potentie anime ſint realiter identificate eſſentie anime. ⁊ quõ trinitas ⁊ imago reperiatᷣ in anima. Capi. XIIII. Mag.

Jn hoc campo multiformẽ conflictũ (non tam inter phos: ꝗ̃ inter ſacre theologie pfeſſores) cernere eſt. Affirmãtibꝫ alijs ꝗ̃s pcurrimus anie potẽtias a ſuba anime realiter diuerſas: ⁊ accidẽtia eſſe de ſcda ſpecie qualitatis: accidẽtia tñ inſepabilia. Alijs ediuerſo aſſerentibꝫ anie potẽtias eſſe anie ptes inter ſe quidẽ realitᷣ diſtinctas. nõ autẽ ab eſſentia anime: ꝙ̃uis nõ omnino eedem ſint ipſi. Jn tertia acie pugnãt: qui potentias anie eaſdem ſubſtantialitᷣ cõcedunt cum eſſentia anime: ab eadem tñ differre realitatibꝰ relatiuis aſtruũt. Preter hos accedũt quibꝫ nec hoc quidẽ ſufficienter dictũ videtᷣ: ſed ipas eſſentie anime realiter identificatas: formalitᷣ autẽ diſtinctas aſſeuerant. Et idem ſenſiſſe diuũ Aug. liq̇do apparet: ex his que in multis locis libroꝝ de trinitate ſcripſit. e quibꝫ id qđ li. x. ca. xi. aſſeruit adduxiſſe ſufficiat. ait nãq̃. Hec igitᷣ tria. memoria. intelligentia. ⁊ voluntas. qm̃ non ſunt tres vite. ſed vna vita. nec tres mentes: ſed vna mens. pſequenter vtiq̃ nec tres ſube ſunt: ſed vna ſuba. Et paulopoſt. Quo circa hec tria eo ſunt vnũ. quo vna vita. vna mens. vna eſſentia. eo vero tria quo ad ſeinuicem referuntᷣ. Et in fine equalia ſunt tota ſingula totis ſingulis. ⁊ tota ſingula ſimul omnibus totis. ⁊ hec tria vnũ. vna vita. vna mens. vna eſſentia. Hec Aug. que ſi vna cum his ꝗ̃ in alijs libris. maxie aũt in. ix. xi. et. xv. diſſeruit: ad intentionẽ auctoris referantᷣ: gloſulas eoꝝ ꝗ̃ in oppoſita pte ſũt nõ admittunt. Mouet ⁊ aliud: nam beatitudinẽ anime p ſe competere manifeſtũ ex li. xiij. de trini. Beatitudo autẽ p intellectũ ineſt: dicente ipſa veritate. Hec eſt aũt vita eterna: vt cognoſcant te verũ deũ: ⁊ quẽ miſiſti Jeſum Chriſtũ. Jntellectus itaq̃ (cui ſaltẽ ppinquius inerit btitudo) accidens ſi eſt ⁊ non eiuſdẽ nature cum anima: btitudo p accidẽs inerit anime. Di. Anime igitᷣ ⁊ potentiaꝝ eiuſdẽ vnã naturã aſtruis? Mag. Non modo ego: ſed quẽ in teſtem pduxi diuus Aurelius: cuiꝰ ſnĩa nec Hugo de ſctõ victore diſcrepat: in eo quẽ de ſpũ ⁊ anĩa pritulauit libro (quem ⁊ nõnulli Auguſtini eẽ voluere) dicens. Anima ſm ſua opa varijs nuncupatᷣ noibꝰ. dicitᷣ nãq̃ anĩa dum vegetat. ſenſus duꝫ ſentit. animꝰ dum ſapit. mens dum intelligit ratio dum diſcernit: mẽoria dum recordatᷣ. duꝫ vult volũtas: ſpũs dum contemplatᷣ. Jſta nõ differũt in ſuba queadmodũ in noibus: qm̃ omnia vna eſſentia. pprietates quidẽ diuerſe: ſed eſſentia vna rõnalis. ⁊ vna anĩa in eſſentia ſimplex: in officijs multiplex. Et rurſus. nec aliud. nec minus eſt ratio in ſubſtantia ꝙ̃ anima. ſed vna eadẽq̃ ſubſtantia ſm diuerſas potentias: diuerſa ſortitur vocabula. Diuus inſup Bernardus ſup Cantica ait. Quedaꝫ in anima intueor. memoriã. intelligentiã. ⁊ voluntatẽ. hec tria ipſa eſt. Di. Unanimis illoꝝ videtur in hac re ſententia. ſupereſt autẽ vt quod obſtare videtur diſſoluas. Trinitatis imaginẽ in anima ſm tres potentias repertã dudum accepi. tres vero pſone pater. filius. ⁊ ſpiritusſanctꝰ: ꝗ̃uis in diuinitatis eſſentia cõueniant. inter ſe tamen realiter differunt. igitur pariformiter

Auguſtinꝰ.

potentię animę realiter diſtinguunt. Ma. Superbenedicte trinitat ima
go nō precise cōſiſtit in tribus animę potentijs. quia ⁊ ſi in his ſit conſub
ſtantialitas:nō tamen diſtinctio realis. Nec conſiſtit in actibus potentiaꝝ.
in illis equidē ⁊ ſi ſit diſtinctio realis:nō tamen cōſubſtantialitas. Conſiſtit
igitur in potentijs.vt ſubſiſtunt actibus ſuis.ſic eīm in ipſis reperit conſub
ſtantialitas realis diuerſitas:et ordo originationis. Nam ſicut a patre fili⁹.
⁊ ab vtroq; ſpiritusſanctus.ſic quodāmodo a memoria fecunda noticia gi-
gnitur.et in intellectu recipitur: ab vtroq; autem velle originatur. Id autē
latius diſcutiendum Theologię reſeruamus:interim quid in campo vnita
tis lateat perquirendum eſt.

Campus vnitatis in plantis eſt tm̄ ania vegetati ua. in brutis eſt tm̄ anima ſenſitiua. in hominib⁹ eſt tm̄ vna anima. ſcz intellectiua. in qua cetere continen tur. ſicut trigonus in tetragono. Et ſi aut quō Em- brio primo viuat. Capitulū. XV. Diſci.

Quid in hoc campo venatu dignū arbitraris:cuꝫ non vnā: ſed
tres animas eſſe in principio libri decimi dictū ſit? Ma. Qđ
dictū cōmemoras de animaꝝ numero hic haud tractabim⁹:
ſed ſi omēs hę animę in vno viuente ſimul cōſiſtant:in tranſ
curſu huius campi venabimur. Di. Optime.ad hoc igitur
ſtilo habenas relaxa. Ma. In vegetabilib⁹ ⁊ planetis vnaꝫ
tm̄ animā vegetatiuā ſcꝫ vnanimi ſnia omēs p̄dicant. In animalib⁹ vero q̄
homines non ſunt p̄ter animā ſenſitiuā (quę ⁊ nutritionis.augmentatiōis
⁊ generationis opera exercet) aliam eſſe animā pauci opinati ſunt in phi-
loſophia minus exercitati. De homine autē nōnulli p̄cellentes:doctiq; phi-
loſophi:vel incertam ſententiā ꝓtuliſſe:vel tres diſtinctas animas in codē
poſuiſſe inueniunt. Cęteri vero rem limatius cōſiderantes: et ſuperfluitateꝫ
naturam exhorrere intelligentes.vni homini vnam animā tm̄ attribuunt.
hęc eſt intellectiua cuius naturam pręſentis libri in diuerſis venamur cam
pis. Diſci. Neceſſe eſt igitur huic opera et vegetatiue ⁊ ſenſitiue aſcribere
non eīm homo tm̄ intelligit:ſed ⁊ vegetatur ⁊ ſentit: et ſm̄ locum mutatur.
8. Mag. Probe.id nāq; Ariſtoteles inſinuat:cum pręmiſſas animas in itel-
lectiua:queadmodum trigonum in tetragono contineri aſſerit. Manifeſtū
autem ex mathematicis trigonum ⁊ tetragonū ſpeciuoce differre ſi ſepara
tim cōſiſtant.qui autem in tetragono cōtinetur trigonus non trigoni:ſed
eius a quo cōtinetur tetragoni formę ſubeſt. Sic vegetatiua.ſenſitiua.⁊ ſm̄
locum motiua trigonum integrant:quam animā bruti dicimus:et ſub ſpe
cie ſenſitiua conſiſtunt:quibus ſi intellectum addideris tetragonus fit: in
quo dictus trigonus cōtinetur.nec iam in forma trigoni:ſed tetragoni ſub-
ſiſtit.quem humanā animā.mentem.ſiue intellectum nominam⁹. Neminē
equidē philoſophię gnarum latere poterit inferioꝝ perfectiones:⁊ excellen
tiore modo ſuꝑioribus ineſſe.vegetatiuā itaq; ⁊ ſenſitiuā ⁊ motiuam in ho
mine non vegetabilis aut brutalis:ſed rationalis animę dicimus. Unde et
in libro de Eccleſiaſticis dogmatib⁹ ca.xiiij.⁊ in libro đ ſpiritu ⁊ anima ca.
48.dicitur. Nec duas animas eſſe dicimus in vno homīe. Sicut Iacobus
⁊ alijs ſyroꝝ ſcribunt vnam animalem qua animet corpus:et immixta ſit
ſanguini.alterā ſpiritalem quę rōnem miniſtret:ſed dicimus vnā eſſe ean-

demꝗ alam in hoīe q̄ ⁊ corpus ſua ſocietate viuificet:⁊ ſemetipſam ſua r
diſponat.habens in ſe libertatē arbitrij.vt in ſuę ſubſtantię eligat cogit
one quod vult. Di. Quō igiꝛ Embrionē viuę:primo q̄dem vita plantę:⁊
hinc vita alalis:demum aūt vita hominis intelligendū putas? Ma. E
brionem non aīa ꝓpria ſed matris cui colligatus eſt ⁊ vegetare ⁊ ſentire
telligo.ſicut puſtulam in corpore excreſcentē.nec intellectiua ante expleta
formatiōem īfundiꝛ.vt manifeſte deducit Aug.li.q.ve.⁊ no.teſt.⁊ c.Moyſ
32.q.2.Unde ⁊ in lege p̄ceptum eſt.Si quis pcuſſerit mulierē pregnantem
illa abortiuū fecerit:ſi non fuerit formatū mulctetur pecunia:ſi aūt format
fuerit:reddat alam pro anima.Ex quo apte monſtraꝛ ante formationem
Embrionem non viuere:nec animā cū carne ſeminari:ſed ordo quē p̄miſſ
innuit auctoritas:in hoc accipi pōt.vt p alam mr̄is p̄mo vegetandi dehin
ſentiendi exerceanꝛ opera.Intellectiua vero ſupueniēs cepta pſequitur op
⁊ ſimiliter motiuā influit:qua īterdum materni vteri parietes pulſat.Inte
lectionem aūt nōniſi in nato ⁊ poſt tpis interualla oſtendit. Diſci. Plane
Sed dic queſo in qua potiſſimum corporis pte animam reſidere exiſtimes.
Ma. In eo qui ſequiꝛ cāpo id celeri venatu deprehendemus. Diſci. En
patet ingreſſus:quid tardas?

Cāpus imptibilitatis aīa intellectiua eſt in nulla corporis pticula determinate ʒ tota in toto ⁊ tota in qlibet eius pte nec maior in maiore nec minor in minore licʒ pfectius in vno opeꝛ quā in alio ⁊ qđ etiā fatui ſūt rationales. Capitu.XVI.

Magi. Qui animę aliquā ex corpis ſubſtātia ptem in ſedem regni ſui determinant corporeā dicant neceſſe eſt:id aūt per loci ſpaciū longitudine latitudine ⁊ altitudine ita ſiſtiꝛ vel mouetur.vt maiore ſui pte maiorē lociū occupet ⁊ breuiore breuiorē:minuſꝗ ſit in pte ꝗ̄ in toto.Anima vero p oēs corpis pticulas tota ſimul adeſt. inquit Auguſt. ad Hierony.nec minor in minoribus ⁊ in maioribꝫ maior ſed alicui intenſi' alicui remiſſius ⁊ in ſingulis tota adeſt.neꝗ eīm aliter qđ in corpe non toto fit tū ſentit.Nam cum exiguo puncto in carne viua aliquid tangitur ꝗ̄uis locus ille nō ſolum totius corpis nō ſit ſed vix in corpe videaꝛ: animam tū totā non latet:neꝗ id qđ ſentiꝛ per corporis cūcta menbra diſcurrit:ſed ibi tantū ſentiꝛ vbi fit.Unde ergo ad totam mox peruenit qđ non in toto fit: niſi qꝛ ⁊ ibi tota eſt vbi fit.nec vt tota ibi ſit cetera deſerit.viuūt eīm ⁊ illa ea p̄ſente vbi nihil tale factū eſt.Qđ ſi fieret.⁊ vtrūꝗ ſimul fieret:ſimul vtrūꝗ totam pariter non lateret.Idem in de tri.li.vi.ca.vi.affirmat. Di. Si tota in q̄libet pticula cōſiſtit ſingulę hominis ptes hoīes dici poſſunt. Ma. Dici q̄dem poſſunt non aūt a doctis ſed ſtultis. Stultus eſt eīm ingenijs q̄ in nobis oſſa ⁊ vngues homines dicit:ait Aureli' de ciui.dei.li.vij.In cetro genijs nanqꝫ forma non parti ſed primo toti ineſt. Di. Aliud et forte ſimiꝛ reſponſione dignum queri poteſt ſi tota vbiqꝫ eſt cur nō in pede videt:⁊ oculo audit? Ma. Miror te huiuſcemodi q̄rere qui libro p̄cedenti ad ſenſationem organa indebita ꝓportione neceſſaria intellexiſti. Di. Si nō maior in maiore nec minor in minore cur alios alijs rationabiliores: ingenioſiores aūt memoria p̄ſtantiores dicimus? Ma. Quātitatē virtualem ⁊ graduū tam accn̄taliū ꝗ̄ eſſentialiū latitudinē ab anima nō ſecludo: quemadmodū libro.viij.deductū eſt:ſed ne peregrina videaꝛ hęc poſitio.diuum Auguſtinum li.xii.de ciui.conſulas.ait namqꝫ.Cum eīm deus ſumma eſſentia

ſit hoc eſt ſumme ſit:ꝛ ideo imutabilis ſit.rebus quas ex nihilo creauit eſſe
dedit:ſed non ſumme eſſe ſicut ipſe eſt.ꝛ alijs dedit eſſe amplius:alijs minꝰ
atqꝫ ita naturas eſſentiarum gradibꝰ ordinauit.Preter hec aūt ratione cor
porum ꝛ organorum in quibuſdā anime operationes pfectiores cernimus
vnde tales alijs preſtātiores nominamus:quēadmodum lucernā ſplendidi
orem dicimus:que lumen ſubtiliore aut vitro aut cornu circundat:tenebro
ſiorem aūt que vitro aut cornu groſſo turbido atqꝫ imundo candelam cōti
net:non ſit mutatio in lumine ſed in circūdante corpore p ſubtile libere ra
dios diffundit:qui in opaciore reuerberant᷑. Di. In ſtultis igit᷑ ꝛ fatuis ani
ma rationalis eſt cuius tn̄ obꝰ corporis indiſpoſitiōem opera minus emicāt
Mag. Recte:nā ꝛ ſi intellectiua organica non ſit coniuncta tamen corpori
corporalium ſpecies per ſenſus recipit.

Anima hominis indiuiſibilis eſt nec ad ſectionē ꝛ mē bri diuiſionē ptit᷑ nec retrocedit ſed viuificare illud mē brū deſinit probatur exemplo cuiuſdā presbiteri quod Auguſtinus refert. Capi. XVII. Diſc.

Oreſo ne ſuccenſeas:ſi dictis aliud qđ fortius mouet adiūgā
totam in qualibet pte animam aſtruis:abſciſa manu ania
cū eadem decidet:aut in brachiū in qua tn̄ prius erat retroce
dit. Ma. Quantocūqꝫ diuiſo a toto membro indiuiſibilis
anime ſubſtātia nō partitur nec ſe retrahit cū pus in q̄libet
pte tota ſit.Abſciſum tn̄ mēbrum viuificare deſinit nihil aūt
obſtare videt᷑ quo minus huic loco preſens ſit:quē abſciſum menbrum ante
occupat cum toti cōiungeret᷑. Di. Cōtradictionem admittis:ſit equidem
informans ꝛ non informans eſſet.Informans quidem corpus ꝛ non infor
mans abſciſe ptis locum. Ma. Hec ɔtradictiōem (que eſt ad idem ꝛ ſcd̄m
idem) non includunt. Di. Probe:memini nūc talia libro ſecundo audiſſe.
Sed quid ſi manus areſcat:areſcit ne in eadē anima? Ma. Nequaquam.
Incorruptibilis eſt eīn:vt mox patebit.deſinit aūt in tali membro vegetatio
ꝛ ſenſus ipſo manente vnito toti:qđ in ſanis quoqꝫ poteſt ſaltem ad tēpus
fieri.Unde ꝛ Auguſti.de ciuita.li.xiiij.ca.xxiij.Pleroſqꝫ fratres recentiſſima
memoria expertos ait.presbiterū quendam reſtitutū nomine i parochia Ca
lamen.eccleſie:ita ſe dum voluiſſet abſtuliſſe a ſenſibus:vt non modo velli
cantes atqꝫ pungentes non ſentiret:ſed nc aliquando admoti ignis aduſti
onem declinaret in ipſo etiā tāq̄ꝫ in defuncto nullus inueniatur anhelitus
hominum tn̄ voces ſi clarius loquerentur tanq̄ꝫ de longinquo ſe audiſſe po
ſtea referebat.Clarū eſt hoc argumentū vnitatis vegetatiue ſenſitiue ꝛ intel
lectiue in homine:ꝛ dominij mentis ſup vires ſuas.Hic homo mortuus nō
erat:qui adhuc aſtantiū voces quaſi e longinquo audiebat:ſed in eo ania
ſe a tactus ſenſatione continebat:ne multiplicatas ad organum qualitates
aduerteret:quia ſpiritui egredienti ad organa ſenſuū influxū ſuſpenderat
quēadmodum ſi candela illuminans cubile eſſet animata:radios ſuos ad
centrū lucis dum vellet attraheret:fieretqꝫ cubile tenebroſum ſine luminis
extinctiōe vel cādele ſeparatiōe. Di. De idēptitate vegetatiue ſenſitiue ꝛ
intellectiue i hoīe:ſitꝛ ꝛ ipſius impartibilitate q̄ volui audiui.de ɔ̄titate ꝓ
vegetatiue ꝛ ſenſitiue in vegetabilibꝰ ꝛ brutis ſi idem ſentias nondū itellexi.

Si anima ſenſitiua in brutis ſit extenſa, ⁊ diuiſibilis opiniones ponunt ⁊ ſi diuiſione anima multiplicari poſſit ꝗquiritur. Capitulum.XVIII. Ma.

SEnſitiuā brutoꝝ eſſe indiuiſibilem:nec in minore minorem
aut maiore maiorem nō ſpernēdę auctoritatꝭ ꝓbi credidere c
tota ſentit:qđ in ſingulis ꝑtibus corporis ſit cū totā nō la
teat:nec abſens ſentire poſſet.manifeſtū eſt etiā ex prioribus
quoniā ſpecies viſibiliū in oculo extenſę non ſunt igitꝰ nec p
tentia ꝑ idem de ſpeciebus ⁊ interioribus potētijs intelliger
dum non eitaūt epitomatis noſtri poſitiones multis rationibus fulcire
ſed vnū ex ꝓbatiſſimis in teſtem aſſumere.Cedētibꝰ aūt ceteris diuo Aug
placuit hunc aduocare qui in li.de quātitate animę nō modo intellectiue
ſed ſenſitiue quoqꝫ extenſionem localem demonſtrat longe abeſſe. Sed in
oppoſitū multos mouere ſolet:ꝙ in annuloſoꝝ ⁊ quorundā vermiū diuiſiō
vtraqꝫ pars ⁊ motum ⁊ ſenſum ſeruat:id aūt aut in ꝑtitione aut multipli
catione animę fiat neceſſe eſt:multiplicatiōem vti naturę principijs contra
riam refutant.partitione igitꝰ fiant concludunt. Di. Et ego non inerte
cōcluſum exiſtimo:ni argumenti nodulum inualidum dedaxeris: Ma.
Ani nam de anima multiplicari ⁊ quaſi ex traduce naſci in ſupioribꝰ explo
ſum eſt.qđ aūt de candela accenſa aliā accendentē ſine luminis ſui diminu
tion in delucidationem dicti adducunt falſum eſſe conſtat.non eñ lumen
ſine ſubſtantia in quo ſubiectatꝰ in alterā transfertur candelā(accidens eñ
de ſubiecto in ſubiectū nō migrat)ſubſtātia igitꝰ lucida quā in cādelę capite
flagrare cernimus.niſi continuo de corpore candelę reſtauretur citius ad in
cenſionem adductaꝝ candelarum conſumeretur. Di. Ad aliud etiā quid
dicis:nā vt aiūt indiuiſibilis punctus ad diuiſionem lineę in vtrāqꝫ ꝑtem
totus cadit ſic ⁊ anima. Ma. Punctū actu eſſe in linea libro octauo rep
batum eſt.eſt aūt actu ſit vel deſtruitur ſi actionem diuiſionis accipit.aut
in alterā ꝑtem ſolus cadit. Diſc. Sic pars reliqua eſſet actu infinita quia
termino non clauſa. Ma. Non eſſet quidem clauſa termino extrinſeco ſ
intrinſeco. Di. Duo igitur in linea puncta in potentia fuere que diuiſione
facta in actum reducuntꝰ Ma. Probe.Sic quidā in planta vel bruto vnā
actu dicunt animam.potentia plures q̄ diuiſione cōſummata in actum p
deunt virtute formę prioris.⁊ bñficio corporis cęleſtis calore coagente.Huius
nempe maxime eſt ſeminaria excitare:cubantur eñ ⁊ oua a calore fimi.Sic
vtranqꝫ ꝑtium diuiſę plantę.plantam.dicunt imꝑfectam.Facile aūt perfici
poſſe propter partiū ſimilitudinē.vtrobiqꝫ eñ manent quo alimentū dige
ritur.In ſurculo aūt abſciſo ⁊ ſi radix non ſit(cuius eſt alimentum ſume
re)ſufficiens tamen cibos ꝑ poros donec radices mittat poteſt introire.ipa
nempe radix nō niſi per poros ſolet alimentū attrahere quibus obſtructis
deficiet planta ⁊ emoritur.Facile aūt iuuatur ſi radix finditur ⁊ lapillus in
fiſſuram ne concreſcant extrema immittitur.Anguillę aūt ⁊ huiuſce gñis ani
malium partes diuiſionis animalia vocant imꝑfecta.nec poſſe perfici propt
partiū maiorem diuerſitatem non enim os ⁊ id quo digeſtio celebratur in
ſingulis ꝑtibus reperitur.At vero diuus Aurelius eo libro quem de animę
quantitate ītitulauit nō modo intellectiuam verū etiam brutalem nec lo
co contineri ⁊ ideo corporalem quātitatem nō habere docuit.Id quoqꝫ nō
omnino extranea ſimilitudine explicuit.nā ⁊ ſi nomen per litteras tanquam
per partes diuidi poſſit.intelligentia tamen ſeu ſignificatio nō pōt:q: nec

onga nec lata eſt. Sicut aũt dilaniato corpe ãĩa diſcedit: ſit diuiſum no
te ſignificationẽ quã habuerat pdit. In quibuſdã tñ nolbus viuũt ptes lit
erarũ. qſi fruſto corpoꝝ ãĩa nõ diuiſa. vt in h̃ noĩe Lucifer qd͛ in duas par
es ſectũ in vtraqꝫ viuit: vel potius qſi viuit: nõ cũ eandẽ vitã. id eſt ſignifi
cationẽ habet diuiſuꝫ quã integrũ. Di. Neſcio ſi expreſſioꝛ ſĩlitudo ad hãc
em demonſtrandã inueniri poſſit. Jam tñ in mentẽ venit qd͛ nudiuſterti⁹
ad diſſoluẽdã hanc de partibilitate ſenſitiue ãĩe queſtionẽ in mediũ attu
it ignotus quidã: quẽ habit⁹ ⁊ mores delirũ magis q̃ pℏm oſtentabant.
Quid ait is: nõ cũ amictus corpis magnope. ſed dicent̃ v͛ba penſanda ſũt
Di. Dicebat is brutalẽ ãĩam p ſequidẽ indiuiſibilẽ eſſe. p accidẽs aũt diui
ſi poſſe ad diuiſionẽ corpis qd͛ informat. Ma. Non p̃ter pℏiam locut⁹ eſt
uã vt diu⁹ Aug. loco q̃ ſup. poſitionẽ hãc nõ improbat. ſed doctiſſimoꝝ viro
rum eſſe affirmat nos ad alia pperemus. e regione quippe campũ ſpacioſiſ
ſimũ intueoꝛ cui nomen eſt origo.

Campus originis. De origine ãĩe gentiliũ ⁊ ca
tholicoꝝ opiniones ſub breuitate recitant̃. ⁊ maniche
orũ inſania hic improbat̃. q̃ dicit animã eſſe ptẽ diui
ne ſubſtantie. Capitu. XIX.

Diſcipulus

Quid in hoc cãpo venatu dignũ arbitrare? Ma. Id qd͛ nõ
mõ oĩm ſeculoꝝ gentiũ pℏos attonitos reddidit: ſed ex nr̃is
q̃ nõnullos pniciose errare. ceteros ſnĩaꝫ ſuã al q̃diu ſuſpen
dere. ⁊ qd͛ veri⁹ ſalubriuſqꝫ de ẽẽntia ⁊ origine ãĩe dici poſſit
ingenti labore pq̃rere coegit. Di. In p̃mis de pℏis deinde de
ceteris te abſoluas. Ma. Pℏoꝝ poſitiões in pncipio li. x. ſal
tẽ vl'i ſmone cõmemorauim⁹: nec tam neceſſariũ q̃ operoſuꝫ eſt oẽs ſingil
latim explicare. Stoici ãĩam corporeã aſtruunt. Hippon aquã credidit. De
mocritus ignẽ affirmauit. Diogenes ⁊ anaximenes ſubam ãĩe aereaꝫ eſſe
voluere. Permenides ex terra ⁊ igne. xenophõtes ex terra ⁊ aqua. Epicurus
ex igne aere ⁊ ſpũ mixtã. Vñ Varro ãĩam definiẽs ait. Ãĩa eſt aer ↄceptus
ore defeructact⁹ in pulmone tpatus in corde: diffuſus in corp⁹. Empedocles
ex q̃tuoꝛ element̃ cõcretã. Critias ſanguinẽ cordi diffuſum. Criſippus ſpm.
Hiparcus ignis vigorẽ. Hinc ⁊ Maro. Igneus eſt ollis vigoꝛ. Heraclit⁹ ſcin
tillã ſtellaris ẽẽntie. alter Heraclit⁹ exalationẽ humidã. Philolaus Ariſtoxe
nes: harmoniã. Quib⁹ alludũt. Siminias affirmãs ãĩam eſſe harmoniã ex
ptib⁹ corpis integrãtib⁹ reſultantẽ. ⁊ Dinarch⁹ q̃tuoꝛ elemẽtoꝝ ↄcordiã har
monicã. Almeon diuinũ q̃ddã ſe ſp mouẽs. xenocrates numerũ maxie ↄſtruct
Pithagoras ⁊ Plato nũq̃ ſe mouẽrẽ. Anaxagoras intellectũ Ariſtoteles en
delechiã ſiue actũ ⁊ corpis formã. Et rurſus de origine diſceptantes. quidã
eã ſp fuiſſe. alij incepiſſe tradidere. Taliũ ſnĩas diuus Hiero. noſtris cõmiſ
ſcẽs ãnqꝫ pcipuas opiniones de origine ãĩe cõmemoras: ſcribens Marcel
lino ⁊ anapſichic dicẽs. Sup ãĩe ſtatu memini veſtre q̃ſtiuncule imo ma
xime eccl'iaſtice q̃ſtionis. Vtrũ lapſa ſit de celo (vt Pythagoras pℏs. oẽs pla
tonici ⁊ Origines putant) anima. Ãĩa ppria dei ſub a. vt Stoici. Maniche
us et Hiſpanie Priſcilliani hereſes ſuſpicant̃. An in theſauro habeant̃ dei
olim condite. vt quidã eccleſiaſtici ſtulta pſuaſione cõfidunt. An quotidie
a deo fiant ⁊ mittant̃ in corpora. ſcdm id qd͛ in euãgelio ſcriptũ eſt. Pater
me⁹ vſqꝫ mõ opatur ⁊ ego operoꝛ. An certe ex traduce. vt Tertulian⁹ Apolli
naris ⁊ maxia pars occidentaliũ autumant. vt quõ corp⁹ ex corpe. ſic ãĩa

naſcat̃ ex aĩa.ꝛ ſimili cũ brut̃ aĩantib⁹ ꝯditione ſubſiſtat. Hec ille Aug.
Auguſtin⁹. ꝙ eaſdẽ opiniones:dẽpta ſcda in libro tertio de libero arbitrio. Itẽ in epl'a
ad Marcellinũ:in epl'a ad ſctm̃ Hiero.ð origine aĩe in epl'a ad Optatũ ð:
codẽ recitauit.ſed nullã amplex⁹ in ſnĩa aliq̃zdiu ſuſpenſus ꝑmanſit. Ma:
nicheoꝝ tñ errorẽ ſp̄ refutauit.quẽ ꝛ btũs Hiero.in expoſitiõe fidei ad Da:
maſum papã anathematiſat. Tanto eñ facili⁹ hic error cõuincit̃:q̃nto ma
niſ.ſtiore ꝯtraditionẽ in angaria ſe ꝯcluſit. Si eñ aĩa dei ps eſt creata eſſe
neq̃t.creatã tñ dicit q̃ ipam de dei ſub̃a ꝓductã intelligit. Ampli⁹ dei eſſen:
tiã nõ om̃ino ſimplicẽ:ſed tot ꝑticulis diſtributã quot ſũt aĩe. Rurſus dei
partẽ toti hoĩ imꝑfectiorẽ aut quãlibet aĩaꝝ imenſam om̃ipotentẽ. et ſi q̃
talia de deo verificant̃ dici neceſſe eſt ꝛ qð execrabili⁹ eſt.deũ pctĩs obnoxiũ
ſicq̃ʒ eternis ſupplicijs cruciandũ nec̃ario ſequit̃. Hunc errorẽ a diuo Au:
guſtino mĺtifarię exploſuʒ relinquem⁹.ſi prius vnũ teſtimoniũ ex ipius libris
adduxerim⁹ in li.xi.de ciui.dei ca.xxij.circa finẽ intulit. Si Manichei nõ de
ſiperẽt vel potius inſanirent:ſi dei naturã ſicuti eſt incõmutabilẽ atq̃ʒ om̃i:
no incorruptibilẽ crederent.cui nocere nulla res poſſit. animã vero q̃ volun
tate mutari in deterius ꝛ pctõ corrumpi potuit. atq̃ʒ ita incõmutabilis lu:
ce priuari.nõ dei ptem nec eius naturę.quę dei eſt. ſed ab illo conditã lon:
gc imparẽ conditori chriſtiana ſanitate ſentirent.hęc ibi. Quod ṽo duplicẽ
animã in hoĩe.vnã bonã.alterã mouentẽ ad malũ ꝛ bonũ facere nequeun:
tẽ fabulant̃.errorẽ nõ minuit ſed auget. Nam fingunt.cuʒ deus videret q̃ʒta
labes ꝛ vaſtitas iminere regnis ſuis.niſi aliud aduerſe genti opponerẽt et
ei reſiſteret miſiſſe hanc virtutẽ.i. animã bonã.de cui⁹ cõmixtione cũ malo
ꝛ gente tenebraꝝ mũdus ſit fabricatus. Errorẽ hunc teterrimũ diu⁹ Aug.
libro de duab⁹ aĩabus.ꝛ libro ꝯtra Fotunatũ funditus eliminauit. Quid
eñ ſtultius ꝛ execrabilius dici potuit ꝙ om̃ipotentẽ aliquã aduerſam gen:
tẽ timuiſſe. Primã ꝛ tertiã opiniones in campo imortalitatis ventilabim⁹.
Philoſophoꝝ aũt opiniones q̃tuor ṗncipales q̃ dicunt animã vel aerẽ.fumũ
flatum.ignẽ.ſiue ſcintillã.ſanguinẽ mouentẽ cor.ꝛc̃.ſapiens pl'us lib. Sa:
pientie.ca.ij.refutauit.ꝛ Ariſto.ṗmo de aĩa incõuenientes docuit. Nunc du
as vltimas ſub breuitate ꝑcurramus. Di. vt libet.

Anime nõ ſunt ex traduce.ſed ſingule ſingulis cor: poribus a deo creantur noue et infundunt̃. Opinio Auicenne de intelligentiaꝝ ꝓductione refutatur.

Capitulum.XX. Diſcipulus

Animas ꝓcreari ex traduce ꝑter ſcripturaꝝ auctoritates. q̃s
diu⁹ pater Aug⁹.in ꝑfatis epl'is reſoluit id maxĩe arguebat
q: ab Adam om̃es naſcimur filij irę.nõ autem rõne carnis
(cui peccatũ ineſſe nemo ſanus credit)igit̃ rõne aĩe.quę ex
aĩa illius traducat̃.vel vt corpus de corpe.vel vt lucerna de
lucerna accendit̃.aut in ſemine a parẽtis aĩa ſimul deſcin
datur. Diſcuſſis aũt falſitatis tenebris.hęc quoq̃ʒ opinio reiecta eſt:ꝛ ſingu
las animas ſingulis naſcentib⁹ quotidie a deo fieri. vt rõni ꝛ fidei conſonuʒ
receptum ꝛ approbatũ eſt.tum ab Auguſtino tum a Hieronymo. qui ꝑce
teris hanc queſtionẽ elaborauere. Vñ Auguſtin⁹ li.de Eccleſiaſticis dog:
matib⁹ ſic ait. Animas hominũ nõ eſſe ab initio inter ceteras intellectua:
les naturas nec ſil' creatas.ſic Origenes fingit. Neq̃ʒ cũ corpibus p coitum
ſeminantur ſicut Luciferiani Cirillus et aliqui latinorum preſumptores

ſirmant:ſed dicimus corpus tm̄ coniugij copulā ſeminari.creationē vero
nie ſolum creatorē noſſe:cuiuſq̄ iudicio corpus coagulari in vulua:⁊ cōpin
i atq̄ formari:ac formato iā corpore aiā iñ creari.atq̄ infundi vt viuat in
tero hō ex aia conſtans ⁊ corpore:⁊ egrediat̄ viuus ex vtero plenus huma⸗
a ſubſtantia.atteſtat̄ idem glo.in ca.qđ vero.32.q.2.Cōſentit diuus Hiero.
2.contra Ruffinū.⁊ in ep̄la ad eundē.⁊ regius ꝓpheta dicēs.Qui finxit ſin Iſaie.ca.57
ulariter corda eoꝝ.Iſaias quoq̄ ait in pſona dñi.Oēm flatū ego feci quas
cripturas de animalibꝫ exponunt.Ariſto.quoq̄ li.de animalibꝫ.16.ſolum
ntellectū ab intrinſeco aduenire docuit.Quodlaūt Auicenna in ſua metha
hiſica de intelligentiaꝝ vnius ab alia inſuper ad animaꝝ ab intelligentijs
ductione diſſeruit.⁊ autor libro cauſaꝝ eundem ſecutus affirmauit.vt mi⸗
us ſufficienter probatum ⁊ catholice aſſertioni ꝯtrariū exploditur.

Anima eſt materia ſimplex nec ex materia corporali nec ſpirituali compoſita phiſice licet cōpoſita ſint me haphiſica cōpoſitione. Capi.XXI. Ma.

Eruntn̄ catholicoꝝ nōnulli ⁊ ſi animas vt dictū eſt ſinglas ſingul
a deo creari ⁊ infundi aſtruant:imat riales tn̄ illas eſſe nō admit
tunt:quoꝝ alij vt facilius que obijciunt̄ ꝓpellere valeant:animas
nō materia corporali ſed ſpirituali extenſiōis:ꝑuatiōis ⁊ corrupti
nis' penit' immuni conſiſtere affirmant.facile vtrunq̄ ſine phie ⁊ fidei iactu
a defenſari potuit:eas tn̄ nec de materia corporali nec ſpūali ſed de nihilo
deo creari Magiſter ſenten.li.2.diſt.17.⁊ Dionyſius lib.de diuinis nōibus Magi. ſen:
ripſerunt.Subſtātie q̄ppe ſpūales ſic ſunt incorporales ⁊ imateriales.Qđ Dionyſius
ūt Aug.li.de eccleſiaſticis dogmatibꝫ.oēm creaturā corporeā dicit:moꝝ cau Auguſtin'
m ⁊ intell ctū dicti ſubiungit:quia non vbiq̄ ſunt ſed localiter circūſcri⸗
unt̄ ſic aia q̄ carne claudit̄:vt poſt hac declarabit.Idē ī ep̄la ad Hiero. Quō aīa
e origine aie deducit. Di. Simplex igit̄ eſſentia eſt anima? Ma. Sim⸗ dicat̄ com⸗
lex,eſt p excluſiōem cōpoſitionis phie q̄ eſt ex materia ⁊ forma naturali: poſita
ōpoſita ꝟo eſt compōe metaphiſica:q̄ eſt ex realitate q̄rum vna ſe habet in
otentia vt qđ altera in actu vt quo ab illa genus:ab iſta differentia ſumit̄
ine Boeti' li.de tri.In omī qđ eſt citra ꝓmum eſt hoc ⁊ hoc.id ē quod eſt
quo eſt.Eſt.⁊ in ea accid ntis ⁊ ſubiecti cōpoſitio.de luce em̄ in tenebras Boetius
e ſcientia in ignorantiā mutabilis eſt.de illa Aug.li.6.de trini.⁊.xi.de ciui. Aug.c.6.et
e i aſſeruit.nos reliqua percurramus. c.10.de ciui.

Excuſat ſe auctor de tarditate ad r̄ndendū ⁊ poſitiōe de origine anie vegetatiue ⁊ ſenſitiue enumerat.

Capitulum Uigeſimū ſcđm. Diſcipulus.

Ue de origine ⁊ ſubſtantia anime digeſta ſunt:de ſola intellectiua
intelligenda inducta teſtimonia pſuadent.de vegetatiua igit̄ ⁊ ſen
ſitiua quid aſtruis? Ma. Difficiles difficillimis q̄ſtiones accu⸗
mulas:non aduertens materias grandes(vt inquit Hierony.)in⸗ Hieronym'
enia pua ferre nō poſſe.inſup q̄ odioſum ſit ex multis poſitionibꝫ vnam ꝑ
erre nihilipendis.Ego aūt ecōtrario ad reſpondendū efficior tardior:quo
igenij paruitatē.ſtili ruditatē ⁊ epitomatis pſcriptos limites ꝯſidero atten
us:quoꝝ p̄mum arcana nature non penetrat:alteꝝ ſane conceptum obſcu
ius explicat.vltimū nec ſe lectū corroborare:nec neglectū ſinit rationibus
ōfutare. Di.In ſingulis his eo facilius veniā dabo:quo minus ea a te ex⸗
quiro:plano aūt ſermone ad ꝓpoſitā queſtionem reſpondere te plurimum

hortor. Ma. De brutali anima diuerſi diuerſas ptulere ſnias. Aſſerentib
alijs a creatore olim has animas in pmordio ex materia quadā ſpūali pdu
ctas pſequenter žo ex illis in ſpecie conſimiles actione nature eductas. Alijs
oppoſitum tuentib viſum eſt eas: & a pmordio & deinceps a ſolo creatore d
nihilo fieri: qbus ſuffragari videt dictū Auguſtini libro de vera religione d
centis. Nulla vita eſt que non ſit ex deo: qr deus vtiq ſumma vita eſt: & ip
fons vite: & regius propheta: cū de animantib terre mariſq ſermonem tex
ret ſubiecit: auferes ſpm coꝝ & deficient & in puluerem ſuū reuertent. Emit
tes ſpm tuū & creabūt & renouabis faciē terre. Ceteris deū a quotidiana cr
atione ſequeſtrantib pſuaſum eſt aiam ab anima generari: nō p deciſion
aut ptiū ſeparatiōem: ſed queadmodū accenſa cādela alias accēdēdo ſin
luminis pprij diminutiōe multiplicat: cū em oīs aia (vt aiunt) indiuiſi
bilis ſit: ad diuiſionem materie in ptes vtrobiq tota cadit: ſic cernere eſt in
ſurculi decerptiōe & anguillaꝝ diuiſione. Sed qr nec ea ſnīa ſatis pſpicua v
det placuit reliqs animas huius gnis a pmordiali reꝝ origine beneficio c
atoris vl ex nihilo vel pcreata rōe ſeminali eſſe cepiſſe. deinceps aūt non p
creationem ſed nature actionem ex inditis a creatore elementis ſnarius ſ
minalib coagente celoꝝ influxu in ppatulū pdire. ſm ꝙ ſcriptū eſt in Gen
ſi pducāt aq reptile aie viuētis. & c. Hec ſententia verbis diui Auguſtini co
roborari poſſet. q ex egregij de trinitate ipi volumine li. 9. cū de plantis age
ret inſeruimus. Et libro de eccleſiaſticis dogmatib ait. Animaliū žo aie
cū carne ipa carnis viuacitate naſcunt: & cū carnis morte finiunt. Simile in
libro de ſpū & aia legit. Libro quoq de animalib Ariſto. idē ſenſiſſe videt.
Sunt tñ qui nec ſemen nec celi influxum viuentes ſubſtantias attingere cō
cedunt. agens eqdem pſtantius eſt paſſo: oē aūt viuēs pſtantius eſt nō vi
uente ex. xij. de ciui. dei. inaīati igit celi & qlibet ſemina viuentem aīam at
tingere nequeunt. Oīs itaq anime cauſalitatē deo imediatius attribuūt
nec tñ animas tales creari admittunt creatio nanq nullā p recipienda for
ma materiā exigit: ſicut in plantis & animalib eſſe conſpicimus. Hec poſitio
et ſi pbie pncipijs innitat: pcedenti tñ pīudiciū non facit. Nā qd de nobili
tate agentis aſſumit: nō rōne eſſentiaꝝ ſed cauſalitate accipi pōt. nobilius ē
em agere ꝙ pati. vel quia in ſimplicib & vniuocis locū habet: celū aut & ſe
minaria vis vnā cām aggregant: cuius ad minus pars vna equiuoca eſt ad
formam introducendam. Celum inſup inaīatum ex his q li. vij digeſta ſunt
pcedimus. Seminaria aūt elementa oīno mortua dicere nō poſſumus: vi
uunt em ſemina accepta a creatore vita latenti q opportunis tpamētorum
occaſionib excitata erūpit: ſpēs ſuas pagit. iuxta ſancti Auguſt. traditionē.

Capus immortalitatis inquiſitio immortalitatis anime mul toꝝ fuit ſed inuentio paucoꝝ quoꝝ nōnulli ob amorē alteri vite necauere ſeipſos quos tñ minime licet inſup quib ratio nibus tū a Platone tū ab alijs anime immortalitas pſuaſa ſit. Capitulum viceſimum tertium. Diſcipulus.

Celeri nunc greſſu quem ex aduerſo campum intueor auide pcur
ramus. vt ſimul cū ſolis occubitu hic liber finem accipiat. Magi.
Haud ſcire hunc vaſtiſſimum campū innumeris anfractib inter
ptū varijs itē & denſiſſimis vepribus conſitū: celeriore curſu pcurrē
dum mones: nā diuus Aureli. in xiij. de trini. cap. 9. de vera beatitudine et

nime immortalitate diſſerens ait. Humanis quippe argumentationibus
ec inuenire conantes: vix pauci magno prediti ingenio: abundantes ocio:
octrinisq; ſubtiliſſimis eruditi: indagandum ſolius anime immortalitatem
inuenire potuerunt. Qui tamen anime beatā vitā inuenerunt ſtabilem. i.
eram ad miſerias eam quippe vite huius etiam poſt beatitudinem redire
iſerunt ꝛc. Di. Lento igit paſſu hec duo per ordinē deſpiciamus. Ma.
nime immortalitatē phoꝝ nōnulli cum didiciſſent amore future felicitatꝭ
bi ipſis manus intulerūt. vt Cleantes Criſippus zeno Empidocles ꝛ Cato
quit Lactanti⁹ lib. iij. ca. xviij. inſtitutionū. Et btūs Hierony. ſup Danielē
i. zenonem principē ſtoicorū inferos ꝛ imortales animas cōceſſiſſe aſtru-
. Theobrotū quoq; lecto Platonis li. vbi de imortalitate anime diſputat:
precipitem dediſſe de muro. atq; ita ex hac vita emigraſſe ad eam quā cre
idit eſſe meliorē. Aug⁹. pmo de ciui. dei ca. xxij refert. Verū in eodem nulli
ominū licere in ſeipm manus truculentas iniicere abunde deducit. Nos
uiuſcemodi ꝛ varias rōnes p affirmāda anime imortalitate cōſulto pte-
im⁹ nec ex his q̄ ab Ariſto. in lib. de anima. in methaphiſica aut in ethi-
s, ſcripta cernunt euidens demōſtratio colligi poterit. Ceterū in de aīali
us ſolū intellectū ab extrinſeco aduenire aſtruit. in li. q̄o de pomo ꝛ morte
i ipſius eſt) id clarius expreſſit. Diſ. Platonis autē argumentū quod eſt
ui Theobrotus tm̄ credidit. Ma. Numerus ſeipm mouens indeficiēs eſt
nima numerus eſt ſeipm mouens. non igit anima interire poteſt. Diſci.
Numerum ꝛ motum inter accidentia cōnumerari li. viij. digeſtū eſt animā
ero ſubſtantiā eſſe eaſq; que in decimo libro tractata ſunt cōprobant. ſic ſyl-
ogiſmi premiſſi alterā ppoſitionē falſam eſſe neceſſaria ſequitur. Magi.
Numerū numerantē ꝛ motum ſe mouentē (qualem Plato credidit animā
ubſtantiā eſſe nihil horum que diſſeruimus phibet. vnde cum in mouenti
us ꝛ motibus deueniendū ſit ad id quod ex ſe mouet: nō pticipatione mo
us pter intellectū nullū aliud aſſignari poteſt. Prima nempe cauſa immo
ilis eſt: ꝛ primū corpoꝝ ſtare q̄ poteſt: in ipſo enī motus a ſubſtantia ſecernit
ur. Di. Num ꝛ anima exuta corpe ipm mouere deſinit Mag. Etiā ſi-
i. acceſſorius equidē eſt hic mot⁹. Unde debita corporis harmonia corrupta
motus viuificationis in corpe deſinit: ꝛ anima (que ſine tali motu corpus non
informat) recedit: ſeipſam aūt motu intellectuali mouere in ppetuū non ceſ
abit. intellectus enī aliis ſup ſeipm reflectit motus ꝛ circularis efficitur nū
q̄ enī ſeipam intelligere deſtitit ex quo eſſe cepit: ait Aurelius. Di. Habet
igitur motus ſui principiū? Ma. Animā ſui eſſe deum habere auctorem
cognouimus. quō ergo motū ipſius quo viuit principio carere dicemus: Ui-
des qꝛ rotunditas motui congruit. facilius enim mouetur quod magis ro-
tundum eſt: maximum igitur rotundum quo rotundius dari non poſſet: ſi
ſup pfecte planū caderet: motum continuaret ſine termino: eſſet naq; mo-
uens ꝛ mobile. Sic intellectualis natura ex quo eſſe cepit ꝛ ſeipſam ſine fine
intelligit: ꝛ cum alia cognoſcit ratiocinando ſe mouet. vt quatuor non ſunt
duo. qꝛ q̄tuor tria continet. duo aūt tria non habent: pariformiter ꝛ in cete
ris. Preterea tempus inter corruptionis cauſas Ariſtoteles commemorat: q̄
enī corrūpuntur generata ſunt ꝛ tempe menſurant. tps aūt vt viſum eſt cū
ſit nūerus ab aīa dependet. aīa vero tpi ſubdita nō eſt: ſed ad tps ſe habet
vt viſus ad oculum: q̄ licet ſine oculo non videat. tn̄ non habet ab oculo q̄d
viſus eſt. ſic aīa in menſuratiōe motuū tpe vtitur. ꝛ in hunc vſum varia in-
ſtrumenta fabricat. Motus itaq; diſcretionis aīe qꝛ tempe menſurari non
poteſt tpe finiri nequit: ideo ppetuus eſt. Adde q̄ nullus numer⁹ vel mot⁹ pōt
aīe menſurandi ac numerandi motū euacuare. qꝛ omēs pcedit motu ſuo

intellectiuo. Un̄ ratio circuli ante oēm motū eſt nec tpe cōſtringit. Hec ēm in aīa rōnali reperit: ſilr ꝛ cetere mathematice diſcipline: ꝛ incorruptibiles ſcibiliū veritates. q̄re ꝛ aīam īmortalem eſſe manifeſtū erit. Di. Non mediocrit mouet ꝙ veritates inuariabiles q̄s aīa abſtractas intelligit cōplicat ꝛ addiſcenti miro mō explicando manifeſtat: nec in talibꝫ corpe neceſſario vtit. limpidius nāqꝫ hec intueor dum clauſis oculis: ꝛ quo ad fieri pōt mentē ſup̄ corpꝰ eleuo. Ma. Plane. nam ꝓphe in extaſi aut raptu: ſilr ꝛ in ſomnis ſecretiſſima cōtemplant. clarius aūt ab om̄i corpali mole liberata aīa talia intuet. Di. Perſuaſus ſum. Ma. Confirmat hoc: marceſcente corpe reddit aīa ad ɔtēplandas altiſſimas ꝟitates expeditior nec a maxie intelligibilibꝰ ledit queadmodū diſſolubiles potētie ab excellēti ſenſibili corrūpunt. Preterea deſideriū naturale fruſtratoriū eſſe neqt. li.iij. de aīa. ij. phiſicoꝝ. ꝛ primo de celo ꝛ mūdo Ariſto. aſtruit. Om̄es hoīes aūt naturali deſiderio btitudinē appetunt. ait ſctūs Aug. li.iij. de tri. ca.8. ꝛ Ariſt. p̄mo ethicoꝝ. Beatitudo ꝟo nō pōt haberi in hoc mūdo. ſm btm̄ Aug. li.22. de ciui. ꝛ Boetiū li.5. de ɔſolatione phie: igit neceſſariū eſt aīas in aliud ſeculū durare: ibiqꝫ deſiderata btitudinis eternitate potiri. Sed quid plura: imago ꝛ reſpondētia viuētis in ſecl'a creatoris quō deſineret cū nec dies illuſtrata ſole deficeret ſi in noſtro hemiſperio ſol ſemp̄ ɔſiſteret.

Quibus ſcripturaꝝ teſtimonijs confirmari poſſit anime īmortalitas. ꝛ quō anima reſpectu dei mortalis ſit quia mutabilis et duplici eius morte. Capitulum. XXIIII. Magiſter.

Sed ne quopiam ꝟitatis lumē qđ ex p̄miſſis de aīe ꝑpetuitate hauſiſti obtenebrari poſſit: ip̄m ſacroꝝ eloquioꝝ muro circunda vn̄ ait veritas. ego vitā eternā do eis. ꝛ Aurelius in eccliſticis dogmatibꝰ ca.15. (quē libꝛū nōnulli Gennadij dicūt) ſolū hoīem credimus hr̄e aīam ſubam: que exuta corpe viuit: ꝛ ſenſus ſuos atqꝫ ingenia viuaciter tenet. nō cuꝫ corpe morit ſicut Arabs aſſerit: neqꝫ poſtmodū interitura ſic zenon dicit: qꝛ ſubſtantialit viuit. Idē libro de ſpū ꝛ aīa ca.48. dicit. ꝛ Dionyſius de diuinis noībus ca.4. Aīe humane hn̄t ex bonitate diuina ꝙ ſint intellectuales ꝛ ꝙ habeant ſubſtantialē vitam ꝛ incōſumptibilē. ꝛ Cicero in li. de ſenectute introducit Socrateꝫ apud Platonē dicentē. Quid multa ſic mihi pſuadeo ſic ſentio cum tanta celeritas animoꝝ ſit: tanta memoria p̄teritoꝝ futurorum prudentia: tot artes: tante ſcientie non poſſe eam naturā q̄ res eas cōtinet eē mortalē: Et in fine adiungit. O p̄clarum diem cuꝫ in illud aīaꝝ concilium ꝓficiſcar. ꝛ cum ex hac turba ꝛ colluuione diſcedā ꝛ plura ibidē Ualerius quoqꝫ maximus libro ſcđo nōnulla ad id ꝓpoſitum contulit. Uirgilius quoqꝫ in ſexto enei. ꝛ Ouidius libro nono methamoꝛ. ꝛ poetaꝝ numeroſa turba animā īmortalem credidit. Sed quibus nec iſta ſatis faciūt capi. penultimo. xxiiij. q. iij. legant. ꝛ contrariū aſſerētes inter hereticos inuenient. Di. Si ſacris litteris dicta firmare contendis que contraria videntur ex his teſtimonia diſſoluas neceſſe eſt. ait em̄ Apoſtolus loquens đ deo qui habet īmortalitatem ſolus. Et ꝓpheta Ezechiel. Anima que peccauerit ipſa morietur. Ma. Fortiter opponis: ſed hec longe aliter accipienda ſunt. Solus em̄ deus īmortalitatem habet: qui cum incōmutabilis ſit ſicut vitam in ſemetip̄o habet ſic ſeip̄m conſeruat: ꝛ ip̄m nō eſſe impoſſibile eſt

Ualerius maximus

.i. Thim.6.

a aūt mutabilis de bono in malū accepit eſſe per creatōem:⁊ a creatore
rpetuat per indeſinentē cōſeruatōem. Ezechiel aūt vaticiniū de morte p
ctī qd priuat alam vita grē:intelligendū eſt.de q̄ in li.Sap.per maliciā
cidit hō animā ſuā:q2 pctm̄ grām expellit.cuius p̄ſentia aīa ſicut corpus Sap.16.
r ipam viuit.inq̄t Augu. Eſt ⁊ alia anime mors.⁊q̄dem ſūma alienatō
cius a vita dei in eternitate ſupplicij.vt teſtat̄ idem li.6.de ciui. ſed de Augu.li.6.
ac in campo miſerie.nunc que reſtant in hoc campo luſtrabimus. de ci.ca.xij.

Sola rōnalis anima īmortalis eſt:poſitio aūt Platonicorum de ia mūdi:in quā plantarum ⁊ brutorum aialiū animas reſoluendas utant.exploditur et contrariū luculētiſſimis teſtimonijs ſan/ ti Auguſtini aſtruitur. Capitulum.XXV. Diſcipu.

Anime humane ſolū:an ⁊ ceteris imortalitatē ineſſe credis? Ma. Aug.de Ec
Premiſſum ex li.de ecclaſticis dogmatib9 teſtiōm ſolū hoiem im le.dog.c.xv.
mortalem habere aiam explicat.qd ſi minus eſt:adducā quod in et xvi.
eodē cap.ſequēti addit.Animaliū vero anime nō ſunt ſubſtātie:
intellige corruptibiles) vnde ſequit.ſed cū carne ipa carnis viuacitate na
unt:⁊ cū carnis morte finiunt.⁊ ideo nec rōne regunt: ſicut Plato ⁊ Ale/
ander putant.ſed ad offīa nature incitamēta ducunt. Di. Si igit̄ iuxta Platonis ⁊ Alexandri
latonicorum poſitōem īmortales ſunt ale:etiā irrōnales arbore ſucciſa.⁊ be poſitiones.
ia moriente.vbi manent illarū ale:ſi non corrūpunt? Ma. In animā
undi inquiūt reſoluunt.nam (vt aiūt) ab ipa ſunt. Vn̄ ſicut aia rōnal'
ta in toto:⁊ tota in q̄libet pte hoīs eſt ; ſed non eadē officia in oīb9 ex
ercet:in oculo ercm̄ videt.⁊ dicit viſiua.in aurib9 audit:⁊ eſt auditiua.⁊ ſic
e alijs.ſic vt aiūt:anima mūdi impartibilis in toto mūdo tota.⁊c. lapidib9
ſtat eſſe:plantis vegetare:brutis ſentire. Hec inquiūt ante aduentū intel/
ectiue Embrionē vegetat:⁊ id exercitiū in nōnullis mortuis exercet:quib9
vngues ⁊ capilli creſcūt. Triplicē em̄ gradū animarum Varro diſtinguit.vt
efert Aurelius li.7.cap.25.vegetatiuū in plantis ſenſitiuū in aſtris q̄ mun Augu.de ci
i ſunt oculi:⁊ intellectiuū in q̄ homines deo videnī ſilēs. Solos em̄ illos uita .li.14.
nimaduertiſſe q̄d ſit deus crediderit:qui cū animā motu ac rōne mūdū
ubernantē affirmant.Nam ⁊ ipe (vt ait Aurelius) dicit deū ſe arbitrari
ſſe animā mundi:⁊ hunc ipm mundū eſſe deum.Alludit Virgilius cū ait
upiter eſt qdcunq; vides quodcunq; mouet. Plato aūt mundū eſſe ani/
al beatiſſimū ⁊ ſempiternū.ſic et ſidera inſtanter affirmant. Vnde et hō
rece microcoſmus.i.minor mōdus dicit̄.hoc aūt q; improprie diceret̄ ſi ma
rocoſmus.i.maior mūdus:cuius homo ſimilitudinem gerit: animā non ha
eret. Et q2 ab hac anima oīm motus ordo et diſcretio eſt:ſi ipa q; nume
us ſeipm mouens appellat̄. Nec mirū Ariſto.camipam naturā ſagacem:
lij fatū:alij neceſſitatē cōplectionis dicere voluere. Singuli tamē poſitio/
es ſuas moderantes:de quib9 differendi locus non eſt:in illa nō mō ani/
nas:ſed ⁊ oīm rerū formas ante rerū pductiones:nō q̄dem tempe ſed na
ura p̄exiſtere Platonici voluere.nec formas vt in reb9 ſunt: ⁊ in mūdi ani
na ſm rem:ſed ſm eſſendi modū tm̄modo differre. Multa ſecretiora que
lam philoſophie circa anime mundi declaratōem explicanda veniūt:que
onſultius in epitomate iſtoc ſilentio p̄terimus. Augu.vero in locis preno Auguſti.
ninatis poſitōem de anima mundi ſatis exterminat.Quid aūt de anima
us ſtellarum:⁊ ex cōſequenti aliarū mundi partiū ſentiam li.7.nō omnino p̄/
eriſſe memini. Di. Concluſionem igitur in pmiſſo ex li.de Eccl'iaſticis

dogmaticis capitulo tenendā cenſes? Ma. Etiā filij.Uñ ⁊ in li. de fide a
Petrū loquēs ait.Quoſdā ſpūs ſic deus creauit.vt ſp eſſent.quoſdā vero
qñq ſpūs deſinerēt:illos itaq deſituros.quoſdā ex aq̄. q2 ſic voluit pdu
ex terra.Et infra.Spūs oīm animaliū tamdiu ſpūs ſunt:q̄diu in corpi
viuūt.anima q̄ppe q̄ rōnis capax diuinitus facta nō eſt cū carne ſua: ⁊
cipit ⁊ deſinit viuere:q2 qñ corpi vitā non tribuit : ⁊ ipſa non viuit.Atq i
miro modo cū oīmi carni aīa ſit cauſa viuendi ſpūs : tñ irrōnalis tamd
viuit:q̄diu in carne manere potuerit:⁊ dum a carne ſua ſepatur exting
tur.Alludit dictis q btūs Grego.in quarto dialogoꝝ : de triplici ſpū a d
creato aſtruit. Di. De ratione vero quam idem locus a brutis ſeiung
quid ais? Ma. Tu primū quid te moueat exponas.

Animalibꝰ brutis ineſſe rōnem impfectam ⁊ informem quō c
cedi et argui poſſit ex his que opari ſolent. Cap.XXVI. D

NE multa preter ordinē cōmiſcere videamur pprio capite
hoc loq̄ exordiamur:vides ne (vt minimis ad maiora a
dam) araneas circa edīū feneſtras telas ſuas ordinatim
texere.⁊ in centro vel circūferētia p̄dam aduolitantē.ſ. M
ſcam diligenter obſuare? Formicas in eſtate granoꝝ ac
uum cōportare in cōſeruandis ſingulari induſtria vti? Item hirūdines
artificioſe ex luto nidos cōglutinare oīmi videnti pſpicuū eſt.Quid dicā
canibꝰ:quibꝰ tanta ineſt diſcretio.vt dñm ab alienigena: latronē ⁊ hom
dam ab inſonte in vindicta ſecludant:in biuio feram altera declinaſſe p
ſyllogiſant.Ciconiarū:equoꝝ:et elephantū naturas longū eſſet cō mem
rare.qui ſingulari p̄diti noſcunt ingenio. Ma. De brutoꝝ rōne Philo
Hieron. ſcripſiſſe Hieronÿ.li.de vi.illuſtribꝰ teſtat. Hanc ſi nos q irrōnabilibꝰ n
oīmino adimere voluerimꝰ:ipſam non ſimpliciter rōnem:ſed rōnem info
mem dicere poſſumus.Sicut eñi viſus in coloꝝ diſcretione cōfuſus eſt ⁊
formis:formatꝰ aūt rōne inter albū ⁊ nigrū diſcernente: ſic brutoꝝ diſcu
ſus:ſi q̄s in operando cernit cōfuſus eſt:nec ſatis diſtinctus.Huius in h
mine ſilem quodāmodo cōſpicimus:intellectū tamen formari haud ign
ramus.Nunquid qui vocabuloꝝ vim ignorat: legens librū per differētia
lrarum:ſyllabaꝝ:⁊ vocū diſcurrit:intellectus aūt ſi adhibet:diſcurſum e
bene aut male dijudicat. Di. Si cani a deo vim collatam dici poſſet:q
ex his q̄ ſenſu dep̄hendit ſpecialius ſyllogiſet:informē tamē eſſe hunc di
curſum:cū neſciat ſi bene a male diſcurrat. Ma. Hanc vim rōnem no
nulli appellant:cū diſcurſus et diſcretio (q̄uis confuſa) oīmino a rōne
Augusti. iungi non poſſit.Unde ⁊ Aurelius li.xi.de ciui.cap.xxvij. Ineſt ſenſibus
rationabiliū animaliū:⁊ ſi ſcientia nullo modo at certe q̄dam ſcientie ſi
tudo.ait aūt ſcientia nullo modo.Nam vt in libro de fide ad Petrū ſcrib
nullā intelligendi facultatē diuinitus acceperūt.Et Dauid rex. Nolite fie
ſicut equus ⁊ mulus:quibꝰ non eſt intellectus.In impfectioribꝰ aūt ope
bus.vtputa grana illo vel illo loco reponere:telā in feneſtra potius q̄ ali
domus parte texere.⁊c.ptim ex experimento ⁊ memoria p̄teritoꝝ eſt in hi
que experte ſunt:ptim ex nature inſtinctu.nam telam texit aranea.⁊ gra
na colligit recenter formica pducta.Opatur aūt ⁊ inclinat nature inſtin
ctus in eiſdem ſpecie ad ſilia.ideo oīmes hirūdines ſimiles nidos aranee t
las ſiles fabricant.qui aūt cognitione rōcinatiua operant opus ad placit
variant.Unde nec oīmes hoīes ſcriptores:⁊ qui ſcriptores non ſilibus chara

teribꝫ ſcribūt. Di. Aperte loq̄ris: nec alia dilucidatiōe opus eſt. ad alteꝝ
qđ Augu. in ꝑmiſſis v̄bis innuit. aīaꝝ ſcʒ regreſſum: ſ̄monem vertamus.

De reuolutiōe aīaꝝ a celo in humana ꝛ beſtiaꝝ corpa. ꝛ de in/greſſu earundē in celū q̄ ꝛ q̄d philoſophi ſenſerīt. Ca. XXVII. Magi.

On omibꝫ: quibus (vtcunq̄) anime īmortalitas innotuit cau
ſa coniunctionis cū corpe: ꝛ receſſus ab eodem eque patuit. In pri
mis aūt opinionē illoꝝ: qui aīas tempe ꝑceſſiſſe corpa voluere ſub
breuitate tranſcurramus: dehinc innixam veritati ſniam tenea/ Pythago.
mus. Di. Probe. Ma. Pythagorā aiunt primū μετεμψυχωσιν id eſt
tranſanimatōeſ docuiſſe: ꝛ adeo q̄dem generalē. vt aīaꝝ noſtraꝝ in beſtias:
ꝛ rurſus beſtiarū in hoies: ꝛ taliū in plantas tranſitum crederet. Hinc (vt
teſtat diuus Hieronī. li. ij. contra Iouinianū cap. 35.) Pythagorici omē qđ Hieronī.
mouet et viuit: edendū non putant: ꝛ eiuſdē criminis reos arbitrant: qui
abietem quercūue ſuccideriīt cuius patricide ſūt ꝛ venefici. Ipē inſuꝑ Py/
thagoras ſe dicit in bello Troiano fuiſſe militē Euphorbiū: ꝛ ibi occiſum
a Menelao: qui minor Atrides dicebat. Vn̄ Ouidius li. xv. μεταμορφω
σεων id eſt de transformatis opinionem Pythagore ꝑtractans in perſona Ouidius.
ipſius ait. Ipē ego me memini Troiani tempe belli Panthoides. Euphorbꝰ
eram: cui pectore quodā Heſit in aduerſo grauis haſta minoris Atride. Et
iurius in eodem. Morte carent anime ſemꝑ priore relicta. Sede nouis do/
mibus viuūt habitantq̄ recepte. Oīa mutant nihil interit errat ꝛ illinc
Huc venit: hinc illuc et quoſlibet occupat artus. Spiritus: eque feris huma
na in corpa trāſit. Inq̄ feras noſter nec tpe deperit vllo. Utq̄ nouis facilis
ſignat cera figuris. Nec manet vt fuerat: nec formas ſuat eaſdem. Sʒ tn̄
eſt eadem: aīam ſic ſemꝑ eandē eſſe: ſed varias docet migrare figuras. Pla Plato
to altiſſimarū ſpeculationū cupidiſſimus: Pythagore dogmata audiēs: nō
modo nō reſpuit: ſed ipē quoq̄ animas hominū poſt mortem reuolui vſq̄
ad corpa beſtiarū ſcripſit ꝛ tenuit. Hūc ſecuti Apuleius: Plotinus: Porphi/
rius: Uarro: Uirgilius: Tertulianus: Origenes quoq̄ nōnulla q̄uis impia
de animarū reditu ſcripſere. Quorū alij oēs animas puras ab initio cō
ditas arbitrant. ꝛ eas que ab omī cōtagione corporis libere ſunt celū poſſi
dere appetitiuas vero corporū latenti deſiderio de celo proſpicere. ꝛ ponde/
re terrene cōtagionis paulatim in inferiora dilabi corpibus diuerſis con/
iungi: et ab his tandē reſolutas ꝛ purgatas: nō ea qua deſcenderūt porta
ad ſuꝑos reuerti. Duas equidem in celo portas pro deſcenſu ꝛ aſcenſu ani
marum. Macrobius ſuper ſomno Scipionis ad mentem Platonicorū ex/ Macrobiꝰ.
planat. Prima eſt porta hominū et deſcenſus. Cancer ſcʒ altera. Capricornꝰ
porta deorum que rurſus aſcendentes anime immortalitatē deoꝝ conſe/
quunt. Galaxia autem per ſigniferū protenſus circulus locus eſt beatorū.
Cetera autem ſigna tranſeuntes quaſi ebrie ex viſis diuerſis: obliuiſcunt
eorum que habebant in celo. In ſphera Saturni acquirunt intelligentiā.
In Ioue vim agendi. In Marte animoſitatis ardorem. In Sole ſentiendi
opinandiq̄ naturam. In Venere motus voluptatum. In Mercurio inter/
ꝑtandi vigorē. In Luna vim auguriandi. Purgatas q̄q̄ euocari ad letheū
fluuium. vt inde bibentes obliuiſcant ꝑteritoꝝ maloꝝ que in corpibꝰ paſ/
ſe ſunt: et ad ſupera conſcendant: et ab his rurſus in inferiora reuerti cu/

piant.vñ Vergi.Platonice dixit.Lethēū ad fluuiū deus euocat agmine m
Vergilius 6.eneido. ſno (ſcʒ animas) Scʒ imemores ſup̄ cōuexa reuiſent.Rurſus ⁊ incipiant i
in corpa velle reuerti. Intm̄ etiā Apuleius deſipuit.vt in li.de deo Socrat
Apuleius. aſſereret aīas hominū in demones trāſire vł lares ſi boni ſint.vel lemures
Varro ſiue laruas ſi mali.Manes aūt deos dicūt.Varro aūt animarū reuerſionē
ita cōſtrinxit.vt nō in beſtiarū:ſed ꝓpria corpa redire eas diceret.Porphi
Porphiri⁹. rius ꝙ idem aſſerit:⁊ poſt purgatōem de cęlo non reuerſuras: amplius in
alia corpora.Purgatōēʒ vero animaꝝ quā theurgiā dicūt: ⁊ has falſas op
Aug .de ci. li.22.cap.28. niones Aurelius li.9.⁊ 10.de ci.ſufficienter cribrauit. Et b.Ambro.li.de fi
de reſurrectionis ca.penulti.et vlti.huius figmenti auctores irridet dicēs.
Ambroſius Neqꝫ eñi mirū debet videri:qd̄ creditis vos in beſtias poſſe mutari: qui be
ſtias adoratis. Di. Pythagoram:Platonē:Porphiriū:ac cęteros gentilita
tis caligine obfuſcatos in difficillimis q̄ſtionib⁹ animarū: ſcʒ orgine ⁊ per
petuitate erraſſe paruifacio.Originē vero quē ſingulari ingenio ⁊ vitę pu
ritate claruiſſe:⁊ ſacras literas non modo legiſſe:verūetiam abūde expoſu
iſſe ferunt:in dictis q̄ſtionib⁹ deliraſſe q̄s facile crederet? Ma. Nemo:ni
Hieroñ. ſi qui eius ſcp̄ta ſingulari diligentia cōſiderauere. Di. Et qui fuere iſti?
Ma. Diui Hierony.⁊ Augu.ingenio:eloq̄o:doctrina:fide ⁊ ſanctitate cla
riſſimi Di. Pauca ſi p̄ſto ſūt:ex ijs de Origenis circa aīas errore deducas.

Origenis error de lapſu animaꝝ de cęlo:et mutatione earun dem in demones:et de ſaluatione demonū.Ca.XXVIII.Ma

Origenis opinio. BEatus Hieroñ.ad Auitū ſcribens inter cęteros errores Orige
nis:quos in libris περὶ ἀρχῶν id eſt de p̄ncipijs docuit. etiā
hunc de animab⁹ apte oſtendit.⁊ in expoſitione fidei ad Da
maſum papā cōdemnat. Credidit eñi Origenes (vt plano ſer
mone pauca referā) aīas in cęlis fuiſſe angelos. vbi q̄ poſtq̄
peccauerūt deiectas in iſtū mundū in diuerſa corpa tanq̄ in
carceres pro delicti q̄litate:in quib⁹ ſi noluerint ad meliora cōuerti:in alio
mundo demones fieri: demones quoqꝫ ſi voluerint ad meliora cōuerti in
alio mundo vel mūdis:per ſupplicia atqꝫ tormenta in corpibus erudiri:et
rurſus ad angelicā pueníre dignitatē.Nos ꝙ ſi negligentius nō egerimus
in corpib⁹ angelos futuros ait.Aīam etiā angelū ⁊ demonē (q̄s vni⁹ aſſerit
naturę:ſed diuerſarū voluntatū) pro magnitudine negligentię ⁊ ſtulticię
iumentū poſſe fieri:et pro dolore penaꝝ ⁊ ignis ardore magis ac magis eli
gere vt brutū animal ſit.⁊ in aq̄s habitet ac fluctib⁹:ac corp⁹ aſſumere hu
ius vel illius pecoris.Et q̄uis hęc dogmata nō iuxta ſuā ſn̄iam in primo
periarchon dicat:in ſequentib⁹ tñ multa alia erronea inducens ſuā fatet.
vt patet per Hieroñ.quo ſup̄.Epiphanius ꝙ in ep̄la ad Ioānem hieroſoli
Epiphani⁹ mitanū ep̄m (quā ſctūs Hieroñ.e græco in latinū tranſtulit) Origenem
hęc ſenſiſſe libere aſtruit.Inſuper ⁊ diſcipulos ſuos docuiſſe ne quis oret in
cęlum aſcendere:ne peius iterū peccans q̄ ante peccauerat:rurſus p̄cipitet
in mundū.Propter has nanqꝫ animarū circulatōes diuerſos ſibi inuicem
ſuccedere mūdos ſenſit ⁊ ſcripſit:inq̄t diuus Augu.li.xi.de ci.dei.cap.23. Er
rorem hunc peſſimū Auguſtinus varijs locis cōfutat.vtputa.li.xi.cap.xxiij.
Auguſti. li.xij.ca.xiij.xix.ca.xx.in ep̄la ad ſctm̄ Hieronymū de origine anime.de eodē
ad Euodiū.⁊ Optatū.⁊ li.xij.de trini.cap.vlti.Sacri etiam Canones errorē
iſtum inter hereſes damnāt.xxiiij.q.iij.cap.penulti.

Q, anima non eſt in corpe vt in carcere in quo luat in cęlo cō miſſa:ſed vt in ꝓprio perfectibili. Cap.XXIX. Di.

Explofa vanitate quid tenendũ ſit videamus. Ma. Aīas rati
onales q̃tidie ſingulis corꝑibꝫ ſufficiēter diſpoſitis ſingulas
a deo creari ⁊ ſimul infundi ex p̄dictis liquet. Infundunt au
tem non vt carceribꝫ in quibꝫ neſcio q̄ priora delicta luant; q̄
eni ſil' infundendo creant p̄us non erant; nec peccauerũt. Hic
⁊ Apłs loquens de Jacob et Eſau ait. Cũ eni nondũ nati fuiſſent; aut ali- Apłs.
quid boni egiſſent aut mali; ex vocante dictũ eſt. Jacob dilexi; Eſau autē
odio habui. Rurſus qui carceribꝫ penaliter includunt; eos non modo non Malach. i.
amant; ſed ſi poſſunt effugiũt. anime aũt tali amore corꝑibus copulant. vt
iuxta Apłi vocem nō expoliari; ſed ſuꝑueſtiri velint. Di. Num idem dixit
deſideriũ habēs diſſolui ⁊ eſſe cũ Chr̄o. Et iterũ. Infelix hō ego; qs libera-
bit me de corꝑe mortis huius? Dauid inſuꝑ ait. Heu mihi q2 incolat⁹ me⁹ ij. Cor. 5.
ꝓlongatus eſt. Mag. Prompte ſcripturarũ loca adducis; ſed fortaſſe mi ad Phil. 1.
nus bene intelligis. Nam vt d. Tho. exponit. Paulus nō refugiebat corꝑis ad Rom. 8.
naturã; q2 ab eo expoliari nolebat iuxta p̄dictam vocē; ſed volebat carere in- Tho. 2a 2e.
fectione cōcupiſcētie; ⁊ corruptione corꝑis; que aggrauat aīam ne poſſit de .q. 25. arti. 5.
um videre. Vñ notanter dixit de corꝑe mortis huius. Non igit̃ anima corꝑi
tanq̃ carceri; ſed ꝓprio ꝑfectibili vnit̃; non per aſſiſtentiã. vt rector nauı;
quēadmodũ maledictus Auerrois ſomniauit. ſed per realem informatio-
nem. vt per ſe forma. vt exp̄mit Clementina vnica de ſumma tri. et fide ca- Clemētina.
tholica. Cum aũt talis informatio cōſiſtat in ꝓportōne harmonica; que in
alio eadē nō reperit̃. ideo nec aīa vnius; corꝑi alterius vt forma cōiungit̃;
ſed cuiq; ꝓpria infundit̃ creatoris volũtate. vt in eis ipſi famulantes maio
rem mereant̃ vnioem aliq̃n perfecte cōſequendã in aduentu iudicis. inq̃t Athanaſi⁹.
Athanaſius in ſymbolo. Oēs hoīes reſurgere habent cũ corꝑibus ſuis; ⁊
reddituri ſunt de factis ꝓprijs rōnem; ⁊ qui bona egerunt ibunt in vitam
eternã; qui vero mala in ignem eternũ. que duo ſequentibꝫ campis indagã
da veniũt. Di. Optime. prius tamē ſeparationem ⁊ reunitionem anime
et corporis latius perſuadebis.

Quō aīa reuniri poſſit corꝑi exemplo deducit̃. ⁊ Auerrois opi- nio de vnitate intellectus reprobat̃. Inſuꝑ reſurrectōem a gen tilibꝫ creditã ab eccłia Chr̄o. apłis ⁊ ꝓphetis multipliciter atte ſtatam eſſe oſtenditur. Capitulum. XXX. Diſcipu.

Anima cũ in ꝓportione q̃dam vnita ſit corꝑi; neceſſario ſeꝑabit̃
ꝓportione reſoluta; q2 vero īmortalis eſt ſubā ſeꝑata non interit;
ſed per ſe ſubſiſtit. nec tñ ꝑpetuo deſiderio ſuo qd ad corpus habꝫ
cui⁹ per ſe forma eſt fruſtrabit̃. natura aũt idem corꝑis nũero re
ſolutũ in cineres reſtaurare nō pōt; reſtaurabit̃ igit̃ ab eo qui ipſm primo
ex nihilo in cōmuni oīm materia creauit; cui ꝑmanens aīa vt ꝓprio ꝑfecti
bili reuniet̃. Quēadmodũ eni ꝑcutiens vitrũ in ꝓportione integrũ vim quã
dam īmittit motũ ⁊ ſonũ harmoniacũ in eodē efficientē; quã rupta vitri
ꝓportione ⁊ integritate neceſſe eſt mox abſcedere que vis ſi incorruptibilis
eſſet ſubē ⁊ per ſe ſubſiſtere poſſet donec aliqua arte vel ingenio vitri refor
matio reuniretur in eodem vtiq; pretermiſſum motũ ⁊ ſonũ continuaret.
Di. Placet hec manuductio; nã creationi ⁊ infuſioni aīe videt̃ plurimũ
ꝯuenire; non enim extra vitrũ percutiens vim hanc cauſat ⁊ vitro īmittit;
ſed in vitro eam concitat. Sic ⁊ creator animã non prius creat extra corpus
⁊ poſtea infundit; ſed ſil' eodem inſtanti corpori creando infundit. in quo
motu o viuificatōis ⁊ intellectōis varios exercet. Ma. Scire qd volui reſu

mis. Diſ. Aliud aũt video pauloante cõmemoratũ:qđ nondũ intelligo. Ma. Plura fortaſſe.nec eñ omnia dilucidare poſſum⁹:verũtñ edicito qđ te dubium reddat. Di. Cur auerroim ⁊ maledictum ⁊ ſomniantem appellaueris. Ma. Quia hic catholicam irridens ſynceritatē ad mahumetĩ caninã perfidiã rediit ⁊ dñ Ariſtotelis lucubratões in mult̃ non in docte expoſuiſſet tñ cũ locũ qui de ꝑpetuitate anime rõnalis eſt:nõ tã obtenebrauit ꝙ etiã rationib⁹ ⁊ argumentationib⁹ tele aranee paulo fortiorib⁹ deprauare conatus eſt:intm̃ vt diceret vnũ ⁊ eundē numero oĩb⁹ hoĩb⁹ eſſe intellectũ: qui corp⁹ non realiter inherendo informaret:ſed coaſſiſtendo intelligentiã p̃ſtaret.quo dicto qđ turpius:a philoſophia vera qđ remoti⁹:in fide xpi qđ execrabilius? Di. Nihil ꝑfecto:ſequeret̃ eñ caſtos,quoſq; ac virtuoſos cũ lenonib⁹ auariſſimis eadē labe teneri:in fectos,⁊ ex corpe ⁊ aĩa nõ vere vnũ poſſe fieri cõpoſitũ. Ma. Adde ꝙ mox in ſequentib⁹ demõſtrabit̃:oẽs homines in eterna glĩa beatificandos:eoſdēq; in eternis cruciatib⁹ pũiendos. Si eñ vnius hõis intellect⁹ diuina ꝑfrueret̃ viſione oẽs beati erũt qꝛ hic idē intellectus eſt.rurſus ſi vnius intellectus dyabolo ⁊ ſocijs eius adiudicabit̃ ad gehẽnã oẽs ardebũt pariter quoꝝ hic idē eſt intellect⁹. Di. Intelligo.ſed fortaſſe ſi hic intm̃ deſipuit.nec reſurrectiões in vitã vel penã credidit. Ma. Credidit.vtiq; q ⁊ intellectũ ĩmortalē cognouit:⁊ ꝓpter futuras ſpurcicias legi Mahumetici ſeruiuit in eadē ꝓmiſſas.Non eñ reſurrectio mortuoꝝ ⁊ alia vita a ſolo xpo ⁊ apl'is in no.teſt.ꝓphis quoq; ĩ ve. p̃dicata eſt.ſꝫ a gentib⁹ etiã p̃nunciata vti clarevidere eſt in verſib⁹ Sybille eritree qs diuus Auguſtinus li.18.c.24.de ci.cõmemorat.Plato etiã ſcripſit aĩas ad corpa rediturã. vt ante patuit.⁊ aug.li.22.de ci.c.27.teſtat̃ ſic Vergilius.ſic Pythagoras ſenſerunt.Labeo ꝗ ⁊ Marc⁹ Varro nõnullos reſurrexiſſe ſcripſerũt.vt recitat auguſtinus in eodē li.c.28. Di. Naturalib⁹ igit̃ rõnib⁹ futurã reſurrectionē veuari poterimus. Ma. Qua ꝓpter? Di. Quia vtiq; iã dicti pħi eã nõ ex fide poſſibilē crediderũt. Ma. Verũ.actñ vel auctoritate ſcripturarũ anteceſſoꝝ ſuoꝝ vel ipa experientia ꝑmoti poſſibilē fore anime ⁊ corporis reunionē p̃ceſſere.nã naturali indagine nec a priore nec a poſteriore(vt qdã opinant̃)id ſufficienter ꝓbari poterit:ſed articulus eſt fide credit⁹ vt patet in ſimbolo apl'oꝝ.vbi dr̃. Carnis reſurrectões.in ſymbolo Niceno vbi dr̃.reſurrectionē mortuoꝝ.In ſymbolo athanaſij vñ p̃mo adductũ eſt teſtimoniũ.Inſup dñs in euangelijs.Apl'i in ſuis epl'is.fere oẽs ꝓphe veteris legis idē luculentiſſimis teſtimonijs ſtruunt:que ad pñs pretereũda ſũt ca tñ diuus auguſtinus in libro.18.de ciui.dei ſufficienter deducit nos campum glorie ingrediamur.

Campus Glorie. In hoc campo inquirit̃ ad quã gloriã puenire poſſit anima intellectiua nũc corpe exuta ⁊ demũ eidem in reſurrectõe vniuerſali reddita. vbi interim ſint anime exute bonoꝝ ⁊ maloꝝ donec corpora reſurgant. Quib⁹ etiã bonis anime bonoꝝ interim ꝑfruantur ⁊ quibus dotibus ornentur.

Capitulum.XXXII. Diſcipulus.

FAuſtam felíciſſimãq; ſp hãc p̃dicauerim horam q ameniſſimi hui⁹ cãpi,ſepib⁹ appropinqm⁹.Iucundiſſimã qppe ĩ eo futuram venationē nomē ipm quo p̃titulat⁹ eſt ꝓmittere videt̃:neq; eñ crudeles ĩmaneſq; beſtias ſentib⁹ ſpinis aut grauiter olẽtib⁹ paludib⁹ latitare phas eſt in eo loco cui nomē gloria eſt. Ma.

ꝓbe.Quoniā nemo hic habitabit in mōte dñi niſi qui ingredit̄ ſine ma-
cula:vt agnū immaculatū tollentē pctā mundi ſequatur quocūq̄ ierit ī pa
ſcuis vberrimis.qui aūt ex hac lachrimarū valle egrediens maculas ſecum
defert: ꝯpunctionis oleo non linitas nec ignis incendio purgari poterit: ſꝫ
in exteriores tenebras ꝓijcit̄ in infernū inferiorem.Macule ꝟo q̄ cōpūctio-
nis oleo hic mollite fuerint edacia ignis purgabuntur in eo loco quē ob id
purgatoriū dicimus; que mundare ab omni contagione corruptionis:ſicut
⁊ ille que maculas aut non ꝯtraxerint aut hic anteq̄ exirent diluerūt:eue-
ſtigio ad ſuperos euolabunt:vbi in placidiſſimis ſedibꝫ ꝯſtituuntur dōec re-
cipiant corpa.ſed iam incorruptibilia que ornent non onerent inquit di-
uus Auguſtinus li.xv.de tri.c.xxv.Et rurſus li.xiij.de ci.dei.c.7.Idē ſub his
verbis exprimit dicēs.Anime pioꝝ iam ſunt in requie:⁊ impiorum in tormē
to donec eorum corpora reuiuiſcant:illoꝝ ad vitam:aliorum.ad mortem ꝑ-
petuam.Et in Enchyridon.c.108.⁊ ius pōtificū.13.q.2.c.tempus.Tps qd̄ in-
ter hoīs mortē ⁊ vltimā reſurrectionē interpoſitū eſt:aīas abditis recepta-
culis cōtinet.ſicut vnaqueq̄ digna eſt:vel requie vel erūna:ꝓ eo qd̄ ſortita ē
in carne,dum viueret.Deducunt̄ aūt anime ad hūc glīe montē ab angelis
ſanct̄.vt dñs teſtat̄ de anima mendici Lazari.Nec mirū ſi ab his ducuntur
in requiē quos in labore habuere coadiutores ⁊ cuſtodes:faciē tñ dei ſꝑ cō
tēplātes.ait eñ.dñs.Angeli eoꝝ ſempꝛ vident faciē patris mei.Sup q̄ ⁊ diu⁹
Hiero.magna inquit dignitas eſt aīaꝝ.vt vnaqueq̄ ab ortu natiuitat̄ ſue
habeat ad ſui cuſtodiā angelū deputatū.Huic tu ſpeciali orōne cōplacere macb.18.
ſtude:⁊ in cōſpectu eius ſꝑ praue agere ptimeſce.vt corporis tui ꝓportione Hieroñ.
diſſoluta animā tuā ad dictū glīe montē in iocunditat̄ cāpo conſtitutū de
ducat:vbi q̄ta glīa.q̄tū gaudiū.quāta deniq̄ felicitas ſit enumerare quis
ꝯprendet:cū Apl's raptus in celū tertiū dicat.nec oculus vidit.nec auris au- .i.Coꝛ.i.
diuit.nec in cor hominis aſcenderūt q̄ ꝑparat̄ deus diligentibꝫ ſe. Di. Cre Iſaie.6.4.
do.q2 vt ſunt explicari ſmone aut ab humano aīo hic cōphendi nō poſ
ſunt Attñ de his pauca ſaltem ⁊ in genere dici poſſe haud dubito.tu igit̄
ꝙ ex multoꝝ codicibꝫ didiciſti breui compendio ediſſeras. Ma. Faciā qd̄
potuero: nec attendo eos q̄ vel ſue prudentie innitentes:vel cāino dēte om
nia qd̄ ipſi non fecerūt corrodentes ⁊ huiuſcemōi philoſophie pncipijs a pri
mis rudimentis nō deberi cōmiſceri calumniabuntur:in quoꝝ auribꝫ nihil
dulce reſonat qd̄ nō ab Ariſtotele ⁊ ceteris gentilibꝫ elaboratū eſt.nobis pla
cet verū a quocūq̄ dictum. Sed vt ad rem redeamus que petitioni tue
nūc ſatiſfacere poſſunt: ſunt que de dotibꝫ anime a catholicis tractatori
bꝫ digeſta ſunt.Anima nempe que hic fide:ſpē:⁊ charitate eterni patris fi
lio ſubarrata eſt:cū ſponſo ſuo adducta fuerit:correſpondentibꝫ ornabitur
atq̄ dotabit̄ dotibus q̄ ſunt viſio:dilectio:⁊ fruitio.in quibus tota aīe feli-
citas complectitur:ſi ſecuritatem addideris de non finiendo.Nam vt inq̄t
diuus Augu.li.13.de trīn.c.8.btā vita eſſe nō poteſt:niſi ſit immortalis. Augu.

Quomodo his dotibus felices erunt anime potentie
primo ⁊ ꝑ has aīa/⁊ qd̄ eſſentiā dei ocul' corporeis nec
hic nec alibi in ꝓpria natura videbimus ſꝫ oculis men
tis qd̄ ſanctoꝝ teſtimonijs ꝓbat̄.Cap.XXXI. Di.

Pauloamplius iā cōmemorata dilucidanda sunt preceptor colende. Ma. Actus glie principiales ſm quos anima in deū ꝯuertitur:vt in eſſentiale beatitudinis p̄miū tres diſtinguuntur videre.ſꝫ diligere ꝛ frui.Rōnalis eīn vis cuius nunc eſt credere per fidem:ꝛ videre ꝑ ſpeculū in enigmate:tunc videbit aperte.videbimus(inquit Johannes in ſua canonica)ip̄m ſicuti eſt facie ad faciem Concupiſcibilis cuius eſt hic amare.tunc diliget ꝑfecte ſine interruptione. Iraſcibilis cuius eſt erigi:ꝛ in ardua tendere ꝑ ſpē tunc apprehendet contibitq̈ certe:ꝯtinue:ꝛ cum ſecuritate.Primo itaq̈ ꝑficietur intellectus beatifica ꝛ clara viſione.Secundo voluntas ꝑfectiſſima adſuauiſſima dilectione Tertio memoria firmiſſima ſecuritate ꝛ continua retentione ſicq̈ tota aīa ꝑfecta iucundiſſimaq̈ fruitione.Vn̄ ꝛ Bern.Clareuall' ſctūs abbas.Deus futurus eſt intellectui plenitudo lucis.voluntati multitudo pacis:memorie.ꝯtinuatio eternitat̄. Di. Beatitudo igit̄ p̄mo potentijs inerit:ꝛ ꝑ has anime? Ma. Ita non ſpernende auctoritat̄ theologos Bonauenturā. ſ. et Schortum ſenſiſſe manifeſtū eſt niſi eīn ſic eſſet:tūc ſeclinis potētijs ita ꝙ deum nec intellectus videat nec volūtas amet:beata poterit eſſe anima ꝙ anili fabule ſimile eſt.Verumtn̄ de ſubtilioribꝫ queſtionibꝫ hic ſuꝑ ſedēdum ꝛ tempis exiguitas ꝛ epitomat̄ leges iubent:neq̈ eīn de ſubtiliore diſſicitōe potentiarū q̄d cuiq̈ tribuat̄ agere volui.cū iraſcibili inter ceteras locū dedi. Di. Ad finē feſtinanti⁹ ꝓperas amātiſſime p̄ceptor:ꝛ plīma indiſcuſſa ſub denſiſſimis arbuſtis latitare pateris. Ma. Quia iamdudū epitomat̄ limites nos egreſſos video.Sed que ſunt q̄ latitare nō pateris? Di. Quō ibi deum quē eſſentiale beatitudinis premiū aſtruis videbim⁹? Ma. De⁹ iuxta nature ſue ꝓprietatē nec hic nec poſt finalē reſurrectiōe corporeis ocul' videri pōt:cū ip̄e ſit incorporeus.ita diſſeruit Augu.ad Fortunatū ſcribens:ꝛ ne cuipiā heſitationis aut diffidentie ſcrupulus remaneat:ꝛ teſtes aſſumit Apl'm Johem dicentē.Deū nemo vidit vnq̈.vnigenit⁹ fili⁹ q̄ eſt in ſinu patris ip̄e enarrauit.Paulū q̈q̈ diuinū Timotheo ſcribentē de deo quē nullus hoīm vidit:ſꝫ nec videre pōt. Preter hos diuinū Hieroni. Ambroſiū Athanaſiū Gregoriū Nazāzenū q̈q̈ idē ſenſiſſe teſtat⁹ ē.Qð aūt in mlt̄ ſcripture locis deū ab hoībꝫ viſum legim⁹:nō fuit ꝑ ꝓpriā deitat̄ naturā:ſꝫ ꝑ aſſumptā ſic̄ placuit creaturā.Hui⁹ ſilitudinē ad Paulinā ſcribēs adducit dicēs.Sicut volūtas noſtra inuiſibilis per q̄ſcunq̈ vult voces ſe ad extra manifeſtat. Di. Quō igit̄ ip̄m videbimus ſi oculis non cernem⁹? Ma. Ocul' corporeis quibus hic vtimur nō cernem⁹:ſed oculis ment̄ deū iā cōmemorati viri doctiſſimi deū videndū aſtruunt.Sic quoq̈ intelligēdū aiunt qð dn̄s ait.Beati mūdo corde:qm̄ ipi deum videbūt.ſic ꝛ cetera de hac re ſcripturarum teſtimonia intelligunt.de his q̄ppe oculis ꝛ Paulus Epheſijs ſcripſit dicens.Det vobis in agnitionē eius illuminatos oculos cordis veſtri.

Quod electi varia miraq̈ ſecretiſſima myſteria in deo videbunt:Trinitatis ſcilicet p̄deſtinationis prouidentie.ꝛc.nec continuitas huius viſiōis aliquādo faſtidiū pariet/aut minus mirabilia erunt poſt multa annorū milia q̄ ab initio. Capitulum.XXXIII.

Diſci.

Tane ſiue oculo corpis ſiue mentis deū viſuros beatos certū eſt.
Ma. Certiſſimū. Di. Sed q̄d ampliꝰ videbūt? Ma. Extra deū
queris aliud p queꝛ in quo et cū quo ſunt oīa? Audi diuū Grego.
in.xij.moraliū circa finē loquentē de ſanctis anſab. Qui intus (in
quit) oīpotentꝭ dei claritatē vident: nullo mō credendū eſt: qꝛ foris ſit ali-
quid qđ ignorent. qđ dictū ſctūs Bonauentura ad ea que ſaluti pfecte ne-
ceſſaria ſunt limitat. Erit nempe ibi (vt diuꝰ Aug. ſcribit in li. de triplici ha
bitaculo) aſſidua lectio libri vite. i. eterne veritaꝭ: et ſūme ſapientie: et verbi
dei que eſt Chriſti ieſu viſio. vbi quicquid nos nunc latet manifeſtū erit. ibi
ratio manifeſta eſt: cur hic electus eſt et ille reprobatus: cur hic in regnum
aſſumptus: et ille in ſeruitutē redactus. Cur alius in vtero moritꝭ: alius i in-
fantia: alius in iuuentute alius in ſenectute. Cur alius paup et alius diues:
cur filius adultere baptiʒatꝭ. et aliquādo filius legitime cōiugis ante baptiſ
mū moritꝭ. Cur qui bene incipit viuere aliquādo male finit.. qui male inci-
pit ſepe bene finit. Hec oīa et hmōi multa in libro vite plana et apta oīi-
bus erunt. Ibi omniū bonū oībus patebit. ibi oēs inuicem ſuas cogitati
ones cognoſcent: ibi minimꝰ maiorē ſine dubio habebit glīam q̄ totū ha-
bens mundi regnū. etiā ſi eternum eſſet. Tanta iocunditas lucis eterne eſt.
vt etiā ſi non liceret amplius manere in ea q̄ vnius diei mora: pp̄ter hꝰ ſo-
lum innumerabiles anni huꝰ vite pleni delicijs in circūfluentia tempora
liū bonoꝝ: recte meritoq̄ cōtemnerentꝭ. Non em̄ falſo aut paruo affectu di-
ctū eſt Quoniā melior eſt dies vna in atrijs tuis ſup milia. Et paulo infra Pſal. 83.
idem Augu. ait. Faciem dei ſi oēs carcere inferni incluſi viderent: nullā pe Aug. in. li.
nam: nullū dolorē: nullamq̄ triſticiā ſentirent. Cuius p̄ſentia ſi in inferno de triplici
cū ſanctis habitatoribꝫ appareret: cōtinuo infernus in amenū conuerteretꝭ habitaculo
paradiſum. Et infra in eodē. ibi p ſpeculū diuine claritatis et ip̄m deum vt
eſt videbimus. quātum poſſibile eſt creature. et noſipſos et ceteros vera et certa
ſcientia cognoſcemꝰ. tunc abdita creaturaꝝ et ip̄ius inferni videndo videbi
mus. Tūc iuſtis manifeſtū erit quod deus eſt inuiſibilis: incompabilis ſine
initio ſine fine ante oīa. Quicq̄d intereſt inter naſci: qđ ad filiū ptinet. et
pcedere qđ ad ſpiritūſanctū. excepto q̄ vnus ex vno natus ſit: alter ex duo-
bus pceſſit. Et quod pater nō p̄ceſſit filiū tempe ſed origine nec ſpiritū ſan-
ctum. Et quod oīa dei vnū ſunt in deo excepto q̄ ad relationē ptinet. et quod
mundus erat in deo anteq̄ in ſeip̄o eſſet nō mūdus ſed deus. Et quod vbi
q̄ totus ſine loco. magnꝰ ſine quātitate. bonus ſine qualitate. Et quod oīa
penetrat munda et immunda ſine ſui pollutione. Ecce fili hec et alia que di-
uus Augu. in p̄fato libro. inſup in ſoliloquio. meditationū manuali. En-
chiridion. c. 94. et in fine p̄clariſſimi voluminis de ciuitate dei luculentiſſi-
me pſequitur: in hoc regno videbunt electi intuentes deū. et tu inquiris q̄d
amplius viſuri ſunt: non attendens quo hec viſio totū hominē ſatiabit. di-
cente regio pp̄heta. Satiabor cū apparuerit gloria tua. Di. Petitioni nec Pſal. 19.
(q̄uis minus diſcrete) ſatiſfactum intelligo. Sed num ex frequenti longaq̄
viſione taliū: anima ſatiata tandem faſtidire incipiet? Ma. Neutiq̄ deli-
cie em̄ ipſius (vt Auguſtinus in dicto libro ait) ſine faſtidio ſatiant que cuꝫ
a beatis inueniuntꝭ: ſemp tamen deſiderantꝭ: et eſuriem et ſitim ſine pena eſſi Auguſtinꝰ.
ciūt: id eſt ardenti ſp deſiderio ſemp delectant. Scriptuꝫ eſt em̄ q̄ edunt me
adhuc eſurient. et q̄ bibūt me adhuc ſitient. Cuiꝰ etiā ſecreta mirabilia vidē
tibus ea ſemp noua ſunt et mira. et nō plus cū incipiunt videri. pariunt ſtu
porē cernentibꝫ q̄ poſt mille annos et millies mille. Et cū angeli ab initio Eccle. 24.
mundi ea ſoliti ſint videre. inde hodie nō minꝰ miranꝭ ea q̄ primo die.

Anime beate vident nunc corpus Chriſti in celo:ꝛ alia corpora intuitiue ꝛ abſtractiue: nõ tamen mediante fantaſmate:ꝛ ſcientias hic cõquiſitas nõ amittunt poſt reſurrectionem beati triplicẽ viſionẽ habebunt. Ca.XXXIIII. Di.

Nimarũ viſionẽ que ante corpoꝝ reſurrectionẽ vtuntur intellectionẽ intelligo. Ma. Probe. Di. Spiritualiũ tñ erit an ne etiã corporaliũ? Ma. Etiam corporaliũ. vident eñ nunc corpus chriſti ꝛ alioꝝ ſi qui iã plene reſurrexerũt. Di. Beatitudinis ratio hoc ꝗdem exigit:ſed quõ hoc fieri poſſit queſtionẽ hr̃e videt̃. Ma. Quapropter? Di. Quoniã ex ſupioribꝫ manifeſtũ eſt intellectionẽ ſine ſpecie intelligibil' fieri nõ poſſe hec aũt a fantaſmate:fantaſma a ſpeciebꝫ receptis ꝑ organa corporis originẽ trahit:que exuta aĩa nõ habet. Ma. Intellectionẽ fieri a cognoſcente intellectu pariter ꝛ ab obiecto p̄ſente in ſpecie intelligibili certũ eſt: ꝛ in p̄cedentibꝫ diui Augu. auctoritatibꝫ roborat̃ Speciẽ ꝟo itelligibilẽ a fantaſmate:ꝛ hec rur-

Sap.9. ſus a corporis ſenſibꝫ abſtrahi: nũc ꝗdem neceſſe eſt ꝑpter hoc qȯ Sapiens dicit. Corpus qȯ corrumpit̃ aggrauat aĩam:ꝛ terrena in habitatio deꝑmit ſenſum multa cogitantẽ. Tunc aũt cũ carnale pondus exuerit anima:libere ab obiectis p̄ſentibꝫ imediate abſtrahere poterit ſpẽs intelligibiles. intelligetq̃ nõ modo abſtractiue recedentibꝫ obiectis:.ſed etiã intuitiue p̄ſentibꝫ

Auicenna. obiectis. Hinc ꝛ Auicenna li.vi.naturaliũ dicebat. Anima ſepata clari⁹ videbit veritatẽ q̃ cõiuncta. Sunt tñ viri catholici qui noticiã quã de nouo acquirent exute aĩe fieri aſtruunt ꝑ ſpecies nõ ab obiectis receptas: ſed a deo influxas. Di. De ſcientijs aũt hic ꝯquiſitis quid erit? Ma. Indeficiens labor:quo nõ tñ phĩ de imortalitate anime edocti:veruetiã ſũmi theologi ꝛ ſancti pr̃es ſcientia cumulare conati ſunt:euidens argumentũ eſt q̃

Hieroni. illas etiã in animabꝫ ſepatis ꝑ manere credebãt. Hinc diuus Hiero.in plogo Biblie Paulinũ ad ſtudiũ cohortans ait. Diſcamus in terris quoꝝ ſcientia nobis pſeueret in celo. Di. Contrariũ ſentire viſus eſt ſctũs Ap̄ls Pau

Ap̄lus. lus. Ma. Ubi nam? Di. In prima ep̄la ad Corinth.ca.xiij.vbi ait. Charitas nunq̃ excidit(ꝛ mox)ſcientia inquit deſtructur. Ma. Deſtruet̃ quidẽ quo ad actũ nõ quo ad habitũ nec eñ tunc intelligendo ad fantaſmata

Auguſtin⁹. ſe conuerteret que nulla erunt:ſpecies aũt remanebũt. vnde ꝛ ſanctus Aug. li.xiiij.de trini.c.ij. Tunc inquit vite hui⁹ mortalis meminerim⁹ ꝛ credidiſſe nos aliq̃n que nõ videbamus memoriter recoluerim⁹. Erit aũt vt in li.de triplici habitaculo Aug.teſtat̃. Electis dei trina viſio. Intellectual' qua puro mentis oculo in ſpiritu deũ videbunt ꝛ ſuas animas ꝛ virtutes intimas ꝛ ſpiritus angelicos. Spũales qua ſilitudines corporũ in ſpiritu nõ fallaci fantaſia inſpicient:qua viſione etiã hodie fruuntur ſpiritus iuſtoꝝ a corporibus exempti. Et corporalis qua corpa cernent: quorundã ſplendentia vt ſol.quorundã vt luna.aliorum vt ſtelle.

De hac triplici viſiõe loquit̃ etiã li.12.ſuper Geñ.ad literam.

Corpoꝝ beatoꝝ gloria deriuatur ab anima:ꝛ que maiore gloria fulgebit ſuper alios ſe nõ extollit: nec qui minore alteri inuidet ſed ob mutue charitatis pfectionẽ quilibet de beatitudine alterius tantũ gaudet quãtũ de illa quã ipſe poſſidet: ibi erit ꝛ fruitio pfecta: ꝛ ad vtrũq̃ conſequendũ vtilis eſt ſcientia ꝛ dei noticia hic acquiſita. Capitu.triceſimum quintum. Di.

I vt hec Augu.verba ſonant:btõꝝ corpa in claritate diuerſa erũt.
de animaꝝ gl'ia idem ſentiendũ cenſeo. Ma. Probe. Nã Apl's
Paulus his verbis q̃bus ⁊ Auguſtinus vſus eſt diuerſitatẽ remu
nerationis aſtruere voluit:cum aũt corporũ glia ab anime beatitu
dine maiore vel minore ꝓueniat:vtrũqꝫ exemplificans de corpibus cẽplex-
us eſt.nõnulli tñ in ſola charitate beatoꝝ corpa alia ꝑcellere ſentiunt. Di.
Sed hec dictis aduerſari videnť: vbi beatos om̃ib⁹ bonis ſatiari concluſuz
eſt:quõ aũt om̃ib⁹ ſatiabiť ⁊ quietus erit in alijs videt q̃ ſibi deſunt tanta
bona? Ma. Hoc enĩ in filijs ſeculi fieri nequit:vbi iuxta poete vocem inui
dus alterius rebus marceſſit opimis Ibi aũt ꝓ inuidia charitas. ꝓ odio ꝑ
fecta erit dilectio.⁊ tanta:vt in eadẽ vrbe(quẽadmodũ in ꝑfato li. Aug.ex-
preſſit)ꝓmiũ ſinguloꝝ oĩm.⁊ omniũ ſinguloꝝ erit ꝑ charitatẽ. ibi nullus ſuꝑ
ior ſuꝑbus erit:nullus inferior inuidus. Et in manuali capi.penultimo.Si
quis alius quẽ om̃ino ſicut teipm̃ amares eandẽ beatitudinẽ haberet du-
plicareť gaudiũ tuũ:q2 nõ minus gauderes ꝓ eo q̃ʒ ꝓ teipõ.Si vero duo vl'
tres vel multo plures idipm̃ hñent:tantundẽ ꝓ ſingulis quantundẽ pro te
ipõ gauderes:ſi ſingulos ſicut teipm̃ amares. Ergo quid erit in illa ꝑfecta
charitate innumerabiliũ beatoꝝ angeloꝝ ⁊ hominũ: vbi nullus diliget aliũ
minus q̃ʒ ſeipm̃? Non enĩ aliter gaudebit vnuſquiſqꝫ ꝓ ſingulis alijs q̃ʒ ꝓ
ſeipõ.Si ergo cor hominis de tanto bono ſuo vix gaudiũ ſuum capiet:quõ
capax erit tot ⁊ tantoꝝ gaudiorũ? Et vtiqꝫ q̃m q̃ʒtum quiſqꝫ diligit aliquẽ
tantũ de bono ei⁹ gaudet.Sicut in illa beata felicitate vnuſquiſqꝫ ſine cõ
patione plus amabit deũ q̃ʒ ſe ⁊ om̃es alios ſecũ:ita plus gaudebit abſqꝫ
extimatione de felicitate dei q̃ʒ de ſua ⁊ omniũ alioꝝ ſecum. Di. Non mõ
petitõi mee his ſatiſfactũ fateor:ſed etiã qð de dilectione mouere ſtatuerã
dubiũ enodatũ eſt.de fruitione ṽo quid? Ma. Talis tantaqꝫ erit tibi frui
tio ſupbenedicte ac excellentiſſime trinitať(nam res quibus fruendum eſt
ſunt pater.⁊ filius.⁊ ſpũſſanctus.ait Augu.li.i.de doctrina xp̃iana)quanta Auguſtin⁹.
fuerit ipſius ⁊ cognitio et dilectio.eſt enĩ frui(vt idem ſcribit li.x.de trini.c.
xi.)amore inherere alicui rei ꝓpter ſeipſam: ⁊ eſt vti cũ gaudio non adhuc
ſpei ſed iam rei. Incognita aũt quia amare non poſſumus: vt in eodẽ li.c.
.i.2.3.teſtatur.ideo.c.x.ait.fruimur cognitis in quib⁹ voluntas ipſis ꝓpter ſe
ipſam delectata cõquieſcit. Di. Ad menſurã igiť viſionis ſiue cognitionis Frui.
erit menſura dilectionis:⁊ ad modũ vtriuſqꝫ erit menſura fruitionis. Ma.
Probe.vnde diuus Augu.in manuali.c.vltimo ait.Tantũ gaudebũt q̃ʒtum
amabunt:tantũ amabunt q̃ʒtum cognoſcent.⁊ in Soliquioꝝ libro ca.i.ait
Ob hoc enĩ non te diligit dñe.quia non te cognoſcit.⁊ paulo poſt.Hinc eſt
ergo dñe ꝙ non tantũ diligo quantũ debeo:quia nõ plene cognoſco te. ſed
q2 parũ cognoſco parũ diligo: et quia parũ diligo parũ in te gaudeo. Di.
Mihi igitur proderit ad fruitionis ꝑfectionem:ſi in cognoſcendo deum hic
me exercuero? Ma. Vtiqꝫ. nam idem doctor in manuali quo ſupra ⁊ So-
liloquio dñm deprecatur dicens.Oro te deus meus vt cognoſcam te:amem
te:vt gaudeam de te:⁊ ſi non poſſum in hac vita ad plenũ: vel ꝓficiam de
die in diem vſqꝫ dum veniat illud ad plenum : ꝓficiat in in me hic noticia
tua vt ibi fiat plena.⁊c.que ſequunť. Di. Non mediocriter ergo errare vĩ
denť:qui accepto dono intellectus:caducis vaniſqꝫ intenti diuinis inſuda-
re negligunt.⁊ pigritiam ſuam palliantes aiunt. Vt quid fruſtra in his q̃
ꝑfecte hic ſciri nõ poſſunt.ingeniũ nõ ſine labore fatigarem. cũ eadẽ eque
cum alijs in patria viſurus ſum. Ma. Illos errare nemo ſane mentis du
bitat. Nam ⁊ angelus dicebat Danieli.Qui autem docti fuerint fulgebunt
quaſi ſplendor firmamenti.⁊ qui ad iuſticiã erudiunt multos.quaſi ſtelle in

ꝑpetuas eternitates.Sunt tamē alij qui ſubtiliori fuco de nō diſcendo tor
porē operiunt. dicunt eñ cel. ſtem hierarchiam nō in plenitudine ſcientię:
ſed charitatis culmine finiri.Unde Seraphin qui denoīatur a plenitudine
charitat̄ ſupremꝰ eſt ordo.ſub quo Cherubin.qui a plenitudine ſcientie no
men accepit. Di. Ad hęc quid tu? Ma. Cherubin a plenitudine ſciētie
quā pre oībꝰ inferioribꝰ habet denoīari certū eſt:ſilr̄ ꝛ Seraphin a pleni
tudine charitat̄:ſed i Seraphin eſſe minorē ſcientiā ꝙ̄ in Cherubin catho
lici negant.vt patet p̄ Magiſtrū in ſententiaꝝ li.ij.diſt.9.ꝛ Bonouētura ibi
Magiſter ſententiaꝝ — dem.queſtione.4. tantū igit̄ Seraphin in ſcientia Cherubin excellit ꝙ̄tuꝫ
in charitate. a charitate aūt ille ſupmus ordo tanꝙ̄ nobiliori dono noia
Bonauen. — tur:ad qḋ ꝑfecto ſcientia ordinat̄.Cherubin aūt nō a charitate ſed a ſcien
tia noīari debuit.qꝛ iam ſupior ordo a charitate nomen ſibi vendicabat.
Di. Patet igit̄:qꝛ ſcientia ꝛ cognitio magna ſe ſola ad beatitudinē nō ꝑfi
Apl's. — cit. Ma. Probe.Sed ad charitatē ordinatā ꝓderit.Scientia eñ vt apl's te
ſtatur ſine charitate inflat.inflatis aūt ꝛ ſuperbis in illa regione claritatis
aditus nullus patebit.Alludit nec contrariat̄ dictis quod Hugo de ſancto
Hugo. — Uictore in cōmentarijs celeſtis hierarchie dicit.Intrat dilectio:ꝛ appropin
quat vbi ſcientia foris ſtat Sed hec miſſa facientes quoniā alterius ſpecu
lationis ſunt nec hoc loci definienda:qḋ cepimus ꝓſequamur:ꝛ de glīa cor
poꝝ (que ihis erit poſt reſurrectionē)loquamur.

Tempus vltime reſurrectionis humanitus inueſtigari nō poterit: futura eſt tamen in momento: miniſterio angeloꝝ ꝛ diuina virtute:in voce tube:et ſi aliqui viui remaneāt in aduentu domini. Capitulum.XXXVI. Di.

Augustinꝰ. — Auloante futurā reſurrectionē nō ſolū mihi cōuenientiſſime per
ſuaſaꝫ:verūetiā ſacrarū litteraꝝ teſtimonijs firmiſſime cōprobatā
memini:ſed quādo aūt quō fiat nunc cupio edoceri. Ma. Impor
Actuum — tune omnino illud querit̄ quando fiat.ait diuus Augu.libro.xviij.
de ciui.dei.c.43.Si eñ hoc nobis noſſe ꝓdeſſet a quo melius ꝙ̄ ab ipſo do
magr̄o interrogantibꝰ diſcipulis diſceret? Nō eñ ſiluerūt inde apud eū.ſed
a pſente queſierunt dicentes.Dñe ſi hoc in tpe repſentabis regnū iſrael At
ille. Non eſt inquit veſtrū noſſe tpa quę pater poſuit in ſua poteſtate.Fru
ſtra igit̄ annos q̄ huic ſeculo remanet computare ac definire conant̄: cū h̓
ſcire nō eſſe noſtrū ex ore veritat̄ audiamꝰ. Uñ fili quotqt huic calculandi
operā dedere:religioſiſſime etiam ac bone vite vtriuſqꝫ ſexus hoies:expien
tia teſte defecere.nam dudum pterierūt(anni in quibꝰ ipſi mundi finē ſta
tuerunt. Di. Quia noſſe h̓ noſtrū nō eſt:nūquid aliud qḋ ꝓpoſuerā reſpō
ſum inueniet? Ma. Inueniet:ſed impfectū.Que eñ lingua explicare poſ
ſet:q̄liter oīm hoīm ab initio ſeculi vſqꝫ in vltimū diem vbiqꝫ terraꝝ:in ter
re viſceribꝰ ꝗeſcentiū.ab ignibꝰ.ab aquis.aut quibuſqꝫ voraginibꝰ ꝯſump
toꝝ in cineres:aut vſqꝫ in elementa reſolutoꝝ. a varijs vel beſtijs vel hoi
bus cōmeſtoꝝ:in momēto:in ictu oculi reſurgere habeāt.vt diuus Paulus
Ad theſſal. .4.capi. — in pma ep'la ad Theſſal.teſtat̄. Di. Mira dicis. Ma. Si operantis infi
nitā virtutē ꝯſiderares facile aſſentires. qui eñ omia ex nihilo ꝓducere po
tuit v̄bo(dixit naqꝫ ꝛ facta ſūt)omia informare poteſt in momēto.Attamē
Math.24 — vt doctores catholici ex ſcpturis colligūt:collectio pulueꝝ āgeloꝝ miniſterio
fiet:q̄ cū finite ſint potentię nō in inſtanti ſed in tpe:ꝙ̄uis breuiſſimo ꝯpa
ri hn̄t.Inductio aūt formarū tam mixti: ꝙ̄ anie intellectiue v̄tute diuina

fiet inſtanti ſm̄ Scotū in quarto. Hanc ꝟtutem apl's tubam ⁊ vocē arch
angeli appellat .i. chriſti: qui eſt magni conſilij angelus. q̄ de ſeipo idē teſta
dicēs. Ueniet hora in q̄ oēs qui in monumētis ſunt audient vocē filij dei
⁊ pcedent q̄ bona fecerūt in reſurrectionē vite: qui vero mala egerūt in re
ſurrectionē iudicij .i. eterne mortis. Dabit eni̇̄ vt ꝓpheta ait voci ſue voceꝫ
virtut. Di. Auſculta que ſi verū ſit quod Chriſtū dixiſſe aſtruis: Magi.
Euāgelio tu nō credis: ⁊ ei in cui' ore dolus inuentus nō eſt: Di. Credo:
ſed ipm̄ cōtraria dixiſſe haud approbo. quō eni̇̄ audient vocem dn̄i q̄ in mo
nument ſunt nec viuūt. Si aūt tunc demū audient cū iam reuixerūt nō in
voce reſurgent: Ma. Prius natura audiūt q̄ꝫ reſurgūt. vtrūqꝫ aūt ſil' ⁊ eo
dem momēto tempis fiet. ſic ⁊ ordinē quem apl's inſinuat accipere debem'
vbi dicit. Mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent primi: deiñ nos qui viuim'
q̄ relinquimur ſil' rapiemur cū illis in nubib' obuiā in aera. Di. Dum ꝑ
ſcripturaꝝ teſtimonia a me dubia auferre conaris: noua priorib' accumu
las. Quō eni̇̄ apl's cū his quib' ſcribit in reſurrectione ſe viuentē relicturū Paulus
ait: qui dudum oēs mortui ſunt: Ma. Non ſe ⁊ illos quibus loquebat
ſupuicturos vſqꝫ ad reſurrectionē voluit: ſed coꝝ quos viuētes inuenturus
eſt chrūs pſonam in ſe: ⁊ illos qui tūc ſecum videbant trāſfigurabat. Aſſe
rit btūs Augu. li. 22. de ciui. dei. ca. 22. Nec h̄ alienū tibi videat: cū non ſolum Auguſtin'.
in ſcripturis: ſed gentiliū quoqꝫ ſimiles orōnes ornatiſſime poni reperiant
Di. Probe. Sed hi viuentes in aduentu dn̄i quō reſurgent: ſi viui obuiam
chriſto in aera rapientur: Ma. Uerū eſt qō apl's Corinthijs ſcribit. Oēs
reſurgemus. ⁊ vt alia littera habet. oēs dormiem'. Illi igit qui viui reperi
unt: ra tu obuiā chriſto ſil' ⁊ morientur ⁊ reſurgent. ait diuus Augu. loco q̄
ſupra ꝯcordat: qō in eccleſiaſticis dogmatib'. ca. 6. ⁊. 7. ſcripſit. Sctūs autēꝫ
Hierony. ad Marcellam in ſolutione tertie queſtions ait. taliū corpa viuo Hiero.
rū in ipis anima manente traſformari: queādmodū ſurrectura de corrup
tione ⁊ mortalitate in corruptionē ⁊ imortalitatē. Nec ibidē cuiuſdā greci
opinionē recitat (vt q̄dam dicunt) ſed ꝓpriam: quā dictis apl'i firmari nitit
Nec huic ſententie Augu. in dictis locis oīno cōtrariat cū vtrūqꝫ ſuſtine
ri poſſit. Unde in de ciui. li. 20. ca. 20. poſt ventilatā queſtionē ait. quō aūt ſit
futurū qō noſtre ratiuncule virib' vtrūqꝫ conijcim': tunc potius erit vt noſ
ſe poſſimus. Di. Nos quoqꝫ donec fiat: cum tantis viris opinari potius:
q̄ꝫ temere aliquid aſſerere debemus. Reſtant tamen alia que indiſcuſſa pre
tereunda non ſunt. Ma. Audiam.

De quantitate reſurgentiū paruulorū etiam ⁊ gigantium De etate et ſexu quoniam in vtroqꝫ reſurgent viri et mu lieres: pudenda tamen non erunt dedecori ſed honori. Capitulum. XXXVII. Diſcipulus.

Irca reſurgentiū q̄ꝫtitatem nōnulla alia circa eorundē q̄litatē Auguſtin'.
futurā occurrūt: que ſi in ſcpturis reſoluta ſint nec ne edoceas.
Primū ſi pueri ſtatura puſilli aut gigantes tota corpis mole re
uiuiſcent: Ma. Ad hec diuus Augu. vltimo li. de ciui. dei. c. 15.
reſpondens ait. Suā recipiet quiſqꝫ menſurā: quā vel habuit in iuuentute.
etiā ſi ſenex eſt mortuus vl' fuerat habiturus ſi ante eſt defunct'. In tali eq̄
dem etate iuuentut .ſ. q̄ circa triceſimū annū currit: Chriſtū reſurrexiſſe le ad Eph. 6.
gimus. Aplo aūt teſte oēs in virū pfectum in menſurā etatis plenitudinis
nis Chriſti ei occurrem'. in menſurā inq̄t nō corpis: ſed etatis. Di. Pa

tres igit̃ ꝑoꝛis ſeculi quos multos cẽtenarios annoꝝ ſupergreſſos ſcriptura aſtruit in reſurrectione nõ niſi trigintatriũ aut q̃ttuoꝛ annoꝝ erũt? Ma. Nec id apl's ꝑtendit ſed om̃es nos coꝛpoꝛa ei⁹ ſtature ⁊ plenitudinis rehabituros teſtat̃:cui⁹ fuere iuuentut̃ tempe.vñ ait.in virũ ꝑfectum. Di. Lũ ꝑ apoſtoli teſtiõm vnũ dubietat̃ vuln⁹ ſanare ſatagis:aliõ infero.Si cũ oẽs in virũ ꝑfectũ reſurgem⁹ aut mulieres nõ reſurgent aut ſexu ꝑmutato oẽs in viros transformabunt̃. Ma. Neutrũ ſana fides recipit. Nam Chriſtus a Saduceis interrogatus:cuius ſeptẽ fratrũ erit vxoꝛ? r̃ndit. nõ nubent qđ ad feĩnas ꝑtinet:neq̃ vxoꝛes ducent.quod ad viros.Unde ⁊ diuus Auguſti. loco quo ſupra.c.17. Utrũq̃ ſexum reſurrecturũ ait.Et in li.de eccleſiaſticis dogmatib⁊.c.40.dicit.In reſurrectione ex moꝛtuis ſexus foꝛma nõ mutabitur:ſed vir moꝛtuus reſurget in foꝛma viri:⁊ femina in foꝛma femine.Idẽ in expoſitione fidei ad petrũ.Erunt aũt tunc membꝛa feminea(inquit)nõ accõmodata vſui veteri ſed decoꝛi nouo:quo nõ alliciat̃ aſpicientis cõcupiſcentia que nulla erit:ſed de laudet̃ ſapientia atq̃ clementia: qui ⁊ qđ nõ erat fecit:⁊ liberauit a coꝛruptione quod fecit. In.v̾bo aũt apl'i virũ ꝑ hoĩe accipi poſſe ſequẽti.ca.docet.Sicut ibi.Btũs vir q̃ timet dñm.cũ ſint ⁊ femine que timent dñm.Aliũ tñ intellectũ ponit.quẽ breuitas hic relegauit.

Omnia reſurgent in hoĩe que ceciderunt in moꝛte:nec tamen erit exceſſiua quantitas : caro a quocunq̃ cõmeſta reſurget in illo in quo pꝛimo erat aĩata. Soluit̃ quod oponitur de coſta Ade vñ foꝛmata eſt eua:de aboꝛtiuis ⁊ mõſtris. Ca.XXXVIII.

n Um ſicut genitalia reſurrectura ad decoꝛem aſſeris:ſic ⁊ quelibet alia membꝛa:inſuꝑ capillos:vngues:inteſtina:⁊ humoꝛes reſurgentes: abituros credis? Ma. Totum qđ in moꝛte cecidit ꝓculdubio reſurget:electis ad decoꝛẽ:repꝛobis in cõfuſionẽ. Nã ⁊ de his que hic ad oꝛnatũ ⁊ ad neceſſitatẽ coꝛꝑis ſunt:ſcꝑtura teſtimoniũ ꝑhibet.Uñ de oꝛnamẽtis coꝛpoꝛeis dñs ait diſcipulis.Capillus de capite veſtro nõ peribit.Et rurſus capilli capitis veſtri numerati ſunt. De his que coꝛpus integrant fides dicit.Carnis reſurrectionẽ:⁊ ne dubiũ cuipiã de oſſibus remaneret ꝓpheta ait.Cuſtodit dñs om̃ia oſſa coꝝ:vnũ ex his nõ conteret̃.Qđ vtiq̃ in futurũ accipiendũ eſt.nam.hic oſſa ſanctoꝝ non ſolũ ꝯtrita ſed ab infidelib⁊ incinerata legimus.Si adhuc dubitas exemplar patientie Job gentilẽ audi. Scio inquit q̃ redemptoꝛ meus viuit: ⁊ in nouiſſimo die de terra reſurrecturus ſum:⁊ rurſum circũdaboꝛ pelle mea et in carne mea videbo deũ.quẽ viſurus ſum ego ipſe: ⁊ oculi me cõſpecturi ſunt:⁊ nõ ali⁹. Di. Si itaq̃ vt hec appꝛobant teſtimonia totũ hoĩs reſurget:mira defoꝛmitas erit:capilli.ſ.longiſſimi.exceſſiui vngues. ⁊ coꝛꝑa vel obeſa vel impinguata ⁊ in mõſtruoſis in im̃enſum dilatata. Ma. Non intereſt ad vnitatẽ reſurgent̃ ſi nõ q̃liber poꝛtio materie in ꝑſtinum locũ reſtituat̃ . ſicut exemplificat diuus Augu. in Enchiridion.ca.88.de ſtatuta aurea cõminuta ⁊ iterũ refuſa.Silr̃ ⁊ in vltimo de ciui.ca.19.vbi ⁊ de vaſe ex limo facto ſimilitudinẽ adiecit.in om̃ib⁊ eñ illis ſeruata integritate ſubſtãtie ſola defoꝛmitas ꝑibit:ſic ⁊ de om̃ipotente artifice ſentiendũ. nã qđ minus eſt q̃ꝫ decet: creatoꝛ nouit vñ ſupplebit̃ qđ plus eſt q̃ꝫ decet:materie ſeruata integritate detrabet̃.Pulchꝛa nãq̃ erunt electoꝝ coꝛꝑa.Pulchꝛitudo aũt vt ibidẽ ait.eſt partiũ ꝯgruentia cũ quadã coloꝛis ſuauitate.Pꝛincipalia tñ mẽbꝛa locis ſuis dicenter reſtituẽda.Ezechiel ꝑuidiſſe legit̃ in figura future reſurrectiõis.

Margin notes:
Luce.21. Math.10. Pſalmiſta. Job.19. Auguſtin⁹. Pulchꝛitu. Ezech.37.

ut em̄. Acceſſerūt oſſa ad oſſa: vnūquodq; ad iuncturā ſuā. Di. Placēt hec
ed queſo patienter feras: ſi alia que interim orta ſunt dubia in mediū p͛
eram. Ma. Patienter. Di. Hominū carnes vel a beſtijs deuoratē. aut ab
alijs imanioribus hominibꝫ cōmeſte in quo reſurgent? Ma. Nec illud di
uus Augu. indiſcuſſum reliquit. ait nāq; in Enchyridion. ca. octuageſimo
ſeptimo. Nō aūt perit deo terrena materies: de qua mortaliū creat̄ caro: ſꝫ
in quēlibet puluerē cineremue ſoluet̄: in quoſlibꝫ halitus auraſq; diffugiet
in quācunq; aliaꝝ corporū ſubam: vl̄ in ipa elementa vertet̄: in quorūcunq;
animaliū etiā hoim cibum cedet: carnēq; mutetur: illi anie humane pun
cto tpis reddet̄. q̄ illam primitꝰ vt hō fieret: creſceret viueret: animauit. Idē
de fide ad Petrum Et in p̄claro volumine de ciui. dei li. vltimo. c. xx. aſtruit.
Di. Coſta igit̄ ſumpta de Adam vn̄ Euam formatā legimus in Adam in
quo primo animata eſt: reſurget. ꝛ Eua vbi erit? Ma. Totū in eo reſurge
re tandē dicimus in quo primo eſſe cepit: nō ad aliud ordinatū. Coſta autē Gen. 2.]
de. qua cauſaris: ꝛ ſi in adam primo ceperit ad Eue tn̄ ſubſtantiā ordina
ta erat nō ad integritatē ade: in quo vel ſupflua fuit: aut loco eius deꝰ car
nem ſuppleuit. Sic ꝛ liberoꝝ corpa nō in partibꝫ in q̄bus primo in ſemine
ceperunt. reſurgent: ꝛ glorioſum xp̄i corpus ſcd̄m Damaſcenū de puriſſimis Damaſce.
ſanguinibꝫ virginis Marie S. ſancti opatione formatū in chriſto reſurrexit
nō in ipa intemērata ꝟgine. In abortiuis aūt te monſtris integrabit̄ qđ
nō dum erat integrum inſtaurabitur quod fuerat viciatū: inquit Aurelius Augu. ca.
in Enchi. Et in bimembris ſingule anime. ſingula corpora obtinebūt. ac ſi 84. ꝛ duo
gemini nati fuiſſent nullis coherentibus etiā que coherentia nata fuerāt. bus ſequen
tibus.

Corpora poſt reſurrectionē nō erunt in grauamen anima bus ſed in maiorē gloriam qꝛ imutata dotabuntur dotibꝫ quattuor Capitulum. XXXIX. Diſcipulus.

Ta oīm dubioꝝ nodoſitatē a me pfugaſti. vt p̄ter vnicū tantū.
nō remāſerit qđ a reſurrectiōis fide deterreat. Nondū em̄ acce
pi quō ad locū glorie aīarū ptineat corporū reſūptio. maxie qꝛ
nōnulle de in habitatōe lutee ſube attediatas dixiſſe legimus. Sapie. 9.]
Heu mihi qꝛ incolatꝰ meus plongatꝰ eſt. Et cupio diſſolui ꝛ eſſe cū xp̄o. Ni
mirū qꝛ vt Sapiēs aſſerit. Corpus qđ corrūpit̄ aggrauat aīam. ꝛ ipedit ter
rena inhabitatio ſenſum multa cogitantē. aut alteriuſmodi futura corpora
credenda ſūt. Ma. Alteriuſmodi. id eſt aliter q̄lificata. ꝛ in ſuba tn̄ eadē i. Cor. 15.
de qua re vnū hoc teſtimoniū ſufficere arbitror. qđ diuus Paulus apoſtolꝰ
in p̄ma epiſtola ad Corinthios ſcribit. Seminatū inquit ī corruptōe. ſurget
in corruptōe. Seminatū in ignobilitate ſurget in glīa. Seminatū in infir
mitate. ſurget in virtute. Seminatū corpus animale. ſurget corpus ſpūale.
Et infra. Oportet em̄ corruptibile hoc induere incorruptōeꝫ. ꝛ mortale hoc
induere īmortalitatē. ꝛc. que ꝟba catholici expoſitores dilucidantes: īmuta
tionē beatoꝝ corpoꝝ in quatuor precipue futurā diſtinxere: que dotes corpo
ris dicunt̄. quibus in deſpōſatione animarū ſuarū ornabunt̄. Sunt auteꝫ quattuor
impaſſibilitas: claritas: ſubtilitas: ꝛ agilitas. vn̄ ꝛ eedem dotes in li. Sap. corpis do
innuunt̄. cū dicit̄. Fulgebūt iuſti: ꝛ tanq̄ ſcintille in arūdineto diſcurrēt. tes poſt re
Et Aurelius Augu. li. vltimo de ciui. ait. Aberit a corpibꝫ noſtris om̄is de ſurrectiōeꝫ
formitas (per claritatē) om̄is tarditas (per agilitatē) om̄is infirmitas:
(per ſubtilitatē) om̄is corruptio (per impaſſibilitatem) Que aūt diuus
Anſhel. li. de ſilitudinibꝫ vltra hec cōmemorat: ſub p̄dictis cōtinent̄. nūqđ
tale corpus oneri erit aīe? Di. Neq̄q̄. Sꝫ de his q̄ſo latius diſſeramus.

Quid dotes coꝛpoꝛi conferant: ⁊ qḋ nō ęquales in omnibus erunt. Capitulum.XL. Magiſter.

Aug.li.xxij de ci.c.18.

Claritas.

AB impoſſibilitatꝫ dote ita electoꝝ coꝛpa ab om̄i paſſione immunia erūt vt nec ab infernali incendio ledi: nec ab acie ferri acutiſſima penetrari poſſint: ſed potius q̄ſlibet obiectū ad inſtar radij ſolaris criſtallū penetrantꝫ tranſirent: coꝝ nempe harmonia ⁊ compago ampli⁹ reſolutiōi ⁊ coꝛruptibilitati nō ſubiacebit. Di. Claritas quid conferet? Ma. Miram pulchritudinē. Pulchritudo vero vt Augu. loco quo ſupra: ⁊ in ep̄la ad Nebridiū ait. eſt cōtinentiū partiū cum quadā coloꝛis ſuauitate. Per claritatem igitꝫ coꝛpoꝛibꝰ coloꝛ ꝓprius nō auferetꝫ: ſed ꝑficietur: q̄m fulgebūt iuſti (inq̄t dn̄s) ſicut ſol in regno patris eoꝝ. Erit tn̄ hic ſplendoꝛ nō offendens ſed demulcens viſum ⁊ in ꝑtāte btōꝝ eſt claritatē ſuā vel occultare in toto vel in ꝑte manifeſtare. Chꝛiſtus em̄ inquit Augu. ſua reſurrectione oſtendit quale futurū ſit coꝛp⁹ noſtrū. Ipſe aūt nunc claritatē ſuā oſtendebat nūc ꝓ libitu occultabat: vt euangelica teſtatꝫ hyſtoꝛia. Di. Subtilitas aūt q̄d? Ma. Ut penetrare poſſit q̄ſlibet coꝛpus nō glorioſū nō quidē ꝑ poꝛos: aut diuidēdo partes ſed ſil' coexiſtendo. Di. Fieret itaq̄ penetratiuo dimenſionū? Ma. Et hanc eſſe poſſibilē octauus liber edocuit. nō em̄ dimenſionū penetratio duo coꝛpa ſil' eſſe ꝓhibet: ſed repletio loci q̄ dimēſiones ꝯſequitꝫ. vt effectus cauſam. Poteſt aūt deus auferre vl' ſuſpendere poſterius pꝛioꝛe ꝑmanente ſic abſtulit vel ſupendit actōem ſeu caloꝛē in foꝛnace pueroꝝ. ſic facit in coꝛpe glorioſo. Di. Nō igitꝫ a natura fiet glorioſi coꝛpis cū nō glorioſo ī eodē loco coexiſtētia: ſed ꝟtute diuina. Ma. Non aliter intelligūt qui per ſubtilitatꝫ dotē hoc fieri aſtruūt. nō em̄ coꝛpus hāc dotem a natura habet: ſed a deo. Rurſus glorioſū coꝛpus locū replere pōt ⁊ non glorioſum expellere. nihil equidē ſibi reſiſtere poterit: ſed ip̄m alteri. Unde ⁊ ſe palpabile exhibere. aut tactū penetrādo poterit latere. Un̄ ⁊ Chꝛiſtus ait. Palpare ⁊ videre Qḋ aūt diuus Gregoꝛius ait. Coꝛrumpi neceſſe eſt qḋ palpatꝫ de h' quod tactui ſubiacet accipiēdū eſt? Di. Sed nūquid duo glorioſa ſil' eſſe poterūt? Ma. De talibꝰ non eſt ſicut de glorioſo ⁊ nō glo͛ſo: q̄m glo͛ſum penetrabile nō eſt niſi ad voluntatē alteri⁹ cui⁹ eſt coꝛpus. Di. Agilitas aūt ad q̄d? Ma. Ut vbi vult ſp̄us moꝛ: ibi ſit coꝛpus ſuū ſine fatigatione in retardatione in t̄pe imꝑceptibili: poſſunt em̄ beati mouere coꝛpoꝛa ſua vl' ꝓgreſſiue ⁊ oꝛganice: vel ſil' totū: ⁊ hoc ꝑ potentiā motiuā nō oꝛganicā ſm̄ Scotum. Di. in octauo libꝛo hui⁹ epitomatis motū grauis ſurſum violentū eē: nullūq̄ talē ꝑpetuari poſſe diſſertū memini: quō igitꝫ animarū fęlicitas cū coꝛpoꝛibꝰ ꝑpetua manebit? an foꝛte q2 grauitatē mittent? Ma. Deperire a coꝛpibꝰ beatoꝝ grauitatē haud facile ꝑſuaderi poterit cū nec coꝛpis ſit vicium: nec defoꝛmitas quę ſola auferentꝫ ſeruata ſubē integritate. vt Augu. in vltimo de ciui. li. c. xix. dicit. Nec ex h' violentia eſt in motu taliū. cū cōueniat eis ſcd̄m naturā ſuꝑioꝛem bonitate ſua ſic oꝛdinante. Un̄ idem in eodē ca. xi. ait. Multa grauia terrena ſunt coꝛpa ſicut plumbū ⁊ foꝛmā tn̄ ab artifice accipiūt qua nature valeant ſuꝑ aquā: ⁊ vt accipiat qualitatē coꝛpus humanū qua ferri in celū ⁊ eſſe poſſit in celo om̄ipotenti artifici ꝯtradicitꝫ. hec ibi. Et foꝛtaſſe fili hanc candē qualitatē Eſaias dicere voluit: cū ait. Aſſument pennas vt aquilę ⁊ volabunt ⁊ nō deficient. current ⁊ non laboꝛant. Qḋ autē diuus Augu. loco quo ſupra de ablatione graui ponderis a coꝛpoꝛe ponit. deū hoc poſſe non aūt facturū dicit. Poterit inquit. nō aūt vt faciet.

Aut ſi quis in contrarium contendat: ex ſententia Auguſtini deum ablaturum pondus grauitatis: intelligi poteſt quantum ad impedimentū: nō quantum ad eſſentia. illud enī deformitatē importat hoc perfectionē. Di. Equales ne ſunt oīm dotes? Ma. Nequaq̄. nam vt paulo ante dictū eſt vbi de triplici electoꝝ viſione tractauimus: ad menſurā meritorum dotabitur anima ⁊ ex conſequenti corpus ex redundantia nempe glorię in corpus quas iam percurrimus dotes: cōſumationem ⁊ perfectionē accipiūt. ait enī diuus auguſtinus ad dioſcorum. Tam potentē fecit deus animā: vt ex eius plena felicitate redundet in corpus ſanitas: perpetua ⁊ vigor incorruptibil. Et apl's vas electionis Corinthios de reſurrectionis gloria informans ait. Alia claritas Solis. alia claritas Lunę. alia claritas ſtellarum. Stella enim differt a ſtella in claritate: ſic ⁊ reſurrectio mortuorum. Di. Memini de hoc heſterno veſperi nō nihil dictū eſſe ſed nūquid et ceteri corporis ſenſus in actu erunt quemadmodum oculi? i. Coꝛ. 15.

Homo totus pfecte beatificabitur in anima ⁊ corpe. de ſenſib⁹ aūt oīb⁹ ſi habebūt opatōes ſuas. nō facile eſt deuenire. Capitulū. XLI. Magiſter.

Totum hominē in anima ⁊ corpe pfecte beatificari in ſupna hieruſalē vnanimi omniū ſnia conceſſum eſt: de eo aūt qđ queris: temere definire quis audebit: Sunt enī qui oēs ſenſus corporis in actu eſſe cōcedunt p ſpēs influxas p quas videbunt: audient olfacient: guſtabunt ⁊ tangent que preſentia non ſunt: mō multo pfectioꝛ: q̄ʒ adam in ſtatu innocentię. ⁊ preſentia ſilr p ꝓprias ſpēs cognoſcent: alij ſenſationem abſentium p ſpēs influxas nō accipiunt. De viſu et tactu nō dubitant quia ibi ⁊ obiecta ⁊ media cōuenientia habere poſſunt. De vocali laude ⁊ auditu idem licite opinandū aſtruunt. Olfactū aūt ⁊ guſtū ꝓpter impfectionē quandā: ſilr ⁊ obiectorum ⁊ mediorum diuerſorum abſentiam: non eſſe in actu exiſtimant: oēs tamen premiandos ex animę redundantia cōcedunt. Quia vero ſcripturaꝝ teſtimonia faciliime ad ſpiritalē intelligentiā interpretari poſſunt: ea ꝑtermitto: nō ꝺ obiect̄ nō de medio ſentiendi: aut modo queſtiones facio: vbi chrs i. ſus dei filius deus erit oīa in omnib⁹ abſtergens oēm lachrimā ab oculis ſanctorum ⁊ retribuens abundanter facientib⁹ ſuperbiam: ſed non in hac terra viuentiū: ſed in regione vmbre mortis: cuius fumigantes voragines abruptaq̄ʒ ardentiū montium iuga celerrime nunc demū peragrabimus. Di. Id promiſſorum ordo expoſtulat: vt tandem luſtratis oībus: ad campum miſerię venandi cauſa greſſus noſtri tendant: ſi forte aliquid et venatu et ſcitu dignum: de anie naturo hec abyſſus exhibeat.

De locis infernalib⁹ q̄ttuoꝛ in cāpo miſerie diſcretis in genere ⁊ de limbo patrū vbi ⁊ q̄lis fuerit: teſtimonijs ſancti auguſtini ⁊ Gregorij particulariter diſputat. Capitulum. XLII. Ma.

Sequitur typus loci Infernalis.


PALINRVS
ACHERO
COCYTVS

Horridus eſt hic căpus:in q̄ nõ elemẽta ſed elemẽtoꝝ magis deſe-
catiões reſidẽt.nebula.caligo.tenebra.ꝛ vmbra mortꝭ ſeculo i u ăt
ſict⁹ꝛ ſtridoꝛ dẽtiũ habitãtes nũq̄ deſtiuuẽt:ꝫ hec in lacu inferio
re:ab initio aũt tolerabilioꝛa loca intrãtib⁹ ꝑ atẽt.Quadrifarie nã
h̄ capus ptitus eſt.A pncipio Limb⁹ patrũ:poſt hunc Purgatoriũ:ſub q̄
limb⁹ pueroꝝ:ꝛ in loco infimo locus infernalis dãnatoꝝ. Di. Conſimilẽ
iudiũ ptitionem fundi.terrene modis li.ſeptimo cũ de.terra ageret. Ma.
terrũ.ſed celerius hec loca egreſſi nedũ q̄d pͥncipãt ſpectauim⁹:nũc aũt ſin-
gillatim de oĩb⁹ diſſeremus. Di. Primũ igiꝛ de Limbo patrũ ſi q̄d habes Luce.16.
certũ dignũ:in mediũ pferas. Ma. Limb⁹ patrũ locus eſt apud inferos Augu.
tormentꝭ impioꝝ remotiſſimus:quẽ nõnulli ſinũ Abrahe a dño in Euange Limbus
lio appellari voluit.i.requiẽ credentiũ.De hoc loco diuus Aug.in egregio.vo patrum
lumine de ci.dei li.xx.ca.xv.ſic ait.Non abſurde credi videt:antiquos etiam
ſanctos q̄ venturi criſti tenuerunt fidẽ:locis q̄dẽ a tormentꝭ impioꝝ remo-
tiſſimis.ſed apud inferos fuiſſe donec eos inde ſanguis chriſti:ꝛ ad ea loca
deſcenſus erueret.Cui p oĩa alludit ſanctiſſimus papa Gregorius li.12.mo- Gregorius
raliũ ca.19.dicẽs.Ante aduentũ mediatoris dei ꝛ hominis:oĩs homo q̄ꝫ
uis mũde pbateq; vite fuerit:ad inferni clauſtra deſcendit.ꝛ cap.ſequenti.
nec tamẽ ita iuſtoꝝ animas ad infernũ dicim⁹ deſcendiſſe.vt in locis pena
lib⁹ tenerent:ſed eſſe ſupioꝛa inferni loca eſſe alia inferioꝛa credẽda ſunt.vt
ꝛ in ſupioꝛib⁹ iuſti requieſcerẽt:ꝛ in inferioꝛib⁹ iniuſti cruciarent.Ab his p-
pheta dei adiutorio ſe puenietẽ liberatũ cõfitet dicẽs.Niſi q2 dñs adiuuit
me:paulo min⁹ habitaſſet aĩa mea in lacu inferiori.Et iteꝝ.Eruiſti ani pſ.93.ꝛ.8.
mã meã ex infimo inferiori.Et exẽplar patiẽtie btũs Job hũc abhorrẽs di quinto
cit.Quis mihi tribuat:vt in inferno ptegas me.ꝛ pater patriarchaꝝ Ja- Job.
cob:ne forte nimia triſticia poccupatus dño peccaret:et ad hũc tormẽtorũ
locũ mortu⁹ deſcenderet filijs ſuis ait.Deducet canos meos cũ dolore ad i
feros.iuxta diui Auguſtini itꝑtationẽ libro.12.ſup Geñ.ad litterã.cõis tñ
expoſitio id de Limbo patrũ intelligendũ aſſerit. Di. Limbum patrum eſ Geñ.42.
ſe ſufficienter inducta teſtimonia pbant:ſed cũ ab inferno inferiore ꝛ locis
penarũ ſit remotiſſimus.vnde infernus non dici poſſit nondum accipio.
Ma. Reſpectu laci inferioris ſupioꝛ infernus non dicit:reſpectu aũt celoꝝ
infernus nominat.Nam vt inquit diu⁹ Grego.circa finẽ li.xiij.moraliũ:q̄ꝫtũ
ad ſublimitatẽ celi:ſpaciũ hui⁹ aeris non immerito dici infernus poteſt: i Gregorius
quẽ iuxta apłi Petri ſniam ruentes apoſtate angeli in iudicio cruciãdi re- 2.Petri.2.
ſeruant. Di. Plane q̄ q̄rebã btũs Grego.diſſoluit:Purgatoriũ luſtremus.

Purgatoriũ eſſe poſt hanc vitam cõtra Grecos ſcripturarum teſtimonijs aſtruitur.ꝛ q̄ð ſuffragijs iuuari poſſint purgandi probatur. Capitulum.XLIII. Mag.

Purgatoriũ eſſe erutis animab⁹:pleriq; Grecorũ ĩpugnare viri nõ Error grę-
ſũt.q̄s catholici viri multotiẽs:nouiſſime aũt in cõcilio Florẽtino corum
ſub Eugenio quarto pſentib⁹ Græcorum patriarcha:epiſcopis: et Conciliũ
ĩperatore:luculentiſſimis rõnibus ꝛ ſcripturarũ teſtimonijs conui florentinũ.
cerũt.operoſum nimis eſſet oĩs ſcptruas de purgatorio loq̄ntes hic cõme-
morare. Di. Saltẽ aliquas edicito. Ma. Num egregiũ Pſalten legiſti:eo David.
loco quo ait.Tranſiuim⁹ per ignem ꝛ aquã:ꝛ eduxiſti nos in refrigeriũ:
Di. Legi pſ.65. Ma. Num ꝛ Judam Machabeũ virũ fortiſſimũ cõmen-

datū ꝗ audiſti:quia duodecim milia dragmas argenti miſit Hieroſolimā
eas ibi offerre ꝑ peccatis mortuoꝝ: iuſte ⁊ religioſe de reſurrectione cogitā
Di. Audiui ſepius in officio qđ eccłia de mortuis frequentat:inſuꝑ ibi a
ditur ſctā ğ ⁊ ſalubris cogitatio ꝑ defunctꝭ exorare vt a peccatis ſoluerent.
Ma. Sane.Audi ⁊ euangeliſtā.Matheū hic dñm dixiſſe refert.Eſto con
ſentiens aduerſario tuo.⁊c.⁊ ſequitꝰ ne in carcerē mittaris.Amen dico tib
nō exies inde donec reddas nouiſſimū quadrantē.Et infra.Qui dixerit ꝟ
bū ꝯ ſpūm ſanctū:non remittitꝰ ei neqꝫ in hoc ſeculo neqꝫ in futuro.Sūt ig
tur vt infert ſanctus Gregorius q̄dam pctā que in alio ſeculo remittuntu
Apoſtolica ꝗꝫ tuba Corintheis aperto ſmone de purgatorio inſonuit cum
dicit.Uniuſcuiuſqꝫ opus quale ſit ignis probabit.Si cuius opus arſerit de
trimentū patietur:ipſe autē ſaluus erit:ſic tm̄ q̄ſi ꝑ ignē.Ꝗuis iuxta tradit
onem Auguſtini hec ſententia etiam de tribulatione pñtis ſeculi verificar
poſſit.vt in Enchyridion.c.lxvij.Et li.xxi.de ciuita.dei c.penultimo.Cæteri
quæ ⁊ ꝗꝫra teſtimonia doctores eccłie de purgatorio ⁊ ſuffragijs quibꝫ pu
gandi iuuari poſſunt ꝑ hibeant teſtantꝰ ſacri canōes diſtin.xxv.para.alia
⁊ eadē diſtin.Qui in aliud ſeculū.⁊ ca.qualis.de pe.diſt.vij.in fine nullus.e
xiij.q.ij.c.tps.c.animæ.c.non eſtimemus.⁊ đ cele.miſſa.c.cum marthe in f
ne.⁊ magiſter li.iiij.diſt.xlv.Uerūtm̄ glo.magna.c.tps.xiij.q.ij.nominās m
diocriter malos q̄ in mortali deceſſerunt Auguſtini verba non ſane intell
git:qm̄ talibꝫ ſuffragia nulla prodeſſe poſſunt:vt patet per doctores in.iiij
diſtin.xlv. ⁊ diuū Auguſtinū de verbis Apoſtoli q̄ ait. Fruſtra his pietati
officia īpendia ſuis:q̄ ſine fide opante ꝑ dilectionē:eiuſqꝫ ſacramētꝭ de cor
ꝑe exierint.tales autē ſunt oēs qui in mortali:ꝗuis vnico decedūt:igitur

Ubi aut in qua mundi parte purgatoriū ſit/pena qualis/q̄ to
tores in eo quantū purgandi adiuuari a viuis deſiderāt ꝗuis
patienter penā hanc ſuſtineant. Cap.XLIIII. Di.

ABunde de purgatorio ſniam ſcripturaꝝ teſtimonijs ſolidaſti
ſed vbi ſit nondū oſtendiſti. Ma. Hugo de ſctō victore li.ij.de
ſacramentꝭ prc.xvi.c.iiij.aſtruit hunc locū om̄ino non eſſe deter
minatū Et fortaſſis inq̄t ꝓbabilius erit:vt in his potiſſimū lo
cis ſinguli penā ſuſtinere credantꝰ:in q̄bꝫ culpā cōmiſerūt.Hoc
doctores theologie in.iiij.ſup mgr̄m diſtin.xx.cōcedūt de quibuſdā ſingula
ri diſpenſatione dei nō om̄ibꝫ:qm̄ ſm cōmunē legē hunc tormētoꝝ locum
conſiſtere circa infernū fuiſſe de mente diui Gregorij quarto dyalogoꝝ claret
Ne tibi cure ſit đ loco purgatorij:ſed quō hic ꝑ penitentię lamenta de pec
catis ſatiſfacias:vt penā hanc acerbiſſimā euadas.Nā iuxta beati Auguſti
ni traditionē.Qui in aliud ſeculū diſtulit fructū cōuerſionis.ꝑus purgādus
eſt igne purgationis.hic ignis ⁊ ſi ęternus nō ſit:miro tm̄ modo grauis eſt.
excellit em̄ oēm penā ꝗꝫ vnqꝫ aliq̄s paſſus eſt in hac vita.nunqꝫ in carne
inuēta eſt tanta pena:licꝫ mirabilia martyres paſſi ſint tormenta: et multi
neq̄ter ꝗꝫta ſepe ſuſtinuerūt ſupplicia.de pen.diſti.vltima circa finē.⁊ diſt.c.
Qui in aliud ſeculū.⁊ iiij.ſenten.diſt.xx.Et rurſus Aug.in de ꝟbis apli.ſer
mone de igne purgatorij đr.Ille ignis purgatorius durior erit ꝗꝫ q̄d poteſt
in hoc ſeculo penaꝝ videri aut cogitari aut ſentiri. Di. Memini nōnulla
Maronem in.6.ęneiđ.de grauitate penaꝝ purgatorij diſeruiſſe. Mag.
Nec mirum ſi platonicus de hac re Platonicorum ſniam deſcripſit.Nā poſt
ꝗꝫ aīas in corporibꝫ quattuor paſſionibus affici cōmemoraſſet:que ſunt me

tus:cupiditas:gaudiū:⁊ triſticia:ſubiungit q̄ſtū in alio ſeculo paſſure ſint:
ſi unmūde exierint.⁊ ait.6.eneid.Quin ⁊ ſupmo cū lumine vita relinq̄t(.i. Virgilius.
cū nouiſſimo die vita relinq̄t corp⁹)Non tn̄ om̄e malū miſeris nec fundit⁹
om̄es corpee excedūt peſtes:penituſq̄ neceſſe eſt Multa diu cōcreta modis
moleſcere miris.Ergo exercenꝰ penis.veterūq̄ maloꝝ ſupplicia expendunt:
alie pandunꝰ manes ſuſpenſe ad ventos:alijs ſub gurgite vaſto:infectum
eluit ſcelus:aut exurritur igni. Di. Plane Vergilius hic aīas in aere: aq̄ Thomas.
⁊ igne purgari expoſuit.Sꝫ dic q̄ſo q̄ tortores in hoc loco exiſtūt. Ma. In t Bonauen.
certū definiri quis poterit?Opinanꝰ aūt nō infime auctoritaꝰ theologi:q
ſola iuſticia.diuina purgādos igne mediante vti inſtrumēto torquet:q̄uis
illuc ab angelis bonis deducant:⁊ fortaſſe mali ſequanꝰ:vt aſſiſtentes ſaltē
penis coꝝ fatienꝰ:quos a ꝟitaꝰ tramite penitus deijcere nō potuerūt.Non
aūt equū videꝰ illos a demonib⁹ torq̄ri:quos dū viuerent diuina adiuti gra
tia vicerūt. Di. Aſſentio facillime:ſed nūq̄d patienter ferūt purgandi tam
acerbas penas? Ma. Patiēter. Nouerūt em̄ q͛ iuſte hec patiunꝰ:⁊ iuſticiā
diligūt:nec aliter ſe ad celeſtia gaudia ꝑuenire poſſe ſciūt:donec nouiſſimū
quadrantē reddant:aut ſuffragijs adiuuenꝰ.Vn̄ in ꝑſona taliū animarum
ſanctus Job dicit. Miſeremini mei miſeremini mei ſaltem vos amici mei Job.
quia manus domini tetigit me.Sed heu ſurda aure hos clamores audim⁹
ꝑentes filioꝝ:⁊ filij parentum:nec attendimus q̄ſto deſiderio anhelant ad
conſortia beatoꝝ aſcendere:ad quos certiſſimas ſpe ſperant ſe ꝑuenire.De
ipſis em̄ in libro Sap̄.dicitꝰ.Spes illoꝝ immortalitate plena eſt.Sed de his Sapientia.
hactenus:ad inferiora deſcendamus. Di. I p̄ſte ſequar.

De Limbo pueroꝝ.⁊ ſi paruuli nō baptiſati ſenſus pēnā ſuiſt neāt:⁊ qualiter poſt reſurrectionē ꝑmanebūt. Ca.XLV. Mag.

Ab purgatorio iuxta p̄miſſam partitionē cāpi miſerie Limb⁹ eſt paruuloꝝ.Quāuis nōnulli inferiorē ꝑtem Limbi patrū pueris de putatā credant.Pueris inq̄⁹ nō om̄ib⁹ ſed ſine baptiſmaꝰ lauacro decedētib⁹ ante vſum rōnis.De illis ⁊ ſi ex canone ſacre ſcripture nihil certū haberi poſſit.Augu.tn̄ nō pauca diſſeruit.In libro eodē de fide Augu.
ad petrū in declaratiōe fidei ait: illos inſolubili nexu in eterna dānatione retineri.Et paulo inferius.Qualitas male vite ab infidelitate incipit q̄ ab originalꝰ peccati reatu initiū ſumit:in q̄ quiſq̄s viuere ita incipit.vt ante fi niat vitā q̄ ab cuius obligatione ſoluatꝰ:ſi vnius diei vel vnius hore ſpacio aīa illa vixit in corpe:neceſſe eſt eam cū eodē corpe interminabilia gehenne ſuſtinere ſupplicia:vbi diabolus cū angelis ſuis in eternū arſurus eſt.⁊c.Et in eodē libro.ca.24.et eſt de cōſe.diſtin.iiij.c.Firmiſſime tene.⁊ nullatēus du bites:ꝑuulos q̄ ſine ſacramēto ſancti baptiſmaꝰ de hoc ſeculo tranſeūt:ig nis eterni ſupplicio puniēdos.Et in libello de origine aīe ad ſanctū Hiero. multꝰ repetitiſq̄ vicib⁹ animas taliū dānandas aſtruit:⁊ ſilr̄ i alijs ſcriptis ſuis diuerſis:que longū eſſet cōmemorare. Di. Dura nimis ⁊ crudelꝰ hec videꝰ aſſertio:vt pijſſimus de⁹ cui⁹ miſericordie nō eſt numerus:eos tam crudeliter in eternū puniat ob ſolius originalis culpā:q̄ nec ꝓpria volup tate ꝯtraxerūt:nec in poteſtate habuerūt regenerationis ſacri baptiſmatis ſacramentū accipere vel reſpuere. Ma. Plurimi tecū ſentiūt:⁊ in hac ꝑte ſanctū Auguſtinū negāt.Sed fortaſſe hoc q̄ nō parue ꝑtinacie eſt crimē tā tū doctorem in ea ꝑte ſimpliciter negare:q̄ recept⁹ eſt a ſacris canonib⁹:di to canone.Firmiter.⁊ de hereticis c.iij.⁊ a multꝰ ſanctꝰ ⁊ catholicis expoſi torib⁹ ſuſtinetꝰ.vti videre eſt in doctorib⁹ſup quarto diſt.4.Qm̄ ſi q̄s alia di

ni Auguſtini opuſcula non pigre legerit inueniet:q̃bꝰ p̄dicta mitigare po terit.In Enchyridion q̄ppe cap.92.ſic ait.Mitiſſima ſane oĩm pena erit eo rũ:q̄ preter peccatũ q̄d originale traxerunt nullũ inſuꝑ addiderũt.Et libro de baptiſmate paruuloꝝ.Recte poteſt dici(inquit)ꝑuulos ſine baptiſmo de cedent ĩ mitiſſimã oĩm futuros ſuſtinere penam.⁊ eſt de ꝯſecratione diſtin ctione quarta.c.regenerante.Et amplius libro quinto ꝯ Julianũ.Ego ita ꝙ non dico paruulos ſine baptiſmo morientes tanta pena eſſe plectendos. vt eis melius eſſet non naſci:cum hec dominus de peccatore ſceleratiſſimo dixerit que aũt q̃lis ⁊ quãta erit:deꝼinire nõ poſſumus:nõ tñ audeo dicere ꝙ eis vt nulli eſſent:ꝙ̃ vt ibi eſſent potius expediret.Ecce fili tribꝰ teſtimo nijs habes dictoꝝ que tibi crudelia viſa ſunt mitiorẽ intelligentiã ab ipſo auctore traditã.Aut verius ꝙ paruuli ignis eterni afflictionẽ nõ ſentiẽt cer tã limitationẽ. Di. Unde hoc vltimũ argumẽtaris? Ma. Ex dictĩ eiuſdem doctoris.ait q̄ppe ſmone.xxvi.ad Herennitas.Melius eſt oĩni eſſe carere ꝙ̃ in inferno iacere.Et ſctũs Hieron.ſuꝑ Hieremiã.lib.iiij.Melius eſt nõ eſſe ꝙ̃ viuere in ſupplicijs.Et ſuꝑ Eccleſiaſten.cap.4.Melius eſt omnino nec ſenſum hr̃e ſub ꝙ̃ infeliciter vel eſſe vel viuere.Item rurſum.Melius fue rat ei(ſcilicet Jude)omnino nõ eſſe ꝙ̃ eternos cruciatus ꝑpeti.Sic igiť.vt ꝯ Julianũ ſcribit:non fuiſſe melius paruulis iſtis non naſci:ꝙ̃ in ſua dam natione eſſe manifeſte cõcluditur:quia non veniunt in inferno eterno igne cruciandi. Di. Euidens argumentatio.miror aũt cur ſctũs Auguſtinꝰ in prioribus auctoritatibꝰ terribilius in ꝟbis ſonuerũt ꝙ̃ ſentire voluit Ma. Fortaſſe vt peſtiferam hereſim Pelagij ⁊ Celeſtij in Carthaginenſi ꝯcilio(cui intererat diuus pater)damnatã a fideliũ auribꝰ lõgius ꝓpelleret.Hi equidẽ heretici hominẽ a ſeipo ſine gr̃a poſſe iuſte agere ⁊ paruulis baptiſma ne ceſſariũ nõ eſſe:nec datũ pdꝰſſe dogmatiſauerant:cũ ſine illo ſaluari poſſẽt Contra quẽ errorẽ etiã in libello de origine anime ad ſctm̃ Hieronymũ ita ſcripſit Quiſq̄s dixerit ꝙ in xp̄o viuificabunť etiã paruuli.q̄ ſine ſacramen ti eiꝰ ꝑticipatiõe de vita exeunt:hic ꝓfecto et ꝯ ap̄licam p̄dicationẽ venit:⁊ totã condẽnat eccleſiã.Et in libro de baptiſmo paruuloꝝ.Fallit(inq̄t)⁊ fal litur q̄ eos in dãnatiõe predicat nõ futuros:dicente Ap̄lo per delictũ vnius oẽs homines in ꝯdemnatõe.ad Romanos ca.5.⁊ de cõſecra diſt.iiij. canone Regenerãte. Di. In quali igiť damnatõe erunt ſi vt deductũ eſt cũ ipſis igne eterno nõ ardebũt? Ma. Nunquid audiſti:q2 dixit in auctoritate ꝯ Julianũ.Que aũt:qualis aut quanta erit pena illoꝝ:definire nõ poſſumus Dicit tñ ibidem:q2 in tenebris manent.⁊ eſt de conſecratiõe diſt.iiij.cano ne.Nulla.He tenebre:vt nõnullis viſum eſt interiores nõ exteriores intellig ẽde ſunt:q2 ſcʒ viſione dei ineternũ ꝑuati ſunt.de baptiſ.c.5.⁊ libro ſcd̃o Sẽ tentiaꝝ diſt.xxxiij.Quantũ aũt illud ſit(haud dubiũ q2 magnũ)diuꝰ Aug. terribiliſſimis ꝟbis⁊ ſententijs explicare voluit.Uerũtñ vt ait ſcũs Bonauẽ tura in quarto diſt.iiij.Volũt quidã ꝙ paruuli de hac priuatõe nõ dolebũt ſed diuino iudicio ⁊ miſericordia faciente.de ſtatu quẽ habebũt ꝯtẽti erũt: nouerũt eñi(inq̄t idem doctor li.ij.diſt.xxxiij.q.penultima ⁊ vltima.)ad quid creati:⁊ ob quã cãm illo ꝑuati ⁊ ꝙ̃ñ miſeri ſint in inferno inferiore ſub ipis ꝯſtituti:diuino tñ iudicio eoꝝ cognitio ⁊ affectio ita equa lance librant: vt nec dolorẽ vel afflictionẽ exteriorẽ vel interiorẽ ſentiant:⁊ ita ꝑpetuant:vt nec triſticia deijciat nec leticia reficiat:vt nec ꝓficiãt nec deficiãt.ſed ſemper vniformiter manẽt:nec eſuriẽt:nec ſitiẽt ⁊ ꝙ̃uis corpa gl'ioſa habituri nõ ſint ĩ reſurrectõe vltima:nihil tñ patiũť ꝓtecti dĩa ꝟtute:etiã ſi in igne in fernali volutarenť.hec Bonauẽtura. Di. Ex his manifeſtũ diuũ Auguſti nũ bene dixiſſe.qm̃ melius eſt his paruulis ſic eſſe ꝙ̃ oĩno nõ eſſe. Ma.

Etiam fili.Sed ſine ad ꝓpoſitā methodū redeamus.neſcio eñ quō in ma⸗
eriā etiā apud theologos nō plene digeſtā.ſtilo habenas amplius ꝙ equū
erit laxauerim. Di. Uis igitur in lacum inferiorem deſcendamus.
Ma. ꝙ celerrime.

Infernum eſſe vnuſquiſq; lege ſua edoctus credere h3 et ꝙ ſub terra ſit ſanctus Gregorius affirmat q̄ autem in illo pe⸗ a q̄s cib9 q̄s potus ſummarie enumerat.Ca.XLVI. Ma.

Infernū eſſe reproboꝝ receptaculū argumētis ⁊ ſcripturis ſtabi
lire quanq; opoſum nō ſit:conſulto tñ p̄terire libet:ne vltra ꝙ Judei
oportet in calce epitomatis lōgi9 digrediamur:aut rē ab vniuerſi chriſtiani
tate gētiū creditā in dubiū reuocare vel ſaltē fruſtra demōſtra ſarraceni
re videamur.Judeus a ꝓphetis edoctus infernū credere neceſſe
ē.Saracenus ex alchorano Mahumeti inſtruct9 infernū negare nō pōt.
Chriſtian9 m̄ltiplici euāgelioꝝ teſtimonio fulcit9 infernū eſſe nō in dubiū
uertit ſed quō euadat ſūmopere ſtudet.Reliq̄ autē gentilitas neſcio ſi ap⸗
tius teſtimoniū de reſurrectiōe vltima.⁊ inferno ꝙ beati Job gētil9 afferre
poſſit. Di. Saltē vbi infernus ſit edoceas. Ma. Nūquid ego illic fui: vt auguſtinu
rum eius ⁊ locū edicere poſſem: Di. Nec etiā in limbo aut purgatorio fa
itaſti:attamē quid de his catholici ſenſerint clare diſſeruiſti:itidē de i
rno attemptes queſo. Ma. Diuus Auguſtin9.xx.li.de ci.dei.c.16.ait.Ig⸗
is eternus cuiuſmōi ⁊ in qua mūdi vel rerū parte futurus ſit. hominem gregorius.
ire arbitror neminē.niſi forte cui diuinus reuelauerit ſpūs.Qd ego q̄dem
a beato Gregorio cōpletū haud dubitauerim:quoniā infernū ſub terra eſ
maxime in libro dyalogoꝝ quarto aſtruit.Unde et Theodericū regem in hieronym9
Sicilia inſula in ollam Uulcani deiectum fideli teſtimonio comprobat.Et
Hieronymus Jone ſcdo ſuper illo v̄bo.Proieciſti me in profundum maris. pſal.105.
Sicut cor eſt in medio animalis:ſic infernus in medio terre eſſe ꝓhibetur.In
ſuper terram fuiſſe apertam:et degluttiſſe Dathan et Abyron deſcendentes
uos in infernū ſcptura cōmemorat. Di. Plane de loco reſpōdiſt:de pena Uirgilius.
ſit q̄d dicis: Ma. Nō mihi(Uirgilius inq̄t)ſi lingue cētū ſint:oraq; cētū. in.6.eneid
ferrea vox oēs ſcelerū ꝯp̄hendere formas.Om̄ia penarū ꝑcurrere nomina
poſſem.Canit eñ regius ꝓpheta.Dñs pluet ſup petōres laq̄os ignis:ſulfur pſalm̄.
ſpirit9 ꝓcellaꝝ ps calicis.id eſt paſſionis eoꝝ. Di. Si hec pars in toto q̄n
tum putas erit: Ma. Forte ꝙ in capitulo quadrageſimo Eccleſiaſticus eccl̄ieſti.
it.Furor zelus tumultus fluctuatio et timor mortis iracundia ꝑſeuerās ⁊ ꝯ
tentio ſanguis ⁊ romphea opp̄ſſiones fames cōtritio ⁊ flagella ſup iniquos
creata ſunt hec om̄ia ⁊ ſup petōres.ſeptuplū.Et alibi caplo triceſimo nono
addit beſtiaꝝ dentes ⁊ ſcorpij ⁊ ſerpentes ⁊ romphea vindicans inextermi⸗
niū impios.Alludit beatiſſimus Moſes in perſona irati dñi Deutero.xxxij. Moſes.
.Immittā in eos dentes beſtiarū:⁊ deuorabunt eos aues morſu amariſſi Deutro.
mo.Quid plura:cum beatus Job ca.xxiiij.de impio dixerit.Om nis dolor ir Job.
ruet ſup eum.⁊ rurſus ad nimium calorem tranſient ab aquis niuium.Si Deutro.
de cibo potuq; infernali queris audi legiſlatorē Moſen Deutero.xxxij. De geñ.c.19.
vinea inquit Sodomoꝝ vinum eorum:et de ſuburbanis Gomorre. Di.
Ciuitates has ſulfure ⁊ igne in fauillam redactas ſcriptura loquitur:⁊ mare
mortuū vocant ſub iordane teſtimoniū ꝓhibet. Ma. Sane qd ſequitur deut.32.
auſculta.Uua eoꝝ vua fellis ⁊ botri amariſſimi.Fel draconū vinum eorum.

⁊ venenum aſpidū inſanabile. Dñs ꝗ per Hieremiam ait. Ecce ego cibabo populū iſtum abſinthio: et potum dabo eis aquā felis. Fruſtra conoꝛ ſingula ſmone explicare. cū iuxta Sapientꝰ vocem orbis terrarum pugnaturus ſit contra inſenſatos vt per que peccat quis: per hec torqueatꝰ. Hinc magnꝰ Baſilius. Feces omniū elementoꝝ ⁊ leſuras ꝟtutes in fine mundi: ab ipſis ſeparandas et ad cruciatū maloꝝ in infernū mittendas aſtruit.

Si aut quomodo anime exute ab igne corporali pati poſſunt ⁊ qualiter ſententie ſanctoꝝ de his intelligende ſint. Capitulum. XLVII. Diſcipulus.

Unc igitꝰ vſqꝫ ad finē mundi ⁊ corporū reſumptiōes ab his cruciatibus immunes ſunt reproboꝝ anime? Ma. Nequaquā. qm̄ iſta elementoꝝ defecatio ad punitionis augmentū nō ad initiū futura eſt. ſicut et corporū reſumptio. Di. Quomodo exute anime a corporibꝰ prememoratꝰ cruciari interim quibunt: cum corpora in ſpiritum agere non poſſunt: vti ex his que octauo libello diſſeruimꝰ claret? Ma. Ubi auctoꝛ creaturaꝝ operatꝰ vt vult ⁊ iuſticia exigit: quid natura habeat aut poſſit non magnificandū eſt. ſi em̄ ex nihilo cuncta in eſſe prodire iuſſit (dixit enim et facta ſunt) quid miraris ſi preter ſolitū nature curſum ſpiritus per corpora punit: an forte ita creatꝰ cauſis potentiā ſuā alligauit. vt ſine his agere quicquam nō poſſit: hoc equidem quidā vaniſſimi philoſophorū ſenſerunt. Di. Tales libro octauo vbi de cauſis diſputatū eſt erraſſe cognoui. Ma. Poteſt igitꝰ dñs olim preter cauſas ſecundas aut ꝯſuetum earundem ordinē operari? Di. Etiam. Ma. Non igitur impoſſibile videatur ſi ſpiritum per corpus caſtigat. Di. Non de poſſibilitate: ſed de modo quero. Ma. Quis nouit ſenſum dñi: aut quis conſiliarius eius fuit: tu ſic viuas vt modū punitionis experientia non addiſcas: quin illius cōtēplatione ⁊ metu moderatioꝛ effectus eiuſdem queas ⁊ cruciatus effugere. ⁊ futuris bonis potiri. Sunt qui actionis paſſioniſqꝫ naturas iuxta hūane philoſophie traditionem attendentes: ignem ⁊ cetera que ſcriptura enumerat nō realia ſꝫ imaginaria exiſtimant. Alij aūt hec quidem omnia realia ſed actionē imaginariā eſſe ꝯtendunt. Reliqui vero quoꝝ auctoritatē catholici nō ſpernunt: ignem inferni realē ⁊ corporalē eſſe ſcripſerūt et illo eodem igne ſpiritus incorporeos vt ſunt exute anime: ⁊ demones realiter cruciari fatentur. Nā diuus gregorius libro quarto dialogorum ignem infernalem corporeū dicere non ambigit. et ꝙ animas exutas exurat hoc medio arguit Si (inquit) diabolus eiuſqꝫ angeli cū ſint incorporei: corporeo igne cruciādi ſunt. Quid mirū eſt ſi et anime anteqꝫ recipiant corpa poſſint igne corporeo cruciari: ſi forte de antecedente dubitas audi Dñm in euāgelio Mathei ca. 25. Ite maledicti in ignē eternū ꝗ paratus eſt diabolo et angelis eiꝰ. Sētentie illiꝰ beatꝰ Gregoriꝰ cauſam aſſignans li. nono moraliū. ca. l. ait. Quāuis angelorum atqꝫ hominum natura ſit longe diſſimilis: vna tamen pena implicat quos vnus in crimine reatus ligat. ⁊ venerabilis Hugo de ſacramentꝰ. pte. xvi. ca. iij. argumento Gregorij aſſentiēs ait. Veriſimile auctoritate ſacri eloquij et catholice ꝟitatꝰ teſtimonio probatꝰ corporali ⁊ materiali igne: alas etiā nunc ante ſuſceptionē corpoꝝ cruciari. Quod aūt ſanctus Gregorius ſcripſiſſe legitur: quod ſpiritus in eo ardent quod ſe ardentes vident: dictis minime cōtrariatur. Nam cum ſpiritus inſtrumentorum ſiue organorū diuerſitatē

iđ habeant:oſſhis ſenſus illis eq̄lis eſt.ait Hugo vbi ſupra.vt videlicet ſit il Hugo
is videre qđ tangere ⁊ tangere quod dolere. Vñ rurſus in dialogo. Anima
iđ ſolū videndo:ſed experiēdo incendiū patit.Augu.aūt Aurelius lib de ci. Gregorius.
dei.xxi.ca.x.recitata opinione que ſpiritib⁹ aerea corpora aſſignat.in quib⁹ Auguſtin⁹.
gnis incendiū patiant̃ ſubiungit. Si aūt quiſꝗ nulla hr̃e demones corpa
aſſeuerat:nō eſt de hac re aut laborandū operoſa inq̄ſitione.aut cōtenſioſa
diſputatione certandū.Cur em̄ nō dicamus ꝗuis miris.tamē veris modis
etiā ſpiritus incorporeos eſſe.et pena corporal' ignis affligi.ſi ſpirit⁹ hominū
etiā ipſi ꝓfecto incorporei ⁊ tunc potuerit includi corporalib⁹ mēbris.⁊ tunc
poterunt corporū ſuorum vinculis inſolubiliter alligari. Quod aūt idē Doctor
libro.xij.ſup Geneſim de infernali locu ⁊ tormenti diſputat.in in retractatio
num libro quđ accipiendū ſit manifeſtat.

Quō ignis ſpiritū detinet. ⁊ ipſe ſe detentū attente cō ſiderat inſup ignē infernalē ⁊ penā eſſe eternā ꝓbatur.et opiniones ſex enumerantur. Cap.XLVIII. Ma.

Rdinauit aūt iuſticia diuina elementū maxie afflictiuū: vt ſuper
bū ſpm̄ quaſi carcere detineat:⁊ ipē detentū ibidem attente conſi Pſalm̄.
deret.ab eo quidē quem odio implicabili odit.dicente Pſalmiſta.
Superbia eorum q̄ te oderunt aſcendit ſemꝑ. Illud aūt quātū affli
ctionis reprobis generet ex ſeipō conijcere hō facillime poſſet.qui ab inimi
ciſſimo ſibi aliquo ꝑpetuis vincul' ꝗuis ſine alia moleſtia corpis deputat⁹
eſſet.Vñ nōnulli theologorum hanc eſſe ſpirituū ⁊ animarum ante reſurrectionē
gehennā tradiderūt. Di. Cū aūt idem ſic ignis oēs detinens.eadē oīm pe
na eſt.qđ ſūme iuſticie derogat. Ma. Idem ꝗuis ignis oēs inuoluat nō
tñ eq̄liter exurit.nec oēs eque intenſe ſe detentos ꝯſiderāt. diuina hoc ipm
opante iuſticia teſte ſcptura Apocalipſis capite decimooctauo.Quātū glori
ficauit ſe ⁊ in delicijs fuit.tantū date illi tormentū ⁊ luctū. Nam dicente iu
ſtiſſimo legiſtatore.ꝑ menſura peti erit et plagarum modus. Di. Nō erit igi
tur gehenna eterna queadmodū euangeliū cōminat̃ ſed finita queadmo
dū delectatio et nūerus petorum. aut aliā cām eternitat̃ penarum aſſignabis.
Ma. Prompte.b.Augu.ait li.xxi.de ci.c.xij.Hō factus eſt malo dign⁹ eter
no.qui hoc in ſe peremit bonū qđ eſſe poſſet ineternū.et ſanctus Gregorius
dicit. Voluiſſent iniqui ſi potuiſſent ſine fine viuere. vt potuiſſent ſine fine
peccare.oſtēdunt qr in petō ſemꝑ viuere cupiūt qui nunꝗ deſinunt peccare
dū viuūt.Ad magnā igit̃ iuſticiā iudicant̃ ptinet. vt nunꝗ careant ſuppli
cio q̄ in hac vita nunꝗ voluerūt carere petō.de pe.diſt.i.pma para.voluiſ
ſent.Pernicioſiſſime igit̃ errāt pmo qui tandē nō ſolū hoīes oēs.ſed ⁊ de
mones miſcđia dñi liberādos autumant. ꝗuis poſt multa annorum curricu
la vt Origeniſte. Hinc ⁊ poeta ait i ſexto Aeneidorum.facilis deſcenſus auerni
Noctes atꝗ dies patet atra ianua Ditis.Sed reuocare gradū ſupaſꝗ eua
dere ad auras.Hoc opus hic labor eſt.Errant ſcđo.qui ſctorum pcib⁹ cunctos
ſaluandos exiſtimant. Errant tertio:qui ſaltē oēs baptiſatos ⁊ euchari
ſtie ſacramēto cōmunicatos ab eternis cruciatib⁹ ſequeſtrare contendunt.
Errant nihilomin⁹ quarto.qui hanc ſniam ad eos retorquēt:qui dicta ſa
cramenta in vera fide ꝯſequūtur:licet poſtea in hereſim labantur. Non mi
nus deuiant a veritat̃ tramite: qui ſolā Chriſti fidē vſꝗ in mortis articulū
ſeruatā ſufficere arbitrant̃.cū iuxta apoſtolicā doctrinā fides ſine operibus
mortua ſit.Demū longe a regno dei abſunt qui facientib⁹ opa miſcđie ꝗ

uis alias malicioſe egerint finalē ſalutē ꝓmittunt. Tantoꝝ erroꝝ figmēta
Auguſtin⁹. ⁊ ſcripturaꝝ paſſus quibꝫ innituntur: diuus Augu. nō tam abunde ꝙ doctiſſi
me libro de ciui. dei. xx. a. ca. xvij. vſ꜖ in finem redarguit. et eternitatem ge-
hennalis incendij luculentiſſime ꝓbauit.

Corpora Damnatoꝝ ſine cōſumptione eternaliter poſſe i infernalibꝫ tormētis ꝑmanere edocet quibuſdā mirabilibꝫ nūc in mūdo reꝑtis. quō hic ignis ſine lignis ſꝑ eſſe poſſit. et ſi reꝓbis ad aliq̄d luceat aucto. ſcti Grego. determinat. Ca. vltimū. Di.

SAcris eloquijs ⁊ tante auctoritatꝭ doctoribꝫ facillime aſſentio: ſꝫ
quō damnatoꝝ corꝑa edoces gehēne flāmas ſine incineratione
⁊ ꝯſumptionē in ſempiternū ſuſtinere poſſint intellectu difficile
Inſuꝑ ⁊ corꝑalē ignē qualis eſt infernalis ſine corporeis fomē-
tis diutius poſſe conſiſtere ex ꝑhia cōuincit impoſſibile. Magi.
Premonui pauloante hoc obtutū mentis nō ad mundane imꝑ
fecteꝙ ꝑhie traditionē: ſed ad ſumme iuſticie hic puniētꝭ omnipotentiā cō-
uertendū: que tanta inſolita ⁊ mira fecit in mundo ſenſibili. vt hoꝝ ꝯſidera
tione: nec de quo heſitas oīno videatur impoſſibile. Salamandra viuit in
igne. nōnullū genus vermiū in calidariū aquaꝝ ſcaturigine reperitꝭ. Nouiſſi
mi Sicilie montes qui tanta diuturnitate temꝑis at꜖ vetuſtate vſ꜖ nunc
⁊ deinceps flāmis eſtuant. at꜖ integri ꝑſeuerant: ſatis idonei teſtes ſunt (in
quit Auguſtinus li. xxi. de ciui. ca. 4.) nō omne quod ardet abſumi. Pretermit
Auguſtin⁹. to breuitatis cauſa alia mira q̄ tantus doctor contra incredulos in eodem
libro cōmemorat. Beatus item Gregorius libro. xv. moraliū ca. 50. teſtatur.
Hac ꝑbreui ſententia que li. Job. c. xx. ſcribitur. quod tu in dubiū vertis lu-
culenter diſſolui. dicitꝭ nempe. Deuorabit eum ignis qui nō ſuccendetꝭ. Quia
Gregorius (inquit Gregorius) omnipotentis iuſticia futuroꝝ preſcia: ab ipſa mūdi ori-
Job. xx. gine gehenne ignem creauit: qui in penam reprobroꝝ eſſe ſemel inciperet: ſꝫ
ardorem ſuū etiā ſine lignis nūꝙ finiret. Cum enī ſit corporeus ⁊ in ſe miſ
ſos reprobos corporaliter exurat: nec ſtudeo hūano ſuccenditꝭ: nec lignis nu
tritur: ſed creatus ſemel durat inextinguibilis ⁊ ſuccenſione nō indiget: ⁊ ar
dore nō caret. Aliud inſuꝑ mirū in hoc igne dictus ſanctus Gregorius pa-
pa libro. 9. moraliū. ca. 49. eſſe affirmat. Di. Quod? Ma. Quia gehenne
flāma reprobis nequaꝙ lucet ad cōſolationis gratiā: ⁊ tamē lucet ad penā
nam ſequaces quoſ꜖ ſuos ſecum in tormento reprobi: flāma illuſtrante vi
ſuri ſunt. quorū amore deliquerunt. q̄tenus qui coꝝ vitā carnaliter cōtra ꝑ-
cepta cōditoris amauerūt: ipſoꝝ quo꜖ eos interitus in augmento ſue dā-
nationis affligat. Di. Heu heu: ꝙ pauci intendunt. que ſcriptura ⁊ ſancti
viri de inferorū perpetuo cruciatu teſtātur. Ma. Ideo vt dn̄s ait. lata por Ma
ta ⁊ ſpecioſa eſt vita que ducit ad ꝑditionē: ⁊ multi ſunt qui intrant ꝑ eā.
Anguſta aūt porta ⁊ arta via eſt que ducit ad vitam: ⁊ pauci ſunt qui in-
ueniunt eam. Di. Docti fortaſſe tm̄ qui beatorū gl'iam pariter ⁊ damna-
torum īmenſem penā ex ſcripturis nouerunt? Ma. Nequaꝙ. non enī (ſcri
bit Paulus Romanis) auditores legis iuſti ſunt apud deum: ſed factores le Ad
gis iuſtificabuntur. Et rurſus ſcientiā inflare teſtatus eſt. Inflati autem ⁊
tumidi Anguſtam portā intrare minime poſſunt.

Sequitur Liber. xij. qui eſt ꝑhie moralis.

Liber. XII. De principiis Philo/ſophie moralis qđ ſcientia ad acquiſitionem virtutum ⁊ bene viuendum neceſſaria ſit ⁊ meriti magni. Cap. I. Ma.

Salue fili. Di. Et tu preceptor colendiſſime. Ma. Unde
hec meſticia: quã ⁊ vultus et greſſus tardior in te oſten
tant? Di. Quia me a felicitatis culmine lõgius deiectũ
inuenio. Ma. Quã ob cãm? Di. Fauſtu feliceq; me
exiſtimabã: ut qñ phie (cuius ad ethera vſq; laudes extol
lebas) pncipia rerũ quoq; cauſas cognoſcere verũ longe
aliter euenire ex his que heſterno veſpi diſſeruim⁹ intel/
ligo. Artiſſimã nempe que ducit in campũ glie viã: latiſ
ſimã vero que ad campũ miſerie aditũ phat ipſo verita
tis ore cõprobaſti. Rurſus etiã ſciam inſtare apli voce
plures apud inferos 9cluſos docuiſti. Ma. Paucis
oſtendiſti: ⁊ cũ hac q; plures apud inferos 9cluſos docuiſti.
admodũ q̃ cõmemoras: ſed irrefragabilib⁊ teſtimonijs 9probata ſunt nõ tñ
phie aut cuiuſuis ſcie ſtudiũ vel aſcenſum vł campũ glie impedire: vł deſcē
ſum in miſeriã cõpellere. ſed ad illã virtutib⁊ cõſcendere. ad hãc vitijs delabi
poſſe quẽq; diſſertũ eſt. Reſipiſce igit̃ paululũ. nec te phie inſeruiſſe tantiſp
penitebit. Hec eñ charitate ſuffulta callẽ virtutũ aperit. ⁊ viã vitioꝝ pclu
dit. Sine ſcia quippe (vt diuus Aurelius li. xij. de trinitate teſtatur. ca. xiiij)
nec virtutes ipe q̃bus recte viuit̃ haberi poſſunt: p quas hec vita miſera ſic
gubernet̃: vt ad illã que vere btã eſt perueniat̃ eternã. Rurſus q̃ hac pollent:
deũ hic ſaltẽ p ſpeculũ ⁊ enigma: ⁊ alibi facie ad faciẽ limpidi⁹ cognoſcent.
Nõne noctycorax hõ ⁊ aq̃la etiã in eadem ppinquitate ad ſolẽ ipm diuerſe
vidẽt. ſm acuitionẽ ⁊ vigorẽ oculoꝝ: Hinc ppha Daniel. Qui docti fuerit ful
gebũt q̃ſi ſplendor firmamẽti: ⁊ q̃ ad iuſticiã erudiũt m̃ltos q̃ſi ſtelle in ppe
tuas eternitates. Nec illa phie ps q̃ humanaꝝ rerũ noticiã pollicet̃. cui⁹ ⁊ tu
pncipia plibaſti pptereã ſe aquirẽda eſt: ſ; vt moralitati ſtudioue bñ viuẽdi
cõiuncta in rerũ diuinarũ agnitionẽ aggreſſuꝫ parat: vtraq; eñ phie deſcp
tio (q; operi pmiſſaꝫ memini) cõplectit̃. Di. Ita eſt. Ma. Et Lactanti⁹ li.
de falſa ſapia. ait. Uirtus aũt cũ ſcia iuncta ſapia eſt. Diſcuſſa igit̃ rõnali ⁊
naturali: moralẽ (ſi libet) pcurramus. Di. Liber ⁊ quidẽ maxime.

De diuiſione philoſophie moralis in Ethicam: Politicã: Economicã: ⁊ Monaſticã: ⁊ qđ duplici. via mala cohibent̃ pena: ſi virtutũ: laude: ⁊ de ordine dicendoꝝ. Cap. II. Mag.

Philoſophie pars quã Moralẽ dicũt humanoꝝ actuũ regimẽ pã **Phia moralis.**
dit virtutũ et vitiorum oppoſitorũ rationes explicat. ⁊ in quo **Ethica.**
demũ hoĩs felicitas cõſiſtere poſſit pquirit. Hanc in Ethicam **Politica**
Politicam. Economicã. ⁊ Monaſticã diuidunt. Ethica de vtu **Econõica.**
tib⁊ vitijs ⁊ felicitate hoĩs differit. Politica regimẽ multitudi/ **Mõaſtica.**
nis regni vel ciuitatis. Economica vni⁹ familie aut domus. Monaſtica pri
uati hoĩs gubernationẽ edocet. Primã ſi haud ſegnes luſtrauerim⁹: aliarũ
ptem non minimã expeditam cognoſcemus. Omnes eñ qui vel multitudinis **Iuuenalis.**
vel domus vel ſuij pſius curã gerunt. callẽ virtutũ ambulandũ pollicitatio
nibus ⁊ exhortationib⁊ pcurãt. Quis eñ (inquit Iuuenalis ſatyra quarta)
virtutẽ amplectit̃ ipm pmia ſi tollas: Uiã aũt vitioꝝ legib⁊ m̃ltiplicib⁊ cohi
bent. ⁊ neceſſario quidẽ. Nam omnis etas ab adoleſcentia pna eſt ad malũ.

ſcḋ.viij.⁊.xij.q.i.oīs ętas.Multi aũt nõ amore ꝟtutis: ſed timore pene de‑
clinant pauciores ꝓo animi ſui paſſiones ne in vitia ꝯſurgant:virtutibꝫ co‑
hercere ſtudent.Nã vt in epl̄is teſtat̃ Horatius.Oderũt peccare boni virtut̃
amore.Oderũt peccare mali formidine pene.Dicente aũt ſcp̄tura.Stultoꝝ i‑
Lactantiꝰ finitus eſt nũerus.Et Lactantiꝰ firmianꝰ in exordio inſtitutionũ ſuaꝝ ad‑
uerſus gentes ſcribit.Quia virtutibꝫ amaritudo ꝑmixta eſt:vitia ꝓo volup‑
tate cõdita ſunt:illa offenſi hac deliniti ferunt̃ in ꝑceps:ac bonoꝝ ſpecie fal‑
ſi:mala ꝑ bonis amplectunt̃. Di. Primũ igit̃ qḋ ꝟtus:deinde q̄ aĩ paſſio‑
nes ꝟtutibꝫ cohercende:demũ virtutũ ⁊ oppoſitoꝝ vitioꝝ rõnes ſpẽaliꝰ inda‑
gãde ſunt.Eo nãq̄ ſeruato ordine ſingula memorię cõmendare erit faciliꝰ.

Quid virtus: quõ ſit mediũ:qualia extrema: mediũ q̄liter ſu‑ mendũ ⁊ attingendũ: virtutes quõ acq̄rende. Cap.III. Ma.

Ariſtoteles

Virtus vt principiũ.

Ariſtoteles in ſecũdo li.Ethicoꝝ.virtutẽ ⁊ quo ad principiũ di‑
rectiuũ:⁊ qua ad actũ deſcribit. Di. In ordine ad principiũ
directiuũ q̄liter? Ma. Virtus eſt habitus electiuus in medio
exiſtens q̊ ad nos:determinata rõne.vt ſapiẽs determinabit
Habitũ dicit virtutẽ:vt genus eiꝰ oſtendat ꝓpinquũ. Eſt eñ
Paſſiones nõ ſunt vir‑ tutes. ꝟtus q̄litas aĩ nõ oĩs:ſed quę habitꝰ dici ſolet.habitꝰ qḋẽ
a volũtate elicitus:⁊ recta rõne determinatꝰ. Potentię aũt ⁊ paſſiones quę
etiã in aĩa inueniunt̃ ꝟtutes nõ ſunt:q: naturaliter ⁊ ſine electione inſũt
ideo ab his nec laudamur nec vituꝑamur ſicut a virtutibꝫ.In medio autẽ
virtus exiſtit duoꝝ.ſ.extremoꝝ:vniꝰ quidẽ ſm̄ ſuꝑfluitatẽ:alterius aũt ſm̄
indigentiã. et hoc quidẽ ſm̄ ſubſtantiã ꝟtutis.nã ſm̄ rõnem boni eſt opti‑
mũ in illo genere:⁊ ita extremũ.Ambo aũt vitia(q: a recta rõne ſm̄ plus ⁊
minus deuiant)alterã extremitatẽ obtinent.Addit̃ aũt quo ad nos:nõ ſm̄
rem:qḋ eñ vni multũ eſt:alteri cõueniens reperit̃.At q: rectitudo circa me‑
diũ in indiuiſibili eſt:ideo bñ agere ꝯtingit vno mõ tñ:peccare aũt modis
infinitis. Difficile eſt eñ tangere mediũ ⁊ id tenere. Facile aũt circũquaq̄
ab eodẽ diſcedere:quẽadmodũ videre eſt in ſagitarijs:quoꝝ is tñ centrum
deſignatũ ꝯtingit:qui ꝑ lineã rectã ſagittã dirigit: cęteri aũt plus ⁊ minus
declinant.Determinatio igit̃ in virtute nõ cuiuſlibet:ſed ſapient̃ eſt ſm̄ di‑
ctamẽ rõnis recte.Cõformem virtut̃ definitionẽ diuus Aurelius libro de q̄̄‑
titate anię potius dicens.Virtus eſt q̄litas q̄dam vitę:vndiq̄ cõſonans ra‑
tioni. Di. In ordine aũt ad actũ q̄liter virtus definit̃? Ma. Virtus eſt q̄
bonũ facit habentẽ:⁊ opus eius bonũ reddit. Utrãuis aũt ⁊ que principiũ
⁊ quę actum explicat.Augu.in li.ij.de libero arbitrio in vna complectit̃:cũ
ait.Virtus eſt bona qualitas mentis qua recte viuitur:qua male nemo vti‑
tur:quã deus in nobis ſine nobis oꝑatur.Virtus eſt qualitas non oĩs ſed
bona.⁊ habitus:non corporis ſed mentis. Vitia autẽ ⁊ ſi habitus ſunt ment̃
ad malũ inclinantes:a talibus tñ virtus diſcreta eſt: cum dicit̃ qua recte vi‑
uitur.Tunc aũt recte viuitur:cum homo ſm̄ rectã rõnem. vt vtiq̄ ſapiens
determinabit oꝑatur: ab his aũt que ad bonũ ⁊ ad malũ eſſe poſſunt vir‑
tus diuiſa eſt cum addit̃: qua male nemo vtitur. Licet eñ virtutibꝫ vt ob‑
iectis male ⁊ in ſuperbiã quis vtatur. actu tñ virtutis ⁊ vt virtus eſt habi‑
tus directiuus:male nemo vtit̃.Hęc definitio cõmunis eſt oĩbus virtutibꝫ
Qḋ aũt adiectũ eſt:quã deus in nobis ſine nobis oꝑatur:infuſas ab acqui‑
ſitis ſecernit. Quedã eñ virtutes ſũt q̄ nullo humano conamię haberi poſ‑
ſunt:ſed ſola dei largitate anime infundunt̃.vt ſunt fides:ſpes:⁊ charitas:

quas deus in nobis ſine nob̄ opatur.ſine nobis.q̄dem agentib⁹:nob̄ tñ vel
nō reſiſtentib⁹ vł cōſentientib⁹: in ceteris aūt etiā nobis agentib⁹ cooperat̄.
Et has ptim doctrina:ptim aſſuefactione conq̄rimus.Doctrina q̄dē:ſi q̄d
bonū vel malū: licitū vel illicitū:bene maleue fiat aliquo docente cognoſci
mus.Hinc Seneca ait.Uirtus ſine ſtudio ſui eſſe non poteſt.Aſſuefactione
pro ſi id q̄ð bonū cognouim⁹ opamur ꝛ diligimus.nō eñ (inquit.Augu.li.xi.
de ci.dei.c.xxviij) qui ſcit q̄ð bonū eſt:vir bonus dicit̄: ſed qui diligit bonū
q̄ð ſcit.Queadmodū aūt vna hyrundo nō facit ver:nec dies vna calida eſta
tē:ſic nec opatio vna bona ꝟtutē.ꝛ mala vitiū.Ex actib⁹ aūt frequēter rei
teratis generat̄ habit⁹.ꝛ quidē tales q̄les ſunt actus.Vñ nō modicū differt
iuuenes bene vł male aſueſci.Alterat eñ cōſuetudo naturā.maxime aūt in
his in quib⁹ preuiā diſpoſitiōes.reperit maiorē:ꝛ animi paſſionē magis aut
minus radicatā.Nam Tullio teſte.ingenijs noſtris innata ſunt ſemina vir
tutū:q̄ ſi adoleſcere liceret:ipa nos ad btām vitam natura pducerent. Di.
De talib⁹ vt nunc diſſeramus pmiſſorum ordo expoſtulat.

De paſſionib⁹ cōcupiſcibilis: que ſunt cōcupiſcentia:deſideriū: gaudium:leticia:amor:odium:faſtidium:abbominatio:acedia: inuidia:dolor:triſticia:ꝛ miſericordia. Cap.IIII. Ma.

Paſſiones ſiue affectiones ani͂ ſunt q̄s a cōcupiſcibili ꝛ iraſcibili
potētijs ꝛ obiectis har exoriri dixim⁹.Cōcupiſcibił nāq; in ob
iectū ſuū q̄ð eſt bonū delectabile fert̄: vel ſm placentiā vel di
ſplicentiā.Placentia aūt eſſe pōt reſpectu boni vł mali.Boni q̄
dē ꝓprij vel alteri⁹.rurſus aūt ꝓprij diſtant̄ vel cōiuncti. ſi di
ſtantis ꝛ ꝑ appetitū ſimplicē eſt cōcupiſcētia ꝑ appetitū in tenſū:ꝛ eſt deſi
deriū.Placētia aūt de boni ꝓprij ꝛ cōiuncti adeptione:eſt gaudiū.de vſu et
fruitione.eſt leticia animi quidē:cū ſit circa diſciplinas cōtemplatiuas cor
pis:ſi fiat circa guſtū ꝛ tactū. Quar̄ q̄dam ſunt neceſſarie ꝛ naturales. vt
nutrire ꝛ indigentie ſuccurrere.q̄dam naturales.ſed neceſſarie nō ſūt. vt ge
nerare.Cōmendat̄ eñ etiā ꝟginitas.Alie ꝯtra naturā ſunt ꝛ ſp̄ fugiende.vt
gula.ebrietas.luxuria.ornatus ſupfluus.ꝛ his ſilia.Placentia vero reſpectu
boni alteri⁹ in nobis amorē ſiue dilectionē efficit:cū alteri bonū appetimus
Sed placentia mali reſpectu ꝓprij eſſe nō pōt (nemo eñ vnq̄ carnē ſuā ꝓ
priā odio habuit.inq̄t apłs ad Ephe.v.)ſed reſpectu alieni:ꝛ odiū cauſat.
Malū eñ appetim⁹ his q̄s odio habem⁹.q̄ð ſi inueteraſcet:in rancorē verte
tur. Di. Cōcupiſcibilis vero q̄ in delectabile fert̄ ſm diſplicentiā q̄s efficit
paſſiones: Ma. Diſplicentia vel eſt reſpectu boni vł mali.Si boni:aut ꝓ
prij aut alieni.Rurſus ſi ꝓprij:aut cōiuncti vel abſent̄.Si cōiuncti fit faſti
diū:q̄ eſt ſimplex reſpuitio illius boni.ꝛ abhoiatio:que eſt ardens ꝛ intenſa
reſpuitio illius boni.Si abſent̄ fit accedia. que bonū tale adipiſci negligit.
Diſplicentia aūt boni alieni eſt inuidia.Vñ in ep̄lis Horatius.Inuidus al
terius marceſcit reb⁹ opimis.At vero diſplicentia reſpectu mali eſt vł ꝓprij
vel alieni.ſi ꝓprij erit dolor:qui ē afflictio ex abſentia cōuenient̄.et triſticia
ex p̄ſentia diſcōuenientis.Si aūt diſplicētia ſit reſpectu mali alieni.miſcd̄ia
dici pōt. Di. Ex his ſextuplicē in paſſionib⁹ cōcupiſcibilis colligo ꝯtrarie
tatē.Prima cōcupiſcere ꝛ faſtidire.Sc̄da deſiderare ꝛ abhoiare.Tertia gau
dere ꝛ dolere.Quarta letari ꝛ triſtari. Quinta amare ſiue diligere et odire.
Sexta miſereri ꝛ inuidere. Ma. Scite.mēbra ꝑncipalia in vnū colligis:nec
oīmodā illor̄ cōuenientiā aut diſtinctionē exq̄rere epitomat̄ breuitas ad
mittit. Di. Scio.Iraſcibilem igit̄ ſimili compendio ꝑcurramus.

Paſſio con cupiſcibilis

Amor Dilectio

Odium Rancor Diſplicētia

Acedia

De paſſionib⁹ iraſcibilis que ſunt Ambitio: Paupertas ſpiri-tus: Spes: Deſperatio: Sup̄bia: Humilitas: Dominatio: Subiectio: Conteptus: Reuerētia: Audacia: Penitētia: Ira: Impatientia: Timor: ⁊ Magnanimitas. Ca.V. Ma.

Paſſio iraſcibilis.

Iraſcibilis in obiectū ſuū qd̄ eſt arduū ⁊ difficile fert̄ p robur et debilitatē. ſm̄ robur qdem p modū pſecutionis. ſm̄ debilitatē vero p modū fuge. Proſequēdo tendit vl' in bonū: vel inſurgit cō-tra malū. Rurſus in bonū honoris vl' excellentie. Qd̄ ſi diſtans fuerit: tendit p ambitionē que eſt appetit⁹ talis boni ſimpliciter. aut p ſpem. q̄ eſt appetitus tal' boni cū ꝯfidentia obtinendi. In obtentū vero bonū honoris: tendit p ſuperbiā dn̄ationē ⁊ cōtemptū. Sup̄bia eqdem alios cupit excellere. Dn̄atio p̄eſſe. Cōtemptus ſubiectos pu̇pendere. Cōtra malum aūt inſurgit vl' memoratū vel p̄ſens vl' expectatū p audatiā irā: ⁊ magnani mitatē. Di. Scd̄m debilitatē vero ⁊ p modū fuge quo tendit? Ma. A bo no vl' malo. a bono dico honoris vl' excellentie: p̄ſenti vel abſenti. Si a bono honorabili p̄ſenti pprio erit hūilitas. Si ab alieno. erit reuerētia ⁊ ſubiectio A bono aūt abſēti pprio ſi reſilit: paup̄tas ſpūs eſt. ⁊ ſimplex illi⁹ fuga vel deſperatio. ⁊ eſt fuga intenſa ppter diffidentiā obtinendi. A malo aūt p̄teri to fugit p penitentiā. a p̄ſenti p impatientiā. a futuro p timorē. Qui ſi fiat in app̄hendendo ſm̄ diſpoſitionē primā agonia dicit̄. ſm̄ diſpoſitionē vero re motā ex imaginatōe magna fit admiratio. ex īſolita ſtupor. In op̄ando aūt reſpectu mali futuri. eſt aut ſegnicies reſpectu mali in op̄e. aut erubeſcētia reſpectu mali in vbo. aut verecūdia reſpectu mali ī opinione. Di. His etiā facile oppoſitōes paſſionū ī iraſcibili colligo. Cōtraria ē cm̄ ambitioni pau-p̄tas ſpūs: Spei deſperatio Sup̄bie hūilitas: Dn̄atiōi ſubiectio: Contēptui reuerētia: Audacie pu̇itia: Ire impatientia: ⁊ timor magnanimitati. Ma. Probe. Poſſunt tn̄ paſſiōes Iraſcibilis ⁊ Cōcupiſcibil' lati⁹ dilatari: ⁊ ad du as vl' q̄ttuor poti⁹ reſtringi. Dilationē in pceſſu de v̄tutib⁹ ⁊ vitijs videbi-mus: reſtrictionē vero paucis edicemus. Concupiſcibilis nēpe de bono p̄ſenti gaudet: de futuro ſperat. Iraſcibilis de malo p̄ſenti triſtat̄: de futuro timet.

Quattuor paſſiones que ſunt Leticia: Triſticia: Timor ſiue metus: Cupiditas in brutis ⁊ etiā in humana volun-tate inueniunt̄ vt Auguſtinus aſtruit. Cap.VI. Di.

Ed dic queſo cōiuncti tm̄ ſunt an ne etiā animi ſepati? Ma. Concupiſcibilē ⁊ iraſcibilē ſenſualitat̄ ⁊ volūtatis eſſe li.x. ſupra audiuim⁹: nec paſſiones a ſenſualitate que in brutis eſt ſine rō ne ſecludimus gaudet cm̄ leo de preda app̄henſa: ſperat de ea quā trino pſequit̄ ſaltu: triſtat̄ de quartana febre quā actu patit̄. timet de eadē que primo reuertit̄. In volūtate aūt a ſenſualitate ⁊ carnis infirmita te liberata: paſſiones dictas Augu. li. xiiij. de ciui. c. v. ex platonicoꝝ dictis cō-tra eoſdē cōcludit: ⁊ cōſequter eas volūtates noīat dicens. Intereſt aūt q̄lis ſit voluntas hoīs: q2 ſi pu̇erſa eſt pu̇erſos habebit hos motus: ſi aūt recta ē nō ſolū inculpabiles: verū etiā laudabiles erunt. volūtas eſt q̄ppe in oībus imo oēs nihil aliud q̄ȝ volūtates ſunt. Nam q̄d eſt cupiditas ⁊ leticia niſi voluntas in coꝝ cōſenſionē ab his que volumus? Et q̄d eſt metus atq̄ȝ tri-ſticia niſi volūtas in diſſenſionē ab his que nolumus? Sed cū cōſentimus appetendo ea q̄ volum⁹ cupiditas. cū ꝯſentimus fruendo his que volumus leticia vocat̄. Itemq̄ȝ cū diſſentimus ab eo qd̄ accidere nolumus: talis volū

tas metus eſt.Cũ aũt diſſentimus ab eo:qđ nolentib9 accidit:talis volũtas
triſticia eſt. Et omnino p varietate rerũ q̃ appetunt vel fugiunt:cũ allicitur
vł offendit voluntas hodie:ita in hos vel illos affectus mutat ⁊ vertit. Eas
quoq; nos dũ hic ſumus ex humane cõditionis īfirmitate habere paulo in
fra pſequitur.Cauſas igitur aut potius incitamēta aut cõfortamenta hax Idem.c.9.
pter voluntatē nõ inutiliter pquiremus. Di. Utiliſſime.

Qualiter paſſiones rationes corporalis diſpoſitionis variantur.et pro diuerſitate apprehenſiue diuerſe.origi nantur. Capitulum.VII. Magiſter.

Paſſiones dicte a varietate rerũ ⁊ potentia apphendente(vti ex dict Corrobora-
liquet)originant.ex diſpoſitione aũt apphenſionis ptutis motiue tio ⁊ debili-
⁊ mẽbrox corpis corroborant ⁊ debilitatur. Di. Ex diſpoſitiõe ap tatio paſſio
phenſionis quere: Ma. Nõne ex forti imaginatione caſus quidã nũ. triplex.
ex alto pſpicientes multi timent ⁊ frequẽter cadunt:alij ex imaginatiõe for
ti ⁊ ꝯfidentia quã habẽt in medicũ:ſanitatē ſperant ⁊ cõſequũtur. Di. Cer
tiſſima hec ſunt:de diſpoſitiõe motiue q̇d dicis: Ma. Aſuefactio abilitat:
qui ĝ ſepius letant.ſperant:timent:vel triſtãtur. ad hos actus pmptiores
expeditioreſue euadũt. Di. Hoc quoq; manifeſtũ.De diſpoſitione mẽbrox
aũt quid affers: Ma. Motiua mẽbris vt inſtrumẽtis vtitur:in quib9 tri
plex ſpũs in ſanguine p corpus incedit naturalis.ſ.vital' ⁊ aĩalis. de quib9
lib.x.ſupra tractatũ eſt.Sanguis aũt nõ mõ mẽbrox que nutrit:ſed ⁊ ſpiri-
tuũ diuerſitatē cauſat:illi rurſus paſſionib9 cõferunt.Uñ ſanguis tpat9 in
tenuitate ⁊ groſſitie ppter ſpũs lucidi abundantiã diſponit ad gaudiũ:cõ-
trarius ad triſticiã.Naturaliter enĩ aĩa in luce grãtulat.in tenebris v̾o tri Sanguis
ſtatur.In nocte igit oẽs ſumus timidiores.Sanguis vero clarus:ſed plus iudiciũ iux
calidus aptat ad irã que tanto diutius feruet q̃to ſanguinis ſut a cõpacti ra paſſiões
or fuerit.Tenuis v̾o ⁊ frigidus ad timorē:pariformit̃ i ceteris ē videre. Cor Cordis iu-
aũt cũ fons ⁊ origo ſit ſanguinis in oĩb9 his paſſionib9 mouetur.Unde in diciũ iuxta
gaudio leticia cor paulatim dilatat:⁊ membris virtutē occurrendi obiecto paſſiones.
cõueniẽti īfluit:ideo interiora paulatim frigeſcũt:⁊ exteriora in tali affecti
one caleſcunt.In triſticia oppoſitũ accidit: nã obiectũ diſcõueniens qđ con
iunctũ eſt reſpuente aĩa paulatim cor conſtringit:nec ſpũs in mẽbra ſuffi
cienter diffundunt hinc exteriora īfrigidãtur:ſilr ⁊ quedã interiora. In ti-
more aũt ſi obiectũ cũ ſpe fugiendi apphendit:cor ꝯſtringit fortiter:⁊ ſpũs
et calor ad inteſtina mouentur.vñ timentiũ cor tremit. ⁊ vox ⁊ anhelitus
minuũtur.⁊ inteſtina circa que ſpũs et calor coartantur ſoluta.ſupfluitates
emittũt nec cõtinere poſſunt.et facies palleſcunt.In verecũdia aũt ⁊ erube-
ſcentia natura ad ꝯfidentiã reſiſtendi excitat. et exteriorib9 ſuccurẽs genas
colorat.In ira autem et audacia ſanguis accenſus cor inflãmat et dilatat.
et exteriora quoq; in vindictam calefacit et aptat.Ex his cetera patent.nec
ſpeciali deductiõe indigent.niſi forte tu aliter ſentias. Di. Non. Sed nũc
qualiter mens eas refrenet virtutibus exponendum eſt.Ita quippe cum nu Boetius.
diuſtertius diui.Boetij phicas conſolationes percurrerem:ſcriptum reperi
gaudia pelle:pelle timorem: ſpemq; fugato. Nec dolor adſit:nubila mens
eſt vinctaq; frenis hec vbi regnant.

De diuiſione virtutum in intellectuales/Morales et theologicales. Capitulum.VIII. Magiſter.

Non omnib9 ỽtutib9 mens vtitur in frenandis paſſionib9: ſed moralibus tantum: nec tamen in his omnibus. Di. Quã in nuis virtutum diuiſionẽ lucidius explana. Ma. Uirtutũ q̃dam intellectuales: quedã morales: et alie theologicales vocãt. Di. Intellectuales q̃ ſunt? Ma. Que intellectũ in quo ſubiectant pficiunt. ſpeculatiuũ nẽpe intellectũ ſapia. ſcia. et intellect9 in operatione ſua dirigunt ars et prudentia intellectũ practicũ regulant. Di. Quæſo ne pigeat te latius iſtæc deducere.

De virtutibus intellectualibus intellectu ſcientia et ſapientia. Capitulum.IX. Magiſter.

Intellectus ſpeculatiui opus theoriã ſiue ſpeculationẽ: finẽ aũt ſcire liber.xi.8.edocuit. Scibiliũ aũt q̃dã eſſe pncipia: et quedã ꝯcluſiones logica patefecit pncipia ỽo mox cognitis termis ab intellectu apphendunt lumine naturali. terminoꝝ aũt cognitio a ſenſu orit. vt omne totũ eſt mai9 ſua pte. q̃ ſi frequẽtius iterata fuerit: in intellectu fit habit9 q̃dã ad huiuſcemõi apphenſionẽ intellectũ abilitans et inclinans. et eodẽ noĩe (ſcʒ intellectus) noĩatur. Rurſus a utẽ ꝯcluſiões p pmiſſas et reſolutionẽ earundẽ vſq̃ ad pncipia via demõſtrationis inueſtigant. et inde habitus gñatus ſcia dicit. Huius ſpẽs in principio opis pmiſimus. Opinio aũt et ſuſpitio cũ circa falſum eſſe poſſint: virtutes non ſunt. Ad notitiã vero altiſſimaꝝ cauſarũ que via nature certiſſime ſũt et maxime intelligibiles: intellectũ nr̃m (q̃ ad hec ſe hʒ ſic oculus noctycoracis ad radiũ ſolis) inclinat habitus: quẽ ſapiam vocamus. Hic habitus tãto ceteris peminet q̃to circa nobilius obiectũ verſat. hinc Ariſto. de celo et mundo li.2. ait. Magnũ eſt de reb9 celeſtib9 poſſe aliq̃d cognoſcere vel de reb9 nobilioib9: etiã debili rõne. Et in li. de aĩalib9. Amabile eſt inq̃t magis paꝝ aliq̃d cognoſcere de reb9 nobiliorib9 q̃ʒ multa de reb9 ignobiliorib9. Ex dictĩ facile eſt ſinguloꝝ definitiões elicere. Di. Elicias igit. Ma. Intellect9 eſt habit9 pncipioꝝ. Scĩa eſt habit9 ꝯcluſionis p demõſtrationẽ acq̃ſit9. Sapientia aũt cognitio eſt reꝝ diuinaꝝ. vñ et apls inter hos duos habitus. ſciẽtiã viʒ et ſapiam diſcernit ſcribens Corinthijs. Alij inq̃t dat ſmo ſapie: alij ſmo ſcie. etc. Et diuus Augu. de trini. li.xij. et.xiiij. differentiam hoꝝ late proſequit. Reliquũ eſt vt habitus itellectus ꝓctici diſcutiamus. Di. Id ipm volui

De arte et prudẽtia habitib9 intellectualib9 et q̃d prudens eſſe nemo poſſit niſi etiam bonus ſit. Capitulum.X. Ma.

Intellectus practicus circa ꝯſiderationẽ veritatĩ q̃ʒ ad opus ordiat duplici via incedit. Prima vt opus tm̃ ſit pfectũ ex recta rõne. ex huius frequentatione habitus generat: intellectũ ad opationẽ abilem pmptũq̃ reddens: hunc phi artẽ noĩant. Scda via eſt q̃ intellectus veritatẽ ad opus ordinat. vt ipe opans pficiat. et in ſuis actib9 ordinet. hinc generatus habitus intellectũ ad hmõi abilitans: prudentia dicitur. Horũ aũt habituũ differentia ex definitionib9 ſuis clarius habet. Di. Has igit i mediũ ferre haud recuſes. Ma. Ars (vt ait Ariſt. li.6. Ethi.) eſt recta ratio rerũ factibiliũ. Facere aũt vt idẽ teſtat li.9. Metha. eſt actus

Ars

ranſiens in exterioꝛē materiā.ſic edificare ſecare ſcribere ⁊ hmōi.Ars itaq
abit⁹ eſt factiuus cū recta rōne.i.ratio directiua factionū in reb⁹ exteriori
us.Non igit̄ artis eſt artificē bonū facere ſed opus.idō nō hꝫ ꝑfecte rōnē
tutis.Prudētia aūt eſt recta ratio agibiliū. Agere aūt ꝑ phm vbi ſ.ē act⁹ Agere
manēs in ip̄o agente.vt intelligere. velle ꝯſiliari ⁊ hmōi. Prudentia ḡ eſt
ꝫ directiua actionū in ip̄is opantib⁹. ⁊ rōne ꝟtutis ꝑfecte.q: impoſſibile ē
inq̄t phus li.vi.Ethi.eſſe prudentē.⁊ nō exiſtentē bonū.

Quō differt Ars ⁊ ſcientia. ⁊ que artes liberales ⁊ que mechanice. Capitulū.XI. Diſci.

DIc obſecro in arte a ſciētia diſtinctū habitū dicis:cū ſciētiarū
nōnulle etiā artes noiari ſoleant: patet de Grāmacica Logica
Rhetorica ⁊c. Ma. Quas exponis ſcientias etiā noiari artes
manifeſtū eſt:nō tn̄ ꝓprie:ſed extento artis noie:nā in ip̄is re
perit̄ aliq̄d ꝑ modū opis.vtputa ſyllogiſmoꝝ fabꝛicatio:opus
nūerandi aut mēſurandi ⁊c.Dicūt⁹ aūt he ſcie artes liberales:
ad differentiā mechanicaꝝ.nā ille animū libeꝝ ꝑmittunt circa opus ꝓpriū Ars libera-
qd eſt ꝯſideratio ꝟitat̄.He a tali ope ad exterioꝛa recedere.adulterari ⁊ me- les mecha-
chari faciūt.Vn̄ ⁊ mechanice dicunt̄.Sunt aūt homini neceſſarie.cecidit ei nice.
hō ꝑ pctm̄ in ignoꝛantiā ⁊ iuuat̄ ꝑ ſapientiā:in ꝯcupiſcentiā ⁊ iuuat̄ ꝑ ꝟtu-
tē in infirmitatē ⁊ defectus mltos.⁊ iuuat̄ ꝑ artē mechanicā nemo eni car-
nē ſuā odio habuit. Inuenit igit̄ hūana ratio ad ſingulas coꝛpis necitates
ſingl'as artes:que tn̄ ad ſeptenariū a doctis reducunt̄(vt ptꝫ in politicis)vi-
delicet lanificiū. Armatura ſiue fabꝛilis. Nauigatio.Agricultura. Venatio.
Medicina.⁊ theatrica. Di. Haꝝ rōnes veloci ſaltē ac breui ſmōe ꝑcurras.

De artib⁹ mechanicis in ſpeciali que a nobis poſſint exerceri. Capitulū.XII. Magi.

LAnificiū q̄ prima eſt ꝯtinet opatiōes: nendi:ꝯſutendi: retoꝛ
quēdi ⁊ q̄ fiunt manu: acu fuſo pectine ſubula calamiſtro
girgilo alabꝛo:in materia lini lane canapi pelle pilo ⁊ ſube
ris.Inſup vſum floccoꝝ filtroꝝ ſagoꝝ ſagmatū funiū ma: u
larū:⁊ ſpoꝛtaꝝ ex ſtraminib⁹ vel viminib⁹. Armature ſpēs
due ſūt Architectoꝛia ⁊ Fabꝛilis.architectoꝛia in cemētariā
partit̄.Fabꝛilis in mallcatoꝛiā fuſoꝛiā ⁊ ſculptoꝛiā diuidit̄. Cōtinet̄ igit̄ ſub
armatura quicq̄d armoꝝ eſt.Ibi artifices metallarij alchimiſte ⁊ q̄ opant̄
dolabꝛis ſecurib⁹ lima ſerra terrebꝛo trulla in offe arena lapide luto latere
⁊ ligno ⁊c.Nauigatio ꝯtinet oēm induſtriā emendi vendendi mutuādi: in
domeſticis ⁊ ꝑegrinis nauigationib⁹.Verūtn̄ mercatura etiā alijs modis ꝙ
nauigationib⁹ fieri habet.Eam aūt Tullius ſoꝛdidā noiat.Soꝛdidi etiā ſūt
q̄ mercant̄ a mercatoꝛib⁹ q̄ ſtatim vendant.nihil eni ꝓficiūt niſi ad medū
mētiant̄.Agricultura oēm agri cultū cōplectit̄. Quadruplicē aūt agrū di-
ſtinguūt ſcꝫ Aruū.q̄ ſationib⁹ ⁊ ſegetib⁹ deputat̄. Conſitū qui nemoꝛib⁹ cō
ſtat:vineis oliuetis ⁊ pomerijs.Paſcuū:qui paſcua germinat vt prata Flo
ridū.vt eſt oꝛtus ⁊ roſarij Hanc Tullius libꝛo primo. Officioꝝ laudat dicēs
omniū rerum ex quib⁹aliquid acquiritur nihil eſt agricultura melius ni-
hil vberius:nihil dulcius:nihil libero homine dignius.Venationū alia Fe
rina alia aucupium alia piſcatura. Omne igit̄ venandi genus ſiue in terra
mari aquis ⁊ aere continet. Inſup ⁊ oīa officia piſcatoꝝ carnificū coquoꝝ
cauponū ⁊ tabernarioꝝ. Verūtn̄ ante diluuiū eſus carniū in vſu non erat Hieronym⁹

teſtať ſctũs Hierony. ⁊ canon. xxxv. di. ab exordio. Medicina: corp⁹ vł tuetur vel reſtaurat ſalutē: ſub q̃ chyrurgia apotecarioꝝ: pigmētarioꝝ balneoꝝ raſoꝝ turba militat. Theatrica ꝯtinet oēs artes ad ludos ꝑtinētes. Eſt autē ludus aut gymnicus. Agon. Circēſis. Scenicus aut Gladiatoꝝ⁹. Gymnicus q̃ in gymnaſio exerceť p ſaltũ curſum iactũ ꝟtutũ atq̃ luctationē. Agon q̃ in curſu celeritate ſagitandi peritia ad cytharā quoq̃ ⁊ tibias incedēdi geſtibꝫ ꝯſiſtebat. Circēſes ludi a circũeundo dicti ſũt. Scenic⁹ in theatris exercebať: in q̃bus a parata domũcula q̃ ſcenā dicũť: Comici tragici hiſtriões ⁊ mimi fabulas recitabant. In amphitheatro gladiatoꝝ⁹ cũ actibꝫ militaribꝫ⁹ exercebať. In phanis aũt deoꝝ laudes, etiā nō ſine obſcenitate decantabanť ⁊ demōſtrabanť. In arenis pugiles inter ſe: ⁊ cũ beſtijs exercebāť. In ꝯuiuijs aleaꝝ ludus: rithmi ⁊ muſica frequētabať. Di. Qui olim dictarũ artiũ p̄mi extitere inuētores? Ma. Capitulũ quartũ libri Geneſeos nōnullos enũerat. Sed gētiliũ vanitas alios aſſignat: nos ad reliq̃ ꝓperem⁹. nam ⁊ ſi ſine his nō edificeť ciuitas (vt ait Sapiens) nō tñ ſedebũt ſup ſellā iudicis. ⁊ teſtamētũ iudcij nō intelligent: nec palā faciēt diſciplinā ⁊ iudiciũ: ſed ſolũ opationi artis vacabũt. Non igiť ingenuis ⁊ ſinglari ingenio p̄ditis adoleſcentulis (de quoꝝ nũero vnũ te habeo) hę artes exercende ſunt. A chriſtifidelibꝫ inſup nōnulle q̃ſi illicite ⁊ ſaluti ꝯtrarie habenť: maxie aũt theatrica: q̃ntũ ad m̃ltas eius ſpēs. Demũ ex animo tuo nũq̃ diſcedat q̃ntũ p̄ciofiſſimi tp̄is Reges p̄ncipes Comites Nobiles diuitiaꝝ affluentia ſplendētes et (qđ execrabilius eſt) Clerici diuino cultui mācipati in venationũ inutili laborioſa ⁊ piculoſa arte amittũt ꝓpter anſerē q̃dē viliſſimũ: pauprimus viduis populiſq̃ panē ſegetibꝫ pullulantē q̃drupedũ tritura ꝑimētes ꝯculanteſq̃. reſtituēt ꝓculdubio eo loco quo ipſi pauprimi erũt Di. Nihilo magis in ꝓcerũ caterua obteſtatoꝝ. Ma. Juſte. Sed nũc ſi libet prudentie conditionis enodabim⁹. Di. Libet vtiq̃ ꝑplacetq̃.

De prudentia et ꝑtibus integralib⁹. ⁊ quō futura ſcire poſſumus. Capitulũ. XIII. Jag.

PRudentię naturā tũc facili⁹ intelligem⁹. ſi date definitiōi ip̄i etiā diuiſionē p oēs ꝑtes explicitā adiunxerim⁹. Di. Definitio prudētie (ni fallar) hec eſt. Prudētia eſt recta rō a nobis agibiliũ. Ma. Aug⁹. quoq̃ li. 83. q̃ſtionũ ait. Prudētia eſt cognitio reꝝ appetendaꝝ ⁊ fugiendaꝝ. alludit p oīa li. i. de li. ar. Tulli⁹ ꝟo. ij. rhetorice ait. Prudētia eſt reꝝ bonaꝝ ⁊ malaꝝ veraꝝ ſcia Sed iuriſcōſult⁹ in. l. iuſtitia. pa. iuris prudētia. ff. đ iu. ⁊ iuř. ita defi[illegible]it. Prudentia eſt diuinaꝝ hũanarũq̃ reꝝ noticia iuſti atq̃ iniuſti ſcia. Di. Idē ſi bñ memini đr inſti. eodē pa. i. Sed đ his ſať: ad prudētie diuiſionē ꝑgam⁹. Ma. Prudētia in ꝑtes integrales potētiales ⁊ ſubiectiuas inuenio ꝑtitam. Di. Integrales q̃ ⁊ q̃ ſunt? Ma. Memoria Intellect⁹ Rō Solertia Docilitas Prouidētia circũſpectio ⁊ cautio. Tria vltima prudētia integrāt vt eſt p̄ceptiua. reliq̃ vt eſt cognoſcitiua. Di. Hec lati⁹ explana. Ma. Prudētiā eē circa ꝯtingentiā agibiliũ: definitio data ĩ ſupioribꝫ indicat. Hoꝝ autē cognitio ſi p̄terita ſint: mēoria dicit. ſi p̄ñtia vel inſtantia intellect⁹ noīatur. et frequēter ex mēoria naſciť. Nā in ꝯtingentib⁹ agibilib⁹ vt plimũ futura ſimilia ſunt p̄teriť. ait pħs. ij. rhetorice. Vñ prudēs arguit. Si talia talib⁹ concurrentib⁹ hacten⁹ accidere potuerũt: ſic ⁊ nũc ⁊ infuturũ accidere p̄ñt. Sic eñ ſapiens docet dñ inq̃t. Memēto q̃ ante te fuerũt. Et Seneca. Qui đ p̄terito nihil cogitat vitā ꝑdidit. vñ de prudēti Juda machabeo ſcp̄tura teſtať ante viderat valida caſtra. inimicoꝝ victorias patrũ p̄teritas ad mēoriā re-

ꝛocīs militū ait. memētote quō salui facti sunt pr̄es nr̄i. Rursus aūt habi
a recta existimatione de fine: via mēorie ꝛ intellect⁹ media in ꝓmptu inue
nieda, sunt p q̄ finis attingi possit: ꝛ id fit p solertiā q̄ (vt ait Aristo. i. posteri
orū) est subtilitas inueniēdi mediū in nō ꝓspecto tpe. inuent̃ autē medijs
opus est ea debite posse applicare ad finē: regulas vniuersales ad pticularia
coniungere ꝛ ex notis ꝓcedere ad noticiā nōdū cognitoꝝ. hoc ptinet ad rōem
q: p̄o nec oīa bn̄ ꝯsiderare possum⁹ occurrētia circa agibilia (q̄m pticularia
sunt) ab alijs edoceri. pcipue aūt a senib⁹ ꝛ expertis indigem⁹. vn̄ ꝛ Sapiēs ait.
In multitudine p̄bytero ꝝ i. senioꝝ prudentiū sta: ꝛ prudētie illoꝝ ex corde cō Eccli. 6.
iungere. Id aūt fit p docilitatē q̄ q̄s disciplinabilis efficit̃. ꝛ alioꝝ ꝯsilijs acq
escat. Amplius futura q̄ circa agibilia occurrere pn̄t prospicere: ꝛ ad finē cuꝫ
pn̄tib⁹ ꝯuenient̃ ordinare necesse est ꝙ fit p ꝓuidētiā q̄ est futuroꝝ. nā p̄teri
ta aut actu pn̄tia aliť ordinari nō pn̄t. Circūstantias etiā negocij prius in
uentas ꝛ ordinat̃ in finē cōpari optet qd̄ fit p circūspectionē. Optet deniꝫ
etiā vitare impedimēta ꝛ cauere: ne vitia p virtutib⁹ se ingerāt. ꝙ fit p cauti
onē. Hec octo sub cōpendio scriptura cōmemorat dum ait. Gens absq; ꝯsilio Deut. 32.
est ꝛ sine prudētia vtinā saperēt ꝛ intelligerēt ꝛ nouissima ꝓuiderēt: saperēt
sc; ptā p memoriā intelligerēt. pn̄tia p intellectū rōem solertiā ꝛ docilitatē ac
nouissima ꝓuiderēt. p ꝓuidentiā circūspectionē ꝛ cautionē. Possum⁹ eñ co
gnoscere futura: saltē in suis causis. Deus autē vt in seipsis. ꝛ q̄bus voluerit
p ꝓphetie donum cōmunicare.

De prudentie partibus potentialibus que sunt εὐβουλία, γνώμη, σύνεσις ꝛ de dono ꝯsilij. Ca. 14. Di.

Onseq̄nter prudētie ptes potētiales edissere. Ma. Prudentie ptes
c potētiales tres sūt. s. Eubulia Synesis ꝛ Gnomi. prudētie eadem
p̄ncipalis act⁹ est recte p̄cipe. de p̄cipiēdis aūt p̄mū ꝯsiliari. dehinc
iudicare optet. Primū ad eubuliā. scd̄m ad Synesim ꝛ Gnomi ptinet. Est eñ
Eubulia rectitudo ꝯsilij ad finē bonū p vias ꝯgruas ꝛ tpe ꝯuenienti. vnde
εὔβουλος id est prudēs siue bn̄ ꝯsiliatu⁹: ꝛ tal' nec velox nec nimis tar
dus sirm⁹ esse dꝫ. Di. Cur aūt addis ad finē bonū? Ma. Quia ꝯsiliū bonū
nullū eē pōt si finis mal⁹ in ꝯsiliādo ꝯstituat̃ aut ad finē vie male inueniāt̃
hoc ipꝫ vocabulū isinuat dicit̃ eñ Eubulia ab εὖ quod est bonum ꝛ ἀπὸ
τοῦ βουλῆ. ꝯsiliū q̄li bonū ꝯsiliū. Nō igit̃ recte ꝯsiliat̃ latro ad latrociniū
q: finis mal⁹: nec fur vt furto paupi succurrat. nā ꝛ si finis bon⁹ sit (. s. paupi Augustin⁹.
subuenire) via tn̄ illicita est p furtū. vt testat̃ b. Aug ij. c. xiiij. q. v. Forte ita vi
dere est in alijs circūstantijs actus moral'. Di. Synesis q̄ est? Mag. Que
recte iudicat de cōsiliatis scd̄m leges cōes. hui⁹ iudiciū iudicia legal' exeq̄tur
Gnomi aūt recte iudicat de ꝯsiliatis si leges deficiūt. ꝛ hui⁹ iudiciū epikeia
exequit̃. vt ꝙ furioso deposit⁹ gladius reddēdus nō est. Interdū etiā ex cau
sis optet a cōi lege discedere. Qm̄ p̄o (vt ait Sapiēs) cogitationes mortaliū
timide ꝛ incerte ꝓuidentie nr̄e indiget hō necessario in his q̄ ad salutē sūt
ꝛ rēpublicā ab altiori p̄ncipio dirigi: a quo dat̃ his q̄ syncere petūt donū cō
silij: p. q. d. spūssctūs mouet hoiem p modū subtilioris ꝛ certioris cōsilij.

Prudentie ptes subiectiue enumerant̃ ꝛ prudētia monastica hōi vtil' ꝛ necaria cōprobat̃. Ca. XV. Di.

Estat vt prudētie ptes subiectiuas edoceas. Mag. Prudētie spēs
r quinq; solent assignari. s. prudētia Monastica Economica Politi
ca Regnatiua ꝛ militaris. Prima necessaria est hōi q̄ntū ad se.
Scd̄a hōi vt familiā suā gubernet. Tertia hōi vt se politię rectori

debite ſubijciat.Quarta vt quis rēpublicā ſtrennue regat.Quinta vt Ciui
bonū cōe ſtrennue defendat. Di. Has igitur ſpēs ſub breuitate explanes.
Ma. Prudentia ſingularis hōi neceſſaria eſt ad ſalutē nā cognitiōem ſu
docet ſine qua vt ait Bernardus ſup cantica nemo ſaluatur.Uñ hō cum i
honore eſſet nō intellexit(ſcꝫ ſeipm)cōparatus eſt iumentis inſipientibus ꝛ ſi
milis factus eſt illis.Uñ ꝛ Helimādus ſcribit in templo Apo linis tale ora
culum fuiſſe datū ΓΝΩΤΙ ΣΕΑΥΤΟΝ hoc eſt noſce teipm.Ex hoc nempe h
mo ſe humiliat ꝛ vnicuiqꝫ qd̄ ſuum eſt reddit.iux a pcepta legis nature ꝛ d
calogi:de quibus diſſerendi locus hic nō eſt. Hanc Richardus deſcribit di
cens.Monaſtica ſcīa eſt q̄ ſui curā gerēs:cūctis ſeſe erigit ꝛ exornat ꝟtutib
nihil in vita admittens quo non gaudeat nihilqꝫ faciens penitendum.

De.prudentia Economica ꝛ q̄liter vxor ſit regenda ꝛ ſup quibus virtutibus mulier pollere deat.Ca.XVI

Rudentiā Economicā declares. Ma. Hac prudentia indi
get q̇ famuliā regere hꝫ:prudentiā tñ monaſticā nō neggli
gat:nā q̇ ſibi neqꝫ eſt cui bonus erit?In familia aūt vt dici
tur libro pīo politicoꝝ tres cōitates neceſſarie ſunt.viri ſcꝫ
ꝛ vxoris ꝑpt opus generatiōis.Dñi ꝛ ſerui ꝑpter op⁹ admi
niſtratiōis.Patris ꝛ filij ꝑpter ꝑpetuitatē q̄ fieri neqt ſi pri
filius non ſuccedit.Ad has cōitates ſingula prudentie regimina accōmodā
da ſunt.In pmo eqdem vir vxori ſue affabiliter ꝯuiuat ne vita ei⁹ ſit cū tri
ſtitia.aut cogat extraneis ſolatijs ſe immiſcere.vñ infamiā facile poſſet incur
rere.In correctiōe ꝟo:aliter cū honeſta.aliter cū cōtumace ꝛ ſupba oportet
ꝓcedere.Scdō vir vxorē decēter tractet in ornamentis ꝛ alijs necarijs:nō eñ
ſicut ancilla ſed vt ſocia tractanda eſt:quia non de pedib ſed latere viri eſt
formata.Aliter aūt eſt vxor ciuis.aliter militis.aliter regis ornāda ſcdm diuer
ſitatē tempoꝝ ꝛ locoꝝ.Ideo infelices Macedones Pħus in rhetorica notat
eo q̄ ſuis vxoribus illicita ꝑmittebant.Rurſus Ualc.maximus Romanos
cōmendat q: vxorib de necarijs ꝓuidebāt.Tertio vir vxorē ſine zelotypia di
ligat ne ſibi ꝯtinuā cordis anxietatē ꝛ vxori nō ꝑuādi fidē icitamentū ꝑſtet.
q̇ ſecus ad vxores ſe hñt dāna mlta nō ſcripto ſed expe imēto addiſcēt.Rur
ſus aūt vxor debet eē caſta ꝛ pudica verecūda ꝛ taciturna pia ꝛ diſcreta.Ca
ſta qdem eē debet:ne vinculū matrimonij īdiuiſibile ſoluat:ꝛ ne illegittimi
cū legittimis viro in hereditate ſuccedant.Uñ fornicatio mulieris periculo
ſior eſt q̄ꝫ viri.Caſtitatis ꝟo cuſtos eſt ſobrietas.vñ ait Ualeri⁹ maximus.
Romanis mulierib vſus vini olim ignotus erat.Sit ꝛ pudica q̄ꝫtū ad exte
riores corporis geſtus.Mulieris eñ eſt(vt inqt Chriſoſtomus)domi philoſo
phari ꝛ a diſſenſionib ſe cohibere:nec minimū ab uſionis genus eſt mulier
ſine pudicitia.gratia aūt ſup gratiā eſt mulier ſancta ꝛ pudorata.Sit etiam
verecunda:ne dicatur ei illud Hieremie.3.Frons mulieris meretricis facta
eſt tibi noluiſti erubeſcere.Inuerecunda quippe mulier attentare audet qd̄
vir non perpetraret.Uerecundie aūt ſignū eſt taciturnitas que eſt vt ait or
namentū mulieris:qd̄ laudatū inuenitur a Sapiente.Mulier ſenſata ꝛ taci
ta non eſt īmutatio anime nō erudite.Sit inſuper pia ꝛ diſcreta:vt familiā
cum qua ſemper conuerſatur conſoletur ꝛ pauperibus cum moderamine
elemoſynam erogando compatiatur.

Dee gimine ſeruoꝝ ⁊ vnde Seruitus orta ſit. Capitulū. XVII. Magiſter

SEcunda cōitas familię eſt dñi ⁊ ſui. Natura oēs liberos ge-
nuit; fortuna aūt ſuos ↄſtituit. Serui eñ ceperūt ꝓpter appe
titus corruptionē intellect⁹ tarditatē ⁊ tꝑaliū penuriā. Primū
manifeſtū in Cham filio Noe. q̇ ꝓpter maliciā ſuā q̄ pr̄is pu Geneſ. ca. 9
denda reuelauit: idō ipe ⁊ poſteritas ſua ſuituti eſt dedit⁹. ſic
rebelles ⁊ in bello victi mancipia q̄ſi manu capta dicebant: ⁊
ad ſuiendū ſeruabant. Scōm cōueniens eſt; nā intellectu tardi magis ſunt
robuſti ⁊ ad onera ſuſtinēda apti. ecōtrario corpore debiliores ſunt magis
ſapiētes: ⁊ ad regendū alios abiliores. Tertiū cōmuniſſimū eſt. penuria nā-
q̄ rerū tꝑaliū plurimos etiā honeſtos ⁊ ingenio pollētes ſuire cogit. etiam
his q̇ ſerui ſunt ſeruoꝝ coꝝ. t. perdoꝝ. Hos aūt ↄſolat diuus Aug⁹. li. 4. de ci.
dei ca. 3. dicēs. Bonus ſi ſeruiat liber eſt; malus aūt ſi regnet ſeruus eſt nec
vni⁹ hoīs ſed q̄ grauius eſt tot dñoꝝ q̄ꝺ vitioꝝ. Debent itaq̄ dñi ad ſeruos
tali prudentia vti vt ſint in loquēdo placidi: ne ꝟbis durioꝛibꝫ exaſperent.
vñ Seneca. Qui in ſeruos ſuos iraſcit crudelis eſt: ſatis oſtendit ꝑtātem ad
alienos ſibi defuiſſe. Seruis igit hilarē te preſtes (inquit) ſuperiorē te colant
poti⁹ q̄ꝫ timeant. Nimiā tñ ergo eos familiaritatē caueant q꞉ cōtemptū pa
rit. Sint in renumerādo benefici ne neceſſitate cōpulſi furent. Sint ⁊ in mā
dando diſcreti: ne nimis oneribꝫ laboꝝ grauent. vñ ⁊ dñs in lege eos die ſe
primo ꝗeſcere: ⁊ anno ſeptimo liberos a ſuitute iuſſit exire. econtrario ſerui
debēt eſſe fideles in cōmiſſis ſibi a dñis: vt bona coꝝ ↄſeruent. Sint intelli
gentes in ꝑceptis. vt q̇ dñi moueāt: recte intelligāt eaque intellexerūt cū obe
diētia exequāt; ſic eñ erunt dicentes in obſequijs: nō eñ decet ſeruū q̄ miſ-
ſus eſt ſi poſſit: cauillationibꝫ ſuis ꝑclare. vñ dicit. Non ſit mihi ſeru⁹ me-
dicus ꝓpheta ſacerdos. Medicus eſt ſi iuſſus afferre aquā frigidā. eā ſanita
ti ↄtrariā ꝑſuadet. Propheta eſt; ſi miſſus ad debitorē. eū iam nō poſſe do-
mi reperiri ſyllogiſat. Sacerdos deniq̄ cenſet; ſi q̄ inuit⁹ facit; ſaluti aīe cō
trariū arguit. Decētia aūt in obſequia ſic ſeruat; ſi nō corpis mūditia. ſed
⁊ moꝝ integritas cuſtodit. ne vxor ne filij ⁊ filie corrūpant. Nā vt ait Me-
nander. Corrūpunt bonos mores colloq̄a praua q̄ꝺ ⁊ aplꝯ approbat. i. Coꝛ. 15.

De regimine filioꝝ a patribus et pedagogis. Capitulum. XVIII. Magiſter.

TErtia familię cōitas eſt pr̄is ⁊ filij. Iure equidē naturali Ci
uili ⁊ diuino pat circa filios ſollicit⁹ eſſe debꝫ: ipis miniſtrādo
nutrimētū q̄ntū ad corpis neceſſitatē: ⁊ diſciplinā q̄ntū ad
moꝝ honeſtatē. Nā vt ait Aplꝯ. i. ad Timo. v. Si q̄s ſuoꝝ et
maxie domeſticoꝝ curā nō hꝫ; fidē negauit. Primū nec bru
ta q̄dē negligūt q̄ꝫtūcūq̄ ferocia: ſꝫ ſingla filios ſuos ſūmo Aplꝯ.
ſtudio alūt: donec ad debitā ꝑducta fuerint q̄ꝫtitatē ad robur. l. i. pa. ius; na
turale. ff. de iuſt. ⁊ iure. Crudeliores itaq̄ beſtijs erūt q̇ liberis ſuis alimēta nō
ꝑſtant: nec alimēta tātū ꝑſtare ſufficit; ſꝫ ⁊ ſubaꝝ in hereditatē relinq̄re dꝫ
xvi. q. i. ꝑdicator. ⁊ Aplꝯ ait. Nō dꝫt filij theſauriſare parentibꝫ ſed parētes fi-
lijs. Filius tñ patrē egenti cogit alere. 22. q. 4. c. Inter Scōm rurſus beſtias Deut. 32.
ꝑ modulo ſuo imitari videm⁹. q̄ñ educatos pullos ad mores ⁊ act⁹ nature
⁊ ſpēi ſue cōuenientes ꝓuocāt. Hinc leo catulos ſuos ad predā ducit. Aquila
pullos ſuper eos volitans ad volandum ꝓuocat et ſic videre eſt in ſingulis.
Stolidior eſt igit hic beſtia: q̇ filios ſuos ſi ad meliora ſtudia inducere no-

lit ſaltem eos manuū ſuarū labores manducare. ꝛ artem qua ipſos nutri
uit nō edocet ſed ociari taxillorū ludo queſtū querere: hinc ſcortari furari la
trocinari: tandēq; morte turpiſſima interire pmittit. Di. Heu q̄ntum hec
ſtultitia noſtra etate non mō plebeos: verū altioris ordinis hoīes obcecauit
Sed dic queſo ſum natum quādo et in quib maximope filij a parentibus
ſint edocendi? Mag. Ab ineūte etate. Nam vt ait Horatius in eplis. Quo
ſemel imbuta recens ſeruabit odorem Teſta diu. ꝛ Seneca lib. de moribus
Educatio quidem ꝛ diſciplina mores facit: ꝛ id ſapit quiſq; qđ didicit. Eſt
enī vt ait Ariſto. Conſuetudo altera natura ſeu alterat naturā: in hoc diffe
rens tantū: q̄ natura ſemp eſt. Conſuetudo ſepe Hinc et Seneca libro ſcđo
de ira. Educatio filiorū maximā diligentiā plurimū pfuturā deſiderat: faci
Ouidius le eſt enī animos teneros cōponere: ſed difficile ſcindunt vitia que nobiſcū
puer.a. creuerunt. Et Ouidius in eplis. Ars ſit vbi a teneris crimen condiſcit an
nis. Qđ ꝛ Salomon teſtat̄ dicens. Adoleſcens iuxta viam ſuā gradit̄ cū ſe
nu rit nō recedit ab ea. nam ꝛ ab adoleſcētia omīs etas ad malū prona eſt
Geneſ. 8. verūtamen in diſciplina tenendus eſt modus etati congruens. Tractari eq̄
dem mollius etas imbecilla ſolet ait Horatius cui ꝛ Quintilianus alludit
dicens. Ingenia puerorū nimia emendationis ſeueritate deficiunt: nam de
ſperant ꝛ dolent ac nouiſſime oderūt qđq; maxime nocet dum omīa timēt
nihil conant̄. Di. Manifeſta ſunt hec. Nunc in quib' inſtituendi ſunt. ape
rias. Ma. In arte morib ludis ꝛ ſocietate. Ad primū monet cenſor morū
Cato. Cato. Si tibi (inquit) ſint filij nec opes: tunc artibus illos. Inſtrue quo poſ
ſint inopem defendere vitam. Et rurſus. Diſce aliquid: nam cum ſubito for
tuna recedit. Ars remanet: vitāq; hominis non deſerit vnq̄. vnde ꝛ octaui
anus auguſtus liberos ſuos in omī arte fecit erudiri: vt ſi q̄n ad egeſtatem
venirent haberent vn̄ honeſte viuerent. In morib' ꝑo: vt cibum ꝛ potū par
ce ſumant paſſioneſq; refrenent. Ex cibo nempe ꝛ potu ſuꝑfluo naturā in
principijs vitalib' eneruant ingenia ꝑdunt fiunt laſciui rixoſi in ꝟbis ꝑca
ces ꝛ in ſenſu ꝓprio ꝑtinaces. Singulis tu cauſas naturales reddes ſi tantil
le etatis ꝛ vini paſtuſq; ſuꝑflui naturas attenderis. Di. Verū nec in his te
latius immorari volo. Sed dic oro p ludos q̄d intelligis? Ma. Non illum q̄
fortuna innit̄. vt ludus chartarū taxillo ꝛc̄. nam hi ludi nō modo lege diui
na ſunt inhibiti ſed etiā imperialib' cohercendi. Sed eū ipm exerceant quē
Phs. po. 8. Phs in politicis neceſſariū aſſerit in vita humana. Et eſt quedā deductio
per q̄ vitant̄ tedia vite inertia corpis et ꝓnitas ad laſciuiā. Ocioſi nāq; eſſe
nō poſſunt. Non aūt ſp in diſcipline ſūmo rigore tenendi ſunt ne deficiant
nam q̄ caret alterna requie durabile nō eſt. Ludis igitur honeſtis animi ꝛ
corpis exerceant̄: ludis q̄dē animi audiendo hiſtorias fabulas honeſtas ꝛc̄.
ludis quoq; corpis currendo ſaltādo ſagittādo ꝛ alijs q̄ mēbra abilitant: ꝛ
animū mala cōtagione nō illaqueant. Di. De ſocietate quid affers? Ma.
Societas praua vt peſtis fugienda: bona vero amplectanda eſt. Nam vt te
Sap. pl. 17 ſtat̄ ꝓpheta regius. Cum bonis bonus eris: cum peruerſis puerteris. Et ſi
vna ouis morbida totum gregem inficit: multo magis praua ſocietas tene
ad ep̄h. ſ. rorū animos molles ꝛ impreſſioni diſpoſitos faciliſſime ledit. Heu ſine ſcriptu
ra. hoc confirmat crebra experientia. Socientur igitur filij honeſtis. ꝛ ſum
mo ſtudio educātur in diſciplina ꝛ correctione dnī. vt ea que fidei ſunt ꝛ ad
cultū dei ptinent teneris inbibant annis: cū cito ſunt creduli: nec rōnem q̄
Deut. xxi. reſiſtes. Non aūt deo tantū: ſed ꝛ parētib ꝛ ſeniorib' reuerētiā noſcāt exhibe
re. nā fili' cōtumax ꝛ inobediēs a Moſe iuſſus eſt lapidari ꝛ alibi. corā cano
capite ꝯſurge: ꝛ honora pſonā ſenis. In cura itaq; ꝛ correctiōe filiorū parentes
ſint ſolliciti ne cū Heli ſacerdote iuſto dei iudicio ſubita morte occumbāt
Pedagogis q̄ eaipſa ꝛ longe amplior cura ſtudiū ꝛ induſtria habenda eſt

Alia tamē circa ingenia ingeniorū ad militiā ſpiritualē aut ciuilem aſſumendorū ratio eſt. De quibus in alium tractatū plurior ſermo ſeruādus eſt: nunc ad prudentiā politicam tranſeamus.

De prudentia politica regnatiua. ⁊ eaq̄ eſt in ſubditis. Capitulū. XIX. Magiſter

Ariſtoteles politice prudētie duas ſpēs eſſe voluit. Architectoniā in p̄ncipe ⁊ politicā i ſubdit. Di. Architectonia q̄ eſt: Ma. 6. Ethicor.
Ea q̄ dr regnatiua ſiue legis poſitiua. Principi nāq̄ incūbit deo p̄ acere p̄p̄lo pro poſſe ſatiſfacere reipublice puidere ⁊ rectas leges cōdere. Per p̄mū pp̄li timorē ⁊ reuerentiā acq̄ret. vt p̄z de Salomōe li. Reg. iij. c. 8. et. 9. vn̄ ⁊ Claudian⁹ cōponit Claudian⁹.
orbis regis ad exēplū. nec ſic inflectere ſenſus hūanos edicta valēt q̄ vita regentis. Mobile mutat ſp̄ cū p̄ncipe vulgus. Per ſcdm amorē ⁊ dilectionē pp̄li ſibi ɔciliabit. nō em̄ quiſpiā ɔ̄ regē murmurabit ſi ip̄m oēs nō nimis ſeuerū prudentiū cultorē bn̄ficientiū retributorē ⁊ delinq̄ntib⁹ punitorē equū videbūt. Per tertiū ⁊ quartū rēpublicā integrā. ɔſeruabit: ne deficiente annona pp̄li inedia deficiant aut. a quopiā calūniā ſuſtineāt. Di. Nunc d̄ politica pauca addas. Ma. Prudētia q̄ ſubditi nouere p̄ncipi obedire ⁊ ciuib⁹ cōuiuere cōe nomē retinuit. ⁊ politica dicta eſt. Sūt aūt vt deſcribit Tulli⁹ li. i. de officijs in republica pſone triplices iudices ſcʒ ſiue Magiſtrat⁹ Ciues et Tullius
pegrini. vt etiā clari⁹ expſſit ſcptura in lege Moſi. vn̄ ⁊ magiſtratib⁹ ait. Iu du. i. et. 6.
dices ⁊ magiſtrat⁹ ɔſtitues in oīb⁹ portis tuis (antiq̄ em̄ ſolebāt iudices cauſas in port ciuitat audire) ambigue aūt cauſe ⁊ ardue ad vnū tantū ſūmū ſcʒ ſacerdotē referebant. De ciuib⁹ ſtatuit ne ſe in puis reb⁹ moleſtarēt dicēs. Ingreſſus vineā p̄imi tui comedas vuas q̄ntū tibi placuerit: foras aūt ne efferas tecū. In mutuo nec vſuras nec pign⁹ recipe et p̄cepit: nec etiā importune exigerēt. De pegrinis vo ait. aduenā nō cōtriſtabis neq̄ affliges eū Mandauitq̄ tertio anno decimā fieri p̄ pegrinis pupillis ⁊ viduis. Di. Mira cōditoris ſapia ſinglis puidēs neceſſaria. Mag. Mira vtiq̄ attingens a Sapie. 8.
fine vſq̄ ad finem fortiter ⁊ oīa diſponens ſuauiter. Di. Reliquum eſt vt prudentiā militarem pcurramus.

De prudentia militari. ⁊ his que militem ornant. Capitulum. XX. Magiſter

Militaris prudētia eſt opis bellici ordinata ad defenſionē boni cōis vt pax habeat. Ob hanc eādē cām tamē tantū bellum gerendū eſt De hac prudētia mlti diſſertiſſime ſcripſerūt. attamē nō tam lectione q̄ exercitio addiſcit. Verūtn̄ videat bon⁹ miles vt in primis deum a quo fortitudinis donū accepit benedicat: pura intentiōe pugnet hoſtib⁹ fidē ſeruet: victis q̄ miſcdiam p̄ſtet. Sic em̄ Auguſtin⁹ bonifacium inſtruit. Et ſctūs Ioānes baptiſta militib⁹ regulā ſtatuens dicit. neminē cōcuciatis neq̄ calumniā faciatis: ⁊ cōtenti eſtote ſtipendijs veſtris. Luce. iij. Bernhard⁹ inſup ſcribens ad milites templi: non mediocriter corripit eos qui ſe et equos ſerico operiūt: haſtas clipeos ſellas frena ⁊ calcaria depingūt: auro argēteq̄ ornant. Militaria inquit ſunt hec inſignia: an muliebria potius ornamēta Nūq̄d forte hoſtil mucro reuerebit aurū gēmis parcet: ſerica penetrare nō poterit: ⁊ alibi. Vtilior eſt in ɔflictu lorica ferrea q̄ ſtola linea. Hic ⁊ piſcles phs ait. Nō pictura nō aur: nō lapides ſʒ ſcutū diuulſū. fracta galea gladi⁹

hebes acies vulnerata cedunt militib⁹ ad ornatū. Di. Sed q̄ tāta ſufferre poſſunt? Ma. Non eſt effeminati ⁊ in delicijs aſſuecti ſed hi tm̄ ſūt q̄bus Uegetius loquitur q̄ſſub diuo ⁊ labore nutriuntur ſolem patientes. vmbrā negligentes balneorum neſcij: deliciarum ignari ⁊ parco cibo cōtenti. Di. Heu q̄ rarū phenice in terra noſtra ſimillimū eſt hoc militie genus. Ma. Eos itaq̄ relinquentes perſequi ad virtutū diuiſionē redeamus. Di. Ha ctenus de intellectualib⁹ diſſertū eſt. nunc ordo exigit vt morales adeamus.

De virtutibus moralibus in gn̄ali ⁊ quare inter has quatuor Cardinales dicuntur. Ca.XXI Ma.

Morales virtutes ſunt q̄ appetitū inclinant ad actus licitos ⁊ honeſtos. Mos em̄ inclinationē vl' etiā ɔſuetudinē ad aliq̄d agendū importat. Di. Nū etiā iſte certo nūero cōplectunt? Ma. Etiā fili. Duodecim etiā a ph'o enumerant ſcʒ Prudentia Juſtitia Fortitudo Tempantia Manſuetudo Liberalitas Magnificētia Magnanimitas Philotimia Ueritas amicitia ſiue affabilitas ⁊ Eutropelia. alia q̄nq̄ ſunt ad has reduci habent. vt patebit in pceſſu. Di. Cur inter intellectuales habitus prudētiā enumeratā etiā moralibus ꝑponis Ma. Prudentia ſm̄ eſſentiā intellectualis habitus eſt ſm̄ materiam vero moralis. Preponitur aūt ceteris q̄ſi mater. iuxta ca. phīiā. i. q. v. vbi dicitur Diſcretio idest prudentia mater eſt virtutū. ad hanc etiā ⁊ tres in ordine ſequentes (q̄ ſunt Juſtitia Fortitudo ⁊ Temperantia) oēs alie reduci habent. Hinc iſte q̄tuor pncipales ⁊ cardinales dicunt: q2 ſicut in cardine ianua ꝟtitur clauditur ⁊ aperit ſic in his virtutib⁹. cor humanū vertitur ſm̄ rōem vt a vitijs claudat ⁊ bonis actib⁹ aperiat. Di. Moraliū igit tractatū quāto ci⁹ aggrediamur ⁊ cor noſtrū his cardinibus imitamus. Ma. Omnis virtus moralis eſt vl' circa actū interiorē dirigendū vt prudētia. vel circa actū exteriorē ad alterū vt iuſtitia vl' circa paſſiones ſ enumeratas. vt cetere oēs ſic illud Ouidij. Tendit in ardua virtus. Di. Num ⁊ moraliū rōes ſigillatim ꝓſeq̄ intendis? Ma. Etiā. Di. Primū igit de prudentia diſſeras.

De prudentie cōtrarijs q̄ ſūt iprudentia Aſtutia Dolus fraus precipitatio ⁊ ſimilia. Ca.XXII. Ma.

Prudentie deffinitiōem diuiſiōem ⁊ ptiū declaratiōem paulo ātē hac digeſſimus; nec ſupeſt niſi vt de vitijs oppoſitis pauca addamus. Nā vt Aug. ait. mēs regnū virtutū adipiſci nō pōt niſi ꝑus excuſſerit iugū vitioꝝ. Di. Probe. Ma. Prudentie in cōi oppoſita eſt iprudētia: q̄ hō diuertit ſe a rgl'is q̄bus rō prudentie rectificat. Prudētia inſup carnis: aſtutia dolus ⁊ fraus: nimia ſollicitudo incōſtātia ⁊ negligētia ꝑcipitacio ⁊ incōſideratio prudentie aduerſa ſunt. Prudentia em̄ finē bonū ꝓponit. prudentia carnis malū. vt prudens latro. latrocinīū ⁊ crapuloſus carnis curam tantū intendit. Prudentia ad finē bonū vias bonas inuenit aſtutia malas ⁊ apparentes excogitat. Prudentia vias bonas inuentas fini ꝓconceptio vs ho ⁊ facto applicat: dolus vias malas excogitatas verbo quidem. Fraus aūt facto fini malo eaſdem vias adiūgit. ſic q̄ aſtutia excogitat dolus ⁊ fraus exequuntur. Maxime aūt in acq̄ſitiōe tēpaliū circa q̄ etiā fieri habet nimia ſollicitudo. Prudentia ɔſtanter ⁊ diligenter ɔſiliata ⁊ iudicata in ꝑcipiēdo exequit. p incōſtantiā vero ⁊ negligentiā hec eadē obmittunt. Prudētia p Eubuliā recte ⁊ ordinate ɔſiliat. ɔ̄rio p ꝑcipitatiōem ex impetu volūtat ⁊ paſſionis ordinatū ɔſiliū negligit. Prudentia p Synēſim ⁊ Gnomin de ɔſiliatis

ſa iudicat:ec cõtrario p inꝯſideratiõem nõ intelligendo ea ex qbꝰ rectitudo
iudicij pendet male iudicat. Que aũt aliis partibꝰ prudẽtie contrariantur:
vno nomine imprudentia nominantur. Hec ſunt que de vitiis prudentie op
poſitis ſcire operepꝛeciũ eſt. nunc iuſtitiam percurramus.

De iuſtitie definitiõibus ꝛ cõtrariis vitiis. C. XXIII. Dik



Iuſtitia quid eſt? Ma. Iuſtitie acceptiões due ſunt. Prima
vt p legis impiũ ordinat actus oĩm ꝟtutũ ad bonũ cõmune
ꝛ iuſtitia legalis dici ſolet: p eã nãq hõ ꝯcordat legi ordinãti
actus oĩm ꝟtutũ in bonũ cõe. ſicut charitas ordinat oĩa ĩ bo
nũ diuinũ. De hac dicitur ꝙ ſit oĩs virtus. Scd̃a acceptio iu
ſtitie eſt. prout equalitatẽ ꝯſtituit in his que ſunt ad alterũ.
Hec a iuriſcõſulto ſic definitur. Iuſtitia eſt cõſtans ꝛ ppetua voluntas ius
ſuũ vnicuiq tribuẽs. Iuſtitia volũtas eſt. i. volũtatꝭ habitus ſiue q̃litas ꝯſtãs
ꝛ ppetua: nã operãs p ꝟtutẽ opatꝭ imobiliter q̃tum ad ppoſitũ. Tñ vt quis
iuſtus ſit. oportet ꝙ habeat ppoſitũ ppetuo ſeruandi iuſtitiã: ꝛ in illo firmi- ff. de iuſt.
ter pmaneat. ideo additꝭ conſtans. ꝛ ſequitꝭ tribuẽs vnicuiq deo. ſ. ꝛ homini ꝛ iure. l. iu
Jus ſuũ. i. rẽ iuſtã ipi debitã. Accipitꝭ enĩ hic ius nõ p habitu q̃ eſt ars boni ſtitia
ꝛ equi: ſed p re iuſta. Et phus. Iuſtitia eſt ha[illegible]tꝰ a quo hñtes opatiui ſunt
iuſtoꝝ ſm electiõem iuſti. Ambroſ. quoq vir ſcrũs in i. officioꝝ ſic eã definit.

Juſticia eſt q̃ vnicuiq; qḋ ſuū eſt tribuit:alienū nō vendicat:vtilitatē ꝓpria negligit:vt cōem eq̄tatem cuſtodiat. Di. Ex his accipio materiā circa quā iuſtitię eſſe opationes.⁊ res alteri ab altero debitas:de vitijs aūt oppoſitis quid ais? Ma. Juſtitię ꝓprie nō habet extrema malicioſa ſed habitū cōtrarium qui dicitur iniuſtitia.Extrema aſſignant quantū ad actū.vt iniuſtū facere:⁊ iniuſtū pati.Hoc ꝓprie malū nō eſt niſi in agēte.aliud aūt fieri pōt nō ex habitu iniuſtitię.ſ.ſi nō fiat ex intentiōe:ſed ex negligentia vel paſſione.Ex intentione iniuſtum qs facit:ſi ius ſuū vnicuiq; nō tribuit:aut iniuſte iudicat.vl' q2 rectitudinē iuſtitię ꝑtermittit.vt in iuditio ꝑuerſo ⁊ iniuſto.vl' q2 non ſubiectos iudicat.vt in iuditio vſurpato.Uel q2 in iudicando certitudinē rōis nō habet.vt in iuditio ſuſpitioſo,⁊ temerario ex indicijs leuib9 inuidia aut ꝓpria malicia ꝓcedēte q̃ latius deduci poſſent. Di. Intelligo verūtn̄ nūc magis ptiū iuſtitię(ſi q̃ ſint)explanationem audire affecto.

De partibus iuſtitie ſubiectiuis q̃ ſunt iuſtitia cōmutatiua ⁊ iuſtitia diſtributiua in qua vituperatur perſonarum acceptio. Ca.XXIIII. Ma.

Juſtitię ptes trifarie ſunt:ſubiectiue.ſ.integrales ⁊ potētiales Di. Subiectiue q̃ ſunt? Ma. Juſtitia ꝯmutatiua ⁊ iuſtitia diſtributiua.Cōmutatiua equalitatē i ꝯmutatiōib9 inter duas ſingulares pſonas ſuat in ꝓportiōe arithmetica.vtputa tm̄ ſit ꝑciū q̃tū valet res empta.⁊c.Sūt aūt ꝯmutatiōes mltiplices:q̄dam em̄ ſunt voluntarię:q̄dam inuoluntarię.Voluntarię vbi amboꝝ interuenit cōſenſus.vt emptio:venditio:ꝯductio: locatio:ꝯmodatio:mutuidatio.⁊c.In q̄b9 neglecta iuſtitia cōmittunt fraudulentię mltiplices ⁊ vſurę q̃ rectificari dn̄t ꝑ iuſtitiā reſtitutiōis via.Inuoluntarię cōmutatiōes ſunt in quib9 alter nō ꝯſentit:ſed ledit ꝟbo vl' facto.Verbo q̄dem in iuditio vel extra iuditiū.In iudicio ꝑ iudicē:accuſatorē:⁊ teſtem.Extra iudiciū aūt ꝑ ꝯtumeliā ſi q̄s ea q̃ ſunt ꝯtra honorē alicui9 in noticiā ipſius ⁊ alioꝝ deducit:ꝑ detractionē q̄dem ſi iſta fecerit occulte vt deroget alterius famę ꝑ ſuſurratiōem:ſi ꝑ hęc intēdit occulte amicitiā ſeparare:ꝑ maledictiōem ſi alteri malū intendens imꝑcat ꝑ deriſiōem.ſi ꝑ ꝟba ⁊ cachinnos aliū erubeſcere facit per ſubſannatiōem:ſi idē facit naſo rugato.In facto aūt alter ab alio ledit in re vl' pſona.In re q̄dem ꝑ furtū in occulto:⁊ ꝑ rapinā in publico.In pſona ꝟo ꝓpria vl' coniūcta.vtputa vxore aut liberis.ꝑ homicidiū mutilatiōem ꝟberatiōem:aut incarceratiōem.Has oēs cōmutatiōes equare habet iuſtitia cōmutatiua ſaltē reſtitutiōis. Di. Juſtitia ꝯmutatiua q̃ eſt? Ma. Per quā bona cōia iuſte diſtribuūtur:nō tn̄ equalitatē q̄ntitatis q̃ eſt arithmetica ſed eq̄litatē ꝓportiōis q̃ eſt Geometrica cuſtodit.Non em̄ bona cōia eq̄lia ſunt:nec ciues eq̄les.oportet ergo diſtribuentē merita ⁊ cōditiōes vtriuſq; accipientis attendere.⁊ reſpectu illoꝝ bona illis diuidere:aliter ſtrēnue bellantib9:aliter formidoloſis:aliter ingratib9:aliter plebis.Verūtn̄ ꝑmarie cauenda eſt in talib9 pſonaꝝ acceptio:q̃ fit cū aliq̄d alteri dat propter aliq̄d quod non eſt cauſa nec facit ꝑ cām:propter quā accipiens tali dono dignus ſit.vt in collatiōe beneficioꝝ:ſi conſanguineis minus idoneo conferantur.In exhibitiōe reuerētię:ſi diuites propter diuitias ſolum honorentur.In executiōe iudicioꝝ:ſi pauꝑ ſuppmat:⁊ potentior eidē cōtra equitatē ꝓponatur

De partibus integralibus iuſtitie q̃ ſunt facere bonū ⁊ declinare a malo.Et de ptibus potētialibus eiuſdē. Capitulum.XXV. Diſci.

P Remiſſoꝝ ordo nūc expoſtulat vt ptes integrales iuſtitie vide
amus. Ma. Partes integrales iuſtitie ſunt facere bonū ⁊ de
clinare a malo ⁊ alio noīe dicit̄ innocentia. Juſtitia nempe eq̄
litatē cōſtituit in his q̄ ſunt ad alterū.⁊ h̄ faciēdo bonū.ſ.al
teri debitū. Et cōſtitutā eq̄litatē ſuat:decl inādo a malo alte
ri nociuo. Primū variat̄ p omiſſionē boni debiti. Scdm̄ p trāſ
greſſionē mādati ꝓhibent̄ malū alteri inferre. Di. Manifeſta ſunt hec:trā
ſeam᷒ ad alia. Ma. Que reſtāt ꝟtutes:ſūt annexe iuſtitie:que ipius dicūt
partes potētiales.vt ſūt religio: pietas:obſuantia:obediētia:vindicatio:gratia
titudo:ꝟitas:fidelitas:liberalitas:amicitia:ſiue affabilitas:epikeia.et ſi q̄
alie ſint q̄ ad dictas reduci pñt. Di. Num ⁊ de his pauca ſaltē in mediū
ꝓferre dignaberis. Ma. Jam dicta explanare altioris diſcipline eſt.theologie
ꝛ at ꝟo q̄ pauca petis:tibi morē gerā ⁊ haꝝ deſcptiōes cū.enūeratiōe par
tiū pandā pmiſſo ordīe retēto. Di. Primū itaq3 d̄ religiōe tractandū venit.

De religione ⁊ vitiis oppoſitis q̄ ſunt ſupſtitio: tenta
tio deū piuriū:ſacrilegiū ⁊ ſimonia. Ca.XXVI. Ma

r R Eligionē ptinere ad iuſtitiā definitio indicat.nā eā definiedo
ait Tullius. Religio ꝟtus eſt q̄ ſupiori cuidā nature quā diui
nā vocant curā cerimoniāq3 vel cultū affert. Per curā actū in
teriorē religiōis innuit.q̄ eſt deuotio ⁊ oratio. Per cerimoniā
inſinuat actū ipius exteriorē.q̄ eſt adoratio. Religio eni cult᷒ dei eſt q̄ grece
latria:euſebia:vel theuſebia d̄r.vt ait Aug.li.x.d̄ ciui.dei ca.i.⁊ ꝯſiſtit in cog
nitione.dilectione.⁊ debita ſubiectiōe dei.h̄ eſt qd̄ in Enchyridion d̄t.Fide
ſpe:⁊ charitate colim᷒ ⁊ h̄ (vt teſtat̄ Guilhelm᷒) fit corde p deuotiōes ⁊ orōnē
mentalē.ore p orōnē vocalē.corpe p adorationē.i.genuflectionē ꝓſtractionē
vel inclinationē.ope p oblationē.pmitias.decimas.ſacrificia.⁊ ſacra ⁊c. Di.
Oppoſita religionis q̄ ſunt? Ma. Supſtitio ⁊ irreligioſitas.illa q̄dē p exceſ
ſum.hec ꝟo p defectū. Supſtitio nēpe cultū dei vel creature exhibet vel deo
mō tn̄ indebito ⁊ ꝓhibito.vtputa p ceremonias legis moſaice.de ſpēb᷒ ſup
ſtitiōis circa finē li.7.nōnulla deducta ſūt. Di. Memini. Sed irreligioſitatē
q̄d dicis? Ma. Quicq̄d ad cōtemptū vl̄ irreuerentiā dei ad reꝝ ſacraꝝ fieri
pōt. Dei q̄dē p tentationē ⁊ piuriū:q̄ nā deū p ꝟba aut facta tentat de ipi᷒
ſcia volūtate ⁊ ptāte dubitat:itaq3 deficit.q2 deū vera fide nō colit. Sih' qui
deū in piurio teſtē falſitati aduocat.de ipi᷒ ſapia ⁊ iuſtitia heſitat. Reꝝ aūt
ſacraꝝ irreuerētia fit p ſacrilegiū ⁊ ſimoniā. Sacrilegiū quidē eſt.ſi violētia
in pſonā ſacrā.locū ſacrū.vaſa ſacra.aut res ad ſuſtentationē ſacraꝝ pſona
rū ordinatas cōmittit̄. Simonia aūt eſt ſtudioſa volūtas emendi ⁊ venden
di aliq̄d ſpūale.aut ſpūali annexū.et fit a manu.vt dando pecuniā ꝓ obti
nendo bñficio.ab obſequio.vt dando bñficiū ſpūale p ſuitio corpali.a lin
gua.vt ꝯferendo eccliam indigno ad pces alicuius.

De pietate.obſeruātia.q̄ ⁊ dulia. de obediētia ⁊ gra
titudine virtutib᷒ religioni cōiunctis. in eo qd̄ cultū
debitū parētib᷒ ſupiorib᷒ ⁊ bñfactorib᷒ exhiberi vo
lunt. Capitulū.XXVII. Diſcipulus

p P Jetas aūt q̄d ē. Ma. Eſt (vt inq̄t Tul li᷒) p quā ſanguīe iūct̄ prie
q3 beniuol' officiū ⁊ diligēs tribuit̄ cult᷒ ⁊ h̄ q̄dē ꝓpt̄ eē ⁊ gubnari
qd̄ a pentib᷒ ⁊ a pr̄ia pricipam᷒. Qz ꝟo de᷒ ſūm᷒ parēs eſt ⁊ gubna
tor.nōnūq3 pietas p dī cultu accipi ſolet vt p3 p Aug.li.x.d̄ ci.dī.ca.i. Et q2
ꝯſāguinei ab eodē pente ꝓceſſe re teſte Pho.li.8. Eth.id noīe ꝯſanguineoꝝ
pentes.⁊ noīe pentū etiā ꝯſāguinei itelligūt̄.noīe q3 pr̄ie cōciues ꝯtinēt̄. Di.

Parentes eſſe colendos quartū pceptū decalogi indicat.vbi ideo fortaſſe lō-
geuitas vite pmittit.q2 illis cultus exhibet a qb9 nobis vitia cōicat. Ma.
Probe.Conſiſtit aūt parentū cultus in reuerētia:obedientia: ꝛ neccitatis cu-
ra. Di. Extrema pietatꝭ q̄ ſunt. Ma. Que a medio recedunt p exceſſu3 q̄-
dem ſi parētes deo in dilectione pponimus.p defectū vo ſi intuitu dei parē
Thomas.2a tes etiā in neceſſitate cōſtitutos relinq̄mus:intrādo.ſ.religionē.nam h' non
2e.q.ca.i.ar. expedit ſm ſcm̄ Thomā.Si aūt parētes in neceſſitate nō ſūt licitū eſt ꝛ pie
quarto. tas.teſte diuo Hiero.in epla ad Elidioꝝ.p calcatū inqt pge patrē:p calcatā
perge matrē ad vexillā crucis euola ſummū pietatꝭ genus eſt in hac re fuiſſe
crudelē.Amplius aūt cum pſone in dignitate ꝯſtitute gubernatiōis ꝛ diſci-
pline noſtre curā gerant:ptes nō inepte dicunt.Ideoq3 ꝛ ipſis cultus quidā
exhibend9 eſt:quē ꝟtutes:obſuātia:ꝛ obediētia cōtinent.Eſt em̄ ſm Guil-
helmū Pariſieñ.Obedientia obſuantia ſm regulā ſacre ſcpture maioribus
q̄buſcūq3 debita.Obſuantia aūt vt Tullius ait.Eſt p quā hoīes aliqui di-
gnitate pcellētes cultu ꝛ honore deſignantꝭ.Hic cultus dulia dici pōt.dulia
em̄ dicit ſeruit9 p quā exhibet honoꝛ ſupioꝛib9. Honoꝛ aūt vt ait Ariſto.iiij.
Ethicoꝝ.eſt exhibitio reuerētie in ſignū ꝟtutis. virtutꝭ quidē in honoꝛato:
vel in eo cui9 vices gerit exiſtis.Hinc ꝛ plati vicioſi honoꝛari poſſunt:imo ad
hoc pnceps aploꝝ Petrus admonet dicēs.Subditi eſtote.ꝛ ſequit.nō tm̄ bo
nis ꝛ modeſtis ſed etiā diſcolis. Expcedentib9 facile eſt ꝛ illis virtutib9 ꝯria
aſſignare. Di. Facillimū. Ma. Sicut aūt parentib9 p pietatē:ſupioꝛib9 p
obſuantiā ꝛ obedientiā quē debem9 honoꝛē reddim9: ſic bn̄factoꝛib9 p grati
tudinē vices rependim9. Eſt em̄ gratitudo ſm Tulliū q̄ amicitiaꝝ ꝛ officio
rū alteri9 mēoꝛia ꝛ remunerādi volūtas cōtinet.Notant aūt de mēoꝛia mē
tionē facit.nā vt ait Seneca li.5.de bn̄ficijs ingratus eſt q̄ bn̄ficiū ſe accepiſ
ſe negat qd' accepit.Ingrat9 eſt q̄ diſſimulat.Ingrat9 eſt q̄ nō reddit.Ingra-
tiſſim9 oīm q̄ eſt oblitus.Volūtas aūt in definitione data ponit.nam idem
ait.Gratitudo eſt min9 grata ſi ſit coacta.Eſt aūt in reddēdo bn̄ficiū ſum-
ope cauendū ne citi9 reddat:aut plus debito differat. nā in his extremū eſt
gratitudinis p exceſſu3.Sic in nō reddēdo alteꝝ extremū eſt(ingratitudo.ſ.)
p defectū.Plura de gratitudine ꝛ eius ꝯrijs induci pñt:q̄ epitomatꝭ huius ex
cludit.Verūtn̄ id faciendū vtiliſſimū eſt. vt deo in oīb9 ꝛ ſp grati ſim9:ab eo
em̄ q̄cq̄d habem9 accepim9 teſte aplo.i.ad Coꝝ.4. Quid habes qd' nō acce-
piſti:q.d.nihil.In om̄ibus igitur gratias agere alio loco docuit. Di. Nunc
vindicationem exponas.

De vindicta Crudelitate. ꝛ negligentia vitijs op poſitis. De potentia ꝛ Epikeia. Ca.XXVIII. Ma.

Vindicatio(auctoꝛe Tullio)eſt p quā vis ſeu iniuria ꝛ om̄e qd' obſcu
rū eſt.i.iniurioſu3 defendendo ꝛ vlciſcendo ppulſat. Neceſſaria eſt
hec ꝟtus in ptāte ꝯſtitutis:verūtn̄ opepreciū eſt vt intētio vindicā
Apl's ad ro tis ferat pncipalit' ad bonū p vindictā pcurandū.vit3 vel ad emendatione3
manos.iij. peccantꝭ vel ſaltē ad cohibitionē eius:ꝛ quietē alioꝝ:iuſtitie ꝯſeruationē et
dei honoꝛē.nā vt ait apls.Miniſter dei eſt quicūq3 vindex eſt in irā ei q̄ ma
lū facit.ꝛ h' accepta a deo ptāte:ꝛ iā dicta intentiōe.qm̄ q̄ alia intentiōe vin
dicat:nō vindictā q̄ ꝟtus eſt:ſed alterū eius extremū qd' ſeuitia ſiue crudeli
tas dr exercet.Sic q̄ negligēs ē coꝛrigēdo ſubditos:alteꝝ ei9 extremū ample
ctit qd' negligētia dici pōt.Qui aūt ppria auctoꝛitate vindicare pſumit:ſibi

ſurpat qȝ dei eſt. Ait em̄ dn̄s. Mihi vindictā ſiue mea eſt vltio: ⁊ ego re
tribuā eis in tpe. Huic virtuti altera coheret: quā pniam dicimus: nō tam
ꝗ ſacramentū eſt: ſed ꝗ v̄tus moralis eſt. Sicut em̄ vindicatio mala in alijs
punit: ſic penitentia in ſeipā malefacta corrigit. Eſt em̄, vt ait Auguſt. ꝗdam
iraſcentis vindicta puniens in ſe qȝ dolet cōmiſiſſe. Euenire aūt ſolet ſepiꝰ Aug. de
vt in vlciſcendis ⁊ vindicādis iniurijs: de ꝗbus prudensꝰ ꝯſiliari habet leges pe. diſ. 3. pa
expreſſe non finit ꝑpter cauſas ſpēales de nouo emergentes. Neceſſaria eſt ra. pnia.
igit v̄tus prudentē circa hmōi dirigens. Di. Et hāc Gnomin cū de pru
dentia ageret nominaſti. Ma. Tenacis es memorie: ſi etiā meminiſti v̄
tutē quandam iudiciū Gnomin exequentē ibidē expiſſam. Diſ. Memini.
nā epikeia eſt nomen eius. Ma. Probe. Di. Hic ne latius de hac diſſere
re contendis? Ma. Nō eſt neceſſariū: niſi fortaſſe eius deſcriptio ꝑtermiſſa
ſi. Eſt em̄ epikeia habitꝰ directiuꝰ legis: vbi lex deficit ꝑpter aliquē caſum
pticularem. Nōnunꝗ etiā v̄ba legis ꝑtermittit: ſi inconueniens ſeqret ⁊ at
tendit ad intentiōem legiſlatoris que ſemꝑ eſt ad vtilitatē reipub. Idcoqȝ
argui non poteſt per regulā iuris ꝗ dicit. Certū eſt qȝ eis cōmittit in legem
que v̄ba legis āplectens contra legis nitit voluntatē. Sed dic ꝗſo vnde hoc
nomen habet? Ab epi qȝ eſt ſupra ⁊ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ iuſtitia. Diſc. Ad alia
ſtilum verte.

De veritate Mēdacio Iactātia Ironia Similati one ⁊ Hypocriſi vitijs veritati oppoſitis. C. XXIX Mag.

Que ſequit inter virtutes iuſtitie ꝯiunctas: veritas dicit. vna
de v̄tutibꝫ moralibꝫ. Di. Huiꝰ declinatiōem afferas. Ma.
Veritas vt Tullius ait. Eſt ꝑ quā immutata que ſunt: aut ātē
fuerunt aut futura ſunt dicunt. In actibus ꝗppe humanis
ꝗbꝫ hoies verbo factoqȝ ꝯmunicāt mediū tenere laudabile ē
Qui ergo nec v̄bo nec facto maiora vel minora de ſeipo dicit
aut recognoſcit ꝗ ſint verax dicitur a veritate virtute iā deffinita. Sub hac
ſimplicitas vt excludit duplicitatē cordis ⁊ dolū: ſimiliter ⁊ fidelitas ꝗ ꝯſiſtit
in reddendo ꝓmiſſa ꝯtinent. Verſitū vt ait Iſidorus in malis ꝓmiſſis fidē
reſcindere licet. nec tm̄ veritas eſt in dictis de ſeipo ſed etiā de alijs. vt data
innuit deffinitio ꝗ cōis eſt. Di. Extrema aūt ꝗ ſunt? Ma. Iactātia Iro
nia ſiue irriſio. Hinc iactator ⁊ irriſor vel iron dicunt, ꝗ dictis laborant vitijs
Iactator maiora de ſe v̄bis ⁊ factis fingit ꝗ ſint i eo. aut ꝑpter gl̄iam aut
lucrū aut qr talis eſt. Iron vilia ⁊ minora de ſe dicit ꝗ in eo exiſtāt: vilia nē
pe ꝗ in ſe non cognoſcit de ſe dicit: ⁊ maiora ꝗ in ꝑſona ſua ſcit de ſeipo ne
gat. Non igit Iron ꝗ vilia in ſe dicit ꝗ in ſe cognoſcit: aut maiora obticens
non tm̄ negās minora: que etiā in ſe ſcit dicit. Quia v̄o dictū eſt v̄itatē etiā
ad extranea ptinere: ſm hoc aliō oppoſitū ꝯmunius iā dicta includens eidē
aſſignat. Di. Quod? Ma. Mendaciū qȝquidē triplex eſſe diſtinguitur Augu. 22. q.
vicꝫ iocoſum qȝ fit gr̄a ludi ⁊ riſus. offitioſum qȝ fit vtilitatis cauſa. ⁊ pni 2. primum
cioſum qȝ fit aīo fallēdi alterum vt ei noceat. Sub his ꝯtinent octo ſpēs
ab Aug. li. ꝯtra mendacium enumerate. Simulatio quoqȝ mendaciū eſt in
exterioꝝ ſignis factoꝝ ꝯſiſtens ſm Thomā. ſub hac etiā Hypocriſis conti
netur. quia ſimulatio ꝗdam eſt qua ꝗs fingit ſe ꝑſonā alterius. vt peccator
fingit ſe ꝑſonā iuſti. Eſt tm̄ ꝗdam ſimulatio ꝗ interdū eſt vtilis. vt ait ſctūs
Hierony. vt qȝ Chriſtus ſe longius ire finxit diſcipulis euntibus in Emaus

De amicitia ſeu affabilitate diſcolia adulatione de amicitia ⁊ gn̄ibus ac proprietatibus eiuſdē. Ca.XXX



Habit⁹ aūt q̄ ſe aliq̄s delectabilē alijs v̄bis factiſue exhibet in his q̄ ſerioſe ſunt Amicitia vel magis ꝓprie affabilitas dicit ur. Hic amic⁹ ſiue affabilis qui cunctos grate alloquit vt eos delectet ⁊ neminē cōtriſtet: ſcit eñ cōformare ſe moribꝫ diuerſoꝝ. Diſ. Extrema hui⁹ q̄ ſunt? Ma. Placiditas ⁊ diſcolia Nā q̄ aſſando abundat tantū vt delectet placidus eſt. Si aūt hoc cā lucri faciat. blāditor ſiue adulator dici ſolet. Qui aut affādo deficit: neminē v̄bis aut facto delectat q̄nimo eos cū q̄bꝫ ꝯuerſat cōtriſtari nō veret litigioſus ſiue diſcolus recte noiatur nec hō dici meret. Eſt. eñ hō naturali anial ſociale. ſocietas aūt ſine affabilitate ꝯſeruari nequit. Di. Qua rōne illos virtuoſos aſſeris q̄ aff ādo hoībꝫ placent: cū ſcrip tura hmōi rep̄hēdat Ait eñ regi⁹ ꝓpheta in pſalmo quinq̄geſimo ſecundo. Deus diſſipat oſſa coꝝ q̄ hoībus placent. Et Sapiens. Ante ſermonē non laudes vitā. Et rurſus ante mortem nō laudes hoiem. Ma. Scriptura īmoderatā affabilitatem reſpuit ex qua aliq̄d mali ſeq̄ poſſet. moderatam vero commēdat alio loco dicens. Congregationi pauperū affabilem te facito. Di. Qua de re hāc virtutē magis ꝓprie affabilitatē q̄ʒ amicitiā noiatam aſſeruiſti? Ma. Q2 ꝓprie factis aut verbis exterioribꝫ oñditur. ſi etiam affectu veri amoris mēs nō afficit: ⁊ ad oēs notos ⁊ ignotos exercit. amor aūt qui in affectu eſt. proprie amicitia dicit. ⁊ hec a p̄ho libro octauo ⁊ nono Ethicoꝝ deſcribitur. Di. Quomodo? Ma. amicitia eſt beniuolentia mutua non latens ratione boni. In hac definitione beniuolentia genus eſt. Mutua pro differentia additur: quia debet eſſe readamatio amati: qui etiā ſe ab alio amari ſcire de-

et. Ideo adiungit nõ latens. ſed patens ⁊ manifeſta nõ verbo aut lingua
antũ: ſed opere ⁊ veritate. vt Joãnes admonet dicens. Non diligam⁹ vbo
ut lingua; ſed opere ⁊ veritate. nam qui aliter amat; amic⁹ ſolo nomine eſt
nquit Sapiens. Per vltimã clauſula definitionis qua dicit ratione boni ſi
nis ⁊ cauſe amicitie ponunt. que ſunt bonũ vel vtile vel delectabile vel ho-
neſtum. ⁊ ſm hec tria bona amicitie genera diſtinguũtur. Prima duo ge-
nera ſicut cito oriunt: ſic cito faciliꝗ diſſoluunt: ceſſante ſcꝫ bono delecta-
bili vel vtili. vnde Sap. ait. Si largioꝛ ei fueris aſſumet te: ⁊ ſi non habueris
relinquet te. Amicitia vero que eſt ꝑpter bonum honeſtũ (qđ eſt virtus) vi-
tiatur longioꝛe indiget experientia ⁊ difficilius ſoluit. Tullio nãꝗ atteſtante
li. de natura deoꝝ. Nihil eſt virtute amabilius. nihil qđ magis alliciat ad
diligendũ: cum ꝑpter veritatẽ ⁊ ꝓbitatem etiam quos nũꝗ vidimus dili-
gamus. Unde ⁊ idem ait libro officioꝝ. Omniũ ſocietatũ nulla pꝛeſtantioꝛ
nulla firmioꝛ ꝙ cum viri boni moꝛib⁹ ſimiles ſunt familiaritate cõiuncti.
Di. Qualiter autẽ ſoluit amicitia? Ma. Si alter in vitium incoꝛrigibile
deciderit: aut vltra alium in virtute multũ ꝓfecerit aut in ſublimioꝛi officio
in ſtatu conſtitutus fuerit: aut longius diutiuſꝗ ſine ſpe reuertendi abſen-
tauerit. Pꝛopꝛius enĩ amicitie actus eſt cõuiuere delectabiliter ⁊ vnanimit:
quia amicoꝝ idem velle idem nolle eſt. inquit Cicero. Et rurſus amicitiã de-
finiens ait. Amicitia eſt rerũ humanaꝝ ⁊ diuinarũ cum beniuolẽtia ⁊ cha-
ritate ꝯſenſio. Amicoꝝ inſup oĩa debent eſſe cõmunia. xij. q. i. dilectiſſimis
Amoꝛ etiã verus amantẽ in amatũ transfert. Ideo verus amicus eſt alter
ipſe. vñ Seneca. Si aliquẽ amicũ exiſtimas cui nõ tantum vis quantũ tibi
vehementer erras. Et Ariſtophanes dicebat hanc eſſe amicoꝝ conditionem
vt vnus eſſe vellet alter vel in altero. Alludens huic Joannes apl's ait. Qui
manet in charitate in deo manet ⁊ deus in eo. Et qđ Paulus dicit. Qui ad
heret deus vnus ſpiritus eſt. In oĩb⁹ quoꝗ (vt ait Plato) ſilitudo eſt ami
ca. In caſibus aũt aſſignatis ſilitudo deficit: et cetera que iam dicta ſunt eſſe
deſinũt. Di. Res ꝑcioſa eſt vera amicitia. Ma. Etiã fili. nam vt ait Sapi
ens. Amico fideli nulla eſt cõparatio. Non ſolũ amicitia res ꝑcioſa eſt: ſed
vite humane neceſſaria. vt habet Ariſto. viij. Ethi. ⁊ Sapiens teſtat dicens.
Ue ſoli: qm̃ ſi ceciderit non habet ſubleuantẽ. Subleuat autẽ amicus di-
ues pauperẽ in neceſſarijs ſubueniendo: ⁊ pauper diuitem ꝓtegendo: iuue-
nis ſenem fouendo ⁊ conſolando: ſenex autẽ iuuenem a via mala reuocan-
do. Qđ nimiũ conſiderans Quintilianus declamationũ li. v. dixit. Non repe
rio quid in rebus humanis excogitauerit natura pꝛeſtantius amicitia. Et
Tullius li. de amacitia. Oĩb⁹ inquit reb⁹ humanis amicitia ꝑponẽda eſt
nihil enĩ eſt tam nature aptũ tanꝗ cõueniens ad res ſecũdas vel aduerſas
ꝙ amacitia. Illas ac pleraſꝗ alias amacitie ꝓprietates antiquitus apud
Romanos pictura amacitie demonſtrabat. Di. Cuiuſmodi? Ma. Depin
gebat iuuenis foꝛma diſcooperta capite ꝗ erat tunica rudi induta: in cui⁹
fimbꝛia ſcriptũ erat moꝛs ⁊ vita: in fronte eſtas ⁊ hyems: habebatꝗ latus
apertum vſꝗ ad coꝛ: ⁊ bꝛachium inclinatum: digito coꝛ oſtendens: ibi ſcri-
ptũ erat longe ⁊ ꝓpe. Di. Ediſſere queſo ſinguloꝝ ſignationẽ. Ma. Foꝛma
iuuenilis indicat amicitiã ſemꝑ recentem: nullaꝗ tempoꝛis diuturnitate ſe
neſcentem. Nudum caput vt omnibus pateat: ⁊ amicus nullo vnꝗ tempoꝛe
amicũ ſuũ publice cõfiteri erubeat. Rude aũt indumẽtũ oſtendit. vt amic⁹
nulla ardua extremãꝗ inopiã ꝓ amico ſubire nõ recuſet. Uita ⁊ moꝛs ĩ ve-
ſtimẽtis ſcribũt: nã ꝗ vere diligit: vſꝗ ad moꝛtẽ amat. Eſtas ⁊ hyems. quia
et in pꝛoſperis et in aduerſis eꝗ amicitiam ſeruat. Latus apertum habet
vſꝗ ad coꝛ: quia nihil amico celat. Bꝛachium inclinat et digito coꝛ oſten-
dit. vt opus coꝛdi: et coꝛ verbis coꝛreſpondeat. Longe et pꝛope ſcriptum eſt.

qꝛ vera amicitia nllo tp̄e abolet̄:nullaue locoꝝ intercapedine amicū ſeparat
Di. Beatus cui p̄ om̄e viuendi ſpaciū taluiſmodi amic⁹ aderit. Ma. Ere
gione ꝯo miſer ſolus ab om̄i fideli ſocietate alien⁹ nā vt ait Ualerius maxi
mus li.iiij.;Deſerta eſt vita hoīs:nulli⁹ amicitie cincta p̄ſidio.ꝛ Seneca ad
Lucillū.Nullius boni ſine ſocio iocunda eſt poſſeſſio. Di.Manifeſta ſūt hec
ad reliqua ꝓperemus. Ma. Affabilitati vicini eſt Eutropelia:mediū in io
coſis ꝟbis vel factis ꝯſtituēs.magis tn̄ ꝓprie tēperantie coheret:iđo tracta
tū illi⁹ in eū locū vbi de tꝑantia aget̄ reſeruam⁹. Di. Optime.Nunc igit̄ li
beralitatē inter ꝟtutes iuſtitie vicinas cōnumeratā ediſſeras.

De liberalitate. Auaritia.ꝛ ꝓdigalitate vitijs op/ poſitis inſuper de miſericordia ꝛ eius extremis. Capitulū.XXXI.

Magiſter.

l Iberalitas affectū animi ad pecunias moderat̄.Pecunias au
tē vt ait ph̄s.4.eth̄.om̄ia dicim⁹ q̄ꝝ dignitas nūmiſmate mē
ſurat̄ vt ſunt oīa q̄ poſſidet hō in diuitijs. Dicit̄ aūt pecunia
a pecore.antiq̄ eīm habebāt in pecoribꝫ qđ habebāt.inq̄t Aug.
li.de doctrina chr̄iana.ꝛ canon. Qui ḡ pecunias dat q̄bus oportet:q̄n vbi ꝛc.
delectabilit̄:nec in dando triſtat̄.liberal' ē:ꝛ tali mō etiā pecunias a ſuis poſ
ſeſſionibꝫ recipit:vt alijs dare habeat:dat tn̄ libenti⁹ q̄ꝫ recipiat.qꝛ dare eſt
difficili⁹ ꝛ ſic ꝟtuoſius q̄ꝫ recipe.vt pꝫ teſtimonio chriſti dicent̄. Beati⁹ eſt
dare q̄ꝫ recipe.ꝛ Ouidius. Crede mihi res eſt ingenioſa dare. Di. Extrema
hui⁹ que ſūt. Ma. Auaritia ꝛ ꝓdigalitas. Auaritia nempe vt Tullius ait
eſt inordinat⁹ amor habendi.Conſiſtit aūt in tribꝫ:in appetendo:acq̄rendo
ꝛ retinēdo.Prima ꝓhibet̄.Exođ.xx.Non ꝯcupiſces rem ꝓximi tui. Scđa ſit
furto.vſura rapina ludo illicito fraude piurio:mēdatio ꝛ ſilibus a ſcripturis
nō mō diuinis ſed ꝛ legib⁹ imꝑialib⁹ ꝓhibitis.Nam vt inq̄t Tullius li.2.of
ficioꝝ.Nullū viciuꝫ deterius eſt auaritia:p̄ſertim in p̄ncipib⁹ ꝛ rēpub.guber
nantib⁹.Tertius q̄ aptius liberalitati oppon̄t̄. tenacitas dici ſolet.ꝛ vt hu
ius vitij īmanitatē Doctores ſcti oſtendāt. Auaritiā oīm maloꝝ radicē ap
pellāt.vt pꝫ p̄ Augu.de ciui.li.i.ca.x. Idem ſentit b.Grego.47.diſt.bonoꝝ
auctor.29.diſt.Hec ergo de pe.diſt.ij.qꝛ ꝛ ap̄ls ad Thimo.6. ſola hec creſcit
in ſenib⁹ vitijs declinantib⁹.nec hui⁹ crementi eſt finis aut numer⁹. Iuue
nalis.Creſcit amor nūmi q̄ntum pecunia creſcit.ꝛ Ouiđ.Creuerūt ꝛ opes ꝛ
opum furioſa libido.ꝛ cū poſſideāt plura:pl'a petunt.Sic quibus intumuit
ſuffuſa venter ab vnda.Quo plus ſunt pote plus ſitiunt̄ aque.Et Sapiēs
Eccl'i.5.Auarus nō implet̄ pecunia: ꝛ q̄ amat diuitias fructū nō capiet ex
eis.Idem Horatius diuitib⁹ improperat dicēs. Quid iuuat imenſum te ar
genti pondus ꝛ auri.Furtim defoſſa timidū deponere terra.Et rurſus Sa
piens.Cuncti dies eius(ſcꝫ diuitis)pleni ſunt laborib⁹ ꝛ erūnis:nec p noctē
mente quieſcit. Et alibi.Auaro nihil eſt ſceleſtius.Ob id ait Uirg.quid nō
mortalia pectora cogis auri ſacra fames:ꝛ Lucanus li.3.Ferrū morteq̄ꝫ ti
mere auri neſcit amor.Semp eīm(vt inq̄t Horatius in ep'lis)auarus eget.
Ipſi nāq̄ꝫ tam deeſt qđ habet q̄ꝫ quod nō habet.ait Quintilia.ꝛ Boeti⁹ li.
iij.ꝯſolatiōis p̄hice.Auaritie nihil ſatis eſt.ꝛ vt teſtat̄ Seneca ad Lucillum
Cū cetera vita cū ſeneſcente hoīe ſeneſcant ſola auaritia iuueniſcit. ꝛ vt ad
dit Aſculanus ſp̄ virides frondes ſeruat. Di. Sufficiēter ad p̄ſens peſtife
re tenacitatis aculeos oſtendiſti.ad aliud liberalitatis extremū queſo ſmo
nē vertas. Ma. Secundum Liberalitatis extremum prodigalitas eſt:in h̄
a virtutis medio recedens quia dat etiam vbi:cui ꝛ q̄n: non oportet.Multis

ur(vt inquit Ariſto.) pdigus prodeſt ꝛ facile ſanat: cū eīn oīa effuderit abit: ſed hoc vitioſum eſſe. s. Ambro. li. offi. inſinuat. Inſup ꝗliter libera- s ſeruat debitis circūſtātijs p mediū ſecure pgrediat: copioſe oñ mōſtrat . Ita me in ca. nō ſatis diſ. 86. legit memini ſed ni fallar. Liberalitatē unq̄ miſc̄diam vocat. Magi. Haud falleris. Ma eīn ꝛ ſi ſit effectus aritatis in actu tn̄ exteriore ſimilitudinē habet cū liberalitate. Huic q̄ntū actū q̄ eſt dare opponit obduratio: quantū ad actū qui eſt miſereri: ꝯtr- r inuidia. Me longior tractat⁹ theologie reſeruandus eſt.

De magnificētia Bānauſia ꝛ puificētia vitijs oppo ſitis ꝛ quō magnificētia repit in paupib⁹. C. XXXII Mag.

Iberalitati p additiōem Magnificētia pxima eſt. Liberalitas nāq̄ cōez vſum pecunie reſpicit: magnificētia magnū ſūptū ipſius attēdit. Magnific⁹ eūdem pmpte delectabilit. vbi ꝛ qñ optet magnos ſūpt⁹ facit attēta ſūptuū ꝛ opis cir- Luce. 14 ca qđ expēdēdi ſūt pportiōe iuxta Dñi vocē. qs ex voƀ volēs turrē edificare nō pus ſedens cōputat ſumpt⁹ q̄ neceſſarij ſūt habeat ad pficiendū. Vñ pncipalit hec ꝟt⁹ locū hꝫ reſpectu rez cōiūz ꝛ di- nay vtputa circa edificatiōes tēploꝝ eccliaꝝ ꝛ hoſpitalioꝝ nec vt ait phūs . Ethi. Magnific⁹ ſūptuoſus eſt circa ſeipꝫ: niſi in his q̄ ſine ſolēnitate licite fieri nō pñt: vtputa in nuptijs intronizatiōib⁹ ꝛ ſilib⁹. Di. Regia videt ec ꝟtus: ꝛ paucis accōmodat⁹ act⁹ ei⁹. Ma. Sane dicis. Diuitib⁹ eīn ꝛ po- ntib⁹ (ait Ambro.) ſupabūdātia dat a deo: vt meritū bone diſpēſatiōis ac- rant. Quantū vero ad habitū ꝛ interiorē actū q̄ eſt electio interior: hec ꝟt⁹ iā paupib⁹ ineſſe repit: vñ ꝛ Dñs mulierē paupculā q̄ in gazophilatiū mi- t duo era minuta pl⁹ obtuliſſe q̄ diuites ꝯmendauit. Et illō Tulli⁹ [illegible] e viſus eſt: cū ait. Magnificētia eſt rerū magnaꝝ ꝛ excelſaꝝ cū animi q̄dā pla ꝛ ſplendida ppōne cogitatio atq̄ adminiſtratio: vt cogitatio referatur d actū interiorē ꝛ admīſtratio ad exteriorē. Di. Extrema huius q̄ ſunt: a. Bānauſia (quā nos ꝯſumptiōez dicere poſſum⁹) ꝛ puificētia Bānauſus n nimia ꝯſumit inutiliter vbi ꝛ qñ nō optet: adinſtar fornacis oīa cōſumē is: vñ nomen traxit. Paruificus ꝟo eſtimat ſe ſemp plus feciſſe q̄ optet. Et n nterdū pp̄ter puū qđ exponere nō vult opis magni dignitatē totā pdit aut diminuit. Nec te lateat magnificentiā inter eas q̄ fortitudini annumerant ōnumerari: quia etiā tendit in aliqđ arduū ſicut fortitudo.

De fortitudine ꝛ qualiter i btis martyrib⁹ fuerit. De timiditate ꝛ audacia vicijs oppōtis. iſup. de virtutib⁹ fortitudini ānexis. Capi. XXXIII. Di.

Unc igit fortitudinis tractatū aggrediamur. Ma. Fortitudo ꝟtus eſt moral' ꝛ cardinalis: nō fortitudo corpis ſed ani. Illa eīn ꝛ beſtias hr̄e cernimus: ꝛ hoīes beſtiales in q̄b ꝟtutis nō eſt locus. Hāc aūt hoīes tm̄ q̄ animi paſſiōes [illegible] etiam ſcꝫ ꝛ timorē circa picula moderant. Eſt eīn fortitudo (vt inq̄t Phs) medietas circa timores ꝛ audacias. Fortis eē dr̄ qui intrepidus ꝛ delectabiliter terribiliter iminentia aggredit. vl illata ſuſtinet pp̄ter bonū [illegible]. Maxie aūt in bello vbi bonū cōe ꝛ ſalus reip. [illegible] maximū terribiliū qđ eſt mors expectat. Hāc ꝟtutē q̄nti fecerint ꝛ excelluerit [illegible] teriores ferme oēs hiſtorie clamitāt [illegible] ac pmaxie clarū ē militie [illegible] martyres: q̄ vt ait Apl's ad Heb. xi. in teſtimoniū fidei fortes facti ſūt i bello Martyres fortes ad Heb. xi.

obdurauerunt ora leonū extinxerūt impetū ignis: effugarūt aciē gladij: castra ꝟterūt exteroꝝ: alij distenti sunt nō suscipientes redēptiōem: alij ꝟo ludibria ⁊ ꝟbera experti insup ⁊ vincula ⁊ carceres lapidati sunt: secti sunt temtati sunt: in occisione gladij mortui sunt: nec tñ oēs martyres censent̄ q̄ talia patiunt̄: sed q̄ ex charitate ⁊ cā fidei talia subierūt. Di. Extrema fortitudinis q̄ sunt? Ma. Timiditas ⁊ audacia. Di. Timiditas q̄d est? Ma. Est passio appetit⁹ succūbent̄ circa terribile. Timidus eñi siue mortis refugit hui⁹ mōi aggredi ⁊ sustinere eo ꝙ sibi videat̄ intolerabile. Strēnuus aūt honestos labores hilariter adit. timidꝰ a ꝯ aggressis retrocedit. Hec passio aīm multū cruciat: excedit eñi (inq̄t Quintilian⁹) oēm calamitatē dieb⁊ ac
Quintilia. noctib⁊ timere. Di. Audacia q̄d est? Ma. Est passio appetit⁹ ꝯsurgent̄ circa terribilia. Hāc fortitudo rpat: dū boni ꝯsequēs ⁊ circūstantias actus prudenter pēsat: sepi⁹ eñi audax siue ꝑtinax sine rōe more feraꝝ maxīs ꝑicul' se ingerit: vñ ꝟtute nō pollet sed vitio temeritat̄ intumescit: q̄ vt Tullius ait li. ſ. artī noue Rhetor. Est animi incōsiderata dolorū ꝑpessione gladiatoria periculoꝝ susceptio. Et hoc q̄dem ob modica aut etiā nulla bona non amore ꝟtut̄: sed inanis glorie. ideo nō ab re suꝑb⁊ dici pōt q̄ frequēter inimicū humilē aut deiectū ꝓoccitaciens incōsiderate aīo ꝯtumido aggredit̄ sicut
Ouidius Goliad Dauid: a quo iusto dei iudicio interijt: nā vt ait q̄dā. Parca necat morsu spaciosum vipera taurū. A cane nō magno sepe tenet̄ aper. Qui aūt ꝟa ꝟtute fortis est: nec temere nec incōsulte timet. ait diu⁹ Aug. ⁊ Hieronym⁹ suꝑ Johelē. Justi ⁊ fort̄ viri est nec aduersis frāgi: nec ꝓsperis sublimari: sed in vtroq₃ moderate ꝯseruari. Di. Nunquid hec ꝟt⁹ cū sit cardinal' sit ānexas alias habet? Ma. Habet quas cōmemorauim⁹ scilicet patientiā ꝑseuerantiā magnificentiā ⁊ magnanimitatē. Di. De his quoq₃ pauca subiungas.

De magnanimitate ⁊ quō nō ē cōtraria hūilitati de proprietatibus magni. de presumptione ⁊ pusillanimitate vitijs oppositis. Ca. XXX. III. Mag.

CIrca actū fortitudinis q̄ est ꝑicula aggredi necessarius ē animus ꝓmptus ad quē adiuuat fiducia q̄₃ paulo ātē definiuimus: sub q̄ ⁊ magnanimitas ꝯprehēdit̄. Magnanimitas eñi vt est q̄si pars fortitudinis est spōtanea difficiliū aggressio: necesse est etiā ne anim⁹ ab incept̄ deficiat ad q̄d magnificētia ꝯducit. Est eñi gl'iosa q̄dam aīi claritudo pulchre res arduas administrās .i. exeq̄ns: ꝯ Macrobi⁹ de somno Scipiōis. Magnificētia est negociorū difficiliū ꝑ̄ela ꝯ ꝯsūmatio sic accepte magnificētia ⁊ magnanimitas vt sunt circa res arduas ⁊ mort̄ ꝑicula: q̄si ꝑtes sūt fortitudinis: s₃ vt sūt circa alias materias arduas: vtputa magnificētia circa magnos sumpt⁹: ⁊ magnanimitas circa magnos honores ꝟtutes sunt morales ⁊ spēales fortitudini tñ vt ꝑncipali ꝯnexe. Di. Paulo āte de magnificētia dictū recolo: hic magnanimitatē describas? Ma. Magnanimitas dr̄ q̄si magnorū seu ad magna aīositas: maxīm aūt q̄d in vsum hoīs inter exteriora venit est honor hūc eñi deo adhibemus nihil maius hñtes. Honor in signū ꝟtut̄ exhibet̄: is cui honor exhibet̄ excedere pōt ⁊ deficere aut medio mō se hre ⁊ tūc magnanimus appellat̄: q̄ magnis honorib⁊ q̄b⁊ ob magnitudinē donorū dei ⁊ ꝟtutū dign⁹ est dignificat se ⁊ q̄n oportet. Di. Nec hoc ꝟtuosum videt̄. Hūilitas eñi q̄ mater ꝟtutū ⁊ custos est talia ꝯtemnit. Ma. Hec cōtraria nō sunt. magnanim⁹ eñi cōsiderat̄ donis dei ad ꝑfecta ꝟtut̄ opa tēdit: ⁊ honores in signū taliū exhibitos nō respuit: hūilis ꝟo defectib⁊ ꝓprijs pēsat̄ seipm ꝯtēnit. Magnanim⁹ vitiosos ⁊ a ꝟtutib⁊ deuiātes despicit: hūil' defect⁹ oblitus

s bona tñ(ſi q̄ ſūt)ſpicit:ꝛ his cōparis ad defect⁹ ꝓprios,ſe ceteris inferio
iore eſtimat:ꝛ vtrūq; ꝟtuoſū eſt:vt rex Dauid vno ꝟſicu!o indicat dicēs.
id nihilū deduct⁹ eſt i ɔſpectu ei⁹(ſcȝ magnanimi)malignus.Timētes aūt
ām g'orificat(ſcȝ ipe humil')Eſt aūt ſi diligēter aiaduerteris magnanim⁹
n oēs ꝟtutes ꝑfectus:alias cū nō eſſet magnis honorib⁹ dign⁹.Hūc ph's
q̄buſdā ꝓprietatib⁹ cognoſcendū deſcribit:eſt cū pmo motu lētus ꝛ voce
rauis:q̄a nō circa mlta diſcurrit:ſed;circa magna tm̄ intendit.Scd̄o eſt be
eficij imemor:q̄a ꝑ beneficio grās accepto nō vult alijs ſubdi immo magis
auder;in potiore vices repēdere.Tertio vtit ironia q̄a inferiorib⁹ nō totā ſu
m magnitudinē oñdit:ſȝ maiorib⁹ tm̄.Quarto nō ɔuiuit alijs q̄a adulati
nē deuitat:ideo multitudini ſe nō immiſcet ſꝑ ſed,qñ ꝛ ſic optet.Quinto
ponit infructuoſa fructuoſis ideſt honeſta q̄ ad alias nccītates ꝓſunt ꝛ fru
tificāt.Hinc Themiſtocles cū de marito filie ſue q̄reret an paupē ꝛ ꝟtuti
us ornatū vl' locupletē ꝛ parū ꝓbatū hr̄e vellet:rñdit.Malo virū pecunia
idigentē q̄ pecunia viro. Di. Extrema huius q̄ ſunt? Ma. Preſum
tio ꝛ puſillanimitas.Preſūptuoſus nāq; ad maiora tēdit q̄ ſibi cōueniāt
ut q̄rit honorari ex bonis fortune:q̄b⁹ ꝓprie honor nullus debet.Hinc etiā
mbitioſus dr:amās pmos ābit⁹ in ɔuiuijs.Puſillanimitas ꝟo recuſat in
d tendere qd̄ ei cōmenſuratū eſt ꝛ reſpuit honores q̄bus dignus eſt:id.fre
quenter ex accidia ꝓuenit:vnde ꝛ piger ſeruus merito a dño ſuo cui⁹ pecu
niā abſcōdens nihil negociat⁹ eſt reprehenditur vt ſcribit Matheus.ca.xxv
Magnanim⁹ aūt ꝑ mediū horū tutiſſimus ibit:honores q̄bus dign⁹ eſt ac
ipit ꝛ illos in deū(a quo dona ꝓpter q̄ honorat hȝ)refert dicēs.Non nobis
dñe nō nobis ſed nol tuo da gloriā:ſicut aūt magnificentie q̄ eſt circa mag
nos ſumptus:liberalitas iūgit q̄ eſt circa magnos ſumpt⁹ ſic magnanimi
tati circa honores magnos cōſiſtente Euphilothimia iungit.

De Euphilothimia Ca.XXXV. Diſ.

Euphilothimia q̄ ꝟtus eſt? Ma. Que modū circa acceptio
nē honoris cōis debiti cōſtituit:dicta a philos qd̄ eſt amor ꝛ
thimos debit⁹.hic euphilothimi⁹ id ē debiti amoris equus
amator. Di. Extrema illi⁹ q̄ ſunt? Ma. Philothimia ꝛ
aphilothimia.Hic philothimius idē amator honoris etiā ſi
bi nō debiti:ꝛ aphilothim⁹ etiā debitos honores nō diligens
Hoc aūt ꝛ ſi vitiū ſit mortale in domo dñi tm̄ humilitatis veſtigia ſeq̄ poterit
n iſte honoris contēptus ex cōſideratiōe ꝓpriorū defectuū ꝓceſſerit.alia que
circa imaginationem occurrunt vitia circa hanc virtutē occurrere poſſunt
ꝛ circa honorē communem:reliqua percurramus.

De perſeuerātia puſillanimitate ſiue mollicie ꝛ ꝑtinacia. Capitulum.XXXVI. Diſcipulus

Onſequens eſt vt pſeuerētiā videam⁹. Ma. Perſeuerātia vt
Tullio placuit.Eſt in rōe bñ ɔſiderata ſtabil' ꝑpetuaq; ꝑman
ſio.Labori cū inquit Quītilian⁹ optet inſiſtere vbi effectus ꝑ
mittit.Et rurſus pſeuerandū eſt qd̄ cepim⁹. Di. Quid ſi vi
res deficiūt. Ma. Aio tm̄(inq̄t idē)pſeuerem⁹:nā teſte Ouid.
de pōto.Oia deficiūt aius tm̄ oia vincit.Ille etiā vires corp⁹ hr̄e facit.Hec
ꝟtus fili adeo neccarius eſt:vt ſine ea viriliter aggredi oino nihil ꝓſit:ſi utē
ipa ꝟitas Chr̄us teſtat.Nemo mittēs manū ſuā ad aratrū ꝛ reſpiciēs retro
(.ſ.aio penitēdi) apt⁹ ē regno dei.ꝛ rur.q̄ aūt pſeuerauerit vſq; i finē hic ſalu⁹

ꝛ Bern̄.ad Januēſes ſcribit nec obſequiū mercedē; hȝ nec bn̄ficiū grām nec
laudē fortitudo.ꝛ in Chrīanis (Hiero.di.ad furiā) nō q̄runt initia ſed finis.
Bern̄. Paul' male incepit ſed bene finiuit. Inde laudant exordia ſed finis ꝑdudē
damnat. Et idē ſup Math. Nō em̄ cepiſſe ꝟtut ē ſed ꝑfeciſſe. Cepiſſe em̄ mltoꝝ eſt ad culmē āt veniſſe paucoꝝ. Aſtipulat qđ Grego. dr Mlti bn̄ incipiūt
Gregori' ꝛ male finiūt: qꝛ nō ꝑſeuerāt. de pe. diſt. 2. pa. mlti. ꝛ iteꝝ. Incaſſum inq̄t bonum agit ſi an̄ terminū vitę deſerat qꝛ ꝛ fruſtra velociter currit q̄ ꝑuſq̄ ad
metas ꝑueniat deficit. de pe. diſt. 3. ca. Incaſſum. Sed in his q̄d diuti' moror
cū nec tota die o: in laudē ꝑſeuerantię adducere queā ſi etiā mēorię tenerē.
Huic oppoſita ſunt: mollicies ꝛ ꝑtinacia. Mltis triſtitijs vincit ꝛ ꝓpter diu
Phs.6 ethi turnitate ꝛ laborē facile a bono recedit. nā vt ait Teren. in and. Ingeniū eſt
oīm a labore ꝓcliue ad libidinē. Pertinax aūt pl' q̄ oportet in ſuo ſenſu ſtat
ꝛ illi ſunt frequenter melācolici: ꝛ etiā ſupbi q̄ ſibijpis vident ſcioli. qbꝫ dr.
Ne innitaris prudentię tuę ꝛ alibi. Nolite eſſe prudētes apđ voſmetipos. Di.
Satis patet ex his ꝑſeuerantię ratio. Patientiam videamus.

De patiētia ſub qua cōtinetur cōſtātia ꝛ lōganimitas

Ca.XXXVII. Magiſter.

Patiētia inquit Tullius eſt honeſtat ſiue vtilitat cā reꝝ arduarū ac difficiliū voluntaria ac diuturna ꝑpeſſio. Aug. li. de patiētia, inquit. Patiēa virt' eſt qua mala ęquo aīo toleram'. Greg. ꝟo ſup Lucā ait. Patiēa eſt aliena mala eq̄nimiter ꝑpeti ꝛ nullo malo aīo in aliquē ad vindictā moueri. Hęc vt pluribꝫ edoceri poſſet auctoꝝ teſtimonijs: potior eſt ꝑtiū fortitudinis. vñ
Horatius in Odis. Latius regnes auidū domādo ſpūm: q̄ ſi Libiā remotis gradibꝫ iūgas: ꝛ vterq̄ penus Seruiat vni. Gades inſula eſt vbi ſunt colūne herculis inter Aphricā ꝛ europā etiā a penis ideſt aphris inhabitata. ꝛ Ouidi' de arte. Cede repugnanti: cedendo victor abibis. ꝛ moraliſſimus Cato. Quē ſuꝑare potes interdū vince ferēdo. Si forte hęc tibi haud ſat fecerunt. audi Sapientē. Melior eſt patiēs viro forti. vbi glo. minor eſt victoria vrbes expugnare q̄ ſeipm vincere. nā teſte Sene. bis vincit q̄ ſe vincit: ꝛ is interimit q̄
Prouer.6 ſuis armis perit. Huius tā ꝓclarę ꝟtut ꝓconias Cyprianus in epla de bono
Seneca patię lucide explicat dicēs. Pacia eſt q̄ nos deo ꝯmendat ꝛ ſeruat. Ipa eſt q̄ irā tēperat. linguā refrenat: mentē gubernat: pacē cuſtodit: diſciplinam regit libidinis impetū frāgit: timoris violentiā cōprimit incendiū ſimultatis extinguit: cohercet potentiā diuitū: inopiā pauꝑū refouet: tuet in ꝟginibus beatam integritatē: in viduis laborioſam caſtitatē: in maritatis indiuiduam charitatem. Facit humiles in proſperis: in aduerſis fortes: contra iniurias ꝛ contumelias mites: docet delinquentibus cito ignoſcere temptatiōes expugnat: ꝑſecutiones tolerat: paſſiones ꝛ martyria conſumat. Ipſa eſt quę fidei noſtrę fundamenta firmiter ponit: quę incrementa ſpei ſublimiter ꝓuehit. Ipſa facit vt efficiamur filij dei dum Chriſti tolerantiam imitamur. Hęc ille. Hac ſpecie fortitudinis potiſſime milites Chriſti vicerunt a verillifero ſuo edocti. q̄ ait. In paciētia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Nā hac habita omnia onera leuia vident. Quintilianus nempe ait. Nulla pena eſt niſi inuito. ꝛ rurſus: nullū habemus niſi ab impaciētia dolorem. Et ſecundum
Ariſto: nonnullos theologos hęc non minima cauſa erit cruciatus perpetui. Sub hac ꝛ conſtātia ꝛ longanimitas continentur. Eſt enim conſtantia vt ex. 4. Ethicorum ſumitur ſtabilitas animi firma ꝛ in bono ꝓpoſito ꝑſeuerans.

De tẽperantia virtute cardinali quis temꝑatꝰ ⁊ q̄ ẽ
ꝑãtie ꝑtes Inſuꝑ de differentia verecũdie erubeſcẽ
tia ⁊ honeſtatis. Ca. XXXVIII. Magiſt.

Ard. naliũ ꝟtutũ q̄rta Tempantia dr. ⁊ eſt (vt ait Aureli. lib. de li
bero arbitrio) affectus coercens ⁊ cohibens appetitũ ab his rebus
q̄ turpiter appetunt. Moderat eñ paſſiones ſenſuũ, guſtus ⁊ tactꝰ
in his q̄ ad vite ſpẽruq̄ ↄſeruatiõem neccaria ſunt: guſtũ q̄dem
in cibo ꝑ abſtinentiã in potu vero ꝑ ſobrietatẽ dirigit. Tactũ aũt q̄trũ ad ac
tus generatĩs immediatos ꝑ caſtitatẽ; q̄trũ vero ad ↄſequentes ⁊ accidentales
q̄ ſunt oſcula ⁊ ãplexus ipudici: ꝑ pudicitiã coercet. Tempatus itaq̄ dicitur
q̄ vbi ⁊ q̄n oportet a delectabilib⁊ abſtinet: nec in hoc ↄtriſtat. Plures nãq̄
neceſſitate coacti: q⁊ impotentes ſunt ⁊ infirmitate h̃re nõ p̄nt vel timore
pene a delectabilib⁊ abſtinẽt ⁊ ꝑati nõ ſunt q̄a in abſtinendo contriſtantur.
Di. Partes huiꝰ ſi q̄ ſunt p̄ter dictas enumera q̄ſo. Ma. Tempantie ꝑ
tes in triplici differentia cõſtituunt. Quedam tñ ſubiectiue q̄dam integra
les: q̄dam vero potẽtiales ſunt. Integrales dici p̄nt ſine q̄bus non eſt: vt ve
recundia ſiue erubeſcẽtia: ꝑ quã fugimus turpitudinẽ tempantie contrariã
⁊ honeſtas ꝑ quã pulchritudinẽ ⁊ decorem tẽꝑantie (quo inter ceteras ꝟtu
tes enitea) amamus ꝑpter verecundiã eñ turpia occulte facimus ꝑpter eru
beſcentiã ꝟo talia agere oĩno deſiſtimus: ⁊ vtrũq̄ facimus ne vituperium
incurramus: vt Ariſtoteles. 4. Ethi. Verecundiam timorem ingloriatiõis dr
Nõ tñ ſpẽalis eſt ꝟtus ſed paſſio laudabilis maxime in iuuenib⁊: ꝑdit eñ
vt ait Ambroſius ingenuas natales. vt patet in Sem ⁊ Japhet filiis Noe q̄
auerſa facie nudatũ patrẽ tegebant. Honeſtas vero q̄ a nonnullis modeſtie
cõnectit i q̄buſdam intm̃ aſcẽdit vt nõ timore pene nec vituperii turpia nõ
faciunt ſed ꝟtutꝭ amore ⁊ vicii odio male facere abhorreſcant. Hinc Seneca
ait. Si ſcirẽ deos ignoſcituros ⁊ homines ignoturos denique peccatũ abhorre
rem. Di. tempantie ꝑtes ſubiectiue q̄ ſunt? Ma. Abſtinentia Sobrietas
Caſtitas ⁊ pudicitia q̄s prius cõmemorauimus. Di. Has paulo latius de
ducas. Ma. Utiliſſimum ac perneceſſarium eſt: nam vicia his cõtraria gu
la ſcꝫ ⁊ libido maxime homines decipiunt ſua voluptate (inquit diuus Hie
ronymus) ⁊ ea deponere eo difficilius quo eis vti eſt dulcius.

De Abſtinentia Sobrietate Crapula ⁊ Ebrietate Capitulum. XXXIX. Magiſter

Abſtinentia ⁊ ſobrietas mutuo ſe cõplectunt: nã quid ꝓderit
abſtinentia ſe in cibis ꝑare ⁊ ebrietate incaleſcere vino. Non
aũt hic mentionem facimus de abſtinẽtia q̄ ieiuniũ ab eccl'ia
inſtitutũ dici cõſueuit: ſed de ea virtute q̄ carnẽ ⁊ ſp̄m in na
turis ꝓpriis ↄſeruat: nõ ꝑfigẽdo horã vel cibi q̄litatẽ. Eſt aũt
natura ſpũs carni dñari q̄ fieri põt ſi abſtinẽtia ſi ſobrietas
obſeruent: ↄtrũ ⁊ peius accidit ſi negligant. Nã vt teſtat Augu. Ebrietas au
fert memoriã: diſſipat ſenſum: cõfundit intellectũ: ecitat libidinẽ: inuoluit
linguã: corrũpit ſanguinẽ: oĩa mẽbra debilitat: vitã diminuit: ⁊ oẽm ſalutẽ
exterminat. Chriſoſto. Abundantiã ciboꝝ morbum facit: moleſtias ingerit: ⁊
egritudines gñerat: ↄputreſcere facit corpus humanũ ⁊ macerat egritudine
diutina ⁊ tũc cũ morte crudeli conſumit. Hiero. q̄ ait. Morbi ſaturitate ni
mia ↄcitant. Et ne forte guloſus doc oribꝰ ſctis fidem h̃re diffidat: in teſti
moniũ medicine ꝓfeſſores aſſumũt: q̄ barbarꝰ ſit ⁊ artẽ ⁊ experientiã h̃nt. ait
itaq̄ Hierony. in aphoriſmis Hypocratꝭ ſcriptũ eſt. Craſſa ⁊ obeſa corpa: niſi

ablatione ſanguis iminuant in paraliſim:⁊ peſſima morboꝝ gña erūpere.⁊
Galienus Galien⁹ in exhortatiõe medicine ait:n c viuere poſſū diu nec tan⁹ eē.quoꝝ vi
ta ⁊ ars ſagina eſt.Et ſapiēs in multis eſcis erit infirmitas.Et rurſus.Sa
Boetius nitas eſt anime ⁊ corporis ſobrius potus.Et Boeti.li.2.ꝯſolatiõis pbice pau
cis minimiſq̄ natura contenta eſt:cui⁹ ſatietatē ſi ſup̄fluis vrgere velis:aut
i niuc ūdū ſi tꝗꝗ infuderis aut noxiū.Multa q̄ mala ſetūs Amb.ex crapula
Ambroſius būa.io gñi ab āriqs eueniſſe teſtat.q̄ſu mmatim videri pñt.ca.Sexto dic.di.
35.Gula em̄ regnan.ē a paradiſo expulit.abſtinentia.ad paradiſum errantē
reuocauit.Gula em̄ ſeruiturē induxit nō em̄ eſſet hodie ſuit⁹ ſi ebrietas nō
fuiſſet.Heu q̄ꝫ mlt.is paupꝛtate adduxit:q̄ ligurièdo breuiſſimis dieb⁹ totam
ſubām a pgenitorib⁹ ꝯq̄ſitā mlto labore deuorauere.nō attendes illō Sap.
Qui diligit epulas in egeſtate erit.heu quot homicidia fecit.Amaritudo em̄
eſt anime vinū multū potatū.iq̄t Sap.⁊ Oſeas pphera.Vinū ⁊ ebrietas au
ferūt cor.⁊.rõem.Ebrietas em̄ vt ait Seneca.nihil aliō eſt niſi voluntaria inſa
nia.Et vt teſtat Tullius in paradoxis.Voluptas aim a ſede ſua ⁊ſtatu di-
mouet.Macrob.q̄ lib.ſaturnaliū.In pecudū feraꝝq̄ niic.o habet q̄ſquis
voluptatib⁹ vacat.Quinimo beſtijs viliores ſunt:q̄ vltra neceſſitatē raro paſcū
tur:dū aūt ſe crapula grauatas ſentiūt:abſtinet donec ſumpta alimēta di-
geſſerūt.Guloſi ipatiētia gule(inq̄t Hierony.)vomitu remediant:⁊ qō turpi
ter ingeſſerūt turpius egerūt.Hi ſunt bibuli qui incredibilē vini quantitatē
vna die hauriūt:⁊ pdiū ſenſibus p ſuperiora ⁊ inferiora emittūt.Sicq̄ laudat
peccator in deſiderijs anime ſue:⁊ iniquus bñdicit.Nā pnceps ppłoꝝ q̄ ta
lia de medio auferre dñt eodē crimine(qō pudor eſt dicere)irretiti ſepius in
ueniunt.Hi ſunt q̄ꝝ vt ait aplus Deus venter eſt.Ab hõie enim(inq̄t Aug.)
colit qō p̄ ceteris diligit.De his ſobrius rex Dauid exclamat.Sepulchrū pa
tens eſt guttur eoꝝ:ferent em̄ ora edaciū queadmodū ſepulchra cadauerib⁹
mortuoꝝ repleta.Ab q̄d dicā:viuunt vt comedant ⁊ bibant:nō aūt come-
dunt ⁊ bibūt exēplo Socrat vt viuere poſſint.Efficiunt eqdem ſicut equus
⁊ mulus q̄bus nō eſt intellectus:in luxuriā pcliues.Nā vt ait Hierony.Ven
ter mero eſtuās cito ſpumat in libidinē.Quos Apls admonet dicēs.Nolite
inebriari vino:in quo eſt luxuria.Et Salomon.Luxurioſa res eſt vinū.Et
Terēn.Sine cerere ⁊ baccho friget venus.Ouidius Nox ⁊ amor vinūq̄ ni
hil moderabile ſuadent.Dñs etiam talibus per pphetā cõminatur dicens.
Ve qui ꝯſurgitis mane ad ebrietatē ſectandū:⁊ potandum vſq̄ ad veſperam
vt vino eſtuetis ⁊ p ſeipm ait.Attendite ne grauent corda vr̄a in crapula:⁊
ebrietate.Sed q̄d diutius in his calamū relaxo:non enim epitomatis cape
re poſſet breuitas crapule caſus lamentabiles:⁊ aduerſas eandē ſcripturas
inſurgentes.Eſt em̄(vt inq̄t Canon)ebrietas oīm vitioꝝ fomes ac nutrix.
Di. Beſtiale hoc viciū q̄ iā pcrū adoleſcētia maxime laborat omni ſtudio
euitare conabor.Sed dic q̄ſo q̄d q̄ꝫtumue ſumendū ſit de alimento vt oīs
huic peſti locus pcludat. Ma. Diuus Auguſtin⁹ in apto ſmone determi-
nat dicēs.Nō intereſt q̄d vel q̄ꝫtum alimentoꝝ q̄s ſumat:p ꝯgruētia hoim
atq̄ pſone ſue ⁊ valitudinis neceſſitate:ſed q̄ꝫta felicitate ⁊ ſerenitate ani
careat:cum vel oporteat:vel neceſſe eſt carere.Fieri enim põt vt ſine aliquo
vitio cupidinis vel voracitatis p̄cioſiſſimo cibo ſapiens vtat.inſipiens aūt fe
diſſima gula flāma in viliſſimū ol⁹ ardeſcat.vt patꝫ de Eſau vidente pmo-
genita ſua p decoctione ruſa. Di. Delicati igit cõſuet veſci põt: Ma.põt
cū moderamine:nā ſi ad vilia cogerentur egrotarent.De modis q̄b⁹ nos gla
pulſat ꝯſule Gregoriū virū oīi v̄tute decoratū lib.xx.moraliū ⁊ de ꝯſe.diſt.v
pa.q̄nq̄ modis.aut em̄ guloſus tps indigētie p̄uenit:cibo lautiores querit:
nimis accurate parat:nimiū ſumit:deſideriū nō refrenat.aut i oib⁹ excedit

Sed hec de tēperantia circa guſtū:q̄ noibus ſobrietas & abſtinētię intelligit
& de extremo eius intēperantia ſcʒ q̄ fit per exceſſum quā gulam nomīu ani⁹
ſufficiant.Alterum extremum per defectū quod inſenſuali as in guſtu dicit
mortale eſt vitiū:in ſchola aūt Dñi virtus.Unde q̇dam ex ſanctis patrib⁹
crudis olerib⁹ &aqua contenti:coctum autem aliquid ſumere luxuriā depu
tabant:ait diuus Hieronymus.

De charitate coniugali & virginali q̄ & virginitas & quo amittitur et premiatur. Capi.XL. Hi.

Is igit dimiſſis tēperantiā circa tactū percurramus. Ma.
Id rex ordo exigit:nā q̄ in guſtu tꝑati fuerint:facile in tactu
modum tenebunt.Intēpati aūt in guſtu:difficile tēperati
eſſe pñt in tactu.Uicina enim membroꝝ ſunt ſtomachus & pu
denda.ait Hierony.vt ex vicinitate mēbroꝝ intelligat cōfede
ratio vitioꝝ.Et vēter mero ęſtuans cito ſpumat in libidinē:
luxurioſa quoq; res ē vinū.& Galieno dicēte medico.alias ita nimio ſangue Hieronym⁹
& adipib⁹ q̄ſi luto inuolutas nihil celeſte:ſed ſp de carnib⁹ eructare:& ventris
inglutiem cogitare.tēperantia itaq;(ne lōgius abeā)circa tactū p caſtitatem
pudicitiā exprimit. Caſtitas vt pmiſſum eſt delectatiōes tactus in reb⁹ vene
reis.moderat in cōiugat:viduis & virginib⁹.In coniugatis vt ſcʒ cā ꝓlis tm̄
aut vitandę fornicationis vl reddendi debitū his vacēt tꝑib⁹ & locis congru
is:modo naturali:nō aūt cā explēdę libidinis.Nā & ſextus Pythagoricus di Sextus Py
cebat.Adulter eſt in ſuā vxorē ardentior amator.& apl's.vt ſciat vnuſquiſq; thagoricus
vas ſuū poſſidere.In viduis ꝑcipit caſtitas etiā honorari.vt turtures poſt
obitū mariti alteri nō copulant:ſed corpe & mente a carnalib⁹ delectatiōib⁹
in ꝑpetuū abſtinēt.In virginibus caſtitas ꝑcipua inuenit.nā vt ait diuus
Augu.in li.de viduitate Bona eſt pudicitia coniugalis:melior vidualis & optia
ꝟginalis.Et Damaſcenus li iiij.Quāto angelus hoi eſt ſupior.tāto ꝟgini
tas eſt nuptiis honorabilior.Eſt aūt(vt ait Aug.li.de nuptijs)in carne corru
ptibili ꝑpetua icorruptiōis meditatio.Duo em̄ dicit ꝟginitas.integritatē vcʒ
corpis & habitū electiuū obſeruandi integritatem illā in ꝑpetuū & ſic eſt ꝟt⁹
Debet igit ꝟgo in ꝓpoſito firmo hr̄e in ꝑpetuū nunq; velle in carnis corru
ptionem cōſentire.quo ſtante ꝟgo ꝑmanet:etiā ſi violenter clauſtra pudoris
infringant.vt Aug.in libro de ciuitate dei ca.16.&.18.diſſeruit.vnde vere vir
gines non ſunt paruuli integri corpe:quia propoſitum non habent.nec etiā
adulti volentes aliquādo nubere.Caſtitatis laudes Auguſtinus in ſermone
quodam ad heremitas ſuccinctę q̇dem ſed ſplēdidę explicat dicēs.O caſtitas
ornamentū nobiliū.exaltatio humilium.nobilitas ignobilium.pulchritu do
vilium.ſolamen merentiū.augmentum pulchritudinis.decus ſanctę religi
onis.minoratio criminum.multiplicatio meritorum.dei amica.angelorum
cognata.patriarcharum vita.prophetarum corona.apoſtolorum cingulum
martyrum auxilium.confeſſorum vehiculum virginum ſpeculum.viduarū
refugium & cunctorum honorum gaudiū ac ſolatiū.Hęc eſt virtus quę nos
deo cōmendat:quę nos angelos facit:quę nos ſup ſydera extollit.Uirgini
tas ꝟo ꝑconia & tpis & epitomatis anguſtię nō capiūt.Eſt enim(vt ait Hie
ronymus)angelis ſemꝑ cognata virginitas.Eſt agni dei ſinglaris pediſſeq̄

S quūt ē n̄(inq̄t Ioan.apl'ს)agnū q̄cūq; ierit:ꝛ p̄ ceteris aureolā portabūt q̄ ſola'mēte amiſſam ꝑ penitentiā recuperauūt. Pēdidiā aūt etiā ꝑ corpis corruptiōēm.i.ꝑ reſolutionē ſeminis voluntariā nūq; recuperabūt:nec deus (inquit Hiero.) ỽginē poſt ruinā ſuſcitare pōt:qꝛ faceret qđ id qđ factū eſt nō eſſet factū:qđ eſt impoſſibile.hinc Ouidius in epl'is.Nulla reparabil' arte leſa pudicitia eſt.nō;qꝛ de is violata ỽginitatē clauſtra reintegrare neq̄at hoc em̄ om̄ipotentię ſuę derogaret:ſed q̄ violata:violata nō ſit:deus non facit Di. De pudicitia loquamur.

De pudicitia ꝛ continētia ꝛ q̄ͣ maxime neceſſaria ſit cōiugatis viduis ſolutis ꝛ virginibꝰ.Ca.XLI.Ma.

Pudicitia nō modo delectatiōe venerea declinat:verūetiā ſigna libidinis cohibet.In matrimonio q̄dem:debitū naturę modū.ꝛ ordinem cuſtodit.In viduis diſcurſum indicit;qꝛ ꝛ Aplus diſcurrentes redarguit dicēs.Ocioſę em̄ diſcunt circuire domos.Delicias abſcindit.Uidua em̄(idem inq̄t)quę in delicijs eſt mortua eſt:ꝛ veſtiū ornatū depo

Quintilinꝰ nit.In virginibus p̄cipue ſenſus ꝛ cogitatiōes a venereis auertit:nā impudicus oculus impudici cordis eſt nuncius.Et Quintilianꝰ.oculi tota noſtra luxuria:aures ſi colloquijs turpibꝰ patent:virginitatem produnt ꝛ capiunt.vn̄

Prouerb.7. Sap.Irretiuit eū multis ſmonibꝰ.ꝛ Aplus.Corrūpunt bonos mores collo

i.ad Cor.5 quia praua.Amplexus ꝛ oſcula incendūt ꝛ inſanire faciūt. Cogitatiōes immunde vt p̄miſſum eſt facile aduenientes:conſenſu totā ỽginitate adimunt Cauenda eſt igitur ỽginibꝰ maxime ſocietas ꝑuerſa nam vt ait Sapiens.Qui ſe iungit fornicarijs neq; erit.Uitanda ſunt ꝛ ocia.nam dicit Caro.ocia dāt vicia.Ouidius remedioꝝ primo.Queritur Aegiſthus quare ſit factus adulter In promptu cauſa eſt:quia deſidioſus erat.Item.ocia ſi tollas periere cupidinis arcus.Gn̄oſos aūt aīos(inq̄t Sene.ad Luciliū)labor nutrit.Et Hiero. ad Ruſticū monachū.Ama ſtudia ſcripturaꝝ:ꝛ carnis vitia non amabis. Pudicitia q̄ eſt in ſolutis:cōtinentia dici ſolet:q̄ eſt vna de partibꝰ potentialibus tēperantię.Habes itaq; fili q̄ ad p̄ns de temꝑantia tactꝰ te ſcire voluī:cui ꝑ exceſſum luxuria ꝛ impudicitia opponunt:ꝑ defectū aūt inſenſualitas tactꝰ q̄ vitiū eſt naturę:nobiliſſimum nāq; operū in viuētibꝰ eſt gn̄are ſibi ſimile.ꝛc.Magni tn̄ meriti eſt in ſchola dn̄i:vt viſum eſt. Di. Luxuriā igitur ꝛ impudicitiā pſequere. Ma. Impudicitia notificatur per contrarietatē iam dictoꝝ de pudicitia. Di. Ad luxuriam igitur ſtilum verte.

De luxuria modis ꝛ ſpēbus ac filiabꝰ eiuſdē.C.XLII

Luxuria inordinatus eſt appetitus venereoꝝ:cuius occaſiones ſcriptura cōmemorat.vt ocia.ſegnicies.ſomnus.caro.femina.vinum. pſperitas.ludus.carmina.forma.puer.De ocio atq; ſegnicie ſupra apđ Ouidiū allegatū.c.primo.De ſomno ſapiens Cato teſtem ſe exhibet dicens.Plus vigilia ſemꝑ ſomno ne deditus eſto.Nā diuturna q̄es vitijs alimenta miniſtrat.Caro de ſe ſpernare multū adminiſtrat.Un̄ ſubſtra

Hierony: he ligna foco ſi vis extinguere flammas.De femina ſuꝑfluū eſt teſtimonia adducere q̄ tn̄ oīa innumera ſunt.Lege ſctm̄ Amb.l.i.de officijs vbi ait.Ianua diaboli via iniq̄tatis:ſcorpiōis ꝑcuſſio:nociuū genus eſt femīa:cū primat ſtimulat:ꝛ ignē accēdit.De vino diuū Hieroñ.ꝯſulas diſt.xxxv.ca.venter mero eſtuans cito ſpumat in libidinē.Et Aplus.Nolite inebriari vino in q̄ eſt

luxuria. De ꝑpenitate Ouidius de arte.li.iij. Luxuriant animi rebus plerūq̄
ſecundis. Laudantibus unq̄ ſe inuenuiſſe Dara vxor iunioris Thobie gloriatur.
Carmina.i.laſciue cātilene. de quarum vi in Moralicis nōnulla memorauim⁹.
Forma h' eſt pulcritudo: q̄ iuxta Sapientē fallax ⁊ vana eſt. Prouer.31. Puer
tiam ve ſenioris inclinādus. Idē facit vt etas in puero qđ ſexus in muliere.
Cetera breuitati ſtudens pretereo. Horum autē intelligentiā facile ex dictis capies.
Di. Fac illinc. Ma. Hec peſtis per feneſtras.i.ſenſus corporis nr̄i aſcēdens.
vt ſerpens iniquius p noſtre clauſuras penetrat donec alam ſpōſam Chriſti p
forte opprimat. Primo enim fit ſenſualis delectatio nō ꝯſcientie rōe. Secūdo dele
ctatio nociua. Tertio cōſenſus in actū. Quarto ſequit appetitus libidinoſus.
Quinto colloquiū de cōuentiōe. Sexto cōtactus p oſcula ⁊ amplexus. Septio
opus immundum pſicitur. octauo aſſuefactio. Nono obſtinatio generatur. Nam hoc
vitiū vltra h' q̄ ſubam tēpaliū cōſumit maxie infamat: vitā abbreuiat: grāz
tollit: certā intelligentiā aufert ⁊ quaſi beſtiam impenitentem eternis cruci
atibus infert. ob hanc deus vniuerſum mundum. Noe dempto vxore filijs ⁊
vxoribus eorum p aquā diluuij puniit. Geñ.7. Corruperat enī ois caro viā ſuam
ob hanc igne ⁊ ſulfure ſubuertit deus Sodomam Gomorram ⁊ oēm circa re
gionē. Gen.19. Hoc vitiū vero totius orbis potentes in excidium Troie p
uocauit: ſapientiſſimū Salamonē infatuauit: Dauid regē ad crudele adul
teriū ⁊ crudelius homicidiū induxit. Samſonē fortiſſimū oculis ⁊ vita priua
uit: heu heu inferni barathrū accumulatiſſime replet ⁊ repleuit. hec omnia
teſtimonijs roborare breuitas ꝓhibet: q̄ oratio ad alia feſtinat. Eqdem tur
piſſima ⁊ mortifera hec peſtis: ſicut diuerſis gradibus ad mortificandum ani
mam ſerpit: quorum ſp vlterior in culpa eſt grauior: ſic pariformiter in mltas
ſpēs diffunditur: q̄ ſunt Simplex fornicatio cū ſoluta, corrupta. Adulterium.i.
acceſſus ad alienū thorū: cōiugati cū cōiugata: vel cōiugati cū ſoluta. aut ſo
luti cū coniugata. Stuprum cū virgine. Inceſtus cū cōſanguinea vel affine
Raptus cū puella violenter de domo patris rapta. Sacrilegiū cū pſona ſa
cra. Vitiū ꝯtra naturā: cuius ſpēs ſunt mollicies. cū quis per ſeipm volun
tarie polluit. Sodomia maſculi cū maſculo. femine cū femina. Beſtialitas
hoīs cum bruto: ⁊ modus innaturalis q̄ multipl'r variatur. hec oia pctā ſūt
mortalia: poſteriora tñ prioribus grauiora multiplici lege inhibita. Di.
O clara q̄ſo. Ma. Longū eſſet de ſingulis tractare: ſufficiat igit de adulte
rio hoc deducere: qđ inter grauia eſt cōis. hoc vitium lex nature execratur.
p illud. Quod tibi nō vis fieri: alteri ne feceris. Unde ⁊ pagani adulteros pu
niunt. Lex Moſi tales lapidare pcepit. Lex Euangelij hmōi damnat. Lex ca
nonica penitentiā ſeptennē infligit. Lex imꝑialis capite priuat. C. de adulte. l. Gregorius
q̄ uis. Ultra has ſpēs iam enumeratas: hoc deteſtabile vitiū etiā octo filias lib.31.mora.
nephandas generat. q̄ ſunt Cecitas mētis. pcipitatio. inconſideratio. incon
ſtantia. amor ſui. amor ſeculi. ⁊ deſperatio vite future. de quibus latius vi
dere eſt in traditione theologie.

De ptib⁹ potētialibus Tēpantie. de Continētia ma licia Beſtialitate ⁊ virtute heroica. Ca. XLIII. Diſc.

Remiſſorum ordo expoſtulat: vt nūc ptes potentiales tēpantie explice
mus. Ma. he ptes ſunt cōtinentia: māſuetudo: clementia ⁊ modeſti
a: ſub q̄ alie continentur. Di. Continentia q̄d eſt? Ma. Eſt animus
inuictus a delectatiōe. Caro enī vt ait apl'us ꝯcupiſcit aduerſus ſpm. hanc
cōcupiſcentiā animus p continentiā refrenat nō mō circa geſtū ⁊ tactū: verum
etiā circa q̄ſcūq̄ delectatiōes a quibus inuictus pmanet ſi bene ꝯſiliat ⁊ ab
eo nō recedit. q̄ ſi contrariū fiat incontinentia fit ⁊ animus paſſionib⁹ cedi.

P:imo q̄dem p p̄uolatiōem:ſi ante cōſiliatiōem ex impetu paſſionibus vin
citur vt cholerici ꝛ melancholici.Scđo ſi ꝯſiliatio fit:ſed in ea nō pſeuerat.
imo magis paſſionem ſequit̄.vt frequenter flegmatici ꝛ ſanguinei:q̄ ſi p
uerſitas rōni ita dñetur vt malū bonū dicat ꝛ in eo finē ꝯſtituat:dicit̄ ma
licia quibus cōminat̄ dñs p ꝓphetiā dicēs.Ve vobis q̄ dicitis malū bonū
ꝛ bonū malū.Si ꝓo limites humane nature cōcupiſcentia.ꝯgredit̄:ꝛ anim⁹
vincit̄ erit Beſtialitas vt in cōcubitu cū brut̄.In hoc enim ſola ſenſualitas
q̄ beſtijs cōicamus dominat̄:ideo beſtiales dicunt̄ q̄ tale ꝛ ſilia operantur.
Qui aūt a ſenſualitate ſe abſtrahunt:ꝛ in intellectiua qua dijs compamur
vltra cōem modū ꝓficiūt.Heroes ideſt diuini vel deificati a phis noiantur
Ethicoꝝ.7 ꝛ virtus eoꝝ heroica dr̄.Tenentes aūt mediū inter beſtiales ꝛ heroes ꝟtuoſi
ſunt ꝛ ꝯtinētes ꝓprie noiant̄. Di. Manſuetudinē ſilr̄ breuitate explanes.

De māſuetudine.clemētia.pace.iracūdia.crudelitate ferocitate.ſeueritate.ꝛ inuidia.Ca.XLIIII Ma.

Manſuetudo ꝛ clementia ſilr̄ explanantur:animū circa ire paſ
ſionē cohibēt:ne limites debitas trāſiliat.Ira eñi ſm̄ Tulliū Tu
eſt libido puniendi eū q̄ feciſſe videt̄ iniuriā.Ubi duo inuunt̄
ſcꝫ appetitus vindictę ꝛ pena infligenda.P:imo māſuetudo
q̄ꝫ ꝛ mititas ſic intelligendę ſunt harum definitiōes q̄b⁹ defi
niuntur.Manſuetudo eſt moderatiua irarū;Clemētia vero
eſt p quā animus concitatus in odiū alicuius benignitate retinet̄:ſcꝫ ne oēꝫ
penā debite infligat.Ponit̄ aūt hic odiū ꝓ ira q: odiū eſt ira inueterata.ad
ꝟtutē manſuetudinis ſuo exēplo ſpēalr̄ Chriſtus nos admonet dicēs.Diſci
te a me:q: mitis ſum ꝛ humilis corde:Et p Aplm̄.Tu ꝟō dei ſectare paci
ficā manſuetudinē.inſup ꝛ p ſapientē.Fili mi in manſuetudine ſerua aīam
tuā q: vero tūc labori fort⁹ inſiſtit̄ cū fructus copioſus ſperat̄:idē dñs māſu
etudinis p̄mia ꝓmittit maxima cū ait.Beati mites.qm̄ ipſi poſſidebūt ter
ram ſcꝫ viuentiū.Hinc pſalmiſta.Manſueti hereditabūt terram ꝛ delectabū
tur in multitudine pacis.Habito igit̄(iuxta ſnīam Senecę)cū hominib⁹ pa
cē:cū vitijs bellū.Remiſſius eñi impanti(vt idē ait)meli⁹ paret̄.Meli⁹ ē etiā
dño reddere rōem de nimia miſcđia q̄ꝫ de nimia ſeueritate.inq̄t Chriſoſto.
Et ſine clemētia ꝛ miſcđia lex Chriſti nō implet̄ teſtat̄ Hieroñ. Di. Extre
ma Manſuetudinis que ſunt? Ma. Iraſcibilitas ꝛ ira ſiue iracundia.De
ficere eñi ab ira p iraſcibilitatē ꝛ nūq̄ꝫ iraſci:laudabile non eſt.Vñ ꝓpheta
ait.Iraſcimini ꝛ nolite peccare.Iraſcit̄ eñi iuſtus(inquit Aug.6.q.i.pa.fina Au
li)peccat̄ paleaꝝ ideſt malorum ꝛ non odit.Rurſus nimiū iraſci intollera
bilius eſt ꝛ triplr̄ fit.Primo ex leui cauſa ꝛ velociter ꝛ extreme:ꝛ illi mox mi
teſcunt.qđ videmus in cholericis ꝓpter caliditatē.Eſt eñi irā ebulitio ſan
guinis circa coꝛ.inq̄t Ariſtotel̄ primo de aīa.ꝛ Ganfredus in poetria.Ira
genus flāmę materq̄ furoris:ab ipo Felle trahens ortū coꝛ ꝛ interiora ve
nenat.Hos ꝑ Phus Acrocolos vel acutos nominat:ab acros qđ eſt.extremū
ꝛ colos ira.Alij irā diutius retinent:ꝓpter materię groſſitiem.vt melācholici
quos amaros vocat.Non tñ eſt ira ſup irā mulieris ait ſapiēs:ꝛ hoc ꝓpter
debilitatē rōnis.Tertij qui graues appellant̄:irā conceptā obſtinato aīo te
nent nec deſiſtunt donec vindictā inferāt:ꝛ illi ſeueri ſunt ſi ſm̄ leges puni
unt.Feroces ſi ſine cauſa puniūt:aut ſi in hoīm cruciatu delectant̄.Crude
les ſi grauiores q̄ꝫ lex dictat penas inferunt.Hi iam tertij ordinis iracundi
potius beſtie q̄ꝫ hoīes dicendi ſunt q: obſtinato animo ſunt nec miteſcunt

hō aūt mitis fieri pōt dicente Horatio. Nemo id eſt nullus hō adeo ferus eſt
qui non mitēſcere poſſit. Et Ouidius. Candida pax homines trux decet ira feras
Iuſte aūt cōparatū eſt. vt tales nō alios tm̄ ſed ſeipſos grauius puniantur cū
ira in ipſis inueterata in inuidiā vertit. dū em̄ viāq̄ eā ad libitū ſuū ſumere
nō poſſunt de proximo ſuo ſemper cū odio habebūt. et de bonis eius triſtant
qd̄ eſt natura inuidie: quā et Ouidius li. 2. meta. nō indocte deſcribit (Sedet
inquit pallor in ore) nā filie eius vt ponit Grego. li. 15. moraliū. ſunt odium
detractio. ſuſurratio. exultatio in aduerſis. et afflictio in proſperis. vnde etiā — Horatius
(macies in facie) q: putredo oſſium inuidia. ait Sapiēs i puerbijs. et Hora.
Inuidus alterius rebus marceſcit opimis. et videt illius proſpera cū lachrymis.
Ideo nūq̄ ridet: q: ſemp viciuū pecus grandius vber habet. et in agris alte-
rius fertilior ſeges eſt. Inſup et rubigine infectos hȝ dentes: q: bona et vitam
alioꝝ rodit (pectora felle virent) a quo ſine intermiſſiōe cruciant. Vñ Hiero.
O inuidia primū tui mordax. Eſt et lingua ſuffuſa veneno: q: ſemp contra
deum vel ſupiores, murmurat q̄ proximo tanta bona de q̄bus dolet tribuunt.
Comedit etiam carnes vipereas: quia ſolo alterius malo paſcit. vñ Ouidius
Ledere viuos liuor et iniuſto carpere dente ſolet. Inquieta eſt et contumoſta-
beſcit. nā vt ait Ciprianus. Mala cetera finem habent: inuidia terminū nō
habet. Utinā igit inq̄t Socrates inuidi in omnibus ciuitatibus oculos et au-
res haberēt: vt de oīm felicitate torquerentur. Hec peſtis de ſanitate alioꝝ
infirmat: de vita morit. vñ et domus eius ſecundum Ouid. in imo eſt in ni-
gris vallibus: q: inuidus quantū poteſt ſe occultare nitit. Hec domus ſole ca-
ret. q: inuidus excecatus malicia non intelligit: nec videt ꝙ bonū de quanto
cōmunius de tanto melius. Uentū nō habet: quia in vijs ſuis nō proſperat.
Eſt et ſemp frigida. igne charitatꝭ omnino expers: que papyrus caperet. aut qs
calamus exararet: huius vicij īmanitates. per filias em̄ ſuas in omnes gene-
rationes ab origine ſeculi ſe diffundit donec ad initium ſuū redeat. luciferū
ſcȝ cuius inuidia mors intrauit in mundum. Filijs aūt inuidie iam proxime
cōmemoratis cognate ſunt filie ire. quas btūs Grego. ponit loco quo ſupra
Rixa ſcȝ vnde bella et homicidia pcedunt. Tumor mentis Indignatio a q̄
et murmuratio. Contumelia. Clamor qui inducit ſcandalum. Blaſphemia ſi-
ue maledictio: q̄ꝝ deformitates prudens theologus diſcernit: nos quod cepi-
mus proſequamur. Di. placet nunc aūt modeſtiā pſequere.

De modeſtia et eius ſpēbus. q̄ꝝ prima humilitas cuius gradus hic cōmemorantur Et ſimiliter vitiū eidē oppoſitū quod eſt ſuperbia cum gradibus et filiabus deſcribitur. Capitulum. XLV. Magiſter.

Modeſtia (vt ait Tullius) eſt per quā pudor honeſtus clarā et ſtabilem
comparat auctoritatem id eſt. grauitatē. Hec ꝟtus nōnulla interiora
et q̄dam exteriora hoīs moderat: q̄bus reſiſtere non eſt oīno difficile et
plures ſub ſe cōtinet ptes. q̄ ſunt humilitas: ſtudioſitas: eutropelia:
ornatus taciturnitas verecundia ſufficientia. moderatio. Di. De his pau-
ca que habes in medium ferre haud graueris. Ma. Faciā ac lubēs et pmū
de humilitate que vt deſinit. s. Bernar. eſt contemptus pprie excellentie. Hec
appetitū refrenat ne inordinate tēdat in magna: eſtimādo ſe ſupra id qd̄ ē
hec ꝟtus apprime neceſſaria eſt: nā ſine ea nemini poteſt eſſe ſalus de p e.
diſt. i. pa. Taciturnitatis. Perfectio aūt ipſius duodecim gradibꝫ cōplet quos

vir dei ſcīūs ⁊ humilis Benedictus in regula ſua cōmemorat. Primꝰ eſt cor
de ⁊ corp. humilitatē oſtendere defixis in terrā aſpectibus. Secūdus pauca
⁊ rōnabilia loq̄ nō clamoſa voce. tertius raro ⁊ difficile ridere. Quartꝰ vſq̄
ad interrogatiōem tacere. Quintus in cōi viuere. Sextus ſe omnibus viliorē
⁊ credere ⁊ ꝓnunciare. Septimus ad oīa ſe indignū ⁊ inutilem exiſtimare
Octauus pctā ꝓpria pure cōfiteri. Nonus pro obedientia in duris ⁊ in aſpe
ris pacientiā amplecti. Decimus omni obediētia ſe ſubdere ſuperiori. Unde
cimus nō delectari voluntatē ꝓpriā implere. Duodecimus deū timere ⁊ oīm
q̄ ꝑcepit memoriā hr̄e. his gradib⁊ aſcendit in montem dñi ꝑ vitiū vero op
poſitū qđ eſt ſupbia tot gradib⁊ deſcenſus fit in baratrū ⁊ carcerē teterrimū
diaboli. Di. Supbia quid eſt? Ma. Eſt vt inquit Augu. de ciui. 14. ca. 13. ꝑ
uerſe celſitudinis appetitus: ⁊ in lib. de Innocentia. Superbia inquit eſt in
ordinatus amor proprię excellentię. ⁊ hoc q̄dem quadruplr̄ ſm̄ beatū Greg.
lib. 14 moraliū. Aut enim ſuperi bona a ſemetipſis habere exiſtimant. Aut
ſi datum deſuper credūt tn̄ ſuis meritis deputant. Aut certe cum iactant ſe
habere quod non habent. aut deſpectis ceteris ſingulariter videri appetunt
De q̄bus omnibus Dauid ſe vnico verſiculo excuſat dicens. Domine non eſt
exaltatū cor meū: neq̄ elati ſunt oculi mei: neq̄ ambulaui in magnis: neq̄
in mirabilibus ſuper me. reddendo ſingula ſingulis. Di. Gradus aūt ſup
bię qui ſunt? Ma. Quos beatus Bernardus ⁊ poſt eum ſanctus thomas
enumerat. Primus eſt curioſitas quo quis minime cōtentus terminis ſibi
cōuenientis cognitionis: querit ſcire videre ⁊ audire ⁊ ſimiliter ceteris ſenſib⁊
experiri qđ non decet: nō eñ ſaciatur oculus viſu: nec auris auditu inquit
Salomon. Secundus eſt leuitas mētis ad iudicandū alios ⁊ ad docendum
noua: q2 ſi eſtimat ceteris prudentiorē. tertius eſt inepta leticia ſi ꝓſperatꝛ i
malis. Letantꝛ eñ (ait Sapiens) cū malefecerint ⁊ exultant in rebus peſſimis
Quartus eſt iactantia vel loquacitas: non attendens q2 laus in ore proprio
ſordeſcit. Et illud Catonis. Nec te collaudes nec te culpaueris ipſe. Quare?
ſubiungit. hoc faciunt ſtulti quos gloria vexat inanis. Quintus ſingularitas
facere ſcʒ aliqđ vltra cōia vt reputetꝛ melior. Sextus Arrogātia qua ſe aliis
p̄eſſe nulli ſubeſſe querit: ⁊ adulatiōibus acquieſcit. Septimus p̄ſumptio q̄
ſe ad ea q̄ vires ſuas excedunt ingerit ſufficientē ſe reputādo. hic contra Cato
nis admonitionē ad conſilium accedit nō vocatꝰ. nō reputās bene actū qđ
Seneca. ipſe nō dictauerit. octauus defenſio: pctī. ⁊ vt ait Seneca in libro declamati
onū. hoc ⁊ equale oīm eſt vt vitia ſua malint excuſare q̄ effugere. Nonus Si
mulata cōfeſſio vt videatꝛ humilis ⁊ penitens q2 locus defenſioni nō eſt. Deci
mus. Rebellio. nolle ſcʒ obedire ſupiorib⁊. Impius eñ cū in ꝓfundo venerit
pctōꝝ cōtēnit. Undecimꝰ Libertas peccādi. vt neminē timeat. q2 ſocios ꝑ p̄ce
Prouer. 6 dentes gradus contemnit. ꝑ decimū erit ſupiores deſpexit. libere ergo delectatꝛ
facere qđ placet. Duodecimus ē Conſuetudo peccandi vt oīm mādatoꝝ dei
Immemor dicat inſipiens in corde ſuo. nō eſt deus In his gradib⁊ multę ex fi
liabus Superbię ſunt expreſſe. Sūt enim filię ſupbię Ambicio Preſumptio
Arrogantia Pertinacia Ingratitudo Iudiciū temerariū Irriſio. Ten ꝑtare
deum: adulatio ⁊ inanis gloria. q̄ ſi laudē in apro appetit alias de ſe filias
gignit quę ſunt Imodeſtia. ornatus inobedientia: iactantia ptinacia: hypocri
ſis diſcordia contentio. de q̄b⁊ ſermo copioſior theologię reſeruabitꝛ. Di.
De ſtudioſitate aūt que eſt ſecunda Modeſtię pars: quid dicis?

De ſtudioſitate ⁊ vitio oppoſito Curioſitati. Capitulum. XLVI. Magiſter



Teſte Ariſt. principio metha. Omnes homines natura ſcire deſiderant nec intellectus intelligendo etiã maxima intelligibilia fatigatur ⁊ propter infirmitatẽ ſuę capacitatis ;a nullius creaturę cognitione quietat verũ;tñ cũ inmerſus ſit materię ad ea q̃ manifeſtiſſima ſunt naturę ſe habet vt oculꝰ nycticoracis ad lumen ſolis quibus ſi immoderatius inheſerit in inextricabiles errores incidit vt videre ẽ in opinionibus philoſophoꝝ gentiliũ ⁊ eorũ quos hereticos dicimus:quos Sapiẽs admonet. Altiora te ne q̃ſieris ⁊ fortiora te ne ſcruteris:⁊ in pluribꝫ operibus eius nõ ſis curioſus:multos em̃ ſupplantauit ſuſpitio illoꝝ ⁊ in vanitate detinuit ſenſus eoꝝ ⁊ q̃ ſcrutator eſt maieſtatis opprimetꝫ gloria eiꝰ ⁊ Apl's. Nolite alta ſapere ſed ſapite ad ſobrietatem. Aperte igitur ⁊ velle ſcire aut q̃ ſunt inhibita aut q̃ ſunt admiſſa:non tamen ordinãdo illa in finẽ vltimũ ſed ſimpl'r vt eoꝝ habeatꝫ noticia:vanũ eſt vt pater Sapientię.8. Vani ſunt omnes homines in quibꝫ nõ ſubeſt ſciẽtia dei ideſt qui nõ ordinãt ſciẽtiã ſuã in cognitiõem dei. Ab hac vanitate ſit ſtudioſitas appetitum coercet ⁊ intra limites cõſtitutos retinet:vltra quos vitiũ curioſitatꝫ abducit Curioſus enim (vt inquit Auguſtinus libro de vtilitate credenda) eſt qui ea requirit quę nihil ad ſe pertinent. Auguſti.

De Eutropelia Bomolchia ⁊ Ruſticitate ⁊ quõq̃ ex ludo ſit inſidendum. Ca.XLVII. Mag.

Onlaũt tñ labores exteriores hoĩem frangũt:ſed ⁊ interiores ex cõnexiõe viriũ animę ad corpus:hoĩem debilitãt ⁊ eneruãt:qd aiadvertẽtes maiores ad interruptiõem taliũ ſeq̃ces hortati ſunt.vñ Auli.musicę volo tandẽ tibi parceas:nã ſapientẽ decet interdũ remittere actꝰ rebꝫ agendis intentũ. Et Pãphilius. Parce iuuentuti cõplectere gaudia vitę. Leta deo ⁊ letis paſcere corda locis. Et moraliſſimus Cato. Interdũ tuis interpone gaudia curis.⁊ Henricus Samarenſis pualet in cunctis mode

ſta diſcretio reb⁹.Qua ſine:ꝟtutū grande peribit opus.Ouidi⁹ quoq̃.Qd ca-
ret alterna requie:durabile nō eſt.Hec reparat vires feſſaq̃ mēbra leuat.⁊
rurſus.Ferreus aſſiduo cōſumit annulus vſu.Da requiē:q̄eſt⁹ ager bene cre
dita reddit.Et pħus.Requies ⁊ ludus in vita ſunt neceſſaria. Di. Cur igit
nō ſepius nec oīm ludo nos inſiſtere pateris? Ma. Ne in vſum malū inci-
datis:nā q̄ ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorē Teſta diu.Et vt inquit
Sapiēs.Adoleſcens iuxta viā ſuā gradiēs:etiā cū ſenuerit nō recedit ab ea
Ludo igit ⁊ ioco vti q̄dem licet inq̄t Tullius ſed ſicut ſomno ⁊ q̄etib⁹ cete-
ris:⁊ tūc q̄dem cū grauib⁹ ⁊ ſerioſis rebus ſatis fecerimus.Qd aūt a mlt̄is
ludis te tuoſq̃ cōplices inhibeo:eo fit:ꝙ aut petulātes obſceni aut flagitioſi
ſunt cū honore ſil' ⁊ ſubſtam ⁊ aīam auferētes.Et exercentib⁹ tales ludos cir
ca vltimā neceſſitatē res ſuas donare:vitiū eſt immane:non virtus inquit
Aug.ſup Joan.diſt.86.ca.donare.Et Hierony.parua ſunt dare hiſtrionib⁹
⁊ ſacrificare demonib⁹.de q̄bus ⁊ Joan.Chriſoſt.ſup Math.ſic ait.vbi eſt lu
dus vel ſaltatio ibi eſt diabolus.Honeſtos aūt ludos nec ipa ſacra ſcriptura
vetat:vti videre eſt apd̄ Alexandrū de ales.ij.pte.q.37.⁊ ſctm̄ Tho.ſcd̄a ſcd̄e
q.168.Nec ego a medio(qd̄ ſolum ꝟtuoſum eſt)in ludis declinemus:virtutẽ
ſtudeamus:quā Pħs Eutropeliā nos vrbanitatē aut iocūditatē dicere poſ
ſumus.Eutropelus itaq̃ dicit̃ q̄ſi bene ſe vertens ad oīa ⁊ eius ꝟba lu-
dicra vel iocoſa.ſi q̄n cōuitia dicere videt̃ illa nullius famā ledūt:ſed cū dele
ctatiōe emendatiōem inferunt:ſequit̃ eū ⁊ diligenter obſeruat:qd̄ vir ſctūs
Ambro.pmo de officijs monet dicēs.Caueamus ne dū relaxare aīm volum⁹
ſoluamus oēm harmoniā q̄ſi concentū bonoꝝ opeꝝ:q̄ vero vt ait Perſius
Mille hoīm ſpēs ⁊ reꝝ diſcolor vſus.Velle ſuū cuiq̃ eſt:nec voto viuit̃ vno.
Et Ouidius de arte.Pectoribus mores tot ſunt quot in orbe figure.Eutro-
polus in ſingulis q̄ꝝtum ad pſonā tēpus ⁊ locū cuncta proſpicere habet:vt
ne q̄d nimis atterēt modūq̃ i reb⁹ vltra citraq̃ quē nequit conſiſtere rectū
obſeruet. Di. Extrema huius virtut̃ q̄ ſunt? Ma. Bomolchia ⁊ Ruſtici
tas ſiue Agreikaía:inde Bomolchus ⁊ Agreſtis.Ille excedit:hic deficit.Ille
ſingula dicta ⁊ facta alioꝝ ſeruat ⁊ rapit vt in riſum vertat:nō curās ſi etiā
eoſdem contriſtet dictus a bomos altare ⁊ lochos raptor.eo ꝙ adinſtar mil-
ui expectātes vt de ara immolantiū carnes rapiat.ſic ipe aliorum dicta ⁊ fa-
cta in iocū ⁊ vitia vertit.Agreſtis eſt triſtis in oīb⁹ in nullo ludo q̄ꝝuis ho
neſtos eliminādus.H i melācholicis plurimū eſt vitiū nature potius q̄ꝫ mo
ris:q̄b⁹ cōpatiendum eſt. Di. Alie modeſtie ptes ſi q̄ ſunt afferas.

De modeſtia ⁊ verecundia ſeruanda in oculis ⁊ aliis ſenſibus ſimiliter ⁊ in lingua. Ca.XLVIII Ma.

Preter dicta multa ſunt modeſtiā cōcernentia:nā vt ait Sa-
piens.Amictus corpis:riſus dentiū:⁊ greſſus hoīs enunciāt
de eo.Et Aug.Incōpoſitio corpis q̄litatē indicat mentis.di.
41.pa.vl' cleric⁹.Et Hierony.Nec affectate ſordes nec exq̄ſite
delicie laudē pariūt.Et hec q̄ꝝtum ad ornatū exteriorē:in.q̄
ſupflua abſcindunt̃ p ſufficientiā:qd̄ nō nimis exq̄ſita req̄
rant:fit p moderatiōem.Motū vo geſtū ⁊ inceſſum cōponit verecundia:de q̄
Ambro.li.i.de offitijs.Sicut in ſenib⁹ grauitas ⁊ in iuuenibus alacritas.ſic
in adoleſcētibus verecūdia velut q̄dam nature dote cōmendat̃.Hec i ipo cor-
pis motu geſtu ⁊ inceſſu tenēda eſt.Habit⁹ eīm mentis cernit̃ in ſtatu corpis
⁊ vox q̄dā ē aī corpis mot⁹.Hec Am.nimirū verecūdia in hoīe oīm ſenſuū cu

De principiis philoſo.mora:

ſtodiam parit:q̃ ablata mox mors intrabit:vt inq̃t Hieremias.mors aſcē
dit p fen.ſtras nr̃as.Feneſtrę aũt q̃d ſunt:niſi oculi aures nares os ⁊ ma
nus.Hinc.mor⁹.Quintilian⁹ inq̃t:totius hoīs libertas eſt:oclos pdidiſſe.ocu Hieremię
li ſunt.p quos paupratē ferre nō.poſſum⁹.oculi tota nr̃a luxuria.Hi nos in Quinti'ia
oīa.quotidie vitia pcipitant irritant:adamant cōcupiſcũt.Sunt igit irrita nus li.cãx
menrũ.vicioꝝ:duces ſcelerũ.ait Seneca de remedio fortuitoꝝ.vñ. Aug.Nec
dicatis vos hr̃e aīos pudicos:ſi habeat oclos ipudicos:q: impudicus ocl's
impudici cordis eſt nunci⁹.32.q.5.c.nec.ſolo.Alij ſilr ſenſus cohibendi.ſunt:
maxime aũt in lubrico poſita lingua.hęc eñ vt ait:Iuuenalis eſt.mali pars
peſſima ſerui.hanc virtute taciturnitat cohibeamus a malo ⁊ labia noſtra
nō loquant dolũ.hoc aũt q̃ ſit.difficile Quintilianus explicat dicens. Nullã
difficiliorē credo.q̃ ſilentij virtutē.Et Cato.Virtutē:primā puto compeſcere
linguã.Proximus ille deo eſt qui ſit rōe tacere.Et:Ouidius de arte amandi
Eximia eſt.virtus preſtare ſilentia rebus.At contra grauis eſt culpa tacēda
loqui.Si vis igit vitã ſcʒ ęternã ⁊ diligis dies videre bonos:ait.regius pphã.
Probibe linguã tuã a malo:⁊ labia tua:ne loquant dolũ.⁊c.q̃ longum eſſet
hic pſeq.Regulam tñ Senecę aureis characteribus deſcribendam aīo tuo
recondas. Di. Quã: Ma. Tuũ ſilere qd vis:primus ſile.Nã volat irreuo
cabile verbum.⁊ vt ait poeta.Nuſq̃ tuta fides.Saluſti⁹ quoq̃.Paucis cha
rior fides q̃ p.cunia.Prolixum nimium eſſet oēs modeſtię ptes enumerare
qu aꝝ etiã multas ex his quę in ceteraꝝ virtutum explanationib⁹ dicta ſũt.
colligi pñt.Leges ⁊ poſthac Senecã ſaltem in tractatu de quatuor virtutib
leges ⁊ Prouerbia Salamonis ⁊ librũ quem Eccleſiaſticum dicunt quibus ſi
plurimas ſnias Dauid regis Pſalmigraphi coniunxeris nō erit neceſſariũ
a gentilibus moralitates cōquirere:qd eñ ab ipis colligimus tanquã ab ini
quis poſſe floribus auferimus.inquit diuus Aug.⁊ canon.Dñs declarauit.
.i.q.i.De ceteris vero quas.plibata diuiſio virtut theologicales vocat Genti
litas ignorat.deus eñ illas infundit iſtis quos per ſacri baptiſmatis vndã
militię ſuę aſcribit. Di. De illis nũc demũ pauca ſubiungas. Ma.Per
pauca:nã complerior tractatus de illis theologię reſeruandus eſt:in qua ab
undantiſſime declarantur.

De virtutibus theologicis in genere.Ca.XLIX.Di

Uot igit ⁊ q̃ ſint virtutes theologicales hic ediſſere. Ma. tres ſũt
Fides Spes Char itas. Di. theologicales q̃re dicte ſunt: Ma.
Quia ſola dei reuelatiōe nobis in theologia manifeſtant:er ⁊ a do
nobis infunduntur:⁊ in deum tãquã in ſuũ obiectum diriguntur
q̃ eſt finis vltimus ⁊ beatitudo ſeu.felicitas pfecta ad quã homo creatus eſt
⁊ his virtutibus ſuffultus pueniet.Per fidem quippe deum agnoſcit.p:ſpē
in deum tendit tandem:poſſe conſequi confidit:p Charitatē deũ ſup oīa de
ſiderat ⁊ diligit. Di. Nō pigeat q̃ſo paulo latius has virtutes deſcribere.

De fidei.definitione ⁊ Simbolis ⁊ articulo fidei ab apoſtolis poſitis. Ca.L. Magiſter.

Ides a doctoribus varie definitur ⁊ vere:placet tñ eã quã Apl's po
nit dilucidare.hic in epl'a ad hebreos dicit.Fides eſt ſubſtantia ſpe
randaꝝ reꝝ argumentũ nō apparentiũ.ideſt.Fides eſt lumen quod
dam a deo infuſum:quo habet ſubſtantia.i.principium reꝝ ſperandarũ ſcʒ
futurę beatitudinis argumentũ.i.mediũ conuincens mentē ad aſſentiendũ
nō apparentib nobis ſeu.vel ratione naturali.Unde ſicut ſub a.accidētib⁹

ſubeſt ⁊ prior:ſic fides ceteris ꝟtutib' prior eſt ⁊ fundamentū.de quo Pau
lus loquit̄ ad Cor.dicēs.Fundamentū aliud nemo pōt ponere ꝑter id qđ
poſitū eſt Jeſus Chriſtus.i.fides Chrī:que facit vt res q̄ ſperantur in futuro
in nobis ſubſiſtant.⁊ q̄ inuiſibilia ſunt in mēte nr̄a appareāt.hinc etiā argu
mentū appellat̄. Di. Que ſunt aūt he res q̄ꝝ fides eſſe dicit̄: Ma. Que
ſummaricꝫ articulos in ſymbolo Aploꝝ explicāt ⁊ in ſimbolo patrū ⁊ atha
naſij latius declarantur ⁊ in ſacris elogijs veteris ⁊ noui teſtamenti auctore
ſpiritu ſancto tradunt̄. Di. Symbolū Aploꝝ hoc ne eſt qđ in eccleſia ſub
officio miſſe decantat̄: Ma. Nō:ſed id ſymbolū patrū ſiue Nicenum ap
pellatur.Quod aūt ad primas dicunt ſacerdotes ⁊ incipit.Quicunqꝫ vult ſal
uus eſſe.Athanaſij eſt.Et reliquū qđ oēs fideles in orationibus ſuis premit
tunt.⁊ incipit Credo in deum.Apoſtoloꝝ eſt.ab apoſtolis compilatum eſt.
Petrus nēpe apoſtoloꝝ primus dixit.Credo in deū patrē omnipotente creato
rem celi ⁊ terre.Adiūxit Andreas.Et in Jeſum Chrm̄ filiū eius vnicū
dominū nr̄m.Joannes euangeliſta adiecit.Qui conceptus eſt de ſpiritu ſan
cto natus ex Maria virgine.Jacobus maior intulit.Paſſus ſub pontio py
lato:crucifixus mortuus ⁊ ſepultus.Thomas addidit.Deſcendit ad inferna:
tertia die reſurrexit a mortuis.Jacobus minor ſubiunxit.Aſcendit ad celos
ſedet ad dexterā dei patris omnipotentis.Philippus ſuperaddidit.Inde vē
turus eſt iudicare viuos ⁊ mortuos.Bartholomeus dixit Credo in ſpiritū ſan
ctū.Math.addidit.Sanctā eccleſiam catholicā.i.vniuerſalē ſubintelligit̄ cre
do:nec additur in.Simon ſubiecit.Sanctorum communionem:remiſſionē
peccatorum.Judas Thadeus ſuperaddidit.Carnis reſurrectionem.Mathias
concluſit dicens.Vitam eternam Amen.

De vtilitate fidei de actibus interioribus eiuſdē ⁊ infidelitate vitio fidei contrario de apoſtaſia hereſi et blaſphemia. Ca.LI. Mag.

Ec fili mi(quicunqꝫ vult ſaluus eſſe)neceſſe eſt vt actu interiore cre
dat ⁊ ſi neceſſe fuerit actu exteriore confiteat̄ dicente apoſtolo ad
Rom.Corde credit̄ ad iuſtitiā:ore aūt cōfeſſio fit ad ſalutē.Et Chri
ſtus.Qui nō crediderit condemnabit̄.Et rurſus.Qui nō credit iā
iudicatus nā iuxta apoſtolicam vocē.Sine fide impoſſibile eſt placere deo.
Actus aūt fidei interior,qui eſt credere qꝫuis vnus ſit tribus modis tn̄ dicit̄
vt habet Magiſter ſen.li.3.diſt.23.ſcꝫ credere deum:ſcꝫ eſſe omnipotentē crea
torē oīm.⁊c̄.Credere deo.hoc eſt credere ꝟa eſſe q̄ deus ꝑ ſcripturas dicit:q̄a
ipe eſt ſumma veritas.Credere in deum eſt(vt ait Auguſt.)credendo amare
credendo diligere:credendo in eum ire ⁊ eius mēbris incorpari(q2 eſt ſum
ma bonitas)qđ ſi q̄s oīa diſcernere nō poſſet credat qđ eccleſia credit ⁊ nō
errabit.Actus aūt fidei exterior q̄ eſt fidē ꝓ loco ⁊ tpe cōfiteri:fieri hꝫ nō tm̄
ore vl' vōce ſed etiā opere:nā vt ait Hiero.Quocieſcūqꝫ vincimur vitijs atqꝫ pec
totiēs deum negamus ⁊ econtrario quotiēs boni aliq̄d agimus deum ꝯfite
mur. Di. Fidei ne vitium quemadmodum ceteris ꝟtutib' opponit̄. Ma.
Etiā infidelitas ſcꝫ vt dicit renitentiā his q̄ fidei ſunt:aut q2 fidē auditam
ſuſcipere contemnit:vt in gentilib' aut q2 fidē in figurā ſuſceptā in figurato
abijcit vt in iudeis.aut q2 ſuſcepte fidei in manifeſtatiōe ꝟitat̄ cōtradicit.
vt in apoſtat̄ ⁊ hereticis:de q̄b' beatus Petrus ait.Melius eis erat nō cog
noſcere viā ꝟitat̄ qꝫ poſt cognitā retrorſum ꝯuerti.Oēs iſti ſicut vitio ꝯtra
rio fidei laborāt:ſic ⁊ actus actib' fidei ꝑdictis oppoſitis hn̄t:nec eni corde de
um deo ⁊ in deum vere pureqꝫ credunt nec ore confitent̄ ſed cordis infideli
tatem nōnunqꝫ blaſphemo ore ⁊ opere exprimunt. Di. Contine paulıſper

alanū donec q̄d appōſtata:q̄d hereticꝰ ⁊ q̄d ſit blaſphemꝰ ꝯdoceas. Ma.
ꝯpoſtata (vt doctori irrefragabili viſuȝ eſt) q̄ temerarie a ſtatu fidei obediē
ie eccleſiaſtice vel regiōis recedit. Hereticꝰ (vt Augꝰ. ait li. de vtilitate creden
li) eſt q̄ alicuiꝰ tpalis cōmodi ⁊ maxie glie pncipatuſq; ſui grā. falſas ac no
uas opiniones vel gignit vel ſequit̄. Blaſphemꝰ autē vt ſ. Thome placet eſt
cunq; negat aliq̄d de deo q̄d ſibi ꝯuenit vel attribuit deo aliq̄d q̄d ei non
ꝯuenit: aut creature tribuit q̄d deo appropriat̄. Q̄d ſi ex certa malitia fiat
ctm̄ in ſpm̄ſctm̄ ⁊ irremiſſibile. i. facile nō remiſſibile. Quāuis ſm̄ Auguſt.
ctm̄ in ſpm̄ſctm̄ ꝓprie ſit finalis impenitētia. ⁊ illud nec hoc nec in futuro
ſeclo remittit̄. Di. Dei me ꝓtegente grā ab om̄ibꝫ his cauebo: ſed ꝓge.

De ſpe et oppoſitis vitijs que ſunt preſumptio ⁊ deſperatio. Capitulum. LII. Magiſter

Spes ſcd̄m Magiſtrū in ſentē. li. 3. diſ. 6. Eſt certa expectatio
future btitudinis ex meritis ⁊ grā ꝓueniens. Proprius nēpe
actus ſpei ē expectare. dicēte aplo. Si quod nō videmꝰ ſpera
mus: ꝑ patientiā expectamꝰ. Certa aūt d̄r: q2 nō eſt niſi in id
q̄d ē poſſibile nobis adipiſci. i. in deū ſiue btitudinē quā adi-
piſci poſſumꝰ ſi grē dei cooꝑari volucrimꝰ. vn̄ addit̄ ex merit
⁊ grā ꝓueniēs: q̄m ſi meritis btitudinē ſperare nō ſpes ſed p̄ſūptio dici pōt
q̄d eſt vnū vitioꝝ ſpei oppoſitū. Di. Preſumptio q̄d eſt? Ma. Vitiū ex ſuper
bia natū. quo q̄s talē ſe exiſtimat ꝙ deꝰ eū etiā peccantē non excludet a ſua
grā. vel nō puniat ⁊ ſic ꝑuipendit diuinā iuſtitiā ⁊ inter pctā in ſpm̄ſctm̄ cō
numerat̄. Di. Aliud vitiū ne ſpei ꝯtrariat̄. Mag. Etiā deſperatio. q̄ (vt d̄t
glo ſup id Gen̄. 4. maior eſt iniq̄tas mea ⁊c.) eſt blaſphemia in ſpm̄ſctm̄. q̄
nō remittit̄ in h̄ ſeclo: neq; in futuro q2 aut putat deū nolle dimittere: aut
nō poſſe tanq; aut oīa nō poſſit: aut inuideat ſaluti. ꝯ q̄d dn̄s ꝓmiſit dicens. Pſalmus
q̄m in me ſperauit liberabo eū. Et Dauid. q̄m nō dereliq̄ſti q̄rentes te dn̄e.
⁊ cetera mlta in veteri ⁊ nouo teſtamēto. Di. Illa miſſa facientes: charitatē
videamus.

De charitate ⁊ quō deū noſipſos: ꝓximos ⁊ corpꝰ noſtrū ⁊ ꝓximoꝝ diligere iubemur. Ca. LIII. Ma.

Charitas vt magiſter li. 3. definit. Eſt dilectio q̄ diligit̄ deꝰ ꝓ
pter ſe: et ꝓximus ꝓpter deū vl̄ in deo. Quatuor eīm ait diuꝰ
Aug. li. de doctrina chr̄ina ex ordine diligēda ſunt. vnū ſupra
nos q̄d eſt deꝰ. Aliud q̄d ſumꝰ nos q̄ntū ad aīam. Tertiū q̄d
eſt iuxta nos. i. ꝓximus. Quartū q̄d eſt infra nos h̄ eſt corpꝰ
Deū q̄ppe (vt ait definitio) diligere debemꝰ ꝓpter ſe: q2 eſt ſū
mū bonū. Et vt Anſhelmꝰ ait: quo maiꝰ cogitari nō pōt. Aut etiā q2 ami
citia oīs ſup cōicatione fundat̄. vt charitas ſup cōicatione btitudinis deus
aūt eſſentialr̄ btitudo eſt: ideo ꝓpter ſe ⁊ ante oīa diligendus. Si modū q̄ris
modꝰ vt ait diuꝰ Bern̄. eſt ſine mō. q2 cā eſt infinita. vn̄ in lege ſcriptū eſt. Di
liges dn̄m deū tuū ex toto corde tuo: ⁊ ex tota aīa tua: ⁊ ex tota fortitudīe
tua. In euāgelio Luce addit̄. ⁊ ex oībꝫ viribꝫ tuis: ⁊ ex oī mēte tua. In mar-
co d̄r ⁊ ex tota ꝟtute tua: q̄d tn̄ in hac totalr̄ neq̄mꝰ: in pr̄ia autē ꝑficiemꝰ.
Scd̄o debemꝰ noſipſos diligere: q̄d ex eo p3. q̄d poſt ꝑceptū dilectōis dei ſubiū
git ⁊ ꝓximū ſicͭ teipm. vbi ponit̄ ꝓ exēplari dilectio nr̄a ad dilectionē ꝓxi
Nos aūt ⁊ ꝓxim diligere debemꝰ. vt btitudis ꝑticipes: ſic ꝑ ꝓximū nō ſolū i
telligūt̄ hoīes ſanguie iuncti aut amicitia ſed etiā inimici ⁊ angeli boni. oēs

eſſi]tales nobis vel exhibent vel exhibere poſſunt aliqđ] miſericordie opu
ꝯtra parabolã in euangelio Luce expſſam. Di. Si inimicos maloſq; bo
diligo: pctm̄ ꝛ malũ amabo. Ma. In his diligere debes hominẽ non c
pam ſeu vitiũ. vt Canon edocet diſtin. 87. Odio habeant pctã non homin
Diligendũ aũt dicit definitio ꝓximũ in deo vel propter deũ. In deo ꝗdem
iuſtus eſt q̇ manet in deo p gratiã. Propter deũ ꝗdem ſi ainiuſtus eſt. vt p g
tiã iuſtus fiat ꝛ in deo maneat. velle ꝗppe debemus proximo nr̃o vitã ete
nam ꝛ ea q̄ ad hãc deſeruiunt ſic ꝛ nobis volumus: ꝛ ſi neceſſe ſit ipi adiu
mento eſſe debemus. Di. Quartũ aũt qđ infra nos eſt. ſ. corpus cur Au
inter diligenda cõnumerat: cũ nos ipſos ꝓximũ diligere p̄ceptũ ſit. Ma. Tu
ad excludendũ errorẽ Manichei dicentis. corpus ꝛ q̇cunq; viſibilia a mal
p̄ncipio creata: tũ q: ex redundantia ꝛ concomitantia] corpus beatitudin
pticeps eſt ſup quã fundatur charitatiua amicitia. vñ ꝛ Prosp ait. Corpu
nr̃m q: ps noſtri eſt. ad hoc diligendũ nobis eſt. vt ſaluti eius ac fragilita
naturali ꝯſulamus ꝛ agamus ꝗtenus ſpiritui ordinate ſubiectũ ad etern
ſalutem accepta immortalitate ꝛ in corruptione pueniat. de pe. diſt. ij.

Charitati oppoſitũ odiũ eoꝝ q̄ diligere debemus

Capitulum Quinquageſimum quartum. Diſcipulus

O Ppoſitũ charitati vitiũ ꝯñter explicato. Ma. Charitati ſm
actũ ſuũ principalem iã declaratũ q̄ eſt diligere opponit odiũ
cuius actus eſt odire vel deũ vel noſipſos vel ꝓximũ vel corpu
que iubemur (vt p̄miſſum eſt) diligere. Deũ ꝗppe pctõres odiũ
nõ apphenſum vt ſummũ bonũ. q: vt Dioniſi' ait de diuin
nõbo. c. 4. Omnib amabile ꝛ diligibile eſt p̄mũ bonũ ꝛ pulchri
tu: apphenſum vt pctõꝝ phibitorem ꝛ peccantiũ punitorẽ. vellent em̄ impi
legem phibentẽ mala non eſſe. vt libere ꝛ impune poſſent peccare: ꝛ id pctm̄
maximũ eſt ſm doctores: ſicut charitas dei virtutũ maxia. Seipſos aũt pec
catores odiunt: q: p pctm̄ aiam ꝓpriã occidũt dicẽte ſcriptura. Os qđ men
titur occidit animã. Ideo Pſaltes ait. Qui diligit iniquitatẽ odit aiam ſuã
Di. Ideo cuſtodit eã in vitã eternã. conſequentia valida eſt ex ſententia dñi
Qui odit aiam ſuã in hoc mũdo in vitã eternã cuſtodit eã. Ma. Hec di
cta ſunt de pte ſenſitiua. que ſaluti rõnalis ꝯtraria appetit quam hic amã
tes ipi cõſentiendo ab aplo rephendunt ad Timotheũ dicente. In nouiſſi
mis dieb inſtabunt tẽpa piculoſa ꝛ erũt homines amãtes ſeipſos. ꝛc. Proxi
mos aũt peccatores odiunt: aut q: vita eoꝝ rephendunt ꝛ veritatẽ ipis di
cunt: ſm qđ Comicus ait. Veritas odiũ parit. q: vt Saluator ait. Ois q̄ ma
le agit odit lucẽ: vt non arguant opa eius. aut q: propter eoꝝ bonitatẽ mali
cia eoꝝ magis manifeſtat. cõtraria em̄ iuxta ſe poſita magis eluceſcũt. aut
leſi aliquando iniuriã dimittere ſine vindicta nolũt: ꝛ hi in orõe dñica ipis
iudiciũ impcant dicentes. Dimitte nobis debita nr̃a: ſicut nos dimittimus
debitoribus noſtris: q̇ſi. dicerent. Dñe ſic nos nolumus dimittere ꝓximo: ſic
tu nobis pctã non dimittas: ꝛ quidem dũ orant ſm pſona ꝓpria. Corpus aũt
odiũt q̄ vel luxuria vel crapula aut imoderata abſtinẽtia inualidũ ad ſuffe
rendos labores diuini cultus reddunt. Di. Iſta ad p̄ns ſufficere videntur:
ceteros actus charitatis ſi qui ſunt pcurramus.

Actus charitatis interiores minus pricipales deſcri bũtur qui ſunt gaudiũ pax ꝛ miſcđia. Vitia oppõita ſũt acedia inuidia diſcordia cõtentio ſciſma rixa bellã ſeditio obduratio. Ca. LV. Magi.

[C]haritatẽ actũ pricipalẽ qui eſt dilectio. plures alij actus ⁊ effe
ctus virtuoſi concomitantur: quorum nõnulli interiores ſunt: ce
teri exteriores. Di. Interiores q̃ ſunt? Ma. Gaudiũ. Pax
⁊ Miſericordia. Qui enim deũ vere diligit: de eius honore ⁊ lau
de gaudet vt apl's monet dicens. Gaudete in dño ſemper. Qui
aũt deũ odit contrario actu egrotat. ſ. accedia que eſt triſtitia
ggrauans mentem vt nihil boni ei agere libeat. dicit Damaſcenus. ⁊ eodẽ
itio laborare inueniunt q̃ ſeipſos odiunt. Qui aũt proximũ odiũt per inuidiã
e eius bonis torquentur vti in ſuperioribus dictũ eſt. Eſt enim inuidia triſtitia
⁊ alienis bonis (in quibus. ſ. alios nobis meliores putamus ſm b. Gregoriũ) Ru
us q̃ vere diligit deũ ſeipſm ⁊ proximũ cũ omibus habet pacẽ. Que vt Dioni Philip. 4. Damſ li. 2.
io viſum eſt li. de diui. no. eſt oĩm vnitiua ⁊ cõſenſus operatiua. Amicorum
m (vt Tullius ait li. de amicitia) idem eſt velle ⁊ nolle. Inimicus aũt ab eo Grego. 5.
uẽ odit diſſentit. Corde q̃dem per diſcordiã: ore per ꝯtentiõem. Opere per ſciſma moralium
ꝗ bellũ ⁊ ſeditiõem. Di. Hec lati' explanato. Ma. Diſcordia diſſenſio Dionifius
ſt aliquorum ſcienter facta non in opinionibus parũ cõferentibus (ad amicitiã Tullius.
m ꝯcordia opinionũ nõ reqrit ſm pħm. 9. ethicorum) ſed in his q̃ ad ſalutem
ur rẽp. ptinent. Hoc aũt q̃ntũ malũ ſit Sapiens edocet cum ait. Sex ſunt q̃
dit dñs: ⁊ ſeptimũ deteſtatur aia eius. hoc ſeptimũ vt paulo infra ait. Eſt is
q̃ ſeminat inter fratres diſcordias. Cõtentio aũt vt ait Amb. Eſt impugna Ariſtote.
io veritatis cũ cõfidentia clamoris. Sciſma aũt illicita diuiſio per inobediẽtiã
acta ab eccl'ia. Rixe ſunt qñ ex ira inuicẽ ſe percutiũt. dicit glo. ſup eplãz ad Prouer. 6
Gal. v. Siue eſt ꝯdictio vſq ad facta perueniens dũ alter alterũ ledere molit.
Bellũ aũt eſt cũ pp'lus aut ciuitas contra aliã inſurgit. Seditio vero eſt tumul Ambroſius
tus ad pugnã: ⁊ proprie inter partes multitudinis vni' inter ſe diſſentiẽtes: ſiue
ſequatur pugna ſiue non ſequatur. Demũ miſerie horum quos diligimus vere in
corde nro cõpatimur. nobis q̃dẽ vt Sap. monet dicẽs. Miſerere anime tue
placens deo. proximis aũt vt Apl's docet dicens. Gaudete cũ gaudentibus: fle Ecci. 30.
te cũ flentibus: ipis ſi poſſumus auxiliũ ferẽdo: ⁊ pſertim per elemoſynarum elargi Roma. 12
tionem. Qui aũt odiũt vel ſe vel alios per obduratiõis vitiũ in mortẽ ruũt: nec
aie ſue miſerentur pctã deplangendo: nec proximis in neceſſitate ſubueniendo.

Actus charitatis exteriores ſunt beneficẽtia elemoſyna ⁊ correctio fraterna que eſt elemoſyna ſpũalis. Caiptulũ. LVI. Diſcipulus.

[C]haritatis actus exteriores q̃ ſunt? Ma. Beneficentia: Elemoſyna:
⁊ correctio fraterna. Quos enim diligimus illis etiã pro loco ⁊ tpe bñ
facere ſtudemus. ſm q apl's monet dicens. Dũ tps habemus ope
remur bonũ ad oẽs: ⁊ ex ſpẽali Dñi mandato etiã inimicis bñface
re iubemur ipſo dicente. Bñfacite his q̃ oderunt vos. per cĩenam in eos quos
amam' interiorẽ: aie effectũ ope exteriore exeq̃mur ſpũalit ⁊ corpalit. Spũali
ter q̃dem: ſi iniurias remittim': afflictũ ꝯſolamur: defectus aliorum patienter
toleramus: ignorãtes inſtruimus: ⁊ pro oibus oramus verſus. Cõſule caſtiga re
mit. fer. ora. ſolare. Sub cõſule ꝯphendit etiã doctrin. Corpaliter ſi eſuriẽtem
paſcimus. ſitientẽ potamus nudũ tegimus. hoſpitẽ colligimus. infirmũ viſi
tamus. captiuũ redimimus. ⁊ mortuũ ſepelimus. vñ. Viſito poto cibo redimo
tego colligo cõdo. Preter hec charitas ſi vero ſit innumera opatur. nã apl's ait. pa
tiens eſt benigna nõ emulatur. i. nõ inuidet nõ agit perperã. i. pucrſe nõ inflat per

ſupbiam non eſt.ambitioſa.non querit quę ſua ſunt.non irritatur.i.no
ad irā ꝓuocať.non cogitat malū.non gaudet ſuper iniquitate(ſcꝫ proximi
Congaudet aūt veritati.ſ.ab alijs facte.Omnia ſuffert oīa credit.ſ.quę ver
tas perſuadet.Oīa ſperat.omnia ſuſtinet.Dis penſans ꝛ proſper li.de vita
templatiua in laudem eius exorſus eſt dicens.Charitas vt mihi videť eſt
cta voluntas ab omnibus terrenis prorſus auerſa iuncta deo inſeparab
liter ꝛ igne quodā ſpūſſancti a quo eſt ꝛ ad quē refertur i cēla:inquinamen
oīs extranea:corruptionis neſcia:nulli vitio mutabilitatis obnoxia ſup
oīa quę carnaliter diliguntur excelſa affectionum oīm potentiſſima diuin
contemplationis auida:in omnibus ſemper inuicta:ſumma actionum bona
ſalus morū:finis celeſtium ꝓceptorum:mors criminū:vita virtutū:virtus p
gnantiū:palma victorꝝ:arma ſanctarꝝ mentiū:cauſa meritorꝝ bonorꝝ:pmi
perfectorꝝ:ſine qua nullus vnꝙ deo placuit:cum qua aliquis peccare nō pō
Fructuoſa in penitentib᷑.leta in ꝓficientib᷑:glorioſa in perſeuerantib᷑:vict
rioſa in martyrib᷑:operoſa ī oībꝫ oīo fidelis ex qua quicqd eſt boni opi
viuet:quia vt Au.ait.Charitas eſt radix oīm bonorꝝ.Sine illa eñ aplus n
ꝓphetiā nec martyriū nec elemoſinas aut alia valere teſtať in epla pma a
Corꝝ.Et ad Thimotheū ait.Finis pcepti eſt charitas de corde puro ꝛ conſcie
tia bona ꝛ fide non ficta.In his eñ duob᷑ mandatis quę ſunt de dilectiō
dei ꝛ ꝓximi tota lex pendet ꝛ ꝓphete.ait dñs.Ante oīa igiť hanc hr̄e ſtu
deamus vt trāſcenſo mortalitaťſtadio ad eterne contemplationis gloriar
perueniamus adiuuāte ꝛ pſtante dño nr̄o Jeſu Cr̄o.qui cum patre ꝛ ſpūſſa
cto viuit ꝛ regnat in ſecula ſeculorꝝ benedictus deus. Di. Amen.Et vici
tudinem laborꝝ tuorꝝ idē ipſe retributor omnium bonorꝝ retribuat.

Abetis itaꝙ ingenui adoleſcētes(nam vobis primo h
Margarita dedicata eſt)habetis inquā epitoma omni
philoſophię quātitate quidem paruū ſed continentia im
ſum p libellos:tractatos capita cum ſummarijs ſentēt
mira breuitate ꝛ ſtilo ſimpliciter diuerſis ꝛ phōꝝ ꝛ the
logorꝝ ſanctorꝝqꝫ patrū cōmētarijs excuſſum.vt ꝛ breuit
memoriam adiuuet:ſtili ſimplicitas intellectum rude
nō excludat:auctoritas originaliū voluntatē alliciat:quum multociens
in proſa tum in carmine integrę ſententię aſſumunť ne in ſugillatione
aliorꝝ videať auctor oīa voluiſſe innouare.Nonnullorum tamen neoterico
nomina inopinalibus obticentur:ne quempiam nomen abſterreat quem
ſententia delectat.Veterū aūt maxime quatuor doctorum ꝛ columnarum
eccleſię.ꝛ inter hos Aurelij Auguſtini verba cū annotatiōe librorū ꝛ capi
expreſſius ponuntur vt habeant calumniatores quo dentem inuidię redu
dāt quibus nihilominus multotiens ab auctore diuerſis in locis reſpondetu
Viderunt ꝛ reuiderunt ſingula auctor ipſe ꝛ oīm facultatū non infimi pro
feſſores quorum nomina liber vite cōtineat optate.Si quid aūt ſanę doctri
ne contrarium inuenitur:emendent quorū intereſt nihil quippe temere v
uit qui ſerioſis ſentire aut defendere ſed in omnibus aliorum ꝛ melius ſe
tientium iudicio magis ꝙ proprio inniti.

John Carter Brown Library

Index Summarius

dex ſummarioꝝ totius
is Margarite philoſophice ſm
i ordinem.

Incipientia ab A

ꝑpoſitiões differũt li.i.tra.i.cap.33
2.ca.15
aſus quõ i cõſtructionem veniat
i
ratio paſſio ꝯcupiſcibilis li.i.ca.4
tia cõmendat ibi.ca.39
aſſio animi li.xij.ca.4
ũ capitale ibi.ca.55
s triplex eſt li.2.tra.7.ca.7
s fallacia quõ cõmittatur ibidem
pſonaꝝ qñ mala ſit li.12.ca.2.7 4
nois neriſicant li.i.tra.i.ca.5
pronominis ibi.ca.23
verbi ibidem ca.24
pricipij ibidem ca.31
aduerbij ibidem ca.32
ꝑpoſitionis ibi.ca.33
cõiunctiõis ibi.c.34
s ꝑdicabile quid ſit li.2.tra.i.ca.9
quõ inſeparabile dicit ibi.
dicarũ dialecticũ li.2.tra.5.ca.2
fallacia quõ fiat ibi tra.7.ca.x
reale habet eſſe diſtinctũ a ſubiecto
ra ſubiectũ nõ gñat li.8.ca.33
ſeparatũ ſi agere poſſit ibi.ca.32
a nõ ſunt ex materia ib.c.8
a ſepari a ſubiectis.7 conſeruari pñt
ntia diuina li x.tra.2.ca.2
a plura ſolo nũero diuerſa quomo
imul eſſe pñt ibi.ca.4
tia multum conducunt ad cogniti-
ſubſtantie.li.xi.ca.5
dicamentũ li.2.tra.2.ca.9
quõ dicat inferre paſſionẽ ibi.
n q̃ ſit ſubiectum ibi.
paſſio nõ diſtinguunt predicamen-
ter ibidem ca.x
phiſica quõ fiat;7 q̃liter actiua cum
ſiuis cõuenire habeant li.8.ca.32
vniuoca equoca directa reflexa ibidẽ
phiſicus entitatiuus 7 formalis ibi-
m ca.8
geometricus li.6. tra.2.ca.2
atiui cõſtructio li.i.tra.2.ca.xi
io arithmetica in integris li.4
tra.2.capitulo.5
additio in miñ.vul.ibi.tra.3.ca.3
additio in minu.phiſi.ibi.tra.4.c.2
additio ſup lineis ibi.tra.5.ca.2
adiectiui 7 ſubſtãtiui ꝯſtructio li.2.tra.2.ca.2
adoratio triplex eſt ſcꝫ latria: hyperdulia:
dulia.7 quõ deus:ſcti hoies:crux:imagi-
nes Chri 7 ſanctoꝝ:7 reliquie eorũdem
adorande ſint li.7.tra.2.ca.22.ibidem
quare gentiles q̇dam oẽs partes mundi
ꝓ dijs colebant
aduerbiũ q̇d ſit li.i.tra.i.ca.32
aduerbij cõſtructio ibi.tra.2.ca.7
adulator li.12.ca.30
adulteriũ vitiũ 7 q̃liter ꝓhibitũ ib.ca.42
aeris regio.natura diſpoſitio 7 diſtinctio ꝑ
tria interſtitia li.7.tra.i.ca.4i
aeris mediũ interſtitiũ eſt carcer demonũ
aer eſt humidior aqua.li.9.ca.4
aeris tria interſtitia ibi.ca.7
aer 7 aqua ſunt mediũ audiendi lib.x
tractatu ſecundo ca.15
aeromañ.ſpẽs ſupſtitionis li.7.tra.2.ca.23
affabilitas virtus eſt li.12.ca.30
affectiões animi q̃tuor: gaudiũ ſpes dolor
7 timor li.x.tra.2.ca.30
agere ſibi ſile in ſile ſi poſſit li.8.ca.32
agere idem in ſeipm ſi poſſit ibi.
agere quid ſit li.12.ca.x
agreſtis vitioſus eſt ib.i.c47
agricultura laudat ibi.ca.12
alteratio definit li.2.tra.2.ca.8.7 li.8.ca.31
alterabilium natura ibidem
a'rimetra li.6.tra.2.ca.3
alchimia ſi ſit ſcia vitat li.9.ca.25
alchimie actores multi numerant ibi.
alchimiſte quos dicere poſſumus leichimi
ſtas cauere debemus ne faciant ex no-
bis laebrimiſtas ibi.
algorithmi ſpẽs quot ſunt li.4.tra.2.ca.3
amphibologie fallacia li.2.tra.7.ca.3
ampliatio logica nõ diſtinguit a reſtricti-
one ibidem tra.8 ca.4
ambitio paſſio animi li.12.ca.5
ambitio vitiũ quale ſit ibi.ca.45
amicitia virtus eſt ibi.ca.30
amor paſſio anime ibi ca.4
annexa ꝑdicatoꝝ dialecticoꝝ libro.2.tra.5
capitulo ſecundo

Principaliū materierū

Angelus ⁊ anima non habent materiam ex qua libro octauo capitulo octauo
angelus quō ſit in loco ibidem ca 41
angeli plures ſi ſimul eſſe poſſint ibidem
angeli mēſurantꝰ cuo ibidem ca 59
anguilla non generatꝰ per coitum li 9 ca 33
angulus quid ſit li 6 tra 1 ca 5
angulus rectus obliquus obtuſus ⁊ acutus ibidem
anguli ſup linea nō ſp ſunt recti ibi.cap̄.15
anguli linearum ſe ſecantiū oppoſiti ſunt equales ibidem
anguli omnes totum ſpaciū circunſtantes valent quattuor rectos ibidem
angulus ſolidus.4.rectis planis.minor eſt
angulus rectilineus omnibꝫ angulis cōtingentie maior eſt ibidem
angulus acutiſſimus q̄d ſit ibi.ca.19
De angulis alia quere infra triangulus
animalium nullo puro elemento nutritur libro nono capitulo quinto
animalium differentie ponuntꝰ ibi ca.28
animalia aquatica vn̄ orta ſint ibi ca.25
animalia omnia bona ſunt ⁊ ad decorem mūdi licꝫ mīta mīris nociua ibi cap̄.55
aīalia nata ſpōte ſūt euſdem ſpeciei cum illis q̄ gn̄antꝰ p ꝓpagatiōem ſcīs ca 36
anima ſi ſit nemo dubitat li.10.tra.1.cap.1
animā quid ⁊ q̄re tam diuerſa opinati ſunt philoſophi ibidem
anime due definitiones Ariſto.ib.ca 2
animarum genera tria ſunt ibidē
anima intellectiua omnibꝫ gradibꝫ viuendi corpus animat ibidem
anime vegetatiue ⁊ potentie ⁊ actus ibi.c.3
anima ſenſitiua cum ſuis potētijs ⁊ actibꝫ deſcribitꝰ li.x.tra.2.per totum
anima intellectiua nos a brutis ſecernit libro vndecimo capitulo primo
anima intellectiua ſibiipſi ſemp cognita eſt ⁊ preſens
anime intellectiue naturā quō philoſophi queſierunt ibidem
anīe intel.definitiōes mlte ponūtꝰ ibi.cap.2
anima intel.dicitꝰ homo ibidem
aīe intellectiue potentie ſunt intellectus voluntas ⁊ memoria ibidem ca.3
anima oīa potest cognoſcere ibidē ca.4
anima intellectiua quō ſe ⁊ cetera īmaterialia cognoſcant ibi ca.5
anima quomodo componit imag[…] [..] prius non viſas
aīa ſi habeat oīm rez ſpēs cr[…]
aīa ſi bn̄ cōparata ſit tabule raſe
aīa vn̄ illuſtratꝰ q᷑ de oībꝫ iudic[…]
aīa intellectiua eſt realiter ſue po[…]
aīa intellectiua quō ſit imago tri[…]
aīa vegetatiua ſenſitiua ⁊ motiua [….] nent in intellectiua ſicut trigo[…] tragono cap̄ .15
anima vna eſt in vno homine
anima intellectiua non creatur n[…] niſato corpore
anima intellectiua eſt tota in tot[…] in q̄libet pte corporis ſui.nec m[…] minor ī vno hoīe q̄ꝫ in alio ibi[…]
aīa intel.habet gradus pfectionis
anima intellectiua q̄ fatui ⁊ ſtult[…]
anima intellectiua ad abſciſione[…] non diuiditꝰ nec recedit ca.17
ania intellectiua quō habeat oēs[…] ſuas vires dec aīatꝰ exēplo ⁊ ſim[…]
anima ſenſitiua ſi extēſa ſit ⁊ diui[…]
anima ſenſitiua ſi ad diuiſiōem a[…] tiplicare poſſit ⁊ ſi vna ſit in vn[…]
aīe intellectiue.origo a catholicis [….] phis diuerſe aſſignatur ibi ca 1[…]
ania intel.nō eſt pars dei otra A[…]
animas duas vnā bonā ⁊ aliā malā in vno poſuit manicheus ibidem
anima non eſt ex traduce ibi.ca 20
anime non ſunt ſimul create ab i[…]
anime ſingule ſingulis corpibꝫ cre[…] nouo ⁊ infunduntur ibidem
auicēna rephatꝰ p deductiōe intel[…]
Auerrois poſitio recitatꝰ ibidem
anima ſimplex eſt ⁊ ſine materia [….] aut ſpirituali ibidem ca.21
anima cōpōnitꝰ ex actu ⁊ potentia
anima vegetatiua ⁊ ſenſitiua ſi ſi[…] teria ⁊ vtriū p creatiōem vl' natu[…] ⁊ animantiū actiōem ibi ca.22
agēs eſt p̄ſtantius paſſo quō intel[…]
animā eſſe īmortalem pauci inue[…] nerunt ibidem ca.25
animā imortalem audientes q̄da[…] runt ſe q̄ōſtū non licet ibidem
alam eſſe īmortalē q̄liter plato p[…]

ictus ſe mouens quõ intelligitur
r moueri ſʒ nõ deſinet ꝓbatur ex õ
nortalitas aliter ꝓbat̃ ibi
bſtracta a corporis ſenſib⁹ clari⁹
ıplatur ibidem
ıtelligendo non fatigat̃ ibi
ıtellectiua eſt imago dei ibidẽ
mortalitas p ſcripturas ſacras p
ibi ca.24
ıtelectiue eſt dupl[e]x motus ibidẽ.
. mundi quõ ⁊ ad quid platonici
ıi ibidem ca.55
nũdi multis noı̄b⁹ noı̄at̃ ibidem
di ceteras opatiões obticere placet
ccaſio detur infirmis qñ ⁊ aiam
ſe di. Aug. in egregio volumine de
multipli[citer] explodit tanq̃ erroneam
arũ ꝯplantar[um] cũ corporibus ge
tur ⁊ deſinunt ibidẽ
or[um] ſunt ex elementis ꝓducte ibiđ.
ı ſi rõnem habeat. ibi. ca.26
traſmigratiõem decorpore in alia
a ⁊ de lapſu earundẽ de celo ſo rea
phor[um] opiniões ponunt̃ inter quos
ies erraue[run]t ibi. ca.7
in demones cõmutari poſſe Apu
dixit ibidem
creatas ⁊ in c lo puaricatas aliq̃s
ceteras origines ſenſit ca.18.
iõi circulatio repbat̃ ibi.
iõ vnit̃ corpori vt carceri ſed vt for
bſtantialis ⁊ ad quid ca.8
a corpe ſepat̃ ex mõ viti ibi ca.57
non extra corpus creat̃ ⁊ poſtea in
t̃ ibidem
is poſitio de vnitate intellectus re
ur ibidem
intellectiue poſt ſeparatiõem a cor
ꝑus vadunt ad diuerſa receptacula
ſi purgatoriũ ⁊ infernũ ibi. ca.51
e[t] cuſtodẽ angelũ ab initio ibidẽ
dotes tres ſunt ibidẽ
intellectiue inerit beatitudo p potẽ
ibidem ca.52
ſie principales tres ſunt ibi
que ⁊ quãta videbit in deo myſteria
rabilia ibi ca.53
videns deũ eternaliter ſemper mi
r ſine faſtidio ac ſi primo inciperet ib.
animę r ipſi videbunt poſt reſurrectionem
ibide ca. 4
aiar[um] glia n cũdabit in corpa ibi ca.55
angeli ſeraphim tm̃ excellunt cherubim in
ſcientia quãtũ in charitate ibi
antipodes quõ ſunt li.7.tra.1.ca.18
antepdicamenta q̃ ſunt l.2.tra.1.c.1
annus magnus platonis quantus ſit ⁊
quõ reꝓbat̃ p Aug. li.7.tra.10
annus biſextilis vñ ꝓueniat ibi c.31
appellatio logica li.2.tra.8.ca.6
appoſitio in grãmatica li.1.tra.2.ca.2
apoſtata quis dicat̃ li.12.c.51
apphenſiue potẽtia q̃ li.x.tra.2.ca.5
aque diſpoſitio natura ⁊ loc⁹ li.7.tr.1.c.40
aqua cum terra cõſtituit vnã ſpheram cu
ius centrũ eſt duplex ibidẽ
aqua quõ circundat terrã ibidem
aqua q̃ꝫ fecunda ſit ibidem
aqua eſt rotunda ꝓbat̃ experimento ibiđ
aque ſi ⁊ quõ ſup celos ſint ibi c.10
aqueũ celũ quod ſit ibidem
Aratus vane iactauit ſe inueniſſe numer[um]
ſtellarum ibidem ca.20
arborum gñatio li.9.ca.27
arcum datũ ver equalia diuidere poſſum⁹
li.6.tra.1.ca.19
arcus dierũ ⁊ noctiũ li.7.tra.1.ca.27
arcturus quid ſit ibidẽ c.18
area ⁊ embadum podiſmus quid ſit libro.6
tra.2.ca.6
ampligonij area quõ inuenitur ibi.ca.9
argumentatio quid ſit ⁊ que eius ſpecies
li.2.tra.4.c.1
argumentũ definitur ibiđ
argumentũ a diuiſis ad cõiũcta ibi tr.7.c.x
argumẽtatio rhetorica.li.3.tr.1.ca.10
argumẽtũ ⁊ argumenti equatio in motib⁹
planetar[um] quid ſit li.7.tra.1.ca.37
arithmetice definitio li.4.tra.1.ca.2
arithmetica laudat̃ ibidem
arithmetice primus inuentor ibi c.2
arithmetice vtilitas tangitur ibi c.1
artis calculatorie aurea regula cum multis
ceteris ibidem tra.5.ca.6
ars inueniendi mediũ in ſyllogiſmo docet̃
li.2.tra.4.ca.14
ars habitus intellectualis libro duodeci
mo capitulo decimo

Principaliū materierū

Artes liberales quare dicunt̄ ibidem ca.ii
Artes mechanice q̄ ⁊ quot ibi.⁊ q̄ neceſſa
rie ⁊ quare ſint ibidem ca.iz
Ars notoria q̄lis ſit li.7.tra.z.ca.29
Argenti viui ⁊ argenti veri generatio libro
nono ca.24.
Arrogantia viciū eſt li.iz.ca.45
Articuli fidei ab apl'is poſiti ſunt.ib.ca.50
Aruſpiciū ſpēs ſupſtitionis libro ſeptimo
tracta.z.capi.3
Aſtronomia diffinitur li.7.tr.i.ca.z
Aſtronomia q̄ conſiderat ibidem ca.i
Aſtronomia q̄re nominat̄ ab aſtris ⁊ non
a celis ibidem
Aſtronomie inuentores ⁊ auctores ibidem
Aſtra in nulla parte celi nobis ꝓpinquio
ra ſunt q̄ȝ in alia ibi.c.4
Aſtroꝝ natura figura ⁊ motus ibidē ca.9
Aſtra nō ſunt aīata:nec aīalia ibi recitan
tur magnorum opiniōes
Aſtra p ſe non mouentur ibidem
Aſtrologia quid conſideret ⁊ que eius par
tes li.7.tra.z.cap.i
aſpectus planetaꝝ quot ⁊ q̄lēs ſint ibi.ca.5
aſtrologie ꝑncipia q̄liter cognita ſint ca.7
aſtrologis quantum credant philoſophi et
theologi.ca.8
aſtra in inferiora corpora influūt ibidem
aſtra nec p ſe nec per accidens influunt in
voluntatem ibidem
aſtra influūt p accñs in intellectū ibidem
aſtrologie iudiciū de actib9 volūtat̄
Augu.celoꝝ influxū ꝯcedit in corpora nō i
voluntatē ibidē (iudicijs capitu.9
aſtrologi propter quinq̄ cauſas fallunt in
aſtrologus q̄liter ꝑdicere pōt aeris mutati
onē ⁊ ea q̄ ex his dependent immediatius
aſtrologi cur de hūanis actib9 vera iudicāt
aſtrologia de natiuitatib9 quid conſideret
ibidem cap.io.⁊.ii
aſtrologi quō ſecreta oſcie ⁊ ea q̄ ad ꝑdeſti
natiōem attinent ꝑdicere conant̄ ca.io.
aſtrologia de natiuitatib9 repꝛehendendū ſcri
ptēs Grego.Amb.hiero.ibi.ca.iz
Augu.idem facit ibi.capi.i3
aſtrologiā de natiuitatib9 quam multi ho
mines defendūt Aug.repbat in plurib9
libris:theologi:ſacri canones ⁊ oēs p.p.
phetas ibidem ca.i4
aſtrologi quō dictis rūdent ibide[m]
aſtrologi in.tūictu demonū vera p[...]
dicit ſaciūs Augu.ibidem
aſtrologis creditꝛ ꝓpter vnū ver[...]
inter multa falſa coniecturant
ad eua ad nos illa fatuitas deſce[...]
aſtrologi inꝑnapl'r ſoꝛtilegijs ꝯdicūt
aſtrologiā magis ꝑticulariter cri[...]
auctor ꝑtermiſerit ibidem
aſtrologiā cū theologia quō Ca[...]
ꝯcordat ibidem (tati inn[...]
aſtrologia de electionibus in q̄b[...]
aſtris nō ſubſunt opa ex volūtat[...]
tis libere:vt vxoꝛē ducere ibi.c[...]
aſtrologiā electionū h̄n hmōi opi[...]
uantes fidem abnegāt ibidē
aſtrologia de interrogatiōib9 repba[...]
aſtronomice imagines repbant̄ i[...]
aſtrōice imagīes quō dr̄nt a necr[...]
aſtrōice imagines celi influxū nō [...]
plus q̄ȝ alia materia:q̄re aūt ſ[...]
ꝯſtellatiōe fiāt diaboli aſtutia p[...]
aſtrologi miſeri deflentur ibidem
aſtrologia fouet fere oēm ſpēm ſu[...]
aſtrologia eſt ſpēs ſupſtitiōis cap[...]
aſtutia contrariat̄ prudentie li.i[...]
Athlas quō celū ſuſtentare intelli[...]
tra.i.ca.z.⁊ ca.52
auctoritas locū dialecticū fūdat li[...]
auditus q̄d ſit ⁊ q̄le eius organū[...]
auditio quō fiat ⁊ q̄re dormiēs p[...]
aurib9 nō audiat ibidem ca.i5
auditū etiā piſces hn̄t ibidem ca[...]
audacia eſt paſſio animi li.iz.ca.5[...]
audacia viciū ꝯtriū fortitudini ca[...]
augmentatio li.z.tra.z.ca.i8.⁊ li[...]
augmentatiua virtus cū ſubſeruien[...]
q̄ȝ diu operat̄ in viuēte li.io.tra.i[...]
augmenti ⁊ decrementi oīm natur[...]
augmentū q̄d ſit li.7.tr.z.ca.4 (t[...]
auſpiciū ibidem
aurū ⁊ auricalcū quō generant̄ li.[...]
auris diſpoſitio li.io.tra.z.ca.i5
aux ſolis libro ſeptimo.tra.i.ca.57.
aux lune ibidem c.58
aux in alijs planetis ibidem ca.59
auaritia viciū eſt deteſtabile li.iz.c[...]
auaritia peſſima in principe ibidē
auaro nihil ſceleſtius ibidem

Index ſummarius

bere li.6.tra.i.ca.3.⁊li.7.tra.i.ca.3.

Incipientia a B

s Jacob menſura eſt Geometrica
ſexto. tra.2.ca.4
id ſit ibidē tra.i.ca.5.⁊.i2
iia viciū opponit magnificētie
duodecimo ca.52
tia eſt actus charitatꝭ ibi.ca.56
b quā cām ſit habendū ibidē.ca.20
uia ſit ibidem ca.55
tas ſpēs luxurie ca.42.⁊.43
nis generatio li.9.ca.24
tor eſt adulator li.i2.ca.50
emus quis ſit ibidē.ca.5i.
cibus quis dicat ib.ca.47.
xtema animi corporis li.2.tra.i.ca.2
ecessaria cōmoda honeſta ca.3
s muſicā e greco in latinū trāſtulit
iauit li.5.tra.i.ca.4

Incipientia a C

ris forma q̄lis ſit li.8.ca.33
is generatio li.9.ca.24
quid ſit ibidem ca.29.
a candelam accēdens nō tm̄ lumē
nateriā ɔmunicat li.xi.ca.i8
di gn̄a tria ſunt li.5.tra.i.ca.i8
s triplex eſt.ſ.naturalis. bmollis.et
alis ⁊ quō cognoſcunt tra.2.ca.4
⁊ cauda draconis quid intelligat in
nomia li.7.tr.i.ca.54
teres imaginant a qbuſdam in ce
ono ⁊ decimo q̄bus necromantici v͛
tur ſed inaniter li.7.tra.i.ca.9
ales ꝯtutes ſunt.4.li.i2.ca.2i
noim ſunt ſex l.i.tra.t.ia.i.ca.5
expoſitio ibidē ca.6
vnde ſumit argumentū dialecticū
tra.5.ca.io
cauſa ꝑ accñs i naturalibꝫ.li.8.c.i7
s eſt in muliere neceſſaria li.i2.ca.i6
s eſt triplex ſc3 ɔiugalis vidualis et
ginalis ibidem ca.40
s linea eſt li.6.tra.i.ca.3
definitur ⁊ diuidit li.2.tra.5.ca.7.et
umentū a cauſa ad effectū ibidem
ꝫ gn̄a in oratoria tria ſunt.ſ.delibe
uū dmōſtratiuū ⁊ iudiciale li.5 t i c i
ꝫ cognitio eſt pꝛior natura li.8.ca.i
ꝑma effectiua dr̄ſa habet noīa ca.4

cauſaꝝ alia per ſe alia ꝑ accñs ibi.cap.xi.
cauſaꝝ gn̄a enumerant ca i2
cauſa exemplaris declarat ibidem
cauſa finalis declarat ibidem ca.i3
cauſe que ⁊ quando coincidunt ibi.
cauſaꝝ ſubdiuiſiones ponunt ibi.ca.i4
cauſe accñtales ſunt infinite ibi.
cauſe vni⁹ effectus quō ſint plꝛes ca.xv
cauſaꝝ cōnexio q̄lis eſt ibidē
cauſalitas cauſaꝝ ū ſit neceſſaria vt cōtin(gens)
cauſa vana pōt cauſare diuerſa ibi.
cauſe altiſſime hñt ſe ad intellectū nrm
vt lux ſolis ad oculū noctue li.xi.ca.9
cautele opponentꝭ ⁊ rñdentꝭ. li.2.tra.7.c.i7
cautio eſt pars prudentie li.i2.ca.i3
celoꝝ numerus li.7.tra.i.ca.5 ⁊ 6
celos paucos cur antiqui poſuerunt
celoꝝ oīm generalis influentia q̄ ſit ca.7
celū nonū ⁊ decimū quare ſtellis caret ibi
celū empyreū deſcribit ibi ca.8
celum trinitatꝭ quid ſit ibidē
celū olympū ⁊ criſtallinū ibidem
celū decimū ſiue ꝑmū mobile ibi.ca.9
celum nonū deſcribit ibi ca.io
celum olympum igneū ethereū aereū ibid
celū octauū deſcribit ibidem ca.xi.⁊ in ſe
quentibꝫ cū ſuis circulis
celū eſt ɔpoſitū ex materia ⁊ forma ib.c.i9
celū eſt corruptibile ⁊ non corrūpitur ibidē
celū impꝛeſſiones ꝑegrinas nō recipit ibidē
celū Saturni ca.i8 Jouis ca.i9 Martis ca.
30 Solis ca 3i Veneris ca 32 Mercurij
ca 33 Lune ca 34 deſcribit
celoꝝ magnitudo ⁊ diſtantia a terra ponit
ſed recitatiue ibidē ca 36
celi medietas ſemꝑ videt in ſupficie terre
ibidem capitulo.43
centrū ſphere quid ſit ibidem ca 3
cenith capitis quid ſit ibidem ca i6
centrū Lune ⁊ eq̄tio eius ibi ca 38
cenith planete ibi ca 39
charitas definitur li i2 ca 53
charitatꝭ laudes ibi ⁊ quō ex charitate pe
ordinem omnia diligenda ſint
charitas in patria facit oēm beatitudinē
cōem. vn̄ tm̄ gaudebit minimus de glia
ſcti petri quantū gauderet ſi ipſe eandem
haberet quia non minus Petrum q̄ ſe
diligit li.xi.ca.xxv

Cibus damnatoꝝ qualis ibi ca.46
circulus diffinit li.6.tr.i.ca.7
circuloꝝ alij concentrici alij eccentrici ibidē
Semicirculus ꝛ circuli ſectoꝛ.ibidē
circunferentia circuli p plura pūcta in eadē
recta linea trāſire neqt.ca.xiiij.
circuli centrū inuenire docemur ibi
circuli equales qui ſunt ibi ca.19
circuli centrū inuenit ibidē
circuloꝝ ſeſe interſecantium ſunt centra di
uerſa ibidem
circulus nō põt circulum niſi in vna parte
tangere ibidem
circuli.vnū ſex equales tangere poſſunt
circūſcriptio figuraꝝ qd ſit ibi ca.20
circulus triāgulo inſcribit ibi
circulus trigono circūſcribit ibi.
circulo orthogonius inſcribit ibi
circulo qdratum inſcribitur ꝛ econtrario
ibidem
circuli periferia quō metit ibi.tra.2.ca.5
circuli area quō inueſtigat ibi ca.6
circuli.8.ſphere enumerant li.7.tra.i.c.12.
circulus eqnoctialis qs ſit ibi cap.15
circulus zodiacus qlis ibidē ca.14
circuli ſolſtitioꝝ q ſint ibidē ca.15
circuli tropici ꝛ artici ibi ca.18
circulus equans qs dicat ibidē ca.28
claues Muſice q ꝛ quot li.5.tra.2.ca.2
claues q ſignant in libris ibidē ca.3
claues cant uſ ibidē ca.4
claues tonoꝝ ibidē ca.8.ꝛ.9
clementia vtus li.12.ca.44
climatū terre diſtinctio ꝛ latitudo libro ſe
ptimo tra.i. ca.46.47.ꝛ 40
Cogitatiua potentia in hominibus dicitur
rō pticularis li.xi.tr.2.cap.22
Cogitationū alia abſtractiua alia intuiti
ua li.xi.ca.4
cognitio qualis hic haberi poſſit de imma
terialibus ibidem ca.5
cognoſcere aliquid multiplici medio poſſu
mus ibidem
cognoſci quō deus põt p creaturas ca.6
cognitio nr̄a hic q̄re tā parua ſit ibidē
cognitio parua de altiſſimis melioꝛ q̄ ma
gna de terrenis li.12.ca.9
circūſpectio pars prudentie ibi.ca.15
cognitio ē cauſa dilectionis li.xi.c.35
cholerici extreme iraſcūt li.12.c.4
colloquia praua nociua ſunt ibidē
coloꝛes rhetoricales verborum ꝛ ſen
ponūt li.3.tra.i.ca.17.18.19.20.ꝛ
coloꝛ naturalis quid ſit li.xi.tra.2.c.
coloꝛ ſine lumine nō videt ibi
celoꝝ gñatio diuerſitas ſpēꝝ ibidem
columne ſpiſſitudo quō metit li.6.
colurus ſolſtitioꝝ ꝛ eqnoctioꝝ li.7.
como quid ſit ꝛ quō inuenit libro
tra.i.cap.13
comete generatio ꝛ ſcatio li.9.ca.
cōmutatiua iuſtitia li.12.ca.24
cōmutatiōes qdam ſunt voluntari
inuoluntarie ibidem
cōpatio noim li.i.tra.i.ca.20
cōpatio aduerbioꝝ ibi.ca.32
cōpatiuus facit ppoſitiōem obſcur
exponit vt docet li.2.tra.8.ca.14
complexio in rhetorica li.3.tra.i.c.10
compoſitio ſyllabaꝝ ꝛ dictionū in o
ornata docet.ibidem ca.15
compoſitio partiū orationis p 30.p
capitulo ſedecimo
cōpoſitoꝝ noim declinatio li.i.tra.i.
cōpoſitionis ꝛ diuiſiōis fallacie li.2
cōpoſitio phica ꝛ merba.quō diff l
concentus quō mouet corpus ꝛ ani
quanta operat li.5.tra.i.ca.1
concluſio quid ſit libro.2.tra.4.ca.3
concludere directe ꝛ indirecte ibi c.5
concluſio in rhetorica quid ſit ꝛ quo
bro 3. tra.i.ca.xi
concluſio ſcribētis eplas ibi tra.2.ca.
ↄcupiſcibilis vis qlis ſit in aia rōali li.
cōcupiſcentia paſſio animi li.12.c.4
confirmare in oratione li.3.tr.i.c.9
confutare in oratione ibidē
conſanguinei a nobis colēdi ſunt li
conſequens fallacia li.2.tra.7.ca.13
conſonantia definitur li.5.tra.i.c.7
conſonantie pfecte tm̄ tres ſunt ibi
ↄſonantiaꝝ ordo ꝛ pfectio ibi ca.10
conſonantiaꝝ ptes que ſint ibi c.15
conſonantia qd ſit li.xi. c.xi
cōſonantes litere q ꝛ quot li.i.tra.
conſonantes ſyllabas finientes ibi c
conſtructionis diuerſi mōi tradunt
fiat congrua ibidem tra.2.ca.i

Index ſummarius

nū regule ḡnales ibi.ca.14
ibiliū ornamatio ibid ca.16
in rycrorica quō fiat li.3.t.i.ca.9
nes in celo li.7.tra.i.ca.21.22.23
o alterat naturā li.12.ca.5
e in bono debemus ibid
a virtuoſa ibid c.57
nū ibi ca.14
a eſt in quadrato li.6.tra.i.ca.3
s linee ꝛ plani ſiliter ꝛ ſphera
mero li.6.tra.i.c.13
nes ꝓꝛoꝝ li.i.tra.i.ca.14
es:prima:ſecunda:tertia:quarta
antur ca.25.26.28
io definitur ca.33
uis cōſtructio ib.tr.2.ca.8
paſſio iraſcibilis li.12.ca.4
opponit̄ charitati ibi.c.55
s rarum natum ad vtrūlibet li.
5.ca.11
ntiū futurorum ſi ſit determinata
s ibi.ca.7
ꝛ conſequenter entia li.8.ca.26
ibidem
terminus cōis indiuiſibil' eſt ibi.
nō cōponit̄ ex indiuiſibilibꝫ ca.27
diuiſibile eſt in ſp diuiſibilia c.28
ū infinitū eſt potentia non actu
diuiſio ꝓcedit in infinitū in partes
em proportionis
ū actu infinitū nō reperitur
ntia eſt pudicitia in ſolutis libro.12
ulo.41.ꝛ 43.
quō eſt ꝓpria q̄litati li.2.tra.2.ca.7
a ſi poſſint eſſe ſimul ad ſententiam
i Aug.ibi.ca.15
a mediata ꝛ immediata ibi.
dictoria que ſunt ibid
dictorie ꝓpoſitiōes tra.3.c.5
quid ſit li.5.tra.i.ca.12
o ꝓpoſitionū li.2.tra.3.ca.8
o modaliū ibi ca.11
ꝝ in monochordo inuētio l.5.t.i.c.i
ꝝ greca nola interp̄tant̄ ibi ca.17
quid ſit in geometria li.6.ca.5
cus linea ibidem
io fraterna eſt actus charitatis ꝛ ele
ſyna ſpūalis li.12.ca.56
catio generat̄ li.9.c.19

corpus quid ſit li.6.tra.i.c.12
corpū aliud regulare aliud irregulare aliud
ſphericum, aliud conicum ꝛ ſpecies illo
rum ibidem ca.13
corpa regularia tm̄ locum replent ca.21
corpa regularia ſphere inſcribi p̄nt cap.22
corpa equalia ꝛ ſimilia que ſunt ibi
corpis glorioſi dotes q̄tuor li.11.ca.40
corpa glioſa gladio ledi vel igne nō p̄nt ibi
corpa glorioſa p̄nt claritatē ſuā occultare
corpus glioſum pt ſil' eſſe cū nō glioſo
corpora duo ſimul eſſe p̄nt
corpa glioſa nō erūt eq̄liter dotata ibid
corpa dura ſi poſſunt ſe tāgere ſine imedio
corruptio quid ſit li.2.tra.2.ca.18
corruptibiliū nō eſt ſcia ibi.tra.6.ca.2
crapula rep̄henditur li.12.ca.39
creare angelus bonus vel malus non pōt
li.8.ca.10
creatio ꝛ actio naturalis in quo differunt
li.8.ca.34
cromaticū gn̄ꝰ canendi q̄d ſit li.5.tr.i.c.18
crudelitas contraria vindicte li.12.ca.28
crudeles qui ſint ibid ca.44
cubus quid ſit li.6.tra.2.ca.2
cubi octo replent locum ibi tra.i.ca.21
cubi craſſitudo inuenit̄ ibid tra.2.ca.29
cubus numerus li.4.tra.i.ca.36
cubica radix inuenit̄ tra.2.ca.11.ꝛ tr.3.ca.8
cultus dei dicit̄ latria li.12.ca.26
cupiditas vitiū eſt ibidem ca.6
cupri generatio li.9.ca.24
cōmoditas ſiquo ꝯmendat li.12.c.45 ꝛ 46

Incipientia a D

Datiui conſtructio li.i.tra.2.ca.10
Declinationes noim.5.ſunt ibi.tra.i.ca.5
Declinatiōes noim.5.ponunt̄.5 7 8 9 ꝛ 5
declinatio cōpoſitoꝝ ponit̄ ca.11
deductio quid ſit li.2.tra.4.ca.25
defectiua verba li.i.tra.2.ca.29
delectatio paſſio cōcupiſcibilis li.12.ca.4
demones habitant in aeris media regione
li.7.tract.i.ca.41
demones a necromanticis per nullas res
vel incantatiōes cogi p̄nt ſed veniūt ꝓpter
pactū vel ſpōte vt decipiant. Et cur q̄n
q̄ vocati nō veniūt. aut etiā quare voca
ti ſub certis conſtellationibus compa
reat li.7.tra.2.ca.15

demones multi ſimul eſſe pñt li.8.ca.21
demones eſſe ſaluandos origines dixit lib. vndecimo.ca.8
demōſtratio quid, ſit.li.2.tra.6.ca.1
demōſtratio nō deſcēdit de gñe in gen⁹ c.2
demōſtratiōes plēs ſunt ſpēs ibi.c.5
demōnſtrationis mediū ibi ca.4
deriſio reꝓbat li.12.ca.24
deſcriptio definit li.2.tra.5.ca.4
deſideriū paſſio concupiſcibilis li.12.ca.4
deſideratiua ỽba ponunt li.1.tra.1.ca.30
deſperatio paſſio ibidem ca.5
deſperatio vitiū contrariū ſpei ca.52
detractio li.12.ca.24
deus oīm eſt cauſa li.8.ca.25
deus q̄ſp eſt fuit ⁊ erit ibi ca.39
deus eſt vbiq̄ quō ibi ca.41
deus quō p creaturas cognoſcit li.11.ca.6
deū quō Moſes vidit ⁊ alij ⁊ quō nos eū videbimus ibi ca.52
deus ſi videretur a damnatis nō ſentirent penā ibi.ca.53 (ibidem
deus ſi cū glīa eſſet i inferno eſſet paradiſus
deū videbūt ſcti eternaliter ſine faſtidio
deum videntes angeli non minus mirant hodie q̄ȝ ab initio ibidem
de⁹ ſolus hȝ imortalitatē exponit ibi.ca.24
deus eſt immutabilis ꝓbat li.8.ca.29
dictiones ex ſyllabis fiūt li.1.tra.1.ca.4
dici de oīni dici de nullo quid ſit li.2.tract. quarto ca.6
dyapaſon dyapente dyateſſeron conſonantie Muſice ſunt li.5.tra.1.ca.8
dyapaſon eſt pfectiſſima ꝯſonantiaꝝ ibidē ca.10.ex q̄b⁹ tonis ⁊ ptib⁹ ſint ibi ca.15
dyapente ꝑfectū ⁊ impfectū ibi tra.2.ca.6
dyatonicum genus canendi ibi.tra.1.ca.18
dyameter quid ſit lib.6.tra.1.ca.5
dyagonalis linea ibidem
dyameter q̄drati eſt incōmenſurabilis coſte ibidem ca.14
dyameter circuli quō metit ibi.tra.2.cap.5
dyameter circuli orthogonis inſcripti ca.21
dierum ⁊ noctiūm diuerſitas vnde ꝓueniat li.7.tra.1.ca.27
dies artificialis ⁊ naturalis ibidem
dies naturales q̄re nō ſunt oīno eq̄les ibi
dies artificiales ineq̄les quō qui in diuerſis mundi ptib⁹ degunt alij vnius menſis alij vnius dimidij anni ca.47
differentia definitur li.2.tra.1.ca.
differentia nūeroſa ſpecie que ſu
differt facit⁹ ꝓpoſitiōeȝ obſcurā ib.
differentie tonoꝝ li.5.tra.2.ca.21
differentiaꝝ poſitiōes ſex ſunt li.7.
definitio ſolius ſpeciei eſt li.2.tra.
definitiones anꝑdicamentales ibi.
definitio definitur ibi tra.5.ca.2.2.
definitio quō ſit inueſtiganda ⁊ de... to demōſtrando ibi tra.6.ca.
dignitas que ꝓpō vocet ibi ca.1
dignitas orationis li.3.tra.1.ca.17
digeſtiones tres ſunt li.10.tra.1.ca
diligere debemus q̄tuor li.12.ca.53
diligi deus debet ꝓpter ſeipſm ibid
diligi debet deus ſine mō ibidem
diligere nos quō debemus ⁊ quō
diligēdi ſunt hoies: odiēdo pcā ib
diligere quō corpus nr̄m debemus
diminutiua verba libro pmo tra.1.
diminutio deſcribit ibi tra 2 ca 28
dimenſiones interminate q̄ ſint l
dimēſionū penetratio eſt poſſibilis
diſcolus quis dicat li.12 ca 30
diſcordia opponitur charitati ibi.
diſtributiua iuſtitia ⁊ q̄liter bona diſtribui debeant ibi ca 24
diſtriſtributio ⁊ diſtributiua ſignifitionib⁹ li 1 tra 8 ca 7
diſpoſitio ps'orōis i oratoria li 3 t
diuinatio cum ſuis ſpēbus, li 7 t
diuinare nō dñr ꝓphete medici ⁊ ... les aſtrologi ibidē
diuiſiones anꝑdicamentales pon... ſecūdo tra 2
diuiſionis gñia q̄ ſint ibi tra 5 ca
diuiſiōnis fallacia ibi tra 7 ca 6
dictū ſm quid ⁊ ſimplr ⁊ falſa ibi
diuiſio in oratoria li.5 tra 1 ca 7
diuiſio toni nō pōt fieri in duo ſe... equalia ſed ineq̄lia li 5.tra 1 ca
diuiſio in numeris integris li 4 t
diuiſio in minutijs vulgbi tra 3 c
diuiſio in miū.phicis ibi tra 4 ca
diuiſio ſup lineis ibidē tra 5 ca 5
diuinatio cū ſuis ſpēbus li 7 tra
docta ignorantia laudat li 11 cap
docti p ceteris fulgebūt i beatitudi

ccle 4 cõmendant li.7.tra.2.ci2.
s pars prudentie li.12.ca.13
o anl ibidẽ ca.14.
us ibidem ca.22
paſſio animi ibidẽ ca.5
ebet regere ſeruos ibidẽ ca.17.
ictarũ q̄ ſint li.7.tra.2.ca.5
i.12.quõ diſtinguũtur ibi.ca.5
i.q̄d ſcent i natiuitate homin is
aneris ꝛc.ibidem ca.10
roꝝ. li.xi.ca.39.ꝛ ca.40
ne beare ibidem ca.31
i.dulia q̄d ſit li.12.ca.26
phibet.ꝛ iudiciũ ferri candentis
.2. ca.28
Incipientia ab E
reꝑhendit li.12.ca.59
cã celũ illã pnoia ſunt li.tr.i.c.23
iunę quõ ſit li.7.tr.i.ca.36
olis quõ fiat ibidẽ
ſolis miraculoſa ibidem
linea in zodiaco li.7.tra.i.ca.14.
a orationis li.3.tra.i.ca.14
ſyllogiſmus li.2.tr.6.ca.16
quõ oẽs fallacię ꝯ elẽchũ peccãt
ales ꝛ ſpũales ponũt li.12.ca.56
ica quid tractet ib.ca.16
orũ origo:natura:nomẽ: numer⁹
exponitur li.9.ca.2
orũ qualitates ibidem ca.4
a ſymbola.ꝛ nõ ſymbola ibidẽ
orũ trãſmutatio quõ fiat ibidem.
orum proportio in quantitate ibi.
ta ſi maneant ibidem ca.5.
a aliqua pregnãtia ſunt preſertĩ
s in ſe olm rerũ ſemina ib.ca.26
oratoria li 3.tr.i.ca.13
ante infuſionem anię intellectiuę
in ania mr̃is cui colligat li.xi.ca.xv
nicũ genus canendi li.5.tra.i.ca.18
ni area inuenit li.7.tra.2.ca.22.
i area inuenitur ibi.
tio definitur li.2.tra.3.ca.2
ema ibidem tra.4.ca.25
biectũ intellectus li.xi.ca.4
i impſſione impſſum eſt anię ibidẽ
gña partes ꝛ conſtructiones edo
r li.3.tra.2.per totum
s quid ſit li.7.tra.i.ca.28
epicicli motus ibidẽ ca.34.ꝛ 32
epikeia virtus li.12.ca.28
equiuoca deſcribunt li.i.tra.2 ca.2
equocationis fallacie ib.tra.7.ca.5
equipollentię ꝑpõnum de ineſſe ibi.ca.12.
equipollentię modaliũ ibidẽ ca.12
equinoctialis circulus q̄s ſit li.7.tra.i.ca.13
ęquinoctialis plaga habitat ib.c.44
ęquinoctialis i om̃i ſphera. vniformiter aſcẽdit ibidem ca.26
equinoctia qñ fiant ibi.ca.13.ꝛ 15
errores in aſſignatione vlis tra.6.ca.2
erubeſcentia li.12.ca.38
eſſe vnius cuiuſq3 eſt vnũ indiuiſibile dicit Porphirius li.2.tra.4.ca.5
eſſe in toto q̄d ſit ibidẽ tra.4. ca.16
eſſentia ſumma deus eſt li.10.tra.i.ca.5
eſſentię rerum gradib⁹ ordinant ibidem
eſtates duas hñt ꝛ hyems totidem ꝛ quatuor ſolſtitia habitant. s ſub equinoctiali li.7.tra.i.ca.46.
ethericlita nomina li.i.tra.i.ca.18
etnephias quõ generet li.9.ca.19
ęternitas quid ſit ꝛ quõ ſoli deo conueniat li.8.ca.30.
eſtimatiua potentia li.10.tr.2.ca.22
eubulia pars prudentię li.12.ca.xi.ꝛ 14.
europe regiones ꝛc. deſcriptio li.7 tra.2 ca.49.ꝛ ſequen.multa de coſmagrophia
europe.cũ ceteris mundi ꝑtibus ꝯfiguratio in mappula mundi ibidem
euocatio conſtructio quõ fiat li.i.tra.i.ca.15
euum quid ſit ꝛ cui cõueniat li.8.ca.32.
eutropelia li.12.ca.47.ꝛ 50.
euphilotimia ibi.ca.35
exagoni area inuenitur li.4.tra.2.ca.19
exalatio quid ſit li.9.ca.6
exemplum definitur li.i.tra.4.ca.24
exponibilis ꝑpoſitio:que ſit ibi.tra.8.ca.8
excluſiua ꝑpoſitio exponitur ib.ca.9
exceptiua ꝑpoſitio exponitur ib.c.10
exordium in oratione q̄le debet eſſe libro tertio tra.i.ca.7.
expoſitio exornatio ibi.ca.x
extra celũ ſunt entia optimã vitã ducentia quõ intelligat li.7.tra.i.ca.3
ex nihilo nihil fit quõ intelligit li.8.ca.7
extractio radicũ in numeris quadratis li.4.tra.2.c.x.ꝛ in cubicis ca.xi

extractio radicũ in minu.vulga.tra.5.ca.7.
extractio radicũ in miñ.phui.tra.4.cap.6

Incipientia ab F

Facere qd ſit libro 1.ca.10.
Fallacię in argumentatiõibus enumerant libro.2.tra.7.ca.2
Fallacia figurę dictionis quę ſit ib.cap.8.
Fallacia ſm no cauſam vt cam ib.ca.14.
Fallaciaꝝ alia peccat i materia alia in forma ꝛ quõ diſſoluẽdę ſint ib.ca.17
Fantaſia ꝛ eius opa li.10.tra.2.ca.25
Fantaſia in brutis eiuſdem ſpeciei eadem operatur
Fantaſię motus vigilantes q̃re nõ ſentiũt
Fantaſmata quomodo requiritur ad intellectionem li.11.ca.5.
fantaſmata ſi habeãt omnia intelligibilia ibidem cap.5
faſtidiũ paſſio animi li.12.ca.4
fatui etiã rõnem habent li.11.ca.16
felicitas animę in quo ɔſiſtat ibi.ca.31.
fęlicitatis pmiũ q̃le ſit ib.ca 32
fenix auis quõ generat li.9.ca.50
ferri generatio ib.ca.24
feroces qui dicuntur li.12.ca.44
fides definitur ibidem ca.50
fidei articuli ab aptis poſiti ibidem
fides neceſſaria eſt ad ſalutem ibidẽ
fidei actus duo ſunt ibidem
fidem negamus ꝛ ɔfiremur etiã ope ibidẽ
fidei contrariatur infidelitas
figurę nominũ duę ſunt li.1.tra.1.c.5
figurę ꝓ nominũ ib.ca.25
figurę verboꝝ ibi.ca.24
figurę aduerbioꝝ ib .ca.31
figura principiũ ſyllogiſmi li.2.tra.4.ca.4.
figuraꝝ mathema.inſcriptio li.6.tra.1.c.20
figura capaciſſima eſt ſphęra li.7.tra.1.c 4
filijfamilias quõ ꝛ in quibus ſunt inſtituẽdi li.duodecimo.ca.18
fluminũ ꝛ fontiũ generatio ꝛ continuatio ꝛ quorſum perueniant li.9.ca.15
flumina ex fluentia cur falſa non ſint
formę verboꝝ q̃ ſint li 2.tra.1.ca.30
forma ꝛ figura quõ ſint ſpẽs qualitatis libro.2.tra.1.ca.7
forma quid ſit lib.octauo.ca.nono
formę plura ſunt nomina ibidem ꝛ ca.4
forma habet gradus latitudinis ib.
forma appetitur a materia ſic vir
quomodo intelligat ibidem
forma quõ eſt in predicamento
forma eſt magis natura q̃ mater
formaꝝ alia generica alia ſpecifi
formę ſubſtantiales plures poſſu
eodem compoſito ſimul ibid
forma corporeitatis quę ſit ibide
forma cadaueris qualis ibidem
formę vñ generentur ſm platonẽ
formę ſi latent in materia vt quo
in quolibet ibidem
formę ſi fiant ex rationibꝫ ſemina
formas educi de ɔ̃pĩa materie qu
formę ſi fiant ex aliquo p̃exiſtẽti
formę non creantur: licet ex nullo
ti fiant ibidem
formę ſubſtantiales ſi habent gra
uiduales ibidem.ca.35
formarum generatio ſi poſſit eſſe ſi
forma mixti quid ſit li.9.ca.5
fornicatio mulieris magis eſt noc
ri libro duodecimo ca.16
fornicatio ſimplex q̃ dicit ibidẽ.ca
fortitudines planetarum li.7.tra.
fortitudo animi non corporis virt
bro duodecimo ca.5
fortitudo maxime laudata eſt ab
fortitudo fuit in martyribus ibid
fortuna quid ſit li.8.ca.16.
fortuna nõ eſt dea vt gentiles aiur
fortunę rota quę ſit ibidem cap.1
fortuna bona ꝛ mala ibidem ca.1
fortunatior ne ſit vnus plus q̃ ali
tatur adhuc ꝛ de influxu cęleſti
fraus quid ſit li.duodecimo ca.22
fruitio in patria quanta erit li.11.
fruitio quid ꝛ reſpectu cuius ſit ib
frigidum definitur libro.9.ca.5
fulminis generatio ꝛ effectus ipſiu
biles libro nono ca.20.
furtum li.12.cap.24.
futura quõ per nos ſciantur ibi.c
ꝛ libro ſecundo tra.5.ca.7

Incipientia a G

Galaxia eſt de natura celeſtis li
ca.19.ꝛ libro nono.ca.21
Gaudiũ animę beatę li.11.ca.31
Gaudiũ paſſio animę li.12.ca.4

In dex Summarius

ſale eſt fructus charitatẽ.ca.55.
: ⁊ vñ naſcat̄ li.9.ca.46
diffinitur li.6.tra.i.ca.i.
nomen ⁊ inuentores ibidem
ctũ ad theologiã vtilis eſt.
ſ ſint principia ibi.ca 2
ſpēs ſuperſtitionis quid ſit li.7.
ca.24
ore ↄſtituit oculus li.x.tra.2.c 9
s prudentię li.12.ca.14
t angulus.iñ hexagonus hep-
.tẽ.li.6.tra.i.ca.x
lem tra.2.ca.2.
iduales ſunt in formis.li.8.c 9
ndi ſunt q̃tuor.li.10.tra.i.ca.2
eneratio li.9.ca.10
neratio ibidē.ca.xi
effinitur li.i.tra.i.ca.5
literaꝝ inuentores ibidem
nutiles labyrinthi ibi.ca.2
id doceat li.2.tra.i.ca.i
ingratitudo li.12.ca.27.
iñ modus guſtandi ⁊ organũ
li.x.tra.2.ca.19
animali eſt neceſſarius ibidē.
rrũ habet febricitans ibidem.
Incipientia ab H
ſpēs q̃litatis li.2.tra.2.ca.7
pdicamẽtũ ibidē ca.14
ſt pdicamentũ ⁊ modi haben-
ca.19
i inſtrumenta in locis dialecti-
i.5.ca.xi
nerat.li.9.ca.22
quid ſit li.6.tra.i.ca.9
us ſit li.12.ca.51
heptagonus ibi.ca.10
s ad heroes viri.ibi.ca.41.
negiſtus li.9.ca.5
ia li.7.tra.2.ca.23
ppoſitio li.2.tra.3.ca.13
.xii.ca.xxi.
aꝝ quõ ſp̄.ſunt ineq̃les.⁊ vñ
i.7.tra.i.ca.27
io in vtero materno li.9.ca.38
diebꝫ fiat in maſculo ⁊ femĩa
o in vtero ibi.ca.39
uoſi quõ generant.ibi.ca.40.
naculoſi cur generant ibi.
homo cur generat maſculus.femella.vel
Hermophroditus ibidem
homo cur q̃n̄q̧ nulli parẽtũ aſſimilat ibi.
hõ quõ ex vtero naſcat ibi.ca.41
hõ natus p̄mã vocẽ doloris emittit ib.
hominis vita in ſex etates diuidit ib.
capitulo.42
homicidiũ li.12.ca.24
honeſtas ibidē. ca.38
honor ibidem ca.27
humidũ q̇d ſit li.9.ca.3
humores oculũ ↄſtituentes libro.10.tracta
tu ſecundo capitulo nono
humidũ radicale p nutrimentũ nõ reſtau
rat ſed impeditur caloris extractione hu-
midum radicale citius cõſumente ib.
tra.i.capite tertio
humilitas paſſio ibi.ca.5
humilitas virtus ⁊ gradus ipſius. ibidem
capitulo q̃drageſimo quinto.
humilitas neceſſaria eſt ad ſalutē ibi.
Incipientia ab I
Iactantia vitiũ li.12.ca.29.⁊ 45.
Idee vide Aug.li.83.q̃ſtionũ.q.46
Idee q̃re ponunt̃ ⁊ quoꝝ:⁊ vbi:⁊ ſi ſint re-
aliter diſtincte in deo li.8.ca.12
Idolatria graue pctm̃ li.7.tra.2.ca.22
Ignis elementũ diſpoſitio ⁊ locus eꝰ tra.
primo capitulo.40
Ignis ſi ſit calidus in ſua ſphera li.9.ca 4
ignis ppꝛie nõ nutritur.li.10.tra.i.ca.4
ignis infernalis vbi ſit li.7.tra.i.ca.43
ignis infernalis ſi ſit corporeus li.xi.ca.47
ignis infernalis quõ punit ſpũs ⁊ q̧ eſt e-
ternus capitulo ſequẽ.
ignis infernalis corpora nõ conſumit nu-
trimẽto nõ idiget ⁊ aliq̃liter lucꝫ.ib.c.ſe.
imagines in celo quot ſunt ⁊ q̇ li.7.tract.
p̄mo.ca.22.23.⁊.24
imagines quõ gentiles colebant.ibidem
tra.ſecundo.ca.22
imaginibus demon includi poteſt a ne-
cromanticis ibi.
imagines Chriſti ⁊ ſanctoꝝ quare ſunt et
quõ adorantur ibidem
imaginatiua potentia ⁊ opus eius cum or-
gano ⁊ quõ intentiões elicit non ſenſa-
tas et quales res ſint intentiões huiuſ-
modi li.10.tra.2.ca.22.

Imago trinitatꝭ q̄liter ſit in aīa li.xi.c.14
Immateriales ſub̄e quō cognoſcantꝭ ca.5
Immaterialia ſi p cōtractas anie ſpecies
cognoſcantꝭ ibidē ca.7
Imitatiua verba lib.i tra.i ca.30
Immortalitas anie rōnalis ꝓbatur libro
xi.ca.23 ⁊ 24
Impersonale verbū li.i trac.i ca.54
Imparatiuus q̄re nō h̄z primā ꝑſonā ca.ij
Impꝛ̄ſſiones ignite aquoſe ⁊ medie vbi ſūt
libro nono ca 6
Impꝛ̄ſſiones ignite q̄ ⁊ quō generantꝭ ca.ij
Impꝛ̄ſſio aquoſe vbi ⁊ qn̄ gn̄antꝭ ibi.ca.9
Impatientia paſſio animi lib.12 ca.5
Incestus libro xij.caplo 42
Incipit verbū: facit ꝓpoſitionē obſcuram
libro.2 trac.8 ca.12
Incboatiua verba li.i.tra.i ca.30
Indiuiduū deſcribitꝭ li.2 trac.i ca.4
Indiuidui ꝓprietates ſeptem ibidem
Inductio quid ſit: et quō ꝑficitur.ibidem
tractatu 4 ca.25
Indiuiſibilia ſe tāgere nequeūt li.8 ca.27
Indiuiſibilia ꝯtinuū nō faciūt nec maius
Infernus q̄druplex.in terra eſt (ibi.
li.7 trac.i ca.43
Infernus ſupior ⁊ inferior li.xi.ca.42
Infernū eſſe ſaraceni iudei ⁊ chr̄iani ex le-
gibꝫ ſuis ꝯcedere h̄nt ibidē ca.46
Infernus vbi ſit: q̄ pene: q̄s cibus ⁊ potus
Infinitiui ꝯſtructio li.i tra.2 ca.6
Infinitū quot modis dicitꝭ li.2 tra.8 ca.7
Infinitū facit ꝓpoſitionē obſcuram. que
exponitur caplo.13
Infinitū vnū alio maius eſſe nō poſſet li.
octauo caplo 28
Influentia gn̄alis oīm celoꝝ q̄lis ſit lib.7
trac.i ca.7 ſpēaliter quid poſſit q̄re ſup
in dictione aſtrologia
Iniuſtū facere ex itentōe quō fiat li.12 c 25
Inſcriptio figuraꝝ geometricaꝝ libro ſex-
to tractatu p̄mo ca.20
Incōſideratio incōſtantia li.12 ca.22
Inſtantia ꝓpoſitio que dicatꝭ libro 2 trac.
4 capitulo 25
Inſtrumēta abundandi in argumentꝭ dia
lecticis ibidē trac.5 ca.xi
Inſtrumentū geometricū generaliſſimū ⁊
de vſu ipius li.6 tra.2 ca.4
Iſopleuri: iſoſceles area ca.7 ⁊ 8
Interiectio pars orōnis li i tra.i
Interiectio ſi ſit diſiūcta ab adi
quid ꝓprie h̄c ⁊ ibidem
Interrogatiui ⁊ reſpōſiui ꝯſtruct
Interrogatio plꝰs reqrit pla reſp
reſpondēs fallitꝭ li.2 tra.7 ca.15
Interp̄tatio nominis q̇d ſit ibi.
Intellectꝰ agens paſſibilis li.xi ca
Intellectio vnde cauſatur ibiden
Intellectus paſſibilis cur potius
telligere: q̄ꝫ agens ibidem
Intellectus cur ꝯuertit ſe ad fan
Intellectus cuꝫ multoꝝ ſpecies
intelligat ibidem
Intellectus ſpēs intelligibiles re
dicitꝭ memoria intellectiua ibi
Intellectionē cauſāt itellectꝰ ⁊ obi
Intellectꝰ pōt intelligere vlē ⁊ ſi
Intellectꝰ practicꝰ ⁊ ſpeculatiuu
Intellectus extenſione ſit practic
Intellectus dicitꝭ ratio ⁊ intelligē
Intellectus portio ſupior ⁊ infer
Intellectio beatoꝝ ⁊ viſio erit ſi
mate caplo 24
Intellectuales virtutes li.12 ca.13
Intellectus habitꝰ intellectualis
Intellectꝰ pars prudentie ibidē c
Inuētio medij in ſyllogiſmo li.2
Inuentio rhetorica li.5 tra.i ca.
Inuidia paſſio libro 12.ca.4
Inuidia vitiū capitale ibi.ca.44
Iniraſcibilitas ibidem ca.44
Iouis celum ⁊ motus li.7 tra.i c
Ipotenuſa linea lib.6 tra.i ca.3
Irregularia verba libro.i tra.i ca
Iris quō generatꝭ libro 9 ca.xx
Iridis colores ſi veri ſint ibidem
Iris ſi etiā apparuerit ante diluuiū
ſi ſic quō ſit data in ſignū fed
Ira paſſio animi libro 12.ca.5
Ira vitium ibidem ca.44
Ironia ibidem ca.xxix
Iraſcibilis ⁊ cōcupiſcibilis vis an
ue h̄nt organū circa cor li.x tra
Iraſcibilis in aīa intellectiua c
tas lib.xi ca.xij
Iſopleuri: iſoſceles area ibidē ca.7
Iuger quid ſit libro 6.tra.ij.ca.ij

iudiciũ vſurpatũ: ſuſpicioſum temerariũ: et peruerſum li.12.ca.25.
Iuſtitie deffinitiones ⁊ contraria ibidem
Iuſtitia cõmutatiua et diſtributiua c.24.
Iuſtitie ptes integrales ⁊ potẽtiales ibidẽ capl'o viceſimoquinto
Iudiciũ aſtrologoꝝ quere ſup̃ Aſtrologia.
Incipientia K
Kalendas Idus nonas dies kalẽdarij q̃s noiamus.et vñ li.5.trac.2.ca.6
kalendas Ianuarij ⁊ dies egyptiacos obſeruare pctm̃ eſt li.7.trac.2.ca.19
Incipientia ab L
Lanificiũ ars mechanica li.12.ca.12
Lapidũ generatio et natura li.9.ca.24.
Latera corpoꝝ quõ noiantur in Geometrica lib.ſexto trac.1.ca.12.
Latera trianguloꝝ q̃ ſũt pportiõalia c.17
Latus triãguli longioris maiori angulo ip eſt oppoſitũ ibidem
Laterculi nũeri li.4.trac.1.ca.32.
Latitudo ⁊ longitudo ciuitatũ in Geometria quõ ſumit: ⁊ in talib' Aſtronomicus lib.7.trac.1.ca.16
Latria cultus diuinus eſt li.12.ca.26
Leuca quid ſit lib.6.trac.2.ca.1
Laudanũ quõ generet libro 9.ca.25
Leges pportionũ ponũt lib.2.trac.3.ca.7
Leticia paſſio animi libro 2.ca.4 ⁊ 6
Lex nature quõ dicitur in intellectu li.11.c.11
Liberũ arbitriũ quid ſit li.11.ca.13
Liberalitas virtus libro 12.capl'o.31
Limbus patrũ vbi ſit lib.7.trac.1.ca.45.⁊ libro.xi.cap̃.42
Limbus pueroꝝ non baptiſatoꝝ: ⁊ q̃lis in eo pena et ſtatus taliũ.mĺta ibi.ca 45
Lege iſta non vt cõcluſa ſed recitata
Linealis nũerus lib.4 trac.1.ca.25
Linea deffinitur libro 4 trac.1.ca.1.
Linea non eſt ex punctis ibidem
lineaꝝ diuerſe ſpecies ibidem ca.3 et 4
linea recta a puncto ad punctũ ducit ca.13
linea planũ aut ſphærã tangit in puncto
linea recta nõ põt habere ptem in plano ⁊ ptem in ſublimi ibidẽ ca.14
Linee ſole interſecãtes ſũt in eadẽ ſupficie
Linea eadẽ põt eſſe in diuerſis ſupficieb'
Lineam ppendicularẽ erigere ibidem
Linee eque diſtãtes ſunt paralelle ibidem
Lineam tertiã inter duas ſub pportionalitate inuenire ibidem.
Lineã diuidere ſm̃ pportionẽ habentẽ mediũ ⁊ duo extrema quõ poſſumus
Lineam in ſe ducere quid ſit ibidem
linea qñ ↄtingat circulũ ibi.cap 19
linea ſine punctis extremalib' quõ ſit finita libro xi ca.18
Linguã aut carnẽ loco lingue omĩe animal habet lib.x.trac.ij.ca.xix
Lingua loquax libro xij.ca.48
litere littere q̃ ⁊ quot ſint li.1.trac.1.ca.5
litterarum inuentores ibidem
littere quõ proferant diſtincte ibidem
littere ſex poſſunt eſſe in eadẽ ſyllaba c.4
littere omẽs incipiunt dictiones mĺta ibidem de orthographia
Litigioſus libro 12.ca.30
loci mutatio deſcribit li.2.trac.2.ca.8
locus dialecticus deffinitur ⁊ diuidit ibidẽ tractatu q̃nto capl'o iij
Locus a ſubã qñ ſumit ibidẽ ca.4
locus a deffinitione.deſcriptõne:noĩs interpretatione:ad deffinitum:deſcriptum interpretatum ibidem
Locus quãdo ſumit a concomitantib' ſubſtantia capl'o quinto
Locus a toto ad ptem qñ valet ibi.ca.6
locus a cauſa ad effectũ ibidem ca.7
locus a generatione et corruptione ⁊c̃.c.8
locus ab vſu ibidem
locus a cõmuniter accidentib' ibidem
locus extrinſecus vnde ſumit ibidẽ ca.9
locus a relatiue oppoſitis ⁊c̃.ibidem
loci medij qui ſint capl'o x
locus in naturalib' quid ſit li.8.ca.40
locus multiplex ⁊ eſſe in loco ibidem
locus dicit imobilis. locus põt eſſe ſine locato ⁊ ecõtrario.⁊ vnde habet virtutem conſeruandi locatum ibidem
In locis plĩbus poteſt eſſe vnũ corpus
In loco quomodo ſint angeli ⁊c̃.
Locum replere mathematice quid ſit lib. ſexto trac.1 ca.21
Locum replent tm̃ corpa regularia ibidẽ
Logica quid doceat libro ij trac.1 ca.1
logica deffinit ⁊ inuẽtor fuit pmenides ib.
logica ab alijs eſt ampliata ibidem
logicus quare partes indeclinabiles nõ de

finit ibidem caplo tertio
Logice rigorē abhorret ſacra ſcriptura ibidem trac.8 ca.16
Longanimitas virtus libro 12.ca.36
Loquacitas ibidem ca.48
Ludi varie ſpecies ibidem caplo 12.
Lumen quid ſit li.10.trac.2.ca.4
Lumen primariū ꝛ ſecundariū ibidē
Luminoſum ſphērice totū circūſtans illuminat caplo tertio
Lumen actuat colores ibidē ca.8
Lumē q̄re neceſſariū ſit ad videndū ib.ca.10
Lune celum quātitas. motus lib.7 trac.1. capitulo 34
Lune macula.vñ lumē habeat.et quō augetur et decreſcat ibidē ca.35
Luna noua qñ apparere poſſit pulchra
Lunaris eclipſis quō fiat ibidē ca.26
Lune influxus cauſa eſt motus maris lib. nono caplo ſedecimo
Lux quid ſit libro 10.trac.2.ca.7
Si ſit ſuba vel accidēs opiniones ſūt ibid
Lux ſi videri poſſit pfecte. qñ creata ibidē
Luxuria cum ſuis ſpeciebꝫ lib.12.ca.42

Incipientia ab M

Macrobius quid dicat de aīaꝝ lapſu deceſſo ꝛ reaſcenſu li.11.ca.27
Magnitudo ſtellaꝝ q̄nta ſit libro ſeptimo trac.primo caplo.20
Magnitudo oīs finita eſt libro 8.ca.28
Magnitudo p diuiſionem ad indiuiſibile nō puenit ibidem
Magnanimitas paſſio libro 12.ca.5
Magnanimitas virtus ca.34
Magnanimꝰ poteſt eſſe humilis ibidē
Magnificentia virtus diuidit ꝓprie quātum ad actum exteriorē ibidē ca.52
Maioris inequalitatis in ꝓportionibꝫ ſpēs ponunt libro 4 trac.1 ca.11
Genera noīm que ſunt li.1 trac.1.ca.40
Gña noīm noſcunt regulis gñalibꝫ ibi.c.12
Genera noīm oīm declinationū cognoſcūtur regulis traditis in verſibꝰ breuiter in cap.ſex ſequentibus
Genera ꝓnominū ponunt ibidem ca.23
Genera verboꝝ ponunt caplo 24
Genitiui ꝯſtructio ibidē tra.2.ca.9
Generis acceptiōes logice li.2.tract.2.ca.5.
Genus ꝑdicatū dialecticū ibi.tra 5.ca.2
Generatio deſcribit lib.2 tra.2 ca.18
Generatio ꝛ corruptio differūt a creatione ꝛ annihilatione li 8 ca.33
Generatio ſimplr ꝛ ſm quid ibidē
Generatio ſtatim et nō ſtatim ibidem
Gñatio vniꝰ eſt corruptio alterius ꝛ eſt ꝯ.
Gñationis terminus totalis ꝛ ptialis ibi.
Gñatio ſi poſſit eſſe ſucceſſiua ca.35
Generatio aliqua verus motus eſt ibidē
Generatiua potentia cū ſubſeruiētibꝫ ſuis quid et quantū operet in viuente libro decimo tra.1 ca.5
Gñare ſibi ſimile qbus ꝯueniat: et ſit opꝰ naturaliſſimū in viuentibꝰ ibidem
Gerundia quō ꝯſtruunt li.1 tra.2 ca.6
Mala operari alij dimittūt amore virtutes alij timore pene li.12 ca.2
Malitia quid ſit ibidem ca 43
Manichei opinio de origine anime ꝛ duabus animabꝰ in vno homine ꝛ heretica lib vndecimo ca.19
Manicheus dixit viſibilia a demone creata li.12.cap 53
Manſuetudo virtus ibidē ca.44
Manna quō ꝛ vbi generet li.9 ca.15
Mappa mūdi ponit lib.7 tra.1 ca.49
Mare ex influxu fluminū nō abundat lib octauo ca.15
Maris ſalſedo fluxus et refluxus ibi.ca.16
Martis celū motus ꝛc.li.7 tra 1 ca.30
Maritus quō regere debꝫ vxorē li.12.ca 16
Materia ꝓpoſitionū li.2 trac.3 ca 6
Materia pma reꝝ nulla hꝫ noīa li 8 ca 4
Materia prima quid ſit ibidē ca 6
Materia pma reꝝ nulla hꝫ noīa li 8 ca 4
Materia pma eſt ex nihilo creata ibidem
Mate.pma eſt ingñabilis ꝛ incorruptibil
Materia pma ſi fuerit aut poſſit eſſe ſine forma caplo octauo
Materia prima nō oīs creata habet
Mate.celeſtiū ꝛ terreſtriū corpm eſt eadē
Materia pma quō eſt in ꝑdicamēto ca.6
Materia pma generat ſubiectiue:nō terminatiue li.8 ca.35
Mater pia ꝛ dura cerebri li.10 tra.2 ca.51
Mater ꝯcurrit ad gñationē pl' li.9 ca.40
Meditatiua vba li.1 trac.1 ca.30
Mediū i ſyllogiſmo lucūit li.2 tra 4 c 14

demõſtratõis q̃d ſit ibi.tra.6 c.14
tas Arithmetica: Geometrica: ⁊ har
nica que ſit li.4 tra i ca 19
atio nõ eſt ſpẽs diſtincta a diuiſione
ſteris ibidẽ tra.2 ca 5
i videndi quid ſit li.10 tra ij ca 10
videndi debet eſſe diſpoſitũ ⁊ vniforꝫ
ibidẽ caplo xi
i virtutis quõ ſumit̃ ⁊ q̃ꝫ difficile ſit
a attingere libro xij
cana ars mechanica ibidẽ ca.12
oria pars prudentie ibidẽ ca.ij
oria põt artificialiter iuuari p loca ⁊
illa datur li.5.tra.i ca.25
orie ſenſitiue organũ: opus: diſpoſi‑
: qualit̃ claudit li.10.tra.2 ca.29
orie q̃re mala in ſenib⁹ ⁊ iuuenibus
oria intellectiua diſtincta eſt a ſenſi‑
a pbatur li.xi ca.iij
daciũ ⁊ eius ſpecies li.12 ca 29
ſura quid ſit libro 6 tra.i ca.9
ſura et partes eius ibidẽ tra.2 ca 2
ſura omnis ſit aut in longũ latum aut
fundum ca.iij
ns p anima quere ſupra anima
idianus circulus in ſphera libro ſepti
o trac.ij.ca.xvi
curij celũ: q̃ntitas motus ibi.ca.35
rcatura ars ſordida eſt li.12 ca.12.et nul
pficua ſine mendatio ibidẽ
tus quid ſit ibidẽ ca.6
te ſophiſtice quinq; ſunt lib.ij.traca.7
aplo primo
talli ſpecies ⁊ generatio eorundẽ libro
ctauo caplo xxij
tallorꝫ tranſmutatio vera ſi fieri poſſit
p artem alchimie ibidẽ ca.25
icrocoſmus quare hõ dicatur libro vn‑
decimo capi.25
iliarium q̃ntuꝫ ſit li.6 tra.2 ca.2
litaris prudentia que ſit li.12 ca.20
itum ornamenta que ſint ibidẽ
ineralia quomodo generant̃ libro no‑
no caplo xxiiij
inoris inequalitatis ſpecies in pportio‑
ne li.4 trac.i.ca.27
inutia quid ſit: ⁊ que vulgares ⁊ q̃ phiſi
ce ibidem tracta tertio capitulo primo
ſecundo ⁊c. ibidem quomodo operan‑
dum ſit in illis
minutie phiſice edocent̃ ibidem tracta 4.
per totum
miraculum quid ſit libro octauo capitulo
viceſimo
miracula a quo fieri poſſint ibidẽ
mirabiliũ maximus eſt mũdus libro no‑
no caplo quarto
miſericordia paſſio libro duodecimo capi‑
tulo quarto
miſericordia cõuenit cum liberalitate ca‑
pitulo triceſimoprimo
mitiitas ibidem capi.44
mixtum quid ſit ⁊ quomodo generet̃ libro
ſexto caplo quinto
mixti forma quid ſit ibidem
mixtum quõ in ſe habet elementa
mixtum ex vno elemento non ſit nec nu‑
tritur ibidem
mixtorꝫ genera ſex ſunt ibidẽ ca.6
modales ppoſitiones que ſint libro ſecun
do trac.tertio ca.x
modalium conuerſio docetur ibidem ca‑
pitulo vndecimo
modalium equipollentia ⁊ oppoſitio ibidẽ
caplo duodecimo
modales quõ ſyllogiſant̃ tractatu quarto
caplo 8 9 et 10.
modi verborꝫ qui ſint libro primo tracta.
primo caplo 24
modus principiũ formale ſyllogiſmi libro.2
trac.4.capi.4
modi directe indirecte concludentes capi‑
tulo quinto
modi figure ibi.due figure caplo.63. figu‑
re capitulo ſeptimo
modi indirecte concludentes in omni fi‑
gura ſunt duo patent ibidem
modi in muſica qui et quot ſint libro q̃n
to.tract.i.ca.xix.
modulandi tria ſunt genera ibidem capi
tulo decimo octauo
modi occurrentes in trepis ibidem tra
ctatu ſecundo ca.6.
modeſtia libro duodecimo capitulo deci‑
mo octauo
Moyſis opinio vera de rerũ p̃ma origine

ꝛ principijs:ꝛ exponitur principiū generationis naturaliter libro.8.ca.5.
Mollicies oppoſita perſeuerantię libro.xi. capitulo.36.
Mollicies ſpecies luxurię.ibidem.cap.48.
Monaſtica virtus eſt hōi ibidem.ca.15.
Monochordum definitur.li.5.tra.1.ca.14.
Monochordi diuiſio ponit ibidē.ca.15.
Monſtra vnde fiant.li.8.ca.19.
Monſtra ſi fiat pter intentiōem naturę ibi
Monſtruoſa anialia de q̄bus hiſtorię ſonāt ſi ſint homines ex Adam geniti ibidem
Monſtruoſi hoies quō generant.li.9.ca.4
Montium area quomodo inuenitur libro ſexto.tractatu.2.ca.26.
Montis aut campi alicuius diuiſio in iugera aut actus quō fiat facillime ibidē capitulo viceſimo ſeptimo
Mors animę duplex eſt.li.xi.ca.24.
Mors vltimū terribiliū eſt.li.xi.ca.35
Morales virtutes ſunt ꝛc.ibi ca.xi.
Mores bonos corrumpunt colloquia praua ibidem. ca.17.
Motus ſpēs ponunt.li.2.tract.2.ca.18.
motus conueniens vni preter naturam conuenit alteri ſm naturā libro ſeptimo tractatu primo capite ſexto.
motus medi⁹ ꝛ verus i ſole luna ꝛ alijs planetis.edocetur ibidem.ca.57.58.ꝛ.59.
motus non eſt ęternus.li.8.ca.6.
motus definitur ibidem.ca.xi.
motus q̄ res ſit ꝛ ſi diſtinguitur a termino ad quem
mobile ante motū eſt in duplici pōne ibidē
mot⁹ actio ꝛ paſſio quō differūt ibidē.ca.xx.
ad motum concurrunt ſex ibidē
mouens immobile deus eſt probatur ſcripturis capitulo.25.
mouentur angeli cum mittuntur quia ſimul nō ſunt in cęlo ꝛ in terra ibidē.ca.24
mouentium aliud mouet per ſe: aliud per accidens ibidem.
mouentia ꝛ mobilia per ſe primo ꝛ non primo ibidem.ca.25.
mobile diuiditur in partem per ſe motam ꝛ mouentem ꝛ quod mouetur ab alio mouetur exponitur ibidem.
motus animalis q̄s eſt ꝛ quare anialia diuerſis motibus moueri poſſun
motu a potentia organica ꝛ non
odor iuuat ꝛ nutrit cerebrum.l. ca.18.olfactus definit ibidē.ca
cius medium
olfactum prauum cur habet hom
olfactu vultur nos excellit aranea
Simea guſtu linx viſu.aper audit
olfaciendi medium ꝛ modus ibid
Omiſſio debiti opponitur iuſtitię l
omen ſpēs ſuperſtitionis.li.7.tra.2.c
mouentiū animaliū diuerſitas ꝛ n
ordo ꝛ modus docentur.libro.ic
cap.30.ꝛ 31.
motus naturalis quis ſit ꝛ vnde
leuia mouentur libro.8.cap.2.
motus violentus cum ſuis ſpēbus
mouēs proximū neccario eſt cū mo
motus duplex eſt terminus a quo i
motus terminus ad quē declarat.c
motus eſt inter ꝯria quō intelligit
motus aque pdicamenta ſit ibidem
motus quō differt a gñatione ꝛ co
capitulo.51.
motus augmentatiōis ꝛ diminutiō
differt a rarefactione ꝛ condenſati
multitudo oīs deo numerata ē ibid
multitudo p diuiſionem puenit ad
ſibilē vnitatē ſꝫ p additiōem ſp
multiplex indiſtinctum parit confu
libro ſecundo.tracta.1.ca.5.
multiplex eſt actuale:potentiale:fa
ibidem.tract.6.ca.2.
multiplicatio numeris quō fiat lib.
2.ca.7.ꝛ in ſequentibus.
mōtus elementaris mouet a celeſti.li.
mundus ſi ſit ęternus ibidem ca.6.
mūdus eſt maximū mirabile viſibil
deus eſt maximū inuiſibiliū li.
mundum nō eſſe viſibilem dixit me
libro.10. trac.2.ca.x
mūdum eſſe animal magnū plato
dit libro.xi ca.25
mundus eſt vnus tm̄ li.7. tract.1.ca
mundus eſt ſphericę figurę pbat i
mundus archetypus quis ſit ibidē
mundus eſt celeſtis ꝛ elementaris ib
mūdus inferior q̄re eſt cōtigu⁹ ſupiori

Index Summarius

laus ⁊ vtilitas ponit̃ li.5.tra.i ca.i
aler p̄tẽplatiuis et ſtudioſis ibiđ
ion decrit in patria
definit̃ ibidem caplo ij
dicuñ nõ tm̃ auribꝰ datur ibidẽ.
omẽ:⁊ q̄d muſicus ibidẽ ca.5
triplex eſt ibidem
uentor q̄s fuerit ibidẽ ca.4
n malleoꝝ ꝯſonãtia inuẽta ẽ ibi.
mundana
humana ibidẽ ca.5
inſtrumẽtalis.⁊ illa triplex.
vocũ in muſica ibidẽ tra.2.ca.5.
littere ſint li.i.trac.2.ca.5
: eſt offic qđ deꝰ nõ eſt li.8.ca.24.
o libro duodecimo ca.24.
Incipientia ab N
qua orator vtitur li.3.tra.i.ca.8.
in ſcribẽdis eplis ibi.tra.2 ca.5
s potẽtia vel impotentia eſt ſpẽs
s libro ij.tra.2 ca.7
rerũ effics pbi diligent̃ inq̄ſierũt
i.ca.i
rerũ nemo potuit ſm̃ p̄ciſionẽ
cere ibidem
definitur ibidem caplo xi.
eſt principiũ paſſiuũ ibidẽ ca.i2
rerũ inuenire difficile eſt li.9.ca.i
s rerũ cognoſcere eſt donũ dei ibi.
s reꝝ p̄q̄rendo q̄re multi errarũt
ates hoim quđ aſtrologi dijudicãt
anũ ſit.q̄re ſup̃ aſtrologia
io eſt ;ars mechanica li.i2 ca.i2
ntia ibidem ca.12 et 27
ancia ⁊ necromãtici ſi demonẽ co-
poſſint:⁊ q̄ntũ errẽt li.7 tra.2 c.22
generet̃ li.9 ca.xi. (25.⁊ 26.
ca vñ lumẽ habent p qđ in nocte
t li.x tra.2 ca.x
ars orõnis definit̃ li.i tra.i ca.5
uđ facile cognoſcit̃ p vulgare
cidẽtia nomẽ ppriũ: appellatiuũ:
ntiuũ:adiectiuũ cognoſcunt̃ ibiđ
ime declinatiõis edocent̃ ibi.ca.6.
ia declinationũ ca.4 ⁊ ſeq̄ntibꝰ
a cõpoſita declinant̃ ca.xi
ſia ſex ſunt et regule de eiſdẽ ca.i2
heroclita ponũtur ca.i8
ũ due ſpecies ſunt ca.i9.
Noĩa comparari p gradus quđ debẽt ca.xx.
Noĩa patronymica que ſunt ibidẽ ca.2i
Noĩa verbalia edocent ibidẽ ca.22
Nñi ꝯſtructio pandit̃ ibidẽ tra.2 ca.5
Nomẽ a logico definit̃ aliter li.2tra.i ca.5
Nomẽ logicũ ꝯprehẽdit pnomẽ ⁊ pticipiũ
Noĩa pmoꝝ pncipioꝝ mĩta ſunt li.8 c.4.
Noſce teipm̃ pūerbiũ li.i ca.i5
Numeri noĩm ſunt duo li.i tra.i ca.5
Nũerus ſpẽs q̄ntitat̃ diſcrete li.2 tra.2 c.6
Nũeroꝝ notitia eſt ſũme necĩa li.4 tr.i c.2
Nume.definit̃ ⁊ diuidit̃ in parẽ ⁊ imparẽ.
Numerꝰ pariter par q̄s ſit ibi.ca.4
Nũerus pariter impar quis ſit ibi.ca.5
Nũerus imPariter par ibidẽ ca.6
Nũerus ſupfluus diminutꝰ ⁊ pfectus
Numerus impar definit̃ ibidẽ ca.8
Nũerus q̄dem p̄mus et incõpoſitus ibidẽ
Nũerus ſcđus et cõpoſitus ibi.ca.9
Nũerus p ſe ſcđs et cõpoſitus ⁊ ad aliũ re-
latus p̄mus et incõpoſitus ca.x
Numeri cõtra ſe primi ibidem
numerus mĩtiplex ibidẽ ca.i2
Nũerus ſuppaticularis ibidẽ ca.i3
numerꝰ ſuppartiens ibidẽ ca.i4
nũerus multiplex ſupbipticularis ca.i5
numerꝰ multiplex ſupbipartiens ca.i6
Numerus linealis ibidem ca.23.
Nũerus ſupficialis ibidem ca.24
Nũerus triangularis ibidẽ ca.25
Nũerus quadrãgularis ibidẽ ca.26
Nũerus penthagonus:haxagonus:hepta-
gonus ⁊c.ibidẽ ca.xxvij
Nũerus ſolidus ſiue corpalis ca.28
Nũerus pyramidales ibi.ca.29 30.3i
Numeri laterculi ibidem ca.32
Numeri aſſeres ibidem ca.33
Numeri cuneoli ibidem ca.34
Numeri paralleli pedes ibidẽ ca.35
Numerus cubus ibidem ca.36
Numeri ciclici vel ſpherici ibidẽ ca.37
Numerus digitus articulus ⁊ compoſitus
trac.ij.ca.i.
Numeri paſſiones q̄ ſint ibi.ca.3 ⁊ ſeq̄nti.
Numeris cur vtimur in exẽplis muſice li-
bro 5.tra.i ca.9
Numeroꝝ applicatio ad ꝯſonantias docet̃
p exempla ſenſibilia ibidem

Numerus { Numerans / Numeratus / quo numeramus } li.8 ca.37.
Numer⁹ ſeipm mouens eſt aīa rōnalis libro xi.ca.35.
Nutritiua potētia cū ſuis ſubſeruientib⁹ et opibus li.x tra.i.ca.3
Nutritiua opat in oīb⁹ mēbris viuētiū ibid

Incipientia ab O

Obedientia laudat̄ li.xij ca.xxvij
Obduratio ↄtrariat̄ miſcdie ibi.ca.55
Obiecta ſenſuū quare ↄtraria cōplicant libro x.tra.2 ca.20
Obiectū potentie ſenſitiue ibidē ca i.
Obiectū viſus quid ſit ibidē ca.7
Obiectū intellectus diuerſuʒ aſſignat̄ a diuerſis li.xi ca.4
Obiectū voluntat̄ quid ſit ibidē ca.xij
obſeruantia ſupſtitioſa q̄ ſit li.7 tra.2 c.29.
obſeruantia virtuoſa libro xij.ca.17
oculus ↄſtituit̄ ex multis tunicis ⁊ humoribus li.x tra.2 ca.9
Oculi cordis deū videbunt lib.xi ca.32
oculos pdidiſſe nō inutile eſt li.xij ca.48.
oculus cohibere vtiliſſimū eſt ibidē
octaua ſphera triplici motu fert̄ li.7 tra.i ca.6
octogani area q̄rit̄ li.6 tra.2.ca.22
Odium paſſio animi li.12 ca.4
odiū vitiū oppoſitū charitati triplici c.54
odientes primos nolētes dimittere orant ↄ ſe in orōne dn̄ica ſi orant i pſona ſui.
Odor quid ſit libro x.tra.ij.ca.17
odoris ſpecies ⁊ generatio ibidē.
odoꝝ ſomnia quare raro habem⁹ ibidē
odor ſi realit̄ mltiplicet̄ p mediū vel ſpūaliter aut vtroq₃ modo ibi.ca.18
Omis ſignū diſtributiuū ſi exigit tria appellata li.2 tra.8 ca.7
Opiniones phoꝝ de mūdo:materia:pma ⁊ cauſa efficiēte ponunt̄ li.7 ca.2
opinio Moyſi de pdictis ibidē ca.3
opiniones phoꝝ ↄcordant̄ ibidē ca.4.
opiniōes de origine aīe recitant̄ li.xi c.19
opinari ↄtria quō ↄtingit li.2 tra.4 ca.22
opponentes cautele ibidē tra.7 ca.17
oppoſitionis ſpecies ibidē tra.2 ca.15
oppoſitio ppōm quō ſumit̄ ibi.tra.3 ca.5
Orationis ptes octo ſunt apud grāmaticū libro i.tra.i ca.4
oratio ſpēs q̄ntitat̄ diſcrete li.2 tra
oratio genus ppoſitionis deſinit ⁊ ibidem tra.3 ca.i
oratio acris:acrior:acerrima:ibi.tr
orationū tria gn̄a ſunt apud orato tra.i ca.i ⁊ orator ibidē quis ſit
Oratio demonſtratiua ibidem ca.
oratio deliberatiua ibidem ca.3.
oratio iudicialis ibidem ca.4
Orōnis ptes apud oratorē 5 ſunt
ordinatio partiū in orōne: in cōſtr lib.i tra.2 ca.15.et qn̄ aliquid ſit dicendum ibidem
Orbis differt a ſphera li.7 tra.i ca
Orbes ſeptē planctaꝝ ponunt̄ ibi vſq₃ ad ca.34 p ordinē deſcend
Orbiū oīm a terra ⁊ ſeinuicē diſt mira magnitudine ibi.ca.36 re
orbiū planetaꝝ q̄re ponit̄ tanta di ſc₃ eccentricoꝝ epicicloꝝ ibi.ca.39
Organū viſus ↄtemplatiue eſt ner ricus lib.x tra.2 ca.9
Origenes ſcripſit in periarchon an creatas aliquas in celo peccaſſe ſas in corpa vel hoīm vel beſti poſſint fieri demōes ⁊ ecōtrario mones tandē ſaluabunt̄ lib.xi
originis opinio reprobat̄ ꝺ origie
orizon quis circulus ſit li.7 tra.i c
ortus ⁊ occaſus ſignoꝝ apud poe
ortus occaſus ſm Aſtronomos ib
orthogonalis linea li.6 tra.i ca.3
orthogonij area ibidē tra.2 ca.x
oxogonij area ibidem ca.9
Ouum vnde generat̄ lib.9 ca.xxi
Ouoꝝ diuerſitas in fecūditate ib
Ex ouo pullus naſcit̄ ibidem ca.
In ouo quō pullus nutrit̄ ibidem

Incipientia ab P

Patientia laudat̄ libro 12.ca.57
Palmus Geometricus li.6 tra.2
Paralellogramū q̄d ſit ibi.tra.i c
Paralellogramū circa eādē diam
Paralellogramū qn̄ ſit duplū tri
Paradiſus ſi ſit loc⁹ corpalis.q̄lte terra.cur neſcit̄ vbi ſit.⁊ q loc attingit lib.7 trac.i ca.45
ptes orōis apꝺ grama. ſūt octo li
Participiū q̄d ſit ⁊ vn̄ cognoſcit̄

Index Summarius

pioꝝ tꝑa ſcatiões ꝛ quõ ꝛ a q̃bus
ꝫ deſcendunt ibidem
piũ quõ ꝛ quotiens dꝫ fieri nomen
ulare defínit li.ꝛ.tra.i.ca.4.
s ꝑpõ quõ ꝯuertatꝑ accñs t.4 c.18
ã eſt virga geometrica li.6.tra.ꝛ.ca.ꝛ
i morientes ſine baptiſmate qualem
i habebunt q̃lẽ locũ ꝛ penã li.ꝛ.c.45
na ꝯria magnificẽtię li.ꝛ.ca.3ꝛ
ꝑdicamentũ deſcribit li.ꝛ.tra.ꝛ.ca.io
nes nũeroꝝ li.4 tra.ꝛ.ca.5.
nes 4 quõ oriunt in nob li.x.tr.ꝛ.c.30
geometricus lib.6.tra.ꝛ.ca.ꝛ
differũt a ꝟtutib lib.iꝛ.ca.5
nes cõcupiſcibilis declarant ibi.ca.4
nes iraſcibilis enumerant ca.5
nes quatuor ꝑncipales etiã in brutis
t ꝛ in humana voluntate ib.ca.6
nes vñ oriri ꝛ variari habent ib.ca.7
s q̃liter erga filios ſe hñre dñt ca.18
nimica noĩa li.i.tra i ca.ꝛi.
antiq̃ ante mortem Chriſti omes ad
eros deſcenderunt li.xi.ca 4ꝛ
as ſpũs paſſio animi li.iꝛ.ca.5
charitate eſt ibidem ca 55
mĩn ſpm̃ſanctũ ꝓprie eſt tm̃ finalis
penitentia ibidem ca 5i
in ſpm̃ſcm̃ quõ dicit irremiſſibile ibi
tũ eſt oĩno voluntariũ li.xi.ca.8
infernales quales ſint ib.ca.46
eternalis eſt probat ꝛ opiniones con
ę.6.auctoritate.s.Aug.refutant.c.48
purgatorij q̃ crudelis ibidem ca.44
agonꝰ li.6.tra.i.ca.x.ꝛ area eiꝰ t.ꝛ c.i8
entia paſſio animi li.iꝛ ca.5
entia virtus moralis ibidem ca.8ꝛ
uerantia ꝑtinacia ibidẽ ca.36
ũ oppoſitũ religiõi ibidẽ ca.ꝛ5
ę noim tres ſunt li.i.tra.i cap.6
ę ꝟborum ibidem ca ꝛ4
ectiuę multaꝝ principia declarant li
o.io. tra.ꝛ 3 4 7 ꝛ 8 ꝛc.
dicularis linea li.6 tra.i ca 3
iones ſuperiorũ aliquõ ꝛ obſcurę ſunt
inferioribus li.io.tra.i.ca.ꝛ
geometricus triplex eſt li 6 tra ꝛ ca ꝛ
io principij quando generat fallaciam
ꝛ tra 7 ca iꝛ
oſophia definitur li i tra i cap i
philoſophia laudatur ibidẽ
Nomẽ interpretatur ibidem
phus q̃s dicat ibi phię diuiſio ibidẽ
ph ę incũbere felicitas ꝑs eſt ibi ca.ꝛ
phia non valet ſine ꝟtutib li iꝛ ca i
phia moral q̃d tractet ꝛ diuiſio eiꝰ in ethi-
cam politicam economicã monaſticam
phoꝝ opiniones de mundo materia prima
ꝛ cauſa efficiente li 8 ca ꝛ
philoſophi in indagandis naturis rerum
cur defecerint li.9 ca.i
pietas debet parentib ꝛ filijs li iꝛ ca ꝛ7
pyramidale corpus li 6 tra i ca.iꝛ
pyramis ſi repleat locũ mathematice ca ꝛi
pyramidis area inuenitur ibi.tra.ꝛ.ca 3i
pyromãtia species ſupſtitionis li 7 tr ꝛ c ꝛ5
pythagoras ſi muſicã reperit li.5 tr i ca 4
pythagorici petrã dicũt incidere arborẽ vel
beſtiã ꝑpt trãſmigratiões aĩaꝝ li iꝛ c ꝛ7
piſces ſi pura aqua nutriãt li.9 ca 5
piſciũ generatio ibidẽ capi 33
piſciũ membroꝝ q̃re ſit tanta diuerſitas ib.
piſcium nutrimentũ ibidem
piſces hñt habitatiões diſtinctas in aq̃s ib.
plantaꝝ diſtinctio generatio nutritio cre-
mẽtũ varietas trãſplantatio li.9 capi ꝛ7
plante dĩſaꝝ naturaꝝ cur i vno ſtipite ſint
plãtę quõ ſentire dicunt li io tra i ca ꝛ
plantę dñr ſtationarij directi retrogradi li
6 tra i ca ꝛ8 cũ ſigna ſunt ęq̃lia cap.xc3
planeta cur citius trãſit vnũ ſignũ q̃ aliud
planetaꝝ gñalis influentia ibi.ca.7 ꝛ ſpe
cialiter circa ſuos orbes deſcribunt
planetaꝝ qualitates influentię cõditiones
ꝛ aſpectus ibidem tra ꝛ ca 3
planete tardi veloces curſu aucti minuti
curſu ꝛ iũne cõbuſti oriẽtales occidenta-
les ſeptẽtrionales meridionales ca 4
planetaꝝ domus exaltatio gaudiũ caſus tri
plicitas facies termini ibidẽ ca 5
plato:plotinus:porphirius quid ſenſerit de
animaꝝ trãſmigratione li xi ca ꝛ7
planimetra libro 6 tra ꝛ ca 3
placidus ꝛ placere hoĩbus quomodo lauda
bile eſt li iꝛ ca 30
pluuię gñatio li nono ca iꝛ
plumbi generatio ibidem ca ꝛ4
poligonioꝛum podiſmus inuenitur libro 6
tractatu ſecundo capitu ꝛ4

Poli mundi qui ſunt lib.7.tracta.i.ca.5
Polo℞ zodiaci diſtãtia a polis mũdi ca.18
Polus arcticus ⁊ antarticus ibidem
pp̃lus quõ ſe hr̃e debet ĩ politia li.12.c.19
portio ſupior intellectus quare dicit̃ vir ⁊ quõ intelligat̃ id apl̃i vir nõ debet vela re caput ſuũ ſed mulier id eſt inferior portio inferior rõis li.xi.ca.x.⁊ quõ peccatũ in illis fit ſicut in padiſo ſpũali ad mentem ſancti Auguſtini.
portio circuli maior ⁊ minor li.6.tra i c 7
portentum differt a monſtro li.8.ca.19.
porte aſcẽſus ⁊ deſcenſus anima℞ de celo quas ponit Macr.li.xi.ca.xxvij
poſitio predicamentũ li.2.tracta.2.ca.13
poſitio q̃ ppoſitio dicat̃.tra.c.i ⁊ tra.5.c 6
poſtp̃dicamẽta ad q̃d valẽt ibi.tra.2.c 14
poſtp̃dicamenta q̃ ſunt ibidem ca.15.
ptãtes ſyllogiſmo℞ ſex declarantur ⁊ pctã que incidunt circa illas ibidẽ trata.4 ca.17.18.19.20.22.
potentie anime vegetatiue li.10.tra.i.ca.3
potẽtie aie ſenſitiue ibidem tra.2.p totũ
potentie anime rationalis li.xi.ca.ij.
potentie hui9 ſunt realiter aĩa ibidẽ c.14
predicabile definitur li.ij.tra.i.ca.4
p̃dicabilium ⁊ p̃dicamẽto℞ cognitio ppoſitionibus applicat̃ ibidem.tra.5.cap.i
p̃dicamẽta ⁊ eo℞ vtilitates notificãt̃.tra.2
p̃cipitacio in moralibus li.12.ca.20.
p̃dicatũ dialecticũ li.2.tra.5.ca.ij.
p̃cognitiones ⁊ q̃ quot ibidem trac.6.c.i.
p̃miſſe quõ cognoſcunt̃ añ cõclõ idem ibi.
p̃poſitio definitur lib.i.tra.i.ca.33.
p̃ſumptio cõtria magna imitari li.12.ca.34
p̃ſumptio oppoſita ſpei ibidem ca.52.
p̃ma principia cognoſcũt̃ cognitis tis c.9
p̃nceps quõ regere debet pp̃lm.ca.19.⁊ 4
prima vera que ſint lib.ij.tra.6.ca.i.
prius poſtp̃dicamentũ ibi.tra.ij.cap.16.
principia ſyllogiſmi ibidem tra.4.cap.2.
p̃ncipia formalia eiuſdem ibidem cap.4.
p̃ncipia eiuſdem pfectiua ibidem ca.xv.
principia eiuſdẽ regulatiua ibidem ca.16
Principia ⁊ cauſe quo ad nos p effectus cognoſcuntur li.8. ca i.
Principia rerũ naturaliũ tria ſunt ib.c.v
principiorum conditiones ibidẽ
principiũ effectiuum nõ eſt factũ ib.c.6.
p̃ncipiũ p̃mũ oĩa viſibilia ⁊ inuiſibili
priuatio q̃d ſit ibidem ca.4.⁊.10.
priuatiões cõtrie non pñt ineſſe mat
priuatiue oppoſita libro.2.tra.2.ca.15
a priuatiõe ĩ habitũ põt fieri regreſſ
ppꝛietates p̃dicamento℞ q̃re in loc
ppoſitio definitur ⁊ diuidit̃ ib.tra.5 ⁊ 3.⁊ ſequentibus per totũ tracta
ppoſitio aliter definitur ibidẽ tract.
ppoſitio dialectica ibidem.tra 5 ca
probleuma quid ſit ibidem
ppriũ p̃dicatũ dialecticũ ibi.ca.2.
ppoſitio vniuerſalis de omni aut p ſe q ipm ibidem tra.6.ca.1.
ppõ exponibilis ⁊ obſcura ib.tra.8.
proprium p̃dicabile ibidem tra.i.ca.
pnomen pars orationis li.3.tra.i.ca.
prolepſis conſtructio ibidem tra.1.c
pnũciacio apud oratorem li.3.tra.i.c
prodigium quid ſit libro.8.ca.19.
proportiones elementorum in quãti et qualitate libro nono ca.quarto
ppoſitio definitur li. quarto.tra.i.c
proportionalitas cum ſuis ptibus i
proportionalitatis ſpecies ibidem c
ppoꝛtionalitas Arithmetica ibidem
ppoꝛtionalitas Geometrica ibidẽ ca
ppoꝛtionalitas harmonica ibidem c.
ppoꝛtionũ ſubſtractio additio diuiſi 5.tra.i.ca.13. (tra.ij.ca.
pgreſſio ſpecies ⁊ paſſio nũero℞ lib
pportio ſphera℞ li 6 trac i ca 22
proportio columne ad pyramidẽ ibid
prophetica viſio li.xi ca 22
pdigalitas ⁊ pdigus li 12 ca 31
puidentia pars prudentie ibidem ca
prudentia quid ſit ibidem ca 10
prudens nemo eſt niſi bonus ibidem
prudentie octo ptes integrales ibidẽ
prudentibus conuerſari proderit ibide
prudentie ptes potentiales ibi ca 14
prudentie partes ſubiectiue ibi ca 15
prudẽtia monaſtica vtil eſt et ncia bo
prudentia economica ca 16
prudentia politica regnatiua ibidẽ c
prudentia militaris ca 20
prudẽtia cõtraria et prudentia carnis
pruina generat̃ li nono ca 14
pudicitia laudat̃ in muliere lib 12 ca

Index ſummarius.

...decantatio p tonos li.5.tra.2.c.12
...neceſſaria eſt ꝯiugatis: virginibꝫ
ſolutis ibidem ca.41.
...iatio ex ouis q̄modo illiciiacet ꝛ.
...ur libro nono ca.30
...ōnt nrā oſſitatē ī mēbris ib.ca.31
...quid ſit libro.6.tra.1.ca.2
...buſlibet tribꝫ datis nō in recta li
...cūferentiā inſcribere ibidem.ca.13.
...ſint multa in linea li.11.ca.28.
...ū vbi:q:eq̄ pene:ꝛ ꝓbatio ꝙ ſit ...
...os ibi.ca.43.44.
Incipiētia a Q
...ulus quid ſit li.6 tra.1.c.9
...gulus ꝛ pyramidalis numerus
...i.ca.31.
...equilaterū li 6.tr.1.ca.9
... altera pre longius ibidē
...paralellagranū ibidem
... ꝯſtitutū ex latere triāguli rectā
...poſito recto angulo eſt equale q̄
...lioꝝ duoꝝ latera triāguli eiuſdē
...capitulo.17
... datis quibuſuis duobus equale
...ibidem ca.18.
...ilatem area ibidē tra.2.ca.11.
...ius dyameter inueſtigaꝛ ibidē
...qualis circulo area queriꝛ ca.13.
...ceſſus ſup circulum ibidem
...ltera parte longioris area.ca.14
...ad oēs ſciaꝫ ꝛ valet ꝛ neceſſaria
...a.1.ca.1.
...quid tractet ꝛ ratio nōis ibidē
...m duplex eſt libro.1.tra.1.ca.5.
...icamentū.li.2.tra.2.ca.7
...ꝝ naturaliū pme ꝛ ſecunde tā
...9.ca.5.
...irtuales ibidem.ca.5
...amentū li.2.tra.2.ca.11
...dicamentū ibi.ca.6.
... ſyllabaꝝ docentur per reglas
...i. . ca.3.peritorū
...itur li.2.tra.4.ca.3
...re ſcibiles ibi tra.6.ca.4
...ur libro.8.ca.26
...ipiēta ab R
... ꝛ ratio li.3.tra.1.ca.10
...reaturaꝝ quomodo preſfuerūt
...ca.12.

Ratio ideſt intellectus libro 11 ca 10
Ratio imformis eſt in brutis ibidē ca 26
ratio pars prudentie li.7.ca.13
radicū extractio ī nūeris q̄drat l 4 tra 2 c 10
radicū extra.in nūeris cubicis ca.11
radices in minutijs vul.tra.3.c.8.ꝛ.7
radices in min.phiſi.tra.4.ca.6.ꝛ 7.
radius viſualis q̄lis ſit li.10.tra.2ca.11.ꝛ 12
radius directus reflexus ꝛ refractus
radius viſualis non eſt linea ſed corpus ad
motum pyramidis ibidem
radij viſibiliū imp̄mixte medium illumināt
probatur exemplo ibidem ca.4
radij ſolis aquā intrant ibidem
radij ſolis ab aqua reflectuntur ibidem
raymundus lulij ſcripſit de ꝟtutibꝫ lapidū
ꝛ artificiali compoſitione li.nono ca.5.
raptus ſpecies luxurie li.12.ca.42
rarefactio differt ab augmētatione li.7.c.31
recordari quoꝝ poſſimus ꝛ quoꝝ non lib: 10
tra.2 c.19 (inclinamus ibidē
recordando cur aut caput eleuamus ꝛ aut
recordatiōem loca ꝛ imagines iuuāt ibidem
reduplicatia ꝓpō quō expo.li 2 tra 8 ca 11
regule antep̄dicamentales ibi tra 2 ca 4
regula detri ſiue aurea artis calculatorie li.
4 tra 2 ca 6 (lucro ibidem
regule ſocietatū ꝛ mercatoꝝ de diuidendo
relatiuū grāmaticale li 1 tra 2 ca 5
relatiuū non ſemp conuenit cum antecedē
te ſed ſubſequenti ꝛ quando ibidem
relatio p̄dicamentū li 2 tra 1 ca 8
relatio ītrinſecus ꝛ extrīſecus aduenīēs ib.
relatiue oppoſita ca 15
relatiuoꝝ ſuppoſitiones ibi tra 8 ca 3
relatiuoꝝ diſtinctio ponitur ibidem
reſtrictio logicalis ibidem ca 5
religio ꝛ ſpēs eius declaranꝛ li 12 ca 26
religionē intrare ſi poſſit filius parentibus
in neceſſitate conſtitutis aut inuitis ibi
reminiſcētia definitur li 10 tra 2 ca 19
reptilia vnde ꝓducta ſunt li 9 ca 55
res naturalis quid ſit li 8 ca 11
reſurrectionē corpoꝝ humanoꝝ futura m ꝛ
poſſibilitatē etiā gentiū pl'i cōceſſerunt
.ſ.ſybilla Plato Pythagoras labeo Mar
cus Varro libro 11 ca 30
reſurrectio probatur teſtimonio chriſti pro
phetaꝝ apoſtoloꝝ ꝛ eccleſie ibidē

reſurrectiōis generalis tempus nemo ho-
minū ſcit ibidem ca.56.
reſurrectio ſi fiat in inſtanti ⁊ quō mortui
audiunt vocem filij dei (diſperſa
reſurgēt corpore q̄litercūq; cōſumpta aut
reſurrectio quō fiat in voce archangeli ibi
reſurrectiōis tempus Paulus in ſe ⁊ alios
transfiguratur
reſurgere quō poſſunt qui viui erunt in ad
uentu domini ibidem
reſurgentiū ſexus non mutabitur ⁊ puden
da honori erunt
reſurgentiū q̄ntitas erit ad menſurā Chri
etiā paruulo⁊ ⁊ gigantiū ibidem ca.57
reſurgent oīa q̄ erāt in hoīe quō ca.58
reſurget coſta vnde formata eſt eua in eua.
reſurgere ſi contingat abortiuos ⁊ mōſtra
reſurgentiū corpora beato⁊ dotabunt qua
tuor dotibus ibidem ca.59
rhetorica q̄d doceat li.2.tra.1.ca.1.
rhetorica a quo tradita ſit libro.3.tra.1.ca.1
rhetor ⁊ rhetoris officium ibidem
rhetorica p̄dicantibus euangeliū eſt neceſſa
ria ibidem ca.22.
reuerentia paſſio animi libro xij.ca.5
rixa opponitur charitati ibidem ca.55
rombus qualis figura ſit libro.6.tra.1.c.9
romboides ibidem
rombi area quō inuenitur tra.1.ca.15
romboidis area ibidē ca.16.
ros quō generat̄ li.nono c.13
ros q̄re q̄nq; interficit oues paſcentes ibi.
rotunditas terre p̄bat̄ li.7.tra.1.ca.44
rotunditas perfecta videri nequit ⁊ q̄re aut.
quō tūc aſtra videmus li.10.tra.2.cap.xi
ruſticitas vitiū eſt li.12.ca.46.

Incipientia ab S

Sacrilegiū contrariat̄ religioni li.12.ca.16
Sacrilegiū ſpecies luxurię ibidē ca.42.
Salutatio quō formāda eſt in epiſtola li.
3.tra.2.ca.3.
Salemādra quale animal: ſi viuat in igne
li.nono.ca.5.
ſales minorales generat̄ ibidem.ca.24
ſapores ⁊ ſpērum ei⁹ gñatio li.x.tra.2.ca.9.
ſapientia definitur libro.12.ca.1.
ſapientia habitus intellectualis ibi.ca.9.
ſapientis opera que ſunt.li.2.tra.7.ca.1.
ſaturni ſphera declarat̄ li.tra.1.ca.28
ſcalenon area inuenitur ibidē tra
ſcire quid ſit li.2.tra.6.ca.2.
ſcientia non eſt corruptibilium il
ſcīa q̄liber habet p̄pria p̄ncipia ib
ſcientię vnitas vnde ſit ibidem
ſcire definitur li.8.ca.1
ſcīa ad beatitudinē confert li.12.ca
ſcientia habitus intellectualis ibi
ſcientia dei hic acq̄ſita p̄derit ad
tū beatitudinis li.xi.ca.25
ſciſma contrariatur charitati.li.1
ſcripturę ſunt ſigna vocū li.2.tra.5.
ſebaſtianus ſanctus ſubtiliter co
Aſtrologiā li.7.tra.2.ca.15.in fi
ſector circuli li.6.tra.1.ca.7
ſeditio contraria charitati li.12.
ſemicirculus ibidem
ſemicirculi area inuenitur tra.2
ſemitonij minoris inuentio li.5.
ſemidiapente quid ſit tra.2.ca.6
ſcīa oīm re⁊ latent in elementis
ſeis occiſio vū corpus animalis fi
ſenſus oīs art̄ originale eſt p̄nc
quinto tra.1.ca.2
ſenſatio oīs fit aſſimilationis via
ſenſatio ſi fiat ab obiecto vel po
ſenſatio q̄nq; eſt iocunda q̄nq; d
ſenſitiua anima ibidem
ſenſibile p ſe p accn̄s p̄prium ⁊
ſenſibile excellens corrumpit ſenſ
ſenſibile poſitū ſup̄ ſenſum q̄nq;
ſenſus exteriores ſunt quinq; ibi
ſenſitiue potentię dye ſunt ibid
ſenſus interiores q̄ ⁊ quot organ
ſenſus communis .n̄ ſuis opib
ſenſuū oīm origo p neruos eſt
ſenſus eſt ſingularium tm̄ li.xi.
ſenſitiuus appetitus ſerpenti co
qui decepit Euam in parad
ſenſus brō⁊ ſi oēs futuri ſunt i
ſeparata quę dicunt̄ li.8.ca.26
ſeratile corpus quid ſit libro.6
ſeraphin nō tm̄ habet plenitud
tatis ſed etiā ſciētia quia n
niſi cognitum li.11.ca.35
ſeruitus vñ orta ſit li 12 ca.17
ſerui quō hr̄e ſe debent ad do
ſeuitia cōtraria vindicte v̄tuo
ſiccum quid ſit libro nono ca.

Index ſummarius:

quere aſtra.ſtella
catiões pricipioꝝ li.i tra.i ca.3i
atões aduerbioꝝ ibi.ca.32
atio interiectionū ibi.ca.35
atio quid ſit li.2 tra.8 ca.2
in zodiaco q̄ ſūt li.7 tra.i ca.i4.22
latitudo ⁊ longitudo ibidē
ortus ⁊ occaſus ibi.ca.25 et. 26
alia oriunt̄ recte alia obliq̄ ibidē
iā ꝑpoſtere oriunt̄ hoīb; alijs 46
ex om̄i die longa vel breui oriunt ⁊
unt ſil'r om̄i nocte ca.27
zodiaci q̄litates ⁊ influētie in ſin
pois mēbra ibi tra.2 ca.2
faciun: q̄tuor triplicitates ibi.
ſtelle quō ſunt calida ibidem
varia accītia ab aſtrologis ibi.
gdus in q̄litatib; differunt ibidē
celi quō in xij dom⁹ diuidit̄ ca.6
quō fiunt ex lr̄is li.i tra.i ca.4
pōt habere ſex litteras ibidem
oēs lr̄e incipiūt oēs vocales fini
dictione integrāt (unt ibi.
q̄titates docent̄ ibi.tra.3 p totū.
adiectiōes ꝑnolm ibi.tra.i ca.33
ſmus definit lib.2 tra.4 ca.2
ſmi pncipia materialia ibi.forma
.4 pfectiua ca.i5. regulatiua ca.i6
ari ex modalib; ibidē ca.8 9 io
ri ex obliquis ibidem ca.xi.
ri ex terminis infinitis ca.i2.⁊ ibi.
gumēto ⁊ pdicato finito
ſari ex reduplicatiuis ca.i3
ſmus pfectus ⁊ impfectus ca.i5
mū reducere oñſiue p impoſſibile
ſmus expoſitorius ibidem ca.i6
noꝝ poteſtates ibidem ca.i7
mus circularis ibidem ca.i9
mus conuerſiu⁹ ibidem ca.20
mus dialecticus ibi.tra.5 ca.i
mus demonſtratiuus ibi.tra.6 c.i
mus ſophiſticus ibi.tra.7 ca.i
mus temptatiuus ibi.ca.i7
at canis in biuio quo trāſierit dñs
vel fera li.xi ca.26
ia corpa q̄ ſunt li.6 tra.i ca.22
do om̄ib; eſt amica li.6 tra.i ca.i
que entia dicunt̄ li.8 ca.26
s eſt duplex.ſ. imediationis adeq̄ti.

Silitaris modi alij ponunt̄ li.2 tra.2 c.i7.
ſimpl'r dicit̄ qđ ſine addito dicit̄ li.8 ca.26
ſimbolū triplex eſt ꝯtinēs fidē li.i2 ca.50
Similatio quid ſit ibidem ca.i9
Simonia oppoſitū religioni ibidē ca.26
ſinderefis q̄d ſit vñ dicat̄ vbi ſit li.xi ca.xi
ſinderefis eſt pncipioꝝ opabiliū ſicut intel
lectus intelligibiliū ibidē
Sineſis pars prudentie lib.i2 ca.i4
Singularita ibidem ca.45
Singulare quō differunt ſentit̄ et intelli
gitur libro xi ca.8
Singulare tria includit ibidem
Sobrietas libro i2.caplo 29
Sodomia ſpēs luxurie ibidē ca.42
Sol quare apparet in oriente maior q̄ꝫ in
meridie li.vij tra.i ca.4
Solis theorica ibidem ca.3i
ſol ſemꝑ mouet̄ ſub ecliptica
ſolis eclipſis.quō ſit ibidem ca.36
ſolis eclipſis in paſſionē dñi fuit ꝯ naturā
ſolis aux:linea augis:medi⁹ motus: verus
motus ibidem ca.27
ſolſtitia duo ſunt ibidem ca.i5
ſolſtitia 4 hñt q̄ ſub eq̄noctiali ſūt ca.46
ſolertia quid ſit lib.2 tra.6 ca.4
ſolertia pars prudentie lib.i2 ca.i3
ſollicitudo nimia rephendit̄ ibi.ca.xx
ſolidus numer⁹ quis ſit li.4 tra.i ca.28
ſoles plures quō apparent li.9 ca.22
ſolutio vera ⁊ ſolutio ad hoīem q̄ ſit libro
ij.trac.vij.ca.xvij
Somnus ⁊ vigilia q̄d ſint li.x tra.2 ca.24
ſomn⁹ neceſſari⁹ eſt oī aīali vñ ꝓueniat.
ſomnus in q̄buſdā eſt momētaneus ibidē
ſomnium quid ſit ibidem ca.25
ſomniantes quō loquunt̄:ambulāt ⁊ non
cadunt donec excitent̄ ibidem
ſomnioꝝ cur quādoq̄ꝫ non recordamur
ſomnioꝝ cauſe naturales ibidē ca.26
ſomniam⁹ q̄ñq̄ꝫ bibere vel mel cōmedere.
ſomnia in pollutione quō fiant ibidem
ſomniorum cauſa deus angelus bonus vel
malus caplo xxvij
ſomnia obſeruare vanū eſt ibidē ca.28
⁊ ſpēs ſupſtitionis li.vij tra.2 ca.23
ſonus definit̄ li.2 tra.i ca.2. et diuidit̄ ibidē
ſonus definit̄ in Muſica li.5.tra.i ca.6
ſonus grauis ⁊ acutus ibidem

Soni grauitas vł acuties vñ ꝓuenit ca.7
Sonus idem nõ eſt cũ chorda frequenter tangitur ibidem
Sonus multiplicaṫ orbiculariṫ libro deci mo tra.2 ca.16
Sonus idem nũero a plibꝫ ſil audiṫ ibidẽ.
Sonus echo quõ fit ꝛ q̃re ſit debilioꝛ ibi.
Sonus ſi coꝛpus durũ penetret ibidem
Sonus acut⁹ cur dẽtes obſtupeſcere faċ ſo phiſta ꝛ ſophiſtica ars li.2.tra.7.ca.i
Soꝛs q̇d ſit ſi vti liceat li.7 tra.2 ca.28
Soꝛtilegium ibidem ca.24
Spatulario ibidem
Spẽs nolm duplex eſt li.i tra.i ca.i4
Species verboꝝ ibidem ca.32
Species ꝓnominũ quere ꝓnomen
Spẽs p̄dicabile definiṫ li.2 tra.i ca.6
Specie diuerſa quę ſint ibidẽ ca.5
ſpecies ſenſibilis q̇d ſit li.x tra.2 ca.2
Species nõ tranſit de ſubiecto in ſubiectũ per mediũ ibidem
Species quõ multiplicaṫ p medium vſq̧ ad ſenſum ca.3
ſpecies ↄtrarioꝝ ſunt ſimul in medio ꝛ or gano: ſed inpmixte ibi.ca.4
Spẽs cur in medio percipiṫ a ſenſu ibi.
ſpẽs mutuo ſe tingũt et imutant ca.i4
ſpeculoꝝ oĩm genera in cocleari fieri poſ ſunt ibidem ca.i3
Speculoꝝ natura admirabilis notaṫ ibiđ
Inſupficie ſpeculi eſt idolũ rei viſe punctu aliter ꝛ nõ in ꝓfundo nec in aere circũ ſtante.ꝛ ſi ſp nouũ ꝓducaṫ ꝛ q̃re ꝓfun dius q̃n̄q̧ in ſpeculo eſſe videṫ ibidẽ
Spẽs quõ ſubtilioꝛes ſp recipiunṫ a ſenſi bus interioꝛibꝫ li.xi.ca.3
Spẽs intelligibilis vñ cauſeṫ ibidẽ et quõ ↄſeruanṫ in intellectu paſſibili: q̄ eſt me moria intellectiua ꝓbaṫ auctoꝛitate ſcti Auguſtini ibidem
Spẽs ſubẽ ꝓpria nõ eſt in anima nec p ꝓ priã ſpeciẽ ſentitur ibidẽ
Sphęra q̇d ſit lib.7 tra.i.ca.3
Spheraꝝ maxia eſt mđs q̄ cõtinet oĩa.
Sphera differt ab orbe ibidẽ
Spheraꝝ cęleſtium nũerus explicaṫ ibidẽ ca.5 et 6.demonſtraṫ
Sphera octaua triplicẽ motũ habet ibidẽ
ſphęre figuratio ꝛ ↄpoſitio i.materia c.i8.
Spheraꝝ ꝓpoꝛtio q̄ ſit li.6 tra.i ca.
ſphere duodecim equales vnã tang poſſunt ibidem ca.i9
ſpheraꝝ craſſitudo inueniṫ ibi.tra.
ſphericus nũerus q̇d ſit li 4 tra.i ca.
ſpera pfecta ſup plano pfecto q̇eſcer q̃ poſſet li.xi ca.25
Spes paſſio anime li.i2.ca.5
ſpes virtus theologica ibiđ ca.5
ſpũs ſenſitiui ab oĩbꝫ ſenſibilibꝫ ſunt depurati li.x tra.2.ca.i4
ſtadiũ quot paſſus ↄtinet li.6 tra.2
ſtannũ quõ generaṫ li.9 ca.24
ſtellaꝝ natura figura ꝛ motus li.7 caplo xix.
ſtelle ſi ſint aĩate notabiles opiõ
ſtella eſt denſioꝛ pars ſui oꝛbis ibi
Stella per ſe non moueṫ ibidẽ
ſtellaꝝ alie fixe alie erratice ibidem
ſtellaꝝ numerus ſoli deo cognitus dem caplo xx.
ſtellaꝝ magnitudines mire ſunt ib
ſtelle non videnṫ in diurnis forte i li.x.trac.ij.ca.ij
Stelle q̄ videnṫ in ſpeclo imerſo ac eſt ſtella ſed ſolis idolũ ſcđariũ i
Studioſitas libro.xij.ca.46
ſtuprum ſpẽs luxurie ibidẽ ca.42
ſtulti habent animã rationalẽ li.
ſubditi eſſe debemus etiam malis tis libro i2.ca.27
ſubiectio paſſio animi ibidem ca.5
ſubiectum quid ſit li.2 trac.3.ca.4. ſexto capi.ſecundo
ſubalterne ꝓpoſitiones ca.5.
Subcontrarie ꝓpoſitiones ibidem
Subſannatio libro duodecimo ca.
Subſtantia p̄dicamentũ.li.ij.tra.ij.
Subſtantia ꝓpꝛie nõ definitur ſed in primã ꝛ ſcđam q̄ deſcribunṫ i
Subſtantia per ſpeciem nõ ſentitu cimo tra.ij.ca.i.ꝛ li.xi.ca.v
Subſtractio in numeris li.4.tra.
Sulfur quomodo generatur libro capitulo viceſimo quarto
Superficies q̇d ſit li.vi.tra.i.ca.vi.
Superficiei ſpẽs ibidem
Superficies ſilꝰs q̄ ſint ibidẽ.ca.xv

Index summarius.

uperficies equales ibidē.ca.18
uperficies q replent locum ibi ca.21.
up: ficiei ſphericꝫ area ibidē.trac.2 ca.25
upficies ois media inter duo corpa diuer
ſaru in diaphoneitatū:rōnem ſpeculi ha-
bet libro decimo tra.2.ca.15.
upbia cū gradibꝫ ꝛ filiabꝫ ſuis li.12.c.45
uperſtitio ibidem ca.26.
upititionis gnā ꝛ ſpēs libro ſeptimo tra
ctatu 2.ca.12.ꝛ ſequentibꝫ.
uplatiuus facit ꝓpoſitionem obſcurā li
bro.12. tract.8.ca.14.
uppoſitio diffinitur ibidem ca.2.
uppoſitio relationū ibidem capi.3
upꝓoſiti ꝛ apponti ꝯſtructio li.1.tra.2.c.5
upinoꝝ conſtructio ibidem ca.6
upplementū quid ſit li.6.trac.1.ca.9.
uſurratio libro.12.ca.24.
Incipientia a T
abule raſe anima ſi vn̄ cōparatur libro
decimo.ca.ſeptimo
actus mathematicus phiſicus virtualis
libro octauo capite.32.
actus omi animali eſt neceſſarius libro
decimo.tracta.2.cap.20.
tus diffinitur mediū ꝛ obiectū oñdit.ib.
tum certiorem homo habet ibidē
tus ſi ſit ſenſus plures:ꝛ quō habet or-
ganū circa cor vt dicunt qdam ibidem
mpora ꝟborum li.1.tract.1 cap 24
mpora pricipiorum ibidē cap 31
mpus incipit cum mundo li 8 cap 6
us ſi ſit q̄ntitas ꝛ res diſtincta a motu
ibidem ca 36 (ſurentur ibidē
mpore an ne motus particulares men-
guſtinus quid de tempe ſentiat ibidem
mporis diffinitio exponitur ibidem ca 36
mpus qualis numerus ſit ibidem
mpus ſi ſine anima eſſe poſſit ibidem
mūc tpis qd ſit ꝛ ſi vnū tm̄ ibi ca 38
mptare deū li 12 ca 26
mperantia ꝛ ſpēs eius ibidem ca 38
tatrica ars mechanica ibidem ca 12
ebra nihil eſt li 10 tracta 2 ca 4
orum initia ꝑ tonos li 5 tracta 2 ca 10
norum curſus ꝛ finis ibidē ca 11
ra rotūda probatur libro 7 trac 1 ca 44
re q̄ntitas ꝛ ambitus ibidem
ra diuiditur in 5 zonas ibidem ca 45
terre que ptes habitabiles ſint ibidē
terra ſi habitabilis ſit ſub equinoctiali
terreſtris paradiſus vbi ſit ꝛ qualis ibidē
terra diuidit in climata ibi.ca.45.ꝛ.47
terre tres ptes Europa Aſia ꝛ Aphrica di-
ſtinguunt cū prouintijs ſuis ꝛ regionibꝫ
ꝑncipalioribꝫ ibi.ca.49.50.51.ꝛ 52.
terre natura.ꝛ quō eſt in medio ſuper quo
fundata eſt ibidem.ca.43.
terminus motus a quo libro.8 ca.29.
terminus motus ad quē ibidem.lib.8.c.30.
termini requiſiti ad ſyllogiſmū libro ſecun
do tracta.4.capitulo.3.
termini in quibus omi ꝛ in quibus nulli
qui ſint ibidem.ca.ſedecimo.
terremotus quō cauſat libro.9.ca.17.
tetrachorda in monochordo quatuor ſunt
libro.5.tracta.1 ca.quintodecimo
tetrachordum Mercurij ibidem.ca.16.
timor paſſio animi libro.12.ca.5.
timor ſiue metus quid ſit ibidem capitu.6
timiditas vitium ꝯriū fortitudini ibi.ca.35.
tipho quomodo generat li.9.ca.18.
tonitrui generatio ibidem ca.19.
toni in muſica octo.ꝛ quō a diuerſis homi
nibus diuerſa nola habent quibus magis
grati fuerunt libro.5.tract.1.ca.xix
tonorū natura ꝛ effectus ibidem
toni autenti ꝛ plagales ibidē ca.7.tracta.2.
tonorū claues finales.ibidem cap.8.
tonorum claues initiales ibidem capit.6.
tonorum differentie ibidem ca.ij.
tonus non poteſt diuidi in duo ſemitonia
equalia ibidem tract.1.ca.ij.
totum
integrale
ſm quantitate
in modo.prātes illoꝝ lib.2.
in loco (tra.5.ꝛ.6
in tempore
totū accipit kathegorematice vł ſyncathe-
gorematice libro.2.tracta.8.ca.7.
trangreſſio mandati eſt contra iuſtitiam
libro vndecimo.ca.23.
trapezia figura Geometrica li.6.tra.ij.ca.9
trapeziarum area inuenitur ibi trac.ij.ca 17
trigonus quō ꝯtinet in tetragono li.ij.c.15
trinitatis imago repit in aīa rōnali ca.14.
triāgulus qd ſit ꝛ tres ſpēs eius li.6 tra.1.
ca.8.alie tres ſpēs trianguli ibidem

Triangulus habet tres angulos equales duobus rectis ibidem.ca 17.
Tristitia passio animi li.12.ca.5.
Trutina quid sit libro sexto
tropi in musica q̄ ꝛ quot li.5.tra.1.cap.19
tropici cācri ꝛ capricorni circuli sunt i sphe rali.7.tra.1.ca.18.
tubal in inuentor musice li.5.tra.1.c.4
tunice oculum constituētes li.10.tra.2.c9
turbo ventus quō generatᷣ li.9.ca.18.

Incipientia ab V.

Vapor quid sit ꝛ quomodo differt ab exalatione libro nono cap.6.
Varro quid sentit de animarū circulatione libro vndecimo ca.27.
Vasoꝝ capacitas edocetᷣ libro sexto tra.2. cap.30.vasandi ars ibidem
Vegetabiliū p̄mordialis origo li.9.ca.26.
Vegetabilia ā nasci possunt sine preiacente semine ibidem
Venatio ars mechanica quotuplex ꝛ que ex his ꝛ quando sit licita li.12.ca.12.
Venationibus inutilibus vacantes reprehenduntur
Veneris theorica declaratᷣ li 7 tra 1 ca 32.
Vētoꝝ generatio nota ꝛ pprietates li 9 c 18.
Verba in incātatiōibus ꝛ exorcismis nullam vim habent pbatᷣ li.7 .tra 2 ca 27
Verbale nomē quotuplex ꝛ quomodo descendit a verbo lib 1 tra 1 ca 22
Verbum pars orationis cum accidentibus suis ibidem ca 24
Verba sub a vtia similem vim hn̄tia ibidē
Verba prime cōiugationis p metra cap 25
Verba secunde cōiugationis ibidem ca 26
Verba tertie cōiugatiōis inflectuntur c 27
verba quarte cōiugationis ibidem ca 28
verba irregularia ꝛ defectiua ibidē cap 29
verboꝝ forma ibidem cap 30
verboꝝ constructio ibidē tracta 2 ca 6 ꝛ 7
verbum a logico definitur libro 2 tra 1 ca 3
verecūdia ornamētū est mulieris li 12 c 16
verecūdia virtus ibidem ca 38 ꝛ 48
veritas virtus moralis ibidem ca 19
veritas ꝛ falsitas orōis sunt a re significata per eam libro 2 tra 2 ca 16
verū ꝛ falsum p̄supponit cōgruū tra 3 c 2
vitia merentᷣ qn̄q se eē v̄tutes li 5 tra 1 c 3
vitiū cōtra naturā cū suis spēb li 12 c 42
videre quere infra in visio
vindicta qn̄ sit virtus lib 12 ca 28
vir bonus quis sit ibidem capitulo terti
vir q̄liter debet regere vxorē ibidem ca 1
v̄ginitas q̄d sit ꝛ q̄le p̄miū ipsius quō a mittitur ꝛ si amissa recuperetur ibi.c.4
virgilius quid sensit de animaꝝ reuolu one libro vndecimo ca.27.
v̄tutes sine scia hri nō pn̄t li.12.ca.1.
virtus iūcta cū scia est sapientia ibidem
virtus definitur ab Aristotele ibidē
virtutes non sunt passiones ibidē
virtus consistit in medio vitiorum ibi
virtus qn̄qꝫ tenet rōem vnius extrem ꝛ ambo vitia aliud extremum ibid
virtutis mediū quō sit sumendū ꝛ q̄ꝫ di cile sit illud attingere ibidem
virtus ab Augu.definitur aliter ibide
virtus alia definitio Arist o.ꝛ Aug.ib
virtutes alique a deo nobis infundun
v̄tutes q̄dā p cōsuetudine acq̄runtur ib
virtutes sunt itellectuales morales ꝛ t ologicales ibidem.capitu.8
virtutes intellectuales pandūtur ib.ca
virtutes morales circa quid sint.ibidē
virtutes morales sunt duodecim ibide
virtutes cardinales quatuor sunt ibid
virtus tendit in ardua ibidem
virtutes theologice tres sunt ibidem
v̄tutes lapidū ꝛ herbaꝝ vn̄ sunt li.9.c
visus quid sit ꝛ obiectū ipsi li.10.tra.
videri potest res propinquior vl' remo maior vl' minor q̄ꝫ sit in veritate radiorum refractionem ibidem
videtᷣ baculus in aqua fractus ex ead
visio si fiat extra mittendo vel intus piendo ibi.ca.14.ꝛ ibi quō fiat vis
visio discreta nō fit sine attentione.ib
visus est sensus discipline ibi.c.15
visus si per opacū videre possit ibi.c
visio dei oculus mentis erit in beati dissima libro vndecimo.ca.32.
videndi media in noctulucis li.10.ca
visio fit p pyramydem ibidē ca.11.
visibilem mundum nō esse dixit Tr
videre deū quomō possunt beati : qu do hic aliqui viderunt li.11.ca.32
visio dei omnia includit ꝛ erit inter sine fastidio ꝛ tamen cum satieta

Index ſummarius.

o beataꝝ animaꝝ qualis ſit ibi.ca.34
io btōꝝ poſt reſurrectionē q̄lis erit ibi.
a p̄ma ꝛ ſcōa quid ſit lib.10.trac.1.ca.2
a ꝯſeruaẗ p nutrimentū oſtendiẗ ca.iij
bidem p exemplū
ēs mori incipit ex quo eſſe incepit ibid
cere eſt eſſe in viuentib' ibidem ca.5
ces muſice vniſone: cōtinue,diſcrete:cō
one ꝛ diſſone li.5.trac.1.ca.6
ces muſice p quas cantamus ſex ſunt
bidē trac.ij.ca.iij
um mutatio quō fiat ibidē ca.5
ales littere q̄ ꝛ quot ſint li.1.tra.1.ca.3
ales oēs ſyllabas incipiūt ꝛ finiūt c.4
ariui ꝯſtructio ibidē trac.2.ca.12
arilium generatio q̄lis ſit lib.9.ca.39
untas ꝛ eius obiectū deſcribunẗ libro
i.caplo.xij
untas duplex eſt: ſcʒ naturalis et deli-
beratiua ibidem
onem quid cauſet: potentia vl' obiectū
n potius vtrunq; ibidē
Uox definiẗ et diuiditur li.2.trac.1.ca.3
Uox quib' inſtrumētis formaẗ ibidem
Uulturis natura libro nono ca.30
Ubi p̄dicamentū cū ſuis p̄prietatib' deſcri
bit̄ li.2.trac.2.ca.12
Umbra eſt lumē diminutū li.x.tra.2.ca.4
Umbre p̄ductio quō variaẗ habitantibus
in diuerſis climatib' libro.7.trac.1.cap.
46.et.47.
Uncia quid ſit libro 6.trac.2.ca.2
Uniuerſale definit ꝛ diuidiẗ li.2.tra.1.ca.4
Uniuerſale diſtinguentes in vl'e ante rē in
re ꝛ poſt rē q̄d intelligūt li.8.ca.38
Urſa maior et minor qualis cōſtellatio in
celo ſit lib.7 trac.1 ca.18
Uſus quid ſit ꝛ argumentū ab vſib' q̄n va
let lib.2. trac.5 ca.8
Incipientia a z
Zelotipia mala eſt libro.12.ca.16
Zodiacus circulus deſcribiẗ li.7 tra.1 ca.14
Zodiaci ſigna duodecim ibidem
Zodiacus ſolus latitudinē h3 in ſphera ibi.

Ad lectionem p̄ſentis operis

ccipe candide lector Margaritam Philoſophicam iam denuo recogni-
caſtigatam et emēdatam ſententijs quoq; tractatib' ꝛ figuris nouis
ctam ꝛ illuſtratam: quā ſi tibi p viatico comparaueris paruo ere ha
s dubio procul rem ſcitu et lectu iucundam. Cuius te delectatio cōſerua
que ſtudioſo tibi ſatiſfaciet ad vota.vt.n. Margarite ipſe gēmas et la-
s precioſos: facile nitore ſuo candidiſſimo ſuperant. Ita ꝛ p̄ſentis opis
multa alioꝝ ſcripta opa preſtare iudicaẗ. Cum quo te bene valere in-
rius vir Joannes Grüningerus operis excuſſor et optat ꝛ precatur. Ex
ntoraco veteri Nono kalēdas Februarias. Anno redemptionis noſtre
noquinto ſupra mille quingentos.

John Carter Brown
Library


SEPTENTRIO
Aparctias
Circulus Arcticus
Subſolanus
ORIENS
Nothus vel Auſter
MERIDIES
APHRICA
EVROPA
ASIA
MARE INDICVM
Mare Indicum
Arabia felix
Media
Sinus Arabicus
Tropicus Cancri
Tropicus Capricorni
India intra gangem
India extra gangem
Taprobana
Ethiopia ſub Egypto
Ethiopia interior
Amphicirones
Hic non terra ſed mare eſt: in quo mire magnitudinis inſule, ſed Ptolemeo fuerunt incognite.

Appendix Ma-
theſeos in Margaritã phi
loſophicam.

Sequuntur nonuatim que
in hac appẽdice cõplectunt̃
Grecaꝝ literarũ inſtitutiões
Hebraicarum litterarũ ru-
dimenta
Architecture rudimenta
Quadrantum varie compo
ſitiones.
Aſtrolabij Meſſahalath cõ
poſitio.
Aſtrolabij noui geographi
ci compoſitio
Formatio Torqueti.
Formatio polimetri.
Uſus ⁊ vtilitates eorũdem
omnium.
Figura quadrãtis poli
gonalis.
Quadratura circuli.
Cubatio ſphere.
Perſpectiue phiſice ⁊ poſiti
ue rudimenta
Carta vniuerſalis terre mã
riſqꝫ neotericam deſcriptio
nem indicans.

GRAECARVM literarum Inſtitutio per. Io. A. collecta.

Introductiones in litteras grecas ſtudioſis adoleſcētibꝰ ꝗ utiliſſimas ſcribere tentaui: vt in eo ipſo nihil ſit qđ anios diſcipulorꝫ ſubterfugiat. Nihil em̄ ꝑtermittere eſt anius vtcū Alio Romano loquar/qđ vtile credamus futurū his q̇ grecas lr̄as diſcere concupiſcūt/optimeqꝫ ſcire latinas. Quāobrem hoc q̄ſi ꝑludium cecini: in quo grecas literas omnes ac diphtōgos earumqꝫ nomina ꝛ poteſtatem quēadmodū in latinū tranſferantur breuiter annotauimus.

Nemo em̄ pōt mea ſententia ſatis eruditus exiſtimari apud noſtros homines: vbi cognitionem grece literature ignorauerit. At eam ſcire quomodo quiſpiam poſſet: vbi ꝓprietatē vbi differentias: vbi prima literarum elementa non perfecte tenuerit. Si enim Cato ipſe maior cumulum ſciētiarum ſibi defuturum exiſtimauit: q̄ñ grecas lr̄as ignoraret: vt iā ſenio grauis ſibi eas viatici loco ꝯpararet: vt Cicero nr̄ teſtat᷑. Quāto magis et nos q̇ Catone longe inferiores ſumꝰ ne dicā ꝯpādi īpas addiſcer̄ debemꝰ

Habetis itaqꝫ īgenui adoleſcētes ꝛ ſtudioſi bonarꝫ lr̄arꝫ q̄ vobis ī frōte huiꝰ ſum pollicitus Supeſt vt nobis habeatis ꝙplurimā gr̄am quā tn̄ vel cumulatiſſime relatam exiſtimabo: ſi emeritis ſine cunctatiōe lucubratiōes nr̄as. Qđ ſi/vt ſpero/facietꝭ erit vobꝭ duplex bonum: quod ꝛ nunc diſcetis rudimenta literarum grecarum ꝛ facietis me poſt hac ad cetera his mľto maiora dignioraqꝫ edenda alacriorē

Alphabetum grecum.

Litere apđ Grecos ſunt quatuor ꝛ viginti

Alpha αλφα A.α.
Vita βητα. B.β.
Gamma γαμμα G.γ
Delta δελτα D.δ
Epſilon. εψιλον. E.ε
zita. ζητα ζ.
Ita ητα. η.
Thita θητα θ
Iota. ιωτα ι
Cappa καππα κ
Lambda. λαμβδα L.λ
My μυ μ
Gni νυ N.ν
Xi ξι ξ
Omicron ομικρον O ο
Pi πι P.π
Rho ρω R.ρ
Sigma σιγμα S.σ
Taf ταυ T.τ
ypſilon υψιλον y.υ.
Phi φι ph.φ
Chi χι ch.χ
Pſi ψι pſ.ψ.
Omega. ωμεγα O.ω
ideſt o magnum

De diuiſiōe lr̄arꝫ grecarum.

Diuidunt᷑ aūt he q̄tuor ꝛ viginti litere grece bifariam: hoc eſt in duas partes. vocales ſcꝫ ꝛ conſonantes

Vocales ſunt ſeptem.

Alpha	Epſilon	ita	iota
A α	E ε	η	ι
ypſilon	omicron	omega	
y υ	o ο	O ω	

Diuidunt᷑ ſeptē vocales ī tres ꝑtes in ſꝑ lōgas: ſemꝑ breues ꝛ cōmunes

Vocales ſemper longe

ita	omega
η	O ω

Vocales ſemꝑ breues.

Epſilon	omicrō
E ε	o ο

Vocales ancipites vel cōes ſūt tres

Alpha	ypſilon	iota
A α	y υ	i ι

De diphtongis.

Diphto ngi ex vocalibus fiūt ſūt aūt diphtongi duplices ꝓprie ꝛ impprie.

Diphongi ꝓprie ſunt ſex
AI αι. αλφα ιωτα alpha iota.
Ay αυ αλφα υψιλον:
alpha ypſilon.
Ei ει Ειωτα. Eiota
Ey ευ Ευψιλον e ypſilon
Oi οι Οιωτα o iota
Oy ου Ουψιλον o ypſilō

Diphthongi improprie ſex q̄ abuſiue ita dicuntur

Alpha cum iota ſubſcripto ſic α
Ita cum iota ſubſcripto ſic η
Omega cum iota ſubſcripto ſic. ω
ωmega cum iota adſcripto ſic .ωι
Omega ypſilō ſic ωυ.
Ita ypſilon ſic ηυ

De conſonantibus.

Conſonantes ſunt decem ꝛ ſeptem
Vita Gamma delta zita
β γ δ
Thita Cappa Lamda
θ κ λ
Mi Gni Xi Pi Ro
μ ν ξ π ρ
Sigma Taf Phi Chi
σ τ φ χ
Pſi
ψ

Que diuiduntur in duas partes ſemiuocales ꝛ mutas.

Semiuocales ſunt octo

zita Xi Pſi Lābda mi
ζ ξ ψ λ μ
gni ro Sigma
ν ρ σ

Rurſus ſemiuocales diuiduntur in duas partes in duplices ꝛ in immutabiles.

Duplices tres. zita pſi xi
ζ ψ ξ

Immutabiles ſūt quatuoꝛ ſcilicet
lambda mi gni ro
λ μ ν ρ
Sigma vero remanet vocalis

Mute ſunt nouem
vita gāma delta cappa pi
β γ δ κ π
taf thita Phi Chi
τ θ φ χ

Que ſecantur in tres partes: in tenues aſpiratas ꝛ medias

Tenues ſunt tres
Cappa pi taf
κ π τ

Medie ſunt tres
vita gamma Delta
β γ δ

Rurſus aſpirate tres θ φ χ
Et ſciendum tres tenues κ π τ habere ſuas aſpiratas θ φ χ
Medias vero β γ δ habet igitur κ ſuā aſpiratam χ ꝛ mediam γ. π vero habet ſuam aſpiratam φ ꝛ mediam β.
τ habet ſuam aſpiratam. θ. mediaꝫ vero. δ. Conſtituantur autem ſic.

κ Te γ Me χ Aſpi-
π nu β di φ ra
τ es δ e θ te

Que tantam habēt inter ſe cognationem vt tenuis ſepe trāſeat in ſuam aſpiratam ꝛ mediam
Itē aſpirata in tenuem mediamq̧
Rurſus media in tenuem atq̧ aſpiratam. qđ facile patet exemplis
κ tranſit in ſuam aſpiratam χ in fine dictiōis ſequēte vocali aſpirata
τ tranſit in θ
π tranſit in φ
Quando tranſmutatiōem pulchrū eſt deꝑhendere in coniugationibus Nā ideirco pꝛima cōiugatio baritonoꝝ habet φ aſpiratam ante α in ꝑterito quia in pꝛeſenti ē π tenuis β mediam π ꝛ ipm φ
In futuro ē ψ q̄ ē π σ α β π φ π χ

Eodem modo ſecunda coniugatio baritonoꝝ. Ideo habet ĩ p̄terito χ qꝛ in p̄ſenti eſt γ medie κ. tenuis κ τ. ꝛ ipm χ. In futuro vero trāſeūt in. ξ. quod valet quod κ. tenue. Eſt enim ξ. κ σ

Mutantur etiā aſpirate in ſuas tenues in p̄teritis geminātibꝰ primā qꝺ fit ad euitandā cacophoniam id eſt diſſonantiā

Preterea in p̄teritis paſſiuis medie pro aſpiratis ponuntur ante μ α ι. γ pro χ. β pro χ

Rurſus medie trāſeunt ĩ aſpiratas γ in χ. β. in φ

Item in tenues γ in κ. β in π.

Qꝺ ꝛ latini faciunt grecas literas in noſtras cōmutātes qꝺ paulopꝰ vbi quam modo grece litere in noſtras tranſeant oſtendemus.

De poteſtate literarū.

omnium ꝛ diphtongorum

A α facit a vt alla αλλα agathos αγαθοσ.

B β facit u. vt varuaros. βαρβαροσ. vane. βαβαι.

γ facit g. vt γεγραφα gegrapha.

Δ facit d. vt δαιδαλοσ dedalos

E ε facit e. vt εγω ego

Z ζ ffacit z. ζαχεοσ zacheus

H η facit i longum vt φηνη phini.

θ facit th. vt θανατοσ. thana.

I ι facit i vt ιαχοσ iachos

L λ. facit l. vt λαλοσ. lalos

M μ facit m. vt μαρμο

N ν facit n. vt ναι. ne

ξ facit xi vt ξανθοτριξ. xanthotrix

O ο ficit o paruū. vt οβελισκοσ. ouelifcos

P π facit p. vt παππα pappa

R ρ facit r. vt ρωμα. rhoma

S σ facit s vt σαρξ. ſarx

τ facit t. vt ταλαντον talanton.

υ facit y. vt υμνοσ hymnos

φ facit ph. vt φιλοσ philos

Ch χ facit ch. vt χριστοσ

ψ fcit pſ. vt ψιχ pſix. ψελλιζομαι pſollizome. ψε pſe

ω facit o longum vt ωκα. oca ψιτονοσ. χρωζω. chroſo

De poteſtate diptongorū.

Ai αι facit e. vt αιγισ egis

Ay αυ facit af. medium inter b f. vt αυρικα. africa. αυλη. auli.

Ai ει. facit i longum vt εισ. is εικων icon χειρ. chir

Ey. ευ. facit ef. medium inter. b f. vt ευge. euge. θησευσ. thiſeus

Oi οι facit i lōgum vt οιυ ι. imi

Oy ου. facit u vocalem longam vt ουκουν ucun.

De poteſtate dipthongoꝝ improprie.

α cum iota ſubſcripto facit a vt ενθαθιοπια. Enthathiopia αδο ado

η cum iota ſubſcripto facit i longū vt τημουση. timuſi. νυρηδεσ.

ω. cū iota ſubſcripto facit o longū vt παλινωδια. palinodia τωανθρoπω. toantropo.

Veteres vero non ſubſcribebant ioŧa ſed adſcribebāt ſic τωιαινεια toenia τημουσηι timouſi τραγοδεια tragodia.

Queadmodū litere ac diphthongi grece in latinū transferantur

A α mutatur in a. vt καλαεοσ

Interdum in e. vt ταλαντον talentum.

Item mutatur ĩ i vt καναστρον caniſtrum

Item in o vt μαρμορ. marmoꝛ κορυλοσ. coꝛylus

Et in v vt ηρακλησ Hercules Hyperthefi

Et in ae diphtongum vt ασκαλη πιοσ eſculapius

β mutatur frequentiſſime in b. vt φοιβοσ. phebus. βαρβαροσ barbarus. Aliqn̄ in p. vt βαβαι pape q̄q̄ ꝛ greci παπαι dicunt.

Item in ph.vt θριαμβοσ triũph⁹

γ mutatur in g.vt γωβιοσ.gobius.γενοσ.genus.
Vertiť etiã in n.in his dictionib⁹ que apud grecos mutarunt ν in γ sequentib⁹ κ χ γ vt αγγελοσ.angelus.διφθογγοσ diphtongus αγκορα ãcora.αγχισησ anchiſes σφιγξ.ſpinx

Quoniã ante γ κ χ ξ.nõ admittitur ν apd̃ grecos: mutatũ eſt in γ qđ romani rurſus in n.cõmutarũt Et ſi ãtiqui grecam orthographiã obſeruantes.angelus/diphtõgus/ geminato g. ſcribebant.

Δ cõmutatur in d.vt διδω.Dido δαιμον.demon
Interdum in b.vt δισ bis.
Et in l.υλυσσευσ.vliſſes
Sicut apud nos.vt ſedes.ſella.nã d.ꝛ l. inuicem cedunt.
Epſilõ mutatur ĩ e breue.vt εγω ego.γενεσισ geneſis.
ζ remanet vt ζακυνθοσ zacinthus ζεφυροσ zephyrus.
Interdum mutatur in geminũ ſſ vt μαζα. maſſa. πατριζω patriſſo.
η mutatur in e longũ.vt πηνελοπη.penelope.πηνελοπησ penelopes ηρακλησ.hercules.
Interdum in a lõgum.vt μητηρ mater.ναισ nais.φημα.phama.
σιναπι.ſinapi. θρηκε. thrace.
Itẽ in ae diphtongum vt κηρη cera.σκηνα. ſcena. σκηνοπηγια ſcenophegia.ηθικα.ethica

θ mutatur in th aſpiratum.θρακε.thrace.θυρσοσ thyrſus
Interdum in ſuam tenuẽ id eſt t. vt τριαμφοσ triumphus
Item in ſuam mediã.i.d.vt θεοσ deus.θεα.dea

ι mutatur in i.modo longum mõ breue: vt αγχισησ anchiſes νεστοριδεσ neſtorides.

κ mutatur in c.vt κακοσ.cacus κωκυτοσ.cocytus.
Interdum in ſuam mediam g.vt κωβιοσ gobius.κυκνοσ cygn⁹.
ακνοσ. agnus.
Item in p.vt λυκοσ lupus.

λ mutatur in l.vt παλλασ pallas.λυγξ.linx. λυρα.lyra.λυξ lux.λωτοσ.lotus.

μ mutatur in m.vt γραμματικοσ.grãmaticus.στεμμα ſtẽma μεμηνι.memini.μελπωμενε melpomene.
ν vertitur in n.vt ναυις nauis ναισ.nais.νυξ.nux. νικτελιοσ nictelius.
ξ vertitur in x.vt ξενοφων xenophon.ξενιον.xenium
Omicron vertitur in e.breue vt ολυμποσ olympus
Itẽ in v.vt ολυσσευσ. vliſſes πορφυρα.purpura.συρακοσιοσ ſyracuſius.
Sed frequens mutatio eſt o in v. in fine dictiõis vt.κυπροσ cypr⁹ ομηροσ.homerus.πηλιον.peliũ ιλιον.ilium.
Interdũ in e.vt γονυ genu.ποσ p s.αλεξανδροσ.alexander. καπροσ.caper.
π mutať in p.vt πασιφαε paſiphe.παπποι.pappi.παππα.
Interdum in ſuam aſpiratam que eſt apud nos ph.vt τροπαιον tropheũ. λαπιθα. laphithe υψιπυλε. ipſiphile.
Item in ſuam mediã que eſt apd̃

nos b.vt πυξοσ.bux⁹.αψυρτοσ
Nam ψ.eſt.pſ.vt αραψ arabs.
ρ vertitur in r vt ρητωρ
rhetoꝛ.Ubi ſciendum oēꝫ dictiōꝫ
que apud grécos ſcribitur per ρ ī
principio dictionis tranſferri a no
ſtris ī r.cū aſpiratione vt ρεα rea
σ mutatur in s vt σισυφοσ
ſiſyphus.
Interdum x vt αιχσ aiax
πιστριξ.piſtrix.vbi imitamur
doꝛes
Item in t.vt συ.tu. σε.te.quod
item doꝛicum eſt
τ vertitur in t.vt τροια
ταντααλοσ.tantalus.
Inuenitur etiā mutatū ī σ.ſigma
precedente.vt οσσα.oſſa
γ plerūq̄ꝫ remanet γερονυμοσ.
Hieronymus.συνωνυμοσ
Tranſit etiā in v.vt ρομυλοσ
rhomulus.πυξοσ buxus.πορφυ
ρεοσ.purpureus.συσ.ſus.δυο
duo.κυβερνητησ.gubernatoꝛ
φυγα.fuga. βοτρυσ.botrus
μυσ.mus.γονυ.genu.
φ vertitur in ph.vt φιλοσοφοσ
Philoſophus.Aliquādo etiā in f.
vt φυγα.fuga. φαμα.fama.
Item in ſuam tenuē.vt σφαιρα.
ſphera.Et in ſuā mediam vt αμ
φω.ambo.
χ mutatur in c.cū aſpiratione ſic
ch.vt χρυσησ.chryſes.
χρυσοστομοσ.chryſoſtom⁹
χριστοσ.chriſtus.
Que litera qꝛ habet figuram x no
ſtri ſunt qui putant cū ſic ſcribit.
xp̄s per x.ꝛ p.ſcribi latinas lite
ras cū ea que x.videtur ſit χ.ꝛ q̄
videtur p.ſit.ρ.Et grece ſcribatur
cū ſic ſcribitur xp̄s q̄ꝫq̄ꝫ ſicſcriptū
ſemp̄ legimus in ſacraꝫ pagina
Latine vero ſcribendū eſt p̄ c aſpi
ratum ſic chriſtus.

Eodē modo decipiunt in ihs cre
dentes eſſe aſpirationem hāc lite
ram η.cum ſit ita greca vocalis q̄
apd̄ nos in e longū frequētius cō
mutatur.vt ιησουσ.ieſus.
Item qꝛ Greci ſic ſcribunt ητα.
ideſt ita qd̄ eſt ſimile noſtre longi
uſcule aſpirationi.Latini ſic ſcri
bunt.ιησ.quod vulgus per aſpira
tionem ſcribi exiſtimat.
Quoniam in ſermone de aſpirati
one incidimus:illud annotatione
dignū exiſtimauimus acceptā eſſe
aſpirationē nr̄aꝫ ab accētibus gre
cis.Nā daſian ꝛ pſilen.in vnum
coniungentes:Romani fecerunt
eā aſpiratiōeꝫ:q̄ nos in grādiuſcu
lis vtimur litteris:q̄ tn̄ accentus
nunc fere exoleuerūt apud grecos
quoꝛum loco iunioꝛes alias figu
ras habent.
Hanc nos aſpirationē modo in s
vertimus εξ.ſex.επτα.ſeptem
ερπιλλον.ſerpillum.
Modo in v.vt εσπερα.veſpera
ενετοσ.venetus.Sed frequēter in
nr̄am aſpirationem vt υμνοσ.
hymnus.ησιοδοσ.heſiodus
ομηροσ.homerus.
ψ mutat̄ in pſ.vt αιθιοψ.ethiops
ψευδομαρτυρ.pſeudomartyr
ψιλωτρον.pſilatrum.
Aliqn̄ tranſit in b.vt αραψ
arabs.αψυρτοσ.abſyrtus
Omega trāſit in o longū vt ωκε
ανοσ.oceanus.ειδωλον idolū.

Quonāmodo dipthongi ad nos veniunt.

αι mutatur in ae diphtongum vt
αινειασ.Aeneas.εβραιοσ hebꝛe
us.παλαιστρα.paleſtra.
παιαν.pean.
Interdū diuiditur.vt.αιαξ.aiax.
ꝑ αια.maia.

Au vertitur in au.vt αυλα aula
θησαυρος. theſaurus.
Sed caue ne te decipiāt Nicolaus
Menelaus ⁊ ſimilia que non habēt
diptongum quia ſunt a grecis in
αοσ
E mutatur vel in e lōgū.vt αχιλ
λειοσ.achilleus.καλλιοπεια
Calliopea
Uel in i longum.vt νειλοσ.nilus
θαλεια.thalia.ειδολον.idolū
Eυ in eu diphtongum noſtram.
vt θησεος Theſeus.ευγε euge
ευροσ eurus
O i mutatr in oe diphtongū vt φοι
βοσ phoebus.οινοφορον enophorꝫ
O υ mutatut in u.longū.vt μουσα
οιδιπουσ oedipus.

De dipthongis improprie

α cum iota ſubſcripto tranſit in
diphtongum vt . τη λαλα.huic l
de.⁊ vt plura alia.
η cum iota ſubſcripto tranſit in a
diphtongum vt ποιητη.huic poet
ω cum iota ſubſcripto tranſit in o
diphtōgum vt κωμωδια .comedi
τραγωδια tragedia.
Ex diuiſis aūt his litcris ſyllabe f
unt. Ex ſyllabis dictiones. Ex qui
bus oratio.
De quibus ſigillatim in grammat
ca latina dicendum.q̄tū vtile nob
Hec enim ad p̄ſens nobꝭ dicta ſuf
ciant. Si quis vero inflectiōes gr
carum dictionū ſcire voluerit:lega
Cōſtantini Laſcari Erotemata ſiu
fr̄is Urbani īſtitutiōesgrece grām
tices:vbi eiꝰ rei copioſam habebi
materiā. Finis

Philoſophi quomodo legendi ſunt ex Baſilio.

Ex fere omnes qui modo aliquid in philoſophia ſcripſere vt qui
quis potuit:virtntem landarunt : quibus ſane credendum eſt conan
dum vt in vita noſtra id oſtendamus. Nam quiſquis ea que alij verbis
dumtaxat philoſophantur:rebus ipſis affirmatis vere ſapit:ceteri ve
lut vmbre volitant Nec ſecus ea res ſe habet quam ſi pictor egregiam
viri formam imitatus ſit. Hi autem reuera talis exiſtat qualem ille in
tabula expreſſerit. Qui enim virtutem in cetu hominum laudant:am
pliſſimiſq̄ꝫ verbis extollunt:ipſi vero ⁊ libidinem temperantie ⁊ que
ſtum iuſtitie anteponunt. Hi mea ſententia nihil differunt ab hiſtrio
nibus:qui cum poemata in ſcena agunt ſepe vt reges vel vt potentes
prodeunt:cum neqꝫ reges ſint neqꝫ potentes neqꝫ omnino forſitan libe
ri: At qui muſicus quidem ſi id vllo modo vitare poteſt:nunq̄ꝫ patitur
lyram diſſonare:neqꝫ chori princeps inconcinnum ſibi chorum habere
Ipſe vero quiſpiam ſecum diſſidebit:neqꝫ vitam conſentaneam verbꝭ
preſtabit. Sed Euripide auctore linguam quidem iuraſſe dicet.mentē
vero iniuratam manſiſſe:⁊ bonum videri q̄ꝫ eſſe magis cupiet. At hic ē
vltimꝰ iniurie terminus ſiquid credere oportet P̄latoni:cū non ſis.

Inſtitutio

Ad hebraicarum ſanctiſſimarum literarum. amorem ꝛ ſtudium inductio quedam.

SIcut res eedē ſunt penes oēs ſic affectus anīe cōceptus naturales rerū ſilitudinē ptendentes iuxta Ariſtotelis ſniam pmo Periherme. eedem exiſtūt. Sic ꝛ ab initio labiū vnū deus cōdidit ſermonēq; eundem ſacro id cōteſtante eloquio. Gen. xi. Ut pariter ꝛ ad placitū inſtituta verboꝝ ſignacula a ſignataꝝ rerū nō exorbitarēt natura. Sed efficit apd hoīes primeuos linguarū confuſionē: q̄ ātea iā ꝛ in angulis fuerat opata ruinā: peſtifera illa multūq; execrabilis ſupbia. Qua pmoti⁹ orietales illi tū corpe tū mēte conditiōis elati hoīes regnū affectarēt celeſte. Neue foret terris ſecurior ardu⁹ ether. Altaq; ſtruxerunt congeſtam ad ſydera turrim. At proprie artis zelotes dñs omps pater: ſupbieq; duriſſimus vindex. Iuxta familiaꝝ numeꝝ ꝛ gña diuiſit linguaꝝ. Quo factū extitit vt alterutrū iuſſa neggligētes: opus dimiſerunt impfectū. Diſpſi itaq; in terre diuerſa climata ſmonib⁹ ſunt etiā plurib⁹ locuti. Sola aūt hebrea familia diuina diſpoſitiōe: priſtine lingue vſū retinuit: a quo fuit extūc hebraica cognoīata: ei⁹ mōi aūt lingue hoīes Strabo coſmograph⁹ in. xiiij. libro tradidit ab initio barbaros appellatos cōficto noīe: nō qꝛ penit⁹ ap̄ eos loquendi ſit iners ratio. Habēt eñ ad regulā idcoma cōpoſitū grāmaticāq; exercēt. Sed qꝛ difficulter aſpere dureq; loquūt. Cognata tñ plurimū reb⁹ noīa adinuenietes. Oēs aūt orietales nationes moleſte ferūt barbaroꝝ nomē. Preter illū cū ſuo populo Moiſen: qui palā ſe duriloquiū: barbarūq; eē nō inficias iuit: idq; memorieq; lr̄is pdidit. Herodot⁹ etiā hiſtorie quē patrē noīant libro ſcđo egyptios aſſerit ſe nolle dici barbaros magis vero cūctas ceteras natiōes: cū ob mltā ruditatē ante multis tpib⁹ nondū apd ſe inuētis lr̄aꝝ characterib⁹ ipaꝝ reꝝ imaginib⁹ ſcripſerint. Qꝛ aūt abhorrēt ꝛ tam dedignant hoc vocabulū: vtpote regiōi ſue ignominioſū eſtimātes idcirco ſunt ab hoſtib⁹ ſuis Iudei barbari appellati cum dixerūt. In exitu iſrael de egypto: dom⁹ iacob de populo barbaro. Erubeſcāt itaq; egiptij Barbaros ſe dici: atq; in-

Herodot⁹

Pſal.iis.

furiarum agant: at Moyſes coram deo ſe Barbarum hoc eſt craſſi-
linguem grauiloquumqꝫ confiteri non eſt dedignatus cum ait. Mi
domine ſum vir elegantiaꝝ ſed grauiore ⁊ graui lingua. Cum tamē
Exod. iiij vt Eupolemus de regibus iude grecus hiſtoricus Moyſen dicat
Eupolem⁹ apprime ſapientem fuiſſe ⁊ grammaticam literarumqꝫ cognitionem
Moyſes iudeis primus tradidiſſe. Qui eam poſtea phenicibus ob viciniam
ſunt largiti: deindeqꝫ phenices grecorum pueris ob alterna inter eoſ
dem commercia rationem diſtribuiſſe characterum. Idipſum ⁊ Iſi- Iſido
dorus primo Etymologiarum. grecas ſcilicet literas cum earundem
denominationibus ab hebreorum characteribus eſſe ſumptas vti ab
aleph alphabetaqꝫ a b ⁊ ſic de nonnullis alijs. Unde cum e greco-
rum fontibus latinorum linguam ſcaturiſſe: indubitatum habeatur Hebr
⁊ certum/recte heberorū ſcripturam antiquiſſimam concludit. Sed litere
⁊ primos hominum vniuerſi rerum vetuſtiſſimarum exquiſitores ſp quiſſ
fuiſſe barbaros aſſeuerant. Num deniqꝫ ſcriptorum quiſqꝫ/ſi illis nō
creditur/inueniri poſſit Moyſi qui ſit antiquiori: proferatur in me-
dium aliud volumen quoddam ante Troianum excidium per lite
ras memorie commendatum preter hebreorum codices. Nam poſt an
Tulli⁹ nos centum quinquaginta tandem primarij grecoꝝ vates Home-
rus ⁊ Heſiodus Cicerone teſte Troiam ſecuti ſunt. Quibus paulo
prior Orpheus cum ſuis ſacris fuit: ſed nihil ad hebreorum Moy-
ſen qui valde longo tempore precedens ſcriptas leges codicibus de
mandauit ſeu deus per ipſum. Sic igitur tempore fuit prior alijs
ſcriptis hebreorum ſermo: ſic vt puritate ſanctitate ſignificationum
affluentia ac deniqꝫ vtilitate omnes antecellit. Quod ſi de eiuſdem
puritate ambigitur comparentur lingue: examinentur ſcripture. Et
nulla purior inuenietur pudicitior nulla Siquidem a puritatis cum
Puritas ſit ipſa fonte deriuata: ſermonis huius etiam ſanctimoniam quis
hebraicaꝝ non plurimum demiretur: quo deus cum homine: Et homines cum
literarum angelis locuti perhibentur: coram ⁊ non per interpretem facie ad fa-
ſanctitas ciem: non per antrum triphonij/nec delphoreni: tripodem ſed ſicut
ſolet amicus cum amico. Unde ⁊ zoroaſtes primus ethnicorum the- Zoroa
ologus barbara verba/ob inditam eis a deo ipſo ad mirabilem vir-
tutem: mirari vetat. Barbara intelligens hebraica vel inde propin-
quius deriuata. Potuit nihilominus ⁊ hominum creator eorum in-
didiſſe nature linguam aliam curioſam quamcunqꝫ: an non ⁊ ipſe
grecam profari eloquentiam valuiſſet: ſed Et electo ſuo iſraelitico
populo docendo ſuſpiraſſe potuiſſe quis dubitat. Sed humillima
ſemper amplectens altiſſimus noluit hanc primo homini complan
tando adamaſſe demonſtrauit. Inuper ⁊ carnem aſſumpturus non
grecam: non latinam: ſed hebream ſibi virginem delegit in matrem.

Sed ⁊ nobiſcum viator ingrediens: nunquid grecis aliquando gre
ce predicaſſe perhibetur. Nonne ⁊ hi cum ſint omnes hebrei audiui-
mus eos loquentes noſtris linguis magnalia dei. Siquidem loque
bantur/vt quidam dicunt/hebraice: quos ſinguli intelligebant pro
prijs ac ſi linguis fati fuiſſent. Non alias vt quis linguas floccipen
dendas putet ſunt hec inducta. Quinimo ſancto proteſtante Hiero
nymo chriſtiano religioni quid vtilitatis obuenerit grecis literis
haud dici poſſet ſed vt nullam aliarum huic in ſanctitate preponen
dam putares in medium ſunt hec delata non tam ob autorum ſan
ctitatem quam vtentium auctoritatem. moſaice deniꝗ legis ſit ſti
lus ſimplex littereꝗ cortex impolitus: nemo niſi quis non legerit ig
norat: ſed ob hoc minime contemnendus. Floſculi nanꝗ ſermonum
elegantiarumꝗ venuſtas poſt moyſen curioſis potius ꝙ ſinceris
hominibus eſt excogitata. Attamen quam ſint ſub corticis barbarie
inſcrutabilia fidei morumque ſacramenta ſtudioſiſſim s quibuſdam
illarum literarum exploratum iri contenditur. Qualis fuit proculdu
bio noſtris temporibus vir ille vndecunꝗ doctiſſimus Joannes Pi
cus comes mirandulanus: nedum latinorum: grecorum: hebreorum
ꝗ diſciplinis illuſtratus: ſed et/vti ex ſcriptis videre poſſumus/ara
bum ſaracenorumꝗ literis eruditus hic plane in fine Eptali. de mo
ſaica lege verba faciens dicit. Penes hebreorum profundiores magi
ſtros eſſe paradoxon dogma: quod vt in dubium vno ore confirmãt
Omnium artium: omnis diſcipline ⁊ diuine ⁊ humane integram co
gnitionem in quinꝗ libris moſaice legis includi diſſimulatam autẽ
⁊ occultatam in ipſis literis quibus legis dictiones cõtexte ſunt. In
tota etenim lege reſolutis vocabulis elementa eadem ſi diuulſa capi
amus ⁊ iuxta regulas quas ipſi tradunt: que de eis conflari dictiões
poſſunt ſi rite tum poſitione tum nexu coaugmentemus futurum di
cunt vt eluceſcant nobis/ſi ſimus capaces occluſe ſapientie/mira de
rebus multis ſecretiſſima dogmata erũtꝗ in lucem omnem doctri-
nam ſecretaꝗ omnium liberalium diſciplinarum. Hec vir ille preſtã
tiſſimus: ſicut non probat aſſerens: ita nec nega contemnens: Tum
quia de Moyſe qui in tota dei domo ſe fidelem exhibuit: maiora etiã
facile credi poſſunt. Eum autem virum in prima legis ſententia ea-
dem iuxta datas regulas practicantem qualia fidei/ philoſophieꝗ
portenta obtũderint ſi ſcire velis eiuſdẽ Eptali finẽ ꝯſpicias videbiſ
ni ducar opiniõe falſa/ꝗmõ ſub hebraica ꝛ columbina ſimplicitate ꝓſu

cia lateat ſerpentina. Siquidem vt in Apologia ſua dicit idem Pi=
cus Mirandulanus. Sat erat vulgaribus ⁊ per ſimplicem hiſtoꝛiam Ap
nunc dei potentiam nunc in impꝛobos iram/in bonos clementiam
in omnes iuſtitiam agnoſcere: ⁊ per diuina ſalutariaqꝫ pꝛecepta ad
bene beateqꝫ viuendum: ⁊ cultum vere religionis inſtitui: at myſteria
ſecretioꝛa ⁊ ſub legis coꝛtice rudiqꝫ verboꝛum pꝛetextu latitantia al
tiſſime diuinitatis archana populo palam facere. Quid erat aliud
ꝙ dare ſanctum canibus ⁊ inter poꝛcos ſpargere margaritas. Ru=
ditati nihilominus auditoꝛum qui ſplendoꝛem diſcipline Moſaice Util
ferre non poſſunt: opoꝛtuit velata facie verba facere: ne qui illuminā heb
di ſuſcipiebantur nimio lumine excecarentur. Hec ille in diuerſis li liter
bꝛoꝛum paſſibus. Talium itaqꝫ literarum peritia quid vtilitatis. q̄d
ſcientie quid deuotionis afferat ac meriti: nedum hiſce doctoꝛis illi=
us traditionibus claret: qui in pꝛimis legis characteribus periculū
faciens diuina opitulante clementia/ſpeciali que ſolet gratia adeſſe
huius ſtudioſis obſeruatoꝛibus/talia fidei philoſophicarumqꝫ dog
matum myſteria conquiſiuit. qualia vix aliqua pꝛiſcoꝛum doctoꝛum
ex tota Biblia colligi potuerunt. Sed ⁊ idipſum patet ex euidenti
vtilitate quam moderni tempoꝛis theologi conſequuntur ex ſtudio=
ſiſſima legis interpꝛetatione doctiſſimi fratris Nicolai de lyra. De
quo verum hoc inter theologos pꝛouerbium teritur. Niſi lyra liraſſet Nic
nemo doctoꝛum in Bibliam ſaltaſſet. Huius tempoꝛis intelligo ad de'l
di ſic ⁊ huic poſſet: ſi Nicolaus hebꝛaicarum literarum peritia caru=
iſſet: nequaquam lyre ſonitus ad ſaltandum pꝛouocaſſet. Quod ſi
dicatur poſt tantos tum Hieronymi tum lyre quoꝛundam alioꝛum
laboꝛes huius ideomatis ſummopere ſtudioſoꝛum nedum non ne=
ceſſariam ſed nec vtilem eſſe modernis ſacre theoſophie cultoꝛibus
huius lingue intelligentiam quandoquidem eoꝛum inuentioni cum
nihil ſuperaddi poſſit: quia omnia ad amuſſim rimauiſſe credantur.
Huic ſane opinioni obuiat Aurelius Auguſtinus ad Voluſianum Aug
in hec verba ſcribens. Tanta inquit eſt ſacrarum profunditas litera
rum vt in eis quotidie pꝛoficerem: ſi eas ſolas ab ineunte pueritia
vſqꝫ ad decrepitam ſenectam maximo ocio ſummo ſtudio melioꝛe
ingenio conarer addiſcere. Tam etiam multiplicibus miſterioꝛum
vmbꝛaculis opaca intelligenda pꝛoficientibus reſtant tantaqꝫ non
ſolum in verbis quibus ſunt iſta dicta: verum ⁊ in rebus intelligen
dis latet altitudo ſapientie. vt animoſiſſimis acutiſſimis flagrātiſſi
mis cupiditate diſcendi hoc contingat quod eadem ſcriptura. quo
dam in loco habet. Cum conſummauerit homo tunc autem incipit
hec ille. Unde nec eos credendum eſt vſqꝫ adeo ſacras hebꝛeoꝛum
literas celebꝛaſſe. vt ſubſequentibꝫ non inueniendas vel etiā micas
reliquerint. cum tamen interim multa valde ab inquiſitoꝛibus ſint
fidei moꝛum myſteria ex eiſdem literis adinuenta: pluribuſqꝫ volu
minibus exarata ſed ⁊ iudeis inueniētur. Quod ſi dixeris te pꝛiſcoꝝ

monumentis contentum amplius nihil indagare poſſe vel velle. Apoſtolum ſaltem audias Chorinthios ammonentem: quatenus q̄ manducat non manducantem non ſpernat. Si demum hebreorum codices cauſeris aliqbus in locis/vbi de Chriſti diuinitate vel alijs quibus fidei teſtimonio occurrunt/ab infidelibus depꝛauatos. Reſpondebitur non vſqꝫ adeo corruptos eſſe quin veritatis veſtigia a diligentioribus valeant deprehendi quod nonniſi in puncta defacili ſoleat vipereum illud iudeorum genus virus ſue infidelitatis effūdere. Accedit ⁊ illud certum videlicet ante Hieronymi tempora viti atos fuiſſe hebreorum volumina in eiſdem locis ſicut ⁊ noſtris temporibus timere habemus ſicut ⁊ nonnulli iudeorum doctores dicūt ob rationabiles cauſas a patribus eorum alteratas eſſe ſententias Teſte tripartito magiſtri Conradi ſummehart de verbo incarnato. Unde nō ob id debet nec poteſt aliorum locorum que de Chriſto nō exponunt auctoritas refragari. Quinimo ⁊ in alijs inueniri ſolent. ex eorum literis que noſtris traductionibus prodi minime potuerūt Hoc igitur hebreorum antiquiſſimum ideoma iure ſanctitatis lingua nuncupatum ⁊ ſi nouellis diſcipulis rude videatur ⁊ incomptū q̄obrē ⁊ curioſis orationum ſentētiarumqꝫ coloribus delectaris nauſeabilem videatur ⁊ inſipidum. inſtar ſancti Hieronymi profectoribus tamen ac fidelibus alumnis ſuis multa eloquentia decoratum apparet. Eodem ſuper Eſaiam teſte Hieronymo. vbi eundem phalerata eloquentia adornatum profitetur. Ad Paulam etiam ſcribens hebraicarum literarum alphabetum cum ſeptemplici colligatione facte prodidiſſet ſummis miſterijs refertum talibus eſt eam adhortatus. Oro inquit quid hoc ſecretius ſacramento: quid hac voluptate iucundius q̄ꝫ dei ſcire prudentiam/⁊ in abdita eius intraee: ⁊ ſenſum creatoris inſpicere: ⁊ ſermones domini tui qui ab huius mundi ſapientibus irredetur plenos eſſe ſapientia ſpirituali. Habeant ſibi ceteri ſuas opes: gemmi bibant: ſerico niteant: plauſu populi delectentur: noſtre diuitie ſint in lege domini meditari die ac nocte. pulſare ianuam non patentem: panes trinitatis accipere ⁊ ſeculi fluctus domino preeunte calcare. Diſcamus itaqꝫ in terris: quorum ſcientia perſeuerat in celo.

Hebraica

De diſpoſitione lingue ad hebreum Capitulum primum.



Acras literas debitapronunciatione in mediū proferre cupiēs/vt literarū / punctorū quibus ſcribitur noticiam habeat neceſſe eſt vn̄ et red ditur etiam ab ineunte etate nutritis i eadē admodum lectione difficilis/vt vix inhabitantē terras noſtras iu deum quamuis doctum/inuenias quē inter legendum nō plerumq; dubitantē deprehēdas.Tanta nanq; ē pun ctorum multa et diſcors differētia quorū aliqua ſupra literarum figuras aliqua infra/ nōnulla deniq; inter li teras cōduntur.ſ; et leguntur aliqua/alia pertranſeun ter intacta/vt viſiue potētie legētis ea oēs vires /totoq; poteſtas/preſerti eorundē nō aſſuetis vix ſuppetant.Ac cedit nihilominus et requiſita ligue gutturis labiorum q; ſingularis et multiplex diſpoſitio vt nōniſi natura i clinatis eidē nō multūgrauis optielegēdi labor occurrat

De literarum hebraicarum numero figuris et ordie. Capitulum ſecundum.

Juſdē igitur ſcripturelegēdi modum aſſignaturus primum poſtea punctorum tibi ſignabo vires/de mum intelligēdi modum ſuperficialē breuibus reſerabo Atq; iterum de literarum numero figuris et ordine pri mum verbum faciam.Subinde earum inter ſe dn̄tias pertractabo.Oēs igitur litere quibus hebreorum ſermo cōſcribitur iuxta librorum numerum de Canōe Biblie ſcd; Hieronymum exn̄tium vigintiq; figurarum vn̄ ſiue characterum ſunt.xxvii.qn̄q; enim litere ſunt du plices ſcilicet.Caph/Mem/ Nun/phe/ zadeck. Aliter enim ſcribunt per literas principia medietateſq; verbo rum/aliter fines vn̄ et quinq; libri a pleriſq; duplices

exiſtimantur Samuel/Melachin Sebaraim Ezres/ Hieremias cū Canath.i.lamentatiōibus ſuis. Literarū aūt figure ſecundum cōem ſcribendi modū ſunt he.

Hes/Saim/Vau/he/ Dalets/ Gimel/ Bets/ Aleph/

ח ז ו ה ד ג ב א

Nun/Mem/Mem/Lamech/Cahff/ kaff/ Jots/ Tes

finale finale finale

נ ם מ ל ך כ י ט

Zadech/Zadeck Fe/phe/ayn/ Semech/ Nun Taff

finale finale

צ ץ פ ף ע ס ן ת

Schin/Res/Quff/

ש ר ק

has literas primū inueniſſe Moſen tradūt legeſq; vete.teſta. diuinitus reuelatā talibus ſcripſiſſe voluminibus/ea volnēdo denoīaſſe/proprie nō libris Oēs aūt he litere conſonātes ſūt nō vocales et cū pūctis quibus iūguntur de quibus poſt hac dicetur ſyllabas cōſtituūt. Harū etiā litterarū differētia multiplex ſignatur. Quinq; eni he literarū figure dictionū nō finē obſeruant et ponuntur nunq̄ in dictionis initio ſed nec in medio ſine ſuma quadam ſignificatione vti phas eſt videre de litera ם Eſaie ſeptimo capitulo vbi nō ſine grādi et magno miraculo principium ſibi dictionis לםרבה lemarbe vendicaſſe videtur/ſed alias reperies nuſquam.

Alie autē litere non tā in principio q̄ꝫ fine locantur quī tuplicitet et pronunciātur iuxta quinq; correquiſitorū; īſtrumētorū officia. Sunt nanq; quatuor litere quarū prolocutio gutturis motiōem requirit quarum ē hoc ſignum literarū אהחע vn̄ gutturales dicuntur ſūt itē quatuor palati contactum exigentes hac dictione ſignate גיכק Tertio lingue motu formantur/quarum

quinq̃ aſſignantur hac dictione monſtrate דטלנת quatuor ſunt nonniſi dentium vſu formabiles. Similiter quinq̃ quarũ pre ſe fert hec dictio typũ זסצרש Demum quatuor ſunt labijs vtentes vt ſunt בומף vnde ſolet plerunque contingere vnius inſtrumenti alteram ſcribere per alterã dictionum ſignificatione minime alterata. Sunt enim idem נשא et סלק tollere ſignificantes vel auferre. Similiter פרד et גן quarum vtrumque hortum ſignat. Inueniuntur eodem in loco Canticorum quarto additur duarum literarum ſonus nariũ obſtructione proferri. vt ſunt Mem et Nun.

Eſt etiã literarũ diſpar cõditiõe. Sũt nãque radicales vel fundamẽtales aliq̃ et alie ſeruiles inueniũtur et radicales pro quarũ eſt euidẽtiori indagatiõe ſciendũ oẽs fere hebraici ſermõis primitiuas dictiões mẽaſyllabas eẽ vel biſyllabas. Oẽs etiã dictiões duabus literis ſcribi ſolent vel tribus/raro aũt quatuor rariſſime quinq̃ que ob nimiã paucitatẽ ab hebreorũ doctoribus nõ cõputantur Hi igitur literarũ characteres que ĩ primitiuo. qd̃ אבן nominãt ſcribi ſolẽt tãtũ radicales vel fundamẽtales dicũtur. que aũt gratia cõiugationũ declinationũ vel cõpoſitiõe pro tẽpore apponũtur ſeruiles dici p̃nt/ vndeci ſũt litere/que ſũt ſic radicales vt nũquã ſeruiãt que ab hebreis שרשי .i. radicales noiantur. quarũ ſũt he dictiões ſigna גדזחטסעפצקר que a ſuo ouat propter nullã cõiugatiõez quoquomõ valeãt reſecari. Sũt ſimiliter vndeci que ſic plerũq̃ ſeruiũt vt pro tẽpore et radicales exiſtant ab hebreorum doctoribus ſic nuncupate משה וכלב Quarum ſũt illa ſigna איתן ... inter quas alique ſolum in initio dictionũ ſeruos ſe ex

hibēt. vt ſunt quorum ſignum שבלא alique ſuper hec et fini adiiciuntur/ vt ſunt cōtenti in h ac dictiōe הים הבג Seruiles autem que ſūt in ſignificando officia di cetur in ſequentibus. Sunt preterea nonnulla literarū que ſe ſubſequentes in eadem vel diſtinctis dictiōibus literas attenuant aut tenue pronunciari faciunt vt ſunt אהוי. non tam in principio vel medio quam fine conſti tute hoc efficiunt. Sed ה in fine tantum locata poſt poſitam literam reddit tenue pronunciandam de literis punctorum ſuſceptiuis et qualium inferius patebit. Cū etiam de literarum conditionibus hic agatur non vi detur tandem et neglectui dandum inſtar grecorum et hebreos iuxta literarum ordinem ſupputationum ſigna texere vt vnitatis ſignum ſit א penes eoſdem qualita tis ב Ternarii ג Denarii י Vigenarii כ Trigenarii ל ſic ſecundum ordinem vſq̄ ad ק que centenarium ſi guat. Vnde primi nouem pro digitis vtuntur. ſequenti bus vero loco articulorum qua propter vnam alteri cō nectando numerus reſultabit compoſitus. Hec de lite ris ſuccincte dicta ſufficiant.

De conditione et ordine pun ctorum Capitulum quartum.

De eſſentialioribus hebra ice ſcripture characteribus ſine quibus videlicz ſcribi nō poteſt mētionē fecimus nūc de minus principalioribus minuſque neceſſariis ſcz punctis diſſeramus. Solum nanque in ſacris eorū co ditionibus de canone biblie penes eos exiſtentibus he

breĩ taliũ pũctorũ vſũ habẽt Alios aũt eorũ libros nõ pũ
ctuatos nõniſi cõquiſita ex ſacris voluminibus legẽdi
cõſuetudine legere poſſũt. Vñ vnũ ẽ ſingulare ſũmaqꝫ
dei prouidẽtia cõſtitutũ vt ligue illius quiſquis exter-
nus adipiſci peritiã voluerit ex ſolutis legis ſacris codici
bus cõquirere poſſit. Cũ ibi tãtũ mõ pũcta quibus di
ſtĩcte legitur, ĩueniãtur. Quãquã aũt nõ ab initio legis
pũcta fuiſſe dicãt. Sꝫ a preſtãtiſſimo legis doctore ezra
ſuperaddita perhibeãtur poſt babilonicã iudeorũ captiui
tatẽ. idipſũ tñ ĩtelligerẽ nõ de oĩbus pũctis quibus mõ
vtũtur/ ſiquidẽ aliquos ſemper extitiſſe credo. E, medio
nanqꝫ ſublatis oĩbus pun ct is relinqueretur ſane equi
uocatio tãta/ taliſqꝫ ĩ legẽdo cõfuſio vt nõ foret cuiqꝫ le
gẽti ſatis integrũ cui ſe tuto ſentẽtie cõmitteret. per mul
ta nãqꝫ cernitur ĩ ſolis literis et magna equiuocatio ſꝫ
his adhibitis debitis pũctorũ apicibus admodũ rara de
prehẽditur. ſũt aũt pũctorũ duo gña quorũ aliqua voca
liũ vires habẽtia cũ literis quibus tãguntur ſyllabã cõ-
ſtituũt. et ſũt taliũ nouẽ. alia ſũt nõ quidẽ ad vĩ vocaliũ
literas cõtrahẽtia/ ſꝫ alio quodãmõ literarũ qualitates ĩ
ſinuãtia. et id dupliciter vel enĩ literarũ naturales voces
mutãt vel per ſe ſtare oñdunt. Vñ nõ pũcta ſꝫ literarũ ſi
gna veniũt nuncupãda. Quorum diuerſitas, nõ figura
rum diſpoſitiõibus ſꝫ locorum ẽ proprietatibus capiẽda
Idẽ nãqꝫ punctũ figura diuerſis ĩ literis vel etiã iuxta
eandẽ diuerſimõe locatũ diuerſa ſignificare ſolet. primũ
igitur d̃ vocalibus pũctis. poſt hec d̃ literarũ ſignis tra
ctabitur vocalia pũcta ſunt duplicia ſcꝫ ſĩplicia atqꝫ cõ
põta. Nouẽ ſunt nõ ob id ſimplicia vocata qꝛ figura ſim
plicis apicis, cõſcribitur ſꝫ quia vnius vocalis ſꝫ ... catiua

Primum פַּתַּח patſah vocatur et infra literam poni/
tur talis _ figura ſignificans literam cui iungit ur
a clarum vel e menſe deflecti.vt ſic.

la. cha. ka. ia. ta. ha. za. va. ha. da. ga. ba. a.

אַ בַּ גַ דַ הַ וַ זַ חַ טַ יַ כַּ כַ לַ

ta/ ſcha/ ra/ ca/ za/ za/ fa/ pa/ ha/ ſa/ na/ na/ ma/ ma/

מַ םַ נַ ןַ סַ עַ פַּ פַ צַ ץַ קַ רַ שַׁ תַּ

Secundum קָמֵץ cometz vocatur talis figure ſigni
ficans a ſueuicum quod inter a clarum et o medium
profertur poſſetque noſtris literis taliter ſcribi a

ma/ la/ cha/ ka/ ia/ ta/ ha/ za/ va/ ha/ da/ ga/ ba/ a/

אָ בָּ גָ דָ הָ וָ זָ חָ טָ יָ כָ לָ מָ

ta/ ſſa/ ra/ qa/ za/ za/ fa/ ipa/ ha/ ſa/ na/ na/ ma/

מָ נָ ןָ סָ עָ פָּ פָ צָ ץָ קָ רָ שָׁ תָּ

Tertium zere dicitur in hunc modum figu
rat .. deflectens ſupra poſitam ſibi literam in e obſcu
rum et proprie pronunciatam ſic:ſcribitur.

me/ le/ che/ ke/ ie/ te/ he/ ze/ ve/ he/ de/ ge/ be/ e/

אֵ בֵּ גֵ דֵ הֵ וֵ זֵ חֵ טֵ יֵ כֵ לֵ מֵ

ie/ ſſe/ re/ qe/ ze/ ze/ fe/ pe/ e/ ſe/ ne/ ne/ me/

מֵ נֵ ןֵ סֵ עֵ פֵּ פֵ צֵ ץֵ קֵ רֵ שֵׁ תֵּ

Quartum eſt segol tribus punctis tali modo
∴ diſpoſitis conſtitutum/deducẽs literam ſuprapoſitã
ve/ he/ de/ ge/ be/ e

ĩe clarũ vel ſueuicũ.ſicut ſcribitur. אֶ בֶּ גֶ דֶ הֶ וֶ

Vñ quatenus illorũ differẽtia facilius cõmendetur me
morie ſumãtur vulgariã hec duo noĩa mer/ ſignificatũ
huius dictiõis mare/et mer.infabula vel rumor.in quo
rum primo poſita vocalis eſt zere in ſcdo ſegol.Sed in
hac dictione latina zere pñã vocalis ſegol ſecunda zere.

Quintū שְׁוָא ſcheua dr̄ d duobus punctis ſic ordiatū ſcās e breue qd noſtri iudei legunt. medium inter o et e per naſum de quo regule dabuntur ſic ſcribitur. Scheus

he ge de be e
הְ דְ גְ בְ אְ

Sextum Hirich vocatur vno puncto infra vo
literā figuratum q̄z i ad hi di gi bi i
calem contrahit ſicut hic patet הִ דִ גִ בִ אִ Hirich

Septimum ē holem ſignatum vnico puncto
ſupra literam ad ho do go bo
ſiniſtram eius cōſtituto ſcans o vt הֹ דֹ גֹ בֹ אֹ Holem

Octauum eſt שֻׁרֶק ſchurich tribus punctis infra literam hoc modo ordinatis ⸫ et ſignificat vocalem et
quandam literam inter u hu du gu bu u ſchurich
in medio mō ſe habentē ſcribitur ſic. הֻ דֻ גֻ בֻ אֻ

Nonum eſt pūctum mellupin vnicum intra vau literam tantum collocatum faciēs cum eadem vo melupin
calem vt ſic. hu du gu bu u
הוּ דוּ גוּ בוּ אוּ vñ notes oēs punctos vocales infra lrām ponēdos p̄ter holem ſupra ad lrē ſiniſtrā partē. Et mellupim intra vau literā collocatā. Exēm primi eſt כָּל vel הִוָּה Secundi hoc datur exēplum אֶת de puncto ſcheua tales damus regulas in ſacra ſcriptura obſeruabiles. Prima talis eſt punctum ſcheua ſub pria dictionis litera poſitum pro e breui agē dum eſt. ab almanis aūt ob nimiam breuitatē quaſi inſenſibiliter pronunciatur שְׁמַע vt hic ſecunda regula. punctum ſceua inter duo puncta poſitū nō tangitur ſꝫ ſyllabe; finē indicat/ſicut in hac dictiōe יַעֲקֹב. Tertia regula. Si litera vnica equipollētie duab⁹ ꝑpter do geſch in ea poſitū locet ſcheua ꝛ hoc in dictiōis medio Legit̄ in illud punctū ac ſi ſub duab⁹ literis bis poneret. Tūc em̄ ſub prima poſitū nō tangeret. ſub ſcd̄a vo pro e breui legeretur vt videri poteſt in hac dictione מִבְּנֵי que mibbene legitur nō mibbne ſꝫ nec mibebene

Quarta regula ſi qñ eiuſdē ſpēi due litere imediate col
locētur ſub quarum pria pōatur ſcheua ſub alia cernitur
הִנְנִי ſcheua pro e breui tangatur alterum pro e lōgo.ſi
autē nō ſunt ſimiles ille due litere et ſub earum qualib;
ſcheua ponitur primum nō tangitur ſ; prioris ſyllabe fi
nē facit ſicut i ſcda regula dictum fuerat ſcdm vero pro
e breui legitur.Exēplum patet in hac dictiōe יִשְׁמְרוּ que
iechōneho legitur.Exēplum ſecundi vt in hac dictione
נִכְרְתוּ nichrerſu et hoc de punctis ſimplicibus dictum.
Tria ſunt puncta cōpoſita.Primum vocatur hateph pat
ſah cōpoſitum ex hateph/ideſt ſcheua et patſah ſic figu
ratum.Secūdum vocatur hateph cometz cōpoſitum ſic
:_ Tertium hatephſegol tali mō formatum a ∴· Hos
aūt cōpoſitos apices legētium diſcordia adinuenit.Erāt
aliqui doctiorum qui aliquas dictiōes puncto cometz no
tari voluerunt vt עֲנִי non etiā deerant dicentes e aſ dē
ſcheua deſignari עֲנִי Sic et ſuper aliis quibuſdā di/
ctōibus vigebat cōtrouerſia vt ibi שָׁאוֹל et אֲנִי cum
autē vtriq; ſubeſſet paratio cum nō idcirco ſcata mu/
tarentur dictionum cōcluſum extitit vtrunq; punctum
ſine vitio legi nō poſſe/qđ quiſq; voluiſſet et hec ratio eſt
ſcđ; aliquos.Sunt alii qui dicunt in eiſdē cōpoſitis ſche
ua debere producēdo legi vt ſimul hec oia ⁂ : e lōgo equi
ualeant ſic et de aliis.Hactenus de vocalibus punctis.

De literarum ſignis Capitulum quartum.

Literarum ſigna ſunt quatuor.Quorum pri
mum dogeſch dicitur et eſt punctum inſtar
Hirick ſed inter literas clauditur vñ ſi fue/
rit poſitum in literis בַּבֶּה indicat eas pro
nunciari debere naturalibus vocibus ſicut

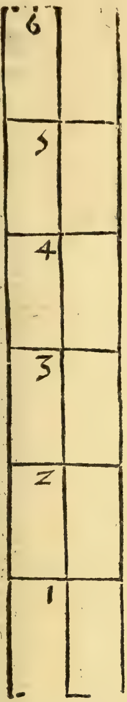
in hac dictione בשנה in aliis aūt literis ſi aliquando poſitū inuenitur in medio dictionis ſignat geminas eē legēdas ſicut in hac dictione הגה in prima aūt litera que cunq̄ ſit poſitum dogeſch vult eā durius pronuncian/dum nō geminari vt in hac dictione באל דרך ſed nūq̄ poſitum in literis gutturalibus reperies nec etiā in litera res cum eedem geminari nō poſſunt. Animaduertē/dum aūt indifferenter poni dogeſch in litera vau et etiā mellupim. Si nāq̄ preter punctū in ipſa clauſum nul/lum aliud eidem litere punctū ſeu aliud ſignū adueniat punctū illud mellupim eſt et deflectitur ī u vocalem vt hic ראה Si aūt cū eedem puncto in litera vau poſito alius pūctus ſupra vel infra literam collocaretur dogeſt et redditur litera duplex. Scdm alia puncta deflectitur ſeu determinatur. vt hic חזה haſah. vel ſic מזזה meza ſeh. Scdm literarū ſignū eſt raph īſtar pūcti patſah for matū tm̄ ponitur ſupra literā. ſignificat aūt ſub ſe locatā tenue explicandā ſicut in hac dictione דוד Signatum autem ſupra quattuor has literas בכפת mutat natura les earum voces כ quidem ī ch vt כל chal. ב in f mul tū tenue ſic greci becha pronunciari ſolent vt בית et פ in ph vel f durū vt hic פניכ phaneca ת ius bleſa ת lin gua prolatum. vt hic בית bete. תוך ſcdm vere loquētes quo pronunciādi modo noſtrates iudei verecundantur vti. vt poſſetq3 literis in hunc modū ts ſeparari. ſic hic בית ets. Raphe autem ſupra vau ſignatum in f etiam mutat vel in conſonantem. Alia quedam duo puncta ſunt / que ſupra literam ſchin habent poni ſicut holem vnde ſi ad dexteram partem ſuperiorem locatum fuerit equiualere facit literam ſchin ſch. et punctū tale iam in

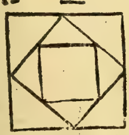
dicitur איש iſch. Si aũt ſiniſtrũ caput collocatũ extite
Schmol שׂ rit valet s durũ ſicut ſamech et tũc Schmol dicitur. ſi
cut enĩ lamin hebraice/dextrũ dr latine/ſic ſchmol ſini
ſtrũ iportat. Eſt et aliud quoddã punctũ in ſola litera ה
vel ſubtus locabile qđ mappick vocãt nõ litere alicuius
mappich nota ſꝫ potius ſentẽtie. Significat enĩ pronomẽ relati
uũ eius illius eiuſdẽ et cetera cõdeclinea vt in hac dicti
one videtur. בתוכה i medio eius vel illius. In hiſpano
rum codicibus intra literã ה poſitũ regulariter inueni
tur vt ſic [illegible] Aduertendũ preterea nullã illarũ ſex li
terarũ אהחויע quoquomõ nõ pũctatãſuperioribus pũ
ctis legi vbicũqꝫ põatur. Inſtantiã patitur hec regula
in his duabus literis iots et vau. Prĩo ſi iots ĩ fine poni
tur dictiõis ſãteq̃uã ĩmediate litera quenis etiã ponatur
pũcto Cometz patſach/vel holẽ directa/tũc enĩ iots tãgi
tur. Exẽplum de patſach vt חי De cometz vt [illegible] De
holẽ vt גוי Similiter iots tãgitur in fine ſi penultima
vau fuerit pũctata Mellupim/vt תלוי talui. excipitur
etiã ab hac regula vau i hac dictiõe qñ eſt i calce poſita
ſi precedens ĩmediate litera ſit iots/etiã ſi ipſi vau ſche
ua fuerit ãnotatũ vt hic [illegible] et ſi vau i fine ſine prece
dẽte iots locata fuerit legitur pro f iperfecto vt עשו niſi
punctetur alio pũcto a ſcheua tũc enĩ pũcti exigẽtiã legi
oportet vt hic [illegible] Tãdẽ hoc nõ ẽ negligendũ qñdocũqꝫ
litera hes vel ain vltĩo loco ponitur eaſqꝫ ĩmediate pat
ſah precedit qualiſcũqꝫ precedẽs vocalis locetur citius vo
calis a quã aſpirationũ illarũ ſonus audiri debet vt hic
רוח nõ ruha legitur/ruah ſic etiã יודע iodeah pronũcia
tur nõ iodeha legitur. De legẽdi mõ tibi ſufficiant.

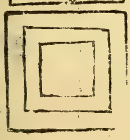
Architecture et Per ſpectiue Rudimenta.

A Rchitectura (que geometricis rōnibus nūeroq̧ claudit̃)magnū adiumentū ſ ff. it cis rebus q̄ ad edificioꝝ machinamentorūq̧ ſtructurā attinēt. etiā ad inſtrumēta quibꝫ imenſe magnitudinis ſaxa incredibili fragore ⁊ celeritate iaculant̃ ⁊ voluunt̃ p q̄ nōnunq̧ paruo momēto hoſtes labefactant̃:muri ⁊ menia q̄riunt̃. Maxime v̄o ad reꝝ magnitudines ꝓfunditates:locorūq̧ diſtātias arte deꝓhendas. Hanc ūt tripertitā eſſe cognouim⁹:⁊ in icgnographiā:orthographiā:⁊ ſceno graphiā diſtinctā cū q̄libet illaꝝ pticularioꝛ ſit. Eſt eñ icgnographia endaꝝ in plana forma lineal' ⁊ figuris Geometricis pſignatio:q̧ vul gari vocabulo plattam formā appellare ſolent.illā Eudoxam ⁊ Architam inchoaſſe:varijſq̧ formis illuſtraſſe accipim⁹. Ortographia ē ma terialis ⁊ artificialis iuxta icgnographie demonſtrationē ⁊ Geometrie theoremata reꝝ fabricatioꝝ.queadmodū ſunt cōgeſta magna edificia: ſcalpture ⁊ hmōi alia. Differt aūt ab icgnographia q̄ abſolute formalit̃ verſat̃ in lineis:pūctis:ſupficieb⁹:⁊ nūero. Ortographia v̄o formalit̃ ⁊ materialit̃ verſat̃ in lineis:punctis:ſupficieb⁹ corpib⁹: ⁊ maiſe ponderoſ:cui⁹ diuerſa ſunt dimēſiones iuxta diuerſitatē corpis ponderoſi:nam aliter ſeruat̃ norma in lapideis aliter in ligneis corpib⁹: alit̃ in metallis:cū vnū ponderoſi⁹ exiſtat reliquo. In lapideis vnus q̄dratus ſex alios ſibi eq̄les ſuſtentat in altū: etiā cū his alios ſex minores q̄dratos figura v̄ſa ex maiori q̄drato reſultantes:⁊ ſic pcedendo fit pyramidale ꝯgeſtum:q̄ in re Archimedē Siracuſanū mirifice induſtrie virū hui⁹ diſcipline ante alios oēs doctrina excellentē admiroꝛ ⁊ extollo q̄ pcipue aere cōcauiq̧ orbis ⁊ globi celeſtis inuētoꝛ:nec min⁹ admirabil' artifex extitit:pfuit eñ ea tēpeſtate circūuallatis dura obſidione Siracuſis:⁊ tandē potita vrbe incognit⁹ a marcelli milite interemp⁹.

Scenographia eſt lineaꝝ radialiū oculi vel vmbre dimēſio. Vn̄ altitudines:lōgitudines:latitudines:⁊ ꝓfunditates q̄runcūq̧ reꝝ deꝓhendunt̃. Cui iungit̃ pſpectiua poſitiua:q̄ deſignatrix eſt et magiſtral' imitatio oīm q̄ fixo oculo cōprehēdi pñt. Ea differt a Scenographia queadmodū diſtāt q̄litas ⁊ q̄ntitas. Perſpectiua v̄ſat̃ circa q̄le qm̄ in pingendo ſimitudinē cura ſitu nō ⁊ ꝓportionū habet̃. Ortographia porro q̄ntitatē ⁊ q̄litatē ꝯſiderat. Verū eñ dimiſſa iam Icgnographia ⁊ Ortographia:vtpote (q̄ magis mecanicis opationib⁹ q̧ lr̃aꝝ deſignatiōe egeāt) Scenographie ⁊ Perſpectiue expeditionē aggrediamur hinc initium ſumentes.







Tractatus de cōpoſitione inſtrumentoꝝ tam Geometricaliū quam Aſtronomicorum.

M Enſurationes artificiales q̄ Scenographia practica dicit tres ſunt ſpēs.ſcꝫ Altimetria Planimetria ⁊ Polimetria. Altimetria eſt q̄ñ ſolā in reb⁹ altitudinis longitudinē q̄rim⁹. Planimetria dum rei latitudinē ſcrutamur. Polimetria q̄ñ longitudinē:latitudinē: ⁊ ꝓfunditatē inueſtigamus. Primo mō menſuram⁹ dimenſionē lineaꝝ. Scdo ſupficierū. Ter

tio dimēſionē corpoꝝ.Ergo igiť tractatū iſtū (in q̄ docebim⁹ mēſuras om
reꝝ cognoſcere)in duas ptes diuidim⁹.Nā in pma pte tractabim⁹ de q̄dra
tis in ſcd̄a pte de cōpoſitione Aſtrolabij meſſehalat ꝛ torq̄ti ꝛ vtilitatib⁹
vſu eorūdē q̄rte ptis circli alioꝝqꝫ inſtrumētoꝝ cōpoſitiōe de vſu ꝛ vtilitat
bus eorundem.

De compoſitione quadrantis.

Et ergo q̄drans quoddā inſtrumentū quartā ptem circl
quaſdā lineaꝝ ꝓtractiones ꝯtinēs p qð poſſum⁹ gradū ſol
ꝛ ei⁹ declinationē:ꝛ ſtellaꝝ altitudines accipe.horas tpis d
cernere:reꝝ altitudines:ciuitatū ab inuicē differētias:terr
rū longitudinē:puteoꝝ ꝓfunditatē inuenire.Fiat igiť b̄ m
q̄drans.Accipiať materia lignea vel alicui⁹ metalli: dein
reducať ad formā.4.ptis circli.deinde fiat circlus in aliq̄ tabula plana:cu
4.ps adequet q̄dranti:ꝛ illi⁹ circli rectiſſime accipiať q̄rta ps cū circino ꝛ
illi⁹ q̄ntitatē fiat q̄drans.Et infra latera q̄drantis dimittať ſpaciū parti
ex omi pte ꝓtrahendo.2.lineas rectas ꝯſtituētes angulū oīno rectū infra a
gulū q̄drantis q̄ angul⁹ voceť a.ꝛ fiat ſm hanc artē.Protrahať vna line
ſubtilis ab angulo q̄drantis b.ad angulū c.ꝛ diuidať in duas ptes eq̄les:
in puncto medio ponať pes circini imobilis:ꝛ alius pes extendať ad aliqu
punctū iuxta a.a quo puncto tu vis ꝓtrahere lineas rectas iuxta latera q̄
dranť que infra ſe debet ꝯcludere quartā ptem circuli extenſo illo pede mo
bili ipſi⁹ circini ad illū punctū.Poſtea ſm illū ſitū moueať ꝟſus b.ꝛ c ꝛ ſi
ſigneť locus in linea ſubtili iā ꝓtracta:vbi pes circini mobil' tāgit illā linea
Et a puncto iā dicto iuxta a.vſqꝫ ad punctū ꝯtract⁹ iuxta b.c.ducanť du
linee ꝛ includent intra ſe.ſ.eius angulū rectū:ꝛ inferius vnā quartā ptē cir
culi ꝓtrahendo vnā lineā ſupficialē q̄ ꝯtinet quartā ptem circuli rectiſſime
vni⁹ circuli:ꝛ illa ps inferior q̄dranť vbi eſt illa linea circūferentialis voce
limbus.ꝛ ille due alie ptes extreme voceņť latera q̄drantis.Et ſunt lat⁹ q̄
drantis dextre due tabule parue erūt eq̄liter diſtantes ab extremitatib⁹ la
teris c.Et ſunt pforate puis foraminib⁹ eque diſtantib⁹ linee a.c.deſcēden
ti.Itē infra lineā circūferentialē inferiorē.ſcꝫ b c.ꝓtrahanť linee due circla
res eque diſtātes:intra q̄s dimittanť aliq̄ ſpacia infra q̄ deſcribi poſſūt in
inferiori ſpacio iuxta limbū ſinguli gradus:ꝛ in ſupiori nūerus graduū.v
patebit in figura.etiā linea inferior ſcꝫ b c.diuidať in duas ptes eq̄les:et q̄
libet ps linee c b.diuidať in.5.ꝛ q̄libet illaꝝ ptiū in alias tres:ꝛ linee diui
onū ꝓtrahanť ab alia circlari inferiori ad aliā circularē ſupiorē duo occu
pādo ſpacia inter circlos ꝯtinētes.18.ſpacia in longū.Inferior qꝫ ps in lim
bo diuidať itaqꝫ q̄libet p̄dictoꝝ.18.portionū ſit diuiſa p q̄nqꝫ ḡdus eq̄les
trahanťqꝫ linee diuiſionū ab inferiori circulari linea ad aliā circularē ſeq
tē primū ſpaciū occupando:ꝛ erūt omēs.90.grad⁹ tot enī debent eſſe in.4
cuiuſlibet circuli:ꝛ illud ſpaciū ſic diſtinctū p gradus vocam⁹ limbū.Con
quēter dimittať ſpaciū ad q̄ntitatē duoꝝ digitoꝝ ꝛ dimidij ꝓpe illud:ꝛ pr
trahať linea circlaris diſtinguēs ſpaciū inferi⁹ a ſupiori:ꝛ vociteť iſta linea
f g.ꝛ linea illa diuidať in ſex ptes eq̄les:ꝛ voceņť puncta diuiſionū.ita q co
gnoſcanť h.i.k.l.m.n.ꝛ cōponť q̄drans tabula p.plana ꝛ taliter figatur cū
claui q nō moueať de loco facile.tūc alia tabula ꝯiungať ei inequali ſupfi
cie in puncto c.ita q linea a c poſſit ꝓtrahi in ꝯtinuū ꝛ directū in illa ta
bula ꝟſus c.Et tunc ponať pes circini imobilis in pūcto a.ꝛ alius pes exte
dať in linea a c.extra q̄drantē donec pes exiſtens in pūcto a.ſit mobilis et
tranſeat directe p punctū a b.Conſequēter q̄rať alius pūctus in linea a c
ꝟſus a.donec alius pes circini mobilis tranſeat p punctū a.Et iterꝫ reſtrin

aꝫ pes circini ꝛ iterū queraꝫ.alius punct⁹ in dicta linea ꝟſus a.donec ali⁹
s mobilis tranſeat ꝑ lineā a k.ꝛ ſic fiat ſemꝑ q̄rendo punctū ꝟſus a. in li
ā a c.donec ſex linee ꝓtrahant ſuꝑficiales ſeu circūferētiales a puncto a.
ſex puncta vicꝫ h i k l m n.ꝛ iſte erunt linee horaꝝ: q̄m ꝑ has accipiunꝫ
re dierum artificialium.

Sequitur nunc de Curſore.

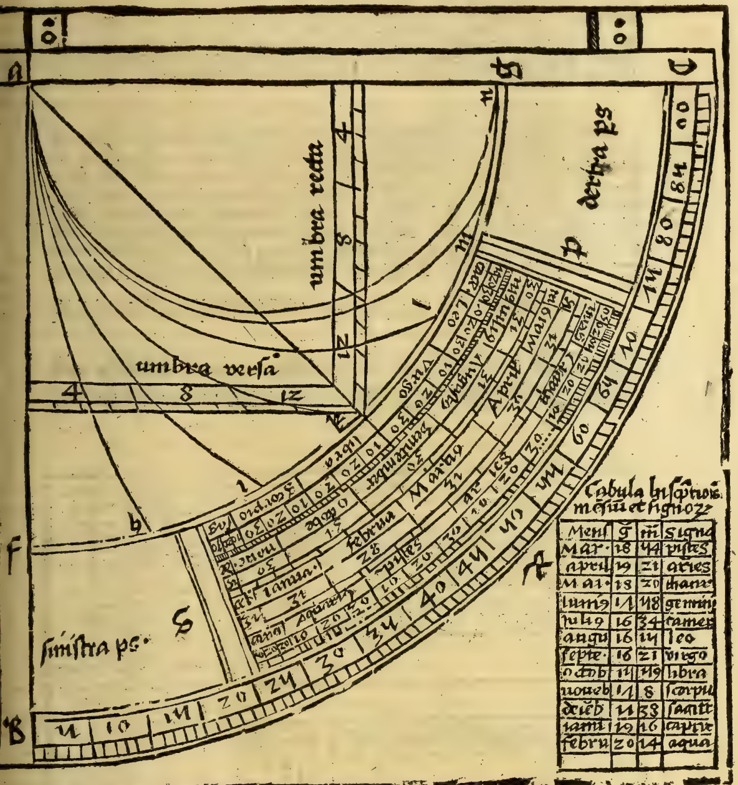
Oſt a dicendū eſt de curſore .Fiat quedā concauitas in ſpacio
intercepto tunc lineas circuli in limbo inferiori c b.ꝛ inter li
neā circularē ſuꝑius que vocaꝫ g f.ꝛ in illa cōcauitate ſituetꝫ
quedā tabula q̄ currat ꝛ moueat in illa concauitate a termio
ad terminū. Jlla igiꝫ tabula habeat tm̄ in longitudine.48.
gradus in limbo:ꝛ ſi habeat plus hec eſt de bene eſſe curſo
...no eſſe.Jn latitudine aūt diuidaꝫ in q̄tuor ptes equales cū q̄buſdam
...cis circularib⁹.Longitudo cm̄ curſoris diuidaꝫ in duas ptes equales per
...eā rectā perfectā ꝑ totum longitudinē equediſtantē ab extremis. Et ſic
...tremitas curſoris dextra.p.ꝛ ſiniſtra s.ꝛ linea media vocaꝫ q.ꝛ inferius r
...unc ſciendū eſt ꝙ 3.ſpacia inferiora in latitudine curſoris.Et.3.ſpacia ſu
...riora ꝯtinebūt duas medietates zodiaci cū ſignis gradib⁹: ꝛ numero gra
...uū.Et ſex ſpacia intermedia ꝯtinebūt duas medietates anni cū menſib⁹:
...eb⁹:ꝛ numero dierū. Quequidem due medietates anni reſpondent dua
...bus medietatib⁹ zodiaci:nam in vna medietate moueꝫ ſol ꝑ vnā medieta
...zodiaci:ꝛ in alia ꝑ aliā.Et ita iſtis duab⁹ medietatib⁹ reſpōdent ſex infe
...ora ſpacia.ꝛ ſex ſuꝑiora.Conſequēter incipiendū eſt ponere ſigna. in trib⁹
...acij inferiorib⁹:ꝛ in tribus ſpacijs ſuꝑioribus.Et primo incipiem⁹ ponere
...rietem in tribus lineis inferiorib⁹ iux a lineā mediā q r.verſus p.Et pona
...r linea media curſoris ſuꝑ principiū alicui⁹ gradus in limbo:ꝛ cōputenꝫ
...ndecim gradus ꝛ dimidius in limbo:q: tanta eſt declinatio ſolis in Arie
...:in fine quoqꝫ vndecimi gradus et dimidij ponaꝫ vna pars regule:ꝛ alia
...us ſuꝑ punctū a.et ꝓtrahatur vna linea recta occupans tria ſpacia in
...riora:et tria ſuꝑiora:et illa tria ſpacia correſpondēt ſignis inferiorib⁹ Arie
...ter ſuperi⁹ Virgini.Poſtea a fine vndecimi gradus dimidij cōputenꝫ octo
...adus ꝛ dimidius ibi ponaꝫ regulā ſicut prius: ꝛ ꝓtrahatur linea in trib⁹
...ferioꝛib⁹ ſpacijs:et in tribus ſuꝑioribus:et erunt duo ſpacia alioꝝ duoꝝ
...gnoꝝ.ſcꝫ Cancri et Leonis:quoniā illoꝝ eadem erit declinatio.Et tunc in
...ne curſoris verſus p.inter lineas iam ꝓtractas.et illum finem erunt ſpa
...a duoꝝ ſignoꝝ.ſcꝫ Geminoꝝ ꝛ Cancri.Deinde fiat diuiſio alia in alia par
...curſoris.ſ.ita ꝙ dimittaꝫ ſpaciū vndecim graduū et dimidium inferius
...aliud ſuperius:ꝛ in iſtis duobus ſpacijs ſcribenꝫ duo ſigna Piſces infe
...us:et Libra ſuperius.Jtem in duobus ſpacijs octo gradus et dimidij po
...atur alia duo ſigna.Aquarius inferius: ꝛ Scorpio ſuperius. Poſtea alia
...uo ſigna remanentia.ſ.Capricorne inferius:ꝛ Sagittarius ſuperius.Et qđ
...per ſpaciū de tribus inferioribus ſpacijs diuidaꝫ per triginta gradus: ita
...uod gradus ſcribenꝫ inferius:et numerus graduū ſuperius. et ſuper nu
...erū graduū nomina ſignorum:et erunt tria ſpacia inferiora occupata et
...ia ſuperiora:tunc remanet.6. ſpacia intermedia in quibus ſcribenꝫ duo
...ecim menſes:ꝙ fiet hoc modo.Videatur in tabula in quo gradu Capricoꝛ
...incipiat Januarius:et ſuper illum gradum ponatur regula:ꝛ ſuper pun
...ū a.ꝛ ꝓtrahaꝫ vna linea tria ſpacia occupādo q̄ ſunt ſuper tria ſpacia in
...riora:poſtea videatur in eadem tabula in quo gradu Aquarij Februari⁹
...cipiat ꝛ ſuper illū gradū ponaꝫ vnū caput regule:ꝛ aliud caput ſuꝑ pun

ctum a:𝐳 protrahať alia linea occupando iſta tria ſpacia eadem ⁊ in ſpacio
intercepto inter illas duas ꝓtractas per illa duo ſpacia ſcribatur Janua-
rius Et ſup illū gradū ponať regula ⁊ ſup punctum a ⁊ ꝓtrahať vna linea
tria ſpatia occupando q̄ ſunt ſup tria ſpacia inferiora poſt ea videatur in
eadem tabula in quo gradu Aquarij Februarius incipiat ⁊ ſuper illum gra-
dum ponatur vnū caput regulę ⁊ aliud caput ſuper punctū a ⁊ ꝓtrahatur
alia linea occupando iſta tria ſpacia eadem ⁊ in ſpacio intercepto inter il-
las duas lineas ꝓtractas per illa duo ſpacia ſcribatur Januarius in inferi-
ori ſpacio illoꝝ triū ⁊ in inferiori ponať dies menſis Januarij ⁊ in medio nu-
merus dierum: vñ videndum eſt ſi menſis habeat triginta dies: tunc diui-
dať in ſex ptes ęquales ⁊ quodlibet ſpacium diuidať in quinq̃ dies ⁊ erunt
triginta Si vo menſis habeat trigintaunum dies: tūc primo dimittatur ſpa-
ciū vnius diei ſm eſtimatiōem ꝓpinquā veritati ⁊ reſiduum ſpacium diui-
datur in ſex ſpacia ⁊ quodlibet illoꝝ ſex in quinq̃ ſicut prius. Conſequenter
videať in tabula in quo gradu piſcium incipit Marcius: ⁊ ſuper illum gra-
dum ⁊ ſuper a ponatur regula ⁊ ꝓtrahať linea ſicut prius ⁊ erit ſpacium
in quo ſcribetur Februarius qui ſolum vigintiocto dies habet: vnde poteſt
diuidi in quatuor ſpatia ęqualia: quoꝝ quodlibet tenet ſeptem dies Poſtea
videatur in quo gradu Arietis incipiat Aprilis ⁊ ponetur regula ſicut prius:
⁊ erit ſpaciū in quo ſcribať Marcius cum diebus ⁊ numero dierum: poſtea
ponať ſup gradū arietis in quo incipit Aprilis ⁊ protrahatur linea ſicut pri-
us Poſtea fiat vt infra de omnibus menſibus: Et ſciendum eſt ꝙ Decem-
ber ⁊ Junius dēt ſcribi ita ꝙ vna illorum medietas ſcribať inferius in me-
dietate inferiori ⁊ alia medietas in medietate ſuperiori ad ſignandum ꝙ in
duobus medietatibꝰ duoꝝ illoꝝ menſium aſcendit ſol in zodiaco ⁊ in duobus
deſcendit. Et ſic ſcribuntur menſes in parte inferiori Curſoris ī ꝗ a ſcriban-
tur in parte ſuperiori: ⁊ ſic quadrans eſt magne quantitatis: tot ſunt ſpa-
cia ſub menſibus quot ſunt dies in menſe vt nouem lineę continentes qui-
nos dies vel ſex vel ſeptem ꝓtrahantur occupādo duo ſpacia vt melius ſcri-
bantur numeri dierum ⁊ diſtinguantur inter ſe ⁊ lineę diſtinguentes dies
non occupent niſi vnū ſpaciū: ſi aūt quadrans non fuerit magis ne quanti-
tatis: ponatur vnū ſpacium pro duobus diebus vel tribus ſm poſſibilitatē
quantitatis Curſoris. Et hęc de Curſore dicta ſufficiunt:

Scala

Deinde fiat ſcala altimetra ſicut patet in quadrante ⁊ fiat ſic linea a k d
eſt ab a vſq̃ ad Curſorem ſi quadrans Curſorem habeat vel ab a vſq̃ ad k
ſi non habeat Curſorem diuidatur in 2 ptes per 10 (primi euclidis) vel in pun-
cto medie diuiſionis ponatur pes circini immobilis ⁊ alius pes extendatur
vſq̃ ad punctum in angulo iuxta a: ⁊ tunc ille pes mobilis ſm in quo tan-
git dictum punctum ſub motu ſignet duo puncta in lineis deſcendentibus
iuxta latera quadrantis Et a puncto k non eſt Curſor vel in cōtactu lineę
medię cū ſua circumferentiali linea in limbo: ſi non eſt Curſor protrahantur
duę lineę recte ⁊ iuxta illas duę occupantes duo ſpacia ⁊ vtraq̃ linea diui-
datur in duodecim ptes ęquales ⁊ protrahantur lineę illas diuiſiones deſi-
gnantes ⁊ ſpacia inter lineas ex vtraq̃ parte intercepta dicuntur puncta: et
ſuperius ſcribatur numerus punctorum incipiendo a latere ... us quadrantis
et diuidendo iuxta artem lineam mediam quadrantis Deinde in puncto
a ponatur clauus ſubtilis cui alligemus filum de ſerico ſubtili in cuius fili
extremitate ponemus perpendiculum de plumbo vel alterius rei ponderoſe
Et margarita perforata mouetur ſuper filum de loco ad locum ⁊ erit com-
pleta compoſitio quadrantis veteris.

Alius quadrans horarius fiet illo modo.



Menſ	g	m	ſigna
Mar.	18	44	piſces
april	19	21	aries
Mai.	18	20	thaur
iuni9	14	48	gemini
iuli9	16	34	camer
augu	16	14	leo
ſepte.	16	21	virgo
octob	14	49	libra
noueb	14	8	ſcorpi
decẽb	14	38	ſagitt
ianu	19	16	capric
febru	20	14	aqua

Diuiſa quarta pte circuli in 90. gradus. partitur linea a c. in tria' equa-
lia ⁊ trahantur lineę circũferentiales: quarũ ſuprema circa a erit tro-
picus cancri: media pro ariete: tertia quę eſt limbus capricorni. Po-
ſtea queratur maxima eleuatio ſolis in cancro hora .12. ex tabula
ſequenti ⁊ iſta numeretur in limbo a b. vel ſurſa ⁊ ſuper talem terminũ ⁊ cẽ-
trum a poſita regula ſignetur punctus interſectionis in linea cancri. Siliẽ

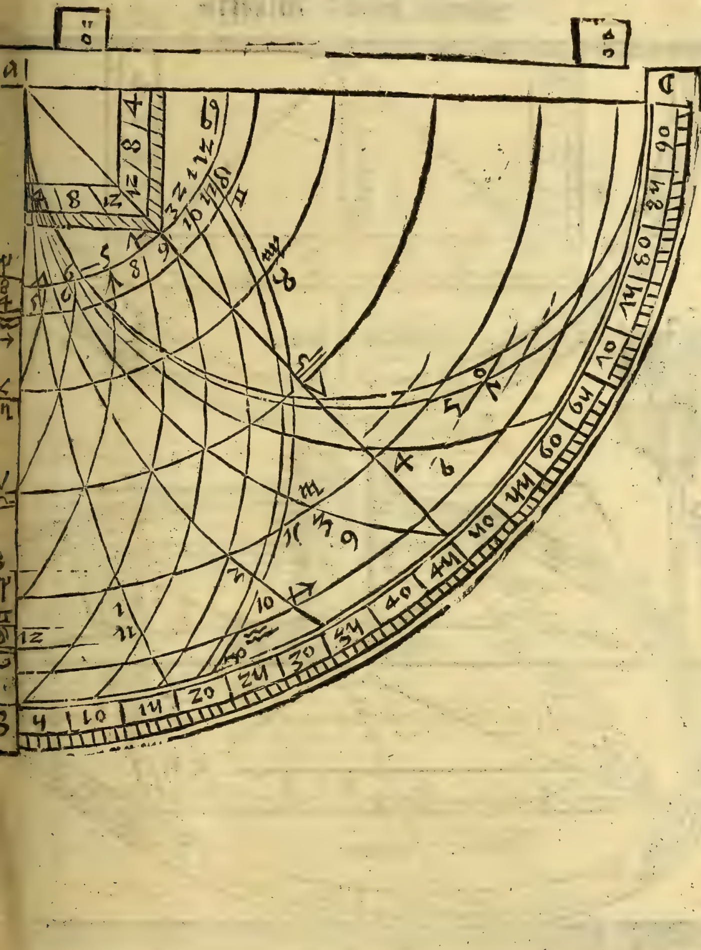
fac in ariete ꝛ Capꝛicoꝛno ꝛ habebis tria pũcta per q̃ duo lineam rotundam querendo centrum ab extra ꝛ i lla meridiana. In alijs aũt horis queras pa riformiter elevationes ſiue declinatiões Solis in alijs ſignis ꝛ fac circulos vt in linea duodecima cum auxilio tabulę ſequentis: ꝛ habebis ſemper tria puncta correſpondentia que ſufficiunt. Ex post queras .n. in alijs ſignis ſc Tauri Gemini Leonis Scoꝛpionis ꝛc. in linea duodecima ꝛ fac partem circu. li. vt in Cancro. Ariete. ꝛ Capꝛicoꝛno vt exemplariter conſequenter videbis

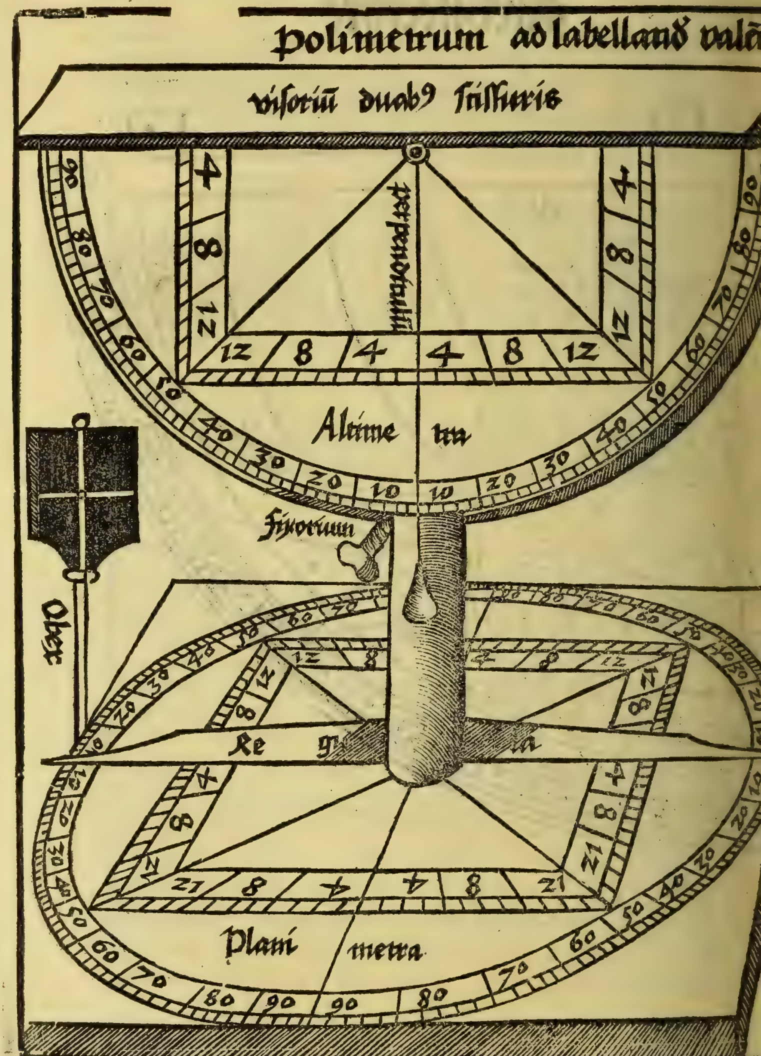
Hoꝛę etiã inęquales ſiue tempoꝛales vel planetarum nõnunq̃ ſi libet ru bee quadranti inſcribuntur tali modo. Diuidatur limbus in ſex partes eq̃ les poſito pede circini in punctum a. ꝛ in qualibet harum diuiſionum ſicut circunferentię vſq; ad centrum habebis ſex hoꝛas ante ꝛ ſex poſt meridiem Deinde pone regulam ad centrum a. ꝛ ad punctum vbi linea planete inter ſecat duodecimam hoꝛam; ꝛ ſignabis interſectionem in lineam ſextam ꝛ ſic per omnes circulos ſignoꝛum ppſtponis circinum in a. ꝛ ad illa puncta in li nea hoꝛa ſexta rubea ꝛ fac partem circuli ꝛ habebis ſigna ad illum quadrã tem.

Scala altimetra inſcribitur tali modo huic q̃dranti ſicut pri . habitũ eſt

Iſta figura poteſt mutari in aliã regionẽ addẽdo vel minuẽdo ſinglis hoꝛis differẽtiã eleuatiões eq̃noctial'

12		1 / 11		2 / 10		3 / 9		4 / 8		5 / 7		6 / 0		7 / 5		8 / 4	
g̃	m̃	g̃	m̃	g̃	m̃	g̃	m̃	g̃	m̃	g̃	m̃	g̃	m̃	g̃	m̃		
64	34	62	45	55	48	46	55	36	56	26	51	16	59	7	36	♋	
62	14													5	7	♌	♊
53	42											8	18			♍	♉
42	0	40	15	35	16	28	9	19	24	9	41	0	0			♎	♈
30	29									1	7					♏	♓
22	45															♐	♒
18	21	17	11	13	31	7	51	0	28							♑	




Polimetrum ad labelland valā
viſoriū duab9 ſiſſuris
perpendiculū
Altime tra
Fixorium
Obex
Plani metra

Architecture

De compoſitione virge viſurandi.

Eſt em̄ virga viſurandi inſtrumentū p̱ quod inueſtigat̄ craſſitudo ſeu capacitas cuiuſuis dolij ſeu vaſis ⁊ fiat hoc modo.

Primo recipiat̄ virga longa ſm̄ tuam voluntatē quadratā duri ligni ⁊ bene compacti.et in vno eius latere ſcribe longitudo:in alio latere ſcribe latitudo.

Secundo oportet te ↄſiderare ad q̄ȝ menſurā.i.cuius patrie vel ciuitat̄ vel oppidi velis ipam virgam habere. Exempli gratia apud ſctm̄ deodatū.9. menſure faciunt vnā omā:4.copione faciunt menſurā.Tunc ſūme.4.copinas aque ⁊ eas infunde in vno vaſe tecto optime ⁊ eq̄liter interius fabricato manu vel torno ſtagneo vel ereo:vel ex materia.i.de ligno et erit menſura aque.Huius igitur ꝓfunditatem menſurabis preciſiſſime cum virgula lignea et eam ſignabis.

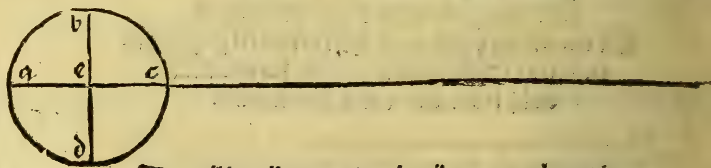
Tertio habeas menſam longā ⁊ latam ſatis politam leuem ⁊ equaȝ ſm̄ q̄ vis habere longam virgā.ſup̱ q̄ȝ menſam trahes lineā bene apparenteȝ ſm̄ longitudinē menſe:cuius principiū ſit a.Quam lineā diuide p̱ menſurā ꝓfunditatis p̄dicte ſignatā in virga lignea vſq̄ȝ ad eiuſdē linee finē notando q̄ōlibet punctū in linea:q̄ puncta erunt eq̄les diſtantie deſignātia menſuras integras vel ptes equales longitudinis.

Quarto pone virgam ꝓpoſitam vbi ſcriptū eſt longitudo ſupra dictā lineā ſcriptā in menſa ponēdo a.virge.i.eius p̄ncipiū ſeu caput ſup̱ a. linee.i.ſup̱ eius p̄ncipio c. Et diuide ptem ſeu latus longitudinis virge ſcd̄m ptes ſeu diuiſiones vel pūcta longitudinis linee.

Quinto ſume cum circino quo iuſti⁹ poteris dyametrū vaſis in q̄ aqua poſita fuerit:quē quidē dyametrū dupl catuȝ ſupra longitudinē dicte linee incipiendo ab a.erit diameter vni⁹ circuli figurati ſupra dictā lineā cui⁹ punctum erit c.punctū oppoſitū a.In circumferentia circuli ſm̄ extenſionē linee erit c.prima.quarta b.ſcda habebit d. ſm̄ aliam diametrū tranſuerſum linee ſeu diametro p̄dicto. Et linea ↄſtituens diametrū illius circuli extenta in longum vocabit̄ a c.

Sexto querēda eſt menſura latitudinis ponēda in ea pte virge q̄ in ſcripta eſt latitudo q̄ ſic inuenit̄.Extendat̄ circinus a pūcto c.ad punctū d vel b p̄ciſe:⁊ ponat̄ vnus pes circini ī.centrū e.⁊ alius pes ſup̄ lineā extentā. ſcȝ a c.⁊ ibi fiet punct⁹ vel nota p̱ f.Tunc iteȝ aperi circinū ab f.in b.vel d.⁊ ſic apertū pone vnū eius pedē iterū ſup̄ centrū e.⁊ alium pedē ſup̄ lineā extentam.ſ.a c f.⁊ ibi pone notā g.Et ſic extendēdo circinū: ponēdo ad centrū: q̄rendo noua puncta poteris ꝓcedere in infinitū ſm̄ linee longitudinē menſe tue.Que quidē puncta erunt puncta latitudinis.

Septimo iterū ſume virgam tuam:cuius principiū vt tactum eſt ſit a. Et pone ſupra centrum in circulo.f.c. ſm̄ latus.vbi in ſcripta eſt latitudo. Et vbi virga tetigerit extremitatē circuli ſup̱ c. fac notam in virga.i ⁊ vbi tanget f.fac notam ſignatā 2.⁊ vbi tanget g.fac notā 3.ſic ſemper ꝓcedendo. Et ſcias cum p̱ menſurā latitudinis ad vnum punctoꝝ longitudinis veneris ſi nō preciſe cōuenerint in ꝓnum punctū erratum eſt:vel quia linea extenta ſupra menſam nō eſt recta:vel q2 circinus nō fuit iuſte extentus. Et eius erroris de cauſa denuo incipiendum erit



De vtilitatibus ⁊ oꝑationibus quadrantis.

Altitudo Solis.

Dicto de compoſitione quadrantis. Dicendū eſt de oꝑationibꝫ tam Aſtronomicis: q̃ Geometricis que habent per eum. Si ergo velis ſcire altitudinem Solis in omni hora per quadrantem: pone punctū a. quadrantis verſus Solem: ⁊ punctum c. verſus te. et dimitte radium ſolis tranſire per ambo foramina duarū tabularū ꝑforatarum: ⁊ vide quē gradum ex gradibus in limbo abſcindat perpendiculū: ⁊ reſpice numerū graduū ſumptum ſupius: ⁊ numerus graduū oſtendit tibi altitudinē ſolis.

De gradu Solis inueniendo ꝑ Curſorem.

Solis ſi velis ſcire in quotu gradu ſigni ſit Sol ꝑ curſorē: reſpice in quo menſe es: ⁊ in quota die illius menſis. Et pone filum perpendiculi per illū diem in Curſore: ⁊ nota ſuꝑ quod ſignū ſub illo menſe: ⁊ ſuꝑ quē gradum illiꝰ ſigni cadit filū: q: in illo ſigno ⁊ in illo gradu illius ſigni erit ſol.

De declinatione Solis et eius diſtantia ab equinoctiali.

Si velis ſcire declinationē ſolis: et que ſit diſtantia eius ab equinoctiali ꝑ Curſorem: pone filum ſuꝑ gradum in quo eſt ſol ſm artem iam dictam et nota gradum in limbo ſuper quem cadit filum: et pone filum ſuper lineam mediam Curſoris: ⁊ nota ſuper quem gradum in limbo cadit ꝑpendiculū et computa quot ſunt gradus in limbo inter pⁱmū ⁊ vltimū ⁊ cauſam eius de termino ſolis.

Ad ſciendū latitudinē alicuius regionis.

Si vis ſcire latitudinē regionis: ⁊ diſtantiam cenith ab equinoctiali ſiue altitudinē poli quod idem eſt Altitudinē ſolis accipies in meridie Sole exiſtente a principio arietis vel libre: ⁊ illam altitudinē ſubtrahe de. 90. gradibus ⁊ reſiduum erit latitudo regionis ſiue altitudo poli. Vel ſic accipe altitudinem ſolis in meridie: et de altitudine ſolis ſubtrahat. Solis declinatio eiuſdē diei. Si ſol eſt in ſignis ſeptentrionalibꝫ. vel addat ſi ſol eſt in ſignis meridionalibꝫ. Et q̄ poſt ſubtractionē vel additionē remāſerit ſubtrahat a. 90. gradibꝫ: ⁊ habes latitudinē regionis ſiue altitudinē poli vel ſic. Accipe altitudinē alicuꝰ ſtelle fixe notabilis iuxta polum qñ eſt in maiore altitudine de nocte. Et altitudinē in eadem nocte vel in alia: ⁊ minor altitudo

ſubtrahať de maiori:⁊ medietas differentia addať altitudini minori:ꝙ in-
de ꝓuenit eſt altitudo poli ſiue latitudo regionis.

Ad habendū horas cuiuſcūqꝫ diei in om̄i regione.

Si vis ſcire horas diei in om̄i regione.vñ latitudinē regionis ſiue altitu-
dinē poli vt dictū eſt Argentine fere gradus.48.⁊ cōputa tot gradꝰ in lim
bo q̃drantis:incipiendo a latere q̃drantis ſuꝑ ꝙ infixe ſunt tabelle ꝑfora-
te:⁊ vbi ille nūerus terminabiť moue Curſore donec ꝑncipiū.Almetis cadat
ſub ipo ꝑpendiculo directe. Et talis ſitus Curſoris eternꝰ quadrantis erit
in regione illa.Uel ſic.Accipe altitudinē ſolis in meridie:⁊ nō moue ꝑpendi
culū a ſitu in quo cadet:⁊ moue Curſorē donec dies cuiꝰ in meridie accepi
ſti altitudinē ſi cadat ſub ꝑpendiculo iſte erit ſitus Curſoris ꝑpetuus in illa
regione.Cum igiť curſor fuerit ſic diſpoſitꝰ: pone ꝑpendiculū ſuꝑ diem cuiꝰ
horā vis habere:⁊ trahe Margaritā donec cadat ſuꝑ lineā circunferentialē
vltimā que eſt finis certe hore.Poſtea dimitte radiū ſolis ꝑtranſire ꝑ vtrū
ꝙ foramē:⁊ nota locū Margarite in horis qm̄ ipſa oſtendet tibi horā diei
in quo es.Si em̄ cadat ſuꝑ lineā primā circūferentialē erit prima hora. Si
cadat ſupra ſecundā lineam erit ſecunda. ⁊ ſic deinceps.

Ad habendū idem ꝑ quadrantem ſine Curſore.

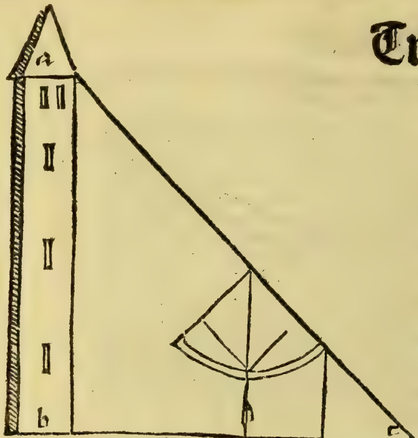
Si vis habere ꝑ quadrantē ſine Curſore Accipe in tabulis quadrantis
gradū Solis:⁊ cum gradu ſolis in tabula declinationis:accipe Solis decli
nationē ⁊ ſubtrahe a latitudine regionis in qua es: ſi ſol fuerit in ſignis ſe
ptētrionibꝫ.vel adde.Si fuerit ſol in ſignis meridionalibꝫ: ⁊ qđ poſt ſubtra
ctionem vel additionē remanſerit tene.Et tot gradus cōputa in limbo a la
tere q̃drantis ſuꝑ quot infixe ſunt tabule ꝑforate:⁊ pone ꝑpendiculum vbi
terminať numerus:⁊ moue.Margaritā vſqꝫ ad lineā meridionalē:ille erit
ſitus Margarite ad talem diem:tunc ꝑmitte radiū ſolis tranſire per ambo
foramina:⁊ nota locū vbi cadit Margarita ⁊ habes horam.

Ad habendū horas equales in quadrante horario ſiue Curſore.

Ad cognoſcendū horas equales in illo quadrante ponať Margarita ad
ſignū ⁊ ad gradū Solis:⁊ eleueť vel deprimať quadrans in Sole donec ra-
dius Solaris ꝑtranſierit ambo foramina:⁊ quaꝫ lineā Margarita in ꝑpen-
diculo tetigerit notabis:⁊ numerus horaꝝ ſuperpoſitus ad ſingulas lineas
indicabit queſitum.

De rerū menſurationibꝰ ⁊ primo de altitudinibꝰ.

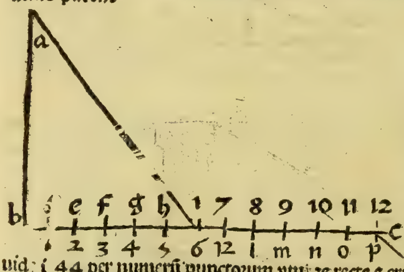
SJ velis ſcire altitudinē alicuꝰ rei acceſſibilis.Reſpice altitu-
dinē rei ꝑ ambo foramina vno oclo:⁊ accede ad rem vel rece
de a re in tantū donec ꝑpendiculū cadat ſuꝑ lineā mediā q̃-
drantis.i.ſuꝑ.45.gradum.Deinde accipe altitudinē oculi tui
vſqꝫ ad plantā pedū:⁊ tantū accipias retro te q̃nta eſt altitu
do oculi tui ad terrā ⁊ nota locū:deinde menſura quot ſunt
pedes inter notā ⁊ fundamentū turris vel alterius rei menſurande: ⁊ habe
bis altitudinē eius.Si vero res nō eſt in loco plano:reſpice punctū aliqđ in
re menſurāda ꝑpendiclo cadēte ſuꝑ lineā.a b.q̄ eſt in ſiniſtro latere q̃dranť.



Et no:a punctũ:tũc nõ accipias altitudine q̃ eſt ab oculo tuo vſq; ad terrã:ſed loco illi' altitudinis ſit altitudo puncti notati a terra tunc q̃tã eſt inter pedem tuum ⁊ rem menſurandam:tãta eſt altitudo a pũcto notato ſupi⁹ cõputãdo:adde tunc illi altitudini altitudinẽ pũcti p̃notati a terra ⁊ hẽbis q̃ſitũ Uel ſic reſpice ſummitatẽ altitudis rei p ambo foramina ſic p⁹ ↄſidera ſ;ſup quẽ locũ q̃drant̃ cadit pͤpẽdculũ.Et ſi ceciderit ſup latus vmbre recte .ſ.in dextro latere ſũme n̄ierũ pũctoꝝ vmbre recte reſpiciendo ſup quotũ punctũ cadat pͤpẽdiculum Si aũt ceciderit ſup latus vmbre v̾ſe p nũeruz pũctoꝝ vmbre verſe diuide i 44 ⁊ quod exierit p diuiſionẽ ſume Deinde menſura diſtantiã inter te ⁊ turrim ⁊ qð fuerit in hac diſtantia multiplica p 12 ꝑductũ diuide p numerũ punctoꝝ vmbre p̃us ſumpte ⁊ ſup illud qð exierit adde quãtitatẽ tue altitudinis ⁊ qð remanſerit erit altitudo turris

Sole lucente

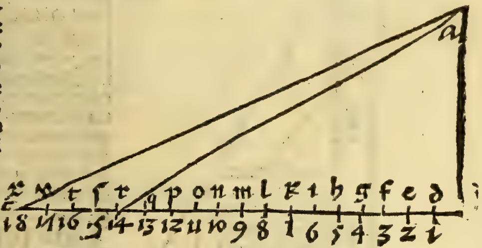
Etiã hoc idẽ fit ſole lucente p vmbras ſic Expecta donec ſol fuerit in altitudine 45 graduũ tunc vmbra cuiuſlibet rei eſt equalis rei:menſura tunc vmbrã ⁊ habebis altitudinẽ rei.In alijs aũt horis erit ꝓportio cuiuſlibet rei ad rẽ ſic in eadem hora eſt ꝓportio numeri vmbre recte ad duodecim Et ſi fuerint ſex puncta in vmbra recta que ſex medietas de duodecim: eſſet tunc vmbra medietas rei in altitudine eſt ⁊ ſic de alijs que in figura preſenti latius patent



Sed ad hoc q̄ ſcias omniũ hora accipe vmbram oportebit te mutare vmbrã rectã ⁊ v̾ſam econuerſo Si aũt vis ex vmbra v̾ſa habere numerum punctoꝝ vmbre v̾ſe diuide i 44 ⁊ illud q̄d quo exierit poſt diuiſionem eſt nũerus punctoꝝ vmbre recte Si vis inuenire vmbras verſas per rectam diuide i 44 per numerũ punctorum vmbre recte ⁊ exibit tibi in diuiſione numerus punctorum vmbre verſe

De turri vel rei inacceſſibili

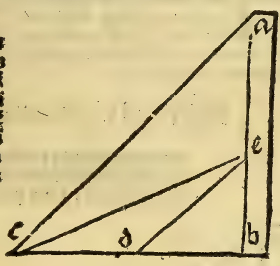
Si aũt turris fuerit
acceſſibilis menſurãdo vide
mmitatẽ eius ꝑ ambo fora•
ia ⁊ reſpice numerꝝ pũcto
ꝛ vmbꝛę recte ſiĉ pri⁹ ⁊ pone
nũ in loco in quo tu ſtas in
a ꝯſiderationis. Et intelligo
oramina dn̄t eſſe valde ſtri
per que debet trãſire radi⁹
ualis ad rei altitudinis cõ•
pẽſiõẽ n aliter enĩ cito eſſet
or. poſtea elonga te a tur.
appinq̃ ei ſm̃ lineã rectã



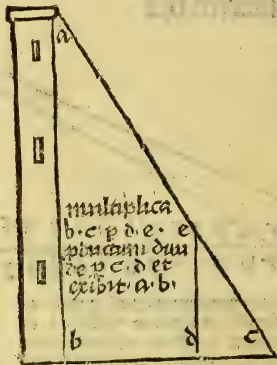
terum reſpice altitudinẽ turris⁊ q̃re nũerum punctorum vmbrę rectę ad
ic ſitũ ſcdm in quo ſecũdo ſtabis ⁊ pone ſignũ a in loco illo ⁊ mẽſura q̃t
it podes inter duo ſigna ⁊ retine illud: poſtea ſubſtrahe nũerum mino
n vmbrę rectę de maiori ⁊ ſeruet differẽtia Et diſtãtiam inter dicta duo
a multiplica ꝑ 12 ⁊ ꝓductũ diuide ꝑ differentiã prius acceptã Et illi quod
erit adde quãtitatẽ tue altitudinis ⁊ qđ remanebit erit altitudo turris

De turris in monte menſuratione

đ ſi tu ſteteris in valle ⁊ altitudinem
cuius turris ſtantis in mõte volueris
tiri conſidera primo altitudinẽ mont
uas ſtationes ſm̃ formã pus immedi
dictam: deinde conſidera altitudinẽ
ris ⁊ montis ſimul ⁊ remoue altitudi
n montis de altitudine totius ꝯgrega
imul ⁊ reſiduum eſt altitudo turris







De menſuratione alicuius rei ſine quadrante.

Si aūt non habeas quadrantē velis menſurare altitudinē. accipe vnā virgā ⁊ eriga ſup planū ppendiculariter, q̄ habeat nōt quantitatem. Et tunc pone oculum tuum iuxta terram mouendo caput huc ⁊ i luc donec radius viſual' trāſeat p ſummitatē v̄ge ⁊ p ſupiorē ptē altitudinis turris. Deinde ↄſidera quātitatē inter locū ſup quē eſt oculus in hora ↄſiderationis ⁊ inter inferiorem partem altitudiuis rei.

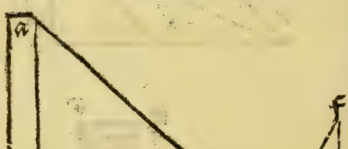
Idem per virgam ⁊ vmbram

Itē aliter ad idē ſcꝫ p rei vmbras Cū eſt aliqua res (cuius altitudinē volueris cognoſcere) vmbrā fecerit. Accipe v̄gā erectā ſuper planū ppendiculariter ppe terminū vmbre rei menſurande ita q̄ vna pars virge cadat in vmbra ⁊ alia extra vmbram ⁊ nota locum in virga vbi vmbra incipit tangere virgā ⁊ p quantitatem virge que eſt inter tactū vmbre ⁊ planū multiplicet' quantitas totius vmbre que eſt inter aliū conū contactū vmbre ⁊ virgam ⁊ exibit altitudo rei menſurande.



Aliter ad idem per ſpeculū

Ponatur ſpeculū in plano ⁊ pcede huc ⁊ illuc donec videas rei altitudinē per altitudinē oculi tui a plano multiplicetur

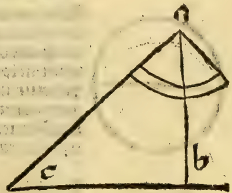


q̄ntitas q̄ eſt inter inferiorem partem altitudinis ⁊ ſpeculi ⁊ pductū diuidatur per diſtantiā inter pedē tuū ⁊ ſpeculū ⁊ exibit altitudo rei menſurande

De ſecūda pte menſurādi q̄ planimetra dicitur ⁊ primo de lōgitudine plani.

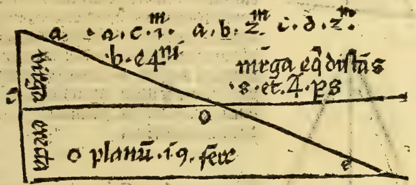
Secunda ſpecies mēſurādi q̄ planimetra dicit' habet duas ptes. Prima eſt de arte menſurādi planū in longū. Secūda in longū ⁊ latū. De primo igi dicendū. Cū volueris menſurare lōgitudinē alicuius plani cū quadrāte ſta in vno termino plani ⁊ reſpice alterū terminū plani per ambo foramina

endo conam quadrantis in quo ſcʒ clauus
 filum annectitur iuxta oculum ⁊ conum
uadrantis per quem mutatur tabula cur-
ris verſus planum menſurandū tunc pſpe
to termino plani menſurādi accipiatur nu-
merus punctorum vmbre recte:et per.12.mul
plica quantitatē ab oculo tuo vſqʒ ad pe-
em et productum diuide per numerū pun-
torum vmbre: et exibit quantitas longitu-
inis plani.



Aliter ſine quadrante.

Erigatur virga vna
pendiculariter in vno
termino plani terre vł
aque vel cauſa exem-
pli vocetur planū b e.
⁊ virga erecta a b.⁊ p
ge a b.inſiſtat alia p-
ga equediſtanter pla-
no conſtituens cū vir
ga a b. angulū rectuʒ
⁊ ſic virga c d. Poſtea
iuxta virgam erectaʒ



ponatur oculus tuus ⁊ reſpiciat alter terminus plani menſurandi:⁊ vocet locus in virga e d punctus d.per quem tranſit radius. Deinde per quantitatem c d.multiplica quantitatem a b.⁊ productum diuide per quantitatem a c.et exibit longitudo plani queſita.

Idem per ſpeculum.

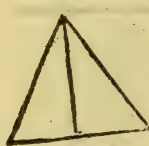
Idem facias
p ſpeculū ſicut
prius:⁊ iacens
intelligat ere-
cta. Et linea
que tibi ſigna
bat altitudi-
nem:modo ſi-
gnabit plani
longitudinem. Et reliqua que prius ſignificauit planum: ſit linea perpendiculariter inſtans longitudini in plano in quo deberet poni ſpeculum erectum ſuper vnum latus eius.



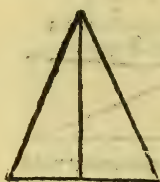
De menſuratione plani in longum et latum.



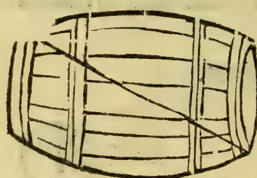
Si vis menſurare planũ in longũ ⁊ latum: tunc pl anũ aut eſt circulare aut angulare. Si circulare medietas diametri ducaẗ in medietatẽ circũferentie ⁊ ꝓductum dabit aream totius circuli. Quãtitas vera circũferẽtie habetur ſic tripletur diemeter et addatur ei ſeptima pars diametri productum, dabit quantitatẽ circũferentie. Si autem ſupficies fuerit triangularis tunc ſi fuerit equilatera menſureẗ ſic.



Diuidatur vnũ latus trianguli in duas partes equales ⁊ a puncto diuiſionis ad angulũ oppoſitum ꝓtrahatur vna linea recta tunc illa linea ſic ducta ducaẗ in vnam partem lateris diuiſi ⁊ habebitur quantitas trianguli. Si autẽ triangulus habeat duo latera equalia ⁊ tertium inequale diuidaẗ in duo equalia ⁊ a puncto diuiſionũ trahatur linea ad. angulum oppoſitum ⁊ vna medietas linee diuiſe ducatur in lineam ꝓtractam ab angulo ad punctũ diuiſionis ⁊ ꝓductum dabit aream. Si autem fuerit trium angulorum inequalium tunc ab angulo ad latus oppoſitum trahatur linea ꝑpẽdiculari et illud latus ſuper qđ cadit ꝑpendicularis ducatur in illã ꝑpendicularẽ producti me medi etas q̃ dabit aream eius.



Si autem ſuperficiem quadratam vis menſurare duc vnum latus in alterũ productum dabit aream eius.



Si alicuius dolij capacitatẽ vis habere primo inueſtigetur area ꝓfundi dolij per eius diametrum: vt dictum eſt prius poſtea aſſume longitudinẽ dolij: ⁊ per longitudinem illam multiplicetur area: ⁊ denominatio dabit quantitatem dolij: vt in ꝓcedentibus ſatis habitum eſt

Uſus virge ſeu vſus bacilli viſurandi.

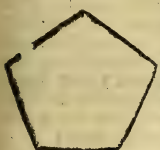
Cum volueris metiri alicuius cupe ꝯtinentiam: tunc recipe diametrum fundorum ⁊ diuide differentiam inter longiorem et breuiorem in virga in parte latitudinis: ⁊ nota locum cum creta vel alia aliqua re ⁊ ſerua. Poſtea ſume diametrũ vaſis in medio ⁊ nota etiam cum creta: ⁊ iterũ diuide differentiã fundorum. ⁊ diamatri medietatis vaſis quã nota. Et hec erit diametrus vaſis. Tunc menſura vas per partẽ longitudinis virge ⁊ per partes equales que ſunt partes menſurarum ⁊ nota longitudinẽ. Et videas quot ſũt partes longitudinis: ⁊ hec erit ꝯtinentia vaſis.



Qđ ſi ſupficiei penthagone vis areã habere tũc ſi ſit equaliũ laterũ vnũ lat⁹ in ſeipm̃ ducat̃ ⁊ pductũ ternario multiplicet̃ ⁊ a ſũma exiſtẽte ſubtrahat̃ q̃ntitas vni⁹ lateris ⁊ medietas totius erit area.



De menſuratiõe lõgitudinis: latitudinis ⁊ pfunditatis ⁊ primo de pfundis corporibus.

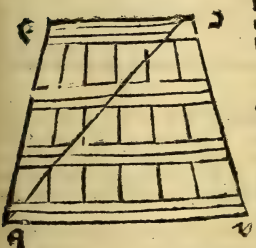




Nunc de puteoꝝ pfunditate ⁊ vaſoꝝ capacitate tractabim⁹. Si ergo putei pfunditatẽ velis metiri: ab vno latere putei reſpice cũ q̃drante terminũ oppoſiti lateris in fundo putei. Et notet̃ q̃ntitas diametri latitudis putei. Accipiat̃ igit̃ hora ꝯſideratioñis nũerus pũctoꝝ vmbre in latere q̃drati ⁊ mltiplica q̃ntitatẽ diametri latitudinis putei p.a.⁊ diuide p numeꝝ pũctoꝝ vmbre. Et exibit pfunditas putei. Si aũt putei capacitatẽ vis habere: per aream putei pfunditas multiplicet̃: ⁊ pductum dabit putei capacitatem.

De modij capacitate.

Si vero colũne groſſitiem vis inueſtigare: ſumat̃ quãtitas latitudinis ⁊ ducat̃ in ſe ⁊ habebis areã: p q̃ꝫ areã mltiplicet̃ lat⁹ colũne ⁊ pductũ dabit eius groſſitiem



Si vero alicui⁹ modij rotundi capacitatẽ vis pſcrutari: ſumat̃ diameter ſupior: ⁊ equetur medietati exceſſus maioris addita minori: ⁊ habet̃ tũc area fundi. vt dictũ eſt de circulo: ⁊ videat̃ q̃t digitoꝝ ſit vl' palmorũ p areã illã multiplicet̃ altitudo modij ⁊ pductum dabit q̃ntitatem capacitat̃ modij. Qđ ſi habueris aliquã menſurã paruã vnius denarij vel duoꝝ tenens menſurã vini: quãtitas modij multiplicet̃ in numerũ q̃ntitatis parue menſure denotatio oſtendit: quotiẽs minus vas ꝯtinetur in modio: et ita ſi paruum vas fuerit vnius denarij ſcitur quot denariata vini ſint in modio.

De dolei capacitate.

Tractatus
De artificiali perſpectiua poſitiua.

A Fundamentis edificatū iri mox ſenſim extruendū venit corpus ⁊ tectuꝫ imponendū. Etenī (qđ philoſophicis ſpeculatiōibꝫ pſpectū eſt) omnes res videnť tanꝗ̄ p lineas ab oculo egredientes. ſcꝫ p triangulū cuius baſis eſt res viſa eiuſqꝫ diameter ſup partes ipſius rei viſe diſcurrit. Sed lux ab oculo nō egrediť: verū ex lucis exterioris ſplendore in oculū cadente. fit reflectio quaſi a ſpeculo ignito: p quē forme reꝝ ꝯcipiunť. Quarū quidē formarū de ſignatiua expreſſio deriuať a puncto: qui licet indiuiduus ſit euoluitur tamen ⁊ in lineā ac lineas explicatur. Ex quibus figure componunť: per quas cū punctis et lineis huiuſmodi via ad ꝓpoſitum aperiť. Punctus principalis in perſpectiua debet ad normam oculi conſtitui: qui punctus dicitur fixus vel ſubiectus. Deinde linea produci ad vtrāqꝫ partem: ⁊ in ea duo alia puncta equedistantia a ſubiecto ſignari: ꝓpriora in preſenti: ⁊ remoriora in diſtanti viſu que dicunť tertia puncta. Poſſunt etiam fieri in ipſa linea alia puncta vbi appararatus edificij plurium anguloꝝ vel aliud quid ſitu diuerſum occurrerit. Diciť autē pyramidalis: quia anguli ſeu acies pyramidū (de quibus poſtea dicetur) ex punctis in ea ſignatis deducunť. Vocatur etiam orizontalis: quia ſolem orientē oſtendit: ⁊ occidentem abſcondit. ⁊ ſemp equat oculū hominis vbicūqꝫ fuerit: etiam ſi turrim excelſam aſcenderit vel ſupcilium montis. Ad quā quoqꝫ altitudinem extremitas: ſeu terre ſiue maris debet ſemp terminari: niſi altioris intermedij montes fuerint obiecti



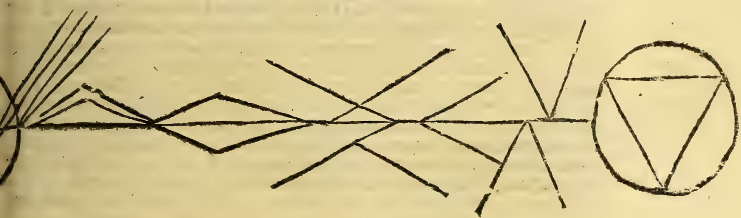
Deinde alia inferior linea ſtatuenda eſt que terrea dicitur: ⁊ in ea (ſi edificium ſupererigi vel dimenſionis ratio concipi ptendať) puncta partita cum circino apte aperto diſponi: plura vel pauciora ſm oportunitatē ꝓpoſiti intetagendū etiā alijs punctis apparatui rerum neceſſarijs vtendū erit q̄ hic non deſignanť ſed manifeſtabunť per figuras.



Plures quoqꝫ alie ducende ſunt linee. quaꝝ omnes a punctis in linea pyramidali ꝯſtitutis exeuntes generaľr dicunť radiales: qꝛ ꝓcedunt ab ipſis tanꝗ̄ radij a ſole vel ſtellis. Specialiť tm̄ laterales pyramidū noīanť viſuales: ſubiectū in pſpectiua denotantes: ⁊ eaꝝ medie diametrales. Linee vero cōmiſſuris ſeu adunationibꝫ edificioꝝ deſeruientes: ſeu directe ſiue ppendiculares: nō habent alia ſuperaddita noīa.

Figuraꝝ aūt alie habenť ꝓ elemēntis. alie pro exēplis ſeu inductiuis. Sed hic primū: de his q̄ pro elemētis habenť fit mentio: q̄ omnes a ſpherica tanꝗ̄ a matre originē trahūt. Nam trigonus ⁊ tetragonus (q̄ maxie pſpectiue deſeruiūt) ab ea deducunť ſeu p eam iuſtificanť. A trigono quidē pyrami

des ꝓcedunt:que etiã pyre.i.ignis ſimilitudinẽ preferunt: late deorſum ⁊ ſurſum acute. Et poſſunt ſinguli latiores vel acutiores longiores vel breuiores: alieq; figurari: ꝑ exigẽtia operũ. Nam iacenti a dextris ſit ꝯtraria a ſiniſtris ⁊ pendenti ſitis. Omnes tamẽ quocũq; modo ſiant ꝯcurrũt ⁊ inuicẽ (ſicut litere) operant: earũq; angul ſeu acies ex punctis in linea pyramidali aſſignat oriunt:excepta acie pyramidis: penultimo loco ſubſignate: que a puncto in aerẽ coniecto deducit. Si quas aũt aliunde deduci oportebit: rerũ fingendarũ ſpeculatio docebit. Prima aũt figura trigonus vl' triangulus dicit. Scḋa pyramis recta. Tertia euerſa. Quarta iacens. Quita duplex. Sexta diffuſa. Septima bicornis vel cornuta. Octaua pendens vel inclinata. Nona (de q̃ ꝓmiſſum eſt) area. Decima tetragonus vel triangulus: ꝑ quẽ ſpacia depingenda diſponenda ſunt aut pauimento limitato: aut (ſi rebus fingendis vl' ordinationi earũ neceſſariũ fuerit) diſtantijs diſcretis.



Ceterum diuerſitas aſpectuũ rerum obiectarũ ſemꝑ ꝯſideranda eſt. ꝓſertim edificiorum: nam aut viſuntur a fronte: aut ab angulo: equaliteraliter: vel ineq̃literaliter: ex cõmuni: aut: eleuata ſede. Et (ſicut pretactũ eſt) de preſenti aut diſtanti viſu: in ꝑſonis quoq; in eiſdem ſtatuendis adequãda eſt quãtitas earũ ad magnitudinẽ ipſorum edificiorum: vt ſingula rite quadrent: et induſtriã artificialẽ redolcant.

Ad huc notandũ eſt ꝙ res ſiue magnitudo viſibilis (que eſt materia huius artis) quãdoq; aſpicit: vt ab integro concipiat: ⁊ tunc diameter pyramidis ſeu trianguli viſualis: cadit ex directo ſuꝑ ipam rem nõnunq̃ aſpicitur. vt pars aliqua attentius intucatur: ⁊ tunc diamet' pyramidis ad ipam partẽ conuertit. Queadmodum acus horologij (quod quadrantẽ vocant) ſi lapis magnes circũducatur. Cuius ꝓpoſiti exemplũ patet ꝑ Tetragonũ primo ſuppoſitũ erectuꝫ quidẽ ⁊ eleuatũ quoniã qui totũ ſimul aſpexerit prioris ꝓpoſiti argumentũ tenebit. Qui aũt ad cornu ſeu angulũ dextrum inflexerit oculum: illic virtus viſiua transferet pyramidis diametrũ. Qui ꝟo ad leuum reflexerit ſimiliter.

Minoratio aũt tetragoni ſtrati cõꝑhendit ꝑ lineas viſuales: a pũcto ſubiecto ſuꝑ inferiores ſeu ꝓximos eiuſdẽ angulos cadẽtes: ⁊ ꝑfectiones diametrorum pyramidarum inclinatarum ꝓtenſarum a tertijs pũctis duplo a ſubiecto remotis vel ampli⁹ aut etiã min⁹ ſcḋm ſedẽ fingẽtis: ⁊ ꝓſentẽ aut diſtantẽ viſuꝫ. Circulus ꝟo q̃ circa tetragonũ erectũ extat ſpheric⁹: circa ſtratũ fit ouali aut lenticularis: ſcḋm differẽtias ſediũ ⁊ viſuũ ꝓmiſſorum. Que ꝓpoſitiões ſuꝑ ſcḋam figurã pñt ꝯꝑhẽdi. Tertia deinde figura Tetragonũ ipm ꝯtinet abſq; ſpherali circũferẽtia: remanẽtib⁹ pyramidib⁹ ꝓmiſſis. Que tñ deinceps in alijs ſeq̃ntib⁹ figuris nõ ponent in integrũ: ſed id ſolũ ex eis qḋ erit neceſſariũ.

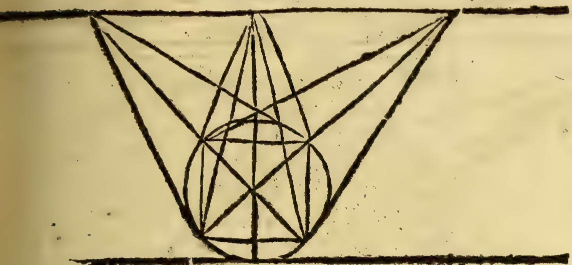
Perſpectiue

Diminutio quoq̧ pauimenti accipit̃ ſup̧ huiuſmodi tetragonũ punctis ꝑti
tum ⁊ lineis ra..ialib9 diſtinctũ a ſectionib9 dyametroꝝ pyramidalium in-
clinataꝝ ſicut p̃miſſum eſt.

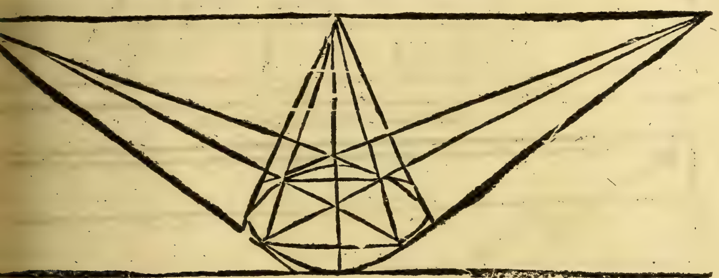
Et poſſunt fieri alia diuerſa pauimenta ⁊ multiplicari ac dilatari ad ꝑpla
citũ. Quod quiſ planicici cãpeſtris ſpacia diminuere voluerit ꝑtractis lineis
rectis pauimenti ſufficit intentũ habebit: niſi alia Geometricali induſtria id
facere ꝑuouerit. Quãtitas vero ſeu minoratio ꝑſonaꝝ duob9 modis accipit̃
aut .em ex cõmuni aut ex eleuata ſede cõſpiciuntur. Si ex ſede cõmuni a ſitu
pedum earum capiuntur ⁊ linea pyramidali. Quam etiam lineam perſone
huiuſmodi poſſunt a luminib9 ſurſum excedere vel amplius in proceriore
aut gygantea magnitudine. Si ſe ex eleuata ſede vtendũ eſt inclinata pyrami
de a puncto ſubiecto vel altero ex tertijs exeunte: cuius latitudo baſis aperi-
atur altitudinem proxime ſeu maioris ꝑſone in ſpacio ſtatuende: ſecundum
cuius pyramidis in arctationẽ ꝑſone huiuſmodi a plantis ad ſumma capi
tũ accipient minorationẽ. Quaꝝ triũ propoſitionũ ponuntur exempla per
tres figuras ſequentes pauimentu. Ex quibus figuris nouiſſima ordinatur
ſ̃m ſedem paululum eleuatum tantũ que tamen altius poteſt eleuari: etiã
ſup eleuari: ⁊ linea orizontalis ac acies pyramidis inclinate ſimul in altum:
pro longatiuẽ aut dilatari vt p̃notatũ eſt in articulo de figuris elementalib9
ꝑut ⁊ plane cõꝑhendetur ab intentis ſpeculatorib9. Ubicũq̧ aũt pueri vel
adoleſcentes erunt ſingendi pro etatibus ſinguloꝝ venient in quãtitate alti
tudinis metiendi. Quibus pueris ceteriſq̧ vbilibet aſſignatis perſonis: pro-
portiones legittime dabunt̃ pro magnitudinib9 ſuis. Et quod de ꝑſona per
oia dicit̃ de ceteris animantib9 ſimiliter intelligit̃. Porro diminutio altitu-
dinis columnaꝝ ⁊ ſimilium rerum accipitur ex diminutione tetragoni ſup
eleuatis tanq̃ a baſi columnis ⁊ rebus huiuſmodi. Altitudines vero cõſtãt
per pyramides oportunas iacentes ſcʒ aut pendentes ſecundum earundem
columnarum ſublimitatẽ ⁊ videntis ſedem. Sed hoc aduertendum eſt: ꝙ in
viſu multũ diſtãti ſeu longinquo: expedit ſepenumero vti induſtria ⁊ igenio
ſimiliter ⁊ in multis alijs ſpeculationi argutioꝝ relictis.

Proinde (ſup̃dictis ad effectũ p̃ntẽ plane ſuſceptis) figure exempla res
ad inductiuam deſcripte videantur. Que concipientur per elementa p̃miſ
ſa tanq̃ per literas verba. Quin potius ſup huiuſmodi figuris intelligen-
tur eorundem elementoꝝ officia: qm̃ videlicet planis formis ſtatuẽdis (a q̃-
bus edificia huiuſmodi exurgunt) ⁊ rebus effingendis ac commiſſuris ſeu
adunationibus earum manuductiuam habent aptitudinem. In figuris q̃-
dem edificiorum a fronte conſpectorum pyramis recta pauimentũ ꝯſtituit
⁊ dus vel plures hincinde iacentes latera ſeu parietes. Euerſa vero teſtudinẽ
aut tectũ deſup. In edificijs quoq̧ ab angulo cõſpectis diffuſa ⁊ bicornis ope
rantur: duplex in vtriſq̧ pendens pluribus rebus area nonnullis gradibus
ponendis diſſeruit. Edificia vero non ꝑtrahantur aut varientur ad omnẽ
plenitudinem propter ſpaciorum anguſtias ⁊ faciliorem conceptum artis ⁊
operis. Operis quidem non pictoris ſed dictorum ⁊ artificum atq̧ omnium
amatoris. Qui querentibus ꝑſpectiue exordia: qualia ex libris ⁊ deſignatio-
nibus ac oraculis peritiſſimoꝝ addita exercitatione conetur qui potuit: fines
leucoꝝ pertranſiens ꝑmere voluit. Preter que multa ſunt ⁊ artis ⁊ nobilis
pingendi ſubtilitatis archana: longa eruditione doctorum ⁊ actuali rerum
naturaliũ atq̧ artificialium contuitu ⁊ permenſa figuratione exquirenda
Sculptorum aũt nondum tritorum ipſiuſq̧ protrahentis ſex tam de ea-
dem percurrentis omiſſa vel minus explorata: dirigant videntes leui penicu
lo perficientes omnia.

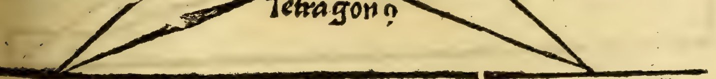
Tetragonus erectus cum recto circulo



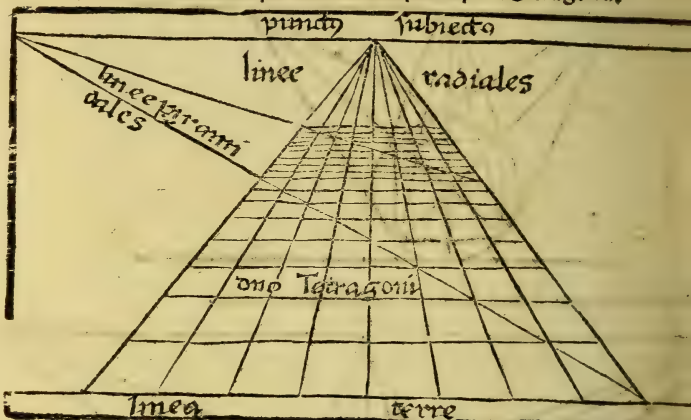
Minoratio tetragoni ſtrati ⁊ circuli qui figuram oualem reddit.



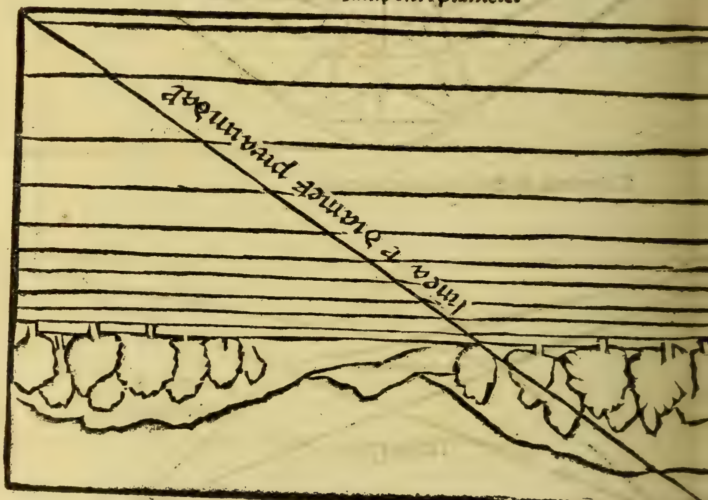
Tetragonus ſine ⁊ ſphęrali circumferentia.



Diminutio pauimenti excepta ſuper Tetragonū.



Diminutio Campeſtri planiciei



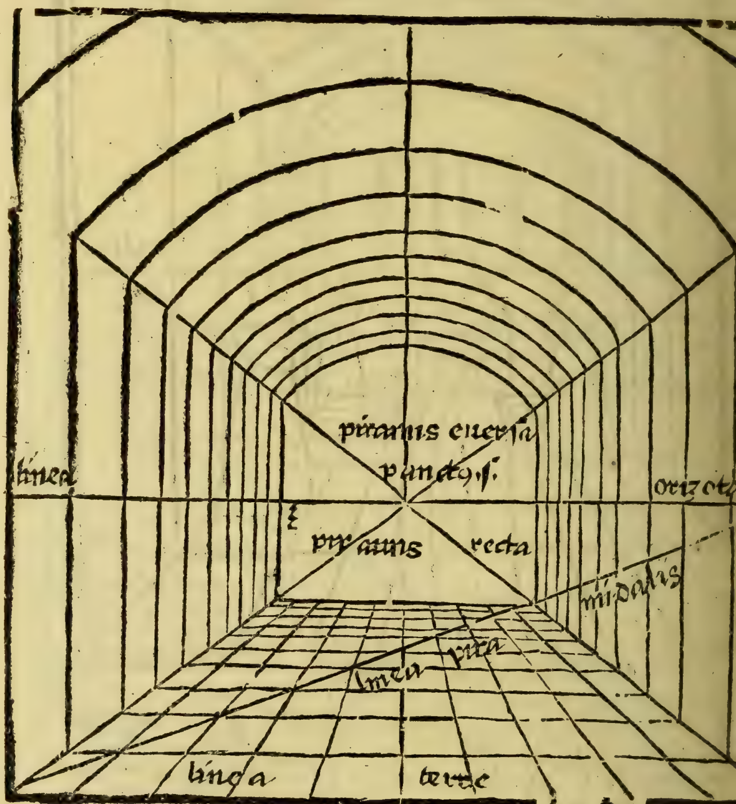
Minoratio pſonaꝝ ex communi ſede



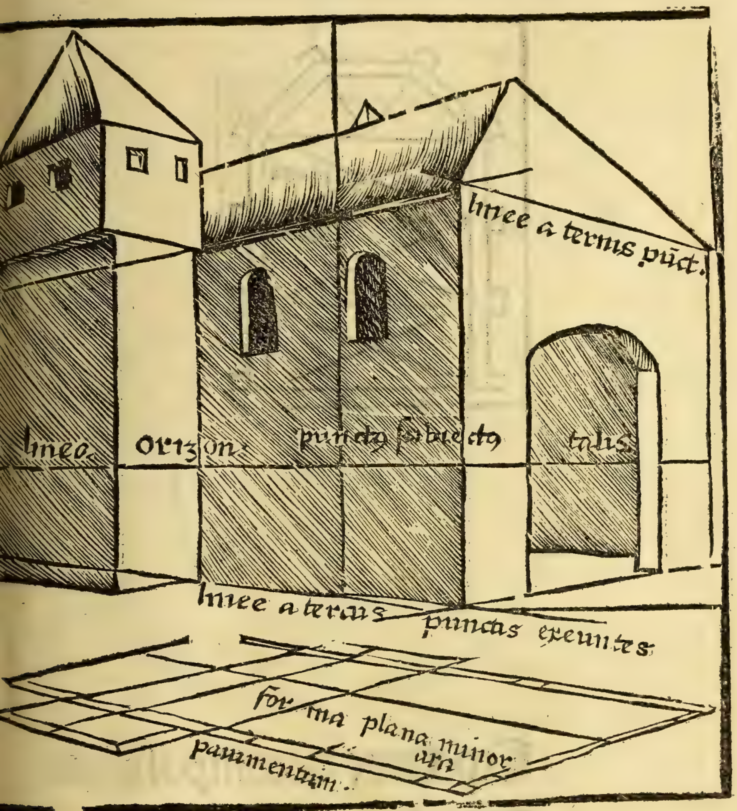
Minoratio perſonaꝝ ex eleuata ſede.



Edificium quadrangulare a fundamento extractum ab vno puncto ſcilicet ſubiecto ac recta ⁊ euerſa pyramide:



Edificium a forma plana eductum duobus tertijs punctis ⁊ diffuſa pyramide

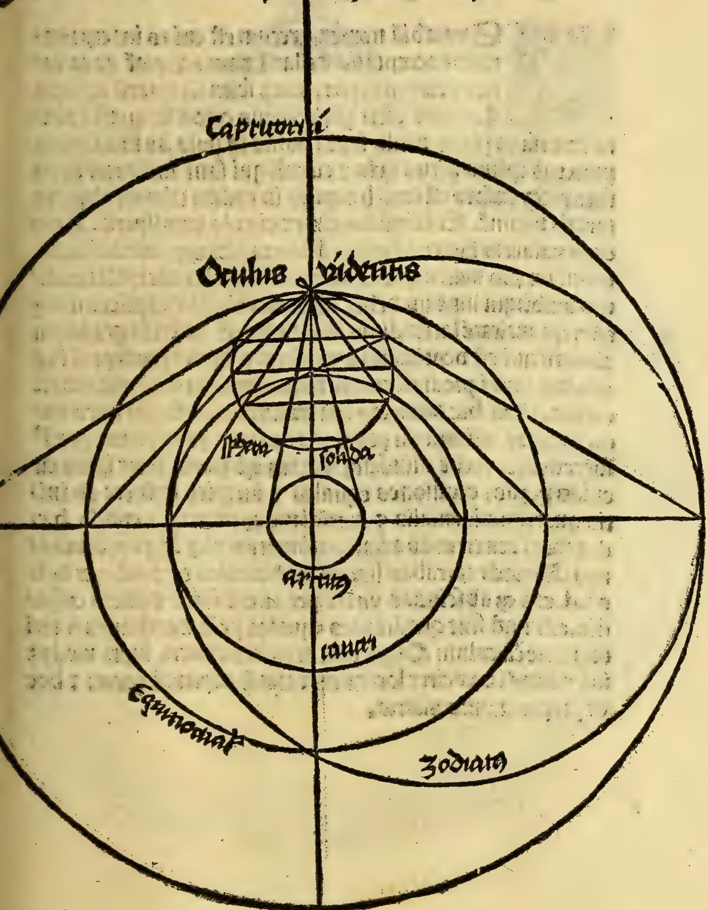


Tractatus
De compoſitione Aſtrolabii



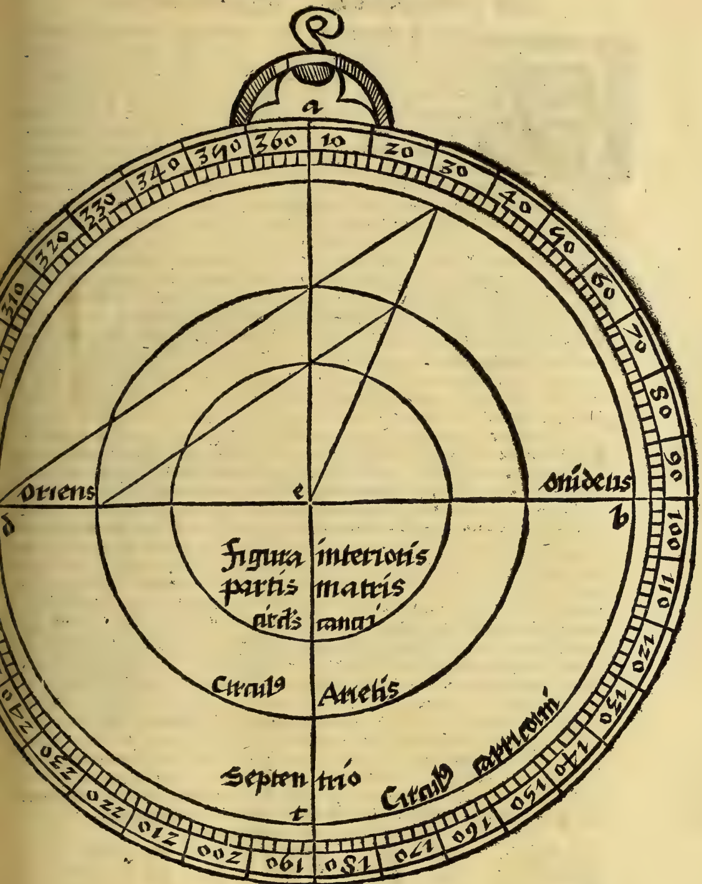
Tractatus de compoſitione Aſtrolabii Meſſahalath

Figura reſolutiõis ſolide ſphere ĩplanum



De compoſitione Aſtrolabii
Capit.I.de pꝛeparatione matris.

Aſtrolabiū nomen grecum eſt cuius interpꝛeta-tio eſt acceptatio ſtellarū: nam accipiat ex eo veritas earum rerum quaꝝ ſcientia queriť ex locis ſtellaꝝ: ꝛ dicit Ptolomeus quod ſit quaſi ſpbera extenſa in plano oculo ſupꝛa poſito in polo, auſtrali eritq; punctus ipſius actus axis ꝛ circuli qui ſunt indirecte appoſiti: quoꝝ cuſpis eſt cenitb capitis in eadem climate almicantarath dicunť. Et initiū ſumūt ex circulo bemiſperij. Cum ergo volueris facere aſtrolabiū ad cuiuſcunq; latitudinē, fac tabulam pꝛo matre que ſit latioꝛ retbi ꝑ quantitatē latitudinis limbi: qui limbus debet eſſe latioꝛ circulo capꝛicoꝛni ſuꝑ eam quantitatē latitudinis in qua poteſt deſcribi graduum almuri: qui eſt denticulus egrediens a capite capꝛicoꝛni ſuꝑ gradus limbi pꝛedicti cuius limbi denſitas ſuꝑ quantitatē retbis. Poſt bec dimittas ſpaciū litteris e.t facies iterū duos circulos adinuicem pꝛopinquos inter quos erunt gradꝰ ſuccedentes retbe diuideſq; ſpaciū qd̄ fuerit inter ipſos circulos ꝑ.360. diuiſiones equales ꝛ incipies ſcribere ab initio quarte occidentalis ꝛ meridiane ex puncto.a.eundo.b.c.d.ꝛ iterū reuertendo ad a.continuatim vſq; in.360.diuiſiones. Deinde extrabas lineas diametrales de a.ad.c.et de b ad.d.eas q; abſcindas vnam per alterā ſuper punctū cuſpidis.e.ita qd̄ ſint quadrantes equales poſt bec ſtatues interioꝛe parte circulum Capꝛicoꝛni arietis ꝛ cancri. iuxta moduꝫ inſcribendi bos circulos quem octauū capitulū docet: ꝛ boc de pꝛeparationis matris.


a
Oriens
e
Occidens
b
d
Figura interioris
partis matris
circꝰ cancri
Circulꝰ Arietis
Septentrio
t
Circulꝰ capricorni

b

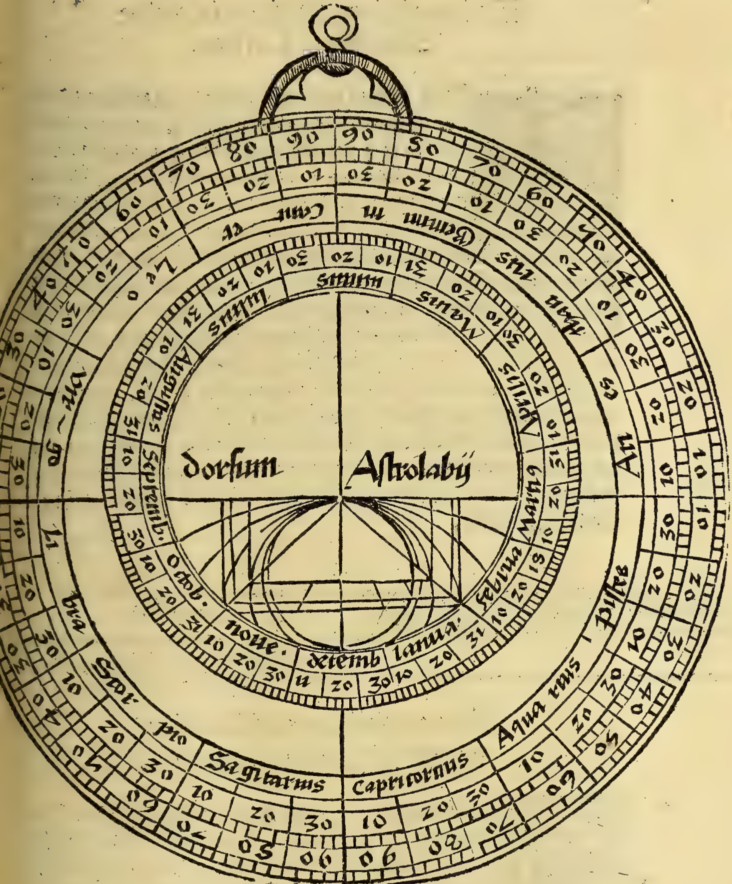
Tractatus

De dorſo aſtrolabij. Capitulum.II.

Facies ꝗ circulū ſup extramitatē tabule dimittaſꝗ ſpaciū in quo poſſunt ſcribi littere nūeri ⁊ incipias ſcribere lr̄as a puncto.d.q̇ eſt in orizonte vſꝗ in punctū.a.q̇ eſt ſubarmulla q̇ ſignificat in aſtrolabio meridiē ꝑſtitaſꝗ in eadē q̄rta 90 grad⁹ h̄ mō diuidaſꝗ p̄dictam quarta p.8.diuiſiones eq̄les ⁊ ſcribas in p̄ma diuiſione.5.⁊ in ſc̄da.x.in tertia.15.⁊ ſic augmētando vſꝗ ad.90.⁊ p hāc q̄rtā accipies altitudinē ſolis actionū ſtellaꝝ ſic facias etiā in ceteris q̄rtis incipias ſcribere a pūcto oriēt̄ vſꝗ in meridiē.i.x.d.m.a.vt ſ.dictū eſt deinde incipies a pūcto.d.⁊ facies ſic vſꝗ in c.poſt hec ex.b.in c.deſcriptis lr̄is iterum facias duos circl'os ꝓpinquos inter quos erit modicū ſpaciū in quo erūt g̃dus deſignādi q̇ grad⁹ vt ſup̄ diximꝰ cū lr̄is erūt in vna q̄ꝗ q̄rta.18.diuiſiones diſtribute ⁊ in vna q̄ꝗ diuiſione.5.ita vt in vna q̄ꝗ q̄rta inueniāt̄.90 diuiſiones triū ſignoꝝ.Et fiunt oēs.360.grad⁹ q̇ ſunt g̃dus xij.ſignoꝝ ſub quibus etiā dimittas ſpaciū in quo deſcribas lr̄as nūeri graduū q̇ diuidāt gradus vniꝰ cuiuſꝗ ſigni p 30.diuiſiōes incipies a capite ſigni ita vt in p̄ma diuiſione ſint.5.⁊ in ſc̄da.x.⁊ in tertia.30.Et hic diuiſiōes erūt linee venientes ab extremitate tabule q̇ diuidāt g̃dus ⁊ lr̄as ſupiores. Poſt hec facies duos circl'os inter q̄s dimittas ſpaciū qd̄ diuidas p.xij.ptes eq̄les in quibꝫ deſcribas nōīa ſignoꝝ.Et oēs iſti circuli ex vno pūcto in vnū punctū habebūt.ſ.e q̇ eſt in medio tabule ⁊ incipies ab ariete ⁊ initio q̄rte occidētalis ⁊ meridiane q̇ eſt punctꝰ b.ꝓcedēs ꝟſus meridiē q̇ eſt pūctus.a.⁊ diuides vnūq̄dꝗ ſignū p.30.diuiſiōs vt ſup̄.Poſt hec pones regl'am ſup.18.gradū ex geminis in h̄ aūt tp̄e ponat̄ ſup.17.gradū ⁊ h̄ eſt ꝓpt̄ motū octaue ſphere ⁊ tangens eā cuſpidi p lineā ſubtilē.Deinde diuidas lineā a cuſpide vſꝗ in circulū ſibi ꝓpiorē p.32.diuiſiōes pone ſumitatē p̄me diuiſionis ex pte cuſpidis cuſpidē circli ſignoꝝ:⁊ accipies ex hac linea.30.diuiſiōes eq̄les erūtꝗ īter vtraſꝗ cuſpidis vna diuiſio exiſtis.xx.diuiſionibꝫ int̄ caput linee ⁊ circl'm altera diuiſio phibēs eos ne ſe ꝯtingant iteꝝ facias circulū ⁊ diuidas eū p.365.diuiſiones.ſ.numeꝝ dierū anni ſolaris ſi fuerit aſtrolabiū magnū ⁊ ſi nō fuerit pone eos binos ⁊ binos deinde facies ſub eo circl'm aliū in q̇ erit nūerus dierꝝ menſiū latioꝝ poſt hec pones regulā ſup.15.g̃dū ſagitarij ⁊ iūges eā cuſpidi cirkl ſignoꝝ ⁊ pones notā in circl'o menſiū eritꝗ initiū decēbris (tp̄e aūt moderno.ſ.anno.1494.cōpertū eſt p verificatōe opus eſſe ponere regulā ſ.18.g̃dū ſagitarij) ⁊ erūt ab eo decēbri vſꝗ ī punctū.c.q̇ ē in ſeptentriōe.15.dies ⁊ remāebit pꝰ h̄c ſpaciū abſtiſis ⁊ ſubtract̄.15.diebꝫ decēbris ⁊.50.dies ſup q̄s diuides reliquā ptē circuli.i.multiplices.50.ſepties p̄mo in.7.ſc̄do in.5.tertio in.2.Poſtea iteꝝ in.5.Et id̄ h̄ ingeniū inuētū fuit q2 nō erat apta multiplicatio.365.Et ſcito qd̄ ſol ingredit̄ caput arietis.9.die mēſis marcij ⁊ initiū cancri.16.die iunij ⁊ initiū libre.xi.die ſeptēbris ⁊ initiū capricorni.15.decēbris iteꝝ cū diuides annū ponas regl'as ſup centꝝ ſignoꝝ ⁊ ſup diuiſionē reꝝ ſp ⁊ nota qd̄ circl'us menſiū pōt fieri ꝯcentricus ⁊ idem eſt.

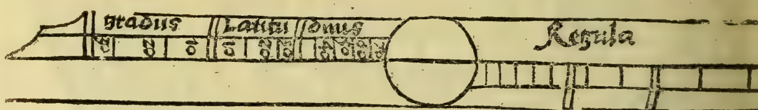
Tabula ſolis ad locandū menſes.

Menſes	g.	m.	ſig.	Menſes	g.	m.	ſig.
Martiꝰ	16.	53.	piſces	Septē	14.	35.	virgo
Aprilis	14.	15.	aries	Octob.	14.	15	lib.
Maius	16.	15.	thaurꝰ	Noueb.	15.	20.	ſcorp.
Iunius	16.	13.	gem̄.	Decem.	15.	52.	ſagitta.
Iulius	14.	47.	cancer	Ianua.	17.	28.	cap.
Auguſt.	14.	0	leo	Februariꝰ	18.	53.	aqua.


dorſum
Aſtrolabij
Sagitarius
Capricornus
Aqua rius
Piſces

De impoſitione quadrantis vmbre Capitulum Tertium.

Cum autem volueris ponere quadrātem vmbre iungas cuſpidem circuli ſignorum p lineā ſubtilem ⁊ occultā que vadit p medium quarte occidentalis ⁊ ſeptemtrionalis equaliter cuius finis erit circulus mēſiū: poſtea produces ex fine eius duas lineas ad ſummitatē tabule ⁊ erit quadrans ex rectis angulis/deinde facias poſt ipſas duas lineas alteras prope eas inter quas erunt puncta item facies duas lineas iſtis latiores inter quas erunt litere ⁊ diuidas ſpacia que ſunt inter eas literas ex vtraqꝫ parte per 6. diuiſiones. Spaciū vero qđ eſt ſtrictū/diuidas per .12. ⁊ incipias ſcribere ex dyametris circuli ſignorum ⁊ ſi vis in aſtrolabio habere duas quadrantes facias in alia quarta ſeptētrionali ⁊ oriētali ſimiliter qui eſt iuxta eam. Etiā potes inter duas quadrantes infra circulum menſium cōſtituere lineas horarias. vt ſic in quadrante per quas habebis horas natureles dici in dorſo.



De compoſitione alidade ſiue regule. Capitulum quartum.

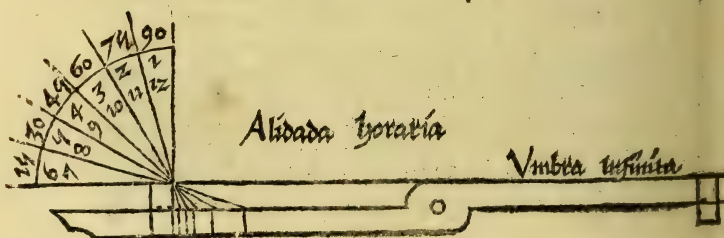
Alidada que ⁊ regula dicitur ſup dorſum aſtrolabij ponitur fit hoc modo. Faciamus tabulā anguſtam in ſimilitudinem regule cuius lōgitudo ſit vt longitudo tabule dorſi ⁊ plus per eā quantitatem qua poſſit abſcindi due tabule pforate ad accipiēdū altitudinē ⁊ lineabis illā p mediū i lōgi

ꝛ poſtq̄ lineaueris ipſa m abſcinde de ipſa quantū ſufficit ad faciendum duas tabulas p̄dictas. Poſtea diuidas eā ꝑ medium in duas ꝑtes: ꝛ abſcinde dimidiū regule ex vna ꝑte ꝛ ex alia ꝑte ecōuerſo: ꝛ ſeruabis lineā q̄ eſt in medio eius que vadit ꝑ axē dū abſcinderis q2 in ea erit fiducia ꝛ acues ſūmitatē rgl'e ꝓſus lineā fiducie a ſurſum vſq3 deorſum vt fiat ſubtilis ſūmitas regule ꝛ poſſint videri gradus. poſt hec cōpones tabulas duas: ꝛ ſuꝑ vnā longitudinē ab axe ꝛ ſeruabis vt linee q̄ ſunt in p̄dictis tabulis cadaut ſuꝑ lineā regule orthogonaliter ꝛ ꝑforabis eas ante cōpoſitionē eaꝝ ꝛ ſint foramina vni⁹ longitudinis. Sint q̄ ipa foramina ſuꝑ lineā tabulaꝝ eq̄liter ꝑforata ꝛ in vna quaq3 tabula ſint duo foramina maius ꝛ minus. Minus quidem ad accipiendū radios ſolis in die ꝛ maius ad accipiendū ſtellas in nocte. Et ſciendū qḋ cētrū duaꝝ tabularum q̄ ſunt ſuꝑ caput alidade ꝛ axis alidade dn̄t habere idē centrū ꝛ linea que eſt in regula debet reſpondere centro dictaꝝ tabulaꝝ eq̄liter cū collocatur in regula ſine alidada. Et ſcito qḋ arnulle ꝑ quas ſuſpenditur aſtrolabiū reflectunt̄ ſuꝑ ſpinas ſuas quouſq3 vna quaq3 eaꝝ currat in alidada q̄ ſi ſuꝑ acumē gladij ne tardatur ſc3 motus eius. ꝛ forte eſſet in ſe aliqua declinatio ad aliquē punctū ꝛ ſi ꝓnō fuerit foramen bene factū in quo eſt alidada q̄ eſt arnulla reflexa q̄ figit̄ i matre ſuꝑ lineā mediatricē certiſſime ꝛ propter hoc fit aliqua tortuoſitas in acceptiōe altitudinis hoc debes infra ꝓbare. Mittas foramen filum ꝛ ſuſpende in eo aliqḋ ponderoſum. Poſt hoc ſuſpendas aſtrolabiū ꝑ filū alterū ex eodē foramine. Tūc ſi abiecit filū ſuꝑ filū ꝛ nō declinauerit ab eo erit verax ſi ꝓo declinauerit ſtude adaptare eū remouendo foramen ad ipam partē ad quā declinat filū. Cū volueris conſtituere horas in regula diuide longitudinē vnius tabulaꝝ q̄ eſt in regula in q̄ ſunt foramina ꝑ .12. diuiſiones eſt q3 ipa tabula ſtatus deinde diuide ſimilitudinē ipoꝝ ſtatuū in tabula vel pargameno vel in quouis ꝛ diuides ſimilitudinē ꝑ pūctos: poſt hoc pones regulam ſuꝑ .15. gradus ex altitudine ꝛ ſcies moꝝ quantū habebis ex vmbra verſa ꝛ eriges circinū ſuꝑ quātitatē ipſoꝝ pūctoꝝ graduū quos īueniſti ad eādem altitudinē ꝛ pones ipaꝝ q̄titatē i regula a radice p̄dicte tabule quā dimiſiſti quouſq3

ꝑuenit ad finem vmbre eritq; hic finis hore prime. Deinde pones etiā regulā ſupra triginta gradus ⁊ ſcias quantū conuenit etiā ea ex vmbra verſa: ⁊ aperies circinū ſuꝑ quantitatē punctoꝝ ⁊ pones ipam quantitatē in regula a radice ꝑdicte tabule quā dimiſiſti quouſq; ꝑuenit ad finē vmbre: eſtq; idē terminus finis ſecunde hore/iteꝝ ponas regulā ſupra vmbrā q̄draginta quinq; deinde ſupra vmbrā q̄draginta quinq; q̄ eſt finis quinq; ⁊ qđ reſiduū erit hora.6. ⁊ non habet finē in regula. Poſtea reuertetur vmbra: eſtq; initiū ſexte finis ſeptime ⁊ initiū quinte finis octaue: ⁊ initiū quarte finis none: ⁊ initiū ſcđe finis vndecime: ⁊ initiū prime finis vndecime ⁊ initium prime finis duodecime ⁊ ſi volueris extrahere vmbras harum altitudinū ex tabula vmbre ideſt ex tabula altitudinis vmbre ꝑ quā ſcitur vmbra omnis altitudinis/fac ita habita lōgitudie linee regule q̄ cadit inter vtraſq; tabulas/imo celū vſq; ad clauū q2 cōuenientius eſt vt inter clauū ſint om̄es vmbre ⁊ adde illi lōgitudini.4.altitudines totius tabule a ſuꝑficie regule vſq; ad ſummū ipſius tabule ⁊ ſi plus ſit .4.ſimilitudinibus totus tabule etiā cū ſuis foraminibus bene eſt: ⁊ ſi ſic non fuerit: non ſit minus eis.4.ſimilitudinibus: q2 finis.4.ſimilitudinibus eſt finis hore quinte. Poſtea pones ipſam lineā in tabula vel in pergameno vel in alio in quo volueris. Deīde extrahe a ſummitate linee lineā ſuper erectū angulū ⁊ accipe ex eo ſuꝑ quātitatē tabule ⁊ ſcito ipm punctū ⁊ extrahe ex eo puncto lineā ſuꝑ angulū erectū quouſq; volueris ⁊ fac quartā partē circuli.

gra	pūcti	Min
14	3	13
30	6	46
44	12	0
60	20	47
74	44	46
90	0	0

lidada horaria   vmbra infinita



De formatione almicantarath

POſt hoc facias de almicantarath ſic: diuide quartã ſcꝫ i eq̃noctiali puta i lz in .90. ptes equales. Deinde numera ab i verſus lz deſcendendo ꝑ tot gradus ꝑ quot polus in quacũꝗ regione eleuatᷣ ſupra orizontẽ ⁊ vltimũ gradũ ſignaᷣ extra circulũ arietis ⁊ libꝛe cũ aliquo puncto incauſti. Similiter hoc idem fac numerando ab l verſus h aſcendendo etiã tot gradus ſicut prius: ⁊ iterũ vltimũ gradũ ſigna. Deinde pone regulã ſuꝑ gradũ ſignatũ terminantẽ eleuationẽ poli: in quacunꝗ regione ex parte i verſ⁹ lz cũ vna pte ⁊ ex alia ſuꝑ punctũ l ⁊ ſigna contactũ a c diametri. Poſtea pone regulã ex vna pte ſuꝑ notã ſcđam ſignatã ex pte l h ac verſus h ⁊ iteꝝ ſuꝑ punctũ l ⁊ iteꝝ contactũ diametrũ ſigna. Poſtea inuenies centrũ inter p̄dicta puncta ſignatum in diametro puta inter punctũ pꝛimi contact⁹ verſus c ⁊ ſcđi verſus a quo inuento duc circulũ q̃ſi dimidiũ manifeſtum incipiendo a circulo capꝛicoꝛni trãſeuntẽ ꝑ pꝛimũ punctũ ⁊ ꝑ puncto l ⁊ i terminãdo vna pte circuli capicoꝛni ⁊ ſic habueris principiũ almicãtarath: poſtea foꝛmabis alia almicantarath ſic diuidendo ſemicirculũ p̄dictoꝝ punctoꝝ ſcꝫ ab vna nota ad aliã trãſeũdo ꝑ h ⁊ i de latitudine regionis cuiuſcunꝗ in dupla puncta q̃d q̃d vis habere almicantarath vt ſi vis habere i.45. diuide illđ ſpaciũ inter mediũ in .90. vel vis habere .io. diuide .i80. ratio huius eſt q̃re duplanᷣ pũcta quo facto vno circulo fiũt duo almicãtarath. Et nota ſi habueris 45. circulos q̃libet valet duos gradus: ſi .90. q̃libet valet vnũ ergo diuide in i80. tunc q̃libet valet vnum vel diuide in 90. ⁊ tunc quilibet valet duos gradus vel in 45. tunc quilibet valet .4. gradus. vel in 36. tunc q̃libet valet 5. gradus: vel in 20. tunc q̃libet valet .9. gradus. Et tunc fac vt prius pone regulã ſuꝑ ſcđam diuiſionẽ ex pte lz ſuꝑ punctum ſequentẽ pꝛimum punctum ⁊ etiã ſuꝑ ſcđm. Poſt pꝛimum punctum pꝛimi almicantarath ex pte vna ⁊ ex parte alia ſuꝑ punctum l. ⁊ vbi regula interſecat diametrum a c fac punctum, deinde pone regulã in alia quarta .ſ. i. lz. etiã p⁹ pꝛimã diuiſionẽ pꝛimi almicantarath ⁊ ex alia iteꝝ ſuꝑ punctum l ⁊ vbi regula ĩterſecat diametꝝ a c fac punctum. Poſtea q̃re cẽtrum in medio iſtoꝝ punctoꝝ ſignatorum in diametro ⁊ fac tibi almicãtarath ſcđꝫ ⁊ ſic fac de omnibus alijs ſcđm velle tuum.

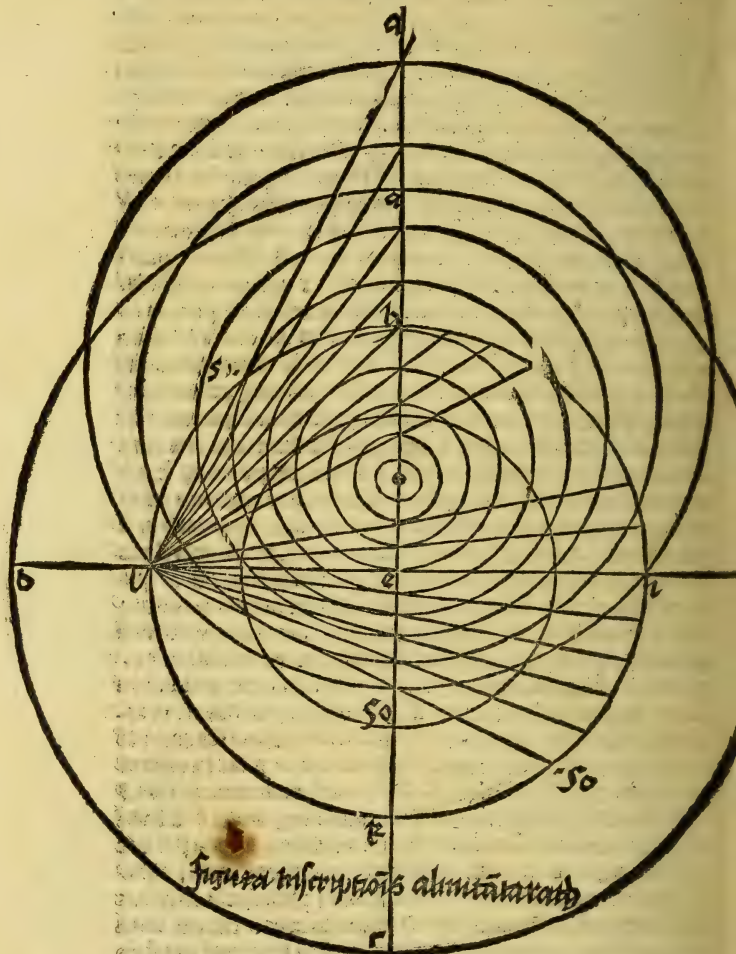


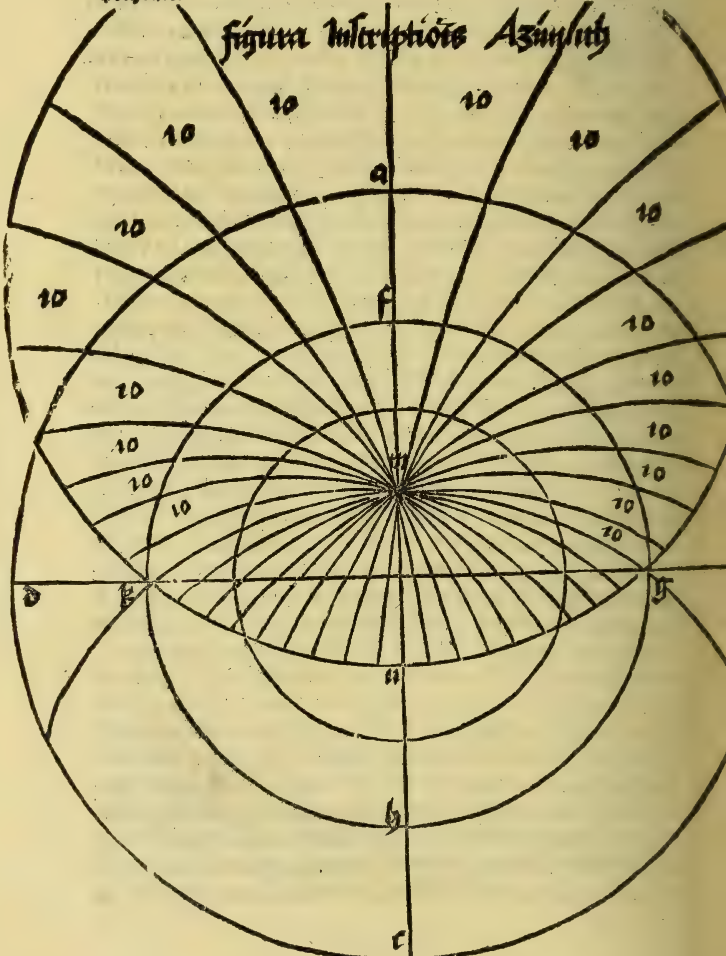
Figura inſcriptiõis almucãtarath

De formatione Azimut. Cap. VI

Poſt almicantarath ſequitur azimut rectitudinum quorum ꝑ ipſa ȝ ſcimus in directo cuiꝰ ꝑtis mũdi ſit aliqua regio q̃ taliter fiũt inuenies primo cenith regionis tue ſic Accipe latitudinẽ regionis ſiue eleuatiõem poli a puncto ꝟſus ⁊ ibi facies notã ſuꝑ q̃ꝫ pones regulã ex vna ꝑte ⁊ ex alia ꝑte oppoſitũ ſuꝑ punctu k ⁊ vbi abſcindit dyametrũ ac erit cenith regionis tue ſiue cenith almicantarath qꝺ idẽ eſt ⁊ ſi illud punctũ erit mei cũ pũcto vltio almicantharath in medio vltimi circuli bene ẽ pꝰ ea accipias nũeꝝ eiuſdẽ eleuationis a ꝑte b ꝟſus g aſcẽdendo ⁊ ibi iteꝝ ponas notã pꝰ ea ponas vnã ꝑtẽ r'le ſuꝑ eandẽ notã ex vna ꝑte ⁊ aliã ſuꝑ punctũ i ex oppoſito ⁊ vbi abſcindit dyametrũ a c ꝓtractũ fac punctũ ⁊ ſignabis ꝑ n ⁊ erũt ſemꝑ extra punctũ b c ⁊ pꝰ ea inuenies centrũ iſtoꝝ punctoꝝ m ⁊ n ⁊ erũt inter b ⁊ c pũcta ſemꝑ ⁊ tunc duc circũferentiã trãſeuntẽ ꝑ eadẽ puncta q̃ circũferentia a puncto g trãſeũ do recte ꝑ punctũ m ad punctũ k directe erit manifeſta. Et a puncto k vltro ꝑ n ad puncto g trãſeũdo erit occulta ſemꝑ. Et ille circulus pro p̃io azimuth tenebit qꝺ ⁊ oĩa ſequentia ſcribere debes cũ rubrica vl' alio colore poſtea quadra ꝑdictã circũferentiã ⁊ quãlibet quadrationẽ diuide in 9 ꝑtes ita qꝺ in vniuerſo erũt 36 diuiſiones poſtea fac dyametrũ multũ in medio ꝑdicti azimuth quãto longius poteris ꝓtrahe ex vtraqꝫ ꝑte in qua dyameteꝝ. Centra oĩm alioꝝ azimuth inuenies ſic pone vnã partẽ r'gle ſuꝑ cenith regionis ⁊ aliã ſuꝑ primã diuiſionẽ immediate ſequentẽ verſus k vl' g cenith ⁊ vbi r'la interſecat diametrũ occultũ fac punctũ idẽ erit centrũ ſecundi azimut pꝰ ea pedẽ circini immobilẽ pone ſuꝑ punrtũ interſectiõis ⁊ fac circũferentiã trãſeuntẽ ꝑ cenith vſqꝫ in finẽ vltimi almicantarath illa ꝓ ſcꝺo azimut tenebit poſtea pone regulã ſuꝑ primã diuiſionẽ ĩmediate ſequentẽ cenith ex vna ꝑte ⁊ ex alia ꝑte cenith ⁊ iteꝝ ſignabis contractũ r'le in dyametro occulto poſtea ſuꝑ tertiũ ⁊ deinde ſuꝑ quartũ ⁊c. ⁊ ſic oĩa azimut ꝑtrãſibunt cenith regionis vltimã azimut facias cũ linea illo modo capias lineã vl' phalangã ⁊ impone ei clauũ ꝑuũ in fine linee quẽ clauũ po

nes in centro vltimi ⁊ penultimi rc. verſus finem azimuth ⁊ ex alia parte li neę ponas pennā vel conſimile quod pone ad cenith. f. punctum. m. ⁊ ſic fac vltimum azimuth ſcilicet quę terminatur verſus lineam medię noctis in horizonte.

figura inſcriptiōis Azimuth



De compoſitione Aſtrolabii

De inſcriptione horarum inequalium. Capitulum. VII.

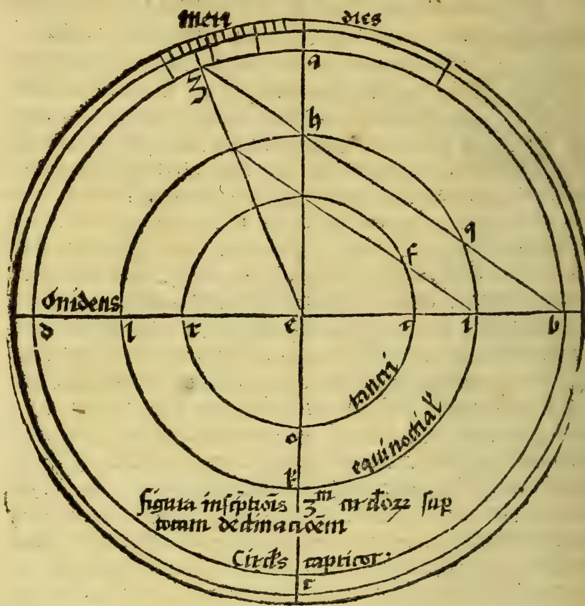
POſtea facias lineas horarias hoc modo diui-de circulum capricorni in vacuo exiſtentē incipi-entem ac vno almicantarath vſq; ad aliud in .12. partes equales ⁊ ſimiliter fac de circulo equino-ctiali etiam eum diuidendo in tot partes ⁊ totū etiam de circulo cancri. Poſtea inuenies centrū prime linee horarie vbicunq; poteris diuerſa loca in tabula hinc ⁊ inde querendo quo inuento fac circuluȝ tranſeuntē p primas tres diuiſiones incipiendo tamen a primo puncto capricorni trā-ſeundo per primū punctuȝ equinoctialis ⁊ definiendo in pri-mo puncto cancri deinde quere centra aliorum que ſimiliter inuenies tunc ſigna horas ſcȝ 1 2 3 et 4. incipiendo ſecunduȝ dexteram manum ſcribere.

Figura inſcriptiõis horaꝝ inequaliũ



De formatione Tabule regionum. ſ. triū circulorum Capricorni arietis ⁊ cancri. Capitulū. VIII.

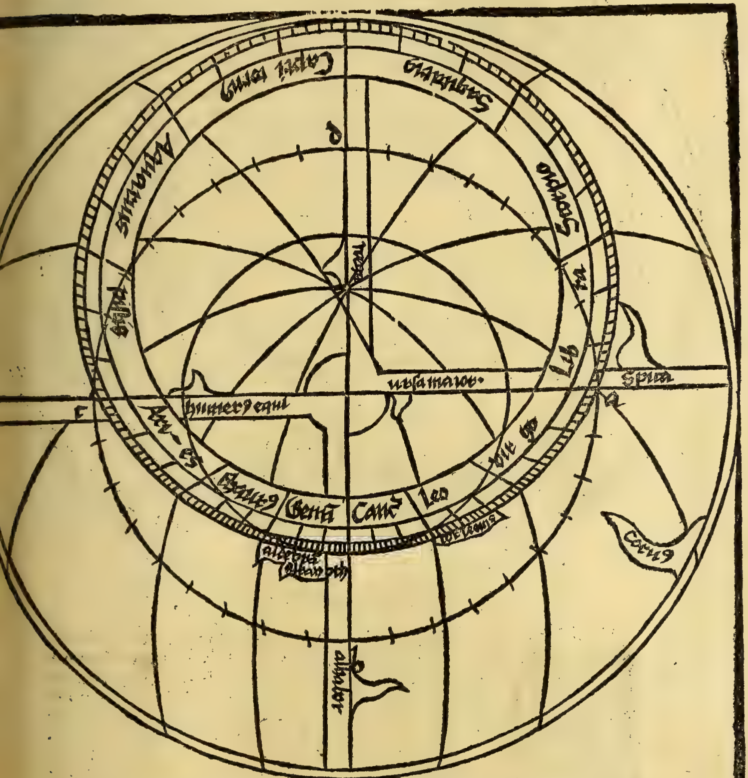
Poſito centro in medio quarūlibet earū duc circulū iuxta extremitatē. relicto tñ ſpatio ad placitū cōpetenti etiā ad quātitatem duoꝝ calamoꝝ ſi aūt vis aſtrolabiū facere in ipa matre met tūc relique ſpatiū triū aut vltra ita qđ poſſint ibi ſcribi litere ⁊ gradus ⁊ numerus graduū qđ vocet limbꝰ circlus aūt ab eo deſcriptus vocat circlus capricorni ⁊ talē cū duobꝰ inferioribꝰ ad centrū ꝑſus. ſ. eq̄noctialē ⁊ cācri ſup ſcribe cū rubrica ⁊ hoc ſi facis aſtrolabiū ex ligno. Quē circulū. ſ. capricorni q̄drabis. ſ. duabꝰ diametris q̄s notabis literis in hunc modū ita qđ a. pōitur in meridie vbi ponit arnulla ideſt tenaculū inſtrumēti b. in Oriēte c. in oppoſito a. ⁊ d. in oppoſito b. Deinde formabis circulū arietis ⁊ libre puta eq̄noctialem hoc modo diuide q̄rtā ptē circli capricorni puta ab a. ꝑſus b. in 9. ptes taliter diuide pmo in tres ſcđo quēlibȝ illoꝝ iteꝝ ī tres tertio quēlibȝ in duas ⁊ erūt. 18. deinde quēlibȝ in quinqȝ ⁊ erūt. 90. poſtea pone reglāȝ ſup ſcđam ptē. 33. minutiaꝝ ⁊ 30. ſcđas pdictaꝝ diuiſionū ex vtraqȝ pte q̄ tāta eſt ſolis maxīa declinatio ab ariete nūerando ab a ꝑſus. b. ⁊ nō econuerſo ⁊ ex alia pte ſup punctū d ⁊ vbi regla abſciderit diametrū a c. fac punctū poſtea pone pedē circini in centꝝ eiuſdem circuli capricorni ⁊ fac circulū in ſupficie tāgendo pdictū punctū ⁊ tūc eundē circulū q̄drabis ſignando 4. literis q̄draturas vt priꝰ ponēdo b ſub a ⁊ i ſub b ⁊ k ſub c ⁊ l ſub d quo facto pone regulā ſup centꝝ ex vna pte ⁊ ex alia ſup 23. graduū. 33. minuta ⁊ 30. ſcđa pdictaꝝ diuiſionū. i. ſup punctū q̄ fuit finis 24. gradus velq̄ſi ⁊ vbi regula īterſecat circulū arietis ⁊ libre ibi fac punctū manifeſtū. Deinde pone regulā ſup ꝑ ūctū ꝑ dictū iā ſignatū in eq̄noctiali ex vna pte ⁊ ex alia pte ſup pūctū i ꝑſus occidentē ⁊ vbi interſecat diametꝝ a c fac punctū manifeſtū ſup qđ cōſtitues circulū cācri q̄ vocat tropeꝰ eſtiualis ⁊ debet eſſe in ordine pdictoꝝ. Deīde īprime tabulas ad aſſerē qđqđ ſunt ſcđm tuū velle ⁊ hoc ad aſſerē circulariter foſſum ſecun.iū āplitudinē aſtrolabij ita vt aſtrolabium neq̄q̄ tabulā vndiqȝ excedat nec ī ſupficie nec ī āplitudine



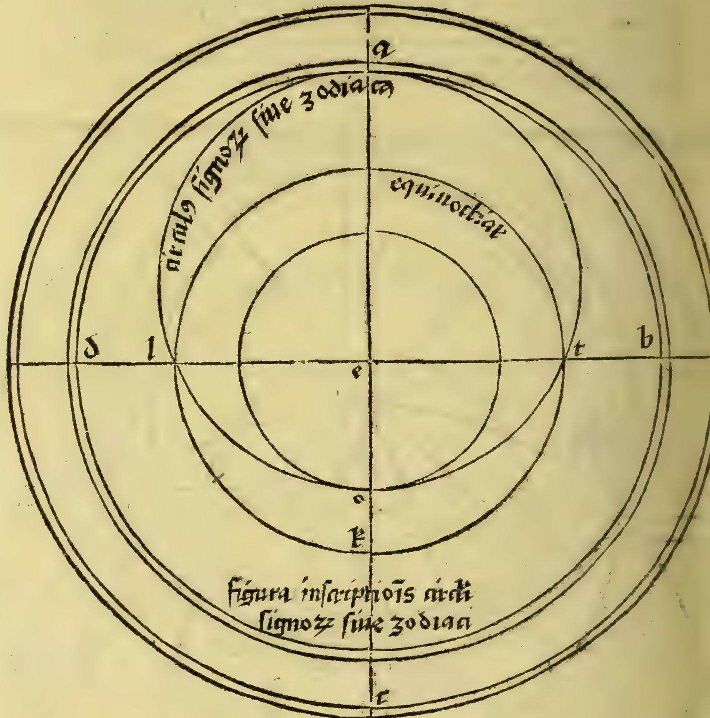
De formatione rhetis. Ca.IX.

Alrthabur quod interꝑtatur aranea vel rhete propter figurã
ſimilem ſic ꝓcede fac circulum capricorni in extremitate hui⁹
aſſeris q̃ deberet eſſe eq̃lis circulo capricorni in tabula regio-
nis facti ita quod valde modicum extra circulũ capricorni re
linquat Quẽ quadrabis duab⁹ lineis ſignando in vna q̃rta
ideſt in meridie ad orientẽ verſus b ſequatur ordine recto pri
as in matre opponitur a d vero opponitur b poſt hoc facias circulum equi-
noctialem ⁊ circulum cancri ſicut feciſti in matre ſiue in facie aſtrolab ij: p⁹
hoc ſignabis quartas circuli equinoctialis talibus literis i k b l ponendo b
ſub a i ſub b k ſub e l ſub d Et facto circulo cancri ſicut in matre ſignabis
eum quatuor literis ſcilicet m ſub b n ſub l o ſub k p vero ſub i ⁊ quando fe
ceris rhete de materia ſpiſſa tunc ex vtraq̧ parte fac illos tres circulos ſub

eadem extenſione ⁊ vtrobiq̃ diuidas equinoctialem eq̃liter in 360 partes poſtea ſcribe in inferiori pte ſcʒ que debet poni ſuper faciẽ literas a b c d ⁊ ſicut dictum eſt ſed in alia parte que in ſuperiori parte debet eſſe ſcilicet q̃ videtur ſcribe a d c b ⁊ pone principiũ arietis circa d in oriente ⁊ quere taurũ verſus e ſicut in alia parte feciſti hoc tamen fit propter excisiones vt directe fiant ne ſuperiori aut inferior pars declinat ab altera.



Alhentabuth latine Aranea ſiue Rethe



De formatione zodiaci. Capi. X

Poſt hoc fac zodiacũ hoc modo inuenias centrũ in linea a e inter punctũ o ⁊ a. Quo inuento pone ſup ipm centrũ inuentũ pedẽ circini ĩmobilẽ ⁊ fac circulũ trãſeuntẽ p o ⁊ a. ⁊ p pũctũ t ⁊ l poſtea ſup eodẽ centro fac inferius aliũ circulũ itez in tali latitudine in qua vis habere zodiacũ. Poſtea fac gradus zodiaci hoc modo diuide primo equinoctialẽ in 360. Et pone regulam ex vna pte ſuper centrum terrę ideſt ſuper centrum capricorni arietis ⁊ ex alia parte ſuper gradũ equinoctialis ⁊ 35 minuta numerãdo a l verſus k quia ibi erit principium arietis ⁊ vbi linea vel regula abſcidit zodiacũ fac lineã per duos circulos vel omnes ⁊ locos intermedios de l vſq ad illam lineã ſignetur per 5 gradus arietis poſthoc vide in tabula aſcenſionis ſignoꝝ in circulo recto quid correſpondeat 10 gradibꝰ poſitis in latere in-

De compoſitione Aſtrolabii

linea deſeruiẽte zodiaco ſuper qua eſt ſciptũ linea numeri ꝛ hoc ex parte ari
etis ꝛ quia ſibi correſpõdent 9 gradus ꝛ vndecim minuta pone regulã ſuper
9 gradus ꝛ vndecim minuta eqnoctialis numerando ab l verſus k ꝛ vbi re
gula abſcindit zodiacũ ex pte zodiaci ibi fac lineã puã in linea zodiaci adgra
dus diuiſionis ꝛ ſeruabit tibi finẽ 10 gradus arietis cõſimiliter vide in linea
nũeri 15 ꝛ vide qd ſibi correſpõdeat ex pte arietis ꝛ ſic fac de omnibꝫ gradibꝫ
arietis ꝛ poſtea fac gradus tauri hoc modo vide quid ex parte tauri corre
ſpondeat illi nũero 5 poſito in linea nũeri ꝛ ſup circlm nũeri pone regulam
in eqnoctiali nũerando k ꝛ ex alia pte ſup centrũ ꝛ ibi regla abſcindit zodi
acũ ibi habebis 5 gradus tauri ꝛ ſic ſiliter facde 10 gradibꝫ tauri . 15 etiã ſi
milit ꝛ oim alioꝝ ſignoꝝ ſic diſtingues ſicut in tabula occurrit hoc tñ poſi
to ꝙ qñcũqꝫ terminant tria ſigna q̃ dñtur vni q̃rte tũc incipias in ſeqnti
q̃rta immediate iterum numerando 5 10 15 vſqꝫ ad 30 ꝛc.

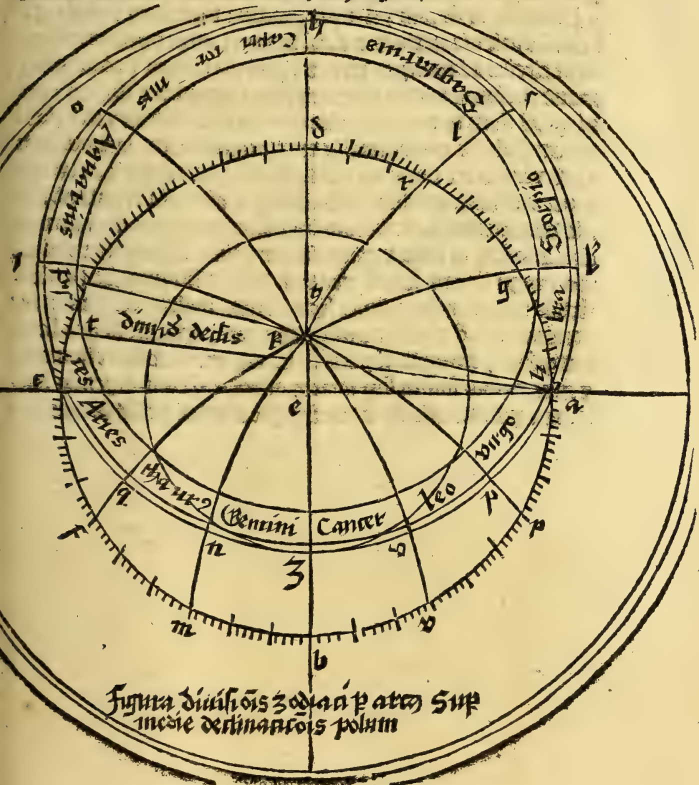
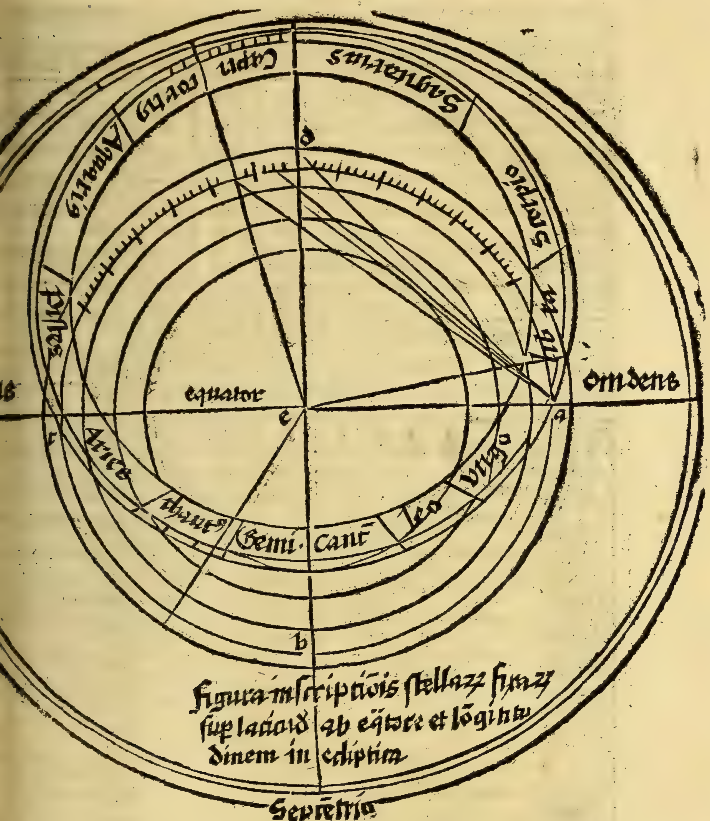


Figura diuiſiõis zodiaci p artem Sup
medie declinatiõis polum

De impoſitione ſtellarum fixarum. Ca. XI.

Poſt hoc ſtellas hoc modo infige vide in tabula longitudinem a principio ſignū crucis eſt ſtella ꝛ pone regulam ſuper vltimum gradum latitudinis ſtelle ꝛ vide etiam vtrum ſtella ſic meriodionalis vel ſeptentrionalis tunc numera gradus latitudinis in equinoctiali ab d verſus c. ꝛ ſigna vltimum gradum poſtea pone regulam ſuper punctum a. ex vna parte ꝛ ex alia ſuper notam vel ſuper gradum ſignatum ꝛ vbi regula abſcindit diametrum d b. fal notam poſtea pone vnum pedem circini ad centrum terre ꝛ aliam ad notam predictam ꝛ moue circinum verſus lineam prius ſignatam ꝛ ibi pes circini quod ſtetit in nota tāgit lineam ibi erit cacumen ſtelle Si autem ſtella ſit meridionalis tunc numera eius latitudinem ab d verſus e ꝛ pone regulam ex vna parte ſuper a e t ex alia ſuper vltimum gradum latitudinis ꝛ vide vbi regula abſcindit diametrum b. fac notam ibi poſtea pone vnum pedem circini quo ſtat in nota verſus lineam primo ſignatam ꝛ vbi idē vis tangit lineam ibi eſt cacumen ſtelle ꝛ ſimiliter fac de alijs ſtellis imponendo cuilibet ſigno vnam ſtellam vel plures ſecundum quod placet ꝛ poſtquam rhete perfeciſti ſicut eſſe debet ipſum peruertas ſi pouſiſti literas in rhete ſicut in matre ꝛ tunc ponas ipſum ſup faciem aſtrolabij coniungendo centrum equinoctialis in matre ita quod volui poſſit in matre.

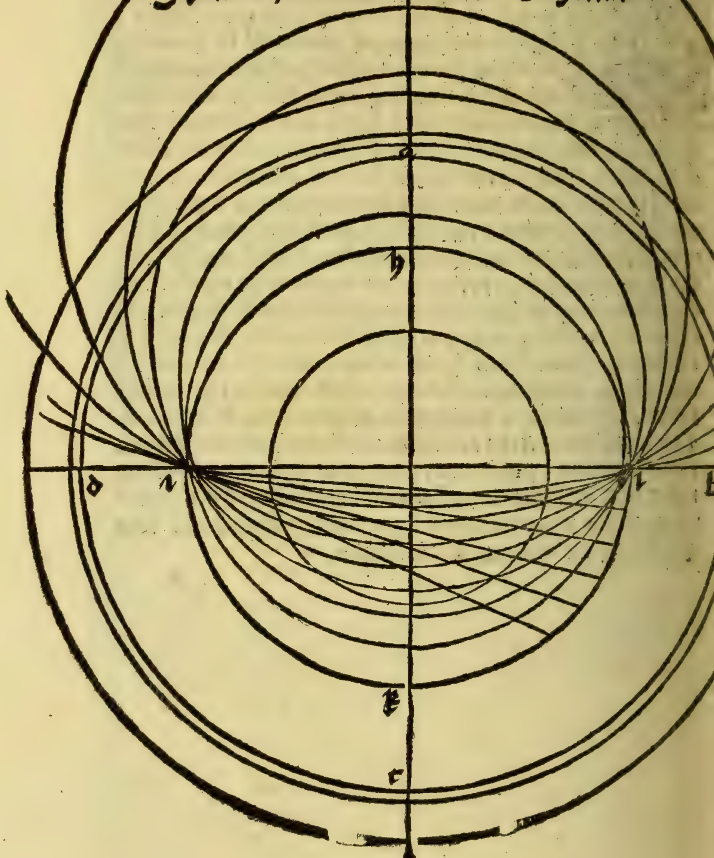

Capri
Sagitarius
Aquarius
Scorpio
Piſces
Libra
equator
oriens
Aries
Virgo
Taurus
Gemi.
Cancer
Leo
Figura inſcriptiõis ſtellarũ ſitarũ ſup latitud ab eqtore et lõgitu dinem in ecliptica
Septẽtrio

		Longitudo		Latitudo		
Stelle in gallaxia	Signa	gdꝰ	minũt	gdꝰ	minũt	Pars ſtellaz
Gallina	thaur.	20	0	21	30	7t
Aldebran	Gemi.	2	0	15	0	7t
Albayoth		9	30	44	30	7t
Rigel		12	0	9	40	merit
Crion		20	30	6	50	7t
Albabor	Cancer	.4.	30	16	20	merit
Corleonis	Leo	20	30	14	40	7t
Vrſa maior	virgo	2	30	64	40	7t
Spica	Libra	15	0	8	20	meridt.
Alrameth		29	0	22	0	7t
Wega	Capricor	5	0	38	10	7t
Alkayr		20	30	6	30	7t
Mirach	Aries	8	40	24	0	7t
Mẽkar	thaurꝰ	7	40	1	0	7t
Aldebran	Gemini	1	26	14	20	7t
Rigel		12	38	8	0	meridt
Alyahor		7	38	45	48	7t
Alhabor	Cancer	6	0	15	30	meridt
Alforath	Leo	10	38	15	10	meridt
Corleonis		21	3	15	21	7t
Coruus	virgo	2	38	11	30	meridt
Alkorab		23	30	13	0	7t
Alpheta	Scorpio	3	26	26	0	7t
Cauda Scorpiõis	Sagittarꝰ	1	0	19	0	7t
Aldirap	Aquariꝰ	11	10	50	0	7t
humerꝰ equi	Piſcis	21	0	25	0	7t

De compoſi. Aſtrola:

Deinde facias lineam crepuſculi hoc modo ponas. principium cancri in rethe ſuper almicantarath. 18. gradus cōplet ex parte occidentis ꝛ ſigna locum principij capricorni in parte horarum ex parte orientis. Poſtea ponas primū arietis ſimiliter ſup decimū. 8. gradum almicantarath ex parte occidentis ꝛ ſigna locum principij libre in parte horarum ex parte orientis ꝛ ſicut feciſti in occidente cum cancro et ariete conſimiliter fac cum eiſdem cancro ꝛ ariete ex parte orientis. ponendo ipſorum principia ſuper almicantarath. 18. gradus ꝛ ſignando in parte horarum loca ipſorum oppoſitorum ꝛ poſtquā omnia hec feciſti habebis inter horas quatuor notas per quas fac deſcribendo tranſire vnū circulum cuius centrum erit in meridiana ſeu in linea medij celi cuius medietas extras in aſtrolabio vocatur linea crepuſculina ꝛ in quibuſcunq; ſignis nō inuenitur abſciſio cum eodem circulo ibi continue habetur nox lucida ſicut eſt in omnibus latitudinibus maioribus. 48. gradibus. 26. minutis. ꝛ 30. 2ō. Omnis ſtella aut ſigna que ſunt rheti inter circinū equinoctialem ꝛ zodiacum dicuntur in latitudine ſeptētrionali ꝛ itēꝫ ſex ſigna ibi poſita videlicet aries thaurus gemini cancer leo virgo dicuntur ſigna ſeptentrionalia alia vero que ſunt extra dicuntur meridionalis.

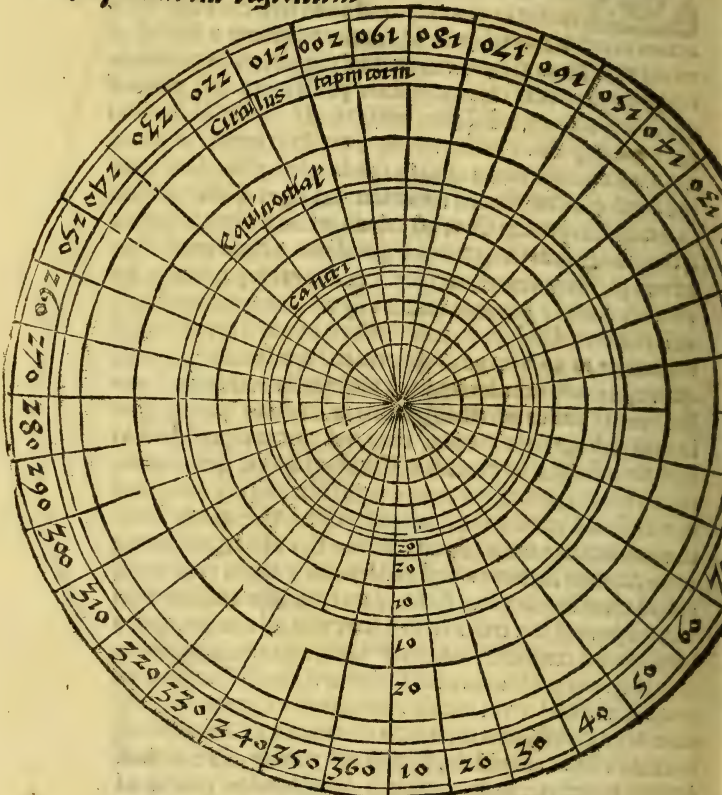
Figura inſcribendi diuerſa Orizonta



De comoſitione Aſtrolabii

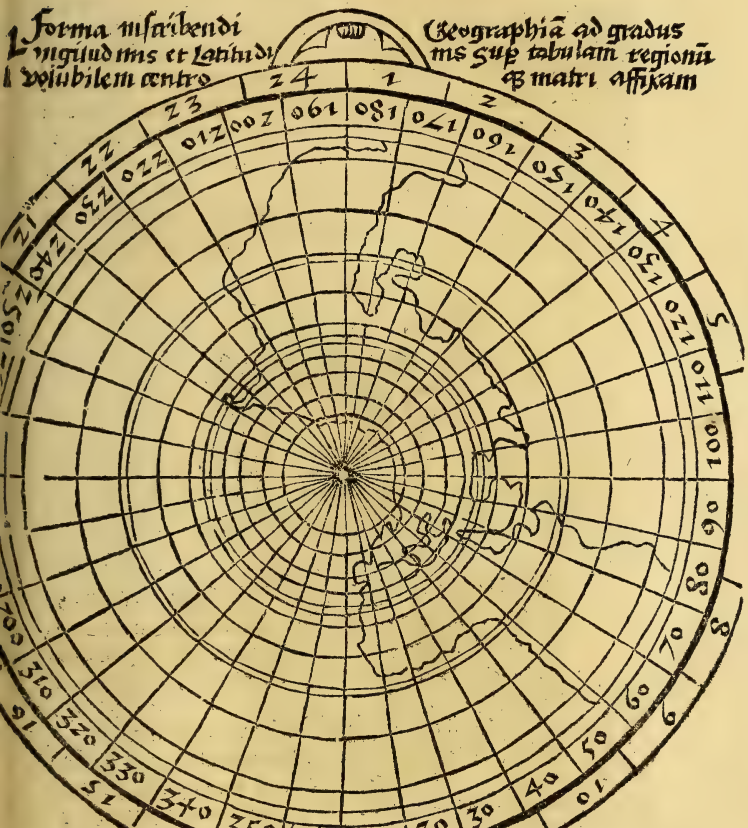
Cum aũt volueris componere aſtrolabiũ nouũm
geographicum ad varios vſus validũ cõſtituas
tabulam clauo qȯ matre affixam ſic vt volubilis
exiſtat in qua etiã conſtituas tres circulos iuxta
octaui capituli traditionem ſcʒ capricorni arietis ꝛ libre cũ cã
cri ita vt capricorni intra extremitatẽ tabule ferat̃ vt alius cir
culus extra circulũ capricorni ſtare poſſit intra quã ponant̃
gradus longitudinis. poſtea diuides illã tabulã in quatuor
ptes equales duobus diametris ꝛ quãlibet quartã in. 90. di
uiſiones equales potes ꝙ illas ſubdiuidere ꝑ nouẽ ita vt q̃li
bet diuiſio. 10. diuiſiones contineat vel. 18. vt q̃libet diuiſio
. 5. diuiſiões cõtineat ſcd̃m qȯ tabula maior vel minor exiſtat
q̃ diuiſiones erũt tibi gradus lõgitudinis deinde pone rl'am
ex vna pte ſupra centrũ circuloꝝ. ꝛ ex alia pte ſuꝑ quãlibet illo
rum diuiſionũ ꝛ ꝓtrahas lineas vſqꝫ ad exteriorẽ circulũ que
erũt tibi meridiane inter quas ſcribas numerũ graduũ lõgi-
tudinis. 10. 20. 30. vſqꝫ ad. 360. potes etiã ſubdiuidere ꝑ. 5. ſcd̃ʒ
qȯ magnitudo tabule requirit ꝛ incipias in occidente ꝛ ver-
ſus orientẽ poſtea inſcribas gradus latitudinis quos ꝑ circu
los paralellogranos diuidas in. 10. vel. 5. ſicut in gradibus lõ
gitudinis feciſti ꝛ ſic procedas. Diuiſa iã q̃libet q̃rta equino
ctialis in. 90. ptes eq̃les ponas regulã ex vna pte eq̃noctial'
ſupra pũctũ l. ꝛ ex alia pte ſupra primũ punctũ harũ diuiſionũ
in equinoctiali numerãdo ab l. verſus lʒ. ꝛ vbi regulã diame
trum c. tanget ibi ponas vnũ pedẽ circini ꝛ alium pedẽ ſupra
centrũ ꝛ ducas circulum faciasqꝫ ita cum alijs diuiſionibus
vſqꝫ ad punctũ lʒ. ꝛ erũt a centro terre vſqꝫ ad equinoctialẽ 9
diuiſiones q̃ conſtituũt 90. gradꝰ latitudinis deinde ponas
regulã ex vna pte l. ſupra primã diuiſionẽ alterꝰ q̃rte numerã
do ab lʒ. verſus l. ꝛ vbi regula diametrum a c. extra eq̃nocti-
alem ꝟſus c. abſciderit ibi ducas circulum ꝛ ſcribas intra eq̃
noctialẽ ꝛ hunc circulũ 10. ꝛ ſimili mõ ꝓcedas cũ alijs diuiſi
onibus donec circulum capricorni compꝛ̃hendas poteſqꝫ ad
ſingulas diuiſiones ſcribere gradus latitudinis incipiendo
ab equinoctiali verſus centrum 90. gradus ab equinoctiali
verſus capricorni. 23 gradus

Figura inſcriptiõis graduū Longitudinis et Latitudis
Sup̄ tabulam regionum



De compoſitione Aſtrolabii

Poſtea inferas ad gradus longitudiuis ⁊ latitudinis generalem geographiam iuxta tabulaꝝ Ptolomei vel alioꝛum traditionem ſicut ſequens figura indicat.



PArata iā tabula geographica ⁊ zodiaco ſumas aliam paruam tabulam rotundam ⁊ ſuper tabulam geographicam eodem clauo affigas vt etiā volubilis exiſtat cuiꝰ extremitates vltra.30.gradus latitudinis a centro nō excedant fac quod circulum per extremitatem ⁊ hūc diuidas per diametrum in duas partes equales. Deinde quemlibet ſemicirculum in.12. partes equales erunt qꝫ.24. diuiſiones que conſtituunt.24. hoꝛas ⁊ incipiēs ſcribere numerum hoꝛarum de occidente in oꝛientem ita vt in qualibet extremitate diametri ponatur hoꝛa duodecima erit vna meridiei ⁊ alterā oppoſita medie noctiſ inſuper ponas alias hoꝛas intermedias ex vtraqꝫ parte ad diuiſiones ſcꝫ a pꝛima ſecunda tertia.⁊c.vſqꝫ duodecimam: poteſtqꝫ illa rotula pꝛo aliquibus partibus excidi vt per ipſam videatur tabula maioꝛ.



DEinde ponatur regula vel alidada ſuper paruam rotulam hoꝛariam eodem clauo affixam quam ex octauo capitulo componas tandem conſtituas zodiacū inter ambos tropicos clauo affixum iuxta decimi capituli traditionem.

De inuentione veri motus ſolis: ſimiliter ⁊ dies menſis

Cū ſcire volueris gradū ſolis. Pone regulā ſuꝑ diē mēſis pn̄tis ⁊ gradus a ſummitate illius tactus erit gradꝰ ſolis ꝙ cuius ſigni ſit videbis ⁊ cū ex alia ꝑte notabis in zodiaco ⁊ in rheti dieqꝫ menſis inuenias ꝑ gradus ſolis. Regula em̄ poſita ſuper gradus ſolis diem queſitum oſtendit.

Utilitas Aſtrola.

De al titudine ſolis ⁊ ſtellarum.

Cum altitudinem ſolis ⁊ ſtellarum inuenire volueris. Sume eundē gradū iam primo inuentū cuius figura in circulo ſignorum in rhete. Deinde vide qđ ſignū illi ſupponatur ⁊ ſume de ipſo totidem gradus ſicut trāſiuit de ſuo ſigno. Et nota diligenter ipſum gradum q̄ dicitur nadir. i. oppoſitus gradus ſolis ⁊ hoc memoriter ſerua. Deinde Suſpende aſtrolabiū de manu dextra ꝑ eius armillam in ſiniſtro latere ſoli oppoſita: deinde ſubleua vel deprime regulam, donec radius ſolis per ambo foramina tabule trāſeat: q̄ facto vide ꝑ quot gradus eleuatur in quarta altitudinis quia ſm̄ hoc habet altitudo ſolis ſuper hemiſperium in linea, vel orizonte orientali eleuatur regula ⁊ ſol altitudo. Similiter ⁊ in nocte facias cū ſtellis fixis viſis per foramina.

De inuentione hore inequalis ⁊ ſigni aſcendentis.

Si autē vis ſcire certitudinem hore inequalis ⁊ ſigni aſcendentis. Pone gradus ſolis in rhete ſuper almicantarath altitudinis ſue ex ꝑte orientis ſi fuerit ante meridiem. Aut ex ꝑte occidentis ſi fuerit poſt meridiem vbi acce piſti altitudinnem. Et ſuꝑ quā horaꝝ ceciderit nadir gradus ſolis illa eſt ꝑ ſens hora ⁊ ſignū quod ſimul ex parte orientalis orizontis erit oriens. ſ. aſcē dens: qđ vero in occidentali eſt occidens. Quod vero ceciderit in linea meri dionali: illud medium celi: ⁊ eius Nadir eſt angulus terre ⁊ ſi illa altitudo vel gradus ſolis ceciderit inter duo almicantarath: vide differentiam nu meri inter almicantarath ꝑcedens ⁊ altitudinem ſolis denomina drīam ipſam de numero longitudinis almicantarath qđ eſt ſex ſi almicantarath cōtineat. 6. gradus: ⁊ ſi tres gradus denomina ꝑtem illius de tribus. Poſtea ſcito motū almuri ab initio primi almicantarath vſq̄ ad initium ſecunde almicantarath, in gradibus marginis ⁊ ſuꝑ partē denoīatam ab eis pone notā ſcđm ꝓportionē differentie dicte ex ſex vel de tribus vel duobꝫ ⁊ tunc habebis certū gradū inter duo almicantarath ſi poſueris almuri ſuper me dium in gradibus dictoꝝ notaꝝ: ⁊ tunc conſidera horas ſicut prius dictū eſt Si illud idem in nocte ſcire conſideras. Accipe altitudinē alicuius ſtelle in rethe alhentaburh deſcripte ex parte illa que tranſit ex parte orientis vel ex ꝑte occidentis pone cacumen ipſius ſtelle in almicantarath ipſius altitudi nis accepte ꝑ regulā in dorſo matris ⁊ gradus ſolis indicabit horas noctis ſicut eius diei de omnibus alijs dictū eſt ſuperius facias.

De inuentione crepuſculi duplicis.

Cum volueris ſcire finem crepuſculi veſpertini: ⁊ initiū crepuſculi matu tini: vide cum venerit gradus ſolis ad lineam crepuſcuſculi occidētalis ⁊ tūc eſt finis eius: ⁊ cū ad orientalē tūc eſt initiū. Uel ſic. Cū nadir ſolis venerit ad. 18. gradus almicantarath in oriente erit finis crepuſculi veſpertini ⁊ cū venerit. 18. gradus almicantarath in occidente erit initiū crepuſculi matuti ni. Uel ſume altitudinē alicuius ſtelle modo dicto ⁊ pone in almicantarath ſuꝑ ſimilem numerum tunc videbis vbi iaceat gradus ſolis ſi ſuper lineam crepuſculi veſpertini tunc habebis initiū noctis ſecundum opinionem vul gi certe ſi autē ſuper lineam ortus habebis initiū diei.

De inuentione arcus diei atq̄ noctis.

Si ſcire volueris arcus dici atq; noctis pone locũ ſolis.i.gradum in quo ſol eſt ſuper primũ almicantarath in oriente ⁊ nota locum in almuri inter gradus lymbi poſtea moue gradum ſolis vſq; ad occidentẽ ⁊ nota etiã locũ eundem almuri in illis gradibus ⁊ motus ipſius ab vna nota in aliam notam arcus eſt dici reliqui vero circuli eſt arcus noctis quia illa duo continebunt.360.gradus q̄ eſt quantitas dici ⁊ noctis ⁊ illud facias de ſtellis fixis in nocte ſi vis ſcire earum moram ſuper terram.

De quantitate horarum inequalium.

Si vis ſcire quantitatẽ horaꝝ inequalium dici diuide arcum dici per.12. ⁊ habebis numerum graduum horarum diurnarum qđ ſi ſubtraxeris de 30.remanebit numerus graduũ horę nocturnę quia hora inequalis nocturna cum hora inequali diurna facit.30.gradus in omni die qui ſunt duę horę inequales ⁊ ſi remanent gradus aliquo ſupflui videlicet 2 vel 3 reſolue illos in minutas ⁊ minutas per ſecundas.

De horis inequalibus.

Quando vis ſcire q̄ ſit hora dici inequalis ſic procede accipias ſolis altitudinem ſicut dictũ eſt in ſecundo canone ⁊ memoriter ſerua illã.deinde moueas rethe donec ponas punctũ qui eſt gradus ſolis in almicantarath ⁊ vnũ almicantarath ſemper ſume p.5.gradus ſi cũ illo factũ eſt aſtrolabiũ impone ſimilem numerum altitudinis ſolis q̄ꝫ accepiſti ⁊ vide punctũ madir ſup quẽ horaꝝ ceciderit ex horis i tabl'a ꝯſtitutis hęc eſt hora quã q̄ris.

De horis inequalibus dici.

Scias etiã ꝙ horę dici per madir ſolis horę nocẽ p gradus ſolis inueniuntur ⁊ quicquid ceciderit ſup hemiſperiũ orientale ex gradibus circuli ſui ex ſtellis in rethi poſitis ipm erit aſcendens in eadem hora ⁊ oppoſitũ occidens ⁊ quicq̄d ceciderit ſuper lineam medij celi erit i medietate cęli ⁊ eius oppoſitũ ſub media terra. Si aũt in ipſa poſitione contingat gradũ ſolis cadere inter duo almicantarath tũc ſic facias pone p̄io ſup nũeꝝ q̄ꝫ accepiſti put verius poteris q̄ꝫ.ſi vis ꝟificare pone ipm ſup almicantarath ⁊ primũ ideſt ſub gradu ſolis ⁊ nota locũ almuri in limbo ⁊ ſigna locum eiꝰ deinde pone eundẽ ſup gradũ almicantarath ibi ſupius ⁊ iteꝝ nota locũ almuri ⁊ pone etiã ibi ſignũ poſtea vide quot gradus ſint inter primũ locũ almuri ⁊ ſcḋm ⁊ ſume de gradibꝫ limbi talẽ ꝓportiõem cũ almuri q̄ ſe hñt gradꝰ altitudinis q̄ ſunt inter duo almicantarath ad quartã ⁊ tũc ad ipam ꝓportiõem pone almuri ⁊ cadꝫ gradꝰ ſol' i almicantarath ſup nũeꝝ q̄ ei ꝯiungit̄ veraciter.

Si horas equales inuenire volueris in nocte. Sume altitudinẽ alicuius ſtellę fixe ex ſtellis põtis i rheti ⁊ põe ipaꝫ ſup altitudinẽ i almicantarath poſtea vide ſup q̄ꝫ horã cadat gradꝰ ſol' ⁊ erit hora q̄ꝫ q̄ris ⁊ hoc ſcias ꝙ ſi ſtella q̄ꝫ accepiſti fuerit in pte oriẽtali eũ pões ſup almicãtarath ex pte oriẽt eꝫ.

De inuentione horarum equalium.

Si horas dici equales volueris q̄rere diuide arcũ dici p.12.habebis nũeꝝ horaꝝ equaliũ dici vel ſubſtrahe nũeꝝ horaꝝ dici a.24.horis ⁊ numerus remanens horas nocẽ oñdit ex illo canone patꝫ ꝙ.15.gradus valent vnam horã equalẽ.Si aũt in diuiſione manebunt gradꝰ p aucrores q̄ꝫ quindecim reſolue eos in nũero.ſ.60.⁊ tũc diuide p.15.⁊ nũerus denotãs ꝓuabit nũerum.

De partibus horarum

Cũ trãſierit pars hore ⁊ volueris ſcire quota pars horę ſit ſcito numerum graduum p altitudinẽ in limbo ab initio horę vſq; ad almuri ⁊ quõ ille numerus ſe habebit ad nũeꝝ totiꝰ horę ſic pars horę trãſacta ſe habebit ad totã horã.Si aũt vis ſcire nũerum graduũ aliciuꝰ horę moue gradũ ſolis ad pncipiũ huius horę ⁊ nota tactũ limbi p almuri ⁊ tũc moue ad ſinem horę ⁊ nota locũ almuri ⁊ quot ſunt gradus inter notas tot gradus hꝫ tal' hora.

Utilitas̄ Aſtrola.

Si vis ſcire quot hore equales trāſierunt ſcd̄a die accipe gradū ſol' ⁊ pone ſu per almicantarath altitudinis ⁊ ſignū locū almuri in gradib⁹ poſtea volue retro gradū ſolis vſq̄ ad principiū almicantarath gradū in horizonte orien tali ⁊ tunc etiā nota locū eiuſdē almuri. poſtea diuide gradus q̄ ſunt inter duas notas p̄ 15. ⁊ habebis horas eq̄les Similiter facias in nocte p̄ ſtellam p̄ ſuā altitudinē poſitā retrahendo gradū ſolis vſq̄ ad occidens vel orizontē occidentalē q̄ idē eſt ⁊ diuidendo vt prius. ſimiliter facias in nocte poſtq̄ inueneris horas inequales per gradus ſol' ⁊ p̄ altitudinē arcus ſtelle loco al muri reducēs gradū ſol' ad orizontē occidentalē qn̄ incipit nox ⁊ notabis ibi locū iterū almuri ⁊ ſpaciū inter hec duo loca diuide ſicut p̄us per quindecim ⁊ inuenies eodē mō quot ſunt hore p̄terite equales noct. Si aūt volueris reducere horas inequales diei vel noctis ad horas equales ſcilꝫ gradib⁹ ho rarꝫ diei vel noctis ineq̄liū q̄ ſunt diuide eas p̄ quindecim ⁊ habebis equa les: ſimiliter de horis inequalib⁹ horas equales diuidendo per duodecim.

De altitudine ſolis in meridie.

Si vis ſcire altitudinē ſolis in medio die q̄ eſt initiū receſſionis pone gra dū ſolis ſup̄ gradū ſolis ſup̄ lineā medij celi ⁊ numerus graduū almicanta rath a loco i orizōte eſt altitudo medij diei eiuſdē ſilr̄ facias cū ſtellis fixis

Si p̄ alidadam horariā vis horā diei naturalē inequalē h̄re pone alidadā ſup̄ altitudinē medij diei illi⁹ aſtrolabij ſuſpenſi ⁊ verte illud ad ſolē tā diu donec vmbra vniuſcuiuſq̄ anguli ſup̄ioris pinule cadat in alidada in dire cto ſui lateris ⁊ vbi ceciderit in diuiſionib⁹ erit hora q̄uiſita.

De inuentiōe horarum inequaliū in dorſo aſtrolabij

Item per alidadā ideſt regulā aſtrolabij etiā in dorſo ⁊ lines horarꝫ inter latera gnomonis ſi ſint ibi poſite vt in quadrante ſuper altitudinē ſol' me ridiana etiā illa die pone alidadā ideſt regulā ⁊ vbi meridianus circulus id eſt lineā finis ſexte hore ſecuerit lineā fiducie ipſius alidade pone ibi ſignū de incauſto ⁊ illud valet ſiticationem margarite in quadrante, deinde alti tudinē ſolis in quacunq̄ hora. ⁊ illud ſignū inter horas dabit horā natura lem inequalibus vt in quadrante.

Nota ⁊ amplius ſcito quod circulus ſignorꝫ diuidit in duos ſemicirculos quorꝫ eſt a capite capricorni in caput cācri ⁊ alius a capite cācri in caput ca pricorni ⁊ caput capricorni eſt ſolſtitium hyemale ⁊ caput cancri ſolſtitium eſtiuale. Scito etiā quod omnis duo gradus equediſtantes ab aliquo horꝫ ſolſtitiarum ſunt vnius declinationis verſus ſeptentrionem vel meridiem vel dies eorꝫ vel noctes ſunt equales ⁊ vmbre ⁊ altitudines ſunt equales in media die ſemper.

De gradu ſolis ignota

Si volueris ſcire gradū ſolis ignotū. Pone notā inter almicantarath ſuper altitudinē medio die quē inueniſti prius per regulā in dorſo aſtrolabij dein de volue rhete donec aliqui gradus cadent ſup̄ illā notā quorꝫ vnū ſcias eſſe gradū ſolis per ſignum menſis cuius fuerit dies.

De equalitate dierum

Si volueris ſcire que dies cui diei ſit equalis: ſcias hoc per gradus diſtan tes eque a ſolſtitijs

Meſſahalath

De gradu longitudinis ſtelle.

Gradum vero longitudinis habebis per filum poſitum ſuper polum zo-
diaci q̄ eſt centrū zodiaci per totam declinationē inuentū per.23.gradus que
eſt maxima declinatio.

De cenith ortus ſolis

Si volueris ſcire Cenith ortus ſolis vel alicuius ſtelle fixe. Pone gradum
ſolis vel ſtellam ſupra orizontē orientalem ⁊ aſpice ſi accidat de azimut ſup
qd̄ ſit ortus: hoc eſt cenith ortus ſolis ⁊ ſuper ſimile eius erit occaſus in ſi-
mili eius quarta ſiue ſeptentrionalis ſiue meridionalis.

De quatuor plagis

Ad habendas quatuor mundi plagas veraciter. Accipe altitudinē ſolis
vt ſupra ⁊ vide in qua quarta illa altitudo ſit. Poſtea pone gradū ſolis in
rbeti in ſua altitudine: deinde vide in qua altitudine ipſe gradus ſolis ſit in
ter lineas azimut a principio quarte orientalis q̄ incipit a coluro ſeptentrio
nali ſiue medie noctis linea a qua incipies computare quotus fuerit nume
rus tm̄ ſume in dorſo aſtrolabij in ipſo coluro a principio capricorni ꝓſus
armillam pcedendo p orientē: ſi eſt ante meridiē vel per occidentē: ſi eſt poſt
meridiem ⁊ vbi numerus idē finit ibi pone regulā. Deinde aſtrolabiū vtraq̄
manu tenens ſurſum: nō ſuſpēdendo per armillā ſed capias ad ambas ma
nus viſa eius ſuperficie poſteriori diligenter te oppone ſoli donec radius ſol
trāſeat ꝑ ambo foramina medicliniū: tunc caute pone illud ſup terrā vt nō
moueas ad aliquā partē ⁊ habebis quatuor lineas in centro aſtrolabij con
currentes q̄tuor mundi plagas directe oppoſitas indicans ſcꝫ orientalē oc-
cidentalē. ⁊c. Similiter opaberis I nocte p ſtellā fixam vel locata regula iā in
dorſo aſtrolabij ſurſum verſa eius ſupficie eque diſtante orizonti: vt in pri-
mo dictū eſt fac vmbram amboꝝ anguloꝝ pinule cadere ſup duo latera re-
gule ſcꝫ dextrā vmbrā ⁊ ſiniſtram ſup latus dextrum ⁊ ſiniſtrum ⁊ ſtatim ha
bebis quatuor lineas vel plagas mundi predictas.

De declinatione cuiuſcūq̄ gradus ſignoꝝ.

Si volueris ſcire declinatōes cuiuſcūq̄ grad⁹ ſignoꝝ. Pone eā ſup lineā medij
celi vel dici. reſpicito eius altitudinē ab orizonte p almurī numerum. Dein-
de ſcito altitudinem capitis Arietis ⁊ libre in eadem linea: deinde ſcito alti-
tudinē vtraq̄ ⁊ differentiam ipaꝝ altitudinum que eſt declinatio eius gra
dus ab equinoctiali linea quo inuenitur quando minor nūerus ſubſtrahi
tur a maiori. Si aūt gradus ſigni fuerit ſeptentrionalis eſt declinatio ſeptē
trionalis ⁊ ſi meridionalis eſt meridionalis. Scito etiā quot gradus ſepten-
trionalis ſignoꝝ ſunt altiores equinoctio q̄ eſt in capite arietis eius oppoſi-
ti ſcꝫ libre ⁊ meridianorum inferiores ſunt ſecundum declinationes eorum
ab eo. Maior autem declinatio eſt in capite cancri ⁊ capricorni eodem modo
inuenies declinationum ſtellarum fixarum.

De altitudine poli.

Scito q̄ latitudo regionis altitudo poli ſit latitudo Cenith capitis eius
ab equinoctiali circulo verſus ſeptentrionē ⁊ meridiem q̄ ſimilis eſt altitu-

dini poli ſeptentrionalis ⁊ de preſſiani eius oppoſiti ab orizonte q̄ duo ſemp
ſunt eq̄les. Cum ergo latitudinē cuiuſcunq̄ regiōis ſcire volueris altitudinē
ſolis in media die cōſidera q̄ cum minues de .90. ſi ſol fuerit in initio arietis
⁊ libre ⁊ quod eſt reſiduum erit latitudo regionis tunc eñi erit motus ſolis
in equinoctiali linea. Si vero in alio gradu fuerit ſol eiuſdem declinationis
gradus declinationem conſidera p tabulā declinationis ſolis vel p regulas
añdictas quas minuas de altitudine ſolis in media die fuerit ſeptentriona
lis. Si vero meridionalis adde ad illam ⁊ habebis altitudinē initij arietis in
regione illa quā ſubſtrahes ſicut p̄dictū eſt a .90. quod remanſerit erit diſtā
tia cenith ab equinoctiali linea vel ſi volueris accipe altitudinē cuiuſlibet
ſtelle altiorē q̄n eſt in medio celi ⁊ cuius elongatiōem ab equinoctiali linea
cum qua fac vt prius dictū eſt. Si añt certius vis ſcire quere cuiuſuis ſtelle
non occidentis in eadem regione altitudinē altiorem q̄n eſt in medio celi ⁊
inferiorem ſcʒ minuendo cuius altitudinem in linea ſeptentrionali ⁊ ſic al
titudo ipſius ſtelle extenditur vltra .90. gradus ſcʒ in linea ſeptentrionali p
polum verſus cenith tā maximā altitudinem quam minimam: ⁊ vtriuſq̄
ſimul collecte tabule medietatem que eſt altitudo poli in eadem regione.

De rotulis matris temporum almicantarath

Si vis ſcire ad quam regionem vel latitudinem facta ſit tabula aſtrolabij
almicantarath vide in linea meridiana q̄t almicantarath ſunt a circulo eq̄
noctiali vſq̄ ad cenith vel ab axe .i. centro aſtrolabij vſq̄ ad orizontem in ſe
ptentrionem, ⁊ ſuper latitudinem facta eſt illa tabula: latitudo vero arietis
eſt tot graduū quot ſunt ab eodem circulo ad orizōtem vel a cenith ad axē

De inuentione horarum per aſtrolabium vbi non habetur tabula.

Cum in aliqua regione cuius latitudo in tabulis aſtrolabij non ſunt de
ſcripta, volueris inuenire per illud aſtrolabiū horas latitudinis illius regi
onis ⁊ latitudinis ſcʒ ppinquioris tā maioris quā minoris. Nota differentiā
deinde proportione illius differentie ad differentiā que eſt inter minorem
latitudinem in deſcriptā ⁊ maiori inter quas vis eſt latitudo illius regionis
illius memorie commenda. Poſtea vero accepta ſol altitudie i eadē regiōe q̄re
horas per latitudinem minorem ⁊ p latitudinem maiorem ⁊ harū horarum
diuerſarum differentiarum ptem ſm proportionē differentiarum ſuperius
ſumptarum quam partem addas horis minoris latitudinis ſi fuerint pau
ciores hore maioris latitudinis ⁊ ſubſtrahes ab eiſdem ſi fuerint plures ⁊
que tunc manſerint hore erunt illius regionis. Sic facias in horis noctis ⁊
alijs operationibus.

De inuentione gradus ſolis per alhentabuth rheti:

Cum quali die gradum ſolis per alentabuth ſcire volueris per altitudinē
eius in media die conſidera quam nobis in almicantarath in meridiana
linea: tunc quartum circuli in qua finitur ſol gyra ⁊ gradus quo continge
rit notam altitudinis in meridiana linea eſt gradus ſolis.

De longitudine regionum.

Longitudo regionis ab alia eſt diſtantia meridiana circuli vnius a meri
diane alterius cumq̄ volueris ſcire longitudinem inter duas regiōes ꝯſidera

initiũ eclipſis lunaris per quot horas diſtet a medio ꝑcedentis dic in vtriuſq; regionib; deinde minue horas vnius regionis ſcꝫ minoris de horis alterius ⁊ quo remanſerint erunt hore longitudinis inter vtriuſq; multiplica eas in .15. ⁊ habebis quot graduũ ſit eaꝝ longitudine abinuicem longitudinis aũt quarundem regionum ⁊ elongatiões circuloꝝ earum regionum meridianorum idest medianc vltime regionis habitabilis in occidente ⁊ earũ latitudinis idest diſtantias ab equinocciali notauimus in quadã tabula

De diſtantiis ciuitatum

Si quot miliaria ſint inter duas regiones a ſe inuicem diſtãtes ſcire volueris longitudinem ⁊ latitudinem inter vtranq; conſidera deinde longitudinem in ſe ductam .i. multiplicatã latitudinẽ multiplicare in ſe aggrega .i. adde ⁊ collecte inde ſume collecti extrahe radicem ſcꝫ quadratã ⁊ vnicuiq; ſcꝫ gradus ipſi⁹ ſcꝫ radicis ⁊ dimidio gradui da .100. miliaria italica vl' 16. theutonica ⁊ ꝑ tot miliaria diſtat vna regionũ ab alia ſi aũt earum latitudo fuerit eadem fac cum gradibus longitudinis tãtum ſicut debet fieri cum gradibus radicis. Si vero longitudo fuerit vna fac cum longitudine tantum ⁊ inuenies quod queris

De aſcenſu ſignorum in circulo recto.

Si aũt aſcenſiones ſignoꝝ in circulo directo equinocciali ſcire volueris initium cuiuſuis ſigni ſuper lineam meridianam. pone ⁊ locũ almuri in margine notam poſteq; moue rethe donec finis ſigni cadat ſuper lineam meridianam ⁊ gradus quibus mouebit almuri erunt aſcenſiones eiuſdem ſigni ⁊ ſimile facias ad quamlibet portionem circuli ſignorum.

De aſcenſione ſignorum in circulo obliquo.

Aſcenſiones aũt ſignorum in circulo obliquo in qualibet regione poteris inuenire ſic. Moue rhete ab initio ſigni vſq; ad finem eiuſdem ⁊ grad⁹ quibus mouebitur almuri in margine erunt aſcenſiones ſignorum In eadẽ regione mouebis aũt ſignũ in parte orientali orizontis vt ſcias cuius aſcenſionis vt autem ſcias eius moram in occidente mouebis in parte orizontis occidentali. Ita etiam fiet in qualibet circuli portione. Gradibus aũt aſcenſionis diuiſis ꝑ quindecim ⁊ reſiduo qđ remanet pro hore fractionibus cõputato habebis horas equales per quos aſcendit vel eis diuiſis ꝑ numerũ gradum hore inequales contendit per quot horas minerales vel inequales cum fractionib; quodlibet ſignum vel planeta vel qualibet portio aſcendat vel occidat in qualibet regione. Si aũt hoc ſcire volueris diuide arcum diei per duodecim.

De cognitione ſtellarum incognitarum.

Ut habeas noticiam ſtellarum incognitarum: quo poſite ſunt in aſtrolabio ſunt primo in altitudinem alicuius ſtelle note ſcꝫ aldebran que eſt notiſſima ſtellarum que eſt in fine thauri ⁊ pone eam in almicantarath ſup ſimilem altitudinem. Poſtea vide ſtellam quã volueris ſcire ſup quantum altitudinem iaceat ſup almicantarath ⁊ in qua parte ſit ſcꝫ in oriente vel in occidente quo viſo regulam pone in dorſo aſtrolabij ſuper illam altitudinẽ ⁊ verte aſtrolabiũ ad eandem plagam celi in qua accepiſti ſtellam in qua inueniſti in aſtrolabio eſt maior ſtella quam vides per foramina regula eſt illa quam queris.

D: vero motu ſtellarum.

Scire volens gradum ſtellę ignotę in aſtrolabio nõ poſito: vł planetę donec ille planete ⁊ ſtella ſit in meridie expecta deinde viſa in cęlo aliqua ſtella cuius locum pro certo ſcias in aſtrolabio inſignata: ſm eius altitudinẽ retbe diſpoſitę ponendo ſtellam ſup almicantarath ſup altitudinem ſimilem ⁊ indirecte gradus ſignorum qui eſt in linea medij celi erit ſtella de qua dubitas ⁊ eſt longitudo eius. Nota latitudo aũt eius patet computando almicãtarath .i. nota illius altitudinis ſtellę incognitę vſq; ad ęquinoctialẽ. Poteſ etiã per occaſum ſolis diſponere rbete ſi nullam ſtellam cognoueris ⁊ ſic cognoſces oẽs ſtellas ſc; accipiendo altitudinem alicuius ſtellę notę vt ſi trãſiuit vna hora poſt occaſum ſolis tunc moue rbete vel almuri per quindecim horas ⁊ ſic habes oppoſitionem. Similiter ſi trãſierint due: moue almure vł retbe per .30. gradus limbi.

De loco lune vel cuiuſcunq; planete.

Cum in quo gradu ſigni luna vel planete ſcire volueris altitudinem lunę conſidera ⁊ eam in almicantarath in parte in qua fuerit nota: deinde ſtellã aliquam in retbi tam ſuper altitudinẽ ſuã in eadem hora cum altitudine lunę acceptam in parte qua fuerit pone ⁊ gradus circuli zodiaci qui ceciderit in almicantarath ſuper notam altitudinis lunę erit gradus lunę. Si autẽ apparuerit in die facias cum altitudine eius ⁊ altitudine ſolis. Cõſidera igitur cuius ſigni ſit gradus. Idem poteris quoq; eodem modo planetarum loca inueſtigare: ſi eam altitudinẽ in nocte poteris notare.

De gradu ſigni linee.

Cum in quo gradu ſigni ſit linea ſcire volueris quo habeat menſis lunaris in eadem die conſidera excludendo diem coniunctionis ⁊ numerando a ſequenti poſt coniunctionem. Quibus duplicatis quod collectiuũ fuerit diuide dando vnicuiq; ſigno quinq; gradus ⁊ incipias a ſigno in quo fuerit ſol tpe cõiunctionis ⁊ vbi finierit numerus in eodem ſigno eſt ⁊ luna ⁊ ſi remãſerit vnum infra .5. cũ per ambulauerit luna ſex gradus ⁊ ſi duo duodecim ⁊ ſi tres .18. ⁊ ita vſq; in .5. ſemper pro quolibet vno reſiduo pone ſex gradus

De locis planetarum.

Loca vero planetarum poteris inueſtigare alio modo verius. Sume altitudinem planete q̃ eſt iuxta lineam medij cęli ⁊ ſerua eam: ⁊ ſume aſcendens eadem hora per aliquam ſtellaꝝ fixarum ⁊ hoc etiam ſerua .i. ſignetur motus almuri cum hora: poſtea vide cum ille planeta incipiat deſcendere a linea medij celi ⁊ ſume eiꝰ altitudinẽ q̃ ſit inequalis altitudini prius ſumpte ante lineam medij cęli ⁊ iteꝝ in eadem hora ſume aſcendens ⁊ horam ꝑ aliquã ſtellam fixam .i. ſigna tactũ almuri in limbo. deinde ſume medium inter aſcendens principium ⁊ ſecundum ꝑ almuri in limbo ⁊ gradus qui ceciderit tunc ſuper lineam medij cęli in illo eſt planeta. Simili modo poteſt inuenire verus locus ſtellę fixę.

De planetarum latitudine.

Scire volens vtrum planeta ſit auſtralis vel ſeptẽtrionalis a via ſolis cõſidera vtrum altitudo quã ſumpſiſti q̃ erat in linea prope lineã medij cęli ſit equalis altitudini gradus in quo eſt planeta vel maior vel minor tunc di

rectus eſt in via ſolis ⁊ nullam habet altitudinem. Si altitudo planete eſt maior ꝙ gradus in quo eſt planeta tunc planeta eſt ſeptētrionalis a via ſol' ſi minor tunc eſt auſtralis ⁊ tm̄ declinat a via ſolis quantum eſt maior vel minor ibi altitudo, exempli grā ponendo gradus planete in medio celi ⁊ tūc videndo altitudinē huius gradus ſic ſcȝ numerando almucantarath vſqȝ ad gradum in linea medij celi poſitum.

De retrogradatione planetarum.

Utrum planeta ſit retrogradus vel directus ſic poteris inquirere cuius vis eorum altitudinem ſtelle quoqȝ fixe memorie cōmenda deinde poſt tertiam nocte vel quartā in qua eſt ſimilis motus planete cum ſtelle fuerint in ſimilitudine prime altitudinis eiuſdem altitudinē planete conſidera q̄ ſi fuerit minor ſua altitudine prima erit planeta directus ſi fuerit in parte orientali ⁊ ſi fuerit in parte occidentali retrogradus ⁊ ſi ſecunda altitudo planete fuerit maior altitudine prima eſt retrogadus ſi hora accepta altitudinis fuerit ex parte orientis ⁊ ſi fuerit ex parte occidentis directus eſt oppoſitū autē videbis in luna quia nunc retrograditur nunc dirigitur.

De equatione duodecim domoꝝ.

Nota domus hic ꝓportio aliqua circuli equinoctialis directe ſm̄ quantitatem eleuatiōis cuiꝰ ſigni in eadem regione cum in domos duodecim volueris adequare gradum aſcendentem ſuper lineam octaue hore .i. finem eiuſdem hore pone tunc gradus zodiaci qui ceciderit ſup lineā medie noctis eſt initium ſcd̄e domus deinde reducto gradu aſcendentis ad finem x hore gradus inuentus ſup predictam lineam medie noctis eſt initium tertie domꝰ Reducens quoqȝ eundem gradum aſcendentis ad orizontē orientalē ⁊ eius medie in orizontem occidentalem gradus vero in eadem p̄nominata linea medie noctis exiſtens erit initiū quarte: pones etiā madir gradus aſcendentis ſup finem ſecunde hore ⁊ tunc linea p̄dicta medie noctis indicabit tibi initiū quinte domus. Si aūt poſueris idem madir aſcendentis ſuper finem quarte hore cadet initium ſexte domus ſuper eandem lineam medie noctis initium autem ſeptime domus eſt madir aſcendentis: ⁊ initiū octaue madir ſecunde principiū none madir tertie ⁊ decime madir quarte ⁊ principium vndecime madir quinte ⁊ duodecime madir ſexte.

De eadem per aliam formam

Habito aſcendente ⁊ alijs tribus angulis pone regulā veluellam ſuper centrum conſtitutum ſuper gradum aſcendētem ⁊ gradus limbi inter eam vel vellam ⁊ armillam ⁊ punctum meridianū diuiſi in 18. partes equales ſunt aſcenſiones triū domorum ab aſcendente in meridiem: vnde ſi poſueris eam ſuper primā tertiā ab aſcendēte verſus armillam habebis in zodiaco initiū duodecime domus. Et ſuper ſecundam tertiā initiū vndecime domus. Eadem de gradibꝫ limbi inter aſcendentē ⁊ punctū anguli terre ⁊ habens alias duas domus. Madir aūt iſtarum ſunt initia aliorum ſex domoꝝ. Nota regula veluella dicitur regula ſicut eſt in dorſo quadrante vt ſic.

Item gradus oſtendens dicitur angulus orientalis ⁊ gradus qui cadit ſupra lineā medie noctis dicitur ſecundus angulus ſcȝ ſeptentrionalis gradꝰ aut qui cadit ſuper orizontem occidentalem dicitur angulus occidentalis.

De aſpectibus planetarum.

Si aūt duaꝝ planetaꝝ vel gradum quoꝝlibet volueris ſcire pone eandem
regulā ſcʒ veluellam ſup ipos ⁊ vide gradus limbi intermedios qui ſi fuerit
.60. erit aſpectus ſextilis hoc eſt per ſextam partem circl: que eſt duo ſigna
Si.90. erit quartus quia tunc diſtant per tria ſigna que faciunt quartam
partem zodiaci. Si.120. ſi trinus. ſi.180. oppoſiti quia ſic diſtant p medium cir
culū que eſt.180. graduū. ſi aūt circa terminos quinqꝫ minus fuerit erit ap
plicatio ad aſpectus: ſi plus erit ſeparatio ab codē ſi velociter ſequit. Scd̄m
quoſdam eidem aſpectus habentur ex gradibus equalibus in zodiaco ſm
vero Ptolomeum aliter fit ſcʒ ſm gradus aſcenſionū q̄ʒ ad modum ⁊ equa
tio domorum ſit ⁊ verius.

De raditionibus.

Raditionum alia dextra alia ſiniſtra. Pro ſiniſtra raditione gradu plane
te ſup lineā meridionalem poſita almuri motu dextro p raditione hexago
nali ſextili aſpectu.60. gradus procedat pro tetrigonali quarto.90. p trigo
nali ternis.120. ⁊ notetur medij celi gradus ipſe eſt enī prime radiationis lo
cus: deinde gradus planete ſuper almicantarath orientale ponas atqꝫ iterū
almuri ſigna pcedatqꝫ. almuri motu dextro pro hexagonali quidem.60. p
tetragonali.90.40. trigonali.120. ⁊ notetur gradus aſcendens ipſe enim ra
diationis ſecunde locus eſt Accipe itaqꝫ differentiam duarum iſtarum ra
diationum ⁊ ſerua eā: deinde gradus qui ſup lineā medij celi hora inceptio
onis operis ſup meridianū pone ⁊ ſignetur almuri procedatqꝫ motu dextro
donec planeta gradus meridiane incidat fiatqꝫ nota in almuri ⁊ accipiatur
duorum numerorum interſtitium dicaturqꝫ indifferentiam radiationum
quoqꝫ inde producetur per medium arcus lucis ſeu diei ipſius planete diui
datur ſi ſuper terram fuerit radiatio planete ſi vero ſub terra per medium
arcus arietis: cuius ⁊ idem ex diuiſione exierit erit equatio radiationis: que
equato minuetur radiatione minori ſi fuerit planeta inter decimam domū
⁊ primam domum aut inter quartam ⁊ ſeptimam ⁊ ſi fuerit inter decimā
⁊ ſeptimam aut inter quartam ⁊ primam additur equatio ſuper radiatio
nem minorem. Sicqꝫ poſt additionem ⁊ ſubſtractionem habebis radiati
onem queſitam pro dextra radiatione habenda erit proceſſus almuri mo
tu ſiniſtro ab occidente in oriens promouendus cetera aut ſupra. Notandum
quod iſta practica radiationum habet veritatē qn̄ locus radiationis cadit
ante angulum: ſi aut locus radiationis cadit vltra angulum quidem frequē
ter fit in radiatione trina ⁊ multotiens in radiatione quarta ⁊ aliquando
in radiatione ſextili tunc enī eſt alius modus practicandi ſcʒ per tabulas
aſcenſionum ſignorum in circulo recto ⁊ obliquo. Notādum etiam q̄ ſi pla
nete cuius radios vis proijcere fuerit inter gradus occidentis ⁊ decimam ope
raberis cum gradu oppoſito ſcʒ madir planete preciſe ſicut dicit canon ⁊ tūc
locus radiationis erit locus oppoſitus ille quem inueniſti ⁊ operaberis re
ducendo madir planete ad lineam medie noctis. Exemplum de radiatione
ſiniſtra ſextili ſcribatur p calculatione alicui⁹ planete. Saturnus.6. gradus
virginis medii celi.20. gradus leonis gradus medij celi prime radiationis
locus.10. gradus ſcorpionis gradus aſcendens ſecunde radiationis locus.19
gradus libre differentia iſtaꝝ radiationum gradus.21. gradus medij celi.20.
leonis interſtitium duoꝝ numeroꝝ.16. productum ex multiplicatione.316. ar
cus diei ſaturni.203. equatio radiationis gradus.3. minutoꝝ.20. medius arc⁹
lucis.102. radix.9. ſaturni generalis ſiniſtra.6. grad⁹.40. minuta ſcorpionis.

De annis natalis vel mundanis.

Cum volueris anni natalis vel mundani querere reuolutiōem gradum aſcendentis tranſacti anni ſupra orizontem in oriente pone ⁊ per locum almuri in margine ſigna poſt hoc almuri ab eodem loco in.87.gradus.⁊.19. minuta noue ⁊ gradus zodiaci qui ceciderit ſuper orizontem eſt gradus aſcādens eiuſdem anni.Si aūt plures fuerint anni pro vnoquoq; anno reduces almuri in.86.gradus ⁊.19.minuta ⁊ gradus zodiaci exiſtentes in orizonte in parte orientali erit aſcendens illius anni.Si aūt volueris ſcire quot hore equales inter annū preteritum ſeu annū reuolutū ſint p.grad⁹ almuri ambulationis diuide p.15.⁊ numerus qui exierit ex diuiſione eſt numerus equalium horarum inter vtrunq; annum exeuntium.Si queris de annis futuris reuolue almuri a parte orientali verſus occidentem a parte orientis.

De dorſo Aſtrolabij.

Quadrantis in aſtrolabio conſtituti ſunt latera ſingula in.12.ptes equales diuiſa vocantur puncta vmbre.Sed notandum eſt quod latus inferius vocantur vmbra extenſa ⁊ aliud latus vmbra verſa ⁊ vtrum repſentat puncta vmbre extenſe ⁊ aliud vmbre verſe cum ergo per hoc opus ſcire volueris quot ſint gnomonis vmbre extenſe in vmbra verſa ⁊ econuerſo conſidera altitudinem ſolis cum fuerit.45.gradum tunc eſt em̄ vnamquāq; earum.12. punctorum equalis ſuo gnomonis.Si aūt altitudo ſolis maior fuerit tāget latus vmbre extenſe ſup aliquod punctum igitur puncta que ſunt a tactu regule in diametrum ſunt puncta vmbre extenſe ⁊ ſi dimiſeris ea per.144 inuenies puncta vmbre verſe.Si vero altitudo ſolis fuerit minor 45.gradibus tactus regule in vmbra verſa oſtendet eius puncta per que diuide.144 ⁊ habebis puncta vmbre extenſe.Nam ſi puncta vmbre verſe multiplicaueris in puncta illius vmbre extenſe prouenient ex multiplicatione.144.que prouenient etiam ex multiplicatione duodecim in ſe ipis que ſunt partes gnomonis.Sciendum q͛ ſi in acceptione vmbre per altitudinem ſolis ceciderit regula in parte alicuius puncti ⁊ volueris eā denominare a toto moue regulam ab initio illius in partem ipſam vbi prius ceciderit in parte vbi accepiſti altitudinem ⁊ vide per quot gradus mouetur regula qui gradus erunt gradibus ipſius partis deinde moue regulam ab initio illius puncti in finem illius ⁊ vide iterum per quot gradus moueatur regula qui gradus erunt totius puncti ergo proportione ſe habet gradus partis ad gradus totius tante proportione ſe habet gradus puncti ad totum punctum.

De altitudine ſolis per ſcalam altimetrā inueniēda.

Ut aūt per vmbram inuenias ſolis altitudinem pone regulam ſup puncta vmbre extenſe ſi fuerit pauciora tactus eius in quartā altitudini ⁊ oſtendet altitudinem.Si autem plura fuerint duodecim diuide per.144.inuenies puncta vmbre verſe ſuper que pone regulam ⁊ tactus eius in quarta altitudinis oſtendet tibi altitudinē ſi fuerit vmbra.12.punctorum eſt altitudo 45.graduum.Si vero cum punctis habuerit fractiones vide quid debeatur ſi de gradibus vt ſupra dictū eſt ⁊c̄.Cum volueris medie diei vmbram inueſtigare altitudinem ſolis in medio eiuſdem diei querē ⁊ per eam inuenies vmbram vt ſupra dictum eſt.

De menſurationibus.

Cum eleuatę rei altitudinem volueris ſcire, regulam ſuper .45. gradus in quartam altitudinis pone ⁊ tã diu ante vel retro te moueas don͂ec per vtri uſqꝫ tabulę foramina rei eleuatę videas ſũmitatem tunc ſita eſt longitudo a loco in quo fueris in radice fundamentũ rei cum additione ſtaturę tue a viſu vel oculo in terra tanta erit ꝓculdubio altitudo rei. Si aũt rei altitudinem vt non moueris a loco volueris inuenire regulã tam diu ſub leua, vł deprime qȯ per vtrunqꝫ foramen videri rei poſſit cacumen tunc ſi ceciderit ſuper puncta vmbrę extenſę rectę conſidera quanta ꝓportione ſe hñt .12. ad iſta puncta, in tanta proportione ſe habebit altitudo rei ad longitudinẽ inter te ⁊ ipam cum addita fuit ſtatura longitudinis. Si vero ceciderit ſuper puncta vmbrę verſę quota pars erunt puncta de .12. tota pars erit altitudo rei illius longitudinis inter ſe ⁊ eius radicem coniũcta longitudini ſtatura tua. Unde notandũ quod ſi fuerit regula ſuper diametrum quadrantis eſt. Si altitudo equalis longitudini ſi addita fuerit ſuper vmbram extenſam rectam erit altitudo maior longitudini. Si vero regula eſt ſuper verſam eſt minor longitudine. Si aũt diſtantia inter te ⁊ rem menſurandam non fuerit plana vt ſi terra ſit tortuoſa tunc pone regulam ſuper lineam orientis ⁊ occidentis ex parte ambarum tabularum regulę ⁊ nota aliquod punctum in radice rei menſurandę ⁊ tunc pone oculum tuum ad terram a quo exprime altitudinem rei non addendo ſtaturam.

Si aũt rei inacceſſibilis altitudo ſicut foſſatum vel murus metienda fuerit per vtrunqꝫ foramen regulę metiẽdo rei ſũmitatẽ aſpice quę inſpecta pũcta vmbrę quot ſint reſpice quę exempli cauſa dicatur tria quę in latere vmbrę rectę vel verſe, quę cõtinentur peracto retro ab eodem loco perge vt mẽſurandę rei cacumen ⁊ per vtrunqꝫ foramen videas quo viſu numerus punctorum vmbrę denuo vide quę ſcꝫ erunt duo puncta quę in .12. continentur ſexies ⁊ interuallum ſtationum .12. pedum vel plurium notabis eſſe his peractis numerus continens ternarius ſcꝫ quatuor a maiori continenti binarius ſcꝫ .6. auferentur ⁊ binarius qui remanſerit memoria quem detur ⁊ interuallum duarum ſtationum, quia ex proportionibus remanſerit binarius duplum altitudinis ⁊ inacceſſibilis rei pro certe habeatur eſt enim vera hęc regula ſubſtractione continentium facta. Si vnum remanſit interuallum ſtationum metiens erit altitudinis rei equale. Si duo duplum. Si tria triplum ⁊ ſic de alijs intellige.

Si queris per aſtrolabiũ ſcire planiciem .i. longitudinẽ arcę per vtrunqꝫ foramen regulę limitem eius ex aduerſo poſitum conſidera poſtea puncta vmbrę ſuper quę ſteterit regula ad .12. compara. Et equalis fuerit proportio punctorum ad .12. talis eſt comparatio ſtaturę tuę ad planiciem.

Finis practicę meſſahalath.

Declaratio ſpeculi orbis compoſiti a Gualtero. Lud. Canonico Deodatenſi.

Ad ſpeculi orbis cognitiõem ſphere materialis noticia requirit: vt ſcꝫ ſciatur. quot ſint celi circuli ⁊ quõ eiſdem terra ſuis ptibꝫ ſubiaceat. Pro breui tñ eiuſdem declaratiõe annotandũ qꝺ extremus in hoc orbis ſpeculo circulus qui eſt imobilis vocatur limbus horarum. Hꝫ eñ in ſe. xxiiij. horas diei naturalis q̇ tpe meridiei incipiens aduſqꝫ ſequentis diei artificial' meridiẽ durat. eſt ꝫ horaꝝ q̄liber i minuta. lx. diuiſa

Intra hũc limbũ eſt rota volubilis: in q̄ geographica. i. terre deſcriptio depicta videt: cuiꝰ extremꝰ circulꝰ hꝫ gradus lõgitudinis ab occidẽte q̇ ſũt q̄ter. 90. i. 360. Et recte in ea rotula linee p cẽtrũ trãſeũtes dicunt meridionales decẽ abinuicẽ gradibꝫ diſtãtes q̄. ꝟo circulares vident palellelares appellantur decẽ itidẽ abinuicẽ diſtãtes gradibꝫ. Ubi etiã tres circuli cernunt notabiliores ceteris: quoꝝ maior eſt tropicꝰ Capricorni medius equator. tertius vero tropicꝰ Cancri.

Deinde eſt pua rotula volubilis circa centrũ in q̄ ſunt hore noctium ac dierum ſignate per totum orbem.

Poſtea effigit cẽtro circulꝰ volubilis q̇ zodiacꝰ vocat in quo duodeci ꝯſpiciunt eorũdẽ ꝫ gradꝰ ⁊ minuta vna cũ mẽſibꝫ ⁊ diebus

Sũt ⁊ due circuli portiones extremitatibꝫ ſuis limbo affixe q̄ꝝ maior ad rẽ faciẽs Horizõ vocat aliꝰ atqꝫ alius formãdꝰ ſcdꝫ diſtãtias regionũ a polo mũdi qꝺ ex ſphera materiali ſatꝭ liq̄t

Eſt inſup index cẽtro affixꝰ / q̇ vocat Alidada / in quo ſignati cernunt gradꝰ latitudinis ab eq̄tore ad polos quo quotiẽs vtendũ fuerit media ipſius linea p cẽtꝝ tranſiens conſideranda venit. Et hoc pro partium intelligentia. Nunc ad rei vſum accedamus.

Utilitates ſpeculi principaliores ſunt ſex: quarum

Prima eſt qꝺ lõgitudo diei ⁊ noctis cuiuſcũqꝫ regioni haberi poteſt hũc in modũ. Conſidera in zodiaco ſignũ i quo ſol fuerit ⁊ ſigni gradũ: ductoqꝫ eodẽ ad ptẽ horizontis orientalem ita qꝺ horizon ⁊ ſigni gradus i n puncto ſe tangãt: pone oſtenſorẽ ſiue indicẽ / qui alidada vocatur / directe ſup gradũ ſolis: tunc quot horas inueneris ab ea hora quam index in limbo horarũ contigerit vſqꝫ ad meridiem: tot hꝫ horas di

midia dies: quas ſi duplaueris totius diei horas habebis.
Qđ ſi lōgitudinē diei aut noctis nō ī tua ſʒ q̄cūqꝫ alia regi-
one ſcire volueris forma tibi illiꝰ regiōis horizōta ⁊ facile īue

Scđa qđ oī hora ſciri pōt ſignū aſcendēs   nies qđ q̄ris
Pone indicē ſup gradū ſolis in zodiaco ⁊ circūduc zodi
acū pariter ⁊ indicē directe ſup horā cuiꝰ aſcēdentē ſcire deſide
ras: tūc id ſignū ⁊ ſigni gradꝰ aſcēdūt q̄ orizōta oriētē ꝓſus

Tertia qđ cognoſcit ī quoꝝ hoīʒ zenith.i.pūcto   ꝯtigerit
Moue rotulā coſmographicā tātiſp   ꝑticali ſol gradiat.
dū linea meridiana eius regiōis in q̄ es directe veniat ad ho
rā meridianā ꝓtecꝫ indicē ī libo horaꝝ ſup eā diei horā q̄ id
ſcire cupis ⁊ duc ad indicē ſignū ac ſigni gradū vbi ſol fuerit
Dico igit qđ quo loco gradꝰ ſolis ⁊ index ſe interſecāt ī ꝑpē
diculariter ſubiacentiū zenith eſt ſol ſiue hoc fuerit ſupra ma-

Quarta qđ ſcit q̄bꝫ ſol bis ī āno q̄bꝫ   re ſiue ſup terrā
ſemel ⁊ q̄bꝫ nunq̄ꝫ veniat ſupra caput.
Nō eſt difficile in rotula coſmographica videre q̄ regiōes
iaceant inter tropicos ⁊ q̄ extra. Jacentes ergo inter tropicos
bis hn̄t ſolē ſupra caput qui ꝑpendiculariter ſub tropicis ſe-
mel qui vero extra nunq̄ꝫ.

Quinta in quarum hoīm zenith cōiunctiōem oppoſitiōem
⁊ eclipſim ſolis aut lune fieri contingat.
Cognita hora ⁊ minuto cōiunctionis: oppoſitiōis: vel ecli
pſis, ponat index ſup eā horā in limbo horaꝝ ⁊ ducat gradꝰ
ſigni in quo huiuſmodi fieri cōtingit ad indicē: ſciatqꝫ talia
fieri in eius regionis zenith q̄ interſectioni indicis ⁊ zodiaci
perpendiculariter ſubiacet. Et hec quidem veritatem habent
dēpta lune eclipſi: q̄ ſit ī ſigno ⁊ gradu hmōi interſectiōi op-
poſitis.

Sexta quota ſit hora in quacunqꝫ totius orbis regione.
Pone horam diei tue regionis in minori rotula/ q̄ centro
affixa eſt/ ad lineam meridianam regionis in qua es: ⁊ quas
meridianas q̄uis aliaꝝ horaꝝ contigerit totā horā eſſe ſcias
in qualibet regione cuius meridiana contingitur. Sunt p̄te
rea multe alie ſpeculi cōmoditates/ quas abunde nouerunt
aſtrolabij cognitionem habentes.

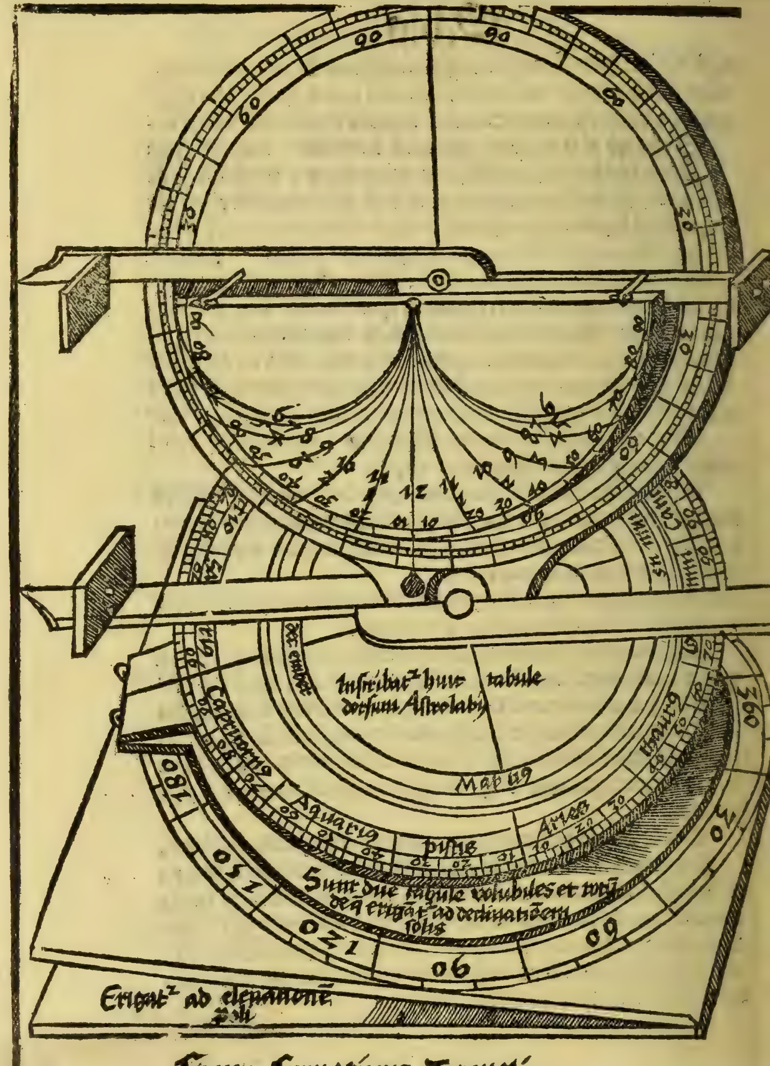


Figura formationis Torqueti

Utilitas Aſtrola.

H N primo de eius ſituatione in q̄libet regione qñ
huius inſtrumenti vſum hore volueris ſituabis
ipm̄ in loco alio ita qd̓ vndiq̨ orizontem libere vi
dere poſſis ſic aptabis areā planā de plaſtro vel de
ligno eque diſtantē orizonti. Et hoc vt recte fiat ꝑpendiculū
in gnomone edificatorum conduat in qua conſtituas lineam
meridianam deinde arce p̄dicte effigias tabulam ligneā infi
mam qui orizon dicitꝰ affixam⁹ tabule eq̄noctiali ita qd̓ de ce
tero amoueri nō poſſit: ⁊ pars eq̄noctialis eleuata verſus me
ridiem: affixū aūt latus ꝟſus ſeptentrionem: duo aūt latera
illoꝝ media linee meridiane equediſtanter collocentꝰ ⁊ ſic im-
mobiliter ꝑpetuo ſeruetꝰ tabula infima orizon nuncupata de-
inde eleuabis eq̄noctialē ꝑ angulū ad hoc deputato ſcd̓m ele
uatiōem ⁊ eq̄noctialē in tua regione. Et zodiacū ſimiliter per
ſuū angulū iunt deputatam ſcd̓m quantitatē maxie declina-
tiōis ſolis eleuabis ſuꝑ eq̄noctialē: iſtis ſic factis ſituatū eſt
ꝓ tua regione ⁊ hic ſitus iſtaꝝ triū ꝑtiū eq̄noctialis ſcꝫ zodi-
aci ⁊ orizontis tenetꝰ ſemꝑ inuariabiliter vel aliter poſſis ſitu-
are orizontem inſtrumentū area planeta eq̄noctiali ⁊ zodiaco
ſuo mō vt iā dictū eſt eleuatis: pone alidadā zodiaci ſiue tur
nū qd̓ idē eſt ſuꝑ gradū ſolis i orbe ſignoꝝ ꝑ canonē ſi ſeq̄ē
tem inuentū ⁊ expectare opꝫ vel occaſum ſolꝭ qui ip̄e ſol ori-
zontem occupabit: omnibꝫ ſic diſpoſitis ⁊ inuariabiliter reten
tis ſic totū inſtrumentū quouſq̨ radiꝰ ſolaris ꝑ ambo forami
na ipſius alidade ꝑtraſeatꝰ iſto tn̄ ſeruato qd̓ pars eq̄noctialis
elata ꝟſus meridiem dirigatꝰ ⁊ ſituatū eſt īſtrumentū ꝓ omni
vſu ⁊ ex futura ⁊ non eſt opus iſtū laborē aliquo pacto reite-
rare. Deinde gradus ab almuri ꝑtrāſitus a nota ori.

De gradus ſolis inuentione. Ca. i.

Lidadā zodiaci ſiue turnū pōe ſuꝑ diē mēſis i quo
hoc q̄ris ⁊ ſūmitas eiꝰ in orbe ſignoꝝ gradum ſolis
oñdit ⁊ ecōtra ꝑ gradū ſolis cognitū diē mēſis iue-
ſtigare poſſumus.

De altitudine ſolis quolibet tꝑe canon. ii.

Uerte circulū magnū q̄ ē ꝑ pēdicula ſupra zodiacū ⁊ ſuꝑ ali
dadā locatꝰ quo radiꝰ ſolis intrat ꝑ ābo foraīa pinulaꝝ turni
ſimilē moue regulā i cētro magni circuli affixā quouſq̨ radij
ꝑ āto foramina pinulaꝝ diffundatꝰ ⁊ tūc nota gradū ipſius

q̄drantis vel ſemicirculi filo ꝑpendiculariter ſuppoſitū quoꝝ ipe eſt gradus altitudinis ſolis ⁊ ſic habebis altitudinē ſolis ad oēm horā tā ante q̄ pꝰ meridiē necnō meridianā ⁊ mō etiā altitudinū cuiuſcunq̄ ſtelle indagabis voluatur tantomō regula cum quadranti quouſq̄ corpus ſtelle ꝑ ambo foram ina videt̄ ⁊ filū ꝑpendiculi oñdit altitudinē ſtelle ad iſtud inſtās.

De figura celi Canon. iij.

Cuiꝰ gradū ſol' ꝑ ſuū canonē cognitū cū alidada ſūt ſuppoita ꝓ ſus ſolē dirige donec radiꝰ ſol' ꝑ ambo foraīa ꝓijciat̄. ⁊ tunc hēbis figurā celi ꝑ ſtellas notas ad oēȝ horā ꝑ modū iſcriptū

De grādu aſcēdētis ⁊. 4or. domoꝝ cardinaliū īuētiōe. Ca. iiij

¶ Figura celi ꝑ p̄cedentē. ca. inuēta ad idē inſtās iane ternū cū q̄drante ⁊ circulo magno donec filū ꝑpēdiculi mediū lineā q̄ eſt orizōti s tāgat regula cū magni circuli ſꝑ manente fixā ī diametro ad equediſtantiā ȝodiaci ꝓtracta ⁊ a extremitas turni ex ꝑte orizontis dabit gradū aſcēdentē ⁊ ꝑte occidētis dabit gradū. Et gradū occideutis cognoſce ꝑ gradū oppoſitū gradui oriētis ⁊ ecōtra gradū oriētis ꝑ gradū oppoſitū gradui occidētis. Gradū aūt mediJ celi dabit latꝰ q̄drantis exiēs a linea meridiana ī media orizōtis ꝓtracta orthogonaliter ⁊ gradū oppōituȝ ē gradꝰ medie noctis āguli terre q̄rte domꝰ.

De arcu diurno ⁊ nocturno ſolis. Ca. v.

Solis gradū cū turno verte ad oriēs deprimēdo vel eleuādo donec ꝑpēdiculū cadat ſuꝑ equantē vel mediā lineā in q̄drante eq̄ſſime ⁊ notes almuri in eq̄noctiali ⁊ hec eſt nota eiꝰ ad ortū ſolis: deinde volue gradū eundē ſolis cū turno eleuādo vel deprimēdo totū orbē ſignoꝝ donec iteꝝ ꝑpendiculū ſuꝑ eundē equantē rectiſſime ſteterit ⁊ notes vt prius gradū almuri in eq̄noctiali ⁊ hoc eſt nota eius ad occaſum ſolis ⁊ gradus eq̄noctialis ꝑtranſiti ꝑ almuri a prima nota in ſecundam eſt arcus diurnus ⁊ reſiduum circuli eſt ortus nocturnus. Et ſi arcū diei diuiſoꝝ ꝑ quindecim gradus habes quātitatem diei in horis cum ſuis minutis ⁊ reſiduum eius de 24. eſt quātitas horario noctis Si aūt diuiſeris ꝑ. 12. habebis quātitatem hore temperalis vel inequales vel partes horaꝝ.

De horis diei vel noctis ab ortu vel occaſu p̄teritis. Ca. vi.

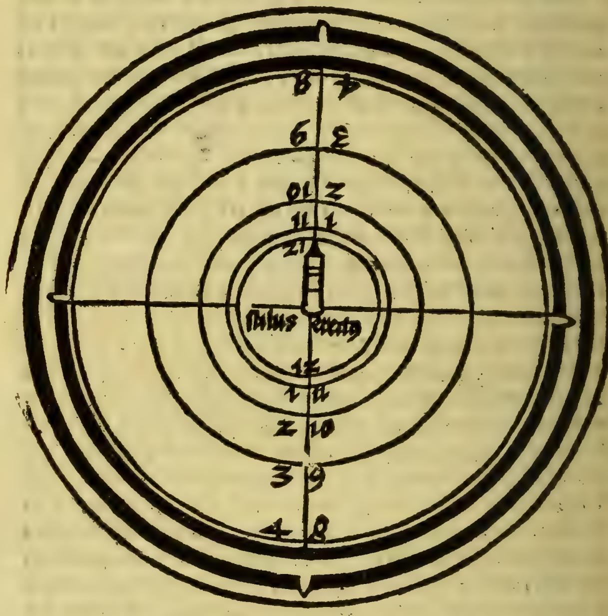
Pone almuri ſuꝑ notā eiꝰ ad ortū ſolis: deinde volue totū

circulū ſignoꝝ cū turno donec ingrediatur radius ſolis ꝑ am
bo foramina ⁊ iteꝝ notes almuri in eq̄noctiali ⁊ hec eſt nota
eius ad illud īſtans: deinde gradus ab almuri ꝑtrāſitus ⁊
nota ortus ſolis vſq ad notā tui inſtantis ꝑ ꝑtes horaꝝ illi⁹
diei ⁊ habebis horas ineq̄les ab ortu vel occaſu trāſactus vł
diuide ꝑ .xv. ⁊ habebis horas equales ab ortu ſolis ꝑfectos cū
ſuis minutis eodē aūt facias in nocte ⁊ inter notas q̄ſcunq.

De verificatione planetaꝝ necnō ſtellaꝝ tā in longitudi-
ne quam in latitudine. Ca. vii.

Si vis verificare loca ſtellaꝝ fixaꝝ vel eraticaꝝ tā in lon-
gitudine quā in latitudine ſuppoſito qḋ gradus ſolis ſit bn̄
certus hoc modo ꝓcedas: fac figurā celi ad occaſum ſolis et
nota almuri in eq̄noctiali ad eādē horā deinde volue ſolūmō
turnū abſq orbe ſignoꝝ ad et quouſq ꝑ̄ciat radios ſuos ⁊
ꝑ ambo foramina ipſius regule circuli magni tūc ſūmitas tur
ni circulo ſignoꝝ dat gradū lōgitudinis ⁊ certiſſime ad horā
occaſus ſolis cū diuerſitate aſpectus ⁊ ſūmitas ꝓo regule cir
culi magni oñ dit latitudinē eius ab ecliptica ſeptētrionalē ſi
regula a ꝑte altior fuerit media diametro vel meridianā ſi ꝛła
inferior fuerit iam dicta diametro cū diuerſitate aſpectus ⁊ in
fallibiliter eodē mō fieri poteſt in oīb⁹ ſtellis aliis q̄ tempe
occaſus ſolis videri poſſint. Si ꝓo ſtelle ꝑ occaſus ſolis vide
ri nequeant nota tp̄s ab occaſu ſolis trāſactū ⁊ pro qualibet
hora trāſacta numera .xv. gradus ⁊ nota almuri tp̄e occaſus ⁊
vbi numerus fuerit pone almuri in gradibus equinoctialis
deiñ moue turnū tm̄mō ad quācūq ſtellā placuerit. Et regu-
lam circuli magni quouſq ꝑ ambo foramina regule corp⁹ ſtel
le videaẗ ⁊ tunc turnus oſtendit longitudinē ſtelle in zodiaco
⁊ regula eius latitudinē in circulo magno ambo foramina in
fallibiliter pōt etiā ꝑ locū et iam inuentū ſtellaꝝ fieri rectifica
tio ponendo turnū ſup gradū ⁊ in longitudine ⁊ regulam ſu
per latitudinē ⁊ in circulo magno ⁊ mouendo zodiacū cum ſi
ſuppoſitis quouſq radii ꝑ ambo foramina ꝑ̄ciaẗ ⁊ tunc ha
bebis figurā celi ad illḋ inſtans. Et ſi tunc aliquam ſtellam
rectificare fac vt prius mouēdo turnū ſolūmō a zodiaco quieſ
cente. Et nota qḋ ſi gradus per ambulationis almuri a no
ta occaſus ſolis ſunt gradus .xv. adde dimidium gradum ſu
per locum ⁊ inuentum ad occaſum. Et ſi .30. vnū gradū adi-

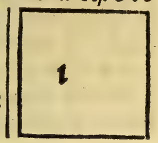
cios ꝛ ſic d[?]alijs. Et habebis certũ locum ꝛ ad horam inſtantis. Cũ quo fac figurã celi vt dictũ eſt ꝛ verifica ſtellam quam volueris ꝛ habebis verum locum longitudinis ſtelle ꝛ eius latitudinẽ. Et partem latitudinis ſi deus voluerit pone eas ad tabulam ſtellaꝝ ꝛ ſerua ꝛ per hunc modũ pñt corrigi errores antiquarum tabularum ꝛ tole tamarũ ꝛ ſimilium iſta ꝛ alia quam plura ſagax operator facile inueniet. Finis.



Completum eſt hoc opus per virũ induſtrium Joannem grüninger Ex Argẽtoraco veteri. Decimo quarto kalendas Aprilis. Anno redemptionis noſtre. 15. ſup̃ mille quingẽtos.

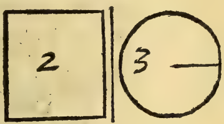
Liber de circuli quadratura

SI linea recta nullo ſuorū punctorū fixo to
ta equaliter in plano moueat: ne
ceſſarie ſuo motu paralellogram-
mum deſcribit.



Ea vero equaliter mouet cum neq; ad de
xtram neq; ad ſiniſtram a medio declinat.

Quod ſi vt prius recta linea mota/ſecundū
ſuiip̄ius quantitatē ferat/ducit in ſeip̄am: eritq;
deſcriptus eius quadratus.

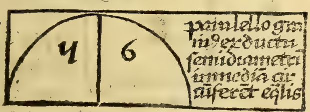


Si recta linea altera ſuorꝫ extremorum fixo
moueatur: ea fixo circunducitur extremo: circuluꝫ, aut circuli
portionem eodemq; motu deſcribēs/cuius circunferentiam/
aliquando ſua latione producit.

Quod ſi recta linea hoc pacto circa alterū
ſuorum extremorꝫ delata: vni⁹ recti anguli ſpa
tio circundatur: quartā circuli partē quadrā
temue deſcribet. Si ꝟo duorum rectorꝫ ſpati-
um cōficiat: ſemicirculum: ſi trium/tres circu
li quadrantes. Si deniq; totum ſpacium/quod quatuor re-
ctis eſt equale/perfectum circulum ſuo motu abſoluet.



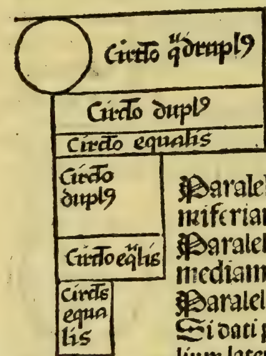
Recta linea alteri ſuorum extremorꝫ
fixo q̄tumlibet circūducta: quod ex ea
in rectā lineā arcui reuolutionis equalē
ducta producit: ei quod ex eius reuolu
tione fit eſt duplex.



De recta linea arcui reuolutiōis eq̄li: ꝛ ip̄o reuolutionis ar-
cui ſeu circūferentia aut eius parti equalitatē eadē eſt ratio.

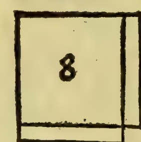
Vn̄ manifeſtum eſt quicq̄d fit ex circuli ſemidiametro in
medietatē circunferētie ſiue in lineā rectā/medietati cicūferē
tie equalē/ eſſe parallelogrammū: q̄ dato circulo necēario eſt

equalis.4.cuius minus latus eſt ipſius circli ſemidiameter
maius vero eius circunferentie medietas.
7 Rurſus parallellogrãmus ex ductu quarte partis diame
tri circuli dati in totam circunferẽtiam aut quarte partis cir-
cunferentie in totam diametrũ factus: eidem circulo eſt equa
lis. Qui vero fit ex ductu totius diametri in circunferentie
medietatẽ aut totius circunferentie in ſemidiametrũ/circulo
eidem eſt duplus. Qui aũt ex tota diametro in totam circũ-
ferentiam: tota circũferentia in totam diametrum neceſſario
eidem circulo quadruplus eſſe comprobatur.

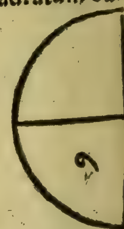


Paralellogramus ex ductu
diametri in totam circunferẽ
tiam toti circulo quadrupl⁹.
Paralellogramus ex ſemidi
ametro in totam circũferenti
am toti circulo equalis.

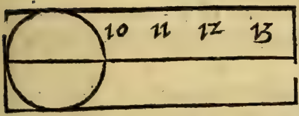
Paralellogramus tota diametro in ſe
miſeriam toti circulo duplus.
Paralellogramus ex ſemidiametro in
mediam circuli equalem.
Paralellogramus circulo equali.



Si dati paralellogrãmi nõ quadrati/inequa
lium laterum medium proportionale ſumat:
eo⁹ in ſe ducto fit quadratũ dato paralellogram⁹
8 erit quod ex eo in ſe ducto fit quadratum da-
to paralellogramo equali.



Datis duabus lineis inequali
bus/ſi ſimul addantur atqȝ ſup
9 totam ex vtriſqȝ coniunctam ſemicirculo deſcri
pto. Et rurſus a puncto cõmunis additionis
vtriuſqȝ recta perpendiculari ad circunferenti
am extenſa erit huiuſmodi perpendicularis in-
ter propoſitas lineas media proportionalis.

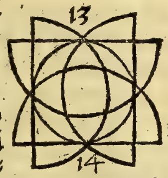


Circulus ſuper lineam re/
ctam aut planam ſuperficiem
conſiſtens: eadem in ſolo pun
cto cõtingit

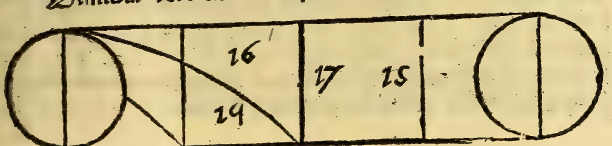
Nota cir
culi ſuper
planum.

Circulus ſi ſuper planam ſup
ficiem equaliter in rectum mo
ueatur ſecuudum rectam lineam moutebitur: quam ſuo motu
eius circunferentia deſcribit eidem circunferentie equalem.
Circulus ſuper rectam lineam equaliter latus inter lineas e/
quediſtantes mouetur/cuius centrum rectam lineam medi/
am deſcribit: vtriqȝ extremarum equediſtantem.
Circulo equaliter ſuper rectam lineam delato quodlibet ei⁹
punctum/preter centrum/ad lineam motui ſubiectam/ſecun/
dum circuli arcum/quadrante minorem/ deprimitur aut ab
ea ſurſum eleuatur. Solum vero centrum quod nuſquam a
medio diſcedit/nec eleuatur aut deprimitur/ nullum ſuo mo/
tu deſcribit arcum ſeu lineam rectam.

Circuli equaliter ſuper rectam lineam delati
nullum punctum preter centrum rectam ſuo
motu lineam deſcribitur.

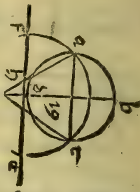


Si circulus ſuper rectam lineam conſiſtens
a puncto contactus equaliter ſuper eam mo
ueatur/quouſqȝ eandem iterum in eodem pũ
cto contingat: erit recta linea: vtriſqȝ mutuo/
rum contactuum punctis intercepta: toti ei⁹ rcunferentie
equalis: in quam eodem motu ducitur dati circuli diameter.
Qd fit ſi linea recta/quam pfectam reuolutione tota dati cir
culi circũferentia abſoluit: ĩ eius diametrũ ducat: naſcet pal
lellogrãmum dato circulo quadruplus: quẽ totũ idẽ circulus
ſuo motu pertrãſit: duobus eius ſemicirculis hincĩde ex vtra
qȝ parte extra parallellogrãmum relictis.
Dimidia vero circuli ſuper rectam lineam reuolutio.



ſpatiũ abſoluit: eidẽ circulo duplũ: qui eſt parallellogrãmus ex ductu recti linee/dimidie eius circũferentie equalis/in ipi⁹ diametrum productus.

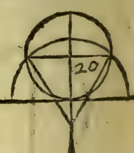
18 Circuli cõm quartã ſue circũferentie p̃tẽ ſup rectã lineã reuolutio: ſpatiũ pertrãſit dato circulo equali qui eſt parallellogrãmus ex ductu diametri in lineam rectã quarte parti ſue circũferentie equalem productus.



19 Punctũ reuolutionis quarte p̃tis circum ferẽtie circli ſup rectã lineã i eadẽlinea inenir̃.

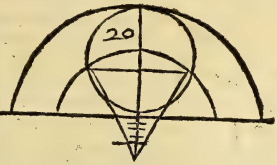
Sit circulus datus /a/b/c/d/ centrum e ſuper rectam lineam f/g/conſiſtens: ⁊ eandẽ in puncto/d/contingens ducatur in eo/b/c/d/diameter linee/f/g/p̃pendicularis que extra circulum/d/verſus/quantumlibet in rectũ extendatur: deinde ducatur ⁊ alia diameter a/e/c/priori diametro perpendicularis/he due diametri/datũ circulum in quatuor quadrantes eq̃les diuidũt: pariter totã ei⁹ circũferẽtiã i q̃tuor arc⁹ eq̃les. Diuiditur igir̃ ſemidiameter/c/d/ in quatuor p̃tes equales qua/vt prius poſitum eſt/extra circulum i rectũ producta: ſumatur ex ea extra circulum vnius quarti menſa: que ſit/d/h/ ducanturq̃ linee h/a/ ⁊ a/c/quas manifeſtũ eſt eſſe equales. Et ſecundum vtriuſq̃ quantitatẽ/facto h/centro: deſcribatur circuli arcus linee/f/g/in duobus punctis/f/ ⁊ g/occurrens. Hec igir̃ queſitauerunt puncta: quibus puncta/a/ ⁊/c/moto vtrũlibet ſup lineã/f/g/ ⁊ circulo/occurrent. Erit em̃ arcus/c g/puncti: c/ad lineã f/g/declinatio/queq̃ ſuo motu deſcribet: minime ab eo deſcendens/priuſq̃ ad g/p̃uenerit. Similiter ⁊ altera ex p̃te arcus a f/declinatio erit puncti a/a quo quidem punctũ a: priuſq̃ fit in f/minime deſcẽdet. Et linea recta ad g arcui/d/c/recta vero d/f/curue p̃o d/a/neceſſario erit/eq̃lis, et recta tota f/d/g/medie circunferentie ad/c.

Eodẽ modo punctũ reuolutionis medie circũ ferentie/ſup rectã lineã in eadẽ linea aſſignare.



20 Ex p̃cedenti facile eſt p̃ſentis ꝓpoſitũ oſtẽdere/ ſumant̃ em̃ in linea f/g/p/i/ ⁊ f/k/duab⁹ lineis: p/i/qui dẽ d/g/f/k/ vero d/f/equales, que ⁊ inter

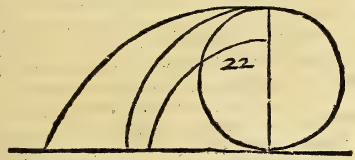
ſe erunt equales quia curuis/d/c/⁊ d/a/equalibus equantur erit igitur linea d/g/i/medie circumferentie d:c:b:equalis:quam totam circunferentia media abſoluet ⁊ puncto/i:euoluto media ex parte circulo:occurret punctum b:ſimiliter ⁊ linea d.f.k:toti arcui d.a.b.quam idem quoqꝫ arcus abſoluet:⁊ punctum ki.eu ſoluto verſus circulo. b puncto applicabitur.



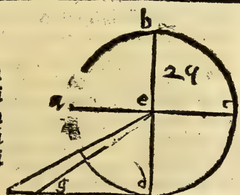
Poſſunt ⁊ aliter vtraqꝫ puncta euolutionis medie circunferentie vtrā qꝫ partem aſſignati: retenta enim priori ſuppoſitione de diametro b.e.d.quantumlibet extra circulum ꝓducta:ſumantur extra circulum ſex partes:quartum quelibꝫ:quarte ſue ſemidiametri ſit equalis: ſitqꝫ ſexte et vltime partis terminus l.Et facto l.centro ſecundum longitudinem linee l.d.producitur circulus aut circuli arcus aduſqꝫ lineaꝫ rectam f.g.in duobus punctis i.⁊ k.diuidat:eruntqꝫ i.⁊ k. oppoſita puncta adiuuenta.Et arcus b.i.declinationis puncti.b a quo non diſcedit b.priuſqꝫ puncto i.iungatur:arcus vero b.k.erit declinatōnis ipſius b'in partem f.cui tamdiu inerit b.quouſqꝫ puncto k.fiat idem.

Ex his punctum eſt trium partium ⁊ totius circunferentie reuolutionis puncta in recta linea aſſignare.

1 Date circunferētie aut medie eius parti aut quarte rectam equalem aſſignate: hec ex prioribus facile nota eſt.



2 Dati circuli diameter media eiuſdem circumferentia minor eſt ⁊ quarta eius parte maior.

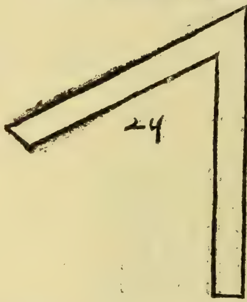


3 Vñ quod fit ex tota circuli diametro:in quartā circunferentie partem aut mediam aut totam circumferentiaꝫ eſt parallellogrammus non quadratus quorū primus eſt circulo equalis. Secund⁹ eidem duplus:tertius vero quadrupl⁹.

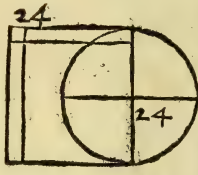
4 Ex his dato quocunqꝫ circulo facile eſt equalem eidem aſſignare q̄drduplum.



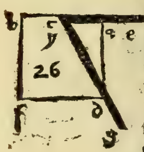
Sit enim vt prius in i.c.circulus a/b/c/d/⁊ eadem hypotheſis per quam lineam d/g/rectam/curue d.c.quarte circunferentie quarti cõſtat eſſe equalem. Educatur a puncto g.recta p m.ꝙ lineam f/g. perpendicularis ē toti diametro b.e.d.equalis : ducaturqꝫ linea b.m.paralellogrammum perficiens : q̄ ſit b.d.p.m.Hic paralellogrammus dato circulo/ a.b.c.d.equalis/quia fit ex eius diametro b.d.in lineam d.p:quarte circumferentie parti equalem cuius maius latus eſt diameter b.d.minus vero recta d.p.interqꝫ per nonam ſumatur latus proportionale.quod ſit d.p.manifeſtum eſt quod ſit ex d.p.in ſe eſſe quadruplum.paralellogrammo b d g i equalem.Quare et circulo a b c d: Fiat autem ſup punctum p.linea p.q.linee.d.p.perpendicularis ⁊ equalis ⁊ ducatur linea o.q.quadratum d.o.p.q. perficiens primum paralellogrammum b.d.p m.tamen ⁊ circulo dato a.b.d.equalem quod eſt propoſitũ.



Angulum omnibus quadrandis circulis vtilem inueſtigare.



Seruata ⁊ hypotheſi ducatur a centro e circuli a b c d ad punctum d/recta linea d g ⁊ erit factus angulus d e g.qui in ligno aut ere aut alia quauis materia formatꝰ rectam lineam quarte parti circumferentie dati circuli equalem:ex linea ipſum circulum contingente: abſcindere docebit.Applicatus enim ex vna parte circuli centro ⁊ eius ſemidiametro:ſi ex parte altera ſecundum eius extremitatem recta linea ducatur:quouſqꝫ linee recte circulum contingenti occurrat:ex ea rectam abſcindit:quarte circũferentie parti dati circuli equalem:inſuper ⁊ ab eodem cētro recta linea ad punctum p.ducta que ſit e.p.fiet alter angulus d.e.p.latera quadrati:dato cuilibet circulo equalis eliciendo aptus:qui in ferro aut calybe:aut ere expreſſus :ſi vt prius circuli dati centro:eiuſqꝫ ſemidiametro vns ex parte explicetur reliqua vero parte ſecundum extremam ipſius longitudinem recta ducatur linea aduſqꝫ linee:datum circulum contingenti occurrat:erit a puncto occurſus ad contactus punctum: vt ab ipſo ad d.recta intercepta linea vt p d.queſiti quadrati dato circulo equalis latus:Et vt duo anguli in eadem numero ſenſibili materia fieri poſſunt ſi minor angulus rectam quarte parte circunferentie equalem indicans:foramine aliquo in eiuſdem materie profunditate facte exprimatur.

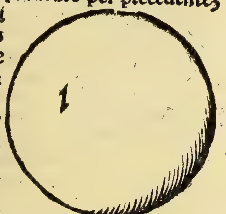


Cubatio ſphere

Dato cuilcunqꝫ quadrato/circuluꝫ aſſignare equalem.



Applica inuentum per precedentem angulū vni cuiuis cōſtatum propoſiti quadrati hoc pacto vt altera eius extremitas/ab ipſius coſte rectitudine minime diſcrepet: deinde ſecundum coſte rectitudinem: intantum eundē angulum dirige quo relique eius extremitatis rectitudo in finem conterminalis coſte quantumlibet extenſa equaliter dirigatur. Hinc ad ipſius anguli verticem in ea: cui ſuppoſitus eſt: coſta puncto ſignato. Erit enim eius coſte pars a principio ad id punctum intercepta: cuius ſcilicet oppoſitus adiacet angulus: petiti circuli: dato quadrato equalis: ſemidiameter: veluti ſit datus quadratus a b c d: cui equalis circulus petitur aſſignari ſit vero ⁊ e f g angulus ſecūdum viginti quinqꝫ inuentus ligneus aut ereus aut cuiuſcunqꝫ ſolide materie: cuius vna extremitatum: e f: ⁊ reliqua f: g: eius vero vertex f: applico eius extremitatem e f coſte a b ex parte a, quam in tantum ſuper eam tranſfero quoaduſqꝫ extremitatis f g rectitudo: quātumlibet in rectum porrecta transferat per punctum d. Hoc autem contingat vertice f: anguli e f puncto in linea a b ſignato adiacente erit igitur linea a b coſte a b pars queſiti circuli ſemidiameter. Datum circulum in duos circulos equales. 27. diuidere. A ſigno dato circulo quadratum equalem quem in duas equales paralellogrammus diuide: ⁊ eorum alterum reſolue in quadratum qui erit dati circuli ⁊ ſui quadrati medietas. Huic igitur quadrato per precedenteꝫ equalē circulū inuentū dato circulo inſcribe ⁊ erit datus circulus in duos circulos equales partitus. Idem autem aliter ſine circuli quadratura fieri pōt: inſcribatur enī dato circulo: quadratus: eidem ꝓo quadrato: rurſus inſcribatur circulus. qui prior circuli dati: erit circunſcripti medietas. Nam perinde atqꝫ quadratus circulo inſcriptus eidem circulo quadrati: medietas eſt ita et econtrario circulus omnis: quadrato inſcriptis: circunſcripti eidem quadrato circuli: eſt dimidium.



Liber cubicationis ſphere.

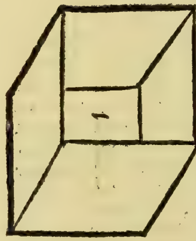
Quod circulus eſt in planis: hoc inſolidis eſt ſp era. ⁊ quod in illis quadratus: in his: eſt cubus. et quod ad planam figuram linea: ad ſolidam eſt ſuperficies.

Cubatio ſphere

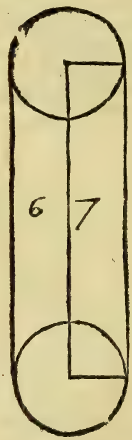
Si paralellogrammus ſuper planum equaliter:nullo ſuorum extre- morum fixo:moueatur:ſuo motu corpus rectangulum et equediſtan- tium laterum abſoluet.

Quod ſi idem paralellogrammo quadratus fuerit:qui ſue coſte lon gitudinem equaliter ſuper planum:nullo facto eius extremo ducat erit totum corpus deſcriptum:eius quadrati cubus. 3

Si vero paralellogrammus circa aliquam ſuarum linearum immo- biliter fixam ducatur eius motu columna: aut columne portio fiet:cuius axis erit latus paralellogrammi fixum:extremas vero eius baſes:latera paralellogrammi oppoſita : axi contermina deſcribent:⁊ extremam eius orbi cularem ſuperfitiem:latus eiuſdem paralello grammi circunductum:axi oppoſitum. 4



Plana ſuperfitie alicui ſuorum extremorum fixo quantumlibet circunducta:quod eius re uolutione deſ ribitur corpus:eius quod eadē ſuperfitie:in ſuperfitiem planam orbiculeri ſuperfitie:prioris reuolutionis:equalem duc ta deſcribitur eſt medietas. 5



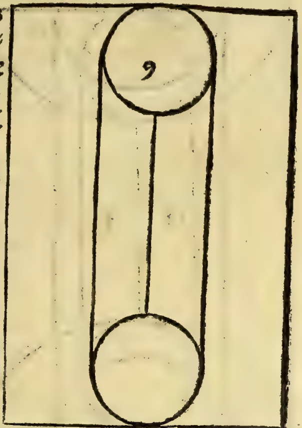
Quo fit vt cuiuſuis paralellogrammi co- lumna rotunda ei quod ex eodem paralello grammo in columne ſemiperiferiam:aut ex duplo paralellogrammo in ſemiperiferie medietatem ducto naſcitur eſt equalis. Quod vero ex priori paralellogrammo in perifariam eiuſdem columne totam:aut ex duplo paralellogrammo in eius ſemiperife riam fit eidem columne eſt duplum. Quod autem ex duplo paralellogrammo in totaȝ periferiam naſcitur duto toti columne qua druplum comprobatur. 6

Paralellogrammus qui alicui ſuorum ex tremorum fixo circunductus:rotundam co lumnā deſcribit:eſt eiꝰ colūne ſemidiamet duplꝰ ꝓo paralellogrammꝰ:tota diameter cuius circūferentia que ⁊ periferia dicitur: 7

eſt tota orbicularis ſuperficies eandem columnam cum baſi⸗bus vtriſqꝫ circũdans/circunfe rentie vero medietas/que ꝛ ſe⸗miperiferia/eſt eius ſupficiei di midium.

Si rotunde columne circũ ferentia plano inſiſtat: erit mu tuus contactus/vtriuſqꝫ linea recta: axi ipſius columne equa lis.

Si ſuper planum equaliter rotunda moueatur columnam nec eſſe eſt inter ſuperficies eq̃ diſtantes eam moueri: cuius axis aliam planam ſuperficiem mediam ſuo motu deſcribet: vtrique extremarum ſuperficie⸗rum equediſtantem ꝛ equalem.



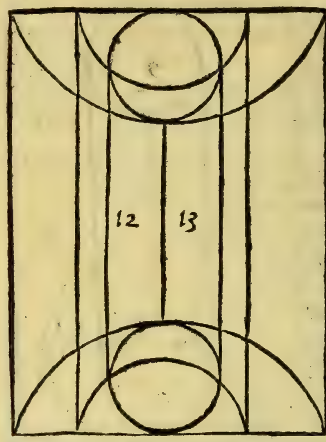
Aiota hoc pacto ſuper planum equaliter rotunda co⸗lumna ſingule eius linee/axi equediſtantes/preter axem/ad ſubiectum motui planum declinant/aut ſurſum ab eo eleuan tur ſuaqꝫ depreſſione aut eleuatione orbiculares ſuperficies deſcribunt/quarta parte circũferentie columne neceſſario mi nores. Solus vero axis nuſquam a medio aut deprimitur: aut eleuatur: ſed equaliter in rectum fertur: ſuperficiem non orbicularem/ſed planam ſuo motu deſcribens.

Si rotunda columna quarta dumtaxat ſue circunferen⸗tie parte/ſuper planum equaliter torqueatur/ſuperficiem pla⸗nam ſuo motu abſoluet eidem quarte ſue circunferentie par⸗ti equalem/ media vero parte in girum ducta: erit abſoluta plana ſuperfities/medie eius circunferentie equalis.

Quod ſi perfecta fuerit columne ſuper planum reuolutio/ erit tota plana ſuperficies ea reuolutione abſoluta/toti circun ferentie columne equalis.

Cubatio ſphere

12 Rectam lineam reuolutionis quarte partis circunferentie columne item ⁊ medie ⁊ conſequenter totius circunferentie in plano inuenire.



Inueniantur per nouemdeci ⁊ viginti quas dature propoſitiones/puncta reuolutionis baſium date columne ſcilicet q̄rte partis circunferentie ⁊ medie ⁊ totius. Sunt enim colūne rotunde baſes duo circuli. His vero punctis inuentis ducantur ab eiſdē recte linee axi date columne in plano eq̄diſtantes. He enim linee ſunt que proponuntur.

13 Planam ſuperficiem quarte parti circunferentie rotunde columne: deinde ⁊ medie ⁊ deniq̧ circunferentie toti equalem aſſignare.

Inuenta linea reuolutionis quarte partis circunferentie columne rotunde erit ſuperficies plana ab ea ad lineam prioris contactus: quarte parti circunferentie columne equalis. Et eo pacto cetere ſup̱ficies facile perquirantur.

Cuiuſlibet ſphere ⁊ ſue columne maximi circuli ſunt equales. Huius quidem baſes/illius vero diametri

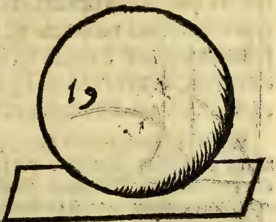
Euolata equaliter ſuper planum: quarta ſue circunferentie p̱te: columnam rotunda tota eius diameter in ſuperficiem planam reuolutioni ſubiectam: quarte ſue circunferentie parti equalē ducit corp⁹ paralellogramū deſcribens eidem columne equale: cuius longitudo eſt ſuarum baſium diameter: latitudo vero quarta ſue circunferentie pars. Et craſſities toti⁹ ſue diametri axis.

Eadem vero columna ſecundum partem ſue circunferentie mediam ſuper planum equaliter delata eius itidem diameter in planam ſuperficiem: dimidie eius circunferentie equalem ducitur p̱alellogramum corpus toti colūne duplū deſcribēs.

Cubatio ſphere

Quod ſi eadem columna rotunda/p̄recta reuolutione ſuper planum ducatur/ducitur eius diameter in planam ſuperficiem toti eius circunferentie equalem paralellogrammum iterum deſcribens:corpus eidem colūne q̄druplū; date rotunde cuius axis quarte ſue circunferentie parti equatur equalem cubum aſſignare.

Sumat inter baſium date columne diametrū et eius axem/per quadrature/recta linea/vtriq̧ proportionalis que in ſeipſam ducta: queſiti cubi/quadratum effitiet. Hic igitur quadratus in ſeipȝ et naſcetur inde queſitus cubus/date colūne equalis.



Sphera ſup planā ſupficiē ꝯſiſtēs eandem in ſolo puncto contingit.

Puncta reuolutionum circūferentie ſphere ſup planum ſiue quarte ptis ſiue medie ſiue totius: vt ⁊ pūcta reuolutionū circuli aut linee reuolutionū rotunde columne licet inueſtigare.

Si ſphere ſuper planum cōſiſtētis ⁊ eandem in puncto contingentis puncto reuolutionis quarte circunferentie partis inuento: ad ip̄m a pūcto cuncta tus recta linea extendatur: erit ſcd̄m eius quantitatē: circulꝰ in eodem plano ductꝰ medie orbiculari ſphere ſupficiei: que ⁊ eius ſemiperiferia equalis.

Si ſphera ſup planū eq̄liter in rectū moueat: erit ſui motus ſpaciū columna rotunda cuius baſis ipſius ſphere diametro equalis.

Sphere diameter eſt circulus eidem cōcentricus eā in duo equalia diuidēs cuius circunferētia eſt in circunferētia ſphere.

In cōcaua rotūde colūne ſupfitie poſita ſphera: eandē ſcd̄m ſue diametri circunferentiā vndiq̧ contingit.

Si ſphera ſuper planū ſcd̄m rectā vnius quadrātis reuolutione moueatur: ducitur eius diameter in rectam lineam quarte circunferentie ſphere parti equalem eo motu rotundā columnā deſcribens/date ſphere equalem: cuius vtreq̧ baſes ipſius ſphere diametro equāt/eius ꝟo axis linee recte/quarte pti circūferētie ipſaꝝ baſiū ⁊ totiꝰ diametri ſphere eſt equal.

Cubatio ſphere

Quod ſi ſphera ſuper planum/recto tramite/media reuo
25 lutione pergat/contingit eius diametrum in rectam lineam
duci medietati circũferentie ſphere equalem/quoquidem du
ctu columnã rotundam efficiet/eidem ſphere duplam:cuius
vtreqꝫ baſes erunt/vt prius/ipſius ſphere diametro equales:
eius vero axis recte linee/medie circunferentie baſium diame
26 tri ſphere equali/equalis. Si aũt ſuꝑ planũ ꝑfecta fiat reuo-
lutio/eius diameter in rectã lineã ducit᷑ toticircũferentie ſphe
re equalem:eo quidem ductu rotũdam columnam deſcribẽs
ſphere toti quadruplam:cuius baſes iterum diametro ſphere
equantur:eius vero axis eſt linea recta:recte linee/toti circun
27 ferentie baſium ⁊ diametri ſphere equali/equalis. Unde cui
libet date ſphere rotundã primo columnam aſſignare equalẽ
eſt manifeſtum. Et deniqꝫ ex columna cubum.

Sumatur enim recta linea reuolutionis quarte partis circunfe
rentie propoſite ſphere/quarte equalis:in quam ſphere diameter du
cta rotundam columnam conflabit: eidem ſphere equalem. Huic
ergo columnam partis huius inueniatur equalis cubus:qui ⁊ erit
propoſite ſphere equalis:qđ eſt propoſitum. Patet ⁊ hoc idem/ſine
columne medio/immediatus demõſtrari:hoc pacto:inter date ſphe
re axem ⁊ rectam quarte parti ſue circũferentie equam ſumatur me-
dia proportionalis linea:que erit queſiti cubi latus.

28 Si ſemicirculus ꝑfecto gyro ſiue diametro circũducatur
ſpheram deſcribit:cuius axis eſt ipſius ſemicirculi diameter
Et cuius rurſus diameter eſt circulus eidẽ ſemicirculo dupl⁹
29 Semicirculus quomodolibet ſue diametro circunductus:
in arcum ſuo arcui coincidentem ducitur.

Arcus coincidentes ſunt quorum ſemidiametri ſunt equales.

30 Quod fit ex ductu ſemicirculi in quencunqꝫ arcũ ſuo arcui
coincidentem:eius quod ex eodẽ in recto lineam eidem arcui
31 equalẽ ducto naſcit᷑ corpus eſt medietas. Semicirculus q̄ꝫ-
tumcunqꝫ in rectã lineã ꝑpendiculariter ducatur/columne ro
tunde medietatem producit.
32 Circulus totus in rectam lineam ꝑpendiculariter ductus/ro
tundam columnam profert. Hinc omnis rotunda columna
33 cuius baſis propoſiti ſphere diametro equales:ſi ⁊ eius axis
quarte parti circunferentie diametri/eiuſdem ſphere fuerit eq̃
lis ei⁹dem ſphere equatur. Si ꝟo eius axis axi priori dupl⁹

erit ⁊ columna eidem ſphere dupla/ſi triplus tripla. Et ſi deniqꝫ qua
druplus/itidem quadrupla. Et omniumqꝫ proportio axis columne
ad quartam circunferentiam diametri ſphere partem ea eſt: ⁊ toti-
us columne ad totam ſpheram.

Que rurſus vniuſcuiuſqꝫ columne/ad eius ſpheram proportio ea
eſt: ⁊ extreme ſuperficiei columnam circundantis/ad ſuperficiē ſphe
re circundantem atqꝫ conuexam.

Sphera vniuſcuiuſqꝫ columne dicitur: cuius diameter ipſius colū
ne baſibus equatur. Et ediuerſo ſphere columna/cuius baſes ſphe
re diametro equales.

Inde orbiculari ſphere ſuperficiei extreme circundanti atqꝫ con-
uexe/equalem planam equidem ⁊ quadrantū liquet aſſignare.
Nam ſignatur propoſite ſphere columna/eidem equalis. Erit igitur
per precedentem conuexa eius ſuperficies conuexe ſphere ſuperfici
ei equam: axis vero quarte parti circunferentie eidem ⁊ baſis: toti
diametro. Statuatur deinde columna ſuper planum ſi ſumatur ex
vtraqꝫ parte puncta reuolutionis medie circunferētie ipſius: interqꝫ
recta linea ducatur que neceſſario circunferentie vniuſqꝫ columne
ſcilicet ⁊ ſphere equabitur: equantur enim per decimam quartam
ſphere ⁊ ſue columne circunferentie: inter quam ⁊ ipſius columne ax
em linee proportionalis erit queſiti: circundanti ſphere ſuperficiei
equalis quadrati latus. Idem autem promptius hoc pacto fiet: in
ueniantur due recte: vna toti circunferentie: alio vero eiuſdem quar
te equalis: quarum media linea proportionalis in ſeipſam ducta: q̄
ſitum quadratum indicabit. Erit autem linea inter vtraqꝫ proporti
onalis recta medie circunferentie eiuſdem ſphere equalis.

Unde rurſus manifeſtum eſt: ex duabus rectis vtriſqꝫ quidem me
dijs date ſphere circunferentijs equalibus in ſeinuicem ductis: pro
duci quadratum toti extreme eiuſdem ſphere ſuperficiei equalem:
ex duabus vero inequalibus: altera quidem toti circunferentie: alte
ra vero quarte eius parti equalibus: paralellogrammum produci
non quadratum/eidem circundanti ſuperficiei equum: rurſus extre
me circundanti ſphere ſuperficiei equum circulum licet aſſignare.

Reperitur enim per trigintaquatuor quadratuꝫ eidem ſuperficiei
equalis. Huic vero quadrato/per viginti ſex quadrature circulus
equalis aſſignetur: qui ⁊ date ſphere ſuperficiei equus erit.

Datam ſpheram in duas equales diuidere.

Inſcribe date ſphere cubum/cui rurſus cubo ſpherā aliā inſcri
be/que prioris ſphere cubo circunſcripte medietas erit. Eadem tm̄

eſt ſphere ⁊ cubi adinuicem inſcriptorum aut circunſcriptorum que ⁊ circuli ⁊ quadrati ratio: vtqꝫ duorum circulorum vnius quadrato circunſcripti alterius vero inſcripti: circunſcriptus ad inſcriptum eſt duplus: itemqꝫ duarum quadratorum vnius circunſcripti circulo: alterius vero inſcripti: inſcriptus iterum circunſcripti medietas eſt/ita ⁊ ſi due quoqꝫ ſphere ſunt hec cubo circunſcripta/illa po eadem ſcripta: huic dupla: illa erit ex oppoſito duocirculi: vnus ſpheram circunſcribens: alter vero ab eadem circunſcriptus erit hic illius medietas ⁊ omnium que erat quadrature circuli difficultas: par erit ⁊ cubationis ſpere: vt qui non quadratum ⁊ circulum equare poterant: neqꝫ etiam ſpheram: cubum equare: equaliaue hactenus demonſtrare poterint. Nunc vero quadrato circulo ⁊ ſphera cubicata eſt: ⁊ reſoluto in circulum quadrato dato/proportionabiliter aſſignatus cubus in ſperam eidem equalem conuertitur. Libelli de ſphere cubatione finis.

Intrnductio in ſcientiam perſpectiuam.

Viſus	Viſibile	Flauus
Viſibile	Lux	Viridis
Videndi medium	Vmbra	Purpureus
Viſibilis ſpeties	Color	Magnitudo
Viſualis radius	Magnitudo	Punctus
Speculum	Color	Linea
Viſus	Extremus	Superficies
Simplex	Medius	Corpus
Compoſitus	Extremus	Speculum
Rectus	Albedo	Concauum
Obliquus	Nigredo	Planum
Integer	Medius	Conuexum
Fractus	Puniceus	


oculus
videntis
SPERA
IN PLANO
CANCRI
TROPIC⁹
CAPPRI
TROPIC.
EQVINOCTIALIS
Circulu⁹
Arcticu⁹
Circulus
Capricorni⁹
Aries
Virgo
Libra
Scorpius
Sagittari⁹
Capricor
Aquarius
Pisces
A
P
R
E
X
K
Z
F
H
B
M
C

Inſcientiam perſpectiuā

Viſus eſt perſpectiua poteſtas:viſibilia obiecta deprehendens. Et nonnunq̃ videndi virtus:nonnunq̃ vero viſio autem viſibilis obiecti ad viſum diffuſio ſpecieſq̃ dicitur.

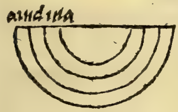


9

Viſibile eſt viſus obiectum/quocunq̃ per ſe a viſu deprehenditur. Que eñ per accñs:vt alterius ſimilitudinem aut priuatione videntur:preſenti propoſito minus congruunt. Corporee eñ ſubſtantie:ſuorum colorum aut magnitudinum ſpecies viſibiles fiunt:tenebre vero lucis defectu. Videndi medium eſt diuiſibile ſpatium:per quod viſibilis obiecti ſpecies/ab eo ad viſum defertur. Viſibilis vero ſpecies eſt eius qđ videtur ſimilitudo: idipſum viſui repreſentans.

Viſualis radius eſt linea recta:que a centro viſus digrediens ad viſibilis rei centrum terminatur. Et hic radiꝯ primꝯ:ceteri infiniti ſũt.
Speculum eſt corpus:quod reflexam viſibilis rei ſpeciem palam ipſi viſui refert.

Viſus ſimplex eſt rei ſimplici eius ſimilitudine intuitio.
Viſus vero ꝯpoſitꝯ qui duplici reflexaq̃ ſpẽi rẽ viſibilẽ deprehẽdit.
Viſus rectꝯ eſt cuius viſiuꝯ radius viſibili rei eſt ꝑpendicularis.
Obliquus vero viſus eſt cuius radius viſibili rei non perpendiculariter incidit.
Viſus integer eſt qui ſimplici regulari ac per totum eiuſdem nature medio ſit.
Lux eſt oĩm inuiſibiliũ primũ:que ꝑ ſe ceteroꝝ viſibiliũ ſpẽs:viſui ꝓfert. Eiꝯ oppoſitũ ẽ ſimplex eiꝰ ꝓuatio:q̃ tenebre dicunt viſibiliũ rerꝫ ſpẽs a viſu ĩtercludẽs. Umbra ṽo eſt lucis a corꝑe opaco ĩterceptio.



Color eſt ꝓpriũ viſus obiectũ nullo alio ſenſu ꝑceptibile. Magnitudo ṽo eſt viſus obiectũ cõe quã ꝑter viſum tactꝯ quoq̃ ſentit. Colorꝫ. Color extremꝯ ẽ color ſimplex excellẽs ⁊ primꝯ. Mediꝯ ṽo q̇ ex coloris extreme diſtãtia defectuq̃ naſcit̃. Et colorꝫ q̃dã ṽi ſunt:in ſenſibilibꝫ corꝑibꝫ mĩme inhereãt:nobis tñ ob ipſoꝝ viſibiliũ diſtãtiã aut nr̃i viſus debilitatẽ aut radioꝝ reflectionẽ demonſtrant̃. Hec oĩm aut veros rerũ colores ĩmutãt:aut nõ exiſtentes apparere ſciunt. Albedo eſt color viſiuum radium diſpergens. Nigredo que radium eiſdem congregat. Puniceus qui et flauus color eſt qualis malis punicis ĩnaſcitur. Viridis aũt qui vt plurimum ex humidoꝝ corpoꝝ vita aut putredine naſciter. Et purpureus eſt ſanguinis color nigro ĩmediatus. Et hi quidem ſunt communes yridis colores:quibus diſcolor yris perſpicitur primus puniceus:viridis medius tertius purpureus. Magnitudinũ.

Introductio

Qui punctus/linea/ſuperficies ⁊ coꝛpus Geometricum introdu ctoꝛium pandit. Sunt autem puncta/linee ⁊ ſuperficies ſecundum ſe quidem viſibilia. Coꝛpus vero minime ſecundum ſe viſibile: vt quod vndiqꝫ circunſtantibus clauditur ſuperficiebus intrinſecus oc cultum abditumqꝫ manens.

Cum enim coꝛpus nos videre dicimus: eius aut ſola puncta aut li neas aut ſuperficies/non intimam ipſius pꝛofunditatem intuemur

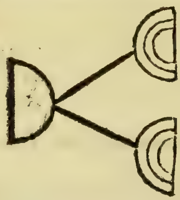
Speculoꝛum.

Speculum concauũ eſt concaue ſphere poꝛtio.
Conuexum vero cuius conuexa ſuperficies viſum reſpicit. cuius ſu perficies concaua ad viſum conuertitur.

Planum autem ſpeculum eſt cui ad viſum conuerſa ſuperficies eſt plana.

Diffinitoꝛum pꝛopꝛietatis viſiuum.

1 Omnis viſus viſibili eius ſpeciem ſuſcipiendo patitur.

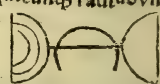


2
3 Neceſſe eſt viſum viſibili attiguum immedi
4 atumqꝫ non eſſe. Utriqꝫ oculi videndo in idẽ viſibile concurrunt: idqꝫ vt vnus oculus ſi mul intuentur.

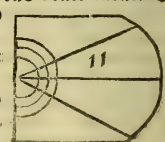
Viſus tribus ſperulis diſtinguitur: extre ma quidem circundanti: quam albugineam dicunt: media vero cerulea quam coꝛneam: intima autem nigricante quam vineam gla cialemqꝫ appellant.

5 Harum omnium ſpherularũ centra vnica recta linea continet
6 Totus viſus in ſpherule vuee centro conſiſtit.
7 Linea omnium ſperularum centra continens: eſt earum axis v nicuiqꝫ earum perpendicularis.

8 Duobus oculis vt vno tantum oculo ſumptis: quicunqꝫ radius vni eoꝛum eſt perpendicularis eſt ⁊ alteri perpendicu laris imaginandus.



Omnis viſus ſecundum rectam lineã fit.
9 Si inter viſum ⁊ viſibile vlla eſt curuitas aut
10 tumoꝛ viſionem aut impedit aut frangit. Uniuerſus oculi intuitus oꝛbem non perfectum ſed tantum dimidium op plet.

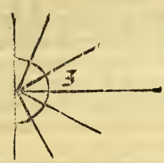


Quanta eſt oculi diffuſio qua extertitus patet: tantus eſt ⁊ eius intuitus.
11 Hinc fit vt quatuoꝛ ſolidoꝛum angulorum ſpatio ac toto hemiſperio: viſus viſibilia depꝛehendat.
12 Viſibilis.



Omne viſibile:in viſum propriam ſpetiem agit.
Viſibilis rei ſubſtantia immota manet:cuius ſola ſpeties in oculum pergit.
Viſibile toto hemiſpherio:ſuam ſimilitudinem in eãdem partem fundit.
Hinc viſibilis:⁊ viſus diffuſiones equantur.
Neceſſe eſt viſibile viſui in eius d.ffuſione/expanſione atqꝫ hem ip herio/eſſe obiectum.
Sine lumine/viſibilia nuſq̃ꝫ cernuntur.

Medij videndi.



Medio videndi viſus viſibile ſeparantur.
Primũ mediũ a viſibile patit̃:poſtrẽo ĩ viſũ agẽs.
Vidẽdi mediũ:vtriqꝫ viſui ⁊ viſibili ĩmediatũ eſt.
Omne videndi med iũ eſt corpus tranſparens.
Cõuenit vidẽdi mediũ arcu lumĩe eſſe affectum.
Medij vidẽdi duo ſũt hemiſpheria:vnũ q̃dẽ quo ad viſuȝ/alterũ vero quo ad viſibile querit̃.

Hic ſolum videndi medium perfectum eſt:vt q uod totiꝰ ſphere ambitu circumquaqꝫ radios expandit.

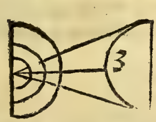
Viſualis radij.

Scd̃m totum viſus hemiſpheriũ viſualis ſeſe radius emittit.
In ipſa viſiuorum radiorum effuſione:oculis ſui centri iuditio : vt indiuiſibilis eſt ſumendus.
Solius glatialis ſphere centrũ:viſiuos toto hemiſpherio fundit.



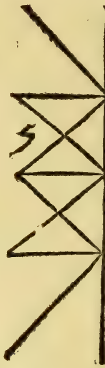
Omẽs viſui radij:ſt ſphere oculi glatiali perpendiculares.
Fortiſſimus viſiuꝰ radiꝰ eſt/qui totiꝰ viſus axi cõtinuꝰ/directuſqꝫ exiſtit.
Fortiſſimꝰ viſiuꝰ radiꝰ anterior:ceteri ꝓ q̊ ad dexterã dextri:q̊ ad ſiniſtrã:ſiniſtri dicuntur
Viſualis radius:in vnũ tantũ viſibile perfecte intendit.

Viſibilis ſpetiei.

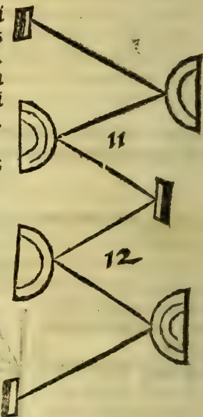


Viſibiles ſpeties ab ipſo viſibili effuſa:totũ hemiſpherium complet.
Viſibilium ſpecies:minime ſcd̃m totũ hemiſpheriũ/aut lineas eq̃diſtãtes in oculũ pueniunt.]
Rerum viſibilium ſpecies:aut ſecundum l neaȝ rectam aut trigonum:aut pyramidem a viſibilibus ad oculum pergunt. Huiuſce vero pyramidis baſis in re viſibili:conus autem in oculo exiſtit.

Introductio



Aduerſus viſibilis rei punctis:diuerſi viſiui radij omnes in eundez 4'
oculum concurrentes producuntur.
Quolibet viſibilis rei punctum:radios potentia infinitos.in varios
oculos hemiſpherio toto rem viſibilem circumſtantes expandit.
Cuiuſlibet viſibilis ſpeciei radi⁹ vnuſquiſq; in tm̄ vnū ocl'm cadit.
Eiuſdem viſibilis ſpecies tum demum ⁊ earundem ſpecierum radij 6
in immenſum multiplicantur. 7
Diuerſorum rei viſibilis punctorum in eundem oculum tendentium
radij quanto longius pergunt tanto quoq; minus adinuicem diſtat 8
Eiuſdem vero puncti radij in diuerſos oculos expanſi:quo magis
a viſibili:eo quoq; magis ⁊ inter ſe oblongantur. 9
Qualis eſt extrinſeca rei diſpoſitio:tale eſt ⁊ in oculo:cunctis pari
bus:ſue ſpeciei iuditium. 10

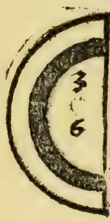


Fit viſus cū extrinſece rei diſpoſitiōi:diffici
lia tolle:par ē in ocl'o ſue ſpeciei.ordo atq;
Impoſſibile eſt plures viſibi :repn̄tatio. 11
lis ſpeciei radios eidē oculo eſſe ꝑpendicu
lares:pluribꝰ vero oculis:plures ſpherici vi
ſibilis radios ꝑpendiculares eſſe cōtingit.
Aliorū autem viſibilium minime.
Viſibilis ſpecies ſue varietatis ſubſtantiaz 12
⁊ omnia eius accidentia oculo declarat.

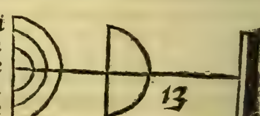
Speculi 13

Speculorum forme ſecundum geometrica
rū figuraꝝ ſpecies variantur ſuntq; tot ſpe
culorum conficiendorum modi:quot ⁊ geo 1
metrice figure.
Neceſſe eſt rerum viſibiliū ſpecies viſibiliter
a ſpeculo in oculum reflecti. 2
Speculum neq; omnino tranſparens eſt ne
q; omnino opacum.
Corpus ſimpliciter opacum: viſibilium re 3
rum ſpecies aut non ſuſcipit aut ſuſceptas
minime pandit.

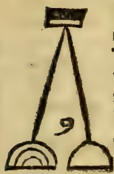
Corpus vero quod omnino tranſparet eaſdem ſpecies minime reflec 4
it.Hinc ſpecu in extrema ſuperfities perſpicua:poſtrema vero opa
ca ſit oportet atq; ex diſſimilibus ſuperficiebꝰ eſt ſpeculuz mixtum.



Suprema ſpeculi ſuperſicies viſibi
lium rerum ſuſcipit ſpecies:extrema
vero eaſdem reflectens in oculum re
fert.Speculum ſuperficies prima a
viſibilibus ſpeciebus patitur : extre
ma vero primū quidem ipſis reſiſtit ac demū eaꝝ reflectione agit.



In ſciētiam perſpectiuam



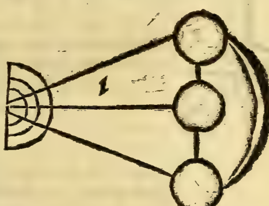
Cōtingit trāſparētia corpa opacꝭ corpib⁹ ꝯiuncta atꝗ attigua fieri ſpecula:ea aūt ꝑ ſe ſūpta/ſpecula nō ſunt. 9
Neceſſe eſt ſpeculum inter rem viſibilem ⁊ oculum quo⁊ io
modolibet atqꝫ vtrius eſſe medium.
Si viſus ⁊ ſpeculum a re viſibili aut res quidem viſibi 11
lis ⁊ ſpeculū a viſu ex oppoſito diſtent:erit eorum ſitus
ad reflexe imaginis perceptionem incommodus.
Queuis autem alia eorum diſpoſitio reflexe in maximꝭ
intuitioni congruit veluti cum fuerint viſus et viſibile 12
coniuncta:ac eodem in parte ſita/ipſiqꝫ ſpeculo oppoſita.
Ab omni ſpeculo perpendicularis reflectionis inuiſibilis eſt imago 13
Res viſibilis in tanta ſpeculi profunditate apparet quanta eſt eius 14]
a ſpeculo diſtantia.

Viſus ſimplicis.

Simplex viſus/rei vniuſcuiuſqꝫ veritatem prima eius ſimilitudine
deprehendit.
Simplicis viſus viſibilis ſpeties eſt ſimplex ⁊ ſue veritatis prima:a 2
qua recto tramite ad oculum pergit. 3
Simplici intuitioni/ſpeculo opus eſt nullo. 4
Quicquid in parte oculi collocatur:ſimplici viſum inuiſibile manet 5
Unde fit vt ſimplicis intuitionis obiectum:ex neceſſitate viſui ſecū
dum ſitum debeat opponi. 6
Simplex viſus compoſito fortior ac primo approbatur.

Compoſiti.

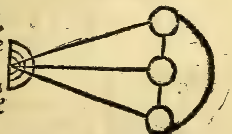
Compoſito viſu/vniuſcuiuſqꝫ rei ꝟitatē ſcd̾a ei⁹ ſiľitudine ītuemur
Compoſitus viſus eſt reflexus.
Compoſito viſui ſpeculum eſt neceſſarium.
Compoſiti viſus obiectum eſt prima veritatis
ſiľitudo q̄ ſcd̾e ſiľitudinꝭ medio ī ſpecľo appatꝫ
Compoſitus viſus duplici radio fit altero qui
dem directo a re viſibili ad ſpeculum/altero ve
ro reflexo a ſpeculo ad viſum.
Angulus incidentie directi radij ſuper ſpecu-
lum. Flexi radij angulo eſt equalis.



Viſus cōpoſit⁹ ſimplici debilior poſteriorqꝫ eſt
Cōpōti intuitiōis obiectū in ocľi ꝑte collocari debet.
Sola cōpōta ītuitiōe res ſeipās ſuāqꝫ ſiľitudinē ītuenť.
Omnis angulus ſpeculo ꝑpendiculariter incidens in ſe
ipſum reflectitur.

Recti.

Rectus viſus obliquo fortior eſt ⁊ quedā eius equalitas
Impoſſibile eſt plura viſibilia aut plures eiuſdē viſibiľ
ptes a recto viſu ab eodem oculo deprehendi.



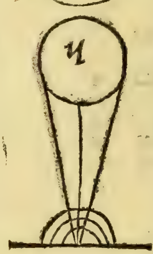
Hinc q̄cquid oīo ſimplici viſu deprehēdiť īdiuiſibile eē opꝫ ⁊ pūctū
Res tñ diuiſibilis ſimplici viſu videri dr:q2 eius aliquis radius ocu
lum perpēdiculariter incidit. Contingit rei viſibilis radiū/q̄ ab ocľo



videt eidē ſcd̄m longitudinē ⁊ latitudinē ꝑpēdicularē eē aut
lōgitudine ꝑpēdicularē:latitudine ꝟo obliquū aut lōgitudīe
obliquū ⁊ latitudīe ꝑpēdicularē aut deniqȝ ⁊ lōgitudine ⁊ lati 6
tudīe obliquū. Ocul⁹ in centro poſitus:oīa circūferētie pūcta
recto viſu ꝑpēdit. Cuiuſlibet pūcti circunferentie recte intui 7
tiōis radi⁹ i vlteriora ꝓtenſa ꝑ eius centrū trāſit. Obliqui 1
Obliquus viſus recto minus fortis eſt:inequalis. 1



Si idē ocl'us plura ſimul viſibilia aut plures eiuſdē viſibilis
ꝑtes ītueat:erūt aūt oēs intuit⁹ aut ꝑter tm̄ vnū ceteri obliq 3
Si pluriū eiuſdē viſibilis radiorum fuerit vnuſquiſpiā oclo
perpendicularis non obliquus ſed rectus cenſetur viſus.
Si vero radij oēs oculo obliqui:viſus cenſendus obliquus. 4
Si fuerit oculus extra circunferentie centrum:ſed in eius am
bitu conſiſtens:duo tm̄ eius puncta diametro diſtantia recto
intuitu perſpiciet:ceterorum vero punctorum obliquus erit



Oculus vero extra circunferentie ⁊ centrum ⁊ amborum conſi 5
ſtens:aut nullum aut vnum totum eius punctum recto depre
hendit iuditio:cetera vero puncta obliquo.

Integri

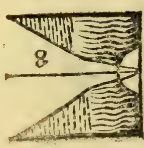
Simplex ⁊ eiuſdem nature medium:radiorum viſualium ſpe 1
cierumqȝ viſibilium integritatē ſaluat.
Integro viſu res viſibilis tantum vna ⁊ integra videtur. 2
Integri viſus radi⁹ a viſibili ad oculū direct⁹ continu⁹ vnuſ 3
qȝ permanerit.

Fracti.

Diſſimile mediū occurrens:obliquos viſuales radios frāgit. 1
Fractus radius. in eo quo frangitur puncto angulū facit. 2
Rei viſibilis radius interuenienti diſſimili medio perpendicu 3



lariter incidens ab eo non frangitur.
Solus is radius a diſſimili medio frangitur qui eidem ad im 4
pares angulos incidit. Eſt autem diſſimile medium vt rarius
aut denſius. Rarius enim magis quidem diaphonum minus
reſiſtit:denſius vero minus diaphonum magis ſuapte natu
ra reſiſtens. 5
Omniū radiorum perpendicularis eſt fortiſſim⁹:ceteri vero quā
to perpendiculari propriores. tanto fortiores. quanto vero ma
gis ad perpendiculari remoti tanto debiliores exiſtunt.
Interdū radij qui magis a perpendiculari diſtant. diſſimilis 6
medij occurſu franguntur.
Radiorum fractio aut perpendiculari aut ad ꝑpendicularē fit 7
Rarius mediū vt aer. rarius perpendiculari frangit. Denſius 8



vero vt aqua ad perpendicularem.
Radij qui ad perpendicularem franguntur longi⁹ porrecti tā 9
dem perpendiculari concurrūt ipſmqȝ adaugent. 10
Plerūqȝ qđ directo radio videri nō pōt. eodē fracto ꝑcipitur.
Directo infractoqȝ radio res vbi eſt apparet. fracto vero extra 11
ſuū locū videt.

Inſciẽtiam perſpectiuam

Fracto radio res in eo apparet loco in quo pyramis viſus cum perpendiculari radio a re viſibili ad diaphoni corporis eam continentis ſuperficiem ducto concurrit.



Quicquid viſibilium rerum reflectit radios eodem frãgit ⁊ non quicquid eos frangit reflectit.

Omnis radius reflexus eſt ⁊ fractus ⁊ non omnis fractus re

4 Tranſparens corpus radios ſolum frangere ꝛflectitur.
5 at non reflectere ſufficit.
6 Fracto radio res apparet interrupta. Lucis.



Lux eſt lucidorum corporum ſpecies.

Sine luce aut viſibilium rerum non diffunduntur ſpecies aut in medio quidem diffuſe: minime ad oculum perueniunt aut in oculo recepta vis intuitiua non ſentit.

Unde fit vt lux ſit diffuſionis viſibilium ſpecierum: ⁊ ut earum directionis in oculum aut intuitiui iudicij actus.

Lux rurſus eſt ⁊ perſpicuorum ⁊ colorum ⁊ viſibilium omnium actus.

Sub luce fulgor lucis ſimilitudo comprehenditur.



Fulgida corpora proprio fulgore in tenebris conſpiciunt.

Quodlibet lucidorum corporum pũctum toto hemiſperio lucem in tectum diffundit.

Umbre

Omnes tenebre vmbre ſunt: vmbre vero nõ om̃es tenebre.

Umbra eſt quedam opaci corporis ſpecies.

Neceſſe eſt inter vmbram ⁊ luminoſum corpus diametraliter corpus opacum opponi.



Corpus tranſparentis luminoſo corpori oppoſito nulla eſt vmbra. Et a corpore luminoſo lumen ſecundũ pyramidem diffunditur: ita ⁊ ab opaco vmbra.

Si lucidũ corpus fuerit oppoſito ſibi opaco maius erit eius vmbra/pyramis directa atq; perfecta. Si vero equale columna. Si minus pyramis euerſa ⁊ imperfecta.

Si fuerit opaci corporis vmbra pyramis: eius axis quantum liber productus per corporis opaci ⁊ lucidi cẽtrum tranſibit



Umbre corporis opaci pyramis eandem multilateram cum corpore opaco ſortita eſt figuram.

Ex corporis vmbra/eius quantitatem deprehendere licet.
9 Angulo ⁊ axe pyramidis vmbre deprehenſis: corporis vmbroſi quã-
10 titas in promptu aſſignari poteſt.

Coloris.

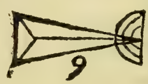
1 Colores ſunt extrinſeca ſubſtantiarum rerum ſigna.
2 Color eſt luce poſterior: ⁊ vt eius potentia qua ſine inuiſibilis manet
3 Colores autem ex rerum natura: aut paſſionibus aut luminis reflec-
tione aut aliorum colorum iuxta poſitionem gignitur.
4 Colores ex rerum natura aut paſſionibus orti: veri ſunt: quorum illi
in ſubiecto permanentes. hi vero vt plurimum fluuidi continuo di-
5 ſpereunt. Qui vero ex luminis reflectione aut aliorum colorum iux-
ta poſitione naſcuntur: non veri ſunt ſed tantummodo apparentes
6 Veri colores opacis dumtaxat corporibus inſunt. Apparentes autẽ
et in opacis ⁊ tranſparentibus conſpiciuntur.

Magnitudinis.

1 Contingit magnitudinem propria ſpecie vel nullo affectam colore
videri.
2 Magnitudo aut ſecundum lineam aut ſuperficiem aut corpus vi-
detur.
3 Ex viſu magnitudinis: eius quantitas eſt cognoſcibilis.
Sub magnitudinibus earum termini comprehenduntur.
4 Soli magnitudinum termini ſunt principalia viſus obiecta magni-
5 tudines vero media quibus ſui termini conſpiciuntur: principale vi-
ſus obiectum eſt quod videtur. Medium vero ſecundum quod vi-
detur.



6 Omnes magnitudinum termini ſecundum ſuas magnitudines videntur: punctum quidem ſecundum lineam que ſecundum ſuperficiem: que ſecundum corpus.



7 Inter magnitudinum terminos qui eſt ſolum terminus: ⁊ non magnitudo veluti punctus viſibilis quidem eſt: at ſecundum ipſum nihil videri contingit.

Inſciētiam perſpectiuam



8 Inter vero magnitudines/ea item'que ſola eſt magnitudo / termini ratione deficiens veluti corpus: ſolum ſecundum ipſam quippiam videtur ipſa vero inuiſibilis manet.

9 Hinc terminorum extremus vt punctus ſolum principale: eſt quod videtur/nullius videndi medium: extrema vero magnitudo vt corpus/ſolum videndi medium/non principale.

Medij autem termini et magnitudines/vt termini quidem ad ſeipſos precipua ſunt viſus obiecta/vt magnitudines vero ad ſuos terminos/media quibus videantur.

0 Omnis magnitudo a longe conſpecta/planior apparet atq̄ minor.

Colorum extremorum ⁊ mediorum.

Colores extremi ſunt medijs natura priores.
Extremi colores ſunt tantum duo/medij vero infiniti eſſe poſſunt.
Extremi colores ſunt tantum duo medij vero infiniti eſſe poſſunt.
Extremi colores medijs certiores ſunt et permanentiores.
4 Extremas colores frequentius rei natura aut paſſio profert raro autem colorum iuxta poſitio aut radiorum reflectio.

5 Medij vero colores frequenter quacunq̄ ex cauſa gignuntur.
6 Hinc extremorum colorum difficilior eſt ortus interius ⁊ cauſa. Mediorum vero facilior.

Albedinis ⁊ Nigredinis.

Albedo eſt vt nigredinis habitus/lux/arcus ⁊ perfectio.
1 Nigredo vero vt eius pꝛiuatio: vmbꝛa: ⁊ imperfectio.
2 Albedo eſt natura nigredine pꝛioꝛ.
3 Contingit ex albo in nigrum ⁊ medium coloꝛem omnem ꝑmutari.
4 Ex nigro vero in album aut medium coloꝛem aut :impoſſibilis aut
5 difficilis eſt regreſſus.

6 Albedine diſperſus viſus debilitatur: nigredine vero collectus: foꝛtioꝛ euadit.

Omnis coloꝛ de pꝛope qualis eſt apparet ex diſtantia vero tantam
7 nigredine permutari videtur.
Hinc nigredo eſt omnium coloꝛum finis: in quo vniuſcuiuſqꝫ defi-
8 cit viſus.

Punicei: viridis: purpurei.

1 Fulgidum interſtitio nigro conſpectum: puniceum gignit.

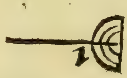
2 Quicunqꝫ lucis radius ex reflectione puniceum gignit: debilioꝛ factus viridem pꝛofert.

5 Rurſum quo foꝛtioꝛe viridis coloꝛ gignitur deficiens cōtinuo in purpureum permutatur.

4 Ex punicei igitur defectu viridis: ex cuius imminutione purpureus oꝛitur.

Tres p̄cipue viridis coloꝛes ſunt: puniceus: viridis: atqꝫ purpureus qui ex radioꝛum reflectione naſcuntur.

Puncti.



1 Pũctum ſecundum rectam lineam videtur eiuſqꝫ radius eſt linea recta.
2 Quodlibet tranſparentis coꝛpoꝛis pũctum ex omni parte eſt viſibile.

Tranſparentis coꝛpoꝛis quodlibet punctum ſecundum ſpheram to-
3 tam radios in medium pꝛofert.

4 Sola opaci coꝛpoꝛis extrema puncta: que extremis eius ſuperficiebus inſunt: viſibilia ſunt intima autem inuiſibilia.

5 Nulla opaci coꝛpoꝛis extrema puncta hemiſperio toto ſunt conſpicua.

6 Omnis pũcti intuitus eſt eiuſdem perpendicularis.

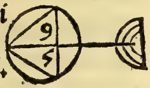
Impoſſibile eſt ab eodem oculo pũctum ſecundum ſuperficiem aut
7 coꝛpus videri. a diuerſis autem contingit

Lineę.

1 Lineę viſus/eſt ſuperficies triangularis: cuiꝰ
conus in oculo/baſis vero linea que videtur.
2 Recte lineę ſimplex eſt viſus: curue vero tri-
plex: concauus/connexus/et venter.

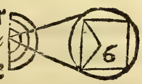


Oculus concauo aſpectu: quamcunq; circumferentie portio
3 nem intueri poteſt: totam vero circumferenti
am minime. Connexo vero aſpectu neq; maio
4 rem/neq; mediam: ſed ſolam minorem intuet.
Si oculus curuam lineam cõnexo intueatur
5 aſpectu: fueritq; angelus viſionis in oculo factus/alicuiꝰ po
ligonie equilatere ⁊ equiangule figure angulus: erit curue
pars viſa tota ſue circumferentie pars/quota
eſt eiuſdem figure ab eius lateribus ⁊ angu-
lis ſumpta denominatio: cui ſubtenta chorda
erit eiuſdem peligione toti circumferentie in-
ſcribende latus.



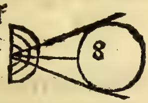


Unde ſit vt ſi idem angulus fuerit rectus: cur
6 ue connexo aſpectu viſe pars/ſit totius circũ-
ferentie quarta: ſi vero acutus; quarta parte
maior. ſi deniq; obtuſus.



Rectam lineam/aut curuam concauo aut/quarta minor. con-
7 nexo aſpectu oculus inſpiciens: eandem ſecundum planam
ſuperficiem videt.

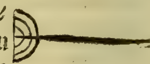
Si curuam lineam connexo aſpectu intueaſ
8 oculus/erit extreme viſus lineę que in oculo
angulum claudit/eandem curuam contingen
tes et inter ſe equales.



Si curue lineę venter fuerit aſpectus/et ea quidem circum-
9 ferentia: erit totius viſionis orbicularis ſuperficies/rotunde
pyramidis circumferentia. Si vero circumferentię portio-

erit viſionis ſuperficies totius circumferentie pyramidis pars

io Si recta linea ab oculo videatur: fueritq; linea recta ab oculi centro ad viſam lineam educta: vnum tantum viſe linee punctum/ oculus ex neceſſitate deprehendet.



ii Si vero recta linea ab oculo ad viſam educta/ eidem in medio eius puncto perpendiculariter incidat: erit viſionis triangulus exigonius/ aut ortogonius iſoſceles aut iſopleurus. Quod ſi extremo puncto fuerit perpendicularis; erit viſionis trigonus orthogonius.

i2 Si vero recta linea ab oculi centro ad viſam procedens/ nulli eius puncto perpendiculariter incidat: erit totus viſionis trigonus ambligonus.



i3 Impoſſibile eſt linee viſum/ corpus eſſe.

Superficiei.

i Orbicularis ſuperficiei duplex eſt obtut9 concauus et connexus.



2 Contingit concauo obtutu quamcunq; orbicularis ſuperficiei portionem intueri: totam vero orbicularem non contingit.

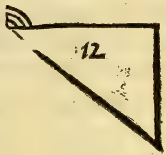
3 Connexus viſus: orbicularis ſuperficiei portionem neq; maiorem/ neq; mediam at ſolam minorem ex neceſſitate deprehendit.

4 Orbicularium ſuperficierum concaui & connexi viſus: paribus curuarum linearum intuitionibus proportionantur.

5 Vtriq; ſphericarũ ſuperfitierum: ſunt pyramides rotunde quarum baſes ſunt orbiculares ſuperficies conſpecte.

Circuli idem viſus: eſt pyramis rotunda/cuius baſis ipſe eſt circulus.

Si recta linea ab oculi centro/ad viſaꝫ planam ſuperfitiem ducta fuerit eidem directa: extremas dumtaxat eius lineas oculꝰ intuebitur.



Si vero ab oculo linea recta/ad viſam ſuperfitiem planam ducta eidem ad anglos occurrat: eandem totam ſuperfitiem oculus deprehendet.

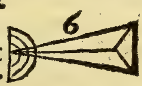
Figure plane poligonie viſus: eſt laterata pyramis/totidem laterum et angulorum.

Corporis.

Proprium corporis interuallũ: eſt profunditas ꝑ ſe inuiſibilis.

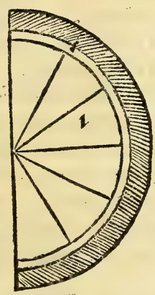


Unde fit vt ⁊ corpus/propria dimẽſione ſit inuiſibile.



Corpoꝝ oculo obiecti ſolos angulos/aut latera/aut extremas ſuperficies intuemur

Hinc vniuerſe corporum intuitiones/in ſuperficierum aſpectum reſoluuntur.



Speculi concaui.

Omnes radij a centro ſpeculi concaui ad ipſum educti: in ſeipſos reflectuntur.

Hinc rei in ſpeculi concaui centro poſite non videtur imago: in quo ſi conſiſtat oculus/ſeipſum ſolum ex reflexione intuebit.

Si circulus aut ſphera concauo ſpeculo concentrica ſint: reflexione nulla viſibilia erunt.

4 Semidiametri ſpeculi concaui/nullum punctum (preter centrum quod in ſeipſum redit)ad aliquod eiuſdem ſemidiametri punctuȝ a ſpeculo reflectit:

5 Quo fit vt oculus in ſpeculi concaui ſemidiametro poſitus nullum eius punctum intueatur. qui ſi extra centrum fuerit/nec ſeipm̄ quidem videbit.

6 Inſpeculis concauis: contingit et ab vno tantum puncto/ꝛ a duobus/et tribus/ꝛ quattuoꝛ: minime autem a pluribus punctis ſpeculi/ad eundem oculum fieri reflexionem.

7 Hinc in ſpeculis concauis: poſſibile eſt eiuſdem rei ꝛ vnam tantam et duas/ꝛ tres/ꝛ quattuoꝛ imagines apparere minime auteȝ plures.

8 In ſpeculis concauis res interduȝ maioꝛes/interdum equales/interdum ꝛ minoꝛes videntur.

9 Specula concaua ad ſolem conuerſa: ignem ex radioꝛum reflexione gignunt.

10 Si concauo ſpeculo vel diameter/vel choꝛda ſubtendi intelligatur: in cuius vno extremoꝛum/res viſibilis ſit collocata: eandem in altero ſolo eius extremo poſitus oculus/ex reflexione deprehēdet in quolibet vero alio puncto conſiſtens: nullam eius intuebitur ſpetiem.

In concauo ſpeculo: radij ab extremis/ad medi-
11 um colliguntur.

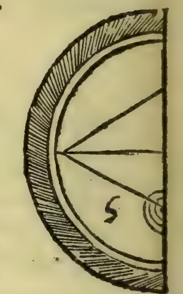
Concauum ſpeculum ꝛ maioꝛe/ꝛ media/ꝛ mino-
12 re ſphere poꝛtione conficitur.

Si concauum ſpeculum fuerit medie poꝛtionis:
13 extrema ſue diametri puncta ad angelos rectos reſiliunt: ſi vero maioꝛum/ad angelos acutos: ſi minoris/ad obtuſos.

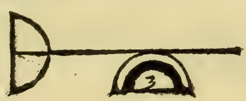
Connexi

Due recte linee ab eodem puncto ad ſphericuȝ coꝛ

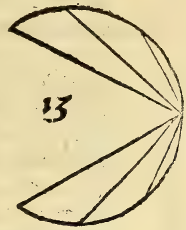




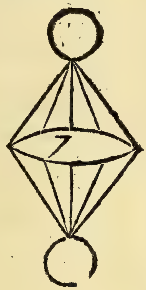


3 

pus a ducte/idem contingentes : minorem eius
portionem ex neceſſitate claudunt.
2 Hinc connexum ſpeculũ/ꝛ maiore ꝛ media ſphe
re portione ſuperfluit: minore vero portione fac-
tum/vtile eſt totum.
3 Rei viſibilis radius connexum ſpeculum cõtin-
gens: non reſilit/ſed continuus atqꝫ directus ad
4 vlteriora tendit. Rei viſibilis radiꝰ ad ex-
tremum diametri connexi ſpeculi punctum dire-
ctus: ad angulos rectos redit. Qui vero extra
diametri extremum intelligitur protendi: acutũ
angulum reflexus gignit. Qui autem citra (non
tranſiens per centrum) obtuſum.
5 Connexuꝫ ſpeculũ ſuſceptos radios minꝰ ꝯtinet
eoſqꝫ a medio ſui extrema diſpergi ſinit.
6 Unde fit vt debilior ſit radiorum a cõnexo quã
a concauo ſpeculo reflexio: minuſqꝫ in connexo
ſoli expoſito/q̄ꝫ in concauo/ignis generetur.
7 Connexum corpus tranſparens/ac aere denſius
ſol expoſitum: factis radijs ſub eodem corpore/
ad perpendicularem ꝯcurrentibꝫ ſubiecta corpo-
ra adurit/gignitqꝫ in eis ignem.

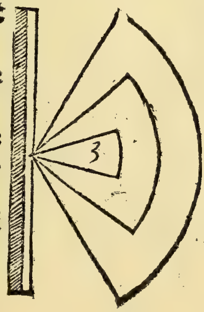


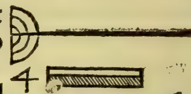


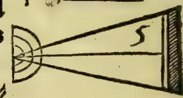


Plani

1 Inter cauum connexumqꝫ ſpeculum/planum eſt
medium vtriuſqꝫ equalitas.
2 Hinc in planis ſpeculis: neqꝫ maior neqꝫ minor
apparet imago ſi equalis/ac vera.
3 Si incidentis ſpeculo plano radij angulus fue-
rit recti medietas: erit reflexionis angulus inter
incidentem/reflexumqꝫ radium factus rectus.
Si vero prior angulus fuerit recti medietate mi
nor. erit angulus inter vtroſqꝫ radios obtuſus
ſi autem maior: acutus.







4 Rei viſibilis radij plano ſpeculo / aut equediſtantes aut directi: minime ab eodem reflectuntur.

5 Impoſſibile eſt rei viſibilis centro / ad ſpeculum planum: radios vno plures eſſe perpendiculares.

6 Specula plana omnium planarum figurarum modis coaptantur.

7 Figure ſpeculi plani diuerſitas: nullam reflexionis aut apparentis imaginis diuerſitatem affert.

8 In ſpeculis planis ſit rei viſibilis ab vno tantum puncto / ad quemlibet oculum reflexio.

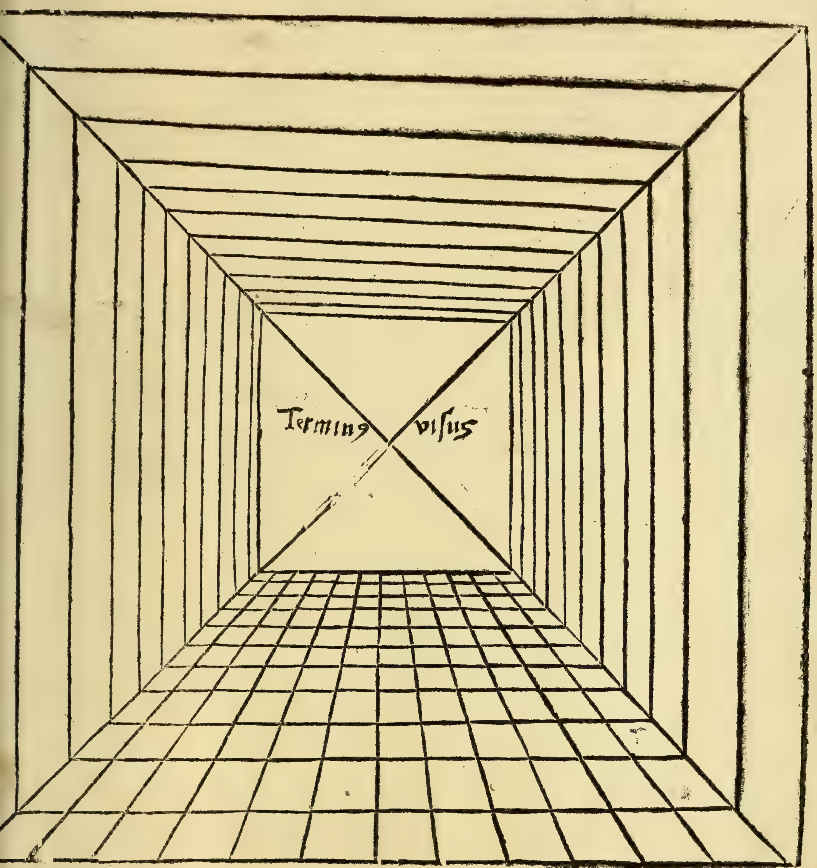
9 Quare ⁊ eiuſdem ſpeculis: vnam tantum apparet imago.

10 In planis ſpeculis illic apparet imago: in quo viſuales radij cum catheto concurrunt.

11 Cathetus eſt linea recta a re viſibili ad ſpeculum perpendicularis.

12 Duobus aut pluribus oculis in plano ſpeculo eadem rei viſibilis imago demonſtratur.

Perſpectiue introductionis finis.


Terminꝰ viſus


TYPVS VNIVERSALIS TERRE IVXTA MODERNORVM DISTINCTIONEM ET EXTENSINEM PER REGNA ET PROVINCIAS
Lebecius
Transmo tana
Scirocus
ponens
leuās
Grecus
OCEANVS OCCIDENTALIS
ZOA NA ME LA
OCEANVS INDIC9 ORIENTALIS
ASIA
Tartaria Torquesten
Tartaria Corasine
Tartaria Tangut
Regnū Cathay
Cathay
Chatam
Montana
Regnum persie
Regnum Tharse
Carma ma
Russia alba
Barbaria
AFRICA
Arabia felix
Tropicus Cancri
Equinochalis
Tropicus Capricorni
Madagascar
MARE INDICVM
Meridionalis
Magistralis
PARIA SEV PRISILIA
Murfuli regnū
Ciamba
Moabar
Sinus magn9
Zam ziber
Silam
Seylam

Noua terrē deſcriptio

Noua terre ſuccincta deſcriptio.

Omnem terre ambitum ad celi ſpatiū pūcti obtinere rationem Aſtronomicis demōſtrationibꝫ ꝯſtat. Ita vt ſi ad celeſtis globi magnitudinē ꝯferatꝛ ꝛ nihil ſpacij prorſus hr̄e iudicetur. Et huiꝰ q̇dem tā exigue in mōo regiōis q̄rta fere portio eſt antiq̇oribꝫ cognita: a nobis animātibꝫ incolitꝛ. Atqꝫ in tres ꝑtes hactenꝰ ſciſſa fuit/ Europam/ Africam/ ꝛ Aſiam.

¶ Europa ab occidēte mari Athlātico: a ſeptē. Germanico/ ab oriēte Thanai/ Meotide/ palude ꝛ pōto: a meridie/ mari miditerraneo clauditꝛ: habetqꝫ ī ſe Hiſpaniā/ Galliā/ Germaniā/ Italiā/ Greciā/ Hūgariā/ Scluuoniā/ Poloniā/ Ruſſiā/ Ualachiā/ Seruiā/ Pruſſiā/ Daciā/ Norbegiā/ Suetiā minorē Tartariā q̄ ꝛ Taurica/ Cherſoneſus dr̄: inſulas ꝟo inſigniores Angliā cū Scotia/ Hiberniā/ Siciliā/ Corſicam/ Sardiniam maioricam ꝛ minoricam.

¶ Africa ab occidente mari Athlantico/ a meridie oceano Aethiopico/ a ſeptētrione/ mari mediterraneo: ꝛ ab ortu mari indico terminatꝛ. Ea in ſe complectitꝛ Mauritanias/ Tingitanam ꝛ Ceſariēſem/ Lybiā interiorē/ Numidiā/ quas oēs nūc Barbariā dicūt/ ꝛ minorē Africā/ in q̄ eſt Carthago/ q̄ nunc Tuniſiū appellatꝛ: Romani ipij oli ꝑtinax emula/ Cyreneicā/ Marmaricā/ Lybiā/ quo etiā noīe tota Africa a Libye rege Mauritanie appellatꝛ/ Aethiopiā interiorē/ Aegyptū. ꝛc. Et dicitꝛ Africa: eo ꝙ frigoris rigiditate careat.

¶ Aſia q̄ nūc ceteras magnitudine ꝛ opibꝫ lōgiſſime vincit ab Europa Tanai fluuiꝰ atqꝫ ab Africa Iſthmo: q̇ ī auſtralē plagā diſtēꝰ Arabie ꝛ Aegypti ſinū ꝑtendit/ ſecernitꝛ. Hec principaliſſimas regiōes hꝫ/ Bithiniā/ Galaciā/ Capadociā/ Pāphiliū/ Lidiā/ Ciciliā/ Armenias/ maiorē ꝛ minorē q̄s nūc magnā Turchiā noīant. Colchidē/ Hircaniā/ Iberiā/ Albaniā/ Schitiā/ q̄s nūc Tartariam dicūt. Indiā exteriorē interiorē ꝛ ſuꝑiorē. Cathaiā/ Manigi/ Cyambani ꝛc. Inſigniores ꝟo inſulas q̄s hꝫ hec ſunt Taꝓbana/ Zeylam Ionam maiorem ꝛ minorē zipangri. ꝛc.

equinoctialia in ſphera circulari tranſit.A.B.C.D.circa centrum.E.⁊ diametrum.A.E.C.⁊ intelligimus.A.quidẽ in polo Boreo.C.vero in Notio. Sumaturqꝫ.B.F.⁊ D.G.⁊ B.H.⁊ D.E. circunferentie in diſtantijs tropicorũ ab equinoctiali.A.L.autem ⁊ A.M.⁊ N.C.⁊ C.O.in diſtantijs arctici ⁊ antarctici a polis/⁊ diuidatur diametrus eſtatis.A.E.iuxta.P. Cum ergo paralellum per Syenem inter E.⁊ P.oporteat ſitum eſſe ⁊ ratio circunferentie a paralello Syenes ad equinoctialem ad hoc eſt quatuor fere ſit ad quindecim medietatis autem E.P.ad E.A.P. eorundem quatuor fere ad viginti ſit a.ſupercius erit.A.E.linee a centro terre exeuntis. Aſſumatur autem E.Q.totum trium q̃-lium eſt quatuor E A.⁊ centro E diſtantie autem E.Q.deſcribatur: qui in eodem plano ambiat terram circulus.Q.R.⁊ diuiſa quadam linea recta equa.E.Q.in nonaginta e-quas portiones vno relinquet.E.P. portionum.63.E.antẽ ⁊ S portionum.16.31.12.E.autem ⁊ E.eorundem 63.⁊ producatur.X.S.y.ad cadentem ſuper rectam videlicet ſecundum paralellum Syenes: erit ergo S quidem per quod ſcribetur paralellus: ſecans Auſtralem finem habitabilis ⁊ oppoſitus ei qui per Meroen.V.autem per quod ſcribetur paralellus arcticum finem terminans/deſcriptus per Thylen. Et ſumatur aliquid auſtralius ꝙ C.vt.3.⁊ iungatur.3.A.⁊ producte.S.y.⁊ 3.D.⁊ coincidant in.ll. Si ergo expoſitos circulos intelligamus in plano per ſigna tropica ac polos ⁊ aſpectum oculi ab.ll.per.M.G.D.K.⁊ O.E.producte ad A.E.facient ipſius ſectiones per quas ſcribentur ad aſpectum portiones quinqꝫ paralellorum ad.3.per quod ſcribetur id quod eſt equinoctialis circa.D. Que autem iũguntur ab.ll.ad.D.⁊ B.⁊ F.⁊ H.⁊ G.facient quidem ſectiones ſcilicet ad A.C.per quas ſcribentur fines terre portiones eorundem paralellorum. Similiter autem ⁊ in paralellis deſcribẽdis in terra ſumentes in Q.R.pprias eq̊noctialis abſentias: vt 3.⁊.T.ſectiões factas ab eiſdẽ iũctis rectis ab.ll.ipſiꝰ ſemicirculi Q.y.R.oppoſitas ipſis ſcꝫ ſicꝰ

equediſtantes: habebimus ſectiones deſcribēdas ad aſpectū oculi quinqꝫ paralellorum ad tres: per q̄d ſcribet eqnoctialis quod circa. D. eſt. Que autem ab. ll. ad. D. ⁊. H. ⁊. F. ⁊. b ⁊. O iunguntur: faciunt eaſdem ad A. C. ſectiones predictorum paralellorum partionis. vt A. T. B. ⁊. L. T. D. a quibus ſumentes diſtantias meridianorum ordinatorum ab vtraqꝫ parte. A. V. ⁊. X. y. recta in proprijs trium paralellorum rationibus ſcribemus per ſimilia tria puncta portiones ſubiectorum meridianorum vt terminantium longitudinem. E. y. F. O. ⁊. P. ⁊. s. Multitudo vero deſcribendorum in terra ad deſcriptionis magnitudinem ad aptanda erit. In deductione autem circulorum illud eſt obſeruandum/vt gradiatur quilibet per aſſumpta quatuor ſigna: ⁊ ī pictura: vt nō in acutum in ſectione ad extimum circulum finiat: ne contra ordinem phantaſiam inducat. Sed etiam hic ad ea que ſequentur equalitas eſt tenenda: licet extra circulum continentem picturam cadant/quendam defectum ipſum finientes cum circulo qui in vera ipſa imagine viſus fuerit incidere.

Animaduertendum etiam eſt: vt linee ſole ſicut ipſi circuli cū quadam commenſurabili latitudine ⁊ colore differenti: preterea vt portiones que vltra terram ponentur obſcuriores colores habeant ꝙ portiones que aſpectui offerentur: queqꝫ ad aſpectum remotiora ꝙ portiones coincidentes a propinquioribus incidantur per additiones pariter verarum imaginū in ipſis circulis ⁊ terra. Incedatqꝫ zodiacus quidem ſuper terra iuxta ſemicirculum auſtraliorem: ⁊ per tropicum hyemalem. Aſcribemus ⁊ his in oportunioribus locis proprias denominationes ⁊ in ipſius circulis numerus diſtantiarum ⁊ harum in deſcriptione ipſius habitabilis. Circiter autem exteriorem circulum ventorum pariter denominationes apponemus: quēadmodum in ſphera circulari ad adiacētes quinqꝫ paralellos ⁊ polos ipſos.

¶ Huiuſce extenſionis Epilogus ⁊ recapitulatio cōgrue hic videbitur. Deſcriptio circularis ſphere in plano cum terra in eodem comprehenſa habebitur: ſi oculi noſtri aſpectus

figetur in ſitu: ſecundū quem in communibus ſectionibus
meridianus circulus per puncta gradiens tropicorum linea
recta fiet: qui circulus noſtre habitabilis diuidit longitudi-
nem. Preterea paralellus per Syenem deſcriptus: qui cir-
culus latitudinem ipſius habitabilis fere partitur equaliter
Sic autem habeantur rationes magnitudinum ſphere et ip-
ſius terre et diſtantie ipſius aſpectus: vt in ſpatio quod inter
iacet inter circulum iuxta tropicum eſtiuū tota appareat ha-
bitabilis nobis nota/auſtraliori ſemicirculo per medium ſi-
gnorum circulum conſtituto ſuper terram: ne ſub hoc que-
dam additio habitabilis noſtre fiat que ad arcticum hemiſ-
perium extendatur. Ex quo dicti meridiani ſcd̄m axem ip̄m
enius recte linee faciant pbaſiam tanq̄ aſpectum ip o in pla
no per ipſos cadente. Et paralellus qui ſcribitur per Syenē
rectus etiam ob ſimilem cauſam videatur. Reliqui vero cir-
culorum ad notandorum veri per ciuitates apparent ad line
as ipſas rectas: meridiani quidem ad eam que tranſit polos
paralelli vero ad illam que per Syenem: illiq̄ magis qui ex
vtraq̄ parte ab illis plus diſtant: vt circulus arcticus q̄ eſti
uus tropicus magis ad arcton vergat. Hyemalis vero tro-
picus magis q̄ equinoctialis ad meridiem. Preterea antar
ticus circulus magis q̄ ipſe hyemalis tropicus. Situm aūt
habet cognita terre pars vt oceanus quidem ipſe nulla ex p
te ipſam circunuallet: niſi tātummodo in finibus deſcriptis
apud Rhapta et Threſciam ex parte africe et europe iuxta ve
tuſtiorum traditionibus.

07392

c
J515
R375m